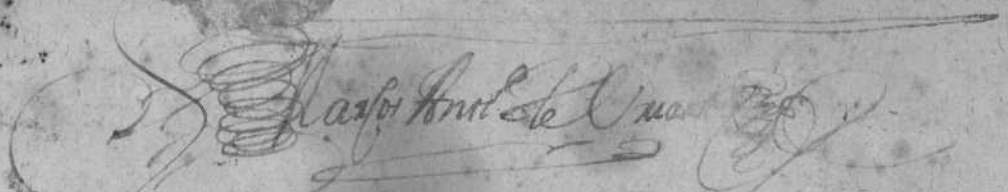

Marcos Antº de Uriarte

En la muy Noble, y Mui leal Ciudad de Burgos a 24 dias del mes de Abril del año de 1716 parezio ante mi el Sr. Dn.

Marcos Antº de Uriarte

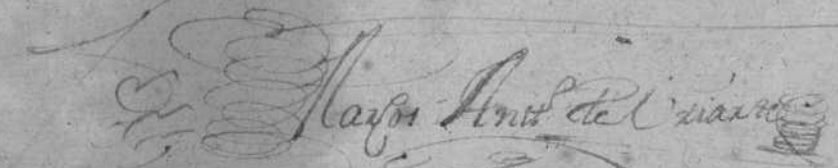

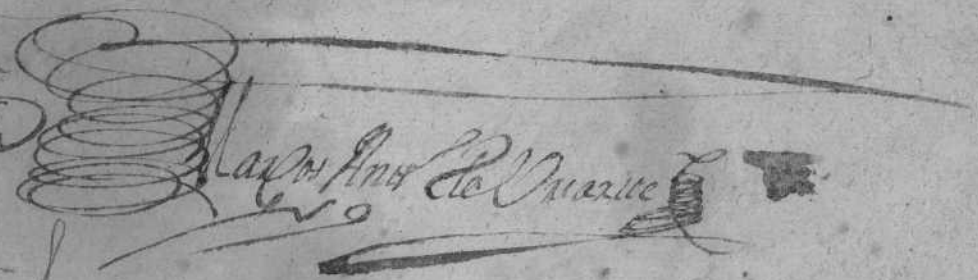

[illegible]

[illegible]

[illegible] Vicini [illegible]

Marcos Antº de Uriarte

Joseph

En 4 de Octubre dia de el Serafico Sn. Franco. Murio el Br. Dn. Bernardo Casado Carrillo Cura y Bdo. en la Va. de Raue delas Calzas, año de 1718

Este Libro Es de el Br Manuel de Colina

Est.e 39

Aud. 2.a

Fol. 13

CATENA IVRIVM

VTRIVSQVE IVRIS PRVDENTIAE.

SIVE

IN LIBRVM II. DECRETALIVM, GREG. IX. INTEGRI, ET ABSOLVTI COMMENTARII PER SINGVLA EIVSDEM CAPITA.

IN QVIBVS NON SOLVM VERA CVIVSQVE TEXTVS SENTENTIA, ET MENS aperitur, sed & plurimis adductis, & expositis iuribus vniuersa difficilia eius reserantur, & resoluuntur, potioribus sententijs Doctorum, quæ ad rem magis pertinere, videbantur in medium allatis, probatis breuiter, vel excusis.

OPVS SANE ARDVVM, IN HISPANIA ANTE HAC NVNQVAM TENTATVM cuilibet literario certamini subeundo aptissimum omnibus iuris vtriusque professoribus, præsertim ijs, qui Academicas disputationes, vel Ecclesiasticas exercitationes circa rem beneficiariam tractare, aut certatim appetere consueuerunt, valde necessarium, & vtile.

AVCT. D. ANTONIO GRAÑA ET NIETO,
in Salmanticensi Academia DECRETORVM DOCTORE olim Maioris Decretalium Cathedræ Egregio Antecessore, nunc pro Primario Iuris Pontificij.

CVM TRIPLICI INDICE: PRIMO TITVLORVM, ET CAPITVM, QVAE releguntur. Secundo textuum vtriusque iuris, qui obiter illustrantur. Tertio Verborum, & Rerum quæ in toto opere continentur.

EXCELLENTISSIMO PRINCIPI COMITI DVCI

VALLIS-OLETI,
EX OFFICINA, ET SVMPTIBVS ANTONII DE RVEDA.

Anno 1642

MAXIMO PRINCIPI MAGNANIMO HEROI PIISSIMO MÆCENATI DOMINO DON Gaſpari de Guzman Oliuarienſi Comiti, San-Lucarienſi Duci, Regi noſtro a cubiculo ab ſtatus, & bel i Conſilijs Stabuli Regij Præſidi, Indiarum Cancelario, Alcantarenſi Commendatario, & Hiſpalenſi arci Præfecto.

DOCTOR D. ANTONIVS DE GRAÑA & Nieto, I.C.

OLOREM aliquem Maximè Principum Exiguo muneri quærerem, ſi iam experientia Humanitatis tuæ metuni non excuſiſſet, ſed eum agnouerim quanta placiditate accipias munera, illorum, qui noſtro Regi operam niuant in edocenda iuuentute, & quãto lætiori vultu, ea, quæ huius Academiæ profeſſores offerunt Oratoris forſitam memor, qui probat, *nẽminem eſſe liberaliter educatum, cui non locus ille mutus vbi doctus eſt cum grata recordatione in mente verſetur tutori fiducia.* Hoc leuidenſe donum pedibus tuis fortunato ſidere deſtino, vt germinet in florentiorem frugem, & duret in perenniorem vitam. Fateor me ex clientela tuorum minorem, & fateor maiorem in fortuna præmiorũ, cum arcano patrum Academiæ fauente ſuffragio, quanuis ignotus tibi te conſulente accepi à Rege noſtro maiorem Decretaliam Cathedram nouiſti enim, *Quod ſicut fruges non tàm ſoli ingenio, quàm Cœli beneficio, & temperie latius proueniunt: ita quoque artes bonæ, eximiaque ingenia*

Pro Plã cio.

Iuſtin. Epiſcop. in cant. cant.

genia Principum, ac Magistratuum benignitate exercitantur. O felix ęuum, quo restituta terris alma Themis, & quo:

Nec adumbrati faciem mercatus honoris,
Nec vacuos tacitus fasces, & inane tribunal
Accepit Consul: sed legibus omne reductis
Ius adsuit.

Calphurn. sic Ecog. 1.

Cuius electionis iustissima reuerentia studentium, ita informauit animos, quod plausu communi me Primariæ Cathedræ substitutioni pręfecerunt.

Ergo agimus lati tanto promunere grates,
Misisti mores in loca nostra tuos.

Mart. lib. 12. epig. 9.

Quid mirum si ad exemplum æquitatis tuæ, æquitatem didicere? O vtinam tantum de remunerationis effectu possem sperare, quantum possum de gratitudinis affectu profecto quamquam vellem grati animi indicijs dissoluere obligationem, semper tamen vellem in obligatione manere. Cuius nexus reuinciendi causa hanc Iurium Catenam adijcio, qua ex animi voto constrictus me, & illā tui iuris esse confiteor, cuius patrocinio spero, nec tempus annullos eius consumpturum, nec emulationis, aut inuidiæ limam disrupturam, tu tamē Hispaniæ decus, hoc (quale quale muneris) obsequium benigna suscipe fronte. Vale Salmantica Idibus Ianuarij, ann. 1642.

Cels. tuæ. pp. Cliens.

Candi-

Candido Lectori.

INTER Multos, diuerſoſque literarum actus (chariſsime, & humaniſse Lector) quos (citra animi laxamentum) à quo tempore iuris vtriuſque ſtudio operam dare cœpi indefeſſe, in hac omnium, Matre, & Magiſtra Salmanticenſi Academia per vitæ curriculum peregi, hæc noſtra Catena Principem tenet locum: In qua, veluti in prototypo continentur, quæ palam pro ſuggeſto auditoribus meis tàm in priuatis, quàm in publicis prælectionibus enucleaui, & expoſui, poſtquam ius Pontificij candidatus, & ordinarius, publicuſque profeſſor communi plauſu renunciatus, & comprobatus ex literam ſerena fronte opus, cuius vtilitatem præſenſerat ſuſcepit inuentus, poſito ſupercilio lætabunda plauſit, & triplicatis, infatigariſque vocibus, quaſi continua exactione interpellens ſibi redi poſtulauit. Studioſorum itaque votis potius obſequens, quam meis morigerans, ipſam typis mandare decreui.

Nunquam medius fidius in primordijs ad id me voluntate trahẽte. Qnis poſſet, ò Lector te huic operi creare parentem? Vt vel ſic nubecula, quam ei offundo (quod meum eſt) euaneſceret. Non me mouit mei nominis propagandi ambitio, quum ingenij mihi à natura inditi exilitatem agnoſcam. Athlante indigebat opus, qui ſuis ipſum humeris ſuſtentaret. Nec vlla lucri ſpe adductus, ſed in Deum Optimum Max. religione in Remp. ſtudio, atque affectu, in proximos commodo tantæ Prouinciæ munus ſubeundum ſuſcepi. Rectè Seneca l. 2. de beneficijs, cap. 17. *Omne honeſtum in arduo eſt, & quod honeſto vicinum.* Quanto labore, quotque vigilijs mihi ſteterit prætereo ſilentio: antiquorũ in numeris, & in veteratis voluminibus euoluendis non ſatis forent Neſtore anni nedum mei. Neſgitur Iuris ſtudioſe eundem ſubires laborem, & immenſorum voluminum extẽſione, eorumque labyrinto, libris valere iuſsis, ipſis penitus ſuperſederes, cũ id per ſępe contingat; expediens iudicaui, has omnes doctrinas, difficultateſque ſub hac comprehendere anacephalæoſi, claritate, & methodi facilitate, qua potui.

Nulla ei nomenclatura aptior, quam Catena iurium: quod in vnoquoque textu, quaſi conca tenentur argumenta, & ita ſibi mutuo coniunta reſpondeant, vt vnus ab altero vix diuelli, aut ſeparari queat ea ſcribendi arte, et ratione compacta, vt quilibet, vel mediocri Minerua præditus, qui in hoc compendio euoluendo

do attentè fuerit versatus, in sophorum numerum, & eorum, qui vtriusque iuris potiora, & solidiora principia se tenere profitentur, non indifficulter referendus veniat, vt ipsa rerum experientia, & operis instituti assidua lectio monstrabunt, vtique sic euenturum certò confido.

Nec me prœterit fore, qui carpat, non apposuiesse hic textuum, quæstionumque originem: huius rei accipe Lector rationem duplicem: Tum, quia id satis liquet ex actibus præmissi: Tum etiam (vel maximè) quia quum vellem volumine breui optima cuiusque textus complecti, ab instituto esset alienum, & à voto petentum tot congerere, vt breuitati consulere non valerem.

Superuacaneum autem duxi huius operis vtilitatem exponere: nam siue ad extemporales prælectiones pro comparandis Cathedris, siue theorematum literarijs certaminibus præesse velis, aut contrariorum argumentis respondere, aut pro beneficijs Ecclesiasticis petendis examinari, aut deniquè ius Canonicum in promptu habere desideres: exitus acta probabunt.

Non eo inficias me in deliquia plura, eaque magna in tantæ molis vastitate fuisse prolapsum, errata complura commisisse: siquidem aurum ex quo conflata est catena ista, non ab alia, quam à mea penu extractum est. Decies oblimari deberet, toties Doctorum lance librari. Cæterum si purgari licet, anima devertito humanissime Lector defectus obrepere potuisse, vel ob typographorum in Curiam: vel quod censor ad esse non potui, & licèt ad essem, non de essent. Nihil est ab omni parte beatum. Sum venia dignus, cùm primus Doctorum huius, & nuperæ ætatis in arenam descenderim secundum Decretalium librum hac methodo, expositurus. Parum est, quod offero, sed muneris paruitatẽ suppleat æquus indulgentiæ affectus. Si quid boni Deo, quod verò mali (erit multum) mihi tribuas velim. Si iste liber placuerit, ad altiora, & singularia commẽtaria in tertium Decretalium librum prope diem ædenda expertæ securitatis fiducia frętus animus in dubiè conuolabit, maiora in dies præstaturum. Vale boni, & æqui Consule.

MAGIS-

MAGISTRI ANTONII Aluarez Valuerdij Ponferratensis apud Salmanticenses Humaniorum literarum Primarij.

IVRIVM CATENÆ.

Quæ quondam Palas dictauit iura Soloni
Aurea Cecropio nostra Catena tenet.
Pontificum decreta noua perfundere luce,
Temporibus nostris quis nisi Grana potest?
Prudentum responsa docet; consulta Senatus.
O vir cum Græcis æquiparande sophis!
Subtili calamo nobis absconsa recludis,
Sic tibi debemus, quæ latuere prius.
Das opus æternum, quod nec Iouis ira, nec ignis,
Quod furtum, aut ætas non abolere queat.
Si veri quid habent vacum præsagia, toto
Orbe legeris: eris notus vbiq; viris.
Separat. Europen. calidis qua pontus ab Afris;
Quaq; fluit Nilus iam tua fama volat.
Ne careat Lector tua bibliotheca Catena
Nil maius toto quiuit in orbe dari.
Surge, stude, vigila, maturum carpito fructum;
Non fugiet, si vis; iura ligata vides.

EIVS-

EIVSDEM ANTONII ALVARFZ CATENAE IVRIVM ODE.

Iurium. Docti celebrent. Catenam.
Eius extenſum reſonet per orbem
Fama; dum clarus radijs Apolo
Luſtret Olympum.
Nomen aternum ſibi quærit Autor.
Auream mundo tribuens Catenam.
Ipſius nunquam Libitina falce
Limina pulſet.
Cereis audax volitauit alis
Icarus, pœnas ſubiens volatus:
Tutius noſter volitans penetrat.
Sydera Graña.
Sole ſe natum cupiens probare,
Delij currus regimen petiuit
Filius pulchræ Clymenes; ſed auſis
Excidit vſtus.
Se volens noſtra genitum probare
Matre; totius sòphiæ parente;
Primus ex auro rutilante fecit
Graña Catenam.
Fortibus fortes oriuntur omnes,
Et ſuos patres redolent iuuenci.
Regiæ gignunt Aquilæ Columbas?
Aut Leo Damam?
Scribito ſemper calamus laboret:
Ede theſauros; generoſa virtus
Splendeat; qua Macte ſies, & ibis
Doctor in aſtra.
Nullus hoc libro careat Sophorum.
Nullus hoc libro careat Tyronum
Si ſecus fiat; Metanoia ſemper
Torqueat ipſos.

TASSA.

YO Francisco de Arrieta Secretario del Rey nuestro Señor, y Escriuano mas antiguo de su Camara, de los que en el su Consejo residen. Certifico, que por los señores del dicho Real Consejo, fue tassado el libro intitulado, *Catena iurium, in secundum librum Decretalium.* Compuesto por Don Antonio Graña y Nieto, Catedratico de sustitucion de Prima de Canones de la Ciudad de Salamanca; que por licencia de los dichos señores fue impresso à cinco marauedis cada pliego, el qual tiene duziẽtos y ochenta y vn pliegos, sin principios, ni indicis; que al dicho respecto de à cinco marauedis cada pliego, monta mil y quatrocientos y cinco marauedis: y à este respecto, y no mas mandaron se vendiesse cada vno de los dichos libros; y que esta tassa se ponga al principio de cada vno de los dichos libros, que assi se imprimieren, como consta, y parece del auto, y decreto original, que queda original en mi oficio, à que me refiero. Y para que dello conste, de mandamiento de los dichos señores del Consejo, y de pedimiento de la parte del dicho Doctor Graña, di la presente. En Madrid à treze de Mayo de mil y seiscientos y quarẽta y dos años.

Francisco de Arrieta.

M.

M. P. S.

NOVISSIMAS In 2. lib. Decretal. *Canonicas* vigilias à *Doct. D. Antonio Graña & Nieto in almo themidis insigni Coryphæo Salmantica publico Decretal. maioris Cathedræ meritissimo Didascalo*, feliciter *illustratas*, honorario potētiſ. Caſtellæ Senatus ſupremi iuſſus Obſequio, vigilanter inſpexi, ſolertiſsimè vidi. *Quidni*; preſentanei pulchrè laboris arcana mira doctrina ſenſin illectus, iterū ad mei profectum auidiſſimè legi. Fateri non *erubeo*, quod ingenuum eſſe profiteri teneor. *Heù* Autor iſte Canonica Iura, nō ſolùm Canonicè tractat, ſed & ea nouiter illuſtrat, imò ſic inter ſe arctiſsimo germano vinculo connectit, ſic illicio ſuæ mentis innodat, vt hoc ſingulare repetitionum Opus oppoſitè nimis elegantilē matè (ſingulari ſuo recenti cōmento) CATENA IVRIVM inſcribatur. Aurea profectò; nec immeritò tenuiſsimis illis Herculis ex auro, & electro comparanda Catanulis, quæ confertam hominum multitudinem, *innata ſua virtute*, non in vitam non reſtitantem, ſed vltroneam hilaremq? blandè trahebant. Id mihi prædicta CATENA contigit; quare nunc ipſa legitimè vinctus, non inuitus non reſtitās, ſed vltroneus, ſed hilaris, illius beneficam vim, & beneficium munus egentibus literatis hodie communicari iuſtum, imò neceſſum eſſe iudico, vt illorum indigentia priuata (ò ſeculi noſtri ferrer teredo nimis improba!) flauo Catenæ nobilis inquiſito metallo (veluti à communi quodam ditiſsimo iuris œrario) publicè ſubleuetur. En. C. V. votum meum, & quod eſt in votis: nam quis ſanæ mentis *aurum obrirum potiſsimum* in tenebris inutiliter abſcondi patietur? Ex priuato Muſæo. Mantuæ Carpentan. Pridie Kalend. Octobr. anno 1640.

Licent. D. Petrus de la
Eſcalera Gueuara.

De

DE mandato D. Licenciati Laurentij de Iturriçarra, Vicarij Generalis in hac Curia Matritensi, vidi, & attentè perlegi opus laboriosum in secundum Decretalium librum, omnibus, & præcipuè in scholis versantibus vtilissimum, Auctore Doctore D. Antonio Graña & Nieto, in celebri Salmanticensi Academia maioris Cathedræ Decretalium moderatore; in quo breuiter, & dilucidè omnes fere Pontificię illius libri decisiones magna Doctorum copia exornantur, & principaliora argumenta disputando adduci solita ingeniosè dissoluuntur: vndè ad plura tàm Canonica, quàm Ciuilia iura noui patet intellectus, & facilis, ac vtilis traditur docendi, & ediscendi modus: quare cum nihil contineat, quod Fidei, aut bonis moribus repugnet, typis mandari posse sentio. Matriti die vltima Augusti 1640.

Doctor Augustinus Barbosa.

NOS el Licenciado D. Lorenço de Yturriçarra, Chantre de Alcala de Henares, y Vicario General de la villa de Madrid, y su partido por su Alteza, &c. Por el presente, y lo que à nos toca, damos licencia para que se imprima el libro intitulado, *Catena Iurium in secundum librum Decretalium*, compuesto por el Doctor D. Antonio Graña Nieto, Catedratico de la mayor de Decretales de la Vniuersidad de Salamanca, por quanto en el no ay cosa contra nuestra santa Fè, y buenas costumbres. Dado en Madrid à treinta y vno de Agosto de mil y seiscientos y quarenta años.

Licenciado D. Lorenço de Yturriçarra.

Ante mi Iuan Diez Navarro.

EL REY.

POR Quanto por parte de vos el Doctor D. Antonio Graña Nieto, Catedratico de Decretales la mayor del Estudio, y Vniuersidad de la Ciudad de Salamanca, nos fue fecha relacion teniades vn libro, intitulado Catena Iurium, sobre el segũdo libro de las Decretales, que dár a la estampa, y nos suplicastis fuessemos seruido de dar licencia para su impresion, ò como la nuestra merced fuesse: lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por nuestro mandado se hizieron las diligencias, que por la Prematica por nos vltimamente fecha sobre la impresion de libros dispone, fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos huuimoslo por bien. Por la qual os damos licencia, y facultad para que por tiempo, y espacio de diez años primeros siguientes, que corren, y se quenten desde el dia de la fecha della en adelante, vos, ò la persona que vuestro poder huuiere, podais imprimir, y vender el dicho libro intitulado Catena Iurium, sobre el segundo libro de las Decretales, que de suso va fecha mencion por su original, que en el nuestro Consejo se vio, que va rubricado, y firmado al fin de Francisco de Arrieta nuestro Secretario, y Escriuano de la Camara mas antiguo, de los q̃ en el nuestro Cõsejo residẽ: con q̃ antes q̃ se vẽda lo traygais ante ellos, jũtamente con el original, para q̃ se vea si la dicha impresion està cõforme a el original, ò traygais fe en publica forma, como por Corretor por nos nõbrado se vio, y corrigio la dicha impresion, como por el original, y se tasse el precio porq̃ se ha de vẽder. Y mãdamos al impressor q̃ imprimiere el dicho libro, no imprima el principio, y primer pliego, ni el precio porq̃ se ha de vender, ni entregue mas q̃ vn libro cõ su original al Autor, ò persona à cuya costa se imprimiere, para efeto de la dicha correcciõ, hasta q̃ antes, y primero estè corregido el dicho libro, y tassado por los del nuestro Cõsejo, y estãdolo, y no de otra manera podais imprimir el dicho principio, y primer pliego, y seguidamẽte põgais esta nuestra cedula, y de la aprouaciõ, q̃ cerca de lo susodicho se hizo por nuestro mãdado, y la tassa, y erratas, so pena de caer, è incurrir en las penas cõtenidas en las leyes, y prematicas destos nuestros Reynos, q̃ sobre ello disponẽ. Y mandamos, q̃ durante el tiẽpo de los dichos diez años, persona alguna sin vuestra licẽcia pueda imprimir, ni vẽder el dicho libro, so pena q̃ el q̃ lo imprimiere, aya perdido, y pierda todos y qualesquier libros, moldes, y aparejos q̃ dellos tuuiere, y mas incurra en pena de cincuẽta mil marauedis, la tercia parte para nuestra Camara, y la tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra para el que lo denunciare. Y mãdamos à los del nuestro Consejo, Gouernador, y Oidores de las nuestras Audiencias, y Chãcillerias, Alcaldes, y Alguaziles de la nuestra Casa, y Corte, y Chancillerias, y à todos los Corregidores, Asistente, Gouernadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes, y justicias qualesquier de todas las Ciudades, villas, y lugares destos nuestros Reynos, y señorios, y à cada vno en su jurisdiciõ, q̃ os guarden, y cũplan esta nuestra cedula, y contra ella no vayan, ni passen, ni cõsientan ir, ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra Camara. Fecho en Madrid à veinte dias del mes de Octubre de mil y seiscientos y quarẽta años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro Señor,

Antonio Aloſa Rodarte,

DOCTORIS DON GARCIÆ DE PORRES, ET Sylua iure Consulti eruditissimi in Salmanticensi Academia, e Collegio Maiori Conchensi perpetui alumni meritissimi, Vesperorum iuris Pontificij perpetuæ Cathedræ antecessoris egregij, censura, & iudicium huius operis, ex decreto ordinarij Salmanticensis.

DE Mandatum mihi munus est apræstantissimo, clarissimoque viro præceptore meo D. Doctore Martino de Bonilla Iurisc anonici primario emerito interprete, Salmantinæ Ecclesiæ canonico Doctorali, & sede vacante Vicario, Cõpostellani Archiepiscopi, in hac Prouincia iudice metropolitico, vt hęc scripta eruditissimi Doctoris D. Antonij Graña Nieto, apud nos proprimarij iuris antecessoris viderem, censeremque, & quidem iam pridem huic censuræ præiudicium feci, communicauerat mihi Autor consilium scribendi in hunc secundum Decretalium librum: & exhibuit nonnulla, quæ præconcinnata in aduersarijs habebat: libaui aliquot capita, & vix gustum sumpsi, cùm gratulari illi cæpi bonamente, & hortari, vt istam viam decurreret puris, incorruptisque vocibus motus, & vir ad publicum bonum natus opus sedulo absoluit, obtulit rursus, legi, & nimis placuit. Cæpi iam vrgentius hortari ad editionem voce, animo, & voto: nimirum existimaueram studentibus vsum iurisprudentiæ ornamentum, scriptori suo laudem esse allaturum. Quod tunc priuatim, id nunc scripto pallam ex fide profiteor, & obstetor. Crebuit iam vsus, vt sæpè beneficia, & præbendę: gradus Licentiaturæ, Cathedræ, & Collegia non aliter dentur, quam si prius ex temporanea iuris prælectione litteraturæ periculũ fiat. Subitaria tota res est, & cuius ángor, vel doctos, & expertos concutit: O quam huic vsui futurá sunt est hæc scripta. Aut ego in omni hac litteratura fallor, aut gratias aget propitius, volésque quicunque expertus fuerit. Ex veteribus interpretibus excerpit quidquid hunc ducit, ex nouioribus quoque multa, & selecta: horum illorumque sententias grauiter diiudicat, & quadam iudicij lance perpendit. Et sanè peculari in eius laudem erit esse Hispanorum primum, qui integrum canonici iuris librum iugi, perpetuoque commentario expossuerit: & librum quinq; alijs Decretalium Gregorij vberiorem, vsitatioremque, & propter iudiciorum tractatum commendatissimum. Verbis ego parie laudo, ipsa se rebus ampliter lectio ostendet dignum opus iudico publica luce: quia cum publico fructu nihil Christianis moribus; & orthodoxæ fidei incongruit: ita ex animi sententia dico Salmanticæ in nostro Maio Collegio Diuo Iacobo Zæbedeo Dicato vulgo de Cuenca. Die 4. mensis Iulij anno salutis 1642.

Doctor don Garcia de Porres, y Silua.

EN La Ciudad de Salamanca, en quatro dias del mes de Iunio de mil y seyscientos y quarenta y dos años, el señor D. Martin de Bonilla Cathedratico de Prima de Canones, jubilado en la Vniuersidad desta Ciudad, y Canonigo de la Doctoral, en la santa Iglesia Cathedral desta Ciudad, y Prouissor en ella, y su Obispado, sede Episcopali vacante, &c. Por ante mi el Notario, y testigos, auiendo visto el informe de D. Garcia de Porres, y Silua, Colegial en el mayor de Cuenca, y Cathedratico de Visperas de Canones desta Vniuersidad, dixo: Que su merced daua, y dió licẽcia, como Ordinario, que es deste Obispado, cumpliendo en lo demas con la pregmatica destos Reynos al Doctor Antonio de Graña Nieto, Cathedratico de Substitucion de Prima de Canones, para que pueda imprimir el dicho libro, por quanto fue aprobado por nuestra comisiõ, por el dicho D. Garcia de Porres: y ansi lo proueyò, mandò, y firmò. Testigos Nicolas Sanchez, y Iuan Garcia, vezinos de Salamãca.

Ante mi.
Andres de Espino.

Erratas.

PAgina 1. in titulo señalando el Autor del libro docto be, lege doctore, in epiſtola dedicatoria ſan Lucarrenſi, l. ſan Lucarienſi, ibidem linea 20. forſitam, leg. forſitã in epiſtola ad lector, linea 12. redi, leg. reddi in eadem epiſt. pagi. ſequenti lin. penultima, edenda, l. edenda, f. 1. col. 1. lin. 3. beneficij, l. beneficio, ibid. lin. 21. luſte, l. iuſte, ibid. col. 2. li. 21. contumex, l. cõtumax, fol. 2. col. 1. li. 46 iuſta, l. iuxta, ibid. lin. 48. vnicus, & publicanus lege & hænicus, & publicanus, ibid. col. 2. li. 37. omiſſa interpretatione abbatis, l. omiſſa interpretatione abbatis, f. 3. col. 1. li. 9. do cumur, l. docemur, f. 4. col. 1. lin 3. in iuſtã, l. iniuſtã, ibi. lin. 8. cabeãt, l. caueãt, ibid. c. 2. li. 14. metitionẽ, l. mẽtionẽ, ibi. li. 46. crimide, l. crimine, f. 5. c. 2. li. 19. Epiſcopatũ, l. Epiſcopatu, f. 6. lin. 11. cæſſarem, l. cæſarem, ibid. col. 2. lin. vlt. litigantur, l. ligantur, fol. 7. col. 1. lin. 2. ſynudo, l. ſynodo, ibid. lin. 33. canonicarom, l. canonicarum, ibi dem, col. 2. lin. 37. principus, l. principibus, f. 8. col. 2. lin. 5. cæſſarem, & vbicumque reperies, l. cæſſarem, f. 9. col. 2. lin. 3. à fi. à probata, l approbata, f. 11. col. 2. lin. 7. apa renit, l. appareuit, ibid. lin. 27. mandatu, l. mandato, f. 12. col. 1. lin. 16. ſicclẽſiæ. l. Ec cleſiæ, f. 13. col. 2. lin. 23. euis, l. eius, f. 14 col 1. lin. 20. cum baptiſmum ſit neceſſariũ, l. cum baptiſmus ſit neceſſarius, f. 19. col. 1. lin. 5. à fin. vbiquenque dele enque, fol. 20. col. 1. lin. 16. com n. l. committi, ibid. col. 2. lin. 17. nil mirum, l. nimirum, fol. 21. col. 2. lin. 12. quod nullum, è nullum etiam producit effectum, l. quod nullum eſt, nullũ etiam producit effectum, f. 35. col. 2. lin. 12. à fin. poſt per actam, l. poſt per actam, f. 25. col. 1. lin. 3. à fin. obre ul rritatem, l. ob irregularitatem, f. 28. lin. 2. & 3. commit tatus pietauiæ, non ad Giliæ, l. comittatus pictauiæ non ad Galliæ, fol 30. col. 1. in principio ad eum, non expectat, l. ad eum non ſpectat ibid. lin. 21. illa coniuncto, l. il la coniunctio, & poſt paucea hij, l. ij, f. 31. col. 2. lin. 16. vel non veluti ſi, l. vel non velu ti, f. 33. col. 1. lin. 27. æmendationem, l. emendationem, & lin. 29. medianelis, l. me dianalis, lin. 35. amittere mateatur, l. amittere mereatur, ibid. col. 2. lin. 22. huic ſen tentiæ, l. huic ſententiæ, & lin. 25. conſtitutis, l. conſtitutos, f. 50. colum. 2. lin. 2. adeò ppreſi, l, adeò oppreſi f. 52. col. 1. lin. 21. conueditur, l. conuenitur, fol. 88. col. 1. lin. 31. omiſſet, l. omiſſa, f. 100. col. 2. lin. 22. equitas, l. æquitas, fol. 105. colum. 1. lin. 6. to tuis, l. totius, f. 145. col. 1. lin. 25. dotis incidit eunque iudex, l. dotis incidit, cunque iu dex, f. 174. col. 1. lin. 22. velliſsime, l. belliſsime, fol. 179. col. 2. lin. 9. à fine opperas, l. operas, f. 181. col. 1. lin. 38. nturales, l. naturales, f. 188. col. 1. lin. 21. dibortio, l. di norrio, f. 247. col. 1. lin. 17. diribatur, l. deriuatur, f. 253. col. 1. lin. 19. delegatam, l. de legata, f. 279. col. 1. lin 8. à fine detractu capitularium, ſeu fratruum, l. detractatu ca pitularium, ſeu fratruum, f. 382. col. 1. lin. 25. ab eodem parte, l. ab idemper ſe, f. 397. col. 1. lin. 10. à fin. teſtes, l. teſtis, f. 439. col. 2. lin. 26. trinoalem, l. trienalem, fol. 448. col. 2. lin. 24. nalla, l. nulla, f. 484. col. 1. lin. 22. quem dificultatem, l. quam difficulta tem, fol. 509. col. 2. lin. 11. à fin. melchiado, l. melchiade, f. 554. col. 1. lin. 12. à fin. dece runt, l. deferunt.

His demptis formaliter debite reſpondet proprio originali. In Conuentu ſancti Pauli, anno 1642. die primæ menſis Iulij.

M. Fr. Raphael Manſo.

INDEX TITVLORVM, ET Capitum, quæ in hoc volumine exponunrur.

DE IVDICIIS TITVLVS I.

Cap. de quodvuldeo 1. fol.1.
Cap.decernimus 2. fol.5.
Cap.quanto 3. fol.15.
Cap.ad ſi clerici 4. fol.18.
§.de adulteriis eiuſdē cap. fol.23.
Cap.cæterum 5. fol.26.
Cap.dilecti 6. fol.28.
Cap.intelleximus 7. fol.29.
Cap.clerici 8. fol.29.
Cap.cauſam 9. fol.29.
Cap.cū nō ab homine 10. fol.32.
Cap.quia V. 11. fol.35.
Cap.nouit 13. fol.37.
Cap.cum veniſſent 12. fol.38.
Cap.Paſtoralis 14. fol.38.
Cap,examinata 15. fol.41.
Cap.deputati 16. fol.44.
Cap.qualiter,& quādo 17. fol.45.
Cap.cauſam 18. fol.45.
Cap.exibita 19. fol.45.

DE FORO COMPETENTI, TITVLVS II.

Cap.ſi quis clericus 1. fol.46.
Cap.nullus 2. fol.51.
Cap.ſane 3. fol.51.
Cap.ſi quis cōtra clericū 4. fol.53.
Cap.ſi clericus laicum 5. fol.54.
Cap.ex tranſmiſſa 6.& 7. fol.56.
Cap.cū ſit generale 8.& 16. fol.56.
Cap.quod clerici 9. fol.57.
Cap.ex ſuſcepto 10.& 11. fol.60.
Cap.ex tenore 11. fol.62.
Cap.ſi diligenti 12. fol.64.
Cap.cum contingat 13. fol.67.
Cap.poſtulaſti 14. fol.70.
Cap.ex parte 15. fol.78.
Cap.conqueſtus 16. fol.75.
Cap.dilecti filij 17. fol.76.
Cap.ſignificaſti 18. fol.82.
Cap.licet fin. fol.85.

DE LIBELLI OBLATIONE, TITVLVS III.

Cap ignarus 1. fol.89.
Cap.ſignificantibus 2. fol.92.
Cap.dilecti 3. fol.93.

DE MVTVIS PETITIONIBVS TITVLVS IIII.

Cap.ex literis 1. fol.97.
Cap.prudentiam 2. fol.97.

DE LITIS CONTESTATIONE TITVLVS V.

Cap.olim vnico. fol.101.

VT LITE NON CONTESTATA TITVLVS VI.

Cap.ad hæc 1.& per totū, fol.104.

DE IVRAMENTO CALVMNIÆ TITVLVS VII.

Cap. inhærētes 1. cū ſeqq. fol. 110.

DE DILATIONIBVS, TITVLVS VIII.

Cap. dilecti 1. cum cæteris omnibus. fol. 116.

DE FERIIS, TITVLVS IX.

Cap. omnes dies 1. & per tot. f. 120

DE ORDINE COGNITIONVM, TITVLVS X.

Cap. intellexímus 1. fol. 133.
Cap. cum dilectus. fol. 137.
Cap. tuam 3. fol. 143.
Cap. ſuper ſpoliatione fin. fol. 147.

DE PLVS PETITIONIBVS TITVLVS XI.

Cap. Conſilium vni. fol. 147.

DE CAVSA POSSESIONIS, ET PROPRIETATIS, TIT. XII.

Cap. ſuſceptis 1. fol. 151.
Cap. ad vltimum 2. fol. 155.
Cap. cū Eccleſia ſubtrina 3. fo. 157.
Cap. Paſtoralis 5. fol. 160.
Cap. cum dilectus 6. fol. 165.

DE RESTITVTIONE SPOLIATORVM. TIT. XIII.

Cap. licet multum 1. fol. 167.
Cap. ſolite 2. 3. & 4. fol. 168.
Cap. in literis 5. fol. 169.

Cap. grauis 11. fol. 175.
Singularis diſputatio de impenſis, fol. 183.

DE DOLO, ET CONTVMACIA, TITVLVS XIV.

Cap. ad hæc 1. cū ſimilibus, f. 197.

DE EO, QVI MITTITVR IN POSSESSIONEM, TIT. XV.

Cap. cōſtitutis cū ſeqq. fol. 203.

VT LITE PENDENTE, TITVLVS XVI.

Cap. ac memoria veſtra 1. & per totum. fol. 208.

DE SEQVÆSTRATIONE POSSESSIONIS, ET FRVCTVVM, TITVLVS XVII.

Cap. ad hæc 1. fol. 214.
Cap. dilectus 2. fol. 220.
Cap. ab eo fin. fol. 222.

DE CONFESSIS, TITVLVS XVIII.

Cap. cum Monaſterium 1. fo. 225.
Cap. cum ſuper 2. fol. 226.
Cap. ex parte vltimo. fol. 230.

DE PROBATIONIBVS, TIT. XIX.

Cap. ex epiſtola 1. fol. 235.
Cap. licet. 2. fol. 245.
Cap. ex literis 3. fol. 249.
Cap. propoſuiſti 4. fol. 251.

Cap.

Cap.tertio loco 5. fol.253.
Cap.licet cauſam 9. fol.256.
Cap.quoniam contra falſam 11. & 12. fol.261.
Cap.cauſam matrimonij 14. f.265
Cap.bonę fin. fol.265.

DE TESTIBVS, ET ATTESTATIONIBVS, TITVLVS XX.

Cap.placuit 1.5.& 9. fol.166.
Cap.in nomine Dñi 2.& 14.f.270
Cap.quoniam 3. fol.273.
Cap.inſuper 6. fol.276.
Cap.ex parte 7. fol.280.
Cap.ſi qui teſtium 8. fol.280.
Cap.veniens 10. fol.283.
Cap.ſuper eo 22. fol.284.
Cap.licet 23. fol.288.
Cap.in literis 24. fol.294.
Cap.cum veniſſet 25. fol.296.
Cap.teſtimoniũ 54.& fin. fo.304.

DE TESTIBVS COGENDIS, VEL NON, TITVLVS XXI.

Cap.cauſam 1.cum cæteris omnibus. fol.304.

DE FIDE INSTRVMENTORVM TITVL. XXII.

Cap.ſi ſcripturam 1. fol.310.
Cap.ſcripta 2. fol.314.
Cap.ex literis 3.& 11. fol.317.
Cap.accepimus 4.& 5. fol.318.
Cap.inter dilectos 6. fol.321.
Cap.cum dilectus 9. fol.324.
Cap.cum Ioannes 10. fol.327.
Cap.ex parte 11. fol.332.
Cap.imputari 13. fol.332.
Cap.ſi cautio 14. fol.335.

DE PRÆSVMPTIONIBVS, TIT. XXIII.

Cap.ſicut 1. fol.337.
Cap.afferte 2. fol.339.
Cap.ex ſtudijs 3.6.9.& fin. fol.344.
Cap.non ne 5. fol.345.
Cap.quia verò ſimile 10. fol.347.
Cap cũ in iuuentute 15. fol.348.
Cap.dubium fin. fol.350.

DE IVRE IVRANDO, TITVLVS XXIV.

Cap.ex adminiſtrationis 1. fol.353.
Cap.peruenit 3. fol.355.
Cap.ego 4.& 5. fol.359.
Cap.debitores 6. fol.363.
Cap.ad noſtram 7. fol.367.
Cap.ſi verò 8.& 15. fol.371.
Cap.quintabalis 23.25.& 33. cum alijs multis. fol.373.
Cap.& ſi Chriſtus 26. fol.382.
Cap.cũ contingat 28. fol.386.
Cap.iuramentum fin. fol.391.
§.ſane fin.eiuſdẽ textus. fol.397.

DE EXCEPTIONIBVS, TITVLVS XXV.

Cap.denique 1. fol.397.
Cap.à nobis 2. fol.405.
Cap.Eccleſiaſticæ 3. fol.410.
Cap.Paſtoralis 4. fol.412.
Cap.cum inter 5. fol.414.
Cap.cum venerabilis 6. fol.419.
Cap.olim.7. fol.425.

Cap.

Cap.dilecti 8. fol.427.
Cap.dilecte 10.11.& fin. fol.428.

DE PRÆSCRIPTIONIBVS TITVLVS XXVI.

Cap.placuit 1. fol.430.
Cap.nihil prodeſt 2. fol.434.
Cap.ſanctorũ 3.4.6.9.& 13. fo 437
Cap.vigilanti 5. fol.444.
Cap.cauſamque 7. fol.449.
Cap illud 8. fol.452.
Cap.ex tranſmiſſa 10. fol.456.
Cap.accedẽs 11.12.& 16. fol.460.
Cap.ſi diligenti 17. fol.465.

DE SENTENTIA, ET RE IVDICATA, TITVLVS XXVII.

Cap.ſententia 1. fol.470.
Cap.iurgantium 2. fol.476.
Cap.non poteſt 3. fol.478.
Cap.ea, quæ 4. fol.478.
Cap.de Cætero 5. fol.478.
Cap.cum aliquibus 6. fol.483.
Cap.lator 7. fol.485.
Cap.inter cæteras 9. fol.470.
Cap.tenor 10. fol.485.
Cap.conſanguinei 11. fol.485.
Cap.cum inter 13. fol.470.
Cap cum cauſam 14. fol.170.
Cap quoad cõſultationẽ 15 f.470.
Cap.cum ſuper 17. fol.490.
Cap.cum Bertoldus 18. fol.498.
Cap quanuis 25. fol.490.
Cap.duobus iudicibus fin. fo.508.

DE APPELLATIONIBVS, RECVSATIONIBVS, ET RELATIONIBVS, TIT. XXVIII.

Cap.dilecti 1. fol.511.
Cap.cum ſit Romana 5. fol.52.
Cap.ſi duobus 7. fol.527.
Cap. poſtremo 36 f.535.& f.5491
Cap.præterea 40. fol.538.
Cap.ſecundo requiris 41. fol.535.
Cap.ex parte 47. fol.535.
Cap.Paſtoralis 53. fol.535.
Cap.vt debitus honor 59. fo.541.
Cap.cum ſpeciali 61. fol.549.
Cap.inquiſitioni 71. fol.535.

DE CLERICIS PEREGRINANTIBVS, TITVLVS XXIX.

Cap.conquerente. fol.552.

DE CONFIRMATIONE VTILI, VEL INVTILI, TITVL. XXX.

Cap.ſi quis 1. fol.555.
Cap.de cõfirmationibus 2.fo.555.
Cap.Bonæ 3. fol.555.
Cap.cum dilecti 4. fol.559.

AD

AD TIT. DE IVDICIJS, Lib. II. Decretalium.

CAPVT I.

SVMMARIVM.

1. *Promittens coram iudice litigare, si contumax sit excommunicari potest, non autem beneficij priuari.*
2. *contumacia est graue delictum, quãdo superioris contemptum inuoluit.*
3. *Priuationis pœna non habet locum, nisi in casibus à iure expressis.*
4. *Duplex pœna pro eodẽ delicto imponi non debet.*
5. *Reus coram proprio iudice, respondere tenetur.*
6. *Iudicium redditur in inuitum.*
7. *Vera interpretatio ad hunc text. in vers.* Interrogatus.
8. *Consentiens coram aliquo iudice litigare reintegrã pœnitere potest. Opponitur de text. in l. si conuenerit ff. de iurisd. omn. ind. ibi.*
9. *Explicatur text. in l. si quis in conscribendo, C. de pact.*
10. *Ad excommunicationem iuste infligendam trina monitio, aut una pro omnibus præcedere debet.*
11. *Ad constituendum aliquem in vera cõtumacia necessum est, quod post terminũ elapsum incusserur & ibi declaratur.*
12. *Excommunicatio pro præteritis culpis imponi non potest.*
13. *Excommunicatus etiam post satisfactionem indiget absolutione.*
Prohibita ad certum tempus, eo elapso cẽsetur permissa, ibi.
14. *Absolutio ab excõmunicatione requirit certam formam, & quid in interdicto?*
15. *Explicatur text. in cap. ex literis, de constit.*
16. *Explicatur text. in cap. fin. de matrim. contr. contra interd.*
17. *Excommunicatus ob contumaciam præstita cauptione absolui debet. Explicatur text. in cap. ex parte, in 1. de verb. signif.*
18. *Excommunicatus ob contumaciam, quãdo possit beneficijs priuari.*
19. *Perseuerans per annum in excmunicatione redditur suspectus de hæresi.*
20. *Priuatio Episcoporũ ad solum Rom. Põtificem spectat.*
21. *Explicantur text. in cap. 1. & 2. 6. q. 4. & cap. si quis Episcopus 11. q. 3. & capit. si Episcop. 16. quæst. 6. & cap. si quis à proprio 21. quæst. 5.*

CONCLVSIO.

I Promisit coram iudice litigare, si contumax sit excommunicari potest, beneficio autem priuari non debet. Consonat textus in cap. 1. in fin. cap. fuæ, capit. quoniam frequenter, §. fin. vt lite non contestata, cap. cæterum 45. cap. certum est, capit. si quis Episcopus 11. q. 3. cap. de manifesta 17. cap. fin. 2. q. 1. cap. contingit 9. versicul. *Non potest*, de dolo, & contumacia, Clem. 1. iuncta glos. verbo, *donec de decimis*, glos. in capit. in primis 7. verbo, *sex mensibus*, 2. quæst. 1. cap.

si qui, vbi glos. verbo, *Emendent*, 81. distinct. capit. non est 12. de sponsalibus. Explicant, & exornant hanc nostram conclusionem præter ordinarios in præsenti, quos in hoc opere consulto omitto quales sunt, Abbas, Innocentius, Zabarela, Hostiensis, Ioannes Andræas, Imola, Anania, Baldus, Ancharranus, Felinus, Panormitanus, Butrius, Veroius, Alexander de Neuo, Mantua, Barbatius, Ripa. Alciatus, Aretinus, Cenedus, Ximenez, Viuianus, Alagona, Riminaldus, Hypolitus, Anastasius Germonius, Cuiacius, Augustinus Barbosa, quos omnes, tanquam communiter Scribẽtes omittere operæ pretium omnibus meis commentarijs duxi, in quibus omne superfluum vitare instituti nostri est, Couarruuias in capit. Alma mater, 1. part. §. 7. numer. 10. & in 3. part. §. 9. Nauarrus in Manuali, capit. 27. Gutierrez de iuramento confirmatorio, 1. part. capit. 28. Garcia de beneficijs 7. part. capit. 13. §. 1. numer. 90. Salzedus in praxi, capit. 116. numer. 4. Suarez de censuris, disput. 4. sessione 5. Enriquez 2. tom. lib. 13. de excommunicatione, cap. 7. num. 5. Sayrus de censuris, lib. 2. cap. 10. nu. 3.

§ Ratio, quare contumax excommunicari debeat ea est, quia contumacia graue crimen est in iure nostro, quod committitur, quando superioribus suis quis non obtemperat, l. contumacia 5 a. ff. de re iudicata, l. omne delictum, §. cõtumacia, ff. de re militari, cap. 2. de maioritate, & obedientia, capit. cum contumacia, de hæreticis, lib. 6. Et ideò cõtumaciæ crimen grauissimis pœnis vindicandum esse statuerunt veteres iuris conditores, vt in l. 1. ff. si quis ius dicenti non obtemperauit, capit. 1. & 2. de sequestratione possessionis, & fructuum, quare in nostro iure Pontificio est statutum, vt contumaces pœna excommunicationis puniãtur, iusta illud Matthæi capit. 8. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam, & nicus, & publitanus*, capit. audi, denique 11. quæstion. 3. nõ tamen ob contumaciæ crimen debet, quis beneficio priuari, cuius rei ratio est: quia hæc priuationis pœna locum non habet, nisi in casibus à iure expressis, glos. in capit. fin. de iure patronatus, verbo, *ex vi iuris*, circa finem, quam cõmuniter sequuntur Tiraquel. in l. si vnquam, C. de reuocandis donationibus, verbo, *reuertatur*, numer. 249. Gonçalez in reg. 8. Chancellariæ, glos. 15. numer. 136. Garcia de beneficijs 11. part. capit. 10. numer. 2. & cum aduersus cõtumaces tantum pœna illa in iure non sit expressa, mirum non est, quod non admittatur præcipuè, quia si talis pœna cõtumacibus imponeretur euenire posset, vt absens innocens damnaretur, quòd est prohibitum, in l. absentem 5. ff. de pœnis. Tùm etiam, quia pro eodem delicto duplex pœna imponi non potest, l. Senatus 14. ff. de accusationibus, capit. at si Clerici, §. de adulterijs, hoc titulo.

Primò, aduersus nostrum textum in versic. *Interrogatus*, obstabit dicere frustra, *Quouldeum*, interrogatum fuisse, an vellet corã Concilio litigare, siquidem Concilium Affricanum, ibi: *Iudex competens erat*, capit. si quis Episcoporum, cum sequentibus, 3. quæst. 6. & Reus necessario respondere tenetur coram proprio iudice, capit. significasti de foro competenti: maximè, quia quo ad eum iudicium redditur inuitum, l. inter stipulantem 83. §. 1. de verbor. obligat. Sed in hac difficultate omissa interpretatione, Abbatis in præsenti, num. 5. affirmãtis, ideò fuisse interrogatum, vt excluderetur exceptio declinatoria fori, quæ sibi fortè competebat ex eo, quod in eius accusatione non fuisset forma iuris seruata, de qua mentio habetur in cap. 1. & sequentibus 5. quæst. 2. Verius dicendum existimarem. Quouuldeum, ideò interrogatum fuisse non respectu Concilij, sed respectu accusatoris, vt sic postquam consenserit, cum accusatore litigare, non possit amplius ei vllam exceptionem oponere ex enu

mera-

meratis in l.4.l.qui accusare 8.ff.de accusationibus, quæ interpretatio ex verbis nostri text. deducitur, ibi. *An vellet cum eo experiri.* Alciatus in præsenti, n. 19. Ripa num. 46.

Secundò aduersus primam nostræ conclusionis partem desumptam, ex nostro text. in versic. *Primo id promisserat &c.* ex qua docemur eum, qui promisit coram iudice litigare, si cõtumax fuerit in non comparendo excommunicandum esse, obstat text. in l. si conuenerit, ff. de iurisdictione omnium iudicum, vbi etiam is. Qui in iudicem con-
8 sensit re integra non compellitur conuentioni stare, qua in difficultate communiter præceptores nostri respondent, quod text. in dict. l. si conuenerit, procedit in conuentione litigãdi, apud iudicem non suum, & ita pœnitere poterat: siquidẽ per pactum nudum obligari quis non potest, cum iure ciuili ex eis nulla oriatur actio, l. iurisgentium 7. §. sed cum nulla, ff. de pactis, & quod in dict. l. si conuenerit pactum nudum interuenisset, constat ex verb. *Si conuenerit*, quod plerũque ad pactum nudum refertur, l. lecta, & ibi glossa verb. *Conuenit*, ff. si certum petatur. At verò textus noster loquitur de promissione litigandi, apud proprium iudicem solemni stipulatione facta, quam interuenisse colligitur ex illis nostri text. verbis: *Interrogatus, &c.* quæ denotant prius interrogationem precessisse, & responsionem fuisse subsequutam, Cuiacius, Gothofredus, & Antonius Faber in rationali, ad text. in dict. l. si conuenerit, Donel. lib. 17. comment. cap. 10. Nec
9 obstat text. in l. si quis in conscribendo, C. de pactis, vbi si Clericus conuenerit se non vsurum fori priuilegio, cogitur conuentionem adimplere. Augetur difficultas ex eo, quod Clericus priuilegium fori renuntiare non potest, cap. si diligenti de foro competenti: quia in dict. l. si quis in conscribendo, non fuit pactum nudum, sed in continenti appositum, vt indicant verba illius text. ibi: *Si quis in cõscribendo instrumẽto &c.* Ex quo actio nascitur, l. in bonæ fidei, C. de pactis, d. l. 7. §. qui. imo, ff. eodem. Nec etiam obstat secunda difficultas: quia textus ille non loquitur de priuilegio fori Ecclesiastico toti Collegio Clericali concesso, vt in dict. cap. si diligenti, sed tantum loquitur de alio priuilegio fori sæculari Clericis competenti videlicet, ne inuiti ante inferiores iudices conueniantur, sed Romæ apud Magistratum, in prouincijs apud Præsidem, quod omnino cessauit post Ecclesiasticam decisionem relatam, in dict. cap. si diligenti.

Tertiò obstabit dicere, quod ad hoc, 10
vt quis possit iuste excõmunicari, omnino desideratur trina admonitio, aut vna pro tribus, cap. sacro de sententia excommunicationis, capit. statuimus, cum alijs eodem tit. lib. 6. At in specie nostri textus *Quouuldeus*, admonitus non fuit: ergo nec potuit excommunicari, cui difficultati satisfacies, si dixeris in præsenti non fuisse necessariam admonitionem: siquidem *Quouuldeus*, notorius fuit contumax: nam pubiice in iuditio dixit, se nolle comparere, nec absolutè dici potest citationem non interuenisse: siquidem ex mandato Concilij fuit citatus, & comparuit, ac promisit in iuditio stare, licet postea discessisset. Nec obstabit dicere, quod etiamsi in præsenti precessisset admonitio, adhuc non poterat sufficere ad hoc, vt verus contumax iudicaretur: siquidem, vt de contumacia constet, necesse est, quod illa post terminum contentum in citatione à parte incusetur, l. properandum 11. §. etsi quidem, C. de iuditijs, in versic. *Parte fuisse cente, ex vna parte Actoris absentiam incussante.* Barbosa in l. si prætor 75. §. Marcellus, ff. de iuditijs, num. 42. quia etsi verum sit, quod prædicta incussatio requiratur, vt quis verus contumax habeatur, tamen hoc debet accipi, cum ipsa contumacia notoria non est, non vero quando ea notoria, vt in specie

nostri text. Nec etiam obstabit dicere, excommunicationis sententiam in præsenti fuisse iniustam, & inualidam: siquidem culpa Episcopi præterita erat, [12] & excommunicatio pro præteritis culpis imponi non potest, cap. nemo Episcoporũ 41. c. nullus 42. 11. quæst. 3. capit. Romana 5. §. cabeant de sententia excommunicationis in 6. nam in præsenti culpa Episcopi non præterita, sed præsens adhuc erat cum duraret durante absentia, donec compareat, Couarr. in cap. alma mater 1. part. §. 10. num. 1. Gutierrez 1. tom. canonicarum quæstionum, cap. 4.

Quartò, aduersus nostrum textum in verbo: *Donec satisfactione permissa*, ex quo constat post satisfactionem, adhuc [13] absolutionem necessariam esse, obstat text. in l. Imperator 8. ff. de postulando, vbi docemur: quod eaquæ ad certum tempus prohibentur transacto tẽpore, absque vlla noua cõcessione permittuntur: ergo similiter dicendum videbatur in præsenti Episcopum facta satisfactione, non indigere noua absolutione, quod etiã & in interdicto obseruatur, Clem. 1. verb. *Donec*, de decimis, sed hæc difficultas facile dissolui potest, si animaduertamus decisionem text. in dict. l. Imperator, procedere casibus in quibus tacita concessio sufficit: At vero textus noster loquitur in excommunicationis sententia, vbi noua, & expressa absolutio desideratur, quod in interdicto non obseruatur, cum in eo nulla iuris formula, absolutioni sit præscripta, glos. in dict. Clem. 1. dict. verb. *Donec*, nec obstabit dicere, etiam in excommunicationis sententia, quẽ- [14] admodum & in interdicto, non esse certam aliquam formulam absolutioni à iure designatam: quia licet verum sit, quod certa formula non sit designata, tamen necessario requiritur, quod ad sint aliqua exteriora signa, per quæ iuxta iuris formam vinculum excommunicationis tollatur. iuxta text. in cap. cũ desideres de sententia excõmunicationis, ibi: *Nisi fuerit secundum formam Ecclesiæ*, cap. à nobis 22. eiusdem tit. ibi: *Absolutionis autem formæ*. Sayrus lib. 2. de censuris, c. 18. Tolletus in summa lib. 1. c. 14. Sic nec etiam obstat tex. in c. ex litteris de constitutionibus, vbi habetur, [15] quod cũ quis est excõmunicatus propter contumaciam, illa cessante admittitur ad communionem, absque aliquo absolutionis actu: nam text. ille nõ procedit in excommunicationis vinculo, sed in pœna suspensionis, vel priuationis communionis officij temporalis: & quamuis Pontifex, ibi petitionem faciat excommunicationis latæ, propter contumatiam, qua cessante excommunicatum debere restitui ait, hoc tamen intelligi debet præmissa absolutione, iuxta consuetam Ecclesiæ formam, vt dict. cap. cum desideres. Nec etiam obstat text. in c. fin. de matrimonio cõtracto contra interdictum Ecclesiæ, dum asserit, quod excõmunicati ex eo, quod contraxerunt matrimonium prohibitum, tamdiu separari, quamdiu legitime cognoscatur, vtrum matrimonium debeat de iure stare, necne, quia text. ille debet intelligi, ita vt non statim facta declaratione cesset excommunicationis vinculum, sed ita vt post separationem absoluendi sint iuxta formam Ecclesiæ. [16]

Quintò, ex aduerso aduersus prædictum vers. *Donec*, obstat text. in c. ex parte, el primero de verbor. signific. c. qua fronte de appellationibus, in quibus iuribus cauetur, quod si quis ratione contumaciæ sit excommunicatus præstita cautione desistẽdo in iuditio absolui debet: ergo in præsenti Quouuldeus ex sola satisdatione, absque satisfactione absolui debebat, quam difficultatem effugies, si dixeris differentiam versari, cũ quis excommunicatur pro crimine, & cõtumacia simul, aut pro cõtumacia tã tũ: nam si pro crimide velut pro furto, si est notorium, absolui non potest, absque satisfactione: si verò est dubiũ, poterit, præstita tantum satisdatione: & ita [17]

obtinet text. in dict. capit. ex parte, in fine, si verò pro contumacia tantum: si est præsumpta, sufficit satisdatio: si tamen est expressa, non sufficit satisdatio, sed necessaria est expressa satisfactio, & ita obtinet text. noster, iuxta text. in capit. venerabilibus, §. porrò, §. sane de sententia excommunicationis, lib. 6.

Sextò, aduersus secundam nostræ conclusionis partem desumptam, ex versicul. *Nam adimi sibi Episcopatum, &c.* Ex qua docemur, quod Episcopus, quamuis iustè excommunicari potuisset, non tamen potuit Episcopatu priua- 18
ri, obstat textus in capit. rursus 36. 11. quæst. 3. capit. veritatis, de dolo, & cõtumacia, in quibus iuribus cauetur, quod is qui iustè excommunicatus est, iustè etiam beneficio priuari potest. Sed prædicta iurium difficultas exeluditur ex eo, quia dicendum est, iura in argumento adducta locum habere, quando quis in excommunicatione per integrũ annum perseuerauit, & causa digna priuationis beneficij reperitur: nam tũc quasi de crimine conuicti priuantur à beneficijs, capit. cum contumacia, de hæreticis, lib. 6. nam etiam si insordesceret in excommunicatione intra annum, nõ poterat post annum priuari à beneficio, nisi delictum id postulauerit, Couarruuias in capit. Alma Mater, 1. part. §. 7. num. 10. Salzedo in pract. cap. 116. numer. 4. Nec obstat text. in capit. fin. de pœnis, capit. excommunicamus 13. §. qui autem, de hæreticis, cap. cum cõtumacia eodem titul. lib. 6. Trident. sess. 25. de reformatione, capit. 3. in fin. In quibus iuribus probatur, eum qui tãto tempore in excommunicatione per- 19
seuerat suspectum de hæresi censeri, ac per consequẽs, ex eo solo beneficio posse priuari, nisi suam ostenderit innocẽtiam, capit. ad abolendam, versicul. *Præsertim*, & seq. de hæreticis, quia dicendum est, quod is qui per annum in excommunicatione perseuerat, siuè per causam ciuilem, siuè criminalem suspectus dicitur de hæresi, vt in dictis iuribus probatur, sed hæc suspitio non sufficit, vt condemnetur, tanquam hæreticus, sed solùm, vt contra illum proceda tur, tanquam suspectum de hæresi, Gutierrez lib. 1. quæst. Canonicarum, cap. 12. & capit. 20. & consequenter nõ sufficit, vt taliter suspectus beneficijs priuetur.

Septimò, aduersus nostrum text. in 20
versicul. *Ante causæ exitum*, ex quo colligitur post causæ exitum posse Episcopum à Concilio Episcopatu priuari, ob stant text. in cap. accusatus 3. quæst. 6. capit. 2. de translatione Episcopi, in quibus probatur priuationem Episcopatuum ad solum Romanum Pontificem pertinere: ergo Concilium Affricanum etiam post causæ exitum non poterat Episcopum Episcopatum priuare. Sed in hac difficultate omissa, glossæ interpretatione, in capit. viduum, cap. si quẽ 2. quæst. 6. quam communiter sequuntur interpretes in præsenti verius dicẽdum esse. Concilium Affricanum, non potuisse Quouuldeum Episcopatu priuare, potuisse tamen Põtificem Romanum admonere crimen illius esse depositionis dignum: nec textus noster contrarium docet, cùm solum affirmet Episcopum non posse ante causæ exitum deponi, sed non negat Romani Pontificis authoritatem esse necessariam. Nec obstant text. in cap. 1. & 2. 6. quæst. 4. cap. si quis Episcopus 11. quæstion. 3. capit. si Episcopus 16. quæstion. 6. capit. si quis à proprio 21. quæst. 5. in quibus iu- 21
ribus probatur Concilium Prouinciale condemnare, & deponere Episcopũ posse, quia prædicta iura loquuntur, secundùm tempora antiquiora, in quibus etiam grauiores Episcoporum causæ in Concilio Prouinciali terminabantur, Duaren. lib. 1. de sacris Ecclesiæ ministerijs, capit. 11. plura de materia huius text. videri oportet in hijsque inferius dicemus in capit. dilecti 17. de foro competenti, & in titulo de dolo, & contumacia.

Ad text. in cap. decernimus 2. hoc titul.

SVMMARIVM.

1 Laici Ecclesiastica negotia tractare nō debent.

2 Potestas Ecclesiastica à Christo Domino, Diuo Petro & eius successoribus fuit concessa, & ab eis in cæteros infensores Prælatos Ecclesiæ deriuata.

3 Expenditur in contrarium text. in cap. nos, 2. quæst. 7. & intelligitur, nu. 5.

4 Summus Pontif. nō potest Imperatoris, vel alterius iurisdictioni se submittere.

6 Diu. Paulus ad Cæsarem appellauit.

7 Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita esse debet.

8 Abiathar à Salomone Rege, à Sacerdotia dignitate depositus fuit.

9 Explicantur iext. in cap. tributum 11. quæst. 1. & in cap. tributum, & cap. conuenior, & cap. sancimus 23. q. 8.

10 Principes debent esse protectores Ecclesiarum, & Clericorum,
Explicantur text. in cap. filijs, vel nepotibus 16. q. 7 & cap. generaliter 12. 16. quæst. 1.

11 Causæ Clericorum secundum communem consuetudinem Regionis, terminā dæ sunt.
Explicatur text. in cap. cum venissent, de eo qui mittitur in posses.

12 Laicus an possit excommunicare, intelligitur tex. in cap. præter, vers. Scribit, 32. distinct. & cap. prudentiam, §. ille quippe de offic. delegat. & capit. Menā, vers. Purgationem, 2. q. 5.

13 Laicus cognoscere potest de sententia excommunicationis, quoad facti quæstionem.
Explicatur tex. in cap. vt Inquisitionis, §. prohibemus de hæreticis, lib. 6.

14 Ius ex facto oritur, & ibi hæc regula explicantur.

15 Expenditur text. in cap. si iudex laicus de sentent. excommun. lib. 6.

16 Explicatur text. in §. conuenticula de pace tenenda inter subditos, lib. 2. feudorum.

17 Laici an possint esse arbitri in causis Ecclesiasticis.
Arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum.

18 Explicatur text. in cap. exposita de arbitr. & cap. examinata de confirmatione vtil.

19 Laicus an possit iuramenti Religionē remittere, & interpretare.
Explicantur text. in cap. licet mulieres, de iur. iur. lib. 6. & l. adigere in princip. & §. fin. de iure patronatus, l. fin. in princip. ff. ad municip. l. 11. & 12. lib. 4. Recopil.

20 Explicantur text. in cap. petimus, cap. Christianis 11. quæst. 1. & cap. cum non ab homine hoc titul. & cap. postulasti 21 de homicid.

21 Laicus potest cognoscere contra Clericos, ex delegatione Summi Pontif. & in ris Canonici authoritate,
Explicantur text. in cap. 1. de Apostat. & cap. perpendimus de sentent. excommunic. cap. ex parte, de priuileg. cap. vnic. de vita, & honestat. Cleric.

22 Feudales causæ apud Dominum feudi inter Clericos tractantur.

23 Laicus iudex de causis vsurarum, & sacrilegij crimine cognoscere potest, & quid de crimine blasphemiæ.
Expendūtur tex. in cap. ad nostram 20. de iur. iur. and. & l. eos, C. de vsuris.

24 Laicus de causa possessoriarei spiritualis, an possit cognoscere. Explicatur tex. in cap. fin. hoc titul.

25 Laicus Sacramentum Baptismi administrare potest.
Confessio laico facta non est Sacramentalis, ibi.

26 Episcopus si à Rege, & Metropolitano, eodem tempore vocetur, cui obtemperare debet.

27 Clerici ligantur legibus, & consuetudinibus retractuum.

28 Clerici quatenus ciues non eximūtur à lege Politica, siue ciuili.

29 Clerici litigantur statutis prohibentibus

bus vinum deferre in Ciuitatem, vel frumentum reuendere.

30 *Imperatores Concilia generalia congregare non possunt, nisi auctoritate Roman. Pontif. & quomodo accipiantur iura, quæ cõtrarium insinuare videntur.*

31 *Constantinus Magnus in Synodo Nicena, adfuit ibique inferiorem locũ post Episcopos delegit.*

CONCLVSIO.

LAICI *Ecclesiastica negotia tractare non debent, sed Prælatorum iudicio disponuntur.* Consonat text. in capit. quanto 3. cap. at si Clerici 4 cap. Clerici 8. cap. cũ non ab homine 10. cap. nouit 13. cap. qualiter, & quãdo 17. cap. fin. hoc tit. cõtinua 5. cap. nullus 33. cap. placuit 43. cap. Clericorum 48. & fere per totã 11. q. 1. cap. deniquè 96. distin. cap. 1. & 2. 3. & 4. & fere per totũ de foro cõpetenti, cap. tuã 3. de ordine cognitionũ, cap. aduersus de immunitate Ecclesiarũ, cap. vt Inquisitionis, §. prohibemus de hæreticis, lib. 6. cap. quanquã de censibus eodem libro, cap. decernimus, cap. si iudex laicus de sentẽtia excõmunicationis eodẽ lib. 6. Concilij Aagatense cap. 8. & 32. Trident. sess. 25. de reformatione, cap. 20. Authẽt. statuimus, C. de Episcop. & Cleric. l. 56. cum seq. tit. 6. pat. 1. l. 1. 2. & 3. tit. 3. lib. 1. Cõpilationis, illustrant Couarruu. in practicis, cap. 31. per totum, Gutierez lib. 1. quæstionum Canonicarom, cap. 34 nu. 25. Nauarr. in cap. nouit de iudicijs, notabili 3. nu. 52. Franciseus Marcus decis. 42. part. 2. Belarminus tom. 1. controuersiarum fidei, cap. 28. controuers. 5. Suarez lib. 4. contra Regem Anglię per totum, Morla in emporio iuris, tit. 2. quæst. 12. Veroius in capit. quæ in Ecclesiarum 91. de constitutionibus, Gratian. regula 253. Bernardus Diaz regul. 362. Seraphinus de priuilegijs, priuilegio 67. num. 12. Rolandus cons. 23. volum. 2. nu. 2. Rebuffus tom. 3. de materna possessione, artic. 7. glos. 1. num. 22. Soto in 4. distinct. 25. quæst. 2. articul. 2. Salas de legibus, disput. 14. sect. 11. numer. 118. Molin. tomo 1. de iustit. & iur. disput. 31. versic. *Sexta conclusio*: Salcedo in addition. ad Bernard. Diaz in pract. cap. 55. Burgos de Paz in l. 3. Tauri, conclus. 3. à num. 398. Bald. Angel. Salicet. & Cuman. in l. Iubemus, C. de sacrosanctis Ecclesijs, Menoch. de recup. remed. 15. num. 210. Duaren. de sacr. Ecclesiæ ministerijs, lib. 1. cap. 2. Petrus Magdalenus de num. testium in testam. 1. part. cap. 10. num. 8.

Ratio est, quia Ecclesiastica potestas quæ à Christo Domino Ecclesiasticis Prælatis fuit concessa, primo D. Petro, tanquam Pastori, & Vicario vniuersali fuit tributa, iuxta illud Matthæi cap. 16. ibi: *Quia tu es Petrus*, & Ioannis cap. 21. ibi: *Pasce oues meas*, & ab ipso Petro in alios inferiores fuit deriuata, vt negotia, res, & personæ Ecclesiasticæ à secularj iurisdictione eximirentur, & vt Ecclesiastica iurisdictio à temporali dignosceretur, cap. nouit infra isto tit. cap. duo sunt 11. cap. Imperator 69. distinctione, nam iurisdictio secularis communi populi consensu in Principem fuit translata, l. 1. ff. de constitutionibus Principum: Ecclesiastica vero nunquã potuit esse penes Reipublicã, nec Respublica illam in Principem transferre potuit, Couarruuias in practicis, capit. 31. cumque huiusmodi Ecclesiastica iurisdictio lege diuina Ecclesiæ Prælatis, dumtaxat concessa fuerit rectissimè cæteris secularibus Principus denegatur, qui quidem huius iurisdictionis omninò sunt incapaces, capit. ita Dominus 19. distinction. capit. si Imperator 96. distinctione, capit. 1. cum sequentibus 11. quæst. 1. cum alijs superius allegatis.

Primò, obstat textus difficilis in capit. nos 2. quæstion. 7. vbi Pontifex Imperatoris iudicio se submittit, quod neutiquam facere posse si Imperatori superior esset, capit. nunc autem 21. distinctione, & multo minus, si su-

pre-

prema illa potestas iure diuino ei concedetur, argument. text. in capit. sunt quidam, cap. contra statuta 25. quæst. 1. Clement. 1. ne Romanæ de electione. Quæ difficultas, vt dissoluatur petit, vt explicemus illam celebrem quæstionem, an scilicet Summus Pontifex possit se alterius iurisdictioni submittere. In qua reiecta opinione glos. in capit. in Synodo, verbo, *Apostolicam 63.* distinctione, & in capit. nemo, glos. *1.* 9. quæst. 3. & in præmio sexti, verbo, *Seruus*, quam sequitur Geminianus ibi firmiter asserendum est, Pontificem, minimè posse Imperatoris, vel alterius iurisdictioni se submittere: ita vt illi subditus verè maneat, vt docent Archidiaconus in dict. cap. nos, nu. 7. Felin. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ de constitutionibus, nu. 2. Romanus singulari 195. Alexand. in l. ei receptum, num. 4. & ibi Iaſ. num. 2. de iurisdictione omdium iudicum, Nauarrus in cap. placuit, num. 15. de pœnitentia, distinct. 6. & ex Theologis, Belarminus lib. 2. de Romano Pontifice, capit. 29. & plures alios congerit Suarez lib. 4. aduersus Regem Angliæ cap. 7. num. 2. Qua sententia retenta, nõ obstat text. in dict. cap. nos, 2. quæst. 7. Nam omissa communi interpretatione dicendum est textum illum loqui de iudicio, non coactiuo, sed arbitrario, seu discretiuo, vt notat Belarminus lib. 2. de Romano Pontifice, capit. 39. nam in alterius arbitrio Pontifex se committere potest, vt cum diuo Thoma, probat Suarez lib. 4. aduersus Regem Angliæ cap. 7. num. 7. Quia eo in casu sententia nõ fundatur in superioritate iurisdictionis, sed sola conuentione nititur, quoniam tunc Pontifex non abdicat à se aliquam iurisdictionem, nec illam trãsfert in Imperatorem, neque in illo actu segerit, vt Pontifex, sed vt homo, qui vt querelis via præcludatur cuncta emendare cupit, nec sententia Impetatoris habebit vim coactionis, sed dumtaxat proderit ad ostendendum Pontifici eum teneri, si non ex vi præcepti saltim ex debito iustitiæ, vt explicat Suarez vbi suprà.

Secúdò huc sentẽtiæ obstat, cap. 25. & 26. Actuũ Apostolorum vbi apparet Apostolũ ad Cæsarẽ appellasse, tãquã ad legitimum iudicem in causa criminali, de qua tractabatur, vt colligitur ex illius verbis, ibi: *Ad Tribunal Cæsaris sto* ibi: *Me oportet iudicari*, & iterum dixit, *Nemo potest me illis donare ad Cæsarem appello*, & augetur difficultas ex eo, quia causa Apostolica, quæ tunc agebatur, non erat ciuilis, sed Religionis, videlicet de prædicatione Pauli ad gentes: igitur multo minus apud Imperatorẽ in ea erat appellandum. Cui difficultati respondendum est: Apostolum ibi nõ de iure, sed de facto ad Cæsarem appellasse, non tanquam ad iudicem, sed eo, quod alio modo non poterat inimicorum insidias euitare, Belarminus in apologia, capit. 13. Nec etiam obstat alius eiusmet Pauli locus ad Roman. capite 13. qui refertur in capit. magnum 28. 11. quæst. 1. & in capit. omnis anima de censibus, vbi ipse pronuntiat omnem animam sublimioribus potestatibus subiectam esse debere, & secundum Diui Chrysostomi expositionem intelligendus est, de potestatibus secularibus explicat Gatcia de nobilitate, glos. 9. numer. 9. Quia dicendum est, in prædictis iuribus locutum fuisse Apostolum de subiectione reuerentiali, quæ secularibus Principibus iustis de causis exhiberi debet, propter protectionem, quã in Clericos, & Ecclesias exercent, notat Ioseph Valentinus de potestate coactiua Pontificis, cap. 11. Nec etiam obstat capit. 2. Regum, ex quo constat Abiathar à Salomone Rege depositũ fuisse à Sacerdotia dignitate, & loco eius ab ipso Rege positum fuisse Sadahoc, quia ibi tantum Salomonis factum refertur, ex quo nullum ius oriri potest, præsertim, quia id factum fuit speciali Dei reuelatione, non tamen ex ordinaria potestate, quæ ei etiam vti Regi competere non poterat: deinde, quia nec po-

test

test fieri comparatio inter Sacerdotes, & Pontifices veteris testamenti, & Pontificem Vicarium Christi in lege gratiæ, cùm à Christo hæc potestas tributa eis sit, vt diximus in ratione decidendi.

Tertiò, obstat text. in cap. si tributū, 11. quæst. 1. cap. tributum 23. quæst. 8. ex quibus iuribus constat Clericos, & Ecclesias subiectas esse Imperatoribus, quo ad iurisdictionem: siquidem ex illis constat teneri ad soluenda imperialia tributa ex vi iustitiæ, quod fieri non poterat, nisi supposita subiectione iurisdictionis, cui difficultati, vt satisfaciamus dicendum est, omissis varijs interpretationibus authoritatem Ambrosij, relatam in dict. cap. si tributum ius non constituere, ex eo, quia cum eo tempore Valentidianus Imperator puer esset, mater eius Iustina Gubernabat, quæ cum esset Arriana tributum, aliquod ab Ecclesijs exegit, cumque Ambrosius prudenter censuisset illi resistendum non esse ad vitanda maiora mala, tributum permisit, quare potius permittendo, quam approbando factum dixit: *Imperatori, non dono, sed non nego*, potuit enim Ambrosius facilius tollerare tributorum exactionem, quam vsurpationem bonorum Ecclesiæ, & hoc modo est etiam intelligendus text. in cap. conuenior 23. quæst. 8. Nec etiam obstat text. in dict. cap. tributum 23. quæst. 8. nam ibi similiter Vrbanus non de iure, sed de facto fuit loquutus asserens persoluendum esse tributum ab Ecclesia ponte ad maiora mala vitanda, non tamen ex debito iustitiæ, loquutus enim fuit Vrbanus, iuxta morem illius temporis, quando Imperatores erant Gentiles, & Idolatræ, & Ecclesia nondum, sibi libertatem ab huiusmodi tributis vindicauerat, quod iam omnino cessauit. Nec etiam obstat textus in cap sancimus 23. quæst. 8. vbi quædam bona Ecclesiæ specialiter exempta proponuntur à tributis, alia verò obnoxia relinquuntur, quia intelligendū est, quod obnoxia sint antiquioribus oneribus realibus priuatis veluti ex pacto, quod colligitur ex eiusdem textus verbis, vbi nec de tributis, nec de principibus mentio fit, sed de senioribus quibus debitum seruitium soluendum est, per Seniores autem intelligunt, glossa & Doctores in cap. 1. de censibus, dominos antiquos à quibus res, & bona ad Ecclesiam translata sunt, cum suo onere, de quibus fit mentio in dict. cap. sancitum.

Quartò, obstat text. in capit. filijs, vel nepotibus 16. quæst. 7. quo loco docemur Principi accedendum esse super causis Clericorum, cui dubio respondetur, ibi non peruenire ad Principem, tanquam legitimum iudicem, sed tanquam ad protectorem vt hortetur, & inster Prælatos Ecclesiæ, vt debitum remedium adhibeant, vt sic petenti manu regia Ecclesia non opprimatur, Couarr. in practicis, cap. 35. numer. 3. versic. *Secundo*, Salzedus in praxi cap. 102. versic. *Deinde*. Nec etiam obstat text. in cap. generaliter 12. 16. quæst. 1. ex quo constat Principes sæculares posse priuilegia personis Ecclesiasticis instituere, quod idem demonstratur in toto titulo, C. de Episcopis, & Clericis, quia priuilegia de quibus in dictis iuribus ab Imperatoribus concessa nullam vim retinent propter defectum potestatis, iuxta text. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ de constitutionibus: etsi quæ ad missa sunt, vim tantum retinent ex noua Pontificum permissione. Vnde, nec obstat textus in capit. cùm veniissent de eo qui mittitur in possessionem, vbi causæ Clericorum secundum laicorum consuetudinem terminantur, quia illa terræ consuetudo communis erat, tam Clericis, quam laicis, & consuetudo, quæ non respicit directe odium laicorum, sed publicam vtilitatem, etiam à Clericis obseruari debet, quia à Pontificibus est approbata, ex dict. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, Menchaca libr. 1. quæstion. illustrium, capit. 9.

Quin-

Quintò, obſtat textus in cap. præter, 12 verſic. *Seruuit* 32. diſtinctione, vbi conſtat poteſtatem excommunicãdi pœnes laicum eſſe poſſe, cui difficultati ſatisfacies, dicens: quod text. ind. c. præter loquitur, quando laicus ex delegatione Pontificis cognoſcit: nam tunc excõmunicandi poteſtas non ex propria, ſed ex Pontificis authoritate iuditio, & delegatione procedit, nec ſolutioni obſtat text. in cap. prudentiam, §. illa quipè de officio delegati. vbi dicitur delegatum iuditio propriovti, quod omnino laicis eſt prohibitum, vti cõſtat ex noſtri tex. verbis ibi: *Iuditio laicorum &c.* nam verbum illud iuditium in noſtro textu, nõ refertur ad mẽtis ſententiã, vti in d. cap. prudentiam, ſed ad imperium, & iuriſdictionem, quam circa excõmunicatiõnẽ laicus non habet. Nec obſtat etiam text. in cap. Menam, verſ. *Purgationem*, 2. q. 5. vbi excommunicandi poteſtas, vel ſaltem purgationis præsbiteri pœnes fœminã reginãFrancorũ reperitur, cuius deciſionis difficultas ex eo augetur, quia claues cœlorum, nec Beatæ Virgini, ſunt traditæ c. noua de pœnitẽtus, & remiſsionibus, quia in ſpecie illius tex. excõmuni Doctorũ ſententia grauiſsimus eſſet error, ſi verſic. *Purgationem*, coniunctim eo ſimul, cum textu legeretur, vtſic inſcriptio illius textus *Brunichildæ Reginæ præſumatur*, quaſi ſic purgatio illius Epiſcopi Reginæ committeretur, ſed illa lectio, nec ſcripta reperitur in Epiſtola Beati Gregorij. Ex quo prima illius textus pars fuit deſumpta vndè dicendum eſt, quod verſic. *Purgationem*, legendus eſt poſt extrema illius textus verba, quaſi illius textus ſenſus ſit, quod purgatio illa non Reginæ, ſed Ruinaldo, Cumano Epiſcopo eſſet commiſſa, vti conſtat ex Epiſtola Alexandri II. relata in cap. ſuper cauſam eodem cauſa, & quæſt. & ex Palea decreto in dict. cap. menam.

13 Sextò, obſtat textus in cap. decernimus de ſententia excommunicatio- lib. 6. vbi ſimiliter probatur, poſſe laicum de ſententia excommunicationis cognoſcere, cui reſponderi debet, quod ibi tantum cognoſcit laicus de facto excommunicationis, vt excommunicatum à iuditio repellat, & cum quæſtio facti, etiam rei Eccleſiaſticæ temporalis ſit rectè iudex laicus de ea cognoſcere poteſt, quia cum de mero facto, quæritur nihil ſpirituale diſputatur, nec ſolutioni obſtat text. in cap. vt Inquiſitionis, §. prohibemus, verſ. *Quo quomodo*, de hæreticis lib. 6. Ex quo videtur probare iudicem laicum, nec de facto rei ſpiritualis poſſe cognoſcere, quia verba illa: *Quo quomodo*, licet vtramque cognitionem comprehendant, & iuris, & facti, tamen ibi non referuntur ad quæſtionem facti, ſed preciſſe ad quæſtionem iuris. Nec obſtabit iuris regula 14 qua docemur, ex facto ius oriri, l. ſi ex plagijs 53. §. in clibo Capitolino, ff. ad legem Aquiliam, quia licet ex facto ius oriatur, & iuris quæſtio non poſsit ſeparari à facto, at quæſtio facti ſeparari poteſt ab ipſa quæſtione iuris, quæ cauſæ inter ſe ſunt omnino ſeparabiles, & factum poteſt eſſe temporale, etſi ius ſpirituale ſit, vt in dict. cap. decernimus. Nec his omnibus obſtabit text. 15 in c. ſi iudex laicus de ſententia excommunicationis lib. 6. vbi cauetur, quod laicus nec de facto poteſt cognoſcere an litigans Clericus ſit necne, cui vt reſpondeant alij diſtinguũt inter res, quæ ſunt ſpirituales ratione rei tantũ vt matrimoniũ, excõmunicatio, &c. Et quæ ſunt ſpirituales ratione rei, & perſonæ veluti religio, & ordo ſacer: vnde dicũt quod de facto rei ſpiritualis ratione rei tantum laicus cognoſcere poteſt: non verò de ijs quæ ſpiritualia ſunt ratione rei, & perſonæ, vt in d. c. ſi iudex laicus, cui ſolutioni nõ obſtat tex. in c. cũhomines, c. parrochianos de decimis, vbi decimæ quid ſpirituale cẽſentur ratione rei & ratione perſonæ: nãEcclesijs, & miniſtris Eccleſiæ aplicãtur, nã licet ſpirituales ſint, & ſolum Eccleſiaſticis conueniant, depẽdẽt tamẽ à perſonis laicorũ

à qui-

à quibus soluuntur; & ideò de illo facto, an rectè solutæ, vel non solutæ sint iudex laicus rectè cognoscere potest, sed nec prædicta interpretatione indiget, text. in dict. cap. si iudex laicus, cuius verba si rectè perpendantur ex illis apareuit ibi non agi de quæstione facti, & Clericus, sed verè de quæstione iuris; nam quæstio erat, nõ an captus Clericus esset necne, sed an talis esset qui priuilegio fori gaudere deberet, vt indicant verba illa, ibi: *Quo idem malefactor sit Clericus, qui huiusmodi priuilegio gaudere debeat*, quæ quidem non facti, sed iuris quæstio est.

16 Septimò, pro hac etiam parte obstat text. in §. cõuenticula, lib. 2. feudorum, tit. de pace tenenda inter subditos, ex quo constat posse imperatores censura Ecclesiastica coercere Episcopos violatores illius sanctionis. Qua in difficultate dicendũ est, textũ ibi nõ probare posse Imperatores censura Ecclesiastica punire Episcopos violatores, sed quod Episcopi possint censura Ecclesiastica punire violatores, nec obstabit dicere, quod censura ibi imponitur iussu, & mãdatu Imperatoris, vt constat ex verbo, *vollumus* quæ difficultas augetur ex eo, quod Federicus ipse annullauit deficiones omnes factas cõtra Ecclesiæ immunitatẽ, Authen. casa, C. de sacrosan. Eccles. dicendũ namq; est, quod text. in d. §. conuẽticula, loquitur de Federico I. cuius authoritas fuit necessaria, vt illa cẽsura Ecclesiastica tute obseruari posset, quia in illo tempore valde erat oppressa Ecclesia: ita etiam interpretandus est text. in §. si Clericus, lib. 2. feudorũ, tit. de pace tenenda, & eius violatoribus, de quo Cuiac. in notis ad eundem textũ: At verò text. in d. Authent. casa, loquitur de Federico 2. quo tẽpore, iã tuta erat Ecclesia, vt norat Gothofredus in notis ad pandectas, ad eundẽ tex. & Cuiac. in tit. de pace tenenda, & eius violatoribus, verbo, *Federicus*.

17 Octauò, obstant text. in cap. 4. capit. per tuas de arbitris, in quibus iuribus probatur posse laicos arbitros esse in causis Ecclesiasticis, at sic est, quod sicut iudex habet arbitriũ, & iudiciũ in causa, quã iudicat: ita & idẽ est in arbitro, nã arbitria redacta sunt ad instar iudiciorũ, l. 1. & per totũ, ff. de recept. arbit. ergo iam causæ Ecclesiasticæ laicorũ iudicio commẽdantur, cui difficultati, vt satisfaciamus distinguendum est: nã aut laicus fit arbiter de rebus merè spiritualibus, aut de rebus tẽporalibus Ecclesiæ, in primo casu laicus arbiter esse non potest, nec de consensu Episcopi, quomodo procedit decisio text. in cap. contingit, de arbitris: in secũdo verò casu, quãdo agitur de rebus Ecclesiæ temporalibus laicus arbiter esse potest de Episcopi consensu, quomodo procedunt iura in argumento adducta: ratio est, quia exinde nulla eis iurisdictio datur, cum in arbitris sola notio sit, arbitrium enim plus habet facti, quam iuris sicque de facto rei temporalis Ecclesiasticæ rectè potest laicus cognoscere, vt diximus in sexto argumento. Nec obstabit dicere, quod in specie, textus in dict. capit per tuas agebatur de re merè spirituali, vt non nulli existimant, quia verius quæstionem illam temporalem esse: Agebatur enim super quodam Hospitali, quod cum non esset concessum in titulum beneficij non iudicatur beneficium Ecclesiasticum, glos. in Clem. dispẽdiosam de iudicijs, verb. *Beneficijs*, Siluester verb. *Hospitale*, quæstio 6. Silua de beneficijs 3. part. quæst. 59. Nec obstat text. in cap. exposita, de 18
arbitris, quia compromissum in illa specie factum in Ducem Venetorum fuit ex Pontificis commissione, vt in dicant verba textus, ibi: *Literas nostras miserimus*. Nec etiam obstat textus in capit. examinata, de confirmatione vtili, vel inutili, vbi supponitur compromissum in laicum factum de re spirituali validum fuisse: siquidem reuocatum fuit, non ex eo, quod in laicum fuerat compromissum, sed quia in arbitrio nõ fuit iuris forma seruata: nam respondetur,

quod

quod in illa ſpecie ille Vicedominus in quem fuit compromiſſum erat Epiſcopi Vicarius, & conſequenter perſona Eccleſiaſtica, ſic Panormitan. in capit. quanto, infra iſto titulo, num. 4. Felin. nu. 2. Decius nu. 4. Ripa 81.

Nonò, obſtat text. in capit. licèt mu- 19
lieres, de iure iurando, lib. 6. l. adigere, in princip. & in §. fin. de iure patronatus, l. fin. in principio, ff. ad municipalem, in quibus iuribus cauetur poſſe laicum iuramenti Religionem remittere, & interpretare: ergo non eſt iuriſdictionis Eccleſiaſticæ in capax; ſiquidem iuris iurandi Religio, & interpretatio, proculdubio ad ſiccleſiæ iuriſdictionem pertinet, cap. quanto 18. capit. etſi Chriſtus 26. de iure iurando, cap. venerabilem 34. de electione. Augeturque hæc difficultas, ex regula diſpoſitione Hiſpaniæ in l. 11. & 12. lib. 4. compilationes, in quibus irritantur quidam contractus iuramento firmari, quæ difficultas tanti eſt, vt coegerit Autores, in hac parte varias tractare quæſtiones, diuerſaſque proferre ſententias, quas cum inſtituti noſtri diſputare non ſit, conſulto omittimus, breuiterque pro prædictorum iurium cõciliatione dicendum eſt, cognitionem ſuper iuramento an licitum, vel turpe ſit, poteſtatemque legem ferendi, ſeu relaxandi, & ſimilia quæ ad vim, & eſſentiam iuramenti ſpectant, ad Eccleſiaſticam iuriſdictionem tantum pertinere, vt in dict. capit. quanto 18. de iure iurando: At veto cognitionem ſuper iuramento ratione contractus, cui adhæret ad iudicem pertinere ſecularem, ſi res de qua quæritur ſimiliter ſecularis ſit, poterit namque ſecularis iudex partes compellere ad implementum promiſſionis iuratæ, & ad ſeruanda pacta, quæ viderit iuſtè iuramento firmata, poteritque contractus ipſos irritare ſuper quibus poteſtatem habet, iuramentique obligationem impedire antequam præſtetur, nam licèt ipſum iuramentum, tanquam vinculum ſpirituale irritare nequeat, poteſt tamen indirectè, & remotè illud euertere irritando contractum humanum antequã ineatur: nam contractu ipſo irrito, & deſtructo, irritatur, & deſtruitur conſequenter ipſum iuramentum, quomodo intelligenda ſunt iura ſupra allegata, & Regiæ leges: leges verò ſuper ipſa vi iuramenti diſponentes ex defectu poteſtatis ſunt nullæ, Conarruuias lib. 1. variar. cap. 4. num. 5. & in cap. quamuis pactum, 2. part. §. 3. num. 2. Molina tomo 1. de iuſtitia, & iure, diſput. 1.

Decimò, obſtat textus in capit. pla- 20
cuit, capite petimus, capite Chriſtianis 11. quæſtion. 1. capit. cum non ab homine, hoc titul. capit. poſtulaſti 21. de homicidio, in quibus iuribus expreſsè probatur iudicem laicum contra Clericos in cauſis criminalibus cognitionem habere: ergo dicendum videtur incapacem non eſſe. Quam difficultatem facilè diſſolues, ſi aduertas prædicta iura agere de inuocatione brachij ſecularis, iuxta formam in eis præſcriptam, nam ab ipſo naſcentis Eccleſiæ exordio receptum fuit brachium ſeculare ab Eccleſia inuocare contra Clericos, aut laicos Eccleſiæ reſiſtentes, quia tunc nulla iniuria Eccleſiæ irrogatur: imò potius debitum ei præſtatur obſequiũ, iuxta textum in capit. 1. de officio ordinarij. Nec etiam obſtat textus in capit. 1. de Apoſtatis, capit. perpendimus. de ſententia excommunicationis: ex quibus conſtat, etiam ſine inuocatione brachij ſecularis, poſſe laicum in cauſis criminalibus contra Clericum cognoſcere, quia pro horum iurium interpretatione, ſupponendum eſt laicum, nunquam poſſe de cauſis Clericorum propria authoritate cognoſcere, poſſe tamen ex licentia Pontificis, & authoritate iuris Canonici: ſimul enim ſtatim quo lex Canonica Clericum Apoſtatam fori priuilegio priuauit poteſtatem dedit laico de illo cognoſcendi, quomodo procedit, dict. capit. 1. de Apoſtatis, & dicti cap. perpendimus,

mus, vbi percutiens, Clericum qui dimisso habitu Clericali varis criminibus se immiscuerat non indiget Pontificis absolutione, quia Clericus ille priuilegium fori amiserat, quomodo procedit etiam text. in cap. ex parte de priuilegijs, & sic similiter est interpretandus textus in cap. vnico de vita, & honestate Clericorum, vbi Clerici, qui vulgo, *Bufones*, appellantur si per annum hoc in crimine perseuerant priuantur priuilegio Clericali, sicque omnibus in casibus prædictis cognitio istorum ad laicos pertinet ex authoritate iuris canonici. Salçedo in practica criminali cap. 111.

22 Vndecimo, obstant text. in cap. cæterum, hoc titul. cap. ex transmissa, cap. verum de foro competenti, vbi in causis ciuilibus Clericorum iudex laicus cognitionem habet: nam si causæ feudales oriantur, etiam inter Clericos ad Dominos feudi pertinent, qui de illis cognoscere debet. Quæ difficultas facile dissoluitur, si aduertamus: quod hoc fit non authoritate legis ciuilis, sed virtute legis Canonicæ, quæ iure speciali in feudalibus controuersijs id statuere voluit, propterea quod cum in illis tantum agatur de feudo, quod de se mere sæculare est, & à laicis concessum, nulla est ratio quare Clericus, qui illud recepit iuuetur aliqua fori exemptione ad denegandam domino subiectionem, circa negotia ad ipsum spectantia: præcipuè, quia huiusmodi causæ iuxta consuetudines inuestituræ, & pactiones sunt terminandæ, eo enim pacto feuda concessa fuere, iuxta textum in cap. Imperialem de prohibita feudi alienatione, Iulius Clarus in §. feudum quæst. 90.

23 Duodecimo, obstat text. in c. ad nostram 20. de iure iurand. l. eos, C. de vsuris. In quibus iuribus probatur iudicem laicum de causis vsurarum cognoscere posse, quamuis earum cognitio ad Ecclesiam pertineat, c. 1. cum seqq. 14. q. 3. Cui dubio, vt satisfaciant interpretes disputare solent in hac parte an vsurarum cognitio pertineat ad Ecclesiasticum: an verò ad sæcularem iudicē, quorum sententijs omissis, firmiter est tenendum vsuræ crimen mixti fori esse, ideòque in eo locum esse præuentioni, quare si contra laicum vsurariū iudex laicus Ecclesiasticum incognitione præuenerit, poterit illum inhibere, & è cōtra Ecclesiasticus laicū, docet Couarr. lib. 3. variarum, cap. 3. num. 4. Menochius de arbitrarijs, casu 135. Mascard. de probationibus conclusion. 1419. Sic etiam procedit textus in cap. cum sit generale de foro competenti, vbi si tractatur super crimine sacrilegij: similiter causa mixti fori est, quia ratione eautū est, quod sacrilegi subquouis iudice sæculari, vel Ecclesiastico conueniri possint, Couarr. lib. 3. variarum cap. 3. nu. 1. quod idē procedit in punitione blasphemiæ, quæ non est hæreticalis, quia eius cognitio: similiter spectat ad vtrumque iudicem, Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. quæst. 37. versic. *Blasphemiæ*.

Decimotertio, obstat text. in cap. finali, hoc titul. vbi constat potuisse iudicem laicum, ad petitionem Abbatis, & Conuentus cognoscere de possessione iuris eligendi super quo agebatur: & tamen certum est causam electionis spiritualem esse: ergo non poterat coram iudice sæculari, tractari cap. sacrosancta 51. cap. Masana 56. de electione. Nec difficultatem effugiet, qui dixerit, hoc ideò esse, quia causa illa possessoria erat, quia ex eo temporalis debet iudicari, vt affirmant relati à Couarr. in practicis, cap. 35. in principio, cum potius contrarium debeat obseruari, propter connexitatem, quam habent res possessoriæ cum causa proprietatis, quare tenendum est: nec de possessorio rei spiritualis, tanquam de re spirituali annexa posse laicum cognoscere, argumen. textus in capit. quanto 3. hoc tit. vbi notant Doctores. Sed in hac difficultate verissime est dicendum, quòd in prædicta specie: non ideò potuit

24

tuit laicus iudex cognoscere de illa electione, tanquam de causa possessoria, sed quia electio, de qua ibi mere profana erat: nam ibi tractabatur de eligendo Rectore cuiusdam sæcularis communitatis, vti constat ex littera text. & glos. 1. quam sequuntur Doctores omnes ibi.

Decimoquarto, obstat text. in cap. constat 19. cap. mulier 20. cap. in necessitate 21. de consecratione distinction. 4. In quibus iuribus probatur, posse laicum administrare Sacramentum baptismi, quod de se omnino spirituale est. 25 Cui difficultati facile respondetur: quod in prædictis iuribus: ideò permissum est laicis huiusmodi Sacramentum administrare, quia id in baptismo est admissum, propter maximam animarum salutem, cum baptismum sit necessarium necessitate medij ad salutem: ideò quilibet in necessitate potest ministrare, Bonacina tom. 1. tract. de Sacramentis disputat. 2. quæst. 2. puncto 5. num. 4. Nec id aliquid obstat aduersus nostram decisionem, quia ministrare hoc Sacramentum, non est tractare causas Ecclesiasticas, vel spirituales iuditialiter, vt in nostra specie, sed tunc obstabit dicere, quod etiam est licitum laicis audire confessionem, cap. quem pœnitet 88. §. tanta itaque de pœnitentia distinct. 1. c. 1. in principio de penitentia distinctione, & tamen certum est, quod huiusmodi Sacramenti ministratio vim iuditij obtineat, c. 2. de officio ordinarij, D. Balboa in repetitione ad text. in dict. cap. omnis vtriusque sexus de pœnitētijs remissionibus, in versicul. *Proprio Sacerdoti*, à num. 2. & 15. habetque se confessor, tanquã iudex in hoc interiori animæ iuditio, sed respondetur, quod in hoc actu penitentiæ laico factæ non datur confessio Sacramẽtalis, nec aliqua iurisditio spiritualis exercetur, nec absolutio interuenit, quæ propriè pendet ab Ecclesiæ clauibus, hæc namque confessio non est inducta ex præcepto, sed tantum ex Consilio, vt sic confitens rubore suffusus facilius conteratur, docet Diuus Thomas, & Doctores omnes in tractatu de ministro Sacramenti pœnitentiæ, Bonacina vbi sup. disp. 5. quæst. 7. puncto 1. in princip.

Decimoquinto, obstat cap. si Episcopus 18. distinctione, vbi si Episcopus à Metropolitano ad Synodum vocatus fuerit: similiterque à Rege tum temporis vocetur, præceptione Regia à vocatione Metropolitani excussatur: ergo etiam Ecclesiastica persona qualis est Episcopus sæculari, ac Regio iuditio potius, quam Ecclesiastico respondere tenetur. Cui difficultati dicendum est, ideò in dict. cap. si Episcopus, teneri Prælatum prius Regi respondere, quia mandatum Regis præcessit, nam quoties aliquis Prælatus à Rege vocatus est, si postea ab alio maiori Prælato vocetur, recte se excussat ratione mandati Regis, cui obtemperandum est, si ab ipso teneat regalia, capit. si in morte, §. ecce 23. quæstion. vltima: Si tamen Prælatus post Regis mandatum ab ipso Summo Pontifice vocetur: tunc exemplo Diui Petri relictis omnibus, etiam regalibus Pontificem sequi tenetur, tanquam Christi Vicarium, glosia in cap. cum parati 19. de appellationibus, verb. *In legatione*. 26

Decimosexto, obstat text. in cap. constitutus 8. de in integrum restitutione, ex cuius specie colligitur, quod Clerici ligantur consuetudine municipij, circa retractum rerum venditarum: quod similiter colligitur, ex cap. cum venissent 3. de eo qui mittitur in possessionem, diximus in fin. 4. argumenti: ex quo apparet, quod Clerici iurisdictione laicorum subiecti sunt. Verum huic difficultati dicendum est, Clericos ideò obligari consuetudine ciuitatis, quia quatenus ciues sunt non eximuntur à lege Politica, siue Ciuili, vt docet Molina de iustitia, & iure, tractatu 2. disputation. 31. concl. 6. Non enim 27 28

desinit

desinit ciuis esse, qui Clericus est, argument. textus in l. falsa demonstratio, §. sed si cui, ff. de conditionibus, & demonstrationibus. Neque implicat contradictionem dicere, quod Clerici quoad alia subditi, quoad alia vero exempti sint, cap. cum capella 16. de priuilegijs, nam sicuti Clerici commodis ex eisdem statutis fruuntur ad onera etiam teneri equum est regul. l. secundum
29 naturam, ff. de regulis iuris. Ex quo descendit, quod Clerici ligantur statutis prohibentibus vinum defferre in ciuitatem ex loco à iurisdictione alieno: & similiter statuto prohibente frumentum retuendere Mesia in pragmatica taxæ panis, conclusion. 4. num. 17. Couarruuias in regul. possessor, 2. part. §. 4. numer. fin. Si verò statutum municipale ineptum sit, Clericos non ligat, & Prælatus Ecclesiasticus eius iniquitatem reformare potest, cap. cum causa 8. de sententia, & re iudicata.

Decimoseptimo, obstant textus in cap. 1. 15. distinction. cap. ab eo 16. distinction. cap. nunc autem 22. distinctione, cap. Adrianus 63. distinction. cop. mandatis 2. quæstion. 5. cap. continua 11. quæstion. 1. cap. futuram 12. quæstion. 1. Ex quibus iuribus constat Imperatores concilia generalia in-
30 dixisse, & in eis primum locum sedemque habuisse: ergo iurisdictio Ecclesiastica pænes Imperatores est: siquidem in nulla alia re magis Ecclesiastica iurisdictio exerceri potest, quam in Congregandis concilijs in quibus tractari solet de causis fidei. & de reformandis Cleri moribus, cap. 1. cum sequentibus 13. distinction. Anastasius Germonius libr. 2. animaduersionum, cap. 12. numer. 23. & 24. Sed dicendum est, canones in argumento aductos accipiendos esse: ita vt dum in eis legitur Imperatores Concilia congregasse intelligatur id fecisse authoritate, vel consensu Romona-
31 rum Pontificum, quod aperte conuincitur, ex eo, quod Constantinus Imperator ex mandato Syluestri Episcopos ad Synodum Nicenam congregauit, in qua & ipse adfuit, non tanquam Concilij caput, sed tanquam inferior, & ab Episcopis postulauit, vt liceret ei in parua sella in medio Concilij sedere: nec prius voluit considere, quam patres annuissent, vt testantur Eusebius in vita Constantini, capit. 10. Theodoretus lib. 1. cap. 17. Anastasius Germonius dict. cap. 12. à numer. 15. quibus congruit textus in cap. 2. 96. distinction.

Ad textum in cap. quanto 3. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Causa iurispatronatus apud iudicem Ecclesiasticum tractari debet.*
2 *Iuspatronatus est spiritualibus annexum.*
3 *Magis dignum trahit ad se minus dignum.*
4 *Laici adquirere possidere, & ad alios transferre possunt Iuspatr.*
5 *In beneficialibus non datur successio.*
6 *Laicus de causa Iurispatr. cognoscere potest excommissione Sum. Pont.*
Explicantur text. in cap. significauit 41. de testib.
7 *Causa Iurispatr. an compromitti possit in laicum.*
Compromissum vice in transactionis habet, ibi.
Explicatur text in cap. examinata de cõfir. vtili, vel inut. ibidem.
8 *Iuspatronatus titulo emptionis, & venditionis adquiri potest intellige, cum vniuersitate bonorum.*
Interpretatur text. in capit. ex litteris 7. & in capit. cum sæculum 13. de iurep.
9 *Ius præsentandi non transit in creditorem habentem villam in qua est Iuspatr. pignori obligatam.*

10 *Præsentatio est fructus Iurispatronatur.*

Explicatur text. in cap. cum Bertholdus de re iudic.

CONCLVSIO.

1 CAVSAE *iuris patronatus apud iudicem Ecclesiasticum tractari debent.* Consonat textus. in cap. fin. in principio hoc tit. lib. 6. vers. *Nec non, & dependentibus ab eisdem*, Clemetin. dispendiosam 2. hoc tit. cap. ex litteris, cap. de iure cum alijs de iure patronatus, cap. piæmentis, cap. decernimus 16. quæstion. 7. Concilium Tridentin. Sessione 25. de reformat. capit. 9. l. 56. tit. 6. l. fin. titul. 15. part. 7. exornant Couarruu. libr. 1. variarum, capit. 13. numer. 4. & lib. 2. cap. 18. numer. 8. Anastasius Germonius, de sacrorum immunitatibus, cap. 12. Gailius libr. 1. observation. cap. 36. num. 6. Zeuallos communium contra communes, quæstion. 462. & quæstion. 897. Rochus de Curte de iure patronatus, verb. *Ius*, in principio, Cardosso in praxi iudicum aduocatorum, verb. *Causa*, num. 8. Caldas Pereira quæstion. Forensium cons. 5. numer. 6. & 7. Didacus Perez in l. 1. versic. *Septimo quæri potest*, tit. 6. lib. 1. ordinamenti, cum traditis à Sahagun in commentarijs ad hunc textum.

2 Ratio est, quia cum ius patronatus spiritualibus annexũ sit saltẽ antecedenter, & cũ cognitio causarũ spiritualiũ, sæcularibus iudicibus sit prohibita, vti diximus in cap. decernimus, supra hoc

3 tit. merito naturam, & conditionem causarum spiritualium sequitur, nam dignius & potentius trahit ad se id, quod est minus dignum, l. quæritur, ff. de statu hominum, l. Titia, ff. de legat. 1. & ita sicuti laicus de causis spiritualibus cognoscere nequit similiter, nec de iuris patronatus causis potest, quod quidem spiritualibus est annexum, & in connexis idem ius debet obseruari, cap. super eo 4. de Parrochijs, l. arbor 16. ff. communi diuidundo, Petrus Gregor. lib. 17. syntagm. cap. 5.

Primò, obstant text. in cap. piæ mẽtis, cap. decernimus, cap. considerandũ, cap. si plures 16. quæst. 7. cap. 1. 2. & 3. 4 de iure patronatus. In quibus iuribus constat, quod laici adquirere, possidere & ad alios transferre possunt ius patronatus, sed si spiritualibus annexum fuisset, nec vendi, nec ad alios trãsferri posset, argument. text. in cap. 1. de præbendis, & dignitatibus, c. quæsitum 5. de rerum permutatione: ergo non est spiritualibus annexum. Cui difficultati respondendum est, decisionem text. in dicto cap. 1. de præbendis prohibentem titulum successionis in beneficijs Ecclesiasticis restrictam, & limitatam esse in iure patronatus, quod in eorum fauore permissum est, vt facilius inuitentur fideles ad fundationem, dotationem & constructionem Ecclesiarum cum videant non solum ipsis, sed etiam successoribus eorum ius illud reseruari posse, vt ex iuribus supra adductis constat, nõ tamen facultas cognoscendi de iure patronatus laicis fuit concessa, sed Ecclesiasticis tantum iudicibus reseruata, ex nostri text. decisione & ex iuribus in illius confirmatione adductis.

Secundò obstat text. in cap. significauit 41. de testibus. Ex quo adiuncta 6 eius inscriptione probari videtur laicum de causa iuris patronatus posse cognoscere. In cuius difficultate omissa interpretatione, quam refert Zabarella, & Felinus ibidem, Lambertinus de iure patronatus lib. 3. quæst. 9. art. 2. numer. 5. verisimè dicendum est, illius textus decisionem, nihil obesse nostro textui, quia iudex laicus, in dict. cap. significauit de causa iuris patronatus potuit cognoscere, quia cognitio illa à Põtifice ei fuit delegata, vt constat ex versic. *Illo, quo circa mandamus*, & interueniente Pontificis delegatione recte iudex laicus de causis iuris patronatus cognoscit, quemadmodum & de alijs spiritualibus, vt diximus in dict. cap. 2. de

iuditijs,

iuditijs, Lambertinus de iure patronatus lib. 3. quæſt. 8. art. 8. Cuiac. in poſthumis, ad eundem textum.

Tertiò, obſtat textus in cap. examinata de confirmatione vtili, vel inutili, vbi probatur, quod in cauſa iuris patronatus compromiſſum in laicum fieri poteſt, & tamen laici in cauſis ſpiritualibus iudices compromiſſarij eſſe non poſſunt, capit. contingit 8. de arbitris, augeturque difficultas, ex eo, quod cõpromiſſum vicem tranſactionis retinet, authent. vt differentes iudices, §. 1. verſic. *Si vero* gloſ. verb. *Conuentum*, Bart. in l. quod ſi epheſi, §. 1. ff. de eo quod certo loco, Gratianus diſceptation. Forenſium cap. 577. num. 20. tranſactioque iuris patronatus in probatur cap. præterea 9. de tranſactionibus. In qua difficultate omiſsis antiquiorum interprætationibus veriſsime eſt dicendum, ideò compromiſſum in illa ſpecie factum in cauſa iuris patronatus voluiſſe, quia Vicedominus ille, non erat iudex laicus, vt perperam non nulli exiſtimarunt, ſed potius Eccleſiaſticus adminiſtrator illius Dioceſis Sabinienſis, nam Vicedominus dicitur Epiſcopi vicem gerens in omnibus negotijs Eccleſiaſticijs, cap. volumus. & ſeq. 89. diſtinct. cap. conſuiere 38. de Simonia, Felin. in præſenti, num. 2. Cuiac. in poſthum. ad dict. cap. examinata. 2

Quartò, obſtat text. in cap. ex litteris 7. cap. cum ſæculum 13. de iure patronatus. In quibus iuribus cauetur, quod ius patronatus titulo emptionis, & venditionis comparari poteſt: ergo quia temporale eſt, non verò annexum ſpiritualibus, quia ſi eſſet annexum in eius comparatione Simonia cõmitteretur, argumen. textus in capit. quæſitum 5. de rerum permutatione, & ab omni commertio eſſet alienum, l. Celſus 6. ff. de contrahenda emptione. l. inter ſtipulantem, §. Sacram, ff. de verborum obligation. Qua in difficultate dicendum eſt, diſcrimen eſſe conſtituendum an ius patronatus per ſe ſimpliciter exiſtat: an vero cum vniuerſitate bonorum: nam ſi per ſe conſiſtit, & à bonis eſt ſeparatum, nullo modo vendi poteſt, quia propter annexionẽ quam habet ad ſpiritualia, ab omni commertio eſt alienum, cap. de iure 16. de iure patronatus, cap. nemine 40. 16. diſtinct. ſi tamen bonis temporalibus adiunctum eſt: tunc titulo emptionis cõparatur, ex eo, quia bonis venditis tranſit adiunctum, cum ipſa bonorum vniuerſitate quomodo obtinent iura in argumento aducta Garcia plures referens de beneficijs 5. part. cap. 9. num. 10. Couarr. lib. 1. variarum, cap. 13. numer. 3.

Quintò, his omnibus obſtat textus in capit. cum Bertoldus de ſententia, & re iudicata, vbi villa pignori ſuppoſita, cui ius patronatus adhæret, non tranſfertur in creditorem pignoratitium, nec in eius hæredem facultas præſentandi Rectorem, & tamen nulla ſingularis ratio in pignore reperitur, quæ non concurrat in emptione bonorum. Augeturque difficultas, quia fructus pignoris à creditoribus pignoratitijs percipiuntur, l. 1. & 2. de pignoratitia actione, cap. cum contra, verſic. *Nos igitur*, de pignoribus, quod admittitur ratione poſſeſsionis, quam in pignore habent, l. ſciendum 15. §. creditor, ff. qui ſatisdare cogantur, cum traditis à Valentia lib. 1. iluſt. quæſt. tract. 2. cap. 11. 10 Et tamen præſentatio, fructus eſt iuris patronatus, vt tradunt communiter Scribentes in dict. cap. cum Bertoldus, Molina lib. 1. de primogenijs, cap. 24. num. 2. In cuius textus difficultate omiſſa interprætatione, quam tradit Lambertinus, vbi ſup. lib. 10. part. 2. quæſt. 9. art. 9. Duarenus lib. 3. de Sacris Eccleſiæ miniſteris, cap. 10. Verius dicẽdum eſt, in dict. cap. cum Bertoldus ius præſentandi in creditorem pignoris non transferri ex deffectu voluntatis debitoris villam pignorantis: nam in dubio credendum eſt illud, ſibi excipere, & reſeruare velle, l. 1. C. quæ res pignori

obligari non possunt,l.obligationes 6. ff.de pignoribus:præcipuè quia per traditionem pignoris dum taxat videtur debitor creditori tribuere ius percipiendi fructus pecuniariam æstimationem recipientes,qui sua natura in sortem valeant computari,argumento textus in l.cum deindebito 25.ff.de probationibus, & cum in præsentatione nulla pecuniaria æstimatio fieri posset: mirum non est,quod in dict. cap. cum Bertoldus ad creditorem pignoris facultas præsentandi non transferatur,transfertur autem ius percipiendi,*decem solidos*, qui singulis annis patronis præstabãtur,quia in illis nõ est defectus voluntatis, transferendi ex iuribus, & rationibus supra, aduertit Garcia de beneficijs dict.part. 5. capit. 6.numer.6.& nos latius inferius, agemus in repetione ad dict.cap.cum Bertoldus.

Ad textum in cap. atsi Clerici 4. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Confessio de crimine facta à Clerico, apud iudicem sæcularem non valet, nec propter eam à iudice Ecclesiastico puniri potest.*

2 *Clerici, & persona Ecclesiastica, tam in ciuilibus, quam in criminalibus à iurisdictione sæculari exempti sunt.*

3 *Crimina vbicunque elanuerint puniri debent.*

4 *Confessio criminis, vt noceat oportet, quod fiat apud iudicem competentem.*
Explicatur text.in cap.multi 18. 12. quæst. 1.

5 *Explicatur text. in c.1.23. quæst.5.*

6 *Confessio facta in iuditio nullo an teneat distinguitur.*
Explicantur text.in cap.fin. de restitution.spoliator.& c.1.& 2.de accusat. in 6.

7 *Index Ecclesiasticus an teneatur iudicare secũdũ acta coram sæculari iudice facta.*
*Explicatur tex.in auth. de sanctissimis Episcop.§.si quis contra Clericũ, versic.*Si vero,*col. 9.*

8 *Confessio coram vno iudice facta coram alio fidem facit intellige vt ibi.*

9 *Prorrogatio iurisdictionis de iure Pontificio fieri non potest: secus de iure ciuili.*
Explicatur text.in l. in criminali 5. C.de iur.omnium iudicum,& l.si quis ex consensu 8. C.de Episcop. Aud.

10 *Clericus an ex confessione extraiudiciali puniri possit.*

11 *Pœna imposita Clericis comparentibus coram iudice laico non operatur actus alia nulli validitatem.*
Explicatur tex.in 6.si diligenti 12. de foro comp.ibi.

12 *Confessio sola delicti non sufficit ad cõdemnandum confitentem, nisi de ipsius delicti corpore constet*

13 *Crimen confessus non eo ipso est condemnandus, donec audiatur, & alijs legitimis probationibus sit conuictus.*
Explicatur text.in l.2.C.de custod. reorum, & cap.super eo 5.de eo qui cognouit cons.vxor.

14 *Aliud est quem esse conuictum de delicto, aliud verò illud esse confessum.*
*Explicantur text.in cap.non dicatis 12. quæst.1.vers.*Si hoc,*& l.quisquis, §. fin.C.ad l.Iul.maiest.*

15 *Mitius agitur cum sponte confesso delictum, quam cum conuicto. Intelliguntur text.in cap.præbiterum 3.50.distinction & c.si quis 7.24.distin.& cap.fin. de furtiitur.*

CONCLVSIO.

CLERICVS confessus, vel conuictus de crimine, apud iudicem sæcularem non est propterea ab Ecclesiastico puniendus, nisi coram eo fuerit legitimè cõuictus, tũ demũ secundũ delicti qualita- 1.

qualitatem debet puniri. Consonat text. in cap. cum non ab homine 10. hoc tit. cap. olim 25. de rescriptis, cap. nos inquemquam, cap. in primis 2. quæst. 1. cap. 2. de confessis, cap. non potest 3. de sententia, & re iudicata, l. si confessus, l. Diuus Adrianus 6. versic. *Igitur de custodia reorum*, l. 1. C. si à non competente iudice, cap. placuit, caplt. inolita 11. quæstion. 1. l. 2. titul. 13. part. 3. l. 15. titul. 1. part. 7. Antonius Gomez 3. tom. variarum. capit. 12. Iulius Clarus libr. 5. sententiarum, §. fi. q. 65. Mascardus de probat. 1. tom. concl. 344. & 348. Couarr. in Clemen. si furiosus 1. part. §. 1. Nauarrus in Manuali, cap. 27. numer. 151. Villalobos communium opinionum, littera C. numer. 142. Farinat. in praxi criminali part. 3. quæst. 81. num. 193. Mascardus de probationibus concl. 252. Morla tit. 1. in princip. n. 121.

Ratiò est, quia cum Clerici, & personæ Ecclesiasticæ exemptæ sint, tam in ciuilibus, quam in criminalibus à iurisdictione sæculari, vt diximus in capit. 2. hoc titul. sequitur confessionem Clerici in iuditio sæculari factam, & probationes aduersus eum receptas nullius esse momenti, cõsequenterque nec illarum ratione ab Episcopo condemnari posse: nã sicut sentẽtia à non suo iudice lata non tenet, l. 1. C. si a non competente iudice: ita similiter confessiones & probationes coram sæculari, iudice tanquam in capace factas non valent: si verò apud iudicem Ecclesiasticum fuerint conuicti, vel confessi puniri debent pœnis à iure Canonico expræfsis, cum Reipublicæ expediat ne delicta maneant impunita, l. ita Vulneratus 51. ff. ad legem Aquiliam. 2

Primò, obstabit textus in capit. ecce autem 18. 24. quæstion. 3. capit. sicut 6. de Simonia. In quibus iuribus cauetur, quod crimina vbiquenquede eis cõstiterit puniri debent, sed per confessionem iuditialem de crimine constat, cap. fin. de cohabitatione Clericorum, & mulierum, cap. cum olim 24. de verborum significatione: ergo licet confessio coram iudice sæculari facta sit: nihilominus cum per illam, iam de crimine constet Clericus per Ecclesiasticum puniri debent, sed huic dubio respondẽdum est, iura in argumento adducta procedere quoties de criminibus constat per probationem, vel confessionem factam coram iudice competenti, aliter enim quis conuictus, seù confessus dici non potest, cum confessio illa nullius momenti sit, notat Barbacia in præsenti num. 74. Nec solutioni obstat textus in cap. multi corriguntur 18. 2. quæst. 1. versic. *Nisi aut sponte, &c.* ex quo constat per Ecclesiasticum iudicem puniri debere, qui de crimine coram sæculari iudice conuictus, vel confessus est, quia textus ille loquitur de priuatione communionis imponenda, ad quam sufficit, quod corã quoquenque iudice, siue Ecclesiastico, siue sæculari delictũ sit cõfessum: si tamẽ illã priuationis cõmunionis Ecclesiasticus pænã meretur, sed est sic vt singula singulis in casu habili debeãt referri: ita vt si quis sit cõuictus, vel cõfessus corã suo iudice coram alio etiam similiter habendus est: ita vt si delictum pœnam illam mereatur illa omnino à iudice competenti imponi debeat, iuxta textum in cap. 2. de exceptionibus lib. 6. Non verò in casu contrario cũ cõfessio facta est coram eo, qui nullã iurisdictionem habet, Abbas in præsenti, num. 13. Aretin. 21. 3

Secundo, obstat tex. in cap. 1. 23. q. 5. vbi Clericus ob confessionem delicti coram laico factam pœnis debitis plectendus est, sed respondetur: ideò ibi sæcularem iudicem potuisse cognoscere, quia Clerici illi crimen hæresis commisserant, ob quod ibi priuilegium fori amisserant, & ideò fori sæcularis facti fuere. Neque obstabit dicere, quod ibi non agitur de hæresis punitione, sed de homicidio, & alijs criminibus coercendis, quia etsi de prædicto homicidio, & alijs criminibus puniendis, ageretur tamen cum de illorum punitione 4 5

punitione

mitione tractabatur, iam Clerici ipsi relati laici ob crimen hæresis antea commissum sæculari potestati subiecti iudicabantur. Neque obstabit si dixeris, quod etiam si de hæresis crimine ageretur eius cognitio non potuit Comiti competere: siquidem iam eo D. Augustini tempore, qui Auctor illius textus fuit, priuilegium exẽptionis Clericorũ in criminalibus aduersus sæculares iudices erat indultum, cap. 1. & seqq. 11. quæst. 1. & quamuis de prædicto hæresis crimine sæculares iudices olim contra quoslibet possent animaduertere, l. 1. §. fin. C. de summa Trinitate, & Fide Catholica, tamen exceptum erat, quod id non intelligeretur, respectu Clericorum in eodem crimine delinquentium, Farinatius plures referens tractatu de hæresi, quæst. 186. §. 9. numer. 152. quia dicendum est, quod licet fateamur prædictum exemptionis priuilegium, etiam in illo Gregorij tempore competijsse, tamen quo ad omnia, nec vsu, nec moribus erat receptum, adhuc de facto laici iurisdictionem in Clericos exercebant, Couarr. in practicis, cap. 31. n. 2. vers. *Contraria opinio*, sicque Comes in dict. cap. 1. 23. quæst. 5. de facto cognouit Caroldus de Grasis tract. de effectibus clericatus, effectu 1. num. 4.

Tertiò, obstat textus in cap. fin. de 6
restitutione spoliatorum, cap. 1. & 2: de accusationibus lib. 6. In quibus iuribus docemur, quod etiam si iuditium sit nullum ob non seruatum superioris mandatum, tamen confessio in eo facta valet, & tenet: ergo quamuis processus factus coram sæculari iudice non valeat: non tamen perinde dicendum est, confessionem non valere. In qua difficultate respondendum est, iura illa procedere quoties datur nullitas in actis ob defectum solemnitatis ordinis iuditialis: non vero cum defectus est in iurisdictione ob incapacitatem: nam tunc sicut acta ipsa non valent, sic neque confessio in illis facta valere debet, & ita similiter est interpretandus textus in l. si confessus 5. ff. de custodia reorum, l. proinde 25. §. fin. ff. ad legem Aquiliam, Anton. Gomez 3. tomo variatum, cap. 12. num. 8. Mascard. 1. tom. conclusion. 357. Farinacius in praxi 3. tom. tit. de Reo confesso, quæst. 81. cap. 2.

Quartò, obstat textus in cap. 2. de 7
exceptionibus lib. 6. versicul. *Similiter Ecclesiastici iudices*, vbi iudex Ecclesiasticus iudicare tenetur, secundum acta processus coram iudice sæculari facta. Cuius difficultas dissoluitur, ex eo, quod textus ille procedit casibus, in quibus iudex sæcularis iurisdictionem habet, merito nil mirum si acta coram ipso facta fidem faciant coram Ecclesiastico, quæ interpretatio deducitur ex illius textus verbis ibi: *In casu quo ad eum pertinet cognitio*. Decius hic numer. 14. Nec obstat textus in authentic. de Sanctissimis Episcopis, §. si quis contra Clericum, vers. *Sivero prius*, collation. 9. vbi acta facta à iudice sæculari contra Clericum valent, etiamsi nullam iurisdictionem aduersus eum habeat, tanquam incapax, nam etsi fateamur incapacem fuisse, tamen quia tempore quo vigebat illius authenticæ decisio saltim de facto erat optio in accusatore, vt posset si vellet Clericum accusare coram sæculari, etsi eo tempore, vel vt competens haberetur, postea tamen dum vsu recepta fuit Clericorum exemptio, ex supra traditis, iam cessauit illius authenticæ decisio.

Quintò, obstat textus in l. iubemus 8
14. C. de liberali causa, versic. *Voce propria, apud alium iudicem potuerat, &c.* Ex quo constat confessionem coram vno iudice factam, coram alio fidem facere. Cui difficultati satisfaciendum est, ex eo, quia aliud est, quo ad effectum inualiditionis confessionis iudicem esse incompetentem, aliud esse incapacem: nam incompetentia partium consensu supleri potest,

inca-

incapacitas verò non ſic iuxta textum, in cap. ſi diligenti de foro competenti, & de incompetenti iudice intelligenda eſt, dict. lex iubemus, noſter verò textus de iudice incapaci. Nec obſtabit dicere prorogationem iuriſdictionis iudicis incompetentis fieri non poſſe in criminalibus cauſis: ſiquidem delicta apud proprium iudicem diſcutienda, & punienda ſunt, cap. 1. cap. cum contingat 13. cap. poſtulaſti 14. de foro
9 competenti, quia fiet ſatis ſi dixeris, quod quamuis verum ſit, quod de iure Pontificio non admittatur prorrogatio iuriſdictionis, nec Clerici alieno Prælato ſubijciantur, tamen de iure Cæſareo, ſiue cauſa ſit ciuilis, ſiue criminalis prorrogatio admittitur, l. 1. C. vbi de criminibus agi oporteat, l. 1. C. ad legem Corneliam de ſicarijs, l. nullum, C. de teſtibus, & ita obtinet textus in dict. l. iubemus 41. C. de liberali cauſa. Nec obſtat textus in l. criminali 5. C. de iuriſdictione omnium iudicum: vbi conſtat, quod nec de iure ciuili prorrogatio admittitur, quia omiſſa gloſſæ interpretatione, ibi verbo. *Inuitato*, Decij in præſenti, num. 26. Verius dicendum eſt, textum illum intelligendum eſſe caſu, in quo licet iuriſdictio potuiſſet prorrogari, tamen non prorrogatur, quia confeſsio fuit facta, & exacta abinuito, & renitente, & ita non potuit operari prorrogationem, cum vt prorrogatio valeat ſpontanea, & non coacta cõfeſsio deſideretur, quæ interpretatio deducitur, ex eodem textu ibi: *Sicque per metum eum ad hoc compellat, &c.* notat gloſſa ibi verb. *Habeatur*, neque etiam obſtat textus in l. ſi qui ex conſenſu 8. C. de Epiſcopali Audientia, vbi nec in criminali prorrogatio admittitur, quia ibi ideò non admittitur ex eo, quod iudex tantum erat arbiter, cuius iuriſdictio prorrogationem non admittit, l. non diſtinguemus, §. Iulianus, ff. de receptis arbitris.

10 Sextò, obſtat textus in cap. quam ſit graue 9. de exceſsibus Prælatorum, vbi Clericus ex ſola extraiuditiali confeſsione à proprio iudice condemnari debet: ergo & in præſenti ab Epiſcopo recte potuit condemnari cum confeſsio illa ſaltem vim extraiuditialis retinere debebat. Quæ difficultas diſſoluitur, ex eo, quia vt ſupra diximus, confeſsio Clerici coram iudice laico facta eſt omnino nulla, indeque eſt quod ſicut non valet, vt iuditialis: ita nec vt extraiuditialis attenditur, tanquam nulla, cui „ id quod nullum, è nullum etiam producit effectum, l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudicata: at verò extraiuditialis confeſsio, de qua in dicto cap. quam ſit graue: ideò attenditur, quia fuit confeſsio à Gloriatore, ſiue lactatore Clerico facta de crimine commiſſo, quod delictum, maximum reputatur Bernardus Diaz in praxi criminali, capit. 119. Menochius de arbitrarijs libr. 2. Centuria 4. caſu 331. numer. 1. Cuius diuerſitatis, & doctrinæ ratio in eo conſiſtit, quod extraiuditialis confeſsio probanem facit, ex eo, quod ſpontanea eſt: at verò iuditialis ab Eccleſiaſtico coram ſæculari iudice facta, non valet efficaciter, vt in noſtro textu, quia non eſt ſpontanea, ſed coacta vt recte ſentit gloſſa in præſenti à Doctoribus communiter recepta: nam ſi fuiſſet voluntaria confeſsio Clericus puniretur ab Epiſcopo, quaſi delinquens, vt in capit. nolite, capit. placuit 11. quæſtione 1.

Septimo, obſtat textus in cap. ſi diligenti 12. de foro competenti, vbi ſi 11
Clericus derelicto Eccleſiaſtico iuditio coram laico de crimine à ſe commiſſo purgari velit locum ſuum amittit: ergo ſupponit acta coram iudice laico firmitatem habuiſſe, aliàs enim pœnam non pateretur, l. equidem 5. C. ſi mancipium, ita fuerit alienatum, vt manumittatur, verſi. *Nec tamen*, l. fi. C. de iure emphiteutico, cap. 1. de ſententia excommunicationis lib. 6. Quã difficultatem diſſolues facillime;

nam

nam non ex eo, quòd imponatur pœna Clericis comparentibus coram iudice ſæculari ſequitur, quòd acta coram ipſo facta valida ſint, nam quando pœna tantum conſiderat factum, & animum facientis, non autem iuris efectum, tunc ſiue actus validus ſit, ſiue non nihilominus ea legitime imponitur, Cardinalis in Clementin. 1. de conſanguinitate, & affinitate, Felinus in capit. qua nos 11. de iure iurando, numer. 7. Vndè cum in dict. caſtc diligenti, pœna ſolum imponatur ob Clericorum ignominiam, qui ſpreto ſuo iudice coram ſæculari comparent legitime ibi indicitur, quia non reſpicit validitatem iuditij, ſed ſolum animum comparentis. Nec obſtabit ſi obijcias, quod ex eo, quod iudex Eccleſiaſticus punit Clericos comparentes, coram ſæcularibus videtur iudicare per actus ab ipſis factos: nam dicendum eſt, quod ex dict. capit. ſi diligenti, minimè colligitur, quod illa acta coram ſæculari facta vim habeant ad formandum proceſſum coram Eccleſiaſtico, quia cum ibi ſolum agatur de punitione contemptus, & irreuerentiæ Clericorum, qui ſuum forum negligunt, idque vel per facti notorietatem, vel per teſtes conſtare poſsit, non indiget Eccleſiaſticus validitate illorum actuum, nec ad illorum viſionem peruenire debet, quin potius nouas atteſtationes, & depoſitiones in ſuo iuditio ad illorum punitionem facere tenetur.

Octauo, aduerſus noſtrum textum in verſic. *Si vero*, vbi probatur Cle
12 ricum de crimine coram Epiſcopo confeſſum ſecundum delicti qualitatem, vel ſuſpenſionis, vel depoſitionis pœnam imponendam eſſe: obſtat textus in l. 1. §. item illud ad Sylanianum, l. 1. §. ſi quis vltrò, ff. de quæſtionibus. In quibus conſtat, quod ſola criminis confeſsio non ſufficit, vt quis puniatur, niſi aliter de ipſo crimine conſtet: ergo ſola confeſsio criminis non ſuffi-

cit. Cui difficultati omiſſa communi Doctorum ſententia aſſerentium diſcrimen conſtituendum inter iusCæſ ſareum, & Pontificium, verius dicendum eſt, vtroque iure ſolam delicti confeſsionem non ſufficere, vt condemnatio fiat, neque contrarium, docet textus noſter, nam quamuis ſimpliciter affirmat, quod confeſſus de crimine, vel conuictus ex eo puniri debet, intelligendum tamen eſt in caſu habile, hoc eſt, cum ſimul cum confeſſione conſtat de ipſo crimine: ſiquidem regulariter quæcumque legis verba, etſi generalia ſint ad caſus habiles reſtringuntur, l. 1. cum alijs, C. de Sacro Sanctis Eccleſijs.

Nono, obſtat textus in l. 2. C. de cuſtodia reorum, vbi etſi quis de crimine coram proprio iudice ſit confeſſus, 13
adhuc non eſt puniendus, vſque dum audiatur, & alijs legitimis probationibus ſit conuictus, in cuius textus difficultate omiſſa gloſſæ interpretatione. ibi verbo: *Conſtiterit*, cum Gomezio 3. tom. variarum, cap. 12. numer. 3. verius dicendum eſt, quod etſi ille qui confitetur crimen in iuditio poſt confeſsionem ſit audiendus ad alegandam exceptionem, ſi forte ei aliqua defenſio competat, non tamen ex hoc contrarium deciditur textu noſtro: nam licet affirmet contra confeſſum eſſe ad condemnationem procedendum, illud tamen intelligi debet ſeruatis ſeruandis ordine iuditiario interuenien-te, & termino conſtituto: intra quod Reus poſsit defenſionibus vti, quomodo obtinet tex. in d. l. 2. notat Iulius Clarus in practica criminali, §. fin. quæſt. 49. verſicul. *Eſt igitur*. & quæſtion. 75. Nec obſtat textus in capit. ſuper eo 5. de eo qui cognouit conſanguineam, vxoris vbi etiam ſi quis confiteatur ſe crimen in ceſtus commiſsiſſe non propterea eius confeſsioni ſtandum eſt, quia in ſpecie illius textus ſpecialis ineſt ratio, vt confeſsioni illius non ſtetur: nam ibi non agebatur de pu-

nien-

niendo crimine inceſtus, ſed deterrimendo matrimonio, cuius tantus eſt fauor, vt niſi confeſsioni rationabilis probatio accedat ei ſoli ſtandum non eſt ne forte in eius odium cõtra ipſum velint coniuges colludere, vt conſtat ex eodem textu Sanchez de matrimonio lib. 2. diſputation. 45. num. 3.

Decimo, obſtat textus in cap. non dicatis 12. quæſtion. 1. verſic. *Si hoc*, l. quiſquis 5. §. fin. C. ad legem Iuliam maieſtatis. Ex quibus iuribus conſtat
14 diuerſum eſſe, quem eſſe conuictum de delicto, vel de illo confeſſum, quia qui ſponte confitetur venia dignus iudicatur: ergo non recte in præſenti in pœna æquiparantur conuicti, & confeſsi, qua in difficultate dicendum eſt, quod textus in dict. capit. non dicatis. Procedit in confeſsione facta à clauſtrali, ſeu regulari contra quem cum ſolum agatur, vt de crimine corrigatur diuerſa forma ſeruanda eſt, quam quæ contra Clericos ſæculares eſt præſcripta, iuxta textum in cap. quãliter, & quando 24. §. fin. de accuſſationibus. Nec etiam obſtat dict. l. quiſquis, §. fin. quia loquitur in ſingulari caſu in eo ſcilicet cum quis ſua propria voluntate coniurationem, ſiue conſpirationem in Principem, vel Rempublicam detegit, quo caſu cum eo benignius agendum eſt, vt eius exemplo alij ad ſimile crimen reuelandum inuitentur, nam licet Reipublicæ, expediat ne delicta impunita maneant, tamen conſentaneum ac vtile eſt, quod aliquando ob maiora damna vitanda, aliquibus remmittantur Abbas in capit. quanto 18. numer. 4. in fine de iure iurando, quomodo eſt etiam interpretandus textus in authentica nouo iure, C. de pœna iudicis, qui male iudicauit, notat Farinatius in 4. part. praxis criminalis, tit. de crimine leſæ maieſtatis, quæſt. 115. num. 41. & 3. part. tit. de variis, ac diuerſis quæſtionibus, quæſtion. 111. num. 291.

Vndecimo, obſtat textus in cap. præsbyterum 3. 50. diſtinctione, cap. ſi quis 7. 24. diſtinctione, cap. fin. de furtis. In quibus iuribus probatur, quod etiamſi confeſſus aliqua pœna ſit puniendus tamen mitius cum eo, quam cum conuicto agendum eſt, cui du- 15
bio reſponderi poteſt, quod etſi verum ſit, quod cum eo, qui confitetur delictum mitius ſit agendum, quam cum conuicto, hoc tamen debet intelligi cum confeſsio à principio libere, & ſponte facta eſt, cum Reus, nec vocatus, nec interpellatus fuerit, quomodo obtinent iura in argumento adducta: ſecus verò poſtquam Reus vocatus, & interpellatus confeſſus fuit: nam tunc non eſt cur ei remittatur pœna ordinaria, vt in noſtro textu. Nec obſtat textus in cap. 1. de exceptionibus, vbi etiamſi quis ſit non ſponte confeſſus, ſed in iuditio conuictus pœna ordinaria criminis non punitur, quia textus ille procedit quoties crimen in vim exceptionis obijcitur ad repellendum tantum criminoſſum à teſtimonio, non vero cum de ipſo crimine ſicuti in præſenti principaliter fuit accuſſatus, vt notant communiter DD. in dict. cap. 1. de exceptionibus.

Ad noſtrum textum in §. de adulterijs, verſ. *Et alys.*

SVMMARIVM.

1 *Poſt per actam pœnitentiam poteſt Epiſcopus in adulterio, & alijs minoribus criminibus, cum Clericis diſpenſare.*

2 *Adducitur ratio.*

3 *Adulterium grauiſsimum crimen eſt, & an homicidio maius.*

Explicantur tex. in l. codicillis 88. §. matre ff. de leg. 2.

4 *Diſpenſatio cum Clerico actualiter depoſito propter delictum ad Pontificem ſpectat.*

5 *Epiſ-*

5 *Episcopus an in crimine hæresis, & Simoniæ dispensare possit. Explicantur text. in cap. si quis præsbyter 50. dist. & cap. de Simoniace 22. de Simon.*

6 *Episcopus de iure antiquo absque capitulo dispensare non poterat.*

7 *Iudex ex iusta causa pœnam augere, vel minuere potest. & num. 8.*

8 *Explicantur text. in l. 1. C. de sent. lib. 12. & l. seruo, C. ad l. Iuliam de vi pub. & cap. ad falsariorum 7. de crimin. falsi, & l. 1. & 2. C. de calumniat. l. 1. §. sed non vtique, versic. Reo, ff. ad Turpil. & cap. non potest 3. de re iud.*

CONCLVSIO.

1 *IN adulterio, vel alijs minoribus crimibus potest Episcopus dispensare, cũ Clericis per actã pœnitentia, depositum autem non tradit Curiæ sæculari.* Consonat textus in cap. de his 50. distinct. cap. quid ergo 23. quæst. 5. cap. fin. de furtis, cap. ex tenore, cum alijs de filijs præsbyterorum, cap. 1. eodem tit. libr. 6. Concilium Tridentinum Sess. 24. cap. 20. disputant Menochius de arbitrarijs lib. 2. casu 419. à numer. 6. Vela de pœnis delictorum, cap. 1. Tiraquellus de pœnis temperandis in præfatione, num. 25. & 26. Azor institut. moralium, part. 2. libr. 2. cap. 50. cum sequentibus, Augustinus Barbosa de officio, & potestate Episcopi par. 2. allegation. 33. cum sequentibus, Azeuedo in l. 2. tit. 1. lib. 2. Recopilationis, num. 39. Sanchez de matrimonio libr. 1. disputat. 61. num. 3. Miranda in manuali Prælatorum, tom. 2. quæst. 30. artic. 10. concl. 2. Vgolinus in tractatu de officio, & potestate Episcopi 2. part. capit. 57. Cardosso in praxi, verb. *Dispensatio.* Bonacina de censuris, disput. 4. de degraduation. per totum.

2 Ratiò est, quia expedit aliquando Clericis in peccato prolapsis, si per pœnitentiam vitæ emendatos esse constiterit, dignoscere cap. 1. & per totam 1. quæstion. 7. Et quemadmodum Episcopus potest Clericum ob delictum deponere, poterit etiam eum peracta pœnitentia restituere, Tridentin. dict. Session. 24. cap. 20. Si verò graviora sunt delicta Romanum Pontificem adire compelluntur, vt sic propter delictum molestiam subeant, & difficilius absolutionem consequantur, ac facilius à criminibus arceantur: non tamen Episcopus poterit Curiæ sæculari tradere, quia pro eodem delicto nemo duplici pœna puniri potest, l. Senatus, ff. nautæ caupones, &c.

Primò, obstat text. in cap. quod in omnibus 32. quæstion. 7. cap. cum non 3
ab homine, hoc titul. Matthæi cap. 19. Exod. 20. Vlpianus in fragmentis, tit. de dotibus, §. 9. Ex quibus iuribus constat adulterium grauissimum crimen esse: ergo non rectè à Pontifice in præsenti inter minora crimina annumeratur, quorum iurium difficultas dissolui potest: nam quamuis adulterium graue delictum sit, tamen inter minora reputatur habita comparatione ad maiora crimina, qualia sunt homicidium, & alia, in quibus Episcopis est prohibita dispensatio. Nec solutioni obstat text. in l. codicillos 88. §. matre, ff. de legat. 2. ibi: *Vnum fratrem tuum filium nostrum occidisse, sed & alia mihi deteriora fecit.* Ex quibus verbis Baldus, Decius, Tiraquellus in connubialibus, l. 13. deducunt grauius crimen esse adulterium homicidio: nam verba illa: *Deteriora*, de adulterio commisso intelligenda docent, cui difficultati alijs omissis, dicendum est, regulariter homicidium grauius adulterio crimen esse. Nec obstat dict. lex codicillos, §. matre: nam licet verba illa: *Deteriora*, de adulterio commisso intelligantur, ex inde tantum probatur, grauius esse adulterium respectu mariti, quod colligitur, ex illo verbo: *Mihi*, acsi diceret mihi hoc, & marito graviora perpetrasse delicta, licet quoad alios per se adulterium grauius homicidio non sit, ex sup. dictis.

Secundò,

Secundò, obſtat text. in cap. ideò 7. 2. quæſt. 6. vbi probatur diſpenſatione, cum Clerico depoſito propter delictum ad ſolum Pontificem ſpectare, cui dubio reſpondetur, quod quamuis textus ille intelligatur in Clerico depoſito, & ſecundum eius verba diſpenſatio à Pontifice fieri debeat, tamen procedit non in depoſito verbaliter, de quo in præſenti, ſed in eo qui actualiliter eſt depoſitus, ſiue degradatus, quia à nullo alio, quam à Pontifice diſpenſari, & reſtitui poteſt, vt conſtat ex verbis noſtri textus in principio, cap. ex tuæ 11. §. contra eos in fin. de Cleric. non reſidentibus, quam interpretationem ſequitur gloſſa finalis ibi in verſ. *Ad hoc dicas, quod ſi eſt ſolemniter de gradatus ſolus Papa poteſt eum reſtituere: ſecus ſi eſt verbo ſolo depoſitus.*

Tertiò, obſtat textus in cap. præsbiteros, cap. ſi quis præsbiter 50. diſtinction. cap. de Simoniacæ 22. de Simonia. Ex quibus iuribus conſtat Epiſcopum diſpenſare poſſe in crimine hæreſis, & ſimoniæ, & tamen inter grauiora, & enormia crimina computantur, cap. vergentis 10. de hæreticis, cap. ſtatuum 15. eodem titul. in 6. cap. tanta 7. de Simonia. Cui difficultati ſatisfieri ſolet, dicendo textum in dict. capit. præsbiteros procedere, quando clerici coactione conditionali, in ipſam hæreſim incidunt Dæmonibus immolando, & poſtea eos pœnitet id feciſſe, nam tunc diſpenſatio Epiſcopo eſt permiſſa: ſecus ſi libere, & ſpontaneæ, quo caſu ad ſolum Pontificem ſpectat, Thomas Sanchez plures referens in præcepta decalogi libr. 5. cap. 25. numer. 13. Farinatius de hæreſi, quæſtion. 192. §. 5. num. 75. Sed licet hæc interpretatio ab antiquioribus ſit recepta, ex eo, tamen ſuſtineri non poteſt, quia hæreſis, ſiue ſit commiſſa ex metu conditionali, ſiue ex propria voluntate, adhuc ob regularitatem contractam ex ipſa hæreſi à Pontifice diſpenſatio petenda eſt Pegna indirector. Inquiſit. 3. part. commento 162. ad quæſtion. 113. verſic. *Poſtremo quis*, Antonius de Souia in aphoriſmis Inquiſitorum lib. 3. cap. 37. numer. 19. Quare veriſime dicendum eſt, diſpenſationem ab Epiſcopo: ideò obtineri poſſe, quia ibi tantum agebatur de diſpenſatione, quo ad ordines ſuſceptos: non verò quo ad ſuſcipiendos, notat Suarez diſputation. 43. de cenſuris, ſect. 1. num. 6. Farinatius dict. §. 5. numer. 78. Bonacina diſputation. 7. de cenſuris, quæſtion. 3. puncto 7. numer. 13. Neque etiam obſtat textus in dict. cap. de Simoniacæ, quia textus ille loquitur in Simoniâ, quæ committitur ab altera parte ignorante parte principali: ſecus verò eſſet è contra, quando datur Simonia vera in ipſa principali perſonâ, cap. à nobis 27. in fine de Simonia, Bonacina in tractatu de Simonia, diſputation. 1. quæſtion. 7. puncto 4. numer. 1.

Quartò, obſtat textus in cap. finali 1. quæſtion. 5. cap. Epiſcopus 17. quæſtion. 7. cap. ſi quis 4. 81. diſtinction. Ex quibus iuribus conſtat Epiſcopum abſque capitulo, non poſſe diſpenſare. Cui difficultati reſpondendum erit, quod quamuis ex iuribus citatis conſtet neceſſariam eſſe capituli interuentionem ad diſpenſationem, id tamen procedit de iure antiquo, quæ poſt nouam noſtri textus deciſionem ceſſarunt, notat Rodericus de Acuña in capit. ex pœnitentibus 55. numer. 2. 50. diſtinctio. gloſſa in cap. cum ex eo 34. verb. *Epiſcopi*, de electione lib. 6.

Quintò, obſtat textus in l. etſi ſeuerior, C. ex quibus cauſis infamia irrogetur, l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his qui notantur infamia, vbi iudex ex iuſta cauſa poteſt pœnam augere, vel minuere: ergo & in præſenti poterit Epiſcopus Clericum Curiæ tradere. Cui dubio reſpondetur, iura illa procedere, quando pœna augeri, vel minui poteſt in ipſamet ſententia, non verò poſtea, vt in præſenti: ſiquidem

iam Episcopus suo oficio functus est, l. iudex postea, quam de sententia, & re iudicata. Nec etiam obstat textus in l. 1. C. de desertoribus lib. 12. l. seruo, C ad legem Iuliam de vi publica, vbi iu-
[8] dex à pœna legibus imposita non potest recedere, quia hæc iura procedunt quando nulla subest causa: illa vero quando iusta causa interuenit. Neqae si militer obstat textus in cap. ad falsarios rum 7. de crimine falsi, cap. Clericus, cum alijs 3. quæstion. 4. vbi Clericus ab Episcopo depositus curiæ sæculari, etiam traditur, quia noster textus in vltimis verbis non negat Clericum posse mitti in Curiam sæcularem in ipsamet depositionis sententia, sed negat ex interuallo, postquam Episcopus est officio suo functus id fieri posse. Neque obstat textus in l. 1. & 3. C. de calumniatoribus, l. 1. §. sed non vtique, versic. *Reo absoluto*, ff. ad Turpillianum, vbi post sententiam iudex de calumnia cognoscit, & condemnat, quia hæc iura procedunt, quando post sententiam iudex per accusationem, vel denunciationem cognoscit: secus verò si ex solo simplici iudicis officio mercenario proceditur, vt in d. l. 1. & 3. C. de calumniatoribus. Ex quibus omnibus constat de gradationem ad solum Episcopum spectare, iuxta textum in cap. de gradato de pœnis lib. 6. Neque obstat textus in capit. non potest 3. de sententia, & re iudicata, vbi de gradatio, tantum ad simplices Sacerdotes spectare videtur, quia illud verb. *Sacerdotes*, interpretari debet, ideſt, *Episcopos*, arg. tex. in c. olim 95. dist. cap. si Sacerdos de officio ordinarij: siquidem tempore primitiuæ Ecclesiæ Episcopi Sacerdotes appellabantur, cap. si quis 15. quæst. 7.

Ad textum in cap. cæterum hoc titul.

SVMMARIVM.

1 *Vassallus coram Domino Feudi conueniri debet, & num. 5. & 6.*
2 *Assignatur ratio.*
3 *Domino Iustitiam facere negligente causæ cognitio ad ordinarium devoluitur.*
4 *Iurisdictio per negligentiam amittitur.*
6 *Explicatur text. in cap. ex parte 15. de foro compet.*
7 *Explicatur text. in cap. nouit de iudit.*
Summus Pontifex iudex competens est ad cognoscendum inter Principes de pacis, & iuramenti violatione, ibi.
8 *Causa feudalis si tangat ipsum Dominum feudi, tunc non apud ipsum, sed apud Ordinarium, vel arbitrum tractari debet ex ratione, de qua ibi.*
9 *Causæ feudalis cognitio non spectat ad Capitulum sede vacante.*

CONCLVSIO.

VASSALLVS *coram domino feudi est conueniendus, dummodo ibi iustitiam consequi possit aliàs loci ordinarius poterit adiri.* [1] Consonat textus in cap. nouit 13. versic. *Non enim*, hoc tit. cap. ex transmissa, cap. verum de foro competenti, cap. Romana 3. §. debet, & ibi glossa verbo. *Iure alio*, de appellationibus libr. 6. Clement. 2. de rebus Ecclesiæ, cap. 1. & per totum titulum de forma fidelitatis lib. 2. feudorum, l. Imperiales, §. præterea, C. de prohibita feudi alienatione in libro feudorum, l. consulta diualia 23. C. de testamentis, l. 3. C. de fabricensibus lib. 11. l. 5. tit. 6. part. 1. l. tit. 26. p. 4. illustrant Marta de iurisdictione 4. part. Centuria 1. quæstion. 6. 6. Menochius de retinenda possessione. remedio 3. num. 376. Misingerius centuria 4. obseruatione 93. Iulius Clarus in praxi lib. 4. §. feudum, quæstion. 90. pluresque refert Doctor Ioannes de Solorçano lib. 2. de iure Indiarum, cap. 23. numer. 172. & libr. 3. cap. 1. numer. 72. Petrus Gregorius in tractatu de concessione

sione feudi part. 5. quæst. 8. columna fin. Zasius in tractatu de feudo part. 11. num. 4. Osu. ad Don. libr. 17. cap. 9. littera I.

Ratio est, quia cum feudum sit con-
2 suetudine introductum, certisque modis, & conditionibus concedatur, iusta de causa decissum extat, vt nullus alius præter dominum ipsum incognitione illa se intrommittere possit, cũ ipse Dominus velut sciens, magisque versatus consultius ius dicere possit, ad exemplum Artificum, quibus propter experientiam de rebus in causis suæ artis iurisdictio conceditur, quæ aliàs non permitteretur, iuxta textum in l. consulta diualia 23. C. de testamentis, l. 3. C. de Fabricensibus libr. 10. c. 1. 89. distinction. l. vnica, titul. 13.
3 lib. 3. Recopilationis; si verò actor iustitiam coram domino feudi ob eius negligentiam consequi non potuerit; tunc ad ordinarium cognitio deuoluitur, quia cum Republicæ interest lites citius finiri, & iustitiam partibus exhiberi, cap. finem litibus de dolo, & contumatia, l. properandum 11. C. hoc titul. merito ne malitia, aut ignorantia domini vassallo noceat, ordinarius adiri poterit, cum malitijs hominum semper sit obviandum, l. 1. §. cum quis, ff. de quæstionibus, l. itaque fullo 12. versicul. *Sed nemo* ff. de furtis. Præterea, quia iurisdictio per negligentiam amittitur, cap. per tuas 49. in
4 fin. de sententia excommunicationis, cap. irrefragabili 13. de officio ordinarij, cap. Ecclesiæ 4. de supplenda negligentia prælatorum; itaque iurisdictio hæc, eatenus in persona domini extat: quatenus per eum iustitia exercetur: nam aliàs apud ordinarium remanet, ac si domino non fuisset concessa, notat Abbas in præsenti numer. 12.

Primò, obstat textus in cap. 2. hoc
5 titul. cap. si diligenti de foro competenti, cum alijs quibus docemur Clericum neutiquam posse iurisdictione sæculari submitti: ergò quamuis Clerici de manu laicorum feudum acceperint, apud illos conueniri non poterunt. Verum hæc difficultas, ex eo, dissoluitur quia ex cognitione illa principaliter Clerici laicis nõ subijciũtur; sed particulariter feudi causa ex rationibus supra adductis, ac ideò iurisdictio illa non competit laicis ex iuris ciuilis potestate; sed Pontificij, cum ab ipso Pontifice in specie nostri textus, & in dict. cap. 6. & 7. de foro competenti, id specialiter in feudali vsu sit permissum, notat Marta part. 4. de iurisdictione, Centuria 1. casu 16.

Secundò prædictis obstat textus in
6 cap. ex parte 15. de foro competenti, vbi dominus feudi in causa feudali fuit omissus; siquem ibi apud ordinariam Ecclesiasticum iudicem disceptatur. Sed huius dubij solutio, ex eo, pendet quod licet verum sit, quod in causa feudali dominus feudi, tanquam competens iudex adiri debeat; id tamen intelligi debet cum quæstio super petitorio iuditio ruerit orta; non vero super possessorio, vt in dict. cap. ex parte 15. de foro competenti; ratio differentiæ est, quia quando agitur de possessorio iuditio, non est necesse, vt leges & conditiones feudales obseruentur, cum tantum controuersia sit de facto spoliationis, circa quod ius commune obseruatur, vt ante omnia spoliatus restituendus sit, quæ interpretatio deducitur, ex illius textus verbis ibi: *Non obstantibus exceptionibus alijs, quæ in petitorio potius, quam in possessorio, &c.* Vel aliter responderi poterit id specialiter in dict. cap. ex parte fuisse obseruatum, quia spolium fuit commissum contra viduam, & miserabilẽ personam, de quibus etiam circa rem feudalem iudex Ecclesiasticus cognoscit; siquem earum protectio Ecclesiæ est reseruata, vt facilius aduersus malefactorem iustitiam consequi possint, notat Abbas in præsenti num. 11. Butrius 25. & nos plura dicemus in dict. cap. ex parte 15. de foro competenti.

Tertiò obstat text. in capitul. nouit de iuditijs, vbi cognitio feudi Comitatus Pictauiæ non ad Galiæ Regem sub cuius limitibus extat, sed ad Pontificem spectat. Sed hoc dubium, ex eo dissoluitur, quia quamuis verum sit Pontificia, & ciuili lege, feudi cognitionem ad Dominum pertinere, ex textu nostro dict. cap. Imperialem de prohibita feudi alienatione; tamen huic doctrinæ non contrariatur textus in dict. capit. nouit: siquidem ibidem Pontifex sæpe potestatus fuit, se non de feudo cognoscere; sed de pacis, & iuramenti inter Principes violatione, quare ratione peccati recte potuit Pontifex ibidem, contra Regem Francorum procedere, tanquam pacis, & iuramenti violatorem: siquidem peccati periculum, iusta causa est ad hoc, vt Pontifex temporalem iurisdictionem, quam inhabitu habet ad actum, & exercitium reducere valeat, notant Doctores omnes in dict. cap. nouit, hoc titul.

Quartò, obstat textus in cap. 1. §. si tres, vel plures, titul. de pace tenenda, & eius violatoribus libr. 2. fœudorum, capitul. 1. §. si autem inter pares de lege Corradi, eodem libro, & §. præterea final de prohibita feudi alienatione in vsibus feudorum. In quibus iuribus constat, quod si vassallus super re feudalitatem habuerit non coram Domino feudi; sed coram ordinario loci, vel saltē corā arbitro causam illam tractari, & diffiniri debere. Sed hæc difficultas ex eo dissoluitur, quia iura in argumento adducta procedunt, quando res feudalis, de qua agitur tangit ad ipsum feudi Dominum, quare nihil mirum: quod non ad ipsum; sed ad ordinarium, vel ad arbitrum iudicem spectet: siquidem in causa propria nulli iurisdictio competit, l. 1. C. ne quis in sua causa, & l. qui iurisdictioni 10. ff. de iurisdictione omnium iudicum; At verò textus noster procedit, quando controuersia solum extat inter ipsos vassallos superius feudi: nam tunc solum ad feudi Dominum cognitio spectat, vt animaduertit glossa in præsenti verbo: *Et notata*, per hoc, & plura dubia refert Abbas in præsenti num. 15. & in dict. cap. ex transmissa de foro competenti, à num. 4. in fin.

Quintò, obstat textus in capit. verum 7. de foro competenti, vbi cum sede Vacante feudalis quæstio mota fuisset ad capitulum illius cognitio non spectat: ergo feudalis cognitio non semper ad Dominum feudi pertinet: siquidem in dict. cap. verum sede vacante, capitulo non competit, quo in tempore verus Dominus feudi, & ipsius cognitionis dicatur, cum ei iurisdictio Episcopalis competat, iuxta textum in capit. is que 11. cap. cum olim 14. de maioritate, & obedientia, cap. vnico eodem titul. lib. 6. Verum hæc difficultas, parum oberit si aduertas, quod quamuis verum sit, quod omnis iurisdictio, quæ penes Episcopum est ad capitulū sede vacante tranferatur; id tamen locum habet quo ad eas causas tantū, quæ sine propria Episcopi authoritate tractari possunt; cessat tamen cum causa ad propriam Prælati authoritatem, & commodum spectat vti est causa feudalis: nam tunc propter illud damnum, quod Ecclesiæ insurgeret, ex eo, quod absque pastore, & legitimo defensore esset, iusta de causa feudale iuditium ibidem sede vacante suspenditur, donec Episcopus confirmatus, vel electus fuerit, notat glossa verbo: *Quæstio mota fuit*, & verb. *Consecratus*, in dict. cap. verum, Abbas ibi num. 8. & 14.

Ad textum in cap. dilecti 6. hoc titulo.

SVPER hunc textum videri oportet ea quæ inferius dicemus in cap. 3. de libelli oratione, & in

in capitul. examinata 15. infra, hoc titulo.

Ad textum in cap. intelleximus 7. hoc titulo de iudicijs.

DE materia huius textus infra dicemus in c. cum inter de exceptionibus.

Ad textum in cap. Clerici 8. hoc titulo de iudicijs.

DE huius textus sententia late à nobis est agendum in capit. 1. & per totum de foro competenti.

Ad textum in cap. causam 9. hoc titulo de iudicijs.

SVMMARIVM.

R *Iudex ex officio prouidere debet, vt debitæ solemnitates in iudicio seruentur, & nequis, sine Prælati authoritate in iuditio compareat.*

2 *Non prius iuris ratio, quam persona quærenda est.*

3 *Monachus absque Prælati licentia in iuditio esse non potest, & numer. 12.*

4 *Iudex ad priuatam vtilitatem iuditium suum impartiri non potest declarat, vt ibi.*

5 *Coniunctæ personæ, absque mandato in iudicio agere possunt.*
Expenditur, & declaratur textus in l. sed & hæc 35. ff. de procuratoribus.

6 *Canonicus absque mandato pro Ecclesia ad agendum admittitur.*

7 *Acta facta in fauorem minoris, sine mandato valent.*

8 *Gesta cum falso Procuratore ratificatione interueniente valent.*
Conciliantur textus in l. non eo minus, C de Procuratoribus, & l. licet 56. ff. de iudit. & l. 3 § falsus Procurator ff. rem rat. hab. ibi.

9 *Acta iuditialia, sine mandato facta parte non opponente valent.*
Intellige tamen, vt ibi, numer. 10.

11 *Intelligitur text. in l. 3. tit. 2. libr. 4. Recopil.*

12 *Monachus inturiarum actione agere non potest, absque Prælati authoritate.*

13 *In iuria Monacho facta non sibi, sed Monasterio facta censetur.*

14 *In iuria filio facta patri facta videtur.*

15 *Monachus in iuditio agens, non ab Episcopo, sed à suo Prælato licentiam obtinere debet.*

CONCLVSIO.

IVDEX *ex officio prouidere debet, vt debitæ solemnitates in iudicio seruentur, & nequis, sine Prælati authoritate in iudicio compareat.* Consonat textus in capit. 1. de Procuratoribus, capitul. èdoceri, capitul. cum delecta de rescriptis, capitul. Pastoralis de donationibus, cap. 1. & per totum de hijs quæ fiunt à Prælato sine consensu capituli, capitul. 2. de postulando, capitul. cum dilecta de confirmatione vtili, vel inutili, Clementina Religiosus de Procuratoribus, capitul. Monachi 16. quæstione 1. capitul. si qua 12. quæstione 2. leg. si Procurator, C. de Procuratoribus, leg. ait Prætor, ff. de iure deliberandi, l. 1. titul. 5. partita 3. leg. 22. titul. 1. partit. 7. leg. 13. titul. secundo, libr. quarto. Recopilationis, exornant Pazin praxi 1. tomo annotatione quarta, de Procuratore, numer. 34. Cardinalis Tuschus

litterra P.conclusione 816. numer. 3. Cardosso in praxi,verbo.*Regulares*,numer.37.& verbo.*Procurator*. numer.6. Fachineus libr.8.controuersiarum,capit. 61. Mascardus de probationibus conclusione 106.numer.3.& 61.Bobadilla in Politica 2.part.lib.3.capit. 14. ex numer. 16. Monterosso in practica,tractatu 3.capit. 121. plures refert Antonius Pichardus in manuductionibus ad praxim 1.part.præcepto 1. per totum.

2 Ratio est,quia non antea iuris ratio,quam persona quærenda est leg. si quæramus 4.ff. de testamentis, leg. quidam referunt 14.ff.de iure codicillorum,merito ne frustatorium iudicium reddatur iusta de causa in præsenti est decissum, vt prius de viribus personarum agatur, & ne Monachus, absque sui Prælati licentia in iudicio admittatur,cum absque in iudicio existere non possit,dict. cap. Monachis el segundo,16.quæstione 1.capit.1. Cum alijs de accussationibus: nam aliàs finita causa; iterum suscitaretur, & lites fierent immortales, cum magno Reipublicæ detrimento, capitul. finem litibus,cum vulgatis de dolo, & contumatia,quæ damna,vt euidentur in omnibus negotijs ante omnia iudex ex officio curare debet litigantium personas legitimare,leg.2.iuncta glossa verbo.*Seruus*,C.de EAdicto Diui Adriani Tollendo,dict.cap.1. de accussationibus.

3

4 Primò, obstabit dicere, quod iudex ad priuatam vtilitatem non potest iudicium suum impartiri, leg. final,ff.de petitione hæreditatis, leg. 4. §.hoc autem iudicium,ff.de damno infecto:ergo in præsenti iudex ex officio suo non debuit emendare acta iudicialia præsertim, cũ eũ consideremus custodem, & interprætem esse iustitiæ. Neque ad vnam partem declinantem, l.nullus,Codice de iudicijs, capitul. 1. de re iudicata lib.6.Ac percõ sequẽs ad eum,non expectat partes in iudicio legitimare;sed huic dubio respondetur facile,ex eo,quia quamuis fateamur iudicem,ex dictis iuribus, non posse,ad priuatam vtilitatem officium suum impartiri; tamen id cessat cum Reipublicæ interest,videlicet ne iudicia reddantur illusoria,ac ideò poterit compellere Procuratorem,vt mandatum exhibeat,& Monachum ne litiget,sine Prælati licentia, ne aliàs absque mandato illusorim reddatur iudicium.

Secundò prædictis obstat textus in leg.sed & hæc 35. ff. de Procuratoribus,vbi liberi pãrentes affines, & similes, absque mandato in iudicio agere possunt, & ab eis gesta mero iure valent.Sed hæc difficultas ex eo dissoluitur quia textus in dicta leg. sed hæc procedit speciali de causa,in coniunctis personis cum illa coniuncto, & affectio personarum faciat vt possint hij omnes agere, sine mandato non vt possint agere nomine alterius ignorantis, vel inuiti; sed quia præsumendi sunt habere tacitum mandatum tacitamque eius pro quo agunt voluntatem,cum *nulli alij* melius,quam personæ,tam coniunctæ mandarent, leg. exigendi 12. leg. maritus 21. Codice hoc titulo. Neque hoc ita accipiendum est,vt vere Procuratores sint; sed quia ex edicto Prætoris eis: ita permittitur,argũmento textus in l.3. §. sed &si forte,ff,de iudicijs. Neque obstat verbum illud: *Procuratorum*, relatum in dicta leg.sed hæc,quia non proprie;sed impropriè accipi debet, notat Antonius Faber in rationali ad eundem textum. Similiter etiam,canonicus pro Ecclesia, tanquam coniuncta persona,nonnunquam absque mandato admittitur iuxta textum in cap. coram 34.de officio de legati.Similiter etiam is qui alieno nomine rem possidet, vt puta Colonus,vel inquilinus si à possessione deiectus est,sine mandato, & cautione agere,& defendere potest,l.1.C. super vim ,vel alio modo. Tertiò

5

6

Tertiò prædictis obstat textus in leg. non eo minus, Codice de Procuratoribus, vbi gesta sine mandato valent: siquidem authoritas tutoris in constituendo Procuratore, non interueniisset. Sed huius dubij facilis erit explicatio, quia ibi non fuit frustratorium iudicium, ex eo, quod sententia in fauorem minoris fuit pro lata: secus verò si in eius damnum, notat Gotofredus ibi littera A. Abbas in præsenti, numer. 11. Felinus 6. Decius 5. Neque obstabit dicere ibi minoris fauorem non fuisse necessarium: siquidem alio remedio, vti posset, videlicet ratificatione, cum omnia, cum falso Procuratore facta ratificatione interueniente valeant, leg. licet 56. ff. de iudicijs; glossa verbo: *Reducitur*, in l. si Mater 11. §. hoc iure, ff. de emptione rei iudicatæ. Quia textus in dicta leg. non eo minus intelligi debet, cum iam est lata sententia: ac ideò fauor minoris omnino desideratur; at verò textus in dict. leg. licet, loquitur ante sententiam, quo in tempore nulla specialitas minoris desideratur. Neque prædictis obstat textus in leg. 3. §. falsus Procurator, ff. rem ratam haberi, vbi etiam iam lata sententia ratificatio ad acta, cum falso Procuratore in maiore admittitur, quod etiam docet glossa verbo: *Solent*, in leg. licet 24. C. de Procuratoribus, quia textus in dicto §. falsus, procedit cum ratihabitio fit de sententia lata in præiudicium ratificantis: secus verò si in eius fauorem, ratio differentia est, quia ad hoc, quod quis ratificet, ea quo contra se acta sunt: nihil aliud requiritur, quam propria eius simplex voluntas, argumento textus in l. in re mandata 21. Codice mandati: secus est cum interest alicuius, argumento textus in leg. id quod nostrum, ff. de regulis iuris, notat Fachineus libr. 8. controuersiarum, capitul. 61.

Quartò prædictis obstat textus in leg. 20. titulo 5. partita 3. quatenus significat, quod si Procurator non habeat mandatum, & iudicium prosequatur, valebunt acta processus, nulla apposita per aduersam partem exceptione contra Procuratorem. Sed huius textus difficultas ex eo dissoluitur. Primò, quia non probat iudicem Procuratorem, sine mandato agentem repellere non posse; sed tantum asserit: tum valere acta in iudicio sine mandato, quãdo nulla apposita aduersæ partis exceptione Dominus Gerba, per Procuratorem ratificabit: nam deficiente ratificatione distinguendum est, nam vel sententia potest exequi contra Procuratorem, vel non veluti, si Procurator se obtulit liti, leg. 4. in principio, ff. de re iudicata, l. Plautius 61. ff. Procuratoribus, hoc enim secundo casu, & si non opponatur ex aduersa parte de defectu mandati iudicium redditur illusorium; nec valent acta processus, notant Doctores omnes in leg. 4. leg. licet, C. de Procuratoribus: in alio verò, quando sententia potest contra Procuratorem exequi veluti, quando ipse se liti obtulit: tunc valebunt acta, & gesta per Procuratorem non habentem mandatum parte nihil de defectu mandati opponente: siquidem multa parte non opponente admittuntur, quæ aliàs non admitterentur, notat Couarruuias in practicis capitul. 4. numer. 9. Neque obstat textus in leg. 3. titul. 2. libr. 4. Recopillationis. Vbi id omne, quod sine mandato factum est pro nullo iudicatur, quia textus ille interpretari, & declarari debet cũ distinctione tradita in dicta leg. 20. partitæ, hoc est parte opponente de defectu mandati, iuxta textum in l. licet de procuratoribus.

Quintò aduersus nostrum textum obstabit, in tex. c. Parrochianos 9. de sententia excõmunicationis, vbi Religiosus læsus, & iniuriatus ante omnia est satisfaciẽdus ex cuius decisi. deducũt omnes Monachũ iniuriarũ causã propio nomine

mine, absque Prælati authoritate in iudicio agere posse. Sed illius textus difficultas, ex eo, dissoluitur, quia intelligi debet in satisfatione facta à Monacho terminis habilibus suppositis hoc est,
13 mediante Prælato, aut syndico Monasterij: siquidem iniuria Monacho facta non sibi; sed Monasterio facta videtur, in qua omnino interueniri de-
14 bet Prælati authoritas: nam quemadmodum in iuria filio facta Patri facta videtur: Adeò vt filius non possit eam remittere, l. in personam 31. ff. de pactis, l. sed si vnus, §. filius familias, cum alijs, ff. de iniurijs; ita similiter, neque Monachus, absque Prælati licentia eam remittere, neque in iudicio agere poterit, notat glossa verb. *Monachos*, in dict. cap. Monachos, Boerius decisio. 120. numer. 7. Angelus in l. 1. §. item autem per semetipsum, verb. *Spectat enim ad nos*, ff. de iniurijs.

Sextò aduersus nostrum textum, dum asserit Monachum ab Episcopo licentiam exposcere debere, vt in iudicio rite, & recte possit agere, obstabit textus in capit. Monachos, el segundo 16. quæstion. 1. cap. 2. de postulando, cap. nullum 18. quæstion. 2. vbi Monachus ab Abbate, & ab Episcopo licentiam exposcere debet; sed huiusmodi facilis erit solutio, quod ideò in præsenti Episcopi licentiam desideratur, quia Episcopus simul erat Prælatus. Et superior Dulmensis Monasterij, vt indicant verba noster textus ibi: *Ne si fratres, &c.* notat Abbas in præsenti numer. 8. 9. & 10. plures casus in quibus Monachi, absque Prælati licentia possunt agere in iudicio refert Doctor Balboa in præsenti, num. 11. & similiter proponenda sunt ea omnia, quæ inferius dicemus in cap. disputati 16. hoc titulo.

Ad textum in cap. cum non ab homine 10. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Clericus incorrigibilis excommunicandus est, etsi non resipuerit per iudicem sæcularem comprimendus.*
2 *Ratio assignatur.*
3 *Priuilegium amittere debet, qui eo abutitur.*
4 *Canones de superfluitate reprehendi nõ possunt.*
5 *Clericorum nomine veniunt etiam prima tonsura initiati.*
6 *Clericus incorrigibilis à iudice sæculari puniri potest.*
7 *Iudex Ecclesiasticus exilij pœna, vel alia simili Clericum punire potest, & incorrigibilem curiæ sæculari tradere.*
8 *Clericus etiam incorrigibilis dum actualiter non fuerit degradatus est de foro Ecclesiæ.*
9 *Explicantur text. in cap. ad abolendam de hæret. & cap. ad falsarionem 7. de crim. falsi.*
10 *Clericus qui dimisso habitu delictum enorme commisserit per iudicem laicũ puniri potest.*
11 *Appellatione excommunicationis de maiori intelligitur.*
12 *Excommunicatio maior, & anathema quo ad vinculum nihil differunt, quo ad execrationem vero, & maledictionem maxime.*
13 *Explicantur text. in cap. forte 11. 23. quæstion. 1. & cap. quorundam 24. distinction.*

CONCLVSIO.

CLERICVS *depositus incorrigibilis excommunicandus est,* 1
& successiue anathematizandum, & si non se resipuerit per iudicem sæcularem comprimendus est. Idem probat text. in cap. atsi Clerici 4. cap. Clerici 8. hoc titulo, capitul. Princeps sæculi, capitul. de litigatoribus 43. 23.

quæ-

quæstion. 5. capitul. vt famæ, iuncta gloss. verb. *Incorrigibilis*, 35. de sententia excommunicationis, gloss. fin. in capit. 4. 17. distinctione, l. 61. titul. 6. partita 1. exornant Couarruuias in practicis, cap. 32. numer. 2. Bernardus Diaz in praxi, cap. 139. numer. 4. Iulius Clarus in praxi, §. final. quæstion. 36. numer. 33. Farinatius 1. tomo, quæstion. 8. numer. 45. Marta de iurisdictione 2. part. capit. 36. numer. 1. Bonacina in tractatu de legibus, disputatione 10. circa. octauum decalogi præceptum, quæstion. 2. puncto 1. §. 4. numer. 8. Scaccia de iudicijs lib. 1. capit. 11. numer. 61.

Ratio quare Clericus incorrigibilis antequam Curiæ traddatur est anathematizandus ea est, quia cum principaliter ius canonicum intendat, quod Clerici delinquentes prius ad pœnitentiam reducantur, & à peccatis recipiscant, vt sic Domino in cuius sortem vocati sunt grati reddantur merito, non statim quo sunt depositi, etiam si sint contumaces debent eijci; sed paulatim exortari ad debitam æmendationem, primò per excommunicationem, quæ medianclis est, cap. 1. de sententia excommunicationis libr. 6. deinde per anathema, & postremo: si hæc omnia contempserit, cum Ecclesia non habeat, vltra quid faciat curiæ sæculari debent traddi, cum priuilegium amitterè, mereatur qui eo abvtitur, cap. priuilegium 63. 11. quæstion. 3. capit. vbi distinction. 74. capit. fin. de rescriptis, cap. tuarum 11. cap. priuilegia 24. de priuilegijs. 2 3

Primò aduersus nostrum textum in principio, dum asserit iudicium contra Clericum, cuiuscunque ordinis fieri debere per Ecclesiasticum iudicem obstabit dicere nostri textus decisionem hac in parte superfluam esse: siquidem iam id erat constitutum, in capit. atsi Clerici 4. cap. Clerici 8. hoc titulo: Sed responderi poterit, quod etsi in dictis iuribus sit decisum, quod cognitio causarum criminalium contra Clericos, tantum spectet ad Episcopum & non ad sæcularem; sed quia dubitabatur, an ipse solus Episcopus esset admittendus, & an cæteri inferiores excluderentur, vel iurisdictio, quæ datur iudicibus sæcularibus extenderetur ad Reges, & an limitanda esset circa Clericos in sacris ordinibus cõstitutos merito, vt hæc omnia dubia resoluentur fuit necessaria, n oua nostri textus declaratio, vt sic iam alius quilibet iudex inferior Ecclesiasticus sit competens, vt constat ex verbis illis: *Ab Ecclesiastico iudice deponendus, &c.* Et etiam, quod dicta inhabilitas ad Reges extendatur, & ad Clericos cuiuscunque ordinis in sacris, vel non sacris constitutus, vt patet ex illis verbis: *verum liceat, &c.* Atque ideò superflua non videtur nostri textus decisio. 4

Secundò huic sententia obstabit dicere, quod illa Clericorum exemptio, tantum limitanda est circa Clericos in sacris ordinibus constitutis, iuxta textum in cap. Sacerdotibus 41. 11. quæstion. 1. siquidem ratio exemptionis illis tantum conuenit, qui in sortem Domini vocati sunt, & diuino cultui mancipati, cap. duo sunt 7. 12. quæstion. 1. Sed huic dubio responderi valet, quod quamuis ita sit, quod exemptio illa tantam videatur concessa Clericis in sacris ordinibus constitutis tamen, ex nostri textus sententia in illis verbis: *Cuiusque ordinis, &c.* etiam comprehenduntur hi Clerici, qui tantum tonsuram, vel minores ordines habent: nam etsi in actu non debeant iudicari, prout personæ sacræ; tamen sunt in via proxima, vt sic statim, quo primam tonsuram recipiunt diuino seruitio, & debitis obsequijs mancipati censentur, argumento textus in leg. oratio 56. ff. de sponsalibus, l. illud 76. ff. de adquirenda hæreditate, & in Concilio Tridentino Sessione 23. capitul. 4. & 11. de reformatione, constat etiam in capitul. 2. capitul. si diligenti de foro 5

com-

competenti. Si verò incorrigibilis fuerit ceſſat exemptio, & per ſæcularem iudicem corrigi poterit, d. c. Clerici cum ſupra traditis. Neque obſtat 6 textus in cap. atſi Clerici 4. hoc titulo, vbi pro nullo crimine Clericus a laicali poteſtate puniri poteſt, refert Bonacina tractatu de legibus, diſputation. 10. circa octauum decalogi præceptũ, quæſtion. 2, puncto 1. §. 1. num. 5. Dum aſſerit id etiam procedere caſu in quo homicidium ſit contra Principem perpetratum, quia textus in dict. cap. atſi Clerici, & Bonacinæ ſententia ceſſat, cum propter incorrigibilitatem Clerici Curiæ traduntur; cum tunc priuilegium Clericale amittere videantur.

Tertiò obſtabit dicere, quod pœna exilij, vel alia ſimilis, de qua in præ- 7
ſenti mentio habetur, recte poteſt imponi per Eccleſiaſticum iudicem, iuxta textum in cap. ei qui 9. 3. quæſtion. 4. cap. cum beatus 8. diſtinction. 45. cap. 2. de calumniatoribus, cap. penultimo, de pœnitentijs, & remiſsionibus, cap. valet 9. 81. diſtinction. Ergo non recte ob id in præſenti fit prædicta remiſsio ad iudicem ſæcularem, vt pœnæ illæ ab eo imponantur. Cui dubio ommiſſa interpretatione, quam refert Parnomitanus in præſenti, num. 24. Veriſsime eſt dicendum, quod quamuis textus noſter affirmet Clericum: ita incorrigibilem curiæ ſæculari eſſe traddendum, vt prædictam ex illis, vel aliam ſimilem pœnam imponat; non tamen id fit, vt Eccleſia ſi vellit non poſsit pœnas illas imponere, ſed id proponitur, quia cum adeò Clericus incorregibilis eſt, vt in profundum malorum deuenerit, iam Eccleſia circa eius emendationem, nihil poſsit ſpectare. Niſi inuocato brachio ſæculari, & cum alia maior, videlicet capitis pœna debeatur, quæ per iudicem Eccleſiaſticum imponi non poteſt; ideò ſæculari remittitur. Neque obſtãt vltima noſtri text. verba verſiculo: *Ita quod ei deputetur exilium, &c.* quia remiſsio illa non fit, vt ſpecialiter illa exilij pœna imponatur, ſed id ſolum exprimit Pontifex oſtendendo pietatem, qua Eccleſia vtitur, iuxta textum in cap. nouimus 27. de verborum ſignificatione.

Quartò, obſtabit dicere, quod etiãſi Clericus ſit depoſitus excõmunicatus, & incorregibilis interim, quod actua- 8
liter non eſt degradatus eſt de foro Eccleſiæ, iuxta textum in cap. 2. de Clerico excommunicato, cap. nouimus 27. de verborum ſignificatione, cap. 2. de pœnis lib. 6. ergo nulla poteſt eſſe ratio, ob quam ex ſola depoſitione, abſque degradatione poſsit laicus iudex in præſenti de Clericis, etiam depoſitis cognoſcere, & eos punire, ſed huic dubio: reſponderi poterit, quod quamuis verum ſit, quod Clericus qui non eſt actualiter degradatus, adhuc ſit de foro Eccleſiaſtico; tamen id ceſſat caſu in quo propter incorrigibilitãtem a iudice Eccleſiaſtico remittitur ad ſæcularem, cũ illa verbalis depoſitio, quo ad id vicem actualis depoſitionis teneat notat Couarr. in practicis, cap. 32. num. 2. Farinatius vbi ſupra quæſtion. 8. num. 47. Ne- 9
que obſtat textus in cap. ad abolendam de hæreticis, cap. ad falſariorum 7. de crimine falſi, cap. Dominus 27. de verborum ſignificatione, in quibus iuribus Clericus depoſitus, etiam contumacia non interueniente poteſt tradi Curiæ ſæculari, quia iure illa procedunt in Clericis actualiter depoſitis, & degradatis; at verò textus noſter procedit in verbali depoſitione contumatia interueniente, ob quam verbalem depoſitionem contumatia interueniente priuilegium amittitur.

Quintò, obſtabit textus in cap. 1. de Apoſtatis, cap. ex parte 27. de priui- 10
legijs, cap. perpendimus 23. de ſententia excommunicationis. In quibus iuribus conſtat, quod Clericus qui dimiſſo Clericali habitu delictum enorme cõmiſsit; etiãſi requiſita noſtri textus nõ procedãt, videlicet vt anathematice

tur,

tur, & Curiæ sæculari tradatur poterit, absque illis per iudicē laicū pnniri, sed hoc dubium, ex eo, dissoluitur, quis iura in argumento adducta procedunt, quādo Clerici dimisso habitu Clericali enormia delicta committunt: at verò textus noster loquitur, quando quis habitu retento delictum commisit: nam tunc à principio non potest incorregibilis iudicari, nisi præcedente excommunicatione, & anathemate, notat Couarruuias dict. cap. 3 2 num. 2. Farinatius dict. quæstion. 8. num. 53. Bonacina vbi supra, disputation. 10. de legibus, quæst. 2. puncto 1. §. 1. num. 5.

Sexto obstabit dicere, quod frustra in præsenti est scriptum Clericum incorregibilem prius esse excommunicandum, & postea anathematizandum siquidem idem est excommunicatio, & anathema cum appellatione excommunicationis, etiam maior, & anathema cūprehdatur, c. siquidē 59. de sententia excommunicationis. Sed hoc consideratio parum obest, si dixeris: quod & si indubio appellatione excommunicationis, maior contineatur dicto cap. siquidem, tamen aliquando maioris, vel minoris excommunicationis nomen exprimi debet veluti cum agitur, vt quis à iudicio repellatur, iuxta textum in cap. 1. de exceptionibus libro 6. Neque obstabit dicere idem, esse maiorem excommunicationem, & anathema, quia & si idem sit, quo ad vinculum: non tamen idem sunt quo ad execrationem maledictionem, seu solemnitatem. Quæ omnia fiunt ad terrorem, vt constat in eao. debent 11. quæstion. 3. Ac ideò in præsenti Clericis contumaces, qui antea fuerant excommunicati, vt deterreantur anethamatis mucrone feriri debent.

Septimò, obstabit textus in cap. forte 11. 23. quæstione 1. capit. quorundam 24. distinctione, vbi formula nostri textus non obseruatur, sed alia dissimilis: siquidem aduersus contumaces, & incorregibiles aliter proceditur, hoc est prius excōmunicantūr, & postea suspenduntur. Sed huic difficultati fit satis, ex eo, quod iura in argumento adducta debent intelligi, quando pæna, incipit à delicto ipso, quo in casu criminis natura attenditur, etsi suspensionem, vel depositionem meretur pæna illa imponitur, etsi corrigibilis fuerit non vltra proceditur, si verò incorrigibilis existat excommunicatur, & non sufficiat anathematicatur. Et cum Ecclesia non habeat vltra quid faciat Curiæ sæculari, traditur cap. Clericus 3. quæstion. 4. cap. si quis Sacerdotum 11. quæst. 1.

Ad textum in cap. quia ff. l hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Per rescriptum impetratum contra videiectum conuenitur vitiosus successor.*

2 *Assignatur ratio.*

3 *Succedens in ius alterius instam ignorantiam habere præsumitur.*

4 *Vitium Actoris an noceat successoribus.*

Explicantur textus in cap. significauit 36. de rescriptis, & l an vitium, ff de diuersor. & temp. præscription. cap. ex parte, capit. compromissum de arbitri.

5 *Interdictum vnde vi competit contra spoliantem mandantem, vel ratio habentem, & an contra particularem successorem in beneficio*

6 *Explicatur text. in cap. dilecti 17. de foro comp.*

7 *Successor conueniri non potest ad solutionem debiti contracti ab antecessore.*

CONCLVSIO.

PER *rescriptum impetratum contra videiectum conuenitur is*

qui in vitium scienter successit. Idem probat text. in cap. proposuit de concessione præbendæ, cap. 1. de alienatione iudicij, capit. sæpe de restitutione spoliatorum, cap. is qui de regulis iuris lib. 6. cap. sedes 15. de rescriptis, cap. dilecti filij 17. de foro competenti, l. vitia, C. de adquirenda possessione, §. furtiuæ, instituta de vsucapionibus, l. 13. titul. 7. part. 3. l. 4. titul. 12. lib. 1. fori illustrent, Couarr. in regula possessor, 2. part. §. 9. Idem in regula peccatum 3. part. in princip. & in practicis, cap. 15. num. 7. Morla titul. 2. quæst. 21. num. 1. Connanus lib. 3. commen. cap. 15. Petrus Gregorius 3. part. syntagmatum lib. 39. cap. 2. Parladorius lib. 2. rerum quotidian. cap. fin. 4. part. §. 5. numer. 6. & 9. Cuiatius lib. 5. obseruation. cap. 17.

Ratio est, quia quamuis regulariter per rescriptum impetratum contra violentum possessorem non possit conueniri singularis successor, cum sit odiosum, & de persona ad personam extendi non possit tamen in præsenti, quia Actor violenter fuerat spoliatus ab Ecclesia, quam possidebat singularis successor satis spolij vitium iuste potuit conueniri virtute rescripti, sicut etiam posset, qui rem accepisset, ob alienationē iudicij mutandi causa, iuxta textum in dict. cap. 10. de alienatione iudicij.

Primò, aduersus hanc decidendi rationem obstabit dicere, quod ex verbis nostri text. non constat R. successorem in successione illa malam fidem habuisse, neque antecessoris vitij participem fuisse, nec præsumi poterat, ex regula text. in l. qui in alterius 43. ff. de reg. iuris, cap. præsumitur 47. eodem tit. libr. 6. Sed respondeti potest, quodquamuis expressis verbis id in præsenti non appareat, hoc est prædictum R. malefidei possessorem fuisse tamen satis expressè, constat ex originali nostri tex. de quo in c. 9. sub titulo de restitutione spoliatorum inter decretalis, Alex. 3. in 2. tom. Conciliorum, vbi habetur eundem Rodericum in Ecclesia fuisse intrusum, quæ verba denotant propria authoritate, absque Canonica institutione eam occupasse arguit. en. textus in cap. dudum 18. de præbendis, cap. quia diuersitatem de concess. præbēdæ.

Secundò, obstat tex. in cap. significauit 36. de rescriptis, vbi successor vniuersalis conueniri non potest per rescriptum impetratum contra suum antecessorē: ergo & neque singularis poterit, cum vitium Actoris non noceat singulari successori, l. an vitium, ff. de diuersis, & temporalibus præscriptionibus: ergo per rescriptum impetratum contra violentum possessorem non poterit conueniri singularis successor quemadmodum, etiam ex compromisso defuncti non poterit eius hæres conueniri, c. ex parte, c. compromissum de arbitrijs. Sed hæc difficultas ex eo dissoluitur. Primò, quia in dict. cap. significauit rescriptum fuerat particulariter, & nominatim impetratum contra certam illam Committis personam, quo in casu mortuo Committe, litte non dum contestate finitur rescriptum, arg. text. in l. & quia de iurisdictione, l. mandatum, C. mandati, c. gratum de officio de leg. 2. Secus verò esse dicendum, si generaliter contra dignitatem fuisset impetratum in specie nostri text. dici possimus hoc est, contra dignitatem, seù beneficium ratione violentæ possessionis, quod vitium reale est ipsi rei inhærēs, ac ideò rescriptum causa expoliationis contra violentum possessorem impetratum, etiam eo mortuo reintegra nō expirat, sed durat donec res ipsa in vitio existit. Neque obstat tex. in d. l. an vitiū, dum probat vitium actoris, non nocere successori, quia procedit in vitio personali, quod personam non egreditur: at verò textus noster loquitur in reali, quod cum sequatur rē ipsam etiā mortuo Actore, eam sequitur, iuxta text. ita intelligendum in l. sequitur, §. quod autem, l. vbi lex l. non solum, ff. de vsucapio-

ſapionibus. Neque obſtat textus in dict. cap. ex parte, dict. cap. compromiſſum: nam ideò ibi compromiſſum defuncti ad hæredes non extenditur, quia etiam eſt obligatio perſonalis, & ſtricti iuris, quæ niſi ad perſonam in compromiſſo comprehenſas non extenditur, notat gloſſ. ibidem. Neque obſtabit ſi inſtes reſcripta etiam eſſe ſtricte interpretanda, neque de perſona ad perſonam extẽdenda; cap. P. & G. de officio de leg. ergo per reſcriptum impetratum contra dicentium, non debuit conueniri Rodericus eius ſucceſſor, quia omiſſa gloſſæ interpretatione in præſenti, dum aſſerit; ideò conueniri, quia ſecundum reſcriptum fuerat nouiter contra prædeceſſorem impetratum; verius tamen eſt dicendum, ex primo fuiſſe actum, & ex eo potuiſſe conuenire ſucceſſorẽ, quia ſucceſſor ille, etiam in vitium prædeceſſoris ſucceſsit: ſiquidem ſcienter rem alterius occupauit.

Tertiò prædictis obſtabit principiũ illud quo docemur, quod interdictum, vndeui ſolum competit contra ſpoliatorem mandantem, vel ratum habentẽ, cap. cum ad ſedem de reſtitutione ſpoliatorum, l. cum ad te, ff. de via, & arma ta, ratio eſt, quia inter dicta illa, quamuis in reſcripto contineantur perſonalia ſunt, l. 1. in fin. ff. de interdictis, & nõ rem; ſed perſonam requiritur l. fin. §. fin. ff. de contrahenda emptione: ergo ſucceſſor in præſenti ex reſcripto illo non potuit conueniri. Sed hæc difficultas ex eo diſſoluitur, quod etſi fateamur interdictum; Vndè vi regulariter non poſſe dari; niſi contra ſpoliantes, vel ratum habentes, tamen id fallit in ſucceſſore vniuerſali contra quem, vt ſuperius diximus, hoc interdictum conceditur; & quamuis dixeris in beneficio non vniuerſalem; ſed particularem in præſenti ſucceſſorem fuiſſe: reſponderi poterit, quod in beneficialibus hoc interdictũ datur cõtra ſucceſſorẽ particularẽ, ex remedio tex. in cap. ex re integranda 3. q. 1. Quod remedium etiam in particularem ſucceſſorem tranſit, quando res ipſa vitio reali affecta eſt, notat gloſſa verb. *Interdum*, in dict. cap. ad ſedem de reſtitutione ſpoliatorum.

Quartò obſtat text. in c. dilecti 17. de foro cõpetẽti vbi ſucceſſor cõueniri poteſt, etiãſi vitiũ reale nõ extet. Sed huius textus difficultas ex eo diſſoluitur, quia ibi reſcriptum non fuit impetratam cauſa vnius perſonæ particularis; ſed eius dignitatis merito ex voluntate deligentis, non conſideratur perſona illa in reſcripto expreſſa; ſed eius dignitas, quæ realis, & perpetua eſt ob cuius cauſam pæcunia credita fuerat ab anteceſſore pro vtilitate Eccleſiæ Pulmenſis: ac ideò cum contractus non eſſet perſonalis, ſed realis. Nihil mirum, quod reſcriptum debiti ab anteceſſore Epiſcopo cælebrati ad ſucceſſorẽ Epiſcopum tranſeat, argum. text. in cap. 1. de ſolutionibus, notat gloſſa verb. *Contra*, in dict. cap. dilecti. Neque obſtat textus in l. vnic. C. vt nullus ex vi, cap. pro alieno Vicar. debit. tene. lib. 11. vbi conſtat iniquum eſſe, quod ſucceſſor conueniatur pro ſolutione debiti contracti, ab anteceſſore, quod etiam probat textus in l. hac diffinitione 12. C. de omni agro deſſertur, libr. 12. l. nulla 4. C. de executo, & ex Actori, eodem libr. Sed hæc omnia iura parum obſtant, quia procedunt in debitis cõtractis proprio nomine, & nõ intuitu officij, vel dignitatis: nã eo in caſu debita illa, prout aliena extranea iudicantur: ita vt neque ad ſucceſſorem tranſeat ex rationibus in dictis iuribus relatis: ſecus verò quando tuitu Eccleſiæ debitum celebratur, vt in dict. cap. dilecti, notant Narbona in l. 11. titul. 5. lib. 7. Recop. gloſſa 3. numer. 5.

Ad textum in cap. nouit 13. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Laudatur præceptor eximius Doct Ioannes de Balboa.*

1 OMITTO huius textus cõmenta, quia potius ad antiquã eruditionem temporalis, & Eccleſiæ iuriſdictionis, quam ad inſtitutum noſtrum expectat, præcipuè cum plura in præſenti congerat eruditiſsimus Præceptor meus nunquam pænitendus, immo ſæpe ſæpius laudandus Doctor Balboa, vt amplius addi difficille, & pene impoſsibile ſit.

Ad textum in cap. cum veniſſent 12. hoc titul.

DE huius textus intellectu plura dicemus in cap. 1. & 2. de confirmatione vtili, vel inutili, & in c. 3. & 4. de fide inſtrumentorum.

Ad textum in cap. Paſtoralis, hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Principalis perſona per ſe, non per aduocatum factum in iuditio proponere debet, niſi ſit indiſcreta.*
2 *Ratio aſſignatur.*
3 *Confeſsio facta per aduocatũ parte præſente perinde eſt ac ſi ab ipſa parte facta fuiſſet.*
4 *Explicatur text. in cap. cum cauſa 62. de appellation.*
5 *Explicantur text. in cap. 1. vt lite non conteſt. & in cap. prout 4. de dolo, & cõtum.*
6 *Factum in iuditio per Procuratorem proponi poteſt, quod in criminalibus, numer. 8.*
7 *Procurator per litis conteſtationem fit Dominus litis.*
9 *Reus publicorum criminum poſt litem conteſtatam in abſentia deffendi poteſt.*
10 *Mulier adulterij crimine rea, etiam poſt litem conteſtatam non poteſt deffendi per Procuratorem, vel aduocatum.*
Explicatur l. milles 11. §. ſi ea quæ, ff. ad l. Iul. de adulter. & l. Reos, C. de accuſſat.
11 *Abſentes à quibuſcunque criminibus etiam capitalibus defendi publicè intereſt.*
Explicatur text in l. ſeruis 39. §. publice, ff. de Procurat. ibi.
12 *Tutor ob ſuſpitionem poſtulatus abſens non compellitur perſonaliter ſe defendere, & ſufficit ſi id faciat per Procuratorem.*
13 *Explicatur tex. in l. Lucius 18. ff. de appellat.*
14 *Explicatur text. in l. ſi poſtulauerit 27. §. quæſtioni. ff. ad leg. Iuliam de adulter.*

CONCLVSIO.

1 PRINCIPALIS perſonæ per ſe non per aduocatum debet factum proponere in iuditio, niſi ſit indiſcreta. Idem probat textus in cap. præſentium de teſtibus, libr. 6. cap. impetrandis, cap. cæterum, cap. final de iuramento calumniæ, cap. 1. hoc titulo lib. 6. verſiculo *Niſi*, cap. vnico de Syndico, cap. 1. de confeſsis lib. 6. Clementina ſæpe, ad medium de verborum ſignificatione, leg. 2. & authentica principalis, Codice de iuramento calumniæ, leg. qui ſeruum, §. vltimo de interrogatorijs actionibus, exornat Rebardus pro Tribunali, cap. 15. Briſſonius lib. 4. ſelectarum, cap. 10 Menochius libr. 2. de arbitrarijs, caſu 51. Duarenus libr. 10. diſputationum, capit. 48. Antonius Faber de erroribus decade ſecund. errore 10. Fachineus lib. 10. controuerſiarum, capit. 83. Speculator titulo de citatione. §. contrà citationem, Marianus Socinus de citatione, articulo ſecundo, quæſtione 15. Maranta in practica 6. part. actu 4. numer. 15. Azeuedo leg. 2. titul. 16. libr. 2. Recopilationis, Picharchus in manuducti ad praxim 1. part. præcepto 7. num. 1.

Ratio eſt, quia ad aduocatum tan- 2
tum

tum ſpectat ea, quæ ad ius pertinent diſponere; ad iudices verò elicere veritatem, quæ præcipuè conſtat ex propria partium confeſsione, vt ſic poſsint iudicium cum debita ſatisfactione miniſtrare; ac ideò in facti propoſitione aduocati ſe intromittere non debēt; ſed partes ipſæ abſque interuentione alterius debent factum ipſum referre; nili forte ſimplices ſint: nam tunc illa facti propoſitio ab aduocato fieri poterit, ne aliàs contingat, quod is qui ignarus, & ſimplex eſt ſuo ore indebite grauetur, & re ſua contra Reipublicæ vtilitatem male vtatur, argumento textus in §. ſed & maior in fine, inſtituta de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris.

Primò obſtat textus in l. 1. C. de error aduocatorum, verſicul. *Ea quæ*, vbi conſtat, quod confeſsio facta per aduocatum parte præſente perinde habetur, ac ſi fieret per partem ipſam; ſed huic dubio: Reſponderi poterit, quod textus in dict. l. 1. procedit reſpectu alegationum, quæ fiunt ab ipſis aduocatis, vt nō poſsint poſtea impugnari per eaſdem partes; at verò textus noſter procedit, quo ad ipſam facti expoſitionem, quæ per partes ipſas abſque aduocatorum præſentia fieri debet. Neque obſtat textus in cap. cum cauſa 62. de appellationibus, vbi etiamſi principalis perſona valde ex parte, diſcreta ſit reſponſio aduocati circa factum negotij, adeò admittitur, quod ſufficiat ad litis conteſtationem, quia reſpondendum eſt, quod ibi tantum aduocati reſponſio admittitur, vt lis conteſtata dicatur, quæ conteſtatio inducitur ex tacita ipſius partis voluntate, cum reſponſioni non contra dixiſſet, poterit tamē iudex, vel pars altera petere, vt facti ſpecies à parte ipſa proponatur, iuxta noſtri textus regulam, vbi notant antiquiores omnes.

Secundò obſtat textus in cap. 1. vt lite non conteſtata, cap. pro vt 4. de dolo, & contumacia, vbi conſtat, quod nō ſolum per aduocatum facti ſpecies proponi debet: verùm etiam quod lis differenda eſt, ſi forte non ſit electus aduocatus, vel aliàs præſens. Sed huic dubio fiet ſatis ſi dixeris, iura illa non affirmare factum per aduocatum eſſe proponendum, ſed tantum aſſerere, quod Reus Conuentus ſe poterit excuſſari ad reſponſionem, vſque vt dum habeat copiā aduocati, cum id attineat ad propriam defenſionem: ſiquidem abſque eo nulla congrua ſatisfatio, ſeù reſpōſio fieri poterat: ſecus tamen eſt dicendum in ipſa facti propoſitione, quæ perſonaliter ab ipſis partibus fieri debet. Neque obſtabit ſi inſtes, quod ſi hoc eſſet verum ſequeretur factum in iudicio per Procuratorem non poſſe interponi, at poteſt iuxta text. in l. non ſolum 39. ff. de procuratorib. l. 1. ff. quod cuiuſque, cap. poteſt quis per alium 68. de regulis iuris, lib. 6. Ergo fruſtra in præſenti excluditur aduocatus: quia reſponderi valet, quod quamuis in præſenti ſit aſſertum, quod factum litis per principalem perſonam debeat proponi; non tamen exinde colligitur, quod Procurator excludatur. Siquidem nomine principalis p r ſonæ, tam ipſe Dominus, quam eius Procurator comprehendatur: ſiquidem ſtatim, quo ex mandato Domini litem cō teſtabit: iam eſt litis Dominus factus, & eadem perſona cum ipſo Domino reputatur, iuxta text. in cap. 2. de Procuratoribus lib. 6. l. 1. C. de ſententijs, & interlocutionibus omnium iudicum, notat gloſſa vnica in præſenti, Abbas & antiquiores omnes in præſenti. Sanchez in ſumma lib. 2. cap. 5. nu. 7. Azor tom. 2. inſtitutionum moralium, lib. 7. cap. 2. quæſtion. 6. Sed hæc omnia ceſſant in criminalibus cauſis, quia in illis, tam Actor, quam Reus perſonaliter in iudicio proponere debent. Neque per Procuratores admittuntur; iuxta tex. in cap. 1. hoc titul. lib. 6. l. fin. C. de accuſſationibus, l. 3. C. quia accuſſare poſsint, Couarruuias lib. 2. variarum, cap. 9. Cuiacius lib. 1. obſeruationum, cap. 20. Petrus Gregorius libr. 32. Syntagmatum,

cap. 24. Donellus lib. 28. commentario rum, cap. 10. Oſſualdus ibidem litt. G.

Tertiò prædictis obſtat textus in l. Reos 3. C. de accuſſationibus, vbi conſtat Reos publicorum criminum etiam abſque eorum copia, & præſentia defendi poſſe. Sed huic dubio reſponderi debet, quod textus ille procedit quando Reus iam litem conteſtatuit, & eo præſenti facti ſpecies fuit propoſita cuius præſentia aſpectu, & verbis recte iudex potuit criminis veritatem indagare, qua de cauſa, etſi poſtea ſit abſens recte Procurator ad eius defenſionem admittitur, notat Pacius legum conciliatorum, Centuria 2. quæſtion. 4. Duarenus lib. 1. diſputationum. cap. 7. Cuiacius lib. 20. obſeruationum, c. 11. & 21. Gobeanus lib. 2. variarum cap. 4. Parladorius lib. 1. rerum quotidianarum capit. 20. num. 2. Neque ſimiliter obſtat taxtus in l. milles 11. §. ea quæ, ff. ad legem Iuliam de adulterijs in illis verbis: *Ea quæ inter reas adulterij ſemel recepta eſt abſens defendi non poteſt, &c.* Ex quibus conſtat, quod etiam ſi ſemel inter reas adulterij mulier ſit recepta, hoc eſt etiam ſi perſonaliter comparuiſſet, & facti reſponſionem propoſſuiſſet, ſeù litem conteſtaſſet non poterit per Procuratorem, ſeù aduocatum defendi, quia omiſſa interpretatione, quam refert Accuſius in dict. l. Reos, C. de accuſſationibus veriorem eſſe exiſtimo, quam refert Cuiacius lib. 20. obſeruationum, cap. 20. dum afferit eſſe diſcrimen conſtituendum inter capitalia crimina, quæ publica ſunt, & inter iudicia publica, quæ capitalia crimina nõ ſunt: nam in iudicijs capitalibus poſt litem ſemel à Reo ex facti reſponſione conteſtatam Procurator datur, & ita obtinet textus in dict. l. 2. C. de accuſſationibus; at verò quando delictum non eſt capitale, vti dicitur adulterij crimen, quod capitale non erat, iuxta textum in l. ſi quis viduam, ff. de quæſtionibus; tunc adulterij Reus etiam poſt conteſtationem abſens defendi non poterat, & ita interpretandus eſt textus in dict. l. milles 11. §. ea quæ, ff. ad legem Iuliam de adulterijs, & prædictam Cuiacij interpretationem, ſequitur Fachineus lib. 1. controuerſiarum cap. 24.

Quartò aduerſus prædictam ſententiam obſtabit textus in l. ſeruus 39. §. publicæ, ff. de Procuratoribus in illis verbis: *Publicè vtile eſt abſentes à quibuſcunque defendi, nam & in capitalibus iudicijs defenſio datur, &c.* Ponderatio deducitur ex verbis: *Illius textus & in capitalibus criminibus*: Ergo & in publicis iudicijs, & non capitalibus defenſio Reo abſenti dabitur, & ſic priora illius textus verba ibi: *Publicè vtile eſt ad non capitalia ſunt adaptanda: ſiquidem dictio illa copulatiua, &c.* Etiam extenditur ad crimina non capitalia, & ſic Vlpianum loquutum fuiſſe, tam de iudicijs publicis capitalibus, quam de non capitalibus; ac per conſequens Cuiacij diſtinctio ſupra adducta ſuſtineri non poterit; ſed huic tanto dubio dicendũ eſt, Vlpianum ibi ſolummodo loqui de iudicijs publicis capitalibus, in quibus lis inter reoſe mel fuerat cõteſta, iuxta interpretatio nẽ tradditam ad text. in dict. l. 3. C. de accuſſationibus. Neque obſtat conſideratio ſupra adducta ex illa dictione, &, qeia ex illa non probatur Vlpianum vel le Reum poſt conteſtationem in iudicijs non capitalibus per Procuratorem admittere; neque id deduci poteſt cum nulla alia legis authoritate ſit deſciſſum & contrarium appareat in dict. l. milles 33. §. ea quæ, ff. de adulterijs vti recte animaduertit, Fachineus lib. 1. controuerſiarum iuris cap. 24.

Quintò hijs omnibus valde obſtat textus in l. non ſolum 39. §. item ait final, ff. de procuratoribus, vbi conſtat, quod ſi fuerit poſtulatum vt tutor tanquam ſuſpectus remoueatur; tunc Reus tutor abſens non compellitur perſonaliter ſe defendere; ſed per Procuratorem, etiamſi ab eo lis non ſit conteſtata; & dubium non eſt, quin crimen illud publicum ſit, l. 1. §. conſequens, ff.

de

de ſuſpectis tutoribus, ſed in hac difficultate omniſſa fabri interpretatione in rationali ad eundem textum veriſsime dicendum puto, poſtulationem ſuſpectæ tutoris, dupliciter intentari poſſe vno, vt remoueatur ad publicam vindictam: altero modo cum ſimpliciter agitur ad tutoris remotionem ad æſtimationem pro fidelitate adminiſtrationis tutelæ, abſque publica vindicta: nam primo caſu nunquam tutori abſenti, abſque litis conteſtatione Procurator conſtituitur, ſed perſonaliter facti exceptionem conteſtari debet, dict. leg. non ſolum 33. verſic. *Non facile*, in 2. verò caſu admittitur, quia cauſa ciuilis eſt, & per Procuratorem ex rationibus, & iuribus ſupra adductis factum, & facti exceptio proponi, & opponi poteſt: & ita obtinet textus in dict. l. non ſolum 33. §. item ait, notat Antonius Faber in Iuriſprudentia Papinianea tit. 12. principio 1. illation. 14. Neque prædictis obſtat text. in l. Lucius 18. ff. de appellationibus. Vbi ſi ſeruus capitali crimine fuerit accuſſatus, etiamſi præſens fuerit nõ per ſe perſonaliter ad facti ſpeciem admittitur, ſed per ipſum Dominum, vel eius Procuratorem, quia omiſſa Accurſij, & Bartoli interpretatione ibidem, veriſsimè eſt dicendum, id ibi admiſſũ eſse ſpeciali de cauſa, quia ſeruus ipſe non poterat perſonaliter in iudicio cõparere; ac ideò mirum non eſt, quod ab alio defendatur, argumen. textus in l. 1. ff. de tutoribus, & curatoribus; tum etiã quia cum ſeruus in bonis ſui Domini ſit, nihil mirum, quod Dominus cauſam ſerui vt propriam non vt alienam ſuſcipiat. 13

Sextò hijs omnibus obſtat text. in l. ſi poſtulauerit 27. §. quæſtioni, ff. ad legem Iuliam de adulterijs, vbi in quæſtione ſeruorum adulterij cauſam, non tantum Reus, & Rea debent eſse præſentes: verum etiam, & eorum Patroni, ſeù defenſores, qui oratores dicebantur & ad cauſam defendendam ſuſcipiebantur, notat Roſinus lib. 9. obſeruationum antiquitatum Romanorum, cap. 14. verſi. *Penultimo*: ergo nõ tantum partes perſonaliter in iudicio comparere debent; verum etiam eorum aduocati, cui dubio ſimiliter eſt dicendum, id ſpeciali ratione in quæſtione ſeruorũ in cauſa adulterij eſse conſtitutum, vt non tãtum partes in quæſtione illa præſentes exiſtant, verum etiam eorum aduocati qui ſeſe opponerent accuſsatori, quod fuit receptum propter complices criminis cum huiuſmodi crimina, non ſoleant committi, ſine mediatoribus, qui ad Conciliandos animos adhibentur, & propter criminis atrocitatem à iuris regulis receditur, notat Cuiacius lib. 1. obſeruationum cap. 20. 14

Ad tex. in cap. examinata 15. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Actore ineptam actionem in iuditio proponente Reus ab illa abſoluendus eſt: ſi verò iterum eam aptè proponat Reus illi reſpondere tenetur.*

2 *Ratio aſsignatur*

3 *Impedimentum non præſtat, quod de iure non ſortitur effectum.*

4 *Semel abſolutus ſuper eodem facto: iterum conueniri non poteſt.*

5 *Iudex libellum ineptum ex officio repellere poteſt.*

6 *Petio reſtitutionis dominij, & poſſeſsionis aduerſus detentorem proponi poteſt.*

7 *Explicatur nouella 88. de depoſito.*

8 *Poſſeſsio per ſequeſtrationem in ſequeſtrum transfertur.*

9 *Reiuendicatio competit ei, qui Dominiũ habet.*

10 *Reiuindicatio non datur in rebus ſpiritualibus, vel illis annexis.*

CONCLVSIO.

1 *SI Actor ineptam actionem proponit in iudicio Reus ab illa absoluitur, etsi iterum, eam apte proponit Reus ipse respondere tenetur.* Comprobat textus in cap.dilecti 6.hoc titulo,cap. cum dilecti 3.de emptione,&venditione,cap. 1.de officio Vicarij,cap.2.de libelli oblationi,leg.2. C. de formulis sublatis, l.debitores,C.de pignoribus,versic.*Competentibus actionibus.* leg. 3. Codice de dotis promissione,leg.2.Codice si vendito pignore agatur,leg.1.ff. si mensor falsum modum dixerit,leg.officium 9. leg.si is qui petitorio,leg.qui se obtulit 25.leg.in rem 43.ff.de res vendicatione,leg.qui restituere 68. ff. eodem, leg.de ætate 12.§.nihil interest,ff.de interrogatorijs actionibus,illustrant Paz in praxi 3.tom.in initio,numer.8. Cardosso in praxi,verbo.*Libellus*,num. 27. & 28.Alciatus in præsenti num.9. Decius 50.Cursius Iunior in leg.ædita, numer.3.C.de edendo,Vaconius lib.6.de clarationum,cap.88.Ioannes de Monte Alegre lib.1.praxis ciuilis,cap. 11. numer.89.Antonius Faber in rationali ad textum in dict.l.officium cumsupra traditis,ff.de reivindicatione,Tiraq. de retractu,tit.2.§.1.glos.5.num.3. Barbosa in leg.non potest videri,ff. de iudicijs.

Ratio nostri text.est,quia paria sunt agere sine actione,vel illam ineptã proponere:nam de natura reivindicationis est,quod solum competat Domino nõ habẽtem possessionem,& contra eum qui indebite illam habet; ac ideò cum in præsenti nobilis,qui agebat aduersus millites esset in quasi possessione iuris Patronatus,quod petebat: nihil mirum quod non posset illud vindicare, ac simul proponere,quod sibi restitueretur quare recte in præsenti iudicatum fuit eius petitionem esse in vtilem, & ineptã;ac ideò repellendum,& ab earũ Reũ esse absoluendum; si vero ex post facto actio competenter fuerit proposita audiri debet, ratio est quia cũ prima actionis propositio,ob eius ineptitudinẽ nullum habuisset effectum nullum impedimentum est quo minus iterum recte in iudicio produci possit,ex illa vulgari regula,qua docemur,quod nõ præstat impedimentum,quod de iure non sortitur effectum,cap.non præstat de regulis iuris lib.6.l.4.§.condemnatum,ff.de re iudicata.

Primò huic decidendi rationi obstabit dicere,quod is qui semel absolutus est super eodem facto:iterum nõ debet conueniri,l.3.C.de exceptione re iudicatæ,cum res iudicata pro veritate habeatur,l.res iudicata,ff.de regul.iuris, cap. suborta de re iudicata:ergo cum in præsenti Reus ob ineptam facti allegationem Actoris esset absolutus iniquè de eodem:iterum conuenitur.Sed hæc difficultas parum obest,quia iura in argumento adducta procedunt,cum absolutio fit in sentẽtia diffinitiua;at verò textus noster loquitur,cum quis absolutus est in actu interlocutorio solum ob ineptum libellum,nam tunc nihil impedit vt nouis actibus,& legitimis actionibus Reus conueniatur,iuxt.text.in cap.præscripta 5.§.libellorum in fin. 2.quæst.8. l.libellorum 3.§.quod libelli in fin. ff. de accussationibus.

Secũdò obstabit dicere,quod in principio iudicij in potestate iudicis est libellum ineptum ex officio excludere, l.1. ff.de officio assessorum,capit.2.de libelli oblatione:ergo frustra in præsenti ad reijciendam ineptam actionem desideratur,quod præcedat iudicialis processus,& quod ad sententiam deueniatur cum frustra fiunt per plura, quæ possunt fieri per pauciora,leg. ampliorem 37.§.in refutatoriis.C. de appellationibus, cum circuitus semper sit vitandus,Clementina auditor 3. de rescriptis,l.Dominus 53.cum vulgatis,ff.de cõditione indebiti.Sed huic dubio responderi valet,quod iura supra adducta procedunt quando ineptitudo libelli à principio

cipio fuit expræssa, vel aliàs de ea notorie constiterit: nam tunc ex dictis iuribus ad vlteriora non debet procedi; at vero textus noster loquitur, quando adhuc ineptitudo libelli demonstrari non potest; nisi probationibus factis, & publicatis: ideòque non est mirum, quod ad vlteriora iudicij procedatur, quæ interpræ tatio deducitur, ex nostri textus verbis ibi: *Quia cum testes induxerit ad probandum, &c.* notat Abbas in præsenti.

Tertiò obstabit texts in l. officium 9. de reivendicatione, l. 3. §. fin. ff. ad exhibendum, vbi probari videtur, quod non obstante vt quis possideat rem: si tamen de facto detineatur ab alijs veluti à depositario, vel commodatario poterit illam vindicare: ergo etsi Actor in præsenti assecueret se prædictam possessionem habere, tamen cum adhuc sit à militibus impeditus, cùm ab illis de facto detineatur recte potuit ius patronatus vindicare, quod dubiũ ex eo dissoluitur, quia iura in argumento adductanõ probãt, quod quamuis quis possideat rem possit eam ab illo, qui de facto detinet vindicare: nam id ex nostri textus decisione admitti non debet; sed tantum iura illa tendunt ad hoc, quod petitio restitutionis dominij, & possessionis, quæ includitur in ordinaria actione rei vindicationis, possit proponi aduersus solum detentorem, quamuis aliàs non sit possessor veluti à depositario, vel commodatario: nam is qui deposuit, vel commodauit statim quod res ei libere, non restituitur videtur possessionem non amisisse, leg. Clam possidere 6. §. qui adnundinas, ff. de adquirenda possessione: At verò in specie nostri textus Actor vere possidebat: ac ideò mirum non est, quod ei rei vendicatio non competat, notat Faber in rationali ad textum in dict. l. 9. ff. de reivindicatione, littera I. Neque obstat nouella de depositio 88. quia Domino aduersus depositarium, vindicationem non prohibet; sed tantum denuntiationem, quæ non repellit Dominum; sed creditorem cum: possim rem meam à depositario vindicare, licet non possim eb pecuniam, quam tu mihi debes depositario denuntiare, notat Gotofredus in notis ad Pandectas in dict. l. officium 9. litt. D.

Quartò obstabit dicere, quod & si à principio quo cæpit moueri quæstio super ius Patronatus Actor in illius possessione esset, tamen quando proposuit actionem: iam eadem possessio penes vice Dominum erat in quem ius ipsum fuerat sequæstratum: siquidem per sequestrationem possessio in sequestrum transfertur, leg. licet 27. ff. depositi, quod etiam in iure patronatus admitti debere, docet Garcia de beneficijs 5. part. capitul. 6. numer. 1. Gutierrez de tutelis 3. part. capit. 7. numer. 16. Sed respondetur, quod & si tempore quo fuit proposita actio vindicationis: iam esset ius patronatus sequestratum, tamen quia actio ipsa referebatur ad tempus antecedens ad ipsam sequestrationem, & tunc iuxta probationes factas prædicta possessio fuerat penes ipsum Actorem iusta de causa debuit actio ipsa inepta iudicari, præterea quia possessio, quæ est penes sequestrum nomine ipsius Domino esse dicitur, vt inferius dicemus in titulo de sequestratione possessionis.

Quintò obstabit dicere, quod etiam si Actor rei petitæ possessionem non haberet non possit ius patronatus vindicare: siquidem rei vindicatio competit ei, qui dominium retinet, l. officium 9. & 24. ff. de reivindicatione, sed ius patronatus est annexum rebus spiritualibus in quo Dominium cadi non potest, cap. ex litteris de iure patronatus, cap. cùm Bertoldus de re iudicata, c. 3. hoc titulo: ergo quamuis possessio, deficeret etiã rei vindicatio; sed respõdetur, quod actio ipsa non datur propriè pro ipso iure patronatus; sed pro iure reali, quod

in

in illo extat, vt obseruetur Patrono honor, & præminentia, vt habeat liberum ingressum in Ecclesiam, & cætera iura, quæ ob eius causam sunt indulta: nam licet in rebus sacris non detur rei vindicatio, cum in commertio non extent, tamen pro iure quod in eis est recte competit, c. cũ venissent 6. de exception. l. 1. §. per hanc, ff. de rei vendicatione, Abb. in præsenti n. 17. Felin. 8. Neque obstabit si instes in præsenti nõ posse dari rei vindicationis actionem: siquidẽ ius patronatus, ex supra tradditis est ius incorporale, pro quo tantũ dari potest actio negatoria, vel confessoria, non verò vindicatoria, l. etsi 6. §. 1. ff. si seruitus vindicetur, l. si ante 8. §. sed si, ff. eod. sed talis actio confessoria, vel negatoria datur possidenti, vt constat ex glos. in præsenti, verb. *Possidebas*, & verb. *Confessoria*, ergo actio illa non debuit inepta iudicari, quia responderi valet, quod etsi in præsenti ageretur de iure patronatus, quod incorporale est, tamen pro iure ipso incorporali rei vindicatio proponi poterat assumendo eam non in specifica; sed in lata eius significatione, notat Abbas in præsenti, num. 17.

Ad textum in cap. deputati 16. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Religiosi pro domibus suis agere, & illas defendere possunt.*
2 *Ratio assignatur.*
3 *Administratores electi, eo ipso eis censetur tributa facultas agendi pro omnibus illis, quæ ad eorum munus spectant.*
4 *Clerici, vel Monachi negotijs secularibus se immiscere non possunt intellige pro alijs: secus vero pro se, & sui Monasterij.*
5 *Religiosus nisi cum licentia superioris in iuditio esse potest, & num. 6.*
6 *Sindicus Religionis causas agere debet.*
7 *Ignoti repelluntur ab omnibus Ecclesiasticis actibus.*

CONCLVSIO.

PRAECEPTORES templi pro domibus suis agere, & illas defendere possunt non obstãte, quod sint Religiosi, & ignota eorũ origo. 1 Cõsonat textus in cap. vnico de Syndico, capit. petitio 9. & 11. de Procuratoribus, Clementina 1. de rescriptis, capit. doceri, eodem capit. vnico de scrut. capitul. Monachi 16. quæstione 1. capit. causam 9. hoc titulo, leg. omnes 31. §. hoc, Codice de Episcopis, & Clericis, illustrant Azor institut. morali part. 2. libr. 3. capit. 26. quæstione 8. 9. & decima, Cardosso in praxi aduo, verb. *Procurator*, 5. Pater A Emanuel Rodriguez quæstionum regularium, tom. 1. quæstion. 13. articulo 5. Sanchez in præcepto decalogi tom. 2. lib. 3. capit. 5. numer. 9. cum à me tradditis in dicto capite causam 9.

Ratio est, quia ad munus, & officium præceptorum incumbit actiones in iudicio pro domibus suæ Religionis proponere, & iura illorum defendere, absque eo, quod detur repugnantia sui status, Clementina vnica, de rescriptis, capite èdoceri 21. eodem titulo. Neque eis opponi poterat, quod essent Religiosi, & de origine ignota: siquidẽ semper quis præsumitur idoneus, & legitimus, nisi contrarium probetur, notat glos. in præsenti, verb. *Sed spertis*, capit. vnico de scrutino, cum à me tradditis in capite final. de præsumptionibus. Tum etiam legitimi in iudicio dicuntur, qui statim quo administratores illi eliguntur censetur illis tributa facultas, vel libere exerceant omne id, quod spectare posset ad ipsam administrationem, argumento textus in cap. petitio 9. & 11. de Procuratoribus, capite qui generaliter 15. eodem titulo, libr. 6. 2 3

Pri-

Primò obstabit textus in cap. 1. & 4
per totum, ne Clerici, vel Monachi, vbi Monachis est prohibitum lites exercere, cum se non possint immiscori negotijs sæcularibus; sed huic dubio respõdetur: quod quamuis ita sit, quod Religiosi a litibus, & negotijs sæcularibus debeant arceri: tamen id intelligitur cũ pro alijs exerceunt; non verò cum pro Religione sua, quia tunc cessat illa indecentia, quæ refertur in dict. capit. 1. ne Clerici.

Secundo obstat textus in Clementina Religiosus 3. de Procuratoribus, vbi 5
etiam in causa, quæ concernit vnum Religiosum, non potest alter Religiosus pro illo in iudicio Respondere cui dubio, ex eo fit satis, quia dum textus ille prohibet, vt Religiosus non possit esse Procurator, etiam pro alio Religioso; nisi cum licentia superioris. Id nihil obstat cum in præsenti agatur de diuersa causa, scilicet cum præceptores defendunt causam sui Monasterij ratione officij cum approbatione, & licentia Prælati, quæ prius præcedere debet, dicta Clementina 3. de Procuratoribus, dicto cap. 9. hoc tit. vbi late diximus.

Tertiò obstabit dicere, quod neque 6
etiam pro domibus suis Prælati licentia præcedente Religiosi debent admitti: siquidem pro domibus Religiosis Syndicus est constitutus, cap. vnico de Syndico, vbi Gregorius rationem refert, quia expedit, quod Monachi, seruitio Dei quieti existant, docet Apostolus ad Corinth: cap. 6. ibi: *Sæculia igitur iudicis si habueritis contemtibiles eritis*: ergo neque Monachi etiam præcedẽte licẽtia admitti debent cũ Syndicus ad id sit designatus; sed respõdetur, quod textus in dict. c. vnico de Syndico, quatenus disponit vt ad Religionis causis laicus Syndicus assignetur; id tamen intelligi debet de consilio, & honestate: non verò de necessitate, notat glossa ibi verb. *Generaliter*, & quamuis illius capitis decisio; adeò stricte accipiatur vt in totum remoueat Religiosos à dicta procuratione; non tamen abstulit vt admittantur cum accedit Monasterij vtilitas, & licentia Prælati: siquidem tunc cessaret illius textus decidendi ratio cum potius iudicetur ad esse meritum obedientiæ, & vtilitas Ecclesiæ, notat Didacus Perez in l. 10. tit. 11. lib. 4. ordinamẽti, versic. *Suadetur vlterius*.

Quartò aduersus secundam nostræ 7
conclusionis, partem obstabit text. in capit. 1. & per totum de Clericis, Peregrinis Concilium Tridentinum Sessione 23. versic. *Nullus præterea*. Vbi is cuius ignota est origo, nunquam admittitur ad actus Ecclesiasticos, ac per consequens in præsenti inepte reijcitur exceptio illa ignotæ origines; sed huic dubio verisimè est dicendum, quod in præsentiarum excluditur exceptio illa, quia origo præceptorum, non erat ignota: siquidẽ ex deputatione illa à superiori illis assignata, satis constat de illorum idoneitate, & de requisitis circa ministerium deputatis, quæ superioris denominatio vicem litterarum commendatiuum retinet, argumento tex. in cap. Clericis Peregrinis, notat Augustinus Barbossa in pastorali, 2. part. glos. 21.

Ad textum in cap. qualiter, & quando 17. hoc tit. de iudicijs.

DE materia huius textus videri oportet ea quæ supra diximus in cap. 2. hoc titulo.

Ad text. in cap. causamque, hoc tit. de iudicijs.

DE sententia huius textus pluradi cemus in cap. postremo 36. de appellationibus.

Ad textum in cap. exhibita 19. hoc tit.

DE materia huius textus late dice-

dicemus in cap. 1. & 3. cum alijs de ordine cognitionum.

DE FORO COMPETENTI, tit. II.

Ad textum in cap. proposuisti. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Clericus coram proprio Episcopo, & non coram alio, nisi de eius licētia, & vtriusque partis consensu conueniri potest.*

2 *Ratio assignatur.*

3 *Confusio oritur si vnicuique sua non seruetur iurisdictio.*

4 *Ratione contractus, vel rei sitæ, aut delicti Clericus conueniri potest.*

5 *Clericus coram proprio Prælato, etsi Episcopus non sit conueniendus est.*

6 *Prima instantia siue causæ cognitio ad Episcopum spectat.*

7 *Archiepiscopus nullam habet iurisdictionem in subditos suffraganei, nisi per appellationem.*
Explicatur text. in cap. per singulas, el primero, & secundo, 9. quæst. 2.

8 *Archiepiscopus est iudex in 1. instantia de causis Episcoporum.*
Explicantur text. in cap. quia cognouimus 1. quæst. 3. & cap. Pastoralis de appel & cap. Romana, §. sin autem, eod. titul. in 6.

9 *Iurisdictio aliena partium cōsensu prorrogari potest de iure ciuili, secus de iure Canonico, & num. seq.*

10 *Res qualibet de facili reuertitur ad suam naturam.*
Explicatur text. in cap. ex parte 1. de appel. lib. 6.

11 *Explicatur text in cap. pulsatus 3. quæstion. 6, & cap. cum olim de arbitris, & cap. si diligenti & cap significasti hoc titul. & cap. Clericum 47. 11. quæst. 1. & num. seq.*

12 *Argumentum à contrario sensu non valet, si ex eo resultet absurdum Episcopi olim Pontifices dicebantur.*

13 *Dato impedimento iudicis delegati eligitur alius ad nutum Actoris.*
Explicantur text. in cap. cum R 35. de officio de legat. & l. obseruandum 47. ff. de iudic.

14 *Explicantur text. in cap. iudices 4. 11. quæstion. 1. & in cap sin autem 5. 15. quæst. 7.*

15 *Iudices delegati dicuntur qui ab alio mandatam habent iurisdictionem.*
Explicatur text. in cap. P. & C. de offic. de leg. ibi & num. seq.

16 *Iurisdictio delegata an prorrogari possit.*

CONCLVSIO.

CLERICVS conueniri debet coram proprio Episcopo, & non coram alio, nisi de eius licentia, & vtriusque partis consensu. Idem probat text. in cap. significasti 18. cum alijs hoc titulo, cap. 1. eodem titulo, lib. 6. capite cum causam 13. de probationibus, capite cum Episcopus 7. de officio ordinarij, lib. 6. capite 1. & 2. cum alijs nona quæstione secunda, capite nullus, capite Clericum, capite continua, & per totam 11. quæstione 1. Concilium Tridētinum Sessione 14. capit. 20. l. 1. titulo 9. partit. 1. exornat Morla in emporio titulo de iurisdictione, quæstione 21. per totam, Diuus Thom 1. 2. 2. qnæstione 60. articulo 6. Nauarrus in rubrica de iudicijs, §. 17. num. 68. Couarruuias in practicis, capit. 31. Anastasius Germonius de Sacrorum immunitatibus libr. 3. capite 5. Duarenus ad titul. de iudicijs, capite de foro competenti, Donellus lib. 17. commentariorum, capite 10. plures quos refert Doctor don Felicianus de la Vega in commentarijs ad hunc textum, numer. 10. & 15. Doctor Balboa num. 2. & 4. 1

Ratio decidendi apparet ex rubro, dum constat, quod vt iudicium valeat 2
iudicem competentem adiri necesse

est,

est,cum soli Episcopo priuatiue iurisdictio:erga subditos à iure diuino competat,vt ex littera nostri textus constat:siquidem singulis Prælatis terminus, & iurisdictio in eum finem sit assignata, vt diligentius suas oues custodiret pascat,ac gubernet,& earum rationem domino reddat cap. 1.13.quæstio. 1.nam
3 aliàs confusio magna oriretur si vnus iudex alterius iurisdictionem vsurparet,iuxta textum in cap. irrefragabili 13.de officio ordinarij;quæ omnia fieri non possent,nisi vnicuique Episcopo sua iurisdictio cõ seruaretur,iuxta textũ in capit.peruenit 9.11.quæst.1.l.2.C. de officio committis sacri Palatij, qua de causa in Concilio Calcedonensi, actione 15.relato in capit.1.hoc titulo, constitutum est alienum Episcopum,alienum subditum neutiquam iudicare posse.

Primò obstabit textus in capite final,infra hoc titulo, vbi ratione con-
4 tractus,vel rei sitæ Clericus coram alieno Episcopo conueniri potest:ergo male in præsenti generaliter est decisum,quod Clericus coram proprio Episcopo conueniri debet. Sed hæc difficultas,ex eo excluditur, quod quamuis verum sit,quod ratione contractus delicti, seu rei sitæ Clericus coram alio quam coram proprio Episcopo conueniri possit,ex dicto capit. final. Tamen principium hoc non contradicit textui nostro:siquidem sub nomine proprio Episcopi, non tantum includitur is,qui verus domicillarius est; verum etiam is in cuius diœcesi resita est,contractus ve fuerit celebratus,vel delictũ commissum;nam tunc coram Episcopo illo tanquam coram competenti iudice recte conueniri poterit,ex his quæ inferius suis proprijs locis dicemus;neque similiter obstat textus in capite cæterum 5.de iudicijs, cap.ex transmissa 6.capite verum 7.hoc titulo, vbi ratione feudi Clericus coram domino feudi potius,quam coram proprio Episcopo conueniri debet,quia Dominus feudi,non dicitur iudex alienus, vel extraneus;sed potius proprius, cum ratione feudi, quemadmodum rei sitæ, & contractus iudex competens sit,vt supra retulimus in dict.cap.cæterum 5.de iudicijs.

Secundò obstabit textus in capit. 5
cum contingat 13.hoc titulo,capite auditis 13.de præscriptionibus,cap. accedentibus 12.de excessibus Prælatorum, capite Romana 1. de appellationibus lib.6.capite cum ab Ecclesiarum de officio ordinarij,vbi alij inferiores Prælati,quam Episcopi de Clericorum causis cognoscere possunt:ergo Clerici nõ tantum apud Episcopum,verum etiam apud eius inferiorem cõueniri possunt. Cui dubio responderi posse arbitror, quod ideò in præsenti tantum de Episcopo mentio fuit habita, quia Episcopus ordinarius,& vniuersalis iudex est totius suæ Diœcesis,cap.1.de officio ordinarij: ac ideò propter eius frequentem ordinariam, & cognitam iurisdictionem, iusta de causa in præsenti de Episcopo mentio fuit habita; sed non exinde excluduntur cæteri inferiores Prælati , qui vel ex priuilegio, vel ex præscriptione iurisdictionem habent,ex iuribus supra in argumento adductis notat Couarruuias in capite Ioã nes de testamentis,numer.1. Sarmiento lib.3.Selectarum cap.15.

Tertiò aduersus textum nostrum in versic. *Sed prius apud ipsum actio ventiletur, &c.* Ex quibus verbis deducunt Doctores omnes primam instantiam, seu causæ cognitionem semper ira ad Episcopum spectare, vt nec ab Archiepiscopo,nec à Primatè,nec à Metropolitano tolli possit,iuxta textum in capite nullus 3.9.quæst.2.in Concilio Tridentino Sessione 24.cap.10.cap.Pastoralis de officio ordinarij,cap.Romana in principio cũ suis 8. de appellationibus lib. 6.Ostabit textus in cap.singulas,el primero 9.quæstion.3.vbi Archiepiscopo competit cura,& solicitudo in omnem suam Prouinciam,& Prouincia cõstat

ex

ex Diæceſibus ſufraganeorum, ad quẽ quaſi ad ordinarium in prima inſtantia recurrendum eſt, capite per ſingulas, el ſegundo, 9.quæſtion.3. quod fieri non poſſet, niſi fateamur ad id Archiepiſcopum iuriſdictionem habere, iuxta textum in l.1.& 2.ff.de iudicijs, Cui dubio communiter in ſcholis reſponderi ſolet, videlicet in illis iuribus Archiepiſcopum ordinarium iudicem dici in tota ſua Prouincia; ſed hoc tantum ad generalem Prouinciæ Gubernationẽ; at verò reſpectu ſubditorum ſuffraganei Epiſcopi iudex extraneus dicitur; ac ideò recte dicimus de ſubditis ſuffraganei in 1.iuſtãtia no poſſe cognoſcere: ſecus in 2. vel in caſibus à iure expreſsis de quibus mentio habetur in cap. conquæſtus 9.quæſtion.3.capit.ſi Clericus 11.quæſtion.1.cap.fin.63.diſtin. Neque prædictis obſtat textus in cap.per ſingulas, el primero, 9.quæſtion. 3. quia vbi ſolum probatur Epiſcopos debere Metropolitanum recognoſcere ei reuerentiam exhibendo, & dum textus affirmat Epiſcopos, nihil agere poſſe prætermiſſo Metropolitano, id intelligi debet, reſpectu earum rerum, quæ pertinent ad ſtatum communem totius Diæceſis, notat gloſſa ibidem. Neque ſimiliter obſtat text.in dict.cap.per ſingulas, el ſegundo, 9.quæſtion.3.verſic. *Omnes ad eum recurrant, &c* quia verba illa nõ debent intelligi in prima, ſed in ſecunda inſtantia appellatione interpoſita, notat Doctor Balboa in commentarijs ad hunc text.num.11.& 12.

Quartò prædictis obſtat text.in cap. quia cognouimus 1.quæſt.3.vbi ſubditi omnes ſuffraganeorum ſuas quærelas ad Archiepiſcopum deferre poſſunt, quod etiam locũ habet in cauſis in quibus appellatio eſt prohibita, iuxta text. in cap.paſtoràlis in prin.de appellationib.cap.Romana 8.ſi autem eius tit. lib. 6.qua in difficultate veriſsime dicendũ eſt, ideò ad Archiepiſcopum, ſeù eius Metropolitanum in dict.cap.quia cognouimus quærelã ad Archiepiſcopũ deferri, quia non fuit inſtituta aduerſus Epiſcopi ſubditũ; ſed aduerſus ipſum Epiſcopum, ex eo, quod valde Sacerdotes grauaſſet imponendo eis contra immunitatem Eccleſiaſticam Angaria, & alia ſimilia tributa. Neque etiam obſtat tex. in dict.cap.paſtoralis in prin. quia ibi non dicitur Archiepiſcopum, ſine appellatione in prima inſtantia cognoſcere poſſe; ſed tantum quod licet appellatio ſit prohibita in reſcripto, tamen poterit condemnatus appellare in omnibus caſibus, in quibus appellatio indulgetur, non obſtante clauſula *Appellatione remota*. Sic etiam intelligendus eſt tex. in dict.cap.Romana 8.ſin autem' de appellationibus lib.6.notat gloſſa verbo: *Mandetur*, ibidem de qua re plura congerit Doctor Balboa in commentarijs ad hunc textum num. 13.

Quintò aduerſus noſtrum tex. verſic. *Vel certe conſilia eiuſdem, &c.* ex quo conſtat prorrogationem in extraneum iudicem fieri non poſſe, niſi conſenſus proprij Epiſcopi accedat. Obſtabit text. in l.ſi per arrorem 15.l.ſi cõuenerit 18. ff.de iuriſdictione omnium iudicum, in quorum iurium deciſione conſtat iuriſdictionem cuiuslibet iudicis ſolo conſenſu partium prorrogabilem eſſe; ſed in hac iurium difficultate omiſſa prouiſa cõtrouerſia à Doctoribus in præſenti veriſsime eſt dicendum, quod quoad alterius iudicis prorrogationem diſcrimen verſari inter ius canonicum, & ciuile: nam de iure ciuili prorrogatio inuito proprio fieri poteſt, vt in dictis iuribus conſtat, & in l.1.tit.9.part.1. At verò iure canonico, abſque licentia proprij iudicis fieri nõ poteſt, vt in præſenti, & in cap ſignificaſti 18.hoc tit. Ratio differentiæ eſt, quia Eccleſiaſtica iuriſdictio priuatiuè cuique Prælato tributa eſt, vt ſic facilius, & accuratius oues ſuas, gubernet ac paſcat, & earum rationem Deo reddat; ac ideò proprij Prælati authoritas deſideratur, quo voluntas in iudice ciuili non deſideratur, quia tẽporalis iuriſdictio ab eius origine ad polum

pulum pertinebat, & ab ipso in Reges translata est, l. 2. ff. de origine iuris, & cũ res de facili ad suum statum reuertatur, l. si vnus, §. pacta, ff. de pactis, capit. ab exordio 35, distinctione, iusta de causa quamuis hodie iurisdictio, apud Principem remeat poterit quilibet de populo proprium iudicem deserere, & alium similem eligere, iuxta text. in l. 1. & 2. ff. de iudicijs, l. 1. l. priuatorum, C. eodem, notat Morla in emptione, titul. 2. quæstion. 21. num. 3. & 13. Neque prædictis obstat text. in cap. 1. versic. *Post hæc*, de appellationibus libr. 6. vbi Ecclesiastica iurisdictio ex solo partium consensu prorrogari potest, quia text. ille procedit in prorrogatione ad iudicem supremum, hoc est Pontificem qui Ordinarius totius Ecclesiæ iudex dicitur, & cum omnes causas, absque partium conuentione, sibi avocare possit multo melius, si ita ex partium conuentione fuerit actum quorum voluntas necessaria non erat; nisi ita ex facto contingerit, argumento text. in cap. pro posluit de concessione præbendæ.

Sextò obstat tex. in c. pulsatus 3. q. 6. 11 vbi constat, quod si quis coram non suo iudice fuerit pulsatus poterit si velit tacere, vel respondere: ergo frustra proprij Episcopi consilium ad prorrogationem desideratur. Cuius text. difficultas explicata manebit, si dixeris Clericum ibi posse declinare, vel consentire suppositis, tamẽ terminis habilibus hoc est si Episcopi consilium. & authoritas interuenerit, quod omnino necesse est interuenire: nam aliàs prorrogatio non valebit. Neque obstat c. cum olim de arbitris, vbi constat quod quoties consiliũ petere iubetur illud sequi non est necesse, quia respond. facile, quod verbum illud: *Consilium*, in tex. nostro idem significat, quod præceptum: nam in initio nascentis Ecclesiæ tanta erat eius disciplinæ obseruatio, & obedientia erga Prælatos, quod sufficeret consilium dicere, vt ab eius executione Clerici non recederent. Neque similiter prædictis obstat tex. in c. si diligẽti, c. significasti, hoc tit. Vbi Clerici neque cum consensu Episcopi possunt in alium iudicem consentire, quia illa debent intelligi, quo ad renunciationem fori Ecclesiastici, in laicum iudicem consentientes. Nos vero loquimur de Ecclesiastico ad aliũ similem Ecclesiasticum, de quare dicemus in d. c. si diligenti, hoc tit. Neque huic doctrinæ obstat tex. in c. Clericum 47. 11. q. 1. versic. *Clericum nullus præsumat apud secularem iudicem Episcopo non permittente pulsare.* Ergo eo permittente poterit Clericos apud secularem iudicem con- 12 uenire, quia dupliciter respondeti valet, primo, quod argumentũ à contrario sensu non admittitur quoties absurdum sequitur, & expræsse ius commune resistit, vt in d. c. si diligẽti 18. hoc tit. vel aliter dici potest illam Episcopi permissionem non fuisse simplicem, sed solemnem, & legitimam, videlicet cũ Clericus fuerit incorrigibilis, & curiæ secularj traditus, nam tunc ex permissu Episcopi brachiũ secularis in subsidium postulatur, iuxta tex. in c. cum ab homine de iudicijs: ita similiter est interpretandus tex. in c. nullus 2. vers. *Sine permissu Pontificis*, hoc est Episcopi: nam olim Episcopi Pontificis appellabantur glos. 3. in c. 2. hoc tit. siquidem aliquando de licẽtia Episcopi iudex secularis Clericũ distringere potest: nam verbum distringere in proprietate sermonis non significat iudicare; sed solũ cohercere veluti incarcerando, vel torquendo iussu iudicis Ecclesiastici, argum. tex. inc. vt famæ de sententia excommunicationis.

Septimò aduersus nostrũ tex. in vers. *Quos vtraque pars voluerit iudicum obtinebunt, &c.* Obstabit tex. in c. cũ R. 35. de officio de legati, vbi dato impedimẽto quo proprius iudex de causa cognoscat alius eligendus est ad solum nutum, seu voluntatem Actoris, vt constat ex verbis illius tex. ibi: *Iudicem eligat corã quo quæstio terminetur, &c.* Ergo perperam in præsenti vtriusque partis assensus desideratur. In cuius text. difficulta-

te omissa glossæ interpretatione in præsenti, & cũ in dict. cap. cum R. verius dicendum est, ideo ibi solam Actoris voluntatem desiderari, quia tex. ille procedit, quando parti petenti delegationem ad vnum iudicem id indultum fuit, & cũ impedimentũ iudicis dicatur extare poterit Actor delegationem ipsam coram alio ex viris prouidis existentibus in eodem loco præsentari, quæ interpretatio deducitur ex contextura illius text. & cum decisio illa specialis sit, & omnino diuersa à nostri text. sententia nihil
12 obstat: nam in præsenti vtriusque partis consensus desideratur, quia agitur quando omisso proprio Episcopo partes intendunt alterius iudicis iurisdictionem prorrogare. Neque prædictis obstabit tex. in l. obseruandum 47. ff. de iudicijs, vbi constat iniqui exempli esse, vt detur iudex ab altera ex partibus assignatus, cũ ex eo magna insurgat suspitio, quia diuersa est species traddita in dict. cap. cum R. ab ea quæ refertur in dict. l. obseruandum: siquidem ibi non constat, quod exequatur delegatio à iudice nominatim petito contra prohibitionem, text. in dict. l. obseruandum; sed tantum quod rescriptum præsentari possit coram vno ex dictis prouidis viris, & cum à Pontifice fuerint designati, dici nõ potest, quod ab ipsa parte nominati dicantur. Neque similiter obstabit si instes, quod in effectu electio ab ipsa parte facta censetur, quia hoc non implicat: siquidem iã parti certa, & destinata persona, non assignatur. Neque inconueniens est, cum adhuc aduersæ parti remedium recussationis extet.

Aduersus eundem versiculum obstabit text. in cap. iudicis 4. 11. quæstio.
14 1. cap. si autem 5. 15. quæstion. 7. vbi versa vice sola rei voluntas circa iudicis electionem sufficit, absque eo quod alterius partis consensus interueniat, qua in difficultate omissa glosæ interpretatione in præsenti, & in dict. cap. cum R. Verius dicendum est text. in dict. cap. iudices, & similia iura relata, in glos. final. in dict. cap. cum R. intelligenda esse iuxta nostri textus sententiã, & eius mentem: nam quanuis insinuent Reum posse suos iudices eligere hoc debet accipi seruatis seruandis, hoc est in casu habili concurrente alterius partis consensu, vel aliàs in casu permisso, vt supra retulimus, notat Butrius in præsenti numer. 6.

Aduersus vltimam nostræ conclusionis partem obstabit dicere, quod qui 15
bus mandata est iurisdictio iudices delegati dicuntur, cap. præterea 5. cap. significasti 7. & 11. de officio delegati, sed quanuis vtraque pars eos eligat eius iurisdictio non prorrogatur, iuxta tex. c. P. & G. de officio delegati: ergo male in vltima conclusionis parte generaliter contrarium admittitur. Sed in hac spinosa difficultate nonnulli adeop- 16
pressi extant, quod existiment delegatam iurisdictionem prorrogari nõ posse, quos refert Barbosa in l. 1. articul. 1. num. 206. ff. de iudicijs, Morla in emporio titul. 2. quæstion. 21. num. 1. Quorum opinio in probatur à Ossualdo lib. 17. commentariorum, c. 10. littera D. si quidẽ verius, est iudicem delegatum, & quẽadmodũ ordinariũ prorrogari posse constat primo: nam cum delegatus exerceat delegantis iurisdictionem, & eius vice fugantur, l. 1. §. qui mandatari, l. 3. ff. de officio, l. solet Prætor, ff. de iurisdictione omnium iudicum, eodem modo, qui illi poterit inter consentientes cognoscere: ita etiam delegatus, iuxta tex. in l. 1. ff. de iudicijs, in illis verbis ibi: qui tribunali præest, vel aliam habet iurisdictionem, quæ verba vtrunque cõprehendunt ordinarium, & delegatum iudicem, constat etiam ex textu in l. de quare 74. §. 1. ff. de iudicis, c. de causis 4. cap. cum olim 32. de officio delegati, capit. statum, §. in nullo de rescriptis, lib. 6. capit. dilecti filij 17. hoc nostri titulo. Neque obstat text. in dict. cap. P. & G. in illis verbis: *Cum huiusmodi prorrogata iurisdictio ad aliàs personas neque at prorrogari, &c.* Quia verba illa referenda

da sunt ad speciem, de qua specialiter ibi agitur, cum scilicet specialis causa inter certas personas fuit delegata, in qua prorrogatio ad aliàs personas fieri non poterit: nam cum iurisdictio illa pendeat à voluntate delegantis, & astricta sit certæ causæ, & certis personis extra illas considerari non potest, vt potè non concessa, argumen. text. in cap. cui non de Sacerdotali 27. de præbendis libr. 6. & ita iudex priuatus censebitur, vt nulli præsse possit iudicio quare, ex regula text. in l. priuatorum 3. C. de iurisdictione Aquidio ex litigantium consensu iudicandi potestatem non consequetur, at si vniuersam iurisdictionem magistratus delegauerit, vel saltim certarum causarum vniuersitatem (verbi gratia) hæreditariarum delegatus ex prorrogatione recte cognoscere poterit inter personas iurisdictioni non subiectas, iuxta text. in dict. cap. dilecti filij 17. hoc tit. cum supra tradditis, notat Barbos. in d. l. 1. art. 1. ex num. 217. Osualdus ad Donellum lib. 17. cap. 10. litter. D.

Ad textum in cap. nullus 2. hoc titulo, de foro competenti.

DE Materia huius textus videri oportet ea, quæ supra retulimus in cap. 1. de iudicijs, & in dicto cap. 1. hoc tit. quæ omnia in præsenti sunt repetenda.

Ad text. in cap. sane 3. hoc titulo de foro competenti.

SVMMARIVM.

1 *Ratione rei sitæ sortitur quis forum.*
2 *Assignatur ratio.*
3 *Actor debet sequi forum rei, & num. seq.*
4 *Explicatur text. in l. fin. C. vbi in rem actio.*
5 *Explicatur text. in l. vnic. C. vbi de possessione agi oport.*
6 *Hæreditatis petitio fieri debet, vbi domicilium habet Reus conuentus. Explicatur l. vnica, C. vbi de hæredit. agi oport.*
7 *Reivindicatio competit etiamsi res alibi sit.*

CONCLVSIO.

VBI res est de qua contenditur sortitur quis forum. Idem probat text tus in cap. final. hoc titulo, cap. experientiæ 11. quæst. 1. l. final, C. vbi in rem actio, l. si prædium, Codice de prædis minorum, l. final, C. de longi temporis præscriptione, l. quod legatur 38. l. sed etsi 51. §. fin. ff. de iudicis, l. vnica, Codice vbi de possessione agi oportet, l. 32. titul. 2. part. 3. exornant Garcianus regula 115. Christophorus de Paz in l. 5. stilli, num. 2. Tuschus tomo 4. conclusi iuris, littera F. conclusione 439. Ioannes de Monte Alegre libr. 2. praxis ciuilis, capite 9. numer. 317. Antonius Faber libr. 20. coniecturarum, capite 7. & 9. Missingerius 4. obseruatione 95. Trentacinq. libr. 2. practicarum resolutionum, resolutione 4. numer. 5. Romanus consilio 193. & 250. Socinus regula 299 Frachus de cisione 177. cum tradditis ab Authore Balboa in præsenti, & ab Vsualdo libr. 17. commen. cap. 17. lit. C. 1

Ratio quare alibi causa agi non potest, quam vbi res de qua contenditur sita est, ea est quia siue de eius possessione, vel proprietate agatur magna vtilitas, ex eo litigatoribus extat vt eorũ sumptibus & impensis subueniatur: nã si alibi fieret exerceri non posset; nisi cum magno Actoris, & rei detrimento cum aliquando res ipsa exhiberi oporteat, quod nisi ea præsente fieri nõ possetitũ etiã, quia siue de possessione, vel proprietate agatur ex natura iudicij vtrique rei, & Actori commodum ex- 2

tat,cum vſucapiõ,vel poſſeſsio teſtibus comprobari debeat,quod non ab exteris;ſed ab incolis loci, vbi res eſt exigi debet aliàs ſi rei, de qua agitur procul remota eſſet non facile illorum copia; ſed cum magno item ſumptu habere tur tandem iudex,qui alibi de poſſeſsione,vel rei proprietate,quam vbi res ſita eſt cognoſcit vix poterit ſententiam ſuam tueri,& iudicium illuſſorium redderetur:namſi ſecundum Actorem iudicauerit curare debet,vt ei poſſeſsio reſtituatur,l.qui reſtituere,ff.de reivendicatione.Si verò ſecundum Reum ſentẽtiam dixerit:illum In poſſeſsione defendere debet,quod facilè facere non poſſet ſi res, de qua controuerſia eſt non fuerit in territorio ſuo, l.cum vnus, §. penultimo,ff.de rebus authoritate iudicis poſsidendis,quibus de cauſis, vbi res ſita eſt iudicium diſceptare debet.

Primò,obſtabit text.in l.3.ff.de alienatione iudic. C. ſi Clericus laicum,ca-
3 pit.cum ſit generale hoc titul.vbi conſtat,quod Actor ſemper debet ſequi forũ rei:ergo cum Epiſcopus vnus in præſenti Actor eſſet,non debebat ſequi forum,vbi res ſita eſt;ſed forum alterius Epiſcopi rei,hoc eſt,apud eius Archiepiſcopum, tanquam iudicem ſuperiorem. Cui dubio dicendum eſt, veriſimum eſſe Actorem rei forum ſequi debere,ex dictis iuribus, neque contrarium refert text.noſter quia etiã quoties reali actione agitur forum rei dicitur,vbi res ſita eſt:nam tunc Actor Reo non permitente velit nolit tenetur Reum conuenire,vbi res ſita eſt, cum tunc proprium rei forum appellatur, iuxta text.in l.quod legatur, ff.de iudicis in illis verbis: *Si autem per in rem actionem legatum petatur etiam ibi peti debet,vbi eſt.* peti debet inquit Conſultus ideſt peti neceſſe eſt,notat Vſualdus ad Donellum lib.17.commentar. cap. 17. litt.H.

Secundò prædictis obſtat text. in l.
4 fin.C.vbi in rem actio exerceri valeat, vbi prima tex parte Imperatores proponunt duo diſiunctiua primum Actorem ſequi forum rei conuenti, vt indicant verba illa: *Actor rei forum,ſiue in rem,ſiue in perſonam ſit actio ſequitur,* & forum rei dicitur,vbi domicilium habet,l.2.C.de iuriſdictione, ſecundo iubent Actorem actionem intentare in loco rei ſitæ,vt indicant verba illa. *Sed in locis in quibus res conſtituæ ſunt,&c.* ergo in arbitrium Actoris extat Reum cõuenire,vel in eius domicilio,vel in loco rei ſitæ,cum ſi vnum fecerit legi paruiſſe videatur,cum vbi duo diſiunctiuæ iubentur vni paruiſſe ſatis eſt, iuxta text.in cap.4.de reſcriptis cum vulgatis.Sed reſpondetur facile, quod in dicta l.vltima non iubentur duo alternatiuè: ita vt alterum adimplendo fiat ſatis; ſed duo aduerſatiua, vt indicant verba text.ibi:*Sed*,quæ dictio aduerſatiua eſt, & inſinuat Actorem neceſſe habere in foro rei ſitæ litigare,vel reſponderi poteſt,cum Oſſualdo dict. cap. 17. littera L.dum aſſerit,quod illa vulgata regula, quod Actor ſequitur forum rei obtinere debet,etiam in realibus actionibus; ſed in poſteriori caſu in verſiculo. *Sed &*,diffinitur an ſit forum, vbi res petitur,& aſſerit eſſe,vbi res ſita eſt: ita vt verſiculus ille:*Sed &*,non ſit intelligendus aduerſatiuè;ſed explicatiuè pro intelligenda verba anteriora poſitus,notat Vſualdus dict.cap.17.litt. L. Cuiacius in practicis ad titulum,C.vbi de hæreditate agi, &c.

Tertiò prædictis obſtat text.in leg. vnica, C.vbi de poſſeſsione agi oporteat,vbi conſtat,quod licet actio reſtitutoria pro re competat,& realis ſit, tamen aduerſus ſpoliatorem proponi poteſt,extra locum quo re ſita eſt.Sed huius textus difficultas explicata manebit,ſi attendamus textum illum procedere in actione perſonali,cum actio illa principaliter in perſonam ſpoliantis dirigatur,vt ad eius rei ſpoliatæ traditiõnẽ;ſeù reſtitutionẽ compellatur; at verò tex.noſter procedit in actione mere reali qualis eſt rei vindicatio,iux.tex.in 5

l.1;

l.1.l.in rem,ff.de reivindicatione Donellus vbi sup.dict.cap.17.in princip.

Quartò,obstat tex.in l.vnica, C.vbi de hæreditate agi oporteat, vbi constat hæreditatis petitionem fieri debere, vbi domicillium habet is qui conuenitur,vel vbi res hæreditariæ sunt si forte ibi Reus Conuentus degit:& tamen cõstat hæreditatis petitionem, actionem in rem esse,iuxta text.in l.sed etsi, §.petitio,ff.de petitione hæreditatis: ergo si in vniuersali petitione id obseruatur: similiter etiam obseruari debet in particulari rei petitione. Quem vt dissoluam nodum obseruandum est, quod quamuis petitio vniuersalis,& particularis in rem actio sit,tamen quoad nostri text. sententiam dissimiles sunt:nam actio in rem particularem, moueri debet in loco, vbi res sita est,dict.l.fin.C. vbi in rẽ actio,quia singulæ res corporales locũ certum habent,in quo consistunt, vbi actio etiam exerceri potest;at vero petitio hæreditatis nullum locum certũ habere potest;ac ideò ibi moueri nõ iubetur;sed vbi Conuentus domicillium habet,quia hæreditas incorporalis est, in iure consistens,l.hæreditas, ff. de adquir.rer.dominio,& ea quæ solo intellectu percipiuntur nullibi sunt, l.Mebius,§.duorum,ff.de leg.2. ideòque cũ hæreditas sit res incorporalis, & nullum locum certum habeat,iuxta de causa non iubetur peti in loco, vbi est; sed in loco, vbi Conuentus domicillium habet. Neque obstabit dicere, quod in petitione hæreditatis, etiã agitur de rebus corporalibus, argum. tex. in l.regulariter,l.licet, ff. de petitione hæreditatis,quia hoc fit per consequentiam,notat Ossualdus ad Donellum d. c.17.litt.N. Neque prædictis obstat tex. in dict.l.vnica,C.vbi de hæreditate,&c. Vbi constat hæreditatis quæstionem terminandam esse,aut vbi Reus domicillium habet,vel si ibi res site sunt,quia hæc vltima adiectio solum significat hereditatis quæstionem esse terminandã, vbi Reus Domicillium habet,vel eo in loco,vbi res hæreditariæ cõstitutæ sunt ea adiecta conditione,si & ibi Reus degit hoc est se ibi domicillium habet ita vt sensus sit,quod nunquam alibi de hæreditatis petitione agi posset,quam vbi Reus domicillium habet, notat Donellus,vbi supra, apud finem;sed hæc sententia Donel.ex eo displicet,quia verius est etiam ibi terminari posse,vbi Reus degit si ibi res hæreditariæ sitæ sunt etiam si ibidem domicilliũ hæres non habeat, iuxta tex.in d.l.fin.C. vbi in rẽ, ita vt illius textus sensusit, quod in petitione hæreditatis nõ solũ forũ sit, vbi reus domicilliũ habet;sed etiam vbi res hæreditariæ sitæ sunt, si ibi Reus degit,de qua re plura congerit Vsualdus ad Donellum dict.cap.17.litt.N.

Quintò obstat text.in l.si res mobilis 10.cum sequen.ff.de rei vindicatione,vbi reivindicatio fieri,&proponi potest,etiam si res alibi sit:& tamen constat nostri text. decisionem etiam procedere in rebus mobilibus,iuxta text. in l.quod legatur,ff.de iudici,notat Donellus d.c.17.versic. *Et hoc nobis.* Sed huic dubio respõderi valet,quod quamuis sit verum,quod in actione in rem, vbi res sita est ab initio sit agendum,tamen tribus modis fieri potest, vt alibi res petatur,quam vbi est; primo si ab initio de ea actum est,vbi iam erat, & pendente iudicio possessi alibi,transferatur; secundo, si possessore consentiente alibi,de illa quam vbi est actum fuerit,argumento text.in l. 1. ff. de iudicis; tertio si possessor dolo malo alio transtulerit,quam vbi erat : nam tunc cum pro possessore habeatur potest conueniri in loco domicillij, l. parem 6. qui dolum, ff.de regulis iuris.

6

7

Ad textum in capit.si quis cõtra Clericum 4. hoc titul. de foro competenti.

DE huius text.sententia videri oportet,ea quæ infernus dicemus in c.cum speciali 61.de appellat.

Ad textum in cap. si Clericus laicum 5. huius tit.

SVMMARIVM.

1 *Laicus coram Ecclesiastico iudice conuenitur super rebus Ecclesiæ, vel Clerici, nisi ad Ecclesiam, vel Clericum pertinere negauerit.*

2 *Ratio assignatur, & num. 3.*

3 *Clerici non tantum gaudent priuilegio fori quo ad personas, sed etiam quoad bona, & num. 6.*

4 *Ratio vbi eadem militat idem ius statui debet.*

5 *Per affirmationem, vel negationem nō mutatur rei qualitas, vel substantia, & ibi declaratur.*

6 *Ecclesiastica & temporalis iurisdictio diuersæ sunt.*

7 *Laici detinentes, vel vsurpantes res Ecclesiæ, vel Clericorum apud iudicem Ecclesiasticum conueniendi sunt.*

CONCLVSIO.

1 SVPER *rebus Ecclesiæ, vel Clerici laicus coram Ecclesiastico iudice conueniatur, nisi neget probabiliter ad Clericum, vel Ecclesiam pertinere: nam tunc coram seculari conuentendus, est si contraria consuetudo non obstiterit.* Prima conclusionis pars comprobari potest ex hijs, quæ supra retulimus in capite 2. & 3. de iudicis. Secunda exornari debet ex hijs, quæ inferius dicemus in capite cum sit generale 8. hoc titulo. Tertia comprobatur ex textu in capite cum contingat 13. hoc titulo, cap. auditis 15. de præscriptionibus, capite final de officio Archidiaconi, capite irrefragabili de officio ordinarij, l. 1. ff. de albo scribendo, l. 1. in fin. ff. de mancipationibus liberorum, illustrant Cardosso in praxi, verbo: *Iurisdictio*, numer. 6. Valençuela consilio 26. numer. 17. Paulus de Castro in leg. imperium, ff. de iurisdictione omnium iudicum, cum alijs infra referendis.

Ratio primæ partis est, quia bona temporalia Ecclesiæ, vel Clerici priuilegio fori Ecclesiastici gaudent ita vt coram Ecclesiastico iudice de illis laicus conueniri possit: siquidem priuilegium fori non solum competit Clericis, quo ad eorum personas, sed quoad bona, & quo ad illa, quæ Ecclesiæ sunt, docet glossa in capite fin. de vita, & honestate Clericorum, glossa in cap. Episcopus 4. de præbendis, in Concilio Tridentino Session. 21. cap. 2. de reformatione, dict. capit. 2. & 3. de iudicijs, Marta 2. par. de iurisdictione, Centuria 1. casu 49. & Centuria 2. casu 125. Suarez lib. 4. de immunitate Ecclesiarum, cap. 14. num. 1. Barbosa plures refert, in remissionibus ad Concilium Tridentinum dict. cap. 2. Couarruuias lib. 1. variarum, num. 3. Gutierrez lib. . Canonicarum quæstionum, cap. 34. num. 11. & lib. 3. practicarum, quæstion. 27. Ideoque cum in illis rebus ratione priuilegij deficiat regula, quo Actor teneatur sequi forum rei, quia aliàs priuilegium frustatorium redderetur iusta de causa propter accessionem, cum ea, quæ Religiosis adhærent eodem priuilegio gaudent, l. quæ Religiosis, ff. de Religiosis, & sumptibus funerum res Ecclesiæ, vel Clerici coram Ecclesiastico iudice tractari debent. Ratio secundæ partis est, nam cum laicus Conuentus negat rem esse Ecclesiæ, vel Clerici: tunc necessario laicus iudex adiri debet, quia ex negatione illa iam deficit qualitas, quæ tribuit iurisdictionem iudici Ecclesiastico: siquidem negatione illa res efficitur dubia, & in certa, ex quo liquido nō apparet bona illa Ecclesiastica esse, & cum vt temporalia habeantur locum habebit regula illa, quod Actor fori rei sequatur, ac per consequens, cum Reus in præsenti pulsatus fuisset iusta de causa coram laico iudice adiri debet. Tertiæ partis decidendi ratio est, videlicet consuetudine fieri posse, quod laici super rebus Clericorum coram Ecclesiasti-

2

3

siastico iudice conueniatur etiamsi neget, quod ad vnius, vel alterius dominium bona spectent, quia in iurisdictione, in qua incapacitas non impedit; sed incompetentia tantum regulariter stãdum est consuetudini, cum per consuetudinem iurisdictio adquiri possit, dict. cap. cum contingat 3. hoc tit.

4 Primò aduersus nostrum text. dum statuit, tunc laicum coram suo iudice conueniendum esse, cum negat rem esse Ecclesiæ, vel clerici ratio redditur, quia Actor debet sequi forũ rei. Obstabit dicere, quod hæc ratio æqualiter procedit casu, in quo non adest negatio, cũ manifestè constat clericum, vel Ecclesiam dominium habere in re à laico detenta: ergo cum eadem ratio militet, idem ius constituidebet, iuxta l. illud 32. ff. ad legem Aquiliam, l. à Titio 108. de verborum obligationibus: ac per consequens quanuis laicus non neget eius index: non verò Ecclesiasticus adẽdus est. Sed hæc difficultas ex eo dissoluitur, quia negandum est, æqualem esse rationem inter casum quo manifeste cõstat, bona esse Ecclesiæ, vel clerici, & inter illum in quo Reus negat, quia in primo pro bonis ipsis adest qualitas priuilegij, ex qua iurisdictio iudicis Ecclesiastici fundatur, vt de causa, & iam contra Reum laicum cognoscat: secus in secundo, vt in ratione decidendi retulimus.

5 Neque obstabit si dixeris, quod ex illa rei affirmatione, vel negatione non mutatur actus rei qualitas, vel substantia, argumento text. in l. assumpto 6. ff. ad municipalem, quia id intelligitur, quoties affirmatio, vel negatio est simplex, absque vlla probabili ratione: nam tunc nihil operatur, iuxta regul. text. in l. 1. in principio, ff. si cui plusquam, per legem Falcidiam. Secus verò dicendum est, cum negatio fit debita cum ratione iuxta veritatis factum: nam ea qualitate concurrente manet res dubia, & ita procedit nostri tex. decisio. notat Gutierez lib. 3. practicarum q. 9. num. 10.

Secundò obstat text. in cap. nouit de iudicijs, c. duo sunt 96. distinct. In quibus iuribus constat Ecclesiasticam, & temporalem iurisdictionem, adeò distinctam esse, vt neque laicus de clerico, ne Ecclesiasticus de laico cognoscat: ergo etiam si laicus non neget rem petitam Ecclesiæ, vel clerici esse apud secularem trahi debet. Cui difficultati occurritur ex eo, quia maximum extat discrimen inter ecclesiasticum, & secularem iudicẽ: nam secularis omnino incapax est, quo ad clericorum causas, ecclesiasticus vero incompetens, quo ad laicorum causas, sed eius incompetentia tollitur, & cõpetens efficitur cũ adest iusta causa qualis est, quæ datur cũ bona clericorũ, vel ecclesiæ ab ipsis laicis detinentur, vt in specie nostri textus. Secus verò est dicendum, cum laicus negat, quia tunc adhuc extat ecclesiastici iudicis incapacitas, ex rationibus supra adductis. Neque obstabit si instes, quod adhuc negatione existente ecclesiasticus debet de rebus illis cognoscere, quia cum principaliter de personis Ecclesiasticis ei cognitio competat, consequenter etiã de eorum rebus, tanquam accessorijs debet competere, arg. tex. in cap. eos 32. distinct. l. 2. C. de Episcopis, & Clericis; C. de prudentia 3. de donatio. inter. Si quidem bona Ecclesiæ, & patrimonialia Clerici gaudent fori priuilegio, cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constitutionib. C. non minus, C. aduersus de immunitate ecclesiarum, cap. quanquam de censibus lib. 6. Quia respon. facile, quod etsi sit verum, quod cognitio iudici ecclesiastico competat, etiam quoad bona Clericorum, vel Ecclesiæ, tanquam illis accessoria, cum apud ipsum clericũ remanent; tamẽ cum à reo Conuẽto negatur bona illa ad clericum, vel ecclesiã pertinere; sed sua esse probabiliter affirmat, id iam remanet sub dubio; ac perinde habentur, ac si secularia fuissent, & cũ priuilegium Ecclesiasticum cesset iusta de causa eorum cognitio negationi adhibita ad laicum spectat, vt supra in decidendi ratione retulimus.

6

Ter-

7 Tertiò obstat text.in cap.cum sit generale,cap.conquæstus 18. hoc titulo, cap.si quis depotentibus 24. quæstion. 3.vbi constat,quod si laicus rem Ecclesiæ,vel Clerici detinet,etiam nulla obstante excussatione,apud Ecclesiasticum de rebus illis conueniri debet. Sed huius dubij facilis est solutio si dixeris,præ dicta iura procedere in diuersa specie, videlicet cum laici detinent per vsurpationem,vel sacrilegium bona Ecclesiæ, cuius delicti causa eis nihil prodest negatio bona illa esse Ecclesiæ, vel Clerici;at verò text.noster procedit, cùm non adest prædicta vsurpatio, sed cum ob aliam quamlibet causam bona ad laicum peruenerunt, notat Doctor Balboa in commentarijs ad hunc tex.n.13.

Ad textum in cap. ex transmissa 6.cap.verum 7. hoc tit.

DE horum iurum sententijs (supra diximus)in cap. cæterum 5. de iudicijs.

Ad text.in cap.cum sit generale 8.cap. conquæstus 16. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Malefactores Ecclesiarum in vtroque foro conueniri possunt.*
2 *Ratio assignatur.*
3 *Vnius iudicis negligentia non sufficit, vt alius de extranea iurisdictione possit de causa cognoscere.*
4 *Data iudicis sæcularis negligentia deuoluitur iurisdictio ad Ecclesiam.*
5 *Cognitio super sacrilegij crimine ad iudicem Ecclesiasticũ pertinet priuatiue.*
6 *Conciliatur huius tex.cum c.si Clericus laicum isto tit.*

CONCLVSIO.

1 *Malefactores Ecclesiarum in vtroque foro conueniri possunt.* Idem probat text in cap.fin.de penis lib.6.cap.vt Inquisitionis 18.§.prohibemus de hæreticis,eodem lib.6.cap.sunt quidam 39. 23.quæst.5.cap.nulli cumseqq.12.quæstion.2.cap.sunt qui opes 17.quæstion. 4.cap.in canonibus 16.quæst.1.l.placet, l.si quis hoc genus 10.C. de Episcopis, & Clerics,l.2.& 4.§.mandatis, l.sacrilegi 6.& 9.ff.ad legem Iuliam Peculatus,l.10.titul.16.partit.3.l.7.titul. 5. libr.1.fori, exornant Petrus Gregorius lib.33.sinthagmatum, cap.14. Tiberius Decianus in praxi criminali lib.14.cap.14.Ossascus in Pedamontana decis.103.num.7.Iulius Clarus lib. 5.sententiarum,§.final, quæstion. 37. Menochius de arbitrarijs casu 382.Bernar.Diaz in praxi,c.83.Nauarrus in Manuali,c.17.n.95.plura, & plures refert Antonius Pichardus in manuductionibus ad praxim,2.part.præcepto,4.n.1. 1

Ratio est,quia quãuis iuris regula sit Actorem forum rei sequi debere, dict. cap.si Clericus laicum,hoc tit.Et ea atẽ ta laici malefactores coram seculari iudice conueniri deberẽt,tamen quia nõ ita recte Ecclesia remaneret,cum seculares iudices in exhibenda iustitia personis Ecclesiasticis essent negligentes iusta de causa in fauorem Ecclesiæ introductum est,vt malefactores ipsi qui sacrilegi sunt à Rectoribus Ecclesiarum conueniri possent,quod ob Ecclesia fauorem fuit introductum,vt ei commodius satisfieri possit. 2

Primo aduersus hanc nostri text.decidendi rationem deductam, ex versic. *Quoniam seculares iudices, &c.* Ex quo constat, ideò Ecclesiasticum iudicem cõtra laicos:ita malefactores posse procedere,quia seculares iudices in exhibẽda iustitia pro Ecclesijs solent esse negligẽtes.Obstabit tex.in c.qualiter,& quãdo 17. de iudicijs. Vbi vnius iudicis negligentia, non sufficit, vt alius de extranea jurisdictione possit, recognoscere. Cui dubio, vt satisfaciamus ad notare necesse est decisionem, 3

textus in dict.cap.qualiter, & quando procedere in iudice laico incapaci, quo ad cognitionem rerum,& personarum Ecclesiasticarum;at verò textum nostrum in iudice Ecclesiastico,in quo deficiente incapacitate sola illa iudicis laici negligentia sufficiens est,vt quamuis aliàs non esset iudex legitimus, sed incompetens legitimus, & competens deinceps,propter Ecclesiæ fauorem efficiatur,iuxt.tex.in cap. cæterum 5. de iudicis,cap.ex transmissa 6.hoc tit.

Secundò,obstabit textus in cap. licet ex suscepto 10. cap. ex tenore 11. hoc titulo. In quibus iuribus constat, 4 quod data iudicis sæcularis negligentia poterit Ecclesia in omnibus causis procedere,etiamsi causa non sit sacrilegij; nec mere Ecclesiastica: ergo male in præsenti specialiter ideſt constitutum contra malefactores Ecclesiæ tantum. Pro qua difficultate dissoluenda ad notandum est,verisimum esse data iudicis sæcularis negligentia iurisdictionem ad Ecclesiasticum iudicem deuolui,dict.capit.licet ex transmissa, cap. ex tenore,hoc tit.Nam Ecclesia iurisdictionem,quam in habitu habet, ex iusta causa poterit ad actum reducere, & iusta dicitur laici negligentia, ex dictis iuribus;at verò textus noster procedit in criminibus mixti fori.In quibus ante quam iudex sæcularis sit negligens poterit Ecclesiasticus præuentionis iure cognoscere,ex textu nostro,cum similibus(supra adductis.)

Tertiò,solutioni obstabit text. in l. placet,l.si quis hoc genus,C.de Episcopis,& Clericis,cap.canonibus 16.quæstion.1.capit.nulli,cap.quecunque 12. quæstion.2.capit.1. & per totam 17. quæstion.4. In quibus iuribus constat, quod etiam multo ante nostri text. decisionem vterque iudex de illis criminibus ad præuentionem cognoscere poterat. Sed huit difficultati resp.est,quod licet sacrilegij crimen olim etiam fuerit legibus ciuilibus punitum, cũ tamẽ eius cognitio,& punitio ad Ecclesiã pri 5 uatiuè pertinuerit,d.c.nulli,cũ similib supra adductis,& ius canonicum nunquam illis legibus cõsentiret maximè ex defectu potestatis: nihil obstant iuxta text.in cap.Ecclesiæ sanctæ Mariæ,cap. quæ in Ecclesiarum de constitut.& hac de causa necesse fuit,vt nouiter laicus in textu nostro eandem iurisdictionẽ laicis comulatiue concederet.

Quartò,obstabit tex.in cap.si Clericus laicum,hoc titul.Vbi constat, quod 6 tum demum iudex sæcularis admittitur vt cognoscat delitè,in qua conuenitur laicus super re Ecclesiæ, videlicet cum negatur,quod res ipsa sit Ecclesiæ, vel Clerici:ergo cum in præsenti non adsit hæc negatio,sed constet rem esse Ecclesiæ,nullo modo potuit iudex sæcularis de illa cognoscere.Sed huius dubij facilis est solutio,si dixeris nostri textus sententiam diuersam esse ab illa,quæ refertur in dict.cap.si Clericus 5. Nam ibi agitur de actione ciuili reali, in præsenti verò de criminali ob maleficium, vel violentiam,vel sacrilegium in Ecclesiam commissum, vt delinquentes puniantur;ac ideò cum diuersa sint, nihil contrarium statuisse videtur.

Ad textum in cap.quod Clericis,hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Causæ Clericorum secundum iura canonica,& non secundum cõsuetudines laicorum terminantur.*

2 *Ratio assignatur.*

3 *Iudex Ecclesiasticus tenetur iudicare secundum laicorum consuetudines inter eos receptas cum canonicis sanctionibus non sunt contrariæ.*

Interpretantur text. in capit. cum veniissent 3. & cap.cum dilectus 9.de fideinstrumentorum & cap. constitutus 8. de in integrum restitutionem

4 Cle-

4 *Clerici ac laici vnum corpus in Rep. efficiunt.*

5 *Iudex Eccleſiaſticus legibus ſecularibus indefectum Eccleſiaſticarum iudicare debet.*

6 *Domicilium non adquiritur ex ſola commoratione in aliquo loco, & ſpatium decem annorum deſideratur.*

7 *Explicatur text. incap ſuper ſpecula 28. de priuileg.*

8 *Cauſæ feudales ſecundum feudorum conſuetudines etiam inter Clericos decidendæ ſunt.*

CONCLVSIO.

1 *CAVSAE Clericorum ſecundum iura canonica, non ſecundum conſuetudines laicorum terminantur.*

Quæ concluſio comprobari poteſt, ex textu in capit. decernimus, cap. nouit de iudicijs, cum iuribus ibidem traditis cap. Eccleſiæ ſanctæ Mariæ, cum alijs de conſtitutionibus, cap. conſuetudo 1. diſtinctione, cap. 1. & ibi alegatis de noui operis nuntiatione, cap. ſignificaſti, cap. ſi diligenti, cum alijs hoc titulo, cap. Romana 3. §. debet de appellationibus lib. 6. gloſſa fin. in cap. 2. de delictis puerorum, & in capit. 2. verb. *Lex*, de arbitris lib. 6. l. cum Clericis, Codice de Epiſcopis, & Clericis, exornat Butrius in rubrica de conſuetudine, numer. 3. & 12. Franchis deciſion. 283. & 411. Capicius deciſione 98. Dueñas regula 183. Menochius conſil. 93. numer. 29. Burgos de Paz in leg. 1. Tauri numer. 611. Chriſtophorus de Anguiano in tractatū de legibus lib. 2. controuerſiar. 17. numer. 101. Marta de iuriſdictione 4. part. Centuria 1. caſu 19.

2 Ratio eſt, quia ſicut laici non poſſunt leges condere circa Clericos, & Eccleſias, cum ſuper illis nullam habeant iuriſdictionem; ſed maneat eis obſequendi neceſsitas non imperandi authoritas, dicto capite Eccleſiæ Sanctæ Mariæ; ita ſimiliter non poſſunt circa illos conſuetudinem introducere vim legis habentem, capite conſuetudo 1. diſtinction. Ne exinde videatur, quod id quod vna via prohibetur altera admittatur, capit. tuæ, & ibi gloſſa de Procuratoribus: ideòque cum conſtitutiones iuris canonici ſint leges generales Clericorum, iuſta de cauſa eorum cauſæ debent ſecundum ius canonicum terminari, dict. l. cum Clericis, C. de Epiſcopis, & Clericis.

Primò, obſtat text. in cap. cum dilectus 9. de fide inſtrumentorum, vbi cauetur, quod iudex Eccleſiaſticus tenetur iudicare ſecundum laici conſuetudinem inter laicos receptam. Cuius textus difficultas, ex eo diſſoluitur, quia conſuetudo illa nihil repugnat canonicis ſanctionibus; neque perſonis Eccleſiaſticis; ideòque admittitur, cum neque in ſpecie noſtri textus excludatur aliâ ſimilis; ſed tantum aſſeritur iudicandum eſſe ſecundum ius canonicum; non verò ſecundum conſuetudinem laicorum, quæ iuri canonico contraria eſt: ita ſimiliter eſt interprætandus textus in cap. cum veniſſent 3. de fide inſtrumẽtorum: nam ideò ibi in foro Eccleſiaſticó admiſsa fuit terræ conſuetudo, quia nihil obſtat iuri canonico, cum iuſta & laudabilis fuerit, vt conſtat ex verbis illius textus ibi: *Hoc etiam decernentes, vt conſuetudinem, quam allegat laudabilem eſſe conſtiterit*: ſimiliter etiam eſt interprætandus textus in cap. conſtitutus 8. de in integrum reſtitutione, verſic. *Iuxta municipij Parroſienſis conſuetudinem aprobatam, &c.* Ex cuius deciſione conſtat iudicem Eccleſiaſticum poſſe iudicium ferre in cauſis Clericorum, ſecundum laicorum conſuetudinem: nam conſuetudo illa, vt retractus admittatur in proximioribus conſanguineis in re extraneis vendita æquitatem, & fauorem circa omnes ipſius Reipublicæ vtilitatem contineat; neque iuri canonico ſit contraria; ideò nihil mirum, quod ſecundum eam Clericorum cauſæ terminentur, & retractus

ctus Clericus competat, nam Clerici quemadmodum, & laici vnum corpus in Reipublica iudicantur, vt sic pariformiter gaudeant indultis in communem vtilitatem ipsi Reipublicæ concessis, notat Menochius consil. 1000. Surdus 301. num. 7. Aluarus Velascus consultatione centecissima, numer. 2. Marta de iurisdictione 4. part. Centuria 1. casu 30. num. 8. cum sequentibus.

3 Secundò prædictis obstat textus in cap. 1. & 2. de noui operis enuntiatione, capite si in adiutorium 1. distinctione, cap. 1. de causa possessionis, & proprietatis. In quibus iuribus constat, iudicem Ecclesiasticum vti posse legibus secularibus in defectum Ecclesiasticorum constitutionum: ergo & similiter consuetudine vti poterit, cum lex, & consuetudo pari passu ambulent, iuxta textum in leg. de quibus, cum vulgatis, ff. de legibus. Cui difficultati occurritur ex eo, quia & si fateamur in defectum iuris canonici posse iudicem Ecclesiasticum causas Clericorum iudicare, secundum legem, vel consuetudinem laicorum à iure comprobatam, tamen ex hoc nulla oritur repugnantia: si quidem (vt supra diximus) textum nostrum accipi debere casu, in quo adest canonica lex, iuxta quam non verò secundum laicorum consuetudinem terminari debet.

Tertiò, aduersus nostrum textum 8 in versic. *Clerici commorantes, &c.* Ex quo constat, quod Clerici Parisienses ibi studiorum causa commorantes etiã in causis pecuniarijs non subijciuntur iurisdictioni laicorum illius loci sed Episcopi, & sic constat, quod ex sola illa studiorum habitatione domicillium contrahitur vt illius Episcopi forum sortiantur. Obstabit textus in cap. dilecti filij 17. versic. *Cum ibi, & vbi domicillium habet, &c.* capite fin. hoc titul. cap. Romana, §. nec etiam hoc titulo, lib. 6. l. hæres absens, ff. de iudicijs. In quibus iuribus constat solam commorationem effectum non sortiri, vt quis domicilliarius dicatur; & in studiorum commoratione expræsse docet text. in l. lex Cornelia, §. domum, ff. de in iurijs: siquidem spatium decem annorum desideratur, l. 2. Codice de incolis lib. 10. cum sola habitatione quis non fiat incola, l. Libertus, §. sola, ff. ad municipalem: ergo cum in Parisiensi Ciuitate scholaris Clericus ex sola illa domicillij habitatione, illud nõ cõtraxerit, nõ erit cogẽdus ibidem respondere: nisi ad hoc sui proprij Episcopi accedat licentia, dict. cap. 1. & 2. hoc titul. Sed huius difficultatis nodus ex eo dissoluitur, quia textus noster specialiter debet accipi in Clericis Parisis commorantibus, vt possent conueniri, & conuenire coram Episcopo Parisiensi, etiam laicos, quia ibi Episcopus habet temporalem iurisdictionem: siquidem gerit vicem Commitis; ac ideò prædictorũ Clericorum causæ, non secundum laicorum consuetudinem, sed secundum canonicas sanctiones terminari debent.

Quartò, prædictis obstabit text. in c. super specula 28. de priuilegijs, vbi extat, quod in Parisiensi Prouincia, de qua 7 nos loquimur, vt ex eius integra cõstat causæ omnes nõ expediuntur secundum ius canonicum: siquidẽ supponit quod raro causæ Ecclesiæ occurrunt, quæ nõ valeant canonicis statutis diffiniri, & sic insinuat, quod si temporales fuerint secundum leges Regni debeant terminari, & etiam quod inter Ecclesiasticas sunt plures, quæ aliter quã iure canonico decidi possunt ponderando verbum illud. *Raro*, quæ dictio, plerunque, & nõ semper significat, notat Caluy Lesicon iuris, litt. R. verb. *Raro*. Sed huius textus difficultas explicata manebit, si attendamus verba illa: *Et occurrunt raro Ecclesiasticæ causæ tales, quæ non possint statutis canonicis expediri, &c.* Nullatenus indicare, quod aliquãdo causæ cõtra canonica statuta terminẽtur; sed solũ quod raro poterit cõtingere, quod in eisdẽ statutis nõ reperiatur cautũ quid in causa accidẽs terminãdũ sit, quasi dixerit, quod

cum

cũ ius canonicũ adeò generale fit vt iuxta illud quodlibet iudicium expediatur non erit opus,leges Imperatorũ in illis cauſis,& Pariſis Ciuitate exercere,præcipuè nam ſi fateamur cauſas occurrere poſſe,quæ ſecundum leges diffiniri valeant id accipiendum eſt ſubſidiarie indefectum iuris canonici non vero contra illud(vt ſupra diximus)nam canonico iure deficiente cauſa decidenda eſt, iuxta conſuetudinem loci vbi cõtractus eſt celebratus,l.ſi fundus 6.ff.de euictio. l.3. C.ædeficijs priuatis: ſecus verò cũ iusPontificum extat,vt in ſpecie noſtri textus:nam tunc laicorum conſuetudo non admittitur.

Quintò obſtat textus in cap.ex tranſmiſſa 6.hoc tit.cap.cæterum 5. de iudicijs.In quibus iuribus conſtat,quod cum Clericus agit contra laicum, vel laicus contra Clericum ſuper feudo cauſa illa,non ſecundum iuscanonicum;ſed iuxta feudorum conſuetudinem decidenda eſt.Sed prædicta difficultas ex eo diſſoluitur,quia quamuis in cauſis feudalibus.Et iam contra Clericum,iuxta cõſuetudines feudorum procedi valeat,tamen ex eo non infertur,quod in illis nõ fiat iudicium ſecundum ius canonicum, cum ſatis ius ipſum obſeruetur in eo, quod iuxta eandem conſuetudinem cauſæ illæ decidantur,cum ab eodem iure canonico peculiari ratione id fuerit introductum,dict.cap.cæterum 5.de iudicijs.

Ad textum in cap.ex ſuſcepto 10.cap.ex tenore 11. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Ob negligentiam iudicis ſæcularis in adminiſtranda iuſtitia adiri poteſt iudex Eccleſiaſticus.*
2 *Ratio aſſignatur.*
3 *Laicus ob negligentiam iudicis Eccleſiaſtici iudex competens eſſe non poteſt.*
4 *Metropolitano negligente inexhibenda iuſtitia extraiudicialiter ſuppleri poteſt eius negligentia per Regem ſæcularem.*
5 *Explicatur text.in cap.2.de regularibus,& cap.ſi quis cum clerico 11.queſtion.1.authen de Sanctiſſimis Epiſc. §.ſi quis autem.*
6 *Appellatio ad proximum iudicem immediatum interponi debet.*
7 *Appellatio gradatim, & non omiſſo medio interponenda eſt, niſi reſpectu Summi Pontificis.*
8 *Iudex Ordinarius ſi recuſſetur non remouetur in totum,ſed ei datur aliunctus,& ibi explicatur.*

CONCLVSIO.

PROPTER *negligentiam iudicis ſecularis ſi partibus iuſtitiam facere diſtulerit poterit adiri iudex Eccleſiaſticus.* Idem probat text.in capit.ex tranſmiſſa 6. capit. cum contingat 13.hoc titul.C.Romana, cum alijs de ſuplenda negligentia Prælatorum, lib.6.cap.Romana de appellationibus, eodem libro,capit. quia nonet veroſimile de præſumptionibus,cap.deputati de appellationibus,gloſſaverbo. *Pacifica*,& gloſſa verb. *Patet*,in c. final, de officio Archidiaconi,Clementina paſtoralis,in fin.verſic. *Nos autem de ſententia & re iudicata*,extrauagans vnica,Ioãnis 22.verſic. *Sane ſede vacante*,l.1.ff.de aluo ſcribendo,l.1.& final, Codice de emancipationibus liberorum,l.ſi defunctus,Codice de arbitr. tut.l.cum deinde indebito,ff.de probationibus, illuſtrant Couarruuias in practicis, cap. 6. numer.1.Barboſſa in leg.1.ff.ſoluto matrimonio,num.49. Bobadilla in politica lib.2 capite 17.numer. 106. Auguſtinus Barboſſa in paſtorali 1.part. titul. 3.cap.20.num.54.Rodericus de Acuña in cap.quiſquis 3.83.diſtinction. Menocqius de recuperanda remed.7.q.5. & retinenda,remed.3.num.356. I

Ratio

Ratio est, quia iudici Ecclesiastico,
2 etiam temporalis potestas competit inter seculares iudices data eorum negligentia: nam ad euitandum peccatum iudex Ecclesiasticis iurisdictionem, quã in habitu erga laicos habet poterit, iusta interueniente peccati causa ad actum reducere, capite nouit de iudicijs; ac ideò cum laicus remissus in iustitiæ administrationem peccatum committat, iusta de causa poterit indefectum iudicis secularis laicus coram Ecclesiastico conueniri, cum nouum nõsit, quod propter iudicis negligentiam amittatur iurisdictio, notant omnes in capit. per tuas de sententia excommunicationis, Abbas in capite ex transmissa, hoc titulo num. 7.

3 Primò, obstabit dicere, quod si ratio supra adducta esset vera sequeretur, quod similiter è cõuerso propter iudicis Ecclesiastici negligentiam posset secularis inter Clericos iustitiam exercere ne pereat, vt in decidendi ratione retulimus, cum vtroque in casu de publica vtilitate agatur, cui expedit ne lites differuntur, & ius suum vnicuique tribuatur, l. properandum 11. §. sin autem cũ vulgatis, C. de iudicijs; sed laicus iudex non potest Ecclesiastici negligentiam suppleré: ergo nec Ecclesiasticus secularis. Sed huic difficultati, vt satisfaciamus meminisse oportebit discrimen versari inter Ecclesiasticum, & secularem iudicem: nam secularis omnino est incapax respectu Clericorum: secus verò Ecclesiasticus respectu laicorum, qui tantum incompetens est, & iusta subsistente causa, hoc est, peccati competens efficitur, dict. cap. nouit de iudicijs, & licet iurisdictiones illæ distinctæ, & separatæ sint, cap. verum 6. cap. duo 10. & 11. 96. distinct. cap. solite de maioritate obedientia, tamen ex rationibus supra adductis negligentia secularis poterit, per Ecclesiasticum suppleri: non vero e conuerso siquidem laicis manet obsequendi necessitas: non vero imperandi, cap. bene quidem 96. distinct. cap. laicus 16. quæst. fin.

Secundò prædictis, obstat text. in capit. filijs, vel nepotibus 16. quæst. 1. 4
versic. *Si autem*. Ex cuius decisione constat, quod si Metropolitanus fuerit negligens in exhibenda iustitia poterit, Rex secù secularis iudex eius negligentiam supplere. In cuius textus difficultate omissis plurimis interpretationibus, traditis à Turrecremata, ibidem Marta de iurisdictione 2. part. cap. 14. verissimè est dicendum text. illum procedere non in cognitione iudiciali, sed extra iudiciali quitis est illa, quæ Regibus cõpetit per viam violentiæ, vt sup. diximus in cap. 2. de iudicijs. Neque solutioni ob 5
stat tex. in cap. 2. de regularibus, vbi nõ tantum extra iudicialiter, sed iudicialiter etiam ad Principẽ recurritur, quia recursus ibi nõ ad Principẽ, sed ad Pontificem datur: nam cum Pontifex, Princeps etiam appelletur, notat glossa verbo: *Ad Principem*, in dict. cap. 2. Neque similiter obstat text. in cap. si quis cum clerico 11. quæstion. 1. authentico de sanctissimis Episcopis, §. si quis autem. Ex quibus iuribus constat, quod si Episcopus inter Clericos noluerit litem dirimere tunc illius causæ disceptatio ad eundem iudicem deuoluitur, quia textus ille est desumptus ex corpore authenticorum titulo, vt clerici apud proprios Episcopos, dict. §. siquis autem, quæ omnia iura ex defectu iurisdictionis, nõ ligãt Ecclesiasticos, dict. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ.

Tertiò aduersus nostrum textum versic. *Liceat tamen*, quatenus ibi constat, 6
quod etiamsi secularis iudicis, non detur negligentia poterit laicus ab eo grauatus ad Episcopum, vel Pontificem appellare. Obstabit principium illud quo docemur, quòd appellatio precisse interponi debet ad proximum, & immediatũ iudicẽ superiorẽ hoc est, si a iudice seculari ad immediatum secularem, l. 1. per totum, ff. quis & a qui appelletur, quod adeò verum est, quod etiamsi temporalis iurisdictio Archiepiscopo à Rege sit concessa ab eius sententia non

ad Archiepiſcopum, ſed ad ipſum Regem appellandum eſt, cap. Romana 3. §. debet de appellationibus lib. 6. Cui dubio occurritur ex eo, quod etſi fateamur iura in argumento adducta, & eorum ſententiam veriſimam eſſe, tamẽ ceſſat, in ſpecie noſtri textus, quia procedit caſu in quo negligentia ſecularis extat, præcipuè cum vacante imperio recto ordine Epiſcopus, vel Pontifex ſuperior dicitur, quæ interpretatio deducitur ex verbis illius textus ibi: *Hoc præſertim tempore quo vacante imperio ad iudicem ſecularem recurrere nequeunt, &c.*

7 Quartò aduerſus noſtrum textum verſic. *Ad noſtram ſi maluerint Audientiam appellare, &c.* Ex quo conſtat poſſe partem grauatam ad eius libitum ad Põtificem appellare. Obſtabit textus in l. Imperatores 12. ff. de appellationibus, cap. dilecti 66. eodem tit. cap. Romana cum ſuis §§. eodem titul. lib. 6. in quibus iuribus conſtat, quod appellatio gradatim, non omiſſo medio debet fieri. Quæ difficultas parum obeſt ſi dixeris, quod quanuis ſit verum, quod appellatio gradatim debeat fieri, tamen id ceſſat reſpectu Summi Pontificis, qui cum totius orbis ordinarius ſit iudex legitime poterit, de quacunque appellatione omiſſo medio cognoſceret, vt inferius dicemus in cap. diebus 7. de appellationibus.

Quintò aduerſus noſtrum textum in
8 verſic. *Si vero*, quatenus Innocentius aſſerit, quod cum recuſſatur ſecularis iudex ad Epiſcopum, vel iudicem pro adminiſtratione iuſtitiæ adeũdum eſt. Obſtabit text. in authen. ſi vero, C. de iuditijs. Vbi habetur, quod cum iudex ordinarius recuſſatur, non remouetur in totũ à cauſæ cognitione; ſed ei datur pro adiuncto Archiepiſcopus, vel Epiſcopus ipſius loci, vt ſimul cum eo iuditiũ expediat. Cui dubio veriſimè dicendũ eſt, quod text. noſter loquitur ſpecialiter caſu in quo concurrunt requiſita ſupra adducta hoc eſt, vel cum datur defectus iuſtitiæ in ſeculari iudice, vel cum imperium vacat: nam aliàs obſeruari debet ius cõmune (vt infra dicemus) in c. cùm ſpeciali 61. de appellationib. quæ interpretatio deducitur, ex textu noſtro in verſic. *Licet*, in princip. & in fin. ibi: *Sicut ſuperius eſt expreſſum, &c.*

Ad textum in cap. ex tenore 1. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Vidua laicum conuenire poteſt ſuper causa Eccleſiaſtica, vel indefectum iudicis ſæcularis.*

2 *Ratio aſſignatur.*
Priuilegium ſemper intelligitur conceſſum abſque tertij præiuditio ibi.

3 *Explicatur tex. in cap. nuper 6. de donation. inter.*

4 *Mulier an dotem exigere poſsit apud iudicem Eccleſiaſticum.*
Explicatur tex. in cap. in litteris 5. de pignoribus.

5 *Vidua an poſsit trahere laicum ad forũ Eccleſiæ, & num. 6.*
Explicantur tex. in cap. ex parte 15. hoc tit. & cap. ſuper quibuſdam 26. §. fin. de verbor. ſign.

6 *Explicatur tex. in cap. 1. 87. diſt.*

CONCLVSIO.

VIDVA laicum coram iudice Eccleſiaſtico conuenire non poteſt, niſi ſuper cauſa Eccleſiaſtica, vel indefectum iudicis ſecularis. Quæ cõcluſio comprobari poteſt ex omnibus iuribus, & rationibus in præcedendi, c. adductis, & ex tex. in cap. nuper 6. de donatio. inter, c. ex litteris 5. de pignoribus, c. ex parte 15. hoc tit. c. ſuper quibuſdam 16. §. fin. de verbor. ſignific. cap. 1. 87. diſtinction. cap. cauſamque 7. qui filij ſint legitimi, cap. Regum officium 23. quæſt. 5. excidij 22. l. malum 242. §. viduam, ff. de verbor. ſignific. l. 1. C. quando Imperator inter pupillum, & viduam, l. 20. tit. 23. part.

part. 3. l. 8. & 9. tit. 3. lib. 4. Recopil. illustrant Couarruuias in practicis, c. 6. numer. 2. Menochius de arbitrarijs libr. 2. casu 66. Marta de iurisdictione 2. part. cap. 21. Doctor Ioannes del Castillo lib. 3. controuersia, cap. 25. Franchis decision. 178. numer. 8. Treintaq. libr. 2. resolutionum, resolution. 2. Schisordegenis tractatu 4. quæst. 3. Osualdus ad Donellum lib. 17. litt. X.

2 Ratio est, quia quamuis vidua reputetur miserabilis persona: ita vt habet fori electionem tamen, id non ita regulariter procedit, vt possit iudicem Ecclesiasticum adire casu in quo negotiũ mere temporale, & profanum est, nõ adest negligentia in iudice seculari: nã aliàs priuilegiũ illud esset damnum aduersarij, vt constat ex text. nostro versi. *Nos igitur*, siquidem priuilegium semper cõcessum intelligitur, absque tertij præiuditio, l. 2. §. si quis à Principe, ff. ne quid in loco publico, l. 2. C. de precibus Imperat, & cum laicis intersit, quod non extrahantur à iurisdictione seculari cui subiecti sunt, & laico iudici etiam in iuria efficiatur, cap. nouit 13. de iudicijs, cap. cum sit generale, hoc tit. ideò electio fori viduis non competit, licet eis subueniatur vt omisso medio, etiam in prima instantia Principem adeãt.

3 Primò obstat text. in cap. nuper 6. de donationibus inter, vbi mulier in iudicio Ecclesiastico pro partis petitione dotis, admittitur & tamen constat ibidem causam esse mere temporalem; neque iudicem secularem negligentẽ in exercenda iustitia fuisse, in cuius textus difficultate interim, dum alia occurrunt dicendum arbitror, quod dum textus supponit viduam posse pro illa dotis petitione iudicem Ecclesiasticum adire intelligi debet seruatis seruandis terminis habilibus suppositis, id est, concurrẽtibus qualitatibus nostri text. quod fateri omnino necesse est, ne detur iurium cõtrarietas, & correctio, argum. tex. in c. cum expedia de election. lib. 6. siquidẽ in omni dispositione verba quantũcunque generalia ad causas habiles reducẽda sunt, l. 1. C. Sacrosanctis Ecclesijs: nã aliàs confunderentur iurisdictio Ecclesiastica, & secularis, quod admitti nõ debet, notat Roland. à Valle cõs. 59. vol. 4.

Secundò obstat text. exc. in litteris 5. de pignoribus, vbi mulier, cuius maritus absens est; ac ideò pro vidua reputatur eius dotẽ corã Ecclesiastico iudice exigere potest. Sed huius dubij solutio in prõptu est, & deducitur ex mente, eiusdem text. nam ideò ibi mulieri pro dote coram Ecclesiastico iudice agere poterat, quia ei nullum remedium coram iudice seculari super erat, vt posset dotẽ recuperare cum à Rege Iustiniano capta, & spoliata minus iuste esset: vt constat in principio textus, siquidem bona omnia, ex quibus dotem haberet de mãdato eiusdem Iustiniani penes fratrem sui mariti, & alijs extiterant, & cum non posset aliter iustitiam consequi; nihil mirum, quod ad Ecclesiasticum iudicem eat; quo in casu ob defectum iustitiæ iudicis secularis temporalis iurisdictio Ecclesiastico etiam circa temporalia competit, vt constat ex textu nostru, & ex hijs quæ supra retulimus.

Tertiò obstat tex. in cap. ex parte 15. hoc tit. c. super quibusdam 26. §. fin. de verb. signifi. vbi expræsse cauetur, quod 4 eo ipso, quod mulier vidua sit poterit trahere laicũ ad Ecclesiæ forum, etiãsi causa mere tẽporalis sit inquorũ iuriũ difficultate verisime est dicẽdum, ideò in illis iuribus id admissum fuisse, quia vidua: illa similiter oppressa, & spoliata fuerat, quia de causa rectè potuit remediũ ab Ecclesiastico iudice petere, vt restitutionẽ consequeretur: secus verò esset si qualitas ipsa deficeret, quia tunc decisio nostri tex. obseruari deberet, nõ tat glossa in præsenti verò in iustitia: nã quamuis verba tex. in d. c. 26. §. fi. generalia sint, ita quod non videantur limitari ad opresionem, illã tamẽ referuntur ad alia iura similiter statuta: siquidem iuxta eorum sentẽtiã interpretari, & intelligi debet omnis commissio de legata,

circa viduarum cognitionem, notat Couarr.in pract.c.6.num.1.Marta de iurisdictione 2.part.cap.21.num.1.

Quartò obstat tex.in c.1.87.distin. vbi expræsse cauetur, quod omnes cau-
6 sæ ad viduas spectantes Episcoporũ iudicio exequi possunt; sed huius dubij solutio facilis erit si dixeris, quod dum iura illa insinuant causas viduarum exequendas esse per Episcoporum iudicium intelligi debent, non quoad iurisdictionem, de qua tex.noster loquitur, sed tantum quo ad protectionem, siue patrocinium, quod Ecclesia velut pia mater affectuose præstat omnibus miserabilibus personis, in quibus viduæ comprehenduntur, notat glos.in præsenti, verb. *In iustitia*.& glos.verb. *Pauperem*, in c.significantib.de offic.de legat. & de cæteris dubijs parum obstantibus videndus est, Abbas in præsenti num. 6.

Ad tex.in cap.si diligenti 12. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Clericus non potest sibi constituere iudicem laicum etiam cum iuramento, & de consensu alterius partis.*
2 *Retio assignatur.*
3 *Priuilegio pro se introducto quilibet renuntiare potest, Explicatur ibi. text. in l.si quis in conscribendo, C.de pactis, & l.si quis in conscribendo, C.de Episcop.& Cleric & num.4.*
4 *Renuntiari an possit priuilegio, c.Odoardus de solut.*
5 *Maritus renuntiare non potest priuilegio ne cõueniatur vltra quã facere potest*
6 *Explicatur tex.in l.siquis creditor 60.ff. de pact & l.quãuis 21.ff.de in ius vocãd.*
7 *Mater non potest renuntiare priuilegio, ne à filijs conueniatur, vltra quam facere potest.*
8 *Explicatur text.in auth.vt sine prohibitione matres, §.qua vero, collat.7.*
9 *Beneficium Senat.Consulti Velleani mulieribus est concessum ob earum fragilitatem, & an renuntiari possit. Et quid in beneficio S.C.Macedonian. & quid in AEdicto AEdilitio? numer.10.& an præscription.ibi remissiuè.*
11 *Explicatur tex in cap. cum contingat de iur.iur.& cap.quamuis pactum de pact.in 6.& auth.Sacramenta puberum, C.si aduersus vendit.*

CONCLVSIO.

CLERICVS non potest constituere sibi iudicem laicum etiamsi proprium iuramentum, & aduersarij consensus accedat. Comprobat text. in l. 2.cap.nouit de iudicijs, cum ibi traditis cap.2.cap.si quis contra Clericum 4.c. significasti, cum alijs hoc tit.c.contingit 36.de sententia excommunicationis, c. inolita 42, cap.placuit 43. 11.quæst.1. l.generaliter, auth.statuimus, C.de Episcopis, & Clericus, cap.grauem de excessibus Prælatorum, cap.1.hoc tit. libr.6. l.nullus, el primero, y el segundo, 9.q. 2.l.sancimus, C.de Sacrosanctis Ecclesijs, l.si quis 34.C.de Decurionibus lib. 10.l.vegtigalia, C.de vegtigalibus, l.ius publicum, l.iurisgentium 7.§.si pasiscar ff.de pactis, l.12.tit.22.part.3.l.57. tit. 6.part.1.l.27.tit.34.part.6.illustrãt Couarr.in cap.quamuis 2.part. in princip. num.3.Anastasius Germunius libr.3.de sacrorum immunitatibus, cap.15.Gutierrez de iuramento 1.part.cap.16. n. 50.Gironda de priuilegijs, quæst.38.n. 227.Scatia de iudicijs lib.10. capit.11. numer.33.Bonacina de contractibns, disputation.3.quæst.1.puncto 1. num. 1.Villalobos in summa 2.part.tractatu 19.difficult.12.n.5.Anton.Faber.in rationali, ad text.in l.ius publicum, ff.de pactis, cum traditis à D.Balboa.in commẽtarijs ad hunc text.q.2.cumseqq.Osualdo ad Donel.lib.17.c.20.litt.X. & Y. 1

Ratio est, quia hoc priuilegiũ ab eius origine ab ipso Christo concessum videtur omni statui Clericali quatenus specialis familia Christi censetur, & siue sit eadem mediate à iure diuino, siue 2

sit

sit immediatè à iure diuino, siue mediatè à iure canonico; adeò perpetuum & immutabile, quod neque ab ipsis Clericis renuntiari possit, & sicut inuiti ad seculária tribunalia trahi non possunt, ita neque volentes, quia renuntiatio ipsa esset iniusta, & sacrilega statui Religiosso, & Ecclesiastico contraria, cum potius ob Christi bonorum, & publicã vtilitatem, quam hominum commodũ sit indultum, ne Clerici, qui diuina tractãt secularia iudicia subeant; cũ ingnominia, & dedecore totius ordinis clericalis, arguni. text. in cap. 1. ne clerici, vel Monachi, ideòque cum priuilegium illud sit immutabile, & ob publicam vtilitatem toto Collegio Ecclesiastico cõcessum, nihil mirum, quod priuatorũ conuentione renuntiari nõ possit, dict. l. ius publicum, ff. de pactis.

Primò obstabit vulgare illud axioma
3 quo docemur, quod quilibet priuilegium pro se introductum ad libitum renũtiare potest, l. siquis in cõscribẽdo, C. de pactis, cap. Apostolicam de regularibus, cap. quam periculosum 7. q. 1. Sed hoc exemptionis priuilegium concessum est in clericorum fauorem, cap. 2. de iudicijs: ergo ab illis ad libitum renũtiari poterit, d. l. si quis in conscribẽdo, siquidem beneficium inuito non conceditur, l. iudex, ff. de minoribus, l. inuito 69. ff. de regulis iuris. Sed huic dubio respond. debet quod argumentũ illud recte procedit si priuilegium illud tantum fuisset concessum clericis vt singulis ob priuatum eorum fauorem; sed cũ specie nostri text. constet clericis nõ fuisse concessum; sed eorum statui ob publicam vtilitatem, vt in decidẽdi ratione diximus, nihil mirum, quod ab eis renũtiari nõ possit. Neq; obstabit simile, quod in d. l. fi. C. de pactis, & in l. si quis in cõscribendo, C. de Episcopis & clericis, agitur de eadem specie de qua in textu nostro, & tamen clericis permissum est priuilegiũ illud renuntiare, quia dupliciter responderi potest. Primò, quod iura illa procedunt nõ in priuilegio generali to-
ti Collegio Ecclesiastico concesso; sed in particulari aliquibus certæ Prouinciæ existentibus, arg. tex. in c. dilecti 17. hoc tit. vel aliter dici poteris prædictas leges Cæsarias esse; ac ideò respectu clericorũ ex defectu potestatis nõ valere, ac penitus abrogatas esse per Põtificijs cõstitutionibus (vt in specie nostr. tx. expresse canetur) similiter est interprætandus tex. in c. omnis, § hæc si quis 11. q. 1. l. si quis cui alijs, C. de Episcopis, & Clericis: nam licet ibi proponatur Imperatorem quoddam priuilegium Ecclesiastici cum reuocasse id supponitur de facto nõ de iure à Principus fuisse factum: nam cum priuilegia illa nondum à Pontifice fuissent comprobata; sed solũ permissa recte per cõtrariũ vsum, vel cõtrariã vo lũtatẽ ab eodẽ Principe mutari potuerũt

Secundò obstabit dicere, quod priuilegiũ traditum in c. Oduardus de solu- 4
tionibus, videlicet, quod Clerici conueniantur; in id quod facere possunt est, concessũ toti Collegio clericali propter publicam vtilitatem ne mendicare cogantur in opprobrium totius status Clericalis ad exemplum armatæ militiæ, notat glos. 2. in l. miles, ff. de re iudicata; sed miles poterit hoc priuilegium renũtiare, l. penultima, C. de pactis, vers. *Propter cingulum militia*: ergo similiter clericus poterit priuilegium iurisdictionis, & tex. d. c. Oduardus, cũ vterque toti collegio clericali sit concessum. Sed huic difficultati satisfieri poteris ex rationibus supra adductis, neque repugnat tex. in d. l. penultima, C. de pactis, quia licet sit verum, quod miles armatæ militiæ renuntiare possit priuilegio illo, vt conueniatur nisi in quantum facere possit, non inde sequitur clericum, id etiam posse, quia ratio discriminis est: nam in priuilegio militis ius publicum principaliter non attenditur; sed solum in consequentiam. At verò priuilegium, nostri text. & illius cap. Oduardus, principaliter respicit ius publicum; ac ideò à clericis renuntiari non poterit.

Tertiò prædictis obstabit dicere, quod

priuilegium nẽ maritus conueniatur, ni
si in id, quod facere poteſt generaliter
5 omnibus maritis ob publicam vtilitatẽ,
& maritalem reuerentiã, & ſocietatem
eſt conceſſum, l. alia, §. eleganter, ff. ſoluto matrim. ſed hoc priuilegiũ renuntiari poterit, l. ſi quis creditur 50. ff. de pactis: ergo & ſimiliter illud clericorũ. Sed prædicta difficultas ex eo diſſoluitur, quia veriſimè eſt dicendum, maritum priuilegio illorenũtiarenõ poſſe d. §. eleganter, nam licet priuilegiũ illud prima tam mariti vtilitatem, reſpiciat tamen fundatur in reuerentia mariti, tanquam capiti debita, & renũtiatio illaſi admitteretur eſſet contra bonos mores, cũ exinde pietas naturalis, & capitalis reuerentia euerteretur, ideoque tanquam bonis moribus contraria non admittitur, arg. tex. in l. pacta, C. de pactis, nam iuri reuerentiæ nemo renuntiare poteſt, l. fin. C. de bonis libertorũ. Neque obſtat text.
6 in d. l. creditor 60. quia non loquitur de ſocietate maritali, ſed de alia ſociorum quo in caſu cum ad ſpeciale ſocij cõmodum priuilegium illud ſpectet, nihil mirum, quod renuntiari poſsit, arg. text. in l. ſunt qui 61. ff. de re iudicata. Neque prædictis obſtat tex. in l. quãuis 11. ff. de in ius vocãdo, vbi conſtat, quod ſi Patronus, ſine venia in ius fuerit vocatus, & ſponte compareat in iuditio nulla pena imponitur liberto, ex cuius deciſione cõſtat patronum priuilegium, quod ſibi ob naturalem reuerentiam eſt conceſſum, l. 2. C. de in ius vocando renuntiare poſſe: ergo cum eadem reuerẽtiæ ratio in marito extet, dicendũ videtur renuntiari poſſe, quia omiſsa interpretatione, quam refert Alciatus ind. l. fin. C. de in ius vocando, n. 4. Decius in d. l. 2. C. eodem, n. 10. Barboſ. in d. l. alia, §. eleganter, ff. ſoluto matrimonio, n. 18. Verius dicendum eſt, quod in d. l. quanuis non probatur: quod ſi libertus patronũ in ius, ſine venia vocauerit, & poſtea pœnituerit, & actionẽ nõ remiſserit euitat pœnam: nam etſi regulariter ſemel vocato patrono, ſine venia delictum ſit commiſsum, & poſt conſumationem delicti pœnitentia nihil proſit ad euitandam pœnam, l. 1 §. ſi quis rem, ff. de poſiti, l. ſi ea mente, ff. de furtis, tamen hoc ſpeciale eſt in ſpecie tex. in d. l. quanuis, vt propter pœnitentiam liberti liberetur patronus à moleſtijs iudicis, propter quas prædicta pœna fuit impoſita, notat Bart. in dict. l. quanuis, nu. 1. Alexander in l. vbi pactum numero, C. de tranſation. Alciatus in l. fin. num. 4. C. de in ius vocando, de qua re videndus eſt Decius in l. 2. C. de in ius vocando, num. 10.

Quarto prædictis obſtat text. in au- 7
then. vt ſine prohibitione matres, §. quia verò, collation. 7. vbi matri permittitur renuntiare omni legum auxilio: ergo ei licet renuntiare priuilegio, ne conuenia tur à filijs vltra quã facere poſsit, quod ob reuerentiæ rationem eis eſt indultũ, l. Patronus, ff. de re iudicata. Sed huic dubio reſpondetur facile, videlicet: nam cum hoc priuilegium detur in reuerentiam, quam filij præſtare debent parentibus, l. veluti, ff. de iuſtitia, & iure nõ poterit à matre renuntiari, argum. text. in dict. l. alia, §. eleganter, ff. de ſoluto matrimonio. Neque obſtat dict. §. quia ve- 8
rò, collation. 7. quia ſub illa clauſula generali, *omni legum auxilio, &c.* non continetur priuilegium reuerentiæ ob publicam vtilitatem indultum, notat Couarruuias lib. 2. variarum cap. 1. num. 3. & in cap. quanuis, 2. par. in principio, numer. 7. Matienço in l. 10. titul. 3. libr. 5. Compillationis gloſ. 1. num. 3. & de interprætatione ad text. in l. ad egregias 15. ff. de iure iurando, & capit. 2. de iudicijs lib. 6. plura diximus in titulo de teſtibus cogendis, & pro interprætatione ad textum in l. medicos, C. de profeſſoribus lib. 10. & l. 4. titul. 2. lib. 6. ordinamenti, videndus eſt Tiraquelus de nobilitate, cap. 20. num. 30. Gutierrez de iuramento 1. part. cap. 16. num. 12. Garcia de nobilitate gloſ. 6. in principio, num. 18. Couarruuias in dict. cap. quanuis 2. part. in princip. n. 5. Doctor Balboa in cõmentarijs ad hunc tex. q. 8. per totam.

Quin-

Quintò obstabit dicere, quod beneficium Senatus Consulti Velleiani mulieribus est concessum propter publicam vtilitatem, & earum fragilitatem, l. 1. & per totum, ff. ad Senatus Consultum Vellaianum, sed hoc priuilegium renũtiari potest, l. iubemus 21. C. ad Senatus Consultum Velleianum, dict. authent. vt sine prohibitione, §. præterea igitur, collation. 7. ergo similiter illud exemptionis clericorum renuntiari poterit. Sed hæc difficultas similiter dissoluitur ex supra tradditis in decidendi ratione: nam Velleiani priuilegium diuersa ratione mulieribus, quam priuilegium clericorum conceditur: nam illud speciali ter propter earum fauorem est concessum, secundariè tamen vertitur in publicam vtilitatem: ideòque poterit ab illis renuntiari: secus hoc clericorum nã præcipuè, & principaliter ob publicam vtilitatem toti collegio est concessum, vt sæpe supra tetulimus, an filius familias possit renuntiare beneficium Senatus Consulti Macedoniani, videndus est Gomecius de contractibus, cap. 6. num. 2. Menchica de successionum creatione, lib. 3. §. 28. num. 51. Gutierrez de iuramento confirmatorio, 1. part. capit. 43. Fachineus lib. 2. controuersiarum, cap. 62. Doctor Balboa in commentarijs ad tex. in cap. 1. hoc tit. quæst. 5. & similiter
10 an pactum, ne de AEdilitio AEdicto agi possit uidendus est Antonius Faber in rationali ad textum dict. l. pasciſci, ff. de pactis, & Cuiacius ibidem Bartolus in l. quod si nolit, §. si quid ita, ff. de AEdilitio AEdicto, & an præscriptioni renuntiari possit, videndus est Doctor Balboa in dict. cap. 1. hoc titul. quæst. 2. & similiter an pactum contra publicam vtilitatem admittatur videndus est text. in l. Imperatores, ff. de pactis, cui obstat textus in l. 5. C. de vsuris, & similiter est videndus text. in l. inter 42. ff. de pactis, cui obstat l. Epistola, §. pactum, ff. eodem, & l. si vnus 27. cum l. iurisgentium 7. §. 17. ff. eiusdem titul. & similiter aduersus decisionem textus in dict. l. si vnus 27. §. 48. obstabit tex. in l. 17. in princip. eiusdem tit. & l. ius adgnationis 34. eiusdem tit. ff. de pactis, videndus est etiam tex. in l. vt ius iurandum, ff. de operis libertorũ, & tex. in l. 5. §. Iulianus, ff. de administratione tutorem, cui obstat tex. in l. 9. & 10. ff. de liberatione legata, l. cum annis l. cerdonem, ff. de operis libertorũ, quæ omnia iura omitto, ne hoc opus fastidiosum videatur.

Sextò aduersus vltimam nostræ con- 11
clusionis partem quatenus asserit renũtiationem illam non valere, etiamsi iuramentum interueniat. Obstabit tex. in c. cum contingat 28. de iure iurando, cap. quamuis pactum de pactis lib. 6. auth. Sacramenta puberum, C. si aduersus vendi tionem. In quibus iur. bus cõstat, quòd etiam si actus defecit prohibitus, & invalidus tamen iuramento adhibito efficitur validus: ergo quamuis renuntiatio fori, simpliciter facta non valeat tamen adhibiti iuramento valere debebat, cui difficultati occurritur ex eo, quod iura in argumento adducta procedunt, quando actus sunt prohibiti, præcipuè & principaliter ob priuatam vtilitatem, secundario tamen in fauorem Reipublicæ, quo in casu actus illi renuntiabiles sunt & iuramento confirmari possunt: At verò textus noster procedit in renuntiatione fori Ecclesiastici, quæ admitti nõ potest etiam adhibito iuramento, quia ob publicam vtilitatẽ toti collegio clericali est concessum: nam aliàs iuramentum illud esset contra iustitiam, & bonos mores cum exinde tota ecclesiastici iurisdictio læderetur, de qua re plura dicemus in capite cum contingat de iure iurando.

Ad tex. in c. cum contingat, hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Clerici coram suo Episcopo conueniri debent, & nõ corã ijs quibus seruiunt, nisi consuetudo, vel priuilegiũ aliud inducat*

2 *Ratio assignatur.*

Priuatorum iurisdictio nõ datur ei, cui nulli præest iuditio. 3 *Ma-*

3 *Magistri habent iurisdictionem in suos scholares.*
Expenditur tex. in auth. habita, C. ne filius pro patre.
4 *Explicatur tex. in cap. fin. de offic. Archid.*
5 *Delicta ibi punienda sunt vbi committuntur.*
6 *Iurisdictio exerceri non potest in eos, qui sunt de propria familia.*
7 *Iurisdictio consuetudine introduci potest etiam in diminutionem dignitatis.*

CONCLVSIO.

CLERICI coram suo Episcopo conueniri debent nō coram ijs quibus seruiunt, nisi consuetudo, vel priuilegiū aliud inducat. Idem probat text. in cap. 1. de officio ordinarij, cap. conquærente 16. cap. dilectus 18. eodem tit. cap. omnes Basilicæ 10. 16. q. 7. c. cū Episcopus 7. de officio ordinarij lib. 6. cap. cum ex iuncto 12. in fin. de hæreticis, cap. Episcopus in synodo, cum seqq. 35. quæstion. 6. cap. excōmunicamus 13. §. adijcimus de hæreticis, cap. atsi Clerici, §. de adulterijs de iudicijs, argumen. text. in l. plures 3. & 13. ff. de officio Præsidis l. 58. & 59. tit. 6. part. 3. & quod consuetudine iurisdictio adquiri possit, probat text. in cap. irrefragabili 13. §. excessus de officio ordinarij, cap. fin. de officio Archidiachoni, cap. auditis 15. de præscriptionibus, cap. Romana, §, debent autem de appellationibus lib. 6. in Concilio Tridentino Sessione 24. cap. 3. versic. *Visitatores*, & Sessione 25. cap. 63. de reformatione, versic. *Cæteris*, l. 1. ff. de aluo scribendo, l. 1. & fin. C. de emancipationibus, l. & quia 6. ff. de iurisdict. omn. iud. exornant Cardosso in praxi, verb. *Iurisdictio*, num. 6. Valen. cons. 26. num. 17. Paul. de Castro in l. imperium 3. ff. de iurisdiction. num. 7. Gregor. Lop. in l. 13. tit. 13. part. 2. glos. 4. cum alijs infra referendis.

Ratio est, quia licet familiares sint, qui capitulo seruiunt, non tamen exinde sequitur, quod si capitulum non habuerit aliunde iurisdictionem eā adquirat ob solam rationem seruitij: siquidem modus ille adquirendi iurisdictionem in iure scriptus non reperiantur, & priuatorum consensu iurisdictio nō detur ei, qui nulli præest iudicio, l. priuatorum, C. de iurisd. omn. iud. l. 2. C. communia vtriusque iudicij, cap. vt nostrum 56. de appellationib. cap. si hoc tempore de electione lib. 6. Siquidem iurisdictio publici iuris est, l. 1. ff. de iurisdictione omnium iudic. l. 1. l. iudex, ff. de iudicijs merito si capitulo, neque per priuilegium, vel consuetudinem iurisdictio competat nullo modo poterit se intromittere in puniendis clericorū excessibus, cū id spectet ad propriū Episcopū cuius iurisdictio à iure cōmuni ratione dignitatis semper comprobata, & cōcessa cē setur d. c. 1. de officio ordinarij, cū supra traditis, poterit tamen capitulum ratione priuilegij, vel consuetudinis de personis, sibi seruientibus, de eorum excessibus cognoscere, quia per consuetudinē, seu priuilegium iurisdictio adquiri potest, d. c. 1. cap. irrefragabili, §. excessus de officio ordinarij, c. cū personæ de priuilegijs lib. 6. cum supra traditis.

Primò obstabit tex. in authent. habita, C. ne filius pro patre, versic. *Huius rei optione data scholaribus, quos coram Domino, vel Magistro suo, &c.* vbi cōstat, quod eo ipso quod quis sit alteri subiectus ratione domicilij, vel aliam ob causā dicitur esse iurisdictionis illius, cui seruit augetur difficultas, ex text. in cap. fin. de officio Archidiaconis, versicul. *Ac familiæ suæ*, vbi notant DD. omnes præcipuè Archidiaconus, & Zabarela in praxi 2. p. verb. *Episcopus*, §. 24. Zaullos in tractatu de cognitione per viam violentiæ 2. part. quæstione 58. in principio, videlicet quod laicus seruiens Episcopo, etiamsi non sit domicilliarius; sed de eius familia tantum coram eo, & non coram laico est conueniendus: ergo etiam cessante priuilegio, vel consuetudine poterint clerici delinquentes

con-

conueniri coram ijs quibus seruiunt. Sed hac difficultate non obstante attentius re perpensa verisimè dicendum est se iudico, quod licet ob rationem seruitij inducatur ius subiectionis in eos, qui seruiunt tamen ex eo, non adquiritur iurisdictio iudicialis, vt formaliter aduersus seruientes cognosci possit, sed tantũ simplex potestas corrigendi, & emendandi eorum excessus. Neque obstat tex. in dict. auth. habita, C. de filius pro patre, quia procedit ex alia causa, quam subiectionis, videlicet ex vi iurisdictionis: siquidem in constitutione illa Magistris iurisdictio: erga discipulos est concessa, vt habeant æqualem cũ Prælato. Ob studiorum fauorem, vt sic eorũ causæ facilius expediri valeant, quod priuilegium est concessum, ne ab studijs discipuli diuertantur, arg. tex. in cap. super specula 5. de Magistris. Neque obstat 4 tex. in d. cap. fin. de officio Archidiacon. quia procedit in alia specie, videlicet quando ipse Episcopus iurisdictionem habet, cui ex vi seruitij potestas ipsa introduci potest textus verò noster procedit in capitulo, cuius nulla iurisdictio vi te Episcopo in eis qui seruiunt extat, hodie tamen in praxi aliter obseruatur, videlicet laicum iudicẽ de laico: ita seruienti posse cognoscere; nisi primã tonsuram, & habitum Clericalem exerceant, notat Franciscus Suarez in tractatu de defensione fidei Catholicæ libr. 4. c. 29. n. 10. sed expræsse constat in Concilio Tridentino Session. 23. capit. 6. de reformatione, & latè refert Zauallos in tractat. de cognition. per viam violẽtiæ 2. part. quæst. 58. num. 9.

Secundò aduersus ea, quæ textus noster generaliter refert, videlicet, quod quando Clericus delinquit omnino apud proprium Episcopum puniridebet; ac ideò excludere videtur Episcopũ loci vbi delictum commissum est. Obstabit text. in cap. fin. hoc tit. l. 3. ff. de officio Præsidis, l. solent 7. ff. de custodia reorum, l. 2. C. vbi de crimine agi oportet capte placuit 6. quæst. 3. In quibus iuri- 5

bus constat delictum ibi puniendũ, vbi commissum est. Sed huic difficultati ex eo occurritur, quia etsi in conclusione supra adducta habeatur, quod ad proprium Episcopum Clericorum cognitio spectet, non ex eo infertur, quod punitio ipsa ad Episcopum in cuius Diœcesi delictum sit commissum non possit cõpetere, quia etiam ab eo; vbi delictũ cõmissum est puniri potest, cum etiam competens iudex dicatur, d. c. fin. hoc tit. Neque implicat consideratio illa, quæ ex tex. nostro versi. *Maxime super hys*, deduci solet, quia licet ex eo nonnulli deducant, quod etsi delictum alibi cõmittatur proprius Episcopus adiri debeat, tamen vera illius versiculi interpretatio est ita vt intelligatur suppositis terminis habilibus, hoc est, cùm ex parte alterius Episcopi non fuerit petitum; quod si ibi fiat remissio, vt de delicto ipso cognoscat: nã si petitio ita fieret tũc delinquens remittendus est Episcopo, vbi delictum fuerit commissum. Siverò petitio ab eo fuerit omissa, tunc ab Episcopo domicilliario puniendus est, cùm ei subditus sit, & ordinariam iurisdictionem retineat, dict. cap. 1. de offic. ordinarij, cum supra traditis.

Tertiò aduersus nostrũ text. in vers. *Nisi forte*, dũ statuit, quod si consuetudine, vel indulgẽtia, capitulo id fuerit permissum poterit seruientes punire. Obstabit tex. in l. qui iurisdictioni 10. ff. de iurisd. omn. iud. l. vnic. C. ne quis insuæ causa. In quibus iuribus cõstat neminẽ posse aduersus eos, qui sunt de propria familia iurisdictionẽ exerceri, c. postremo 36. de appell. Ergo cũ ex ijs cõstet illã nostri tex. cõsuetudinẽ irrationabilẽ, & inhonestã esse admitti non poterat, arg. tex. in c. dilecti 8. 10. & fin. de cõsuetudine, l. quod non ratione 39. ff. de leg. Sed huius dubij facilis erit interpretatio ex ijs, quæ refert glos. in præsenti, verb. *Vel cõsuetudine*: dũ asserit cõsuetudinẽ illã, videlicet vt quis adquirat iurisdictionẽ in causis suæ familiæ nõ fuisse irrationabilẽ: siquidẽ Episcopus si aduersæ par- 6

te

to fuerit ſuſpectus recte poterit recuſſari: nãſi cõſentirẽt impedimẽtũ nõeſt quominus iuriſdictio illa exerceri poſsit: ſiquidem ſuſpitio, quæ oritur ex familiaritate tollitur, tacito litigantium cõſenſu, argum. tex. ſi quis in conſcribẽdo 39. C. de Epiſcopis, & Clericis. Neque obſtabit ſi dixeris, quod quando cauſa ad ipſum iudicem ſpectat, tunc abſque vlla iuris recuſſatione adeò impeditus reputatur, quod nulla ei iuriſdictio cõpetat, d. l. vnica, C. nequis in ſua cauſa, cap. 10. & 24. quæſt. 4. quia id procedit, quando cauſa ſpecialiter ſpectat ad perſonã ipſius iudicis; at verò textus noſter procedit, quando ad familiares tantum nõ vero ad iudicem ſpectat: & tunc interim dum non interuenerit recuſſatio non præſumitur interdicta iuriſdictio.

[7] Quartò obſtabit dicere, quod iuriſdictio omnium cauſarum ratione dignitatis ad Epiſcopum ſpectat, dict. cap. omnes Baſilicæ 16. quæſt. 7. cap. conquærẽte 6. cum alijs de officio ordinarij; ſed quoties conſuetudo introduciturad tollendum id, quod proprium alicuius dignitatis eſt non admittitur, l. omnes 33. C. de decurionib. ergo ſimiliter nec in præſenti admitti debet. Sed hæc difficultas parum obeſt ſi dixeris, quod tunc demum conſuetudo non debet admitti ad tollendum id, quod proprium dignitatis eſt, cũ abſque ratione, vel cauſa legitima fuerit admiſſa: ſecus verò & è contra, vt conſtat ex eadem l. omnes 33. ver ſicul. *A conſuetudine temeraria, vſurpationis obtineant*, l. de quibus 32. cũm vulgatis, ff. de legibus; At verò in ſpecie noſtri textus non eſt introducta contra rationem: ſiquidem ſeruitij cauſa admittitur, vt conſtat ex iuribus, & rationibus ſupra adductis cum ex eo nõ lædatur ordinaria Epiſcopi iuriſdictio, cum vnicuique locus præuentionis ſit: ſiquidẽ quoties ſpeciali titulo alicui iuriſdictio competit ſemper intelligitur, quod ſit acommulatiuè cum ordinaria iuriſdictione, l. fin. C. de iuriſdiction. omn. iudicum, l. fin. C. vbi cauſa fiſcalis, l. 1. C. de offic. præfecti vrbis, notat Couar. in practicis, c. 4. n. 12. Pax in praxi 2. tomo. prælud. 1. n. 9. Parlad. libr. 2. rerum quotidianarum, cap. 1. num. 13.

Ad textum in cap. poſtulaſti 14. hoc titul.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus loci, vbi delictum commiſſum eſt punit Clericum delinquentem etiam beneficij priuatione.*
2 *Ratio aſsignatur.*
3 *Clericus apud iudicem domicilij ſui cõueniendus eſt.*
Domicilia plura quis habere poteſt, & vtrobique conueniri.
4 *Clerico delinquenti panitentia iniungẽda eſt ab eo Epiſcopo in cuius iuriſdictione commoratur.*
5 *Rei delinquentes vbicunque inuẽti fuerint ibi puniri poſsunt. Sed qualiter id intelligendum ibi explicatur, & l. 1. C. vbi de crimin. agi oporteat.*
6 *Explicatur text. in l. non eſt 11. §. fin. ff. de cuſtod. reorum.*
7 *Sententia vnius iudicis non producit effectum, contra exiſtentes in alieno territorio, & ibi explicatur.*
Falcem in meſſem alienam nemo imittere poteſt, ibi.
8 *Executio ſententiæ remittenda eſt ad Epiſcopum loci, vbi Clericus beneficiũ habet cum litteris requiſitorijs, & n. 9.*
10 *Clauſula illa ſeruatis ſeruandis ſemper debet præſupponi.*

CONCLVSIO.

EPISCOPVS *loci vbi delictum commiſſum eſt condenat Clericũ delinquentem, & poteſt eum priuare beneficio alibi ſito, ſed executio realis fieri debet ab Epiſcopo ipſius beneficij.* 1 Idem probat textus in cap. final, hoc titul. capit. 1. §. 1. de priuilegijs libr. 6. capite placuit 6. quæſtione 3. capite 1. de rapto-

raptoribus, cap. si peccauerit 19. 2. quæ stion. 1. cap. si illic 29. 23. quæst. 4. Clementina Pastoralis, §. verum de sententia, & re iudicata, l. solent, ff. de custodia reorum, l. si cui. §. penultimo, l. fin. ff. de accusationibus, l. final, ff. de noxalibus actionibus, l. 3. ff. de officio Præsidis, l. 1. & 2. authent. quia in Prouincia, C. vbi de criminibus agi oporteat, authentica vt nulli iudicum, §. si quis verò comprehensorum, collation. 9. authentica si verò, C. de ad l. Iuliam de adulterijs, l. 1. titul. 29. part. 7. exornant Iulius Clarus in praxi quæst. 38. & 39. Tiberius Decianus lib. 4. tractatu crimina. capit. 38. Gomecius 3. tom. de delictis, cap. 1. Farinacius de Inquisitione, quæst. 7. numer. 19. Franchis decision. 37. Boerius decisi. 29. Thesaurus in Pedamontanis, decisi. 90. nu. 2. Fachineus lib. 9. controuersiarum, cap. 20. Osualdus ad Donellum lib. 17. commentariorum, c. 16. litteraC. Couarr. in practicis, c. 2. & 11. n. 6.

Ratio quare iudex, vbi delictum perpetractum est competens quoad eius punitionem, dicitur etiam si Reus ibi domicilliarius non sit, ea est, quia ex delicto ipso Respublica simul, & Magistratus læditur merito, cum Reipublicæ expediat delicta in eo loco puniri, vbi fuere perpetrata vt bonis, & quietis hominibus qui quoddãmodo pessimo facto, & exemplo læsi sunt satisfiat, & mali à criminibus abstineant delinquentiũ punitione territi, l. capitalium, §. famosos, ff. de officio præsid. & ne offensus impensis deterritus cogatur alieno foro litigare: nam aliàs accusationem omitteret; Tum etiam, quia expeditior sit probatio, cum facilius reperiãtur testes in loco, vbi delictum commissum est merito, vt scandalum cesset, & offẽsa Reipublicæ iudici, & parte irrogata debito modo purguetur, & vt eorum exẽplo alij se abstineant recte in præsenti est decissum, quod delicti ratione Episcopus loci vbi commissum est sit competens, etiamsi alibi Reus domicillium, vel beneficium habuerit, executio tamen cõpetit ei, vbi beneficium est situm; neque Episcopo vbi delictum est commissum conceditur, quia Episcoporum fines, & territoria, vnicuique sunt obseruanda, cap. 1. 9. quæst. 2. cap. 2. de constitution. lib. 6. merito ne detur confusio, & discordiæ oriantur illa executio pænæ Episcopo competit, licet alibi delictum fuerit commissum.

Primò obstat text. in cap, Sanctorum 2. 70. distinction. vbi cauetur, quod Clericus vbi domicillium habet, adeò ibi domicilliarius est, vt nullum alium superiorem cognoscat, quam illum cui Ecclesia ipsa subest: nam cum Clericus ad residentiam teneatur, cap. 1. & per totum de Clericis non residentibus, ne residentia illa impediatur iustum esset, ne apud iudicem, vbi delictum cõmissum est, sed apud proprium Episcopum domicilliarium conueniatur, argumento tex. in cap. nullus 3. te temporibus ordinando rũ. Sed huius dubij facilis erit, explicatio si dixeris, quodquanuis verũ sit, quod ratione beneficij, quis sortiatur domicillium, tamen non ex eo deducitur domicilliũ ita precisum esse, quod excludat aliud, quod per delictum contrahitur, cum pluribus in locis domicillium existere possit, notat glos. verbo: *Domicillia*, in cap. 2. de sepulturis, lib. 6. Cum non solum ratione originis, patrimonij, contractus, beneficij; sed etiã delicti ratione domicillium, quoad punitionem adquiratur, notat Doctor Balboa plures referens in commentarijs ad textum in cap. fin. hoc tit. §. 3. nũm. 14. Neque implicat beneficij residentia, quia hæc ratio tantum operari potest in eo, quod ob eius respectum domicilliũ adquiratur: non vero vt exinde aliud in altero loco cõpetens tollatur; neque residentia impedit: siquidem pro eo tẽpore etiãquode delicto agitur, etiam in ipsamet propria *Ecclesia* residentia haberi non possit donec delictum per pæna satisfationem fuerit purgatum.

Secundo obstat textus in cap. 1. 16. quæstion. 1. vbi pro crimine commisso

pæni-

pœnitentia eſt imponenda ab eo Prælato, in cuius iuriſdictione delinquens cõmoratur. Cuius textus difficultatem effugies ſi dixeris textum illum tantũ accipi debere in ſpecie de qua loquitur hoc eſt in foro conſcientiæ, cum quis confitetur Sacerdoti, vt ab eo abſolutionem Sacramentalem recipiat: nam tũc non attenditur locus delicti, cum deficiant conſiderationes ſupra in ratione decidendi adductæ: nam Sacerdos vice Dei fungitur, & vbique ei iuriſdictio illa competit, notat Bonacina in tract. de Sacramentis. diſput. 5. quæſt. 7. punct. 2. num. 10. circa finem, Thomas Sãchez lib. 3. de matrimonio diſp. 34. num. 2.

Tertiò, obſtat text. in leg. 1. C. vbi de criminibus agi oporteat in cuius ſpecie docemur, quod rei delinquentes, vbicunque reperti fuerint ibi puniri poſſunt. In cuius textus difficultate, omiſſa Oſſualdi interprætatione lib. 17. commentariorum, capit. 16. littera E. dum aſſerit illud eſſe admiſſum propter publicam vtilitatem ad quam ſpectat ne delicta maneant impunita, cap. vt famæ de ſententia excommunicationis, l. ita vulneratus 51. ff. ad legẽ Aquiliam, quam ſequitur Doctor Barboa in cap. finali, hoc titul. §. 3. num. 156. Verius iudico criminis Reos in loco delicti, vel domicilij puniendos. Neque obſtant illius textus verba ibi: *Vbicunque*, quia nõ ſunt generaliter accipienda: ita vt vbicunque reperiantur puniantur etiam, ſed particulariter, vbicunque reperiantur domicillium habere: nam alias fruſtra cautum eſſet, vt in criminali cauſa Actor forum rei ſequeretur, l. in criminali 5. C. de iuriſdictione omnium iudicum, ſicque conſtat Reum prodelicto accuſſari poſſe in loci, vbi delictum cõmiſſum eſt, & domicilij, vel originis ſi ibi reperiatur: nam tunc etiam ibi domicillium haberi præſumitur, notat Panormitanus in præſenti, num. 48.

Quartò prædictis obſtat tex. in l. nõ eſt 11. §. fin. ff. de cuſtodia reorum, vbi cõſtat, quod etiam ſi Reus ſit captus, vbi delictum commiſſit remitti debet ad domicilliarium iudicem, vbi Reus eſt; ſed huius dubij vera interprætatio pendet ex eiuſdem textus verbis ibi: *Quod eſt iuſta cauſa faciendum &c.* Siquidem tex. ille procedit quando iuſta remiſſionis cauſa extat, & iuſta dicitur cũ Reus priuilegiatus in foro eſt, nam tunc propter militiæ priuilegium petente iudice competenti ei remitti oportet, l. ſolẽt 7. l. de militibus 9. ff. eiuſdem tituli, notat Oſualdus ad Donellum lib. 17. cap. 16. littera M. & de interprætatione ad text. in l. 4. §. Reus capitalis, ff. de re militari infra dicemus in cap. propoſuiſti 19. hoc tit.

Quintò prædictis obſtabit dicere, in iure non eſſe permiſſum ſententiam vnius iudicis efectum producere circa res exiſtentes in alieno territorio, l. cũ vnus 12. §. is qui de bonis authoritatis poſſidendis: ſiquidem mandatum iudicis extra territorium non admittitur, l. pupillus 239. §. territorium, ff. de verborum obligationibus, l. vnica, C. vbi per tutorem, vel curatorem, cum nemo facem in meſſem alienam mittere poſſit, c. venerabilem 34. in princip. de electione; ac ideò extra territorium in puriè, cui paretur, l. fin. ff. de iuriſdictione omnium iudicum, cap. 2. de conſtitutionibus lib. 6. ergo ſententia priuationis beneficij ab Epiſcopo in præſenti lata ſuſtineri non potuit ex eo, quod beneficium extra territorium ſit ſitum. Sed in hac difficultate omiſſa gloſſæ interprætatione in præſenti verb. *Delinquit, & finalis.* Verius reſponderi poſſe arbitror, quod quanuis: ita ſit, quod nullus iudex poſsit ſe intromittere in alterius iuriſdictione, hoc tamen non implicat, vt Epiſcopus poſsit Clericum à beneficio in alterius Diœceſi ſito priuare: nã cum ius ipſius benefficij cohæreat perſonæ Cleri delinquentis, tanquamquid acceſsorium in perſonã, & circa ipſam delicti rationem fundata ſibi iuriſdictio: mirũ non eſt perſonã ipſam cõſiderari, vt extenſio ad ipſum beneficium

fiat,

fiat, cum accessorium naturam sui principalis sequatur, cap. accessorium 42. de regulis iuris lib. 6. l. etiam 8. C. de iure dotium, notat Abbas in præsenti, numer. 7.

8 Sextò aduersus secũdæcõclusionis partẽ quatenus in ea docemur executionẽ sententiæ ad Episcopum loci, vbi beneficium situm est remittendam esse, iuxta textum in leg. à Diuo Pio, §. sententiam Romæ, ff. de re iudicata. Obstabit textus in capit. 1. de raptoribus, authentico vt nulli iudicium, §. siquis vero compræhensorum, collation. 9. l. 2. ff. de iurisdictione omnium iudicum, capit. præterea 5. cap. significasti 17. de officio delegati, in quibus iuribus constat ad iudicem rei condenatorem ipsius sententiæ executionem spectare, ne aliàs eius iurisdictio frustratoria reddatur, iuxta textum in capitul. cum veniissent 3. de eo qui mittitur in possessionem, l. final, C. de iudicijs. Sed huius dubij solutio pendet ex eo, quia quamuis fateamur iudicem delegatum suam sententiã exequi, id debet intelligi in legato Pontificis, & ita sunt interprætanda iura supra adducta, & quatenus supponimus iudices posse suam sententia exequi, id debet intelligi suppositis terminis habilibus, hoc est casu in quo executio ipsa facienda est intra terminos iurisdictionis, non aliàs vt ne detur repugnantia, iudex se intromittat in alterius territorio ex iuribus, & rationibus supra adductis.

9 Septimò aduersus eandem secundã nostri textus partem, quatenus supponit executionem simpliciter per iudicem beneficij fieri debere nulla facta mentione de litterarum requisitione. Obstabit textus in l. 1. ff. de officio Consulis, l. properandum 11. §. sin autem reus, C. de iudicijs. cap. 1. §. contrahentes, hoc titul. libr. 6. In quibus iuribus constat alterius iudicis litteras desiderari, vt sententia eius ab extraneo iudice exequi possit. Sed hæc difficultas parum obest ex eo, quod etsi in specie nostri text. simpliciter sit assertum executionem priuationis beneficij ad Episcopum ipsius beneficij spectare, non tamen ex eo excluditur, quod debeat fieri præcedentibus litteris requisitoris, cum in quacunque dispositione subintelligatur clausula illa: *Seruatis seruandis*, iuxta text. in l. 1. C. de Sacrosanctis Ecclesijs, quam doctrinam veriorem esse iudico, etsi aliter senserit Abbas in præsenti n. fi. dequa re plura cõgerit Antonius Pichardus omnino vidẽdus in manuductionibus ad praxim 2. p. præcepto 4. num. 39. cum seqq. 10

Ad textum in cap. ex parte 15. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Miserabilis persona potest laicum interdicto vndè vi coram iudice Ecclesiastico conuenire, etiamsi res sit feudalis.*

2 *Ratio assignatur.*
Interdictum vnde vi habet locum cum quis à possessione fundi, vel ædium per vim deijcitur ibi.

3 *Actor forũ rei sequi debet limitatur ibi hæc regula.*

4 *Dos exigi, & peti debet in domicilio viri.*
Expenditur tex. in l. exigere dotem, ff. de iudicijs.

5 *Feudales causæ etiam inter Clericos apud dominum feudi tractari debent.*

6 *Delegatus iudex intra duas dietas, tamen cognoscere potest secundum hunc tamen.*
Explicantur tex. in cap. statutum 11. §. cum vero de rescript. lib. 6 & c. fi. §. conseruatores de offic. de leg. eodem lib.

CONCLVSIO.

MISERABILIS persona potest laicum interdicto vndeui coram iudice Ecclesiastico conuenire, etiamsi res substracta feudalis dicatur. Idẽ probat

textus in capite ſuper quibuſdam 26. in fine de verborum ſignificatione, cap.1. & 2.cum alijs 87. diſtinction. cap. Regum,cap.adminiſtratores, cap. Principes 25.quæſtion.5.cap.viduam 34. diſtinct.cap.ſi quis 24.quæſtion. 3. Exodi 22.Iſaiæ 1.Zachariæ 7.l. 1. C. quando Imperator inter pupillum, & viduam, l.5.tit.3.part. 3. illuſtrant Guido Papa quæſt.466. Couarruuias in practicis, capit.6.Afflictis deciſ. 257. Fulgoſius in dict.leg.vnica, C. quando Imperator, Palacius Rubius in cap.inter veſtras de donationibus inter,numer. 12. Menochius de arbitrarijs caſu 66. Vbeſenbechius in rubrica,C. quando Imperator inter pupillũ,Treintaquinchius in practicis lib.2.reſolut.2.de citatione, num. 26.Gailius lib.1. obſeruation. 1. num. 42.Franchis deciſ.178.num.8. & deciſion.194.&599.Schifordexerius ad Fabrum tractatu 4.quæſt.4. Marta de iuriſdictione 2.part.cap. 21. Maranta in praxi 4.part. diſtinction. 9. principali, num.194.Doctor Balboa, plures referens in præſenti,Oſualdus libr. 8.capit. 32.littera K.& lib.17.cap.20.litt. B.

Ratio eſt,quia vbi agitur de iniuria, aut violentia miſerabilibus illata cauſa,
2 & defenſio ad Eccleſiam ſpectat, iuxta textum in cap.ſi quis el ſegũdo 24.quæſtion.3.& cum interdictum,vndè vi locum habeat,cum quis a poſſeſsione fundi,vel ædium per vim,vel injuriam eiectus eſt,l.1.C.vndeui,§.recuperandæ in ſt. de interdictis:ideò in præſenti vidua, tanquam miſerabilis perſona potuit interdicto illo aduerſus nobilem etiam laicum coram iudice Eccleſiaſtico vti, iuxta textum in dict.cap.ſuper quibuſdam de verborumſignificatione,quod etiam procedit ſi cauſa feudalis ſit: nam licet leges feudorum generaliter tribuant iuriſdictionem domino fæudi,dict. capit. cæterum 5.de iudicijs,tamen cum miſerabiles perſonæ fauorabiles ſint, dict. cap.defenſione 87.diſtinction.& in fæudalibus legibus ſpecialiter non ſit prohibitum,vt coram Eccleſiaſtico iudice conueniant ſuos debitores:ideò admittuntur ex eo,quod etiam ſi de illis prohibitionis mentio fuit habita nõ admitteretur,tanquam contra Eccleſiæ immunitatem.

Primò obſtabit text.in cap. cum ſit generale 8.hoc tit. vbi generali regula tradditur, quod Actor forum rei ſequi
3 debet,at in præſenti,tam Regina ſpoliata,quã nobilis Reus ſpoliator rei ſunt: ergo nobilis tanquam Reus coram laico,tanquam coram proprio iudice:non verò Eccleſiaſtico cõueniri poterat;ſed prædicta regula parum obeſt:nam quãuis verum ſit,quod Actor forum rei ſequi debeat, tamẽ id ceſſat quoties adeſt aliqua ſpecialis ratio, quæ contrarium ſuadet qualis eſt,quæ in præſenti concurrit, fauor miſerabilis perſona cum oprimitur,& ſpoliatur rebus ſuis,præciuè,quia non infringitur regula illa: ſiquidem in ſpecie propoſita laici ipſi:ita de foro Eccleſiæ efficiuntur,vt in illo tã quam in proprio foro cõueniantur,quẽ admodum conueniri poſsit in ſæculari, quod admiſſum eſt ob miſerationẽ, & fauorem debitum viduis, & miſerabilibus perſonis.Neque obſtabit ſi dixeris, fauorem illum nõ eſſe admittẽdũ in dãnũ tertij, vt in eadẽ ſpecie inter viduã, & laicum Eccleſiaſtica iuriſdictio denegatur in cap.ex tenore 11.hoc tit. Quia reſponderi debet,quod in d.c.ex tenore agitur de diuerſa ciuili perſonali,vel reali actione in præſenti vero de criminali ſpolationis cauſa diſceptatur,vbi diſpar eſt ratio:nam cum aduerſarius nobilis ſpoliationis delictum cõmiſiſſet nulla in iuria ei irrogatur,cum ſua ſponte, & voluntate propter delictum ſe ſubdidit Eccleſiaſticæ iuriſdictioni,arg. text. in l.Imperatores 34.verſic. *Ipſe te huic pœnæ ſubdidiſti*,ff.de verbor.ſignificat.& quemadmodũ ſcienti,& cõſentienti nulla fit in iuria,ſic & in præſenti,nec ea attendi debet cum ſpolium ſponte cõmiſiſſet,& Regina ſpoliata vidua,& miſerabilis perſona reputetur.Neque obſtabit ſi inſtes,quod non eſt minor ratio,

vt

vt laicus conueniatur in foro Ecclesiæ super interdicto vndeui, quã super alia actione, cum si à vidua cõueniatur semper extat miserationis causa, vt vtroque in casu apud Ecclesiasticũ conueniatur, d.c. super quibusdam 26. in fin. de verb. significat. d.c. 1. & 2. 87. distin. Quia negandum est, eandem miserationem esse in actione reali, vel personali, quæ extat in interdicto vndeui: nam in hoc notoria miserationis causa est, cũ statim quod spoliatio ipsa viduæ fit, maxima ei irrogatur iniuria, ac ideo tãquã opressæ, & miserabili iudicio Ecclesiasticoei succurritur ex rationibus, supra adductis, quæ ratio in cæteris actionibus cessat, cum à principio non constet de iniuria, neque de iniusta opressione rei Cõuenti, quæ omnia in spoliatione extant.

Secundò obstat text. in l. exigere dotem 85. ff. de iudicijs, vbi constat, quod dos exigi, & peti debet in domicilio de tẽtoris; sed in præsenti Regina Angliæ agit de dotis ex actione, vt ex littera cõstat: ergo nullo mudo pro ex actione illa adire potuit Ecclesiasticum iudicem. Qua in difficultate dicendum est textũ in dict. l. exigere dotem, procedere quãdo dos ipsa à principio ciuiliter petitur quo in casu vidua, etiam forum rei sequi debet: secus verò, quãdo agit de dote criminaliter in vim spolationis: nam tunc laicus de interdicto illo coram Ecclesiastico conueniri poterit præsertim cum in præsenti agatur de dotalitio: nõ verò de dote, vt in dict. l. exigere, de qua re videndus est, Anton. Faber. in rationali ad text. in d. l. exigere 65. ff. de iudicijs.

4

Tertiò aduersus secundam nostri textus partem quatenus asserit, quod etiãsi dotalitia res feudalis fuerit poterit vidua Ecclesiasticum iudicem adire. Obstabit text. in cap. cæterum 5. de iudicijs, capit. extrans missa 6. cap. verum 7. hoc tit. in quibus iuribus constat, quod si causa feudalis fuerit, etiam inter Clericos nullus alius, quam feudalis dominus iudex erit. Cui difficultati respõdit glos. in præsenti, verb. *Exceptionibus alijs*, scilicet dũ affirmat iura, in argumẽto adducta procedere, quando quæstio fæudi est in petitorio iudicio: nam tunc etiamsi vidua agat debet petere coram domino feudi: secus vero cum de possessorio spolij iudicio agitur, vt in præsenti: nam tunc coram Ecclesiastico iudice poterit agere, quæ interpretatio deducitur, ex textu nostro, ibi: *Non obstantibus exceptionibus alijs, quæ in petitorio potius, quam in possessorio, quod Regina contra eundẽ nobilem intentabat locum habere videntur.* Ratio differentiæ est, nam quando tantum agitur de iudicio possessorio spolij extraordinariè restitutio conceditur omissis feudalis legibus in tantum ius cõmune obseruetur, vt spoliatus ante omnia restituatur, cap. in litteris cum alijs de restitutione spoliatorum: præcipuè in præsenti cũ spoliata miserabilis persona esset, cui Ecclesia succurrit ex rationibus supra adductis legibus feudalibus eõ præhẽdi nõ poterit, notat Abbas, Butrius, & D. Balboa in præsenti, n. 3.

Quartò aduersus nostrum text. vers. *Et ipsam diœcesim, vltra duas dietas, &c.* Ex quo constat delegatum in causa sibi commissa posse intra duas dietas procedere, iuxta text. in cap. nulli 28. cum vulgatis de rescriptis. Obstabit text. in cap. statutum 11. §. cum vero, versic. *Nullus*, de rescriptis lib. 6. cap. fin. §. conseruatores de officio delegati, eodem libr. 6. in quibus iuribus constat vnicam tantum dietam delegato iudici competere. Sed huic dubio dicendum est textum nostrum, & textum in dict. cap. nulli procedere de iure antiquo, & sic iure illa correcta censeri, per textum in dict. cap. statutum, §. cum vero, & d. cap. final, vt ita sensit Abbas in præsenti à num. 10. Cardinalis Zauarela cons. 71. in princip.

6

Ad textum in cap. conquæstus 16. hoc tit.

DE huius textus materia supra diximus in cap. si diligenti 12. hoc tit.

Ad text. c. dilecti filij 17. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiatus vt non teneatur respondere, nisi in certo loco, si in alio respondere, vel soluere promittat ibi poterit conueniri, vel vbi domicillium habet.*

2 *Ratio assignatur.*
Promittens certo loco soluere ibi contraxisse censetur.
Domicillium præcipua iurisdictionis causa dicitur.

3 *Clericus suo arbitrio non potest sui iudicis iurisdictionem declinare.*

4 *Tacitū rō debet plus operari quāexpressū*
Priuilegium alicui communitati concessum irrenuntiabile est.

5 *Expenditur tex in l. si cōuenerit, ff. de iurisd. omn. iud.*

6 *Delegata iurisdictio vltra res, vel personas in rescripto cōtētas extēdi nō potest.*

7 *Explicatur tx. in l. exigere dotē 56 ff de iudic.*

8 *Contrahētes conueniri non possunt in loco contractus, nisi ibi inueniantur.*
Explicatur tex. in cap. 1. §. contrahentes de foro compet. lib. 6.

9 *Cōtractus & distractus eiusdē iuris sunt*
Explicatur tx. in l. cōtract. §. in omni, C. de nō num. pecun. l. 2. C. vbi & apud quem.

10 *Forum sortitur quis non tantū ratione cōtractus, sed etiā quasi cōtractus ratione.*
Hæres conueniri debet, vbi defunctus debuit, vel contraxit, & num. seqq.
Hæres vbi à fideicōmissarijs, vel legatarijs conuenire potest, & n. seq.

11 *Domicillium ex habitatione, & animo adquiritur.*
Explicatur tex. in l. 2. C. de iurisd. omn. iud.

12 *Explicatur text. in l. hæres absens 19. in princ. ff. de iudic.*

13 *Explicatur tex. in d. l. hæres absens, §. fi.*

14 *Explicatur tex. in l. is qui Romæ 34. ff. de iudic.*

15 *Iuditium cōpromissariumeum defuncto cæptum ad hæredem non transit.*

CONCLVSIO.

¶ *Priuilegiatus, vt non teneatur respondere, nisi in certo loco si in alio respondere, vel soluere promisit ibi poterit conueniri, & etiam vbi domicillium habet.* Prima conclusionis pars comprobatur, ex tex. in c. fi. hoc tit. c. 1. §. neque etiam, eodem tit. lib. 6. l. 3. ff. de bonis authoritate iudicis possidēdis, l. quæro 100. ff. de soluti. l. 1. ff. de eo quod certo loco, l. cōtraxisse 20. ff. de action. & obligat. l. Titium 48. §. tuto rei, ff. de administr. tutor. l. argentarium 45. ff. de iud. l. 1. C. vbi conuenit qui certo loco dare promisit, l. 8. tit. 9. part. 1. l. 32. tit. 2. part. 3. l. 1. & 2. tit. 16. lib. 8. Recop. l. 20. tit. 21. libr. 4. Recop. exornant Couarr. in practicis c. 10. n. 5. Barbos. in commentarijs ad tex. in l. hæres absens 19. §. fin. ff. de iudicijs, Gutierrez de iuram. 3. 9. c. 16. n. 4. idem in quæstionibus canonicis, c. 34. n. 9. Antonius Pichardus in manuductionibus ad praxim 2. p. præcepto 4. n. 3. 39. & 40. Secūda vero cōclusionis pars, videlicet quod Reus habens priuilegium, vt certo loco conueniatur conueniri etiam possit in loco domicilij cōprobari potest, ex tex. in d. c. fin. hoc tit. c. penultimo de temporibus ordinandorum lib. 6. l. 2. ff. de bonis authoritate iudicis possidendis, l. incole 29. ff. ad municipalem, l. hæres absens 19. §. 1. & fin. l. fideicommissum 50. §. vltimo, ff. de iudicijs, l. 1. C. de municipibus, & originarijs lib. 10. l. 2. C. de iurisdict. omn. iudic. Clemen. Pastoralis, versic. *Denique*, de re iudicata, glos. verbo. *Si alterius*, in c. vt domi meis de Parrochijs, gloss. in cap. is qui de sepulturis lib. 6. l. sola domus, l. domicillium, l. libertus, §. sola, ff. ad municipalem, exornant Barbos. in d. l. hæres absens, §. proinde, & final, ff. de iudicijs, Duarenus ad titulum de iudicijs, cap. de foro competēti, Menochius lib. 6. de præsumptionib. præsumption. 42. n. 5. Tiraq. de retract. §. 9. glos. 2. n. 21. & seqq. Gailius libr. 2. obseruationum, obseruat. 36. n. 11. Cuiacius lib. 14. obseruationum, c. 14. & lib. 24. c. 33. Osuard. lib. 17. commentarior. c. 12. littera A. & B. plures qui refert D. Balboa in c. fin. hoc tit. §. 1. n. 58.

Ratio

Ratio primæ conclusionis partis est, quia cum quis certo loco soluere promisit ibidem etiam cõtraxisse videtur, d.l.3.de bonis authoritate iudicis possi. l.contraxisse 20.ff.de actionibus,& obligationibus:nam tunc domicilij forum renuntiasse videtur,notat Couarr.in practicis cap.10.num.5.Gutierrez de iuramento 3.part.cap.16.n.4.& quanuis ratione domicillij,vel cõtractus quis possit conueniri, vel vbi domicillium habet,dict.cap.fin.cum supra traditis, tamen quando solutio in alium locum destinata est ibi tantum non vbi cõtractus fuit celebratus,nec vbi domicillium habet conueniendus est,dict.l.3.ff.de bonis authoritate iudicis,l.quæro 100.ff.de solutionibus, & ratione contractus quis conuenitur,vbi contraxit.Tum quia ex contractu tacite fit,vt vbi obligatio est celebrata ibi etiam dissoluatur, l. argentarium 45.§.1.ff.de iudicijs,cum natura ipsius obligationis sit,vt eodem modo quo fuit contracta,eodem etiam dissoluatur,l.nihil tam naturale 35.ff.de regulis iuris.Tum etiam,quia ijs in locis in quibus negotia gesta sunt faciliusprobationes possunt inueniri,& veriora documenta præstari,l.vltima in fin.C. vbi de ratiocinijs,tam publicis,quam priuatis, Barbos.in dict.l.hæres absens,§.1.Cuiacius lib.11.obseruationum, cap.14.Ratio enim quare quis vbi domicilliũ habet conueniri potest, etiamsi priuilegium habeat vt certo loco conueniatur ea est,quia domicillium præcipuè iurisdictionis causa dicitur,cum naturalis,& potentior forus alio quocũque dicatur: siquidem vnusquisque eius territorrij iudicij,suppositus est in quo domicillium habet:dict.l.hæres absens,§.1.& final,dict.l.si fideicommissum 50.§.vltimo,ff.de iudicijs:nam vt territorium ipsum sic, & omnes qui ex territorio sunt subijciuntur,l.pupillus 239.§. territorium,ff.de verbor.signification. Barbos. in dict.§.fin.n.32.Donel.dict.c.12.nam etsi regulariter in foro contractus, vel solutionis destinatæ necesse sit, quod ibi respond.tamẽ id nõ obseruatur in domicillij foro:siquidem in eo conueniri potest.& si alibi existat notat Paulus de Castro in d.l.hæres absens,ff.de iudicijs Primo obstabit tex.in c.significasti 18. vbi constat clericum suo arbitrionõ posse iudicis iurisdictionem declinari, idẽ docet tex.in l.12.tit.22.p.3.ergo quanuis clericus promittat debitam quantitatem certo in loco soluere,ex eo non poterit ibidem conueniri,cum illa iudicis prorrogatio Clericis prohibita.Cui dubio verissime est dicendum,quod quanuis certum sit clericum alterius,quã proprij Episcopi non posse iurisdictionẽ declinare tamen id locum habet, quando expræsse pacto explicito est factũ:secus verò cum implicitè iusta subsistente causa,ob publicam vtilitatem iurisdictio illa prorrogatur, vt facilius commertia, & contractus inter omnes cælebrentur, vt considerat Pontifex in præsenti, præcipuè cum iurisdictio illa ab ipsa lege sit inuenta ex rationibus supra adductis:& ideò ratione contractus non pendet a litigantium voluntate;sed a lege ipsa cum aduersus inuitos ratione cõtractus exerceri possit,quod in prorroganda iurisdictione locum non habet:siquidem ex litigantium consensuextendatur,l.si cõuenerit,ff.de iurisdict.omn.iud. Neque obstabit si dixeris,quod neque per pactum tacitum id fieri potest,cum maior virtus taciti,quam expræssi non possit esse,l. qui ad certum 5.ff.locati,quia regula illa cessat,quando circa actum tacitum contingit aliquod iuris fomẽtum, quod deficit in expræsso.Nam tunc tacitus vt in præsenti maiorem vim habere præsumitur, quam expræssus notat Panormit.in præsenti n.4.Neque similiter obstabit si dixeris,priuilegiũ inpræsenti generaliter concessum fuisse omnibus Anglicis,vt ex littera constat: ac ideò irrenuntiabile esse,arg.text. in c.si diligenti 12.hoc tit.Quia etsi priuilegiũ committati indultum irrenuntiabile sit, tamen in præsenti renuntiabile est,quia non fuit concessum communitati, vel

Collegio,sed singulis Angliæ personis respiciens eorum singularem commoditatem independentem à iure publico, notat Butrius in præsenti,n.27.Ancharranus 7.& 13.Secundo obstat tex. in l.si 5 conuenerit 18.ff. de iurisdict. omnium iudicum. Ex cuius decisione deducitur, quod etiam si quis promittat corã vno iudice respondere,adhuc compelli non potest,vt ibi subeat iudicium,cum pœnitere possit:ergo & in præsenti Episcopus,qui promisit extra proprium locũ respondere recte potuit iurisdictionem illam declinare.In cuius textus difficultate omissa Ioannis Andræ, Ancharrani,& Butri interprætatione in præsenti num.23.Verius dicendum est, quod in præsenti nõ agitur de hoc casu, quod dubium extat an ex simplici promissione de respondendo corã vno iudice pœnitentia admittatur;sed an per ipsam solemnem promissionem inducatur priui legij renuntiatio, vt quis non teneatur in certo loco respondere:ac ideò cum illa species diuersa sit ab ea, quæ in præsenti traditur nullum dubium extat præcipuè cum plura de interprætatione textus dict.l.si conuenerit,diximus in cap.1.de iudicijs.

Tertiò obstabit dicere,quod quamuis sit verum,quod priuilegiatus qui certo loco soluere promittit ibi sit conueniẽdus tamen in præsenti id admitti non potest:siquidem iudex coram quo fuit Conuentus Episcopus Durmensis Delegatus,& non ordinarius erat,vt ex eius 6 contextura constat,cuius respectu promissio illa,nihil potuit operari: siquidẽ delegata iurisdictio:adeò restricta est, vt neque vltra res, vel personas in rescripto comprehensas extendi possit, capit.P.& G.40.de officio de legati, capite sedes Apostolica 5.de rescriptis: ergo male in præsenti ob solam simplicẽ promissionem compellitur Episcopus coram delegato iudice responderi. Sed huius dubij solutio pendet ex his , quæ supra retulimus in cap.1.hoc titulo,dubio vltimo,quæ omnia in præsenti repetenda sunt.

Quartò obstat textus in l. exigere dotem 56.ff.de iudicijs. In cuius specie 7 mulier dotem exigere non potest, vbi dotalis contractus fuit celebratus, sed vbi maritus domicillium habuit. In cuius textus difficultate omissa interprætatione Cuiacij ibidem Donel. libr. 17. cap.14.dicendum est, dotis restitutionẽ & solutionem ex tacita contrahentium voluntate destinatam videri in locũ domicillij mariti, in quem ipsa vxor, & eius fortunæ ex vi matrimonij transferuntur,l.penult.ff.de iurisdictione omnium iudicum,l.filij 22.§.1.l.vltima, §. item rescripserunt,ff. ad manucipalem, quare cum locus contractus sit in quem solutio confertur dict.l.3.ff.de rebus authoritate iudicis,&c.dict.l. contraxisse, iusta de causa Consultus asserit dotis exactionem fieri debere in domicillio mariti,notat Antonius Faber in rationali ad textum dict.l.exigere dotem.

Quinto obstat textus in cap.1.§.contrahentes,hoc tit.lib.6.vbi constat con- 8 trahentem non esse conueniendum coram iudice contractus,nisi ibi inueniatur,aut bona habuerit,igitur ratione cõtractus quis non sortitur forum. In cuius textus difficultate omissa Castrensi interprætatione in l.1.n.3.ff.de eo quod certo loco respondendum est textum in dict.§.contrahentes intelligi debere, quando celebrantes nulla habent bona, vbi contraxerunt,& quamuis iudex ratione contractus non possit ibidem cognoscere ob defectum bonorum, tamen poterit declarare missionem ex primo decreto,& super eius executione iudicem,vbi sunt bona requirere, vt actorem in bonorum possessionem mittat. At verò textus noster loquitur,quando contrahentes ibidem bona reperiuntur habere, quæ interprætatio deducitur, ex dicto §.contrahentes 2.part.vbi constat in loco contractus Reum esse conueniendum si ibi bona habuerit, notat Couarruuias in practicis capit. 1. numer.4.Donellus lib.17.cap.14. versic.

fic. *Sequitur*, Duaren. de iudicijs, cap. de foro competenti.

Sextò aduersus ea quæ in præsenti, notãt omnes, videlicet quod quẽadmodum ratione contractus quis conueniri
9 potest vbi contraxit, sic etiam vbi distraxit, iuxta textum in dict. l. exigere dotem, l. hæres absens, §. perinde, versi. *Distraxit*, ff. de iudicijs: nam contractus, & distractus à pari procedũt, l. Pomponius §. præterea, ff. de adquirenda possess. Socin. regul. 106. Tiraq. lib. 1. de retractu, §. 8. glos. 5. n. 2. Gutierrez in quæstionibus canonicis, cap. 34. num. 9. Obstabit textus in l. in contractibus, §. in omni, C. de non numerata pecunia, vbi is qui confessus est mutuam pecuniam recipisse potest in loco contractus exceptionẽ non numeratæ pecuniæ opponere, etsi exceptio illa non numeratæ pecuniæ ad rescisionem contractus tendat. Augetur difficultas ex text. in l. 2. C. vbi & apud quem cognitio in integrum restitutionis, vbi conuentio distractus fieri debet, vbi Reus domicilium habet; sed licet horum iurium nodus indissolubilis, videatur tamen omissa interpretatione, quam refert Couarr. lib. 1. variar. c. 4. n. 1. Beroius in c. 1. de in integrum restitutione, n. 162. verisime dicendum arbitror multum interesse an rescisio cõtractus petatur iure actionis: an vero exceptionis, nam in primo casu in domicilio rei peti debet, iuxta regulam text. in l. 2. C. de iurisdict. omnium iudicum, & de iure actionis, interprætandus est textus in d. l. 2. C. vbi & apud quem: si verò exceptionis iure rescisio petatur: tunc proponi poterit coram iudice excipientis: nam cum excipiens vicem rei gerat, & Actor illum debeat conuenire corã suo iudice nulla in iuria Actori fit, si exceptio tendens ad rescisionem contractus coram rei iudice proponatur, & ita est interprætandus text. in d. l. in contractibus, §. in omni, C. de non numerata pecunia.

10 Septimò aduersus ea, quæ in præsenti notant DD. omnes, videlicet quod nõ solum ratione cõtractus quis forum sortitur, verum etiam quasi contractus voluti ex additione hæreditatis cum ex additione illa hæres creditoribus hæreditarijs, ex quasi contractu, teneatur §. hæres, instit. de obligat. quæ quasi ex cõtractu nascuntur: ac ideò legatum ac fideicõmissum peti oportere, vbi hæres contraxit hoc est hæreditatem adiuit, dict. §. hæres, l. qui sabsentis, §. hæres, ff. de actionib. & oblig. l. qui cum alio, ff. de regul. iur. Obstabit text. in l. fideicommissum 50. ff. de iudic. vbi constat fideicommissum petendum esse, eo in loco vbi maior pars hæreditatis est. Augetur difficultas ex text. in d. l. hæres absens in princip. vbi constat hæredem conueniendũ esse vbi defunctus debuit, vel cõtraxit, nõ tamen vbi maior hæreditatis pars extat, quæ omnia iura ex eo ad cõcordiam reducenda sunt, si attendamus text. in d. l. fideicommissum 50. ff. de iudicijs, nihil noui statuisse, quod regulis supra adductis repugnet: siquidem in specie illius textus, idem in legatis, & fideicommissis, quod in cæteris obligationibus, & cõtractibus statuitur: siquidem duo sunt loca, vbi Reus hæres conueniri potest, vel vbi domicilium habet, vel vbi contraxit seù contraxisse præsumitur, notat Donel. lib. 17. commentariorum, c. 15. nam fideicommissum recte peti potest, vbi hæres domicilium habet, siue ibi sit hæreditas, siue nulla pars hæreditatis extet, d. l. si fideicommissum 50. §. sed & rescriptum, ff. de iudicijs, poterit etiam extra domicilium cum hærede agi, vbi hæres cũ fideicõmissarijs cõtraxisse videtur & tũc quo ad fori priuilegiũ nõ attẽditur, vt hæres cõueniatur, vbi cõtraxit; sed vbi pecunia, seù res legata soluenda est, arg. tex. in d. l. 3. ff. de reb. auth. iudicis possidendis, d. l. contraxisse, ff. de action. & oblig. nã legatũ, vel fideicõmissum præstari debet, vbi testator voluit, & sicuti in cõtractibus volũtas cõtrahẽtiũ expectãda est sic, & in legatis, vel fideicõmissis testatoris volũtas attẽditur, l. ex facto, §. rerũ, ff. de hæredib. instit. l. verbis legis,

ff. de

ff.de condition.& demonſtrat. ideòque vbi teſtator fideicommiſsum ſolui voluit ibi etiam præſumitur hæredem cõ traxiſſe, ſiue ibi ſit maior hæreditatis pars,ſiue minor,ſiue nulla,ſi vero teſtator de loco præſtationes fideicommiſsi non cauit:tunc id ſequendum, quod vero ſimile eſt,& vero ſimilẽ creditur teſtarẽ ſoluere velle,vbi facilius, & cõmodius hæres præſtare poſsit,l.cum proponebatur,ff.de leg.2.l.pater 101.§. 1. ff. de condition.& demonſtr.cum teſtatorum voluntas potius ſit in ſubleuandis, quam in onerandis hæredibus, ideòque ſi res certa, vel quantitas relicta ſit ibi dari debet,vbi res eſt quanuis alibi petatur,l.quod legatur,ff.de iudicijs, l.cum res in princip.ff.de leg.1.cum ex mente teſtatoris ibi præſumatur præſtationẽ fieri,vbi commoditas hæredis extat,& ibi contraxiſſe videatur:ac ideò ex rationibus ſupra adductis ſolum etiam ibi tenetur d.l.contraxiſſe,ff.de action.& obligat. merito cum legatum rei certe ſit ſoluendum,vbi res legata eſt ibi etiam contractus, vel quaſi additionis geſtus videtur,vel fideicommiſſum ibi petatur l.& 50.& 52.§.fin.ff. de iudicijs.

Octauo obſtat tex.in l.cũ res in prin- 11
cip.ff.de leg.1.l.quod legatur,ff.de iudicijs,vbi legatnm, vel fideicommiſſum rei certæ alibi peti poteſt,quam vbi res eſt,quanuis ſi ibi petatur ibi daridebeat. Cui dubio veriſsime reſpondendum arbitror,quod etiam vbi hæres domicillium habet res certa legata peti poterit,& ſimiliter etiam vbi maior hæreditas pars extat licet alibi res ſit,l.etſi ſuſcepit,§.final,ff.de iudicijs:Nam cum res certa legata ibi peti poſsit, vbi teſtator creditur voluiſſe:tunc præſumitur voluiſſe,vbi maior hæreditatis pars eſt,vel domicillium hæredis extat cumſemper præſumatur teſtatorem voluiſſe hæredi conſulere,notat Oſuald.ad Donel.libr. 17.commentari,cap.15.littera C. ſiue vero res in certa legata eſt, cum nullo certo loco fideicommiſſum extet:tunc ibi peti debet,vbi hæreditas relicta eſt, vel vbi maior eius pars extat,l.vnica, C. vbi fideicõmiſſum, &c.l.ſi fideicõmiſſum in principio,ff.de iudicijs,cum ſimiliter de coniecturata teſtatoris voluntate appareat voluiſſe hæredem præſtare in locis illis,vbi facilius poſſet, cum ibi contraxiſſe,videatur dict.l.3.cum ſupra traditis, & pro interpretatione textus in l. ſed etſi,§.ſi libertis,ff.de iudicijs, videndus eſt Oſualdus ad Donelum lib.17.commentari,cap.15.litt. D.apud finem. Hæc ratione contractus ſufficiant nunc domicilli foro agendum eſt.

Nono aduerſus ſecundam noſtri tex- 12
tus partẽ & ea,quæ ſupra retulimus,videlicet domicillij cauſa forum ſortiri, ac domicillium ex habitatione, & animo conſtare. Etſi quis ſedes tranſtulerit,vetus amittere,& nouum vbi extat conſtituere,l.ſi quis poſtea 7.ff. de iudicijs,l.penultima,ff.de iuriſdictione omnium iudicum,dict.l.hæresabſens, §.1. ff.de iudicijs.Obſtabit textus in l.2.C.de iuriſdictione omnium iudicum, vbi cõſtat Reum ibi conueniri oportere, vbi domicillium habet,vel tempore contractus habuit licet illud poſtea tranſtulerit.Sed huic dubio reſpondendũ eſt domicillium,quod olim Reus habuit non eſſe cauſam fori ſortiendi,ſed cõtractus tantũ,vbi celebratus eſt l. hæres abſens 19.§.1.ff.de iudicijs,dict. l. contraxiſſe, ff.de obligation.& actionib.dict. l.3. ff. de rebus authoritate iudicis: ac ideò nihil videtur obſtare text.in d.l.2.C.de iuriſdictione omnium iudicum, vti late diſputat Donelus lib.17.commentar.capit.12.

Decimo obſtat tex.in l.hæres abſens 13
19.in principio,ff.de iudicijs,vbi cõſtat hæredem non eſſe conueniendum, vbi domicillium habet;ſed vbi defunctus habuit. Sed huic difficultati,ex eo occurritur,quia multum intereſt, an quis ex propria perſona:an verò ex perſona alterius cõueniatur:nã ſi nõ propio nomine;ſed defuncti,ſeù alterius,tũc ibi ſe defendere agẽdus eſt vbi cõueniripotuit il-

le

le, ex cuius persona cõuenitur: ac ideò potius est inspiciẽdũ domicilliũ defuncti, quã hæredis, & ita obtinet tex. in d. l. hæres absens in princ. secus verò dicẽdũ si proprio nomine conueniatur, vt in specie nostri textus.

Vndecimo prædictis obstabit sequẽs cõsideratio, videlicet si hoc esset verũ se
14 queretur, quod hæres cõueniretur in domicilio defuncti, etiã si ab eo esset absẽs quẽadmodũ defunctus cõueniretur etiã si ibi nõ vixisset, & in domicilio non extaret, iuxta tex. in d. l. hæres absens, §. fi. Sed hoc repugnat verbis eiusdem text. versic. *Si ibi reperiatur*, quæ verba denotant aliter hæredem in domicillio defuncti posse conueniri, quam si ibi reperiatur. Sed hac difficultate non obstante verisime est dicendum, hæredem cõueniri posse in domicillio defuncti, etiã si ibi non reperiatur quemadmodum, ac defunctus posset, d. l. hæres, §. fi. siquidẽ hæres, & defunctus vna eademque persona reputantur, auth. de iure iurando à moriente præstito, collat. 5 Neque obstant verba text. d. l. hæres absens, versic. *Si ibi reperiatur*, quæ prioribus repugnare videntur, quia alijs omissis dicendum existimo Vlpianum in d. l. hæres in principio significare hæredem etiam absentem à loco, vbi defunctus debuit esse cõueniendum statimque affirmare, similiter in eodem defuncti loco esse conueniendum, si ibi reperiatur, quæ omnia scripsit ad denotandum hæredem absentem, siue præsentem conueniendũ esse, eo in loco vbi defunctus debuit, quæ interprætatio deducitur, ex verb. illo. *Defẽdẽdus*, quod verbũ propriè refertur ad absentem à loco, vbi iudicium disceptatur, arg. tex. in l. solutionem, ff. de solutionib. & ex alio verb. *Conueniendus*, quod ad præsentẽ in loco iudicij refertur merito, cum vtrũque cõtineat text. ille nulla supereſt repugnantia. Neque obstabit illud verbum, *absens* ex quo diuersos casus Vlpian. fecisse nõnulli deducunt. Quia resp. est cum Donel. lib. 17. cõmẽtarior. c. 11. dum asserit ideò Vlpian. de absente hærede in principio locutũ fuisse, quia discrimẽ cõstituere voluit inter hæredem absentem, & præsentem non ad hoc vt conueniri nõ possit; sed quod attinet ad conueniendi facultatẽ, voluit enim significare, quod si hæres absens sit, possit etiã defendi vbi defunctus debuit, non tamen conueniri, quia nec natura absens propriè conuenire dicatur; sed si ibi reperiatur præsens ibi etiã conueniendus simul, & defendẽdus est, acq; ita verb. illa: *Si ibi reperiatur*, non ad defendendũ, sed ad cõueniendum hæredẽ referuntur: siquidem cõuenitur de Reo præsente, propriè agitur cum propria sermonis proprietate Præsens cõueniri, absens verò defendi dicatur notat Vlpian. in l. item ait 21. §. hæc autem, ff. ex quib. causis maioris, cum traditis à Donel. vbi sup. siquidem hæres absens, adeò defendi debet. vbi defunctus erat, vt si latitet, aut nõ defẽdatur mittatur aduersarius in possessionẽ bonorum, l. satis, ff. de in ius vocan. l. ite ait, §. hæc autem, ff. ex quib. causis maiores: nam quamuis re vera domicillium defuncti ad hæredẽ nõ transeat cum in facto cõsistat, & ea quæ facti sunt ad hæredes non transeãt, arg. text. in l. cum hæredes, ff. de adquir. possess. tamen quoad defectum fortiẽdi forum transire videtur, nam cum hæres nõ ex sua; sed ex defuncti persona cõueniatur ibi cõueniri debuit, vbi defunctus domicillium habuit, non tamen vbi ipse habet, vt constat ex iuribus, & rationibus, supra adductis.

Duodecimo prædictis obstat tex. in l. 15
is qui Romæ 34. ff. de iud. vbi constat, quod vt hæres in domicillio cõueniatur si alibi habitet desideratur, quod priusde functus ibidẽ iudicũ suscepisset hoc est, cũ eo cæptũ fuisset. Qua in difficultate opinor dicendum, quod vt hæres ibidẽ hoc est Romæ cõueniatur, vel se defendere debeat, quod nõ est necesse iudiciũ prius cũ defuncto Romæ cæptũ esse, ex his quæ sup. retulimus, notat Rom. cõs. 30. n. 2. Anchatr. 244. n. 2. Neque contrarium refert text. in d. l. is qui Romæ,

quia

quia ideò requiritur iudicium ibi cum defuncto cæptum fuisse non ad hoc, vt id sit necesse, vt ibi hæres conueniri possit; sed ad hoc vt eadem instantia in hæredem transeat: ita vt non sit necesse nouam, cum hærede litem inchoare, l. tã ex contractibus, ff. de iud. notat Barbos. in d. l. hæres absens, n. 22. Couarr. in practic. c. 8. n. 3. Gail. obseruat. 57. n. 9.

Decimò tertio prædictis obstabit dicere, quod si hoc esset verum sequeretur, quod id etiam in compromisso esset obseruandum hoc est iudicum cõpromissarium cum defuncto cæptum adhæredem transire, siquidem arbitria sunt sunt redacta ad instar iudiciorum, l. 1. ff. de receptis arbitris; sed hoc iudicium non transit iuxta text. in l. diem proferre, ff. de recæptis arbitrijs, cap. fi. de arbitris: ergo nec illud transire debet, quẽ vt dissoluam nodum obseruandum censeo discrimen esse inter iudicia ordinaria, & arbitraria: nam arbitraria non trãseant ad hæredes, nisi id expræsse fuerit actum in compromisso, c. fin. de arbitris, ordinaria vero in hæredem transeunt, etiam si nihil dictum fuerit, c. præsentia de testibus, l. oratio, ff. de feriis, l. vnica, C. ne ex delictis defunctorum, ratio diuersitatis est, quia arbitri communiter amici eliguntur, siquidem litigatores à ordinario iudice recedunt, propter confidentiam, quam in arbitrum habent, quæ ratio in hærede cessat; & ideò ad eũ non transit, l. non distinguamus, §. quæsitum, ff. de receptis arbitrijs. Notat Panormitan. in dict. cap. fin. num. 4. Dueñas reg. 128. & quoad cætera nostri tex. verba, videlicet an rescriptam contra ante cessorem impetratum compræhendat etiam successorem, & an successor adimplere teneatur contractus prædecessoris videre oportet ea quæ, supra retulimus in cap. quia V. vndecimo de iudicijs.

16

Ad textum in cap. significasti 18. hoc titulo, de foro competenti.

De materia huius textus plura diximus in cap. 1. cap. si diligenti 12. hoc tit. quæ omnia in præsenti repetẽda cẽseo.

Ad textum in cap. proposuisti 19. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Citatus tenetur coram iudice citãte causam prosequi non obstante, quod postea mutauerit forum.*

2 *Ratio assignatur.*
Dominium adquiritur in rebus corporalibus per traditionem, in incorporalibus vero per vsum, & exercitium.

3 *Iuditium vbi cæptum est ibi finem accipere debet.*

4 *Explicatur tex. in l. cum quadam puella, ff. de iurisd. omn. iud.*

5 *Ex facti narratiua non recte summitur argumentum ad iuris dispositionem.*

6 *Pupillus non obstante citatione potest declinare forum, & iurisdictionem.*
Explicatur tex. in l. contra pupillum, ff. de re iudicat.

7 *Explicatur text. in l. qui autem ff. si quis cautionibus.*

8 *Reus capitalis criminis si postea miles factus fuerit non remittitur ad iudicem, apud quem fuerat accusatus, & n. 9.*
Per citationem præuenitur iurisdictio, nec nouo priuilegio tollitur.
Explicatur text. in l. si quis postea, ff. de iudit. & l. 4. §. Reus capitalis, ff. de re milit.

9 *Apud Romanos ad militarem disciplinam solum honesti, ac diuites aspirabãt.*
Intelligitur tex. in l. qui cum vno, §. si Reus, ff. de re milit. & in l. hos accusare, §. hoc beneficio ff. de accusat.

CONCLVSIO.

1 *LEgitime citatus tenetur coram iudice citante causam prosequi non obstãte, quod post citationẽ mutauerit forum.*

Idẽ probat tex. in c. plures 8. de officio de leg. lib. 6. c. 1. c. præterea 5. c. prudẽtiã 21. C. gratum, C. relatũ de offic. de leg.

cap.

cap. 1. de litis contestatione, vbi plura retulimus. cap. vt debitus honor 59. de appellation. l. si quis postea quam 7. l. vbi cæptum, ff. de iudicijs, l. vnica, ff. de officio Consulis. l. cum quædam puella, ff. de iurisdiction. omniũ iud. l. lite, ff. de vsuris, l. tutor petitus 28. ff. de excussationibus tutorum, l. 1. C. de iudicijs. l. 12. tit. 7. part. 3. l. 10. titul. 13. lib. 8. Recop. illustrãt præter ordinarios in præsenti Gailius lib. 1. obseruation. 11. Tiberius Decianus lib. 4. tractatu crim. cap. 20. 21. & 23. Barbosſa in dict. l. si quis postea quã, Anton. Faber in rationali ibidem, & in dict. l. vbi cæptum, Marta de iurisdictione 2. part. cap. 2. & 3. Antonius Gomez tom. 3. de delictis, cap. 10. nu. 5. Gutierrez in practicis lib. 1. quæst. 5. num. 1. Lãçelotus de attentatis, cap. delite pendente, limitation. 2. num. 16. Donelus libr. 17. commen. cap. 12. Azeued. in l. 1. tit. 4. lib. 1. Compillationis.

Ratio est, quia quemadmodũ vt quis plenum ius adquirat necesse est, vt dominium adquirat in rebus corporalibus per traditionem, in incorporalibus per vsum, & exercitium, l. traditionibus, C. de pactis, l. si partem, ff. quemadmodum seruitutes amittantur: ita similiter cum iurisdictio sit incorporalis, & ad eius adquisitionem vsus iurisdictionis desideretur, qui traditionis locum habet, l. 1. & 2. l. si conuenerit, ff. de iudicijs, iusta de causa expræsse non censetur iurisdictio prorrogata ante vsum illius; sed tũc demum perfecto iudici adquisita dicitur cum Reus in ius vocatus est ex eo, quod (vt supra retulimus) vsus iurisdictionis traditionis locum habere videtur, ac ita quasi præuenta nihil prodest, si postea fori mutatio fiat, cum vbi cæptum est iudicium ibi finem accipere debeat, ne lites nimium protrahantur iudex, & aduersarius illudantur, l. vbi cæptum, ff. de iudicijs, & cũ per personæ in ius vocationem, seu citationem negotium desinat esse integrum, dict. cap. gratum, & iurisdictio præuenta dicatur, capit. capitulum sanctæ Crucis de rescriptis cum citatio iudicij fundamentum sit, §. omnium, instituta de pœna temere litigantium, iusta de causa is qui coram iudici competenti Conuentus est necesse habet, vsque ad finem persistere; etiãsi nouo priuilegio mutauerit forum: siquidem eo vti non poterit, dict. l. si quis posteaquam, ff. de iudicijs, quod etiam in criminalibus causis locum habet, cum valeat argumentum de ciuili ad criminalem causam, l. hoc accusare, §. hoc beneficio, ff. de accusationibus, argumen. text. in l. absentem, ff. de pœnis.

Primò obstat tex. in l. cum quædam puella, ff. de iurisdictione omnium iudicum, vers. *Post susceptum iudicium*, vbi constat ad præuentionem iurisdictionis solam citationem non sufficere, sed omnino desiderari integram causæ cognitionem hoc est litis contestationem, in cuius text. in dificultate respondere posse arbitror, quod ibi tantũ refertur casus, vt ipso euenerat, videlicet latam fuisse sententiam antequam puella nuberet, & consequenter antequam forum mutaret, & respondit Consultus, quod nõ obstante fori mutatione, iudex debet ad finem causæ prouenire, quod si lata non esset sententia; sed susceptum iudicium tantum non obstante fori mutatione debet idem iudex de causa cognoscere: nã ex illius text. verbis facti contingentiã referentibus non fit argumentum ad iuris dispositionem, ac ideò supra traditis nihil obstare videtur, notat Decius in d. l. cum quædam puella, n. 2. Curtius Iun. 14. videndus Osuald. ad Donel. lib. 17. c. 18. litt. F. & Anton. Faber in rationali, ad tex. in d. l. cum quædam puella. 3

Secundò obstat tex. in l. contra pupillum, ff. de re iudicata, vbi Consultus docet pupillũ corã vno iudice citatũ posse coram alio ad litigandũ venire, ita vt impugnè posset litẽ semel incoatam deserere. Augetur difficultas ex eo, quod etiãsi post citationem à minore iudice facta à maiore fuerit causa recepta poterit inferior aduersus superiorẽ: etsi nõ per modum in cõ petentiæ, tamẽ per modũ 4

præ-

præuentionis agere, notat Gailius libr. 1. practicarum obseruation. 29. num. 3. Cui dubio dupliciter responderi potest: Primò, quod vel text. ille intelligatur, quando idem à diuersis iudicibus pro diuersis causis citatus fuit, ac ita locum nõ habebit præuẽtio, vel eo in casu quo pro eadẽ causa à duobus iudicibus eodẽ tẽpore citatus est: nam tunc perfertur citatio illius iudicis, qui maioripræest tribunali: nam præuentio in re dubia pro maiori Tribunali præsumitur, notat Bald. in l. Senatus nu. 3. C. qui accusare non possunt, Alexan. in dict. l. contra pupillum, Barbos. in dict. l. si quis postea quã, n. 12. ff. de iudicijs, secus dicendum si cõstat iudicem minoris Tribunalis præoccupasse: nam ratione præuentionis semper cognoscit; neque tenetur causam remittere ad iudicem maioris Tribunalis, argum. text. in dict. cap. cum satis, cap. fi nal de officio Archidiaconi.

Tertiò prædictis obstat tex. in l. qui autem, ff. si quis cautionibus, vbi is qui nouo priuilegio vtitur non videtur in eadem causa sisti, & certum est illius textus verba intelligenda esse de eo, qui in ius vocatus est, & simul cautionẽ iudicium sisti præstiterat, & nihilominus Consultus asserit, quod si se ita sisterit nouo priuilegio vtatur, non videtur in eadem causa stisti: ergo significat illũ nouo priuilegio vti posse, ita vt non videatur, in eadem causa sisti, vt apud primũ iudicem defendi compellatur. Cui dubio respondendum est, Paulum in dict. l. qui autem non aduersari superius traditis cum non doceat eum qui in ius vocatus est omni priuilegio nouo aduersus priorem iudicem semper vti posse; sed solum aliquando veluti si Actor patiatur, vt Reus priuilegio suo vsus alio iudicium reuocet, cum Actori liceat iuri suo renuntiare, iuxta tex. in l. si quis C. de pactis: ac ideò ex diffinitione Pauli deducitur ex priuilegio alio iudicium reuocante non videri extitisse in eadem causa: ac ideò aduersus illum committi stipulationem iudicio sisti in id quod Actoris interest, notat Donelus dict. lib. 17. cap. 18.

Quartò obstat text. in l. 4. §. Reus capitalis, ff. de re militari, vbi Reus capitalis criminis, si postea miles fuerit factus non est ad eum iudicem remittendus, apud quem accusatus fuerat; sed per militarem iudicem puniri debet. Augetur difficultas ex eo, quod statim quo quis citatus est, adeò præuenta iurisdictio dicitur, vt neque ex nouo priuilegio superueniente tollatur, dict. l. si quis postea, ff. de iudicijs, in cuius textus difficultate omissa emendatione Cuiacij, & Anroni Fabri interpretatione in dict. l. si quis postea. Verius dicendum existimo militem in dict. §. Reus capitelis, ex ea ratione ad ciuilem, & priorem iudicem non remitti, quia nouum crimen admissit, eo ipso, quod militiæ sededit cum antea capitalis criminis Reus esset factus: siquidem in stricta illa populi Romani militari disciplina nõ quilibet permittebatur ad militiam aspirare, sed honestis solum, & diuitibus, vt ex Aulo Gelio lib. 16. cap. 9. Iustoipsio de militia Romana lib. 1. Dialog. 2. & ita ad bestias damnatus, vel deportatus similitẽ se elegi passus fuerit, capite puniẽdus est, dict. l. 4. §. 1. ff. de re militari, quam eandem pœnam patitur qui Reus capitalis criminis voluntarius miles factus fuerit, quod etiam in magistratus electione admittitur, l. vnica, C. de Reis postulatis lib. 10. l. si Reus delatus, ff. de muneribus, & honoribus, capite omnipotens de accusationibus; neque inquiritur iam de priori crimine; sed posteriushoc quasi militare acriter vindicatur, & hac de causa non remittitur ad ciuilem iudicem coram quo fuerat accusatus; sed à militari præfecto iudicandus, & condemnandus est, & ita obtinet text. in dict. §. Reus capitalis, iuxta tex. in §. quoque eiusdem legis, notat Barbos. in dict. l. si quis posteaquam, n. 164. cum sequẽtibus Osualdus ad Donelum lib. 17. capite 18. littera B. Ita similiter est interpretandus textus in leg. qui cum

vno,

vno, §. si Reus, ff. de re militari, notat Guido Papa decision. 202. Neque prædictis obstat textus in l. hos accusare, §. hoc beneficio, ff. de accusationibus, vbi supponitur alicuius nomen inter Reos relatum esse, & deinde magistratũ creatum fuisse, ac electionem valuisse, quia respondendum est textum illum, non præsupponere valuisse electionem illius cuius nomen inter Reos fuerat receptum, sed solum illum admitti ad priuilegium Magistratus, quando superuenit absolutio criminis antea commissi, idest quando accusatio, & crimen omnino perimitur, & nomen rei accusati de reis eximitur, l. 3. §. 1. ff. de accusationibus l. 1. §. accusatus, ff. ad Senatus Consultum Turpilianum, sicque delinquens ibi contendit iam pro illo crimine ad accusationem repeti non posse, quo casu cessante crimine ad magistratus dignitatem eligi potest, plura etiam de materia huius textus diximus in titulo de litis contestatione, quæ omnia in præsenti sunt repetenda, interim tamẽ pro interpretatione ad tex. in l. Reus 12. ff. iudicatum solui, videndus est Barbos. in d. l. si quis posteaquam n. 144. & similiter pro interpretatione ad text. in l. idẽ Vlpian. §. sunt & alij de excusationibus tutorum videndus est, idem Barbos. vbi supra num. 124.

Ad textum in cap. licet final, hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Quilibet potest conueniri Romæ, nisi aliàs habeat ius reuocandi domum.*
2 *Ratio assignatur.*
3 *Sententia à non suo iudice lata nulla est*
4 *Legatus Romæ, neque pro contractibus antea gestis ibi conueniri potest, & n. seq*
5 *Explicantur text. in cap dilecti hoc tit. & cap. 1. de priuileg. lib. 6.*
6 *Constituti natura est, vt sequatur originem primi contractus.*
Explicatur text. in l. si quis in legatione 8. ff. de iudic. & l. eum qui, §. Iulianus, ff. de constit. pecun. & n. 7.
8 *Legatus fideicommissarius durante de legatione ius reuocãdi domũ non habet.*
Explicatur l. si legatus 30 ff. ad Trebel.
9 *Vxor maritum durante legatione conuenire potest pro dote.*
Explicatur l. si vxor 42. ff. de iud.
10 *Legatus post susceptam legationẽ si hæreditatem adierit Romæ à creditoribus hæreditarijs conueniri non potest.*
Expenditur tex. in l. de eo 26. ff. de iud.
11 *Priuilegium reuocandi domum non tãtum legatis sed omnibus iustam, ac necessariam causam habentibus Romæ competit.*

CONCLVSIO.

QVilibet potest conueniri Romæ, nisi aliàs habeat ius reuocandi domum.

Quanuis ex nostri tex. verbis plura deduci possint, videlicet quod ratione delicti contractus, aut domicilij, siue rei sitæ regulariter forum, sortiatur tamẽ ea omnia omitto, quia ratione debiti sup. diximus in c. postulasti 14. ratione cõtractus, vel domicilij, in c. dilecti 17. & ratione rei sitæ, in cap. sane hoc nostro titulo, ideòque de foro Curiæ Romanæ tantum nobis agendũ est, ac ideo conclusio supra adducta, quo ad primã eius partem comprobari potest, ex textu in cap. per principalem 9. quæstio. 3. cap. cuncta per mundum eadem causa, & quæstione, cap. fundamentum de electione libr. 6. cap. ego enim de iure iurando, cap. 2. cap. dudum de præbendis, lib. 6. cap. 1. de officio delegati, eodem lib. 6. l. 2. §. omnes, & §. item si extraneus, ff. de iudicijs, l. non aliàs 24. l. in orbe 17. ff. de statu hominum, l. Romæ, ff. ad municipalem, l. cuius, C. de incolis lib. 10. l. 4. & 5. titul. 3. part. 3. Illustrant Couarruuias in practicis cap. 5. Socinus Paulus, Alexan. Ias. & Antonius Faber dict. leg. 2. §. legatis, ff. de iudicijs, Brissonius lib. 3. Selectarum cap. 6. Cuiacius in leg. 6. ff. de excussatiniobus tutorum, & in l. vnica. C. de victionibus, Forneriusl ib. 1. selectarum cap. 13. Corrasius

in l.1.ff.de origine iuris, Osualdus ad Donel. plures referens lib.17. commentariorum cap.13.littera A. cum sequentibus. Secunda nostræ cõclusionis pars in versic. *Habet tamen*, comprobatur ex textu in l.2.§.in legatis, cum sequentib. leg. non aliàs, §.1.l.de eo, ff.de iudicijs, l. si legatus 3.in principio, ff. ad Senatus Consultum Trebellianum, authentic. de Sanctissimis Episcopis, §.si quis Episcopus, aut Clericus, versic. *Si vero*, collation.9.l.4.tit.3.part.3. exornant Couarr.in practicis, cap.5.per totum, Barbos.& Anton.Faber in d.l.2.§.legatis, Cuiacius in l.vnica, C. de victionibus, idem lib.3.obseruationum, cap.17. Brisson.lib.3.Selectarum, c.6. Pacius centuria 3.quæst.21. Duaren.ad tit.de constituta pecunia, c. vltimo, Rebuf.de priui legijs scholasticorum priui 176.

Ratio primæ partis versicul. *Curia Romana*, &c. ea est, quia Summus Põtifex generalis, & ordinarius iudex totius orbis dicitur c.cuncta 9.q.3.cum Ecclesia Romana omnium sit mater, & Magistra c.aliorum 9.q.3.& Romana ciuitas omnium communis patria dicatur, l. Romana, ff.ad municipalem merito cũ cuiuslibet Ecclesiæ clericus sit Pontifici, supposito iusta de causa poterit apud sedem Apostolicam conueniri, d.c. per principalem 9.q.3. Secunda conclusionis decidendi ratio est, videlicet iusta de causa ius reuocandi domum competere, quia æquitas iusta, & necessaria causa semper attendi debet, l. in omnibus 91.ff.de regulis iuris, cum æquitas, & necessitas faciat permissum, quod aliàs esset prohibitum, cap. quod non est de regulis iuris lib.6. idem procedit in legatis Romæ, & illis omnibus qui testimonij dicendi causa Romam veniunt, seù à Principe vocati sunt, quod admissum est ne ab officio legationis contra Reipublicæ vtilitatẽ diuertantur, l.non aliàs, §.1.l.de eo, ff. de iud.

Primo obstat tex.in c.dilecti 17. hoc nostro tit. vbi nullus nisi ratione contractus domicilij, vel delicti conueniri potest, cum tunc iudex competens dicatur aliàs sentẽtia ab extraneo lata nulla erat l.fin.C. si à non competenti iudice: ergo cum Clericus, neque in curia contraxerit, neque ibi domicilium habuerit, nõ erit ibi conueniendus; sed respon. facile, quod quamuis vera sint, quæ supra retulimus non implicant vt Reus in curia repertus cõueniatur ex eo, quod in ea existens, quasi verus domicilliarius reputetur, & iudex competens dicatur, nisi ex iusta causa ius reuocãdi domũ habuerit.

Secundo aduersus ea, quæ in præsenti notant omnes, videlicet legatũ Romæ cõpertum, neq; procõtractibus antea celebratis conuiniri posse, d.l.2.§.legatio, cum similib. Obstabit text. in c. dilecti, hoc tit.c.1.de priuilegijs lib.6.vbi cõstat quod etiam si quis priuilegium habuerit, quod non conueniatur, nisi corã certo iudice, vel loco si tamen in alio cõtraxerit poterit non obstante priuilegio in loco contractus conueniri: ergo & similiter legatus Romæ, non obstante priui legio, &c. qua in difficultate verisime est dicendum tex.in d.c.dilecti, procedere eo in casu, quo quis tẽpore cõtractus priuilegium illud habebat: ac ideò ibi cõueniri potest, quia contrahẽdo tacite vidētur priuilegio illo renuntiasse, quoad illud efectum. At vero tex. noster loquitur in diuersa specie, hoc est, quando cõtractus tempore nõdum erat legatus: ac ideò nõ possunt dicere priuilegium reuocandi domum remisisse, cũ adhuc nullũ haberet, arg.tex.in l.mater decedens, ff.de inoffic.test. secus verò dicẽdũ, si post legationem Romæ contraxerit, cũ túc priuilegium renuntiasse videatur, l. si quis in legatione, ff.de iudic. Ne obstabit si dixeris legatum priuilegium illud, tanquam ob publicam vtilitatem cõcessum nõ posse reduntiare ne ab officio diuertatur: ac ideò omnia negotia extra legationẽ tractare prohibentur, l. Paulus, l.2.§.fin.l.legatus antequã, ff. de legat. merito, cum contractus durãte legatio facti nulli sint non poterit legatus virtute eorum conuenire, quia iura omnia in

qui-

bus constat legatum Romæ contraxisse intelligi debent interueniente prius indulgentia Principis, l. is qui 15. ff. de legation. nam Princeps ex indulgentia illa videtur cum illo dispensare in prohibitione legis, arg. tex. in l. quidam, ff. de re iud. ita est interpretandus tex. in l. cũ furiosus, §. fin. ff. de iud. l. non distinguemus. §. item si quis Romæ, ff. de arbitrarijs, notat Cuiac. lib. 3. obseruationum, cap. 17. Donel. lib. 17. cap. 3.

6 Tertiò prædictis obstat text. in l. si quis in legatione 8. ff. de iud. vbi constat legatum ex contractu constituti durante legatione celebrato Romæ conueniri non posse; sed ideò ibi non cõuenitur, quia de natura constituti est, vt sequatur originem primi contractus, l. 1. §. eũ qui, ff. de constituta pæcuniâ, l. id quod, ff. de donation. & cum legatus durante legatione, non possit conueniri ex contractu ante legationem habito: ita similiter, neque in d. l. 8. ex cõstituto, cum sequatur naturam prioris contractus, notat Donel. lib. 17. c. 14. in fin. Cuiac. lib. 13. obseruation. c. 17. Neque obstat tex. in l. eũ qui 5. §. Iulia. ff. de const. pæcunia, vbi in eadẽ simili cõstitutispecie originẽ sumẽs ex cõtractu in Prouincia celebrato legatus ratione cõstituti Romæ cõueniri potest, quia omissa Acursij interpretatione in dict. l. 8. Paci. centur. 3. q. 21. & centur. 4. q. 34. veriorem esse existimo, quam refert Cuiac. lib. 13. obseruationum, c. 17. asserens multum referre an legatus constituat se expræssè Romæ soluturum, quod in Prouincia acceperat adiecto illo certo, & distinato Romæ loco: an verò simpliciter constituit soluturum, quod in Prouincia acceperat non adiecto loco: nam in primo casu, etiam durante legatione Romæ conueniri potest, quia ibi se constituit soluturum, & ibi contraxisse videtur dict. l. 3. ff. de legation. & ita obtinet tex. in d. l. 5. §. Iulianus, quæ interpretatio deducitur ex eiusdem verbis ibi: *Legatũ Romæ constituentẽ, &c.* Secundo vero casu, quãdo generaliter se constituit soluturum, quod in Prouincia, acceperat nullo destinato loco, tunc legatus durante legatione ius reuocandi domũ habebit, quia non Romæ, sed in Prouincia contraxit, & constitutum originem contractus sequitur & ita obtinet tex. in d. l. 8. notat Cuiac. lib. 13. obser. c. 17. Anton. Fab. in ration. ad text. in d. l. 5. §. Iulianus. idem de erroribus, decad. 90. errore 7.

Quartò prædictis obstant verba eiusdem, §. Iulian. versic. *Sed si cum non Romæ esset, sed in Prouincia, adhuc obstabit se Romæ soluturum denegabitur in eũ actio de cõstituta, &c.* vbi Iulianus sequẽtes, casus cum præcedente copulabit, vt cõstat ex dictione illa: *Sed etsi*, quæ statim post primum legitur, & similiter tractat de legato, qui adiecto certo loco, hoc est Romæ se constituit soluturum: & nihilominus aduersus legatum actionem de cõstituto denegandã esse asserit. Sed licet hæc difficultas indissolubilis, videatur tamen dicendum iudico, hanc Iuliani sententiã omissam esse à prima, quia in hac secunda Iulianus non loquitur de legato, qui constitutũ contraxit Romæ, sed in Prouincia antequã Romæ perueniisset: ac ideò etsi Romæ contraxisse videatur, quia solutionẽ ibi fieri destinabit, tamen cum vere, & realiter legatus Romæ non contraxisset, neq; constitutũ ibi celebrasset; sed in Prouincia iusta de causa ius reuocãdi domũ habebit, & actio de constituto aduersus eum denegatur. Neque obstant verba illa: *Sed etsi* quia non copulatiuè, sed disiunctiuè interpretari debent, quasi Consultus aduersatiuè doceat, non ita dicendum si se constituit in Prouincia soluturum Romæ, quod in eadẽ Prouincia acceperat, notat Cuiac. d. c. 17. Ant. Fab. d. l. 5. §. Iulian. vers. *Sed etsi*, ff. de const. pecunia. 7

Quintò hijs omnibus obstat tex. in l. si legatus 30. ff. ad Senatus Consultum Trebellianum, vbi legatus fideicommissarius durante legatione ius reuocandi donum non habet: siquidem compelletur iudicium accipere hæreditatem adire, & restituere. Cui dubio dicendũ est, 8

ideò ibi durãte legatione legatum cõpelli adire,& restituere,quia ex aditione illa,non amittitur legati priuilegiũ, neq; vlla molestia eis fit quo minus possint legationis officiũ exercere, nam si legatus sit hæres institutus,& grauatus hæreditatem restituere dixerit suspectã esse,nulla ei efficitur iniuria si cogatur actum momentaneum aditionis facere,quæ interpretatio deducitur,ex eiusdem text.verbis ibi: *Quia non multum officium occupatur, &c.* Ita etiam interpretandus est tex.in l.quod enim,ff.de iudicijs,vbi legatus durante legatione compellitur legatarijs cautionem præstare rationem reddit Consultus,quia ex eo nullum legato fit impedimentum cum cautionis actus momentanea sit, notat Anton.Faber in rationali ad eundem textum & similiter pro interpretatione ad textum difficilem, & extraordinarium in l. non distinguemus 32.§.Sacerdotio 4.& 5.ff.de receptis arbitrijs, videndus est idem Anton. Faber in dictis iuribus.

9 Sextò obstat text.in l,si vxor 42 ff.de iudicijs,vbi vxor maritum durante eius legatione poterit Romæ cõuenire pro dotis contractu ante legationem celebrato.In cuius textus difficultate omissr interpretatione glossæ,& Bartoli ibidem verisime est dicendum, ideò ibi maritum Romæ,& prò dote durante legatione conueniri posse,quia matrimonium de consensu mariti Romæ fuit insolutum merito cum factum illud durante legatione fuisset celebratum:nihil mirum,quod ea durante prò dote conueniri posset,arg.tex.in l.2.§. cæterum, ff.de iudicijs.Et patet ex eo,quia si vxor à marito,sine iusta causa,& eo inuito diuerteret dotem amitteret, l. consensu, ff.de repudijs,ac ideò necesse est vt intelligamus Papinianum in d.l.si vxor procedere eo in casu, quo diuortium factũ est de communi vtriusque consensu,vel saltim propter culpam mariti: nã aliàs frustrà de restitutione dotis quæreretur marius durãte legatione de ea cõueni-

tur:siquidem eodem modo quo quis ratione contractus fortiturforum:ita etiã ratione distractus d.l.qui certo loco, ff. de eoquod certo loco,l.2.C.vbi & apud quem videndus est Don.lib.17.c.13.ver sic. *Et ad hoc postremum.*

Septimò prædictis obstat tex.in l. de eo 26.ff.de iud.vbi si legatus post susceptam legationem Romæ hæreditatem adierit:tunc à creditoribus hæreditarijs conueniri non potest,& tamen verũ est aditione facta cum legatarijs,& creditoribus,quasi contraxisse,d.§.hæres,instituta de obligationibus,quæ ex quasi & legatus priuilegium amittit,tam ex contractu,quam ex quasi contractu durante legatione facto,l.interdum 36. ff. de iudicijs.Pro quo dubio dissoluendo ad notandum est, verius esse legatum ex aditione hæreditatis cõueniri non posse,ne impediatur legationis officiũ, quod ob publicam vtilitatem est receptum: ac ideò quãuis ex alio priuato contractu conueniri possit durante legatione facto,cum proprio iuri renuntiare posset: nam quamuis possit adirè, non tamen poterit à creditorihus hæreditarijs conueniri,quia ex aditione multa onera,& lites oriuntur,propter quas facile impeditur legatio,l.si hæreditatẽ, ff.mandato,ac ideò habito respectu non ad legatum;sed ad communem vtilitatem recte in d.l.de eo statutum est legatum hæreditatem adeuntem à creditoribus hæreditarijs conueniri non posse, l.sed etsi,ff.de iudic.l.fin.C. ad Senatus Consultum Trebellianum,Donel libr. 12.cap.13.Barbos.in dict.l.2.§.legatis, num.178.& an legatus durante legatione si conuenerit,conueniri possit plura retulimus in titulo de mutuis petitionibus,& prò interpretatione ad text.in l. 2.§.penultimo,ff.de iudicijs,cũ leg.sed etsi 28.§.sed etsi dici,ff.eodem,videndus est Anton.Faber in rationali in dictis iuribus.

10

Octauo aduersus ea,quæ in præsenti notant omnes,videlicet priuilegium reuocandi domum non solum legatis,sed

11

etiam

etiam omnibus illis competere, qui propter iustam, & necessariam causam Romæ extant veluti, cum quis Romæ per superiorem testimonij, vel iudicãdi causa vocatus est appellationis prosequendæ, vel tutelæ reddendæ causa, l. si quando, C. de testibus, d. l. 2. §. legatis in fin. ff. de iudicijs, l. sed etsi, §. fin. ff. ex quibus causis maiores, vt constat ex nostri text. verbis ibi: *Nisi pro aliqua necessaria iusta causa veniissent.* Ex quibus constat iustã, & necessariam causam esse, vt ius reuocandi domum competat. Obstabit text. in l. necnon, ff. ex quibus causis maiores, vbi tantum iusta, & probabilis causa sufficit, nec necessaria desideratur, notat etiam glos. in d. l. 2. §. legatis, Osualdus ad Donetum d. cap. 13. littera F. Sed huic dubio verissime est dicendũ, ideò in specie nostri tex. duo copulatiuè desiderari, vt hoc priuilegium competat, videlicet vt causa sit necessaria simul, & iusta, quia textus noster procedit in Episcopo, & personis Ecclesiasticis, qui ex dispositione iuris canonici à suis beneficijs absque iusta, & necessaria causa abesse nequeunt capite inter quatuor cũ alijs de clericis non residentibus: ac ideò vt reuocandi domum priuilegio fruantur necesse est, quod ex iusta simul & necessaria causa Romæ extent, quod diuersum est in secularibus, in quibus sola necessaria causa sufficit, iuxta text. in d. l. necnon, ff. ex quibus causis maiores, notat Barbos. in d. l. 2. §. legatis, n. 318. ff. de iudic. Osual. d. lib. 17. c. 13. litt. F.

DE LIBELLI OBLATIONE, Tit. III.

Ad textum in cap. Ignarus 1. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Actor absque libello contendens à iudicio repellitur cum illum in scriptis porrigere debeat.*
2 *Ratio assignatur.*
Sententia debet esse conformis libello.
3 *Iure antiquo causæ ciuiles clericorum, sine scriptura terminabantur.*
Explicatur tex. in cap. si quis cum clerico 45. 11. q. 1.
4 *Causa commissa simpliciter sine strepitu & figura iudicij potest omitti libelli oblatio.*
Explicatur text. in clem. dispendiosam de iudit. & cap. ad petitionem 22. de accusat.
5 *Solutio legitime facta, vt quia debita nõ reuocatur ob iuris ordinem non senatũ.*
Explicatur l. fin. §. vlt. ff. quod met. caus.
6 *Explicatur text. in l. 1. §. edere. ff. de edendo.*
7 *Ordo iuris in publicis iuditijs non deseratur, & quomodo id procedatur.*
Explicatur tex. in l. ordo 8. ff. de public. iud.
8 *In causis summarijs & exiguis non requiritur libelli oblatio, & scriptura.*
Explicatur authent. nisi breuiores, C. de sent. ex peric. recit. & l. omnia, ff. de regul iur.
10 *An in causis motis apud arbitrum, vel arbitratorem requiratur libelli oblatio.*
Explicatur tex. in l. si quis rem 30. ff de recept. arbitr.

CONCLVSIO.

Actor absque libello contendens à iudicio repellitur cum illum in scriptis porrigere debeat. Consonat text. in cap. fin. hoc tit. cap. inducia, §. offeratur 3. q. 3. cap. legum Ecclesiasticarum 2. quæst. 1. cap. significantibus 45. de appellationibus, cap. quoniam contra de probationibus, cap. licet AEli de Simonia, cap. cum ad sedem de restitutione spoliatorum, cap. inter dilectos de donation. Clem. sepæ, §. 1. de verb. signific. l. 1. §. fi. de appellation. l. cũ quæritur 12. l. ad eadem 14. §. actiones, ff. de exceptione rei iud. l. fi. C. de AEdicto Diui Adriani Tollendo, l. fin. C. de codicill. l. 1. ff. de de edendo, l. edita, C. eod. auth. offeratur C. de lits contestat. l. 4. tit. 2. l. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. exornant Azeued. in d. l. 4. cum simili lib. d. lib. 4. Recop. Parlad. lib. 4. rerum quotid. c. fi. 5. p. §. 1. Marantade

ordin.iudiciorum 4.p.dist.9.Didacus Perez in l.11.tit.1.lib.3.ordin. Cardosso in praxi iudicum, & aduocat.verb. *Libellus*,n.6.Paz in praxi 1.p.tom.1.tempore 4.n.4.Surdus de alimentis tit.3.q.9.Scacia de iudicijs lib.1.cap.50. Odofredus de libellis formandis 1.p.c.1. Maranta de ordine iudiciorum p.6. tit. de libelli oblatione,Donel.in l.3. C. de edendo, Osual.adeundem lib.23.comment.cap. 4.litter.B.C.D.& N.Anton. Pichardus in manuduction.ad praxim 1.p.§.2.n.9. D.Baluoa in comment. adhunc tit.n.8.

Ratio est,quia cum sententia debeat
2 esse conformis libello,l.vt fundus,ff.cõmuni diuidundo, cap.licet AEli de Simonia,§.curare,instit.de actionibus, & quemadmodum sentẽtia in scriptis proferenda est,cap.fin.de re iudicata libr.6. eodem modo libellus inscriptis est offerendus, vt sic reus viso libello meliusde liberare posit an cedere,vel contendere debeat,& iudex cognoscat superquo debeat ferre sententiam,præterea,quia omnia iudicij acta propter falsitatis periculum in scriptis sunt redigenda,& inter acta iudicij libellus desideratur, cap. quoniam contra de probationibus,rursus quia per scripturam libelli eius forma mutari non potest, &si emendatio contingerit facilius per scripturã, quã sine ea apparebit,glos.in cap.quo iure 8. dist.l.4.versic.*Otro si*,tit.16.part.3.

Primò obstat tex.in c.si quis cum cle
3 rico 45.11.q.1.ex quo constat clericũ conueniri posse apud proprium Episcopũ,& causam,absque vlla scriptura terminari debere:ergo si absque scriptura terminari potest libelli inscriptio non desideratur.Sed in hac difficultate omissa glossæ interpretatione ibidem verb. *Sine scriptura*.Panorm.in præsenti n.8. Butrij 9.verisime dicẽdũ est decisionẽ text.in d.cap.si quis cum clerico procedere de iure antiquo, quo in tempore causæ ciuiles,& pecuniariæ clericorum, sine scriptura terminabantur, quod admissum erat ne clerici à seruitio Ecclesiæ diuerterentur, vt refertur in authentica vt Clerici apud propios Episcopos collation.6. versic. *Ex non scripto*. Gotofredus in notis ad eundem text.litt.F.Itaque apparet constitutionẽ illam nullius esse momenti.Tùm ex defectu potestatis,c.Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit.Tùm etiam, quia sacris canonibus repugnat,quare nec admissa fuit à Beato Gregorio in c.in primis 2. q.1.refert Baluoa in præsenti num. 42. Maranta de ordine iudicior.4.p. distin. 9.num.1.Osual.ad Donel.d.c.4. litt.B.

Secundò obstat tex.in Clem. dispen-
4 diosam de iudicijs, vbi in causis beneficialibus,matrimonialibus, decimarum, & vsurarum,non solum libelli inscriptio;sednec eius oblatio desideratur.Q ã difficultatẽ vt tollamus ad notandũ est, decisionem nostri tex.limitari quotiescunque causa alicui committitur,vt simpliciter & de plano,absque strepitu, & sine figura iudicij procedatur,quæ quidem clausula vim auferendi libelli oblationem,& omnem iuris ordinem, præcipuè in illis quatuor causis,in quibus libellus,nec ordo iuris desideratur ob euitanda temporalia pericula,quæ ex libelli oblatione,& ex dispendiosa litiũ prorogatione proueniret,notant omnes ordinarij ad Clem.2.de iudicijs D.Baluoa in præsenti num.56. Neque solutioni obstat tex.in c.ad petitionem 22.de accussationibus,ex cuius decisione secundum eius veram interpretationem, quã refert Valas.in praxi c.39.n.74. constat quod in electione beneficiorũ procedi debet libello oblato,& iuris ordine seruato,quod adeò verum est,vt aliter electio facta nullius sit momenti,c.dudũ el segundo de elect.quia verisime est dicẽdũ tex.in d.c.ad petitionem,& tex. in d. c.dudum procedere iure antiquo decretaliũ ante nouam Clementis decisionẽ notat glos.in d.clem.2.de iud. Imol. n.3.Card.9.Nec obstabit si instes etiam iure antiquo in causis beneficialibus, & matrimonialibus procedi, absque litis contestatione libelli oblatione,vel iuris solemnitate,vt constat ex text. in c.

quo-

quoniam frequenter, §. porro cum alijs vt lite non cõteſtata, c. vnico de dolo, & contumacia lib. 6. quia iura illa procedunt, quando agitur aduerſus abſentes, & contumaces aduerſus quos ex nimia contumacia, abſque litis conteſtatione, vſque ad cauſæ exitum procedi poteſt, at verò tex. noſter loquitur quando inter preſentes diſceptatur iudicium ſicuti, & d. Clem. 2. de iud.

Tertiò prædictis obſtat tex. difficilis in l. fi. §. vlt. ff. quod met cauſ. vbi debiti ex actio facta extra ſolitum iudicij ordinem hoc eſt, abſque citatione, & libelli oblatione iuris ordine non ſeruato, non reuocatur. Augeturque difficultas quod idem Conſultus aſſerit executionem ciuiliter iuris ordine ſeruato fieri debere. Pro cuius dubij interpretatione diſtinctio adhibenda eſt, videlicet multum intereſſe, an propter omiſſum ordinem iudiciarium agatur ad irritanda, quæ per iudicem geſta ſunt: an vero ad reuocandam ſolutionem legitime debitam, nã in primo caſu acta iudicilia reuocantur in ſecundo vero cum debiti ſolutio iuris ordine, non ſeruato ex ſola iudicis iuſſione eſt facta, cum quis vere debebat, non repetit cũ ſuæ facilitati imputaride beat ſi iuris ordinem non expectarit cũ nulla ſit repetitio contra eum, qui ſuum recipit, l. repititio, ff. de cond. indebiti, notat Ant. Fab. in ration. ad tex. in d l. fi. §. vlt. ff. quod metus cauſa, Couarr. in practicis cap. 11. n. 3. 3

Quartò his omnibus obſtat tex. in l. 1. §. edere, verſ. *Vel id dicendo quo vti vellit, &c.* Ex quo cõſtat permiſſum eſſe actionem in libello ſcribere, vel verbis dicere, ſeù dictare. *In* cuius tex. difficultate omiſſa Alciati emendatione lib. 2. c. vlt. & lib. 8. Parergon. c. 7. veriſsime dicendum eſt, quod verba illa: *Vel id dicendo quo vti vellit, &c.* non ſignificant ſcripturam in libello nõ eſſe neceſſariam; ſed tantùm ius antiquũ demonſtrãt quo iure obſerbatur vt acta rerũ ad album prætoris producerẽtut in quo actionũ formula ſcriptæ erant, iuxta tex. in l. ſi quis 7. l. ſi familia 9. ff. de iuriſd. omn. iud. & eo producto digito demonſtret, qua ex parte edicti acturus ſit, vel edictum id dicẽdo, quo vti vellit, notat Cuiac. lib. 8. obſeruat. c. 15. Duaren. lib. 1. diſp. c. 13. Anton. Fab. in rationali, ad eundem tex. late D. Baluoa in comment. ad hunc tit. nu. 20. cum ſeqq. 6

Quintò obſtat tex. in l. ordo 8. ff. de publicis iudicijs, in illis verbis: *Ordo exercẽdorum publicorum capitaliũ in vſu eſſe deſijt, &c.* Ex quibus conſtat, quod ordo iuris in publicis iudicijs non deſideratur: ergo nec libelli inſcriptis oblatio ad ordinem publicorum iudiciorum neceſſaria erit. Augeturque difficultas ex eo, quod præcipuè in cauſis criminalibus ordo iuris, & libelli in ſcripto propter calumniam, & tallionis pœnam deſideratur, c. fraternitatis de teſtib. c. licet 14. §. ſuper his 16. c. qualiter & quando 24. de accuſſationib. Qua in difficultate alijs omiſsis veriſsime eſt dicendum, Conſultum Paulum in d. l. 8. non abſtuliſſe omnem iudiciorum ordinem, hoc eſt libelli oblationem, & ſimilia, ſed tantum abſtuliſſe rectiſsimum iuris Romani ordinem, qui obſeruabatur in inquirendis, & coercendis publicis criminibus, vt ſic ritu illo maturo conſilio in illis criminibus ageretur, quam antiquam formulam refert Briſonius libr. 2. de iudicijs, cap. 1. vſque ad 12. Roſinus libr. 9. antiquit. cap. 7. vſque ad 24. ſicque in dict. l. 8. tantum illa antiqua formula ſublata fuit, non tamen libelli obiatio, illiuſque inſcriptio, & rationabilis iudiciorum ordo, vti conſtat ex textu in l. hodie, ff. de pœnis. 7

Sexto obſtat textus in authentica niſi breviores, C. de ſententijs ex breuiculo recitandis, vbi ſcriptura libelli oblatio, neque iuris ordo in iudicijs deſideratur. Sed huius nodi facilis erit ſolutio, ſi attendemus textum in dict. authentica niſi breviores procedere in cauſis breuibus, & exiguis. In quibus ſine ſcriptura procedendum eſt, cum in illis procedatur, iuris ordine præter miſſo, 8

at

at verò tex. noſter procedit in cauſis, in quibus plena cauſæ cognitio, & libelli oblatio deſideratur, Maran. de ord. iudiciorum 4. p. c. 9. n. 12. D. Balboa in comment. ad hũc tit. n. 33. nec huic ſolutioni obſtat tex. in l. omnia 72. ff. de reg. iur. cuius hæc ſunt verba: *Omnia quæ cauſæ cognitionem deſiderant per libellum expediri non poſſunt*, quia verba illa non denotãt in cauſis, in quibus plenaria cognitio deſideratur libellum non eſſe neceſſariũ, ſed tantum Vlpianus ibi refert antiquã reſcripti formulam, quem Principes obſeruabant, videlicet cum reſcriptũ per libellum ſcriptum impetrabatur, quod etiam Præſides obſeruabant: l. 25. ff. de in ius vocando, & reſcriptum illud per illam libelli reſcriptionem impetratũ, quo Princeps, vel Præſes iubere, vel reſtitui iubebat ſi cognitio cauſæ non deſiderabatur per libellum, abſque ſcriptura expediri poterat, & hæc eſt vera Vlpiani mens, quam refert Rebardus ad l. omnia 72. ff. de reg. iur.

Septimo aduerſus ea, quæ in præſenti notant omnes, videlicet noſtri tex. ſen
10 tentiam limitari in iudice arbitro, vel arbitratore apud quos aſſerunt libellũ, nec litis conteſtationem deſiderari, vti refert D. Balboa in comment. ad hunc tit. n. 59. Menochius de arbitrarijs libr. 1. quæſt. 18. valde obſtat textus in l. ſi quis rem 30. ff. de receptis arbitris, ibi: *Litem apud iudicem ſuo ordine per agenda, &c.* Ex quibus verbis conſtat etiam apud arbitros iuris libelli oblationem, & iuris ordinem obſeruari debere. Quo in dubio omiſſa Anton. Fabri emendatione in rationali, ad eundem text. aſſerentis verba illa non Pauli, ſed Tribonia ni eſſe veriorem eſſe exiſtimo, quam refert Cuiac. lib. 13. Pauli ad editum in d. l. ſi quis rem 30. ff. de receptis arbitris, dum aſſerit verba illa non demonſtrare in iudicio arbitrario iuris ordinẽ obſeruare debere, ſed tantum verba illa: *Lite apud iudicem ſuo ordine percipienda*, idẽ ſignificare, ac ſi Cõſultus dixiſſet, quod lis ſuo ordine per agatur, quaſi ſenſus ſit ſeruato ordine temporis, quo cauſa in iudicium fuit deducta vulgo; *Por ſu antiguedad*, vt ſic quæ prior venit prius expediatur exemplo, l. penult. C. ſi pendente appellatione mors interuenerit, & an libelli oblatio, & iuris ordo in notorijs deſideretur, diſputant Doctores in cap. noſtram 21. de iure iurando.

Ad text. in cap. ſignificantib. 2. cap. dilecti 3. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Obſcuritas in libello euitanda eſt, & agens reali actione rem exprimere, & perſonali cauſam petendi exponere debet.*

2 *Ratio aſſignatur.*
Obſcuritas, & incertitudo in iure, reprobatur.

3 *Explicatur tex. in c. 2. de ordin. cognit.*

4 *Conciliantur tex. in l. 1. §. ſi quis 40 ff. depoſiti, & l. actione furti 19 ff. de furtis, & num. 5.*

5 *Res depoſita reddita non videtur ſi deterior reddatur.*
Species auri, vel argenti ſimul, & põdus in libello exprimi neceſſum eſt, ibi.

6 *Sententia debet eſſe conformis libello.*

7 *Sententia in certa, & ſine certa quantitate prolata non valet.*

8 *Libellus an in vindicatione incertæ partis admittatur.*
Explicatur text. in l. quæ de tota, §. incerte partis, ff. de reivind. & l. ſi no omnes, §. 2. ff. comm. diuid.

9 *Præſcriptio interrumpitur per libellum generalem, interpretata l. 1. C. de annali except.*

10 *Pars hæreditatis incerta peti poteſt ſuadente ad id iuſta, ac neceſſaria cauſa.*
Explicatur tex. in l. 1. §. interdum, ff. ſi pars hæred. pet.

11 *Libellus alternatiuus an valeat, & quando.*

12 *Cauſam generalem in actione reali exprime-*

primere sufficit in actione vero personali specialem exponere necessum est. Explicatur tex. in cap. Abbate 3. §. secus autem de re iud. lib. 6.

13 *Actionis nomen in libello exprimere, an sit necessarium.*
Explicatur tex. in c. dilecti 6. de iud. & l. edita actio, C. de edend. l. 1. §. 1. & 2. ff. eod. & l. 2. §. ex ijs, ff. de orig. iur.

14 *Ius & causa petendi in libello exprimi debet.*

15 *Nullitatis causam, & ius videlicet ex qua parte subsistat allegari oportet. Explicatur tex. in cap. constitutis 47. de elect.*

CONCLVSIO.

1 *OBscuritas in libello euitanda est, ita vt si reali actione agatur res petita exprimenda sit, etsi personali causa petendi exponatur.* Consonat tex. inc. dilecti 6. cap. examinata de iudicijs, cap. significantibus de appellationibus, capit. Abbate sane 3. de re iudic. lib. 6. §. cura re, instit. de actionibus, l. in actione 19. ff. de furtis, l. 1. §. si quis 40. ff. depositi, l. 1. ff. de edendo, l. edita actio, C. eodem, l. 2. C. de formulis sublatis, l. intradendis, ff. communia prædiorum, l. prætor edixit, §. quod autem, ff. de in iurijs, l. ibi autem, §. qui illud, aut illud, ff. de verborũ obligation. exornant Rebuf. in tractatu de reprobatione testium, num. 3. Paz in praxi part. 1. tom. 1. tempore 4. numer. 16. Azeuedo in l. 4. num. 1. cum sequentibus tit. 2. lib. 4. Recopillationis, Cardoso in praxi iudicum, & aduocat, verb. *Libellus*, numer. 3. Duarenus libr. 2. disputat. cap. 23. Gailius lib. 1. obseruat. cap. 62. & 66. D. Sahagun in comment. ad tit. de sequestration. possessionis, & fructuum, cap. 2. num. 23. & sequentibus, Osuald. ad Donel. lib 23. comment. cap. 4. littera K. Boerius lib. 6. declarationum, cap. 98. Pinelus in l. 2. C. de rescindenda venditione, 4. par. cap. 3. num. 29. D. Balboa in comment. ad hunc tit. cap. 2. & fin. Felicianus de la Vega in cõment. ad textum in c. dilecti 6. de iudic.

Ratio est, quia in iudicijs omnis cura, & solicitudo haberi debet, vt cõstet quo iure quavè de causa Actor agat aduersus Reum conuentum: siquidem quælibet petitio in iudicio debet esse clara certa, & concludens, vt sic sententia certa proferri: siquidem in certitudo, & obscuritas in iure repellitur, l. intradendis, ff. cõmunia prædiorum, cum vt perfectus sit libellus tria continere debet, vt refert Donel. dict. lib. 23. cap. 4. primum rem petitam, secundum causam petendi, tertium iure ciuili erat genus actionis, rem petitã exprimere necesse est, quia sine re quæ petatur nulla potest esse rei persecutio; nec Reus posset deliberare cum ignoret, quid ab eo petatur, l. si rem 6. ff. de reiuindicatione, l. in actione 13. ff. de furtis, l. forma 4. ff. de censibus, Osualdus. ad Don. lib. 20. comment. cap. 4. littera S. Gilquenius in l. 3. num. 64. C. de edendo, Donel. ibidem, Doctor Baluoa in commentar. ad hunc titulum, num. 92. Felicianus de la Vega in dict. cap. dilecti num. 7. causa etiã desideratur, quia cum petitio supponat actionem, & actio obligationem, & in iudicijs personalibus nulla possit esse actio, nisi ex certis causis, §. 1. instit. de actionibus, ideò causam exprimere necesse est, cum fieri possit, vt Actor eã causam dicat, ex qua Reus debeat, & ideò cedere deliberet, & èconuerso esse poterit vt Actor causam dicat ex qua Reus non debeat, ac ideò contendere deliberet, iure etiam digestorum nomẽ actionis desideratur, quia vti refert Donel. ibi supra nomina, & actionum formula diuersæ erant, l. edita actio, C. de edendo. l. 2. vers. *Ex his legibus*, ff. de origine iuris, l. 1. §. 1. & 2. ff. de edendo, D. Baluoa in præsenti n. 124 & præcipuè in d. c. dilecti 6. num. 11.

2 Primò obstat tex. in c. 2. de ordine cognitionum, vers. *De quibus iustitiam fieri postulabat, &c.* Ex quo constat libelli oblationem valere, etiam si rei petita designata non sit, quem vt dissoluam nodum obseruandum censeo, quod ibi

3 Abbas

Abbas Florentinus omnia damna Monasterio à nobilibus illata aperte complexus fuit in libello, sed breuitatis causa nõ nulla fuerant summarie proposita, vti cõstat ex eius integra in 3.collect.decretaliũ lib.2.tit.4.c.1.vti erudite animaduertit eruditissimus Prim.& communis Præcept.D.D.Ildefon.Guillẽ de la Carrera in præfatione ad tex.in d.c.2.de ordine cognitionem,vers.*De nobilibus viris*,Maran.lib.6.3.memb.n.15. Paz in praxi 1.part.4.tempore num.35.

Secundo obstat tex.difficilis in l 1.§. 4
si quis 40.ff.depositi,ibi *In rei petitione, non sufficit in libello specialis reipetitio,sed vtrumq; necesse est,vt exprimatur*,hoc est speciem ipsam & pondus argenti,cui ex diametro,obstat tx.in l.in actione furti 19.ff.de furtis,vbi cũ aliqua res petitur, sufficit ita rem demonstrari,vt possit intelligi quæ res furata sit. Sed licet horum iurium nodus intricabilis omnibus visum sit tamẽ pro illorũ interprætatione supponendum est,quod non videtur reddi depositum,quod deteriusreditur, 5
§.si res deposita 16.eiusdem l.1.ff.depositi,& cũ in d.l.1.§.si quis argentum,nõ possit sciri an species auri,vel argenti reddatur deterior,nisi in libello etiam põdus exprimatur necessario desideratur, vt non solum species in libello, sed etiã pondus exprimatur,& in hoc separãda est actio depositi ab actione in rẽ, quia in hac sufficit speciem exprimi, etiã nõ adiecto pondere,l.si in rẽ 6.ff.de reivindicat.secus in illa:rationem differentiæ, refert Ant.Faber in rationali ad d.l.1.§. si quis 40. quem vide. Neque obstat tex.in d.l.in actione furti 19.ff.de furtis quia loquitur in furti actione, in qua furti actio datur ad pœnam dupli, vel quadrupli,vbi res furtiua tãti æstimatur quanti Actor in litem iurauerit, l. in actione 50.ff.de furtis,ideò pondus in libello exprimi necesse non est; sed sufficit rem:ita demonstrari,vt quæ sit possit intelligi Ant.Fab.in rationali ad tex. in d.l.1.§.si quis 40.idem in l.quæ de tota 76.§.1.ff.de rei vind.

Tertiò obstabit dicere,quod sententvt sup.retulimus,libello conformis esse debet,l.vt fundus,ff.communi diuid.c.licet A Eli de Simonia,sed sentẽtia in certa, ac sine certa quãtitate prolata valet, l.1.& 2.C.de sententia, qua sine certa quãtitate:ergo similiter libellus incertus & dubius valere debet. *In* qua difficultate verisime est dicendum,quod quẽadmodum libellus incertus ex supra traditis,non admittitur adeò,quod si sentẽtia lata fuerit super libello in certo nulla sit,c.examinata de iud.c. cũ dilecti de emption.& vend.sic similiter,nec sentẽtia in certa valere debet,nec trãsit in rẽ iudicatã,l.3.C.de sentẽtia,quæ sine certa quantitate,Mising.in d.§.curare,inst.de action.n,3.Neque obstat tex.in d.l.1.& 2.C.de sentent. quæ sine certa quantitate,quia procedunt,quando sententia in vsuris condemnatoria est,quæ vsurarum pœna,etsi in definite,proferatur tamen certa est:siquidem vsuræ illæ ex ipso iure publico legitimæ intelligatur, hoc est centesimæ,vt in l.1.& per totum,ff.de vsur.& sic certa sententia dicitur,quoties eius certitudo aliquomodo demonstrari potest, notat Gotofredus in notis ad tex.in d.l.1.C. de sententia, quæ sine certa quantitate,& in l.3.litt. Q.vidẽdus est etiã Misin.ind.§.curare,n. 3.vsque ad 11.Ant.Pich.ibidẽn.2.& 15. 6 7

Quartò obstat tex.in l.quæ de tota 16. §.in certæ partis 3.ff.de reivind.vbi libellus invindicatione incertæ partis admittitur.In cuius tex.difficultatedicẽdũ est, quod etsi verisimũ sit in singulari reipetitione in certæpartis vindicationẽnõ admitti, aliquando tamen accidit vt id nullo modo possit fieri,proter incertitudinẽ quæ subest ex parte rei cũ possit iusta causa interueniente, ob quã in certa;illa rei vindicatio admittatur, vt in exẽplo quod Caius refert in dict.l.76.§. incerte partis,ff.de reivind.veluti cũ actor ignorat probauiliter quota,& quãta sit portio,quã habet in re petita,vt puta si hominẽ legatũ petat legatarius, & certũ sit falcidia interuenire,siquidem d.§.in 8

cer-

certe necessitas ipsa facit licitum, quod alias esset ilicitum, ita similiter est inter prætandus tex. in l. si non omnes, §. 2. ff. cõmuni diuid. & de hac re iura refert Anton. Faber, in rationali ad tex. in l. quæ de tota 76. §. in certe, ff. de reivend. & eodem modo, id quod ex pluribus corporibus constat communi nomine vindicari potest etiam non designatis capitibus vt est grex, §. 1. ff. de reivind. Cuiac. lib. 15. obseruatio. c. 33. idem lib. 22. Paulij ad edictum in l. 2. ff. de reivind. D. Baluoa in commentarijs ad hũc tex. n. 109.

Quinto obstat tex. in l. fi. in fin. C. de anali exceptione, vbi generalis libellus, 9 & obscurus admittitur, & efectum sortitur. Sed prædicta difficultas excluditur ex eo, quod tex. ille tantum procedit in libello citatorio ad interrumpendã præscriptionem vt indicant eiusdem tex. verba ibi: *Et si quis generaliter dixerat, &c.* nã cũ Imperator quæst. proposuisset de sola in eruptione respondit præscriptionẽ interrumpi per libellum generalẽ in illis verb. *Et libellum conuentionis et transmisserit, &c.* siquidem per quamlibet citationem generalem interrũpitur præscriptio, notat & plures refert D. Baluoa in commen. adhunc text. num. 82.

Sexto obstat tex. in l. 1. §. interdum 1. 10 ff. si pars hæreditatis petatur, vbi incertus libellus, & in certa hæreditatis petitio admittitur. Sed huius difficultatis solutio deducitur ex eiusdem tex. verb. nã quãuis verũ sit, quod libellus incertus, seù petitio in certa nõ admittatur, tamẽ interdum prætor incertæ partis hæreditatis petitionẽ indulget idoneis causis interuenientibus, quibus de causis multa permittuntur quæ aliàs nõ admitterẽtur, & nulla causa magis idonea reputatur quamquæ ex mera facti, & iuris necessitate proficiscitur, nã vt sup. diximus necessitas facit licitum, quod aliàs esset illicitum, cum casus eueniat, l. 3. C. locati, c. quod nõ est dereg. iur. vbi quamuis pars hæreditatis actori cõpetat, diù tamen non potest quota, seù quãta pars sit vt puta si frater decesserit præmortuis, iam fratribus, sed superstite vnius fratris filio, iam nato & vxoribus prædefunctorũ fratrũ pregnantibus, nam quãuis certum sit fratris filio, iam nato partẽ hæreditatis, cõpetere tamẽ quãta pars sit, incertum est cum in certũ sit, an ederentur fratrum defunctorum filij, cum quibus in capita esse successurus merito equissimum, imò & necessarium est, vt in certæ partis libellus admittatur, notat Anton. Faber in rationali ad text. in l. 1. §. interdum, ff. si pars hæreditatis petatur, Acurs. in d. §. interdum, verb. *Indulget & an dos incerta peti possit*, & pro interprætatione ad text. in l. fi. C. de sentijs, quæ sine incerta quantitate, vidẽdus est D. Baluoa in præsenti num. 110.

Septimo obstat tex. in l. 1. §. quia autem, ff. quorum legat. c. Abbate 3. de re iud. in lib. 6. ibi: *Libellus alternatibus, & incertus admittitur.* Augetur difficultas ex eo, quod libellus alternatiuus regulariter non valet, l. prætor edixit, §. quod autẽ, ff. in iur. l. vbi autẽ, §. qui illud, aut illud, ff. de verb. oblig. siquidẽ dictio alternatiua obscuritatẽ, & incertitudinẽ affert arg. tex. in c. fi. de rescriptis. Sed hæc difficultas dissoluitur ex eo, quod iura in argumenta adducta procedunt in libello alternatiue cõcepto, cuius incertitudo ex alieno facto ad certitudinem reduci potest veluti, cum illa actio in libello proposita, etsi sit diuersa tamen tendit ad eũdẽ finẽ scilicet ad rẽ ipsam vindicãdã, d. c. Abbate 3. iunta eius glos. de re iud. lib. 6. quod secus esset si contrariæ essent actiones, nam tunc libellus inutilis esset, D. Baluoa in præsenti a n. 87. cum seqq. Higerus ad Donel lib. 23. commentariorum cap. 4. litt. V. G. 11

Octauo aduersus eaque, sup. retulimus videlicet specialem causam in libello esse exprimendam, valde obstat tex. in c. Abbate 3. §. secus autẽ de sententia, & re iud. lib. 6. vbi sufficit generalem causam exprimere veluti: si quis dixerit peto rem illam, quia illius dominus sum, & etiam si specialem dominij causam, quis non alegauerit, videlicet 12

ex

ex donatione, vel emptione in certa illa petitio tenet. Cui difficultati, vt satisfatiamus meminisse oportebit discrimen versari inter actionem in personam, nam in hac non sufficit causam proximam exprimere, sed necessaria est expræssio ex causa remota (verbi gratia) non sufficit dicere: *Peto vt mihi soluas centum. quia mihi debes*, sed etiam requiritur causa specialis, & remota, videlicet vt dicat, quia mihi debes ex mutuo, exempto, vel ex alio contractu, & ita obtinet textus in dict. cap. fin. hoc titul. in illa vero sufficit proximam, & generalem alegare, videlicet peto talem rẽ, quia illius dominus sum etsi specialem dominij causam non alegaueris, & ita obtinet text. in dict. cap. Abbate 3. §. secus autẽ. Nec huic solutioni obstant verba eius textus ibi: *Obnoxium, &c.* quia verba illa potius ad actionem in personam quam in rem referri debent, quia verbũ illud *Obnoxium*, non solum ad actionem personalem, sed plerunque etiam ad actionem in rem adaptari solet, notat Doctor Baluoa in præsenti n. 122.

Nono aduersus id quod ex Donel. sẽtẽtia indecidendi ratione, supra retulimus
13 videlicet actionis nomen in libello esse exprimendam. Cuius sententia comprobatur ex decision. text. in l. 2, versic. *Ex his legibus*, ff. de origine iuris, l. 1. §. 1. & 2. ff. de edendo, valde obstat text. in c. dilecti 6. de iudicijs, vbi expræsse constat non esse necesse actionis nomen in libello exprimere. In qua difficultate omissa glossæ interprætatio in dict. cap. dilecti, verb. *Actio*, quam sequitur Donel. vbi sup. aserens discrimen versari inter ius Pontificium, & Ciuile, idem Donel. in l. edita actio, C. de edendo, verius dicendum est, quod neque de iure ciuili, neque canonico actionis nomen in libello exprimere necesse est; sed tantum sufficere clarè, & purè factum proponere: ita vt ius agendi facile reperiri possit, ex d. c. delicti 6. de iudicis, l. furti actione, ff. de furtis, Hiligerus ad Donel. lib. 23. commentario. c. 4. litt. K. Anton. Pichardus in §. sic itaque discretis ex n. 33. inst. de action. Vaconius lib. 6. declarationum, c. 84. neque pro Donelij opinione, quidquam facit tex. in d. l. edita actio 3. C. de edendo, l. 1. §. 1. & 2. ff. eodem, l. 2. §. ex ijs, ff. de origine iuris, quia in dictis iuribus non significatur diffiderari proprium actionis nomen; sed potius demonstratur ius illud antiquũ, quo desiderabatur illa verborũ formula, qua Actor ius suum Reo dicebat, cuius copiam apud prætorem proferebat, de qua antiqua formula, plura refert Donel. lib. 24. commentar. c. 4. Anton. Faber in rationali ad tex. in d. l. 1. ff. de edendo, Duar. lib. 1. disputat. c. 13. Doctor Baluoa in dict. cap. delicti 6. de iudicijs, n. 11. 15. & 25. qui latè explicat decisionem tex. ind. l. edita actio, C. de edẽdo, præcipuè ex num. 13. cum seqq.

Decimo prædictis obstat tex. in c. de mutuis petitionibus, c. grauis 1. infra de- 14
posito, cap. octaua 62. 12. q. 2. c. sperientia 15. 11. q. 1. c. examinata 15. de iudic. l. 2. C. de Episcopis, & Clericis. In quibus iuribus constat actionem esse in iudicio proponendam, aliter autem subsistere non posse quorum iurium difficultas explicata manebit, si atendamus, quod iura illa non debent accipi pro nomine actionis: ita vt requirãt actionis expræssionem, sed tantum debẽt accipide iure, & causa petendi, cum causa ipsa est quæ tantum debet exprimi, cap. an eadẽ 14. §. actiones, ff. de exception. rei iud. cũ es expræssione ipsius causæ satis de actione constare videatur, arg. tex. in l. quoties 9. §. si quis nomen, ff. de hæredibus instituendis, notat Doctor Felician. de la Vega in commentarijs, ad text. in dict. cap. dilecti 6. de iudicijs à num. 28.

Vndecimo his omnibus obstat tex. in cap. constitutis 47. de electione, vbi cum ageretur de anulanda electione inscribi
15 tur, Procuratores compellendos esse demonstrare quo iure, seu qua actione nulitas ipsa subsistat, ac per consequens, etiam de iure Pontificio in excusabilis erit actionis nomen in iudicio exprime

re

re. Sed hæc difficultas similiter ex iuribus, supra adductis dissoluitur, quia ibi neutiquam probatur necesse esse nomẽ actionis exprimere, sed tantum ius, siue causam petendi declarare. Neque etiam obstabit principium illud quo docemur sine actione neminẽ in iudicio experiri posse, l. si pupilli 6. §. videamus, ff. de negotijs gestis, l. coties 20. §. item se temporali, ff. de administratione tutorum, quia in illis iuribus non constat actionis nomen esse exprimendum, sed tantum ius, seù ipsam petendi causam, vt supra resolutum est.

DE MVTVIIS PEtitionibus, Tit. IV.

Ad tex. in cap. ex litteris 1. c. prudentiam 2. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Actor reconuentus à Reo apud eundem iudicem respondere tenetur, etsi delegatus sit.*
2 *Ratio assignatur.*
Actor qui iudicem in suo negotio approbat, eundem contra se iudicem habere debet.
Reconuentio defensionem continet.
3 *Actor rei forum sequi tenetur.*
Reus per reconuentionem vicem actoris sustinet.
4 *Mutua petitio an ante litem cõtestatam proponenda sit.*
Explicantur text. in cap. 5. vers. Inconti nenti, *hoc tit. & cap. dispendia, §. Reus, quoque de rescript. lib. 6. & cap. 2. de ordin. cognit.*
5 *Delegata potestas stricta est, ideò nõ extenditur ae persona ad personam in rescripto non contentam.*
6 *Explicatur tex. in cap. cum dilectus de arbitris, & l. non distinguemus 42. §. item si quis Roma, vers.* Sed cõpromissum, *ff. de arbitr.*
7 *Clericus an coram iudice laico reconueniri possit remissiuè.*
8 *Reconuentio an in causis summarijs admittatur remissiuè.*
9 *Et an in causis executiuis remissiuè.*
10 *Et an in causis criminalibus, remissiuè.*
11 *Fauore alicuius inductum in eius odiũ retorqueri non debet.*
Clausula apellatione remota est stricti iuris, & non entenditur ad aliàs causas in rescripto non contentas intellige, vt ibi.

CONCLVSIO.

ACtor à Reo Conuentus apud eundem iudicem respondere tenetur, 1
etiam si delegatus sit, qui vtranque causam simul terminabit iuxta modum procedendi, sibi præscriptum. Consonat textus in cap. 2 versic. *Nos autem*, de ordine cognitionum, cap. 3. versic. *Reus quoque*, de rescriptis lib. 6. cap. accessatores, §. cuius in agendo 3. quæst. 8 l. siquidem 11. §. sed si mutuè, ff. de iurisdictione omniũ omnium iudicum, l. sed & hæc personæ ff. de procuratoribus, l. qui non cogitur 22. l. Lutius 38. ff. mandati, l. si inter me 15. ff. de exceptione, & rei iudicatæ, l. 1. §. fin. ff. quæ sententia, sine appellatione rescindantur, l. 1. fin. ff. de extraordinaris cognitionibus, l. 2. C. de rerum amotarum, l. neque 6. C. de compensationibus, l. cum Papinianus 14. authen. & consequenter, C. sententijs interlocutionibus omnium iudicum, exornant Barbos. in l. 2. §. legatis, num. 215. idem in l. qui Prior 29. ff. de iudicijs, Maranta de ordine iudiciorum 4. part. distinction. 6. Petrus Gregorius lib. 48. sigtammatum, cap. 6. Cardoso in praxi iudicum verbo. *Reconuentio*, num. 5. Couarr. in practicis capit. 31. Dueñas regul. 202. Morla in empotio tit. 7. quæstion. 13. Menochius de arbitrarijs lib. 2. quæst. 44. num. 2. & 5. Tiraq. de retractu tit. 2. §. 1. glos. 5. num. 11. Parladot. lib. 2. rerũ quotidianarum, cap. fin. part. 5. §. decimo, n. 19. Cuiac libr. 22. obser. idem in nobella 96. Gouianus libr. 2. de iurisdictione induca, l. si idem 11. ff. de iurisdictione, num. 2. Anton. Faber in rationa-

ad textum in l. qui non cogitur 22. ff. de iudicijs, idem in l. cum Papinianus Codice de sententijs, & interlocutionibus omnium iudicum in suo Codice, & libro coniecturarum, c. 5. 6. 7. & 8. Donel. lib. 17. commentariorum capit. 18. Iligirus ad eundem in dicto cap. 18. littera L.

Ratio assignatur in l. cum Papinianus 14. Codice de sententijs, & interlo 2
cutionibus in illis: *Cuius enim in agendo obseruat arbitrium, eum habere & contra se iudicem in eodem negotio non dedignetur, &c.* Nam cum actor iudicem in suo negotio adierit, & probauerit contra Reum eundem pro Reo contra se habere debet, l. 1. per totam, ff. quod cuiusque iuris, cap. cum omnes de constitutionibus dict. cap. accusatores, §. cuius in agendo 3. quæst. 8. quod etiam Reo, & Actori vtilissimum est, vt lites breuiori tempore finiantur l. 1. & 2. ff. quibus causis ad eundem iudicem eatur, l. omnes 5. C. arbitrium tutelæ, accedit etiam, quia mutua petitio, & si in modum actionis, proponatur tamen quodammodo defensionem continet, l. neque 6. C. de compensationibus, l. 1. C. de rerũ amotarum, & pars eiusdẽ iudicij efficietur, vt constat in dicta l. cum Papinianus versic. *In eodem negotio, &c.* quare cum cõuentio apud eundem iudicẽ debeat examinari, l. vbi ceptum, ff. de iudicijs, Donelus vbi supra versic. *Tertia*, ab ijs iusta de causa Actor à Reo reconuentus apud eundem iudicem, etiam delegatum respondere tenetur.

Primò obstabit dicere, quod Actor necessario tenetur forum rei sequi, l. iu- 3
ris ordinem 2. C. de iurisdictione omnium iudicum, cap. cum sit generale de foro competenti, & cum in reconuentione Reus vicem Actoris, & Actor vicem rei fungatur non debet in reconuentione eundem iudicem contra se in competentem sortiri, præsertim cum nullus actionem exercendo deteriorem suam conditionem, sed meliorem faciat, l. aliam 29. ff. de nobationibus, l. non solido 86. cum sequenti, ff. de regulis iuris, ergo iniquum est, quod in causa reconuentionis alienum iudicem suscipiat. Cuius dubij solutio pendet ex decidendi ratione supra adducta: nam licet fateamur libenter Actorem sequi teneri forum rei ex iuribus supra adductis, tamen in reconuentione iudex, qui Actori incompentens erat, propter reconuentionem efficitur competens, neque ex eo conditionem suam deteriorem facit: siquidem eundem iudicem, quem in agendo obseruauit eundem etiam ex naturali ratione supra adducta aduersus se debet substinere, præcipuè quia ex prorrogatione, quæ ex reconuentione fit Actor nullum damnum patitur, imò potius commodũ rei, & Actoris est, cum minori detrimento sumptibus, & expensis facilius coram vno eodemque iudice causam experiri possit merito iusta de causa decissum est vt Actor coram iudice, quem elegit respondere cogatur.

Secundò aduersus eà, quæ Alexander III. in cap. hoc titul. verfic. *In conti-* 4
nenti, docet, videlicet mutuam petitionem incontinenti proponendam esse h oc est ante litem contestatam, quod etiam refertur in cap. ex conquæstione 20. de restitutione spoliatorum, versic. *Ante ipsius causæ ingressum*, & in Clemẽtina sæpe, §. verum de verborum significatione, versic. *In exordio litis*, valde obstat text. in cap. dispendia, §. Reus quoque de rescriptis lib. 6. in illis verb. *Durãte inditio, &c.* Ex quibus cõstat reconuẽtionem, seù mutuam petitionem post litem contestatam proponi posse, hoc est interim, dum iudicium diceptatur. Sed licet horum iurium nodus intricabi *lis* omnibus videatur, tamen pro illorũ interpretatione supponendum est reconuentionem duos efectos producere vnum simultanei processus, alterum prorrogationis iurisdictionis. Primus est vt statim quo reconuentio proponitur conuentionis, & reconuentionis causa eodem processu tractetur, & vna

eadem

eademque ſententia terminetur ſecundo vt propoſita reconuentione prorrogatio iuriſdictionis fiat: ita vt Actor iuriſdictionem declinare non poſsit. Sed hæc duo priuilegia reſultant ex tempore quo reconuentio proponitur: nam licet regulariter reconuentio, ex noſtro textu, & dictis iuribus ante litem conteſtatam proponi debeat, tamen priuilegia inter ſe differunt, nam ſi ante litem conteſtatam mutua petitio proponitur priuilegium erit, vt conuentionis, & reconuentionis cauſa, ſimul in eodem proceſſu tractetur, eademque ſententia terminetur: & ita obtinet textus noſter, & ſimilia iura ſupra adducta: ſi verò mutua petitio poſt litem conteſtatam fuerit propoſita: tunc priuilegium ſimultanei proceſſus ceſſat, & tantum admittitur prorrogatio iuriſdictionis, vt coram eodem iudice reconuentio tractari debeat, & ita obtinet textus in dict. cap. diſpendia, §. Reus quoque de reſcriptis libr. 6. eodemque modo interpretandus eſt textus in capitul. 2. de ordine cognitionum, cum ſibi ipſi pugnare videatur: ſiquidem in verſiculo. *Cum ea* demonſtrat. Quod ſi Reus Actori obijciat expoliationem in vim actionis cenſentur mutuæ petitiones, & prius tractari debere, quæ prius in iudicio fuerit adducta, & verſiculo. *Quamquam*, affirmat quod ſi idem iudicium petitionis ab vtraque parte deducatur iudicia illa debent viciſim tractari, & vna eademque ſententia terminari, cuius interpretatio pendet (ex ſupra dictis) ſiquidem verſiculus. *Cum ea*, intelligi debet, quando reconuentio proponitur poſt litem ſimul conteſtatam: nam tunc intelliguntur duæ cauſæ diuerſæ minime ſeſe contingentes; ideòque ſeparatim ab eodem iudice tractari debent at vero verſiculus. *Quamquam*, loquitur quando reconuentio proponitur in exordio litis hoc eſt ante conteſtationem, quia tunc dicuntur actiones ſeſe contingentes, & ideò ex noſtri textus deciſione vnica ſententia terminari debent.

Tertiò aduerſus noſtrum textum verſicul. *Coram vobis ſuper eiſdem quæſtionibus, &c.* Ex quibus verbis conſtat, quod mutua petitio etiam in iudice delegato admittitur obſtabit dicere, quod delegata poteſtas, adeò ſtricta eſt, vt non poſsit prorrogari de perſona ad perſonam; nec de re ad rem, ſi in ſcripto non eſt comprehenſa, iuxta textum in cap. ſignificaſti 36. de reſcriptis, c. petitione de officio delegati: ergo nec in præſenti delegata iuriſdictio ex mutua petitione prorrogari poterit. Cui difficultati reſpondendum eſt, ideò in præſenti ex mutua petitione delegatam iuriſdictionem prorrogari poſſe, quia cum mutua petitio inter eaſdem perſonas inſtituatur in qua primacõuẽtione litigabant; nec reconuentio ſit, quid diuerſum à negotio principali; ſed eius pars cenſeatur, ideò coram eodem iudice, etiam delegato mutua petitio admittitur: nam quanuis delegata iuriſdictio ſit odioſa tamen illud odium non admittitur in cauſa reconuentionis, cum ex ipſa iuris neceſsitate naturali ratione permiſſa cenſeatur, notat Menochius de arbitraris, caſu 44. numer. 6. Morla in emporio titul. 2. quæſtio. 21. Nec obſtat text. in cap. cum dilectus 6. de arbitris, vbi reconuentio coram iudice arbitro non admittitur, quia diſcrimen ſtat inter iudicem arbitrum, & delagatũ: nam delegatus iuriſdictionem habet ideòque ex rationibus (ſupra adductis) in reconuentione prorrogabilis eſt, arbiter autem nullam habet iuriſdictionem, cum priuatorum conſenſu de his tantum, quæ in cõpromiſſum comprehenſa ſunt iudicare poſsit Menochius de arbitrarijs quæſtion. 44. numer. 12. ita ſimiliter eſt interpretandus textus difficilis in l. non diſtinguẽmus 42. §. item ſi quis Romæ, verſic. *Sed compromiſſum*, ff. de receptis arbitrijs. De qua videndus eſt Antonius Faber in rationali ad eundem textum in verſiculo. *Sed compromiſſum*, Cuiatius lib. 22. obſer-

6

§.

natiouum, cap. 22. & an Procurator teneatur reum in reconuentione defendere disputat glos. verbo: *Respondendũ*, in capitul. accedens 10. de procuratoribus, l. seruum 33. cum suis §§. l. si quis in rem 34. l. mutus 45. §. pæna, & textus difficilis in l. pater 70. ff. de Procuratoribus, videndus est Antonius Faber in rationali in dictis iuribus, idem libr. 22. coniecturarum, cap. 10. Donelus libr. 18. commentariorum, capitul. 13. & similiter an legatus Romæ si durante legatione reconueniri possit, videndus est Antonius Faber in rationali, ad textum in l. 2. §. sed si agant, ff. de iudicijs, littera A. Cuiacius libr. 20. obseruationum, 7 capitul. 22. & an Clericus coram iudice laico reconueniri possit, latè disputat Morla in emporio titul. 2. quæstion. 13. Couarruuias in practicis quæstionibus, capitul. 31. Felicianus de la Vega in capitul. decernimus de iudicijs, ex numero 104. idem in capitul. at si Clerici, à numer. 38. & in capitul. final de iudicijs à numer. 42. Marta de iurisdictione, part. 4. Centuria secunda, cap. 167. Antonius Faber libr. 20. coniecturarum, capitul. 7. Hiligerus ad Donelum lib. 17. capitul. 18. littera C. Et similiter an reconuentio in causis sumaris admittatur, 8 disputat Gailius libr. 1. obseruationum, capitul. 46. numer. 5. Menochius de arbitrarijs libr. primo, quæstion. 44. numer. 14. & libr. 2. casu 184. numero secundo, & an in causis executibis recon 9 uentio locum habeat, videndus est Parladorius libr. 1. rerum quotidianarum, 5. part. capit. final, §. 11. num. 31. Gutierrez lib. 2. practicarum quæstionum, quæstion. 22. Maranta dict. 6. part. num. 30. cum sequentibus, & similiter an in criminalibus causis reconuentio lo- 10 cum habeat, videndus est Barbosa in l. viro, numero 3. ff. soluto matrimonio, Thomas Sanchez de matrimonio libr. 10. disputatione 12. Patius Centuria 7. quæstione 62. de qua re plura dicemus in cap. cùm dilectus de ordine cognitionum 16. dub.

Quartò aduersus decisionem traditam in cap. final hoc titulo, obstabit dicere, quod rescriptum illud, cum clausula appellatione remota fuit concessum in fauorem Actoris, qui causam in iudicio deduxit: ergo clausula illa non debuit in eius odium retorqueri, & ad mutuam rei petitionem extendi, iuxta regulam textus in l. quod fauore 6. C. de legibus, l. 25. ff. eodem, capitul. quod ob gratiam 61. de regulis iuris in 6. Præcipuè, quia nec in duabus causis, simul in eodem rescripto commissis clausula illa de vna ad aliam prorrigatur, capitul. Inquisitioni 71. de appellationibus. Quæ difficultas dissoluitur ex eo, quia & si in dicto cap. fin. hoc titulo rescriptum sit impetratum in fauorem Actoris cum clausula appellatione, remota tamen Reo reconueniente Actorem, idem ius erit seruandus. Tum quia vel respicet equitas, vt insinuat Pontifex ibidem, tum quia clausula appellatione remota ad vnum negotium impetrata fuit, cuius negotij pars reconuentio est, & cum idem iudicium sit recte respondit Pontifex extendi ad eam; nec iubatur ex impretatione rescripti cum clausula appellatione remota, cum sunt plura negotia ad omnia non extendi si in medio rescripti clausula ponatur, ex dicto capitul. Inquisitione 71. de appellationibus. Cui ex adiametro oponitur, textus in capitul. 2. requiris 41. in principio eodem titulo, quia distinguendum est inter plura negotia minimè interse contingentia, & inter vnicam causam plures articulos connexos habentem, quia in primo casu fieri debet distinctio, de qua mentio habetur in dicto capitul. Inquisitioni in secundo vero extenditur rescriptum, cui apponitur clausula appellatione remota, quia etsi sint plures articuli connexi, non sunt plures causæ, sed vnica tãtum, vt cap. 2. hoc titul. siquidem vt supra retulimus reconuentio, & causa principalis vna, & eadem causa censetur. 11

De

DE LITIIS CONTESTATIONE, Tit. V.

Ad textum in cap. olim, hoc titul.

SVMMARIVM.

1 *Litis conteſtatio fit per petitionem, & reſponſionem ſequtam, non vero per poſitiones, & reſponſiones.*
2 *Ratio aſſignatur.*
3 *Conteſtatio eſt fundamentum, & lapis angularis iuditij.*
4 *Per ſolam citationem iudicium dicitur cæptum & iuriſdictio delegata perpetuatur, & an id verum ſit, ibi & num. 5. & 6.*
5 *Explicantur, & conciliantur text. in capit. relatum 19. & cap. gratum 20. de offic. de leg.*
6 *Explicatur textus in §. vltimo, inſtit. de pœna temere litig. l. ſi defenſor, l. voluit, ff. de interrogatione actione.*
7 *Præſcriptio 30. annorum interrumpitur per ſolam citationem.*
8 *Citatio operatur litis pendentiam.*
9 *Præſentatio reſcripti non operatur litis conteſtationem.*
Explicatur text. in cap. præterea in fin. de dilation.
10 *Explicatur textus in l. vnica, C. de litis conteſt.*
11 *Explicatur litteratext. in authentica quiſemel, C. quomodo, & quando iudex.*

CONCLVSIO.

1 NON *per poſitiones, & reſponſiones, ſed per petitionem in iure propoſitam, & reſponſionem ſecutam fit litis conteſtatio, quâ omiſſa nullus eſt proceſſus.* Conſonat textus in capit. 1. & 2. hoc titul. libr. 6. capitul. provt de dolo, & contumacia, capitul. quoniam contra falſam, verſicul. *Petitiones reſponſiones*, de probationibus, capitul. 54. verſicul. *Licet autem*, de electione, capitul. cùm cauſam 62. de appellationibus, capitul. ſuper quæſtionum. §. 1. & 2. cap. gratum 20. de officio delegati, capitul. ex parte 30. capitul. forus de verborum ſignificatione, capitul. oferatur 3. quæſtion. 3. l. 2. authentica libellum, authentica oferatur, C. hoc titul. l. 12. §. patróni, C. de iudicis, l. his qui 25. ff. de reivindicatione, l. cum fundus 31. in fin. ff. ſi certum petatur, l. amplius non peti 15. in princip. ff. rem ratam haberi, l. ſi Reus 73. ff. de Procuratoribus, l. 1. §. 1. ff. de interrogatorijs actionibus, l. 3. titul. 20. partita 3. lib. 1. & 2. titul. 4. libr. 4. Recopillationis, illuſtrant hanc concluſionem Maranta de ordine iudiciorum part. 6. membro 10. de litis conteſtatione, Menochius de præſumptionibus lib. 2. præſumptione 30. Maſchardus de probationibus, concluſione 434. numer. 1. Zauallos communium contra communes, quæſtion. 442. Ludobicus Mirandade ordinè iudiciorum, quæſtion. 20. articul. 5. concluſion. 4. Cardoſo in praxi iudicum verb. *Lis*, numer. 20. Miſingerus Centuria 1. obſeruatione 1. Gutierrez libr. 1. practicarum quæſtionum, quæſtion. 46. Parladorus lib. 1. rerum quotidianarum, cap. 19. Gilquenius in dict. l. vnica, C. hoc titul. Couarruuias libr. 2. variarum, cap. 2. numer. 1. Gaylleſius lib. 2. obſeruationum, obſeruation. 74. Fachineus libr. 11. controuerſiarum cap. 82. Rebard. pro tribunali, capitul. 11. Duar. ad titulum, ff. de iudicijs, capit. 2. Antonius Pichardus in §. omnium autem, inſtitut. de pœna temere litigantium à numer. 4. & ſequentibus, idem in manuductionibus ad praxim part. 1. præcepto 3. numer. 6. Anaſtaſius Germon. lib. 2. animaduerſionum capitul. 5. Donelus lib. 24. commentariorum, cap. 1. & lib. 19. cap. 8. Hiligerus ad eundem lib. 23. cap. 8. litt. Z. Curatius lib. 9. obſeruationum, cap. 21. Paz in praxi tom. 2. 7. part. cap. vnico, num. 59. Felicia-

licianus de la Vega in rub.ad titul.de iudicijs à numer.3.cum sequentibus Doctor Baluoa in cap.proposuisti 18.de foro competenti à num.2.& sequentibus cum à me traditis in cap.proposuisti 19. de foro competenti.

Ratio est, quia cum controuersia, 2
quæ inter Actorem, & reum vertitur per iudicis sententiam definiēda sit merito vt eius animus in ea instruatur omnino desideratur,vt lis contestetur petitione Actoris,& rei responsione, vt sic iudex in causa melius instrui possit, l. fin.C.si per vim,vel alio modo, l. 2.C. de officio ciuili aduocat. nam aliàs litigantes in incerto vagarentur nescientes,quid probare deberent, & quo sua tella dirigerent, & iudices cognitionem ad finem litibus imponendam adhibere non possent quare partes prius per litis contestationem accedere oportet,argument.textus in capitul.2.de causa possessio,& proprietatis,l.de vnoquoque 47.ff.de re iudicatæ,quæ omnia iudex prouidere non potest,nisi lite legitimè contestata Donelus libr.24. capit. 1.versicul.*Non enim*,Gilqueneus in dict. l.vnica,C.hoc titul numer.7. Nec per positiones,& responsiones lis contestatur,quia qui ponit dictum, vel factum, nihil aduersario petit, nec qui respondit negans contradicendi animum habet præsertim,cum verbis anuntiatiuis positiones fiant,& ideò non debent operari efectum petitionis, vel contraditionis,argumento textus in capit. significasti de appellationibus,quibus de causis iudex,absque litis contestatione procedere non potest aliàs (ex nostri textus decisione) quidquid fecerit nullius erit momenti,dicto capitul.dudum 54. versiculo.*Licet autem*, de electione: si- 3
quidem contestatio est fundamentum, & lapis angularijs iudicij, l. qui se obtullit,ff.de reivendication,capitul. relatum 10.de officio de legati, & vbi fundamentum deficit,nihil super edificari potest,cap.Paulus 1.quæstione 2. & de hac re plura retulimus in capitul.proposuisti 19.de foro competenti.

Primò obstat textus in cap. gratum 20.de officio de legati, vbi per solam 4
citationem iudicium dicitur cæptum: siquidem per eam solam perpetuatur delegata iurisdictio. Augetur difficultas ex textu in c. relatum 19 eiusdem tituli,vbi in eadem specie,ex sola citatione iudicium non dicitur cæptum, nec iurisdictio perpetuatur, nisi solemnis præcedat litis contestatio;sed licet horum iurium nodus omnibus indissolubilis videatur, tamen pro illorum interprætatione supponendum est, quod si 5
re integra decesserit is qui mandauit iurisdictionem omnino extinguitur iudicis delegati potestas,capitul.licet vndique,cum alijs de officio de legati,& res integra dicitur,quando non lis contesta fuit:siquidem ex sola litis contestatione perpetuatur iurisdictio: non verò ex sola simplici citatione,dict.cap.relatum de officio de legati. Neque obstat textus in dict.cap.gratum 20.eiusdem tituli,nam ibi:*Ex sola citatione*, perpetuatur iurisdictio,quia Vrbanus Pontifex non loquitur de simplici;sed de peremptoria citatione,de qua etiam mentio habetur in capitul.ex tuis de Clericis non residentibus,quæ solemnis citatio quo ad efectum perpetuandæ iurisdictionis æquiparatur litis contestationi, l. post edictum 73.ff. de iudicijs, l.consentaneum,authentica qui semel,C.quomodo,& quando iudex:siquidem vbi cæptum est iudicium ibi finem debet accipire,l.vbi cæptum,ff.de iudicijs,quæ interprætatio deducitur ex verbis illius textus ibi:*Citationis edicto*,& ibi: *Quod in casu priori citatione facta negatiuū sit quasi cæptum*.De qua facta litis contestatione,etiam intelligendus est textus in capitul.quoniam frequenter,§.Porro, vt lite non contestata,quæ iura ita ad concordiam reduxit, Anastasius Germonius libr.1.adanimaduersariorum, capit.5.

Secun-

8 Secundò prædictis obſtat textus in §. vltimo, inſtitut. de pœna temere litigantium, vbi tantum acceptatione ipſa iudicium dicitur cœptum, cum actiones omnes acceptatione ipſa initium aſſumere videantur. Cui difficultati vt occurramus ad notandum eſt, citationem eſſe principium inſtruendarum actionum, & ita procedit textus in dict. §. vltimo, inſtituta de pœna temere litigantium, non autem iudicij ipſum, quia iudicium incipit à litis conteſtatione, & ita procedit textus in capitul. 1. hoc titulo. Nec obſtabit ſi inſtes; quòd actio eſt ius perſequendi in iudicio, iuxta textum in §. 1. inſtituta de actionibus, quia ibi iudicium accipitur pro loco, in quo actiones proponuntur, notat Fachineus libr. 11. controuerſiarum iuris capitul. 81. ita ſimiliter eſt interprætandus textus in l. ſi defenſor, l. voluit, ff. de interrogatorijs actionibus ibi: *Interrogationes dicuntur fieri in iudicio*, & tamen fiunt ante litem conteſtatã, vt ex littera noſtri textus conſtat, quia verba illa: *In iudicio fieri*, idem ſignificant ac ſi textus diceret in loco fieri, vbi ius redditur cum verbum illud iudicium plerumque pro loco accipiatur, c. quãto de iudicijs, Fachineus dicto libr. 1. controuerſiarum cap. 5.

Tertiò obſtat textus in l. cum notiſſimi, C. de præſcriptionibus, vbi præſcriptio triginta annorum interrumpitur per ſolam citationem: ergo citatio iudicialem efectum producit, ac per conſequens ex ea ſola lis conteſtari videtur, Sed huius dubij facilis erit explicatio ſi attendamus ex prædictis non inferri litem conteſtari ex ſola citatione, ſiquidem ad interrumpendam præſcriptionem, non deſideratur iudicium ſolemne, & formale per litis conteſtationem cum præſcriptio illa, etiam ſi non ſequatur alia petitio interrumpta manebit. Nec ſimiliter obſtat textus in Clementina 2. vt lite pendente, vbi ſola citatio operatur litis pendentiam ad efectum, vt nihil debeat inouari, quia non ex eo infertur, quod ex citatione iudicium initium accipiat; ſed ex eo quia poſt citationem, iam pendere dicatur, quo pendente nihil eſt inouandum, capit. 1. vt lite pendente merito, text. ille tãtum debet intelligi, quo ad iudicis iuriſdictionem: non vero quo ad initium & litis conteſtationem, Fachineus libr. 11. controuerſiarum iuris, cap. 81. apud finem.

Quartò obſtat textus in cap. præterea in fin. de dilationibus, vbi ſola reſcripti ex parte Actoris præſentatio ſufficit vt lis conteſtata dicatur cum textus ille affirmet poſt reſcripti præſentationem ad examinationem cauſæ procedi poſſe, quod non admitteretur, niſi ipſa ſola reſcripti præſentatio ſufficeret. Quæ difficultas aliter ſaluari non poteſt, niſi dicamus in dict. cap. 2. poſt reſcripti præſentationem ſtatim antequã in cauſa præcederetur eam præceſsiſſe ſolemnem litis conteſtationem libelli oblationem iuramentum calumniæ, vti nouiſsimè refert Auguſtinus Barboſa in collectanijs ad eundem textum, verſicul. *Sed procedendum potius eſt*, à numero 5.

Quinto aduerſus ea, quæ refert textus noſter in verſic. *Reſponſionem ſequutam, &c.* & ibi notant omnes (videlicet ad litis conteſtationem non eſſe neceſſariũ vt vno eodemque tempore partes adſint, & incontinenti controuerſiæ ſtatim proponant, quod etiam docet textus in dict. cap. dum el ſegundo de electione, verſic. *Licet autem*, vbi tantũ pro forma conteſtationis deſideratur vt præcedat petitio Actoris adquam ſubſequatur rei reſponſio, quod interualum etiã expreſſe conſtitũ eſt in auth. oferatur, eodem hoc titul. & in l. 2. titul. 3. lib. 4. Recopilationis.) Valde obſtat textus in l. vnica, Codice hoc titul, vbi ad conteſtationem deſiderari videtur, quod facti narratio ſimul ab vtraque parte viua voce coram iudice fiat; ſiquidem in-

dex

dex simul ab omnibus partibus: iam audire debet. Cui difficultati occurritur si dixeris textum in dict. l. 2. procedere iusta antiquiorem iudiciorum ordinem, cum apud prætorem diceptabatur, & simultanea illa propositio ad impetrandam iudicij formulam desiderabatur, quam Prætor iudici dato præscribebat, vti refert Rebardus pro tribunali, capitul. 11. Duarenus ad titulum de iudicijs, cap. 1. Petrus Faber libr. 1. semestrium, capitul. 24. Petrus Gregorius libr. 48. singtamatum, capitul. 6. numer. 2. Hiligerus ad Donelum lib. 24. commentariorum, cap. 1. litt. A. & D. & sic de hac antiqua contestationis formula intelligendum esse textum in dict. l. 2. C. hoc titul. demonstrat Cuiatius lib. 9. obseruationum, cap. 21. Parladorius lib. 1. rerum quotidianarum cap. 14.

Sexto prædictis omnibus valde obsta
[11] bit textus in authent. qui semel, versic. *Etsi lis capta non sit.* C. quomodo, & quãdo iudex, ex quo (si principium illius textus attendamus) constat litis contestationem non effici, etiam postquam Actor decesit, & Reus in iudicio respondeat. Quam difficultatem dissolues si dixeris verba illa. *Etsi lis non sit contestata, &c.* referenda esse ad tempus, quo Reus nondum responderat, sed tantum postulauerat, vt aduersarius edictis vocaretur, postque suas alegationes proponens litem contestatur, & sententia per iudicem profertur, quæ sine litis cõtestatione locum non habet, l. properandum, §. sim autem Reus, C. de iudicijs, capitul. quoniam frequenter, vt lite non contestata reliqua, vide apud glossam in præsenti verb. *Responsionis*, & de litis contestatione quo ad exceptionem, videndus est text. in l. siquidem, C. de exceptionibus, & textus in l. peremptorias, C. sententiam rescindi non posse de quorum iurium interprætatione, disputat Doctor Baluoa in cap. 1. de ordine cognitionum, num. 12. Hiligerus ad Donelum lib. 22. cap. 8. littera F. de materia huius text. plura retulimus in cap. significasti 18. de foro competenti, quæ omnia in præsenti referenda sunt.

VT LITE NON CONtestata, Tit. VI.

Ad textum in cap. ad hæc 2. cap. Accidens 2. cap. Accidẽs 4. cap. quoniã frequenter 5. cum alijs hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Testes lite non contestata recipi non possunt, nec causa per sententiam diffiniri.*
2 *Ratio assignatur.*
3 *Lis non aicitur, nisi post contestationem.*
4 *Probationum facultas restringenda non est, sed potius extendenda,*
4 *Reo per contumaciam absente admittitur Actor ad probationem, & mittitur in possessionem, & num. 10.*
6 *Missus in possessionem non possidet, sed rem custodiæ causa detinet.*
7 *Nemo ex malitia sua commodum reportare debet.*
8 *Testes ante litem contestatam recipi possunt cum ex mora periculum imminet, & ibi referuntur exempla. & num. 9.*
9 *Explicatur text. in cap. cum olim 34. de testib.*
10 *Aduersus absentem, & contumacem recipiuntur testes, & ad sententiam deuenitur.*
Explicatur text. in cap. veritatis 8. de dolo, & contum. & cap. prout 4. eodem tit. & cap. 2. de litis contest. lib. 6. & num. seq.
11 *Excipiens non respondit.*
12 *Explicantur text. in capit. cum dilectus de consuetud. & cap. cum Ecclesia Sutrina de caus. possessio & cap. cum veniissent de constit.*
13 *Causa ad superiorem per appellationẽ dela-*

delata non eſt opus noua litis conteſtatione.

Explicantur text. in cap. interpoſita, §. fin. de appellat.

14 *Actore contumace exiſtente proceditur, vſque ad ſententiam diffinitiuam.*

Explicantur text. in cap. cauſam 3. de dolo, & cont. & auth. qui ſemel, C. de litis conteſt.

25 *In cauſa naufragij proceditur ad teſtium receptionem citra litis conteſtationem.*

Explicatur l. 2. C. de nauf. lib. 11.

CONCLVSIO.

Totuis tituli hæc eſt:

LIte non conteſtata non eſt procedendum ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam diffinitiuam. Conſonat text. in cap. dudum 54. verſic. *Partibus*, de electione, cap. vnico de litis conteſtatione, cap. prout de dolo, & contumacia, cap. cum cauſam 62. verſic. *Iudices*, de appellationibus, cap. in noſtra 4. verſic. *Sed idem*, de Procuratoribus, cap. exhibita 19. de iuditijs, cap. cum Ioannes 22. de ſententia & re iudicata, l. properãdum 13. verſic. *Poſt litem conteſtatam*. C. de iudicijs, l. conſentaniũ 8. §. fi. C. quomodo, & quando iudex, auth. ſed & ſi quis, C. de teſtibus, authen. de exhibendis reis, §. ſi vero, l. 2. titul. 16. part. 3. l. fin. titul. 10. eiuſdem part. exornant noſtram concluſionem, Crotus de teſtibus, num. 258. Menochius de arbitrariis caſu 61. idem præſumptionibus lib. 2. præſumptione 54. Maſchardus de probationibus, concluſ. 683. & 1367. Socin. regul. 242. 243. & 406. & 404. & 499. Farinat. in praxi crimlnali, quæſt. 76. num. 2. Maranta de ordine iudiciorum, part. 4. diſtinction. 9. num. 70. Antonius Gomez tom. 3. variarum, cap. 1. num. 19. Petrus Gregorius lib. 48. ſingmatatum, c. 6. in fin. Gilquenius in l. vnica, C. de litis conteſtatione, num. 50. & 141. Cuiatius in præſenti, & paratitlis ad tit. C. quomodo, & quando iudex, Matienço in dialogo relatorum 3. part. cap. 44. Duarenus ad titul. de teſtibus in fin. Donellus in authent. ſed ſi quis, C. de teſtibus, Farin. de teſtib. quæſtion. 79. Anton. Faber in rationali, ad text. in l. in lege aquilia 40. ff. ad legem Aquiliam, Gotofredus in notis ad pandect. ibidem litt. H. Hilligerus ad Donelum libr. 2. commentariorum, cap. 1. litt. E.

Ratio huiuſ tituli vt facilius, & clarius illuceſcat in memoriam reuocanda ſunt, quæ ad titulum de litis conteſtatione obſeruabimus; nam cum controuerſa, ſeu cauſa ſtatus per litis conteſtationem conſtituatur, vt inde iuditium incipiat, l. is qui ſe obſtulit, ff. de reiuindicatione, cum ſupra traditis iuſta de cauſa, antequam lis fuerit conteſtata in cauſa principali teſtes non ſunt recipiendi: nam teſtes in pecuniarijs litibus, & criminalibus cauſis adhibentur, l. 1. §. adhiberi, ff. de teſtibus, & lis nõ dicetur, niſi cum poſt conteſtatationem diſcutitur, cap. forus de verborum ſignificatione, & tunc temporis Actor ad intentionem ſuam probandam, & Reus ad exceptionem admittuntur, l. ſiquidem 9. C. ff. de exceptionibus, ſcilicet poſt iuramentum calumniæ præſtitum ante quod in iudicio progredi non licet, capitul. cum cauſam de iuramento calumniæ, l. 2. C. de iure iurando, propter calumniæ, textus elegans in capitul. quoniam contra falſam de probationibus, vbi cum actus iudiciales ſuo ordine referantur depoſitiones teſtium non ſolum poſt petitiones, & reſponſiones, ſed etiam poſt interrogationes, & reſponſiones partium ponuntur, quæ rationes multo fortius locum habent. Quoad ſecundam concluſionis partem, qua probatur non poſſe ad ſententiam diffinitiuam procedi, niſi lis conteſtata fuerit: nam ſi teſtes non recipiuntur multo minus iudex poterit ſententiam proferre, cum de cauſa nondum cognouerit, argumento text. in l. de qua re 74. ff. de

ff. de iudicijs, l. 1. C. de executione, & rei iudicatæ.

Primo obstabit dicere, quod probationem facultas restringenda non est, 4 sed potius extendenda, l. quoniam 22. Codice hæreticij, & Manicheis, l. curent 22. ff. de testibus: ergo quocunque tempore, etiam ante litis contestationem permittendum est tam Actori, quam Reo testes adducere, quibus iure suo prospiciant, vt videre licet in cap. Consultationibus 10. de officio de legatis, cap. cum olim 33. cap. significauit 41. capit. Aluericus 43. de testibus, cap. cum dilecte, versiculo. *Nos igitur*, de cõfirmatione vtili, vel inutili. Cui dubio occurritur si dixeris, quod facultas probationum post litem contestatam non admittitur siquidem post eam vnicuique liberũ est ius suũ testibus adhibitis tueri, vt ex iuribus, & rationibus à me perpensis colligere licet.

Secundo obstat textus summè difficilis in capit. Consultationibus 10. de officio de legati, vbi si Reus per contumaciam absens sit Actori permittitur testibus idoneis possessionem, & dejectionem suam probare, quod nostræ conclusioni repugnat: & præcipuè textui in cap. 2. hoc titulo, vbi in restitutionis causa contrarium respondetur. Qua difficultate oppressi interprætes varios congerunt intellectus. Ex quibus post glossam ibi Abb. numer. 7. Vellameram 2. Gardinalem 2. Decium 17. Frequentiori Calculo recepta videtur interprætatio, videlicet verba illa: *Nisi is qui possidet se per contumaciam absentasset.* Non continere exceptionem in eadem specie, scilicet vt possit Actor consequi possessionem per interdictum. Vndèvi quo vtendum erat, sed in genere, vt alio remedio possessionem nanciscatur, scilicet per missionem in possessionem ob abuersarij contumaciam, iuxta regulam textus in capit. quoniam frequenter. §. in alijs, hoc titulo, cap. fin. de eo, qui mittit in possessionem, cap. 1. de dolo, & contumacia. Sed hæc solutio manifestam vim, verbis textus infert, in quibus constat Actorem non posse restitutionem habere per interdictum. Vndèvi, nisi is qui possidet se per contumaciam absentasset, quæ verba ad eandem speciem sunt referenda, præcipuè cum per missionem in possessionem Actor non consequeretur possessionem: siquidem missus, non possidet, sed tantùm modo causa custodiæ rem detinet, capitul. primo de eo, qui mittit in possessionem, vbi latè agemus, l. 3. §. fin. ff. de adquirenda possessione, quare hac, & alijs omissis nouam 6 interprætationem adducẽdam esse existimo, quæ omninò pendet ex integra, illius textus in prima collectione, libr. 1. titulo 21. capitul. 15. Videlicet, nam cum ibi spoliatus litteras ad iudicem impetrasset, vt mora certum tempus possessionem sibi restitueret si expolium legitime constitisset, & is qui rem violentam occupauit: ita absit vt intra præfixũ terminum iudici non posset suam præsentiam exhibere, quærebatur, an elapso termino iudex possit cognoscere, & possessionem restituere, quod negat Pontifex, quia tunc iudex iam nullam habebat iurisdictionem, capitul. de causis 4. de officio delegati, cum nec eam posset prorrogarè, absque partium consensu, dicto capitul. 4. l. 1. & 2. & §. si & iudex, ff. de iudicijs; sed si non ex probatis causa Reus se absentet; sed dolosè, & per contumaciam, vt tempus elabatur, & delegati iurisdictio expiret: tunc poterit iudex procedere, etiam post terminum in rescripto præscriptum ne alioquin ex malitia sua commodum reportet, capit. intelleximus de iudeiijs, cap. contingit de dolo, & contumacia, l. itaque fieri, §. 1. ff. de iudicijs, l. non fraudatur, §. 1. ff. de regulis iuris: itaque quoad delegati iurisdictionem tantum sunt intelligenda verba illa, nisi is qui possideret si per contumaciam absentasset; sed non in inde tollitur iudiciorum ordo, nam solitus debet obseruari: ita vt nec 7

testes

teſtes poſsit recipere, neque ſententiam proferre, niſi poſt litis conteſtationem iuxta regulam ſupra adductam.

Tertiò obſtabit textus in cap. quoniam frequenter, hoc titulo, cap. cum dilecti, verſic. *Nos igitur*, de confirmatione vtili, vel inutili, authentico de teſtibvs, §. penultimo, cap. ſignificauit, cap. Aluericus milles de teſtibus, l. 2. titul. 16. part. 3. In quibus iuribus conſtat teſtes poſſe recipi, etiam lite conteſtata. Quæ difficultas ex eo excluditur, quod in illis iuribus plures limitationes referuntur, quæ in contrarium magis regulam noſtri textus firmam reddunt, & in primijs procedunt quando ex mora periculum inminet, ne pereat copia probationum veluti cum timetur de teſtium morte cum ſenes, vel valitudinarij ſunt, aut diuturna, vel longinqua abſentia timetur: tunc enim ante litis cõteſtationem recipi poſſunt, cap. quoniam ſubſequenter, hoc titul. argumento textus in cap. fin. de teſtibus cogendis, cum magiſtratus curare debeant, vt vnicuique ſit ſalua rerum probatio, l. current 22. ff. de teſtibus, ex qua traditione interpretandus eſt textus in l. in lege Aquilia 40. titulo ad legem Aquiliam, l. quidam 37. ff. de furtis, vbi cum ſubconditione pecuniæ debitæ forent, & quirographus deletus eſſet interim, hoc eſt lite nondum conteſtata, & conditione pendente recipiuntur teſtes qui in eo tempore, quo conditio exiſtet fortaſſe non erant, aut temporis interuallo mutabunt conſilium, vel eandem fidem non habebunt, vt inquit Conſul-ſultus in l. 3. ff. de Carboniano AEdicto, notat Antonius Faber in rationali ad text. in l. lege Aquilia 40. infin. ff. ad legem Aquiliam, Gotofredus ad eundem textum litt. H. 8

Quartò prædictis obſtat text. in capit. cum olim 34. de teſtibus. In cuius textus ſpecie non ſolum ſenes, & valetudinarij, verum & aliqui teſtes recipiuntur ante litis conteſtationem, vt conſtat ex illis verbis: *Vos teſtes, & maxime ſenes valitudinarios, quos Archidiaconus duxerit producendos ſublato appellationis articulo admittatis, &c.* In cuius textus difficultate dici poteſt, verbum illud, *Maximè*, abundare cum non habeatur in integra illius textus in 3. Compilationis libr. 2. titul. 12. capit. ſeptimo, quo dempto omnis ceſſat difficultas, cum tantummodo caueatur cum his quæ diximus, vel potius reſpondendum exiſtimo ob fauorem cauſæ admiſſum fuiſſe, vt lite non conteſtata, propter aduerſæ partis contumaciam ibi teſtes recipiantur, & ad ſententiam definitiuam procedatur: nam ibi quæſtio vertebatur ſuper ſtatu, & libertate Menenſis Eccleſiæ, vt ex littera conſtat in qua ſpecie, & libertatis, & animarum ratio habenda eſt, vt in dict. cap. quoniam frequenter, §. porro, Clementin. diſpendioſam de iudicijs, l. libertas 122. ff. de regulis iuris, Abbas in præſenti num. 8. Farin. de teſtibus dict. quæſt. 76. à num. 49. 9

Quintò obſtat text. in cap. veritatis 8. de dolo, & contumacia, vbi aduerſus abſentem lite nondum conteſtata non ſolum teſtes recipiuntur, verum etiam vſque ad diffinitiuam ſententiã proceditur. In cuius textus difficultate dicendum eſt, quod ibi aduerſus abſentem teſtes recipiuntur, & vſque ad ſententiam proceditur, non ſolum ex eo, quia id fuit factum ſpeciali Põtificis mãdato, propter nimiam rei contumaciam, verum etiam præcipuè quia Prælatus ille dilapidabat bona Eccleſiæ in cuius dilapidatione publica commoda periclitantur, propterquam publicam vtilitatem contra iuris ordinem ibi fuit proceſſum, notat Barboſ. in collectaneis ad textum in d. c. veritatis, numer. ſecundo in fin. Vnde ex eodem filo infertur interpretatio ad textum in cap. prout 4. de dolo, & contumacia, in cuius facti ſpecie proponitur quemdam cõtumacem petitioni Actoris reſpondere ſolita malitia recuſſaſſe ac tandem Actore inſtante reſpondiſſe, quadraginta 10

draginta annis decimas, de quibus contentio erat perceperat, & postea iterũ contumaciter recessit Summus Pontifex mandat, quod si venire contẽpserit causa diffinitiua sententia terminetur, cuius decisio ex eo difficilis apparet, quia ibi lis contestata dici non potuit, quia quoties ab Actore ex parte rei peremptoria exceptio opponitur neutiquam per illam responsionem lis contestata intelligitur iusta textum in cap. 2. de litis contestatione lib. 6. Præcipuè, quia per litis contestationem ordinatur iudicium, vt supra diximus, sed per peremptoriã exceptionem destruitur. Tum etiam, quia excipiens non respondit, l. eleganter, §. si quis, ff. de conditione indebitis. Ergo in dict. cap. prout 4. lis contestata, non fuit cum contestatio litis ex interrogatione, & legitima responsione in iure facta fiat, ac per consequens non potuit ibi, vsque ad sententiam definitiuam procedi. In qua difficultate omissa interpretatione, quam refert Ostiensis in summa ad tit. de exceptionibus, versic. *Quis sit efectus*, quæ improbatur ex sententia glossæ in dict. cap. prout, verb. *Vtpotè*, verius dicendum est per illam rei responsionem litem contestatam fuisse, vt cõstat ex verbis illius textus ibi: *Vtpotè lite, quæ ingeritur contestata.* Nec obstant, quæ supra diximus, ex quibus Reum non respondisse probauimus, quia plurimum differt, an Reus respondeat directe libello dicens se non teneri, vt puta, quia perpetua exceptione se tueri potest veluti præscriptione, an vero excipit simpliciter de præscriptione, vel alia perẽptoria exceptione: nam in hoc secundo casu non intelligitur facta litis cõtestatio, & ita obtinet nõ stat. in dict. c. 2. de litis contestatione lib. 6. Secus in illo, quia sic loquendo Reus nõ stat in finibus exceptionis, sed vltra procedit, & ita est intelligendus textus in dict. cap. prout 4. de dolo & contumacia, nam ibi per responsionem illam Pontifex iubet ad sententiam diffinitiuam peruenire, vtpotè iam per petitionem Actoris, & rei responsionem vere lite contestata, cum dictio illa: *Vtpote*, & dictio. *Quasi*, aliquando veritatem expræssissimam, denotat Menochius de arbitrarijs, casu 362. num. 28. Augustinus Barbossa in remissionibus ad textum in dict. cap. pro vt, num. 3. idem de dictionibus, & clausulis dictione 261. num. 3.

Sextò obstat textus in cap. cum dilectus 8. de consuetudine, cap. cum Ecclesia Subtrina de causa possessionis, cap. cum veniissent de constitutionibus. In quibus iuribus absque vlla litis contestatione, vsque ad sententiam diffinitiuam proceditur. Cui dubio satisfieri solet dicendo, quod ibi actum fuit Coram Romano Pontifice, & ita quamuis contestationis solemnitas seruata non fuisset per Pontificis præsentiam supletur, argumento textus in l. omnium, C. de testamentis, l. 1. ff. de transactionibus, ita sentit Abbas in præsenti num. 20. Felinus, & Cardinalis in cap. vnico de litis contestatione, sed hæc interpretatio mihi placere non potest, quia nullibi magis obseruandus est iudiciarius ordo, quam apud Romanum Pontifitem, qui vt conditor legum, ita & custos esse debet, vt alijs iudicibus exemplum præbeat cap. in causis 19. de re iudicata. Quare verius respondendum esse existimo in specie horum iurium litis contestationem intercessisse, quæ etsi non posset ex illis iuribus deprehendi, tamen cum contrariam non constet termini habiles supponendi sunt, & ita cum constet prius litigatum esse, & postea sentẽtiã subsecutam fuisse necessario fatendum est ante omnia fuisse litem contestatam. 12

Septimo obstat textus in cap. interposita 70. §. fin. de appellationibus, cap. ei qui 41. §. 1. 2. quæst. 6. ibi: *absque litis contestatione, etiam vsque ad sententiam diffinitiuam proceditur.* Sed huic dubio facillime respondetur, si animaduertamus iura illa procedere, quando causa per appellationem ad superiorem defertur:

fertur: tunc enim cum iam lis fuerit cõtestata in prima instantia, si alter ex ligatoribus contumaciter, absit iudex sententiam proferre poterit, nam quamuis appellatio prius iudicium rescindit, l. furti, ff. de his qui notantur infamia, adhuc tamen durat contestatio litis, & eius effectus, l. ita demum, C. de procuratoribus. Nec prædictis obstat text. in d. cap. interposita, §. fin. vbi quamuis in negotio principali litis contestatio facta non fuerit in causa proceditur, quia intelligendus est, de articulo appellationis interpositæ ab interlocutoria, iuxta formã text. in cap. vt debitus honor, de appellationibus vbi: *Non agitur de meritis causæ principalis*, sed de grauamine per iniquitatem iudicis illato, vt ibi: *Considerat Romanus Pontifex*, & post glossam interpretes communiter sequuntur.

Octauò obstat text. in cap. causam quæ
15 2. de dolo, & contumacia, Authent. qui semel, C. quomodo, & quando iudex, vbi, *etiam lite non contestata*, vsque ad diffinitiuam sententiam proceditur, in qua iurium difficultate, cum communi omnium sententia responderi poterit, iura illa tantummodo procedere, quando Actor contumaciter iudicio adesse recusat, cuius contumacia maior censetur cũ propria voluntate, & non coactus ipse controuersiam mouerit, l. vnica, C. vt nemo inuitus agere, vel accusare compellatur meritò, conclusio nostra in hoc casu limitatur præsertim cum ius certum sit, quod Actore non probante Reus absoluitur, l. fin. C. de reivindicatione, l. nimis graue, C. de testibus, vel hac interpretatione omissa, verius dicendum iudico litis contestationem in illis iuribus fuisse cum actoris petitio præcesserit, & postea subsecuta fuisset rei contestatio absente, iam Actore cum necessarium non sit, vt supra retulimus in titul. de litis contestatione, vt vno eodemque tempore, concurrat Actor, & Reus ad litem contestandam.

16 Nonò obstat text. in l. 2. C. de naufragijs, lib. 11. vbi vna tantum parte præsente, absque vlla litis contestatione testes recipiuntur, & in causa proceditur. Pro qua difficultate sciendum est, quod textus ille nititur singulari ratione, quia procedit in causis nauticorum, vbi aiunt Imperatores nauicularios, dum publicas species vehunt naufragij casum, non præstare, si modum illum contestentur apud Præsidem Prouinciæ intra annum ex constitutione illa, vel intra biennium ex nobiori sanctione, de qua in l. vltima eiusdem titul. Desideratur enim duorum, vel trium nautarum testimonium, qui recipiuntur vna parte præsente. Ratio est, quia in his controuersijs iuris ordo seruari non debet, siquidem lebato vello, sine stripitu, & figura iudicij terminari debent, l. penultima, & vltima, C. eodem, notat Hieronymus Magius lib. 2. Miscelanearum, cap. 13. Cuiacius in dictis iuribus, omitto plures limitationes, quas refert glossa in dict. capite quoniam frequenter, verbo, *Regulariter*, Socinus in regulis suprà citatis, Barbos. in collectaneis ad textum in capit. 1. de causa possessionis, & proprietatis, & nos inferius in capit. 2. de testibus, & de cæteris nostri tituli partibus, hoc est, de contumacia, & de missione in possessionem ex primo, vel secundo decreto plura ugemus in titulo de dolo, & contumacia, & in titulo de eo qui mittitur in possessionem.

AD TIT. DE IVRAmento calumnia. Tit. VII.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum calumniæ prius ab Actore & posterius à Reo quamuis Clerici sint præstari debet.*
2 *Ratio assignatur.*
Reipubl. maximè interest litis amputare ob grauia damna quæ ab illis proueniunt.
3 *Iuramentum calumniæ, an in exordio litis exigendum sit, sufficiatque postmodum præstari.*

Explicatur text. in capit. 1. hoc titul. lib.6. l.2. §. ſed quia, C. eodem titul. numer.4.

4 *Iuramentum calumniæ, an à partibus remitti poſsit.*

5 *Iuramentum calumniæ an ſit veritatis, vel credulitatis.*
Explicatur text in l.2. §.2. C. de iure iurand. propt. calum.

6 *Iuramentum non facilè adhibendum ob periculum periurij.*
Explicatur text. in l. qua ſub conditione 8. ff. de condit. inſtit.

7 *Clerici antiquitus iurare prohibiti erant.*
Expenditur l. cum Clericis 25. §. 1. in fin. de Epiſcop. & Cleric. cap. nullus 22. quæſt. 5.

8 *Clericus non tenetur iurare tactis Euangelijs, & quando ibi.*
Explicatur iext. in cap. teſtimonium, §. Epiſcopus 11. quæſtione 1. cum alijs.

9 *Iuramentum calumniæ remittitur perſonis quibus honor, & reuerentia debetur.*
Explicatur text. in l. ius iurandum 34. §. qui ius iurandum, & l. quoties 14. ff. de iur. iurand.

10 *Explicatur text. in l. qui iuraſſe 26. §. ſi pater 2. ff. de iur. iuran.*

11 *Procurator non compellitur de calumnia iurare. Intellige niſi ad id habeat ſpeciale mandatum.*
Intelligitur text. in cap. fin. de iuram. calum. lib.6.

CONCLVSIO.

Totius titulij eſt.

1 IVRAMENTVM *calumniæ prius ab Actore, & poſterius à Reo quamuis Clerici ſint præſtari debet.* Comprobat textus in capit. 1. cum ſequentibus hoc titul. capit. 2. hoc titul. libr.6. capit. 1. de confeſsis, libr. 6. capit. ex litteris, de iure iurando, capit. dudum, el ſegundo, capit. cum dilectus, capit. cum à nobis 32. verſicul. *Nos verò*, de electione, l. 1. Authentica hoc Sacramentum, cum alijs, C. de iure iurando propter calumniam, l. inter cohæredes 44. §. qui familiæ, ff. familiæ erciſcunde, l. ius iurandum 34. §. quo ius iurandum, l. ſi non fuerit 37. ff. de iure iurando, l. damni infecti 7. in principio, l. qui bona 13. §. qui damni, ff. de damno infecto, l. rem non nouam, Codic. de iudicijs, l. 8. §. iubetur, ff. qui ſatisdare cogantur, principio inſtitutionum de pœna temere litigantium, l. 8. titul. 10. l. 23. titul. 11. partita 3. l. 1. titul. 6. libr. 4. Recopillationis, illuſtrant Azeuedo in dict. l. 1. titul. 6. Didacus Perez in l. 1. titul. 4. lib. 2. ordinamenti, verb. *Iuramento de calumnia*. Gregorius Lopez, & ordinarij omnes in dictis iuribus, Paz in praxi 1. tomo 4. tempore, numer. 39. Maranta de ordine iudiciorum, 6. part. membro 10. Petrus Gregorius lib. 48. ſyntagmatum, capit. 7. numer. 41. Gailius lib. 1. obſeruatione 84. Menchaca lib. 2. controuerſiarum à vſu frequentium, capit. 25. Marta de iuriſdictione 4. part. centuria 2. caſu 65. Scaccia lib. 2. de iudicijs, capit. 1. Gifanius in l. 2. de iure iurando propter calumniam, Menochius de præſumptionibus lib. 1. quæſtione 89. Couarruuias lib. 1. variarum, capit. 6. numer. 6. idem in capit. quamuis pactum, 1. part. §. 5. numer. 20. in practicis, capit. 27. numer. 1. Antonius Pichardus in principio inſtitut. de pœna temere litigantium, numer. 1. cum ſequentibus, idem in manuductionibus ad praxim in 1. par. præcepto 7. per totum, Cuiacius in nouella 49. idem lib. 7. obſeruationum, capit. 5. & lib. 1. obſeruationum, capit. 21. Hiligerus ad Donellum, lib. 24. commentariorum, cap. 3. lit. E.

Ratio eſt, quia cum Reipublicæ interſit lites coerceri, & earum ocaſionem amputare, l. final, ff. pro ſuo, & cum concordia ſocietatis humanæ in litium fine, & breui exitu conſiſtat, capit. finem litibus, de dolo, & contumacia, l. propẽrandum, C. de iudicijs, iuſta de cauſa, non ſolùm iuris inrandi religio ad li-

tes semel cœptas finiendasue fuit introducta, quod iuramentum litis decisorium appellatur, l. 1. ff. de iure iurãdo, verum etiam ad temerariè incipiendas calumniæ iuramentum in nostro titulo, & in leg. 1. Cod. eodem, ad idem fuit institutum cum non minor vtilitas sit, imò magis Reipublicæ inter sit litium causas rescindere, & obuiare, quam iam cœptas diffinire, leg. 1. ff. pro suo. Præcipuè ad compescendas, & reprimendas nonnullorum litigantium malitias, qui litigia student alienis malis gaudent Rempublicam euertunt concordiam extingũt, & probos, ac simplices homines, etiam bonam cautam habentes fallunt, qui debiles, & impediti litium incommoda, & aduersarij malitiam timentes à sui iuris prosecutione facilè desistunt, improbi vero dolo, & malitia lucrum, & alienas diuitias consequuntur, quod omninò contra naturam est, leg. 1. ff. de dolo, leg. nam hoc natura, ff. de conditione indebiti, meritò ad euitanda omnia hæc damna, & vt lites obientur, ac simpliciter bona fide omnes segerant prouidè cautum est, vt in ipso litis exordio calumniæ iramentum præbeatur, capite 1. per totum, hoc titulo, leg. 2. in principio, Cod. hoc titulo, leg. rem non nouam 14. §. patronij, Cod. de iudicijs, quo adeò (secundum Doneli sententiam lib. 24. commentariorum, capit. 3. versiculo, *Videtur autem mihi*,) verum est, vt si à principio hoc iuramentum fuerit omissum, quidquid in iudicio actum fuerit nullius sit momentij, cuius Doneli sententia comprobatur ex textu in leg. 2. in principio, versiculo, *Nisi prius*, Cod. hoc titulo. nouela 50. §. penultimo, leg. rem 14. versiculo, *Et generaliter*, Cod. de iudicijs, ibi: *Et generaliter omnes omninò iudices Romani iuris receptatores, non aliter litium primordium accipere, nisi prius ante Sedem iudicialem Sacrosanctæ deponantur scripturæ, &c.*

3 Primò aduersus ptædictam decidendi rationem, & Donelli sententiam obstat textus in capite 1. hoc titulo libro 6. in illis verbis: *Si calumnia, seu de veritate dicenda in primo litis exordio non iuretur, vt debet, poterit postmodum in qualibet parte litis iurari, cum huiusmodi iramenta præstari ab initio de substantia ordinis iudiciari non existat, &c.* Ex quibus verbis apertè constat non esse de substantia, vt iuramentum calumniæ in exordio litis exigatur, quia si esset postmodum in nulla litis parte suppleri poterat, argumento text. in leg. hæres palam, ff. de testament. In cuius textus difficultate præcipuè Donellus vbi suprà existimat differentiam versar inter ius Cæsareum, & Pontificium, & sic de iure Cæsareo. Obtinere textum in dicto capit. 1. hoc titulo, cuius interpretatio ex iufra dicendis conuincetur quare Dominicus in dicto capit. 1. hoc titulo, aserit discrimen versari inter iuramentum calumniæ, & iuramentum de veritate dicenda, illud ab initio litis, ex dicta leg. secunda, proponi debere hoc post litem contestam, sed similiter conuincitur ex dicto capite 1. versiculo, *Si de calumnia seu de veritate docenda*. Cum ibi vtrumque Bonifatius copulasset, alij autem affirmant textum in dicto capite 1. non procedere in iuramento calumniæ generali, quod in exordio litis apponi solet, sed in speciali, quod non à parte, sed à iudice in qualibet litis parte qaoties viderit expedire defertur, videlicet noua suspitione calumniæ suborta, quod malitiæ potius quam calumniæ appellatur, iuxta Cuiacij sententiam in posthumis ad textum in capite penultimo, hoc titulo, Gailij lib. 1. obseruatione 84. numer. 6. quorum interpretatio sua detur ex textu in capit. 2. §. final, hoc titulo, lib. 6. in illis verbis: *In omnibus autem causis nedum ante, sed etiam postquam lis fuerit contestata, siue de veritate, siue de calumniæ sit iurandum in ipsis, potest iudex à partibus exigere iuramentum malitiæ quoties viderit expedire, &c.* Pluresque aliàs interpretationes, refert Hiligerus ad Do-

nellum lib. 24. commentariorum, capit. 3. litera H. sed his, & alijs omissis verissimè dicendum esse existimo, tàm de iure Cæsareo, quàm Pontificio calumniæ iuramentum etiam post litis contestationem apponi posse, neque ex eo iudicium annullari, vt constat ex dicto capit. 1. hoc titulo, lib. 6. constat etiam in capit. ex literis 32. de iure iurando, capit. præsentium 31. de testibus, capit. cum Ioannes, versiculo, *Verum*, de fide instrumentorum, præcipuè ex ratione decidendi suprà adducta: nam si ad faciliorem litium expeditionem calumniæ iuramentum fuit inuentum absurdum esset, vt eius prætextu finitæ, iam lites, retractarentur, cum tunc ex litibus maiores lites orirentur, cum durum esset, vt culpa iudicis noceret litigantibus, notat Hiligerus ad Donellum dicto lib. 24. capit. 3. litera B. Vbesembechius in paratitlis ad titul. C. de iure iurando propter calumniam, numer. 6. Nec obstant iura pro Donellij sententia suprà adducta, quia ex illis nõ constat, quod de substantia iud cij sit, vt calumniæ iuramentum à principio proponatur, & si omissum sit iudicium annuletur; sed tantum ibi Consilium iudicibus datur ad faciliorem litium exitum videlicet vt prius à litigatoribus calumniæ iuramentum exigant; sed si ex actum non fuerit, non exinde iudicium peruertatur, sed tantum asserunt periculosum esse non exigere, vt docet textus in dict. l. 14. versiculo, fin. Cod. de iudicijs, Hiligerus ad Donellum dict. lib. 24. capit. 3. & litera B. & H. in principio. Nec obstat textus in leg. 2. §. sed quia veremur, C. hoc titulo, vbi expressè constitutum est, nec à partibus hoc iuramentum remitti posse, quia procedit in expressa partium conuentione, quæ cum directo contraria sit publicæ vtilitati, nullam vim habere poterit, argumento textus in l. ius publicum, ff. de pactis, leg. nec ex Prætorio, ff. de regulis iuris, sed si tacitè à partibus per in Curiam iudicis fuerit omissum, non annullatur iudicium, & omisso valet, cum tunc non tàm de publica, quàm de priuata vtilitate agatur, & ideò nil mirum, quod iudicium substineatur: siquidem expressa noceant, non expressa non noceant, l. expressa, ff. de regulis iuris, l. filius familias, §. veterani, ff. de procuratoribus, notat Menchaca dicto capite 25. numer. 22. Hiligerus ad Donellum dict. lib. 24. capit. 2. litera P. Menochius de arbitrarijs, lib. 2. quæst. 20. numer. 5.

Secundò aduersus ea, quæ in præsenti notant omnes, & docet textus in leg. 1. Cod. hoc titulo, videlicet hoc iuramentum calumniæ, non esse veritatis, seu scientiæ, sed credulitatis facti tantum: siquidem Actor iurat se non calumniandi animo, sed litem mouisse existimans iustam, & bonam causam habere, & Reus se bona fide defendi, valde obstat textus in l. 2. §. 2. C. eiusdem titul. de iure iurando propter calumniam in illis verbis: *Iurare debent ex animi sui sententia.* Ex quibus constat hoc calumniæ iuramentum non esse opinionis, seu credulitatis, sed potius veritatis, & scientiæ, sed in hac iurium contrarietate omissa Cuiatij emendatione, lib. 2. obseruatione, capit. 21. quam improbat Hiligerus dict. lib. 24. capit. 3. litera F. veriorem esse existimo, quam refert Antonius Pichardus in dict. principio institutionum de pœna temere litigantium à numer. 33. dum asserit in dicta leg. 2. legendum esse non vti, Cuiatius legit in animi sui conscientia, sed vti in vulgatis legitur, hoc est, in animi sui scientia, quasi diceret non quod verbum illud, *Scientia*, debeat referri ad certam scientiam finis causæ, seu ipsius rei factum; sed tantum ad excludendum dolum, seu conscientiæ periculum, quasi sensus esset, quod Actor iuret sua scientia, absque dolo litigare, & iustam causam habere putare sciens se, sine dolo agere, qua interpretatione admissa nulla super est difficultas. 5

Tertiò obstabit dicere, quod iura- 6

men-

mentum non facilè adhiberi debet, propter periculum periurij, cum non nulli homines contepta religione faciles sint ad iurandum, alij verò adeò timidi, vt metu diuini numinis res suas amittant, potiusquam iuramentum subeant, l. quæ sub conditione 8. ff. de conditionibus institutionum, quod apud Christianos fortius, obseruatur cum in nouo Testamẽto dictum sit, ne omninò iuremus, Matthæi capit. 5. ibi: *Ego autem dico vobis nolite iurare omnino, sit autem sermo vester est, est, non, non*, capite in nouo Testamento 21. quæstione 5. capit. & si Christus de iure iurando: Ergo litigatores non tam præcisè sunt compellendi ad præstandum calumniæ iuramentum. Quæ difficultas primo excluditur ex eo, quia textus in dicta l. quæ sub conditione, loquitur quando legatum relictum est sub conditione, si legatarius iurauerit, quæ conditio pro impleta habetur, & in vltimis voluntatibus à Prætore reijcitur, propter periculum periurij ex rationibus suprà adductis, notat Hiligerus ad Donellum lib. 8. commentariorum, capite 32. litera M. N. O. Nec obstat secundum ex illa Matthæij auctoritate, capite 5. cum similibus. Quia Christus Dominus noster non prohibet iurare, cum necessarium est vti in iudicis, propter calumniam, sed tantum demostrat, non esse iurandum, cum opus non fuerit, hoc est, absque necessitate, vel frequenter, propter periculum periuri, sed tunc sermo noster erit est, est, non, non, latè refert Doctor Valboa in dict. capit. & si Christus de iure iurando à numer. 18. & 19. vbi nos plura dicemus.

7 Quartò obstabit dicere, quod Clerici antiquitus instituto iurare prohibeantur, iuxta textum in l. cum Clericis 25. §. 1. in fine, Codic. de Episcopis, & Clericis, capite nullus 22. quæstione 5. cum turpe sit eos in falsitatis calumniæ suspitionem vocare, qui ob Religionis professionem ab vtraque ab esse putantur qua de causa à iuramento calumniæ, ab Honorio Secundo in capit. 1. hoc titulo, omninò eximuntur: Ergo conclusio supra tradita substineri non potest. Sed in hac difficultate dicendum arbitror, quod in dict. l. 25. §. 1. in fine, refertur à Martiano Enrici Secundi priuilegium Clericis concessum, videlicet, vt iurare non compellantur, quod etsi tantum Orientalibus, competeret tamen Honorius Tertius Pontif. Max. in dict. capit. 1. tàm ad Clericos, quàm ad Monachos Occidentales extendet: ita vt nullus per se quidquam iurare compellatur, sed per alium iurare possit, hoc est, per Procuratorem, vel æconomum, sed hoc tãtum cum causas suæ Ecclesiæ agunt, vel defendunt: nam tunc etsi compelli non possunt tamen si iurauerint sponte admittuntur, capit. vltimo, hoc titulo, & ita est intelligendus textus in dict. capit. 1. hoc titulo, videlicet cum Clericus causam suæ Ecclesiæ prosequitur, & patet ex litera textus, ibi: *Si Ecclesiæ suæ noluerit expediri, &c.* Sed si non Ecclesiæ, sed propriam causam Clerici prosequantur semper compelluntur personaliter iuramentum calumniæ subire, iuxta textum in capit. cæterum 5. hoc titulo, Authentica principales, Cod. hoc titulo, rationem refert Donellus dict. lib. 24. capit. 3. in fine. Quia nihil fit aduersus honorem clericalem: siquidem qui Ecclesiæ præsunt iubentur pati studere, & lites obiare Religione iuramẽti: nam verbo Dei iurare iusta de causa interueniẽte quisquam non prohibetur, quam interpretationem, sequitur glossa in capit. 1. hoc titulo, verbo, *Criminali*, in fine: Abbas ibidem, numer. 16. & 19. Cuiacius in postremis ad eundem textum, idem in nouella 49. in fin. Hiligerus ad Donellum in dicto capit. 3. litera M. nec similiter obstat textus in dict. capit. nullus 22. quæst. 5. quia text. ille procedit, quando Clericus propriam causam temporalem apud iudicem laicum prosequitur, quia nec tunc poterit,

absque Episcopi consensu in propria causa calumniæ iuramentum subire, cum aliàs potestati seculari sumitti videretur, notat Barbosa in remissionibus ad textum in capit. 1. hoc titulo, numer. fin.
8 Turrecremata in dict. capit. nullus. Est tamen animaduertendum, quod quamuis Clericus à iuramento calumniæ non excusletur, tamen non tenetur iurare tactis Euangelijs, sed satis esse proprio pectore tacto iurare, capit. fin. hoc titulo, glosa in capit. vt circa, de electione, lib. 6. capit. si quis Præsbyter 2. quæstione 5. Nec obstat textus in capit. testimonium, §. Episcopus 11. quæstion. 1. Authentic. de sanctissimis Episcopis, §. nulli, capit. ego enim de iure iurando, capit. quoties 1. quæst. 7. capit. quoties, §. porrò de purgatione canonica, quia iura illa procedunt in causis grauibus, in quibus sacra Euangelia tangere necesse est, notat Abbas in dict. capit. fin. hoc titulo, Doctor Valboa in commentarijs ad textum in capit. nullus 5. de iure iurando, numer. 10. & 11. Cuiacius in posthumis ad text. in capit. 1. hoc titulo. Similiter ad notãdum est, quod olim à neutra parte laico, vel Clerico (quoties de rebus spiritualibus agebatur) exigi poterat calumniæ iuramentum, cum illius calumniæ præsumptio cessaret, vt non ex legum districtione, sed ex Canonum æquitate disceptaretur, capit. 2. hoc tit. Clement. dispendiosam 2. de iudicijs, hodie tamen crescente hominum malitia etiã in causis spiritualibus calumniæ iuramẽtum desideratur, cum in illis maior, quã in alijs cautio adhibenda sit, vt expressè docet Bonifacius in cap. 1. §. fin. hoc titulo, lib. 6. Cuiatius in posthumis ad textũ in dict. cap. 2. Anastasius Germonius in paratitlis ad hunc titulum.

9 Quintò aduersus ea, quæ communiter in præsenti notant omnes, videlicet quod hoc iuramentum remittitur plurimis personis, præcipuè Patrono, & parentibus, quia filius patri, & libertus Patrono omnem honorem, & reuerẽtiam in iudicio, & extra iudicium præstare tenentur, l. licèt 7. §. neque differentes, ff. de obsequijs parentibus, & Patronis præstandis, l. si Patronus, ff. de iure iurando, l. de die, §. vltimo, ff. qui satisdare cogantur, Donellus lib. 24. cap. 13. Hiligerus ad eundem lib. 24. cap. 21. litera D. valde obstat textus in l. ius iurandum 34. §. qui ius iurandum, ff. de iure iurando, cuius hæc sunt verba: *Hoc ius iurandum de calumnia, nec Patrono, nec parentibus remittitur.* Ex quibus constat hoc iuramentũ, nec Patrono, nec parentibus remitti, in qua iuriũ pugnantia emissa Accursij interpretatione in dict. §. qui ius iurandũ, & in l. quoties 14. ff. de iure iurando: Fornerij lib. 2. selectarum, cap. 4. verisimè est dicendum illud Vlpiani responsum in dict. §. 4. in Pandectis Florentinis mẽdosum esse: siquidem legendum non est cum negatione illa: *Nec Patrono, nec parentibus remittitur*, sed affirmatiuè, *aque Patrono, atque parentibus remittitur.* Quæ verissima lectio in Basilica inscriptione scripta reperitur, lib. 22. titul. 5. capite 32. & sic multoties in alijs codicibus legitur. *Æque Patrono*, in alijs verò, *Patrono parentibusque*, & in non nullis absque illa dictione, *aque*, ad *que*, sed simpliciter: *Patrono parentibus remittitur*, & sic ex quacunque affirmatiua lectione constat hoc calumniæ iuramentum Patronis, & parentibus remitti, notat Cuiatius lib. 9. obseruationum, capite 37. apud medium, idem lib. 3. quæstionum Pauli in dict. leg. quoties 14. ff. de iure iurando, Duarenus in posteris ad titulum, ff. de iure iurando, capit. 3. Iulius Patius centuria 3. quæstion. 83. Antonius Faber in rationali ad textum in dicta l. ius iurandum, §. 4. idem in Iurisprudentia, tit. 5. principio 2. illatione 9. Hiligerus ad Donellum dict. lib. 24. capit. 21. litera B. Nec solutioni, obstat textus in l. quoties 14. ff. de iure iurando, vbi hoc ius iurandum patri, non remittitur, quia ibi pater non iurat, propter calumniam, sed propter rem in iudicium deductam: nam tunc non remittitur cum non iuretur propter personam, seu propter

pter calumniam patris, ſed propter rem ipſam quo in caſu non læditur reuerentia patris; nec conquæri poteſt, ſiquidē propter ius iurandum à filio efficitur iudex, & teſtis, notat Antonius Faber in rationali ad eundem textum, Cuiatius lib. 3. Pauli ad edictum in dict. l. 14. ff. de iure iurando, Donellus lib. 14. commentariorum, cap. 13. num. 2. vbi latè diſputat, an etiam hoc iuramentum liberto, & filio remittatur.

10 Sextò prædictis obſtat text. in l. qui iuraſſe 26. §. ſi pater 2. ff. de iure iurando, vbi pater iurat de peculio, hoc eſt, in cauſa peculiari ipſius filij, & illud patris iuramentum prodeſt filio. Augetur difficultas ex eo, quod iuramentum illud remittitur patri, hæredi, procuratori, & tutori, cum iniquum ſit quenquam de alieno facto iurare, leg. 11. §. iurare, ff. rerum amotarum, l. videamus, ff. de in litem iurando, l. procurator, ff. de iure iurando; Sed huic dubio occurritur ſi dixeris textum in dict. l. qui iuraſſe 26. §. ſi pater 1. ff. de iure iurando, non procedere in iuramento calumniæ, ſed in iudiciali, quod à parte parti à iudice differtur, & quamuis, nec in eo in cauſa peculij pater compelli poſsit iurare, tanquam de alieno facto, tamen ſi iurauerit prodeſt filio cum ſibi imputare debet, is qui deferti iuramentum ab eo, à quo exigi non poterat; & ſic cum ex ſolo contentus ſit, iuxta textum ita intelligendum in l. qui iuraſſe 26. ff. de iure iurando, Antonius Faber in rationali ad textum in l. ius iurandum 17. §. pupillus, ff. de iure iurando. Nec ſolutioni obſtat textus in §. ſi pater 2. eiuſdem legis, vbi illud patris iuramentum non prodeſt filio, quo minus in ſolidū conueniri poſſet, quia multum intereſt, an pater iuret ſuper obligatione filij principaliter ſe dare non oportere: an verò tantum ſuper actione de peculio: nam in primo caſu, obtinet text. in dict. §. ſi pater 1. in 2. verò textus in dict. §. 2. eiuſdem legis, cum tunc pater, nihil imprimat de obligatione principalis ipſius filij, quare cū res ſalua maneat poterit filius conueniri, ac ſi pater non iuraſſet, & quamuis quoad peculiū antea obtentum profit iuramentum illud, non tamen prodeſt, quoad nobiter adquiſitum, cum in eo pater poterit cōueniri, Antonius Faber in rationali ad textum in dict. l. qui iuraſſe, §. qui pater 1. & 2. ff. de iure iurando. Nec prædictis obſtat text. in l. 5. C. de iure iurando, vbi tutor de alieno facto iurare cogitur, quia textus ille loquitur, quando tutor de proprio facto vti teſtis iurat, ſcilicet, ſe legiſſe teſtamentum, nec cognouiſſe, id quod petitur relictum eſſe, Donellus lib. 24. commentariorum, capit. 1. Hiligerus ibi littera H. & Y. Antonius Faber in rationali ad textum in dict. l. videamus, ff. de in litem iurando.

Septimò aduerſus ea, quæ in præſenti notant omnes, videlicet, quod procuratot non compellitur de calumnia iurare; nec etiam ſi vellit admittatur cum id ſit iurare de alieno facto, iuxta textum in l. iuris iurandi, §. procurator, ff. de iure iurando, Authentica principales, §. ſed ſi parte, Cod. de iure iurando propter calumniam, obſtant textus in capit. final de iuramento calumniæ, lib. 6. vbi procurator nomine dominij de calumnia iurare poteſt. In cuius text. difficultate dicendum eſt, quod Bonifacius vbi loquitur, quando procuratori ſpeciale mandatum eſt conceſſum ad iurandum de calumnia certa nominata, & deſtinata cauſa, quia tunc admittitur, ac ſi ipſe dominus iuraſſet, cuius animam obligat, ita ſimiliter eſt interpretandus textus in l. qui bona 13. §. ſi alieno nomine, ff. de damno infecto, quia ibi etiam mandatum ſpeciale præceſsit, notat Gailius lib. 2. obſeruationum, capit. 83. videri oportet ea, quæ inferius dicemus, in cap. cum intereſt, de exceptionibus in ſexto dubio. 11

(.)

AD TITVLVM de dilationibus. Titul. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Dilationes iudiciales iudici arbitrariæ sunt, qui secundum causæ qualitatẽ eas concedet, vel restringet.*

2 *Ratio assignatur.*
Dilatio ad deliberandum ante litis cõtestationem Reo conceditur, vtrùm cedere, vel contenderet debeat?

3 *Iudex existente causa plures dilationes concedere poterit, vt in exemplis ibi positis.*

4 *Reipub. imò, & partibus interest litibus finem celerius imponi. Intellige, vt ibi.*

5 *Oratione Diui Martiad cohercẽdas iudicum, & litigantium moras vnica tãtum dilatio permissa erat. Intellige, vt ibi.*
Interpretatur text. in l. final, ff. de ferijs, & in l. oratione 7. ff. eodem.

6 *Explicatur text. in capite literas 3. hoc titulo.*

7 *In causis capitalibus grauioribus plures dilationes concedi iudicibus permissum est, ex ratione de qua ibi.*

8 *An in crimine adulterij superior doctrina procedat.*
Explicatur text. in l. crimine 41. ff. ad leg. Iuliam de adulter.

9 *Iudex iusta subsistente causa iuris terminos ampliare, vel restringere poterit, & num. 10.*
Explicatur text. in l. 2. versic. Sed per rarò, *ff. de re indic.*

10 *Si iudex minorem terminum, quam legitimum statuerit suppletur à lege.*
Explicatur text. in l. 4. §. si quis, versic. Sed siquidem, *& §. si quis condemnatus, ff. de re iud.*

CONCLVSIO.

Totius Tituli.

DILATIONES *Iudiciales ad deliberandum excipiendum, seu ad reliqua iudicia actа à iudice, prout causa postulauerit concedi, vel minui debent.* Constat textus in capite 1. per totum hoc titulo, capit. 1. capite indutia, §. offeratur 3. quæstione 3. capit. 1. & vltimo 5. quæstione 3. capit. vltra tertiam 53. de testibus, capit. cum sit Romana, versiculo, *Nisi iudex*, capite personas, capit. reprehensibilis, capit. significante 69. de appellationibus, capite Pastoralis, de exceptionibus, leg. oratio 7. in fine, ff. de ferijs, l. interdum 36. l. argentarium 45. ff. de iudicijs, l. 2. 6. per totum, Cod. de dilationibus, l. de bonis 6. ff. de Carboniano edicto, l. vltimo, §. 1. ff. de appellationibus, l. notissimum 99. §. fin. ff. de verborum significatione, leg. 33. & 34. titulo 16. part. 3. leg. 15. titul. 8. lib. 2. fori, l. 1. & 3. titul. 6. lib. 4. Recopillationis, disputant Paz in praxi, 1. tomo, 1. part. 8. tempore, num. 22. Gilchenius, & Duarenus ad titul. Cod. de dilationibus, Vvesembechius, & Cuiacius in parathitlis ad eundem titulum, Rebuffus 3. tom. in constitut. Regia, tractat. de dilationibus: Scaccia de iudicijs, lib. 2. capit. 3. & 4. Menchaca controuersiarium vsu frequentium, lib. 2. capit. 27. Parladorius lib. 2. rerum quotidianarum, capite fin. part. 3. §. 10. Petrus Gregorius lib. 48. syntagmatum, capit. 18. Couarruuias lib. 2. variarum, capit. 22. numer. 5. Tiraquellus in l. si vnquam, verbo, *omnia*, numer. 33. Cod. de reuocandis donationibus, Menochius de arbitrarijs, casu 52. numer. 5. Morla in emporeo, titulo vndecimo, nu. 15. Maranta de ordine iudiciorũm, part. 6. titulo de dilationibus, Mascardus de probationibus, conclusione 516. numer. 6. Cardoso in praxi iudi-

iudicum, & aduocatorum, verbo, *Dilatio*, numer. 8. Gutierrez in practicis lib. 2. quæstione 32. numer. 2. Antonius Faber in rationali ad textum in l. interdum 36. ff. de iudicijs, & in dicta l. oratione 7. & fine, ff. de ferijs, & dilationibus, Antonius Pichardus in manuductionibus ad praxim, parte 1. præcepto 5. §. 5. numero 3. pluresque alios refert Hiligerus ad Donellum, lib. 19. commentariorum, capite 6. litera A.

Ratio est, quia cum in iudicio inter Actorem, & Reum controuersia extet, quæ per iudicem præmissa causæ cognitione diffinienda est, l. negantes 9. Cod. de obligationibus, & actionibus, l. iudices 9. Cod. de iudicijs, ipsa æquitas suadet, & necessitas exigit, vt ante litis contestationem Reo dilatio detur ad deliberandum vtrùm cedere, an contendere debeat, l. 2. ff. de edendo, Authentica offeratur, C. de litis contestatione, capit. inducia, §. offeratur 3. quæst. 3. cum enim Reus non paratus, & inuitus in iudicium trahatur, l. inter stipulantem 83. §. 1. de verborum obligationibus, capite intelleximus, de iudicijs post litem verò contestatam ad proferenda instrumenta, & testes producendos, quibus Actor id, quod in actione deduxit probari possit, & similiter Reus exceptiones suas eadem æquitate, & necessitate suadente dilationes admitti debent, l. argentarium 45. ff. de iudicijs, l. notionem 29. §. fin. ff. de verborum significatione: quia aliàs probationum facultas deficeret, contra regulam textus in l. quoniam multij 22. in fine, C. de hæreticis, qua de causa etiam fugerente necessitate interdum iudex 3 poterit plures dilationes tribuere, veluti si pater litigator filium, vel vxor, virum, vel filius parentem amisit, iuxta textum in l. interdum 36. ff. de iudicijs, l. 1. Cod. dilationibus, nam alioquin si nulla necessitas cogat dilationes, vtpote quæ producunt lites amputandæ sunt, leg. 2. Cod. de temporibus appellationum, maximè in causis summarijs, quæ cito debent expediri, Clementina secunda, de verborum significatione, ad quæ sunt deducenda, quæ refert Donellus lib. 24. commentariorum, capit. 6. Antonius Faber in rationali ad textum in dict. l. interdum, ff. de iudicijs.

Primò obstabit dicere, quod Reipublicæ, & litigatoribus, & iam condemnato interest, vt quanm cito fieri possit finis litibus imponatur, vt sic ciuilis concordiæ retineatur vinculum, quod per lites magna ex parte dissoluitur, capite finem litibus, de dolo, & contumacia, leg. pro suo, l. fratres 10. l. causas 16. C. de transactionibus, l. properandum, C. de iudicijs: Ergo cum dilationes finem litis impediant, & per eas lites immortales efficiantur iusta de causa, tanquam odiosæ reijci debent. Sed huic dubio, cum ratione decedendi facilè satisfacies, præcipuè si animaduertas dilationes, de quibus agimus non impediri causarum initum; sed potius eas dirigere, vt quanto citius fieri potest finem accipiant: nam si ad deliberandum fuerint indultæ Reus aduersario cedit si petitionem eius iustam esse cognoscat: & ita nulla controuersia remanebit, vel si iustè contendendum putet re perpensa commodè respondebit, & iudex statum controuersiæ facilius posset cognoscere, quod etiam locum habet in probatorijs dilationibus, cum nisi testes, & instrumenta adhiberentur nulla ratione iudex merita causæ posset cognoscere; nec sententiam proferre, quod vtrique partibus expedit, iuxta textum in leg. iudices 9. Cod. de iudicijs. Nec obstant iura in argumento adducta, nam quod dicitur finem litibus imponendum esse non absolutè accipiendum est, sed quomodo fieri potest habita litigantium ratione, ne alioquin in eorum iniuriam fiat, & prium ius detrahatur, l. 1. ff. is qui sunt sui, vel alieni iuris principio, instituta eodem, qua de causa dilationem ad matu- 4

rani

turam rei cognitionem adhibere neceſſarium eſt, cap.1. per totum hoc titulo, l.1.C.de exceptione rei iudicatæ,l.ex ſtipulatione 7. C.de ſententijs, & in locutionibus omnium iudicum, Donelus lib. 24.commentar.cap.5.

5 Secundò obſtat textus in l.final, ff. de ferijs,& dilationibus, vbi conſtat, quod in cauſis pecuniarijs dilatio, pluſquam ſemel tribui non poteſt: Ergo etiam ſi neceſsitas vrgeat iudex iterum eam tribuere non poterit, pro cuius dubij ſolutione, ad notandum eſt Oratione D. Marci dilationibus fuiſſe impoſitum modum, videlicet vt ſingulis cauſis pecuniarijs, ſemel tantum in illis inſtrumentorum, & teſtium gratia dilatio daretur, quod admiſſum fuit ad coherendas iudicum, & litigantium moras, iuxta textum in l.oratione 7.ff. de ferijs, & dilationibus, & ita eſt interpretandus textus in dict.l.final, ff.eodem. Nec huic ſententiæ obſtat textus in dict. l.oratione 7.vbi idem Vlpianus,iterum dilationem concedendam eſſe vtilitatis gratia demonſtrat: nam omiſſa Antoni Fabrij emendatione in rationalibus, ad textum in dict.l.oratione 7. dum exiſtimat, verba illa: *Sed vtilitatis litigantium gratia, &c.* A Triboniano fuiſſe addita aſſerens, id ex noua Imperatorum Conſtitutione fuiſſe inductum in l. 2. C. hoc titulo, verius dicendum eſt, in dict. l. 7. in principio propoſitam fuiſſe Oratorem Antonini,qua regulariter locum habet, ſtatim verò ipſe Antoninus exceptionem ibi propoſuit, hoc eſt, quod ſi iuſta, & neceſſaria cauſa vrgeat, maximè propter inopinatum aliquem caſum poſſet iudex: iterum dilationem impartiri, veluti ſi per petentem non exterit: quo minus id per ageret tempore prioris dilationis, argumento textus in leg. 2. §. ſi quis iudicio, ff. ſi quis cautionibus, l.ſi quid,§. vltimo,cum l. ſequenti, ff.de edendo, l. interdum 36. ff. de iudicijs, vel ſi prima dilatio fuit data à defuncto, nam tunc alia etiam debet dari ſucceſſori, tanquam litis ignarus, dict. leg. oratione 7. in fine, ſiquidem hæredibus ignorantia imputari nõ debet, leg.19. leg.qui in alterius 47. ff. de regulis iuris, capit. cum quis eodem tit.lib.6.

Tertiò prædictis obſtat textus in ca- 6
pite ſi terræ 3. hoc titulo, vbi quamuis ex noua declaratione neceſſarium videretur, vt Reo dilatio prorrogaretur ad deliberandum ei noua dilatio denegatur. In cuius textus difficultate omiſſis plurimis interpretationibus,quas refert Abbas ibidem numer. 20. veriſimè eſt dicendum, quod in ſpecie illius textus quæſtio vertebatur ſuper quibuſdam poſſeſsionibus, quæ in emphyteuſi fuerant conceſſæ, eaſque Præsbyter Eccleſiæ nomine petebat ex eo, quod in commiſſum incidiſſent ob non ſolutam penſionem per triennium, & vltra vt ex integra conſtat, cum itaque poſtea ad petitionem nobilium contra quos actio dirigebatur præsbyter declaraſſet verbis illis: *Et vltra*, alios quatuor annos intelligendos eſse ſignificant, vt ſic per integrum ſeptenium in ſolutionem penſionis fuiſset ceſsatum, quare nil mirum ſi nouæ iudiciæ ad deliberandum denegentur: nam quamuis per illam adiectionem minutula ſumma ſignificetur, l. hæc adiectio 192. de verborum ſignificatione, tamen cum in rebus Eccleſiaſticis emphyteuta ius proprium amittat ſi per biennium penſionem non ſoluerit,capit.2.§. qui rem 10. quæſtione 2. capit. penultimo, & vltimo de locato, Authentic. qui rem, C. ſacroſanctis Eccleſijs, in alijs verò rebus ſi per trieunium ceſsauerit,leg.ſecunda, Cod. de iure emphyteutico. Donellus lib. 9. commentariorum, capite 15. & ſuprà dictæ Præsbyteri declarationi nobiles, nil reſpondiſſent iuſta de cauſa noua dilatio nobilibus denegatur cum nobiles perpendiſse debuerant,an ius emphyteuticum obceſsationem amiſsiſsent,notat gloſsa ibidem Innocent. Oſtienſ. &

Pa-

Panormitanus numero 13.

7 Quartò obstat textus in dict. leg. final, in fine, ff. de ferijs, & dilationibus, vbi dilatio non semel, sed iterum, ac iterum tribui debet. Cui difficultati, vt occurras adnotari debes, text. illum nõ procedere in causis pecuniarijs, sed in capitalibus criminibus, in quibus alia forma erat præscripta cum Reo tres dilationes, accusatori duas dare licebat, in quibus causis latior potestas iudici erat tributa: nam licèt criminales quæstiones nõ minus, quam ciuiles cito terminari publicæ interfit, l. vltima, C. vt intra certum tempus criminalis quæstio terminetur, tamen cum grauiores momenti sint, vtpote in quibus de capite de fama, seu æstimatione agitur, l. capitalium 18. ff. de pœnis, l. penultim. ff. de varijs, & extraordinarijs cognitionibus, l. licèt 103. ff. de verborum significatione, tamen maior in his ratio dandæ dilationis versatur, ne alioquin ob non datam dilationem possit Reus conquæri læsam esse suam innocentiam, capit. vt famæ, de sententia excommunicatione, l. cum qui nocẽtem, ff. de iniurijs, vel Actor deficere aprobatione criminis, quod probari probatumque puniri, maximè interfit Reipublicæ, l. ita vulneratus 51. §. vltim ff. ad legem Aquiliam, l. per omnes 6. C. de defensoribus ciuitatum, pluresque dilationes in causis illis Reo indulgentur: quia in criminalibus causis facius est nocentem absoluere, quam nocentem condemnare, l. absentem 5. ff. de pœnis, cum hi potius, quam Actores fauorabiliores sint, l. non debet 41. l. fauorabiliores 125. ff. de regulis iuris, videndus est Antonius Faber in rationali ad textum in dict. l. fin. Donel. & Hiligerus locis supra citatis.

8 Quintò prædictis obstat textus in l. in crimine 41. ff. ad legem Iuliam de adulterijs, vbi adulterij crimine, quod capitale est, l. castitati 9. l. quamuis 30. in finem, C. ad leg. Iuliam de adulterijs, §. item lex Iulia, Institut. de publicijs iudicijs Paulus demonstrat nullam dilationem dare debere. Cui difficultati, vt satisfaciant Donellus, & alij, vbi suprà existimant crimen adulterij excipiendum esse à prædicta regula, cum in eo celerrime procedendum sit propter communem vtilitatem, ob quam singularia locum habent, l. transigere, C. de transactionibus, sed cum nulla ratio specialis occurrat, idem ius in hoc crimine, quod alijs statuendum videtur, ex regula textus in l. illud, ff. ad legem Aquiliam, quare hac, & alijs omissis, verius respondendum censeo in dict. l. in crimine prorsus non negari dilationem, sed ita demum, nisi aut personæ exhibantur aut iudex ex qualitate negotij motus, hoc causa cognita permiserit, quod optimè conuenit, cum regula textus in dicta l. fin. ff. de ferijs, vbi non minus necessaria est causæ cognitio ad tribuendas dilationes in capitalibus negotijs, quam in pecuniarijs (vt suprà diximus) in decidẽdi ratione, de quare videndus Patius cẽturia 1. quæst. 83. Dueñas reg. 100. Gilchenius in rubric. C. de dilationibus, nu. 4. & seqq.

9 Sextò aduersus id, quod in præsenti notant omnes, videlicet iudicem posse dilationem, seu terminum iuris, iusta subsistente causa restringere, vel ampliare, quod etiam insinuat textus in Clementina secunda, apud finem de appellationibus, capit. cum sit Romana 5. versiculo, *Nisi iudex*, capit. personas, capit. reprehensibilis, de appellationibus, valde obstat textus in l. 2. versiculo, *Sed per rarò*, ff. de re iudicata, vbi constat iudicem rarò, aut nunquam posse terminum à iure concessum minuere, duas tãtum Vlpianus causas excipit, videlicet alimentorum, vel si minori subueniatur. Cuius textus difficultas augetur ex prima illius Vlpianij sententia, dum in ea affirmat posse iudicem pro qualitate, & quantitate causæ, vel personarum obsequio terminum coarctare, vel prorrogare, in cuius textus difficultate omissa Bartoli interpretatione, Antonij Faber lib. 12. coniecturarum, capit. 17.

Dua-

Duareni in dict.l.2. verisimè est dicendum iudicem posse, etiam iuris terminum iusta subsistente causa minuere, vt constat ex iuribus suprà adductis. Nec obstant textus verba in dict.l.2.versicul. *Sed per rarò*, quia versiculus ille nihil cõtrarium præstat primæ, vel secundæ illius textus parti: nam in principio illius legis, & in secunda eius parte est statutum iudicem posse iuris terminum, iusta subsistente causa minuere, & statim prosequitur, quod etsi per rarò non possit id sine causa fieri tamen ab hac regula excipiuntur duo causæ, quæ fauorabiles sunt, videlicet alimentorum, & restitutionis, in quibus absque causæ cõprobatione poterit iudex terminum minuere, vel augere, quia in illis sufficit pro causa earum fauor.

10 Septimò prædictis obstat text.in leg. 4.§.si quis 7.versicul. *Sed siquidem minorem*, ff.de re iudicata, vbi constat, quod si iudex minorem dilationem, seu terminum, quam legitimum statuerit repletur à lege, quod à iudice deficit. Augetur difficultas, quia iudex causa cognita minorem terminum ibi præfigit, siquidem res iudicata dicitur, quando cognitio causæ intercessit, leg.iudices, ff. de iudicijs: ergo neutiquam poterit iudex dilationem legalem auferre. In qua iurium contrarietate omissa glossæ interpretatione, verbo, *Sed siquidem minorem*, in dict.§.si quis, & glosa verbo, *artat*, in dict.l.2. Bartoli, & Duareni, ibidem verisime est dicendum iudice interueniente iusta causa, non solùm posse ampliare, sed etiam minuere iuris dilationem. Nec contrarium docet textus in dict.leg.4.§.si quis condemnatus, ff.de re iudicata, quia tempus illud in sententia expressum non est dilatio, seu tempus, quod miserationis gratia in executione condemnatis à iure conceditur, sed est quædam pars ipsius sententiæ, quæ non à iure, sed ab homine confertur, leg.cum multi 8. versicul. *Aliud*, ff. de compensationibus. Nec etiam ibi fuit dubitatum an ampliatio, vel limitatio temporis valeret necne, sed tantum fuit quæstio, à quo die computanda esset dilatio illa à iudice in sententia constituta, & Consultus respondit, quod si amplior numerus in sententia fuerit complexus iudex computatur in eo terminus legalis, & sic vtrunque habebit, hoc est tàm legitimum, quàm quod est in sententia expressum, sed si minorem terminum præfixisset suppletur à lege ratio est, quia iudex dilationem in sententia dando, etiam si minorem constituat, non ideo legitimum condemnato adimit meritò, licèt ex sententia iudicis ampliorem non habeat, habebit tamen ex lege, cuius beneficium integrũ manet: siquidem iudex nominatim reũ à lege vti non vetuit, & ita etsi tèmpus repleatur, nihil fit contra iudicis sententiam, siquidem iudex aliquod tempus dando legitimum non admittit, notat Donelus dict.lib.27. commentariorum, capit. 4. pro interpretatione ad textum in dict.l.2.l.4.§.5.ff.de re iudicata, Hiligerus ad eundem in dict.capit. 4. littera F. & an impedito plures dilationes dentur videri oportet ea, quæ inferius dicemus, in cap.cum sit Romana 5.de appellationibus, & in titulo de dolo, & contumacia in prima tituli parte, & in capit. cum veniſset 25.de testibus 18.& 19.dubio, & in capit. Pastoralis 4.de exceptionibus. Videre etiam oportet ea quæ inferius dicemus in capit.2. de exceptionibus apud finem.

AD TITVLVM DE ferijs. Tit. IX.

SVMMARIVM.

Totius tituli.

1 *Diebus Dominicis, & alijs Dei, & Sanctorum reuerentiæ dicatis ab omni opere illicito, ita abstinendum, vt nec etiam de partium consensu iudicium exercerè possit.*

2 Pu-

2 *Ratio assignatur.*
Deo honor, & veneratio iure diuino, & naturali debetur, ideoque certæ dies ab Ecclesia assignatæ sunt, vt illis speciali-ter cultus exterior exhiberetur.

3 *Veteri lege Sabbata ex præcepto cæremoniali obseruabantur, in quorum locum dies Dominici successerunt ex ratione, de qua ibi, & num. 9.*

4 *Mercata, nundinæ contractus, & negotiationes, an diebus Dominicis, & alijs Dei, & Sanctorum cultui dicatis, fieri possint.*

5 *Strepitus iudiciales in prædictis diebus omninò cessare debent, ex ratione de qua ibi, & num. 14.*

6 *Ius publicum priuatorum pacto tolli non potest.*

7 *Feriæ rusticæ veluti messium, & vindemiarum ex consensu partium renuntiari possunt.*

8 *Oratio genuflexa quo tempore fieri debet refertur antiqua consuetudo.*
Explicatur text. in cap. 2. hoc titulo.

9 *Præceptum de obseruandis ferijs partim est morale, partim verò cæremoniale.*
Explicatur text. in cap. licet tam veteris 3. hoc tit.

10 *Explicantur cap. 8. sextæ synode, & capite sextam synodum 16. distinct.*

11 *Explicatur Canon 61. Apostolorum, & capite placuit 9. de consecratione, distinct. 5.*

12 *Die Dominico ieiuniare non licèt, & num. 13.*
Explicatur, & emendatur Canon 64. Martini Braccharensis.

13 *Ieiunium in die Dominico non est simpliciter prohibitum, nisi superstitiose, aut ex scandalo sit.*
Explicatur text. in cap. vtinam 66. distinct. & cap. si quis Presbyter, & capit. si quis tanquam 30. dist.

14 *Actus iudiciales, & illiciti in diebus festiuis tractari non debent.*

15 *Citatio in diebus feriatis, vel ad diem feriatum facta non valet.*
Explicatur text. in cap. veniens de accusation.

16 *Libellus ad interrumpendam præscriptionem continui temporis, etiam diebus feriatis porrigi potest.*
Explicatur text. in l. milles 11. §. sexaginta, ff. ad l. Iuliam de aduli. & l. 1. C. hoc titul. & in l. 2. §. die septimo, ff. quãdo appel. sit.

17 *Custodiæ cognitio de plano, & sine strepitu iudicij fiebat.*
Explicatur text. in l. custodias 12. ff. de public. iud. & in l. Prouinciarum 10. C. de ferijs.

18 *Feriæ publicæ, & rusticæ, an à iudice constitui possint, & num. 20.*
Concilientur text. in l. à nullo, C. de ferijs, & in l. Præsides 4. ff. eodem.

19 *Feriarum tempus, an Præsides coangustare, vel prorrogare possint ibi, & nu. seqq.*
Explicatur text. in l. 2. C. hoc tit.

20 *Explicatur text. in l. sed etsi 26. §. si feria, versic. Quia per Prætorem, ff. ex quibus causis maior.*

21 *Existente causa pietatis, vel necessitatis de ferijs non habenda est ratio.*
Expenditur text. in capit. fin. de iudicijs.

22 *Arbitri an in diebus feriatis sententiã dicere possint.*
Explicantur text. in l. si feriatis 36. ff. de recept arbit.

23 *Kalendarum tempus olim erat feriatum.*
Explicatur text. in l. arbiter, Kalendis Ianuarij, ff. de recept. arbitr. & l. omnes, C. de ferijs.

24 *Iudex diebus feriatis, de causis beneficialibus, electionis, postulationis, & similibus, an cognoscere possit.*
Explicatur Clemen. 2. de verbor. significat.

CONCLVSIO.

Totius Tituli.

DIEBVS Dominicis, & in alijs Dei, & Sanctorum reuerentiæ dicatis ab omni opere illicito: ita abstinendum

dum eſt, vt nec ex conſenſu partium iudicium exerceri poſsit, alijs verò ferijs in fauorem hominum inductis litigantes renuntiare poterunt, quæ concluſio quo ad primam eius partem comprobatur ex capite 1. 2. & fin. hoc titulo, capit. 1. cum ſequentibus 15. quæſtion. 4. capit. decreuit 17. 22. quæſtion. 5. capit. Miſſas 64. capite qui die ſolemni 66. de conſecratione, diſtinct. 1. capit. 1. & 2. cum alijs de conſecratione, diſtinct. 3. capit. 2. de immunitat. Eccleſiarum, capit. fin. de iudicijs, Concilium Nicen. capit. 20. Concil. Agatenſe, capit. 47. Concil. Tridentin. Seſſion 25. decreto vltimo, l. vel omnes iudices 3. l. fin. C. hoc titulo, l. Dominica, C. de expectaculis, l. 54. cum ſequentibus, titul. 2. part. 3. Secunda verò noſtri textus pars probatur ex textu in l. 1. 2. & 3. l. ſi feriatis diebus 6. ff. de ferijs, l. 2. l. omnes dies 7. C. eodem, l. 37. cum ſequentib. tit. 22. part. 3. exornant Gregorius Lopez in dictis legibus Partitarum Franciſcus Suarez 1. tom. de legibus, lib. 2. capit. 30. Bellarm. 2. tom. controuerſiar. lib. 3. de Sanctis, capit. 10. & ſequentibus, Reginaldus in praxi fori pœnitentiarij 2. tom. lib. 19. cap. 3. Azorius 2. tomo inſtit. moral. lib. 2. capit. 27. Petrus Gregorius lib. 2. ſyntagmat. capit. 16. lib. 1. repetionum iuris Canonici, titul. 19. Cæſar Baron. 1. tomo Annalium, anno Chriſti 58. num. 81. Anaſtaſius Germonius de Sacrorum immunitatibus, lib. 1. cap. 19. & lib. 3. capit. 20. Thomas Sanchez lib. 2. ad præcept. decalogi, capit. 37. num. 12. Couarruuias lib. 4. variarum, capit. 14. Gutierrez lib. 1. Canonicarum quæſtionum, cap. 31. Menochius lib. 3. de arbitrarijs, quæſtion. 30. Spino in ſpeculo teſtamentorum, gloſ. 16. principalis, numer. 10. Nauarr. in Manuali, capit. 13. & in capit. cum contingat, de reſcriptis 12. cauſa nullitatis, Scaccia de iudicijs, lib. 2. capit. 5. Briſſonius in l. Dominica, C. de ſpectaculis eruditiſsimus communis Præceptor Franciſcus Sanchez Randolt in repetione ad textum in capit. conquæſtus fin. hoc titulo, Duarenus ad titul. de arbitris, fol. vltimo in fine, Donel. lib. 24. commentarriorum, capit. 7. Oſuald. ad eundem in dict. cap. 7. litera A. cum ſeqq.

Ratio primæ concluſionis partis eſt, quia feriæ ſacræ ſolemnes, ſeu feſti dies fuerunt introductæ ab ipſo iure naturali, & diuino ex eo, quod omnes homines, debeant etiam peractus externos Deum venerari, vt conſtat ex iuribus ſuprà adductis, l. veluti 2. ff. de iuſtitia, & iure, Suarez de Religione 1. tomo, tractatu 2. lib. 1. capit. 1. & 2. cum homines tempus aliquod debeant ſe cernere ab actibus profanis, in quo debitum honorem, & cultum illi exhibeant, iuſta illud Pſalmi 45. ibi: *Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus.* Vt ſic homines, qui corpore, & anima conſtant aliquo etiam deſtinato tempore corpore, & animo, laudi, contemplationi, omnipotentis Dei omninò tribuantur, à quo tot tantaque beneficia acceperunt, quod etiam ad conuenientem hominum gubernationem ſumme neceſſarium eſt cum fragiles ſint natura, & laboribus corporis facilè diſtrahantur; meritò conſentaneum naturæ videtur, vt interdum à laboribus quieſcant, tradit Plato lib. 2. de legibus. Seneca lib. 2. de tranquilitate vitæ; ſed cum dies non eſſent certi, in quibus cultus exterior Deo exhiberetur exemplo veteris Sinagogæ, in qua Sabbata ex præcepto ceremoniali obſeruabantur. Deutheronomij capit. 5. Exodi 12. Ezechiel 20. in eorum locum Eccleſiaſtica conſtitutione primus ebdomadæ dies ſucceſſit, hoc eſt, dies Dominicus, capit. 1. & 2. hoc titulo, qui quidem Sabbati dies feriati, tanquam eo præcepto ceremoniali inſtituti, iam ceſſarunt, capit. translato, de conſtitutionibus, capit. vnico, de purificatione poſt partum, & in eorum locum ſucceſsit dies ille Dominicus cũ eo die Dominus noſter reſurrexiſſet, Apoſtoliſque pateſecit, & in eodem die Spiritus Sanctus Apoſtolis fuit datus, Ioannes Apochalypſis capit. 5. Paulus ad Corinthios, capit. 16. & ideò in illis

die-

diebus seruilia opera prohibita sunt non ex eo, quod per se sint illicita alioquin enim, nec alio tempore fieri possent, sed ob reuerentiam Deo debitam, ne ab eius cultu, & contemplatione animum reuocent. Similiter, & eadem ratione mercatum, nundinæ negociationes, mercimonia, & similes contractus, fieri prohibentur, capit. 1. hoc titulo, capit. Relig. glossa 2, de consecratione, distinct. 3. Deinde, quia inter ementes, & vendentes peccatum frequenter committitur, capit. qualitas 2. de pœnitentia, distinction. 5. cum naturaliter sint homines perpensi ad se mutuo decipiendos, l. in causa 16. §. idem Pomponius, ff. de minoribus, l. 22. §. final, ff. locati.

4 Similiter strepitus iudicales prohibentur, quia nihil magis obseruationi festorum repugnare potest, quam lites, & controuersiæ, quæ in iudicijs exercentur, cum ex illis labores, inimicitiæ, & calumniæ nascantur, ex quibus animus hominum inquietus redditur, capit. 1. de Syndico, in fin. capit. 1. de restitutione spoliatorum, lib. 6. Nec interest, an iudicium sit ciuile, vel criminale, capit. 2. & fin. hoc titul. capit. 1. capit. placita 15. quæstion 4. l. 1. §. 1. l. si feriatis 6. ff. de ferijs, l. 2. in fine, l. vltim. C. eodem, quæ quidem solemnes feriæ, nec consensu partium remitti poterunt, capit. fin. hoc titulo.

5 Quia earum prohibitio non respicit priuatum litigantium fauorem, sed potius publicum, hoc est, Dei Optimi Maximi cultum, & ius publicum pacto priuatorum non remittitur, capit. si diligenti de foro competenti, l. ius publicũ 38. ff. de pactis. Quod etiam dicendum est, in alijs ferijs repentinis, quæ principaliter ex publica causa inducuntur ve Iuri si ob honorem Principis, vel vrbis statuantur, notat Osualdus ad Donellum lib. 29. commentariorum, capit. 7. litera Y. Feriæ autem rusticæ, quæ præter messes, & vindemias inducuntur consensu partium renunciari possunt, & sententia in illis data valebit, cum principaliter fauore litigantium sint introductæ, licèt secundariæ, & per consequentiam ad fauorem publicum respiciant, capit. final, in fine, hoc titul. l. 1. §. 1. l. feriati 6. ff. eodem.

Primo aduersus hanc decidendi rationem, & illam solemnem Dominici diei festiuitatem, obstat textus in capit. 2. hoc titul. Vbi constat in diebus Dominicis, & alijs festiuitatibus Pascatis, & Pentecostes, neminem posse genua flectere, nisi secreto cum deuotione, id si fieri vellit, & tamen verum est genua flectere esse signum deuotionis, venerationis, & humilitatis, quæ genuflexio interponitur, vt facilius oratio nostra acceptabilis Deo sit quemadmodum Dominus noster in terra procisus Patri orauit. Lucæ 23. Ergo dies Dominicus non est, dies feriatus: nam si esset in illis genuflexio admitteretur, sed pro illius textus interpretatione ad notandum est, olim duplicem modum orationis fuisse vnus erat luctus, & tristitiæ, vbi miseriam nostram in memoriam reducimus, Christumque Dominum, passionem, & mortem pro humana salute perpendisse recollimus, in quo tempore genua flectere debemus; erat etiam aliud tempus, & orationis modus, propter lætitiam, videlicet Resurrectionis, quam recollimus in die Dominica, propter æternæ fœlicitatis statum, & gloriæ nostræ, quam expectamus, quo in tempore genuflexio fieri non solebat, sed recto vultu stando oratio celebrabatur, de quo antiquo lætitiæ tempore est, interpretandus textus in dicto capite secundo hoc titulo, quæ interpretatio deducitur, ex Diuo Ambrosio sermone sexto, in illis verbis: *Diebus quibus libertas Spiritus Sancti nobis data recolitur, etiam genua non flectemus, sed stan-*

6

tes oramus libertatis gratias nobis collatas, & conferendam gloriam confitentes. Diuus Hieronymus ad Ephesius in præmio Epistolarum, ibi : *Permisit Paulus, vsque ad Pentecostes tempus, quo non flectimus genua, sed Domino resurgentes ad alia substulimur.* Constat etiam in Concilio Niceno Canone 20. relato in capit. quoniam 55. de consecratione, distinctione 3. capit. vltimo 30. distinctione, notat Bellarm. lib. 3. de cultu Sanctorum, capit. 11. Brissonius in l. Dominico, Cod. de spectaculis, quæ antiqua consuetudo fuit introducta contra aliam Iudæorum consuetudinem ex eo, quod Manichæi, & Iudæi, inter alia quæ pertinaciter negabant erat vnum, videlicet Christum à mortuis die Dominico, non resurrexisse, & in die illo absque necessitate ieiunabant, & genua flectere solebant, iuxta textum in capit. si quis præsbyter final. 30. distinctione, notat Baron. anno Christi 372. circa finem, qua de causa in Concilio Niceno, capit. 20. fuit statutum, vt in illis diebus, neque ieiunium, nec afflictio fieret cum nouum non sit, vt aliqua Religionis ceremonia euelatur, dum periculum fidei extat, sed cum iam hodie resurrectionis fides fortiter, & fideliter sit firmata illa prior orandi forma indesuetudinem abijt, notat Couarruuias lib. 4. variarum, capit. 19. numero septimo, eruditè Doctor Franciscus Sanchez Randoli, in repetitione ad textum in capit. conquæstus fine, hoc titulo, numero 16. cum sequentibus.

9 Secundò aduersus ea, quæ similiter in decidendi ratione retullimus, videlicet Sabbati diem in veteri Testamento, vt feriatum obseruari, & hodie, & noua lege in diem Dominicum translatum fuisse. Obstat textus in capit. licèt tam veteri 3. hoc titul. vbi constat, quod Sabbati dies, tàm veteris, quàm noui Testamenti, pagina vt solemnis dies feriatus obseruari debet. Quod dubium vt dissoluamus ad notandum est, præceptum de obseruandis ferijs partim esse ceremoniale, partim morale, cæremoniale dicitur, quatenus specialiter Sabbati dies in veteri lege obseruabatur. Morale quatenus natura ipsa suadet Deum colere, quo supposito (dicendum est) quod etsi dies Sabbati ex præcepto cæremoniali per nouam legem cessauerit, non tamen cessat, quoad morale præceptum, vt Deum colere debeamus non ad hoc, vt dies Sabbati, omninò specialiter debeat obseruari, sed vt sub nomine dici Sabbati sit aliquod tempus feriatum, in quo Deum colere debeamus, hoc est, dies Dominicus : & ita est interpretandus textus in dict. capit. 3. hoc titulo. Nam dum docet tàm veteris, quàm Noui Testamenti, pagina Sabbati diem obseruari debere intelligi debet, cum distinctione suprà adducta, hoc est, ex vi morali, & naturali ratione dictante cum sit aliquod tempus feriatum, in quo Deum colere debeamus, notat Couarruuias lib. 4. variarum, capit. 19. num. 4.

Tertiò etiam prædictis obstat capite octauo, sextæ Synodis, versiculo, *Conuenientum est.* Ex quo constat hodie, etiam in lege noua gratiæ Sabbati diem esse solemnem, & feriatum, cum in eo die omnes Christiani, cum luminarijs, & oblationibus ad Missam solemniter accedere debent, quem vt dissoluamus nodum obseruandum censeo sextam Synodum vis fuisse congregatam, primo sub Constantino Imperatore Secundo, sub Iustiniano eius filio, in qua sexta Synodo nulli Canones fuerunt edicti, sed tantum ei accumulantur centum & duo Canones, inter quos fuit ille octauus Canon, & cum sexta il- 10

la

la Synodus in Trulo Regio Palatio, abſque vllo Pontificis legato, & ſine eius authoritate fuiſſet congregata minime vniuerſalis dici poſſet, iuxta textum in capit. quoniam 16. diſtinctione, quare Canones qui Romanæ Eccleſiæ contrarij fuerant, non ſunt admiſsi inter quos fuit, textus in dict. Canone octauo, Canone 52. illius ſextæ ſynodi.

Nec obſtat textus in capit. ſextum ſynodum 16. diſtinctione, vbi Adriani authoritate ſexta ſynodus, cum omnibus ſuis capitibus accipitur, quia pro illo verbo, ſextam ſynodum legendum eſt ſeptimam ſynodum, & ita ſimiliter eſt interpretandus textas in capit. ſextam ſynodum, capit. omnes de conſecratione, diſtinctione 3.

11 Quartò ſolutioni, obſtat textus in Canone 65. Apoſtolorum: Cuius hæc ſunt verba: *Si quis Dominicum diem, aut Sabbatum vno ſolo dempto ieiunare deprehendatur deponitur, ſi laicus à communicatione eiicitur.* Ex quibus Apoſtolorum verbis conſtat diem Dominicum diei Sabbati æquiparari, & in parte illa, in qua vetat in die Dominica ieiunare, textus ille facilè procedit: ſiquidem dies ille eſt dies feriatus, & ſolemnis lætitiæ, & Reſurrectionis non vero pœnitentiæ: ſiquidem in eo ieiunij pœnitentia prohibetur, quando concurrit aliqua vigilia in Sanctorum honorem ab Eccleſia ſtatuta, capite primo, de obſeruatione ieiuniorum, nec Quadrageſsima admittitur, capit. Quadrageſsima, de conſecratione, diſtinctione 5. capit. placet, capit. ieiunium, capit. nequis de conſecratione, diſtinctione tertia, ſed Canon ille Apoſtolorum difficilimus redditur in parte illa. In qua etiam ieiunium in die Sabbati, quaſi in die lætitiæ, & feriato prohibetur. Augetur difficultas ex eo, quod Sancta Romana Eccleſia ieiunium propter triſtitiam, & Paſsionem Domini in die Sabbati ſuſcepit, capit. Sabbato, de conſecratione, diſtinctione 3. quod etiam refertur in Concilio Ileueritano, Canone 26. Agatenſe, Canone 12. Aleratenſe Quarto, capite ſecundo, nam Sanctam Romanam Eccleſiam contra Apoſtolorum prohibitionem id feciſſe, neutiquam cogitari poteſt, quæ authoritas, licèt ſuſpectam faciat illam Apoſtolorum authoritatem, tamen pro Apoſtolorum Canone facit authoritas ſancti Ignatij, epiſtol. octaua, ad Philippenſes, dum ſcribit Canone Apoſtolorum captum eſſe, quod ſi quis Dominicam diem, aut Sabbatum ieiunauerit is Chriſti interfector ſit, quod etiam proderit Clemens Papa lib. ſeptimo, Conſtitutionum Apoſtolorum, capit. 24. & Patres Trullani in ſexta Synodo, Canon 55. & Concilio Agatenſe, capit. 12. relato in capit. placuit, de conſecratione, diſtinctione tertia. Cuius hæc ſunt verba: *Placuit vt omnes Eccleſiæ filij exceptis diebus Dominicis in Quadrageſsima, etiam die Sabbati Sacerdotali oratione, & diſcretionis communione ieiunent.* Ex quibus verbis conſtat Sabbati diem diem, quo ad orationem, & celebrationem diei Dominico æquipari, quo in dubio enucleando diu ſuperſedi, circa quod vellem alium docentem audire, quam docere, ſed conſiderata Conciliorum ſerie, ita inter ſe pugnantia, hoc modo ad concordiam reducenda eſſe exiſtimo, præcipuè ex authoritate Baronij, anno Chriſti 102. numer. 15. Seuerini in notis ad Canones Apoſtolorum, Canon 65. Bellarmin. tomo 3. controuerſiarum, lib. 2. de bonis operibus, capite octauo, qui omnes aſſerunt Canonem illum, quo ad Sabbati ieiunium non fuiſſe

Apostolorum, & affirmant verba illa, in dict. Canon 65. ibi: *Vel Sabbato*, suppositа, & inserta fuisse à Græcis posterioribus, tum quia Canon ille in illa parte à Piphanio citatur. Tùm etiam, quia sancta Romana Ecclesia ex authoritate Petri, & Pauli ieiunium Sabbati suscepit, vt constat ex Augustin. in Epistola 179. ad Ianuarium, capit. 13. & in Epistola 85. ad Cassullanum, & Diuus Isidorus lib. 1. de officijs, capit. 24. Thomas Vvaldensis de Sacramentalibus, titul. 16. capit. 140. qui conatur probare festiuitatem diei Dominici, ab Apostolis fuisse institutam: ita Tertullianus aduersus gentes, capite 16. & alij plurimi, quos citat Couarruuias lib. 4. capit. 19. numer. 6. Innocent. Primo epistola 11. capit. 9. epistola 1. capit. 4. vt constat in dicto capite Sabbato de consecratione, distinctione 5. Alia verò loca inuicem contraria concilianda esse existimo, iusta diuersas consuetudines Orientalis, & Occidentalis Ecclesiæ: nam Orientalis Ecclesia ob piam consuetudinem Sabbato non ieiunabat, vno excepto Paschali, quæ consuetudo fuit recepta in odium, & detestationem hæreticorum Simonis Magi, Menandri, & Saturnini, & aliorum asserentium Deum, Authorem mundi, cum omnibus à se creatis malum esse, atque ideò à carnis æsu, & prorrogatione matrimonij in Sabbati die se abstinebant, ac die illo ieiunabant, ne exinde Creator mundi, qui in die septima requieuit honorari, videretur, notat Giphanius oratione 21. cùm sequentibus, meritò Orientalis Ecclesia, vt iniuriam Deo illatam vendicaret communi consensu iussit, nequis die Sabbari ieiunaret, sed potius diem illum magna, cum ilaritate transire, atque instar diei Dominici, iussit celebrari, & in hoc sensu Ignacius dixit: si quis Sabbato ieiunauerit Christi interfector est, & in dicto Concilio Agatensi, capit. 12. relato in dicto capite placuit, de consecratione, distinctione 3. in illis verbis: *Etiam dies Sabbati Sacerdotali oratione*, sed Occidentalis Ecclesia, hæresi iam extincta, non tantum licitè, sed etiam pie Sabbato ieiunat, in memoriam Domini, qui ea die mortuus, & in sepulchro inclusus fuit, quod omninò contrarium obseruant Iudæi: siquidem die illa valde epulantur, notat Garcia de Loaysa in notis ad Concilium Illebiritanum, Canon 26. eruditissimus D. Fernando de Mendoça lib. secundo de Concilio Illebiritano, capite 52. Sed licèt authoritate suprà adducta circa Sabbati ieiunium dissentirent, tamen circa diem Dominicum omnes confessi sunt præcipientes, nequis ea die ieiunaret, ex eo, quod hæretici, & Manichæi Christi Resurrectionem negantes die illa luctu, & tristitia ieiunabant, notat Baron. anno Christi 58. numer. 63. Couarruuias dicto lib. 4. variarum, capit. 19. Thomas Sanchez in præcepta decalogi, lib. secundo, capite 37. numer. 12. quæ quidem prohibitio ieiunij Dominici diei, refertur in Concilio Cæsarauguſtano, capite 2. relato in capite nequis de consecratione, distinctione 3. capite ieiunium 14. eadem 3. distinctione in Concilio Gangrense, capite 18. relato in capit. si quis tanquam 30. distinctione, & in Concilio Cartaginense 4. capit. 34. relato in capit. Sacerdos 26. quæstion. 7. & Concilio Martini Papæ, relato in capite vltim. distinctione 30.

12 Quinto vcusque tradita circa prohibitionem ieiunij in die Dominico turbari videntur ex Canone 64. Martini Braccharensis in collectione Orientalium, cuius hæc sunt verba: *Non licet quemque Clericum die Dominica ab Ecclesia absentem esse, sed Missarum solemnibus interesse, & ieiunio*. In quibus vltimis, & posterioribus

bus verbis Martinus appertissimè significat Clericum die Dominica ieiunare debere. In qua difficultate si mihi permissum est, vt quod sentio libere loquar interim, dum viri doctissimi huic loco succurrunt dicendum arbitror, hunc Canonem in illo verbo, *Ieiunio*, suspectum esse additumque fuisse ab aliquo imperito, aut hæretico homine, quam coniecturam à viris doctis probandam speramus præsertim si consulant aliam editionem, Garciæ de Loaysa in notis ad dictum Concilium Illebiritanum, Canone 26. vbi verbum illud: *Ieiunio*, iure optimo deesse affirmat, nisi pro illo verbo, *Ieiunio*, legere, vellis, *Ieiunius*, quasi sensus verborum sit, quod Clericus in die Dominica, non debet ab Ecclesia abesse, sed in ea Missam celebrare ieiunius, hoc est, antequam prandeat, sed mihi probabilior est prior solutio: nam secunda ex sensu verborum, nec ex rigore iuris deduci potest.

13 Sextò prædictis obstat textus in capite si quis tanquam 30. distinctione, & in capite vtinam 76. distinctione, vbi Sanctus Hieronymus ieiunium, tanquam laudabile in die Dominica, comprobat exemplo Diui Pauli eo die ieiunantis, circa quod dubium dicendum est, ieiunium in die Dominico, non esse simpliciter prohibitum, sed tantum si ex superstitione contemptu Ecclesiæ, aut scandalo fiat meritò si sedandi motus carnalis, aut alterius periculi imminentis vitandi ieiunium die illo fiat, vtile erit, quo in casu Diui Pauli testimonium intelligi debet, vt constat ex textu in capite si quis Præsbyter, ibi: *Absque aliqua necessitate*, & in capite si quis tanquam 30. distinctione, & capite quoniam omne de præscriptionibus, constat ex textu in capite ieiunium 14. de consecratione, distinctione 3. notat Diuus Thomas 2. 2. quæstion. 147. articul. 5. ad 3. Sic similiter ieiunium, non est de necessitate post Pascha Resurrectionis, vsque ad Pentecostes, sed si de facto deuotione, & voluntate pœnitentiæ causa in vigilia Penthecostes fiat admittitur, quamuis ex necessitate fieri non debeat, iuxta textum in capit. ieiunium, §. non autem 76. distinctione, cap. prorrogationis, de consecratione, distinction. 3.

Nec obstat textus in capit. nosse credo 76. distinctione, versicul. *Necesse est*, quia verba illa non sunt intelligenda ex necessitate, sed ex consilio cum id fuerit conueniens, hoc est, interuenientecausa, notat glossa ibi, verbo, *Necesse*, & glossa verbo, *Obseruantia*, in §. antecedenti eiusdem textus, & glossa verbo, *Ieiunio*, in dict. capit. ieiunium 76. distinctione. Archiepiscopus Braccharensis in notis, ad primam decreti partem in dict. capit. non credo, & in dict. capit. ieiunium 76. distinctione. Cuiacius omninò videndus in postremis ad Decretales in capit. 1. hoc titul. & text. in capite non oportet, de consecratione, distinctione 3. & textus in capite illa autem 12. distinctione, capite quæsiuit de verbor. significatione, cap. constituimus, cap. statuimus 76. distinction.

Septimò aduertsus ea, quæ extant 14
in capit. 1. hoc titul. videlicet, quod in Dominicis diebus ab omni oppere illicito obtineri necesse est obstabit sequens consideratio: ergo in illis diebus ab actibus iudicialibus abstineri non debemus, cum actus iudiciales exercere, & per tractare sit licitum, capit. vnico, de Syndico, capit. final. 53. Sed huic scrupulo dicendum est, quod quamuis actus iudiciales sint liciti, tamen in diebus festiuis illicitè tractantur, cum nihil magis obseruationi festorum repugnet, quam lites, & controuersiæ cum quibus animus Christianorum

in-

inquietatur, & à contemplatione ſpirituali abſtrahuntur, notat Ioannes Gutierrez lib. 1. Canonicarum quæſtionum, cap. 32. num. 9. Couarruuias dict. cap. 28.

Nec obſtabit dicere, quod ſi in diebus feſtinis lites non diſceptarentur fierent immmortales, cum magno Reipublicæ, & litigantium, honorumque ſuorum incommodo, argumento textus in capit. finem litibus, cum vulgatis, de dolo, & contumacia, & ſic adempta litigandi libertate patrimonium diminueretur, l. vnica, C. vt nemo inuitus, quia reſpondendum eſt, quod ex illa feſtorum obſeruatione lites non reduntur in mortales, cum plures alij dies remaneant, in quibus diſceptari, & finem accipere poſsint, & quamuis aliquo modo prorrogentur Religioni prius eſt proſpiciendum, tanquam medio quo vitam cœleſtem conſequimur, leg. ſunt perſonæ, ff. de Religioſis, & ſumptibus funerum, nec patrimonium minuitur: ſiquidem ſi cauſa, & neceſsitas vrgeat rigor illius præcepti relaxatur in capit. ſecundo, & fin. hoc titulo, notat Oſualdus ad Donellum, lib. 24. commentarior. capit. 7. lit. C.

Octauo aduerſus id, quod in præ-
15 ſenti notant omnes, videlicet citationem, nec in die feriato, nec ad diem feriatum factam valere, iuxta textum in l. 1. & final, ff. de ferijs, l. ſi vt proponis, cum l. 1. & 2. Cod. quomodo, & quando iudex, capit. placita 15. quæſtion. 4. obſtat textus in capit. veniens, de accuſationibus, vbi ſi quis fuerit citatus ad diem feriatum adeò citatio valet, vt quaſi contumax condemnari poſsit. In qua difficultate veriſsimè eſt dicendum, quod in ſpecie illius textus citatio non fuit facta, vt in die feriato Reus reſpondeat: nam tunc non valeret, ſed tantum, vt compareat, ſiquidem terminus ille non fuit datus, vt in eo die procedatur; ſed vt cognoſcatur quo tempore debeat procedi, quare diceret immediatè poſt feſtum, ſic citatio facta, vt compareat ad diem feriatum, tenet non verò, vt reſpondeat, quemadmodum etiam valet ſub hac forma, ſi vſque ad diem feſtum compareat iuxta ſententiam textus ita interpretandus in capite cum dilecti, de dolo, & contumacia, capit. final de dilationibus, capit. quoniam de in integrum reſtitutione, notat gloſſa, verbo, *Propter contumaciam*, in dicto capit. veniens, de accuſationibus, Abbas ibidem numer. 5. Innocentius in capit. final, de ferijs, & Hoſtienſis, Speculator in titulo de citatione, §. 1. numer. 13. Turrecremata in dicto capite placita 15. quæſtion. 9. Anaſtaſius Germonius de ſacrorum immunitatibus, lib. 2. capit. 18. & lib. 3. capite 20. cum alijs ab eis relatis. Vancius de nullitatib. ex defectu citat. numer. 46. verſicul. *Idem dicitur de executione*, D. Franciſc. Salgad. de Regia protectione, part. 2. capit. 13. num. 99. & antea eod. cap.

Nonò prædictis, obſtat Papiniani reſponſum in l. milles 11. §. ſexagintà, ff. ad legem Iuliam de adulterijs, vbi conſtat maritum in diebus feriatis, etiam ſolemnibus adulterij libellum poſſe in iudicium deducere, aliàs ſexaginta dies vtiles, quæ ei ad accuſſandum competunt in diebus feriatis computantur. In cuius textus difficultate veriſsimè dicendum eſt, libelli oblationem diebus feriatis offerri, non poſſe, cum libelli oblatio actus iudicialis ſit, & acta iudicialia diebus feriatis fieri prohibeantur, capit. vltimo hoc titulo, de ferijs, l. 7. Cod. eodem. Nec obſtat textus in dict. §. ſexaginta, quia illud ſexaginta dierum tempus, adeò continuum eſt, quod in eo feriatum tempus comprehendatur: ita vt eo in tempore maritus libellum prorrigere poſsit. Ratio eſt, quia illius libel-
16

belli opperatio est, non vt accusatio persequi possit, sed tantummodo opperatur, vt interrumpat præscriptionem sexaginta dierum, quia aliàs maritus vti extraneus admitteretur, l. iure mariti 6. Cod. ad legem Iuliam de adulterijs, meritò cum vicem actus iudicialis non retineat, mirum non est, vt in dict. §. sexaginta adulterij libellus in die feriato admittatur, notat Anastasius Germonius lib. 3. de sacrorum immunitatibus, capite 20. numero 24. cum sequentibus. Ita similiter est interpretandus textus in leg. 1. Cod. hoc titulo de ferijs, vbi appellationis libellus in diebus feriatis, coram iudice proponere potest, & admittitur, & tamen nemo est, qui ignoret appellationem actum iudicialem esse cum appellatio sit de minore ad maiorem iudicem prouocatio, capit. non solùm cum alijs de appellationibus lib. sexto. Ratio est, quia in appellationibus libellus non proponitur, vt in illis feriatis diebus appellatio prosequatur, sed vt dies continui à die sententiæ vtiliter computandi interrumpantur, ne ab aduersario præscribi possent.

Nec obstat textus in leg. 1. §. die septimo, ff. quando appellandum sit, vbi dies prædicti non continui, sed vtiles sunt (quia dicendum est) quod vtiles tunc dicuntur, cum facultas ad eundi iudicem non est, & ita obtinet textus in dicta leg. 1. §. die septimo, continui autem appellantur, si non per iudicem, sed per partem stetit, quo minus appellare non potuisset, quamuis postea restituatur, & sic textus in dicto §. die septimo, versiculo, *Aliquod esse vtile*, debet intelligi cum iudex sui copiam non fecit, ob cuius cisipam pars appellare non potuit.

17 Decimò, obstat textus in l. custodias 12. ff. de publicis iudic. vbi custodia latronum in diebus feriatis, etiam solemnibus audiri, & exerceri potest. Cui dubio dicendum est, id admissum esse, quia illa custodiæ cognitio, non solùm pro Tribunali, sed etiam simpliciter, & de plano audiri poterit, l. vnus 18. §. final, ff. de quæstionibus, l. Diuus 9. §. final, ff. de ferijs. Nec obstat textus in leg. Prouinciarum decima, Cod. de ferijs, vbi quæstio latronum, etiam in Paschali tempore fieri potest, quia textus ille procedit in Piratis, & insignis latrombus, hoc est, in Saurarijs, qui ita appellatur, quia in Sauria Ciuitate Pirati, & famosi latrones reperiebantur, notat glossa marginalis, ibidem Duarenus lib. secundo disputationum, capite 2.

Nec obstat in leg. 3. Cod. de Episcopali Audientia, vbi ea consuetudine indulgetur, quod in die Paschali nullus in carcere detineatur, quia etiam in dicta l. tertia, Pirati, & famosi latrones excipiuntur, & constat in versicul. *Illo sed ab his se cernimus*, & notat glossa, verbo, *Pascha*, in dicta l. Prouinciarum 10. Cod. de ferijs, notat Osualdus ad Donellum, lib. 24. commentariorum, capit. septimo, litera Y. Anastasius Germonius lib. 3. de sacrorum immunitatibus, capit. 20. numer. 42. hæc vcusque de ferijs solemnibus, nunc de rusticis, & repentinis agamus.

Vndecimò aduersus ea, quæ in præsenti notant omnes, videlicet indictitiæ, publicæ, & rusticæ feriæ annullo iudice, nisi nisi à Principe instituj posse, & si à iudice fuerint conditæ fructu carere, vt docet Constantinus in leg. a nullo, Codic. de ferijs, valde obstat textus in leg. Præsides 4. ff. hoc titulo de ferijs. Cuius hæc sunt verba: *Præsides Prouinciarum ex consuetudine cuiusque loci solent messis vindemiarumque causa tempus statuere*. Ex quibus Pauli verbis constat Præsidem Prouinciæ ferias rusticas 18

sticas vindemiarum constituere posse in quorum iurium contrarietate, omissa interpretatione, quam refert Vvesembechius in paratitlis ad titul. ff. de ferijs, à numer. 4. Iulij Partij Legum Conciliat. Centuria prima, quæstion. 82. verisimè est dicendum, nec à Præside, nec à Prætore, nec à Pedaneo iudice ferias ordinarias, rusticas, vel incidentes, seu repentinas constitui posse, cum solummodo eas constituere imperiali potestati sit reseruatum, in dicta l. 4. Cod. de ferijs, nec obstat Pauli responsum in dicta l. 4. ff. eodem. Quia respondendum est aliud esse condere ferias, & de nouo ordinarias, vel repentinas inducere. Aliud verò iam à Principe constitutas moderare, vel prorrogare: nam de potestate condendi ferias loquitur tantum, textus in dicta leg. 4. Cod. hoc titulo, at Paulus in dicta l. 4. ff. eodem, procedit in ferijs rusticis à Principe iam constitutis, quorum tempus messium, vel vindemiarum, secundùm consuetudinem Regionis à iudice. Assignari potest cum in aliquibus maturius, in aliquibus verò breuius fructus vini, & segetis proueniant, seu percipiantur, notat Antonius Faber in rationali ad textum in dicta leg. 4. ff. hoc titul Osualdus ad Donellum lib. 24. commentariorum, capit. septimo, littera E.

19 Duodecimo solutioni, obstat textus in leg. secunda, Cod. hoc titulo, vbi constat, quod illud feriarum rusticarum tempus à Theodosio Imperatore, præfixum, & assignatum est ex die octauo Kalendarum Iulij, vsque ad Kalendas Augusti, & à Kalendis Augusti, vsque ad decimum Kalendarum Septembris, &c. Ergo non rectè in dicta leg. 4. ff. hoc titul. Præsidibus ex consuetudine, cuiusque loci coangustare, vel ampliare ferias rusticas permittitur. In qua iurium difficultate enodanda, Cuiacius tractatu de diuersis, & temporalibus præscriptionibus, existimat decisionem textus in dicta leg. 2. Cod. hoc titulo, de ferijs. Adulterinam esse, siquidem in antiquis Codicibus scripta non reperitur reddens rationem, quia Theodosius Imperator multo post Constantinum regnauit, & in scriptione legum Constantino Imperatori, in dicta leg. tertia, & quarta eiusdem tituli. Anteponi non poterat, & ideò Accursius communis Glossographus eam prætermisit, cum in Theodosiano, Codic. scripta non reperiatur, quam sententiam similiter tenent Alciatus libro sexto Parergon, capite 9. Vvesembechius in parathitlis ad titulum, ff. de ferijs, numero 6. Dum asserit textum illum non à Romanis Imperatoribus, sed à Goticis Theodosianis, & Hispaniæ Regibus fuisse additum, sed illa Cuiacij, & hæc Vvesembechius interpretatio, tanquam mendosa, & correctoria admitti non debet, quare his, & alijs omissis, verisimè est dicendum Theodosium Imperatorem, legem illam scripsisse ad præses Agriculorum Siriæ, & Feniciæ, cuius Regionis cœlo, solo que tempus illud feriatum vti ad aptissimum assignatum erat, cum in eo Regionis temperamento frequenter fructus vini, & messium nascerentur, sed cum in alijs Romæ Regionibus pari vbertate fructus, non peruenirent, cum aliquando tardius, aliquando breuius nascerentur meritò Theodosij Imperatoris designatio, non fuit certa, & generalis omnibus Romæ Regionibus, cum in illis, ex dicta l. 4. ff. hoc titul. pro Regionis consuetudine, & terræ temperamento, prout postulauerit tempus arbitrio iudicis relinquitur, notat Osualdus ad Donellum, lib. 24. commentariorum, capit. 7. litera P.

Decimotertiò prædictis, obstat tex- 20
tus in l. sed etsi 26. §. si feriæ 7. versicul.

Quia

Quia per Prætorem videtur factum, ff. ex quibus cauſis maiores. Ex quibus verbis conſtat ferias, per Prætorem fuiſſe factas, ſiquidem actiones illæ ſemel à maioribus propter ferias amiſſæ à Prætore reſtituuntur, cum ob cauſam ipſius Prætoris amiſſæ fuerint. In qua difficultate dicendum eſt, quod licèt verum ſit ferias illas non à Prætore, ſed à Principe inſtitutas fuiſſe, tamen quadam iuris fictione, quaſi ab ipſo Prætoræ factæ præſumuntur, nõ quo ad inſtitutionem, ſed quo ad executionem, tantum cum Prætoris officium ſit ſequi, & exequi Principis voluntatem, ac ideò propter ferias amiſſas Prætor reſtituit: nam cum Prætor illo in tempore ſui copiam non faciat, non debuit Actori imputari ex eo, quod actiones amiſſerit non agendo, l. 1. in fin. ff. de diuerſis, & temporalibus præſcriptionibus, quod ſecus in ſolemnibus ferijs obſeruatur, cum ante illas potuiſſet maior actiones proponere, Antonius Faber in rationali ad textum in dicta l. ſed etſi 26. §. ſi feriæ 6. ff. ex quibus cauſis maior. Nec prædictis obſtat textus in l. ſi aliam 7. in principio, verſicul. *Dare*, ff. de officio Proconſulis, vbi feriæ à Procõſule dari videntur, quia verbum illud, *Dare*, idem ſignificat, ac ſi Conſultus diceret datas à Principe obſeruare, & confirmare, notat Accurſius ibidem, verbo, *Dare*, argumento textus, l. lege in fine, ff. de verborum ſignificatione.

21 Decimoquartò obſtat textus in capite final, de iudicijs, vbi exceptio feriarum vindemiarum, non fuit admiſſa, ſiquidem communitas caſtri de deſigna fuit repulſa, & executio, non omiſſa. Cui dubio ex eo ſuccurritur, quia ibi duplex erat cauſa, propterquam exceptio feriarum non admitteretur, videlicet pietatis, & neceſsitatis, pietatis vt electus non pateretur damnum, quod ſibi inferebatur ex dilatione, ſiquidem tempus electionis decurreret, vt conſtat ex eodem textu, verſicul. *Vt videlicet cauſa, &c.* Neceſsitatis, quia ſatis aderat neceſsitas ex eo, quod Rector eligeretur, qui communitatem gubernare deberet, iuſta textum in capit. ne pro defectu de electione, notat nouiſsimè Felicianus de la Vega in commentarijs ad textum in capit. final de iudicijs, à numer. 47. & quando pietas, vel neceſsitas vrget feriæ non admittuntur, iuxta textum in capit. final hoc titulo. Et ideò tutores, & curatores in diebus feriatis dari poſſunt, cum Reipublicæ interſit ne pupilli, vel minores, ſine curatore, vel tutore remaneant, l. 2. ff. hoc titulo, idemque dicendum eſt, in alimentis, ſeu inuentris poſſeſsionis miſsione, plureſque alias pias cauſas, refert Anaſtaſius Germonius lib. 1. de ſacrorum immunitatibus, capit. 20. num. 42. Oſualdus ad Donellum, lib. 29. commentariorum, cap. 7. lit. E.

Decimoquintò obſtat textus in l. ſi 22
feriatis 36. ff. d: receptis arbitris, vbi cõſtat, quod arbitrer in die feriato à Prætore compelli poteſt ſententiam dicere, ſiquidem etiam ſi exceptio proponatur videlicet ſententiam in die feriato eſſe prolatam, & ideò pœnam non deberi, exceptio illa non admittitur. Augetur difficultas ex eo, quod nec arbiter in die feriato poſsit ſententiam proferre, l. omnes dies, C. hoc titulo, & pœnam non deberi expreſsè, docet text. in l. ſi feriatis 6. ff. de ferijs. Cui dubio ſatisfieri debet ex eo, quod text. in dict. l. ſi feriatis 36. ff. de receptis arbitr. procedit quando dies compromiſsi exitura eſt: nam tunc arbiter rectè à Prætore compelli poteſt ſententiam dicere, iuxta textum in l. ſi Papinianus 13. §. arbiter, ff. de recept. arbitr. Nec obſtabit ſi dixeris, nihil intereſſe exitura eſſet dies, necne cum ſatis eſſet litem conteſtari, l. 1. §. fin. ff. de ferijs, cum arbitria ſint redacta ad inſtar iudiciorum, l. 1. ff. de recept. arbit. quia huius dubij ſolutio ex eo pendet, quod iudicis ordinarij iuriſdictio poſt litem conteſtatã perpetuatur, & ſimiliter

in

in illis incertus est iudicandi dies, & ita obtinet textus in leg.1. §. fin.ff.de ferijs, secus verò dicendum est in arbitrario iudicio cum arbiter à partibus assignatum diem, & terminum retineat, & post diem termini nullam iudicandi potestatẽ habeat meritò, ne euanescat actio, iusta de causa compellitur in die feriato iudicare, notat Antonius Faber in rationali ad textum in dict.l. Pomponius, §. arbiter, ff.de recept.arbitr. Menochius de arbitrar.lib.1.quæst.30.in ferijs tamẽ solemnibus arbiter à Prætore compelli non potest sententiam dicere, iuxta textum in l.si feriatis 36. versic. *Nisi alia lege*, ff.de receptis arbitr. vbi plura notatu digniora, refert Anton. Fab. in rationali ad eundem textum.

23 Decimosextò prædictis obstat textus in l.arbiter, Kalendis Ianuarijs, ff. de recept.arbitr. vbi constat, quod arbiter in Kalendis Ianuarijs, potest iudicium experire, & tamen Kalend. Ianuarij sunt dies feriati, iuxta textum in l.omnes, C.d. ferijs. Sed huic dubio satisfieri debet ex eo, quod veteres Iuris Consulti in dict. leg. arbiter 40.non potuerunt nouam illam Imperatorum constitutionem prospicere, de qua mentio habetur in dict.l.omnes, C.hoc titul.nam etsi olim Iuris Cõsultorum tempore Kalendar. dies feriatus esset, id tantũ obseruatur, quoad Magistratus, & cæteros iudices ex eo, quod Magistratus illo in tempore initium sui officij sumerent, non tamen quo ad arbitros fuit extensum, licèt postea noua lege in dict.l. omnes, C. hoc titul. arbitri etiam essent comprehensi, notat Antonius Faber in rationali ad textum in dict. l.arbiter 40.ff.de recept.arbitr.

24 Decimoseptimò, obstat textus in Clementina 2.de verbor. signification. versic. *Tempore etiam feriarum ob necessitatem hominum indultarum à iure procedere valeat.* Ex quibus verbis constat iudicem de causa beneficiali electionis, & postulationis, & in cæteris causis, in quibus simpliciter, & de plano sine strepitu iudicij proceditur posse in diebus illis feriatis rusticis cognoscere. Cui dubio dicendum est textum illum procedere in causis illis, in quibus sine strepitu, & figura iudicij, simpliciter, & plano proceditur, in quibus libelli oblatio in scriptis non desideratur, siquidem verbaliter in die feriato messiũ, vel vindemiarũ exercerí possint, non tamen in ferijs ad honorẽ Dei introductis, nam cum Clemẽs V. in dict.Clement.2.de verbor. significat.statuat in ferijs ob hominum necessitatem introductis causas simpliciter, & de plano commissas disceptari posse, à contrario sensu excludit ferias ob honorẽ Dei introductas ad quas neutiquã constitutio illa extendi debet, nec ad repentinas, cum in illis à Clemente V. nulla mentio fuisset facta, discriminis decidendi ratio in eo consistit, quia feriæ rusticæ partium conuentione renunciari possunt, iuxta textum in cap.fin. hoc tit. Nec obstabit si dixeris, quod feriæ messium, & vindemiarũ, etiam propter publicam vtilitatem sunt introductæ, vt sic commodius homines fructus ad humanæ vitæ sustentationem colligere possint, l.1.ff.hoc.tit.l.7. C. eod. Ergo cum in illis etiam extet ius publicum partiũ conuentione renuntiari non poterunt, iuxta textum in l.ius publicum, ff.de pactis, l.6.C.eod.quia dicendum est, quod feriæ rusticæ, præcipuè, & principaliter in fauorem litigantium sunt introductæ secundariæ tamen, & per consequentiã in publici iuris vtilitatem: ac ideò à partibus renuntiari poterunt, iuxta textum in l.si quis in conscribendo, C. de pactis, notat Anton. Faber in rationali ad textum in l.2.ff.hoc titul. Osuald.ad Donel. lib.24.commentar.cap.7.lit.A. & de ferijs nundinis videnda. textus in l. Iolet 3. §.fin.ff.hoc titulo, & similiter videndus est textus in l. 2. ff. ad leg.Iuliam de annonis, de quibus ferijs nundinis, disputat Cuiacius in rubric. Cod. de nuudinis omitto etiam plura dubia relata ab Abbate in capit. 1. & fin. hoc titul. quia parum obstant, sed qui velint consulent eundem.

Ad

Ad textum in capit. intelleximus 1. hoc tit. de ordine cognitionum.

SVMMARIVM.

1 *Opposita exceptione consanguinitatis mulieri petenti aliquem in virum prius de illa cognoscendum est, quam matrimonij quæstio terminetur, non tamen super exceptione, sed super matrimonio iudex pronunciabit.*

2 *Ratio assignatur.*

3 *Melius est ante tempus occurrere, quã post vulneratam causam remediõ quærere.*

4 *Explicatur text. in cap. ex conquæstione 10. de restitution. spoliator. & cap. 2. hoc tit. & num. 5.*

5 *Exceptio consanguinitatis suspẽdit restitutionem quando incontinenti probatur.*

Explicatur text. in cap. litteras de restitution. spoliat.

6 *Maritus propria authoritate vxorem expellens non admittitur excipiendo de consanguinitate vxoris suæ.*

Explicantur text. in cap. porro, & in capit. significasti de diuort.

7 *Libera persõna, nec possideri, nec vindicari potest, & num. 9.*

Mulier non est domina corporis sui, sed vir, & e contra.

8 *Plura remedia quando competunt potest vnum eligere, & alius renuntiare prout vtilius sibi fuerit.*

9 *Explicatur text. in l. 1. §. per hanc, ff. de rei vind.*

Pater iure quiritum potest vindicare filium, & an mater.

10 *Explicatur text. in l. sed etsi 55. ff. de fideicommissarijs libert.*

11 *De quare cognoscit prætor tenetur pronunciare.*

Explicatur text. in l. de quare, ff. de iudic. & cap 3. hoc tit. & l. 3. §. 1. ff. procurat. cum alijs.

Iudex pronuncians expræsse super principali tacitè super incidenti exceptione censetur pronunciare.

12 *Ad ordinem iudicij opportet, vt prius cognoscatur, & pronuncietur super legitimatione, & habilitate personarum. Intelligitur text. in l. 1. C. hoc titul. & l. si quis 7. in princ. ff. de petition. hared. & in l. liberi 7. §. fin. ff. de liber. causa.*

13 *Explicatur tex. in cap. ad dissoluendum 13. de desponsat. impub.*

CONCLVSIO.

SI mulieri petenti aliquem in virum opponatur exceptio cõsanguinitatis, prius de illa cognoscendam est, quam matrimonij quæstio terminetur, non tamen super illa exceptione, sed super matrimonio tenebitur iudex pronunciare. Consonat textus in cap. quoniam 13. 31. distinctione, cap. si quis docuerit 28. distinctione, cap. si qua mulier, 35. quæst. 10. cap. connubia. 4. 32. qnæst. 2. cap. tuam 3. hoc tit. cap. exhibita 15. de iudicijs, c. illud 11. depræsumption. cap. lator, qui filij sint legitimi; cap. non debet, de consanguinitate, & affinitate; cap. non est de sponsalibus, cap. inter Monasterium de re iudicata, cap. ex parte 67. de appellationibus, cap. significasti de diuorcijs, cap. exceptionem de exceptionibus, cap. 1. & per totam 2. quæst. 2. l. 1. & 2. C. de ordine cognitionum, l. 1. C. de ordine iudiciorum, l. 8. 9. 11. & fin. titul. 3. part. 3. l. 1. tit. 5. lib. 4. Recopilationis, illustrant Menochius de arbitrarijs lib. 1. quæst. 45. Otoman. lib. 6. obseruation. obseruation. 6. Garcia de nobilitate, glos. 1. num. 18. Faquineus libr. 1. controuersiarum cap. 43. Robertus lib. 1. sentent. cap. 11. Anton. Faber. lib. 15. coniecturarum, cap. 1. & lib. 16. cap. 3. Idem de erroribus, 1. part. decade 18. error 3. Duaren. ad tit. de exceptio. Cuiac. lib. 9. obseruat. cap. 33. Donel. libr. 18. cap. 12. & cap. 22. 1

Ratio deducitur ex ipsiusmet textus verbis: quia cum exceptione peremptoria prohibita quæstio principalis perimatur, 2

matur,& illa exceptio reſpiciat merita cauſæ principalis,merito prius de ea cognoſcendum eſt,nam ſi ſententia in fauorem mulieris eſſet pronunciata,& poſtea probata eſſet exceptio neceſſe eſſet ſententiam retractare, quod abſurdum foret,l.ſub ſpecie,C.de re iudicata,l.vbi repugnantia 133.ff.de reg.iuris,ſiquidem melius eſt ante tempus occurrere,quam poſt vulneratamcauſam remedium quærere,l.fin.C. in quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria.Nec eſt neceſſe ſuper exceptionem pronunciare,ſiquidem pronunciatio ſuper principali in ſe tacitam pronunciationem includit ſuper acceſſorium,hoc eſt,ſuper exceptionem cum circuitus in iure ſemper ſit vitandus, argumento text.in l.3.§.fin.ff.de donationibus inter,l.ſingularia,ff.de rebus creditis,Clemen.auditor de reſcriptis,Menochius conſ.68.num.19. 3

Primò obſtat textus in cap.ex conquæſtion.10.de reſtitutione ſpoliatorũ vbi exceptio conſanguinitatis peremptoria fuit oppoſita, & tamen non ſuſpendit negotium principale: ſed reſpondetur textum in dicto cap. ex conquæſtione loqui in iudicio poſſeſſorio recuperandæ,vbi non de viribus matrimonij,ſed de eius poſſeſsione tantum agitur ex eo,quod mulier fuerat ſpoliata,cumque ſpoliatus priuilegio fungatur,vt ante omnia reſtituendus ſit,capit.fin.hoc tit.cap. in litteris de reſtit. ſpoliatorum:merito ea exceptione nõ obſtante,vxori ante omnia maritus eſt reſtituendus.At vero textus noſter loquitur in iudicio petitorio,vt expræſſe indicant verba noſtri textus ibi. *Peteret quemdam in virum,&c.* ſiquidem ſub illo verbo: *Petitionis*,reivindicatio continetur,l.actio in perſonã 27.ff. de actionib.& obligation.Cuiac.lib. 2. obſeru. cap.21.ibi enim de viribus matrimonij diſceptatur,& cum exceptio cõſanguinitatis peremptoria ſit,ac per cõſequẽs dirimat matrimonium,ideò prius de illa cognoſcendum eſt,Menoch. de recuperanda,rem.1.n.114.& nu.212. Nec ſolutioni obſtat tex.in cap.2.hoc tit.vbi agitur de iudicio reſtitutionis in cauſa ſpolij,& tamen prius diſceptatur de petitorio:nã in ſpecie illius textus ſpolium non fuit interpoſitum in vim actionis ad conſequendam reſtitutionẽ, ſed in vim exceptionis ad expellendam actoris intentionem,vti conſtat ex eodem textu verſic. *Verum*. 4

Secundo obſtat textus in cap.litteras de reſtitutione ſpoliatorum, quo loci eadem exceptio conſanguinitatis fuit propoſita,quæ perentoria eſt, & ſimiliter agetur de iudicio poſſeſſorio recuperandæ,vt in dicto cap.ex conquæſtione,& reſtitutio denegatur,ac exceptio admittitur. Cui dubio ſatisfieri debet ex eo,quod ibi reſtitutio ſuſpenditur, & exceptiò admittitur, quia mulier fuit parata exceptionem conſanguinitatis in continenti probare, & periculum in ceſtus etiam imminebat gloſſa ibi verbo: *Incontinenti*, Abbas num.4. Sed adhuc obſtabit dicere,quod ſi in dicto cap.litteras ob inceſti periculũ reſtitutio denegatur,ſimiliter etiam denegari debuit in dict.cap.ex conquæſtione in quo ſimiliter inceſti periculũ imminebat;& tamen ibi reſtitutio nõ ſuſpenditur,qua difficultate non obſtante dicendum eſt,quod ind.cap.ex conquæſtione non moratur reſtitutio,nec exceptio admittitur,quia aderat ſola partis aſſertio,cui non erat credendum, Bart. conſ.90.n.12.At vero in dict.cap. litteras vxor non ſolum aſſerebat exceptionem eſſe veram,vetum etiam iuris iurandi religione affirmabat illam malitioſe non opponere,& ſe obtulit in cõtinenti probare Menoch. de recuperãda,remed.1.quæſt.209. 5

Tertiò obſtat his omnibus tex. in c. porro de diuortijs,vbi maritus,qui vxorem propria authoritate dimiſſerat,illam recipere poſtea compellitur non obſtante,quod ipſe opponebat, nempe prædictam cognatã eſſe vxoris ſuæ antea defunctæ,cuius cognatio publica, 6

ac

ac notoria fuerat: igitur quamuis in hac ſpecie ſimiliter periculũ inceſtus immineat, marituſque in continenti probationem offerat, reſtitutio non ſuſpenditur, vt in dict. cap. litteras. Cui difficultati occurritur ex ipſiusmet, textus ſententia: nam ideò ibi exceptio affinitatis, & ſi publica ſit nõ admittitur, quia maritus iuris ordine non ſeruato ſua propria authoritate abſque iudicio Eccleſiæ vxorem à ſe dimiſſerat, quod ſibi prohibitum eſt, cap. multorum 35. quæſtio. 6. Ita ſimiliter eſt interprætandus textus in cap. accedens 4. vt lite non cõteſtata, Corraſius lib. 2. Miſcellaneaſũ iuris, cap. 2. num. 7. Sanchez libr. 10. de matrimon. diſput. 12. num. 38. Nec ſolutioni obſtat text. in c. ſignificaſti eiuſdem tit. de diuorcijs, vbi marito permittitur vxorem, propter adulterium, & inceſti periculum propria authoritate à ſe dimittere, nec vxori reſtitutio competit: quia ibi non probatur maritum poſſe, abſque iudicio Eccleſiæ vxorem à ſe dimittere; ſed tantumquod & ſi maritus temere illam dimiſiſſet, tamen reſtitutio vxori denegatur: quia anteq uã reſtitutionem poſtulaſſet publice in iudicio fuit confeſſa adulterij crimen cõmiſiſſe, vti ex verbis illius textus conſtat, ibi: *Maritum materiam adulterandi præbuiſſe*, notat Sanchez, & Corraſius vbi ſupra.

7 Quarto aduerſus noſtrum textum in verſic. *Peteret*, ex quo probari videtur, mulierem poſſe maritum vindicare, ſiquidem ſub illo verbo. *Peteret*, reivindicatio continetur, l. actio in perſonam, ff. de obligat. & actionibus. Obſtabit dicere, quod libera perſona, nec poſſideri, nec vindicari poteſt, l. liberi 39. l. ſi in emptione 34. de cõtrahẽda emptione: cum ad vindicationem dominium ex parte agentis, & poſſeſsio ex parte rei conuenti deſideretur, l. officium, l. in rẽ actio, ff. de rei vind. Qua in difficultate dicẽdũ eſt, iura in argumento adducta locum habere in vindicatione directa, quæ non cadit in libera perſona: at vero textum noſtrum obtinere in vindicatione vtili, quæ viciſsim vxori in maritum, & marito in vxorem ratione poteſtatis competit, quam alter in alterius corpus habet, iuxta Pauli authoritatem ad Corinthios, cap. 7. quæ refertur in cap. 3. de conuerſione coniugatorum, ſed tunc obſtabit dicere, quod in iuſte tribuitur vxori poteſtas vindicandi virum exemplo viri vindicantis vxorem: ſiquidem inter vtrumque multũ intereſt: nam vir vxoris caput eſt, cap. hæc imago 13. 35. q. 5. merito quo ad adulterij pœnam inter ſe differunt, cap. nihilominus 3. quæſt. 9. l. vltima, C. de accuſſationibus. Cui dubio reſpondendum eſt, quod licetquo ad illos effectus diſparſit conditio vtriuſque, tamẽ quo ad poteſtatem vindicandi cauſa mutuæ cohabitationis æquales ſunt: ſiquidem quilibet ex natura contractus poteſtatem ſui corporis in alium transfert, Sãchez lib. 9. de matrimon. diſputat. 42. num. 12. Nec obſtabit, ſi obijcias non eſſe veriſimile credendum mulierem in præſenti iudicio petitorio egiſſe, cum ſibi commodius eſſet poſſeſſorium intentare, iuxta regulam textus in l. qui deſtinabit, ff. de reivindicatione: quia omiſſa interprætatione, quam refert Cuiac. in poſthumis, ad noſtrum textum veriſime dicendum eſt nõ eſſe nouum in iure, quod ei, cui competũt duo remedia, poſsit ſi velit poſſeſſorium renũtiare, & agere petitorio, cap. 1. de reſtitutione ſpoliatorum, Menoch. de recuperanda, remedio 1. nu. 161. Garcia de nobilit. gloſ. 11. num. 17. 8

Quinto aduerſus id, quod diximus vindicationem directam in liberã perſonam locum non habere, obſtat textus in l. 1. §. per hanc actionem. ff. de rei vindicatione, vbi libera perſona, hoc eſt filius à patre, propter patriampoteſtatem directe vindicatur. Cuius textus difficultas explicata manebit, ſi attendamus, quod in dicto, §. per hanc, clauſula illa: *Ex lege quiritum*, proponitur ad tẽperandam directam reivindicationem 9

pænes liberos homines, quæ parentibus competet: quasi sensus sit, quod non omnino illa directa rei vindicatio parentibus competit, sed solum adiecta illa clausula. *Ex lege Quiritum*, si appareat eos esse ex iustis nuptijs procreatos, & in patris potestate existere, Donellus libr. 22. commentariorum, capit. 4. Anton. Faber. in iurisprudentia, titul. 8. principio 6. illatione 20. Cui solutioni obstat text. in l. sed etsi 55. §. sed si directo, ff. de fideicommissarijs libertatibus, vbi mater, quæ filios in potestate non retinet, §. fœmina, institut. de adoptionibus, poterit filios directa rei vindicatione ad libertatem proclamare. Cui difficultati respondendum est, quod textus ille non loquitur indirecta rei vindicatione, quæ dominium supponit, cum aliquando res vindicetur, propter ipsam rem, absque dominio, l. si post 18. ff. de rei vindicatione, sed ad hoc tantum vt dominus rei declaretur, l. ex diuerso 35. ff. eodem, sic similiter in dicto §. sed si directo mater, cui directo libertas est relicta, poterit filios vindicare, vt prætor eos ingenuos esse natos declaret, si ante additam hæreditatem nati fuerint, Anton. Pichardus in §. interdum 9. num. 14. institut. de obligationibus, quæ ex delicto nascuntur. 10

Sexto aduersus id, quod textus noster docet, videlicet de exceptione peremptoria non teneri iudicem pronunciare, sed tantum cognoscere, obstat textus in l. de qua re, ff. de iudicijs, vbi docemur iudicem teneri de re, quam cognoscit pronunciare. Qua in difficultate dicendum est, textum illum loqui, quando iudex de illa ac principaliter cognoscit: secus tamen quando incidenter in modum exceptionis: nam tunc & si expræsse non pronunciat, tacite tamen de ea pronunciasse videtur, si super principali expræsse pronunciet, Anton. Faber in rationali ad textum in dict. l. de qua re, ff. de iudicijs, & ita similiter est interpretandus textus in cap. 3. hoc titul. l. 3. §. 1. de Procuratoribus, l. liberi 7. §. vltimo, ff. de liberali causa. Nec solutioni obstat textus in l. intra vtile 39. ff. de minoribus, vbi iudex pronunciauit super exceptione peremptoria, videlicet super exceptione maioris ætatis minori opposita: quia dicendum est iudicem omnino non teneri super exceptione peremptoria expræsse pronunciare, licet si pronunciauerit, pronunciatio teneat, cum multa fieri prohibeantur, quæ tamen facta tenent Cuiac. in remissionibus ad eundem textum, & Anton. Faber. in rationali, Patius centuria 3. conciliatione 7. Ita similiter interpretanda sunt iura in cap. dilectus 32. de electione, cap. cum Ioannes de fide instrumentorum. 11

Septimo his omnibus obstabit dicere non esse in iudicis arbitrio illam exceptionis pronunciationem, sed omnino cogi debere super illis sententiam proferre, l. 1. C. hoc tit. pro qua difficultate sciendum est textum illum procedere in liberalibus causis, quæ causæ illo priuilegio gaudent, dict. l. 1. l. 3. & 4. C. hoc tit. & ratio est, quia ad ordinandum iudicium necesse est, vt prius cognoscatur, an reus, vel Actor sit seruus, vel liber: nam regulariter seruus in iudicio esse non potest, l. vix, ff. de iudicijs: tum etiam, quia si causa criminalis est, aliter seruus, vel aliter liber punitur, videndis est, Anton. Faber in l. si quis 7. in principio, ff. de petitione hæreditatis, Cuiac. in l. quoniam 46. ff. ad legem Iuliam de adulterijs, Othomanus lib. 6. obseruatione, capit. 6. Anton. Faber. lib. 17. coniect. cap. 8. Iobeanus lib. 3. variarum, cap. 20. Rebardus libr. 3. variarum, cap. 20. Gotofredus in notis ad textum in dict. l. 1. littera F. Nec solutioni obstat textus in l. si quis 7. in principio, ff. de petitione hæreditatis, vbi prius ob hæreditate, quam de libertate cognoscitur: nam id contingit, ne præiudicium fiat Centumuirali iudicio, Anton. Faber. in rationali ad eundem textum. Sed nec huic interpretationi 12

obstat

obstat text. in l. liberi 7. §. fin. de liberali causa, vbi necesse est, vt super exceptione incidenti expræsse sententia feratur, quia textus ille procedit quoties exceptio opposita eius naturæ est, vt nisi super ea pronuncietur, cognosci non possit, quis Actor, quis vero reus fuerit, merito vt iudicium recte ordinetur, requiritur, vt sententia de ea feratur: iuxta textum in l. inter 62. ff. de iudicijs, Anton. Faber. in rationali ad dict. legem inter.

13 Octauo obstat textus in cap. ad dissoluendum 13. de dispensatione impuberum, ex quo cõstat exceptiones præiudiciales aduersus accusationem fuisse propositas, & illis non obstantibus in accusatione iudices processisse reseruata earum cognitione ad aliud iudicium, sed dicendum est textum illũ non loquutum fuisse de exceptionibus præiudicialibus, & præterea, quia etiamsi constaret de illis actum fuisse, tamen cum multipliciter fuissent discussæ, & non potuissent probari, vt constat ex eiusdem met textus specie non debebant obesse ad impediendum negotium principale, præcipue quia in specie illius textus manifeste apparet iustitia negotij principalis, hoc est, quod matrimonium notorie esset nullum, ex eo, quod contractum fuisset à minore legitimam ætatem non habente.

Ad text. in cap. cum dilectus 2. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Conclusio huius textus.*

2 *Ratio assignatur.*
Excipiens nihil de principali consequi intendit, sed tantum agentis intentionem excludere, nisi in vim actionis excipiat, & num. 13.

3 *Conciliantur text. in cap. 1. 2. quæstion. 2. & clemen. 1. de causa possessione, & cap. ex conquæstione de restitutione spoliat.*
Exceptio spolij opposita ante, & post litis contestationem an, & quando impediat iudicium petitorium.

4 *Quod Actori permissum est, reo denegari non debet.*

5 *Explicatur tex. in l. præscriptione, §. 9. C. de except.*

6 *Explicatur tex. in l. bonæ fidei possessor 49. ff. de petit. hæred. & l. si post litem 7. ff. de exception.*

7 *Delictum Prælati non debet indetrimentum Ecclesiæ redundare.*
Ecclesia, & pupillus tenentur ex dolo Prælati, & tutoris, quatenus ad eos peruenit.

8 *Interdictum de vi & vi, de iure ciuili habet locum contra spoliatorem, & de iure canonico contra quencumque 3. possessorem.*

9 *Si res mea ab alio sit possessa, etiam per longiora tempora si adme reuertãtur in re retentionis vti possum.*
Explicantur tex. in cap. placuit el secundo versic. Quid si, 16. quæstion. 3. & in l. si quis emptionis, & in l. quid si quis, C. de præscript. 30. vel 40. annor.

10 *Confessio spoliati rem esse spoliãtis cessat restitutio.*

11 *Explicatur hic tex. in versic.* Cum ea in modum actionis.

12 *Agenti super rebus Ecclesiasticis non obstat exceptio spoliationis.*
Intelligitur tex. in cap. 1. §. fin. de restitut. spol. lib. 6.

13 *Spoliatus ante omnia restituendus, & quomodo hæc regula procedat reus in exceptionibus Actor esse dicitur.*

14 *Maritus agens de adulterij crimine repellitur ab agendo per exceptionem lenocinij.*
Conciliantur text. in l. 2. §. si publico 5. ff. ad l. Iuliam de adulter. & l quoniam 26. C. eodem.

15 *Iterum explicatur tex. in dict. §. si publico, & num. seq.*

16 *Reus semel delatus non nisi purgato crimine accusare potest.*

Iudex in cauſis criminalibus dupliciter procedit, vel per accuſſationem, vel per inquiſitionem, ideſt, ex officio.

17 *Paria delicta mutua compenſatione tolluntur.*

Explicatur tex. in l. viro 39. ff. ſoluto matr.

18 *Interdictum vnde vi nullam exceptionem admittit, niſi de alia obijciatur.*

19 *Raptores excommunicati ſunt.*

CONCLVSIO.

SI contra actorem in vim exceptionis reus ſpoliationem oppoſuerit, prius de ea cognoſcitur, & probata non tenetur actori reſpondere: non tamen reſtituitur, ſi autem in vim actionis ſpoliationem opponat, vtraque cauſa ſimul vnica, ſententia terminatur, & probata reſtituitur. Conſonat text. in cap. fin. hoc tit. capit. 1. & ſequentibus 2. quæſtion. 2. capit. 1. & ſequentibus 3. quæſtion. 1. cap. 1. verſic. *Cuius in agendo*, 3. quæſti. 8. capit. 1. & 2. de mutuis petitionibus, l. ſi idem, §. ſed etſi, ff. de iuriſdictione omnium iudicum, l. 1. & 2. ff. de quibus rebus ad eundem iudicem, l. 2. §. ſed ſi agat, l. qui cogitur 22. l. qui prior, ff. de iudicijs, l. cum Papinianus 14. authentica, & conſequenter, C. de ſententijs, & interlocutionibus omnium iudicum, l. 20. titul. 4. part. 3. commentant Menochius de recuperanda, remedio 1. numer. 387. Surdus libr. 1. conſilio 27. numer. 27. Couarruuias libr. 1. variarum, cap. 16. num. 14. Marta de iuriſdictione 4. part. diſputation. 6. caſu 107. Cuiac. libr. 9. obſeruat. cap. 21. Donel. libr. 17. cap. 18. & lib. 23. cap. 4. D. Martinus de Larreatigui ſelect. iur. lib. 6. capit. 7. cum ſeqq.

Ratio eſt, quia qui excipit nihil petit, nec aliquid de principali intendit conſequi; ſed ſolum agentem excludere, merito reſtitutio non competit, niſi in vim actionis ſit propoſita, cap. 1. de reſtitutione ſpoliatorum. Præterea quia iudex officium ſuum, abſque partis petitione impartiri non poteſt, l. 4. §. hoc autem iudicium de damno infecto: ſecùs vero cum ſpolium in vim actionis eſt propoſitum, quia tunc principaliter id petit, & priuilegio fungitur, quod autẽ omnia reſtituatur; capit. opportet 2. quæſtion. 3. nam quemadmodum de natura exceptionis eſt agentem tantum excludere, & nihil conſequi: ita etiam de natura actionis eſt aliquid conſequi, l. actio in perſonã de obligationibus, & actionibus principio, inſtit. de actionibus, merito agenti in præſenti reſtitutio conceditur, excipienti tantum denegatur.

Primo aduerſus noſtrum textum in verſicul *Cura litis conteſtationem, &c.* Ex quo conſtat ſpolium à nobilibus in vim exceptionis dilatoriæ ante litis conteſtationem eſſe impoſitum, iuxta textum in cap. 1. 2. quæſt. 2. contrarium vero in peremptoriis, quæ ſi poſt conteſtationem opponantur, non admittuntur ad impediendum iudicium petitorium, iuxta textum in cap. 1. hoc tit. Obſtat textus in Clemen. vnica de cauſa poſſeſſionis, & proprietatis, vbi in ſecunda inſtantia tam actori, quam reo permittitur petitorium ſuſpendere, & de ſpolio agere: ergo ſimiliter & in præſenti poſt conteſtationem ſpolium opponi poterat ad impediendum petitorium, vti ſimiliter conſtat ex capit. ex conquæſtione de reſtitutione ſpoliatorum, pro quorum iurium conciliatione diſtinctio eſt adhibenda, videlicet aut exceptio illa ſpolij, & alia quæuis dilatoria nouiter orta eſt poſt conteſtationem, vel non in primo caſu poſt conteſtationem opponi poteſt, in ſecundo vero oppeni debet ante conteſtationem, aliàs enim renunciata præſumitur, quommodo conciliari debent plura, iura iuxta textum

tum in capit. paſtoralis de exceptionibus. Nec obſtat textus in dicta Clemen. vnica, vbi etiam ſi ſpolium ante conteſtationem, competat etiam poſt conteſtationem opponi poteſt, quia textus ille loquitur in caſu ſpecia li, hoc eſt in cauſa beneficiali ad Pontificem per appellationem deuoluta. Nec etiam obſtat textus in dict. cap. ex cõquæſtione: nam ideò ibi mulier poſt conteſtationem admittitur, quia ante conteſtationem ſæpius interdictum illud poſtulauerat. Nec ſolutioni obſtabit dicere, quod id quod Actori permiſſum eſt, non debet Reo denegari, l. 4 non debet de reg. iuris. At Actori poſt conteſtationem in petitorio eſt permiſſum de poſſeſſorio agere, & petitorium ſuſpendere, cap. paſtoralis de cauſa poſſeſsionis, & proprietatis: ergo & in præſenti Reo permitti debuerat, nã dicendum eſt, quod quo ad ſuſpenſionem petitorij differunt Reus, & Actor, nam non ita facile ſuſpenditur petitorium ab alio, quam ab ipſo Actore, qui eum intentabit, cum principaliter ad eius non ad alterius vtilitatem id proſpiciat, quæ ratio in reo ceſſat. Nec obſtabit dicere, quod etiam propoſito ſemel ab actore petitorio, iam reo ius eſt quæſitum, vt non poſsit actor de poſſeſſorio agere, quia ſatis eſt ſi dixeris, quod facilius tollitur ius ex facto noſtro alteri competens, quam illud, quod quis ex facto ſuo adquiſibit.

Secundo obſtat textus in l. præſcri 6 ptionem 9. C. de exceptionibus, vbi exceptionem peremptoriam, vti & dilatoriam ante litis conteſtationem proponendam, & conteſtandam eſſe docemur. Cuius difficultas facile diſſoluitur, ſi animaduertamus, quod text. ille in 1. part. loquitur de iure antiquo, cum prætores de cauſis ordinarijs non cognoſcebant, ſed pedaneis iudicibus eas committebant, & tum demum peremptoria exceptio coram pedaneis iudibus proponi poterat, ſi prius coram Prætore eſſet conteſtata, Donel. libr. 22. cap. 8. vbi Oſuald. littera F. Nec ſolutioni obſtat ſecunda illius textus pars verſic. *Omiſſam*, ex quo conſtat, quod in illo tempore, etiam ſi omiſſa fuiſſet conteſtatio à Prætore, poterat apud pedaneum admitti, quia textus ille in prima parte loquitur de iudicijs ſtricti iuris. At vero in ſecunda parte de bonæ fidei iudicijs, in quibus pedaneo iudici permiſſum erat exceptiones illas admittere abſque vlla conteſtatione, Anton. Faber, libr. 10. coniecturarum, cap. 1.

Tertiò obſtat textus difficilis in l. 6 bonæ fidei poſſeſſor 49. de petitione hæreditatis, in cuius ſpecie exceptio illa peremptoria, videlicet non eſſe hæredem ex legitimo teſtamento poſt conteſtationem non admittitur, & ea non obſtante poterit hæres inter litis moras cũ debitoribus hæreditarijs experiri. Cuius maxima difficultas ex eo diſſoluipoterit, quia Papinianus ibi non affirmat exceptionem non poſſe admitti poſt conteſtationem, ſed tantum aſſerit in ſpecie illius textus pro illa vice non eſſe admittendam, quia ita cauſa poſtulabat, videlicet ne inter litis moras debitores actiones hæreditarias præſcriberent, vel pauperiores fierent. Cuiac. lib. 3. quæſtion. Papinian. ibidem libr. 20. obſ. cap. 36. D. Martinus de Larreategui ſelectarum iuris libr. 6. c. 7. cum tribus ſequentibus, vſque ad caput. 10. Nec obſtabit, ſi obijcias textũ in l. poſt litem 7. ff. de exceptionibus, vbi poſt litem conteſtatam nulla exceptio admittitur, quia omiſſa interprætatione, quã refert Donel. lib. 9. commentar. capit. 15. vbi Oſuald. littera C. veriorem eſſe exiſtimo, quam refert D. Martinus de Larreatigui dict. lib. 6. cap. 19. dum aſſerit in d. l. ſi poſt litem 6. in illis verbis, *Poſt litem conteſtatam*, addendum ſeù ſupplendum eſse, *& finitam*, quaſi ſenſus ſit, poſt finitam cauſam nullam exceptionem eſse admittendam, à qua nõ

multum

multum distat Don. vbi supra qui pro illo verbo: *Contestatam* legit, *Concertatam*.

Quarto aduersus nostrum textum in versic. *Quod per ipsius dolum, & violentiam, &c.* Obstat text. in regula delictum 76. de regul. iuris, lib. 6. vbi docemur delictum prælati non debere in detrimentum Ecclesiæ redundare, cap. si Episcopus 16. quæst. 6. Ergo cum in præsenti violentia, & dolus ab Abbate fuisset illatus non debuit Ecclesiæ nocere. Cui dubio occurritur, si dixeris, quod quamuis verum sit, quod pro delicto Prælati Ecclesia puniri non possit, tamen in præsenti Ecclesia tenetur violentam possessionem a Prælato ablatam restituere, quia ad eam peruenit, & ab ea retinetur, cap. cum ad sedem de restitutione spoliatorum ad exemplum pupilli, qui ex delicto tutoris tenetur, quatenus ad eum peruenit, l. si is cui, §. si tutoris iussu, ff. quod vi, aut clã. Nec solutioni obstabit, si dixeris interdictum de vi, & vi armata, ex l. cum autem 7. ff. de vi, & vi armata, tantum contra spoliatorem intentari posse, quia etsi iure Pandectarum interdictum vnde vi, solummodo competat aduersus eum, qui deiecit, vel ratum habuit, l. 1. §. deiecisse, dict. l. cum a te, ff. de vi, & vi armata, tamen iura illa in iure nostro pontificio non admittuntur, siquidem de iure nostro hoc interdictum etiam intentari potest aduersus quemcumque tertium possessorem sciẽtem fundum esse violenter ablatum, cap. quia vt de iudicijs, cap. sæpe de restitutione spoliatorum. Nec obstat textus noster ibi: *Et iudicium restitutorium contra spoliatorem tantum*, quia illa verba nõ sunt attendenda, quo ad ius pontificij, sed referenda quo ad ius ciuile: tum etiam, quia id prouenit ex partis assertione, ex qua ius non oritur; nec ei creditur, cap. 2. versic. *Non tenèris*, de dolo, & cõtumacia lib. 6. Menoch. de recuperanda remed. 9. num. 104. Abbas in præsenti num. 12.

Quintò his omnibus obstat textus in cap. placuit el segundo, versic. *Quod si mala fide*. 16. quæst. 3. l. si quis emptionis, l. quod si quis, C. de præscriptione 30. vel 40. annorum, in quibus iuribus cabetur, quod si res mea, ab alio etiam per longiora tempora, sit possessa, & ad me reuertatur iure retentionis, vti possum: ergo similiter in præsenti etiã si nobiles in vim actionis spolium opposuissent, cum tamen castrum iã ad Monasterium redijsset iure retentionis, vti poterat ad impediendam nobiliũ restitutionem. Sed huius dubij facilis erit explicatio, si dixeris iura in argumento adducta procedere, quando res sine vitio ad dominũ peruenit: secus in præsenti, vbi per dolum, & violentiam castrum ad Monasterium peruenit, & ab ea retinetur. Nec obstabit dicere, si iterum insurgas, quod in præsenti dolus, culpa nec violentia vlla ex parte Monasterij interuenit: quia respondendum est, quod illa Abbatis violentia, & dolus facit, vt Monasterium teneatur in id omne, quod ad eum peruenit, l. 1. §. quid ergo, ff. de vi, & vi armata. Nec obstabit si vrgeas, nobiles non negare castrum ad Monasterij proprietatem pertinere, ideòque restitutionem cessare, siquidem casu, in quo spoliatus fatetur, rem spoliatam esse ipsius spoliantis restitutio cessat, c. ad decimas de restitutione spoliatorum: quia satisfaciẽdum est dicendo in præsenti, versic. *Præsertim*, id solummodo contineri in partis allegatione, quæ ex supra traditis fidem non facit, nec nobiles id sunt confessi; sed tantum illud non negasse, quod est diuersum, & vt restitutio cesset expressa confessio desideratur, nec tacita sufficit, dict. cap. ad decimas, Gracianus disceptat. Forensium cap. 142.

Sexto aduersus nostrum textum in versic. *Cum ea in modum actionis, &c.* dum docet, quod si ex parte nobilium in vim actionis spolium sit propositum, sunt duo mutuæ petitiones sese tan-

tanquam diuersæ minime contingentes, & ideò prius esse tractandam, quæ prius in iudicio fuisset deducta, l. qui prior 20. ff. de iudic. Obstat idem noster textus in versicul. *Quamquam*, dum affirmat quod, si in diem iudiciũ sint deductæ illæ mutuæ petitiones, vnica sententia debent terminari, sed facile hunc remouebis scrupulum, si consideres textum nostrum in versicul. *Cum ea*, loqui quãdo illæ mutuæ petitiones sunt propositæ post litem contestatam, tunc enim separatim tractari debent, nec vnica sententia terminantur. Cæterum, si ante litem cõtestatam, vel incontinenti proponuntur, tunc vnica sententia terminari debent, & ita obtinet textus noster in versic. *Quamquam*, de qua re plura diximus supra in titulo de mutuis petitionibus.

[12] Septimo obstat textus in cap. 1. §. fin. de restitutione spoliatorum libr. 6. vbi agenti super rebus Ecclesiasticis non obstat exceptio spoliationis, sed in præsenti Abbatis quæstio est de Ecclesiæ rebus, ergo exceptio spolij à nobilibus interposita admitti nõ poterat, sed hic nodus facile dissoluitur, si attendamus textum in dict. cap. 1. §. fin. loqui, quando spolium ab alio tanquam à priuata persona fuit factum, ex quo ad Ecclesiam nihil peruenit. At vero textũ nostrum loqui, quando ipsa Ecclesia, & Abbas nobiles spoliauit, & res spoliata ad Monasterium peruenerat, vti supra resolutum est.

[13] Octauo contra nostrum textum in versic. *Nos autem*, obstat regula illa, qua docemur spoliatum ante omnia esse restituendum, l. si quis ad se fundum, C. ad legem Iuliam de vi, cap. 1. cap. in litteris de restitutione spoliatorum: ergo siue agendo, siue excipiendo spolium proponatur restitutio in præsenti fieri debebat præcipue, quia Reus in exceptionibus Actor dicitur, l. 1. de exceptionibus: sed vt hanc difficultatem tollamus sciendum est supradictam regulam plures pati limitationes, inter quas illa est, vt cesset, quando spoliatus non agit, sed tantum excipit, vt in nostro textu: nam qui excipit nihil petit, sed petitionem alterius excludere desiderat: excipiens enim restitutionem non postulat, sed id tantum, videlicet ne Actor audiatur: igitur non poterit restitui, argumento textus in l. fin. C. de fideicommissarijs libertatibus: nec obstant verba nostre textus, ibi: *sibi petens prius restitui, &c.* Ex quibus cõstat Reos in præsenti non in forma exceptionis, sed in forma actionis petissent restitutionem, quia verba illa sunt intelligenda, aliter quam sonant, nam aliud est si petant statim ante omnia restitui, aliud vero, si excipiant, videlicet prius se restitui velle, quam aduersarius audiatur: nam hoc secundo casu absolute restitutio non postulatur, sed tunc demum, si Actor voluerit actionem suam persequi: & ita obtinet textus noster, secus in illo, vt procedunt iura in argumento adducta. Nec obstat altera difficultas ex dict. l. 1. quia dicendum est, Reum Actoris vicem retinere videri in exceptionibus, quoad onus probandi, non quo ad alia, l. 1. §. deiecit se de vi, & vi armata, Immola in præsenti num. 4.

[14] Nono obstat textus in l. 2. §. si publico 5. ff. ad legem Iuliam de adulterijs, ex qua constat, quod si maritus accusset vxorem de adulterij crimine, & ea de lenocinio excipiat, exceptio illa non impedit mariti accusationem. Augeturque difficultas ex textu in l. quoniam 26. C. de adulterijs, vbi maritus repellitur ab accusatione, propter lenocinij exceptionem: ergo nec in præsenti rei restitutionis exceptio Actoris actionem excludere debebat, sed licet horum iurium nodus intricabilis visus sit, tamen pro illorum interpretatione præsupponendum est, quod exceptio dilatoria, siue in causa ciuili, siue in criminali semper ante litis contestationem est opponenda in criminali, hoc est ante, quam accusatus

inter

inter reos sit delatus, aliàs non admittitur, l.si maritus 15.§. præscriptiones, ff.ad legem Iuliã de adulterijs, & quod exceptio lenocinij sit dilatoria, constat ex eo, quod tãtum differt accusationẽ, & maritum excludit, licet eo excluso, quilibet de populo accusare possit, §. item lex Iulia de publicis iudicijs: quo supposito dicendum est, quod ideò in dict.§.publico exceptio lenocinij non impedit mariti accusationem; quia exceptio illa fuit opposita post litem cõtestatam, hoc est, postquam vxor inter reos fuit recepta: quæ interprætatio deducitur ex verbis vltimis, §. præcedentis, ibi: *Semel delatus, &c.* quo themate retento prosequitur in §. sequenti, notat Cuiac.lib.11.quæst. Papin. in l.viro 39.ff.soluto matrimonio.

Decimo aduersus nuper dicta obstat textus in dict.§.si publico, versic. 15 *Vnde quæri*, quo loci docemur lenocinij exceptionem: ita oppositam, etsi non repellat maritum ab accusatione, tamen admitti, vt maritus, tanquam leno condemnetur: ergo non recte diximus exceptionem illam solummodo impedire accusationem, non vero sequi debere condemnationem. Quæ difficultas communiter dissoluitur ex eo, quod in dicto versic. *Vnde* (vt non nulli asserunt) illa lenocinij exceptio vim accusationis obtinuit speciali ratione: quia post iam semel ceptam accusationem, & reum delatum non potuit opponi, & cum valere non posit in vim exceptionis, valuit tamen in vim actionis, seù accusationis. Sed hæc interpræ 16 tatio cõuincitur manifeste ex eo, quod reus semel delatus, nisi purgato crimine accusare non potest, l.1.1.cum rationis 16.C.qui accusare non possũt, præterea, quia textus supponit maritum, sine accusatore fuisse damnatum: quare verius dicendum esse iudico in dict. versic. *Vnde*, condemnationem fuisse sequutam, quia in criminalibus causis iudex duobus modis potest procedere, vel per accusationem, vel per inquisitionem, hoc est de officio merito ibi super exceptione non fuit iudicatum, liquidem non fuit admissa, sed præcipue quia iudex ex proprio officio per inquisitionem cognouit, quare recte sententia de lenocinio potuit proferri, notat Gotofredus in nothis ad eundem textum Iulius Clarus libr.5.§. fin. quæst. 3. nec solutioni obstat textus in l.2.§. extraneus eiusdem tituli, ibi: *Nec maritum pœnæ subijcit, &c.* quia verba illa debent intelligi ex rei accusatione: nam de officio iudicis recte puniri, & condemnari poterit.

Vndecimo aduersus prædicta, obstat textus in l.viro 39.ff.soluto matri- 17
monio, quo loci Papinianus scribit, quod si vir, & vxor se inuicem accusarint, alter de adulterio, alter vero de lenocinio excipiendo, hæc duo delicta mutua compensatione tolli: ergo inepte diximus separatim prosequendas esse prædictas accusationes, nec post delatum reum exceptionem illam vti dilatoriam esse admittendam, siquidem Papinianus affirmat esse peremptoriam, cum perimat adulterij accusationem, & cum eo competentur: quẽ vt dissoluam nodum obseruandum censeo, olim iure veteri diuortio facto duplex iudicium inter coniuges agitari posse, videlicet vnum publicum ex lege Iulia ob adulterium alterum priuatum, quod iudicium de moribus appellabatur. Vlpian.in fracmẽto tit.6.§.morum, §.propter, & §.mariti, l.1.in toto tit.C.de repudijs, & iudicio de moribus sublato: Rebardus lib.11.variarum, capit.13. Quo supposito dicendum est Papinianum in dicta lege viro, minime loqui in accusatione ex lege Iulia de adulterijs, sed tantũ in priuato iudicio de moribus, meritoque affirmat, quod vtro, & vxore inuicem se accusantibus, si iudex pronunciet vtrumque causam repudij dedisse, nullus alteri condẽnabitur in dote, vel propter nuptias donatione: quia cum vterque legem offenderit, neuter ex lege lucrum ca[illegible]re debet

debet,& ideò illa paria delicta mutua compensatione tolluntur: non tamen quo ad publicam vindictam,sed tãtum quo ad accusationem ciuilem de moribus,ita similiter est interprætandus textus in l.mulier 47. ff.soluto matrimonio.Nec obstabit dicere, exceptionem hanc esse dilatoriam, & impedire tantum,quia dicendum est,quod exceptio illa,quo ad publicum iudicium legis Iuliæ,tantum est dilatoria,at vero in iudicio de moribus est peremptoria; Barbos.in dict.l.viro.num.3.Cuiac.ibidem lib.11.quæst. Pap.

18 Duodecimo adhuc obstat text. in cap.item 6.de restitutione spoliatorũ, vbi si quis agat contra me interdicto vnde vi,non possum eum expellere,etiam si obijciam ipsum crimen commississe, ideòque accusare me non posse: igitur nec in præsenti potuerunt rei conuenti excludere Abbatem obiecto crimine, & violentia ipsius Abbatis, quæ difficultas parum obest, si dixeris interdictum,vnde vi nullam exceptionem admittere,nisi de alia vi obijciatur, iuxta textum in cap.fin.hoc nostro titulo,sicque textus noster loquitur de exceptione spolij,& vi illata per Actorem,at vero text.in in dict.cap. item 6. non loquitur de spolio,sed de cæteris criminibus præter vim,vti constat ex illius textus verbis, & mente.

19 Decimo tertio aduersus nostrum textum obstabit dicere,quod raptores sunt excommunicati.cap.1.de raptoribus,nec in iudicio esse possunt, nisi excipiendo,cap.in litteris de iudicijs,cap. cum inter 5.de exceptionibus:atsic est, quod in præsenti nobiles raptores bonorum Monasterij fuerant,vt ex littera patet,ergo vt excommunicati nõ poterant spolium in vim actionis opponere.In qua difficultate communiter dici solet in præsenti,iam fuisse absolutos, siquidem in iudicio tanquam Actores admissi fuerant,argumento text.incap. cum inter,§.porro de exceptionibus; & licet hæc interpretatio ideò suspecta videatur,quia ex text.verbis neutiquam constat ab solutos fuisse, tamen dicendum esse arbitror,nobiles in præsenti absolutos fuisse ob prædictam rationem,quia omnia quæ in iure fiũt legitime facta intelliguntur,l.qui,tit.20. de testamentaria tutela.

Ad text. in cap. tuam 3. hoc tit.de ordine cognitionum.

SVMMARIVM.

1 *Petenti hæreditatem obstat exceptio nãtiuitatis quæ prius coram iudice Ecclesiast. co terminari debet.*

2 *Ratio assignatur.*

3 *Iudex incompetens ratione incidentiæ fit competens,secus si iudex fuerit incapax.*

4 *Explicatur tex.in l.1.C.de ordin.iudicior.l.cum status 5.C.eodem tit.*

5 *Iudex Ecclesiasticus, qui cognouit de causa matrimon.potest cognoscere simul dote.*
Explicatur in cap.de prudentia de donat.inter.

6 *Sententia quæ totam causam non determinat nulla est.*
Explicatur tex.in l.in hoc iudicio, ff.famil.herc.l.4.C. depositi. l. fin. ff. de eo quod certo loco.

7 *Iudex Ecclesiast. de restitutione dotis cognoscere potest quoties mulier vidua est,vel maritum inutilem habet.*
Explicatur tex.in cap.ex litteris de pignorib.

8 *Explicatur text.in cap.causamq; 7.qui filij sunt legitimi caasa natalium spiritualis est,& est præiudicialis ad causam successionis.*

9 *Possessorio,& petitorio iudicio intentato,prius agitur,& terminatur possessorium.*

10 *Liberale iudicium præponendũ est cæteris omnibus.*
Explicatur text.in l.fin.C.de ordin. cognition.num.9.& 10.

11 *Viam fundi petens, non impeditur postea eundem fundum petere.*
Explicatur text. in l. sed si ante 17. ff. de exception.
Prepostere agens non impeditur.

CONCLVSIO.

[1 *PEtenti hæreditatem obstat exceptio natiuitatis, quæ prius coram Ecclesiastico iudice terminari debet.* Consonat tex. in cap. 1. 33. quæst. 2. cap. multorum 35. quæst. 6. cap. 1. cap. lator, cap. causamque, qui filij sint legitimi, cap. 1. in fine de consanguinitate, & affinitate, cap. de prudentia de donation. inter, cap. auditis 15. de præscriptionibus, c. accedentibus, de excessibus prælatorũ, Tridentinum sessione 24. canone vltimo, & de reformatione, cap. 20. l. 7. tit. 10. part. 4. Couarruuias libr. 1. variarũ, cap. 18. idem in quarto, 2. part. cap. 8. §. 11. disputant Marta de iurisdictione 2. part. cap. 8. Molina de primogenijs lib. 1. cap. 14. num. 23. Belarm. 1. tom. libr. 1. de matrim. cap. 32. Thomas Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 3. num. 1. Ioannes Garcia de nobilitate glossa 4. à num. 4. Andræas Gail lib. 1. obseru. cap. 9. Scacia de iudicijs, cap. 34. à num. 32. Osualdus ad Don. lib. 20. cap. 4. littera A.

Ratio deducitur ex eo, quia causa natalis est Ecclesiastica, & spiritualis, 2
vtpotè pendens ex viribus matrimonij, vti vnum ex septem Ecclesiæ Sacramentis, cap. debitum debiganiæ, ideoque non ad laicum, sed ad Ecclesiasticum iudicem pertinere debet, cum secularia ad seculares, Ecclesiastica vero ad Ecclesiasticos pertineant, cap. ita dominus 19. distinctione, cap. 2. cap. nouit de iudicijs, & suspenditur successionis causa, donec illegitimitatis ab Ecclesiastico diffiniatur: quia aliàs negotium, & iuris ordo perturbatur, cum contingerit, vt Ecclesiasticus super illegitimitate, & secularis super successione diuersas sententias proferrent, meritoque vt hæc omnia damna vitarentur fuit conueniens, vt causa successionis suspenderetur, donec illegitimitatis ab Ecclesiastico iudicaretur, quæ decidendi ratio colligitur ex nostro textu ibi: *Nihil aliud esset, &c.* & in cap. 1. hoc titul.

Primò aduersus nostrum textum 3
obstat l. quoties, 9. C. de iudicijs in cuius specie docemur, quod, & si iudex incompetens sit ad cognoscendum ratione tamen incidentiæ sit competens, ergo similiter in nostro textu dicendum videbatur iudicem secularem ratione incidentiæ cognoscere potuisse de causa natalium. Cuius textus difficultas facile dissoluitur, si attendamus maximã esse differentiam inter iudices incompetentes, & incapaces iudices: namque incõpetẽtes ratione incidencentiæ cõpetentes, vt in dict. l. quoties, non vero iudices incapaces, quales sunt seculares ratione rerum Ecclesiasticarum, vt in nostro textu. Ex qua doctrina fluit 4
interpretatio ad textum aliàs difficilem in l. 1. C. de ordine iudiciorũ, quo loci docemur Præsidem Prouinciæ, qui incompetens erat ad cognoscendũ de causa status principaliter, ratione tamen incidentiæ de ea potuit cognoscere. Nec tunc obstat textus in l. cum status 5. C. de ordine iudiciorum cum alijs, in quibus expresse cauetur præsidem Prouinciæ iudicem esse competẽtem ad cognoscendum de causa status. Cuius textus difficultas adeò torsit interpretum ingenia, vt illos in varias opiniones abire coegerit, quare reiecta opinione Pauli de Castro post Acursium in dict. l. 1. similiterque reiecta Cuiacij in rubrica ad titulum, C. vbi causa status, & lib. 22. quæstion. Pap. in l. oratio, ff. si ingenuus esse dicatur: similiterque reiecta Gobeani lib. 1. variarum capit. 33. quam refutet Anton. Faber. lib. 17. coniecturarum, cap. 8. veriorem iudico, quã refert Doctor Balboa in præsenti à num. 13. eum affirmat præsidem in specie dict. legis 1. ideò incompetentem fuisse: quia minor, de cuius sta-

tu

tu agebatur, domicilium non habebat in eius Prouincia, cuius erat Præses: quamuis bona hæreditaria in ea Prouincia reperirentur, quare etsi competens fuisset iudex ad cognoscendum de hæreditate, non vero erat competens ad cognoscendum de causa status, argumento text. in l. vnica, C. vbi de hæreditate, videndus Iulius Pacius centuria 3. quæst. 7. Osuald. ad Donel. libr. 17. cap. 9. litt. V.

Secundo aduersus prædicta obstat text. difficilis in c. de prudentia de donationibus inter, in cuius specie probatur Ecclesiasticum iudicem non tantum potuisse cognoscere de causa dotis incidenti; verum etiam cognouit de illa principaliter intentata: nam cum in eius specie matrimonij causa per sententiam fuisset finita, postea dotis causa principaliter venit petenda. Cuius textus difficultas dissoluitur ex eo, quia in illius textus specie matrimonij causa fuit principaliter mota, cui quæstio dotis incidit cumque iudex, qui de causa matrimonij cognouit dotis causam incidenter motam diffinire debuisset, argumento textus in dicta leg. quoties Romanus consil. 330. numer. 10. cum dotis causam non determinasset, officio suo functus non videtur, si vero matrimonij causa agitata fuisset nulla mẽtione dotis, tunc si causa matrimonij finita de restitutione dotis principaliter augeretur, iudex Ecclesiasticus cognoscere non posset, tanquam incompetens, notat Ancharranus cons. 21. num. 20. Nec obstabit si obijcias in dict. cap. de prudentia sententiam super causa matrimonij latam nullam fuisse, cum certum sit nullam esse sententiam, quæ totam causam non determinat, ac per consequens, cum in dict. cap. de prudentia iudex non determinauit causam dotis inutilem sententiam redijsse, argumento textus in l. in hoc iudicio, ff. familiæ herciscundæ, nam dicendum est, regulam tex. in dict. l. in hoc iudicio procedere, quando vel vna tantum est causa, vel duo sunt ita connexæ, vt separari nequeant; nam quando sunt diuersæ causæ, valet sententia, quæ vnam tantum determinat, Felinus in cap. cum inter, num. 15. de re iudicata, Cuiac. libr. 23. obseru. cap. 1. Sed adhuc solutioni obstant iura in l. 4. C. depositi & in l. fi. ff. de eo quod certo loco, vbi si principalis causa per sententiam est finita, non poterit iudex iterum de accessorijs cognoscere: facile tamen hic scrupulus removetur si dixeris prædicta iura limitari, quando accessoria officio iudicis cõpetunt, nam tunc etiã finita causa principali poterit de accessorijs cognoscere, argumento text. in l. ædiles, §. item sciendum, ff. de ædilitio ædicto.

5

6

Tertiò aduersus nuperdicta obstat textus in cap. ex litteris de pignoribus, vbi iudex Ecclesiasticus de causa dotis non tantum incidenter: verum etiam principaliter cognoscere potest, sed huic obiectioni respondetur: quod in specie illius textus mulier, quæ dotis restitutionem petebat oppressa proponebatur, quia propria dote fuerat spoliata ob delictum a marito commissum, quare potuit iudex Ecclesiasticus se intromittere ad cognoscendum de illius dotis restitutione ex eo, quia viduis, & oppressis potest Ecclesia succurrere, cap. it. ex parte de foro competenti, vbi notãt DD. Nec admissa hac interpretatione obstabit, si obiecias, quod in præ prædicta tex. specie ind. c. ex litteris mulier, quæ dotis restitutionem petebat vidua non erat, cum adhuc eius maritus viueret, & ideò non potuisset habere locum decisionem textus in dicto cap. ex parte, notat Romanus in l. 1. num. 21. ff. soluto matrimonio: nam respondetur, quod cum in dict. cap. ex litteris maritus propter delictum fugisset, mulier quasi vidua reputabatur. Idem namque est non habere maritum, *quod*, illum habere inutilem, argumento textus in cap. intercorporalia, & ibi glos. in verbo: *Inutilem*, de translatione Episcopi, Crotus in dicta l. 1. numer. 65.

7

ff. ſoluto matrimonio.

8 Quarto aduerſus prædicta obſtat textus difficilis in cap. cauſam quæ 7. qui filij ſint legitimi, ex cuius ſpecie conſtat iudicem Eccleſiaſticum, qui de quæſtione natalium cognouit cauſam reſtitutionis bonorum acceſſoriam, & incidentem iudicio Regis Anglorum reſeruari teneri. Cui in difficultate reſponderi ſolet in eo, textu tractari de cauſa poſſeſſoria, de qua tanquam de re pro fama cognoſcere poteſt iudex ſæcularis, pro qua ſententia plures allegat Garcia de nobilitate gloſſa 1. numer. 27. Quæ tamen interpretatio defendi non poteſt, tum quia valde dubium eſt an iudex ſæcularis poſſit cognoſcere de cauſa poſſeſſoria ſpiritualium: tũ etiã quia ſi profana ſit, cum tamen incidens eſſet, tractari debebat coram iudice Eccleſiaſtico, quarè hac omiſsa interpretatione veriſsime dicendum eſt, ideò in dicto capit. cauſam que iudicem Eccleſiaſticum non potuiſſe de cauſa illa reſtitutionis cognoſcere, quia non incidenter, ſed principaliter fuit intentata: nam in ea ſpecie cauſa ſpolij, & cauſa natalium fuit principaliter intentata, & à Romano Pontifice iudicibus delegatis cõmiſſa, vt indicant verba illa ibi: *Ante principalis cauſæ ingreſſum*: Nam ſi cauſa ſpolij ante litis ingreſsum agitanda erat, iuxta textum in cap. in litteris, cap. conquærente de reſtitutione ſpoliatorum, minimè poterat incidere in cauſam principalem. Nec obſtabit ſi obijcias, quod in prædicta ſpecie cauſa natalium principali appellatur: nam reſpondetur, principalem non appellari reſpectu cauſæ poſſeſſoriæ, ſed potius reſpectu ſucceſsionis ab illa dependentis, vt animaduertit Præpoſitus ibidem notabili quinto. Nec ſimiliter aduerſum noſtrum textum, dum docet ſucceſsionis cauſam ſuſpendendam eſſe donec natiuitatis cauſa in iudicio Eccleſiaſtico diſceptetur, obſtat dict. capit. de prudentia, vbi docemur Regem Anglorum poſſe cognoſcere de reſtitutionis cauſa, etiam dum cauſa natalium apud Eccleſiaſticum examinabatur: nam reſpondendum eſt, cauſam natalium præiudicialem eſſe ad cauſam ſucceſsionis, & ideò priùs de illa erat cognoſcendum: ſecùs verò eſſe in cauſa reſtitutionis, in qua ſpoliatus ante omnia reſtitui debet, cum damnum illud in cauſa proprietatis poſsit poſtea reſarciri, dict. cap. in litteris de reſtitutione ſpoliatorum.

Quinto aduerſus noſtri textus ſententiam, obſtat textus in l. vltima, C. de ordine cognitionum, in cuius ſpecie dõcemur, quod etſi verum ſit liberale iudicium impedire accuſſationem criminalem, vt in l. 1. 3. & 4. C. eodem,: tamẽ in dict. leg. fin. ſi poſſeſſorium ab vno, & petorium ſuper ſeruitute ab alio intentetur, poſſeſſorium priùs terminatur non obſtante petitorio, quod tanquam de cauſa liberali, ac per conſequens præiudiciali ad cauſam criminalem, prius debebat agitari ſecundum ſententiam noſtri textus, qua docemur exceptionem præiudicialem priùs eſſe terminandam ne aliàs ordo iuris perturbetur. Sed vt difficultatem hanc breuiter diſsoluamus animaduertendum eſt, verum eſse liberale iudicium præponendum eſse cæteris omnibus iudicijs, expedirique debere antequam veniatur ad cætera iudicia, quæ concurrunt, quare in dict. l. 1. 3. & 4. oſtenditur iudicium liberale impedire accuſſationem criminalem, qui caſus particularis, & notabilis eſt, in quo cauſa ciuilis præiudicat criminali: cauſa enim liberalis ciuilis eſt, cumque aliter puniantur liberi homines, aliter vero ſerui, vt ſciatur, quæ pæna criminis ſit infligenda priùs conſtare oportet de ſtatu eius, nec contrarium probatur in dict. l. vltima, C. de ordine cognitionum. Cuius hæc potius eſt ſententia, vt ſcilicet liberalis cauſa impediat actionem bonorum raptorum, etiam ſi is qui ſe dominum dicit aliquid rapuiſse

9

dica-

dicatur ei, quem seruum suum esse dicit, cum hac tamen differentia, quod si ille ex seruitute proclamet ad libertatem, prius disceptandum sit de seruitute, quam agatur de bonis raptis, si vero de libertate vindicetur in seruitutem: tunc prius est cognoscendum de rebus ablatis, hoc est ante omnia ei restitui debent, quæ ei erepta sunt, præstita tamē cautione: *Res salvas fore*, quam si præstare non poterit, sequæstrari præ dictæ res debent, vt si liber pronunciatus sit, ei omnia restituantur, docet Cuiac. in dict. l. fin.

Sexto aduersus prædicta obsta tex
71 tus difficilis in l. sed si ante 17. ff. de exceptionibus, vbi si ante fundi Titiani viam petam, & post deinde petam ipsum fundum Titianum, nulla obstare videtur exceptio: nempe quod præpostere & non seruato iuris ordine procedatur. Quam difficultatem dissolues, si dixeris, quod in ea specie non videtur præpostere agi is, qui post viam petitam fundum petit: nam eo in casu videtur potius reddire ad eum ordinem, quem à principio obseruare debuerat; nam quæstio proprietatis, ex qua altera dependet, cū maior sit, prius est examinanda, l. per minorem, ff. de iudicijs: nam etiam si iudex declarauerit fundum Titianum meum esse, non tamen exinde fieret præiudicium quæstioni seruitutis, cum possit euenire, vt fundus meus sit, & nihilominus, quod via mihi non debeatur, quod voluit declarare Iurisconsultum dum dixit, exceptionem ideò non obstare, quia & sunt diuersa corpora, & causa restitutionis omnino diuersa, quæ interpretatio communiter approbatur ab scribentibus in præsenti, apud quos videnda interpretatio ad textum in l. fundum, l. sed si ante, ff. de exceptionibus, quas Consulto omitto, simulque omitto in hac parte disputationem illius difficillimæ quæstionis an iudex laicus possit cognoscere de facti quæstione in causis Ecclesiasticis, de qua late à nobis est agitatum in cap. 2. de iudicijs.

Ad textum in cap. super spoliatione fin. hoc tit.

HVIVS textus conclusionem, & interpretationem in hac parte omittimus, quia nobis de illius sententia late agendum est in cap. 1. & sequentibus de restitutione spoliatorum.

AD TIT. DE PLVS PEtitionibus XI.

Cap. Consiliumvnicū hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Plus petens re, tempore, loco, & causa, olim cadebat à causa hodie ad litis damnum, & duplicationem inducia rum tenetur, & num. 7.*

2 *Ratio assignatur.*

3 *Conciliantur text. in §. si quis agens 37. inst. de action. & §. temporalis, inst. de except.*

4 *Explicantur in l. iustus, C. de iure fisci lib. 10. & l. vnic. C. de plus petit. & l. 1. ff. de interrog act.*

5 *Lis inchoari dicitur per litis contestationem.*

Persistere in plus petitione, quando quis dicatur vt pœnas huius text. & similiū incurrat.

Explicantur text. in l. Papinianus 8. §. meminisse. ff. de in officios. testamen. & in l. alia 8. C. de his quibus vt indig. & in l. conductores 23. C. de locat.

6 *Explicatur text. in l. 2. §. si quis Ephesi, versicul. Scæuola, ff. de eo quod certo loco.*

7 *Fiscus ante diem petens an incurrat iuris pœnas aliàs plus petentibus statutas.*

Explicatur text. in l. 1. C. de condict. ex lege.

8 *Explicatur text. in l. grege 13. §. qui sub conditione, ff. de pignorib. l. bobem 43. §. si sub conditione, ff. de adilit. edict.*

CONCLVSIO.

1 PLVS petens re, tempore, loco, aut causa, olim cadebat à iure hodie vero plus petens tempore ad litis damnum, & duplicationem induciarum tenetur, re, aut causa in expensis, loco autem ad interesse condemnabitur. Similis est tex. in §. si quis agens 33. §. plus autem, §. huic autem, §. hæc quidem, §. tripli, §. si munus, §. si quis aliud, instit. de actionibus, §. appellantur, versicul. *Temporales*, §. hodie cum alijs de exceptionibus, l. 1. 2. & 3. C. de plus petitionibus, l. 11. §. sed si mutuæ, ff. de iurisdictione omnium iudicium, l. quamuis, ff. de in ius vocando, l. 1. ff. de eo, quod certo loco, l. grege, §. si sub conditione, ff. de pignoribus, l. bouem 43. §. si subconditione, ff. de ædilitio edicto, l. iustas, C. de iure fisci, l. 1. C. de conditione ex lege, l. 1. ff. de interrogatorijs actionibus, l. Papinianus 8. §. meminisse, ff. de in officioso testamento, l. qui falsam 6. C. ad legē Corneliam de falsis, l. 42. cum sequentibus, tit. 2. part. 3. l. pater meus 36. ff. de solutionibus, l. non solum 8. §. fin. l. non solum 9. §. tale, ff. de liberatione legata, l. stichum 93. §. si creditor, el segundo, ff. de solutionibus, Nouella 15. l. 2. de calumniatoribus in C. Ermogeniano, exornant Petrus Gregorius libr. 21. syntagmatum, cap. 8. num. 8. & libr. 48. capit. 5. numer. 11. Petrus Faber in l. qui alterius 41. de regulis iuris, Brissonius libr. 4. selectarum antiquitatum, capit. 10. Othomanus lib. 8. obseruationum, cap. 3. Rebardus lib. 3. variarum, cap. 14. Antonius Gomez 2. tom. variarum, capit. 1. num. 25. Morla in emporeo iuris tit. 8. in principio, num. 79. Fornerius libr. 2. selectarum, cap. 8. Cuiac. libr. 7. obseruationum, cap. 27. idem libr. 12. capit. 21. Donellus lib. 22. commentar. cap. 9. Osuald. ibi littera Y. idem libr. 19. cap. 13. littera H. & lib. 23. cap. 4. litteta D.

Ratio est, nam recte aduersus plus petentes pœna inducitur, ad reprimendam nimirum, & cohercendam eorum 2
importunitatem, cumque vt Roman. Pontifex in nostro textu ait, res, tempus, causa, & locus pars sint obligationis; nempe ipsa summa, quæ debetur l. 1. §. æditionis, ff. de edendo, ibi: *Nam dies solutionis summa pars stipulationis*, l. si sterilis, §. fin. ff. de actionibus empti, & venditi, & sicut ille, qui post tempus in alio loco soluit, minus soluere videtur, l. si cui 12. §. minus, l. minus 32. ff. de verborum significatione, l. solidum 85. ff. solutionibus, sic etiam maiorem summam, aut ante tempus, vel in alio loco, quam vbi solutio destinata est, vel quod alternatiue, vel in genere debetur in specie, vel vnam rem precisse petat, plusquam sibi debetur petere intelligitur, dict. §. plus autem, & dict. §. huic autē, sic recte pœna plus petens afficitur, debet enim iudex lite contestata dignoscere, an plus iudicio, quam res est, petatur, & importunitatem plus petentium punire, Anastasij, Germonius in parath litis ad nostrum textum.

Primo aduersus id, quod in nostra conclusione diximus, nempe plus pe- 3
tentem olim cadere à causa, quod & probat dict. §. si quis agens 33. instit. de actionibus. Obstat textus in §. temporales, instituta de exceptionibus, ex quo colligitur eum, qui ante diem rem petit exceptione dilatoria submoueri posse, actionem tamen illius non perimi, sed differri tantum, & ideò post tempus agere posse, in qua iurium contrarietate dicendum est, cum cui aliquid ante diem debebatur, si ante diem peteret, non statim ipso iure rem amittere, sed tunc tantum exceptione dilatoria submoueri, vt in dict. §. temporales, quod si adueniente die, rursus agere volebat, tunc peremptoria exceptione, ex lege 12. Tabullarum submouebatur, quia

quia ſemel plus ante diem potuiſſet, quomodo intelligendum eſſe, dict. §. ſi quis, docent Balduinus Minſingerius, & Cuiacius in dict. §. temporales, Anton. Pichardus in dict. §. ſi quis, num. 12. cũ ſequentibus.

4 Secundo aduerſus illam noſtræ cõcluſionis partem, qua docemur hodie plus petentem tempore, induciarum, tantum duplicatione teneri. Obſtat textus in l. iuſtas, C. de iure fiſci libr. 10. vbi etiam iure nouiori ſicuti, & antea plus petens amiſsione totius debiti condemnatur. Sed in hac difficultate omiſſa interpretatione Cuiacij de præſcriptionibus, capit. 32. veriorem iudico communem Doctorum ſententiam, quam refert Anton. Pichardus in §. ſi quis agẽs 33. num. 53. inſtitutade actionibus, aſſerentium deciſionem illam referendã eſſe ad ius antiquum ante nouam Zenonis conſtitutionem, de qua mentio habetur in §. & quidem, & §. hodie, inſtituta de actionibus, nam dicta lex iuſtas, deſſumpta fuit ex l. 3. tit. 2. libr. 10. C. Theodoſiani. Cuius deciſio multo ante Zenonis conſtitutionẽ edita fuit, vt refert Anton. Pichardus vbi ſupra. Nec etiam obſtat textus in l. vnica, C. de plus petitionibus, vbi ſimiliter probari videtur, etiam iure nouo Iuſtineaneo imponi pænam priuationis totius debiti contra plus petentem, quia textus ille procedit cum duplex delictum interuenit, vnum in petitione maioris debiti, alterum in exigendo per dolum maioris debiti cautionem, & in ea perſiſtẽdo; quare in ſecundo amiſsionis pæna imponitur, docet Abbas in præſenti numer. 6. Nec etiam obſtat textus in l. 1. ff. de interrogatorijs actionibus. In cuius ſpecie probatur, nec etiã olim plus petentem rem omnino amittere; ſed tantum puniri in amiſsione alicuius dãni ſportularum, quia textus ille intelligendus eſt de eo, qui per ignorantiam, ſine dolo plus petebat, qui non condemnabatur in totius debiti amiſsione, ſed aliquid tantum damni ſentiebat, docet Anton. Pichardus vbi ſupra numero 52.

5 Tertiò aduerſus textum noſtrum in verſic. *In iudicio perſiſtendũ*, ex quo colligunt interpretes illum perſiſtere dicendum eſſe in plus petitioni, vt in pænis noſtræ deciſionis incidere videatur, qui vſque ad litem conteſtatam in petitione perſiſtit, quod expreſſe colligitur ex leg. vnica, C. hoc titulo, ibi: *Sì ante litem inchoatam*, nam lis inchoari dicitur per litis conteſtationem, l. pluribus 32. ff. de procuratoribus. Obſtant textus in l. Papinianus 8. §. meminiſſe, ff. de in officioſo teſtamento, l. alia 8. C. de his quibus, vt indignis, l. conductores 23. C. de locato, in quibus iuribus probari videtur, quod ſi plus petens in iudicio ante ſententiam pæniteat, nulla pæna afficiendus ſit: Igitur non recte prædictum verſiculum noſtri textus interpretatur de perſiſtentia tantum ante litis conteſtationem. Quibus non obſtantibus dicendum eſt, noſtri textus verſiculum, de perſiſtentia ante litis conteſtationem admittendum eſse: nec obſtant iura in contrarium aducta, quia reſpondẽdũ eſt in illis iuribus ad ammittẽdũ relictũ in teſtamento, dolũ & malũ animũ requiri, de quo ante ſententiam cõſtare non poteſt; vt docet Paul. Caſtr. in dict. §. meminiſſe: At vero de dolo, & malo animo plus petentis poteſt ſtatim conteſtare, & ſic verbum illud in noſtro textu intelligendum eſt de proſequente cauſam, vſque ad litem conteſtatam. Nec obſtabit ſi obijcias, verbum illud iudicium intelligendum eſſe iudicio vſque ad ſententiam: Quia reſpondetur, quod etſi iudicium, vſque ad ſententiam durare poſsit, nihilominus ante ſententiam poſt litis conteſtationem iudicium dicitur, cap. forus, ibi: *Dũ diſcutitur iudicium*, de verborum ſignificatione.

6 Quarto aduerſus noſtrum textum in verſic. *Qui autem*, ex quo docemur non poſſe, quem plus loco petere, ne aliàs vtilitas debitoribus adimatur, val-

de obstat textus dissimilis in l. 2. §. si quis Ephesi, versicul. *Scevola*, ff. de eo quod certo loco, vbi Vlpianus refert, & Cæbolæ sententiam affirmantis, quod si quis Ephesi decem, aut Capuæ hominem dari promisserit, electio stipulatoris est, vbi petat, non autem rei, vbi soluat, quibus consequens est posse stipulatorem plus loco petere cum possit petere, quo loco sibi soluere malit, detracta reo vtilitate soluendi, quo ipse vellit. Augeturque difficultas ex eo, quia Vlpianus in dict. §. si quis in principio, affirmet quod si quis Ephesi decem, aut Capuæ stichum dari stipulatus sit, non debeat detracto altero loco experiri, ne auferat reo loci vtilitatem, nam alias plus petere videretur. Sed in hac difficultate, in qua ipsi Iuris Consulti contraria rei videntur, dicendum est Iuris Consultorum sententias in hac parte neutiquam inuicem pugnare, si attente eorum verba perspiciamus: nam Vlpiani sententia est, quod si quis Ephesi decem, aut Capuæ stichum dari stipulatus sit, conseruandam esse reo loci vtilitatem, vt quo loco maluerit soluere possit. Nec huic contraria est Scæuolæ sententia, quia non negat vtilitatem electionis in solutione reo auferendam, sed potius affirmat in eius arbitrio esse, quid debeat, non vero an debeat: vndē infert, quod in proposita specie, si in arbitrio eius, qui promisit Ephesi, aut Capuæ fuerit, ibi ab eo petatur, conueniri nunquam potuisset, cum posset semper alium locum eligere, ac per consequens in eius arbitrio esse, an debeat: quare Scæbola putat vtrunque electionem habere, nempe actorē electionem petitionis, reum vero solutionis: nē alias dum volumus reo optionem reseruare, actionē actori tollamus quare generaliter Scæbola definit petitorem electionem habere, vbi petat reum vero vbi soluat. Sed hoc ante petitionem, idest litis contestationem, ne alias postea alterum locum eligat animo, vt non soluat, quod omnino vitare intendit Consultus, ne scilicet in potestate eius sit, an debeat, Anton. Faber. in rationali ad dict. l. 2. in dict. versic. *Scæbola*, & in l. is qui certo 9. eiusdem tit. Cuia c. tract. 3. ad Afric. in l. 8. ff. eodem.

Quinto aduersus nostrum textum 7
in vers. *Ei vero*, in quo probatur nō posse, quam ante diem petere. Obstat textus in l. 1. C. de conditione, ex lege vbi fiscus contra debitorem sui debitoris agens ante diem non incidit in aliquam pœnam: igitur, quia impune plus tempore peti potest. Cui difficultati respō dum est, quod fiscus ibi non exigit debitum ante diem, quia eius debitor purus & præsens erat. Nec obstabit dicere fiscum ibi egisse contra debitorem sui debitoris ante diem, quia cum eius debitor effectus esset non soluendo, recte potuit recurrere contra debitorem sui debitoris, nec debuit spectare diem solutionis, l. 2. cum sequentibus, C. quando fiscus, vel priuatus, &c. Cuiac. in dicta l. 1. C. de conditione ex lege, ac per consequens, affirmandum est nullo tēpore impune permissum fuisse ante diem petere: nam antiquitus qui plus petebat à causa cadebat, iusta textum in §. si quis agens, instit. de actionibus, postea vero per Zenonis constitutionem, induciæ tantum temporis duplicantur in pœnam, quam pœnam similiter, Gregorius IX. in dict. vers. *Ei vero*, contra plus petentes statuit. Nec tunc obsta- 8
bit dicere, etiam olim inducias temporis duplicari, non tamen rem amittiper plus petitionem, ex l. grege 13. §. si sub conditione de pignoribus, l. bobem 43. §. si subcōditione de ædilitio ædicto: nā omissis pluribus interpretationibus verissime dicendum est eum, cui aliquid sub conditione debebatur, nec etiam olim ius suum amittere, si ante implemē tum conditionis potuisset: ideoque recte potuisse aduenient postea conditione rursus agere, vt in specied. l. bobē, §. sub conditione, & d. l. grege, §. si subconditione, cuius rei ratio est, quia prio

ri

ri iudicio nihil potuit petere, cum non dum quid deberetur, l. cedere diē 213. ff. de verborum significatione: secus est quando quis, quod in diem sibi debetur, ante diem petit: quia tunc amittit actionem, quæ quidem iam nata erat: nam in debito in diem actio ab initio nascitur, sed petitio tantum ad tempus differtur: nec tunc obstat, §. plus autem, instit. de actionibus, vbi Iustinianus plus petere docet, qui ante diem, vel conditionem petit, & in vtroque casu petentem causa cadere affirmat iure digestorum: nam respondendum est, ideò Iustinianum ibi conditionalem obligationem coniūxisse obligationi in diē, quia æque in vtraque obligatione locum habet noua pæna constitutionis Zenonianæ: nam licet olim non inflingebatur pæna amissionis illi, qui ante conditionem petebat, quia id quod nondū erat amitti non poterat, pæna tamen legis Zenonianæ, conuenit tamen ei, qui ante conditionem petit cum tantum in ea agatur de suspendenda petitione, & lō giori tempore differenda.

Ad textum in cap. susceptis 1. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Causa possessionis, & proprietatis sub eodem iudice terminari debet, nec contra absentem est pronunciandum.*

2 *Assignatur ratio.*
Possessionis causa est præparatoria, id circo de ea prius agendum est, quam de proprietate.

3 *Leges sæcularium Principum in deffectum Ecclesiasticarum Constitutionum seruandæ sunt in foro Ecclesiastico.*

4 *Leges Principum laicorum disponentes super personas, & bona Ecclesiarum, vel Clericorum ex deffectu potestatis nullius sunt momenti.*

5 *Proprietas cum possessione nihil habet commune, & id quomodo procedat explicatur.*

6 *Explicatur text. in l. si de proprietate, C. si à non compet iud.*

7 *Explicatur tex. in cap. ex conquæstione de rest. spoliat.*

8 *Explicatur text. in cap. fin. de iudic. & seq.*

9 *Actor etsi Clericus forum rei sequi tenetur.*

10 *Iudex à quo pendente appellatione potest turbatam possessionem reformare.*

11 *Sententia contra inauditam partem proferenda non est.*

22 *Princeps an possit contra inauditam partem procedere, & citationis, & appellationis remedium tollere?*

13 *Explicatur tex. in l. 2. §. si quis à Principe, ff. ne quid in loco pub.*

14 *Sententia excommunicationis aduersus absentem, & non citatum ferri non potest.*
Explicatur text. in cap. cum sit Romana, §. fin. de appel.

15 *Explicatur tex. in cap. dudum 22. de elect.*

Conclusio totius textus.

CAVSA possessionis, & proprietatis sub eodem iudice terminari debet, nec contra absentem est pronunciandum. Comprobat text. in cap. 1. vers. ic. *Celestinus*, de sequæstratione possessionis, l. nulli 10. C. de iudicijs, l. ordinarij, C. de reivindicatione, cap. significauerunt 36. de testibus, l. 2. ff. de quibus apud eundem iudicem, l. liberi 7. §. final, ff. de liberali causa, l. exitus 35. de adquirenda possessione, l. is qui destinauit, ff. de reivindicatione, l. vbi ceptum, ff. de iudicijs, l. 12. tit. 5. p. 2. cap. nos in quemquam, 2. quæstione 1. capit. inter quatuor de maioritate, & obedientia, Clementin. pastoralis, §. cæterum de re iudicata, c. cū inter

de

de exceptionibus, cap. 1. de testibus, tractant Boerius libr. 2. declarationum capit. 44. Sahagun in cap. 1. num. 82. de sequæstratione possess. & fructuum, Sarmiento lib. 3. selectarum, cap. 14. num. 7. Garcia de nobilitate glossa 1. §. 2. numer. 12. Menochius de recuperanda re medio 15. num. 368. Bartol. in l. naturaliter, §. nihil commune de adquirenda possessione, n. 27. Cuiac. lib. 2. obseru. cap. 35. & lib. 1. obseru. cap. 20. & lib. 5. cap. 15. & 19.

2 Ratio est, quia cum causa possessionis sit præparatoria ad causam proprietatis, & prius sit agendum de possessione, quam de proprietate, cum que possessio, & proprietas circa vnam, eandēque causam tendant, & in connexis idē iudicium obseruetur, cum hæc duo iudicia adeò connexa, & vnita sint, quod nō facile diuidi possint, quæ continentia in eo consistit, vt de proprietate agi nō possit, nisi prius constet quis possessor sit, l. officium, ff. de reivindicatione, l. qui petitorio cum alijs, ff. eodem, merito iudex qui de possessione cognouit, tanquam magis instructus de proprietate cognoscere debet, vt sic facilius litibus finis imponatur, l. properandum cū vulgatis, C. de iudicijs. Desideratur etiam citatio, quia quatenus defensio est, & à naturali iure proueniat, nec à Principe auferri potest, l. vt vim de iustitia, & iure. cap. interdē exceptionibus, §. sed naturalia, instit. de iure naturali, cap. sunt quidam 25. quæst. 1.

3 Primo aduersus nostrum textum in vers. *Legali prouisione*, ex quo colligitur ius Pontificium dispositionem iuris ciuilis sequi. Obstat textus in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constitutionibus, cap. fin. de rebus Ecclesiæ, in quibus iuribus cauetur, Principibus sæcularibus super Ecclesias, res, & personas Ecclesiasticas nullam esse tributam potestatem: adeò vt nec Ecclesia Romana sæcularibus legibus adstringitur, cap. inter hæc 33. quæstion. 2. Nec Ecclesiastici iudices secundum leges sæculi iudicare debent, capit. filius noster de testamentis. Cui difficultati vt occurramus, anotandum est iura supra allegata procedere, quando Princeps sæcularis, aut leges aliquid circa personas, aut res Ecclesiasticas specialiter disponunt: tunc enim ex defectu iurisdictionis nullius sunt momenti, dict. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ: Si vero generaliter loquantur nulla facta mentione Ecclesiarum, vel personarum Ecclesiasticarum, tunc à iudicibus Ecclesiasticis seruandæ sunt, nisi sacris canonibus repugnent, iuxta regulam textus in cap. 1. & 2. de noui operis nuntiatione, cap. 1. de iuramento calumniæ, cap. veniens de iure iurando, capit. vt inquisitionis de hæreticis, lib. 6. notat Decius in dict. capit. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 27. Rebuffus ad leges Galliæ tom. 1. in præmio glos. 1. num. 62. Morla in emporeo tit. 1. in principio num. 14. 4

Secūdò aduersus primam conclusionis partem, qua docemur tam possessionis, quam proprietatis causam sub eodem iudice terminari debere. Obstat textus in l. naturaliter 12. §. nihil cō mune, ff. de adquirenda possessione, vbi docemur nihil commune habere proprietatem cum possessione: Igitur recte poterit vtraque causa possessionis, & proprietatis coram diuersis iudicibus tractari. Qua in difficultate dicendum est, regulam textus in dict. §. nihil commune intelligendam esse, quo ad essentiam, & substantiam, & adquisitionem, in quo quidem sensu verum est, dicere nihil commune habere proprietatem cū possessione: nā re, & nomine distinguuntur: secus vero quoad cognitionem, quia tunc cum vnius cognitio nimis conducet ad alterius cognitionem, merito vtriusque cognitio ab vno, eodemque iudice examinanda est. Nec obstabit textus in l. si de proprietate, C. si à non competenti iudice, ex quo probatur iudicem, qui delegatus fuit ad causam proprietatis super possessione pronūciare nō posse, quia respōdetur, ideò 5

in

in illa ſpecie iudicem non potuiſſe de cauſa poſſeſsionis cognoſcere, quia ſpecialiter delegatus fuit ad cognoſcendum tãtum de proprietate, & ideò ſententia ab eo lata ſuper poſſeſsione nulla eſt, tanquam à non competenti iudice, quæ interpretatio probatur ex ipſiusmet textus verbis, & tituli rubrica, Caſiodorus deciſ. 9. num. 12. ſub titulo de probationibus, Ioannes Garcia de nobilitate gloſ. 1. §. 2. nu. 12. Nec huic
7 doctrinæ obſtabit textus in cap. ex conquæſtione de reſtitutione ſpoliatorum, vbi iudices dati ad cauſam proprietatis prius de poſſeſsione cognoſcere potuerunt, & mulierem ſpoliatum reſtituere, quia reſpondendum eſt: quod licet in ſpecie illius textus iudices ad petitionem mariti delegati fuerè ad cauſam proprietatis nominatim, coguntur tamen de poſſeſsione cognoſcere, ea nempe ratione, quia beneficio, & natura reconuentionis tenebatur cognoſcere quo mediante effecti fuerant competentes, cum aliàs in competentes fuiſſent, ex regul. textus in l. ſi idem cũ eodem, §. quod mutuæ, ff. de iuriſdictione omnium iudicum, cap. 1. verſic. *Cuius in agendo*, 3. quæſtion. 8. Panorm. & Decius in cap. atſi Clerici de iudicijs num. 48. Iulius Clarus lib. 5. ſentent. §. fi. quæſtion. 36. num. 6.

8 Tertiò obſtat textus in cap. finali de iudicijs, vbi cauſa poſſeſsionis, & proprietatis coram diuerſis iudicibus diſceptatur, videlicet de poſſeſsione coram poteſtate Florentina, & de proprietate coram Epiſcopo Bononienſi. In qua difficultate veriſsime dicendum eſt, cauſas illas ideò fuiſſe diuiſas, quia poteſtas Florentina iudex ſæcularis erat, ac per conſequens incapax ad cognoſcendum de proprietate contra Religioſſos intẽtata, quare neceſſe fuit, quod ad Eccleſiaſticum iudicem remitteretur: at vero textus noſter loquitur, quando iudex competens eſt tam ad poſſeſſorium quam ad petitorium, Garcia vbi ſupra dict. §. 2. num. 11. Nec obſtabit, ſi obijcias poteſtatem Florentinam de poſſeſſione cognouiſſe, ac per conſequens etiam de proprietate potuiſſe cognoſcere, quia reſpondendum eſt, quod etſi res de qua diſceptabatur in dict. cap. fin. eſſet temporalis, tamen cum regula generalis ſit, quod actor, etſi ſit Clericus, 9
debeat ſequi forum rei, cap. cum ſit generale de foro competenti, & Monaſterium conuenerit laicos illius communitatis ſuper re temporali, ideò corã laico iudice poſſeſsio illa diſceptari debebat. Cum verò communitas ſuper proprietate Monaſterium conueniret coram eodem iudice ſæculari, & ex conuentione illa Monaſterium reus effectus fuiſſet merito communitas laicorum Monaſterij forum ſequi debebat, ex reg. dict. cap. cum ſit generale. Nec obſtabit dicere poteſtatem Florentinam, quæ de poſſeſsione cognouit potuiſſe etiam ratione incidentiæ cognoſcere de proprietate, ex reg. textus in l. quoties 9. C. de iudicijs, quia regula illa locum tantum habet in iudice incompetenti, non verò in iudice incapaci, ſed nec obſtabit, ſi obijcias, potuiſſe poteſtatem Florentinam de proprietate cognoſcere poſtquam cognouit de poſſeſſione per beneficium reconuentionis, nam ſi Clericus laicum coram ſæculari conueniat, poterit ſæcularis corã eodem Clericum reconuenire: nam alijs omiſsis reſpondendum eſt, inſpecie textus in d. c. fin. de iudicijs, nulla fuiſſe factam reconuentionem, ſed potius facta fuit noua, & ſeparata conuentio, quoniam iam dicta erat de poſſeſsione ſententia eo tempore, quo communitas cõueniebat Monaſterium ſuper proprietate, quare tanquam reus forum rei ſequi obſtricta fuit, & ſic cognitio ad Eccleſiaſticos fuit deuoluta.

Quartò obſtat text. in cap. cum tenea 10
mur 17. de appellationibus, vbi cum cauſa coram ordinario penderet, & ab eo ad ſuperiorem appellatum eſſet, &

appe-

appellans turbatus fuisset in possessione pendente appellationis iudicio, Pontifex respondit turbatam possessionem reformari posse à iudice, à quo appellatum est, ex cuius specie constat proprietatis causam ab vno, possessionis vero ab alio iudice experiri posse. Sed in hac difficultate omissa communi interpretum sententia, si mihi permissum est, vt quod sentio libere loquar, verius dicendum esse existimo, ideò iudicem ordinarium in dict. cap. cum teneamur potuisse, tanquam competentem de causa possessionis cognoscere, quia ante appellationem ipse vtriusque iudicij erat competens, & appellatio non tollit, sed tantum suspendit eam partem, in qua appellatum fuit, argumento textus in l. 1. hoc iudicio, ff. familiæ herciscundæ, vnde fit, quod cum in proprietate tantum sit appellatum, iudicem ordinarium competentem remanere, quo ad possessionem, quare nil mirum, quod non obstante appellatione de ea possit cognoscere, Couarr. practicarum, quæst. cap. 23. num. 3. Menochius de recuperanda remedio 17. num. 37. Afflictis decis. 98. & 352.

11 Quintò aduersus secundam nostri textus, & conclusionis partem, qua docemur contra partem in auditam sententiam non esse proferendam, obstat textus in l. 1. §. interdum, ff. a quibus appellare non licet, vbi probatur posse Principem appellationem tollere; & tamen appellatio defensio est sicut, & citatio, cap. omnis oppressus 2. quæst. 6. ergo dicendum videtur posse Principem, absque citatione, ac per consequens contra in auditam partem sentẽtiam proferre, iuxta textum in cap. ex part. 13. capit. super eo 15. cum alijs de officio delegati, sed omissa in hac parte communi Doctorum sentẽtia distinguentium inter defensionem naturalem, & ciuilem verissime dicendum est citationem, & appellationem à Principe tolli non posse quotiescumque ad istã alicuius defensionẽ necessariã esse videatur; sed cum citatio, seu appellatio non est necessaria, tunc à Principe tolli potest, quomodo obtinet textus in d. l. 1. vnde cum ad Principẽ spectet ius ipsum naturale interpretari, arg. tex. in c. venerabilibus 13. versicul. *Rationibus*, qui filij sint legitime, ipse similiter poterit declarare, quando competat alicui iusta defensio, & ita recte poterit modum defensionis aliquando auferre, non poterit tamen Princeps, nisi iusta intercueniente causa defensionem auferre sicuti; nec potest auferre dominium quæsitum, tam iure ciuili, quã iure gentium. Nec obstat vulgaris, sed difficilis textus in l. 2. §. si quis à Principe, ff. 13
ne quid in loco publico, vbi postquam Iurisconsultus prius dixisset facultatem ædificandi à Principe concessam debere intelligi, sine alterius præiudicio, subdit postea, nisi forte hoc impetrauerit, ex quo colligitur etiã cum tertij præiudicio posse, nam alijs omissis dicendum est, Iurisconsultum in illa specie solius impetrationis fecisse mentionem, an vero iusta, vel in iusta sit, in ambiguo relinquisse, vt denotaret, quod si non ex iusta causa concessisset, in iusta dicatur concessio, argum. tex. in l. penultima, ff. de natalibus restituẽdis, nec tunc obstat negatiua illa. *Nec nos*, de qua in nostro textu mentio habetur, quæ iuncta verbo, *potest*, omnino videtur denegare potestatem Principi ad prædictã defensionis interpretationem, quia dicendum est hoc non procedere, quando occurrit aliqua iusta causa, quæ facit cessare legis naturalis obligationes, & sic verba illa: *Non possumus*, intelligenda non sunt absolute, sed si dixerit: sine iusta causa non posse, docet Barbosa in Collectaneis, ad hunc textum num. 10.

12 Sexto aduersus prædicta obstat textus in capit. cum sit Romana, §. final, de appellationibus, vbi aduersus absentem, & non citatum sententia excommunicationis fuit prolata. Cui dubio respondetur: Apostolum ibi sæ- 14

pe

pe Corinthum illum admonuisse, vt à peccato recederat antequam excommunicationis sententia fuisset lata, merito etsi tempore excommunicationis fuisset absens, recte tamen potuit excommunicari, Suarez de censuris disput. 3. sessione 11. num. 9. Enriquez tomo 2. libr. 13. de excommunicat. cap. 18. num. 13. littera G. Nec etiam obstat textus in cap. dudum 22. de electio
15 ne, vbi contra Præpositum sancti Gregorij absentem sententia fuit prolata, nam respondetur: quod in illius textus specie dictus Præpositus fuit citatus, & contumax, & ideò iuste potuit etiam absens condemnari, cap. quoniam frequẽter, §. porro, vt lite non contestata. Nec similiter obstat textus in cap. cum olim 12. de re iudicata, ibi: *Et ei licet absenti*, ex quibus verbis constat aduersus absentem procedi posse, quia respondetur ibi: à principio citationem intercessisse, quæ semper præsumitur, quoties quis absens condemnatur: nam ea quæ in iure facta sunt, legitime facta præsumuntur, argumento textus in l. qui testamento, ff. de testamẽtaria tutela, quo modo similiter est interpretandus textus in l. 2. §. quod de frumentaria, ff. de administratione rerum ad ciuitatẽ pertinentium, de hac re plura dicemus inferius in cap. 2. de testibus, ad quod vos remito.

Ad text. in cap. ad vltimum 2. hoc nostro tit.

SVMMARIVM.

1 *Possessionis, & proprietatis causa simul intentata, potest iudex possessionis causam prius definire, & proprietatem suspendere.*

2 *Ratio assignatur.*

3 *Rescripti forma omnino seruanda est, & ad ius commune reducti.*

4 *Cumulatio possessorij, & petitorij iure Ciuili, & Canonico prohibita non est.*

Explicatur l. si de vi 37. ff. de iudicijs.

5 *Si de possessorio, & petitorio simul actum fuerit potest vtrumque vnica sententia terminari.*

Explicatur text. in cap. cum Ecclesia Sutrina hoc tit.

6 *Iudex non impartitur officium suum, nisi petenti, limittatur hæc regula vt non procedat quando iusta subest causa.*

CONCLVSIO.

1 *SI de possessione, & proprietate simul actum sit, poterit iudex prius causam possessionis deffinire, & proprietatis causam suspendere.* Idem probat text. in cap. significauerunt 36. de testibus, cap. suborta 21. de re iudicata, cap. cum venissent de constitutionibus, l. ordinarij 13. C. de rei vindication. l. incerti 36. C. de interdictis, l. 22. tit. 2. part. 3. illustrãt Menochius de arbitrarijs libr. 2. casu 371. & de recuperanda remed. 15. numer. 368. Bursatus conf. 234. vol. 3. Ossascus in Pedemontanis decis. 47. Capicius decis. 86. Boerius decisione 23. Sahagun in cap. 1. de sequæstratione possessionis, numer. 86. Fachineus lib. 8. cõtrouersiarum, cap. 7. Staphileus de litteris gratiæ titul. de signatura litterarum iustitiæ, §. secundum, num. 5.

2 Ratio quare cummulatio possessionis, & proprietatis permittitur ea est, quæ ex verbis nostri textus desumitur, ibi: *Grauibus partium sumptibus parcere cupientes*. Ne enim litigantes sumptibus vexentur docet Pontifex iudicem nominatim delegatum ad vtrãque causam, simul de vtraque cognoscere potuisse eisdem illis rationibus, quibus ius ciuile voluit possessionis, & proprietatis causam coram eodem iudice esse tractandam, vt ita breuior litibus imponeretur finis, & litigan-

tigantium laboribus,& expensis consu leretur,rationem vero, quare iudex posit possessionem diffinire, & proprietatem suspendere, assignat Pontifex,quia iuris ciuilis præceptum est, quod possessionis cognito præcedat,& ita si iuxta regulas iuris Canonici possessorio,& petitorio simul agatur, poterit iudex prius possessionem diffinire,& proprietatem suspendere, quia ita iure ciuili statutum est, vt docent Scribentes cum glossa in præsenti, & in dict.l.naturaliter 12.§. nil commune,ff.de adquirenda possessione.

Primò aduersus nostrum textum 3
obstat cap.cum dilecta de rescriptis, ex quo docemur formam rescripti omnino esse obseruandam, at rescripti forma, de quo in nostro textu continebat,vt de possessione & proprietate iudices cognoscerēt: ergo nō poterat suspensa proprietatis causa de possessione cognoscere.Sed huius dubij solutio facilis erit, si attendamus in præsenti formam rescripti non fuisse prætermissam, imò potius omnino obseruatam,siquidem regula iuris est, quod forma rescripti ad ius cōmune debeat reduci,cap.causamque de rescriptis, & de iure communi cauatur, quod prius de possessione,quam de proprietate disceptetur,l.si de vi,ff.de iudicijs, Iasson in l.causas,num.6.C. de transactionib. Ripa in l.ex facto,ff.de vulgari,num.9. Iasson num. 4.

Secundo aduersus primam nostræ 4
conclusionis partem. In qua Summus Pontifex docet iudicium possessionis, & proprietatis cummulari posse, eo, quod iure ciuili cautum sit.Obstat textus in l.si de vi 37.ff.de iudicijs, ex quo constat cummulationem iudicij possessorij,& petitorij,iure ciuili esse prohibitam,quo potius cautum est iudicem prius de possessione,quam de proprietate cognoscere debere.Sed in hac difficultate omissis plurimorum interpræ tationibus differentiam constituentiū inter ius ciuile, & canonicum verisime dicendum est, tam iurē canonico, quam iure ciuili non esse prohibitam cummulationem iudicij petitioni, & possessorij data possibilitate cummulationis,vt docuit Baldus in textu nostro, num.4.Nec obstat dict.l.si de vi,ex qua non probatur cummulationem prohibitam esse, sed tantum præscribitur ordinem in processu seruandam esse ita, vt prius exploretur,quis sit possessor, quando vtraque pars possessorem esse prætendit,vt cognoscatur, quis reus, quis actor sit,quare regulariter ibi statuitur prius de possessione agendum esse,quommodo interprætanda sunt iura in l.exitus cōtrouersiæ 35.ff.de adquirenda possessione, l.ordinarij 13.C.de reivindicatione,l.in certi iuris, C.de interdictis,Cuiac.lib.5. obseruation. capit. 22.

Tertiò aduersus secundam nostræ 5
conclusionis partem,qua docemur posse iudicem super possessione diffinire, & causam proprietatis suspendere, obstat textus in c. cū Ecclesia Sutrina hoc eodem titulo,ex quo probatur, quod quoties possessorio,& petitorie simul actum est,vtrumque potest vnica sententia terminari:ergo non poterit iudex petitorium suspendere, & possessorium diffinire,in cuius textus difficultate omissa Bartoli interprætatione in l.naturaliter,§.nihil commune, num. 37.ff.de adquirenda possessione dicendum est decisionem dict.cap. cum Ecclesia Sutrina,procedere quando de vtroque iudicio petitorio,scilicet & possessorio liquet,ex regul.text. in l. qua de re 74.ff.de iudicijs,quando vero solum liquet de possessorio potest ac per eo solo iudex pronunciare,vt in nostro textu,vbi iudex omisso petitorio publicauit attestationes super possessorio,quæ sententia probatur in cap.suborta de re iudicata:vbi glossa 3.& in capit.significauerunt de testibus, & hoc modo similiter debent interprætari iura in cap.cum super,cap. cum dilectus in fra titulo.Nec obstabit dicere, quod 6

iudex

iudex officium ſuum non debet in partiri, niſi à parte petitum ſit, l. 4. §. hoc autem iudicium, ff. de damno infecto, l. vnica, C. vt quæ deſunt aduocatis, quia iura illa limitanda ſunt, quando iuſta ſubeſt cauſa; nam tunc iudex poterit, abſque partis petitione officium ſuum impartiri, veluti ſi viderit partes ſe ad rixam, & ſeditiones præparari, quod maturo iudicis iudicio relinquitur, l. æquiſsimum 17. ff. de vſufructu, Velaſco conſultation. 40. num. 18.

Ad textum in cap. cum Eccleſia Sutrina 3. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Spoliatus agens ſimul poſſeſſorio, & petitorio iudicio probans in poſſeſſorio obtinet in eo, & ſuccumbit in petitorio ſi in eius probatione defficiat.*

2 *Ratio aſsignatur.*

3 *Actor allegationem ſuam probare debet.*
Explicatur tex in l. codicillos 5. C. de codicill. & l. ab ea parte ff. de probat.
Reus excipiendo actor efficitur.

4 *Accuſſatori incumbit onus probandi.*
Explicatur tex. in l. vbi falſi, C. ad l. Cornel. de falſis.

5 *Spoliatus intendens interdictum poſſeſſorium poteſt ſuſpendere petitorium.*
Explicatur textus in cap. ex conquæſtione de reſtit. ſpoliat.

6 *Ad adquirendam poſſeſsionem rerum incorporalium ſcientia, & patientia veri domini requiritur.*

7 *Poſſeſsio ſolo animo retinetur.*

8 *Iudicium proprietatis in ſe continet, & abſorbet iudicium poſſeſsionis.*

9 *Epiſcoporũ electio ad quos de iure pertineat diſtinguntur 4. tempora.*
Explicantur tex. in cap. 1. 22. diſt. & in cap. plebs cum ſeqq. 63. diſt. & in cap. in nomine Domini 23. diſt.

10 *Præſcriptio defficienti titulo nõ currit regulariter, fallit niſi ſpacio 40. annorum.*

11 *Ad iuris eligendi, quaſi poſſeſsionem quot actus requirantur?*
In actibus meræ facultatis 30. actus requiruntur.
Explicatur text. inl. 1. §. hoc interdicto, de itinere actuque priuat.

CONCLVSIO.

1 *Spoliatus agens ſimul poſſeſſorio, & petitorio iudicio ſi probet ſpolium, nõ vero proprietatem, obtinet in poſſeſſorio, ſuccumbit tamen in petitorio.* Conſonat textus in cap. cum ſuper 4. c. cum dilectus 6. hoc tit. cap. 1. de reſtitutione ſpoliatorum, cap. 2. de capellis Monachorum, cap. conſtitus de filijs presbyterorum, diſputant Couarr. libr. 1. variarum, cap. 17. à num. 10. idem in regula poſſeſsor, 2. part. §. 10. Faquineus lib. 18. cap. 9. Nicolas Garcia tom. 1. de beneficijs 5. part. cap. 5. num. 59. Valaſcus conſultation. 58. Padilla in l. 2. num. 19. C. de ſeruitutibus, Maſcard. de probationib. tom. 3. concluſi. 1326. Azeuedo in l. 1. tit. 6. lib. 1. Compillationis, Menoch. de recuperanda remed. 15. a n. 396.

Ratio eſt, quia poſſeſsio, & proprietatis in præſenti ab omnibus in iudicio fuit deducta, merito iure optimo de vtraque ſimul actum, & pronunciatum eſt, obtinuiſſe tamen Clericos in poſſeſsorio, quia in interdicto recuperandæ ſufficit poſſeſsionem, & ſpoliationem probare, l. ſi quis adſefundum, Cod. ad legem Iuliam de vi, & cum clerici probaſſent in electionibus trium Epiſcoporum immediate inter fuiſſe, & eis inuitis, & excluſis vltimam electionem factam fuiſſe, recte pronunciauit Pontifex eos eſse reſtituendos, & electionem eis excluſis factam minime voluiſſe, priuantur tamen clerici à proprietate, quia tanquam actores plene probare debebãt, & ea nihil probarũt, nam actore non probante reus, & ſi nihil præſtiterit abſoluendus eſt, l. 2. l. ab ea parte, ff. de probationibus, cum vulgatis. 2

3 Primò obstat textus in l. nec codicillos 5. C. de codicillis, vbi si filius petenti aliquid ex codicillis patris negauerit patrem fuisse sanæ mentis: Consultus ait filium negantem teneri ad probandam suam allegationem. Igitur non recte in specie nostri textu docemur ad actorem omnino onus probandi pertinere debere. Sed huic difficultati satisfaciendum est ex communi Doctorum traditione, quod in specie dict. legis nec codicillos nihil contra prædictam regulam probatur: nam ibi oratio negatiue concepta vere affirmatiua est, quia filius obijciens patrem non fuisse sanæ mentis affirmat in re fuisse de mente, & ea exceptione contra codicillos vtitur, adque ideò eam probare debet, quoniam in exceptionibus Reus actor est, l. 2. ff. de exceptionibus, l. actor, C. de probationibus. Nec etiam obstat textus in l. ab ea parte 5. ff. de probationibus, vbi si quis negat emancipationem recte factam, probationem ipsam præstare debet, quia negatio illa potius affirmatio est, est enim affirmare eo casu legis prohibitionem adesse, ideòque ab ipso reo, qui eam allegauit probanda est, l. in exceptionibus, ff. de probationibus. Nec similiter obstant iura in l. cum pater 77. §. rogo, ff. de legatis 2. l. seruos 20. ff. de manumissis testamento, in quibus similiter dicendum est, negationē de qua ibi affirmationem fuisse, vt docent communiter Doctores.

4 Secundò obstat textus in l. vbi falsi, C. ad legem Corneliam de falsis, vbi onus probandi non in totum incumbit accusatori, vt constat ex verbis tex. ibi: *Nec probationis ei tota necessitas indicatur.* Sed in hac difficultate omissa interpretatione existimantium crimen falsi à prædicta regula excipi debere: verisimile est dicendum Imperatorem ibi non significare accusatori non esse in dicendum onus probandi sed reo, sed tantum denotat, quanta in crimine falsi debeat esse iudicis attentio, vt scilicet medius sit inter accusatorem, & reum: vtrunque ita interrogans, vt melius inuestigare possit veritatem; non tamen negat quod si nihil probatum est, reus sit absoluendus, Donel. lib. 25. commentarior. cap. 2. Nec obstat text. in l. fin. C. de absolutionibus, vbi in criminibus lesæ Maiestatis peculatus, & similibus, reus vrgeri debet ad probanda quæ negat, quia ibi non compellitur ad probāda quæ negauit, sed ad purganda, purgare enim nihil aliud est, quam rationem reddere, cur aut quo animo factum sit, l. si quis reus, ff. de publicis iudicijs. 6

Tertiò obstat text. in cap. ex conquæstione de restitutione spoliatorum, vbi contra agentem interdicto, vnde vi non admittitur quæstio dominij; ergo nec in præsenti canonici aduersus Clericos ad quæstionem proprietatis, seù ius eligendi admitti poterant. Qua in difficultate alijs omissis dicendum est, in specie nostri textus clericos in iudicio deduxisse possessionem, & proprietatem simul, & cum spoliatus agit, rei vindicatione renunciare videtur interdictum possessorium, cap. 1. de restitutione spoliatorum, l. si quis in conscribendo, C. de pactis, at vero textus in dicto cap. ex conquæstione procedit, quādo spoliatus solum intentat interdictū possessorium suspendens petitorium, capit. in litteris de restitutione spoliatorum, Menoch. de recuperanda remed. 1. num. 10. Abbas in præsenti, num. 15. Ripa 17.

Quartò obstabit dicere sententiam super spoliatione in præsenti nullomodo proferri potuisse: nam quemadmodum ad adquirendam, quasi possessionem rerum incorporalium scientia, & patientia veri domini desideratur, l. quoties 20. ff. de seruitutibus, l. 2. §. consentiente, C. de seruitutibus, & aqua, sic similiter ad amittendam hanc quasi possessionem iurium incorporalium scientia, & patientia omnino desideratur, cū possessio solo animo retineatur, l. possideri 2. §. in amittenda de adquirēda possessione, sed in præsenti Clerici inuiti 7

excluſ

excluſi fuerunt, vt ex littera conſtat: ergo nullo modo quaſi poſſeſsionem iuris eligendi amiſſerunt, ac per conſequens male in præſenti de ſpoliatione diſputatur, cum poſſeſsio illa non fuiſſet amiſſa. Cui difficultati reſpondendum eſt, quod quamuis verum ſit, quod ſolo animo poſſeſsio retineatur, tamen certum eſt, quod ſi vi alius incipiat poſſideri poſſeſsio amittitur: nam aliàs aduerſus poſſidentem non daretur interdictum recuperandæ in l. 1. & per totum de vi, & vi armata. Nec obſtabit dicere vi deiectum animum retinẽdi poſſeſsionem habere, cum animum amittendi non habuiſſet: quia dicendum eſt, tunc nos animum retinendæ poſſeſsionis habere, cum in poteſtate noſtra eſt, cum libere poſsimus poſſeſsionẽ aprehendere, l. 3. §. Nerua filius, ff. de adquirenda poſſeſsione, Oſual. ad Donel. lib. 5. comment. cap. 13. littera A. merito Clerici in præſenti non potuerunt animo poſſeſsionem retinere: ſiquidem ab illa via canonicis electi fuerunt.

Quinto obſtabit dicere, quod iudicium proprietatis abſoluit, & in ſe continet poſſeſsionis cauſam, cap. cum dilectus hoc tit. cap. 1. de reſtitutione ſpoliatorum: ergo reſtitutio Clericorum in præſenti momentanea, & ſine effectu fuit, cum iam conſtaret de proprietate, & ita non facienda, argum. tex. in l. qui ſic ſoluit 54. de ſolutionibus, maxime cum circuitus ſemper ſit vitandus, l. dominus teſtamento, ff. de condition. indebiti. Sed huic conſideration verisſime eſt dicendum in præſenti non fuiſſe ſuper vacuam reſtitutionis ſententiam in quaſi poſſeſsione eligendi prolatam, quia electionis validitas, ſeù nullitas pẽdebat ex eo, an Clerici electi ab electione obtineant, vel ſuccumbant in probatione poſſeſsionis: nam ſi in illa obtinent electio, eis excluſis facta inutilis erit, iuxta textum in cap. quærellam de electione, ſiquidem canonici non poterant Clericos, abſque iuſſu iudicis ab illa poſſeſsione eijcere, l. ſi quis in tantã, C. vnde vi merito ſentẽtia quaſi poſſeſsionis in præſenti non fuit ſuperuacua, imò potius, & omnino neceſſaria, Abbas in præſenti num. 16.

Sextò aduerſus noſtrum textum quatenus ſupponit canonicos in proprietate electionis obtinuiſſe, obſtabit dicere, quod Epiſcoporum electio non ad canonicos, ſed ad Pontificem ſpectat, cap. 1. 22. diſtin. ergo nullo modo poterant Canonici in proprietate iuris eligendi obtinere, etiãſi Clerici nihil probaſſent. Augeturque difficultas, ex textu in cap. plebs, cum ſequentibus 63. diſtinction. cap. in nomine domini 23. diſtinction. in quibus iuribus proponitur populo, & clero electiones Epiſcoporum competere. Sed huic dubio dicendum erit iura ſupra adducta referenda, eſse ad temporis qualitatem, & mutationem circa Epiſcoporum electiones, nam primo Apoſtoli à domino electi ſunt Lucæ cap. 6. Matthæi cap. 3. ſecundo tempore à toto populo, & clero eligebantur, & ita obtinet text. in dict. c. plebs, dict. cap. in nomine domini, tertium tempus ſucceſsit, in quo Principibus Chriſtianis ex priuilegio electio Epiſcoporum competebat, cap. vota 27. §. Principibus 63. diſtinctione, ſucceſsit poſtea quartum tempus in quo hæc poteſtas fuit conceſſa canonicis ſimul, & religioſis, de quo mentio habetur in cap. obeuntibus 63. diſtinctione, quintum verò tempus fuit, in quo eligendi poteſtas canonicis, ſeu Eccleſiarum capitulo fuit conceſſa, vt habetur in cap. 1. cap. cum terra 14. cum alijs de electione, & de hac iuris communis eligendi poteſtate canonicis tributa, eſt intelligendus textus noſter, latè Duaren. de ſacris Eccleſiæ miniſterijs libr. 5. capit. 1. hæc quidem eligendi poteſtas a canonicis fuit addempta in regula ſecũda Chancellariæ, Garcia de beneficijs, 5. part. cap. 1. num. 218. Greg. Lopez in l. 18. tit. 5. part. 1.

Septimo his omnibus obſtabit dicere, quod ſi hæc electio a iurè commu-

ni in præsenti canonicis competeret nulla præscriptio Clericis contra ius commune aduersus canonicos daretur, præcipuè deficiente titulo, cap. dudum de electione, capit. 1. de præscriptionibus lib. 6. cap. si diligenti de præscriptionibus. At hæc electio solo tempore, absque titulo à Clericis præscribi potest, vt constat ex verbis nostri textus ibi: *Ius eligendi propter breuitatem temporis, &c.* Ergo si ius commune in electione illa canonicis patrocinaretur, & Clericis resisteret, non sufficeret tempus, sed simul cum tempore titulus desideraretur. Cui dubio omissa glossæ interpretatione in præsenti verbo. *Brebitatem*, verissime dicendum est in præsenti clericos potuisse hoc ius eligendi, sine titulo præscribere spacio 40. annorum, quia Clerici commulatiue simul cum canonicis præscriptionem iuris eligendi prætendebant, merito quãuis aliqua iuris daretur resistentia, tamen eo in casu non fuit necesarius titulus, sed sufficere potuit bona fides cum temporis continuatione, vt ex finalibus verbis nostri textus colligitur: aliud vero obseruaretur, si totum ius eligendi ad se tantum, absque canonicis pertinere curasset: nam tunc in præscriptione illa titulus etiam desideraretur, iuxta textum in dict. cap. si diligenti de præscriptionibus, cum alijs supra in argumento adductis.

Octauo aduersus nostrum textum in versic. *Trium Episcoporum, &c.* Obsta
II bit textus in l. 1. §. hoc interdicto, ff. de itinere, actuque priuato, vbi constat, quod ad hoc vt quis in quasi possessione iuris incorporalis tueatur, triginta actus precisse desiderantur: ergo male in præsenti Clericis ad quasi possessionem iuris eligendi sufficiunt tres actus eligendi. Huic tamen difficultati communiter respondetur decisionem textus in dict. §. hoc interdicto procedere in actibus, qui aliquando exercentur iure familiaritatis, veluti transitus per agrum alienum: At vero in cæteris actibus, in quibus non iure familiaritatis, sed iure proprio proceditur vnus actus, sufficit etiam quoad præsentationem, cap. si vero de iure patronatus, l. 1. §. quod autem, & §. aristo, ff. de aqua quotidiana. Nec obstat textus noster vbi tres actus desiderantur, quia in eo tantum facti species proponitur, & partium allegationes referuntur: præcipuè quia in præsenti clerici non tantum intendebant, quasi possessionem eligendi probare; verum etiam & eius proprietatem, Couarruuias in reg. possessor 2. part. in princip. numer. 6. Molina libr. 1. de primogenijs, cap. 22. Menochius de recuperanda remed. 1. numer. 12. latè Augustinus Barbosa in collectaneis ad hunc textum versic. *Quod in trium Episcoporum electionibus*, num. 10.

Ad textum in cap. pastoralis 5. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Agens prius petitorio, ante conclusionem in causa possessorio agere poterit, postea vero non nisi ex iusta causa.*

2 *Ratio assignatur.*
Res quælibet de facili reuertitur ad suã naturam.

3 *Quoties plures competunt actiones vna electa cæteræ censentur sublatæ.*

4 *Explicatur textus in authentica qui semel, Cod. quomodo, & quando iudex.*

5 *Explicatur textus in l. fundum 18. §. fin. versic.* Pendente iudicio, *ff. de vi, & vi arm.*

6 *An in secunda instantia suspendi possit petitorium, & agi de iudicio possessorio.*
Explicatur Clementin. vnica hoc titul. & num. 7. & 8.

7 *Verbum decernimus ius nouum inducit.*

9 Spo-

9 *Spoliatus ſi expreſſe conſentiat de proprietate agi priuilegio ſpolij renuuciaſſe cenſetur, & quomodo hoc procedat, ibi traditur, & num. 17.*

10 *Quando libellus obſcurus eſt poteſt interrogari actor quo iure vti vellit.*

11 *Sententia certa ſuper incerto libello proferri non poteſt.*

12 *Interdictum quorum legatorum admittitur cum iudicio petitorio de petitione hæreditatis.*

13 *Libellus alternatiuus in iudicio admitti poteſt.*

14 *Interdictum adipiſcendæ, vel recuperandæ ſimul, & retinendæ, vti poſſidetis, comulari poſſunt, quando nulla datur repugnantia, & num. 16.*
Explicatur l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de adquiren. poſſeſsion. & numer. 17.

15 *Petitorium intentans aduerſarium poſsidere ſupponit, qui vero poſſeſſorium ipſum poſsidere fatetur.*

16 *Contraria allegans non auditur.*

18 *Explicantur text. in cap. cum Eccleſia Sutrina, cap. cum ſuper. cap. cum dilectus hoc tit.*

CONCLVSIO.

1 *QVI prius egit de petitorio, poterit ante concluſionē in cauſa agere poſſeſſorio adipiſcēdæ, vel recuperandæ poſt concluſionem vero non poterit, niſi iuſta ſubſit cauſa*: Conſonat textus in cap. 1. & 2. hoc titulo, cap. ſignificauerunt 36. de teſtibus, Clementina vnica hoc titul. l. cum fundum 18. §. final, ff. de vi, & vi armata, l. 27. tit. 2. part. 3. l. 8. titul. 11. lib. 2. Compillationis, tractant Menoquius de retinenda remedio 3. à numer. 307. Fachineus lib. 8. controuerſiarum, cap. 6. Garcia de nobilitate gloſ. 11. Scacia de appellationibus, quæſt. 17. limitatione 6. membro 9. num. 107. Paulus AEmilius, 2. part. deciſion. 371. cum ſequentibus, & 3. parte deciſione 143. Goueanus libr. 1. Variarum, cap. 3. Cuiac. lib. 7. obſerua-tionum capitul. 37.

Ratio eſt, quia ordo iuris poſtulat, 2
vt prius de poſſeſsione, quam de proprietate agatur, diximus ſupra in cap. 1. hoc tit. vnde cum res facile ad ſuam naturam reuertatur, l. ſi vnus, §. pactus, ff. de pactis, merito is, qui prius egit petitorio eo ſuſpenſo, poterit ante concluſionem de poſſeſſorio agere, poſt concluſionem vero non poterit; nam vti noſter textus affirmat alias lites fierent immortales, & ex litibus lites orirentur, iuxta textum in l. terminato, C. de iudicijs, & litium expenſis: ſiquidem per concluſionem in cauſa litigantes renunciaſſe videntur omnes probationes & allegationes, Clementin. 2. de teſtibus cum idem ſit cauſam eſſe deciſſam, vel poſt concluſionem deciſioni proximam, l. ſi rem 29. §. fin. de ſolutionibus, poterit tamen etiam poſt concluſionem agere, ſi cauſa ita poſtulauerit veluti ſi poſt concluſionem in petitorio ſpoliatum fuiſſet: nam id inodium ſpoliantis eſt permiſſum, argumen. textus in l. meminerim cum alijs, C. vnde vi.

Primò obſtat, principium illud quo 3
docemur, quod quoties competunt plures actiones vna electa, cæteræ omnes cenſentur ſublatæ, l. ſi mulier 21. §. fin. ff. quod metus cauſa, l. quod in hæredem, §. 1. ff. de tributoria actione, l. 4. §. fin. ff. quod cum eo, l. habebat 13. ff. de inſtitoria actione, l. nemo 43. §. quoties, ff. de regul. iuris: ergo cum in ſpecie noſtri textus pars elegerit petitorium iudicium: poſtea ad poſſeſsorium nullum habebit regreſſum. Verum hæc difficultas ex eo diſſoluitur, quia iura in argumento adducta procedunt, quando actiones, & remedia ſunt omnino interſe contraria, & repugnantia origine, & effectu, l. 1. ff. de furtis: At vero textus noſter procedit, quando remedia non ſunt contraria, ſed tantum diuerſa: qualia ſunt iudicium poſſeſſorium, & petitorium: nam cum ad eandem rem pertineant recte cummulari poſſunt, cap. 2. hoc tit. Decius in præ-

senti, num. 2. Nec solutioni obstat textus in authentica qui semel, C. quomodo, & quando iudex, vbi is qui semel in iudicio proponit, tenetur illam vsque ad finem litis persequi, quia textus ille procedit, quando actor iam causa cepta, sine iusta causa ab actione desistit: At verò textus noster procedit, quando iusta subest causa, vt a petitorio desistat, & ad possessorium reuertatur, quod iure singulari propter eius fauorem fuit introducta, Ias. in dict. authentica qui semel. 4

Secundò obstat textus in l. fundum 18. §. final, versicul. *Pendente iudicio*, ff. de vi, & vi armata, vbi non solum ante conclusionem, verum etiam post eã pendente iudicio ante sententiam licet possessorium intentare. Sed omissa cõmuni Doctorum sententia asserentium id procedere de iure cæsareo, textum vero nostrum de iure Pontificio, quæ conuincitur ex nostri textus verbis versicul. *Cum legali, &c.* verisime tamen dicendum est, quod verba textus in dicto §. final, versicul. *Pendente iudicio*, sunt referenda, quo ad partes ipsas, quia quo ad illas pendat, vsque ad causam concluſsam quoniam vlterius non audiuntur, capit. cum dilectus de fide instrumentorum, glosa 1. in capit. 1. de mutuis petitionibus. 5 6 Nec obstat textus in Clementin. vnica hoc titul. vbi in secunda instantia est licitum petitorium suspendere, & de possessorio disceptare, quia textus in dict. Clementina vnica procedit de iure nouo in causis beneficialibus ad Sedem Apostolicam per appellationem legitime deuolutis, in quibus permissum est, quod etiam si in prima instantia de solo petitorio fuerit actum eo suspenso possit agi de possessorio, quæ interpretatio deducitur ex illo verbo: *Decernimus*, quod ius nouum inducit, capit. dispendia, §. reus quoque de rescriptis libr. 6. capit. decernimus de iudicijs, l. decernimus 36. C. de Sacrosanctis Ecclesijs, l. 3. C. de Episcopali Audientia, cap. decernimus de sententia excommunicationis libr. 6. 7 9 Accedit etiam, quod Romanus Pontifex supremus est, & omnium ordinariorum iudex ordinarius, cap. cuncta per mundum 9. quæstione 3. capit. omnes, capit. Sacrosancta 22. distinctione, extrauagans vnam Sanctam de maioritate, & obedientia, ideò recte potuit specialitatem illam in causis beneficialibus per appellationem ad Sedem Apostolicam deuolutis, constituere, præcipuè cum in illis ordo iuris non obseruetur, Clementina dispendiosam de iudicijs, Clementina sæpe de verborum significatione, quæ specialitas, & nouum illud ius constituitur, quia si appellatione interposita ad Pontificem, iterum super possessione ad iudicem, primæ instantiæ reuerteretur, daretur maxima dilatio, quæ in beneficijs damnosa est, cap. 2. cap. quia diuersitatem de concessione præbendæ.

Tertio obstabit dicere, quod in dicta Clementina 1. in 2. parte, nil noui est additum: siquidem ex nostri textus decisione is, qui prius de petitorio egit ante causæ conclusionem, poterit de possessorio iudicio agere. Cui dubio est respondendum, quod specialitas in eo est, & ad id fuit necessaria noua illa, Clementis V. decisio vt cummulatio post appellationem admittatur: nam cum appellatio, siue fiat ante sententiam, post litem contestatam, siue post sententiam, cum ad iudicem appellantis iurisdictio tantum deuoluatur in eo articulo super quo appellatio interposita fuit, capit. final, versicul. *Appellatore*, 2. quæstione 6. cap. cum teneamur 17. de appellationibus, & cum iudex de proprietate datus, de possessione cognoscere non possit, l. si de possessione, C. si à non competenti iudice, merito necessario, sequitur quod iudex ad quem solum super proprietate fuerat appellatum non posset de possessione 8

sione cognoscere, cum de ea nihil fuisset actum, & ideò ius singulare deducitur in dict. Clementin. vnica hoc titul. quod etsi in causis beneficialibus non sit ad Sedem Apostolicam super vtrunque appellatum poterit tam actor, quã reus suspenso petitorio contra actorem de possessorio agere, & iudex appellantis de vtroque iudicio cognoscere quanuis de vtroque non fuerit corã iudice inferiori actum, Baldus in præsenti numer. 4. Immola 7. Couarruuias lib. 1. variarum, capit. 16. num. 13. Garcia de nobilitat. glosa 1. §. 2. numer. 23.

9 Quarto obstabit dicere, quod si spoliatus tacite, vel expresse agi consenserit de proprietate, videtur renunciasse priuilegio spolij, c. cum super hoc tit. c. 1. de restitutione spoliatorum: ergo cũ in præsenti spoliatus elegerit de proprietate agere, videtur spolium renunciasse, ac per consequens ad illud nullũ habebit regressum. Cui dubio vt occurras animaduertere debes, quod spoliatus, qui à principio proprietatem intentauit, non videtur spolij priuilegio renũtiasse, & cum nihil contrarium possessorio interdicto egisset, recte poterat petitorium suspendere, & de possessorio agere: & ita obtinet tex. noster: secus verò dicendum, quando à principio cæpit possessorio interdicto agere, & antequam sibi facta fuisset restitutio consensit, vt priusde proprietate ageretur: nam hoc in casu priuilegium possessorium renunciasse videtur, nec ad illud regressum habebit, iuxta textum in l. quæritur 14. versic. *Remittentibus*, ff. de ædilitio ædicto, & ita obtinent iura in argumento adducta Decius in præsenti, num. 5. Immola num. 2.

10 Quinto his omnibus obstant valde nostri tex. verba: ibi: *Inter ipsa iuris auspicia requisitus, quo malit experiri iudicio, &c.* Ex quibus verbis constat, quod in specie nostri textus actor fuit interrogatus, quo vellit experiri iudicio, an possessorio, an petitorio, denotans non potuisse simul agere. Sed huic dubio respondendum est, prædictam interrogationem in præsenti ob id factam fuisse, quia ex libello non expresse constabat actorem voluisse vtrunque iudicium cummulare: erat namque libellus adeò incertus, obscurus, & generalis, vt referri posset ad solam possessionem, vel ad solam proprietatem, & cum super incerto libello certa non possit proferri sententia, §. curare, instituta de actionibus, merito iusta de causa actor fuit interrogatus, qua actione experiri voluisset, Garcia de nobilitate, glosa 1. §. 2. numer. 25. Menochius de retinenda remedio 3. numer. 23. 11

Neque obstabit textus in l. 1. §. quod autem, ff. quorum legatorum, vbi cummulatio interdictiquorum legatorũ, quod est remedium adipiscandæ cum iudicio petitorio de petitione hæreditatis admittitur, præcipuè propter incertitudinem ex parte rei conuenti, ex cuius decisione constat extra illam in certitudinis causam cummulationem petitorij, & possessorij non esse admittendam: quia dicendum est, quod ibi non attenditur ratio illa incertitudinis rei conuenti, sed solum attenditur cummulatio illa ad hoc, vt libellus ille alternatiuus, & incertus recipiatur, quoniam actor tantummodo altero iudicio agere volebat, & vtrunque propter incertitudinem alternatiua proposuit: nam licet libellus obscurus non admittatur, tamen alternatiuus admittitur, Pinelus in l. 2. 3. part. cap. 3. num. 8. C. de rescindenda venditione, Baldus ibi numer. 19. 12 13

Sexto obstat tex. in dict. l. naturaliter, §. nihil commune de adquirenda possessione, vbi non solum ante conclusionem permittitur agere adipiscendæ, vel recuperandæ possessionis remedio, verum etiam retinendæ vti possidetis: ergo non recte in specie nostri textus in versicul. *Alijs possessoris*, 14

id

id omnino negatur. Cui dubio est verissime dicendum decisionem text. in dict. §. nihil commune intelligendum esse in terminis illis in quibus nulla datur repugnantia inter possessorium retinendæ, & petitorium iudicium: sicut enim decisio textus nostri, quæ solum loquitur in possessorio adipiscendæ, & recuperandæ, limitatur in illis casibus, in quibus repugnat cummulatio horum iudiciorum cum petitorio, similiter etiam decisio textus in dict. §. nihil commune intelligi debet in casibus, in quibus inter possessorium, & petitorium retinendæ non datur repugnantia, vel quia actor rei vindicationem intentans non erat certus de sua possessione, Cuiac. lib. 7. obseru. cap. 37. Fachineus libr. 8. controuersiarum cap. 6. Goueanus libr. 1. variar. cap. 3.

15 Septimo solutioni obstabit dicere, quod is qui prius egit de petitorio, neque etiam ante conclusionem poterit de possessorio agere, nam qui intentat petitorium aduersarium possidere proclamat, cap. examinata 15. & ibi glossa verbo, *Possidebat*, in princip. de iudicijs, si enim intentat possessorium retinendæ

16 fatetur possidere, cap. licet causam, 9. de probationibus: ergo tanquam allegans in iudicio contraria, audiri non debet, cap. solicitudinem 54. in fine de appellationibus, l. 2. §. sed etsi, ff. quando appellandum sit, l. 1. C. de furtis. Cui dubio communiter dici solet, quod licet verum sit, quod contrarium allegans non audiatur, tamen negari solet nullam in præsenti contrarietatem esse cum textus noster solummodo loquatur de interdicto possessorio adipiscendæ, vel recuperandæ, in quibus cum petitorio iudicio nulla extat repugnantia, dict. l. naturaliter, §. nihil commune Clementin. vnica, hoc titul. argumentum vero supra propositum locum habere debet in iudicio possessorio retinendæ, in quo repugnantia cum proprietate extat glossa in præsenti verbo: *Quod de recuperanda*, apud medium. Nec Vlpianus in dict. §. nihil commune, cogitauit de cummulatione possessorij, & petitorij interdicti, sed tantum quæstioni sibi propositæ respondit rogatus, nempe an is qui prius egerat rei vindicatione admittendus esset, si postea intentasset possessorium retinendæ, & eleganter respondit sicut Papinianus in interdicto recuperandæ, respondet in l. cum fundum 28. §. fin. de vi, & vi armata, non esse renunciatum possessorium retinendæ ex eo solum, quod quis rei vindicationem prius experiri cæpisset, rationem ex Papiniano reddens nihil habere commune proprietatem cum possessione: qua etiam vsus fuit Venuleius in l. permisceri 52. ff. de adquirenda possessione, & Iulius Paulus in l. & an 14. §. fin. ff. de exceptione rei iudicatæ. Neque obstabit, si dixeris, quod etsi in dict. §. nihil commune non agatur de cummulatione, sed de suspensione petitorij, tamen contrarietas supra adducta vitari non poterit. Quia hæc difficultas dissoluitur, si dixeris decisionem textus in dict. §. nihil commune agere de diuersis possessionum speciebus, veluti cum quis naturaliter possidet clam, vel precario, & egerit vindicatione, & quia is me inquietaret in possessione ciuili, possum agere retinendæ, seu vti possidetis interdicto, quæ cummulatio recte admittitur, cum nulla adsit contrarietas propter diuersas possessionum species, notat glos. final in dict. §. nihil commune, Baldus, & Paulus in l. ordinarij 17. C. de reivindication. Abb. in præsenti n. 22. Mant. 33. Menochius de retinenda, remed. 3. numer. 533.

17

Octauo contra vltima nostri tex. verba ibi: *Agi possessorio nõ negamus, &c.* 18 Obstabit textus in cap. cum Ecclesia Sutrina, cap. cum super, cap. cum dilectus, hoc tit. vbi constat, quod si vtrunque petitorium, & possessoriũ fuerit in iudicio deductũ super vtrúque etiam sententia ferri debet, & super proprietate lata in executione præfertur:

ergo

ergo in præſenti facultas agendi ſuper poſſeſsio inutilis videtur, cum prius fuerit actum de petitorio. Cui difficultati reſpõderi debet, quod iura in arg. addu cta procedunt, quando ſententia ferenda eſt ſimul ſuper vtrunque: At verò in noſtro textu cummulatio non datur ad effectum, vt de vtroque agatur, ſed tantum ad effectum ſuſpendendi, quo in caſu non debet ſuper vtroque ſententia pronunciari, cap. ſignificauerunt de teſtibus, cap. ex conquæſtione de reſtitutione ſpoliatorum, Clemen. vnica hoc tit. ideòque non eſt ſuperflua ſuſpenſio, de qua in præſenti, cum per eam ſolum terminetur cauſa poſſeſsionis, & ea finita poterunt partes litigantes ad proprietatem redire.

Ad textum in cap. cum dilectus 6. hoc tit.

DE materia huius textus latè ſupra diximus in cap. 2. & 5. hoc tit.

Ad textum in cap. cum olim 7. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Probata quaſi poſſeſsione collatoris obtinet inſtitutus reſeruata contra collatorem proprietate.*

2 *Ratio aſsignatur.*
Fructus ad bonæ fidei poſſeſſorem ſpectat.
Collatio beneficiorum inter fructus cõputantur.

3 *Beneficiorum longa vocatio eſt contra publicam vtilitatem.*

4 *Beneficiorum ac dignitatum collatio ad quem ſpectet de iure communi?*

5 *Reſeruatio proprietatis, vel poſſeſsionis quando fieri debeat.*
Sententia lata in poſſeſſorio non parit exceptionem rei iudicat. in petitorio.

7 *Inſtitutus ab eo qui eſt in quaſi poſſeſsione conferendi ſecurus manet licet ius conferendi ab eo euincatur.*

CONCLVSIO.

PRobata quaſi poſſeſsione collatoris obtinet inſtitutus reſeruata contra collatorem proprietate. Idem probat text. in cap. quærellam 24. de electione, cap. conſultationibus 19. de iure patronatus, cap. cum ſuper, cap. quanuis de re iudicata, l. 9. titul. 15. part. 1. l. 20. tit. 22. part. 3. docent Gutierrez conſilio 4. num. 34. Gonçalez ad regulam 8. Chancellariæ gloſſa 18. numer. 22. & gloſſa 45. §. 2. nu. 4. Carc. de beneficijs 1. tom. 5. part. c. 5. Duarenus libr. 3. de Sacris Eccleſiæ miniſterijs, cap. 9. Tiraquellus de iure mariti, gloſſa 8. numer. 147. Selua de beneficijs, 2. part. quæſtion. 7. Rochus de iure Patronatus, verbo. *Competens*, quæſt. 14. Lambertinus eodem tit. 1. part. lib. 2. quæſt. 2. art. 1. Couarruuias in practicis, cap. 14. num. 2. & cap. 36. num. 6. & cap. 13. num. 8. Robertus lib. 1. ſententiarum, cap. 20. Corraſius de beneficijs 2. part. cap. 5. Maranta de ordine iudiciorum, p. 6. actu 4. n. 76. Maſcardus de probationibus concluſ. 952. num. 42. Valaſc. de partitionibus, cap. 9. num. 23. & 24. Scobar de raciotinijs, cap. 9. num. 14. 1

Ratio pendet ex regula illa, qua docemur, quod fructus ſpectant ad bonæ fidei poſſeſſorem, l. bonæ fidei 48. de adquirendo rerum dominio, vti inferius dicemus in capit. grauis de reſtitutione ſpoliatorum, & cum collationes beneficiorum computentur inter fructus, gloſſa fin. in fine in capit. cum Bartholdus de re iudicata, gloſſa 1. in cap. ex litteris de iure patronatus, Molina de primogenijs libr. 1. capit. 24. numer. 2. Barboſſa in l. diuortio 8. §. ſi vir, numer. 52. ſoluto matrim. iuſta de cauſa Epiſcopi Vicentini electio obtinuit, cum bona fide in quaſi poſſeſsione eligendi eſſet, ſiquidem ſine canonicorum reclamatione duo Archidiaco- 2

ni

ni ab anteceſſoribus illius quiete fuerint electi, vt conſtat ex littera noſtri textus:nam ſi de vera proprietate conferendi agendum eſset, lites nimium protraherentur,& beneficia diu vacarent,quod eſſet contra publicam vtilitatem,cap.2.de cõceſsione præbandæ, cap.vnico,§.final.ne ſede vacante libro 6.

4 Primò obſtat textus in cap. quanto de his,quæ fiunt à Prælato,cap.fi. de ſupplenda negligentia Prælatorum, c. vlt.de conceſsion.præbendæ,cap.vnico ne ſede vacante lib.6.Ex quibus cõſtat, quod de iure communi ad capitulum ſimul cum Epiſcopo dignitatum collatio ſpectat:ergo cum Epiſcopo Vincentino obſtaret ius commune, bonam fidem habere non poterat,iuxta text. in l.quemadmodum,C.de agricolis,& cẽſitis lib.11.reg.qui contra de reg. iuris lib.6.ac per conſequens, fructus collationis percipere non poterat,dict.l.48. §.ſi quis à non domino,de rerum diuiſione. Qua in difficultate dicendum eſt diuerſa fuiſſe tempora circa præbendarum electiones:nam aliquando ad capitulum ſimul cum Epiſcopo ſpectabant, aliquando vero ad Epiſcopum tantum ſed conſuetudo attenditur,de qua re videri oportet ea,quæ ſupra diximus,in cap.cum Eccleſia Sutrina 3.hoc titul.in 6.argumento.

5 Secundo obſtabit dicere, quod in præſenti contra Epiſcopum Vicentinum,neque de poſſeſsione,nec de proprietate fuerat actum,ſed tantum cùm Archidiacono electo:ergo ex regula illa res inter alios acta vtraque cauſa,vel neutra reſeruanda erat;non tamen ſimpliciter proprietatis cauſa Epiſcopo reſeruanda erat,ſiquidem ex regula textus in l.ſæpe de re iudicata reſeruari debet,tam proprietas,quam poſſeſsio:ergo ſententia lata pro Archidiacono non debet nocere, nec prodeſse Epiſcopo.Quæ difficultas tollitur ſi dixeris, quod in præſenti Pontifex proprietatem tantum reſeruauit canonicis, quia cum ex lite acta cum Archidiacono cõſtaret de quaſi poſſeſsione conferendi, iuſta de cauſa non credidit capitulum, vt amplius de ea litigaret,Couarruuias in practicis,cap.14.num.1. Maſcardus 3.tom. de probationibus, concluſione 1268.

Tertiò obſtabit dicere, quod fruſtra regula illa res inter alios acta in 6
præſenti adaptatur,ſiquidem condemnatus de poſſeſsione poteſt cum eadem perſona, etiam de proprietate cõtendere,ſiquidem ſententia in poſſeſſorio non parit exceptionem rei iudicatæ in petitorio, etiam inter eaſdem perſonas,l.nam eadem,§.vltim.ff.de exceptione rei iudicatæ:ergo multo minus inter diuerſas,ac per conſequens, vlterius capitulum poterat, cùm Archiniacano de proprietate litigare.Sed reſpondetur regulam in præſenti recte fuiſſe adaptatam, quia cum fuerit 7
pronunciata ſententia in fauorem Archidiaconi,in quaſi poſſeſsione eligendi non poterat vlterius capitulum cum eo litigare ſuper proprietate:nam licet euinceretur ius eligendi ab Epiſcopo, quo ad proprietatem tamen exinde nõ erat auferendus Archidiaconus a prædicta dignitate,quæ iam ſemel ab Epiſcopo, qui ius conferendi habebat erat collata ex regul.textus in cap.conſultationibus de iure patronatus, ideoque iuxta de cauſa proprietas ſolummodo cum Epiſcopo, non vero cum Archidiacono diſceptari poterat, reliqua ſunt petenda ex his quæ ſupra retullimus in cap.cum Eccleſia Sutrina hoc titul.& quæ inferius dicemus incapit. cum Bertholdus capitul. cum ſuper de re iudicata.

Ad

Ad textum in cap. licet multum 1. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Proprietatis exceptio non admittitur aduersus petentem restitutionem ex interdicto vnde vi, nisi ipse consentiat.*

2 *Ratio assignatur.*

3 *Ius publicum priuatorum consensu renũciari nequit.*

4 *Explicantur tex. in cap. cum Ecclesia Sutrina, & cap. cum dilectus de causa possession.*

5 *Explicatur text. in cap 2. eodem tit. de causa possess. & l. cum fundum, § fi. de vi, & vi armat.*

6 *Proprietatis exceptio incontinẽti probata impedit restitutionem.*

CONCLVSIO.

1 *ADuersus petentem spolij restitutionem ex interdicto vnde vi, non admittitur proprietatis exceptio, nisi ipse consenserit.* Consonat text. in cap. 2. cap. in litteris, cap. item cum quis, cap. ex conquæstione cum alijs hoc tit. cap. final de ordine cognitionum, cap. consultationibus de officio delegati, cap. 1. & per totam 2. quæstion. 2. illustrant Menochius de recuperanda, remed. 1. num. 161. & de retinenda, remed. 3. num. 662. Idem consilio 2. numer. 191. Mascardus de probationibus conclusion. 1325. numer. 1. Garcia de nobilitate glos. 11. numer. 17. Anton. Gomez in l. 45. Tauri numer. 182. & sequentibus, Valascus consultatione 119. Barbos. in l. diuortio, §. ob donationes, numer. 15. & sequentibus, ff. soluto matrimonio, idem in l. si de vi, numer. 61. cum sequentibus, ff. de iudicijs, Mantica decisione 118. num. 13. Gracianus disceptation. Forensium c. 365. nu. 18.

2 Ratio quare cessat spolium, & de proprietate cognoscitur, est quia vnusquisque priuilegium pro se introductum ad libitum renunciare potest, l. penultim. cum vulgatis, C. de pactis, cum neque inuito detur, l. iudex 42. ff. de minoribus, l. inuito 166. ff. de regul. iuris, deinde quia scienti, & volenti nõ fit iniuria, nec dolus, cap. scienti 27. de regul. iuris in 6. merito cum in praesenti consensisset, vt de proprietate cognosceretur, ideò cessat spolij priuilegium, & mutatur iudicij natura, vt in secunda nostri textus parte, de qua nunc tractamus, nam de prima suis proprijs locis agemus.

3 Primò obstat text. in l. 1. ff. de vi, & vi armata, l. meminerim cum alijs, C. vnde vi, ex quibus iuribus constat ad ius publicum pertinere, quod spoliatus ante omnia restituatur, sed ius publicum priuatorum consensu renunciari non potest, l. iurisgentium 7. §. si paciscar cũ alijs, ff. de pactis: ergo nec in præsenti restitutio renunciari poterat. Cui dubio dicendum arbitror præcipue, & principaliter spolij priuilegium esse introductum in fauorem spoliati, & secũdario in odium spoliantis, & in fauorẽ Reipublicæ, ac ideò ab spoliato recte renunciari potest ex iuribus, & rationibus supra adductis. Nec obstabit dicere exinde delinquendi occasio præstari, in quo Respublica læditur, quia id obtinet in futuro, non vero in præterito delicto, quare recte in præsenti spolium præteritum remitti potuit, argumento text. in cap. quemadmodum, §. illud de iure iurando.

4 Secundò obstat textus in cap. cum Ecclesia Sustrina, cap. cum dilectus de causa possessionis, & propietatis, vbi cũ possessio, & proprietas eodem tractetur iudicio etiam consentiente spoliato, vt de proprietate prius disceptetur, præfertur possessio in ordine quo ad sententiam, & proprietas, quo ad executionem: ergo male in præsenti proprietas etiam in ordine, quo ad sententiam præfertur. Cui dubio commune responsum receptum est, videlicet quod in iuribus argumento adductis tantum ordo iuris refertur: At ve-

rò in præsenti à Gregorio IX. non ordo iuris, sed sententiæ effectus inscribitur, scilicet quod probata proprietatis exceptione secundum ordinem supra adductam silentium spoliato imponatur: si verò non fuerit probata, restitutio fiat, iuxta textum in cap. cum dilectus de ordine cognitionum, notant Menochius, & Mascardus locis supra citatis.

5 Tertiò obstat textus in capit. 2. de causa possessionis, & proprietatis, l. cum fundum, §. fin. ff. de vi, & vi armata, vbi etiam durante iudicio super prò prietate spoliatus spolij interdictū intẽtare poterit: ergo & in præsenti poterit petitorium suspendere, quamuis in eius probatione consensisset, & dumtaxat de spolio disceptare. Qua in difficultate omissis alijs verius dicendum est, iura in argumento adducta procedere, quando spoliatus, nec expresse, nec tacite in proprietate consensit. At verò textus noster procedit, quando expresse spolium renuntiauit, de quo dubio videri oportet quæ supra diximus in cap. 2. & 3. de causa possess. & proprietatis.

6 Quartò obstat text. in cap. litteras, §. præterea hoc titulo, vbi proprietatis probatio in continenti oblata impedit spolij restitutionem: ergo frustra spoliati consensus desideratur. Quæ difficultas facile dissoluitur si dixeris, quod decisio textus in dict. §. præterea, procedit de iure singulari, in quo etiam in uito spoliato suspenditur restitutio ex probatione illa in continenti oblata, quod est admissum propter irreparabile incesti periculum, vt suis proprijs locis inferius agemus.

Ad textum in cap. solite 2. cap. accepta 3. cap. audita 4. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Petenti beneficij restitutionem ex interdicto, vnde vi non obstat exceptio renuntiationis post spolium factæ, & n. 3.*
2 *Ratio assignatur.*
3 *Explicatur text. in cap. accepta 3. hoc titul.*
4 *Renuncians possessionem & proprietatem simul amittit.*
5 *Vitium procedens ex metu purgatur consensu ex post facto præstito.*
6 *Agens possessorio recuperandæ non tenetur spoliatori respõdere, nisi super alia spoliatione.*
7 *Agenti possessorio recuperandæ sæpe obstat dominij exceptio.*

CONCLVSIO.

1 *Petenti beneficij restitutionem ex interdicto vnde vi non obstat exceptio renũciationis factæ post spolium.* Cõsonat text. in cap. super hoc de renunciatione, cap. quia verissime de præsumptionibus, l. cum de indebito, ff. de probationibus illustrant Gutierrez de iuramento confirmatorio, 3. part. cap. 19. num. 21. cum sequentibus, Mascardus de probationibus concl. 1272. Rebuffus in praxi beneficiali titulo de vi in resignatione, num. 6. Flaminius de resignat. lib. 3. quæst. 5. num. 1. idem lib. 9. quæst. 5. ad finem, Menochius de recuperanda, remed. 1. num. 163. & 272. Azor instit. moralium part. 2. libr. 7. cap. 26. quæst. 7. Frechilla ad titulum de renunciatione in cap. admonet, num. 39.

Ratio deducitur ex ipsius met nostri textus verbis ibi: *Quia non est verisimile quod sponte iuri suo renunciauerit, qui renunciat spoliatus.* Cum renunciatio beneficij libera, & spontanea esse debeat, capit. super hoc, cap. admonet cum alijs de renunciatione, Casiadorus decision. 2. de renunciatione.

2 Primò obstat tex. in cap. accepta 3. hoc nostro titulo, vbi petenti ex interdicto vnde vi, obstat exceptio renunciationis, & restitutio spoliato denegatur. Quæ difficultas parum oberit si dixeris, quod textus in dict. cap. accepta, procedit,

cedit, quando beneficij renunciati o facta, & iurata eſt ſponte, & ante ſpolij, ac ideò nil mirum, quod renunciatio admittatur, & reſtitutio denegetur, cum ob renunciationem, ita ſponte factam, nec titulus, nec poſſeſsio demonſtrari poſsit. At vero in ſpecie noſtri textus reſtitutio competit, & renunciatio non admittitur, quia renunciatio illa fuit facta poſt ſpolium, quæ ſpontanea dici non poteſt, notat Anton. Auguſtinus in notis ex prima decretalium collectione in præſenti, Menochius de recuperãda remed. 1. num. 15. & 142.

4 Secundò obſtat textus in cap. 2. cũ ſeqq. de renunciatione, cap. quam periculoſum 7. quæſt. 1. vbi is qui renũciat poſſeſsionem, ſimul & proprietatem amittit, ſed ad obtinendum de ſpolio tantum de poſſeſsione docere neceſſe eſt, cap. conſultationibus 10. de officio delegati: ergo cum in præſenti ex vi renunciationis, nec de poſſeſsione demõſtrari poterat, reſtitutio omnino deneganda erat. Sed huic obiectioni reſpondebis, iura in argumento adducta procedere quoties renunciatio legitimè facta fuerit: nam tunc poſſeſsio, & titulus amittitur: ſecus vero cum vi, vel metu poſt ſpolium renunciatio facta fuerit: nam cum tempore ſpolij in præſenti Clericus poſſeſsionem titulo iuſtificatam habuerit, mirum nõ eſt quod ante eius reſtitutionem, non admittatur renunciationis exceptio, cap. in litteris hoc tit. vbi latius agemus.

5 Tertiò obſtat textus in cap. 1. de his quæ vi, l. 2. C. de eo, quod metus cauſa, vbi vitium procedens ex metu purgatur ex poſt facto conſenſu interuenien te, ſed in præſenti renunciatio fuit facta poſt ſpolium, ergo ex illo ſequenti conſenſu valere debebat. Quam difficultatem vt diſſoluamus dicendum eſt, iura in argumento adducta locum habere quando iam conſtat de libero, & ſpontaneo conſenſu. At vero textus noſter procedit quando renunciatio fuit facta durante, adhuc metus cauſa, quæ ſemper durare præſumitur, donec non fuerit facta renunciatio.

Quartò obſtat textus in capit. finali de ordine cognitionum, vbi dicitur 6 quod agens poſſeſſorio recuperandæ non tenetur ſpoliatori reſpondere, niſi ſuper alia ſpoliatione, ergo in præſenti ſuper exceptione renunciationis reſpondere ante reſtitutionem non tenetur. Sed in hac difficultate dicendum eſt, ideò in præſenti aliam exceptionem, quam ſpoliationis admittendam eſſe, videlicet renunciationis; quia renunciatio ſpontanea facit, vt is qui renunciat, non ſolum poſſeſsionem, verum etiam proprietatem amittere videatur, merito agenti remedio recuperandæ obſtare poterit exceptio renunciationis, gloſsa 1. in capit. inter cætera de præbendis, ſed cum in præſenti renunciatio poſt ſpolium ſit facta exceptio renunciationis obſtare non poterit. Nec obſtat textus in l. 3. §. ibidem, ff. ad exhibendum, l. ille à quo, §. 1. ad Tre- 7 bellianum, l. 3. §. 1. ff. vt in poſſeſsionem legatorum, l. 3. §. cauſa, ff. de Carboniano AEdicto, in quibus iuribus conſtat, quod agenti poſſeſſorio recuperandæ ſepæ obſtat dominij exceptio, quia hæc omnia, & ſimilia iura procedunt nõ in terdicto recuperandæ, ſed in interdicto adipiſcendæ poſſeſsionis: nam agenti eo remedio obſtat exceptio dominij incontinenti probata, textus vero noſter loquitur in interdicto recuperandæ, in quo exceptio dominij etiam incontinenti probata non admittitur, vt conſtat ex iuribus, & rationibus ſupra adductis.

Ad textum in cap. in litteris 5. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Petenti reſtitutionem beneficij referri, non poteſt quæſtio non Canonicæ inſtitutionis.*

2 *Ratio assignatur.*

3 *In causis possessorijs quibus annexa est causa proprietatis, de possessione tractari non potest, nisi prius de titulo proprietatis appareat.*

4 *Explicatur tex. noster in versic.* Prius de euidentia, &c.

5 *Confessio partis in iudicio facta impedit restitutionem rei petitæ.*

6 *Spoliatus agens pro restitutione cadaueris violenter ablati, spoliatori ante restitutionem respondere tenetur.*
Explicatur text. in cap. cum liberum de sepultur.

7 *Explicatur tex. in l. 3. §. proinde, ff. de vi, & vi.*
Interdictum de vi, & vi, non competit vbi possessio corporaliter apprehensa non est.

8 *Explicatur l. non solum 12. §. si dominus ff. de vsucap.*

9 *Interdictum vnde vi, non competit, nisi ei qui antea possidebat.*
Explicatur text. in l. 3. §. vnde vi, ff. de vi, & vi armat.

10 *Prædo, & fur æquiparantur, & an restituendi, & num. seq.*
Explicatur text. in l. bona fides 31. §. incurrit ff depositi.

11 *Explicatur eadem lex bona fides in principio.*
Deportatus eo ipso actionem depositi amittit, sicut & alia quæ iuris ciuilis sunt.

12 *Interdictum vnde vi, nulla exceptione, vel reconuentione impediri potest.*
Explicatur text. in capit. 1. de mut. petion. & capit. accusatores, §. cuius in agendo 3. quæstion. 8. l. 3. §. ibidem, ff. ad exhibend. l. ille à quo 13. §. 1. ff. ad Trebell.

13 *Prædo rei depositæ restitutionem petens, si verus dominus eandem rem petat denegatur restitutio.*
Explicatur l. bona fides 31. §. 1. ff. depositi.

14 *Interdictum, quod vi aut clam, compensatur cum dolo alterius, qui idem opus vi, aut clam demolitus est.*
Explicatur text. in l. si aliàs 7. §. bellissimè, & l. si ad iannuam, ff. quod vi, aut clam.

15 *Procurator an in mutua actione dominum defendere teneatur.*
Explicatur l sed hæc 35. §. non solum ff. de procurat.

CONCLVSIO.

PEtenti restitutionem beneficij quæstio institutionis non canonicæ referri non potest. Consonat textus in capit. 1. cap. conquærente, cap. final, cum alijs hoc tit. cap. fin. de ordine cognitionum, cap. 1. & per totam 2. quæstion. 2. & per totum 3. quæstion. 1. & 3. quæstion. 2. cap. cum Ecclesia Sutrina, cap. cum super, cap. pastoralis decausa possessionis, & proprietatis, cap. 1. & fin. eodem tit. lib. 6. l. 1. & per totum, ff. de vi, & vi armata, l. 1. C. vnde vi, & C. si per vim, vel alio modo, l. fin. tit. 10. part. 3. l. 1. cum sequentibus tit. 13. libr. 4. Recopillationis, illustrant Gutierrez de iuramento confirmatorio 3. part. capit. 19. & in quæstionibus canonicis, capit. 34. Couarruuias in practicis, c. 13. Menochius de recuperanda remed. 1. Fachineus lib. 8. controuersiarum, cap. 8. & 9. Morla in emporio iuris titul. 1. quæst. 9. num. 50. Azeuedo in l. 10. nu. 25. tit. 13. lib. 4. Recopilationis, Mascardus de probationibus conclusion. 1326. Donel. libr. 15. commentariorum cap. 31. Duaren. lib. 1. disputat. cap. 1. idè in paraphrasi ad titulum, ff. quod vi, aut clã, Cuiac. lib. 1. obseruat. cap. 20. idem lib. 16. obseruat. cap. 12. Fornerius lib. 2. selectarum, cap. 14. Anton. Faber de erroribus decade 77. errore 4. 1

Ratio quare prius de violenta eiectione, quam de canonica institutione agẽdum sit, ea est videlicet, quia vti textus refert, etiam prædo secundum iuris rigorem, restituendus est, l. si pignore, 22. §. si prædo, ff. de pignoratitia actione, 2

ne, cum spolij natura sit, quod etiamsi spoliatus iu iustam possidendi causam habeat ante omnia tamen restitui debeat, iuxta textum in l. 1. & per totum, ff. de vi, & vi armata, quod interdictum naturali ratione fuit introductũ, siquidem natura non patitur, vt aliorum spoliis nostras facultates augeamus, notat Cutrer. lib. 3. officiorum, cum nemo cum alterius iactura locupletari debeat, l. num hoc natura 14. ff. de conditione indebiti, cap. locupletari 48. de reg. iuris lib. 6.

Primo obstat tex. in l. 2. §. quædã, ff. de interdictis, l. 3. §. hoc autẽ, ff. de itinere actuque priuato, ex quibus iuribus deducitur, quod in causis possessorijs, in quibus proprietatis causa annexa est, nullatenus de possessione tractari potest, nisi prius de titulo proprietatis appareat, sed causa possessionis beneficialis habet causam proprietatis anexam, cum sine titulo beneficium Ecclesiasticum subtineri nequeat, cap. 1. de regul. iuris, lib. 6. Ergo & in præsenti antepossessionis, seu restitutionis causam de titulo docere necesse est verum huic difficultati respondendum est, verissimũ esse quod in illis causis ante restitutionẽ prius de titulo restitutionis docere necesse est, neq; interest, an sit fructus præsumptus, vel putatiuus, cum id pertineat ad plenam proprietatis cognitionem. Nec obstant verba nostri textus ibi: *Prius de violenta eiectione, quam de canonica institutione agendum est, &c.* Quia verissime est dicendum, quod in præsenti ante restitutionem, iam constabat de illius beneficij possessione, & si non ex iusto titulo, sed quia iustum esse existimabat, quare cum ex illa, etsi in iusta, iustificatione ab spoliatore fuerit obiectum, spoliatum non habuisse iustum titulum exceptio illa, ante restitutionem non admittitur, quia vt supra diximus, id pertinet ad plenam proprietatis cognitionem.

Secundò obstant verba nostri textus ibi: *Prius de violenta eiectione, quam de canonica institutione, &c.* Ex quibus constat ante vllam tituli cognitionem, seu iustificationem agi debere de possessionis spoliatione. Sed huius dubij vera decidendi ratio est, quod illius versiculi sensus sit, prius plenarie agendum esse de possessione. Nec ex inde negatur summarie in præsenti fuisse actum de canonica institutione, nec etiam obstant vltima nostri textus verba ibi: *Quia prædo etiam secundum iuris rigorem restituendus est, &c.* Ex quibus deducitur talis consideratio, quod prædo, nec etiam iniustum titulum demonstrare poterat: nam in præsenti Summus Pontifex arguit de prædone ad clericum, qui prædo non erat, quasi diceret, quod si prædo ex rigore iuris ciuilis restituendus est, multo fortius in specie nostri textus clericus ille, qui prædo non erat, Abbas in præsenti, numer. 23. Corrasius in l. naturaliter, §. nihil commune de adquirenda possessione, numer. 7. cum hoc est coniungendum sextum dubium.

Tertiò obstat textus in cap. decimas hoc titul. vbi si canonici Sancti Nicolai aduersus Parrochum interdictũ, vndè non propossuerint, eis restitutio denegatur, sed argumentum hoc dissoluitur ex eiusdem textus ratione: nam ideò ibi restitutio cessat, quia in iudicio expresse ab illis fuit confessum decimas illas Parrocho esse debitas, merito proter illam fatuam confessionem eis restitutio denegatur, vt constat ex illius textus verbis in versic. *At decimas, &c.* glossa ibi verbo: *Præsumitur.* Nec etiam obstat textus in capit. cum liberum de sepulturis, vbi spoliatus agens pro restitutione cadaueris violenter ablati, non restituitur ante omnia, imò spoliatori ante restitutionem respondere tenetur, quod est contra decisionem textus in capit. final de ordine cognitionum. Quia illius textus difficultas facile dissoluitur, si animaduertamus, quod licet verum sit, spoliatum ante omnia esse restituendum, & quod spoliatus, iure

ſepeliendi agere poſsit iudicio poſſeſſorio, tamen ſpeciale eſt in dict. cap. cũ liberum, quod ſpoliatus ante omnia nõ reſtituatur, quouſque de iure plenè cõ ſtet, ne corpori humano facile admittatur vexatio, notat Hypolitus ſingulari 199. Menochius de recuperanda remedio 1. num. 444.

7 Quarto obſtat tex. in l. 3. §. proinde, ff. de vi, & vi armata, vbi hoc interdictũ non competit ei, qui propter metum, fundum de relinquit. Cui dubio eſt dicendum ideo ibi non competere, quia dominus fundum de relinquit ex eo, quod homines exiſtimauit ad fundum venire, merito cum nemo ibi fundi poſſeſsionem nactus fuerit, & ſine corporali poſſeſsionis aprehenſione hoc interdictum non competat, mirum non eſt, quod ibi ceſſet, cum non videatur vi deiectus, qui deijcientem nõ ſpectauit,

8 ſed ante affugit. Nec ſolutioni obſtat textus in l. non ſolũm 32. §. ſi dominus de vſucapionibus, vbi in eadem ſpecie, qui vidit homines armatos ad ſuũ fundum venire, & fundum de relinquit, etiamſi nemo eorum, fundi poſſeſsionem nactus ſit, vi deiectus videtur, vt interdictum competat, quia dicendũ eſt, quod in dict. §. ſi dominus non competit interdictum, ſed tantum videiectus videtur ad hoc ſolummodo, vt poſſeſſionem amittat, & res poſsit ab alio vſu capi, quia ciuiliter, & naturaliter deſſit poſsidere, non tamen ad hoc vt interdictum reſtitutorium competat, cum à nemine poſſeſsio eſſet occupata, Oſual. ad Don. lib. 15. cap. 31. littera D.

9 Quinto aduerſus id, quod textus noſter docet videlicet hoc interdictũ non competere, niſi ei qui antea poſsidebat, quod etiam docet textus in l. 1. §. interdictum autem, & §. eum qui, ff. de vi, & vi armata, & ideò colonus ſi ab aliquo deijciatur hoc interdicto experiri non poteſt, l. 1. §. deijcitur, ff. de vi, & vi armata, obſtat textus in l. colonus 12. l. cum fundum 18. ff. eodem, ex quibus conſtat colono hoc interdictum cõ petere. Verum huic difficultati reſpondendum eſt, quod colonus in dict. l. cũ fundum 18. & in dict. l. 12. alio modo poſſeſsionem locatam retinet, ac ideò mirum non eſt, quod ei hoc interdictũ competat, cum iam non tanquam colonus: ſed tanquam verus poſſeſſor fundũ poſsideat. Neq; obſtat text. in l. 3. §. vnde vi, ff. de vi, & vi armata, vbi vſusfructuarius, qui verus poſſeſſor nõ eſt, iuxta textum in l. 1. §. per eum, ff. de adquirenda poſſeſsione, §. inde placet, inſtit. per quas perſonas nob. atque hoc interdicto vti poteſt; quia ideò vſufructuario non poſsidenti hoc interdictum cõpetit cum nominatim, & ſpecialiter à prætore ita ſit permiſſum in dict. l. 3. §. vnde vi, & ſpecialiter fuit neceſſe vt exprimeretur cum in generali regula ſupra adducta vſusfructuarius non comprehenderetur, quæ interpretatio deducitur ex l. ſi plures 9. §. 1. ff. de vi, & vi armata, Donel. lib. 15. comment. cap. 31. verſic. *Summa*.

Sexto obſtabit dicere, quod prædo, & fur æquiparantur, l. bona fides 31. §. 10 incurrit, ff. depoſiti, ſed fur reſtituẽdus non eſt, ne ex delicto ſuo commodum reportet, l. itaque fullo 12. ff. de furtis. Tum etiam, quia dolo facit petẽs quod ſtatim reſtituturus eſt, l. dolo, ff. de doli exceptione, cap. dolo 59. de regul. iur. lib. 6. Ergo neque prædo in præſenti reſtituendus eſt. Sed reſpondetur, quod prædo, & fur ſemper ſunt reſtituendi, quia exceptio criminis non impedit reſtitutionem. Nec obſtant iura in argumento adducta, quia locum habent, quãdo quis expreſſe, vel tacite conſenſit, vt prius de crimine tractaretur, aliàs autẽ ante omnia eſſet reſtituendus, cum ſibi imputare poſsit, qui de delicti cognitione ante reſtitutionem conſenſit, iuxta textũ in cap. ſignificaſti de diuortijs, tum etiã quia procedunt in petitorio, non vero in poſſeſsorio iudicio.

Sexto obſtat textus difficilis in l. 11 bona fides 31. in principio, ff. depoſiti, vbi Triphoninus affirmat, quod ſi Reus

capita-

capitalis criminis apud me centum deposuit, & postea sit deportatus, & bona eius sint fisco applicata, depositum non debet deportato restitui ob defectum dominij, quia ei obstat dominij exceptio, quæ opponi poterat. Nec difficultatem dissolues, si dixeris diuersum esse in depositio, ac in restitutione spoliati, quia conuincitur, siquidem nec prædoni (vt supra diximus) exceptio dominij obijci potest. Tum etiam, quia prædoni deponēti restitutio competit, nec exceptio dominij admittitur, l. 1. §. si prædo 39. ff. depositi, nam depositum, & spolij restitutionem comparauit, Iustinianus in l. fin. ad finem, C. de compensationibus, quare hac, & alijs omissis interpretationibus verissime est dicendum, quod in dict. l. bona fides, depositario restitutio denegatur non ob dominij defectum (vt non nulli existimāt) sed quia actionem depositi, quam habebat amiserat: nam deportatus, licet habeat ea, quæ iuris naturalis sunt, non tamen habet ea, quæ sunt iuris ciuilis, l. relegatus 14. §. 1. l. deportatus 15. ff. de interdictis, & relegatis, & quamuis depositum sit ex iure gentium, l. 4. de iustitia & iure, tamen actio efficax, & ciuilis ex eo oriri non potest; nisi inter ciues Romanos merito actio semel ex depositio adquisita, amissa ciuitate etiam amittitur, l. sunt quidam 17. ff. de pœnis, præterea quia propter crimen se quodammodo pœnæ, & amissioni bonorum, & actionum subiecit, & per omnia marent, ac si in fisco renunciasset, l. Imperatores 34. ff. de iure fisci, merito actio depositi in fiscum translata ab ipso, nō vero a deportato exerceri debet, cum ius ciuile semper præualeat iuri gentium, Anton. Faber in rationali ad eundem textum.

Septimo aduersus id, quod communiter in præsenti, notant omnes videlicet hoc interdictum nulla exceptione, vel reconuentione impediri posse, iuxta textum in capit. finali de ordine cognitionum, obstat textus in capit. 1. de mutuis petitionibus, cap. accusatores, §. cuius in agendo 3. quæstion. 8. l. 3. §. ibidem, ff. ad exhibendum, l. ille à quo 13. §. 1. ad Trebellianum. In quibus iuribus constat, quod omnes, & quælibet reconuentio, siue exceptio admitti debet, dummodo iusta, & à iure comprobata sit: igitur contra æquitatem, & ius naturale esset, vt proprietatis exceptio in præsenti auferatur, cum exceptio defensio sit, capit. 2. cap. exceptionem 5. cum alijs de exceptionibus. Sed huius dubij ratio duplex est vna fauor spoliati, altera odium spoliantis, spoliati fauor quia naturalis ratio dictat, vt res quæ de facto ab ipso ablata est, de facto etiam absque vlla mora ei restituatur, cap. 1. vt litependente, cap. oportet 3. quæstion. 1. cap. 1. hoc titul. lib. 6. odium spoliantis, quia sicut longeua causæ cognitione restitutio fieret daretur occasio spoliandi, cum spoliator ex crimine lucrum caperet meritò vt in eo puniatur, in quo delinquit, cap. an sicut de appellationibus, nulla exceptio nec reconuentio admittitur, neque exinde defensio naturalis auferetur spoliatori, sed tantum suspenditur, vsque dum restituat in pœnam spoliationis, cum restitutione facta poterit persequi ius suum in causa principali, neque obstant textus in dict. c. 1. de mutuis petitionibus, cū similibus supra adductis, quia licet regulariter procedāt, non tamen poterunt adaptari ad interdictum restitutionis, de quo noster textus loquitur Cuiacius libr. 5. obseruat. cap. 19.

Octauo obstat textus in dicta l. bona fides 31. §. 1. ff. depositi, vbi probatur, quod si prædo rei depositæ restitutionem petat, & alius qui verus dominus est eandem petat, denegatur restitutio prædoni deponenti, & dominus præfertur: ergo exceptio dominij impedit restitutionem. Cuius difficultatis ratio in eo consistit, nam id quod diximus exceptionem dominij non impedire restitutionem, intelligendum

eſt,ſi ab ipſomet ſpoliatore exceptio opponatur:ſecus vero dicendum, quàndo tertius comparet, qui verus dominus eſt,& incontinenti offertet probationes:nam tunc cum odium ſpoliantis ceſſet,præferendus eſt dominus, quomodo eſt interpretandus textus in dict. §. 1.& limitandus noſter textus, Barboſſa plures referens in l.ſi aliena 12. num.8. verſic. *Principaliter*,ff.ſoluto matrimonio.Anton.Faber in rationali ad textum in dict.l.bona fides 31.§. 1. & in verſic. *Si tamen*,& in l.qui rem 15.ff.de poſiti.Neque obſtat textus in cap.ſi cõſtiterit 12.de accuſſationibus,vbi aduerſus reſtitutionem admittitur exceptio alterius criminis,quia textus ille loquitur in iudicio petitorio,at verò nos loquimur in poſſeſſorio D.Balboa in cap. fin.de ordine cognit.à num.36.

14 Nono obſtat text.difficilis in l.ſi aliàs 7.§.velliſsime,l.ſi ad ianuã, ff.quod vi,aut clam, vbi interdictum quod vi, aut clam compenſatur,cum dolo alterius:qui idem opus vi,aut clam demolitus eſt,quare ſi cum illo interdicto egerit reperitur etiam eodem interdicto ex eo,quod opus eodem dolo deſtruxit.In cuius textus difficultate omiſſa interpretatione,quam refert Cynus, & Aluericus in l.ſi quis, C. ad legem Iuliam de vi,veriſsime dicendũ eſt, quod in dict §.belliſsime quæſtio tractatur, an ſi ego tecum agam interdicto,quod vi, aut clam obſtet mihi exceptio à te oppoſita,quod non vi,aut clam feceris, qua ſpecie ex Iuliani ſententia Vlpianus aſſerit exceptionem competere,& quidem,quia hæc exceptio etiam locũ habet in interdicto vnde vi, l.1.§. non autem,ff.de vi armata,Cuiac.lib.16.obſeruat.cap.12.Briſonius lib. 3. ſelectarum,cap 8.Duarenus in paraphaſi ad titulum,ff.quod vi,aut clam, Anton. Faber de erroribus decade 77. errore 4. Nec ſolutioni obſtat text.in l. vltima, §.fin.C.de compenſationibus,vbi cauetur poſſeſſionem alienam perperam occupantes compenſationem oppone re non poſſe,quia dicendum eſt, illius textus deciſionem procedere cum opponitur mutua petitio,& compenſatio procedens ex alia cauſa ordinaria non priuilegiata:ſiquidem cauſa reſtitutionis non debet differri propter aliã cauſam longiorem cum id ſit ſpolij priuilegium,vt ante reſtitutionem nulla compenſatio admitti valeat,dict.cap. fin.de ordine cognition.cum ſimilibus ſupra adductis.

Decimo his omnibus obſtat textus difficilis in l.ſed hæc 35. §. non ſolum de procuratoribus,vbi conſtat procuratorem actoris,cuius nomine interdictum egit cogendum eſſe in mutua actione per reum oppoſita actorem defendere,nec diſtinguit an mutua petitio ex alio interdicto deſcendat,nec ne ergo ſi procurator mutuam actionem contra interdictum nomine domini excipere cogitur , multo fortius idem dominus interdicto illo petitioni mutuæ reſpondere debet,non ſolum in ſimili interdicto, verum etiam quod magis eſt in interdicto ex alia cauſa proueniente,ne exinde melior ſit conditio procuratoris, quam domini. Qua in difficultate dicendum eſt, dict. §.non ſolum,non probare,quod interdicto vnde vi recuperandæ debeat procurator in mutua actione dominũ defendere,ſed tantum aſſerit, quod cum defendere debet,iuxta legitimos iuris terminos,hoc eſt iuxta edictum Prætoris,de quo mentio habetur in l.ſeruum 33.§.ait Prætor, ff. de procuratoribus, nam verbum actionis relatum in dict. §.ait,Prætor late pro quocunque iudicij genere,atque etiam pro interdicto, l.actiones 37.ff.de obligat. & actionib. merito illa procuratoris defenſio ſecũdum iuris regulas admittitur, videlicet in cauſis,in quibus mutua petitio eiuſdem iudicij,& interdicti eſt, & coram eodem iudice,quæ contra dominũ fieri poterat,in qua procuratoris defenſio admittitur: At vero quoties interdicti priuilegium eſt,vt cauſa celeriter tractetur, 15

ctetur,& vt prius restitutio fiat, vt in nostro textu tunc procurator dominũ defendit,sed opportuno tamen loco,& tempore videlicet postquam semel fuerit facta restitutio;nam tũc poterit mũ tuas actiones exercere,iuxta textum in l.si quis,§.ad fundum,C. ad legem Iuliam de vi publica,notat Anton. Faber in rationali ad textum in dict.l. sed hæc 35.§.non solum de procuratoribus.Reliqua videri opportet apud Antonium Pichardum in §.in summa de interdictis à num.9.& seq.

Ad textum in cap.conquerẽte 7.hoc tit.

DE materia huius textus dicẽdum est, in cap.grauis hoc tit.ad quem vos remitto.

Ad textum in cap. grauis 11. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Violentus rem cum fructibus etiã qui percipi potuerunt restituere damna resarcire,& de interijs illatis satisfacere compellitur.*

2 *Ratio assignatur.*

3 *Accipiens rem alienatam in fraudem creditorum an rem cum fructibus restituere teneatur.*
Explicantur & conciliantur text. in l. final,§.non solum,& in l.ait prætor 10. §.per hanc,& in §.prætoria, ff. quæ in fraudem cred.

4 *Fructus an restituere compellatur emptor bonæ fidei.*
Explicantur tex.in l.qui scit,§. bonæ fidei emptor,ff.de vsuris, & l. bonæ fidei emptor,§.in contrarium,ff. de adquir.rerum dom.

5 *Missus in possessionem ex primo decreto an fructus perceptos faciat suos?*
Explicatur textus in l. Fulcinius, §. diuus quoque,ff.ex quib.caus. in possess.

6 *Hæres depositi malæ fidei ad vsuras pecuniarum quas non fænerauit non tenetur.*
Explicatur tex.in l.si nauis 62. ff. de reivind.

7 *Emptor malæ fidei fructus restituere tenetur.*
Explicatur tex.in l.si fundum 17. C. de reivind.

8 *Emptor stipulatus rei emptæ vacuam possessionem quando & fructus venditor restituere teneatur.*
Explicantur text.in l.3.§. si emptor, ff.de action.empt.& in l. si stipulatus sit,ff.de vsuris.

9 *Bonæ fidei possessor non tenetur vsura. fructuum præstare.*
Explicatur text.in l.hæres,§.1.de pet. hæred.

10 *Fructus quando veniant in iudicijs particularibus,vel vniuersalibus.*

11 *Fructus hominis mortui petiti, quando debeantur?*
Litis contestatio malam fidem inducit.
Explicantur tex.in l.pen.ff.de reivindic.& in l.Iulianus,§.1.ff.eodem.
Fructus rei petitæ,quæ percit absque possessoris culpa non debentur.

12 *Prædo an fructus rei locatæ suos faciat.*
Explicatur tex. in l.si vrbana prædia 55.ff.decondict.ind.

13 *Fructuum æstimatio facienda est habito respectu ad personam spoliati, non vero spoliantis,& quid in alijs possessoribus?*
Explicantur text.in l.patri pro filio 27. §.si pecuniam,versic.Et quis,l.2.C.de fruct. & lit.ex p. l.ait Prætor 10. §. per hanc,ff.quæ in fraud.cred.& l.cum hæreditas,§6.ff.de pet.hæred.

14 *Vxor an adquirat fructus ex re sibi à marito donata?*

15 *Donatio inter virum,& vxorem prohibi-*

hibita est, quando alter exconiugibus efficitur pauperior.

16 *Bonæ fidei possessor non tantum fructus naturales, sed etiam industriales suos facit.*

17 *Explicatur tex. in §. si quis à non domino, instit. de rerum diuisione.*

18 *Bonæ fidei possessor omnes fructus cõsumptus sibi adquirit præterquam naturales extantes.*

Explicatur text. in l. bonæ fidei emptor 48. ff. de adquir. rerum domin. & in l. certum 22. C. de reivind.

17 *Partus ancillæ furtiuæ apud bonæfidei possessorem editum, & conceptum ab eo vsucapi potest, & idem in pecudibus.*

Explicatur text. in l. qui vas, §. ancilla autem, ff. de furtis.

20 *Id quod ex re nostra nascitur ad nos pertinere debet.*

31 *Bonæ fidei possessor fructus consumptos restituere tenetur, quando ex illis factus est locupletior. Quod qualiter procedat ibi declaratur.*

Explicatur l. item veniunt 20. §. præterea versicul. Eos, ff. de petition. hære. & l. 1. C. eod.

22 *Fructus hæreditatem augent.*

23 *Fructuum donatio an inter virum, & vxorem permissa sit.*

Explicatur text. in l. fructus 45. ff. de vsuris.

CONCLVSIO.

1 *Violentus rem cum fructibus, etiam qui percipi potuerunt restituere dãna, resarcire, & de iniuris illatis satisfacere compellitur.* Cõsonat textus in cap. conquerente cum alijs hoc titul. cap. cum causa 22. de officio deleg. cap. bonæ 51. de appellation. cap. non liceat Papæ 12. q. 2. l. bona fidei emptor, §. in contrarium, ff. de adquirendo rerũ dominio, l. fructus 34. l. si navis 62. §. fin. de reivindicatione, l. si ea res de actionibus empti, l. videamus 38. vers. *Et ideo*, cum alijs, ff. de vsuris, l. 1. §. qui vi, ff. de vi & vi armata, l. sed etsi 28. §. sed & fructus, l. si possessor 55. l. euicta 58. l. cum hæreditas 59. ff. de petitione hæreditatis, l. ait Prætor, §. per hãc, ff. quæ in fraudem creditorum, l. sed & partus 12. in princip. ff. de eo quod metus causa, l. apud Iulianum 40. §. 1. de leg. 1. l. sed & partus 12. in princip. ff. quod metus causa, l. si fundum, C. de reivindicatione, l. 3. C. de cõdit. ex lege, l. 2. C. de fructibus & litium expensis, §. si quis à non domino de rerum diuisione, §. etsi rem, inst. de officio iudicis, l. 12. tit. 17. p. 1. l. 44. titul. 28. p. 3. l. 9. & 10. tit. 10. p. 7. tractant Couarr. in reg. peccatum 2. p. §. 6. nu. 4. Thomas Sanchez lib. 2. moralium, cap. 23. n. 17. Ioannes Garcia de expensis, c. 23. n. 42. Fachin. lib. 1. contr. c. 59. Coralius lib. 5. Miscellanearum, cap. 8. & 9. Conanus lib. 4. comment. c. 1. Castillo lib. 1. de vsufructu, c. 36. Cuiac. tract. 4. ad Africanum in l. cum hæreditas, ff. de petitione hæreditatis, & in §. siquis à nõ domino de rerum diuisione, & in commentarijs ad titulum, C. de condition. ex lege in fin. & lib. 15. resp. Papin. in l. 1. ff. de is quibus, vt indignis, & lib. 15. obseruat. c. 20. Don. lib. 4. comment. c. 24. & lib. 2. cap. 5. Osu. ibi lit. H. Anton. Faber 1. tom. de erroribus decade 7. errore 6. idem lib. 4 coniect. c. 17. Amaya lib. 2. obseruat. c. 16. Ant. Pichard. in d. §. si quis a non domino, & in d. §. etsi in rem, instit. de officio iudicis.

Ratio quare spoliato omnes res simul cum fructibus restituendæ sunt ea est, quia cum violentus possessor per interdictum, vnde vi restituere compellatur, l. 1. & per totum, ff. & C. vnde vi, & restitutio sit in pristinum statum plena repositio, & in ea, omnia ablata, fructus & possessiones comprehendantur, l. quod si minor, ff. de minoribus, l. patri pro filio 27. §. 1. in fine, ff. eodem, l. cum Prætor 81. de verbor. significatione, iusta de causa violentus possessor non solũ ad restitutionem fructuum perceptorum, sed & percipiendorũ tenetur, præcipuè, quia violentus possessor, malæ fi- 2

dei

dei possessor est, qui nullos fructus percipere potest, dict. §. si quis à non domino, quod & in malæ fidei possessore procedit, etiam si violentus non sit cum ex malitia sua nullum debeat commodum reportare, l. itaq; fullo, §. 1. ff. de furtis, cap. intelleximus de iudicijs, cum nemo, cum alterius iactura locupletari debeat, l. nam hoc natura 14. ff. de conditione indebiti, cap. locupletari de reg. iur. lib. 6.

3 Primò obstat textus in l. fin. §. non solum, ff. quæ in fraudem creditorum, vbi is qui in fraudem creditorum rem accepit fructus medio tempore perceptos, hoc est, ante litis contestationē restituere non tenetur, quod omnino contrarium, docet textus in l. ait Prætor 20. §. per hanc actionem, & in §. præterea, ff. quæ in fraudem creditorū. In qua iuriū cōtrarietate ad notādum est, quod alienata in fraudem creditorum rescinduntur actione Pauliana, ac si in bonis creditorum semper remansissent, §. si quis in fraudem, instit. de actionibus, l. 1. ff. quæ in fraudem creditorum, l. videamus 14. §. in Fabiana, ff. de vsuris, sed hæc actio tantum competit aduersus eum, qui conscius fraudis fuit, l. si debitor 7. ff. quæ in fraudem creditorum, non tamen aduersus ignorantem, nisi titulo lucratiuo rem possideat, l. ait Prætor, §. simili modo, el primero, ff. quæ in fraudem creditorum, l. ignoti 5. C. de reuocandis donationibus, merito in dict. l. finali, §. non solum fructus interim percepti, hoc est ante contestationem non restituuntur, quia percipiens ignarus fraudis fuit, & consequenter bonæ fidei possessor, & cum fructus illi, alienationis tempore fundo cohærentes non essent cum ex illis non fraudentur creditores, merito sibi adquirit, Anton. Faber. lib. 20. coniecturarum, cap. 14. Squifordegerus lib. 1. tract. 8. per totum, Don. lib. 23. comment. cap. 18. Osuald. ad eūdem lib. 20. cap. 5. littera A. D. Amaya lib. 3. obseruat. iuris, cap. 1. §. 2. Cuiac. lib. 11. resp. Papin. in l. pupilli debitor 96. ff. de solutionibus, Anton. Pichard. in dict. §. etsi in rem, num. 82. instit. de officio iud.

Secundo obstat textus in l. qui scit, 4
§. bonæ fidei emptor, ff. de vsuris, vbi si quis à non domino bona fide fundum emerit, & ante fructuum perceptionē cognouerit fundum esse alienum, nihilominus fructus percipere potest, quod omnino contrarium, refert textus in l. bonæ fidei 48. §. in contrarium, ff. de adquirēdo rerum dominio, sed horū iuriū controuersia ex eo dissoluitur, quod etsi verum sit, quod malæ fidei possessor nullos fructus percipere possit, tamen in dict. §. bonæ fidei emptor, eos percipere potest, quia ante euictionis sententiam in foro exteriori semper bonafides præsumitur: nam etsi post contestationem fructus reuocabiliter possit percipere, tamen pronūciata euictionis sententia omnes restituere tenetur, Fachineus lib. 1. controuersiarum, capit. 59. Donel. lib. 4. commentariorum, capit. 24. Iulius Pacius legum Conciliatarū, centuria 5. q. 4. Anton. Pichar. in d. §. si quis à non domino, num. 10.

Tertiò obstat tex. in l. fulcinius, §. di- 5
uus quoque, ff. quibus ex causis in possessorem catur, vbi missus in possessionem ex primo decreto cognoscens hæreditatē ad se non pertinere potest ex illa fructus percipere. Augetur que difficultas ex eo, quod missus in possessionem ex primo decreto, vti inferius dicemus, nō efficitur possessor, & fructus absq; possessione percipi nō possunt, cuius tex. difficultas dissoluitur ex eo, quod ideò in d. §. diuus quoq; Pius, etiā absq; possessione cū mala fide fructus percipiūtur, quia id specialiter fuit admissum ex rescripto diui Pij propter nimiam rei contumaciā, quæ interpretatio deducitur, ex verbis illius tex. ibi: *Diuus quoq; Pius rescripsit*, Pich. in l. si finita, §. Iulianus de damno infecto cap. 2. num. 12.

Quarto obstat tex. in l. si nauis 62. ff. 6
de reiuindication. vbi si hæres depositi malæ fidei possessor sit, si pecuniam;

depo-

depoſitam non attingat. Hoc eſt, ſi eam non fænerauerit, non tenetur domino reſtituere vſuras, quas ex illis pecunijs percipere potuit: & tamen vſuræ fructuum vicem retinent. Augetur que difficultas ex prima illius textus parte, vbi ſimiliter hæres ille malæ fidei poſſeſſor ſi nauem non locauerit, tenetur domino reſtituere mercedes, quas ex locatione verus dominus percipere potuerat, & tamen vſuræ, & vecturæ nauium æquiparantur, Anton. Pichardus in dict. §. ſi quis à non domino, numer. 7. Cui difficultati vt ſatisfaciamus meminiſſe opportebit diſcrimen conſtituendum eſſe inter collationem pecuniæ, & nauium locationem: nam pecuniæ collocantur periculo dantis non veri domini: at vero naues non locantur periculo dantis, ſed veri domini, quare mirum non eſt, quod fructus pecuniæ non perceptos malæ fidei poſſeſſori non imputentur, ſiquidem ſibi permiſſum erat à periculo fæneratioris recedere, forte quia ſuſpectum debitorem inueniſſet; at vero de fructibus ex naui non perceptis tenetur, quia periculum nauis ſibi imputari non poterat, ſed vero domino Cuiacius lib. 6. quæſtion. Papinian. in dict. l. ſi nauis, ff. de reivindicatione, Anton. Faber in rationali ad eundem textum.

7 Quinto obſtat textus in l. ſi fundum 17. C. de reivindicatione, vbi ſi quis mala fide fundum à non domino emerit, fundum cum fructibus perceptis reſtituere tenetur, non vero de percipiendis, ſeu quos verus poſſeſſor percipere potuit. Verum huic difficultati reſpondendum eſt, ibi ſolum de perceptis, non vero de percipiendis reſtitutionis mentionem haberi, quia de illis ſolùmodo Imperatoribus quæſtio fuit propoſita: nam aliud eſſet dicendum, ſi de cæteris quæſtio haberetur, Donel. libr. 20. commentariorum, cap. 5. Oſualdus ibi littera K.

8 Sexto obſtat text. in l. 3. §. ſi emptor, ff. de actionibus empti, & venditi, vbi ſi emptor ſtipulatus eſt rei venditæ vacuam poſſeſſionem tradere, & emptor ex ſtipulatione agat ad rem ſimul cum fructibus reſtituendam, & ſi res reſtitui debent, non tamen cum fructibus interim perceptis, quod omnino contrarium, refert textus in l. ſi ſtipulatus ſit, ff. de vſuris, ſed in hac iurium pugnantia animaduertere oportet, multum referre, an venditor ſtipulatus ſit rem dare ſimul, & vacuam poſſeſſionem tradere, an vero ſtipulatus ſit rem dare, vel tantum vacuam poſſeſſionem tradere: nam in primo caſu rem ſimul cum fructibus præſtare tenetur, quomodo obtinet textus in dict. l. ſi ſtipulatus 4. ff. de vſuris. In ſecundo vero caſu etſi teneatur rem reſtituere, non tamen tenetur fructus interim perceptos, & ita obtinet textus in dict. l. 3. §. ſi emptor, ff. de actionibus empti, & venditi, Anton. Faber in rationali ad eundē textum, Iulius Pacius legum cone. centuria 5. quæſt. 4.

9 Septimo obſtat textus in l. nec eorū 15. ff. de vſuris, vbi malæ fidei poſſeſſor non tenetur vſuras fructuum præſtare, ſed ideo non tenetur eas præſtare, ne in finitæ præſtationes in iure admitterentur, l. 2. §. indēnitas, ff. de adminiſt. rerū ad ciuitatē pernētiū, l. 3. §. vlt. ff. de vſuris, Anton. Faber. in rationali ad textum in l. hæres 51. §. fructuum, ff. de petitione hæreditatis, Cuiac. lib. 6. reſp. Pauli in dict. l. nec eorum. Neque obſtat textus in l. hæres, §. 1. ff. de petitione hæreditatis, ex quo conſtat fructuum perceptorum vſuras ante petitam hæreditatem petendas eſſe, quia diſcrimen verſatur inter iudiciū particulare, & vniuerſale: nā in particulari rei petitæ fructus ante conteſtationem non veniunt, ſed tantum officio iudicis, tanquam illius iudicij acceſſorij præſtantur, & cum accēſsio acceſsionis in iure nō admittatur, l. fi. C. de vſuris, iuſta de cauſa in particularibus iudicijs vſuræ non debētur, at vero in vniuerſali, cū fructus hæreditatis

hare-

hæreditatem ipsam augeant, l. item veniunt, §. fructus, ff. de petitione hæreditatis, & petita hæreditate fructus ante litis contestationem percepti, cum re ipsa veniant, non vt accessiones officio iudicis, sed principali actione, ideò ex fructibus ex hæreditate perceptis vsuræ etiam debentur, post contestationem vero non debentur, cum iam non augeant hæreditatem, sed potius eius accessionis dicantur: nam etsi fructus debeantur ex pecunia, tamen vsuræ nõ præstantur, dict. l. item veniunt, §. fructus, ff. de petitione hæreditatis, Anton. Faber in rationali ad eundem textum Cuiac. lib. 2. responsorum, Papinian. in dict. l. hæres 51. de petitione hæreditat. Donel. lib. 19. cap. 14. Amaya lib. 3. obseruat. cap. 2. num. 86.

Octauo obstat textus in l. penultima, ff. de reivindicatione, vbi Paulus ex 11
sententia Labeonis asserit, mortuo homine petito post inchoatum vindicationis iudicium, fructus vsque ad tempus quo vixit stimados esse, & tamen post contestationem quis in mala fide constituitur, l. sumptus 48. ff. de rei vindicatione, l. etsi, §. si ante, ff. de petitione hæreditatis. Augetur que difficultas, ex textu in leg. Iulianus, §. 1. ff. de reivindicatione, vbi ex Vlpiani sententia fructus non tantum quo ad hominis mortem, sed etiam quo ad rei iudicatæ tempus debentur: ergo ex Labeonis sententia constat malæ fidei possessorem fructus posse percipere, sed præsens Consultorum conflictus facile dissoluitur, si animaduertamus, Paulum ex Labeonis sententia nihil contra Vlpianum dixisse in dict. §. 1. nam ad notandum est, mortuo homine petito, vel repetita perempta, post inchoatum vindicationis iudicium, quo ad fructuum restitutionem discrimen versari, an dolo, seù culpa; an vero sine dolo decesserit: nam in primo casu fructus debentur, vsque ad rei iudicatæ tempus, & ita obtinet Iuliani sententia in dict. l. Iulianus, §. 1. At vero in secundo casu, si sine possessoris culpa perierit, Labeonis sententia tenenda est; quam refert Paulus in dict. l. penultima, vt dumtaxat, quo ad seruus vixerit fructus stimentur, Anton. Faber libr. 2. coniecturarum, cap. 6. & in l. penultima, ff. de reivindicatione, Cuiac. in l. fructus 33. ff. de reivindicatione, Anton. Pichardus in §. etsi in rem, instituta de officio iudicis, numer. vltim.

Nono, obstat textus difficilis in l. si 12
vrbana prædia 55. ff. de conditione indebiti; vbi ex Papiniani sententia constat, quod si prædo conductori vrbana prædia locauerit, quidquid conductor mercedis loco præstitit accipientis prædonis facit, adeò vt nec ab eo repetere possit, & tamen principiũ iuris est, mercedes loco fructuum esse (vt supra diximus) ergo quia prædo mercedes sibi adquirere non poterat. Cui difficultati occurritur si dixeris prædonem ibi nõ adquirere fructus per se ipsum, sed per alium, hoc est per conductorem: nam si conductor rem alienam pignori dederit, creditor ex re aliena nomine debitoris fructus in sortem computare tenetur, l. si pignore, §. si prædo, ff. de pignoratitia actione, idem etiam est dicendum in vecturis nauium, si prædo nauem alienam locauerit, & in mercedibus seruorum, si prædo serui alieni operas locauerit, ita vt sensus sit, quod qui mercedem, fructus, vel vsuras soluit à fure ipso conducere non possit: postea tamen dominus recte cum prædone agit, vt omnes fructus perceptos, sibi simul cum re restituere teneatur. Neque solutioni obstat secunda illius textus pars, vbi si seruus se ipse locauerit, & operas prædoni retullerit, operæ illæ interim non fiunt prædonis, seu falsi domini, sed ab eo, à vero condici possunt: nam textus ille in 2. part. loquitur quando non prædo locauit, sed ipse met seruus se locabit, notat Cuiacius libr. 6. quæstion. Papinian. in dicta l. si vrbana 55. ff. de conditione indebiti.

Deci-

Decimo aduersus id,quod commu
13 niter in præsenti notant omnes, nempe fructuum stimationem fieri deberi non habito respectu ad personam spoliãtis,sed ad personam spoliati, iuxta textum in dict.l.si nauis 63.§.generaliter, ff.da reivindicatione,l. apud Iulianum 40.§.fructus,ff.de legat.1.l.sed & partus,ff.quod metus causa, valde obstat text. in l.patri pro filio 27.§.si pecuniam,versicul.*Ex quos scilicet*,ff. de minoribus,l.2.C.de fructibus, & litium expensis,l.ait prætor 10.§.per hanc, ff. de eis quæ in fraudem creditorum, §.si in rem,instit.de officio iudicis, in quibus iuribus cauetur fructuum percipiẽdorum stimationem fieri debere habito respectu ad personam possessoris, non vero petitoris.Sed huic dubio commune responsum est, videlicet quod tum demum fructuum stimatio debetur habito respectu ad personam spoliatam,casu in quo similiter eosdẽ fructus cum eadem stimatione spoliatus percipere potuisset: At vero si eos non esset percepturus, sed propter singularem industriam possessoris percipi potuerunt restituendi non sunt,cum tunc fructus rei non sint,sed potius negationis,& industriæ,l.3.ff. ad legem Falcidiam,Menochius de recuperanda remedio 1.num.44.Anton. Pichardus in dict.§.si quis à non domino,numer.20. & in dict.§.etsi in rem,numer.67. Nec obstat textus in dict.l.cum hæreditas, 56.de petitione hæreditatis,vbi fructus percepti à possessore restituendi sunt, quamuis petitor eos percepturus non esset,quia textus ille loquitur, quando fructus,iam sunt percepti, non percipiendi:nam tunc restitui debent, licet actor non fuisset eos percepturus,ratio est,quia cum res ipsa vero domino debeat esse fructifera,non vero malæ fidei possessori,ideò iusta de causa, iam perceptos restituit, etsi dominus non esset percepturus,Lesius de iustitia, & iure.lib.2.cap.12.num.118.Sanchez in summa lib.2.cap.23.num.105.& 123. Bonacina 2.tom.de restitution.in genere,disputat.1.quæstion.31.puncto vlt. §.2.propositione 7.num.1.

Vndecimo obstat textus in l. fru- 14
ctus 45.ff.de vsuris,vbi vxor potest fructus adquirere ex re sibi donata à marito,& tamen inest in mala fide, siquidẽ errans in iure male fidei possessor est, cap.qui contra de regul.iuris, libr.6.l. quemadmodum de agricolis, & censitis,& dubium non est, quin vxor quæ existimat inter virum,& vxorem donationem valere in iure erret,cum a iure ipso sit prohibita,l.1.& per totum, ff. de donation.inter. Sed huic difficultati satisfieri potest si dicamus,ideò ibi vxorem fructus industriales adquirere pos
15 se,siquidem tantum donationes illæ inter virum,& vxorem à iure prohibeantur,ex quibus donans efficitur pauperior,l.si sponsus 5.§.si maritus 2. ff. de donation.inter:ideò ex re donata industriales fructus vxor sibi adquirit, quia in illis bonæ fidei possessor dicitur cum non tam ex ipsa re, quam ex industria possidentis proueniant,& ex illis donans non efficiatur pauperior,l.de fructibus 18.de donation.inter,Anton. Faber libr.4.coniecturarum,cap.18.Thomas Sanchez de matrimon.lib.6.disputation.16.num.7.Osuald.ad Donel.lib. 4.ad Don.lib.4.cap.25.littera A.

Duodecimo aduersus id, quod in 16
præsenti notant Doctores,omnem videlicet bonæ fidei possessorem non tantum fructus industriales,sed etiam naturales suos facere,iuxta textum in dicto §.si quis a non domino,l.sed & loci 4.§.post litem,ff.finitum regundorum, l.certum,C.de reivindicatione,l.in pecudum 18.de vsuris,l.4.§.lana de vsucapionibus,l.quæsitum 40. de adquirendo rerum dominio,Anton.Faber. libr. 4.coniecturarum,cap.17.Donel.libr.4. commentariorum,cap.25. Osuald. ibi littera P.Faquineus lib.1.controuersiarum,cap.57.Cuiac.tract.7. ad Africanum in dict.l.quæsitum 40.ff.de adquirendo rerum domin.valde obstat tex-

tus

tus in l. cum autem, §. finali, ff. de ædilitio ædicto, vbi si quis bona fide à non domino animal emerit, & diu possederit si ob morbositatem res redibita sit fructus interim perceptos sibi non adquirit, sed restituere tenetur. Sed huic difficultati vt occurratur, respõdẽdũ est, text. illum loqui, in ædilitio ædicto, & in redibitoria actione, vbi res redditur & contractus ipso iure rescinditur & omnia restituuntur, ac si emptio, & venditio nullatenus fuisset facta, l. 6. eiusdem tituli; ideòque quemadmodũ, si res vendita non fuisset omnes fructus rei apud venditorem mansissent: ita similiter iustum est, vt restituta re omnes fructus cum ea restituantur, l. 1. §. aiunt, ff. de ædilitio ædicto, Benedictus Pinelus in l. 2. C. de rescindẽda vẽdit. 2. part. cap. 4. num. 3.

17 Decimotertio obstat textus in §. si quis à non domino de rerum diuision. vbi Iustin. docet quod is qui à non domino bona fide fundum emit, fructus, quos perceperit, suos facit pro cultura, & cura, consideratio est: ergo si in illis non est cultura, nec cura, eos adquirere non poterit, ac per consequens naturales non lucratur, cum in illis non detur cultura, & cura, sed huic obiectioni respondebis, quod etsi verba illa: *Pro cultura, & cura*, propriè loquendo ad industriales fructus tantum referantur, tamen magis propriè verbum illud, *cura*, ad naturales, & verbum illud, *cultura*, ad industriales referri debet, ita vt sensus sit, quod bonæ fidei possessor omnes fructus tam naturales, quam industriales sibi adquirat industriales, *pro cultura*, & naturales, *pro cura*, notat Anton. Faber lib. 4. coniect. cap. 17.

18 Decimoquarto aduersus id, quod in præsenti notant omnes videlicet, quod etsi verum sit bonæ fidei possessorẽ omnes fructus consumptos sibi adquirere, tamen naturales extantes restituere debere, iuxta textum in l. qui scit, §. 1. & 2. ff. de vsuris, Donel. lib. 4. comment. cap. 25. & 26. Valde obstat text. in l. bonæ fidei emptor 48. ff de adquirendo rerum dominio, vbi Paulus asserit bonæ fidei emptorem percipiendo fructus ex aliena re suos facere, non tantũ quos diligentia sua peruenerunt, sed & omnes, ea nimirũ ratione, quia quoad fructus attinet, *loco domini pene est*. In cuius textus difficultate omissa interpretatione, quam refert Pich. in dict. §. si quis à non domino num. 13. Fachineus lib. 1. controuersiarum c. 37. Amaya lib. 2. obseruat. cap. 16. num. 13. verisimè est dicendum Paulum in dict. l. bonæ fidei emptor, tantum loqui de fructibus industrialibus, quos omnes tam extantes, quam consumptos sibi adquirit, neque obstant verba illa: *Sed & omnes*, quia non debent referri vniuersaliter ad omnes fructus, sed particulariter tantum ad omnes, qui diligẽtia, & cura non solum propria ipsius bonæ fidei possessoris peruenerunt, sed etiam alterius oppera adquisiti sunt, vel adhuc extant, Don. lib. 4. comment. c. 25. & ibi Osu. lit. A. idem Don. in tract. de fructibus, cap. 4. Neque obstat textus in dict. l. certum 22. C. de reivindicat. vbi possessor bonæ fidei præstat omnes fructus extantes, quia ibi fructus extantes accipiuntur pro pendentibus nõdum ab ipso solo separatis, quos bonæ fidei possessor suos non facit, cum adhuc pars fundi censeatur, l. fructus 44. l. si fundi 53. de reivindicat. l. si pendentes 22. ff. de vsufructu, Don. lib. 4. cap. 26. Osual. ibi lit. C.

Decimoquinto, obstat text. in l. qui vas, §. ancilla autem, ff. de furtis, vbi cũ 19
Vlp. dixisset partum ancillæ furtiuæ, apud bonæ fidei possessorem editum, & conceptum ab eo vsucapi posse, statim prosequitur affirmans idẽ esse obseruandum in pecudibus: ergo bonæ fidei possessor statim fructus non adquirit, siquidem vsucapio desideratur. In cuius textus difficultate omissa interpretatione Conani lib. 3. comment. c. 15. num. 13. Cuiacij in l. 4. §. lana de vsucapionibus, Fabri in rationali ad tex-

tum in l. si ego 11. §. 4. de Publiciana in rem actione, Osuald. ad Donel. lib. 4. cap. 26. littera C. veriorem existimo, quam refert eruditissimus Amaya lib. 3. obseruationum, cap. 1. §. 1. num. 35. dum asserit æquiparationem factam ab Vlpian. in dict. §. ancilla, versicul. *Idem & in pecudibus*, non esse extendendam ad secundam speciem, sed ad primam, hoc est ad partus ancillarum, qui fructus nomine non comprehenduntur, qui siue editi, siue conceptisint apud bonæ fidei possessorem vsucapi debent, non vero ad versiculum ex furtiuis equis, quia cum hi fructus nomine comprehendantur, statim absque vsucapione ad bonæ fidei possessorem pertinent, notat Pinelus libr. 2. selectarum, capit. 1. numer. 85. Neque obstabit dicere, nunquam fructus à bonæ fidei possessore adquiri posse ex regula illa, qua docemur, quod id quod ex re nostra nascitur ad nos pertinere debet, l. item 6. l. ergo 30. §. 1. de adquirendo rerum dominio, §. item rei, institutæ de rerum diuisione, quia dicendũ est, quod licet inspecto iurisrigore fructus, ex dictis iuribus ad dominũ nõ ad bonæ fidei possessorem pertinere deberent, tamen æquitas suadet, vt in premium curæ, & culturæ bonæ fidei possessor industriales extantes, & naturales consumptos adquirat, cum non tantum domino, sed & Reipublicæ interfit fundum collere, Donelum libr. 4. cap. 26. 20

Decimo sexto obstat textus in l. item veniunt 20. §. præter, versicul. *Eos*, ff. de petitione hæreditatis, l. 1. C. eodem, vbi bonæ fidei possessor tenetur fructus, etiam consumptos restituere, dummodo ex illis sit factus locupletior, sed vt illorum iurium difficultas dissoluatur, distinctio est adhibenda inter iudicium vniuersale, quale est petitio hæreditatis, & particulare vti est reivindicatio: nam in primo bonæ fidei possessor tenetur restituere fructus consumptos, & ita obtinent iura in argumento adducta: secus in secundo, ratio differentiæ in eo consistit, quia ex Senatus Consulto Diui Adriani relato in dict. l. item veniunt, §. præter, & in dict. l. 1. cauetur ne bonæ fidei possessor lucrum ex hæreditate percipiat: nam fructus hæreditatem augent, l. illud 41. §. prædo, ff. de petitione hæreditatis, & quemadmodum damnum sentire non debet, & eam restituet, ac si nũquam possediset: ita similiter, nec lucrum ex ea capere poterit, quæ ratio cessat in reivindicatione, & in cæteris particularibus iudicijs, l. venditor 21. ff. de actionibus empti, & venditi, ideò iusta de causa bonæ fidei possessor fructus consumptos restituere non debet, etiamsi ex illis sit factus locupletior, notat Fachineus libr. 1. controuersiarum, cap. 58. Pinelus in l. 2. C. de rescindenda venditione 2. part. cap. 4. num. 60. & 74. Ant. Fab. lib. 4. coniecturarum cap. 17. Donel. lib. 19. commẽtar. cap. 13. Osual. ibi littera B. 21

Decimo septimo, obstat textus in dict. l. fructus 45. ff. de vsuris, vbi bonæ fidei posseſsor, hoc est vxor solummodo fructus industriales, sibi adquirit, naturales autem etiam consumptos restituere tenetur, & fructuum donatio inter virum, & vxorem permissa est, l. de fructibus 17. ff. de donation. inter. Qua in difficultate dicendum est, quod & si verum sit, quod fructuum donatio inter virum, & vxorem sit permissa, id tamen, vt supra diximus, verum est in fructibus industrialibus, ratio est, quia ex illis donans non efficitur pauperior, merito ex donatione illa bonæ fidei possessor efficitur, sed cum hæc ratio cesset in naturalibus, qui natura ipsa producuntur, cum ex illis donans efficiatur pauperior, etiam consumptos restituere tenetur, cum in illis donatio sit prohibita, l. 1. 3. & per totum, ff. de donation. inter, Osuald. dict. libr. 4. capit. 25. littera A. Neque obstant verba dictæ legis fructus, ibi: *Sicut nec cuiuslibet bonæ fidei possessoris.* Quia nõ 23

sunt

sunt generaliter accipienda, ita vt bonæ fidei possessor, nec naturales consumptos, sibi adquirat, sed particulariter tantum in specie illius textus, qua si sensus sit, vxorem non lucrari fructus naturales sicuti lucrari poterat alius quilibet bonæ fidei possessor, Cuiac. in dict. l. fructus, Anton. Faber dict. lib. 4. coniect. cap. 17. Sanchez de matrimonio lib. 6. disp. 16. num. 7.

DE IMPENSIS.

CVM fructus intelligantur deductis impẽsis, l. quod in fructus 46. ff. de vsuris, l. fructus 7. ff. solut. matrim. ideò antiquorum vestigijs inhærendo oppere præcium duxi iura circa impensas agentia interpretari, quare primo de illis, & secundo de remedijs, quibus consequi possunt agendum erit.

SVMMARIVM.

1 *Bonæ & malæ fidei possessor necessarias impensas deducit, vtiles vero neuter, licet bonæ fidei possessori ex varijs causis succurratur, & vterque si egenus fuerit absque detrimento rei eas tollere possit. Idque in voluptarius quoque procedit.*

2 *Ratio assignatur.*
Locupletari cum alterius iactura nemo debet.

3 *Fur expendens in alendo infante quẽ surripuit eum absque deductione impensanem restituere debet.*
Explicatur l. 1. C. de Infantib. ex posit.

4 *Malæ fidei possessor non deducit impẽsas in colligendis fructibus factas, quod intellige, vt ibi.*
Explicatur text. in l. si seruus 27. §. si alium. ff. ad l. Aquil. & l. si seruus 25. ff. de pignorat. act.

5 *Expensas factas in erudiendo seruo alieno, vel edificio bonæ fidei possessor repetit, & ibi declaratur.*
Explicatur tex. in l. id que 45. §. illud, & in l. si autem 27. § sed si puerum, ff. de action empti.

6 *Explicatur text. in l. si id quod, §. 1. ff. de donat inter.*

7 *Malæ fidei possessor an vtiles impensas deducere possit, & num. 8.*
Explicatur text. in l. plane 41. ff. de petit. hæred.

8 *Malæ fidei possessor impensas vtiles deducere potest quoties absque detrimento rei illas abradere pot.*
Conciliantur text. in l. adeò 7. §. ex diuerso. ff. de adquir. rer. domin. & §. ex diuerso, instit. de rerum diuis. & in l. 2. C. de reivind.

9 *Maritus vtiles impensas in rebus dotalibus factas deducit.*
Explicatur text. in l. diuortio 7. §. si vir. ff. soluto matrimon. & l. fin. ff. de fund. dotal.

10 *Marmor qui non renascitur non est in fructu. Secus de illo qui renascitur*

11 *Lapidicinæ inuentæ in fundo mulieris dotales efficiantur.*

12 *Impensæ necessariæ ipso iure dotem minuunt, & à marito retineri potest donec fuerit satisfactum, & num. seq.*

13 *Explicatur text. in l. stichum 56. §. quod dicitur ff. de iure dot.*

14 *Si maritus vxori dotem legauerit eius hæres necessarias impensas deducet non autem vtiles.*
Explicantur tex. in l. Mæuio 41. §. à me ff. de legat. 2. & l. dote 5. ff. de dote præleg.

15 *Creditor cui domus hypothecata est, an teneatur resarcire impensas ei, qui ex causa damni infecti missus fuit in possessionem.*
Explicatur text. in l. cum postulassem 44. §. damni infecti ff. de damno infecto, & l. Paulus, §. domus. ff. de pignorib.

16 *Impensæ voluptariæ aliquando necessariæ redduntur, & vtiles.*
Explicatur tex. in l. vtiles, §. fin. ff. de petit. hæred.

17 *Omissa retentione per doli mali ex-*

ceptionem à bonæ, vel malæ fidei possessore oppositam circa impensas, nullum remedium erit ad earum recuperationem.

18 Explicatur text. in l. si pupilli 6. §. sed si quis ff. de negot gest. & numer. seq.
Gerens alienæ negotia tanquam alienæ actione negotiorum gestorum impensas recuperare potest secus si tanquam propria agat.

20 Malæ fidei possessor in rem alienam impendens nullam repetitionem habet retentionis tamen ius ei conceditur.
Explicatur texiin l. domum 5. C. de rei vind.

21 Possessor hæreditatis creditoribus aliquid soluens id consequitur remedijs, de quibus hic.

22 Possessor hæredit. expendens in monumento expensas actione negotiorum gestorum ab hærede consequitur.
Explicantur tex. in l. fin. §, 1. C. de pet. hæred. & l. hæreditas, §. vltim. ff. eodem.

23 Possessor domus si illam tradiderit absque deductione impensarum habet in certi conditionem.
Explicantur tex. in l. qui exceptionem 40. §. 1. ff. de condict. in deb. & in l si area 33 eodem, & §. ex diuerso, inslit. de rer. diuis & in l sed etsi 22. §. 1. ff. de cond. indeb.

24 Hæres putatiuus soluens legata, aduersus verum hæredem habet actionem negotiorum gestorum.
Explicatur tex. in l. at si quis 14. §. si quis dum, ff. de religios. & sumptibus. fun.
Actio funeraria competit pro sumptibus fun. & num. 25. & seq.

25 Explicatur tex. in dict. l. at quis, §. interdum, & num. seq.
Expendens infunus cum defuncto qua si contrahere censetur. ibi.

26 Expendens pietatis, & miserationis causa infunus non repetit sumptus, & num. seqq.

27 Expendens pietatis causa in alenda filia alterius exposita, sumptus repetit.
Explicatur tex. in l. patrem 10. C. de nupt.

28 Explicatur tex, in l. si quis ab alio 7. in princ. versic. Sin autem ff. de calumniat.
Dans pecuniam calumniatori ne crimẽ intenderet repetitionem habet.

29 Malæ fidei possessori an detur vindicatio vt diruto ædificio possit tollere ea quæ impendit.
Explicatur l. 2. C. de reivind.

30 Hæres qui absque deductione quartæ hæreditatẽ restituit, nõ habet condictionem, aliarum vero rerum per retentionem sibi consulere potest.
Explicatur tex. in l. hæres 21. ff. ad Trebell,

31 Hæres putatiuus creditoribus hæreditarijs soluens repetitionem habet.
Explicatur tex. in l. si pœna 19. §. 1. & l. repetitio 44. ff. de condict. ind.

32 Bonæ fidei possessor pro impensis ius habet retentionis, & an si soluat non deductis impensis habeat condictionem.

33 Per doli exceptionem datur repetitio, cum ea opposita eliditur actio, & n. seq.
Explicatur tex. in l. pater dotem, ff. de dote præleg,

34 Cautio præstanda antequam legatum soluatur si omissa fuerit, condictio competit vt cautio interponatur.
Expenditur l. 3. §. fin. ff si cui plusquã per leg. falcid.

35 Malæ fidei possessori quo ad impensas consulitur per officium iudicis non vero per retentionem.
Explicatur l. plane 34. ff. de petit. hæred.

CONCLVSIO

TAM bonæ fidei, quam malæ fidei possessor necessarias impensas deducit, vtiles vero neuter, licet bonæ fidei possessori ex varijs causis officio iudicis succurratur, & vterque si egenus fuerit tollere eos poterit, ita ne res deterior fiat, quod & in voluntarijs

rijs locum habet. Idem probat text. in l. Iulianus 37. l. in fundo 38. ff. de rei vindicatione, l. Lutius 30. ff. de positi, l. fructus 7. ff. soluto matrimonio, l. si à domino 36. §. fructus, l. plane, l. vtiles 39. §. videamus, ff. de petitione hæreditatis l. quod in fructus 46. ff. de vsuris, l. fundus 51. ff. familiæ herciscundæ, l. 1. & 3. l. veluti 6. l. impensa 14. l. vtilium 8. ff. de impensis in rebus dotalibus factis, l. impensæ, ff. de verborum significatione, l. in area 33. ff. de condictione indebiti, l. ait prætor, §. per hanc, ff. quæ in fraudem creditorum, l. domum, C. de reivindication. l. 1. C. de fructibus, & litium expensis, l. 4. tit. 28. part. 3. l. 4. tit. 14. part. 6. l. 44. tit. 28. part. 3. illustrant Fachineus lib. 1. variarum, cap. 54. Couarr. in reg. peccatum 2. part. §. 6. num. 3. idem lib. 1. variarum cap. 3. num. 3. Garcia de impensis, cap. 2. & 7. Gilqueneus de impensis 2. part. cap. 4. Barb. in l. diuortio 8. §. fin. ff. soluto matrim. Gutierrez lib. 3. practicarum, quæst. 86. n. 12. idem de tutelis 3. part. cap. 37. Menochius de recuperanda remedio 15. num. 515. Mascard. 2. tom. concl. 14. & 140. Cuiac. lib. 9. obseruat. capit. 38. & lib. 10. cap. 1. & lib. 23. cap. 3. & in commentarius ad text. in l. 5. ff. de dote prælegata, Ant. Fab. lib. 1. coniect. cap. 2. & 3. idem lib. 2. cōiecturarum, cap. 1. Donel. lib. 20. commentarior. cap. 7. Anton. Pichardus in §. etsi in rem 1. num. 18. & sequentibus, instituta de officio iudicis, idem in §. fuerat antea 29. instituta de actionibus à num. 85. & sequentibus, Carrança de partu, cap. 4. ses. 3. num. 140. & seqq.

i Ratio est, quia cum naturalis ratio prohibeat, ne quis cum alterius iactura locupletetur, l. nam hoc natura 14. ff. de condictione indebiti, ideò necessarias impensas tam bonæ, quam malæ fidei possessor deducere potest, cum hæc deductio non personam possessoris respiciat, sed causam petitoris tantum, videlicet ne contra naturā cum alterius detrimento lucrum faciat, quæ ratio cum tam in malæ fidei possessore, quā in bonæ fidei militet, idem ius in vtroque constitui debuit, argumen. textus in l. illud 31. ff. ad legem Aquiliam, l. 3. §. vnde etiam, ff. de iniusto rupto, vtiles vero ideò neuter deducit, quia de se queri debet, qui in rem alienam impenderit, sed cum hoc bonæ fidei possessori omnino imputari nequeat, officio iudicis variè ex personis, causisque succurritur, l. in fundo 38. ff. de reivindicatione, possessor autem malæ fidei cū sciens impēderit hoc remedio non iubatur, quia donasse præsumitur, l. Iulianus 37. ff. de reivindicatione, sed tā ei, quam bonæ fidei possessori permittitur eas abradere, & tollere, si sine rei detrimento id fieri poterit, dict. l. Iulianus 37. l. domum 3. in fine, C. de reivindicatione, voluntariarū verò ideò nulla deductio est, quia cum in his nullum lucrum petitor sentiat, nulla est ratio, cur contra naturam cum alterius iactura locupletare dicamus, l. plane 34. ff. de petitione hæreditatis. Poterit tamē vterque possessor eas tollere si sine rei detrimento id fieri possit, vt in voluntarijs fit, l. vtiles 39. §. fin. ff. de petitione hæreditatis.

Primo obstat textus in l. 1. C. de infantibus expositis, vbi constat quod fur qui Infantem expositum subripuit, & ei alimenta præstitit absque deductione impensarum, tenetur Infantem restituere, & tamen alimenta inter necessarias impensas cōnumerātur. Qua in difficultate omissa glossæ interpretatione ibi, Saliceti in l. domum, C. de reivindicatione, Menoch. de recuperanda remedio 15. num. 515. Barbosæ vbi sup. Anton. Fabri lib. 2. coniect. cap. 1. Cuiac. lib. 10. obseruat. cap. 1. Carrāçæ de partu cap. 4. num. 141. apud medium, versic. *Secundo constituo*, verius dicendum est in dict. l. 1. furem ideò non potuisse alimenta puero subrepto præstita deducere, quia cum is qui ex vna causa alteri est obligatus non possit ex ea actionem consequi, iuxta

textum in l. siue hæreditaria, ff. de negotijs gestis, & fur, qui sumptus in alieno infante fecit, ex quibus infans creuit, & factus est adultus, eam ob causam obligetur, quia furtum adolescentis facere videatur, & teneatur ad eius stimationem soluendam, non potest impensas alimentorum repetere, propter quas adolescens factus est: nam si repeteret hos sumptus non videretur ipse condemnatus, quanti plurimi seruus apud eum fuisset, Fachin. lib. 1. controuersiarum, cap. 54. quem sequitur Anton. Pichard. in dict. §. etsi in rem, num. 29. Ant. Fab. videndus in rationali ad text. in l. si autem 27. §. sed si puerum, ff. de reivindicat.

Secundo obstat textus in l. si seruus 27. §. si oliuam, ff. ad legē Aquiliā, vbi malæ fidei possessor nō deducit impensas, quas in colligendis rei fructibus fecit, quia eas domino rei donasse præsumitur. Cui dubio responderi debet, textum illum procedere in fure, qui furando, & rapiendo fructus colligit ex re, quam alius possidebat, quo in casu impensas non deducit, quia ex interpretatione iuris eas donasse intelligitur, l. donari, ff. de reg. iuris: secus vero esset si eas rē possidēdo fecisset, quia tunc cum ratione possessionis ei incūberet fundum colere, & fructus percipere, & de percipiendis teneretur, cū potiūs ex ipsa iuris necessitate, quam donandi animo eas facere videatur iusta de causa eas deducit, l. si à domino, §. fin. de petitione hæreditatis, l. fundum 51. ff. familiæ herciscē. siquidem nulla culpa est in eo, qui necessitate in repetita coactus, quid vtiliter gessit, l. item si 15. ff. de reivindicatione, l. qui petitorio, §. 1. ff. de reivindicatione, Cuiac. lib. 10. obseru. cap. 1. Garcia de impensis, cap. 1. numer. 13. & cap. 2. numer. 17. Barbosa in l. fructus 7. ff. soluto matrimonio, Anton. Pichardus in dict. §. & si in rem, num. 63. Neque obstat textus in l. si seruos 25. ff. de pignoratitia actione, vbi creditor impensas necessarias in seruo pignorato non deducit, quia textus ille versic. *Siquidem artificijs necessarijs, &c.* Loquitur non de necessarijs, sed de vtilibus, siquidem seruus artificijs, seu disciplinis doceri non est necesse, & quanuis necessariæ, seu vtiles sint, cum tamen ad animi culturam pertineant: nec tolli possint, eas non deducit, l. in fundo 48. ff. de reivindicatione, cum traditis ab Anton. Fabro in rationali ad textum in dict. l. seruos 25. ff. de pignoratitia actione.

Tertio his omnibus obstat textus in l. id quæ 45. §. illud, ff. de actionibus empti, & venditi, vbi si quis seruum alienum bona fide emerit, & in eum impensas vtiles fecerit, ita vt in arte doctiorem, & precioſsiorem fecerit, si postea verus dominus in seruitutem eum euincat, sumptus eruditionis, & mercedes magistrorum opposita doli mali exceptione iure retentionis poterit recuperare, quod etiam docet Paulus ibi: cum quis in aliena area ædifica uit. Cuius textus difficultas augetur ex textu in l. si autem 27. §. sed si puerum, vbi in eadem specie impensæ in seruo erudiendo factæ non deducuntur, cum non similes sint impensis in area factis, in quibus diuersa ratio millitat. Sed in hac iurium contrarietate verisimè est dicendum nullam differentiam versari inter impensas in seruo erudiēdo factas, & inter impensas ædificij in area nam si petitor est diues, & eas soluere potest, bonæ fidei possessor, iure retentionis eas deducit, cum ius retentionis aduersus dominū ei cōpetat, etsi seruus sit euictus ei cōpetit aduersus venditorem euictionis actio, & ita est interpretandus textus in dict. l. idque 45. §. illud, ff. de actionibus empti, & venditi: si vero petitor pauper est aliud obseruatur, siquidem impēsas in seruo erudiendo factas bonæ fidei possessor, non deducit cum à vero domino, nec a venditore paupere deducere possit. Secus vero est dicendum in impensis ædificij in area factis: nam tunc etiam

etiam si petitor pauper sit, cũ ex area aliquando possit ædificium tolli, dispar est ratio cum ex area habeat, quid possit tollere, nihil vero, quod ex seruo erudito, Anton. Fabro in rationali ad textum in dict. l. si autẽ 27. §. sed si puerum 6. ff. de reivindicatione, idem in rationali ad textum in l. id quæ, §. illud, ff. de actionibus empti, & venditi, Cuiacius lib. 3. quæst. Pauli in dict. l. id quæ, §. illud, Gotofredus in notis ad
6 textum in dict. l. 27. §. in rem, littera D. Neque obstat textus in l. si id quod, §. 1. de donationib. inter, vbi si maritus impensas fecerit in docendo seruos dotales, eas non deducit, & tamen impensæ illæ inter vtiles an numerantur, vt recuperari possint, l. 6. & 7. ff. de impensis in rebus dotalibus factis, nam in dict. §. 1. ideò maritus impensas non recuperat, quia vsus fuit ministerio seruorum, cum quo lucro impensæ compensari debent, Pazius centur. 5. quæstion. 67.

Quarto aduersus id, quod supra
7 retulimus, videlicet bonæ fidei possessorem posse officio iudicis, vtiles impensas deducere, non tamen malæ fidei cum tantum ei permittatur exigere, eas, quæ sine res detrimento abradi possunt, l. in fundo 38. de reivindicat. l. donum in fin. C. eodem, cum traditis à Anton. Pichard. in dict. §. etsi in rem, num. 32. Obstat text. in l. plane 41. ff. de petitione hæreditatis, vbi etiam malæ fidei possessori subuenitur, vt possit impensas vtiles officio iudices deducere, siquidem ad eas deducendas Consultus supponit eandem rationem militari in malæ fidei, quã in bonæ fidei possessore. Qua in difficultate omissa interpretatione Acursij in §. certæ verbo. *AEdificauerit*, institut. de rerum diuisione Sarmienti libr. 1. selectarum, cap. 10. numer. 9. verius dicendum est certum non esse malæ fidei possessorem impensas vtiles nunquam posse deducere: nam aliquando ex venignitate ei succurritur, veluti si mala fidei possessor in rem alienam vtiles impensas fecerit, ob quas res melior, & præcioſsior facta sit: nam tunc si petitor eas aliunde soluere non possit, officio iudices ei subuenitur, vt possit tollere. Quas sine detrimento rei tolli possunt cum æquum sit, ne petitor ex iactura alterius lucrum faciat. Neque obstabit dicere ex impensis vtilibus petitorem semper lucrum facere, & ita non aliquando, sed semper prædoni officio iudicis succurrendum, quia dicendũ est, non semper ex vtilibus impensis petitorem locupletari, vt considerat Donellus lib. 20. commen. cap. 7. Cuiac. libr. 20. Pauli ad edictum in dict. l. plane, idem lib. 10. obseru. cap. 1. & lib. 13. capit. 23. in fine, & in posthumis ad textum in dict. §. certæ de rerum diuisione, Anton. Fabro in rationali ad text. in dict. §. plane, idem de erroribus decade 26. errore 8. & lib. 2. coniect. cap. 1. Anton. Pichardus in §. etsi in rem, numer. 35. Instituta de officio iudicis.

Quinto obstat text. in l. adeò 7. §.
8 ex diuerso, ff. de adquirendo rerum dominio, §. ex diuerso de rerum diuisione, vbi malæ fidei possessor, qui impensas vtiles in alieno solo fecit etiam diructo edificio materiam vindicare nõ potest: ergo multo minus poterit impensas vtiles abradere, quod omnino contrarium, docet textus in l. 2. C. de reivindicatione. Sed in hac iurium pugnantia omissa Acursij interpretatione in dict. §. ex diuerso glossa 2. Garcia de expensis, cap. 5. num. 19. Sarmienti libr. 1. selectar. cap. 10. numer. 10. Cuiacij libr. 1. obseruat. cap. 1. Donelli libro 20. commentarior. cap. 7. Pacij cẽturia 7. quæstion. 90. Nicolai Genuæ pag. milli 436. Fabri lib. 2. coniecturarum, cap. 1. & de erroribus decade 26. errore 9. veriorem esse existimo, quã refert Fachineus lib. 1. controuersiarũ cap. 55. dum asserit certissimum esse malæ fidei posseſsorem vtiles impensas posse deducere, si absque rei detrimento abradi possunt, nec obstare de-

cisio-

cisionem textus in dict. l. adeò 7. §. ex diuerso, quia loquitur de edificante in alieno solo, qui materiam vindicare non potest ex eo, quod voluntate eius donata censetur ei, qui soli dominus est, nec contrarium suadet textus in dict. l. 2. quia ideò ibi vindicatur, quod textus ille loquitur cum quis in alieno solo edificat sciente, & patiente domino, quæ scientia, & domini patientia operatur, vt materia ipsa vindicari possit, argument. textus in l. pure, §. si donauit, ff. de doli exceptione, quæ scientia, & patientia præsumitur, ex prima Imperatoris specie cum in priori casu loquatur de eo, qui in superiore parte domus habitabat, & simul dominus partis inferioris erat, quam sententiam sequitur, Pichar. vbi supra numer. 42.

Sexto obstat textus in l. diuortio 7. §. si vir, ff. soluto matrim. vbi marito 9 qui vtiles impensas fecit, etiam si rem fructuosiorem reddat, eas deducere nō permittitur. Augetur que difficultas, siquidem in eadem specie contrarium, refert Iabolenus in l. fin. ff. de fundo dotali. Sed in hac iurium discordia omissa emendatione, Cuiacij lib. 15. obseruation. cap. 22. Fabri lib. 1. coniecturarum, cap. 8. Duareni in dict. §. si vir Molina de Hispanorum primogenijs lib. 1. cap. 23. num. 9. Garcia, vbi supra cap. 22. num. 48. Roberti lib. 1. animaduersionem, cap. 10. Pacij centuria 1. quæst. 61. Genuæ fol. mihi 828. veriorem esse existimo, quam refert Barbosa in dicto §. si vir, num. 6. dum asserit, ideò ibi 10 maritum non posse impensas deducere: nam cum marmor non sit in fructu, cum non renascatur, & marito non adquiratur, sed tantum incompensationem impensarum ei sit datum, iusta de causa vtiles impensas non deducit, at vero Iabolenus in dict. l. final, ff. de fundo dotali loquitur, quando marmor renascere solebat, & fructus marito adquiruntur, argument. textus in l. dotis fructus 10. ff. de iure dotium, & cum marmor ille in fructu esset, nec in cōpensationem impensarum datus videatur mirum non est, quod impensas, vtiles in marmore renascente factas deducere valeat, notat P. Gregor. libr. 1. sinthagmatum, cap. 9. num. 8. in prima parte, Anton. Pichard. vbi supra num. 46. Neque obstat textus in l. si ex lapidicinis 32. ff. de iure dotium, vbi si vir in 11 fundo dotali lapidicinas marmoreas aperuerit, quas voluntate mulieris distraxerit, nummos reddactos ex venditione dotales efficiuntur, nec marito adquiruntur, nec impensas deducit, & tamen casu in quo marmor non renascitur mariti est ex dict. §. si vir ibi: *Mariti est, &c.* nam omissa Cuiacij, Fabri, & Roberti interpretatione, vbi supra verissime est dicendum, quod ibi non negatur maritum posse impensas deducere, cum in eius arbitrium esset, vel impensas vtiles deducere, aut in earum compensationem lapides retinere, argument. textus in l. quod in hæredem, §. eligere, ff. de tributoria actione, §. cæterum, institut. quod cum eo, sed tantum asseritur maritum lapides non adquirere: nam cum consensu vxoris lapides vendedisset, tacite videtur fateri dotales esse: siquidem consensus vxoris nunquam requiritur, nisi in alienationibus rerum dotalium, princip. institu. ta quibus alienare licet, vel non, & cū lapides illi dotales sint, pecunia etiam ex illorum venditione dotalis efficitur, l. res quæ, ff. de iure dotium, Barbosa in dict. l. diuortio numer. sexto, & 12.

Septimo aduersus id, quod in præ- 12
senti, notant omnes videlicet impensas necessarias ipso iure minuere, iuxta textum in l. 1. §. 1. l. penultima, ff. de impensis in rebus dotalibus factis, sed non ita asserunt esse intelligendum, vt res ipsa dotalis diminuatur, seu desinat esse dotalis, sed tantum, vt à marito res ipsa dotalis deliberi possit,

donec

donec ei fuerit satisfactum, iuxta textum in l. quod dicitur 5. ff. de impensis in rebus dotalibus factis, valde obstat
13 text. in l. stichum 56. §. quod dicitur, ff. iure dotium, versic. *Sed etsi*, ex quo constat, quod propter necessarias impensas rei, ipsa desinit esse dotalis. Sed omissa Acursij interpretatione in dict. l. quod dicitur 5. verissime est dicendum, quod quamuis impensæ necessariæ dotem minuant, id tamen non debet referri ad hoc, vt dotalia prædia desinant esse dotalia, sed tantum ad vniuersam dotis quantitatem: nam licet species non diminuantur, neque desinant esse dotales, tamen diminuuntur per ipsam impensarum retentionem, & non ipso iure dos minuitur, sed mediante retentione, cum maritus possit dotalem fundum retinere, donec ei à muliere satis sit factum, Anton. Pichardus in §. fuerat antea 29. numer. 91. instit. de actionibus, Anton. Faber. lib. 1. coniect. cap. 2.

Octauo his omnibus obstat textus
14 in l. meuio 41. §. à me hærede, ff. de legatis 2. vbi si maritus vxori dotem legauerit, eius hæres nec necessarias, nec vtiles impensas deducit. Augetur que difficultas ex textu in l. dote 5. ff. de dote prælegata, vbi Marcianus in eadem specie asserit, quod si maritus vxori dotem relegauerit, eius hæres, quanuis non possit impensas vtiles deducere, poterit tamen necessarias, quæ ipso iure dotem minuunt. In qua iurium discordia dicendum est, ideò in dict. l. meuio 41. §. à me hæredem non posse impensas, nec vtiles, nec necessarias deducere, quia maritus vxori dotem legauit ita. *A te hæres peto, quidquid à te dotis vxoris nomine ad me peruenisset, vt tantum vxori des*: nam cum verba illa, *quidquid*, taxationis loco habeantur, & perinde significant, ac si legasset eandem quantitatem, quam initio matrimonij maritus accepisset, ideò remississe videtur impensas omnes, sic que si mille dotis nomine à principio maritus accepisset eandem quantitatē, hoc est mille hæres præstare tenetur absque vlla impensarum deductione: at vero in dict. l. dote 5. hæres deducit necessarias non vtiles, quia maritus non taxatiue cū illa formula legauit, *quidquid à te, &c.* sed tantum dotem simpliciter legauit, quæ dos cum minor efficiatur per impensas necessarias tantū legasse videtur dotem, quæ nunc est, hoc est, minutam per impensas necessarias, non vero quæ tunc erat antequā maritus eas fecisset, hoc est receptionis tempore, Cuiac. in dict. l. dote 5. ff. de dote prælegata, idem lib. 23. obseruationum, cap. 23. Anton. Faber. libr. 1. coniect. cap. 3.

Nono obstat textus in l. cum postu
15 lasseni 44. §. damni infecti, ff. de damno infecto, dum in fine Africanus asserit, quod si quis in ædibus causa damni infecti in possessionem sit missus, & eas vsucaperit, si postea creditor, cui domus sit obligata, egerit hypothecaria actione, aduersus quam ex iure antiquo vsucapio non admittebatur, creditor non admittitur, nisi sit paratus refarcire impensas, quæ in refectione domus fuerint factæ: secus vero dicendum, si emptor emit rem alteri obligatam: nam si creditor egerit hypothecaria actione auditor, neque precium, neque impensas præstare tenetur, ex qua secūda Africani sententia, patet bonæ fidei possessorem non posse impensas deducere. Sed vt hæc cesset difficultas in specie proposita est differentia constituenda inter emptorem, & eū qui vice cautionis damni infecti possidere iussus vsucepit: nam emptor eas non deducit: quia spōte sua accedit ad emptionē, & diligentias sibi cauere debet a vēditore euictionis nomine, in qua cautione hypothecaria actio cōtinetur, l. si mancipiū, §. penul. ff. de euiction. satis enim est vt ei competat actio euictionis aduersus venditorē, vt pretium, & impēsas recuperet, is vero cui damni infecti non cauetur, veluti coactus possidet,

neq

nec potest sibi cauere à domino ædium euictionis nomine, merito creditor recte potest agere hypothecaria actione aduersus eum, qui missus est in possessionem, si modo paratus sit impensas præstare cum iure veteri vsucapio non permat pignus. Nec obstat l. Paulus, §. domus, ff. de pignoribus; vbi nec aduersus emptorem admittitur creditor hypothecarius, nisi prius præstiterit impensas in edificio factas: nam omissa Acursij interpretatione in dict. §. damnum, verbo tribuendū est, verissime est dicendum Africanum in dict. §. damni loqui de sumptibus refectionis domus, quos ex rationibus supra traditis non præstat creditor, qui ab emptore pignus suum persequitur, cum satis sit, quod ei præstetur regressum euictionis nomine aduersus venditorem, in quo iudicio etiam veniūt impensæ refectionis: at vero textus in dicto §. domus, non loquitur de impensis ad refectionem domus, sed de sumptibus ædificationis in nouo ædificio factis, quos agnoscit creditor, siquidem sine illis nullum pignus absque ædificio esset cum tantum area pignorata existeret, Cuiac. lib. 9. quæstion. Africani in dict. l. cum postulassem 44. §. dāni, ff. de damno infecto.

16 Decimo aduersus id, quod supra retulimus bonæ, & malæ fidei possessorē voluntarias impensas tantum abradere, non vero deducere posse. Obstat text. in l. vtilis, §. fin. ff. de petitione hæreditatis, vbi constat ad picturam etiā proficere doli mali exceptionem, sicuti & competit ad cæteras vtiles impensas: ergo non solum abrasio, verū etiā deductio & retentio permittitur. Sed dicendum est textum illū loqui in impensis voluntarijs, quæ etsi voluntariæ sint aliquando tamen in necessarias cōuertuntur, veluti cū ex illis petitor lucrum captat ob quā causam vtiles redduntur, hoc est si picturæ illius naturæ sint, vt petitor diues eadem facturus probetur, vel adeò res ipsa ex illis præ-

tio sior sit, vt ea vendita maiorem præcium petitor reperiret: nam cum textus supponat doli exceptionem possessori competere, supponit etiam petitorem dolose eas petere, Donellus lib. 20. comment. cap. 7. Cuiac. in d. l. vtiles 42. in fin. Ant. Fab. in rationali ad text. in d. l. vtiles 42. ff. de petitione hæreditatis, Garcia de expensis, c. 5, num. 10.

Vndecimo aduersus id, quod in præ- 17
senti notant omnes, videlicet impēsas à bonæ, vel malæ fidei possessore nullo alio remedio, quam per retentionē oppositā doli exceptione recuperari posse, quæ si omissa sit, & res tradatur nullum remedium erit, iuxta textum in l. sumptus 48. ff. de reiuindicat. l. si in area 33. de condition. indebiti, l. paulus 14. de doli exceptione, l. adeò, §. ex diuerso, ff. de adquir. rerum dominio, l. qui iniuriæ 55. §. fin. ff. de furtis, l. inhoc 14. ff. communi diuidundo, l. 44. tit. 28. part. 3. Cuiac. & omnes in §. certæ, instit. de rerum diuis. idem lib. 18. obser. cap. 10. Don. lib. 20. commen. cap. 7. in fin. Ant. Fab. de erroribus decade 26. errore 9. & 10. Squifordegerus ad Fabrū lib. 2. tract. 12. Barbosa in l. diuortio, §. fin. 2. part. ff. soluto matrim. Garcia de expensis, cap. 7. Gilquenius de expēsis 2. part. cap. 4. idem in l. si area 33. ff. de condition. indebiti. Obstat textus in 18
l. si pupilli 6. §. sed & si quis, ff. de negotijs gestis, vbi ei qui ad negotia, & res alienas gerēdas deprædādi causa accessit, si quid circa res vtiliter impenderit tribuitur ei aduersus dominum actio negotiorum gestorum, vt impensas recuperare possit. Chi difficultati respondendum est, multum interesse, an quis ad negotia aliena, tanquam aliena accesserit, an tanquam propria: nam in primo casu eo ipso, quod gessit alienum esse fatetur: ideoque si impensas fecerit, non sui contemplatione, sed veri domini facere intelligitur, & ad eas recuperandas actio negotiorum gestorum competit, & ita loquitur text. in dict. l. 6. §. sed etsi quis,

vers. *Ipse*. In sec. vero casu, quando quis in re aliena proprio nomine impensas facit, cum animo obligãdi verum dominum, eas feciſſe nõ appareat, ceſſat actio negotiorum geſtorũ, arg. text. in l. in hoc 14. §. diuersum, ff. communi diuidundo, ſed retentio tantum ex æquitate exceptione doli mali oppoſita competit, gloſ. Bart. & Paul. in d. §. ſed etſi quis, quos ſequitur Garcia vbi ſupra cap. 7. num. 4. & cap. 5. num. 27. Don. d. cap. 7. vers. *Hactenus*. Neque
19 huic ſolutioni obſtabit dicere, quod in d. §. ſed & ſi quis conſtat illum geſsiſſe negotium cauſa proprij lucri, & ſic nõ animo obligandi, verum dominum: nã reſpondetur, quod ex littera potius cõſtat, negotium alienum geſsiſſe, & ſic nomine alieno, quamuis animo geſsiſſet, vt ex illo negotio aliquid prædaretur, quo non obſtante actio negotiorũ geſtorum competit, ſed propter malũ animum, diminuitur vt tantum conſequatur id, ex quo dominus locupletior factus fuit, Bart. Caſtrenſis, & Faber in rationali ad eundem textum.

Duodecimo obſtat text. in l. domum 5. C. de reivindicatione, vbi malæ
20 fidei poſſeſſori, ſi in alienam rem impenderit, nulla repetitio competit, niſi neceſſarios ſumptus fecerit: ergo ſi neceſſarios fecerit, repetitio cõpetet, ac per conſequens, non ſolum retẽtio, ſed actio. Sed reſpondendum eſt, verum eſſe repetitionem habere, ſed id intelligendum eſt ſuo modo hoc eſt iure ciuili cognito ſcilicet per retentionem, ne alias iuris principijs contrarietur, arg. text. in l. in ambiguis, ff. de legibus, Don. vbi ſupra verſic. *Obijcitur*.

21 Decimotercio obſtat text. in l. fin. §. 1. C. de petit. hæreditatis, vbi ſi poſſeſſor hæreditatis aliquid creditoribus ſoluerit, placet non tantum in eodem iudicio per exceptionem id conſequi poſſe, ſed etiam per actionem negotiorum geſtorum, & condictionem, ex lege. Augeturque difficultas ex textu in l. hæreditas, §. vltim. ff. de petitione hæreditatis, vbi poſſeſſor hæreditatis, hoc eſt putatiuus ſi monumentum fecerit, poterit impenſas ab hærede actione negotiorum geſtorum deducere. Quæ difficultas diſſoluitur ex eo, quod in dicto §. fin. putatiuo hæredi actio negotiorum geſtorum competit, quia verus hæres fuit inſtitutus ſub conditione, ſi monumentum fecerit, & cũ hæres putatiuus conditionis implendæ cauſa illud contraxiſſet, videtur negotium hæreditatis iacentis feciſſe, cum adhuc verus hæres conditione pendente non eſſet hæres, quare iuſta de cauſa putatiuo hæredi actio negotiorum geſtorum competit, cum hæreditario nomĩne id geſsiſse videatur, vt conſtat ex eiuſdem textus verbis ibi: *Veluti hæreditario negotio geſto, &c.* l. 3. §. hæc verba, l. nam & ſeruus 21. §. 1. ff. de negotijs geſtis, Anton. Faber. in rationali ad eũdem textum, ſic ſimiliter cum in dict. l. fin. C. de petitioni hæreditaris, is quĩ creditoribus hæreditarijs ſoluit, vel quid fecit id non geſſeſsit proprio, ſed hæreditatis nomine mirum non eſt, quod ei competat actio negotiorum geſtorum, l. fin. ff. de negotijs geſtis, dicta l. fin. C. de petitione hæreditatis. Sed adhuc obſtabit dicere, quod in dict. l. hæreditas, §. 1. non potuit competere illa actio negotiorum geſtorum, ſiquidem ceſſat, quoties quis indubio ſoluit, vel facit cũ non alieno, ſed proprio nomine facere, vel ſoluere videatur, iuxta textum in l. ſi. penæ 19. §. 1. ff. de conditione indebiti, ac per conſequens in dict. §. 1. dubium illud eſſet, dicendum videtur facienti monumentũ non competere actionem illam. Sed reſpondendum eſt, prædictam conſiderationem locum habere, quando hæres putatiuus iam adiuit hæreditatem: nam poſt additam, ſi quid fecerit, præſumitur proprio nomine feciſſe: at vero textus in dict. §. 1. procedit, quando tẽpore, quo monumentũ fecit, adhuc erat hæres, quod etiam dicendum eſt, cum ſibi iam erat mota controuerſia

de

de hæreditate:nam in dubio ſoluiſſe videretur hæreditario nomine,ſiquidē pendente lite poterit,vel nomine hæredis veri,vel hæreditario, vel ſuo ſi hæres futurus eſſet, iuxta textum in dict.l.fin.§.ſin autem,C. de petitione hæreditatis.

23 Decimoquarto obſtat text. in l.qui exceptionem 40.§.1.ff.de condition.indebiti,vbi ſi poſſeſſor domum tradiderit,ſine deductione impenſarum, habet in certi conditionem,quod omnino contrarium refert text. in l.ſi area 33.ff.eodem,§.ex diuerſo,inſtit.de rerum diuiſione,vbi tantum ius retentionis competit,&ſi res tradita fuerit nihil habebit.Cui obiectioni reſpondendum eſt deciſionem textus in d.l. qui exceptionem, iuncta l. quod ſi nulla 60.ff.de legat.1.procedere non in poſſeſſore rei alienæ,ſed in hærede rogato reſtituere hæreditariam inſulā, vel domum in diem in certum, qui dies pro conditione habetur, l.talis ſcriptura 30.§.ſed etſi 4.ff.de leg.1.l.dies incertus,ff.de condictionibus,& demonſtration.& cum pendente conditione ſeu die incerto hæres ille fideicommiſſi dominus ſit, quamuis incertus, cum incertum ſit,an debiturus ſit hæres fideicommiſſum,necne veluti ſi fideicōmiſſarius ante diem fideicommiſſi cedentem deceſſerit,l.ſtatius florus, §. Cornelio,ff.de iure fiſci,ideoque ſi interim pendente conditione combuſta ſit inſula,ſeu domus,quæ per fideicōmiſſum reſtituenda erat,& eam hæres ſua impenſa refecerit, quamuis poſtea fideicommiſſi dies extiterit, quāuis in re propria non in aliena impendiſſe,videatur tamen cum obligandi animo fideicommiſſarium feciſſet,& inter eos aliquod negotium factū præſumatur, iuſta de cauſa ſi domum, ſeu inſulam abſque deductione impenſarum tradiderit,ei conditio incerti competit, cū negari non poſsit,quin plus debito ſoluiſſet,arg.textin l.ſi quis 39.ff.de condition.indebiti.notat Ant.Fab.in rationali ad text.in d.l.qui exceptionē 40. §.ſi pars,ff.de condition.indebiti,quod diuerſum eſt in d.l.ſi in area 33.d.§. ex diuerſo,ſiquidem iura illa procedunt in bonæ fidei poſſeſſore,qui nunquam dominus fundi,ſeù ædificij fuit, nec habuit animum obligandi alium d.l.in hoc 14.& cum tantum habeat ius retinendi,ſi tamē tradiderit,nihil indebitū tradit,& repetitio ceſſat,Ant. Fab. de erroribus decade 76.errore 10. Squifordeger.lib.2.tract.12.q.4.Garcia vbi ſupra d.cap.7.num.3.Barboſ.vbi ſupra n.13.Nec his omnibus obſtat tex. in l.ſed etſi 22.§.1.ff.de condition.indebiti,vbi is qui exceptionem habet ad fundum retinendum,ſi cum tradiderit habebit condictionem,quia tex.ille loquitur caſu in quo conuentio erat, vt iter exciperetur, &ſi eo non excepto venditor per errorem tradiderit repetit iter per incerti condictionem, cum ex vi pacti plus ſoluiſſe videatur Ant. Fab.in rationali ad eundem textum, vbi plura refert.

Decimoquinto obſtat tex.in l. fi. in fin.ff.de negotijs geſtis,vbi ſi hæres pu- 24
tatiuus ſoluit legata,ei competit aduerſus verum hæredem actio negotiorū geſtorum.Cui difficultati eſt dicendū, ideò competere,quia hæres putatiuus ſoluit legata nomine hæreditario,hoc eſt veri hæredis.Quo in caſu negotiū ipſius geſsiſse videtur,& conſtat ex eo quod verus hæres per ſolutionem illā fuit liberatus,quod aliàs non admitteretur,ſi putatiuus ſuo nomine ſoluiſſet,l.ſi quid poſsesſor 31.ff. de petitio. hæreditatis,notat Ant.Fab.in rationali ad eundem tex.Cuiac.lib.8.quæſt. African.in d.l.fi.Nec huic doctrinæ obſtat tex.in l.atſi quis 14.§.ſi quis dum, ff.de Religioſis,& ſumptibus funerum vbi non competit actio negotiorū geſtorum,ſed funeraria tantum ex æquo, & bono,quia cum poſsesſor hæreditatis impenſas funerarias feciſset, & de eis nihil defunctus cauiſset,ideo ex bono,& æquo & competit actio funeraria

ria, ne defunctus de alieno funeretur; contra textum in l. 2. §. prætor, ff. eodem: secus vero si testator iusserit monumentum fieri: nam tunc ei aduersus hæredem competeret actio negotiorum gestorum, cum hæredis negotiũ gessisset, & ex voluntate defuncti ad monumenti constructionem teneretur, iuxta textum in l. hæreditas, §. 1. ff. de petitione hæreditatis, quam interpretationem veriorem existimo, etsi aliter interpretetur Anton. Fabr. in rationali ad dict. l. 14. §. si quis dum, ff. de religiosis & sumptibus funer.

25 Decimo sexto obstat text. in l. etsi quis 14. §. sed interdum 7. ff. de religiosis, & sumptibus funer. vbi ei qui in alienum funus aliquid humanitatis causa impendit ex officio Prætoris competit actio funeraria, vt impensas funeris possit deducere, iuxta text. in l. si quis 12. §. prætor ait, dict. l. 14. §. hæc actio 6. eiusdem tit. siquidem cum defuncto quasi contrahere videatur l. 1. ff. eodẽ, & quasi negotium hæredis gessisse videatur dict. l. 14. §. si quis, & §. idem labeo, quod admissum est, vt homines ad sepelienda corpora inuitentur, l. 12. §. hoc edictum, l. 43. eiusdem tituli, Petrus Gregor. libr. 2. synthac mat. capit. 14. num. 8. Garcia de impensis, capit. 8. Donel. 14. commentar. cap. 7. & libr. 23. cap. 5. Fachineus lib. 12. cap. 49. Se-
26 cus vero dicendum est, si quis in alterius funus sumptus pietatis, seù miserationis causa impendit: nam tunc ex dict. §. sed interdum eos repetit, Petrus Faber lib. 2. semest. cap. 1. Petrus Gregor. dict. cap. 14. num. 8. & 9. ratio est, quia non animo repetendi, sed potius donandi sumptus fecit, Anton. Faber in rationali ad textum in dict. l. 14. §. sed interdum, Vbe sembequius in parathlit. ad eundem tit. n. 6. Pet. Fab. d. c. 1. Petr. Greg. d. c. 14. n. 3. in fin. Sed tex. ille difficilis redditur ex eo, quod Vlpian. ibi: asserit actionem funerariã competere, si in funus impenderit humanitatis gratia, siquidem vox illa: *Humanitatis*, idẽ est, quod *miserationis*, seù pietatis causa: nam pietas humanitas, & venignitas, idem significant, l. humanum 8. C. de legibus, l. si debitori 47. §. fin. de fideiussoribus, l. 5. in fine, ff. de bonis damnatorum, l. in bello 12. §. coditilli, ff. de captiuis. Sed respondendum est, Vlpianum ibi, in verbo illo: *Humanitatis*, sensum se iunxisse ab illo verbo: *Pietatis*: nam licet verbum illud: *Humanitatis*, lato modo pietatem in se cõprehendat, tamen si lato modo non ex intimis præcordijs, seu propensu affectu naturæ funus fecerit, sumptus deducit, & ita interpretanda sunt verba illius textus ibi: *Si in hoc fecerit misericors, vel pius*, vbi humanitatem cum miseratione, & pietate lato modo coniuxit, sin vero specialiter humanitatis causa ex commotione viscerum profusiscens impensas fecerit repetitio denegatur cum donasse præsumatur, & ita obtinet altera Vlpiani sententia, nã qui pietati tribuit, vtique donat, cum non repetendi animo id fecisse, qui vero negotium humanitatis gratia gerit, ita gerit, vt beneficium non gratuitum præstat, l. 3. in fin. ff. de obsequijs præstandis, Petrus Fab. & Ant. Fab. vbi supra, & pro interpretatione ad textũ in l. quod in vxorem 13. C. de negotijs gestis, videndus est Castrensis, & Salicetus, ibi Mascardus de probationibus volum. 1. concl. 77. Petrus Greg. libr. 9. synth. cap. 20. num. 4. Surdus de alimentis tit. 10. quæst. 33. num. 26. vers. *Quartus casus*, & pro interpretatione tex. in l. si cum dotem 23. §. sin autem in fauissimo, ff. soluto matrim. videndus est Anton. Fab. lib. 5. coniectur. cap. 19. Cuiacius in l. cum de indebito 25. de probat. Duarenus in dict. l. 23. §. sin autem.

Decimoseptimo obstat tex. in l. pa- 27
trem 16. C. de nuptijs, vbi educator qui alterius patris filiam expositam pietatis causa aliud repetere potest sumptus, quos in alenda erogauit. Ex cuius decisione constat alimenta intuitu pietatis præstita repeti posse, & nemo am-

biget pietatis,& miſericordiæ ratione infantibus alimenta præberi, l. necare 4.ff.de liberis agnoſcendis,l.2.& 3. C. de infantibus expoſitis,cap.vnico eodē titulo.Sed reſpondendum eſt ibi repetitionem permitti ad compeſcendam ingratitudinem renuentis patris conſentire matrimonio filij educatoris, cum non agnouiſſet beneficium, quod accepit ab educatore filiæ, plectanda igitur eſt huiuſmodi ingratitudo per alimentorum repetitionem, Cuiac. in dict.l.patrem,C.de nuptijs,& intit.C. de infantibus expoſitis,idem lib.16.ob ſeru.cap.36.Surdus de alimentis tit.6. quæſt.19.n.2.Petrus Greg.lib.1.ſinth. cap.10.n.1.& 3.Oſu.adDon.lib.2.cap. 26.lit.A &. F.Ant.Fab. in iuriſprudentia,tit.9.princip.4.illat,vlt. Gracianus tom.2,diſcept.cap.277.

28 Decimo octauo obſtat tx.in l.ſi quis ab alio 7.in princip.verſ.*Sin autem*, ff. de calumniatoribus,vbi ſi mādatu meo non interueniente alicui,quis miſerationis cauſa pecuniam dederit,vt mihi crimen,quod calumniæ cauſa minabatur,non intenderet, neque negotium faceret,Conſultus reſpondit pecuniæ repetitionem dari ei,qui illam impendit,licet motus miſericordia erogauerit.Cui difficultati eſt dicendū ibi non competere repetitionem aduerſus eū pro quo fuit erogatum, cum ob eius miſerationem fuerit expenſum, ſed aduerſus eum,qui calumniæ cauſa accepit, cum turpiter accipiendo fecerit, nam quod vni datur animo pietatis erga alium exercendæ,poteſt repeti,ſi is qui accepit,turpiter acceperit:nec obſtat miſericordia,quæ per turpitudinē intermiſſa eſt,l.palam 43.§. non ſolū, ff.de ritu nuptiarum,Ant.Fab.in rationali ad text.in dict.l.ſi quis 7. ff. de calumniatorib.Cuiac.ad Paulum ibi.

29 Decimo nono obſtat tex.in l. 2. C. de reivind.vbi malæ fidei poſſeſſori rei vindicatio competit,vt diruto ædificio poſsit tollere ea,quæ impendit ſi ſine detrimento fundi tolli poſſunt. Sed dicendum eſt,quod tex.ille procedit cū mala fidei poſſeſſor non animo donandi id fecit,nam cum dominus eſſet totius domus,& in ſuperiore eius parte habitaſſet,& is qui impenſas fecit in inferiori domus parte,cum non præſumatur dominum id ignoraſſe,iuxta de cauſa reivindicatio conceditur in his, quæ ſine rei detrimento tolli poſſunt, cum potius repetendi, quam donandi animo id feciſſet,quæ interpretatio deducitur ex verbis illius textus ibi: *ſinō donandi animo &c.* notat Ant.Fab.de erroribus decade 26.errore 9.apud med.

Vigeſsimo, obſtat text. in l. hæres 30
21.ff.ad Trebellian.vbi poſtquam Cō ſultus exequauit hæredem, qui totam hæreditatem reſtituit eis,qui retentiones,quas habent,omittunt,concedit hæredi,qui debuerat quartam retineri, ſi totam hæreditatem reſtituit, vt poſsit rerum hæreditariarū poſſeſsionē, vel repetere,vel nanciſci, & vti aduerſus agentem exceptione doli mali.Qua in difficultate dicendum eſt,id non ita accipi debere,vt poſsit hæres poſſeſsionem repetere,vel nanciſci per viā condictionis, ſeù alterius actionis,ſed ſenſus illius textus eſt, quòd hæres, qui quartam non deduxit,etſi ei repetitio non competat,cum ſolum retentionē haberet,aliquando tamen per retentionem aliarum rerum hæreditariarum recuperari poterit quartam alio ve iure,quam prætextu quartæ:nam in rebus ſupradictis poterit aduerſus agentem vti exceptione doli mali,& debitoribus denuntiare ne ſoluāt donec ei, quarta præſtetur:nam quamuis hæres poſt reſtitutam hæreditatem aduerſus fideicommiſſarium repetitionem non habeat,cum ſciens reſtituat, tamen cū aliquæ res reſtitutæ nondum fuerint, res illæ ſine vitio ab hærede occupari poſſunt:nam etiam reſtituta hæreditate ſummo iure hæres manet, retinens penes ſe directas actiones, etſi vtiles transmiſſiſſet,l.ſi hæres 70.ad Senatus Conſ.Trebellian.& cum dominus adhuc

huc earum rerum maneat, §. reſtituta, inſtit. de fideicommiſſarijs hæreditat. ideò poteſt falcidiam repetere, & debitoribus denunciare, ne ſoluant fideicõmiſſario, l. 3. C. de nouationibus, Cuiacius lib. 8. obſerũ. cap. 2. Ant. Fab. de erroribus decade 26. error. 10. Don. lib. 7. commen. c. 29. verſ. *Quidam ſunt*, Squiſordeg. ad Fabr. lib. 2. tract. 22. q. 4.

31 Vigeſsimoprimo, obſtat text. in l. ſi penæ 19. §. 1. ff. de condition. indebiti, vbi ſi is qui exiſtimans ſe hæredem, vel bonorum poſſeſſorem eſſe creditoribus hæreditarijs ſoluerit, repetitio datur. Cui difficultati eſt reſpondendum Papinianum ibi loqui, quãdo hæres falſo exiſtimans proprio nomine, & quaſi verus hæres ſoluit, quo in caſu cum re vera ipſe non deberet, quia hæres non erat à creditoribus condicit, ſiquidem non dicitur ſuum recipere, qui id accepit ab eo, qui non debebat, l. in ſumma, §. fin. ff. de cõditione indebiti: nam quanuis debitum ſibi quis recipiat, ſi tamen is qui dat non debitum dat, repetitio competit, & ita obtinet textus in d. l. ſi penæ 19. §. 1. de conditione indebiti, cui non obſtat l. repetitio 44. ff. eodem, quia loquitur caſu, in quo creditor ſuum recipit, quo etiam ſi ab alio, quam à vero debitore recipiat, repetitio non datur, iuxta textum in l. ſi procurator in fine, ff eodem, Ant. Pich. in §. is quoque, num. 22. inſtit. quibus modis recontrahitur obligatio, Cuiac. lib. 8. obſerũ. cap. 9. & de interpretatione ad textum in l. ſi & me, & titium 32. ff. de rebus creditis, videndus eſt Ant. Faber in rationali ibi, & de erroribus decade 26. errore 9. verſic. *Obijcitur* 3.

32 Vigeſsimo ſecundo, obſtabit ſequens conſideratio: nam cum bonæ fidei poſſeſſor in impenſis habeat ius retentionis, & domino petẽti poſsit obijcere doli exceptionem, l. paulus, ff. de doli exceptione, §. certæ, inſtit. de rerũ diuiſione, iuſta de cauſa cum ſoluat id, quod oppoſita doli mali exceptione non ſolueret, ei tanquam indebitũ ſoluens debebat competere indebiti condictio, ſeu repetitio iuxta reg. l. in ſortẽ 26. §. debitũ, & §. adeò, ff. de condictio. indebiti, l. ſi quis fundũ 10. §. imperator in fin. ff. locati. Cui obiectioni reſponderi debet, quod tum demum per exceptionem doli repeti poteſt, cum exceptio ſi oppoſita eſt, omnino elidit obligationem, & actionem, l. ſi vnus 28. §. pactus, ne peteret, ff. de pactis, nam tunc cum attento effectu non videatur debitũ, l. ſi dari 25. de verbor. obligat. iuſta de cauſa condictio indebiti competit: at vero in exceptione doli mali, quo ad impenſas, de qua nos loquimur cum illa exceptio eius naturæ ſit, quæ non annullat actionem, & obligationem, ſed tantum ſolutioni impenſarũ moram præſtat, nec indebitum facit, ideò ſi id per errorem ſoluatur regulariter, tanquam indebitum non condicitur, nec obſtat l. pater dotem, §. penul. ff. de dote prælegata, vbi ſi hæres ſoluat non exacta cautione, ei conceditur repetitio: nam ideò competit, quia nõ tantum cautio illa hæredis fauorem reſpiciebat, ſed etiam commodum mulieris, cui per prædictam cautionem conſulebatur, vt ſecura eſſet de dote, quæ propter legatum tradenda erat marito per patrẽ ex hæredato, & ideò propter perſonam mulieris conceditur hæridi condictio, quæ ex ſua nõ cõcederetur. 33

Vigeſsimotertio, obſtat textus in 34
l. 3. §. fin. ff. ſi cui plus quam, quod per l. Falcid. vbi probatur, quòd ſi præſtanda eſſet cautio antequam legatum traderetur, & ea omiſſa traditum fuerit condictio ponitur, vt interponatur cautio, qua non elidebat obligationem principalem, ſed morabatur eius exactionẽ: ergo idem videbatur dicendum in exceptione doli mali, quo ad impenſarum retentionem. Sed reſpondendum eſt, ideò ibi illud fieri, quia erat incertum vtrum legatum eſſet ſolutum, vel omnino non deberetur, vel tantum pro parte propter legem Falcidiam, l. 1.

§.hæc verba,ff.eodem,vnde cum ſolutum ſit,id de quo dubitabatur,iuxta de cauſa condictio competit,dict.l.1.§.ſtipulatio,l.9.C.ad legem Falcidiam, Bart.in l.3.ff.de vſuris.

Vigeſimoquarto obſtat textus in
35 l.plane 34.ff.de petitione hæreditatis, vbi non per retentionem,ſed per officium iudicis malæ fidei poſſeſſori conſulitur.Cui obiectioni reſpõdetur textum illum non dicere doli exceptionem ei non competere:nam ſatis dicitur in dolo eſſe,qui impenſas ſoluere non vult, ſed tantum aſſerit non eſſe neceſſarium opponi eam exceptionem:quia & ſi non opponatur, iudex iubebit neceſſarias impenſas ſoluere,l. final,in fine,ff. de petitione hæreditatis:nam licet ſummo iure poſsit ei imputari,cur ſciens in rem alienam impenderit,tamen ex æquitate ei permittitur impenſas deducere non per exceptionem doli, cum ipſe malæ fidei poſſeſſor in dolo ſit, ſed per officium iudicis ne cum iactura alterius dominus locupletetur,Barboſſa in l.diuortio,§.fin.2.part.ff.ſoluto matrimonio, Anton.Fab.de erroribus decade 26.errore 10.Hæc in præſenti de fructibus, & expenſis dicenda duximus cum non ſit alius in iure canonico opportunior locus,vbi de his agi poſsit.

Ad textum in cap. 1. cum aliis,hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Contumacia,vt contrahatur trina monitio,vel vna pro omnibus deſideratur & tunc variis pœnis coercetur.*

2 *Ratio aſſignatur.*
Citatio quatenus defenſionem continet iuris naturalis eſt,ideò à Principe auferri nequit.

3 *Iudicium redditur in inuitum intellige quo ad rem.*

4 *Antiquitus reus abſens per edictũ per emptorie citatus poſtea per edictum præconiæ voce vocabatur.*
Explicatur text.in l. & poſt edictum 37.ff de iudicijs,& in l. conſentaneum 8.C.quomodo,& quando iudex.

5 *Explicatur text.in l.2.C.quomodo, & quando iudex,& in l. ad peremptoriũ 68.ff.de iudic.*

6 *Citatio ad domum facta ſufficiens eſt ad miſsionem in poſſeſsionem.*
Explicantur text.in l.ignorare, C.de reſtit.milit,& in l.prætor, §. quod ſi non latitet & l in poſſeſsione 6.§.1.& 2.ff.ex quibus cauſis maior.

7 *Ad conſtituendum aliquem in contumacia non ſufficit generalis citatio.*

8 *Explicatur text.in l.ſcire,§.qui autẽ, ff.de excuſſat.tut.*

9 *Contumax amiſsione cauſæ multatur.*
Explicatur text.in l.diui fratres,§.vltimo,ff.de liberal.cauſa,l.1. §. fin. in princip.ff.de aſſert.tollend.

10 *Filius interrogatus an ſit hæres patris ſi contumax ſit in reſpondendo an inſolidum condemnari poſsit.*
Explicantur text.in l.ſi filius 12.ff. de interrog.action.& in l.de ætate, §.qui tacuit,ff.eodem.

11 *Minor contumax an inſolidum condemnari.*
Conciliantur tex.in l.minor 8.& in l. ſi ex cauſa,§.nunc videndum,ff.de minorib.

12 *Teſtes contra abſentes cõtumaces an te litem conteſtatam an recipiantur.*
Explicantur text.in capit.decernimus 3.quæſt.9.cap.rurſus,cap.qui quanquã 11.quæſt.3.& cap.veritatis hoc tit.

13 *Contumax condemnatus non auditur appellans.*
Explicatur tex.in l.liberto 11.§.litem verſ.Cæterum,ff.de negot.geſt.

14 *Explicatur tex.in l.2.§.Senator, ff. de iure fiſci.*
Fideiuſſores delatoris tenentur ad penam conuentam quando ipſe contumaciter abfuerit.

15 *Reus*

15 *Reus postulatus de crimine lesæ Maiestatis ad edictum non respondens eius domus diruitur,& arbores succinduntur.*

Explicatur text. in l. si is cum quo, ff. communi diuid.

CONCLVSIO.

1 *COntumacia, quæ graue crimen est, vt contrahatur, trina ad monitio, vel vna pro tribus desideratur, cõtracta que varijs pœnis coercetur.* Idem probat text. in cap. 1. cap. ex litteris 2. cap. prout 4. cap. cum dilecti 6. cum alijs hoc tit. cap. 1. cum alijs, vt lite non contestata, cap. 1. de causa possessionis, & proprietatis, cap. pastoralis, §. præterea de officio ordinarij, c. sacro de sentẽtia excõmunicationis, c. 1. de iudicijs, cle. vnica, hoc tit. c. nemo, c. nullus 11. quæst. 3. l. edictum, l. & post edictum, l. ad peremptoreum 68. ff. de iudicijs, l. tres denunciationes 9. C. quomodo, & quando iudex, Conc. Trid. Sess. 25. capit. 3. l. 6. tit. 8. part. 3. exornant Maranta de ordine iudiciorum, 6. par. de citatione, membro 1. Gutierrez in practicis lib. 1. quæst. 133. num. 2. Couarr. in practicis cap. 23. num. 6. idem in cap. alma mater, 1. part. §. 9. num. 4. Menoch. de præsumptionibus lib. 2. præsumpt. 26. & 27. Mascard. de probation. concl. 449. Stephanus Gracianus discept. Forensium, cap. 60. num. 5. & 6. Tiraquel. de retractu, §. 9. glos. 2. num. 4. & glos. 3. num. 7. Corrasius in l. si finita, §. Iulianus de damno infecto, Paz in praxi 1. part. tom. 2. cap. 3. & 2. part. tom. 2. capit. vnico, Robertus lib. 1. rerum iudicatarum, cap. 3. Farin. in præxi criminali, quæst. 18. num. 18. Cardinalis Thuscus, littera C. concl. 1017. Cuiac. lib. 7. obseru. cap. 10. & 15. idem libr. 18. cap. 30. & lib. 10. cap. 10. Duaren. lib. 1. disput. c. 17. Ant. Fab. de erroribus decade 10. errore 6. Ant. Pichard. in §. in summa, instit. de interdictis, cap. 2. per totum, idem in §. omnium de pœna temere litigantium, num. 30.

2 Ratio est, quia totius iudicij origo, firmitas, & fundamentum est partium citatio, aliàs quodquid iudex decreuerit ante citationem inutile, & nullius momenti est, §. fin. instit. de pœna temere litigantium, glossa in rubrica, ff. & C. de in ius vocando: nam citatio, quatenus rei defensionem respicit, a iure naturali descendit, l. 1. §. cum aries, ff. si quadrupes pauperiem, &c. l. vt vim, ff. de iustit. & iure, Genesis capit. 13. cap. Deus omnipotẽs, 2. quæst. 2. vnde nec per Principem secularem, aut ecclesiasticum auferri potest, cap. nos in quenquam 2. quæst. 1. cap. 1. de causa possession. & proprietat. quare si contumax quis fuerit in non comparẽdo citatione interueniente varijs pœnis ab omni iure expressis coercetur: quia aliàs quilibet reus conuentus subterfugeret, & actores ius suum consequi non possent, varijsque artibus, & dilationibus rei conuenti vterentur, ne coram iudice comparerent, quare ne lites fiant immortales, & ne melioris cõditionis contumax, quam obediens sit, varijs remedijs contra contumaces proceditur.

3 Primo obstat text. in l. vnica, C. vt nemo inuitus agere, vel accusare, &c. vbi regula generalis traditur, quod nemo inuitus agere, vel in iudicio ire cõpellitur, verum scrupulum hunc saluare potest, si dixeris regulam illam locum tantum habere in actore, qui agere non compellitur, at vero in reo secus est, qui siue velit, siue nolit tenetur actoris petitioni respondere: nam quo ad eum iudicium redditur etiam inuitum, l. inter stipulantem 83. §. 1. ff. de verbor. oblig. aliàs aduersus eum proceditur, tanquam inobedientem, & cõtumacem ex iuribus supra adductis.

Secundo obstat tex. in l. & post edictum 37. ff. de iudicijs, vbi post edictum peremptoreum impetratum, iterum absens citari debet, quasi peremptoreũ

edictum non sufficiat, vt quis cõtumax iudicetur, in cuius tex. difficultate omissa Acursij emendatione ibi verbo: *Debet*, verissime dicendum est textum illum esse intelligendum de antiqua illa Romana consuetudine, qua obseruabatur, vt reus absens post edictum peremptoreum per triduum præconia voce, aut vocina vocabatur, qua solemnitate adhibita post edictum peremptoreũ, si reus non deuenerat, agitabatur causa, & verus contumax iudicabatur Duarenus lib. 1 disp. cap. 7. Cuiac. lib. 20. obseru. cap. 11. Goueanus lib. 1. variarum cap. 47. Morla in emporeo tit. 2. in præludio ex num. 21. Nec solutioni obstat tex. in l. consentaneum 8. C. quomodo & quando iudex; vbi si Præses Prouinciæ post tres denunciationes, aut post edictum peremptoreum ante causæ cognitionem decesserit eius successor, vt reus verus contumax dicatur, tenetur aliam citationem indulgeri: quia dicendum verissime est, quod etsi tres denũciationes, vel edictum peremptoreum sufficiat, tamen si primus iudex decesserit æquissimum est, vt absens à successore iterum moneatur, quod ad missum est, vt facilius causæ cognitio fiat, & sic nouum iudicem præ esse cognoscat, iuxta textum in l. edictum, ff. de iudicijs, Cuiacius lib. 18. obseru. cap. 30. & in posthumis ad tit. C. quomodo, & quando iudex, Osu. ad Donell. lib. 17. cap. vlt. littera O.

Tertiò obstat his omnibus textus in 5 l. 2. C. quomodo, & quando iudex, vbi cessante causa peremptorij edicti absque peremptorea citatione aduersus absentem, tanquam contumacem proceditur: ergo neque tres denunciationes, neque peremptorea admonitio desideratur, in cuius textus difficultate omissa Acursij interpretatione ibi verbo: *Edicti*, quam sequitur Paz vbi supra num. 27. Corrasius de 1. & 2. decreto, num. 3. verius dicendum est, ibi reũ ter fuisse admonitum, quæ trina admonitio vicem peremptorij edicti retinet, iuxta textum in l. tres denunciationes 9. C. eodem, quæ interpretatio deducitur ex verbis illius textus ibi: *Aduersus eos, qui admoniti iudicio, &c.* Nam cum textus doceat sententiam aduersus cõtumacem proferri posse satis demonstrat admonitionem legitimam fuisse, notat Cuiac. lib. 9. obser. c. 22. Duar. in l. contumacia 53. §. 1. de re iudicata. Nec obstat textus in l. ad peremptoreũ 68. ff. de iudicijs, vbi post edictum perẽptoreum alterũ impetrari necesse est: ergo edictum primum, seu tres denunciationes non sufficiunt, vt quis contumax dicatur: nam omissa Fulgosij interpretatione in l. tres denunciationes, C. quomodo, & quando iudex, verissime est dicendum in arbitrio iudicantis esse augere, vel minuere edicta: nam non nunquam post triã edicta quartum indulgetur, veluti pro necessitate causæ tempore, vel personæ, causæ, & pia est personæ si miserabilis, tempore veluti si messium, vel vindimiarum, l. non nũquam 72. ff. de iudicijs, Cuiac. in posthumis ad textum in dict. l. ad peremptoreum Anton. Fab. in rationali ad eundem textum Menochius de arbitrarijs, quæst. 59. & casu 257. Don. lib. 28. cap. 3.

Quarto obstat textus in l. ignorare, C. de restitutione militum, l. prætor §. si quis si non latitet, l. in posses. 6. §. 1. & 2. ff. ex quibus causis maiores, vbi aduersus absentes causa Reipublicæ, & ab hostibus captos proceditur absque illa citatione per missionem in possessionem, quibus iuribus respondendum est, ibi citationem præcessisse saltim ad domum quæ sufficiens est vt missio fiat, cap. fin. de dolo, & contumacia, capit. finali, de eo qui mittitur in possessionem: nam aduersus eum, qui captus est ab hostibus, vel Reipublicæ causa abest, & si non latitet, nec dolo malo abfuerit, tamen si non defendatur per procuratorem bona eius, tantum possideri possunt, non tamen distrahuntur antequam veniat: secus vero si dolo 6

malo

malo abfuerit: nam cum tunc fraudalenter latitet,& faciat, ne ad ipſum citatio perueniat, non eſt neceſſaria perſonalis, ſed tantum per edictum, vel ſaltem in domum citatio ſufficit, dict. capit. fin. hoc titul. Clemen. 1. de iudicijs cap. ex tua 11. de clericis non reſidentibus, capit. cum vero 26. verſicul. *Euocari*, in fin. ff. de fideicommiſsarijs libertatibus,& ita eſt interpretandus textus in dict. l. 6. §. 1.& 2. ff. quibus ex cauſis maiores, cum ſimilibus ſupra adductis Cuiac. libr. 57. Pauli ad edictum in dicta l. 6. idem lib. 10. obſeruation. capitul. 31.

Quinto ſupra dictis obſtat textus 7 in capit. fin. de electione libr. 7. cap. ſtatuimus gloſſa verbo. *Nominatim*, de ſententia excommunicationis libr. 6. vbi conſtat, quod ad conſtituendum aliquem in contumacia non ſufficit generalis citatio, ſed omnino ſpecialis, ſeu perſonalis deſideratur. In cuius textus difficultate omiſsis ſolutionibus traditis per Cardinalem in Clementin. 1. de iudicijs à numer. 10. veriſsime reſpondendum eſt, regulam prædictorum iurium diſponentium, quod quotieſcunque perſona, quæ citari debet certa eſt citatio, etiam certa & perſonalis debet eſſe, ſed limitatur plurimis in caſibus, quorum principalis eſt, quando quis dolo abeſt, latitat & impedit, ne ad ipſum perſonalis citatio peruenire poſsit, vt late tradunt Doctores omnes in capit. final, hoc titul. & in dicta Clementin. 1. de iudicijs. Nec obſtat textus in l. ſcire, 8 §. qui autem, ff. de excuſſation. tut. vbi ſufficit, quod citatio fiat in faciem, vel ad domum rei: ergo ſatis eſt, quod ad domum rei fiat, quanuis facile reperiri poſsit, cum in alternatiuis alterum ad impleri ſatis ſit, cap. inter cæteras 4. de reſcriptis: nam textus in dicto §. qui autem non abſolute electionem permittit, ſed iuris ordinem demonſtrat: ita vt ſenſus ſit, quod citatio prius fieri debeat in perſona rei, ſi reperiri poſsit, alioquin autem, ſi non poſsit, ſufficit quod in eius domum fiat, iuxta ordinem traditum in capitul. finali, hoc titul. & in capit. finali de eo, qui mittitur in poſſeſsionem.

Sexto aduerſus id, quod in præſenti notari ſolet, ſcilicet contumacem litis damno coerceri, ideſt, litem, & cauſam amittere, l. contumacia 55. ff. de re iudicata. l. 1. §. final, C. de aſſertione tollenda, vbi in dict. l. 1. Cæſares conſtituunt, quod ſi ſtatus controuerſia aduerſus aliquam mota fuerit, & is poſtea, quam cauit iudicio ſiſti, à iudicio abſit, edictis vocatus ſui præſentiam facere contenſerit, & in contumacia illa per annum perſeuerauerit, cauſam amittit hoc eſt, ſeruum eſſe pronunciatur, ex diametro obſtat textus in l. diui fratres, §. vltimo, ff. de liberali cauſa, vbi in eadem ſpecie Vlpiani aſſerit, quod ſi is qui de libertate litigat, contumax ſit etiam ſi actor præſens fuerit, magis æquum eſt vt non obſtante contumacia ſententia in fauorem libertatis profereatur. In quorum iurium diſcordia omiſſa Acurſij interpretatione in dictis in ribus, & Cuiacij emendatione lib. 6. obſeruation. cap. 21. veriſsime dicendum eſt, quod non ſemper contumax condemnari debet, etiamſi quantumuis abſit tempore, ſed iudex poterit rem abſoluere, ſi viderit bonam, & iuſtam cauſam habere, quod generaliter obſeruatur, etiamſi non ſit cauſa libertatis, l. poſt edictum, ff. de iudicijs, & potius in libertate cum nimis durum eſſe videatur, quod liber homo ob ſolam contumaciam ad perpetuum iugum ſeruitutis reducatur, & de hac iuſta litigandi cauſa loquitur textus in dict. l. diui fratres, §. fin. ff. de liberali cauſa. Neque obſtat textus in dict. l. 1. §. fin. in principio, ff. de aſſertione tollenda, nam contumax ille ſeruitutis pœnam patitur non ex eo ſolum, quia

9

contu-

contumax fuit, sed ex eo etiã, quia per iurus fuit, cum primo iurasset se iudicio sisti, & post illam cautionem iuratoriam contumax post annum fuit: nã is qui venit contra transactionem diui no numine interposito cedit à iure, & condemnatur in causa, l. si quis maior, C. de transactionib. Cuiacius in dict. l. 1. §. fin. C. de assertione tollenda.

Septimo obstat textus in l. si filius 10 12. ff. de interrogator. actionibus, vbi constat, quod ei filius apud prætorem fuerit interrogatus, an hæres patri sit, & non respondit, tanquam contumax, non potest insolidum condemnari, etsi condemnatus ei succurritur, ne insolidum teneatur, quod in eadẽ specie contrarium, docet textus in l. de ætate, §. qui tacuit, ff. de interrogatorijs actionibus, in qua iurium controuersia omissa Acursij, & Bartoli interpretatione, in dict. §. qui tacuit verisime est dicendum plurimam differentiam versari inter illorum iurium species: nam in specie textus in dict. §. qui tacuit, Vlp. loquitur de eo, quia prætore interrogatus an hæres esset, qui tantum ex parte hæres erat, contumax fuit, quare cum ex parte hæres fuisset propter eius cõtumaciam insolidum à prætore condemnari poterat: at vero Paulus in d. l. filius, loquitur de filio, qui iam ante interrogationem se abstinuerat ab hæreditate paterna, cum que in nulla parte hæreditatis, iam fuisset hæres, non mentitur prætori, si ad interrogata tacuerit, & ideò si tanquam hæres insolidum fuerit, condemnatus ei succurritur, notat Cuiac. lib. 17. quæst. Pauli in dict. l. si filius, ff. de interrogatorijs actionibus.

Octauo obstat textus in l. minor 8. ff. de minoribus, vbi minor contumax 11 insolidum condemnari non potest, etsi condemnatus fuerit restituitur. Cuius contrarium refert textus in l. si ex causa 9. §. nunc videndum, ff. de minoribus, vbi minor propter contumaciã non restituitur: nam dolo carere nõ videtur, qui iudici non obtemperat, l. nõ potest 199. ff. de reg. iur. sed in hac iurium contrarietate omissa Iulij Pacij conciliatione, centur. 3. quæs. 93. verisime est dicendum, quod textus in d. l. minor 8. ff. de minoribus, non loquitur de minore, qui tanquam verus contumax fuit condemnatus, sed Hermogenianus loquitur de minore, qui quasi contumax fuerat condemnatus: quare nil miruni, quod ei succurratur, quæ interpretatio deducitur ex verbis illius textus ibi: *Si quasi contumax condemnatus*, quod verbum quasi improprietatem denotat vti late refert Ant. Fab. in rationali ad eundem textum.

Nono aduersus id quod decisũ est, 12 in cap. decernimus 3. quæst. 9. cap. rursus, cap. quicunque 11. q. 3. vbi in causis criminalibus contra absentes, & contumaces ante litis contestationem testes non recipiuntur, obstat tex. in c. veritatis de dolo, & contumacia, vbi in causa criminali aduersus absentem cõtumacem testes recipiuntur. Qua in difficultate communiter cum glossa ibi verbo: *Probatum*, responderi solet in co testes ibi ante litis contestationem fuisse receptos aduersus cõtumacem, quia id ex speciali Pontificis mandatu fuit decisum, vt ob nimiam Episcopi contumaciam iudices delegati in causa illa testes reciperent, quod aliàs de iure cõmuni neutiquam posset, vel aliter cũ eadem glossa responderi potest discrimen constituendum esse, an de crimine agatur per accusationem, an vero per inquisitionem: nam in primo casu etiam aduersus contumaces lite nondũ contestata testes non recipiuntur, quomodo procedunt, d. dict. cap. decernimus 3. q. 9. c. rursus, d. c. quicũq; 11. q. 3. si vero per inquisitionẽ agatur, recte possunt recipi, quomodo procedit tx. in d. c. veritatis de dolo, & contum. Abb. & antiquiores omnes in d. c. veritatis.

Decimo aduersus id, quod in præ- 13 senti notant omnes, videlicet quod cõtumax condẽnatus nõ possit appellare,

iuxta

iuxta textum in l. post edictum 63. §. vltim. ff. de iudicijs, valde obstat textus in l. liberto 31. §. litem in iudicium deductam, vers. *Cæterum*, ff. de negotijs gestis, vbi constat quod si amicus rei absentis contumacis causam susceperit, si reus absens fuerit, condẽnatus, & amicus non prouocauerit, culpa amico imputari potest ex eo, quod non prouocauit, & reo competit contra eum actio negotiorum gestorum, quod omnino contrarium, refert Papinianus in princip. eiusdem, §. cui difficultati dicendum est, textum in dict. §. litem in iudicium in 1. part. loqui, quando amicus litem non contestauit, sed reus ipse condemnatus fuit, & ideò amico non imputatur, cum lis ab eo non esset contestata, siquidem tantum amicus pro reo absente absentiæ causas proposuisset, vt iudicium, donec amicus veniisset, suspenderetur: at vero in 2 part. indict. vers. *Cæterum*, ei imputatur, cur nõ pro uocasset, siquidem amicus ille pro reo absente litem contestauit, & integram causam in se suscepit, ideoque cum nõ contumax, sed ipsemet amicus esset cõdemnatus, mirum non est, quod actio negotiorum gestorum reo absenti cõpetat aduersus amicum ex eo, quod nõ prouocasset, notat Cuiac. lib. 1. respõsorum Pap. in dict. l. liberto 31. §. litẽ, ff. de negotijs gestis, Anton. Fab. in rationali ad eundem textum.

Vndecimo supra dictis omnibus
14 obstat textus in l. 2. §. senatus, ff. de iure fisci. In cuius specie constat, quod etiã si reus possessor fuerit contumax tribus edictis vocatus, nulla tamen pœna ob contumaciam afficitur; sed omnino ab accusatione liberatur. In cuius textus difficultate dicendum est, multum diferre, an reus possessor solus sit absens, & delator Præsens, an vero simul abfuerint: nam si simul abfuerint fideiussores delatoris tenentur de pœna conuenta, si lis non exerceatur, l. 1. C. ad Turpillianum, hæc quo ad delatorem respondit Consulsus, de possessore autem, quia iudicio etiam simul cum delatore abfuit, quid fieret quæritur, & Consultus asserit, quod tantum punietur in eo, vt non absoluatur, & nihil de eo pronuncietur, non tamen est absoluendus, vti Acursius ibi existimat, sed tantum idem de eo iuris est, ac si delatus non esset, hoc est in eadem causa erit, in qua fuerat antea, vti textus asserit: ita quemitius punitur reus possessor contumax, si simul cum eo delator etiam contumax fuerit, quam si ipse solus possessor absque delatore contumax fuerit: nam si possessor ipse præsens fuisset, & delator absens, tunc reus absoluendus est, iuxta textum in l. Senatus 15. §. quod si tribus 4. ff. de iure fisci, notat Cuiac. in dict. l. 2. §. Senatus, & in recitationibus ad textum in dict. §. quod si tribus 4.

Postremo obstat textus in l. si is cũ
15 quo, ff. communi diuidundo, vbi siquis ad edictum non responderit ipsius domus diruitur, arboresque suscinduntur: ergo vltra ordinarias à iure expensas pœnas aduersus contumaces, de quibus supra diximus, aliæ grauiores intentari possunt, qualis est supra dicta, quæ omnibus adeò grauissima censetur, vt nemini visum sit, tam graue supplitium aduersus contumaces infligi potuisse. Cui difficultati, vt satisfaciamus dicendum est omissa Cuiacij interpretation. lib. 3. obseru. cap. 29. Rebardi emendatione lib. 1. variarum cap. 7. Papinianũ ibi agere de grauissimo crimine vindicando, videlicet de crimine lesæ maiestatis, cuius pœna propria est domos destruere, & arbores desecare, iuxta tex. in l. eorum 24. ff. de pœnis, sicque ibi non tantum propter contumaciam tãliter contumax punitur, sed quia delictum, quod commisit tali erat pœna dignum, in quo ipse propter contumaciam conuictus apparet, quare legendum est in d. l. si is. *Ad delictum non responderit*, non vero *ad delectum*, vel ad *edictum*, vt existimat Cuiac. dict. lib. 6. cap. 7. Gotofredus ibi

litt.

litt.D.notat Ant.Pich.in §. in ſumma de interdictis,cap.3. num. 84. reliqua quæ huc congeri poterant videbis in titul.ſequenti,& in tit. de ſequeſtrat. poſſeſ. & fructum, & in tit.vt lite non conteſtata.

DE EO QVI MITTITur in poſſeſsionem cauſa rei ſeruandæ. Tit. XV.

Ad textum in c.1. cum alijs, hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Contra abſentem citatum, & contumacem fit miſsio in poſſeſsionem ex primo decreto cauſa rei ſeruandæ tamen, & poſt annum efficitur verus poſſeſſor.*

2 *Ratio aſsignatur.*
Actor inuitus regulariter litigare non compellitur fallit hic.

3 *Aduerſus contumaces varia ſunt à iure prodita remedia iudicis arbitrio.*

4 *Miſsio in poſſeſsionem ex primo decreto in cauſis beneficialibus locum non habet.*

5 *Explicatur text.in cap.1.hoc tit.*

6 *Explicatur text.in cap.2.de dolo, & cõtumacia.*

7 *Sequeſtratio in cauſis beneficialibus permiſſa eſt.*

8 *Poſſeſsio rei in ſequeſtrum transfertur.*
Explicatur text.in l.licet 17.§.rei depoſiti. ff.depoſiti.

9 *Creditor conditionalis an pendente conditione mitti poſsit in poſſeſsionem.*
Explicantur text.in l. in poſſeſsionem, & in l.ſi quis,§.creditores, ff.quibus ex cauſis in poſſeſ.

10 *Actio quanti res datur legatario conditionali aduerſus eum qui ipſum prohibuit ingredi poſſeſsionem, & nulli.*
Explicatur text.in l.ſi quis,§.1.verſic. Si legati conditio,ff.quando dies leg. ced.

11 *Aſsignatur differentiæ ratio inter legatarium conditionalem, & creditorẽ.*

12 *Legatarius miſsus in poſſeſsionem legatorum ſuo tantum nomine poſsidere cenſetur, & ſic cæteris legatarys præferendus.*
Explicantur text.in l.is qui,§.ſi plures, ff.vt in poſſeſ.legat. & in l.cum vnus 12.ff.de bonis author.iud.poſſid.

13 *Miſsus in poſſeſsionem rerum hæreditariarum ex primo decreto fructus ſibi adquirit.*
Explicatur text.in l.Fulcinius, §.fin. ff.quibus ex cauſis in poſſeſ.catur.

14 *Miſsus in poſſeſsionem ex reſcripto Principis verus poſſeſſor efficitur: ſecus vero ex edicto prætoris,quia rei ſeruandæ cauſa tantum mittitur.*
Explicatur text.in l poſtquam, §.imperator,ff.vt legat.nem.caueatur.

15 *Præcedente contumacia poſt conteſtationem miſsus in poſſeſsionem ex primo decreto verus poſſeſſor efficitur.*
Explicantur text.in l.2.C.vbi in rem actio, & in l.properandum, §.ſin autẽ, verſic. Nec ſi,*C.de iudic.*

16 *Miſsus in poſſeſsionem ex ſecundo decreto verus poſſeſſor efficitur.*
Explicatur l.prætoris 5.in princip.verſic. Dominus,*l.ſi finita,§.Iulianus, & §.dominus ff.de damno infect. l. ſed etſi rem,verſic.* Dominum,*ff.comm. diuid.cum alijs.*

17 *Miſsus in poſſeſsionem ex ſecundo decreto in rem actionem habet.*
Explicatur text.in l.communis, §.ſed ſi,verſic. Plane *ff.commun.diuid.*

CONCLVSIO.

CONTRA *abſentem citatum, & contumacem in actione reali fit miſsio in poſſeſsionem ex primo decreto cauſa rei ſeruandæ tantum, poſt anniuerſolapſum verus efficitur poſſeſſor.* Conſonat text.in c.quoniam frequenter,§.in alijs,vt lite non conteſtata,cap. veritatis cap.prout 4.cap.ex tuæ de dolo, & 1

contu-

contumacia, cap. 1. hoc tit. lib. 6. l. ſi finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto, l. cum legati 12. ff. ex quibus cauſis in poſſeſsionem eatur, l. officium 9. ff. de reivindicatione, l. 3. §. fin. l. ſi quis ante 10. ff. de adquirenda poſſeſsione, l. is cui, ff. vt in poſseſsionem legatorum, l. 2. in principio, ff. pro hærede, l. 2. §. quæſitum, ff. quorum legatorum, l. ſi duo, §. creditores, ff. vti poſsidetis, l. 6. tit. 8. part. 3. l. 1. tit. 5. lib. 3. ordinamenti, l. 1. tit. 11. lib. 4. Recopilat. diſputant Rebuffus in praxi titul. de miſsione in poſſeſsionem, Gutierrez lib. 2. practicarum, quæſtion. 23. num. 12. Menochius de retinenda, remedio 3. quæſt. 26. num. 172. idem de arbitrarijs lib. 2. caſu 6. Petrus Greg. 1. part. ſinthacmatum lib. 4. cap. 26. num. 13. Corraſius lib. 2. Miſcellanearum cap. 2. idem in dict. l. ſi finita, §. Iulianus, Cuiacius tractat. 9. ad Africanum in l. cum poſtulauerit 44. ff. de damno infecto, idem lib. 10. obſeru. cap. 21. Duaren. ad tit. ff. de damo infecto, cap. 6. Don. lib. 15. comment. cap. 46. Oſual. ibi litt. I. Ant. Fab. de erroribus 1. part. decade 10. errore 6. idem lib. 7. & lib. 1. cap. 17. coniect. cap. 4. Squifordegerus ad eundem lib. 1. tract. 7. Ant. Pich. in §. in ſumma autem, 1. inſtit. de interdictis, nu. 3. & 4. & in principio eiuſdem §. à. num. 8. & ſequentibus.

Ratio eſt, quia licet actor regulari-
2 ter litigare non compellitur, l. 1. & per totum, C. vt nemo inuitus, tamen reus compellitur in iudicium venire: nam quo ad eum redditur etiam inuitum, l. inter ſtipulantem, §. 1. ff. de verborum oblig. aliàs varijs pænis à iure expreſsis coercetur, de quibus ſupra diximus in tit. de dolo, & contumacia, ſed præcipue & frequenter per remedium ex primo, & ſecundo decreto, de quo in præſenti diſputatur, miſsus enim in poſseſsionem ex primo decreto cuſtos tantum rei non poſſeſſor eſt: quia per primam miſsionem non impeditur cõtumax à ſua poſſeſsione, ſed ſimul cum eo cauſa cuſtodiæ rem decerpat, l. ſi finita, §. ſi quis autem, ff. de damno infecto, l. is cui 5. in principio, ff. vt in poſſeſsionem legatorum, l. ſi duo 13. §. creditores, ff. vti poſsidetis, dict. cap. quoniam frequenter, §. in alijs vt lite non conteſtata, cap. contingit 9. de dolo, & contumacia, & cum penes duos in ſolidum poſſeſsio eſſe nequeat, l. 3 §. ex cõtrario, ff. de adquirenda poſſeſsione. contumax que adhuc poſsideat; ideò recte dicitur miſsum in poſseſsionem ex primo decreto tantum cuſtodiæ, non rei poſſeſſorem eſſe: ex ſecundo vero miſſum poſsidere, ſi quidem vſucapere poteſt, l. ſi finita, §. ſi vectigalibus, ff. de dãno infecto, quæ vſucapio, ſine poſseſsione non procedit, l. ſine poſſeſsione, ff. de vſucapionibus, cap. ſine poſſeſ. de regul. iuris lib. 6.

Primò obſtabit dicere, quod ob rei 3
contumaciam actor non debet mitti in poſſeſsionem, ſiquidem alijs iuris remedijs cogi poteſt iudicium ſuſcipere veluti captis pignoribus, vel carceris miſsione, vel multa impoſita, vt in l. 1. ff. ſi quis ius dicenti, l. 2. cum alijs, ff. ſi quis in ius vocatus, l. 1. §. ex hoc ſcripto, verſicul. *Quod ego*, ff. de ventre inſpiciendo, l. de ætate, §. qui tacuit de interrogatorijs actionibus, cum ſupra traditis ad titulum de dolo, & contumacia, cap. 2. Sed huic obiectioni ſatisfacies dicendo, quod licet varia, ſint aduerſus contumaces prodita remedia ex dictis iuribus, tamen exinde non excluditur remedium hoc miſsionis in poſseſsionem ex primo, & ſecundo decreto, cũ cæteris omnibus vtilius ſit, ſiquidem remedia omnia aduerſus cõtumaces prodita arbitrio iudicis relinquantur, quæ ſunt imponenda, iuxta contumacis qualitatem, & actoris petitionem, vt conſtat ex dict. cap. quoniam frequenter, §. in alijs dict. l. conſentaneum 9. C. quomodo, & quando iudex: nam primo fit pignoris captio, ſecundo miſsio in carcerem, tertio imponitur multa, quarto excommuni-

nica-

nicatio, quinto sequestratio, vel missio in possessionem; & lite nondum cõtestata testes recipiuntur, & iam contestata vtique ad sententiam diffinitiuã peruenire potest, dict. cap. prout de dolo, & contumacia, dict. §. in alijs, Corrasius lib. 3. Miscell. cap. 2. num. 2. Ant. Pich. vbi supra cap. 2. num. 74. cum sequentib.

4 Secundo obstat textus in cap. vnico hoc tit. libr. 6. vbi in causis beneficialibus non fit missio in possessionem ex primo decreto, quod omnino contrarium refert textus in cap. 1. hoc nostro tit. Qua in difficultate dicendum est, quod missio in possessionem in causis beneficialibus locum non habet, quia in causis in quibus proprietas annexa, & coniuncta est cum possessione hoc interdicto non proceditur, nisi prius de titulo saltim summarie appareat, arg. text. in l. 2. §. quæ dum, ff. de itinere actu que priuato, quod similiter est dicendum in beneficio ecclesiastico, iuxta textum in dict. cap. vnico hoc tit. lib. 6. ne exinde in causis beneficialibus detur vitiosus ingressus cum beneficium Ecclesiasticum, sine institutione canonica obtineri non possit, regula beneficium de reg. iuris lib. 6. & missio in pos-
5 sessionem nõ sit titulus canonicus. Nec obstat textus in cap. 1. hoc tit. quia ibi non agitur de beneficij possessione, sed de eius titulo, & proprietate, quo in casu non datur vitiosus ingressus, cum titulus semper præsumatur, glos. verb. *Vitiosus*, in dict. cap. vnico hoc tit. lib. 6. Anton. Augustin. in collectaneis, 1. p. decretalium, lib. 2. tit. 11. cap. 1. Paz in praxi 2. part. 2. tom. num. 69.

6 Tertiò obstat textus in cap. 2. de dolo, & contumacia, vbi nõ agitur de possessione, sed de proprietate ecclesiæ inter Monachos, & Canonicos, & petita possessione ex primo decreto ex parte Monachorum aduersus canonicos contumaces non conceditur, sed tantũ sequestratio permittitur. In cuius textus difficultate omissa Abbatis interpretatione in dict. capit. 2. numer. 10. quam refert Sahagun in commentarijs ad textum in cap. 1. de sequestratione possessionis, num. 52. verissime dicendum est, verba illius textus ibi: *Intuitu tamen Religionis cum eis mitius agere volentes, &c.* diuidenda esse ita, vt verbum illud: *Intuitu tamen Religionis*, referatur ad Religiosos, & verba illa: *Mitius cum eis agere volentes*, referenda esse ad canonicos contumaces, & simul coniuncta significent, quod tuitu Religionis Monachorum cum personis, & rebus ecclesiasticis non semper iuris rigor est obseruandus: sed aliquando temperandus, cap. 1. de dolo, & contumacia, ideo que & si ex stricto iuris rigore, missio in possessionem Monachis deberetur, tamen fauore Religionis nenimia cupiditas in Monachis demõstretur in rebus spiritualibus obtinẽdis mitius aduersus eos per sequestrationem tantum proceditur: & ita interpretanda sunt verba illius textus. *Mitius agere volentes, &c.* Quæ interpretatio deducitur ex eius integra relata ab Antonio Augustino in primo decretalium collectione ibi.

7 Quarto prædictis obstabit sequẽs consideratio, videlicet: nam si in causis beneficialibus est prohibita missio in possessionem, ne detur vitiosus ingressus, similiter eadem ratione dicendum videtur sequestrationem esse prohibitam, cum idem esset vitiosus ingressus, sed sequestratio est permissa, iuxta textum in cap. 1. de sequestratione possession. & fructuũ: ergo & missio in possessionem permitti debet. Cui difficultati satisfaciendum est ex eo, quia missio in possessionem est prohibita non vero sequestratio: nam etsi per missionem ex primo decreto non transferatur possessio, sed custodia rei tantum, tamen cum transcursu anni crescente contumacia ex secundo decreto vera possessio adquiratur, ideò in causis beneficialibus missio in possessionẽ prohibetur, etsi sequestratio admittatur,

quia

quia ſequeſter non poſsidet, nec vſuca pere poteſt, ſiquidem rei depoſitæ poſ ſeſsio apud deponentem remanet, l. in tereſſe puto 39. de adq. poſſeſsione.

Quinto ſolutioni obſtat textus in l. licet 17. §. rei depoſitæ, ff. depoſiti, vbi rei depoſitæ, ſeu ſequeſtræ poſſeſsio tranſmittitur ad eum, qui ſequeſtrum accepit. Cui obiectioni dicendum eſt, textum in dict. §. rei depoſitæ procede re, quando non res, ſed poſſeſsio ipſa ſe queſtrata, ſeu depoſita eſt, quæ inter pretatio deducitur ex illius tx. verb. ibi: *Sed & poſſeſsio, niſi apud ſequeſtrum depoſita eſt*, ponderando verbũ illud: *Niſi*, quod exceptionem demonſtrat, quaſi ſenſus ſit generaliter apud ſequeſtran tem poſſeſsio, & proprietas manet, ni ſi ſpeciáliter poſſeſsio ſit ſequeſtrata, Donel. lib. 5. comment. cap. 13. Oſual. ibi littera F. & G.

Sexto obſtat textus in l. in poſſeſ- 9
ſionem, ff. quibus ex cauſis in poſſeſsio nem eatur, vbi creditor conditionalis pendente cõditione mittitur in poſ ſeſsionem, & tamen creditor condi tionalis mitti non poteſt, cum debiti probatio deſideretur iuxta textum in l. cedere diem, ff. de verb. ſignific. l. ſi quis 14. §. creditores, ff. quibus ex cau ſis in poſſeſ. eatur. Cui difficultati vt ſatisfaciamus, diſtinctio eſt adhibẽda, videlicet an creditor ſolus, & iure ſuo miſsionem in poſſeſsionem poſtulet, an vero poſtquam alij creditores, iam miſsi ſunt: nam in primo caſu miſsio in poſſeſsionem non admittitur, & ita obtinet textus in dict. §. credito- res, at vero cum alij creditores miſsi ſunt, etiã creditor cõditionalis admit- titur, & ita obtinet textus in dict. l. in poſſeſsionem, Don. lib. 23. cap. 11.

Septimo obſtat text. in l. ſi quis 14. §. 1. verſ. *Si legati conditio pendet*, ff. quã 10
do dies legati cedat, vbi I. C. Paulus do cet actionem: *Quanti ea res*, dari lega- tario conditionali aduerſus eum, qui eum prohibuit ingredi in poſſeſsionẽ bonorum hæredis, ex quibus verbis cõ ſtat legatarium conditionalem pendẽ te conditione mitti poſſe in poſſeſsio nem bonorum. Augetur quę difficul- tas ex eo, quod is cui legatum relictũ eſt, ea pendente non eſt creditor, ſed tunc tantum cum conditio extiterit: ergo cum eadem ratio militet in lega tario conditionali, quæ militat in con ditionali creditore, idem ius eſt conſti tuendum, ac per conſequens creditor conditionalis mitti, etiã debet in poſ- ſeſsionem pendente conditione. Qui 11
bus difficultatibus vt occurratur, diſ- crimen eſt conſtituendum inter lega- tarium conditionalem, & creditorem quo ad hanc miſsionem in poſſeſsio- nem, quia legatarius conditionalis di- uerſa cauſa mittitur in poſſeſsionem, quam condit. onalis creditor, quia cre ditor mittitur, vt rem vice pignoris retineat, donec reus compareat: quare cum pendente conditione non ſit ve- rus creditor, cum adhuc ei res non de- beatur, nec cautio vlla ideò miſsio in poſſeſsionem ei denegatur, at vero le gatarius conditionalis mittitur non ex eo, quod rẽ vice pignoris retineat, ſed cautionis vice cum cautio illa de- beatur legatario, iuxtà textum in l. 3. §. fin. ff. vt legatorum, ſeu fideicõmiſ. merito que ſi hæres fuerit remiſsus in cautione illã præſtanda legatarius con ditionalis mittitur in poſſeſsionem re rum hæreditariarum, Cuia. lib. 2. quæ ſtion. Pauli in dict. l. 14.

Octauo his omnibus obſtat text. in 12
l. is qui, §. ſi plures, ff. vt in poſſeſsionẽ legatorum, vbi ſi vnus ex legatarijs ſit miſsus in poſſeſsionem legatorum ſer uandorum cauſa, is non poſsidet no- mine cæterorum, ſed ſuo tantum, & omnibus præferendus eſt, quod omni no contrarium refert text. in l. cum vnus 12. ff. de bonis authoritat. iudicis poſsid. In qua iurium controuerſia di cere oportet multum intereſſe, an bo norum poſſeſsio cauſa rei ſeruandæ

sit data à legatorum nomine, an vero data sit creditori iure crediti: nam si missus est in possessionem, quis legatorum nomine, illa possessio solũmodo prodest ei, non vero cæteris legatarijs, quia solummodo cautionis nomine retinet, & ita obtinet textus in dict. §. si plures, at vero cum creditor mittitur, nõ mittitur cautionis nomine, sed pignoris quare nomine, etiam cæterorum creditorum possidet, Cuiac. libr. 49. Pauli ad edictum in d.l. cum vnus, ff. de bonis authorit. iudic. possid.

11

Nono obstat tex. in l. fulcinius, §. fin. ff. quibus ex causis in possessionem eatur, vbi missus in possessionem rerũ hæreditariarum ex primo decreto fructus sibi adquirit, quod nullatenus fieret, nisi verus possessor esset, iuxta tex. in l. bonæ fidei emptor, ff. de adquir. rerum dominio, §. si quis à non domino, inst. de rerum diuisione, Don. lib. 23. comm. c. 12. Qua in difficultate brebiter est dicendum, ideò in dict. l. Fulcinius, §. fi. missum in possessionem lucri facere, sibi fructus contra iuris cõmunis regulas, quia ibi id ei specialiter fuit concessum ex rescripto Diui Pij, propter nimiam rei contumaciã: quare cum hoc iure cõmuni fieri non posset necessarium fuit Imperatoris rescriptum, quod interueniisse demonstrant verba illa textus ibi: *Diuus quoque Pius in persona eius*. D. Ant. Pich. vbi sup. num. 129.

13

Decimo obstat tex. in l. postquam, §. Imperator, ff. vt legatorum, seu fidei commissorum, vbi si hæres sit rogatus hæreditarem restituere, & fideicommissario petatur, vt caueat, si cõtumax in cautione præstanda fuerit possessio vera ex primo decreto transmittitur in fideicommissarium. Cui dubio est dicendum discrimen versari inter missionem in possessionem ex rescripto Principis, vel prætoris decreto: nam in rescripto Principis etiã cautio desideratur ante litis contestationẽ, quia missio fit non custodiæ causa, sed vera possessio in repetita transfertur, & ita obtinet tex. in d. §. Imperator, secus in edicto prætoris, vbi nulla cautio desideratur, quia tantum mittitur in possessionem custodiæ causa, quæ missio vicem cautionis retinet, & ita obtinet conclusio supra adducta, Cuiac. d. lib. 28. q. Pap. in d. §. Imperator. Nec obstat tex. in c. pastoralis, §. præterea de officio ordinarij, c. quoniã frequenter, §. in alijs, vt lite nõ contestata, vbi actor mittitur in possessionem rei petitæ: nam verbum possessio indictis in ribus non accipitur pro vera ipsius rei possessione, sed pro nuda rei occupatione nomine domini possidentis, Menochius vbi supra num. 112.

14

Vndecimo obstat text. in l. 2. C. vbi in rem actio, &c. vers. *In omni alegatione absenti de principali negotio reseruata* & in l. properandum, §. sin autẽ reus, C. de iudicijs, vers. *Nec si reuersus ipse fuerit, & voluerit fideiussorem dare, & possessionẽ recuperare audiatur*. Ex quibus verbis constat missum ex primo decreto possessionem retinere, siquidem interdum ei proprietas dũtaxat reseruatur, interdum vero nec in proprietate auditur. Cui difficultati omissis pluribus interpretationibus verius dicendum est, iura illa procedere, cũ quis post contestationem est contumax: nam túc cum missio decernitur, possessio transfertur, cum maior sit cõtumacia in eo, qui postquam cõparuit, à iudicio absit, iuxta tex. in c. 1. de iudicijs, c. certum est 11. q. 1. præcipue cũ in d. §. sin autem reus, non litis contestatio præcesserit, sed & causa sententia diffinitiua finem accepit, quo in casu reus condemnatus possessionẽ, & proprietatem amittit, tradit glos. in dict. c. prout de dolo, & contumacia, & in d. §. sin autem reus, & ita similiter est interpretandus tex. in l. consentaneũ, 8. l. cum proponas 9. C. quomodo, & quando iudex, Menoc. vbi sup. remed. 1. n. 217.

15

Duo-

Duodecimo aduerſus ſecũdam no-
16 ſtri text. partem dum aſſeruimus miſ
ſum in poſſeſsionem ex ſecundo de
creto, non tantum eſſe cuſtodem rei,
ſed & rerum poſſeſſorem. Obſtat tex
tus in l. prætoris 5. in princip. verſ. *Do-
minus*, l. ſi finita, §. Iulianus, & §. domi
nus conſtituitur, ff. de damno infecto,
l. ſed etſi rem, verſ. *Dominium earum*,
ff. communi diuidundo, l. 2. §. fin. verſ.
In bonis eius, ff. ſi ex noxali cauſa aga
tur, l. 1. verſ. *Dominus*. ff. de fundo dota
li, l. 3. §. 1. verſ. *Alienationes*, ff. de rebus
eorum, in quibus iuribus cauetur miſ
ſum in poſſeſsionem ex ſecundo iudi
cis decreto, non tantum poſſeſsorẽ,
ſed & rerum dominum effici. Qua in
iurium difficultate omiſſa interpreta
tione affirmantium differentiam eſſe
conſtituendam inter dominium boni
tarium, & quiritarium, & prædicta iu
ra in dominio bonitario interpreta
tur, quod per ſolam traditionem ad
quiritur, non vero in bonitario, quod
per vſucapionem prouenit, de quo lo
quitur Vlp. in fracmentis tit. 19. de do
minij adquiſitione, quæ omnia ſubla
ta ſunt in l. 1. C. de nudo iure quiritũ
tollendo, & in l. vnica, C. de vſucapio
ne transformanda, notat Cuiac. ibi &
Ant. Fab. lib. 20. coniect. cap. 11. omiſ
ſa aduerſus id, quod ex hac interpreta
tione colligitur, nempe miſſum in poſ
ſeſsionem ex ſecundo decreto verum
dominum effici mediante vſucapione,
obſtat tex. in l. cum poſtulaſſem 44. §.
damni, ff. de damno infecto de quo Cu
iac. tract. 9. ad Africanum, & nos infe
rius dicemus in cap. grauis de reſtitu
tio. ſpoliat. etiam nonnullorum inter
pretatione aſſerentium ex ſecundo de
creto dominium adquiri mediãte vſu
capione, cum in ſecundo decreto poſ
ſeſsio titulus, & bona fides interue
niat: verius dicendum eſt iura ſupra ad
ducta non debere intelligi de dominio
proprietatis, ſed de dominio poſſeſsio
nis, vt ſenſus ſit miſſum in poſſeſsionẽ
ex ſecundo decreto non ſolum eſſe in
poſſeſsione, ſed etiam verum poſſeſſo
rem eſſe, & ſic verbum illud: *Dominiũ*,
poſſeſsionis nomẽ multoties vſurpat,
iuxta text. in l. inter dnm 78. ff. de ver
bor. ſignificat. l. quoties, C. de reiuindi
cat. l. 1. C. de præſcriptione longi tem
poris, quæ interpretatio confirmatur
ex dict. l. prætoris, §. Iulianus, vbi miſ
ſus in poſſeſsionem dominus appella
tur: & tamen vſucapere poteſt, cum ta
tamen ſi vere dominus eſſet non vſu
caperet, l. ſequitur, §. Iana, ff. de vſuca
pionibus, notat Cuiac. lib. 26. obſeru.
cap. 36. & tract. 7. ad African. in l. cum
poſtulaſti 44. ff. de damno infecto.

Decimotertio obſtat tex. in l. com- 17
munis, §. ſed ſi, verſ. *Plane*, ff. communi
diuidundo, ex quo conſtat miſſum in
poſſeſsionem ex ſecundo iudicis decre
to in rem actionem habere, quæ in rẽ
actio non niſi domino datur, l. in rem
cum alijs, ff. de reiuindicatione, ergo
miſſus in poſſeſsionem ex ſecundo iu
dicis decreto non tantũ poſſeſsor, ſed
& dominus conſtituitur. Qua in diffi
cultate omiſſa gloſſæ interpretatione
ibi, veriſsime dicendum eſt textum il
lum eſſe intelligendum de reiuindica
tione vtili, non vero de directa: nam
vtilis etiam competit ei, qui dominus
nõ eſt, l. ſi ager vectigalibus, l. ſi vt pro
ponis, C. de reiuindication. l. 2. C. quã
do ex facto tutoris, l. qua actione, §. 1.
verſ. *Vtique*, ff. de adquirendo rerum
dominio, Ant. Fab. in rationali ad dict.
l. communis, ff. communi diuidundo.

Decimoquarto his omnibus obſtat 18
text. in l. ſi finita, §. vectigalibus, ff. de
damno infecto, vbi cõſtat quod ſi præ
dij vectigalis nomine cautio petatur,
& hi, qui conductum prædium habẽt
non cauerint, actor in poſſeſsionẽ mit
titur, ſed conditio vſucapiendi ei non
tribuitur, ſed tantum eodem iure, quo
erant non cauentes, vti poterit, quod
omnino contrarium refert idem tex
tus in 2. part. dum aſſerit, quod ſi mu-

nicipes non præstiterint cautionem, missus in possessionem poterit per tõ gum tẽpus dominium adquirere. Augetur que difficultas ex text. in l. cum sponsus 14. §. in vectigalibus, ff. de publicanis, & vectigalibus, vbi Paulus asserit prædia vectigalia non posse vsucapi. Quo in dubio dicendum est, decisionem text. in dict. §. si vectigalibus in prima parte obtinere, cum ipsius prædij vectigales conductores recusant cauere, ideoque ius tantum, quod ipsi habent in actorem transfertur, iuxta regulam text. in l. traditio, ff. de adquirendo rerum dominio, non tamen ius municipum cum non esset æquum, vt ius municipibus auferatur obcõductoris culpam, sed tantum, vt ipse conductor puniatur, vt amittat omne ius, quod habet: si vero ipsi municipes prædiorum domini nõ cauerint, tunc possessio transmittitur ex secundo decreto, & res vsucapi potest, cum iam ipsi domini in culpa sint, Duar. ad tit. ff. de damno infecto, c. 6. Don. lib. 15. c. 56. Ant. Fab. lib. 20. coniect cap. 11. Neq; obstat tex. in d. l. cum sponsus 14. §. in vectalibus, quia tex. ille debet intelligi ità, vt non tantum abeo, qui illud in perpetuum conduxit, non possit vsucapi, sed nec ab alio, qui à conductore emit, cum factum conductoris non debeat præiudicium municipibus generari: secus vero quando ipsi municipes ob eorum factum, seu culpam possessionem amisserunt ob cautionem nõ præstitam, nã tunc is qui in possessionem ex secundo decreto missus est, recte vsucapit, quo modo obtinet text. in d. l. si finita, §. si vectalibus, Duaren. & Anton. Fab. locis supra citatis.

Decimoquinto aduersus id, quod in præsenti notãt omnes, videlicet hãc [19] missionem in possessionẽ dare, solum modo competere eis, qui mixtum imperium habent, iuxta text. in l. vlt. ff. de officio eius, cui mandata est iurisdictio, l. iubere cabere, ff. de iurisdictione omn. iudic. magistratibus aũtem non competere, siquidem illis denegantur ea, quæ magis imperij, quam iurisdictionis sunt, iuxta text. in l. ea quæ 26. ff. ad municipalem, Cuiac. ad Pap. libr. 1. quæst. in l. 1. ff. de officio eius, &c. Don. lib. 17 cap. 8. valde obstat text. in l. 1. l. 4. §. duas, l. si tamen, ff. de damno infecto. In quibus constat magistratus municipales posse iubere cauere, & in possessionem mittere: cui difficultati respondeti debet, quod ibi non simpliciter, & in vniuersum illis conceditur ex propria illorum iurisdictione, sed potius ex speciali prætoris delegatione, si res ita celeritatem desideret, veluti si ædes ruinam minentur, & periculum ex eis timeatur, vt colligitur ex dictis iuribus, secundum autem decretum prætori omnino reseruatur, cum iam periculum ex mora cesset, & commode possit prætor adiri ex d. §. si duas, §. si forte, notat Cuiac. & Don. vbi supra Squis ordegerus ad Fabrum lib. 2. tract. 7. quæst. 2. reliqua videri opportet apud Pichardum in dict. §. summa de interdictis in princip. à nu. 9. & seqq.

AD TITVLVM VT lite pendente. Tit. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Lite pendente non potest quis priuari à commodo possessionis.*

2 *Innobatio nihil aliud est, quam prioris status mutatio.*

3 *Possessionis commodo nemo pribatur absque causæ cognitione.*
Expenditur textus in cap. 1. vt lite pẽdente.

4 *Insignia alia sunt quæ denotant dignitatem, alia vero quæ iurisdictionem significant.*
Explicatur textus in l. 1. ff. de officio pro Consul. l. 2. C. de præpositis sacri cubiculi

biculi lib. 12. Clement. Archiepiscopus de priuilegijs.

5 *Interpretatur textus in cap. cum sis 6. de authoritate, & vsu palij.*

6 *Priuilegium alegans contra ius commune lite pendente illo non tuetur.*
Interpretatur textus in cap. cum persona, §. fin. de priuilegijs lib. 6.

7 *Præsentationes iuris patronatus fructus dicuntur.*
Concordantur textus in cap ex litteris 7. versic. Antequam, *cum cap. consultationibus de iure patro.*

8 *Macedoniani remedium cessat si pendente lite super filij statu ei pecunia sit credita.*
Ibi interpretatur textus in l. 1. §. si pendente, ff. ad Sen. Cons. Macedon. l. ordinata 24. ff. de liberali causa, lite ordinata, C. eod.

9 *Pendente lite an possessio interrumpatur vt præscriptioni noceat intellige, vt ibi.*
Ibi interpretatur textus in l. 2. §. fin. ff. pro donato cum multis alijs.

10 *Litigiosa res pendente lite alienari non potest, & ibi ratio assignatur.*

11 *Pendente lite accusatus de Simonia remouetur a celebratione missarum.*
Interpretatur text. in l. eum quem 7. C. de subpectis tutor ib. §. si quis autē, instit. eod.

12 *Pendente lite in causa matrimonij cō iuges non separantur a commodo possessionis.*
Ibi interpretatur textus in cap. tenor 10. de re iudicata, & tex. in cap. 2. vt lite pendente, capit. litteras de restitution. spoliat.

13 *Pendente lite fructus sequestrantur si possessor eos dissipet.*
Interpretatur tex. in Clem. vni. de sequastratione possessione, & fructuum.

Conclusio totius tituli.

1 PEndente lite non potest quis priuari à commodo possessionis, *quam ante habuit* Consonat text. in c. 1. c. laudabilem 2. & per totum hoc tit. c. causam matrimonij de officio delegati, cap. ex conquæstione de restit. spoliat. cap. porro de diuortijs, cap. licet Episcopus de præbendis lib. 6. cap. cū personæ de priuilegijs lib. 6. cap. dudū eodem tit. in antiquis, cap. cum teneamur de appellationibus, cap. cum veniſſent de institution. cap. 2. de sequestrat. possessionis, & fructuum, cap. nō ne 8. quæst. 4. cap. vol. 16. q. 4. l. 2. C. de probationib. l. vlt. C. de reivindicat. authent. in medio litis, §. illud quoque, collat. 8. l. Diuus Pius, ff. de petitione hæreditatis, l. 18. tit. 22. part. 1. illustrāt Lanzelotus de attentatis, 2. part. cap. 4 in præfactione, Menoc. de recuperanda remed. 1. quæst. 20. idem de arbitrarijs casu 202. n. 12. & 206. num. 6. Sthephan. Gracian. disceptat. Forens. capit. 100. num. 37. Puteus decis. 372. lib. 2. & decis. 64. lib. 3. Couarr. in practicis cap. 17. num. 8. Sahagun in cap. 1. de sequestra. possessionis, & fructuum, nu. 7. Pacius centuria 5. quæst. 4. Cuia. lib. 4. Pauli ad edictū in l. 2. §. fi. ff. pro emptore, idem ad tit. C. de præscription. longi temporis, Don lib. 4. comment. cap. 14. Osu. ibi littera O. idem lib. 24. cap. 4. littera A. & C.

Ratio deducitur ex rubro huius tituli, quo prohibetur lite pendente nihil nouari, nam cum inouatio nihil aliud sit, quam prioris status mutatio, l. qui chirographis, ff. de administ. tut. ideò litependente possessor in possessione retenta defenditur, siquidem nihil noui facit, nec mutat, qui tantū continuat possessionem ante litē motam obtentam, iuxta textum in l. continuus 13. de verb. oblig. merito iusta de causa donec lis finiatur possessori omnia sunt in pristinum statum reseruanda, notat glossa verbo. *Innobari*, in clem. 2. hoc tit. Cuiac. in posthumis ad tex. in cap. 1. hoc tit. 2

Primo aduersus id, quod in cap. 1. hoc tit. docemur nempe Archiepico- 3

pum Eboracenſem poſſe lite pendente inſignia Archiepiſcopali vti, priuilegioque triplicem Crucem per integrum Archiepiſcopatum præferēdi, cui rationem reddit Pontifex, quia in illa quaſi poſſeſsione erat inuentus, & lite pendente nihil eſt innouandum, ob ſtabit dicere, quod Archiepiſcopus Eboracenſis nullam poſſeſsionem continuare poterat, ſiquidem ad petitionem Archiepiſcopi Cantuarienſis ante litem inchoatam, iam præceſſerat prohibitio Alexandri III. contra Eboracenſem Archiepiſcopum, vt nō poſſet illo iure vti. Qua in difficultate omiſſa Abbatis interpretatione in dict. cap. 1. veriſsime eſt dicendum non obſtante illa prohibitione Archiepiſcopum poſſe per totam Angliā inſignijs illis vti, quia cū prohibitio illa fuiſſet impetrata abſque citatione, & cauſæ cognitione, ideò non tenet, cum nemo, nec à Principe, ſine cauſæ cognitione à commodo ſuæ poſſeſsionis priuari poſsit, cap. 1. cum vulgatis de cauſa poſſeſsionis, & ideò id quod ſine cauſæ cognitione Alexāder III. prohibuit, idem cauſa iam cognita in melius reformauit, vt lite pendente Archiepiſcopus nō priuetur cōmodo poſſeſsionis, vt ſic poſsit inſignijs illis per totam Angliam interim vti.

4 Secundo prædictis valde obſtat textus in l. 1. ff. de officio proconſulis, l. 2. C. de præpoſitis ſacri cubiculi lib. 12. vbi proconſulibus licet vbique etiam extra Prouinciam inſignijs ſuæ dignitatis vti. Augetur q; difficultas ex clem. Archepiſcopis de priuilegijs, vbi generaliter Archiepiſcopis licet inſignijs Archiepiſcopatus in locis etiā exemptis vti, cum ea omnia non ad contentioſam, ſed advoluntariā iuriſdictionē ſpectent, quæ vbiq; exerceri poſſunt, in quorū iuriū difficultate omiſſa interpretatione, quam refert Abbas in c. ex tuarū de authoritate, & vſu palli, veriſsime eſt dicendum, inſignia dignitatis alia eſſe, quæ denotant ſuperioritatem, & iuriſdictionem, vt eſt facultas præferendi crucem & pallio vti, alia vero ſunt, quæ tantummodo denotant dignitatē, vt ſunt rocheti, & ſimilia quibus Archiepiſcopi, ac legativtū tur, nam inſignijs illis, quibus dignitas demonſtratur, etiam extra Prouinciā Archiepiſcopi, & proconſules vti poterunt, & ita eſt interpretandus tex. in d. l. 1. ff. de officio proconſulis, d. l. 2. C. de præpoſitis, Ant. Fab. in rationali ad tex. in d. l. 1. Cūiac. innotis ad tex. in l. 1. C. de præpoſitis ſacri cubiculi verb. *Cum habitu* lib. 12. Auguſt. Barboſ. de poteſtate Epiſcopi tit. 3. c. 1. nu. 22. & ſeqq. at vero inſignijs illis, quibus plenitudo poteſtatis demonſtratur Archiepiſcopus non poteſt vti extra territorium, niſi adſit priuilegium, & de eo priuilegio loquitur tex. in dict. c. 1. hoc tit. poſtea autem omnibus Archiepiſcopis inſignia illa à iure communi ſunt conceſſa, & ita eſt interpretandus tex. in clem. Archiepiſcopis de priuilegijs. Nec obſtat tex. in cap. cum ſis 6. de authoritate, & vſu pallij, vbi etiā iure antiquo Archiepiſcopus, vbicunque fuerit in celebrationibus Miſſarū 5 poterit liberius pallio vti, conſideratio eſt, vbicunque poterit pallio vti ergo & extra Prouinciam, nam verius dicendum eſt verbū illud vbicunq; nō eſſe generaliter intelligendū, ſed reſtringendum tantum ad quamlibet eccleſiam ſuæ Prouinciæ, quaſi ſenſus ſit, quod vbicunque fuerit Epiſcopus intra Prouinciam poterit pallio vti, no tat gloſ. ibi verb. vbicunque.

Tertiò obſtat text. in c. cum perſonæ, §. fi. de priuilegijs libr. 6. vbi is qui allegat priuilegium contra ius cōmune etiā præſcriptione munitū lite pē- 6 dente in illius priuilegij poſſeſsione defendi nō poteſt: Augetur difficultas ex c. 1. hoc tit. vbi Eboracenſis Archiepiſcopus ex ſola allegatione priuilegij litependente in eo defenditur, in qua

iurium

iurium controuersia, omissa Abbatis interpretatione in cap. 1. hoc tit. Couarr. in practicis, cap. 17. num. 8. verissime est dicendum ideò in d. cap. cum personæ, §. fin, de priuilegijs lib. 6. lite pendente in illa priuilegij possessione quis non tuetur ex eo, quod aduersus præscribentem obstabat vehemẽs malitiæ præsumptio, quæ fauere, & patrocinari videbatur iuri communi, & publicæ vtilitati, quo in casu non sufficit præscriptionem allegare, cum odiosa sit, sed eam plene probare necessẽ est: merito Episcopus ibi recte potest vti sua iurisdictione aduersus alegantem priuilegium exẽptionis præscriptione munitum: secus verò cũ cessat illa vehemens contraria iuri communi præsumptio, nam tunc pendente lite in illa priuilegij possessione, quis tueri potest, & ita obtinet textus in d. cap. 1. hoc tit. notat Dom. Franc. & Ancharr. in dict. cap. cum personæ, §. fin. de priuilegijs lib. 6.

Quarto obstat textus in cap. ex litteris 7. vers. *Antequam*, de iure patronatus, &c. Ex quibus constat, quod si antequam lis fuisset orta inter millitem & abbatisam super ius patronatus, milles præsentauerit, eius præsentatio admittitur: ergo à contrario sensu si post litem ortam præsentatio fuisset facta, etiam si esset in quasi possessione præsentandi, præsentatio illa non deberet admitti, quod omnino contrarium refert textus in cap. consultationibus de iure patronatus. In qua iurium controuersia verissime est dicendum, iura illa inter se contraria non esse, siquidem textus in dict. cap. ex litteris 7. versiculo. *Antequam*, non asserit, quod si præsentatio post litem motam fuerit facta non debeat valere, sed tantum quod si ante litem motã est præsentatus etiam post litem motam ab Episcopo institui potest, si verò post litem motam fuerit electus, electio valebit, sed pendente lite ab Episcopo confirmari non potest, cum institutio suspendi debeat vsque ad finem litis: nam cum præsentationes sint fructus iuris patronatus, & post litẽ motam patronus malæ fidei possessor sit, qui omnes fructus restituere tenetur, l. certum 22. C. de reivindicatione, si victus fuerit, cum semel facta institutione beneficium auferri non possit, & postea fructus præsentationis restituti non possint iusta de causa lite pendente, præsentatio facta valet, sed collatio suspenditur, vsque ad sententiã diffinitiuam, cum per solam præsentationem ius patronatus non adquiratur, sed ex collatione simul cum præsentatione, itaque similiter est interpretandus textus in cap. 2. de in integrum restitutione minorum, Abbas in dict. cap. consultationibus, d. c. ex litteris d. cap. 2. num. 8.

Quinto obstat tex. difficilis in l. 1. §. si pendeat, ff. ad Senatus Consultum Macedonianũ, vbi lite pendente super filij statu an sit in potestate patris, nec ne, si pendente patris captiuitate filio sit credita pecunia auxilium Macedoniani, nec eius actio ei conceditur. Augetur difficultas ex textu in l. ordinata 24. ff. de liberali causa, l. lite ordinata 14. C. eodem, vbi lite pendente in libertatis causa is, qui in possessione libertatis est interim pro libero habetur ita, vt lite pendente possit agere contra dominum, & procuratorẽ cõstituere, ac actiones contra debitores exercere, sed in hac iurium discordia dicendum est discrimen versari inter decisionem text. in d. l. ordinata & inter, d. l. 1. §. si pendeat, nam in d. l. ordinata lite pendente in causa libertatis, is de cuius statu contenditur pro libero interim habetur non solum libertatis fauore, sed etiam quia in possessione libertatis litis tempore fuerat, propterea, quia eius status etsi pendeat interim tamen per rerum naturam certus est: at vero in dict. §. si pendeat, filius non erat in possessione filiationis,

nis,nec eius ſtatus certus eſt,ſed incertus:cum pendente patris captiuitate pendeat etiam patria poteſtas, ſiquidem ſi reuerſus fuerit,iure poſt liminio omnia recuperat, §.ab hoſtibus, quibus modis ius patriæ poteſt. ſoluitur, merito denegatur Macedoniani actio,cum ſi pater non reuertatur perinde habeatur,ac ſi ſui iuris effecto pecunia ſit credita,Ant.Fab.in rationali ad text.in dict.l.1.§.ſi pendent,ad Macedonianum,& de ſtatu libertatis an pendente lite quis habeatur pro libero,vel ſeruo,videndus eſt text.in l.qui de libertate 29.ff.de liberali cauſa, & text. in l.21.C.de iure de liberandi,& textus in l.ſicui 21.de liberali cauſa.

Sexto obſtat textus in l.nemo ambigit, C.de adquirenda poſſeſsione,l. 6
2.C.de præſcriptione longi temporis l.motæ litis 26.C.de reivindicatione. In quibus iuribus cauetur, quod per litem motam adeò interrũpitur poſſeſsio,vt qui anteà poſsidebat,non intelligatur poſsidere ita,vt neque poſſit perficere præſcriptionẽ;quod omnino contrarium refert textus in l.2. §.fin.ff.pro donato, l.ſi poſt ceptum 18.ff.de rei vindicatione,l.Iulianus, §. proinde,ff.ad exibendum. In qua iurium contrarietate omiſſa Illigeri interpretatione lib.6.comment.cap.21. littera F.veriorem exiſtimo,quam refert Cuiacius in poſthumis ad tit. C. de præſcriptione longi temporis, verſic.*Eſt,& aliud*,dum aſſerit diſcrimen eſſe conſtituendum inter vſucapionẽ, & præſcriptionem:nam vſucapio ſolummodo interrumpitur naturali interruptione,hoc eſt re ipſa,vel aliquo naturali facto,iuxta textum in l.naturaliter 5.ff.de vſucapionib. & ita ſunt interpretanda iura,in l.2.§.vlt. ff. pro emptore,l.2.ff.pro donato,l.ſi poſt ceptum 18.de rei vindicatione: at vero præſcriptio longi temporis, non ſolum interrumpitur naturali interruptione,ſed etiam ciuili veluti per litis conteſtationem adeò, quod poſſeſsio illa non proficiat ad longi temporis præſcriptionem quamuis lis omittatur,ſeu poſſeſſor abſoluatur: & ita eſt interpretandus textus in dict. l. nemo ambigit,C.de adquirenda poſſeſsione, l.2:cum alijs,C.de præſcriptione longi temporis:cuius diuerſitatis ratio omiſſa Cuiacij ibidem: ea eſt videlicet, ideò vſucapionem non impediri per litis pendentiam: quia pendente lite, vt ſupra diximus,poſſeſsio non auferetur marito nec vſucapio,quæ eſt poſſeſsionis continuatio,iuxta textum in l.3.ff.de adquirenda poſſeſsione: at vero præſcriptio per litem motam auferetur,ſeu eliditur,quia ante Iuſtiniani ætatem præſcriptio non erat ius legale,quod ad inſtar vſucapionis dominium præſtabat,ſed erat quædam exceptio,quæ ex æquitate poſt vſucapionem impletam poſſeſsori bonæ fidei dabatur,iuxta Pauli ſententiam lib.5. ſentent.tit.2.in princip.Vnde cum ante implementum præſcriptionis bonæ fidei poſſeſsores per litis conteſtationem in malam fidem incidant illa exceptio,quæ ex præſcriptione adimpleta competebat euaneſcit,iuxta textum in l.nemo,C.de adquir. poſſeſsione,l.1.& 2.C.de adquir.poſſeſs.

Septimo obſtat tex.in l.ſi.C.de litigit.vbi lite pendente qui priuatur à cõ 7
modo rei ſuæ.Augeturque difficultas ex tex.in c.ſi.11.q.1.vbi pendente lite ex re quis fructus percipere nõ poteſt, cui dubio dicẽdũ eſt,iura illa procedere in rebus litigioſis alienatis,nam res litigioſa alienari non poteſt,cum oppoſitæ exceptione contractus reſcinderetur,l.ſi.ff.de litigioſis,l.1.§.ſi.ff.quæ res pignori obligari poſſunt, iure tamen Codicis ex d.l.ſi. C. de litigioſis alienatio ipſo iure nulla erat,& res litigioſa dicitur,cũ de dominio agitur, non vero de poſſeſsione,l.2.C.de litigioſis,Conarr.in practicis,c.15.nu. 6.Abbas in cap.1.de confirm.vtili,vel

inutili

iure nulla erat, & res litigiosa dicitur, cum de dominio agitur, non vero de possessione, l. 2. C. de litigiosis, Couarr. in practicis cap. 15. num. 6. Abbas in cap. 1. de confirmation. vtili, vel inutili, num. 5. & res litigiosa pendente lite alienari non potest, quia dominiũ rei in suspenso est donec sententia pro reo, vel actore fuerit prolata, arg. tex. in l. 3. in fin. ff. de publiciana in rem actione, Rebardus in l. non solet §5. ff. de reg. iuris, ideoque iure litigiosa no strit textus decisio cessat, quod ad missum est, ne iudicia illusoria reddãtur, in vanum que litigatores laborẽt, qui in iudicio victoriam reportarent, cap. Ecclesia 3. hoc titul. cap. 1. & per totũ de alienatione iudicij mutandi causa facta, Parladorius lib. 2. rerum quotidianarum, cap. fin. 4. part. §. 5. num. 9.

Octauo obstat textus in cap. accusatus 4. cap. quoties 5. de Simonia, capit. accusatus 4. 2. quæst. 5. vbi accusatus de Simonia litependente remouetur à miscarum celebratione, sed respondetur iura illa procedere, quando non solũm accussatio de Simonia interuenit, sed etiam publica diffamatio præcessit, siquidem accussato de crimine simoniæ non interdicitur Sacramentorum administratio, nisi publice sit diffamatus: nam tunc propter criminis attrocitatem poterit ante sentẽtiam suspendi, notat glos. in præsenti Abb. & Ancharr. in d. c. accusatus, & arg. tex. in c. inter solicitudinẽ de purgatione canonica, eodem que fere modo est interpretandus tex. in l. cũ quẽ 7. C. de suspectis tutoribus, §. si quis autem, inst. eodem, vbi accusatus de delicto in officio cõmisso si publica præcessit diffamatio litependente ab officij administratione interdici poterit, plura refert Azeued. in l. 14. tit. 17 lib. 3. Recopilationis. §1

Nono obstat tex. in c. tenor 10. de re iudicata, vbi pendente lite separantur coniuges, & priuantur à commodo possessionis, siquidem eis interdicitur carnale commertium. Augeturdificultat ex text. in c. 2. hoc tit. vbi etiã in causa matrimoniali coniuges litepẽdente non possunt priuari a commodo possessionis. Cui difficultati respõderi debet, quod tex. in d. c. tenor, procedit, quando secundum matrimoniũ contractũ est post litem motã super primum: nam tunc non deffenduntur contrahentes in secundo matrimonio cum celebratum esset contrà interdictum Ecclesiæ, & cum vitiosa illa possessio dicatur, & res litigiosa esset iusta de causa in ea, tanquam vitiosa nõ tuentur, arg. tex. in c. 1. & fin. de matrimon. contractu contra interdictũ Ecclesiæ, glos. vlt. in d. c. tenor 10. itaque similiter est interpretandus text. in c. veniens de regularibus: at vero tex. in d. c. 1. hoc tit. procedit, quando matrimonium à principio contractum fuit approbante ecclesia, quod si postea dicatur nullum, coniuges pendente lite in possessione tueri debẽt. Nec obstat tex. in c. litteras de restitut. spoliat. vbi etiam si matrimonij legitima sit possessio, non tuentur coniuges in cõmodo possessionis, & separatio permitti tur ex propria alterius coniugum authoritate, quia ibi non agitur de continuatione possessionis pendẽte lite, sed de restitutione possessionis pendente lite, à qua erat spoliata cõiux, quæ restitutio ei denegatur propter notoriũ periculum incestus, quod imminebat ex probationibus impedimenti in gradu à iure diuino in continenti oblatis, Thom. Sanchez lib. 10. disp. 12. num. 22 Idem lib. 3. disp. 4. num. 50. §2

Decimo obstat text. in c. 2. & 3. de sequestratione possessionis, & fructuũ c. quoties 26. 2. q. 6. l. litibus, C. de agricolis lib. 11. l. fideiussor, §. fin. ff. qui satisdare cogantur, vbi lite pendẽte quis priuatur a commodo possessionis, siquidem apud tertiũ res, & fructus sequestrantur, sed omissa interpretatione, §3

ne,quam refert Sahagun in capit. fin. nu.52.de sequestratione possessionis, & fructuum,huic dubio dicendum est, iura illa procedere ex quadam æquitatis ratione videlicet cum condemnatus in prima instantia fructus dissipat, cum non modica præsumptio sit aduersus eum ex dissipatione illa à iure suo deficere,& desperare videatur, & in aduersarij in iuriam fructus dissipare,iuxta textum in l.Imperatores, §. fi.de appellationibus,l.ab executione, C.quorum appellationes non recipiãtur,ita similiter est interpretãdus textus in cap.venerabili 37.de officio delegati,cap.fin.de accusationibus, vbi litependente prælatus accusatus de lapidatione priuatur à cõmodo possessionis,cum lapidatione aliter succurri non possit,arg.textus in cap. penultim.de sequestra.possessionis, l.si possessor,§.satisdãtus,ff.qui satisdare cogantur,Lanzelotus de attentatis, 1.p. cap.12.limit.12.Nec solutioni obstat textus in clem.vnicá de sequestrat.possessionis,& fructuũ,vbi lite pendente etiam si possessor fructus non dissipet,sequestrantur,etsi litigans eos occupauerit,cadit à iure,quia textus ille loquitur,quando sententia in causa beneficiali apud curiam Romanam lata est aduersus eum,qui nondum triennalem possessionem adimpleuerat, quod speciali de causa ex vi sententiæ admittitur ad compescendas litigantium malitias ex iure nouissimo,vt cõstat ex eadem clementina verbo. *Decernimus*,& verbo. *Ad compescendas litigantium malitias*.De qua late disputat Hiligerus ad Donel.libr.24. commentariorum,cap.4.litter.A.& C.ibi ab eo interpretatur text. difficilis in l. prima, §.primo, C.de assertione tollenda, & nos inferius agemus in cap.1.de sequestratione possessionis,& fructuum.

(?)

Ad textum in c.1.hoctit.

DE SEQVESTRATIONE possessionis, & fructuũ.

SVMMARIVM.

1 *Sequestratio fructuum etiam loco missionis in possessionem. & ad cuitandũ scandalum oblata cautione cum expensis reuocatur.*

2 *Assignatur ratio.*

3 *Interpretatur tex.in l.1.§.super,C.de assertione tollenda.*

4 *Suspecta dicitur persona.quæ in territorio in quo agitur,immobilia non possidet.*
Ibi interpretatur tex.in l.si fideiussor 7.§.vlt.ff.qui satisdare cogantur,tex. in l.sicui dotem,§.sin autem,vers. Sim vero,*ff.soluto matrim.l.1.§.iubet, & seq.ff.de collatione bonorum.*

5 *Sequestratio ad arcendum scandalũ plerumque permittitur, & quomodo id intelligatur in præsenti,& num. 4.declaratur.*

6 *Sequestrationis remediũ magis odiosum est,quã missionis in possessionem. Expenditur text.in cap.2.de dolo, & contumacia.*

7 *Sequester an possideat late discutitur. Interpretatur text.in l.interesse puto, ff.de adquir.hæred.*

8 *Expenditur tex.in l.licet,§.rei depositæ,ff.depositi.*

9 *Interpretatur tex. in c. examinata de iudic.*

10 *Interdictum vnde vi,vt cõpetat,requirit vt is qui de possessione agit possessionem probet.*
Discutitur an missus in possessionẽ hoc interdicto vti possit.

11 *Interpretatur text.in c.1.de sequest. possess.& fructuum.*

12 *Sẽtẽtia incerta non tenet,& an certa dicatur in expensarum condẽnatione.*

13 *Causa quæ semel diffinita est,iterum in iudicium reduci non debet.*

CON-

CONCLVSIO.

1 *SEquestrum factum etiam loco missionis in possessionem, & ad euitãdum scandalum oblata cautione, cum expensis reuocetur.* Consonat cap. volumus 16.q.4.cap.nonne 8.q.4.c.2.& fi. hoc tit.l.Imperator.§.fi.ff.de appellationibus,l.sequester 109.de verb.significatio.l.æquissimum 17.de vsufructu,capit.1.& 2.de dolo,& contumacia,l.2. C.de reprobationibus,l.vnica, C. de prohibita sequestrat.l.fin.§.fin.ff.quibus ad libertatem proclamare non licet,l.2.tit.12.lib.4. Compillat. Curtius de sequestro num.6.disputant Rebuf.3.tom.Regiarum constitutionum tit.de sequestris,Doctores in dict. l.sequester 109.de verb. significat. Pacius centuria 4.quæst.80.Fornerius in tractatu de sequestru, Sahagun in commentarijs adhunc textum Ioannes de Castillo lib.3.rerum quotidianarum, cap.16.Anton.Pichard.in §. in summa de interdictis,cap.2.num.79. Corrasius lib.3.Miscellanearum c. 2. Robertus 1.sententiarum,cap.5. Menoc. de arbitrarijs casu 457.& de retinenda,remed.3.num.88. Gailus lib.1.obseru.obseru.147.Mising.lib.5.obseru. obseruat.45.Duarenus lib.3.de sacrorum immunitatibus,capit. 10. Cuiac. lib.9.obseruat.cap.33.Don.lib.5.cõment.capit.13.Illigirus ibi littera C. idem lib.23.cap.11. littera X. idem Donel.lib.15.cap.32.& libr. 24. cap. 4.& in l.vnica,C. de prohibita sequestrat.

2 Ratio quare sequestratio a Celestino facta ab Innocẽtio III.oblata cautione reuocatur,ea est,quia sequestratio illa fuit facta à principio litis extra iuris ordinem solo Celestini arbitrio, vt constat ex nostri tex. verbis ibi: *Pro suo arbitrio sequestrare præcepit, &c.* & cum nemo pendente lite à commodo possessionis priuari possit,cap.1.cum alijs,vt lite pendente,& ab executione vti est sequestratio, tanquam odiosa non sit incipiendum,l.vnica,C.de prohibita sequestrat.quod non tantum iuris ratio, sed ipsa æquitas persuadet. Ratio iuris,quia ordo iuris est nemini esse auferenda m possessionem priusquam sit conuictus, & condemnatus, arg.tex.in l.negantes in fin.C.de obligat.& action.l.1.C.de exception.rei iudicatæ,æquitas ipsa,quia affirmatio actoris falsa esse potest,& iniquum esset vt ob solam eius affirmationẽ ius debitoris mutetur,l.6.ff.ad municipalem. Tum etiam,quia in pari causa,cũ actor intendit,& reus negat, potior est conditio rei possidentis,quibus de causis sequestratio à principio prohibetur,Don.lib.24.cap.4.idem in l. 1. C.de assertione tollenda, cautio autẽ in præsenti desideratur,quia cũ sequestratio ob Archiepiscopi contumaciã facta fuerit,cautione,& expensis oblatis tolli necesse est,cæterum, quia facta fuerat extra iuris ordinem prius ab Innocentio III.reuocatur, & postea propter Archiepiscopi inobedientiã, idem Innocentio III.præcepit Archiepiscopum sufficienter cauere, & moderatis expensis absoluere.

Primo obstat tex.in l.1.§.super, C. de assertione tollẽda, vbi si seruus qui antea pro seruo possidebatur, & ex possessione seruitutis ad libertatẽ proclamat,& dominus eum in seruitutẽ reuocat,petens sibi restitui peculium, quod apud seruum erat,peculiũ illud primum deponitur,seu sequestro cõmittitur,donec de causa liberali cognoscatur.Sed huic difficultati respondetur ideò,cum sequestro ibi incipere,quia cũ seruus ex possessione seruitutis in libertatem proclamet, & dominus eum in seruitutem petat, cum tunc vterque petitor sit,neuter debet frui cõmodo possessionis,& ideò peculium sequestratur,quia iniquũ est restitui domino priusquam vicerit, neq; seruus peculio frui potest,cũ seruus nõ

fit,

sit,qua de causa deponi oportet, cum neuter commodo possessionis posset vti,Donell.dict.lib.24.cap.4. idem in l.vnica,C.de assertione tollenda.

4 Secundo obstat textus in l.si fideiussor 7.§.vltim.ff.qui satisdare cogantur.l.Senatus Consulto in fine, ff. de officio præsidis,vbi si cum vero possessore rei petitæ agatur, rei petitioni prius satisdatio desideratur: etsi non satisdet,vt actori consulatur, res ipsa sequestrari debet.Qua in difficultate respondendum est iura illa procedere,cum is à quo satisdatio petitur, est suspectus,siue moribus,siue facultatibus,& res de qua agitur mobilis est, qua facile celari potest:nam cum iudicia omnia sint comparata, vt actori satisfiat,iusta de causa ibi sequestratio permittitur, cum abinitio prouidendum sit,vt res,de qua agitur sit in tuto,ne postea frustratorium iudicium reddatur,& suspecta dicitur persona, quæ in eo territorio,in quo agitur immobilia non possidet, argumen. textus in l.sciendum, ff.qui satisdare cogantur,Donel.dict.lib.24.cap.4.idem in dict.l.vnica,C.de prohibita sequestratione,quam solutionem veriorem esse existimo,etsi Anton.Faber. in rationali ad textum in dict.l. si fideiussor 7.§.vltimo affirmet illius verba potius Triboniani,quam Vlpiani fuisse: Ex quibus constat, quod quamuis regulariter cum sequestro non sit incipiendum,tamen ex dictis iuribus aliquando iusta subsistente causa sequestratio permittitur,argument. textus in l.ab executione,C.quorum appellationes non recipiantur,cap.2. & 3. hoc titul.quod ius etiam debet constitui cum colonus,qui ante agrum possidebat postea vt dominus cepit possidere:nam si dominus agrum suum vindicet,placet vt dum causa disceptatur fructus sequestrentur, iuxta textum ita intelligendum in l.libibus,C.de agricolis,& censitis lib.11.Nec adrem pertinet textus in l.si cui dotem,§. sin autem,versic.*Sin vero*,ff.soluto matrimon.vbi si maritus vxorem furiosam alere iubeatur,& nisi alat bona mariti sequestrantur,vt ex fructibus illorum alatur,quia ibi sequestri verbum improprie ponitur,cum in ea specie de bonis mariti nulla controuersia erat,siquidem apud sequestrum nulla res deponitur,nisi ea,de qua controuersia est,l.sequester 109.de verb.signific.ita similiter est interpretandus textus in l.1.§.iubet.& §.sequenti, ff. de collationebonorum,Don.dict.lib. 24.comment.cap.4.& plura exempla in quibus sequestratio à principio permittitur,refert Sahagun in cap.2.hoc tit.a num.2⁹.& seqq.

Tertio obstabit dicere,quod sequestratio ad arcendum scandalum à principio plerumque permittitur,arg.textus in l.æquissimum 17.in principio, ff.de vsufructu,l,fin.§.fin.C.quibus ad libertatem proclamare non licet, sed in præsenti scandalum imminet,cum Archiepiscopus Monachos in possessionem missos per potentiam spoliasset:ergo sequestratio non arbitrio Celestini,sed recto iure ab eo fuit facta,ac per consequens in iuste ab Innocentio III.reuocata.Sed vt hanc difficultatē dissoluamus ad notandum est, quod quamuis verum sit sequestrationem solo officio iudicis absque partis petitione esse permissam,cum scandalum,& rixa inter partes timetur,arg. text.in dict.l.17. quod locum habet, quando neutra pars possidet.secus tamen si vna pars possidet,vt in specie nostri textus:nam cum Monachi ex primo decreto propter Archiepiscopi contumaciam in possessionem missi essent iusta de causa etiam si ex parte Archiepiscopi scandalum immineret, iniusta diceretur sequestratio, dict. cap.1. & 2.vt lite pendente Sahagun in præsenti num.7. 5

Quarto his omnibus obstat text. 6

in

in cap.2.de dolo, & contumacia, vbi aduerſus contumacem ob religionis fauorem magis eſt procedendum per ſequeſtrationem,vti per venignius remediũm,quam per miſsionem ex primo decreto: ergo inepte in præſenti cõtra religionis fauorẽ miſio in poſſeſſionẽ cõceditur, cũ tantũ ſequeſtratio fieri debeat.Qua in difficultate dicẽdũ eſt,quod cũ plurima ſint in iure cõtra contumaces prodita remedia, c.1. & ſeqq.de dolo,& contumacia,vbi late diximus,merito in præſenti datur miſsio in poſſeſsionem,vti magis ordinarium remedium;nec per ſequeſtrationem proceditur, tanquam magis odioſum.Nec obſtat textus in dict.capit.2.nam ibi ideò denegatur miſsio in poſſeſsionem,& per ſequeſtrationem proceditur propter fauorem religionis,aduerſus quam miſsio petebatur, argum.tex.in cap.ſunt perſonæ 43. de religioſis, & ſumptibus funerum, & ſic in dict.cap.2.verba illa: *Propter religionis fauorem*,non ſunt referenda ad Monachos actores,ſed ad reos:at vero in præſenti Monachi erant actores, & reus erat Archiepiſcopus, & ideò ceſſat religionis fauor,& proceditur per miſsionem in poſſeſsionem ex primo decreto, quam interpretationem veriorem eſſe exiſtimo,& ſi aliter teneat Sahagun in præſenti à num.51.

17 Quinto aduerſus noſtrum textum in verſic. *Et poſſeſsionem ei parti poſtmodum reſignaret, &c.* Ex quibus verbis ſacrorum canonum Doctores deducunt,quod ſequeſter poſsidet, ſiquidẽ in eum poſſeſsio transfertur,quod etiã docet Celeſtinus in præſenti,verſic.*Bonæ memoriæ*, Clemens V.in clem.1.hoc tit.& Florentinus in l.licet,§.rei depoſitæ,ff.depoſiti,pluresque quos refert Felicianus de la Vega in cap.examinata 15.de iudicijs à num.6.& 39.Antonius Pichardus in §.præterea, inſtitut. quibus modis recontrahitur obligatio à numer.22.valde obſtat text.in l.intereſſe puto 39.ff.de adquirenda poſſeſſione,in cuius textus ſpecie manifeſte conſtat,quod in ſequeſtrum poſſeſsio non tranſit,ſed pænes ipſam partẽ remanet;in quo iurium conflictu omiſſa gloſſæ interpretatione in præſenti verbo *ſequeſtrari*, & gloſſæ verbo, *Agitur*,in dict.l.licet, & gloſſæ verbo. *Approbatum*,in dict. l. intereſſe puto, & gloſſæ verbo: *Poſsidebas*,in dict. cap.examinata de iudicijs,Bartoli in dict.l. intereſſe puto,Corraſij lib.3.Myſcellanearum,cap.2.nu. 14. Couarruuias in practicis,cap.17.Duareni libr.3.de Sacris Eccleſiæ miniſterijs,cap.10.Cuiacij lib.9.obſeruationum,cap.33.Antonij Fabri in rationali ad textum in dicta l.licet,§.rei depoſitæ,ff.depoſiti,Pacij centuria 4.quæſtion. 1. Illigeri ad Donel.lib.5.commentar.cap.3.littera F.noſtri textus ſententiam ſequens veriorem eſſe exiſtimo,quam refert Sahagun in commentar.ad hunc textum num.12.Pichard. vbi ſupra dum aſſerunt,quod ſiue ſequeſtratio ſit neceſſaria,ſiue voluntaria naturaſequeſtrationis poſtulat,vt res de qua agitur in poſſeſsionem ſequeſtri tranſeat, quod etiam docet Celeſtinus in præſenti, verſic.*Bonæ memoriæ*,& in verſic. *Poſſeſsionem ei parti, &c.* Clemens V. in clem. vnica hoc tit.Florentinus in dict.§.rei depoſitæ,& Iulianus in dict.§.intereſſe puto,poſſunt tamẽ iudices, vel partes,tam in voluntaria,quam in neceſſaria ſequeſtratione agere, vt non poſſeſsio,ſed tantum cuſtodia ſequeſtretur,iuxta textum in dict.l.intereſſe puto.Nec contrarium docet textus in dicto §.rei depoſitæ,cuius hæc ſunt verba: *Rei depoſitæ proprietas apud deponentem manet ſed & poſſeſsio,niſi apud ſequeſtrum depoſita eſt: nam tum demũ ſequeſter poſsidet,id enim agitur ea depoſitione,vt neutrius poſſeſsio in id tempus procedat, &c.* nam verbum illud: *Depoſita eſt*, non debet referri ad poſſeſsionem, vti exiſtimat Illigerus,vbi ſupra, ſed

ad rē ipſam, ſiquidē Florentinus, diſcrimē conſtituit inter depoſitū, & ſequeſtrū aſſerēs in depoſito proprietatē, & poſſeſsionem apud deponentem manere, ſed in ſequeſtro poſſeſsionem tranſire, & illa ratione cōfirmat, quia in ſequeſtratione id agitur, vt neutrius poſſeſsioni illud tempus accedat, quia in ſequeſtrum deponitur donec finiatur controuerſia: nam tunc ſequeſter poſſeſsionem, triumphum habenti relinquet, vt Celeſtinus interpretatur in præſenti, cum eius ſequeſtri natura ibi ſit vt Florentinus docet in dict. §. rei depoſitæ, quod idem refert Iulianus in dict. l. intereſſe puto dum affirmat multum referre, qua mente apud ſequeſtrum res deponatur: nam ſi omittendæ poſſeſsionis cauſa tunc ad vſucapionem partibus non prodeſt: ſecus vero ſi cuſtodiæ cauſa deponatur, Sahagun in præſenti num. 17.

Sexto prædictis obſtat textus in cap. examinata de iudicijs, ex quo non nulli colligunt poſſeſsionem in ſequeſtrum non tranſire, ſiquidem ibi pænes Matthæum de Reparia, adhuc (licet eſſet ſequeſtrata) remaneret poſſeſsio iuris patronatus. Huic tamen dubio dicendū eſt, quod in ſpecie illius tex. ſolummodo controuerſia erat ſuper iure patronatus: nam licet Eccleſia foret in ſequeſtrum data, tamen ius patronatus de quo agebatur pænes Matthæum erat, quia non fuerat ſequeſtro datum, iuxta illius textus verba ibi: *Tamen ius patronatus poſsidebas*, &c. & propter in certitudinem propoſitionis, reppellitur ab inſtia, nō quia Matthæus poſsidebat ius patronatus, ſed quia inepte actionis factum propoſſuit, cum Mattheus ageret reivindicatione contra millites campanos, & dixiſſet ſe poſsidere, & cum reivindicationis naturam contra ſe ipſum videbatur intentare, merito ab illa inſtantia condemnatur reſeruato ei iure, vt iterum poſsit reivindicationem intentare, ſic que non condēnatur, quia poſſideret, vel nō poſsideret, ſed quia inepte dixit ſe poſsidere, Sahagun in præſenti num. 23. & ſequentibus, Felicianus de la Vega in dict. cap. examinata, num. 15.

Septimo obſtat textus in cap. 1. capit. in litteris, cum alijs de reſtitutione ſpoliatorum, l. 1. de vi, & vi armata, vbi ſpoliatus ante omnem contentionem eſt reſtituendus, ſed in præſenti Monachi ab Archiepiſcopo ab illa miſſione in poſſeſsionem ſpoliati erant, vt in principio textus conſtat: ergo ante ſequeſtrationem reſtituendi. Cui obiectioni reſpondendum eſt, ideò in præſenti interdictum, vnde vi Monachis non competere, quia neceſſario requiritur, vt is qui de poſſeſsione agit ante omnia poſſeſsionem probet, cap. conſultationibus de officio de legati, cap. cum Eccleſia Sutrina de cauſa poſſeſsionis, & proprietatis, cap. 2. & 3. de reſtitution. ſpoliatorum, & cum miſſus in poſsesſionem ex primo iudicis decreto (vti ſupra diximus in titul. de eo qui mittitur in poſſeſsionem) non poſsideat, ſed tantum cuſtos rei ſit, ideò non poterit agere interdicto, vt de vi qua etiam ratione colono denegatur, l. 1. §. deijcitur, & §. quod ſeruus, vel procurator, ff. de vi, & vi armata, gloſſa fin. in fin. dict. capit. contigit, vbi Abbas numer. 11. de dolo, & contumacia, & in præſenti, idem Abbas numer. 13. Neque obſtat textus in l. Fulcinius 7. §. final, ff. ex quibus cauſis in poſsesſionem eatur, cap. prout de dolo, & contumacia: nam ibi propter nimiam contumaciam miſſus ex primo decreto verus efficitur poſseſſor, & fructus lucratur. Neque etiam obſtabit dicere, etiam in præſenti Archiepiſcopum nimium contumacem fuiſſe, ſiquidem a principio noluit reſpondere, & ideò miſsio fuit decreta, tum etiam nimius contumax dicitur, ſiquidem poſtea ſpoliauit: ergo & Monachi

nachi poſsideri debebant, quia dicendum eſt veriſsimum eſſe ex dictis iuribus propter nimiam contumaciam fructus lucrari,itaque ſi poſt nimiam Archiepiſcopi contumaciam Monachi in poſſeſsionem mitterentur, veri poſſeſſores efficerentur, & interdicto agere poſſent,ſed cum prius fuerit facta miſsio,& poſtea ſpoliatio, ideò ex defectu poſſeſsionis non poterunt interdicto, vnde vi agere, habebunt tamen remedium legis finalis,C. de prætorio pignore,gloſſa vltima,ad finem in cap.contigit de dolo, & contumacia,Abbas ibi numer. 19. Menochius de recuperanda remedio 17.numer.22.

11 Octauo obſtat textus in cap. 1. & 2.de dolo,& contumacia,capit.1.2.& 3.de eo,qui mittitur in poſſeſsionem, vbi etiamſi miſsio in poſſeſsionem data ſit cauptione præſtita cum expenſis ceſſat,ergo voluntaria Celeſtini ſequeſtratio in præſenti,nihil noui induxit. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ſi dixeris,quod &ſi veriſsimum ſit miſsionem ex primo decreto cautione intra annum data ceſſare,tamen cum in præſenti,cum miſsionis ſtatus, iam mutatus eſſet,tum propter ſpolium ab Archiepiſcopo factum, tum per ſequeſtrationem à Celeſtino mandatam propter ſcandali timorem, cuius periculum per cautionem non ceſſat,& cum dubitaretur apud iudices,an foret cautio accipienda, ab Archiepiſcopo oblata,ſed cum conſtaret de ſcandalo, & de eius violentia, non acquieuerunt putantes ſequeſtrationem duraturam vſque ad cauſæ finem,ſed quia ſequeſtratio illa extra caſus permiſsos eſſet facta ab Innocentio reuocatur,vt conſtat in præſenti in verſicul. *In eum ſtatum,&c.*& quia Archiepiſcopi contumacia vehemens eſſet,vt cõſtat in verſicul. *Primo*, iuſta de cauſa cauptionem ab eo ſufficientem dari Innocẽtius Tertius in fine,huius textus pronunciauit, quæ iuſta cauſa fuit, vt Innocentius III.ob Archiepiſcopi nimiam contumaciam id nouiter induxiſſet.

Nono obſtat textus in l.1.& 2.C. 12
de ſententijs,quæ ſine certa quantitate,§.curare,inſtitut.de actionibus, vbi ſententia in certa inutilis eſt ſicuti, etiam cæteri actus per incertitudinem viciantur,l.duo ſunt Titij, ff. de teſtamentaria tutela,l.paulus, la primera, ff.de rebus dubijs,ſed Innocentij ſentẽtia quo ad expenſas in verſicul. *Finali*, in certa fuit:ergo & inutilis. Sed facile hunc remouebis ſcrupulum,ſi dixeris Innocentij ſententiam in præſenti, non fuiſſe incertam,cum in certa dici non poſsit,quæ ad certitudinem reduci poteſt,& adcertitudinem reduci apparet cum condemnatio fiat in moderatis expenſis,de qua moderatione in ipſa executione dicendum eſt per Monachos,& a iudice arbitrandum, quod & in praxi frequenter recipitur, Maranta de ordine iudiciorum 6.part. capit.ſententia,numer.38.& cap.iuramẽtum,numer.21.& cap.executio,num. 12.Couarruuias in practicis quæſtio. cap.27.

Decimo obſtat textus in cap. cum 13
inter 13.de re iudicata,vbi cauſa quæ ſemel diffinita eſt,iterum in iudicio reduci non debet,ſed in præſenti cauſa poſſeſsionis fuerat ab Epiſcopo Veronenſi de legato iudice,iam deciſa: ergo nec à Celeſtino,nec ab Innocentio III.iterum diſceptari poterat.Reſpondetur ideò in præſenti iterum de poſſeſsione fuiſſe diſceptatum,quia ſentẽtia ab Epiſcopo pro lata partim fuit dãnoſa,& præiudicialis omnibus aqua ab omnibus fuit appellatum, & ideò ne dubitaretur, vt in prima delegatione de virtute comiſsionis vtraque poſſeſsionis,& proprietatis cauſa fuit à Celeſtino expreſſa,& ab Innocentio confirmata.Sahagun in præſenti num.57. reliqua ſunt petenda ex his,quæ ſupra retullimus in titul.de cauſa poſſeſsio-

nis,& proprietatis,& in titul.de dolo, & contumacia,& in tit.de eo qui mittitur in poſſeſsionem.

Ad textum in cap. dilectus 2.hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Si miſſus in poſſeſsionem cauſæ cuſtodiæ fructus diſsipat,diſsipati reuocantur,& cum alijs ſequeſtrantur.*

2 *Ratio aſsignatur.*

3 *Contumax quanuis non poſsit audiri ſuper miſsionem in poſſeſsionem ante cautionem præſtitam tamen extra miſsionis cauſam circa aliàs res non excluditur maxime vt rei ſuæ, & periculo conſulat.*

4 *Sequeſtratio fructuũ iure noſtro poſt appellationem aliquando admittitur.*

Miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto fructus ſibi adquirit,ſed hoc verum eſt,cum nimia rei contumacia extat, ſecus aliter.

5 *Miſsio in poſſeſsionem in cauſis beneficiarijs eſt prohibita,ſed hoc verum eſt cum de poſſeſsione agitur,ſecus de titulo.*

Ibi interpretatur textus in cap. 1. de eo qui mittitur in poſſeſsionem lib. 6.

6 *Sequeſtratio non ceſſat donec offeratur cautio.*

7 *Sequeſtratio,ſui natura odioſa eſt.*

CONCLVSIO.

SI miſsus in poſſeſsionem cauſa cuſtodiæ fructus diſsipat,diſsipati reuocantur,& cum alijs ſequeſtratur. Idem probat textus in cap.fin.hoc titulo,clementin.vnica hoc titul.cap. per veſtram de donationibus inter.l. apud quem 5.§.1.l.proinde 6. l.licet 17. ff. depoſiti,l.intereſſe puto, ff.de adquirẽda poſſeſsione,l.ſi fideiuſſor 7.§. ſatisdatum,ff.qui ſatisdare cogantur,l. Senatuſconſulto,ff.de officio præſidis, l. cum dotem 23.§.ſin autem, verſic. *Si vero*,l.conſtante 25.ff.ſoluto matrimonio,l.Imperatores,§.fin.de appellationibus,l.1.§.ſuper,C.de aſſertione tollenda,l.fin.§.fin.C quibus ad libertatẽ proclamare,&c.l.vltima,C.de ordine cognitionum,l.litibus, C. de agricolis, & cenſitis libr. 11. diſputant Paulus libr. 5. ſententiar. cap. vltim. Curtius de ſequeſtro,numer.6. & 30. Gonçalez ad regulam 8. Chancellariæ,§.7.in proemio num. 19. Caldas Pereyra in Forenſib.quæſtionibus lib. 1.quæſt.21.num.31.Socinus reg.458. Tiraquell.poſt leges connubiales gloſsa 2.num.11.Corraſius lib.3.Miſcellanearum,cap.2.num.9.verſic. *Quarto*, Menochius de arbitrarijs caſu 89. numer.9.Anton.Gomez in l. 45. Tauri num.197.Valaſcus conſ.79. num.17. & conſ.191.a num.33.Don.lib.23.capit.12.Oſu.ibi littera D.

Ratio,quare in præſenti fructus ſequeſtrantur ea eſt,quia Abbas Ciſtercienſis in poſſeſsionem miſſus dolo,& malitia pro ſuo arbitrio fructus diſsipabat,& cum miſsus in poſſeſsionem intra annum debeat fructus ſeruare,cum intra annum aduẽniente cõtumace præſtata cautione poſſeſsionem recuperet,cap.quoniam frequenter,§.in alijs vt lite nõ conteſtata, cap. 1.& per totum de dolo,& contum.capit.cum veniſsem 3.de eo qui mittitur in poſſeſsionem,iuſta de cauſa fi ab Abbate fructus eius malitia intra annum diſsipentur ſuccurritur per ſequeſtrationis remedium.

Primò hæc decidendi ratio multis de cauſis ex principijs iuris ſuſpecta videtur.Primo cum in præſenti contentio ſolum de Eccleſia eſſet,& in ea fuiſſet facta miſsio,cur fructus,& non Eccleſia ſequeſtrãtur.Secũdo quare cũ de rectoris cõtumacia cõſtaret ante eius cautionem,ſeu contumaciæ purgationem

nem ſuper diſipatione actoris auditur. Tertio quare ob diſipationem actoris non reuocatur miſsio. Quibus dubijs ſatisfaces ſi dixeris, quod quamuis ſuper Eccleſia de Veturia contentio fuiſſet,& in ea propter rei contumaciam miſsio fuiſſet facta, tamen cum Monachi fructus quos ſeruare debebant diſipaſſent contra cuſtodiæ naturam iuſta de cauſa in illis duntaxat ſequeſtratio fit non in Eccleſia, nec ex eo, quod Eccleſia ipſa non poſsit ſequeſtrari, ſed quia in ea ceſſaret periculum, quod in fructibus imminebat,& reus cõtumax in præſenti ante contumaciæ purgationem auditur, quia quamuis non poſsit audiri ſuper miſsionem in poſſeſsionẽ ante cautionẽ præſtitam exinde nõ excluditur, quin poſsit extra miſsionis cauſã circa aliàs res audiri, maxime vt rei ſuæ,& periculo conſulat: nec ob diſipationem miſsio reuocatur, quia lex Pontificia vni ſabet, ne alteri in iuriã faciat, quod & in Eccleſijs, & in priuilegijs obſeruatur, cap. ex tenore de foro competenti, cap. ad noſtram de rebus Eccleſiæ, cap. olim 25. in fine de reſcriptis, & cum miſsio in præſenti ob rectoris contumaciam facta fuerit; & diſipatio ſolum, quo ad fructus à Monachis fiat, iuſta de cauſa rectoris contumacia per miſsionem plectitur, & ei perſequeſtrum conſulitur: ſiquidem diſipatio nihil commune habeat cum reuocatione miſsionis.

Secundo obſtat textus in cap. fin. hoc titul. l, Imperatores 21.§. fin. de appellationibus, vbi in cauſa appellationis, ſpecialiter interim ob diſipationis timorem fructus ſequeſtrantur: ergo etiam ſi in prima inſtantia fructus diſipentur ſequeſtratio non debet permitti. In qua difficultate dicendum eſt, quod quamuis appellatione interpoſita, ſi fructus diſipentur, vel diſipationis timor ſtimulet ſequeſtratio ſpecialiter permittatur, cum tum maior, magiſque vehemens præſumptio ſit contra diſipantem, tamen non ex eo excluditur, quod (etiam ſi in prima inſtantia ceſſet illa vehemens præſumptio) ſi fructus diſipentur ſequeſtratio fieri debeat, quia cum actor miſsus ſit in poſſeſsionem cauſa cuſtodiæ, ſi fructus diſipat contra cuſtodiæ naturam procedit, Abbas in præſenti num. 7. Sahagun num. 27.& 34.& 60. 4

Tertiò ſolutioni obſtat textus in l. Fulcinus, §. fi. ff. quibus ex cauſis in poſſeſsionem eatur, cap. prout de dolo, & contumacia, vbi miſſus in poſſeſsionẽ ex primo decreto fructus ſibi adquirit: ergo cum in præſenti Abbas ſit miſſus in poſſeſsionem non recte ob rei ſuæ diſipationem ſequeſtratio fit, cum pro ſuo arbitrio de ea diſponere poſsit, argumen. textus in l. vim facit 11. de vi,& vi armata, l. iure mandata 21. C. mandati, cap. fin. de reſtitutione ſpoliatorũ. Cui difficultati vt ſatisfaciamus dicendum eſt, veriſsimũ eſſe miſſum in poſſeſsionem fructus non lucrari, ſiquidem, vt ſupra diximus, præſtita intra annum à reo cautione, fructus ſibi debentur, l. ſi finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto, l. conſentaneũ, C. quomodo,& quando iudex, dict. cap. quoniam frequenter, §. in alijs, vt lite non conteſtata; tamen hæc regula limitatur ob nimiam rei contumaciam: quo modo obtinent iura in argumento adducta, de qua nimia contumacia textus noſter non loquitur,& ideò ceſſat dubitandi ratio, Sahagun in præſenti numer. 63. Menoquius de arbitrarijs quæſtion. 36.& caſu 280. 5

Quarto obſtat textus in cap. 1. de eo, qui mittitur in poſſeſsionem lib. 6. vbi in cauſis beneficialibus miſsio in poſſeſsionem eſt prohibita: ergo inique in præſenti miſsio de Veturia Eccleſia permittitur. Quæ difficultas, vt diſſoluatur diſtinctio eſt adhibenda, inter Eccleſiæ petitionem, quo ad proprietatem,& inter petitionem, quo ad poſſeſsionem, ſeu titulum, nam in 6

primo casu missio in possessionē permittitur, & ita obtinet textus in cap. 1. hoc titul. in secundo vero missio in possessionem prohibita est, & ita est interpretandus textus in d.c. 1. de eo qui mitt. lib. 6. discriminis ratio deducitur ex eo ne, vel cum agitur de possessione detur vicioſus ingreſsus cum Pontificia lege beneficium inſtitutione canonica adquiratur, cap. 1. de reg. iuris lib. 6. cap. ex frequentibus de inſtitutionibus, & cum miſsio in poſsesſionem nō ſit canonica iuſtitutio, ideò in cauſis beneficialibus, cum de tit. agitur, miſſo in poſsesſionem non admittitur, cap. ſuper eo, & ibi gloſ. 1. de tranſactionibus, Sahagun in præſenti num. 67. Balbus de præſcriptionib. 1. part. 5. partis princip. quæſt. 7. Cardinalis in clem. 1. de rebus Eccleſiæ, num. 17. Cuiacius in poſthumis ad tex. in cap. primò de eo qui mittitur in poſſeſsionem.

Quinto obſtat textus in l. Senatus
7 Conſulto 16. ff. de officio præſidis, l. 7. §. fin. ff. qui ſatisdare cogantur, cap. cū veniſſem 3. de eo qui mittitur in poſſeſsionem, cap. 1. verſic. fin. hoc titul. vbi conſtat, quod data ſatisdatione ſequeſtratio ceſſat: ergo & in præſenti data ab Abbate ſatisdatione ſequeſtratio ceſsare debet. Sed reſpondetur in præſenti non conſtare Abbatem, vel Monachos ſatisdationem obtuliſſe, & ideò ſequeſtratio ceſsare non potuit, donec offeratur cautio, Sahagū in præſenti num. 61. & ſeqq.

8 Sexto obſtat textus in l. vnica, C. de prohibita ſequeſtratione, vbi ſequeſtratio ſui natura odioſa eſt: ergo nec in fructibus fieri debebat, ſed reſpondetur, quod hæc regula multis de cauſis reſtringitur, inter quas præcipue eſt fructuum diſsipatio, Corraſius libr. 3. Myſcellanearum cap. 2. Oſua. vbi ſupra. Nec obſtabit dicere in præſenti Monachis potius ſequeſtrationem, quam miſsionem conuenire, iuxta textum in dict. cap. 2. de dolo, & contumacia, quia plerumque permiſsionem, aliquando vero per ſequeſtrationem, prout poſtulauerit cauſa proceditur, vt ſupra diximus in cap. 1. hoc tit.

Ad textum in cap. ab eo finali, hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Reus poſſeſſor ſi à ſententia contra eum lata appellat fructus diſsipat licite ſequeſtrantur.*

2 *Reus condemnatus ſi fructus diſsipat de iure ſuo deficere, & deſperare videtur ac in aduerſarij iniuriā per fraudem ab vti præſumitur.*

3 *Fructus ſequeſtrantur, & ſi non diſsipentur cum ſententia in curia prolata eſt.*
Interpretatur textus in clem. vnica de ſequeſt. poſſeſs.

4 *Expenditur text. in cap. quoties el ſegūdo, 25. quæſt. 6.*

5 *Sequeſtrum non ceſſat etiam cautione oblata cum ſententia in curia fuerit prolata.*

6 *Appellatione pendente ſequeſtratio fieri permittitur, cum diſsipatio extat, nec appellans poterit contra ſequeſtri decretum attentatorum remedio vti.*

7 *Diſsipatio fructuum non ita in prima, vt in ſecunda inſtantia præſumitur cū in ſecunda contra appellantem ſit duplex præſumptionis cauſa, prima quæ ex diſsipatione ipſa, ſecunda quæ ex viſa ſententia deribatur.*

8 *Sequeſtratio in executione permittitur etiam ſi fructus non diſsipentur.*

9 *Sententia aqua eſt appellatum appellatione pendente nullum ſortitur effectum.*

CONCLVSIO.

S*I reus poſſeſſor à ſententia contra* 1
eum lata appellat fructus diſsipat licite ſequeſtrantur. Conſonat text. in

cap.

cap.nonne 8.quæſt.4.cap.quia res 11. quæſt.2.cap.volumus 16.quæſt.4.cap. ei qui,§.ab executione 2.quæſt.6.cap. quoad conſultationem de re iudicata, clemen.vnica hoc tit.l.ab executione, C.quorum appellationes non recipiã tur,l.Imperator.§.fin.de appellationi bus,l.1.tit.9.part.3.exornant Maſcardus de probationibus concl.143.num. 2.& 1298.num.4.Lanzelotus de attẽtatis part.2.cap.12.ampliatione 12.n. 15.Gracianus diſceptat.Forenſium c. 14.Valaſcus conſ.156.num. 9. Caldas Pereira,quæſt.Forenſium lib.1.quæſt. 20.num.32.Speculator tit.de ſequeſtro num.6.Ferrara in praxi de forma ſequeſtri num. 1.

Ratio eſt,quia poſſeſſor condem-
2 natus appellatione interpoſita, ſi fructus diſipat de iure ſuo deficere,& deſperare videtur: ac in aduerſarij iniuriam per fraudem fructus abuti præſumitur,dict.l.Imperator.21.§.fin.de appellationibus, ac proinde duplici ex præſumptione videlicet appellationis diffinitiuæ,& diſipationis,ipſa equitas, & iuris ratio poſtulat,vt fructus ſequeſtrentur,dict.l.ab executione,C.quorum appell.non recipiantur.

Primo obſtat textus in clemen.v-
3 nica hoc tit.vbi dicta contra poſſeſſorem ſententia,etiamſi fructus non diſipet,ſequeſtratio permittitur: ergo fruſtra in præſenti diſipatio deſideratur.Sed huic dubio dicendum erit textum in dict.clemen. vnica ſpecialiter procedere,cum ſententia in curia prolata eſt contra poſſeſſorem,qui nondũ triennalem poſſeſsionem adimpleuit: nam tunc vt ſequeſtratio fiat, fructuũ diſipatio non deſideratur,quod admiſſum eſt propter magnam curiæ authoritatem ad compeſcendas litigatorum malitias:cum præſumptio ſit pro ſententia in curia Romana prolata, ſiquidem ad compeſcendam litigatorũ malitiam plura contra iuris regulas induc̃untur,Cardinalis,Ancharranus, Immola,& Bonifacius in dict.clem.vnica hoc tit.Sahagun in præſenti num.9.& ſeqq.

Secundò ſolutioni obſtat textus in 4
cap.quoties el ſegundo,25.q. 6. vbi ſi poſſeſſor appellat dum euentus cauſæ dubius eſt, fructus ſequeſtrantur:ergo poſt appellationem etiam in ſentẽtijs extra curiam non eſt neceſſaria actualis diſipatio.In qua difficultate omiſſa Archidiaconi,& Turrecrematæ, interpretatione in dict.cap.quoties, Cuiacij in notis ad Iulium Paulum receptarum ſententt.lib.5.tit.36. cum traditis à Sahagun in præſenti num.97. & ſequentib.veriorem eſſe exiſtimo, quã refert Couarr.lib.3.variarum,cap 14. num.4.dum aſſerit illius textus deciſionem nullam iuris authoritatem retinere,quia eſt Pauli libr.5.ſentent.tit.36. vt conſtat ex eius ſubſcriptione,& Gracianus relictis originalibus Iulij Pauli verbis eius lectionem tranſmutauit,ſiquidem pro originali *ſequendæ*, ſupponit *ſecundæ*,& pro verbo, *poſſeſſiones*, ſupponit *penſiones*,& illius textus deciſionem nullam,nec Pontificij,nec Ceſſarei iuris authoritatem retinere defendit, Sahagun in præſenti nu.98.

Tertio obſtabit dicere,quod obla-
5 ta ſatisdatione ſequeſtratio ceſſat,l.ſi fideiuſſor,§.fin.ff.qui ſatisdare cogantur,l.Senatuſcõſulto,ff.de officio Præſidis,l.litibus,C.de agricolis, & cenſitis, libr.11.cap.2.de dolo,& contumacia:ergo & in d.cle.vnica præſtita ſatisdatione ſequeſtratio ceſſare debet. Sed reſpondetur ſequeſtrũ tolli, cautione interpoſita,nõ eſſe perpetuũ: nã tunc ceſſat,ſi ob contumaciam fiat, dicto cap.2.de dolo,& contumacia, cũ ſupra traditis,ſed cum in d.clem.vnica ſion propter contumaciam, ſed propter ſententiam in curia latam ſequeſtrum fiat propter authoritatem ſentẽtiæ cautione oblata non ceſſat:ſiquidẽ authoritas ſententiæ per cautionẽ nõ auferatur, ideoque etiam ea oblata

ſeque-

ſequeſtratio non aufertur: ſecus vero eſſet dicendum, ſi per contumaciam etiam ab ipſis iudicibus ſequeſtratio fiat: nam tunc cautione oblata ſequeſtratio ceſsabit, niſi aliter contigerit, puta cauſa ſcandali Sahagun in præſenti n. 25. & 111. idem in c. 2. hoc tit. n. 6.

Quarto obſtat text. in cap. cum teneamur de appellationib. cap. non ſolum eodem tit. lib. 6. vbi conſtat, quod 6
appellatione pendente nihil eſt innouandum: ergo etiam appellatione pẽdente ſequeſtratio fieri non poterit: verum reſpondendum eſt, quod etſi regula ſit appellatione pendente nihil eſſet innouandum, tamen plures limitationes retinet, inter quas illa eſt, quæ in præſenti refertur: nam tunc ipſe appellans regulam violat, & innouat poſt appellationem, qua de cauſa actor ſequeſtrationem recte poterit poſtulare, nec ipſe appellãs diſipat poterit cõtra ſequeſtri decretũ attentatorum remedio agere cum ipſe ex diſiparione illa, quæ ſequeſtri cauſam dedit prius innouaſſet, Sahagun in præſenti num. 101.

Quinto obſtat textus in cap. 2. hoc 7
tit. vbi ob fructuũ diſipationem ſequeſtratio in prima inſtantia fieri permittitur: ergo inepte in præſenti ſimul appellatio, & fructuum diſipatio deſideratur, ac per conſequens nulla eſſet differentia inter primam. & ſecundam inſtantiam. Sed reſpondetur plurimam eſſe differentiam, quia in ſecunda inſtantia non tanta fructuum dilapidatio deſideratur, vti in prima, quia in prima non adeò vehemens eſt præſumptio diſipationis, ideò magna, & expreſſa vſurpatio deſideratur, vt ſequeſtratio fiat: ſecus poſt appellationem, vbi duplex eſt contra appellantem præſumptio videlicet ſententiæ, & dilapidationis: præcipue cum in dict. cap. 2. hoc titul. non eſset reus, qui diſipabat, ſed actor qui fructus reſtituturus erat, qui non poſſeſſor, ſed cuſtos dicitur, vt ſupra diximus.

Sexto obſtat textus in l. ab executione, C. quorum appellationes non recipiantur, cap. quoties el ſegúdo, 2. quæſtio. 6. vbi interpoſita appellatione ab executione, etiamſi poſſidens fructus non diſipet ſequeſtratio permittitur. In qua difficultate dicẽdum eſt, quod differt appellatio a diffinitiua ab appellatione in executione, quia in diffinitiua eſt neceſſaria diſipatio: ſecus vero in appellatione ab executione. ratio eſt, quia cum appellatio ab executione ſit prohibita, l. res iudicata 207. ff. de reg. iuris, cap. cum inter de re iudicata cum præſumptio ſit reum malitioſe ad differendam litem appellare, cap. ſuſcitata in fine de in integrum reſtitutione, ideò abſque diſipatione in executione ſequeſtratio permittitur, Abbas in cap. 2. hoc tit. num. 2. Corraſius lib. 3. Myſcellanearum cap. 2. 8

Septimo obſtabit dicerẽ, quod ſen- 9
tentia, aqua eſt appellatum, nullũ fortitur effectum, cap. veniẽtes de iure iurando, l. 1. §. fin. in fine, ff. ad Senatus Cõſultum Turpillianum, ſed in præſenti fuit appellatum, vt ex littera conſtat: ergo ex ſententia illa nullum præiudicium, neque præſumptio illa aduerſus appellantem oriri poterat. Sed dubiũ diſſoluitur ſi dixeris, quod quãuis appellatione pendente ſecundum cõmunem opinionem, ſententia ipſa, & eius effectus ſuſpendatur, donec fuerit confirmata; non tamen exinde ſequitur nullam eſſe præſumptionem ex vi ſententiæ aduerſus appellantem ob fructuum diſipationem, ſiquem interim dum non fuerit reuocata ſemper ius præſumitur pro eo in cuius fauorem ſententia prolata eſt, argum. text. in l. 1. & 2. C. de officio ciuilium iudicum, capit. in præſentia de renunciatione, capit. ſicut de re iudicata, ac proinde aduerſus condemnatum intra appellationis tempus fructus diſipantem ſequeſtratio fit, dict.

l.

l. Imperatores, §. fi. de appellationibus, dict. l. ab executione, C. quorum appellationes nō recipiantur Abbas in præſenti num. 9.

AD TITVLVM DE Confeſsis. Tit. XVIII.

Ad textum in cap. cum Monaſterium 1. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Ad ſolum dictum confitentis crimen non eſt alteri infligenda pœna, infamato tamen eſt inducenda purgatio.*
2 *Aſſignatur ratio.*
3 *Confeſsio ſocij criminis nocet ſocio, intellige vt ibi.*
4 *Socius ſimoniæ in eodem crimine ad teſtimonium admittitur intellige vt ibi. Explicatur textus in cap. veniens 10. de teſtibus.*
5 *Confeſsio concubinæ nocet Clerico, etiā ſi ſocia criminis ſit. Expenditur textus in cap. ſi quos Papa 79. diſt.*
6 *Maritus non repellitur ab accuſſatione vxoris in adulterij cauſa, etiam ſi de noxæ crimen ei obijciatur. Explicatur textus in l. 1. §. ſi publice, ff. ad legem Iuliam de adult. cum l. mulier 47. ff. ſoluto matrim.*
7 *Explicatur textus in l. capite 25. ff. ad legem Iul. de adult.*

CONCLVSIO.

1 AD *ſolum dictum confitentis crimen proprium non eſt alteri infligenda pœna, infamato tamē eſt inducenda purgatio.* Conſonat textus in cap. veniens 10. de teſtibus, cap. 1. eodem tit. lib. 6. cap. ſi quis Papa 79. diſtinct. c. vltimo 15. quæſt. 3. l. ſeia 28. ff. ad Senatus Conſult. Velleianum, capit. licet AEli de Simonia, l. maritus, ff. de quæſtionibus, l. 1. §. idem Cornelius, ff. eodem, l. fin. C. de accuſſationibus, l. famoſi, ff. ad legem Iuliam Maieſtatis, l. nullus, C. eodem, l. 1. C. de falſa monēta, cum traditis a gloſſa in dict. l. fin. C. de accuſſationibus, & a Gotofredo in l. fin. ff. ad exhibendum, diſputāt Caietanus tom. 1. opuſculorum tractatu 31. repetitione 5. dubitatione 1. & 2. idem 2. 2. quæſt. 79. art. 2. Sotus de iuſt. & iure lib. 5. quæſt. 6. art. 2. concl. 5. idē de detegendo ſecreto, membr. 2. quæſt. 6. concluſio. 1. Nauarrus in manuali, cap. 18. num. 58. & 59. Farinat. in praxi criminali, quæſt. 45. num. 1. Maſcard. de probat. concl. 1359. num. 14. & 1311. num. 9. Moria in emporio tit. 11. in præludio num. 79. Flamin. de reſignatione beneficio. tom. 2. lib. 14. quæſt. 10. Cardoſ. in praxi iudicum, verbo. *Teſtis*, num. 28. Balboa in cap. an ſi clerici de iudicijs a num. 8. & ſequentibus.

Ratio quare propter præsbyteri dictum confitentis homicidiū ad aliō- 2
rum ſugeſtionem non eſt ad pœnam procedendum, ea eſt quia vti textus affirmat regulariter de ſe crimen confeſſo contra alios ſuper illo crimine non eſt credendum, cum legitimus non ſit teſtis, præcipuè ſi ſocius eſt criminis, tum etiam, quia vnius dictum nullius dicitur, iuxta textum in cap. veniēs 10. in fine de teſtibus, & ne, alienam ſalutem in dubio deducat, qui de ſua deſperauit, l. vltima, §. ſic autem, ff. de bonis eorum, qui ante ſententiam Paulus libro 1. ſentent. tit. 11. nam qui ſibi non pepercit multo minus alij parceret Quintili declaration. 292. Cuiaci in poſthumis ad hunc textum.

Primo obſtat textus in cap. 1. de te- 3
ſtibus lib. 6. vbi confeſsio ſocij criminis nocet ſocio eiuſdem criminis. Cui dubio

dubio respondendum est,quod ibi socij testimonium admittitur in crimine simoniæ,si de eo ciuiliter agitur,& gratis:vti mediator tantum, & progeneta opem tulit, & tantum criminis socius,non muneris est; quod est admissum in detestationem tanti crimi nis.

4 Neque obstat textus in dict. cap. veniens 10.de testibus,vbi in eodem simoniæ crimine confessio socij nõ nocet socio,neque eius testimonium admittitur,quia textus in dict.cap.veniẽs loquitur simul de socio criminis, & muneris,quæ duo vincula sufficiunt,licet vnum non prorsit,cap.1.de tregua & pace,quod locum habet, si tantum ciuiliter de simoniæ crimine est actũ, secus si criminaliter,iuxta textum in dict.cap.1.de testibus lib.6.Neque solutioni obstabit dicere,quod in dict.capit.veniens non fuit particeps muneris,cum solummodo remittere promisit quinque barriles vini, quia etsi a principio tantum promisit remittere, tamen ante examinationem, iam testes remissionem consequuti fuerant,& sic quanuis in 1.textus parte tantum de promissione agatur,in secunda vero iam de lucri consecutione constabat:Dominicus in dict.cap.1.lib.6.Mascardus concl.1311.numer.26.Flaminius de resignatione beneficiorum tomo 2.lib.14.quæst.10.num.28. Mar. Antonin.variarum lib.3.resolut. 34. n.14.16.& 17.Menoch.de arbitr.casu 434.n.13.Morla in emporio tit.11.in præludio num.74.

Secundo obstat text.in cap. si quis Papa 79.distin.vbi socius simoniæ ad 5 testimonium admittitur, etiãsi de eo criminaliter sit actum.Cui difficultati respondetur,quod textus illeloquitur non solum in crimine simoniæ, verũ etiam in coniuratione,& crimine lesæ Maiestatis, tum etiam quia antea in nius vita semper de illo crimine fuit suspectus,Turecremata ibi.Neque obstat textus in cap.quoniam 3.de testibus,vbi confessio mulieris concubinæ nocet Clerico,etiam si socia criminis sit;nam ibi admittitur in defectu probationis,cum ciuiliter agitur, & non ad plenam probationem,sed ad qualẽ qualem præsumptionem,ita similiter est interpretandus textus in cap. licet AEli de Simonia,l.famosi,ff.ad legem Juliam Maiestatis,l.nullus. C. eodem, l.prouinciarum 5.C.de feriis,l. diuus 6.ff.de custodia reorum,l.fin.ff. ad exhibendum.

Tertiò obstat text.in l.1.§.si publi- 6 co,ff.ad legem Iuliam de adulterijs,vbi maritus non repellitur ab accusatione vxoris in adulterij causa,etiam si lenocinij crimen ei obijciatur, quod est contra decisionem text. in l. cũ mulier 47.ff.soluto matrimonio. In qua iurium controuersia dicendum est, quod in dict.l.cum mulier 47. mariti cõfessio,seu accusatio repellitur quo ad dotis amissionem,cum ciuiliter agitur:siquidem paria delicta mutua compensatione tolluntur:at vero in dict. §.si publico non repellitur,neque cõpensatio admittitur:quia criminaliter agitur,Cuiacius latè lib.11.quæst.Papiniani in l.viro 39.ff.soluto matrim. Neque obstat text. in l. capite 25.ff.ad 7 legem Iuliam de adulterijs,vbi marito licet retinere socium criminis,hoc est adulterum 20.horas causa rei testandæ,vt eius confessio coram testibus facta vxori noceat:nam illa adulteri cõfessio ibi non prodest ad plenam probationem,sed tantum ad aliquod indicium,glossa ibi verbo:*Accusatio*, Cuiac.de præscriptionibus,cap.2.in fine, de hac re plura dicemus in cap. 10. de testibus.

Ad textum in cap. cum super 2.hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Si quis confitetur crimen in iudicio*

dicio incidenter poterit ordinarius iudex inchoare processum, & illum ordinaria pœna punire.

2 *Confessio in iudicio facta vim rei iudicatæ retinet.*

3 *Confessio & si noceat confitenti non tamen ex eo statim condemnandus cum suspendi debeat donec constiterit abeo delictum fuisse commissum.*

4 *Reus non tenetur extra confessionem Sacramentalem delictum confiteri intelligenti ibi.*

5 *Accusator si non fuerit legitimus in iure, non admittitur.*

6 *Confessio vt valeat requiritur, quod in tribunali, & coram iudice competēti fiat.*

7 *Expenditur tex. in l. videmus in fin. C. de liberali causa, text. in capit. 1. de accusationib.*

8 *Explicatur text, in cap. multi corripiā tur, versic.* Nisi vt sponte confesso 2. quæst. 1.

9 *Confessio hæresis à Clerico coram iudice laico facta olim Iustinianeo iure admittebatur.*

10 *Explicatur text. in cap. 1. 23. quæst. 5. & in num. 9.*

11 *Confessio in iudicio facta etiam si iuris ordo non seruetur nocet confitenti.*

13 *Expenditur text. in cap. 2. de exceptionib. lib. 6 versic.* Similiter Ecclesiastici iudicis, *auth. de sanctiss. Episcopis, §. si quis contra, & in num. 13.*

14 *Interpretatur textus in l. iubemus 41. C. de liberali cauſ. verſ.* Voce propria.

CONCLVSIO.

1 *Si quis confitetur crimen in iudicio incidenter poterit ordinarius iudex inchoare processum, & illum ordinaria pœna punire.* Consonat text. in cap. fin. infra eodem, cap. per inquisitionem de electione, cap. penult. de celebratione missarum, cap. fin. cap. vestra de cohabitatione Clericorum, & mulierum, c. cum olim in fine de verborum significatione. cap. fin. de restitutione spoliat. cap. 1. de exceptionibus, l. 2. §. si publice, ff. ad legem Iuliam de adulterijs, l. 1. C. de confessis, l. certum ff. eodem, l. sicō fessus, ff. de custodia reorum, cap. nos inquenquam 2. quæst 1. cap. 1. de accusationibus, lib. 6. l. 2. & 4. tit. 2. part. 3. l. 15. tit. 1. part. 7. disputant Mascardus de probationibus conclusione 344. Farinacius in praxi crimi nali conclusione 2. Rolandus cons. 70. volum. 1. idem consilio 121. Couarruuias in practicis cap. 23. numer. 5. Anton. Augustinus collectanea 3. decretalium libr. 2. titul. 10. cap. vnico, Donel. lib. 12. commentar. cap. 9. Anton. Faber de erroribus decade 67. errore 8. Maranta de ordine iudicior. actu 5. 2. part. num. 21. Romanus consilio 391. Donellus in l. si aduersarius 3. C. de fideinstrum.

2 Ratio est, quia confessio in iudicio facta vim rei iudicatæ retinet, & quasi conuictus dicitur dict. l. 1. C. de confessis, dict. l. si confessus de custodia reorum, merito aduersus confitentem pœna imponitur, cum reipub. interfit ne delicta maneant impunita, capit. vt famæ de sententia excommunicationis, l. ita vulneratus, ff. ad legem Aquiliam, & ideò qui in iure confessus est simoniam comisisse ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico est deponendus, cū in spiritualibus nulla pactio debeat interuenire, cap. fin. de pactis, capit. 1. & per totam 1. quæstione 1.

3 Primo obstat textus in l. 2. C. de custodia reorum, vbi postquam de delicto per confessionem constiterit, iterum debet reus reduci apud acta iudicij. Qua in difficultate omissa glossæ interpretatione verbo. *Constiterit*, verissime est dicendum, quod quanuis de crimine constet per con-

confeſsionem,non tamen ex eo ſtatim reus condemnandus eſt,cum ſuſpendi debeat,do nec conſtiterit,ita ab eo fuiſſe commiſſum,cum ei debeat aſsignari terminus ad alegãdas exceptiones, & defenſiones,licet interim in carcere detineatur,argum.textus in l. 1. §. item illud,ff.ad Sylanianum,Maranta de ordine iudiciorum 6.part.verbo:*Cõfeſsio*,num.2.Maſcardus vbi ſupra nu. mer.6.

Secundo obſtat textus in cap. quis aliquando,verſic.*Item illud*,ibi:*Non tibi dico,vt te prodeas*, de penitentia diſtin.5.vbi reus ad interrogata non tenetur reſpondere,neque crimen extra confeſsionem Sacramentalem fateri.Cui difficultati reſpondetur,textum illum,& illam D.Ambroſij authoritatem quando extra iudicium, vel in iudicio reus iniuſte interrogatur intelligendam eſſe:nam ſi in iudicio iuſte à iudice interrogatur,tenetur ſub pæna peccati lethalis veritatem in lucẽ prodire,D.Thom.2.2.quæſt.9.art.1.& 2. Paz in praxi 5.part.1.tempore, cap.3. §.4.num.11.Miranda in ordine iudiciario,quæſt.18.art.1. Antonius Gomez 3.tomo variarum,cap. 125. iuſta autem dicitur cauſa,quando reus ſemiplene de eodẽ crimine diffamatus eſt, Paz & Gometius,vbi ſupra. 4

Tertio obſtat textus in cap. 1.cap. euidentia,cum alijs de accuſſationibus vbi nemo condemnari debet,niſi legitimus fuerit accuſſator ; ergo ex ſola confeſsione,abſque accuſſatore iniuſte condemnatio fit, quod argumentum ex eo diſſoluitur,quia in præſenti abſque accuſſatore confeſſus fuit crimen tangens principale negotium, de quo fuerat interrogatus,argument. textus in regula acceſſorium de regul.iuris libro 6.cap.per inquiſitionem de electione, præcipue quia non ex ſola confeſsione,condemnatio proceſsit, ſed ex nouo proceſsu,& nouа accuſsatione interueniente, Abbas in præſenti numer.16.& 12. 5

Quarto obſtat textus in cap. at ſi clerici de iudicijs,vbi delicti confeſsio a clerico in iudicio facta non nocet. Cui dubio dicendum eſt,ideò ibi non nocere,quia fuerat facta coram iudice incapaci,hoc eſt *laico*, qui incapax eſt cognitionis perſonarum eccleſiaſticarum,tam quo ad ciuilia, quam quo ad criminalia,cap.2.de iudicijs,& ſicuti ſententia à non ſuo iudice non tenet,ita nec confeſsio coram non iudice facta:nam vt confeſsio valeat, in iure fieri debet,hoc eſt pro tribunali coram competenti iudice : alioquin inanis,& illuſoria erit,l.poſt rem,ff.de re iudicata,l.1.§.quid ſi in lite,ff. in fraudem patroni,l.quidam,ff.de donationibus,l.4.§.penult. ff. ad legem Iuliam maieſtatis,l.4.C.de repudianda hæreditate,Cuiac.in dict.cap.at ſi clerici, & in l.vnica,C.de confeſsis,Dõn.libr.28. comment.cap.1. 6

Quinto ſolutioni obſtat textus in l.iubemus in fine, C.de liberali cauſa, vbi confeſsio coram quolibet iudice facta tenet,& iuriſdictionis defectus ex confeſsione purgatur,cum iuriſdictio iudicis non ſui expreſse,vel tacite prorrogari poſsit. In qua difficultate veriſsime dicendũ eſt prædicta iura procedere,quando confeſsio ſponte eſt facta coram iudice,cuius iuriſdictio per confeſsionem prorrogabilis erat, argumento textus in l.ſi conuenerit, ff.de iuriſdictione omnium iudicum· ſecus vero dicendum eſt,ſi non eſt prorrogabilis,veluti ſi de incapaci agitur,cuius iuriſdictio per confeſsionem prorrogari non poteſt,iuxta textum in capit.ſi diligenti de foro competẽti,Decius ibi nu.3.Nec ſolutioni obſtat textus in cap.1.de accuſsationibus,vbi per confeſsionem aufertur omnis defectus nullitatis,& omnis dilatoria exceptio,quia textus ille procedit, quando nullitas eſt in ipſo ordine iudiciario nõ obſeruato,non tamen ex defectu iuriſ 7

dictio-

dictionis propter laici incapacitatem, vt in dict. cap at ſi clerici.

Sexto obſtat textus in c. multi cor
8 riguntur 18. 2. q. 1. ibi: *Niſi aut ſponte cõfeſſo, aut in aliquo ſiue ſeculari, ſiue Eccleſiaſtico iudicio nominatum, atque conuictum.* Ex quibus verbis conſtat puniri per Eccleſiaſticum, qui de crimine coram ſeculari iudice confeſsus, vel conuictus eſt. Cui difficultati occurri poteſt cum gloſsa ibi verbo: *ſeculari*, dum aſſerit, quod etſi in illius tex. ſpecie ad prohibendum quempiam à communione fidelium in iudicio Eccleſiaſtico ſufficiat, quod coram quocũque iudice, ſiue eccleſiaſtico, ſiue ſeculari cõuictus, vel cõfeſſus ſit de crimine, quo pœnam illam mereatur, id tamen referendo ſingula ſingulis intelligi debet, ſcilicet quod cum aliquis eſt cõuictus, vel confeſsus coram iudice ſuo, ſimiliter coram alio pro talihabendus ſit, argumen. textus in cap. 2. de exceptionibus lib. 6. ſecus vero ſi cõfeſsio ipſa facta ſit coram eo, qui nullam habet iuriſdictionem, vt in dict. cap. atſi clerici de iudicijs, Abbas ibi num. 13. Felin. 3. Mantua 24. Aretinus 21.

Septimo obſtat textus in capit. 1. 23. quæſt. 5. vbi conſtat Clericos ob
9 confeſsionem delicti coram laico factam pœnis debitis licet cũ miſericordia puniendos. Cui difficultati ſolutionem præbet gloſsa ibi verbo: *Cõfeſſus*, dum aſſerit iudicem illum laicũ, ideò ibi fuiſſe competentem, quia clerici illi hæreſis crimen commiſſerunt, quâ de cauſa illius fori fuerant facti, cum olim ob illud delictum laici iudices erga clericos iuriſdictionem habebant, l. 1. §. fin. C. de Summa Trinitat. & Fide Catholica, & in totõ tit. C. de hæreticis, Alciatus in cap. 2. de officio ordinarij, num. 64. Farinacius in tractat. de hæreſi quæſt. 186. §. 9. n. 152. Neq; obſtabit ſi dixeris, quod ibi de homicidio,
10 & de alijs criminibus tantum agebatur: nam reſpondetur, quod quando de illorum punitione tractabatur, iam clerici crimen hæreſis commiſserant, quare velut laici ſeculari poteſtati ſubiecti remanebant. Sed adhuc obſtabit dicere, quod tempore Dnui Auguſtini cuius deciſionis auctor eſt, iam etiam in crimine hæreſis, vti in cæteris criminibus priuilegium generale exemptionis aduerſus ſeculares iudices clericis erat indultum, vt conſtat ex cap. 1. & ſeqq. 11. quæſt. 1. Cuius dubij ſolutio erit. quod quamuis verum ſit illam clericorum exemptionem etiam in illo tempore competiiſſe, tamẽ quo ad omnia, nec moribus, nec vſu erat receptum, & velut de facto laici in clericos iuriſdictionem exercebant, Conarruu. in practicis, cap. 31. num. 2. ſiquidem prædicta clericorum exemptio, vſque ad Concilij Remenſis tempus, cap. 4. relati in cap. 2. de iudicijs, nunquam quiete fuit obtenta, notant D. Carolus de Graſsis in tract. de effectibus clericatus, effectu 1. num. 4.

Octauo obſtat textus in cap. fin. de 11
reſtitutione ſpoliatorum, cap. 1. & 2. de accuſſationibus libr. 6. vbi conſtat, quod etiam ſi iudicium ſit nullum ob non ſeruatum ſuperioris mandatum, confeſsio tamen in eo facta nocet, & tenet, ergo etiam ſi proceſſus factus coram iudice laico ſit nullus, tamen confeſsio coram eo facta valere debet. Cuius dubij ſolutio eſt, videlicet, quod iura in argumento adducta procedunt, quoties nullitas extat propter iudiciarium ordinem non ſeruatum, at vero textus in dict. cap, atſi clerici, loquitur quoties nullitas conſiſtit ex defectu iuriſdictionis propter incapacitãtem, nã tunc ſicut acta ipſa non tenent, ſimiliter, nec confeſsio, arg. text. in l. ſi confeſſus 5. ff. de cuſtodia reorum, l. proinde 25. §. fin. ff. ad legem Aquiliam, Anton. Gomeb lib. 3. variarum, cap. 12. num. 8. Maſcard. de probation. 1. tom. concl. 357. Farinatius in praxi, 3. tom. tit. de reo confeſſo quæſt. 81. cap. 2.

Nono obstat textus in cap.2.de ex
12 ceptionibus lib.6.versic.*Similiter Ecclesiastici iudices*,& textus in authen.de sanctissimis Episcopis,§.si quis contra,vers.*Si vero prius*,vbi iudex Ecclesiasticus iudicare tenetur secundum acta,& facta per iudicem secularem: ergo confessioni coram iudice laico factæ Ecclesiasticus stare debet. Sed huic dubio dicendum est,textum in dicto cap.2.procedere casu in quo secularis iudex iurisdictionem habet,vt cõstat ex eodem textu ibi:*In casu, quo ad eum pertinet cognitio,&c.* Decius in dicto cap.at si clerici nu.14. Mascardus
13 de probationibus 1.tom.concl.73. Neque obstat textus in dict.authen.de sanctissimis Episcopis,§.si quis contra, quia procedit de facto,quo in tempore optio erat, vt accusator posset, si vellet clericum pro crimine apud eiusdem iudicem accusare glossa ibi ver-
14 bo:*Iudicem adeat*. Neque obstat textus in l.iubemus 41. C. de liberali causa, versi.*Voce propria eiusdem Ælij apud alium iudicem potuerat*,vbi confessio coram vno iudice facta coram alio fidem facit:quia etiam procedit,quando alter iudex competens fuerat, & non incapax;ita similiter est interpretandus textus in cap.causamque,cap.præsentata,cap.testimonium de testibus, Decius in dict.cap.at si clerici,nu.23.Anton.Gomez 3.tom.variarum, cap.12. num.8.reliqua quæ hic cũmulari possunt,petenda sunt ex cap.at si clerici de iudicijs.

Ad textum in cap. ex parte, vlt.hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Confessio in iure per Ecclesiæ Æconomum facta nocet ipsi Ecclesiæ tamen reuocari potest si ante finitum negotium doceatur per errorem facti emanasse.*
2 *Assignatur ratio.*
3 *Confessio minoris etiam indelictis ei nocet intellige vt ibi.*
4 *Confessio per errorem facta, nec minori, nec maiori præiudicat.*
Explicatur text.difficilis in l.certum, §. in pupillo,ff.de confess.& num.5.
5 *Remedium extraordinarium cessat cũ ordinarium extat.*
6 *Aquilia lex inficiatione crescit.*
*Expenditur text.in l.ex ea,§.nunc videndum,vers.*Si cum.*ff.de minorib.*
7 *Vltra id,quod in iudicium deductum est potestas iudicis non extenditur.*
Expenditur textus in l.cum fideicommissum 7.ff.de confes.
8 *Confessus pro iudicato habendus est,*
Explicatur textus in l.proinde 25.§.fin. ff.ad legem Aquil.
9 *Confessus de re,quæ in rerum natura non est, non exinde condemnatur.*
Expenditur ten.in l.qui sticum 5.ff.de cõfess.
10 *Interpretatur text.in l.mulier 23.ff. ad S.C.Velleian.cum l.mulier 26. ff. eod.*
11 *Confessio extraiudicialis nõ nocet intellige vt ibi.*
Interpretatur textus in l.si ex cautione, l.in contractibus,C.de non numer.pecun.
12 *Confessio contra ius in causa matrimoniali facta,nec viro,nec vxori præiudicat.*
13 *Interpretatur text.in l parentes, C. de liber.causa,l.interrogantem,C.eodem.*

CONCLVSIO.

1 *Confessio facta in iure per Ecclesiæ aconomum nocet ipsi Ecclesiæ, potest tamen reuocari.si ante finitum negotium doceatur per errorem facti emanasse.* Consonat text.l.1.l.Iulianus, l.certum,ff.de confessis,l.si is cũ quo, cum alijs eodem tit.l.vnica,C.eodem, cap.fin.de in integrum restitutionem, lib.6.

lib.6.l.maritus, C.de procuratoribus, l.sed & hæc,ff.eodē,l.qui aliter, §.sed & probus,ff.quod vi aut clam, l.4.C. de repudiandahæreditate,l.error,ff.de iuris,& facti ignorantia,l.error,C.eodem,l.2.& 3.C. de errore aduocatorum,l.3.C.si minor se maiorem dixerit,l.penul.ff.decessione bonorū,l. postrem,ff.de re iudicata,l quidā,ff. de donationibus,l.1.§.perinde, ff.si quid in fraudem patroni,l.4.ff.ad legem Iuliā Maiestatis,Surdus decis.309.num.14. defendunt Mascardus de probat. conclusion.345.num.16.& concl.347.numer.48.Faquineus lib.1. controuersiarum,cap.72.Gutierrez de iuramento confirmatorio,1.part.cap.47.num.15 Menochius de arbitrarijs casu 268.& 279.Osual.ad Don.lib.28. comment. cap.1.littera C.& lib.20.cap.10. litt. N.Cuiacius lib.56. Paulī ad edictum in l.1.ff.de confessis,Donel.in l.3. C. de fide instrumentorum.

Ratio ea est,quia confessio in iudicio facta,vt supra diximus in c.2. hoc tit.vim donationis,& rei iudicatæ retinet,poterit tamē reuocari si per facti errorem fuerit facta,quia inter cætera,quæ ad eius validitatem desiderantur,vnum est vt certa ex scientia fiat, si tamen errore facti à parte,vel ab aduocato fuerit facta,reuocari potest,dū tamen causa non fuerit finita,cap.3.de in integrum restitut.minor.libr.6.l.1. C.de errore calculi,siquidem facti error nemini nocet dict.l.error,ff.de iuris,& facti ignorantia.

3 Primo obstat textus in l.si ex causa,§.nunc videndum,versic. *Sed cum ex domo*,l.auxilium,§.in delictis, vers. *Sed vt*,ff.de minoribus,l.1.§.diuus, ff. de quæstionibus, vbi confessio minoris sibi nocet.ergo & Ecclesiæ confessio absque Æconomo sibi nocere debet,arg.text.in cap.1.de in integrum restitut.minorum.Cui dubio respondendum est iura illa procedere in delictis,quando confessio minoris fit in iudicio tendens ad veritatis indaginem, cum iam curator interuenisset tempore,quo iudex pronunciauit minorem interrogari,seu torqueri debere, merito ei nocet, & restitutio denegatur, secus vero dicendum est, cum minor in confessione à se facta errauit: nam tunc restitutio competit,l.3.C.si minor se maiorē dixerit,hoc que adeò verū est,vt ne que aduersus cōfessionē delicti restituatur,nisi error in confessione exprimatur,Sarmiento libr.3.selectarum,cap.3.num.7. Fachineus libr. 1.controuersiarum,cap.72. ratio est, quia minor aduersus proprium delictum,& dolum,nūquā restituitur,l.1. cum vulgatis,C.si aduersus delictum, l.auxilium,ff.de minoribus,l.ex causa, §.nunc videndum.ff.eodem, l.si putator 31.cum alijs,ff.ad leg.aquiliam, l. 5.§.in iurium,ff.eodem,nam tunc minor á se non ab alio decipitur, l.is qui se,l.nam si actor,ff.de rei vindicatione l.minor,ff.de minoribus, Ant. Fab.in rationali ad eundem textum,Don. lib. 21.cap.10.

Secundo prædictis obstat textus 4
in l.certum,§.in pupillo,ff.de cōfessis, vbi generaliter statuitur,quod minor ex confessione sua omnino restituendus est. In cuius textus difficultate ómissa interpretatione,quam refert Fachineus,vbi supra dict.cap.72.verisimile est dicendum restitutionem cōtra propriam confessionem minori læso in dict.§.in pupillo generaliter dari, sed id non ita,sicut sonat verba, intelligendum est,sed cum illa adiectione scilicet si apparuerit minorem in confessione facta errasse:nam tunc æquū est minori decepto aduersus confessionē suam succurri,arg.textus in l.3.C.si minor se maiorem dix.qua sententia retenta,adhuc grauis oritur difficultas, cum nihil speciale in minore reperiatur:siquidem etiam maiori erranti iura succurrunt,l.error,C.de iuris,& facti ignorantia,l.2.ff.de in integrum restitut.

ſtitut.In qua difficultate diſſoluenda valde laborant Sarmiento, vbi ſupra, Speculator in tit.de in integrum reſtitut.§.1.verſic.*Sed nunquid.* Sed ego non agnoſco,quid inconueniens ſit,fateri maiorem contra propriam confeſsionem perinde,ac minorem in integrum reſtitui,ſi de vtriuſque errore conſtet,ſiquidem nihil beneficio minoris detrahatur ex eo, quod auxiliũ ipſi conceſſum ad maiorem errantem extendatur,ſed tantummodo præſupponit magnam eſſe ſtimationem erroris cauſam ad humanitatem captandam,ſiquidem ſufficiens fuit,vt a minore in maiorem reſtitutio illa extenderetur,in modo tamen probandi errorem plurimum differunt maiores a minoribus,de qua re videndus eſt Sarmiento vbi ſupra num.12.

Tertio adhuc textus in dict. §. in pupillo peccat ex alio capite, videlicet quod ſi minor in delictis ob errorem in integrum debet reſtitui ei cõpeteret remedium ordinarium, hoc eſt ob errorem traditum in dict. l.error,C.de iuris,& facti ignorantia, & ceſſaret extraordinarium hoc eſt reſtitutionis in integrum, quod remediũ ceſſat, quando minor iure ordinario iubari poteſt,iuxta textum in l.2.ff.de minoribus.Cui dubio reſponderi debet,quod licet errantibus iure ordinario ſubueniatur,ex dict.l.error tamen aliquibus in caſibus remedio illo deſtituti ſunt, merito prætores auxilium extraordinarium minoribus pollicentur in dict.l.2.ff.de in integrum reſtitut.minorum,Don.lib.25.cap.5.ideoque potuit contingere,quod in confeſſione:ita erraſſet minor,vt neque illo iure ordinario tutus eſſet,& beneficio extraordinario reſtitutionis indigeret;nam remedium ordinarium,tunc habebit,cum legitimis probationibus oſtenderit ſe in confeſsione erraſse, quo remedio omni tempore legitimo vti poterit,de quo in noſtri textus ſpecie mentio habetur: extraordinarium vero reſtitutionis habebit cum dixerit ſe erraſse non in facto proprio, ſed in alieno,nec probationibus id oſtenderit cum in defectum ordinarij minoribus ſuccurratur per extraordinarium reſtitutionis in integrũ, quod ſumma ratione conſtitutum, quia eo ipſo,quod minor fatetur id, quod ſibi eſt damnoſum in facto alieno erraſse præſumitur, & licet hæc præſumptio nõ ſit ſufficiẽs ad reſcindẽdũ errorẽ cũ in eo etiam probationesdeſiderentur, l.3.C.de iuris,& facti ignorantia,ſufficit tamen,vt ex æquitate prætoria reſtitutio minori,vel Eccleſiæ concedatur quomodo interpretandus eſt textus noſter in verſic.*Finali*, Sarmiento vbi ſupr.num.7.

Quarto his omnibus obſtat textus in l.ex ea,§.nunc videndum,verſic. *Si cum*,ff.de minoribus,vbi minor damnum in iuria datum negauit,& contra negationem reſtitutio ei competit. Sed in hac difficultate omiſſa interpretatione,quam refert Anton. Faber, in rationali ad eundem text. Faquineus lib.1.controuerſi.cap.72.animaduertendum eſt,quod lex Aquilia in ficiatione creſcit,ſed ante litem conteſtatam retractatione negationis poterit ab omnibus minoribns, & maioribus emendari.Cæterum poſt conteſtationem,iam probationes ab aduerſo addu ctas a nullis emendatur,l.electio, §.neque,ff.denoxalibus,& ideò cum in ſpecie illius textus poſt conteſtationem, & probationem minor negationem emendare non poſsit,cum ex negatione illa, ſeu inficiatione duplici pœna puniretur,§.vi autem.inſtit.de actionibus, & cum ex duplici pœna, quam præſtare cogebatur læſus maneret,iuſta de cauſa fragilitati eius ſuccurrit prætor non,vt in eum in damnodato ſaluet,ſed tantum, vt a dupli pœna,quæ per negationem præſtare tenebatur liberatur,Sarmiento lib.3.ſe-

7

lect

lect.cap.3.numer.9.

7 Quinto obſtat textus in l.'cum fideicommiſſum 7.ff.de confeſsis, vbi hæres, qui confeſsus eſt in iure ſe fideicommiſſum debere, & ex confeſsione conuentus iudex ad reſtitutionem ſit datus coram quo propoſuit ſe errore facti id confeſſum, exiſtimans fideicõmiſſum a defuncto fuiſſe relictũ, cum vere non eſset, & arbiter ad reſtitutionem datus: ita competit nil deberi, quærit Africanus an iudex poſsit eum abſoluere, cum in facto erraſſet: & reſpondet multum referri, qua ex cauſa non debeatur: nam ſi ob id, quod nullum fideicommiſſum fuerit non debere eum abſoluere, ſi vero quia nihil ſit in bonis, aut iam ſolutum, ſaluo officio eum abſoluet, cuius Africani reſponſum, valde obſtat textui noſtro, & Vlpiani regulæ traditæ in l.2.C.de cõfeſsis, qua docemur, quod non fatetur qui in facto errat, niſi in iure erret: nam ſi Africanus loquitur de eo, qui in iure errauit dicere debuit nullo modo eſſe abſoluendum: ſim vero de eo, qui errauit in facto, abſoluendum eſſe, ſed hoc non obſtante vera eſt Africani ſententia, ſi quidem loquitur de eo, qui iuſte errauit in facto, & confeſſus eſt ſe debere, cum non debuiſſet: nam quod Africanus ait à iudice dato abſolui non poſſe, id non eſt contra Vlpiani ſententiam, ſiquidem ex eo non reſpondit, quo ad de iure confeſſum. Sed quo ad iudicis dati poteſtatem, vt confeſsus non ab ipſo iudice dato abſoluatur, ſed ad prætorem remittatur, qui eum abſoluat, quaſi in facto errantem, ſiquidem iudex ad executionem datus tantum cenſetur datus ad computationem patrimonij. Qua ratione ſaluo officio Africanus aſſerit iudicem datum poſſe iudicare, non tamen poſſe eum abſoluere, ſi relictum non eſt fideicommiſſum, cum non eſſet datus, vt cognoſceret an fideicommiſſum eſſet relictum, necne: nam vltra id, quod in iudicium deductum eſt iudicis poteſtas non excedit, l.vt ſi fundus, ff.communi diuidundo Donel.libr.28.commentarior.cap.1.Cuiacius tract.5.ad Africanum in dict.l.penultim.ff.de cõfeſsis. Neque obſtat textus in l.error 7.C.de iuris, & facti ignorantia ex quo conſtat, quod facti error, quamuis non ſoleat nocere, tamen nocet ſi cauſa deciſſa eſt, quia textus ille loquitur quando cauſa, iam ſemel extincta, & deciſſa eſt, ſed in ſpecie ſupra tradita, non dicitur deciſſa, ſiquidem errans pro confeſso non habetur, quod ſumma ratione conſtituitur, quia confeſſus quodammodo ſua ſententia damnatur, l.1.ff.de confeſsis, & ita voluntate ſua, quam error excluditDonel.lib.28.cap.1.in l.2.ff.de confeſsis, de qua re plura congerit, Bar.in dict.l.2.ff.de confeſsis.

Sexto aduerſus id, quod in præſenti notant omnes, videlicet confeſſos pro iudicatis haberi, iuxta textum in l.1.ff.de confeſsis, quod idem eſt, ac ſi Conſultus diceret, non iterum eſſe iudicandos: nam confeſsi, & iudicati eodem loco habentur, differunt tamen in eo, quod iudicatus iudicati actione conuenitur, non item confeſſus: nam confeſsus poſt confeſsionem damnandus eſt, l.3.& 5.ff.de confeſsis, valde obſtat textus in l.proinde 25.§.final, ff.ad legem Aquiliam, vbi poſt confeſsionem nulla eſt iudicantis, hoc eſt iudicis, ſeu prætoris pars: ergo amplius condemnare non debet, cum quodammodo ſua ſententia confeſſus damnetur, dict.l.1.ff.de confeſsis. Qua in difficultate dicendum eſt, verum eſse confeſsum non eſse iudicandum, ſed non exinde ſequi non eſse damnandum: nam aliud eſt confeſsos damnari non debere, aliud vero eſſe iudicandos cum aliud ſit iudicare, aliud damnare: nam is iudicat, qui prius cauſam cognoſcit, l.iudices, C.de iudicijs, is vero damnat, qui iubet ſoluere, dict.

l.3.& 5.C.de confeſsis,& cum cognitio illa inconfitente non deſideretur, ſiquidem pro legitima probatione reputatur gloſsa magna in præſenti,ver ſicul.*Item*,iuſta de cauſa dictum eſt aduerſus confeſſum non eſſe iudicati actionem,ſed cum is damnet, qui iubet ſoluere,quod ex ſola confeſsione,ſine alia cognitione fieri poteſt,ideò cõfeſſus damnatur non vero iudicatur,quomodo ad concordiam iura ſupra addu cta redducantur.Neque obſtabit dicere nullum iudicium eſſe abſque conteſtatione: quia id fateor quo ad cauſæ cognitionem,& eius ſententiam,ſecus quo ad condemnationem:nam vt Donel.lib.28.comentar.cap.1.*Quid enim* (inquit)*prohibet quo minus magiſtratus nullo iudicio cõſtituto cũ reũ confitentẽ audit, ita dicat:ergo illud ſolueſintque tibi ad ſoluendũtot iuſti iudices*,quẽ ſequitur Faber in rationali ad textum in dicta l.proinde 25.§.fin.ff. ad legem Aquiliam.

9 Septimo aduerſus id,quod in præſenti notant omnes, videlicet confeſſum non eſſe omnino condemnandũ, cum de re,quæ in rerum natura nõ eſt fuerit confeſſus,ſi ignorabat in rerum natura non fuiſſe,iuxta textum in l.final,ff.de confeſsis, valde obſtat textus in l.qui ſticum 5.ff.eodem, vbi qui ſtichum debere confeſsus eſt, ſiue mortuus iam Stichus eſſet,ſiue poſt litem conteſtationem deceſſerit,condemnãdus eſt. Cuius textus difficultas ex eo diſſoluitur,quia textus in dict.l qui ſtichum 5.loquitur,quando quis ſciebat rem in rerum natura non fuiſſe,& moroſus erat,iuxta textum ita intelligendum in l.3.ff.de confeſsis,gloſ. in dict. l.qui Stichum 5.& in dict. l. fin. ff. de confeſsis.

Octauo obſtat textus in l. ſi mulier
10 26.ff.ad Velleianum,vbi ſi ſeruus Titij noxam fecerit,& mulier, cuius ſeruus non erat, cognoſcens ſeruum eſſe alienum confeſsa fuit intercedẽdi animo ſeruum ſuum eſſe, ex confeſsione illa in iudicio facta nõ condemnatur, quia licet interceſſerit, beneficio tamen Senatus Conſulti Velleiani iubatur,quod expreſse contrarium, docet textus in l.ſi mulier 23. eiuſdem tit. vbi in eadem ſpecie mulier beneficio Senatus Conſulti non iubatur:quia decepit ex reg.text. in l. qui decipiendi 30.eiuſdem tituli, ſed ex confeſsione propria tenetur.In qua grauiſsima iurium controuerſia omiſſa interpretatione,Antonij Fabri inrationali ad prædicta iura affirmantis in dict.l. ſi mulier 26.ideò ad iubari exceptione,quia intercedendi animum habuit in dict. l.23.non iubari,quia non habuit,veriſsime dicendum eſt,ideò mulierem in dict.l.26.iubari exceptione Senatus Conſulti,quia actor ſimiliter ſciebat mulierem falſum reſpondiſſe,acproinde licet ipſa deciperet in reſponſione cum tamen is,qui ſcit deceptus non videatur,argument.legis 1.§.fin.ff. de actionibus empti,& venditi: ideò mulier iubatur,at vero in dict. l. 23. non iubatur exceptione,quia decepit,notat erudite Gotofredus in dict. l. ſi mulier.26.

Nono obſtat textus in l.ſi ex cau- 11
tione,l.in contractibus,C. de nonnumerata pecunia,vbi confeſsio non nocet,cum poſsit obijci exceptio non numeratæ pecuniæ.Sed reſpondetur,iura illa procedere in confeſsione extra iudicialiter vero textum noſtrum in iudiciali.Neque obſtat textus in cap. ſu- 12
per eo 5.de eo, qui cognouit conſanguineam vxoris,vbi confeſsio in iudicio facta non præiudicat confitenti, quia textus ille procedit in confeſsione facta contra ius in cauſa matrimoniali,cum in præiudicium Eccleſiæ,neque viro,neque vxori ſit credendum, cum per colluſionem matrimonia alius facilius diſſoluerentur.Neque obſtat textus in l.parentes,C.de liberali

cauſa

cauſa, vbi ſi quis confiteatur natam eſſe ex ancilla, confeſsio illa ſibi non præiudicat. Nec etiam textus in l. interrogantem 24. C. de liberali cauſa, vbi ſi quis in iudicis præſentia dixerit ſe eſſe ſeruum meum, ſibi non præiudicat, quia iura illa fauore libertatis procedunt, vt notat gloſſa in præſentiverbo, *Confeſſus*, in fin. vbi omnes Doctores, Cuiacius in dict. l. vnica, C. de confeſſis, videnda ſunt etiam infra à nobis notanda in cap. ſi cautio de fide inſtrumẽtorum, & quando confeſsio dotis noceat marito, vel creditoribus, videndus Oſuald. ad Donel. lib. 14. cap. 4. littera C. Anton. Gomez in l. 45. Tauri num. 86. & in l. 50. num. 3. & num. 52. Couarr. lib. 1. variarum, cap. 6. num 4. & ſequentib. Faquineus lib. 8. controuerſiarum, cap. 86. & pro illa quæſtione vtrum cõfeſsio partis probatio ſit, videndus eſt Morla in emporio titul 11. quæſt. 12.

AD TITVLVM DE Probationibus.

Tit. XIX.

Ad textum in cap. ex Epiſtola 1. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Reus actori ſua propria inſtrumenta edere non tenetur.*
2 *Aſsignatur ratio.*
3 *In iudicijs non eſt acceptio perſonarũ habenda.*
Interpretatur text. in cap. 1. de probation. verſic. Nulli dicendum eſt.
4 *Reus in exceptionibus actor reputatur.*
5 *Reus occultando ſcripturam ab actore petitam ad fundandam eius intentionem non peccat.*
6 *Imperator eſt mundi Dominus.*
Princeps obligatur vt directiua, non tamen coactiua.
7 *Expenditur textus in l. Papinianus 8. § ſi Imperator, ff. de inofficioſo teſtamento.*
8 *Reſcripta ſunt introducta ad iuris dubij interpretationem.*
9 *Princeps legibus teſtamentarijs priuatorum iure vtitur.*
Explicatur lex, & in legatis, C. ad legem Falcidiam, cum l. ſi legatus 30. §. & hæres, ff. ad Senatus Conſult. Trebellian. §. ſed quod Principi, inſtitut. de iure naturali gentium, & ciuili.
10 *Poſitionibus actoris reus reſpondere tenetur.*
11 *Edere inſtrumenta, vel rationes tenentur argentarij & ſimiles, qui publica officia exercent.*
Ibi quæ plura iura interpretantur.
12 *Expenditur text. in l. ſi quis 6. ff. de edendo.*
13 *Explicatur tex. in l. prætor 4. §. etiã, ff. de edendo.*
14 *Edenda ſunt inſtrumenta fiſci etiam ſi fiſcus actor ſit.*
15 *Inſtrumenti pars, quæ ad inſtructionem pertinet, tantum edenda eſt, intellige vt ibi.*
Interpretatur textus in cap. cum perſonæ de priuilegijs lib. 6. cap. accepimus 4. de fide inſtrumentorum, & in numero 26.
16 *Editio inſtrumentorum ſemel tantũ in iure fieri debet.*
17 *Exhibitio teſtamentorum ab omnibus, tam reo, quam actori, vt commune inſtrumentum fieri debet.*
18 *Interdictum de tabullis exhibendis ceſſat ſi ex tabullis hæreditarijs controuerſia pendet intellige vt ibi.*
19 *Interpretatur text. in l. ſi quis legatum 6. verſic.* Sicuti nec interdictum de tabullis exhibendis locum habet,

bet, *ff. ad legem Corneliam de falsis, cũ leg. 1. §. siue supreme, ff. de Tabull. exhib.*

20 *Pontifex iudex competens dicitur inter duos Principes superiorem, non recognoscentes.*

21 *Actio ad exhibendum eis solis datur, qui corpora sua esse dicunt.*

22 *Pactum cum antecessoribus celebratum non obligat successores, intellige vt ibi.*

CONCLVSIO.

REVS *actori sua propria instrumẽta edere non tenetur*, idem probat text. in l. prætor cum alijs, ff. de edendo, l. qui accusare, l. fin. C. eodem, cap. fin. de dolo. & contumacia, c. 1. de appellation. lib. 6. cap. si testes, §. qui interdit 5. q. 3. l. cogi, C. de petitio nehæreditatis, l. de minore 10. §. tormẽta, ff. de quæstionibus, l. nimis graue 6. C. de testibus, l. 1. tit. 26. p. 3. defendunt Tiraquel. de iure primog. q. 35. num. 23. Anton. Gomez in l. 40 Tauri nu. 189. Anton. Gomez in l. 40. Tauri nu. 2. cap. 1. num. 1. Anastasius Germonius lib. 1. animaduersionum, cap. 1. Socinus reg. 212. Menoch. de arbitrarijs lib. 2. casu 175. & 499. Cuiac lib. 3. obseru. cap. 33. idem lib. 10. obseru. cap. 14. Anton. Fab. in rationali ad textum in l. 1. §. edenda. ff. de edendo, Don. lib. 23. cap. 4. 5. 6. & 7. D. Ioannes Solorçano; Pereira de iure indiarum lib. 3. cap. 3. num. 11. vsque ad 26. Anton. Pichardus in §. in summa autem, institut. de interdictis à num. 16. Donellus in cap. actor 23. C. de probationib. numer. 3. & 11. idem in l. vltima, numer. 2. C. de fide instrum.

2 Ratio est, quia cum in præsenti Rex Ricaredus esset actor, qui ad iudicium instructus venire debuerat, & proprias probationes suæ intentionis adferre, Imperator autem reus, qui non paratus, sed inuitus ad iudiciũ accessit, iuxta de causa Gregor. respondit Imperatori dicendum, non esse vt instrumenta, quæ apud semetipsum erant requirere deberet, & in medium profetre hoc est copiam describendi Regi actori in iudicio facere: nam cum æquissimum esset actorem instrumenta propria reo edere, l. 1. ff. de edendo, è contrario ab omni æquitate alienum est reum compelli ad instrumentorum editionem, dict. l. qui accusare cum reus inuitus ad iudicium trahatur l. inter stipulantem 83. §. sticum de verborum obligation. ac per consequens, & instructus, Donel. lib. 23. cap. 4. & 5. Cuiac. lib. 10. obseruation. cap. 14. Gilquenius in l. fin. C. de edẽdo, Menoch. de arbitrarijs casu 499.

Primo obstabit dicere, quod in iudicijs non est acceptio personarum ha- 3
benda, cap. in iudicijs 12. de regul. iuris libr. 6. cap. venerabilis de præbendis, cap. non licet de regul. iuris lib. 6. l. non debet 41. ff. eodem, l. final, C. de fructibus, sed actor tenetur reo edere instrumenta, l. 1. §. inditionis. ff. de edẽdo: ergo & reus actori edere tenebitur. Qua in difficultate omissa Menochij interpretatione libr. 2. de præsumptione 92. verissime est dicendum, quod quanuis regula sit, quod in iudicijs æquitas sit seruanda, tamen in specie editionis regula illa cessat: ratio differentiæ est, quia vt diximus reus inuitus, & non paratus in iudicium venit: actor vero sponte, l. 1. C. vt nemo inuitus, cùm tunc rei fauorabiliores sint, quam actores, l. fauorabiliores, ff. de regul. iuris, & quanuis in iudicijs non sit acceptio personarum habenda, tamen in editione instrumentorum actor edere tenetur, non vero reus: nam quando actor habet instrumenta, quibus rei exceptio probari potest, si ea negauerit calumniosa actoris petitio præsumitur, merito reo occurritur, vt actor ei instrumenta edat argument.

text.

textus in cap. dolo facit de regul. iuris, libr. 6. Neque obstant verba nostri textus ibi: *Nulli dicendum est, &c.* quia etsi generaliter referri videantur, tam ad reum, quam ad actorem, tamen restringenda sunt ad reum, nam cum textus noster loquatur de actore petente editio illa de reo tantum, intelligenda est, quasi diceret nulli reo dicendum est, &c. notat glos. 2. communiter in præsenti recepta. Neque etiã 4 obstabit dicere, quod reus actor in exceptionibus dicitur, l. 1. ff. de exceptionibus, quia non dicitur actor, nisi quo ad effectum, vt teneatur probare exceptionem sicuti, & actor intentionem, l. in exceptionibus 19. ff. de probationibus.

5 Secundo prædictis obstabit dicere, quod is qui occultat scripturas, veritatem occultat, ac per consequens mortaliter peccare: sicut is, qui mentitur, cap. quisquis 11. quæst. 3. cap. 1. de crimine falsi, ergo cum finis iuris Pontificij sit vitare peccatum, cap. 2. de cõstitutionibus. lib. 6. dicendum est, quod etiam reus tenetur instrumenta actori edere, vt patefiat veritas, & ne contra naturã locupletetur cũ alterius iactura, l. nam hoc natura, ff. de conditione indebiti. Quæ difficultas, vt dissoluatur annotandum est, quod reus occultando scripturam ab actore petitã ad probandam eius intentionem non peccat, cum ex rationibus supra adductis a iure ei permittatur scripturas retinere, peccat tamen si conscientiam læsam habet ex retentione rei alienæ, neque obstant iura in argumento adducta, quia locum habent in personis, quæ fateri tenentur veritatem, vti est iudex, & testis Couarr. lib. 1. variar. capit. 2. num. 3. idem in cap. quanuis pactum 1. part. §. 7. num. 5.

Tertiò contra nostrum tex. dum docet, quod si Imperator reus non esset 6 compelli poterat ad instrumentorum editionẽ. Obstabit dicere, quod Imp. est mundi dominus, & ideò ad nihil cõpelli posse, l. de præcatio, ff. ad legẽ Rodiam de iactu, l. Princeps, ff. de legibus, ergo etiam si actor fuisset compelli nõ poterat ad instrumentorum editionẽ, nec ex contractu cum Rege inito potuit obligari. Cui difficultati vt satisfaciamus discrimen constituendum est inter vim coactiuam, & directiuam: nam vi coactiua Princeps compelli non potest ad aliquid faciẽdum, secus vero directiua, l. digna vox, C. de legibus, & ex contractu cum subdito celebrato Princeps efficaciter, & ciuiliter & naturaliter, obligatur hoc est vi directiua tantum non coactiua, l. 1. & 5. ff. de rescindenda venditione, l. 1. §. fin. ff. de officio proconsulis, Morla de legibus, quæst. 1. num. 4. Duaren. de legibus, cap. 5. Faquineus lib. 1. controuersiarum, cap. 2. Cuiac. lib. 15. obseru. capit. 30. & lib. 26. cap. 35. Anton. Fab. in iurisp. Papineanea tit. 2. princip. 8. illatione 2. Corrasius lib. 1. animaduersionum, cap. 25. Anastasius Germonius lib. 1. animaduersionum, cap. 1. neque obstat dict. lex Princeps, ff. de legibus, vbi absolute dicitur Principem legibus solutum esse, nam non est accipienda de quibuscunque legibus, sed de caducarijs, quod ex inscriptione constat, quæ est ad legẽ Iuliam, & Papian. Cuiac. in l. ex hoc iure 5. ff. de iustit. & iure.

Quarto obstat tex. in l. Papinianus 8. §. si Imperator, ff. de inofficios. 7 test. amen. vbi ex rescripto, Diui Seueri, & Antonini cabetur, quod de inofficiosi querela aduersus Principem ex rescripto agi potest, §. final, instituta, quibus modis testamen. infirm. consideratio est rescriptum fuit necessarium, vt Cesares iuri communi adtrigerentur: ergo ante rescripta illa non erant ad stricti vi directiua. Cui dubio respondere posse arbitror, videlicet quod quanuis in dictis legibus cabeatur Principẽ ius cõmune cũcæteris

ris ſeruare debere, nõ tamẽ exinde ſequitur Principẽ ante illa reſcripta nõ teneri cũ ante ea obligatio illa directiua exiſteret; ſed Principes ibi tantum reſpondent ad ſpeciem, de qua conſulti fuerant Duarenus lib. 1. diſputation. cap. 41. Donellus lib. 1. commentario. cap. 9. Nec prædictis obſtabit dicere
8 reſcripta eſſe introducta ad iuris dubij interpretationem, notat Duarenus libr. 1. diſputation. cap. 41. ergo ante reſcripta illa dubium erat an Princeps vi directiua teneretur, necne quæ difficultas diſſoluitur ex eo, quod ex reſcriptis illis dubium non erat an Princeps legibus ob publicum commodum ſtatutis vi directiua teneretur, ſed tantum dubium erat, an legibus ipſis teſtamentarijs, & earum ſolemnitatibus Princeps eſſet ſolutus, l. ex imperfecto cũ alijs, C. de teſtamentis, l. ex imperfecto 23. ff. de legatis 3. & ideò quoad falcidiam, & ſimilia quaſi ad iura priuatorum ſcripta videbatur legibus ſolutus, ſed ex reſcriptis illis apparet aſtrictum fuiſſe, quia illa materia teſtamentaria publica, & communia videbatur, Mendoça libr. 1. de pactis, cap. 5. numer. 31. Cuiac. lib. 3. obſeruation. cap. 30.

Sexto prædictis obſtabit textus
9 in l. & in legatis 4. C. ad legem Falcidiam, vbi Princeps falcidia lege, ſolutus non eſt. Se huic dubio ſatisfacies ſi dixeris, ideò Principem falcidia lege ſolutum non eſſe, quia Princeps in teſtamentarijs legibus iure priuatorum vtitur, l. 6. l. cum hærede 7. C. qui teſtament. facere poſſunt, l. ex imperfecto, C. de teſtamen. l. 19. l. & in legatis 20. Cod. de teſtamen. Sed ſolutioni adhuc obſtabit dicere, quod quemadmodum Princeps in falcidia priuatorum iure vtitur: ita vt ex legatis Principi relictis falcidia deducatur, ſic ſimiliter, & fortius ſi ipſe Princeps ſit hæreſi inſtitutus peſſet illo priuatorum iure vti, & integram Trebellianicam ex fideicommiſſis deducere, cum valeat argumentum delegatis ad fideicommiſſa, §. ſed qui hæredes, inſtitut. de fideicommiſ. hæred. Minſinger ibidem, numer. 2. at hoc eſt falſum ergo: at illud minor probatur ex text. in l. ſi legatus 30. §. & hæres, ff. ad Senatus Conſult. Trebellian. Cui dubio cum Acurſio ibidem dici ſolet Principem ibi integrã Trebellianicã non poſſe deducere, quia cũ minus, quam Trebellianica per legatũ ei eſſet aliquid relictũ ſi hæreditatem integrã reſtituerit id, quod ſibi ad Trebellianicam deficit donare videatur. Sed hæc interpretatio ex eo diſſoluitur, quia eius hipotheſis non ita ſe habet, vt vulgo exiſtimat Principem hæredem inſtitutum falcidiam donare debere, ſed tantum mens illius text. eſt, quod quandoque ex reſcripto Principis fieri poſſit vt effectum habeat voluntas priuati hominis vetantis falcidiæ deductionem etiam alio quam Principe hærede inſtituto pendet, quæ interpretatio ex prædicti §. & eius mẽte, vbi cabetur pars quarta iure hæreditario retineatur, an in re, vel in ſumma: nam ſi iure hæreditario honera creditorum dibiduntur inter hæredem, & fideicommiſſarium, ſi in re, vel in ſumma omne onus creditorum ſubſtinet fideicommiſſarius proſequitur, etiam idem text. & aliam differentiam conſtituit, videlicet ſi pars quarta iure hæreditario retinetur, ſi quid quartæ deeſt omnimodo ſuplendum eſt, ſi vero in re, vel in ſumma fuerit relicta licet ei, quod deeſt à iure ſuppleri debeat, tamen plerumque Princeps extraordinem cogit hæredem, vt ſit contentus ea re, vel ſumma, quod ex reſcripto Principis fieri ſolet, vnde apparet male Acurſium in dict. l. ſi legatus, §. vltimo, ff. ad Trebellianum, exiſtimaſſe Principem hæredem eſſe ſcriptum, cum tantum priuatus eſſet quo themate retento, iam nihil obſtat difficultas ſupra adducta, no

tat

tat Cuiacius in nobela 1. verſicul. *Poſterior pars apud medium*, Donel. libr. 7. commentariorum, cap. 9. & pro interpretatione ad textum difficilem in §. ſed & quod Principi placuit, verſicul. *Quia populus ei, & in eum*, inſtitution. de iure naturali, omnino videndus eſt Cuiacius libr. 5. obſeruation. cap. & in l. ex hoc iure 5. ff. de iuſt. & iure, verſic. *Et de interpretatione.*

10 Septimo obſtat text. in capit. 2. de confeſsis libr. 6. clementin. ſæpe, verſicul. *Et quia poſitiones*, de verborum ſignification. l. 1. & per totum, ff. de interrogat. action. vbi reus contra ſe ipſum reſpondere ad actoris petitionem, & teſtificare compellitur: ergo & inſtrumenta edere compelli debet, cum in exercendis litibus pareni vim habeant teſtes, & inſtrumẽta, l. in exercendis, C. de fide inſtrumentor. quam difficultatem vt diſſoluamus ſcire opportet vſu, & conſuetudine receptum eſſe, vt reus poſitionibus actoris, reſpondere teneatur, vt ſic facilius veritas comperi poſsit cum ex illa reſponſione non adeò ſedatur reus vti in exhibitione inſtrumentorum cum non teneatur directe reſpondere fatendo ad fundandam actoris intentionem, ſed verbis ambiguis, & equipolentibus vti poterit, niſi conſcientiam, læſam habuerit, notat Doctor Balboa in præſenti, num. 45. & 52.

11 Octauo obſtabit dicere, ſæpe in iure reum compelli inſtrumenta, ſeu rationes actori edere, l. Prætor ait 4. §. 1. & 2. l. ſi quis 6. l. argentarius 10. ff. de edendo: ergo non recte in præſenti Pontifex in vniuerſum aſſerit: *Nulli dicendum eſſe, &c.* Quam difficultatem efugies dicendo textum noſtrum limitari debere: ita vt non procedat in illis, qui ratione publici officij rationes aliquas, aut inſtrumenta confitiunt: nam hi eas tenentur edere cuilibet petenti ſi ei interſit quales ſunt argentarij quorũ officiũ publicã cauſam habent, erant enim argentarij, qui apud Romanos in foro extantes menſas poſitas retinebant apud quos fœneris pecunia deponebatur, & cum hij non tam ſuam, quam aliorum cauſam conficere videantur, iuſta de cauſa eis tantum quibus intereſt, & quorũ cauſa inſtrumẽta inſtructa ſunt edere tenentur, l. 4. §. 1. l. 6. §. vnde 5. ff. de edẽdo, Ant. Fab. in rationali ad textum in dict. l. 4. §. 1. dict. l. argentarius 10. ff. de edendo, ita ſimiliter eſt interpretandus tex. in l. emptor 48. §. 1. ff. de pactis, l. ſi res pupilares 51. ff. de adminiſtration. tutor. l. procurator 24. ff. de liberatione legata, l. a diuo Pio 15. §. ſed ſi pecunia, ff. de re iudicata, l. ſi ventri, §. in bonis, ff. de priuilegijs creditorum, videndus Alciatus libr. 4. diſputatione, cap. 22. Briſonius, verb. *Argentarij*, Menoch. de arbitrarijs caſu 91. Couarruu. de veterum numis matum connexione, cap. in fine, Cuiac. lib. 10. obſeruat. cap. 14. idem in l. ſi vnus 27. ff. de pactis.

12 Neque obſtat textus in l. ſi quis ex argentarijs 6. ff. de edendo, vbi non ſolum argentarij ipſi, qui actualiter menſas exercent, verum etiam eorum hæredes edere inſtrumenta compelluntur, quatenus in illo edicto prætoris nõ cõprehendantur, de quo in l. 4. ff. de edendo, quia & ſi hæredes non ſunt eiuſdem profeſsionis, tamen aduerſus eos actio illa perſonalis ad exhibendum competit, quia in locum, & ius defuncti ſuccedunt, & ideò eius partibus fungi debent, l. quædam, §. nihil intereſt, ff. de edendo, l. 175. ff. de regul. iuris, l. hæc actio 13. ff. de edendo, Anton. Faber in l. 6. §. 1. & in dict. l. 13. ff. de edendo, legatarij tamen quatenus eis rationes legatæ ſint edere non compelluntur, quia iuris ſucceſſores non ſunt, & rationes illæ legari non poſſunt, l. quædam 9. §. 1. verſic. *Is autem*, ff. de edendo. Neque obſtant vltima illius textus verba ibi: *Legatarius cogendus*

dus est edere &c. quia verba illa referenda sunt ad anteriora verba illa: *Causa cognita*, quasi diceret, quod si nihil interfit legatario rationes edere edicto Prætoris causa cognita edere compellitur, nam quod mihi prodest, & tibi non nocet facile conceditur, l. 78. in fine, ff. de euictionibus, Anton. Faber. in rationali ad textum in dict. l. quædam 9. §. 1. Neque etiam obstat textus
13 in l. Prætor 4. §. etiam, ff. de edendo, vbi aduersus eum qui desijt argentarium esse edictum etiam editionis competit, quia cum actio que ex illo edicto datur in factum sit l. quædam in principio, ff. de edendo, & ex facto ipso fit obligatus, iusta de causa non liberatur etiam si postea exercere desierit cum actio semel nata, nisi certis, & legitimis modis tolli non possit, l. euicta re 16. §. si seruus, l. habere licere 57. in fine, ff. de euictionibus, Anton. Faber. in rationali ad textum in dict. l. 4. §. etiã, ff. de edendo.

Nono obstat tex. in l. 2. vers. *Diuus*
14 & vers. *Itẽ Diui*. ff. de iure fisci, l. 3. ff. de edẽdo, vbi si fiscus actor est instrumẽta reus ei edere tenetur, similiter & vsurarius reus, clem. 1. §. cæterum de vsuris. Cui difficultati respondendum est, id specialiter procedere in fisco cui priuilegium concessum est, vt ad fundandam eius intentionem quilibet reus teneatur illi instrumenta edere, Abbas in præsenti, num. 18. Felinus 9. Decius 3. Veroius 64, Mantua 32. Garcia de nobilitate glos. 1. §. 1. num. 26. Peregrinus de priuilegio fisci lib. 7. tit. 3. num. 11. Gailus lib. 1. practicarum obseruation. 106. num. 11. Anton. Faber. in dicta l. 3. ff. de edendo, similiter & in vsurario, id nobiter est statutum in odiũ, & detestationem tanti criminis, & in fauorem animæ, vt constat ex dict. clemen. 1. §. cæterum verbo: *Decreuimus*, Felinus in præsenti numer. 11. Decius 103.

15 Decimo aduersus ea, quæ in præsenti, & in dictis iuribus notant omnes, videlicet argentarium non totum Codicem rationum edere debere, sed tantum partem, quæ ad instruendum aliquem pertinet, iuxta textum in l. argentarius 10. §. edi 2. ff. de edẽdo, quod etiam locum habere in qualibet instrumenti, vel priuilegij editione, iuxta textum in cap. contingit, 5. in fine de fide instrumẽtorum, Couarruuias in practicis, cap. 20. num. 7. Obstat textus in cap. cum personæ versic. *Nos volentes*, de priuilegijs lib. 6. vbi constat, quod integraliter instrumentum priuilegij edi debet. Verum respondendum est textum illum agere de editione, seu vt propriè loquamur de exhibitione iudici, vel superiori facienda, cui totum instrumentum, vt inspiciatur exhibere debet: siquidem in iudice cessat ratio, vel incenueniens, cui occurrere voluit textus in dict. cap. contingit, versicul. *Vnde accedit*. Neque solutioni obstat textus in cap. accepimus 4. de fide instrumentorum dum probat actori simpliciter priuilegium exhibendum esse, & sic in totum, quo ad omnes sui partes, quia textus ille procedit casu in quo instrumentum petitur ad hoc est, vt de falso arguatur, nam tunc integrũ cum die, & consule exhibetur, vt sic rei veritas, & ipsius instrumenti falsitas apparere possit glossa verbo, *inditiones*, in cap. inter dilectos de fide instrumentorum, glossa fin. in leg. optimam, C. de contrahenda, & comitten da stipulatione, Azeuedo in l. 3. tit. 5. lib. 4. Recopillationis, num. 12. Zenedo in collectaneis ad decretales, capit. 165. num. vltim. Anton. Faber. in l. 1. §. editiones, & in l. 10. §. edi 2. de edendo.

Vndecimo aduersus communem sententiam in præsenti receptam, vide 16
licet instrumenta quibus reus vsurus est semel tantum ab eo edendo esse, neque cogi posse, iterum edere iuxta textum in leg. bobes, §. hoc sermone, ff. de

ver-

verborum signific. l. si quis argẽtarius 6. §. neque iterum, ff. de edendo, obstat text. in d. c. accepimus de fide instrumẽ torum, vbi Abbas, & conuentus cogitur iterum exhibere originalia priuilegia, quæ iam apud se retinebat, nec sufficit ea semel exhibuisse. Cui obiectioni responderi debet decisionem illius textus procedere cum duo simul concurrunt ex eo, quod reus illis vsus fuit in iudicio, & insuper actor petit exhiberi, vt falsitatis causa arguat quibus simul concurrẽtibus cogitur reus instrumenta illa iterum, & integra edere, l. fin. C. de fide instrumentorum cum iusta de causa plerunque semel & iterum editio fit, l. 6. §. neque iterum, & fin. ff. de edendo, vbi Faber in rationali, Azeuedo in dict. l. 3. tit. 5. libr. 4. Recopil.

17 Duodecimo obstat textus in l. 1. §. 1. l. 3. §. si tabullæ, §. proinde cum alijs, ff. de tabullis exhibendis, vbi edictum de tabullis exhibendis locum habet, tã in actore, quam in reo, vt testamentum exhibeatur, siue valeat, siue non siue verum, siue falsum sit, dict. l. 1. §. siue autem, ff. de tabullis exhibendis, l. 2. ff. quemadmodum testamenta apperiãtur, quod dubium dissoluitur si dixeris iura illa procedere, quando instrumẽta sunt communia, tam reo, quã actori, l. 4. §. fin. ff. familiæ herciscũdæ, quia edictum illud de tabullis exhibendis commune est, & competit omnibus, quibus aliquid in testamento relinquitur, vel eorum interest, l. 2. in princip. ff. quemadmodum testamenta apperiãtur, dict. l. 3. §. 9. & 10. ff. de tabullis exhibendis Iulius Paulus libr. 4. sentent. tit. 7. cuius uerba extant in l. pænes te 66. ff. de verbor. signific. Ant. Pich. in §. in summa autem, instit. de interdictis in princip. à num. 16. Cuiac. ad tit. C. de tabullis exhibendis apud medium.

Decimotertio prædictis obstat, l. 18 fin. ff. de tabullis exhibendis, vbi interdictum de tabullis exhibendis non cõpetit si ex tabullis hæreditarijs cõtrouersia pendeat, vel si ad publicam quæstionem pertineant, hoc est, si falsa dicantur cum eo in casu interim tantum in æde sacra, aut apud virum idoneum deponuntur. In qua difficultate omissa Accursij emendatione in dict. l. fin. verbo: *Ad publicam quæstionem*, verisime est dicendum interdictum illud de tabullis exhibendis, etiam locum habere quoties ex eo principaliter agitur, vt tabullæ exhibeantur, etiã si opponatur falsitatis exceptio: nam ea omissa testamentum exhiberi debet, dicta l. 1. §. siue autem, ff. de tabullis exhibendis. Neque obstat textus in dict. l. final, ff. eodem, quia procedit quoties principaliter in aliquem reum accusatio intenditur, videlicet cum aliquid in testamento, sibi scripsisset, vel totũ falsum fecerit: nam tunc cũ præcipue de falsitate testamenti per viam accusationis agatur testamentum exhiberi non debet, sed in æde sacra, aut apud idoneum virum deponitur, quia alias reus accusatus supprimeret, & deleret falsitatis vitium vt eius delictum remaneret impunitum, deinde cum interdictum de tabullis exhibendis tantum competat quoties agentis interest, l. 3. §. solet cum alijs, ff. de tabullis exhibendis, & cum accusatori ex viribus testamenti emolumentum non perueniat, cum nihil relictum sit mirum nõ est si Iabolenus dicat interdictum nõ competere, Bart. in l. naturaliter 12. §. nihil commune in fine, ff. de adquirenda possessione, Iason in §. præterea, instit. de actionibus, num. 20. Anton. Pichardus in §. in summa, instit. de interdictis in principio, num. 18. Pacius centuria 3. quæst. 14. Osu. ad Don. libr. 15. cap. 36. littera D.

Decimoquarto prædictis obstat 19 textus in l. si quis legatum 6. ff. ad legẽ Corneliam de falsis, versic. *Sicuti, nec interdictum de tabullis exhibendis locum habet, &c.* Ex quibus verbis constat edi

ctum de tabullis exhibendis locum nõ habere quoties testamentum imperfectum est: nam quemadmodum Senatus Consulti Liboniani pœna cessat sic similiter, & interdictum de tabullis exhibendis, quod omnino contrariũ docet Vlpian. in d.l. 1. §. si siue supremæ, ff. de tab. exhibendis, dum asserit interdictum de tab. exhibendis competere, siue testamentum perfectum, siue imperfectum sit. In quo uirium conflictu dicendum est, interdictum de tabullis exhibendis cæssare quoties testamentum signatum non est, quia cum testamentum non est signatum testamenti nomen non meretur, & ideò Senatus Consultum Liboniannum, neque lex Cornelia, nec edictum de tab. exhibendis ad testamentum imperfectum pertinet, cum prius opporteat esse testamẽtũ deinde quæri an verum, vel falsum sit, cum nõ ante iuris ratio, quam testamentum quæratur, l. si quæramus 4. ff. de testamentis, & ita obtinet Africani responsum in dict. l. si quis legatum 6. ff. ad legem Corneliam de falsis, Cuiac. tract. 3. ad Africanum in d.l. 6. Cui non obstat d. l. 1. §. siue, ff. de tab. exhibendis, quia Vlpian. ibi enumerat vitia quibus iure ciuili testamenta turbentur veluti si nõ iure factum, aut ruptum irritũ falsum ve existat, & postea concludit ad omnem testamenti scripturam etiam imperfectam interdictum de tab. exhibẽdis pertinere, sed propriè & specialiter non agit de testamento non signato, sed generaliter de quouis testamẽto iure ciuili vitioso, & sub illo verbo in perfectæ scripturæ apud Vlpianum tantum debemus intelligere testamẽtum, quod signatum est, sed aliàs iure non valebat: nam cum supponat interdictum de tabullis exhibendis ad illud testamentum pertinere supponit etiã signatum fuisse licet alio iure non valuisset, Cuiac. vbi supra Don. ad tit. C. de tab. exhibendis. Pich. vbi sup. num. 20. & seqq.

Decimoquinto, obstabit dicere frustra interdictum de tabullis exhibendis esse institutum cum generalis actio ad exhibendum competit quoties interest, vt res exhibeatur, l. 3. §. sciendũ, ff. ad exhibendum, & de testamenti exhibitione prætor, etiam actionem policetur in l. 1. ff. quemadmodum testamenta apperiãtur. Cui difficultati respondendum est, interdictum de tab. exhibendis necessarium esse, quia neutra supra dictarum actionum sufficiẽs erat, quia actio ad exhibendum eis solis datur, qui corpora sua esse dicunt, l. 3. §. est autem, & §. interdum, ff. ad exhibendum, at vero qui tabullas exhiberi desiderat, non est dominus tabullarum, neque eas vindicare desiderat, cũ interdictum illud legataris, & hæredibus, qui nondum adierunt hæreditatẽ competat, nec exhibitio, quam prætor præstat in dict. l. 1. ff. quemadmodum testament. apperiantur, ad rem pertinet, cum prætor ad aliud dissimilem effectum id constituerit, siquidem ibi prætor loquitur de eo qui non negat tabullas apud se esse, sed in interdicto de tab. exhibendis agitur de eo qui cõfessus est tabullas retinere, sed eas se exhibere non opportere, vel dolo malo fecit, quominus pœnes se essent, Donel. in tit. C. de tab. exhibẽdis, n. 12. Cuiac. ibidem Pichar. vbi sup. num. 27. 20

Decimosexto, obstat tex. in l. proxime, ff. de is quæ in testamento delẽtur, l. & hoc, Tiber. 41. de hæred. instit. vbi constat, quod Imperator qui superiorem non recognoscit potest cognoscere de causa, quæ inter ipsum, & subditum pendet: ergo in præsenti non coram Pontifice, sed coram ipso Imperatore hæc causa tractari debebat, præcipuè cum pertineret ad temporalem iurisdictionem, iuxta tex. in c. nouit de iudicijs, c. causamque, el segundo, c. per venerabilẽ, qui filij sint legitimi. Qua in difficultate dicendum est, quod in præsenti non agitur de controuersia Imperat. cum subdito, sed de lite inter 21

duos

duos Principes non recognoſcentes ſuperiorem in temporalibus quo in caſu Pōtifex eſt competens cū aliū ſuperiorem habere non poſsint, arg. tex. in c. per venerabilem qui filij ſint legitimi d. c. nouit, c. non eſt vobis de ſponſalibus, clem. paſtoralis de re iudicata, Felin. in d. c. nouit. n. 4. Anaſtaſ. Germon. de ſacrorū immunitat. lib. 3. c. 13. n. 57.

22 Decimoſeptimo obſtat tex. in c. veritatis 13. de iure iurando, c. 1. de ſolution. l. ille a quo 13. §. interpeſtiuum, ff. ad Trebel. ex quibus conſtat, quod pactum cum anteceſſoribus celebratū ſucceſſores nō obligat: ergo & in præſenti pactū cū iuramētū celebratū nō potuit nocere ſucceſſori. Quæ difficultas ex eo diſſoluitur, quia iura in argumento adducta procedunt, quando pacta ſunt celebrata nomine proprio: ſecus vero ſi nomine dignitatis, vti in præſenti, nam pacta illa fuerant celebrata ab vtroque Principe pro cauſa, & vtilitate vtriuſque Regni ſubceſſorē, & ideò vltrocitroque obligāt, iuxta text. in c. quoniam, Abb. de officio delegati, c. dilecti 17. de foro competenti, c. præſentata 50. de teſtibus, Couarr. lib. 2. variarum, c. 5. idem in c. requiſiſti, n. 4. de teſtamentis, Valaſc. de iure emphiteutico, q. 22. n. 15. Garcia de nobilitate gloſ. 3. §. 2. n. 16. & nos late diximus in c. quia 10. de iudicijs. de quare plura diximus in c. quia 5. de iudicijs.

Ad textum in cap. ſicut 2. de probationibus,

SVMMARIVM.

1 *Actor qui plene probabit non compellitur iurare.*
2 *Iuramentum tres comites retinere debet veritatem iudicium & iuſtitiam,*
3 *Iuramentum malitiæ in quacunque litis parte admittitur.*
4 *Interpretatur tex. in l. 5. tit. 8. p. 5 in illis verbis:* Lo que prouare, y jurare.
Expēditur tex. in c. ad abolēdā de hæret.
5 *Manifeſtæ turpitudinis, & cōfeſsionis eſt nolle iurare.*
6 *Iuramentū in litē exigitur ab actore ſuper articulis nōdū ab eo plene probatis Interpretatur text. in l. vulgo 7. l. ſi quando. C. vnde vi.*
7 *Conſuetudo improbatur per quam tollitur vſus iurandi.*
8 *Cōſuetudine fit omne id, quod per legē fieri poteſt vel contra teſtiū numerus lege, vel conſuetudine augeri poteſt.*
9 *In ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verum, & ibi illa diuina authoritas interpretatur.*
10 *Expenditur remiſsiue, c. cū eſſes de teſtam. c. cū parati 19. de appellat.*
11 *Conſuetudo derogat legem.*
Explicatur text. in l. Ae quibus ff. de legibus, cū l. 2. C. quæ ſit longa cōſuetudo.
12 *Conſuetudo per reſcriptum vincitur intellige vt ibi.*
13 *Expenditur tex. D. Thom. authoris aſſerentis conſuetudinem nunquam poſſe legem politicā vincere intellige vt ibi*
14 *Interpretatur tex. in cap. 1. verſ. Ni ſi cōſuetudo, de cognatione ſpirituali, cap. 3. eiuſd. tit. idem, n. 15.*
15 *Expenditur text. in l. quod non ratione 34 ff. de legibus.*

CONCLVSIO.

ACTOR *qui plene probabit non cō pellitur iurare.* Conſonat text. 1
in l. in bonæ fidei, C. de iure iurando, l. admonendi, cum alijs, ff. eodē, c. ex inſinuatione de procuratoribus, cap. fin. de iure iurando, cap. fin. quod metus cauſa, l. fin. C. de fide inſtrumentorum. l. ſi quando, C. vnde vi, exornant Maſcardus de probationibus concluſione 954. Maranta de ordine iudiciorum, part. 6. actu 9. num. 4. Menochius de arbitrarijs caſu 464. Seraphinus de priuilegijs iuramenti priuilegio 33. Socinus reg. 252. verſic. *Fallit* 61. Couarr. in cap. quamuis 1. part. §. 6. numer. 4. Cuiac. lib. 2. de fœudis, titul. 1.

Duar-

Duarenus lib. 2. disputat. cap. 32. Don. lib. 1. comment. cap. 10. Ant. Faber tit. 1. princip. 2. & tit. 11. princip. 7. illat. 19. & fere omnes quos inferius apponam in cap. finali in fin. de iure iurando, Donel. in l. actor 23. C. de probationibus, num. 3.

Ratio est, quia cum iuramentum tres comites retinere debeat, scilicet veritatẽ, iudicium, & iustitiam, cap. etsi Christus de iure iurando, cap. animaduertendum 2. q. 2. & consuetudo debeat esse rationabilis non contra ius diuinum, vel naturale, cap. fin. de consuetudine, iusta de causa consuetudo, quæ vltra probationem desiderat iuramentum à iure improbatur, quia cõtra ius diuinum ciuile, & canonicum est, cum in ore duorum, vel trium stet omne verum Deuteronomij, cap. 17. & 19. cap. in omni negocio 4. de testibus, l. vbi numerus 12. ff. eodẽ, & absque causa hoc est, absque iudicio iuramentum esset, si post probationem admitteretur, dicto cap. animaduertendum 2. 2. quæst. 2. quibus accedit iniquum esse litigantes superflua onerare, cap. 3. & glosa fin. in fine de maioritate, & obedientia, l. hæc stipulatio 14. ff. vt legatorũ, seu fideicommissorum nomine caueatur.

Primo obstat textus in capit. 1. in principio, cap. 2. §. in omnibus de iuramento calumniæ lib. 6. vbi religio iuramenti in quacunque litis parte omnino necessaria est: ergo nõ superflua. Cui dubio responderi opportet, quod in præsenti agitur de iuramento veritatis, quod probatorium, & assertoriũ est: at vero iura in argumento adducta procedunt in iuramẽto calumniæ, & malitiæ, quod in quacumque litis parte à iudice ad repellendam, seu purgandam calumniæ præsumptionem exigi potest, Anton. Faber. in rationali ad textum in l. si quis 6. §. est igitur, ff. de edendo, Gutierrez de iuramento confirmatorio, 1. part. cap. 16. numero 65.

Secundo obstat textus in l. 5. tit. 9. part. 5. in illis verbis: *Lo que prouare, y jurare, &c.* Ex quibus cõstat simul post plenam probationem iuramentum desiderari. Cuius textus difficultas ex eo dissoluitur, quod ibi non agitur, quando iam plena probatio extat, sed tantum semiplena in qua iuramentum desideratur, Greg. Lopez ibi glosa 2. Neque obstat textus in cap. ad abolendam de hæreticis, vbi etiam si plena, & legitima sit probatio iuramentum defertur, quia textus ille non loquitur de abiuratione, quæ fit principaliter ad coercendum crimen cum legitima illa probatio sufficeret, sed potius ibi iuramẽtum exigitur ad publicam, vel solemnem erroris contra fidem detestationem, arg. textus in cap. clericos de cohabitat. clericorum, Simancas de Catholicis tit. 1.

Tertio obstat textus in l. manifestæ 38. ff. de iure iurando, vbi manifestæ turpitudinis, & confessionis est nolle iurare quæ regula, tam ad actorem, quam ad reum pertinet, l. ait prætor 3. in principio, §. quacunque de iure iurando, Don. lib. 24. cap. 16. idẽ sub tractatu de iure iurando, cap. 8. & 19. Cui difficultati occurritur si dixeris, quod iuramentum, de quo in nostro textu agitur est diuersum ab eo, de quo discutitur in dict. l. manifestæ: nã ibi agitur de iuramento litis decisorio, non dum probatione facta à parte parti de lato, quod recusari non potest vetante Prætoris edicto, de quo in titulo de iure iurando, quod edictum interpretationem recipit, videlicet quod recusari possit, cum iusta subest recusationis causa veluti cum actor, plene probabit Donel. lib. 24. capit. 13. Duarenus ad tit. de iure iurando, cap. 4.

Quarto obstat textus in l. vulgo 7. l. 10. ff. de in litem iurando, vbi actori defertur iuramentum in litem, etiã si plene probaberit, idemque docet textus in l. si quando, C. vnde vi. Cui iurium difficultati respondẽdum est, quod

quod in dictis iuribus iuramentum in litem exigitur ab actore ſuper articulis nondum ab eo plene probatis: nam qui probat ſe rei dominum eſſe, & vi ab eo fuiſſe rem ablatam, non probat quanti ſua interſit rem reſtitui, ſeu dãnum illatum merito ſingulari Beneficio actoris iuramento ſtatur ad coercendum alterius rei dolum, Don. libr. 26. cap. 12. & lib. 26. cap. 6. Duarenus ad titulum de iure iurando, cap. 4. & caſus omnes in quibus ob defectum probationis iuramentum non defertur, refert Barb. in collectaneis, ad hunc textum num. 27. & ſeqq. & de hac re late inferius agemus in cap. finali de iure iurando.

7 Quinto obſtat textus in cap. cæterum 5. de iuramento calumniæ, cap. cõſtitutus de fideiuſſoribus, vbi conſuetudo improbatur, per quã tollitur vſus iurandi. Cui difficultati reſpondetur, quod ibi improbatur conſuetudo auferens iuramentum, videlicet quando iuramentum illud neceſſarium eſt, hoc eſt calumniæ: at vero in præſenti improbatur conſuetudo deſiderans iuramentum, quando eſt petitum, ſine cauſa vti, ſupra retullimus.

8 Sexto obſtat textus in l. de quibus 31. ff. de legibus, cap. in is 11. diſtinctione, cap cum conſuetudinis 9. & fi. de conſuetudine, cap. cum contingat 13. de foro competenti, in quibus conſtat, quod id quod lege fit conſuetudine, etiam poteſt fieri, ſed lege fieri poteſt, vt maior teſtium numerus vltra legitimum requiratur, l. hac conſultiſsima, & fin. C. de teſtamentis, cap. præſul, cap. nullum, 2. quæſtion. 5. ergo & conſuetudine fieri poteſt, vt vltra plenam probationem iuramentum exigatur. Cuius dubij ocaſione diſceptari ſolet, an lege, aut conſuetudine augeri poſsit legitimus teſtium numerus, & quod poſsit conſtat ex iuribus ſupra adductis, & infra referendis in cap. in omni negotio 4. de teſtibus, tenent Abbas in præſenti numer. 3. Felinus 4. Corraſius in l. admonendi, num. 27. Menchaca illuſt. quæſtio. cap. 14. num. 3. cum traditis à Cenedo in collectaneis ad decretales, cap. 159. Neque obſtat illa Deuteronomij authoritas, c. 19. ibi: *In ore duorũ, vel triũ, &c.* vbi ex iure diuino cauetur, quod 9
in ore duorum, vel triũ teſtiũ ſtet omne verbum, quod neque lege, nec conſuetudine mutari poteſt, ſed naturalia, cum vulgatis, inſtit. de iure naturali, quia illa authoritas non pertinet ad moralia præcepta, ſed ad iudicialia legis antiquæ, quæ ceſſarunt per Chriſti aduentum, cap. tranſlato de conſtitutionibus, cap. vnico de Purificatione poſt partum, Couarr. in 4. 2. part. cap. 6. §. 10. num. 1. idem libr. 1. variarum, cap. 17. Neque obſtabit dicere verba, illa hodie, etiam in lege Euangelica ſcripta fuiſſe, Matthæi capit. 18. Lucæ 17. quia ibi non præcipit dominus, vt omne verbum ſtet in ore duorum, vel trium vti in veteri lege erat præceptum, ſed explicatũ naturale præceptum correctionis fraternæ iuſsit dominus in ea adhiberi vnum, vel duos teſtes: ita vt cum correctore in ore duorum, vel trium ſtaret omne verbum, & plena probatio fieret prout in veteri lege fiebat, quaſi iniquũ eſſet vnius teſtimonio aliquem damnari, cap. ab iſto die, el ſegundo 35. quæſt. 6. Diuus Thom. 1. 2. quæſt. 104. & 108. Couarr. vbi ſupra, Sotus lib. 2. de iuſt. quæſt. 5. art. 4. Gutierrez lib. 2. canonicarũ quæſtionum, cap. 20. num. 13.

Septimo prædictis obſtat textus 10
in cap. cum eſſes de teſtamentis, vbi Põtifex improbat conſuetudinem requirentem in teſtamento maiorem numerum teſtium, quam duorum, vel trium tanquam à lege diuina alienã, de cuius interpretatione agendum eſt in cap. in omni negotio 4. de teſtamentis. Neque obſtabit dicere conſuetudine fieri poſſe, vt vnico teſti credatur,

iuxta textum in cap.cum parati 19. iũ ct1 glossa verbo: *Suus nuntius*, de appellationibus, quia textus ille procedit in eo, qui publicum exercet officiũ nam si affirmat aliquem citasse ei credendum est, l.15.tit.8.part.5.l.1.titul. 17 lib.4.Recopilat.Auendaño de exequendis mandatis, 1.part.cap. 2. num. 15.Azeuedo vbi supra, & in l.11.titul. 6.lib.5.Recopilat.Neque etiam obstat text.in c.omnes, §.testium 11.q.1. quia de eius interpretatione infra agẽdũ est in c.licet vniuersis 23. de testib.

Octauo obstat textus in l. de quibus, ff.de legibus, cap.fin.de consuetudine, §.penult.& vlt.inst.de iure naturali, vbi consuetudo derogat legem: ergo quantumuis lege humana inductum sit actorem plene probatem non compelli iurare, eidem legi contraria consuetudine potuit derogari, quod omnino contrarium, docent textus in l. 2. C.quæ sit longa consuetudo, cap.consuetudinis 11.dist. dum probant consuetudiuem non habere tãtam vim, vt rationem vincat, aut legem, sed vt desiduum hoc componas, & hos Iurisconsultorum controuersias concilies, ad notandũ est, quod tex.in d.l.2. C. quæ sit longa consuetudo non negat leges consuetudine derogari posse, sed tantum probat, quod lex non habet plus roboris cõsuetudine, nec cõsuetudo lege, quia cõsuetudo tacita lex est, quæ in omnibus legẽ imitatur, & nõ vincit legẽ, neque lex consuetudinẽ, sed quẽ admodum lex anterior posteriore lege abrogatur: ita & consuetudine non quia consuetudo fortior sit lege, sed quia posterior quẽadmodum etiã lex posterior priorem cõsuetudinẽ æquẽ tolleret, nam quod lege fieri potest etiam poterit consuetudine, & ècontra id, quod fieri nõpotest lege idest, quod iuri naturali, aut diuino, aut rationi cõtrarium est, neque etiam consuetudine fieri poterit, Osu.ad Don.lib 1. capit. 10.litter.L.Duar.lib.2.disp.c.42. idẽ ad tit.de legibus, cap.12.Rebardus lib. 2.rerum iudicatarum in principio, Menochius lib.1.de arbitrarijs, quæst.91. Anton.Fab.in dict.l.de quibus, ff. de legibus, idem tit.1.principio 1. consut. 2.& tit. 2.princ.11.illat.1.Neque obstat textus in dict.l.de quibus in principio, dict.cap.consuetudinis, vbi patet, quod tum demum vtendum est cõsuetudine cum deficit lex: ergo stante lege scripta consuetudo locum non habebit, quia iura illa procedunt quando lex scripta, & consueta est, sed post actus contrarios legitime præscriptos, iam deficit lex, & eius obligatio, qua deficiente, iam consuetudo incipit robus habere. 11

Nono prædictis obstat text.in l.3. §.diuus, ff.de sepulchro violato, vbi cõsuetudo municipalis sepeliendi mortuum in ciuitate non potest rescripta Principis vincere, quæ generalia erãt. Cui dubio communiter responderi solet ideò ibi consuetudinem per rescriptum vinci, quia illud generale rescriptum post consuetudinem interuenerat, Couarr.lib.3.variarum, cap. 13.n. 5.cuius tamen sententia conuincitur, ex eo, quod specialis consuetudo hoc est municipalis non derogatur per generalem legem, nisi de speciali mẽtio fiat, cap.1.de constitut.lib.6.& cum in dict.§.diuus, non fuisset mentio facta de illa municipali consuetudine nõ potuit per illud generale, Diui Adriani rescriptum mutari quare hæc, & alijs omissis verissime est dicẽdum olim lege xii. tabullarum prohibitum fuisse mortuos in vrbe sepeliri, ibi: *Hominem mortuũ in vrbe ne sepellito*, refert Cic. lib.2.de legibus, Paulus 1.sent.22.§.2. quod postea abrogatum fuit in nouella Leonis 53.dequa plura tradit Alex. ab Alex.lib.3.genialium, c.2.& libr.6. c.13.Rebardus ad leges xii. tab. c.15. sed cum postea multi illa lege abuterẽtur, Diuus Adrianus, teste Vlpiano in d.§.Diuus pœnam imposuit, non solũ sepellientibus in ciuitate, sed etiã magistratibus id non prohibentibus, quæ- 12

re

re Vlpianus recte respondit illud generale rescriptum consuetudines municipales vincere, etiam de illis non facta mentione, quia illo in tempore cõsuetudo illa erat cõtra publicã vtilitatẽ inducta cum apud veteres mortuũ in vrbe sepelliri funestum, atque ignominiosum reputabatur, & ideò quasi irrationabilis nulla seu in iusta illo intẽpore valere non poterat.

13 Decimo his omnibus, quæ de viribus consuetudinis diximus obijci potest, cum D. Thoma 1.2.q.27. artic.3. dum asserit, quod consuetudo nunquã potest legem positiuam vincere reddens rationem ex eo, quod lex humana à lege diuina, & naturali diribatur, & si ab ea separatur non erit lex, sed potius corruptio legis, vt notat D. Augustinus lib.1. de libero arbitrio, D. Thomas 1.2.quæst.95.art.2. Sed vt hæc difficultas cesset supponendum est, legẽ positiuam dupliciter à lege naturali deriuari posse vno modo per infallibilem conclusionem deductam à lege naturali, quæ ex Dei voluntate pendet, vel alio modo à lege naturali deribatur per modum determinationis, veluti cum lex naturæ iubet delinquentem esse puniẽdum, sed certa pæna designatur à lege positiua in primo casu cum lex positiua totam vim à lege diuina retineat, & ex Dei voluntate pendeat non poterit consuetudine mutari, cum tunc immutabilis sit, in secundo veru mutari poterit, cũ lex illa humana ab hominis voluntate pendeat, Gabriel Vazquez 1.2.quæst. 95.art.2.disp.154.cap.3. Nec obstabit dicere, per actus omnino legi contrarios hoc est, per consuetudinem nunquam legem humanam abrogari posse, siquidem actus illi fiant, cum mortali peccato, cap. violatores 25.quæst.1. cap. resistit 11.quæst.1.cap.2.de maioritate, & obedientia, quia omissa interpretatione, quam refert Couarr. in regul. possessor. 2. part. §.9. num. 8. Balboa in præsenti, num.45. verissime est dicendum, non esse nouum legumlatores vti peccatis voluntatis subditorũ propter aliquod bonum maius, quam illud, quod ex punitione, vel resistentia sequi potuisset, vel ad vitanda maiora mala, iuxta textum in capit. moret, versic. *Ac per hoc*, 22.q.1.cap. omnes 3. dist. l. legis virtus, ff. de legibus, c. hac ratione 31.q.1. D. Thom. 2.2.quæst.10. art.2. & q.78.art.4. Castro de iusta hæreticorum punitione, cap.15. quemadmodum, etiam deceptio vltra dimidiã iusti precij permittitur ne comertia impediantur, l.2.C. de rescindenda vẽditione, & meretrices permittuntur ne adulteria, & alia grauiora carnis crimina insurgant, Couarr. in 4. p. c.4. n. 7. Nauarrus in manuali, c.17. n.195.

Vndecimo obstat tex. difficilis in c. 1. vers. *Nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scãdalum generet aliter se habere noscatur, &c.* de cognat. spirituali. Ex cuius Alexandri III. decisione constat matrimonium consistere posse inter duorum compatruũ filios, nisi consuetudo, quæ scandalum generet aliter noscatur: ergo consuetudo irrationabilis, etiam si corruptela sit potest vincere legem, hoc est iura, quæ permittũt filios duorum compatruum interse matrimonium celebrare vti est text, in d.c.1. in princip. & textus in cap. super 3. eiusdem titul. de cognation. spirituali. Ex quo constat consuetudine posse ius diuinum abrogari, hoc est legitime coniunctos separari cõtra textum in cap. quos Deus coniunxit 33.q.2. Inquã iurium repugnantia omissis interpretationibus tradditis ab Abbate in d.cap. 1. & 3. de cognatione spirituali, verissime est dicendum consuetudinem nullas vires habere ad dissoluendum matrimonium legitime contractuum cũ sit vinculum iuris naturalis, & diuini, capitul. fin. de sponsat. duorum, poterit tamen consuetudo mixta clericorũ, & laicorum dummodo rationalis 14

sit

sit inducere impedimenta dirimentia matrimonium cum consuetudo illa habeat vim legis Pontificiæ, iuxta textū ita intelligendum indict.cap.super eo 3.vers.*Siper neutrum*, de cognitione spirituali, Thomas Sanchez libr. 7.de impedimentis disp.4.num.2.6. & *11.*

15 Neque obstat textus in dict.cap.*1.* versicul.*Finali*, dum docere videtur consuetudinem scandalum generantē posse legem vincere, quod esset contra supra traditum, & contra decisionē textus in cap.fin.de cōsuetudine, quia responderi debet textum in dict. c. *1.* nil supra traditis aduersari, cum potius declaret conditiones consuetudinis, videlicet vt sit rationabilis, & legitimè præscripta vt possit legē vincere permittentem matrimonium inter duorum compatrum filios: ita vt verba illa si consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generat, aliter se habere noscatur &c. idem significent ac si diceret, nisi consuetudo iusta, & legitime præscripta ex cuius transgressione scandalum oriri possit, aliter se habere noscatur: nam si ita est ea obseruari debet aliàs autem ex eius violatione scandalū oriretur, siquidem ex violatione consuetudinis legitimæ scādalum generatur, quæ iura ita ad concordiam reduxit, Thomas Sanchez lib.7.de impedimētis disp.4.num.*11.* & seqq. Basilius lib. 7.de impp.cogn.cap.*39.* num. 5.

16 Duodecimo obstat text. in l.quod non ratione 34.ff.de legibus, vbi constat quod consuetudo, quæ non ratione, sed errore introducta est valere debet. Sed respondetur, sensum illius textus esse, quod consuetudo, quæ non ratione, sed errore introducta est ad alios similes casus post compertum errorē non debet trahi, cum rationem nō possit vincere, dict.l.2.C.de legibus, licet antea facta ob illam bonam fidem nō reuocentur cum ex cōmuni errore ius oriatur, l.3.ff.de officio Prætoris, Ant. Fab. *in* ration. ad tex. in d.l.quod nō ratione 39.ff.de legib.

Ad textum in cap. ex litteris 3. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *In iudicijs duplicibus quilibet probare tenetur, cum vterque actor & reus cēsetur, & obtinebit, qui melius probaberit, quod si æque probant possessor absoluitur.*

2 *Assignatur ratio.*

3 *In iudicijs non est acceptio personarum habenda.*

4 *Vicem duarum personarum in iure nostro, nemo fungi potest, intellige vt ibi.*

5 *Iudicium consistere non potest, nisi ex litigatoribus alter sit reus, qui cōuenitur, & alter actor qui conueniat.*

6 *Explicatur text. in l. in tribus 13. ff. de iudicijs.*

7 *Finium regundorum actio non competit, nisi vero domino, & an vsufructuario, intellige vt ibi.*

8 *Qui alienare non potest, nec etiam, sine mandato in iudicio experiri potest intellige vt ibi.*

9 *Beneficia ante Episcopatus promotionem obtenta vacant per promotionem illam.*

CONCLVSIO.

I *IN iudicijs duplicibus quilibet probare tenetur, cum vterque actor, & reus censeatur, & obtinebit, qui melius probaberit, quod si æque probant possessor absoluitur.* Consonat text. in l. iudicium 10.ff. finium regundorum, l. in tribus, ff.de iudicijs, l.2.§. in familiæ l. inter cohæredes 45. §. si familiæ, ff. familiæ herciscundæ, l. secunda cum alijs, I

alijs,ff.communi diuidundo, §. quædã 20.instit.de actionibus, §.retinendæ, vers.*commodum*,de interdictis, §.si familiæ herciscundæ 4.5.& 6.instit. de officio iudicis,l.actiones 37.§. mixtæ, ff.de obligationibus,& actionibus, capit.si à sede 31.de præbendis lib.6. capit.duobus iudicibus fin. de re iudicata,cap.*in* pari 75.de reg.iuris lib.6.l.fauorabiliores,ff.eodem,l.40.tit.16.p.3 exornant Tiraq.de iure primogeniorum,quæst.17.opinione 11. Menoch. de arbitrarijs libr.2.casu 48. Palacios Rubios in repetit.rubricæ,§.75. Mascardus de probationib.concl.393. nu. 13.Maranta de ordine iudiciorum p. 4.distin.17.Barbos.in dict.l.tribus,nu. 5.Anton.Faber.in rationali ad eundẽ textum idem lib.20.coniect. c. 10. & de erroribus decade 94.errore 1. & 2. Cuiacius lib.4.obseruat.cap.11. Osua. ad Don.lib.19.cap.2.littera G.Anton. Pichardus in §. quædam actiones 20. de actionibus,& in dict.§.4.cum alijs, instit.de officio iudicis.

2 Ratio est,quia in illis duplicibus iudicijs quilibet censetur actor, siquidem vterque intendit hos,vel illos terminos obseruandos hoc,vel illo modo diuidendam esse hæreditatem,vel aliam rem communẽ, & quatenus vterque petit actor dicitur,& quatenus abvtro que petitur reus censetur, & data æquali probatione pro possessore iudicandũ est,quia prõptiora sunt iura ad absoluendũ,quam ad condemnandum l.Arrianus 47.*ff.*de actionibus, & obligat.cap.inter dilectos in fine de fide instrument,cap.duobus iudicibus fin. de re iudicata,Couarr.lib.1.variarum,capit.1.num.2.Menochius de arbitrarijs casu 98.in princip.idem de præsumptionib.lib.2.præsumpt.91.quod verũ est,si reus possessor sit:nam si actor possideret, & æquales sint probationes pro possessore sentẽtia ferẽda est,quia fortior est præsumptio pro illo, dict. cap.in pari,Petrus Pechius ibi num.6. & seqq.dict.cap.duobus fin.de sententia,& re iudicata.

Primo obstat,quod in iudicijs non est acceptio personarum habẽda, reg. 3
in iudicijs lib.6.cum æqualis debeat esse rei,& actoris conditio,cap.2.de mutuis petitionibus:ergo quanuis æqualis sit probatio pro reo,vel pro actore possidente non est iudicandum.Cui dubio dicendum est,quod cũ iura partium sunt obscura potius fabẽdum est reo,quã actori,quia pro eo præsumptio est,cum invitus accedat ad iudiciũ quod verum est,si neuter possidet: secus vero,quando actor possidet, quia pro eo est præsumptio,& cessat dubiũ cum acceptio personarum admitti debeat,cum æqualitas inter eos est, & res,de qua agitur:ita postulat:secus vero si aliter conflat,& res postulat veluti si actor possidet,& probationes sunt æquales,quia tũc iure fortior præsumptio pro possessore est, dict.c. in pari de reg.iuris lib.6.Pichardus ibi num. 6.Felinus in præsenti num.4.

Secundo obstabit dicere,quod in iu 4
re nostro,nemo fungi potest vice duarum personarũ,l.si plures 10.ff.de pactis,l.libertus 27.§.præscriptio, ff. ad municipalem,l.nemo, C. de assessoribus,cap.singula 89.distin.cap.præsbyteros 16.q.1.c.quia de præbẽdis: ergo nec in presenti poterunt partes fungi vice actoris,& rei.In qua iuriũ difficultate omissa glossæ interpretatione in præsenti verb.*Vices*,Abb.& Fel.nu.10. Decij 14.verissime est dicẽdũ posse aliquẽ vicẽ duorũ subsistere,& duo officia exercere si sunt cõpatibilia: ita vt nec de iure,nec de facto impediatur,& ita obtinet tex.noster,& tex.in l. 2. ff. de officio præsidis,l.ille à quo 13.§.in tẽpestiuũ,ff.ad Trebel.c.1.4. quæst.4. cap.super quæst.§.si vero de officio delegati,cap.si iusto 46.§.porro de electione lib.6.cum traditis à glossa magna in præsenti,iura vero in argumẽto adducta procedũt quãdo impedimẽtũ impotẽtia naturæ,vel facti est veluticũ quis duobus in locis personaliter

afsistere

assistere non potest, neque vices duarum personarum gerere, Panormit. in præsenti num. 5. Veroius 59. Menoch. de arbitrarijs casu 223. nu. 7. Couarr. lib. 3. variar. cap. 13. num. 6. Neque obstat textus in cap. forus de verbor. significat. ex quo constat, quod iudicio consistere non potest, nisi ex litigatoribus alter sit reus, qui conueniatur, & alter actor qui conueniat, quia textus ille procedit in iudicijs, qui dicuntur simplicia in quibus necesse est actorem à reo esse distinctum, at vero textus noster procedit in iudicio finium regundorum, & similibus quæ duplicia dicuntur in quibus neuter dicitur reus, aut actor principaliter, sed vterque simul actoris, & rei vicem gerit, vt constat ex iuribus supra adductis.

6 Tertiò prædictis obstat textus in l. in tribus 13. ff. de iudicijs, vbi constat quod in his duplicibus actionibus, qui prius ad iudicium prouocat actor dicitur, prouocatus vero, reus appellatur, & si dubium sit, quis prius ad iudicium venerit sorte res dirimenda est. Cuius dubij facilis erit explicatio si respondeas, quod in his actionibus in petitione agentis etiam virtualiter continetur alterius petitio, cum etiã sua pars ad iudicanda sit, dict. §. quædam, instit. de actionibus, l. 3. C. communi diuidũdo, quod non fieret, nisi etiã ab ea parte petitum censeatur cum sententia debeat esse conformis libello, l. vt fundus ff. communi diuidundo, cap. licet Æli de Simonia, & ita vnusquisque virtualiter respectu alterius censetur reus, & actor. Nec obstabit si instes in dict. l. in tribus prius prouocantem vere, & realiter esse actorem cum prius probet, iuret, & alleget prouocatum vero esse reum, vt sic euitetur confusio, quia id procedit, quo ad ordinem iudiciarium cum necesse sit, vt alter onus actoris subeat, quia in his iudicijs oportet quæri quis actor intelligatur, hoc est, quis perinde haberi debeat, nam alias iudicium constitui non posset, nontamen quæritur quo ad causæ decisionẽ cum vterque iurare debeat de calumnia, probare & satisdare iudicio sisti, glos. 2. in præsenti, glos. in l. duo iudices, ff. de re iudicata, Menoch. de retinenda rem. 3. n. 770. Ant. Fab. in rationali ad tex. in d. l. in tribus, ff. de iudicijs

Quarto obstat tex. in l. 1. C. finium regundorum, vbi actio finium regundorum non competit, nisi vero domino, at sic est, quod nec Episcopus, nec canonicus est dominus præbendarum, sed Ecclesia ipsa, cuius proprium patrimonium appellatur, c. nulli Episcoporum, §. fi. 12. q. 1. c. cum secundum Apost. de præbendis, c. cum ex eo de electione: ergo non recte in præsenti potuit agi iudicio illo. Cui dubio omissis plurimis Doctorũ opinionibus disputantium, an beneficiarij vsufructuarijs sint, vel vsuarij tãtũ in fructibus beneficij, verius dicẽdum est vsufructuarios esse, & consequenter pro iuribus ipsorum fructuum posse agere actione, & iudicio finium regundorum, quod iudicium etiam vsufructuario competit, glos. 1. in præsenti, Sarmiento de redditibus 1. p. c. 2. & 4. p. cap. 2. Gutierrez lib. 2. practicar. quæst. c. 114. nu. 7. 7

Quinto obstat text. in l. ait prætor vers. *Est enim absurdum*, ff. de iure deliberandi, vbi constat, quod is qui alienare non potest, nec etiam sine mandato in iudicio experiri potest, sed in præsenti, nec Episcopus, nec canonicus potest prædia præbendarum alienare, c. nulli, cum vulgatis de rebus Ecclesiæ: ergo nec pro eis poterunt, sine mandato capituli in iudicio experiri. In qua difficultate dicendum est, regulam supra adductam non esse generaliter accipiendam, siquidem multoties reperitur, quẽ agere posse nomine proprio, quanuis alienare non possit, l. 3. C. de is qui veniam ætatis impetrauerũt, nec iuris Consultus in dict. l. ait prætor generaliter loquutus fuit, sed eius verba sunt restricte intelligenda ad speciem de qua ibi, quia ibi pendente 8

tempo-

tempore ad deliberandum, ante additam hæreditatem pupillus, neque dominus est, neque eius tutor administratione occupat, qua de causa impeditur, vt neuter de rebus in iudicio agere, vel alienare possit cum actiones suspendãtur donec additio appareat, quæ ratio cessat in præsenti, quia licet in illis rebus alienatio prohibeatur, tamen necessaria est illa fructuum rerum administratio ex qua pendet actionum exercitium.

9 Sexto aduersus nostrum textum in vers. *Te & Archidiaconum confines habere præbendas in villis, &c.* obstat textus in cap. cum in cunctis 7. §. cum vero de electione, vbi per promotionem ad Episcopatum vacant beneficia ante Episcopatum obtenta. Sed respondeo regulam textus in dict. §. cũ vero procedere attento iure communi, textum autem nostrum de iure speciali ex dispensatione per priuilegium Pontificis, Felin. in præsenti Veroius num. 1. Barbos. in remissionibus ad hunc textum, num. 9. pro alia nostri textus parte videre oportet ea, quæ inferius dicemus in cap. fin. de sententia, & re iudicata, & pro iudicio familiæ herciscundæ communi diuidundo finium regundorum, late Ant. Pich. in dict. §. quædã actiones 20. de actionibus, & in dict. §. 4. 5. & 6. instit. de officio iudicis.

Ad textum in cap. proposui sti 4. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Non creditur marito asserenti, etiam cum iuramento vxorem se cognouisse, si vxor per matronas probat contrariũ*
2 *In virginitate non potest dari certa, & indubitata probatio.*
3 *Viro iuranti vxorem cognouisse maior fides adhibenda est, quam vxori, cum iuramento neganti.*
4 *Carnalis copula de visu probari potest Matronæ non deponunt de his quæ perceperunt sensu corporeo sed de his quæ intelligunt secundum peritiam suæ artis.*
5 *Matronæ quo ad virginitatem non tantum deponunt de visu verum etiam de tactu.*

Expenditur textus in l. 1. §. mittuntur autem, ff. de ventre inspiciendo.

6 *Matrimonialis causæ cognitio solum ad Episcopum, vel eius Vicarium spectat.*
7 *Matronæ de virginitate deponentes septem debent esse.*

CONCLVSIO.

NON creditur marito asserenti etiam cum iuramento vxorem se cognouisse si vxor per matronas probat contrarium. Idem docet tex. in c. quod si, cap. ne aliqua 27. quæst. 1. cap. fraternitatis, cap. fin. de frigidis, & maleficiatis, l. 1. in princip. ff. de ventre inspiciendo, l. septimo mense, ff. de statu hominum, cap. significasti de homicidio, c. quia indicãte de præscriptionibus, l. in bonorum 10. ff. de bonorum possessionibus, l. in testato 3. §. post decẽ, ff. de suis, & legitimis hæred. l. semel, C. de re militari lib. 12. l. 5. & 6. tit. 8. p. 4. l. 8. tit. 18. part. 3. disputant Couarr. in 4. 2. part. cap. 13. §. 1. num. 14. Mascardus de probationibus concl. 312. 452. 1169. 1174. num. 48. & 1410. numer. 16. Pacianus de probationibus libro 1. cap. 45. Menochius de præsumptionibus lib. 6. præsumpt. 89. Caldas in l. si curatorem habens, verb. *Minores*, num. 21. C. de in integrum restitutio. Thom. Sanch. tom. 2 de matrim. lib. 7 disp. 91. & 109. n. 9. & 113. n. 3. Basilius lib. 7. de impedim. impotẽtiæ, c. 63. Zanallos practicarum quæstionum, quæstion. 1. num. 24. Surd. cons. 126. nu. 16. 1

Ratio est, quia cũ in virginate nõ possit dari certa, & indubitata probatio cũ corruptã, vel virginẽ esse mulierẽ nõ cadat in sensu hominis merito secũdũ 2

subie-

ſubiectam materiam magis veroſimilis probatio admitti debet cum plenio ri ſemper ſtandum ſit, cap. licet cauſam, verſic. *Quanquam*, hoc tit. cap. in noſtra 32. de teſtibus, l. ob carmē, §. fi. ff. eodem, & cum matronæ deponant ſecundum peritiam ſuæ artis, cum in iure noſtro peritis in arte credendum ſit, dict. l. 1. ff. de ventre inſpiciendo iuſta de cauſa in præſenti matronis creditur cum ſit fortior probatio, quæ fit per corporis aſpectum, capit. teſtes 3. quæſt. 9. & præfertur vxoris probatio contendentis matrimonium dirimendum eſſe propter viri in potentiam.

Primo obſtat textus in cap. ſi quis acceperit 33. quæſt. 1. cap. cum teneba- 3 tur de deſponſatione impuberum, vbi conſtat quod maior fides adhiberi debet viro iuranti vxorem cognouiſſe, quam vxori etiam cum iuramento neganti præſertim, quia vir deponit de affirmatiua, vxor vero & matronæ de negatiua, quæ improbabilis eſt per rerū naturam, cap. quoniam contra hoc tit. ſed in præſenti conſtat virum iuraſſe: ergo viri iuramento ſtandum erat potius, qnam vxoris probationi. Quam difficultatem diſſolues afferēdo, quod iura in argumento addncta procedunt quando contra mariti iuramentum ſolummodo proponitur vxoris depoſitio, at vero textus noſter loquitur, quādo vxoris iuramentum adiubatur matronarum depoſitionibus: nam tunc quia plenior eſt vxoris probatio præfertur mariti ivramento, gloſ. fin. in præſenti communiter recepta ab Immola num. 4. Abbate, & Felino, Decio & Miſingerio num. 3.

Secundo obſtat textus in cap. præterea 27. de teſtibus, vbi conſtat, quod 4 carnalis copula de viſu probari poteſt iubat textus in l. 3. §. 1. ff. de teſtibus, cap. teſtes 3. quæſt. 9. vbi tum demum fides teſtibus adhiberi debet, cū deponunt de viſu, ſeu certa ſcientia, ſed obſtetrices de viſu, nec de copula certam ſcientiam habere poſſunt, cum illarum manus, & occulus ſæpe fallitur, cap. ne aliqua 27. quæſt. 1. cap. cauſam in fin. hoc tit. cap. fin. de frigidis, & maleficiatis, ergo nec in præſenti mulieris probatio admitti debet. Cui difficultati occurritur dicendo, quod licet matronæ, & cæteri periti non deponant de his quæ perceperunt ſenſu corporeo, deponunt tamen de his quæ intelligunt ſecundum peritiam ſuæ artis, & ita veluti teſtes iurare tenentur, dict. cap. fraternitatis, non tamen proprie ſunt teſtes, quia non iuram de veritate, ſed de credulitate, iuxta peritiā ſuæ artis, dict. l. 1. ibi: *Pregnantem videri, &c.* ff. de ventre inſpiciendo, & quanuis copula per virum probari poſsit, tamen non inde ſequitur alijs modis non poſſe probari, vt conſtat in dict. c. præterea 27. de teſtibus, cap. litteris de præſumptionibus, hoc eſt per matronarum inſpectionem, & quānuis aliquando fallantur, non tamen ſemper, & quanuis certam ſcientiam non habeant tamen propter artis peritiā poterunt præſumptionem deducere, quibus creditur, cum nulla alia probatio reperiri poſsit, Maſcardus de probationibus, concl. 452.

Te. o aduerſus id, quod in præ- 5
ſenti notant omnes, & ex iuribus ſupra adductis conſtat, videlicet quod vt matronæ de virginitate legitime deponant neceſſe eſt, vt non tātum oculis perſpiciant, verum etiam de tactu deponant, iuxta textum in c. penult. hoc tit. Obſtat textus in l. 1. §. mittuntur autem, ff. de ventre inſpiciendo, vbi cauetur, ne inuita muliere obſtetrices ventrem tangant. Cui dubio reſpondendū eſt, textum illum procedere quādo tactus neceſſarius non eſt veluti cū mulier eſt prægnans, quia tunc ſola ventris inſpectione cognoſcitur non eſt tactus neceſſarius, at vero textus noſter procedit in declamatione virginitatis. in qua ſimul vtrūque deſidetatur, hoc

eſt

est visus,& tactus,ex dict. cap. penultim.hoc tit.Hostiensis ibi num.4.idem in cap.1.de frigidis,& maleficiatis,numer.1.Pacianus de probat.lib.1.capit. 1,num.17.

6 Quarto obstat textus in cap. multorum 35.quæst.6.c. accedentibus de excessibus prælatorum,& in Concilio Triden.sessione.24.de reformat. capit. 20.versic.*Ad hæc*,vbi constat, quod cognitio causarum matrimonialium ad solos Episcopos, vel ad eius Vicarios spectat: ergo male in presenti causa matrimonialis coram Præposito sancti Cataldi,& præsbytero Casæ maioris disceptatur.Cui equidem difficultati dicendum est,textum nostrũ procedere in causa matrimoniali per Romanum Pontificem prædictis delegatam,quo casu nihil mirum,quod de ea cognoscat,iuxta textum in c.causam matrimonij,cap.ex litteris de in integrum restitutione,cap. 1. vt lite non contestata,cap.litteras de restitutione spoliatorum,quæ interpretatio deducitur ex nostri textus verbis ibi: *Tibi fuit de mandatu Apostolico delegata,&c.* Couarr.in 4.2.part.cap.8.§.12.in principio,plures refert Augustinus Barbosa in remissionibus ad Concilium Trident.in dict.cap.20.

Quinto aduersus nostrum textum 7 ibi:*Septem mulierum &c.*ex quo constat, quod ad hoc vt matronæ de virginitate deponant septem numerus desideratur,obstat textus in capit.in omni negotio de testibus, vbi in ore duorũ, vel trium stare omne verbum cauetur:ergo sufficere debebat,quod in presenti duo matronæ de virginitate deposuissent. Quæ difficultas dissoluitur ex eo,quod etsi verum sit duas matronas sufficere,vt de virginitate deponant,vt resoluit glosa verbo:*Obstreticum*,Sanchez lib.7.disp.113.n. 16. tamen noster text.nil obstat siquidẽ verba illa:*Septem mulierum*, non proponũtur ad iurisdecisionem,sed ad facti narrationem,non quia tot obstetrices essent necessariæ,sed ad maiorem cautelam in facti narratione numerus ille fuit propositus,notat Augustt.Barb.plures referens in collectan.ad hunc textum num.7.

Ad textum in cap. tertio loco 5.hoc tit.

SVper hunc textum vide ea,quæ infra dicemus in cap.nuper 5.cap. insuper 6.de testibus.

Ad textum in cap. qui iurauit 6. hoc tit.

DE materia huius textus dicemus infra in cap.cum venisset 25.de testibus,cap.latori de sententia, & re iudicata.

Ad textum in cap.in præsentia 8.hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Si rogatus restituere hæreditatem,si sine liberis decesserit,intret Monasterium euanescit fidei commissum & hæreditas ad Monasterium pertinet.*

2 *Monasterium qui ingreditur omnia bona in Monasterium transfert.*

Per oblationem conditio hæc si sine liberis decesserit,& eius substitutio euanescit.

3 *Votum metu ab extrinseco factum non tenet:secus vero si ab intrinseco fiat.*

4 *Minor se offerens Religioni ei transfert omnia bona,absque Prætoris decreto,cum oblatio,quasi per viam vltimæ voluntatis facta censetur.*

*Interpretatur text.in cap.in præsentia 8. de prob.vers.*Erat minor.

5 *Filius viuo patre, quodammodo dominus bonorum paternorum dicitur mortuo vero patre tantum libera bonorum administratio ei transfertur.*

6 *Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum est prohibita, cum liberam testandi facultatem adimat, valet tamen si Ecclesiæ fiat.*

7 *Oblatione sola absque professione Monasterium non succedit.*

8 *Verbum dubium in iudicio appositum iustam proferentis intentionem interpretari debet intellige vt ibi.*

Textus noster interpretatur in versic. Adhæc.

9 *Testes dubie deponentes iterum à iudice interrogari possunt.*

10 *substitutio apagano per verba communia facta intra pubertatem iure directo valet, post pubertatem vero vt fidei commissaria tenet.*

11 *Grauatus hæreditatem restituere substitutis, si ingrediatur Religionem videtur ea alienare. Idcoque substitutis dantur actiones fideicommissariæ, acsi restituta essent bona.*

CONCLVSIO.

SI rogatus restituere hæreditatem si sine liberis decesserit intret Monasterium euanescit fideicommissum, & hæreditas ad Monasterium pertinet.

Iusta text. in authent. de Sanctissimis Episcopis, §. sed & hoc præsenti, collat. 9. authent. ingressi, auth. si qua mulier, C. de Sacrosanctis Ecclesijs, authent. nisi rogati, C. ad Senatus Consultum Trebellianum nouella 123. §. si quis subconditione, authent. de Monachis, §. si quis autem, & §. si vero collatione 1. l. ex facto, §. vlt. ad Senatus Consultum Trebellianum, cap. renuntius, cap. Reinaldus de testamentis, cap. fin. de successionibus abintestato, cap. si qua mulier 16. quæst. 3. l. 12. titul. 1. part. 6. Couarr. libr. 1. variarũ, c. 19. idẽ in c. 2. de testamentis, tractant D. D. Pareja in repetitione ad hunc textum, Tiraquellus in l. si vnquam, verbo: *Susceperit*, num. 46. C. de reuocandis donationibus, Molina libr. 1. de primogenijs, cap. 13. num. 71. & lib. 2. cap. 5. num. 28. & cap. 7. num. 45. Auẽdaño in l. 40. Tauri glosa 4. num. 17. Menchaca de successionum creatione lib. 3. §. 12. num. 166. Matienço in l. 7. glosa 2. num. 21. tit. 11. libr. 5. Recopilationis, Azeuedo ibi num. 28. Costa in cap si pater, verbo: *Si absque liberis*, numer. 70. de testamentis lib. 6. Peregrinus de fideicommissis art. 28. numer. 58. Spino in speculo testamentorum, glosa 12. principali, numer. 27. Mantica de coniecturis vltimarum voluntatum lib. 11. tit. 7. & de tacitis, & ambiguis conuentionibus lib. 13. titul. 46. num. 7. & 8. Gutierrez lib. 1. canonicarum quæst. cap. 32.

Ratio est, quia statim quo Martinus testatoris filius hæres institutus se, & sua Deo, & Monasterio dedicauit substitutio euanescit, nec substituti ex ea quidquam capere possunt, nam qui Monasterium ingreditur omnia sua bona adeò Monasterio præstat, vt iam bonorum dominus non sit, nec de illis possit testare, authent. ingressi, C. de Sacrosanctis Ecclesijs: nam ea quæ semel Monasterio dicata sunt nõ possunt ad humanum vsum conuerti, cap. mancipia 3. cap. in iustum 4. de rerum permutatione, & conditio illa: *si sine liberis*, quæ ante oblationem iusta reputabatur post oblationem vero turpis efficitur, & pro non scripta habetur, dict. authentic. sed & hoc præsenti de Sanctissimis Episcopis collatione 9. qua sublata manet omnino pura institutio, l. obtinuit 4. ff. de conditionibus, & demonstrationibus, ideirco Monasterium bona omnia testatoris lucratur, cum non videatur, sine liberis decessisse, qui Monasterium ingreditur, vt constat ex verbis nostri textus ibi: *Non videtur sine liberis*, &c. Ex quibus constat per oblationem sublatam fuisse conditionem, & substitutionem euanuisse, vt constat expresse in dict. §. sed & hoc præsenti, & in authen. de Monachis, §. si quis autem, & §. si vero relinquens collat. 1.

Primo

3 Primò aduersus nostri textus sententiam, & eius decidendi rationem, obstat textus in cap. 1. & per totum de ijs quæ vi, capit. porrectum de regularibus, l. 1. ff. de eo, quod metus causa, vbi votum, & omnia quæ metu facta sunt non tenent, sed in præsenti Martini votum, & oblatio fuit metu facta, vt ex littera textus constat ibi; *Quod feruore infirmitatis metu eã fecisset*, &c. Ergo valere non potuit. In qua difficultate respondeti debet, iura in argumento adducta procedere in metu ab extrinseco quando ab alio metus ob iniuriam infertur: at vero textus noster loquitur in metu ab intrinseco, ab alio non infertur, sed solum intrinsice patitur, quo casu votum valet, cap. porrectum de regularibus, Couarruuias in 4. 2. part. cap. 3. §. 4. numer. 16. Præcipuè, quia vt sindicus Conuentus affirmabat, quod etsi prima Martini oblatio non valeret propter eius imbecillitatem, & infirmitatis feruorem, valuit tamen secunda, quæ ex post facto absque vllo mortis periculo fuit facta.

4 Secundo obstabit dicere, quod Martini oblatio valere non potuit siquidem oblationis tempore fuit minor annis, vt constat ex textu nostro, ibi: *Erat minor annis, &c.* & minoris alienatio, absque Prætoris decreto, non tenet l. 1. versicul. *Quod si fuerit*, ff. de rebus eorum, l. prædium, l. siquidem, C. de prædijs minorum, l. lex quæ tutores, C. de administratione tutorum, Cui difficultati occurritur asserendo, quod quando aliquis per professionem se obtulit in perpetuum Monasterio seruire, potest etiam bona sua auferre, sine iudicijs decreto, & solemnitate illa, de qua in iuribus in argumento adductis cum oblatio illa, quasi per viam vltimæ voluntatis facta censeatur, argument. textus in l. Deo nobos, C. de Episcopis, & clericis, quæ à maiore 14. facta nullam iuris solemnitatem desiderat, & Martinum in præsenti oblationis tempore fuisse maiorem 14. annorum præsumitur ex eo, quod substituti non probant Martinum minorem 14. annorum fuisse: vt colligitur ex versicul. *Præterea*. Neque obstabit dicere, Martinem eius intentionem fundasse in maiori Martini ætate, & consequenter probationem Monasterio incumbere, argum. textus in l. de ætate 44. l. minor 33. ff. de minoribus, quia etsi verũ sit, quod is qui in minori, vel maiori ætate se fundat eam probare debeat, dict. l. 33. & 44. tamen cum in præsenti Monasterium in oblatione tantum, non vero in ætate maiori, vel minori fundaret, substituti vero suam intentionem fundassẽt in eo, quod Martinus ingressus fuisset in minori ætate, iusta de causa debent minorem ætatem probare, l. cum te, C. de probationibus, Pacianus lib. 2. de probationibus, capitul. 24. numer. 4.

5 Tertio obstabit dicere, Martinum non potuisse bona Monasterio dedicare quæ restituẽda erant substitutis & de illis disponere non possit, l. fin. §. fin. C. communia delegatis, præcipuè cum dedicatio illa esset contra expressam testatoris voluntatem, vt constat ex verbis textus ibi: *Si sine liberis decesserit*, quæ conditio à testatore imponi potuit, cap. Raynuncius 16. cap. Reinaldus 18. de testamentis, cap. si pater 1. eodem tit. lib. 6. Cui scrupulo respondeo. Martinum fuisse filium Antonij testatoris quare adhuc viuo patre, quodammodo paternorum bonorum dominus erat, & ideò mortuo tantum liberam administrationem percipit adeò, vt absque additione possit ad alium bona transferre, l. in suis 11. de liberis, & posthumis, & cum iam post patris mortem Martinus liberam bonorum administrationem retineat, ac substitutio per ingressum religionis euanescat recto iure potuit bona Mo-

naſterio offerre non obſtante patris voluntate, ſeu conditione cum perinde habeatur, ac ſi pure eſset inſtitutus, ex dict. authentic. ſed hoc præſenti, collation. 9.

6 Quarto obſtat textus in l. omnes 17. §. Lucius, ff. quæ in fraudem creditorum, l. libertus 16. §. ſi quis, verſicul. *Magis*, ff. de iure patronatus, l. ſtipulatio 61. ff. de verborum obligationibus, vbi conſtat donationem omnium bonorum præſentium, & futurorum eſſe prohibitam cum liberam teſtandi facultatem adimeat, ſed in præſenti Martinus omnia ſua bona Monaſterio donauerit, vt conſtat ex verſicul. *Sindicus ipſe*, & in verſicul. *Verum ſindicus*, &c. Ergo Martini donatio valere non potuit. Cui difficultati omiſsis plurimis interpretationibus reſpondeo, quod licet verum ſit donationem omnium bonorum irritam eſſe tamen donatio in præſenti mero iure voluit, quia facta fuit Eccleſiæ, & Religioni, cuius fauore in iure permittitur, l ſancimus 12. authentic. ingreſsi, authentic. ſi qua mulier, C. de Sacroſanctis Eccleſijs, capitul. ſi qua mulier 19. quæſtion. 3. cap. de his 4. de ſepulturis, cap. priuilegia 24. verſicul. *Vel eis*, de priuilegis, & rationes illæ, quæ prohibent donationem omnium bonorum, videlicet, quia donans efficitur prodigus, & inteſtabilis, & quia occaſio captandæ mortis præſtatur omnino in præſenti ceſſat, ſiquidem per ingreſſum Religionis non efficitur quis prodigus, cum Religioni, & Eccleſiæ donat, cuius fauor ampliſsimus eſt, l. ſunt perſonæ 42. in fine de religioſis, & ſumptibus funerum, neque fit inteſtabilis cum ſtatim, quo emiſsit profeſsionem inteſtabilis fuit factus, dicta authentic. ingreſsi, cum ſimilibus, neque datur votum captandæ mortis ſiquidem ex dedicatione Monaſterium bona adquiſiuit, & ideò donatio valuit, præcipuè cum proprie non ſit donatio, ſed oblatio Deo facta, vt ſimiliter appellatur in iuribus, ſupra adductis.

Neque obſtabit ſi inſtes Martinum in præſenti nullam feciſſe profeſsionem, ſiquidem abſque illa ſe, & ſua Deo obſtulit, ob quam ſolam oblationem Monaſterium non ſuccedit, cap. ſtatuimus de regularibus, cap. ſi Religioſus 17. de electione libr. 6. quia & ſi Martinus in præſenti non fuiſſet religioſus, neque profeſsus tamen ſe, & omnia ſua obtulit Monaſterio, quæ oblatio à Prælato in Eccleſia à probata recepta fuit, & vim profeſsionis retinet, vt bona in Monaſterium transferantur, Balboa in præſenti, numer. fin. videndus, Couarruuias in capit. alma mater 2. part. §. 2. numer. 8. vel poteſt dici, quod cum Monaſterium in præſenti probet Martinum duplicem feciſſe ingreſsum potuit vnum facere ante 14. annos, & alterum poſt, & licet ſubſtituti probent fuiſse minorem nō ex eo probant non potuiſse poſt legitimam ætatem ingredi, & profeſsionem facere, cum eo in tempore adhuc minor dicatur, & non probent, hoc eſſe, quod ab hoc contingit abeſse, l. ad probationem 25. C. de probationibus, l. etſi defenſor 10. §. fin. ff. de interrogatorijs actionibus. 2

Quinto ſolutioni obſtat textus 8 in l. ſi quis 66. ff. de iudicijs, l. inter ſtipulantem, §. 5. de verborum obligationibus, l. in ambiguis 96. ff. de regulis iuris, ibi: *Verbum dubium in iudicio appoſitum iuxta proferentis intentionem interpretari debet*; ſed in præſenti Verbum dubij minoris ætatis à ſubſtitutis fuit propoſitum, vt ex littera textus cōſtat in verſ. *Ad hæc*, ergo iuxta eorum intentionem explicari debebat.

In qua difficultate omiſsa gloſsæ interpretatione, in preſenti verbo, *Verbum dubium*, dicendum eſt, differentiam verſari inter dubium in contracti-

tractibus, vel in iudicijs appositum: namin contractibus interpretari debet contra dubium proferentis, cum ipse posset appertius verba contractus profferre, l. veteribus 39. ff. de pactis, l. in contrahenda 133. ff. de regulis iuris, in iudicijs vero verbum dubium interpretatur secundum proferentis intentionem, dict. l. si quis 66. ff. de iudicijs, sed hoc verum est, quando dubium prouenit ex parte actoris petentis, vel ex parte rei excipientis, non tamen quando prouenit ex testium depositionibus: nam tunc non intelligitur iuxta intentionem proferentis: ratio differentiæ est, quia verba prolata ab actore petente, vel reo excipiente pendent ab ipso actore, vel reo, qui potest vno, vel alio sensu verba illa exprimere, & si dubia fuerint secundū proferentis fauorē interpretantur, cum vero similiter præsumitur, secundum eius vtilitatem respondisse: secus tamen in testium depositionibus attendendum est, quia verba testium non pendent ab ipsis partibus producentibus, sed ab ipsis testibus, & à notitia facti, de quo deponunt, & ideò eorum verba non explicantur in fauorem producentis, sed si probatio non fuerit certa, nec efficax tanquam vaga, & dubia reijcitur, l. nec natales 10. C. de probationibus, ratio est, quia pars poterat alios testes producere, qui appertius deposuissent, & si non fecerit, sibi imputetur. Vnde cum dubium ætatis in præsenti non fuisse ex parte substitutorum, sed ex parte testium iusta de causa, iuxta substitutorum intentionem, non interpretatur, sed tauquam testes nihil probantes debent reijci, & ideò substituti, ex defectu probationis fuerunt condemnati, Maranta in l. si actor, numero 6. ff. de probationibus, Menochius de arbitrarijs casu 51.

Sexto solutioni obstat textus in l. ofidius 97. versicul. *Imperator*, de legat 3. l. vbicumque, ff. de interrogatorijs actionibus, capitul. cum clamor 57. de testibus, ibi constat, quod iudicem ex officio teneri testes, dubium deponentes, iterum interrogare, vt dicta clara remaneant: ergo in præsenti Cardinalis iudex debuit, iterum testes interrogare, vt clara apparerent eorum dicta. Quæ tamen difficultas cessat si dixeris, quod & si in ordinarijs, non vero in sumarijs iudicijs, iudices possint testes, dubium deponentes, iterum interrogare: tamen in præsenti iusto Consilio ductus Cardinalis iudex, eos non interrogauit, cognoscens per fallaciam, & dolum substitutorum productos esse, alegantium dubiam minorem Martini ætatem, absque distinctione, qualis & quanta esset, & dolus constat ex eo, quod substituti Martini, patrui essent, qui eius ætatem ignorare non poterant, argument. textus in l. Octauianus in fine, ff. vnde cognati, l. Imperator, l. de tutela, C. de in integrum restitution.

Septimo obstat textus in l. Centurio 15. ff. de vulgari, & pupillari, l. precibus, C. de impuberum, capitul. si pater de testamentis, lib. 6. vbi substitutio à pagano per verba communia facta, vt bona ad substitutos deuoluantur hærede, sine liberis decedente, est compendiosa, ita vt si fiat filio impuberi, intra pubertatem iure directo, vt pupillaris, post pubertatem verò, vt fideicommissaria valet, sed in præsenti substitutio fuit verbis communibus filio impuberi facta, vt constat ex versicul. *Deus lucrentur*, quod commune verbum est, & tam ad directam, quam ad fideicommissariam pertinet, ergo filio in Monasterium ingresso, sine liberis, intra pubertatem decedente, succedere debebant fratres substituti, intra pubertatem ex directa pupillari post pubertatem ex fideicommissaria. Cui dubio respondeti debet, quod

quod & si fateamur textum nostrum loqui de compendiosa substitutione: negari tamen debet iure compendiosæ substitutionis bona pertinere ad substitutos, siquidē ex iuribus, & rationibus supra adductis constat, quod eo ipso, quod grauatus profitetur Religionem, euanescit fideicommissum.

11 Octauo obstabit dicere, substitutos in præsenti nulla alia actione, quā fideicommissaria, vniuersali hæreditatis petitione experiri posse, vt constat ex versicul. illo: *Si absque liberis*, & ibi: *Bona deuoluerentur*: sed hæc actio competere non potuit, siquidem vt locum habeat, necesse est, vt præcedat actualis hæreditatis restitutio, l. 1. ff. de fideicōmissaria hæredit. petitione, l. restituta 37. in principio ad Trebellianum: ergo substituti cum nullam actionem haberent, cùm adhuc hæreditas non esset restituta, non poterant bona infidei commisso contenta petere. In quo dubio omissa Ancharrani interpretatione, & Baldi in præsenti, verissimè est dicēdum substitutos egisse vniuersalis hæreditatis fideicommissariæ petitione. Neque obstat dict. l. 1. quia etiam locum habet, quoties is qui tenetur hæreditatem restituere illam alienauit, quo in casu actiones, ipso iure transeunt ad fideicommissarium, l. fin. §. sin autem subconditione, C. communia de legatis, & cum in præsenti grauatus se, & sua Monasterio dedicasset, & bona alienare videatur, & substitutis non restituere, idcirco in eos, ipso iure tranſierunt actiones fideicommissariæ, quibus recto iure experi poterāt: glosa magna in dict. l. fin. §. sin autem sub conditione, C. communia delegatis glosa verbo. *Ipso iure*, in l. fin. C. ad Trebellianum, Aretinus in præsenti numer. 3. Berous 32.

Ad textum in cap. licet causam 9. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Interdicto retinendæ possessionis obtinet probans antiquiorem possessionem, maximè titulo iustificatam.*

2 *Ratio assignatur.*
Possessio est penes eum, qui precario rogauit, & precario concessit.

3 *Interpretatur l. & habet 15. §. cū qui, ff. de precario.*

4 *Exponitur textus in l. si duo 3. ff. vti possidetis.*

5 *Iura incorporalia penes duos insolidū esse possunt.*

Interpretatur text. in cap. licet causam 9. de probat. vers. Alijs ad hoc generaliter pertinentibus in locis prædictis.

6 *Duo diuersis respectibus possidentes, vterque in sua possessione defendi debet.*

7 *Interdictum retinendæ competit ei, qui tempore litis motæ, seu contestationis possidere reperitur, si non vi, non clam, non precario possidet.*

8 *Sola testium corruptio sufficit vt à testimonio repellantur.*
Interpretatur textus in cap. licet causam 9. de probationibus, versicul. Quoniam etsi de corruptione, *cum cap. licet 9. de testib.*
Non probat hoc esse, quod ad hoc contingit abesse.

9 *Probatio cum aqualis est, quid agendū remissiue iura, & Doctores referuntur.*

CONCLVSIO.

I *N interdicto retinendæ possessionis obtinet probans antiquiorem possessionē maxime titulo iustificatam.* Idem probat text. in cap. cum Venissent de institutionibus, cap. cum personæ, versic. *Quod si tales*, de priuilegijs lib. 6. l. 1. l. si duo, ff. vti possideris, l. vnica, C. eodem l. naturaliter 12. §. nihil commune, ff. de adquirenda possessione, §. retinendæ 1

dæ,§.in quorum in fine,inſtit.de interdictis,Iulius Paulus lib.5.ſenten.tit.6. in princip.inſinuant Couarr.in practicis,cap.17.in fine,Menoch.de retinenda remed.2.& 3.num.725.idem de recuperanda remed.15.num. 389. Maſcardus de probation.concluſ. 1194.& 1393.Faquineus lib.8.controuerſiarũ, cap.14.cum ſeqq.Anton.Gomez in l. 45.Tauri num.164.Matienço in l. 8. tit.7.lib.5.Recopilat.gloſsa 2.Octauianus deciſ.Pedemontana 55.Paulus Emilius deciſ.Rotæ 336.Duarenus lib. 1.diſputat.cap.21.Cuiac.libr.5. obſeruat.cap.22.& 27.Idẽ in tit.C. vti poſſidetis,Don.lib.15.comment. cap. 32. idem in l.vnica,C.vti poſsidetis, Andræas Gailius lib.1.obſeru.cap.71.Sarmiento lib.2.ſelectarum,cap.13. Anton.Pich.in §.retinendæ,cum ſeqq.inſtit.de interdictis.

Ratio eſt,quia Eccleſia Rebenenſis probabit poſſeſsionem Caſtri, & villæ ſancti Petri de Arida, & ſimiliter eam retinuiſse per 60.annorũ ſpacium,titulo etiam iuſtificatam, quam ſibi Pontifex, & Romani Imperatores conceſserunt: Fabentinorum autem communitas minus antiquiorem poſſeſsionem,& ſine titulo probabit, hoc eſt per 40.annorum ſpatium: oſtendit tamen aliqua ſeruitia, & honores percepiſse,& ideò inter dictum retinendæ poſſeſsionis,ei competit,cum eius poſſeſsio iniuſta præſumatur, ſed tantum competit Eccleſiæ Rebanenſi cum duo inſolidũ poſsidere nequeãt, dict.l.3.§.excontrario,l.ſi vt certo 5. §.duobus vehiculum,ff.commodati.

Primo decidendi rationi obſtat tex
3 tus in l.& habet 15.§.eũ qui,ff.de precario,vbi Pomponius aſserit, quod ſi aliquis,præcario poſſeſsionem rogauit,ſimul is qui conceſsit,& qui rogauit,poſsident.Pro cuius dubij reſolutione annotandum eſt,quod eadẽ poſſeſsio ex vna, eademque cauſa penes duos inſolidum eſse non poteſt; & ita obtinet textus noſter: at vero plures poſſeſsiones eiuſdem rei numero, & ſpecie differentes, penes duos eſse poſſunt;veluti cum quis precario rogauit vt ſibi poſsidere liceat,quia tunc naturaliter poſsidet,rogatus vero ciuiliter, cum quolibet momento præcariũ reuocare poſsit,l.1.& 2.l.cum precario 12.ff.de precario,& de illa poſſeſsionum diuerſitate,eſt interpretãdus textus in dict.l.& habet 15.§.eumqui,D. Valencia tract.2.illuſtrum quæſt.cap. 3.num.fin.ita ſimiliter eſt interpretandus textus in l.1.§.deijcitur,ff.de vi, & vi armata,vbi is qui deiectus eſt, & is qui deiecit poſsident,vnus ciuiliter,alter naturaliter,vnus iuſtè,alter iniuſtè. Vbeſembechius in parathlitis ad tit.de adquirenda poſſeſsione num.5.

Secundo obſtat text.in l.ſi duo 3. ff.vti poſsidetis in fine.Vbi duo poſſeſ- 4
ſores inſolidum eiuſdem rei admittũtur,neque illi competit interdictũ retinendæ, & ideo licebit impunè vim facere,nec lis inter eos de proprietate vnquam exerceri poterit. In cuius textus difficultate omiſsa Vaconij ſententia declarat.2.cap.39.num.4.Cuiacij in d.l.3.§.ex contrario de adquirenda poſſeſsion.veriorem eſse exiſtimo. quam refert Menochius de retinenda rem.3.num.740.dum aſserit,quod textus in d.l.3.intelligidebet,cũ iudexpronuntiat vtrunque poſsidere,ſed diuerſa poſsidẽdi ſpecie, veluti cũ vnus poſſidet vt fructuarius,alter, vt proprietarius,non vero loquitur, cùm ambo probant inſolidum poſsidere,cum eadem ſpecie poſſeſsionis,quia hoc impoſsibile eſt, ſed diuerſis reſpectibus, quo in caſu,vterque vincet, & vincetur,tuebit enim prætor vnum in poſſeſsione proprietatis, alterum in iure ſeruitutis:& iuuet vtrunque, ne alterum turbet iuxta veram noſtri textus ſententiam. Notat gloſsa. Illigerus ad Donel.libr.15.capit. 32. littera T.Anton.Gomez in l.45.Tauri,numero

mero 178.& quanuis in ſpecie propoſita omnibus competat interdictum vti poſsidetis,tamen,cum omnes poſſideant,vt iudicium expediatur,neceſſe eſt, vt vnus tantum poſsideat, & conſilium, & remedium proponitur in l.vnica,C. vti poſsidetis, videlicet quod is qui de poſseſsione obtinuit ſatisdationem præſtet deteriotem rem non facturum,& eam ſi in petitorio contra eum iudicatur reſtituturum, etſi vterque ſatisdare paratis ſit,præfertur is qui prius ſatisdationem obtulit, vt is ſolus poſſeſsionem retineat,&ſi nollit ſatisdare is tuebitur,qui ſatisdationem præſtare voluerit,Donel,in dicta l.vnica, C. vti poſsidetis,numero 25.Oſuald. vbi ſupra littera V.

Tertio obſtat textus in l.Lutio 4. *ff.*de aqua quotidiana,& æſtiua, cap.*1.* de iure patronatus, Clementina plures eodem. Vbi conſtat iura incorporalia pænes plures in ſolidum eſſe poſſe, ſed in præſenti actum eſt de iuribus incorporalibus, iuriſdictionis, & honoris,vt ex littera conſtat: ergo apud omnes exiſtere poterat. In qua difficultate omiſſa Iaſonis interpretatione in dict.l.3.§.ex contrario,numero 82.veriſsime eſt dicendum, in præſenti non fuiſſe ſimpliciter diſceptatũ,de iuribus incorporalibus,ſed præcipue de re corporali oppido ſancti Petri,de cuius poſseſsione præcipue, & principaliter actum fuit,licet in eius conſequentiam deducta fuerint iura incorporalia,hoc eſt ſeruitia, quæ ex ipſa oppidij poſſeſsione dimanabant,vt conſtat ex noſtri textus verbis ibi: *Loca ſupradicta poſsedit*,& ibi: *Alys ad hoc generaliter pertinentibus in locis prædictis*,&c. Quæ verba apertè inſinuant in præſenti de iuribus corporalibus fuiſſe actum,ſed quia Eccleſia iuſtè cum titulo, communitas verò iniuſtè,ſine titulo poſſediſſet, cum pænes duos in ſolidum poſseſsio eſſe nequeat,iuſta de cauſa Eccleſiæ competit interdictum,& communitati denegatur:& ſic ceſſat difficultas, & obtinet ſupra adducta decidendi ratio.

Neque obſtabit dicere Fabentinis interdictũ retinẽdæ cõpetere debere, ſaltẽ quoad ſeruitiũ, quod per ſpatiũ 40.annorum,quaſi poſſediſſe probauerant,iuſta textum in l.1.§.interdictum autem,ff.vti poſsidetis, §. retinendæ, inſtitut.de interdictis, præcipuè quia cum duo diuerſis reſpectibus rem poſſident,vterque in ſua poſseſsione defendi debet, d.l.ſi duo 3.& ſi.ff.vti poſſidetis,quia huic ſcrupulo reſponderi debet,quod licet communitas probaret,illam quaſi poſſeſsionem, quæ ad ſeruitia tamen extra eo,quod iniuſta reputatur, habet etiam cauſam diſcontinuam, cum in ea deſideretur hominis factum, argument. textus in l. foramen, ff. de ſeruitutibus vrbanorum,& cum pro iuribus incorporalibus cauſa diſcontinuam habentibus, ſint inuenta interdicta l. 1. & per totum,ff.de itinere actuque priuato, l.*1.* ff.de aqua quotidiana,& æſtiua, iuſta de cauſa in præſenti circa iura illa incorporalia interdictum,illud vti poſsidetis,ceſſare debet cum illud tantum competat pro iuribus habentibus cauſam continuam,l.quoties, la ſegunda, ff.de ſeruitutibus,l.ſicuti 8.§.ariſto, ff. ne ſeruitus vindicetur,Bartolus in lege *1.*nunciatum *15.*ff.vti poſsidetis, Menochius de retinenda remed. 3. numero 104.Decius in præſenti,num.102.Verolus 56.Felinus 8. Ancharranus 19. Innocent.5. 6

Quartò obſtat textus in l.1. ff. vti poſsidetis,§.quorum,inſtitut.de interdictis. Vbi interdictum retinendæ cõpetit ei,qui tempore litis motæ, ſeu conteſtationis poſsidere reperitur, ſed in præſenti tempore litis motæ, & conteſtationis communitas quinquagenariam poſſeſsionem ſeruitiorum 7

proba-

probabit: ergo obtinere debebat. Quæ difficultas ex eo dissoluitur, quod vltra ea, quæ supra retullimus, etiam interdictum retinendæ Fabentinæ communitati non competit, quanuis probauerit, possessionem tempore litis motæ: nam cum Ecclesia probasset antiquiorem possessionem continuatam, eo ipso censetur viciosa communitatis Fabentinæ possessio, & vt interdictum retinēdæ competat necesse est, quod is qui possidet, non vi, non clam, nec precario possideat, l. *1.* in principio, ff. vti possidetis, l. *1. ff.* vtrobi, Couarruuias in practicis, cap. *17.* Gomezius in l. 45. Tauri, num. *126.* Matienço in l. 9. titul. 7. lib. 3. glossa 1. num. 3. Menochius de recuperanda remed. 1. num. 158.

Quintò aduersus nostrum textum in verficul. *Quoniam, & si de corruptio-*
8 *ne*, vbi Pontifex docet solam testium corruptionem sufficere, vt testes à testimonio repellantur, obstat textus in cap. licet 9. de testibus, c. non sane 14. quæstion. 5. vbi constat, quod sola testium corruptio absque falsitatis probatione sufficit, vt testes à testimonio repellantur. Cui dubio satisfaciendum est, dicendo: quod quanuis regulariter præsumendum sit, testes pecunia corruptos, falsum dixisse: & ob eam causam admittendos non esse, vt in dictis iuribus constat, tamen in præsenti non repelluntur, quia communitas Fabentinorum se adstrinxit probare, non tantum, quod testes Ecclesiæ fuerant pecunia corrupti, sed etiam simul, quod falso deposuerant: & quanuis corruptionem testium probassent, non tamen probarunt falsum deposuisse, qua de causa contra communitatem sententia fuit lata: argum. textus in l. fulcinius 7. §. 1. ff. quibus ex causis in possessionem eat. l. qui testamento *17.* ff. de excussation. tut. capit. ab eo 31. de electione, cum non probent hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, l. ad probationes 22. C. hoc titul. Siquidem poterit esse, quod corrupti essent, & veritatem deposuissent: præcipuè cum in præsenti testes producti à communitate de corruptione, varij stiterunt, vt constat ex textu nostro in versic. *Quoniam & si de corruptione*: tum etiam improbæ opinionis erant, quorum testimonium admitti non poterat, cap. testimonium, cum vulgatis de testibus: merito cum productio testium plenè non fuisset probata, testes ab Ecclesia producti non repelluntur, quæ interpretatio deducitur, ex Anton. Augustino in 3. decretalium in collectione titul. de probationibus. Pro illa ancipiti quæstione an videlicet, si communitas, & Ecclesia probarent res illas æqualiter se possedisse, videre oportet ea, quæ refert glosa magna in præsenti, Bart. in l. 1. num. 4. ff. vti possidetis, Sarmiento lib. *1.* selectarum, capit. 1. num. *9.* Anton. Gomez in l. 45. Tauri num. *179.* Molina de Hispanorū primogenis lib. 3. cap. 1. num. 20. Cuiacius in posthumis ad hunc textum. 9

Ad textum in cap. quoniam contra falsam *11.* c. ad ad nostram 12. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Negantis factum, directa probatio fieri non potest, nec iudici creditur, quo ad acta iudicialia, sed apud notarium in scriptis sunt deducenda, quod si iudex non fecerit, puniri poterit per superiorem.*

2 *Negatiua probatio per rerum naturam probabilis non est, & ibi ratio assignatur.*

3 *L. ne codicillis 5. C. de codicillis.*

4 *Negatiua conceptio, quæ in affirmatiuam conuertitur probabilis est.*

Inter

Interpretatur text.in l.lex, ff. de probation.

5 *Exponitur text.in l.cum pater 77. §. rogo 25.ff.de legat.2.l.seruus 20.ff.de Manumissionibus,l.omnimodo, C.de inoffic.testam.*

6 *Negatiua,& coartata probatio,non dicitur improbabilis,ibi exempla proponuntur,& remissiuè,plura iura interpretantur.*

7 *Si fuerit probatum,reum delinquisse, nec admittitur,eius probatio,quod non deliquerit.*

Interpretatur tex.in cap.ad nostram 12. de probat.& num. 8.

9 *Purgatio canonica legitimis requisitis præcedentibus à sacris canonibus est recepta.*

10 *Interpretatur text.in cap. Proposuisti 4.de probat.*

11 *Verbum* Statuimus,*ius nouum inducit: Acta iudicialia in scriptis sunt reducenda.*

12 *Instrumento à Tabellione, sine testibus condito fides non est adhibenda, intellige vt ibi.*

13 *Proiudice semper præsumendum est, in his,quæ ad officium eius spectant: in alijs vero actibus,ad eum non pertinẽtibus,potius tabellioni,quam iudici credendum est.*

Interpretatur text.in cap.fin.de probationib.

14 *Tabellionum creatio solùm ad Principem spectat.*

CONCLVSIO.

Negantis factum directa probatio fieri non potest,nec iudici creditur,quo ad acta iudicialia, sed apud notarium in scriptis sunt deducenda,quod si iudex non fecerit, puniri poterit per superiorem. Consonat text. in cap.benè el primero de electione, cap.1.de confessis lib.6.cap.super hoc de renunciatione,cap.attestationes in fine de desponsatione impuberũ, cap. causam 11.de testibus,capit.vltim.de ætate,& qualitate, cap. cum Ecclesia Sutrina de causa possessionis, & proprietatis,cap.2.de exceptionibus libr. 6.cap.accussator fin.6.quæst.5.l.fin.C. de iure de liberandi,l.quærelam,§.nihil,ff.de edendo,cap.statutum,§.notarium de rescriptis lib.6.l.fin.C.de testibus.l.Asserẽti,C.de nonnumerata pecunia,l.2.C.de edendo,l.gesta,C.de re iudicata,l.actor 23. C.de probationibus,l.2.ff.eodem,tueri videntur Menochius de præsumptionibus lib.2. præsumption. 50.n.6.idem de arbitrarijs, casu 175.& quæst. 17. Mascardus de probationibus conclus.290. & 1091. Martinus de Fano,& Franciscus Herculanus in tract.de negatiua, Couarr. lib.2.variarum,cap.6.nu.4.11. & 13. idem lib.vnico practicarum,capit.20. num.2.Costa in l.si ex cautione. C.de nõ numerata pecunia, Don.ind.l.actor 23.C.de probationibus,Osu.lib.25.capit.2.Pichardus in §.item 13.de inutilibus stipulationibus.

Ratio primæ partis est,quia negatiua probatio per rerum naturam improbabilis est,l.actor 23.C.de probationibus.Nam cum vel testibus,vel instrumentis fieri debeat probatio, etiã si mille testes dixerint non vidisse numerari pecuniam,vel aliquem non cõtraxisse,non inde sequitur pecuniam non fuisse numeratam:aut cõtractum celebratum non fuisse, cum fieri possit,vt alij viderint. Quod similiter de instrumentis dicendum est, cum fieri possit,vt sine instrumentis fieret contractus.Don.in dict.l.actor 23.num.9. C.de probationibus,Osu.vbi supra littera A.Mascardus de probationibus cõclus.1902.Ratio secundæ partis est,videlicet acta iudicij scribenda esse,vt veritas locum habeat,& falsitas aboleatur,& ne propter falsam iniqui iudicis assertionem innocens litigator negãs solẽnitatẽ aliquã ad fuisse,puta citationẽ,contestationẽ,aut similia, quæ

verè

verè abfuerunt, plerumque ledatur cũ (vt diximus) vera negatiua ſit improbabilis per rerum naturã, meritò vt hæc omnia ceſſent, & acta facilè probari poſsunt, Concilium ſtatuit, vt inquolibet iudicio ordinario, vel extraordinario iudex teneatur notarium ſecum adhibere: aut duos prouides viros, qui omnia acta iudicij inſcriptis redigant.

3 Primò obſtat tex. in l. ne codicillos, 5. C. de codicillis, vbi dicitur quod hæres, qui prolatis à fideicõmiſsario codicillis, negat defunctũ fuiſſe cõpotẽ mẽtis id probare debet. Cuius dubij expoſitio cõſtat ex eo, quod oratio illa: *Nego defunctum compotem mẽtis eſſe*, & ſi verbis negatiuis ſit concepta, tamen re ipſa affirmatiua eſt, cum idem ſit, ac ſi hæres dixerit defunctum fuiſſe furioſũ, vel dementem, nam cum hæres id aſſerit manifeſta exceptione vtitur aduerſus codicillos, quibus ſtandum eſt quã diù contrarium probetur, l. cum precibus. C. hoc tit. & cum reus in exceptione ipſa affirmat, eam probare debet l. in exceptione, ff. de probat. Don. vbi ſupra num. 11.

4 Secundo obſtat tex. in l. lex, ff. de probat. vbi is qui negat emancipationẽ ritè factam id probare debet. In quo dubio omiſſa nonnullorum ſententia aſſerentium textum illum non loqui in negatione facti, ſed in iuris negatione, quæ probabilis eſt, veriorem eſſe exiſtimo, quam refert Don. vbi ſup. n. 12. dum aſſerit negationem illam ſimiliter affirmationem eſſe: nam qui dicit Nego emancipationem ritè factã hoc dicit. *Aio emancipationem eſſe vitioſsam*, & ideò eam probare debet, non quia verbis negat, ſed quia re, & ſenſu affirmat, iuxta textum ita intelligẽdum in l. vſufructu, ff. ſi vſusfructus petatur, & exceptione vtitur, quã probare debet, l. in exceptionibus, ff. hoc tit. Don. vbi ſup. n. 12. & 13. Oſu. lib. 25. c. 2. lit. E.

5 Tertiò obſtat text. in l. cum pater 77. §. rogo 25. ff. de leg. 2. l. ſeruus 20. ff. de manumiſsis teſtamento, l. omnimodo, C. de inofficioſo teſtamento, vbi ſi legatum ſit relictũ eis, quos hæres iudicauerit legatum præmeruiſſe, ſi hæres negauerit eos meruiſſe, id hæres probare debet. Quod dubium parũ obeſt ex eo, quod ſimiliter hæres, qui negat ſeruos præmeruiſſe, idem eſt, ac ſi affirmet ſeruos eſſe indignos, meritò probare debet, primo quia affirmat, ſecundo quia exceptione vtitur.

Quartò obſtat tex. in l. optimam 14. C. de contrahenda ſtipulatione, §. itẽ verborum 13. Inſtit. de inutilibus ſtipulationibus, c. 1. de confeſsis, lib. 6. c. tertio loco hoc tit. cap. fin. §. ſane de iure iurando, c. interdilectos 11. §. præterea de exceſsibus prælatorum, l. inde Neratius, cum ſeq. ff. ad legem Aquiliam, c. ſeries 26. c. tam litteris 33. de teſtibus, vbi negatiua probatio contra inſtrumentum publicum, vel per aliud publicũ inſtrumentũ, vel per idoneos teſtes probari poteſt. Quæ difficultas excluditur ex eo, quod iura in argumẽto adducta, nõ procedũt in ſimplici, & in determinata probatione, quæ improbabilis per rerum naturam eſt, de qua in noſtro textu, ſed procedunt in negatiua determinata & coartata, quæ probabilis eſt, veluti quoties factum certo loco, & tempore circunſcriptũ, & coartatum eſt: nam tunc is, qui factum negat alijs teſtibus, vel inſtrumẽtis coartaram illam negationem probare poterit: nam qui negat poteſt probare, quòd negat, ſi prius aliquid affirmet, & probet, quæ probatio non negãtis, ſed affirmantis dicitur: exempli cauſa ſi me cõuenias Kalendis Ianuarijs Salmanticæ tecũ contraxiſſe, poſſum probare me Kalendis tecum non contraxiſſe ſi prius affirmẽ, & probẽ me eò die fuiſſe Romæ. Neque obſtabit dicere, quòd ex illa affirmationis probatione ſequitur negationis probatio: quia id fit per conſequẽtiã: nã principaliter affir-

6

affirmatio tantum probatur,Donel.in dict.l.actor 23.num.9.Osu.lib.25.cap. 2.littera A.Pichardus in dict.§.13.inst tit.de inutilibus.

7 Quinto prædictis obstat textus in cap.ad nostram 12.hoc titulo,vbi generaliter statuitur,quod si fuerit probatum reum delinquisse, eius probatio,quod non delinquit,non est admittenda. Cui dubio respondetur, quod textus ille,non improbat,legẽ Deciæ negatiuam coartatã probationem admittentem,sed tantum ibi improbatur consuetudo,per quam Sacerdotes abutentes illa lege, qua etiam negatiuam probare intendebant per purgationem canonicam,quæ probatio tã quam in iusta improbatur, cùm delicta manerent impunita,& sic summæ illius textus addẽda sunt verba illa. *Per purgationem canonicam*,vt rectè perpendunt Decius,& Felinus ibi.

8 Neque obstabit dicere purgationẽ canonicam in iure esse admissam, cap. 1.& per totum de purgatione canonica,cap.1:& fere per totam,2.quæst.5. quia in dict.cap.ad nostram, non improbatur purgatio canonica,quæ legitimis requisitis præcedentibus à sacris canonibus est recepta, veluti cum fama alicuius ob semiplenam probationem est grauata,sed tantum improbatur consuetudo admittens purgationẽ canonicam post plenam, & legitimã probationem,cum tunc esset probatio contra meram negationem, quæ per rerum naturam improbabilis est Abbas in dict.cap.ad nostram,num.4.Felinus 5.Decius 16.Cuiac. in posthum. ad eundem textum, Augustinus Barbos.in collectaneis,ad eundem textum vers.*In huiusmodi probatione negatiua*, Menochius de arbitrarijs casu 274.Neque prædictis obstat textus in cap.proposuisti 4.hoc tit.vbi negatiua mulieris probatio,tanquam firmior admittitur:quia de eius interpretatione latè supra ibidem diximus.Ex quibus venit interpretandus textus in l.fallaciter in fine,C.de abolitionibus,in illis verbis: *Iudex non minus accusatorem ad probanda quæ dicit,quàm reum ad purgãda quæ negat,vrgere debet*,siquidem aliud est vrgère reum ad purgandum quod negat,vel vrgeri ad probãdum,quod negat:nam probare est ostendere, quod dicitur,quod in mera negatione fieri non potest,purgare verò est se excusare,& rationem innocentiæ reddere, quæ purgationis indagatio admittitur,Don.in dict.l.actor 24.C. de probationibus,num.14.Osual.vbi supra littera H. Pro interpretatione verò ad textum in l.vbi 22.C. ad legem Corneliam de falsis,videndus est idem Donel.vbi supra num.13.Osu.dict.littera H.& hæc de 1. nostri textus parte.

Sexto aduersus secundam nostri 9
textus partem in vers.*Statuimus*, quod verbum ius nouum inducit. iuxta textum in cap.statuimus de officio delegati,obstabit dicere,ante nostri textus decisionem ex Iurisconsultorum responsis,& Cæsarum rescriptis,vniuersa acta inscribenda esse, vt constat ex textu in l.2.C.de edendo,l.à Proconsulibus 19.l.Præcipimus,§.quasi, C. de appellationibus,l.2.C.vt lite pendente,l.gesta 6.C.de re iudicata,l.acta 45 & 46.ff.eodem,cap.à nobis 28.de testibus,l.vlt.vers.*Sin autem*, C. eodem, Ergo nil noui in presenti est statutum Cui dubio responderi posse arbitror, quod licèt iure antiquo inscriptis nõnulla acta redigerentur,tamen in presenti plura nouiter sunt statuta,& ideò noua hæc Concilij decisio fuit necessaria. Primo,quia ius illud antiquum, iã fuerat detractum. Secundo, quia in presenti iudicibus aliter agentibus pœna infligitur,quæ olim non erat. Tertiò,quia generaliter omnia acta iudicilia in præsenti inscriptis debent reduci,quod olim non obseruabatur.Quarto,vt coram publica persona inscriptio fiat.Quintò,vt presente iudice,& in lo

co

co publico acta ſcribantur, quæ omnia olim non obſeruabãtur, quibus de cauſis neceſſaria fuit noua noſtri textus deciſio Decius in præſenti num. 8. Pariſius 26. Veroius 35.

10 Septimo obſtat textus in authentica de hæredibus, & falcidia, §. tum nobis, verſicul. *Si vero abſum*, collat. 6. vbi conſtat inſtrumentis à Tabellione factis, ſine teſtium ſubcriptione fidem non eſſe adhibendam: ergo nec in præſenti Tabellioni ſubſcribenti acta iudicialia credendum eſt, cum teſtium ſubcriptio defficiat. Cui difficultati occurritur dicendo, textum in dict. §. tum nobis, procedere in actibus, & in inſtrumentis extraiudicialibus, in quibus teſtium ſubſcriptio deſideratur, vt ſic pateſiat inſtrumentum; at verò textus noſter loquitur in iudicialibus inſtrumentis, in quibus ſola tabellionis ſcriptura, cum eius ſubſcriptione ſufficit, vt ei fides adhibeatur, l. in donationibus 31. C. de donationibus, ſiquidem in præſentia iudicis notoria efficiuntur, argumento textus in cap. finali de cohabitatione clericorum, & mulierum, cap. cum olim 24. de verbor. ſignification. gloſsa in præſenti, verbo, *Duos*, Decius num. 18.

11 Octauò obſtat textus in cap. final, hoc tit. cap. ſicut de ſententia, & re iudicata, cap. in præſentia 6. de renuntiatione, vbi adeò pro iudice ſemper præſumitur, vt magis de eo, quam de tabellione ius confidat: ergo nec teſtes, nec tabellionis inſcriptio deſideratur. Cui dubio ſatisfieri debet ex eo, quod iura in argumẽto adducta procedũt in his, quæ ad officiũ iudicis ſpectant, tex. verò noſter procedit in actis iudicialibus ad iudicẽ nõ pertinẽtibus in quibus ei non creditur, cũ in iuria ei non fiat, ſiquidem ad eius officium non ſpectant, cum ſola illorum fides ad Tabellionem pertineat. Neque obſtat textus in dict. cap. fin. hoc titul. vbi iudici credendum eſt, quo ad acta iudicialia, & originalia, apud eum reperta, quia reſpõdetur, quod etſi regulariter acta iudicialia, apud tabellionem remanere debeant, tamen ſi de facto, cum iam ſemel à tabellione fuerint ſcripta, aliquã do penes iudicem remanſerint, non ex eo fidem amittunt, & ita de facto procedit textus in dict. cap. finali, hoc tit. arg. textus in l. quædam, §. nihil interſt ff. de edẽdo, l. qui tabullas 27. ff. de furtis Abbas, Felin. & Decius in dict. cap. fin. vbi Barboſa in collectaneis nu. 3.

Nonò obſtat textus in authent. de 12
tabellionibus, collatione 4. vbi tabellionum creatio ſolum ad Principẽ ſpectat, ergo iudex ordinarius in præſenti, non potuit illos duos viros creare, vt apud eos acta iudicialia celebrẽtur, quæ difficultas diſſoluitur ex eo, quod duo viri qui in præſenti in defectum tabellionis ſubrogantur, non efficiuntur veri tabelliones, ſed cenſetur ſubrogati, tanquam ſimplices ſcribæ, qui fidelitatis curam præſtare debebant, & poſſunt ab ordinario iudice in defectum tabellionis ſubrogari, iuxta noſtri textus ſententiã, quod ſecus eſſet ſi in proprietatem nominarẽtur, quia id ad ſolum Principem ſpectat, dict. authent. de tabellionibus, collatio. 4. notat gloſsa in præſenti, verbo *Duos viros*, Decius ibidem num. 35. & 37.

Ad textum in c. cauſam 14. hoc tit.

DE materia huius textus plura dicemus in cap. primo, de exceptionibus.

Ad textum in cap. bonæ famæ, hoc tit.

PLura circa huius textus ſententiã dicta manent in cap. quoniam contra hoc tit. vbi videre poteſt.

DE TESTIBVS, ET ATTestationibus. Tit. XX.

Ad textum in cap. placuit 1. cap. quoties 5. capit. sicut 9. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Testes non debent precio conduci.*

2 *Testes pro falso, vel vero testimonio ferendo, quidquid accipiunt turpiter accipiunt.*

Iudicium hominis quatuor modis interrũpitur timore, gratia, precio, & odio.

3 *Expenditur tex. in cap. licet causam 9. de prob.*

4 *Testis pro impensis factis, proferendo testimonio, potest pecuniam recipere.*

Officium nomini debet esse damnosum.

5 *Iudicibus, an sit permissum, sculenta, & poculenta recipere intellige vt ibi.*

Expenditur tex. in cap. statuimus, §. Insuper, versic. Nisi fortè, *de rescript. lib. 6. l. 7. tit. 17. lib. 4. ordinam.*

6 *Interpretatur tex. in l. ab eo 3. §. 1. ff. de arbitr. l. 9. §. sunt, & alij ff. eod.*

7 *Legatarius idoneus testis in testamento reputatur.*

Expenditur tex. in §. legatarijs instituta de testam.

8 *Expenditur latocalamo text. in cap. sicut 9. de testib.*

9 *Testes Catholici esse debent, nam Iudæi, nisi ob fidei fauorem ad testimonium non admittuntur.*

10 *Interpretatur tex. in l. quoniam in fi. C. de hæreticis.*

Expenditur tex. in cap. 2. de testib. versf. Nisi.

CONCLVSIO.

1 *TEstes non debent precio conduci.* Consonat tex. in c. licet causam de probationibus, c. non sanè 14. quæst. 5. cap. placuit, cap. si testes, §. itẽ testium 2. quæst. 3. cap. Episcopus 35. quæst. 6. cap. cum ab homine 10. de vita, & honest. clericorum, l. testium 14. versic. *Redemptos testes*, C. hoc titul. l. Diuus, ff. de re iudicata, l. prima in principio, ff. ad legem Corneliam de falsis, l. 8. & fin. tit. 6. p. 3. illustrant Menochius de arbitrarijs lib. 2. cent. 4. casu 310. Mascardus de probationibus concl. 454. num. 1. & concl. 579. nu. 5. & 1358. num. 1. & 9. Farinacius in praxi criminali, part. 2. quæst. 67. nu. 236. Rebuffus de reprobatione testium, nu. 230. Barbosa in tract. de officio, & potestate Episcopi part. 1. tit. 2. glos. 11. num. 5. Don. lib. 25. cap. 2. & capit. 20. Osu. ibi littera A. 6

Ratio est, quia testes, & iudices æquiparantur, cumque iudices gratis officium suum impertire debeant, d. c. cum ab omni 10. de vita, & honest. clericorum. Ita similiter, & testes, alias quidquid acceperint pro falso, vel vero testimonio ferendo, benè, vel malè iudicando turpiter accipiunt, dict. cap. cum sane 14. q. 5. cap. non licet 11. q. 3. d. cap. 10. de vita, & honestate clericorum, l. 2. & 3. ff. de conditione obturpem causam. Tum etiam, quia cũ præcipuum iudicij fundamentum sit testiũ depositio, & iudiciũ hominis quatuor modis interrumpatur, videlicet timore, precio gratia, & odio, cap. quatuor 11. quæst. 3. merito testis, qui precio corruptus est, cum eius iudicium peruertatur, afferendo testimonio, tanquam suspectus repellitur, cum testis ab omni macula, & suspitione carere debeat, cap. 1. de consanguinitate, & affinitate, c. testimonium cum alijs hoc tit. cap. 1. de exceptionibus, vbi & latius agemus de illo nostri textus, versicul. *Et quicunque idoneæ, &c.* 2

Primo obstat textus difficilis in c. licet causam de probationibus, vbi testibus ab Ecclesia Rabanatensi productis ad probandam iurisdictionem, & dominium in Castro Ariali, fuit à Sindico Fabentinorum obiectum, quod corrupti 3

rupti testimonium exhibuerunt, & licet hæc exceptio probata fuisset, plenam fidem pro Ecclesia exhibent, nec obcorruptionem illam à testimonio repelluntur. Augetur que difficultas ex eo,quod exceptio illa,non solũ ante,sed etiam post sententiam admittitur,& preiudicium fert,d.cap.sicut, d. cap.licet hoc tit.dict.l.Diuus de re iudicata.Qua in difficultate omissa Felini interpretatione in d.cap. licet causam notabili 10.& glosæ ibidem verbo:*Ad strinxit*, verisimè dicendũ est, ideò eorum testimonium admitti,nec sententiam retractari,quia quãuis sindicus Fabentinorum plures testes produxisset, ad probandam exceptionem subornationis,tamen eorum dictis nulla,vel modica fides erat adhibenda cũ nonnulli damnatæ opinionis essent,alij vero sibi invicem contrariebantur, & cum sindicus Fabentinorum in probatione corruptionis defecisset, vti ex littera textus constat,ideò admittuntur,nam alias si probata esset repellerentur,notat Abbas in d.c.licet, nu.6.

Secundo obstat textus in cap.statutum 11.§.proferẽdo de rescriptis lib. 6.cap.si testes,§.venturis 4.quæst. 3.l. quoniam liberi,C.hoc tit.l.26.in fine, tit.16.part.3. in quibus iuribus constat posse testes proferendo testimonio precium recipere.Cui difficultati dicẽdum est,iura illa procedere in impensis,& sumptibus factis à testibus ipsis causa ferendi testimonium,quod mutuo compensari,ratio ipsa postulet,ne ex officio suo damnum sustineant, l. sed,etsi quis,ff. quemadmodum testamenta aperiantur,l.idemque 10.§.idẽ labeo,ff.mandati,l.si seruus 61.§.quod vero,ff.de furtis,cum multum interfit, an testis lucrum captet, vel damnum euitet,l.fin.C.de codicillis, Hostiensis in præsenti nu.2. Ioannes Andræas 1. Bald.2.Farin.vbi sup.§.7.n. 270. Don. in l.quoniam 12.C.hoc tit. 4

Tertiò obstat tex.in d.c.statutũ,§. insuper,vers.*Nisi forte*,de rescriptis libr.6.vbi iudicibus est permissum munera recipere hoc est,& sculentum,& poculentum,l.40.tit.14.lib. 2. ordin. quod expresse prohibet tex.in c.nõ licet 11.q.3.c.nulli 1.q.1.l.7.tit.17.lib. 4.ordin.ibi:*Ni viandas,ni otros bienes, ni cosas algunas,&c.* ergo si in d.§. insuper iudicibus id permittitur, multo melius testibus permitti debuit, cum in iure valeat argumentum de iudice ad testẽ,ex iuribus supra adductis.Sed dicendum est tex.in d.§.insuper procedere in iudice delegato,quo in casu pro labore poterit post finitum negotium munus,illud recipere,iuxta tex.in d.l. 40.tit.14.lib.2.ordin.constatq; ex illis verbis tex.ibi: *Despues que los debates fueron acabados*,notat Didacus Perez in d.l. 40.

Neque obstat tex.in l.labeo 3.§.1. in fi.ff.de arbitris,vbi iudex arbiter sordibus corruptus,compellitur sententiam dicere,omnino contrarium docet text.in l.9.§.sunt,& alij eiusdem tituli,nam multum differt,an iudex arbiter,vel testis sit corruptus,vt sic iudicet,vel testimonium ferat,an vero corruptus sit,vt tantum testificet,vel pronunciet:nam primo casu loquitur tex. in d.l.9.§.sunt,& alij,in secundo vero tex.in d.l.labeo,§.1.siquidem ibi forme testificandi, vel iudicandi non est præscripta;Ant.Fab.in rationali ad eũ dem textum. 6

Quartò obstat tex.in §.legatarijs,in stit.de testam.vbi legatarij, qui lucrũ ex hæreditate capiũt,nihilominus idonei testes reputantur.Cui dubio est verisimè dicendum,quod quanuis legatarius testis idoneus nõ sit in causa particulari,hoc est in legato ipso: attamẽ legitimus dicitur in vniuersali,hoc est in ipso testamento,præcipuè cum omnis suspicio cesset ex præsentia tabullarij,& cæterorum testium,quoad solẽnitatem desiderantur,latè Pichar. Misingerius. 7

Quinto obstat textus difficilis in c. 8 sicut 9.hoc tit.vbi sententia lata,in causa matrimoniali,non retractatur, etiã si testibus corruptis sit prolata : si tamen res integra non est, hoc est si alter coniugij secundas nuptias contraxerit.Cui dubio interpretationem Doctores reddunt, asserendo id procedere ex eo,quia cum solutum sit primũ matrimonium per iudicis sententiam , si aliud sit contractum tenet quemadmodum solutum ex causa iudicati repeti non potest,quanuis aliàs, sit indebitũ, l.1.ff.de conditione indebiti,& ita primam partem illius capitis accipiendã esse opinatur Cuiacius in posthumis, ibi & Hostiensis,sed illius textus decisio.ex nostri textus sententia indissolubilis redditur:siquidem sententia falsis testibus precio corruptis,lata nõ tenet l.diuus 37.de re iudicata,præcipuè in causa matrimoniali,in qua eius sententia non transit in rem iudicatam,c. lator,cap.consanguinei 11.de sentẽtia, & re iudicata,tum etiam quia sequeretur exinde posse aliquem vno,eodemque tempore plures vxores habere, contra capit. gaudemus, cum vulgatis de diuortijs.Quare verius dicendũ est perpetuo posse agere ad reuocationem sententiæ,si ex falsis testibus corruptis,sit prolata,siue res sit integra,siue non ex d.l.diuus de re iudicata,& ex rationibus supra adductis.Nec contrarium docet text.in d.c.licet 9. hoc tit. quia tam in prima,quam in secũda parte asserit,secundum matrimoniũ adulterinum fuisse,cum primum cõstaret. Et clarioris doctrinæ gratia,eius hypothesis,sic se habet:Si duo legitimè coniuncti,ex causa consanguinitatis separentur,si testes post diuortium affirment precio corruptos,falsum dixisse, tunc duo casus sunt distinguendi. Primus,quoties coniuges ad alia vota trã sierunt,in quo duplici pæna sunt puniendi testes,non solum propter falsitatem,& corruptionem,vt in l. eos 27. in principio,ff.ad l.Corneliam de falsis,verum etiam puniri debent propter adulterium,quod ob eorum causam fuit commissum ex secundis nuptijs constante primo matrimonio consumatis,neque ex eo potest deduci sententiam illam,ex falsis testibusvalere, imò potius constat reuocari posse ,cũ secundum matrimonium non teneat, & adulterinum sit,& falsi testes de omni damno teneantur , notat glosa ibi verbo:*Dederat*.Secundus est, quoties coniuges in eodem statu perseuerant: Nam quanuis in eodem secundo casu sententia:ita lata retractari debeat, tamen Pontifex asserit ad comprobandã testium corruptionem,vt coniuges restituantur,non sufficere,quod ipsimet testes,qui in causa diuortij deposuerũt affirment,corruptos depossuisse , sed an idonei testes ad probandam corruptionem desiderentur.Ratio est, quia testes illi semel precio corrupti, iterũ in nulla alia re idonei reputantur,iuxta textum in cap.testimonium hoc tit. Neque obstat id, quod supra retullimus,videlicet solutum ex causa iudicati non repeti,quia id prouenit ex præsumptione,quæ ex vi sententiæoritur, cum pro veritate habeatur, quæ præsumptio cesset in causa matrimoniali, ex dict.cap.lator de re iudicata,cum legitime coniuncti ex diuino præcepto, ab homine nequeant separari.Videri opportet,ea quæ inferius dicemus in cap.accepimus 4.de fideinstrumentorum.

Sexto aduersus nostrum textum verbo:*Fideles*,vbi notant omnes,quod 9 testes Catholici esse debent,& Christianæ Religionis sectatores:non vero infideles,vel Iudæi, cum id consentaneum rationi sit, vt qui Christi testimonio,& Ecclesiæ non credunt,digni fide non existimentur, & qui diuina dogmata contemnunt, humani testimonij pondus perdidisse noscant , vti constat ex capit. ipsa pietas in principio

pio 23.q.4.c.non potest, c. pagani 2. q.7. Obstare videtur textus in c. cõtra Christianos 13.c.in fideifauorẽ de hæreticis lib.6. In quibus iuribus constat testimonium Iudæorum contra Christianos, legitimum reputari. Huic difficultati dicendum est, id specialiter in dictis iuribus admissum esse, propter fidei favorem, ideoque ad consequẽtias trahi non debere, glosa magna,& Dominicus in d.cap.in fideifauorẽ in principio.

Septimo solutioni obstat tex.in l. quoniam in fin. C. de hæreticis. Vbi absque fideifauore hæreticorum testimonium in contractibus,& testamẽtis legitimum reputatur. Pro cuius difficultatis solutione, omissa glosæ interpretatione, ibi quam sequitur Felinus in c. Iudæi 21. hoc tit. nu. 3. Mascardus de probationib. concl. 644. num. 11. dum asserunt, Iudæorum testimonium in contractibus,& testamentis in iudicio admitti, quoniam nihil deponunt, sed rei dumtaxat gerendæ, interfunt,& interest, vt probationum copia non extinguatur, sed vt commertia liberè exerceantur. Verisime tamen dicendũ esse existimo ex nostri textus decisione, quod in fidelibus in iudicijs nullo modo sit danda fides, si deponunt de his rebus, de quibus in iudicio sit danda fides, siue in testamento, siue in contractibus. Nec contrarium docet tex. in d. l. quoniam in fin. quia tantum asserit, quod testimonia, eorum, hoc est, instrumenta inter eos celebrata, siue in contractibus, siue in testamentis admittantur propter vtilitatem necessarij vsus. Et ne probationum facultas extinguatur, ideòque in quacunque re in iudicijs ad testimonium non admittuntur, notat Bart. in dict. l. quoniam, C. de hæreticis, glosa in præsenti verbo: *Fideles*. E quanuis ab aliquibus, hæc sententia sit recepta, tamen veriorẽ esse existimo, quam refert Cuiac. in posthumis ad hunc text. dum asserit aliam fuisse Concilij mentem, videlicet in verbo illo: *Fideles*, idem esse ac si dixisset, quasi omni fide præstantes viros, authoritate,& ab omni exceptione maiori exclusos, vti in eodem Concilio patet in dict. cap. placuit 2. q. 4. ex quo textus noster deductus fuit.

Octauo contra nostrum textũ in verſ. *Nisi ieiunendum*, vbi notant omnes necessum esse, vt testes ieiunij deponant, hoc est, vt mane ante meridiem, scilicet absque,& potu, propter memoriæ,& sensus periculum, testimonium proferant. Obstabit dicere, quod tempus non priuat sensum, nec impedit contractus, nec iuramentum, nec actus iudiciales: dummodo fiant ante noctem, cap. consuluit de officio delegati ad finem, l. non timorem, C. de transactionibus. Qua in difficultate dicendum placet, quod verba nostri textus ibi: *Nisi ieiunus*, non proponuntur, ex ipsamet iuris necessitate, sed consilij tantũ causa cum honestum sit, vt testes ieiunij testimonium exhibeant, ideſt nullo ante cibo, potuque sumpto, cap. honestum 22. quæst. 5. Genesis cap. 6. cap. sacramenta de consecratione distinction. 1. cap. vt ieiunus de consecratione distinction. 5. siquidem saturitas nondiscernit, quid debeat, sicut ieiunus glosa verbo. *Epulata*, in authen. de nuptijs, §. iucundum. Tum etiam, quia ieiunij maiorem memoriam retinent, quã de causa in præsenti,& in cap. placuit 2. quæst. 4. ieiunij testes desiderantur propter honestatem, sed non ideò minus illis credendum est, si post potum, & cibum testimonium profferant, Baldus,& Felinus post glosam verbo. *Ieiunus*, in præsenti Farinacius de testibus, quæst. 57. num. 434. Mascardus de probationibus concl. 579. num. 1.

Ad textum in cap. in nomine Domini 2. cap. significauit 41. hoc tit. de testibus.

SVMMARIVM.

1 *Testium receptio contra non citatũ facta, est nulla.*

2 *Assignatur ratio.*

3 *Testes separatim secretè nulla parte præsente testificari debent.*

4 *Adulterium commiti non solet, sine mediatoribus, qui ad conciliandos animos adhibentur.*

Interpretatur textus in l. si postulauerit, §. quæstioni. ff. ad l. Iul. de adult.

5 *Illustratur tex. in cap. quoniam frequẽter, vt lite non contestata.*

6 *Interpretatur tex. in l. 2. C. de naufragijs libr. 11.*

7 *Expenditur tex. in clem. dispendiosam de iudic. Clemen. sæpe de verbor. significat.*

8 *Filij nati ex secundo matrimonio, legitimè celebrato. Ecclesia etiamsi primõ extet legitimi reputantur.*

Interpretantur text. in capit. perlatum 8. qui filij sint legitimi, cum alijs multis.

9 *Sententia legis ciuilis in Pontificia lege relata vim capit ab ipso Pontificio, nõ à Cesareo iure.*

Interpretatur tex. in cap. 2 de testib. versic. Lege noscendum est.

10 *Expenditur tex. in l. 2. §. quod de frumentaria, ff. ad municipal.*

CONCLVSIO.

TEstiũ receptio cõtra nõ citatũ facta est nulla. Consonat tex. in cap. in primis 2. quæst. 1. cap. tuæ, c. quoniam, vt lite non contestata, l. si quando 15. & authent. sed etsi quis, C. hoc tit. l. iudices 19. C. de fide instrumentorum, authen. de testibus, §. vltimo, l. in seruorum, §. vltimo in fine, ff. de pœnis, tractant Farin. in praxi criminali part. 2. tractatu de oppositione contra personas testium, quæst. 72. num. 13. Maranta de ordine iudiciorum part. 6. capit. de citatione a num. 26. Mascardus de probationibus concl. 431. & 682. Don. in l. si quando, C. de testibus a numer. 18. & seqq. idem lib. 23. commentarior. cap. 2. vbi Osu. littera A. vbi plura de citatione, refert Pich. in §. fin. instit. de pœna temere litigantium.

Ratio est, quia in vno quoq; articulo, in quo de interesse alicuius agitur is, cuius interst semper citari debet, d. cap. in primis 2. quæst. 1. cap. certe, c. omnia 3. quæst. 9. cap. 1. de causa possessionis, &c. clement. pastoralis, §. cæterum de re iudicata, aliàs iudiciũ nullius momẽti erit, Osu. vbi sup. vnde cũ testes in præiudicium, vel lucrũ vnius, seu alterius partis testificent, necesse est, vt ad eorum receptionem partes citentur, ne aliàs priuentur à facultate obijciendi contra eos iustas exceptiones, quas depositionis tempore opponi poterant, cap. ex parte 7. hoc tit. tum etiam, quia si non citato aduersario testes producerentur in fauorem producentis, censerẽtur producti, & in odiũ alterius, quod non debet admitti, cum testes debeant vtrique parti esse communes, cap. non sane 14. quæst. 5. dict. authent. de testibus, §. vltimo, quæ ratio cum etiam in ciuilibus causis procedat, multo fortius militabit in nostrĩ textus specie, vbi de criminali, & de Episcopi depositione agitur, iuxta text. in d. cap. in primis 2. q. 1. dict. l. in seruorum, §. vlt. in fin. ff. de pœnis, notant in præsenti Panormitan. num. 8. Felin. n. 9. Farin. plures referens, vbi supra d. q. 72. cap. 2. num. 81. 2

Primò obstabit dicere, testes separatim nullaque parte præsente secretè testificari debere, c. venerabilis 52. hoc tit. l. nullum 12. C. hoc tit. constat que etiam ex illo Danielis testimonio, c. 13. vers. 51. Ergo testes parte præsente non debent testificare, cùm tunc secretè non testificant, tum etiam, quia si parte præsente didicita testificata iurarent, pars iterũ alios cõtrarios testes produceret, d. auth. de testib. §. illud, er- 3

go rationi cõsentaneum videtur, vt testes secretè, & non præsente parte testimonium proferant. Verũ hac in difficultate omissa interpretatione Bernardi in præsenti verb. *Audite*, verissimè dicendum, partem præsentem esse debere in productione testium, & in iuramenti exhibitione propter rationem supra adductam, non tamen in ipsa iuramenti relatione, vel probatione ex rationibus in argumento adductis, itaque in primo sensu est interpretandus noster textus in vers. *Audire testes*, notant in præsenti Panormitanus, Baldus, & Speculator. Nec solutioni obstat tex. in dict. authen. de testibus, §. fin. ex quo desumpta est, authen. & si quis, C. hoc tit. ex quo constat, partem præsentem esse debere, & personaliter assistere, l. si ideò, §. vlt. ff. de euictionibus, & testium dicta audire, cap. fraternitatis, cum alijs hoc tit. nam dicendũ est, quod verba illa: *Audire testes iuuantes*, & audire attestationes, in prædictis juribus in eodem sensu accipi debẽt, hoc est post testium publicationes, non vero in tempore testificationis, in quo ineſt substantia causæ, notat Acursius in d. §. vltimo.

4 Secundò obstat text. in l. postulauerit, §. quæstioni, ff. ad legem Iuliam de adulterijs, ibi: *In quæstione seruorũ in adulterij causa, partes præsentes esse debent*, hoc est reus rea ve, & patroni eorum, seu defensores, qui oratores dicebantur, & causam defendendã susciperebãt, Rosinus lib. 9. antiquitatũ, Rom. c. 14. versic. *Penult.* ergo partes, & accusatores in ipsa testium depositione interesse debent. Sed in hac controuersia, omissa sententia Baldi ibi, dicendũ est, quod id speciali ratione in quæstione seruorum constitutum est, vt partes sint præsentes, ex illa l. Iulia de adulterijs, quod ideò fuit constitutum, quia huiusmodi crimen, non solet committi, sine mediatoribus, qui ad conciliandos animos adhibentur, & propter criminis atrocitatem à iuris regulis recedi-

tur, quorum dicta, absque alijs adminiculis idem non faciunt, cum magis tendant ad criminis inquisitionẽ, quã ad eius probationem, ideo que æconomi, & defensores præsentes esse debẽt in d. l. si postulauerit 27. §. quæstioni.

Tertio obstat tex. in c. quoniam frequenter, vt lite non contestata, vbi cõstat ad legitimam testium receptionem sufficere, quod post exhibita testimonia, aduersarius admoneatur, ergo non desideratur, vt tempore productionis, seu iuramenti, pars sit præsens. Huic autem difficultati ex eo satisfieri potest, quia licet regulariter, lite nondũ contestata, testes non possint recipi ex d. c. quoniam frequenter, nec etiã parte absente ex nostri textus decisione, tamen si testes senes, vel valetudinarij sint, vel de eorum timeatur absentia, ita vt probationis inopia causa perire possit, tunc testes, absque litis contestatione, & partiũ citatione admitti possunt, cum expediat ne probationum facultas coangustetur, l. curem 22. ff. de testibus, l. 1. C. de quæstionibus, c. fi. de testibus cogendis, vbi latius dicemus.

Quartò obstat tex. in l. 2. C. de naufragijs lib. 11. vbi vna tantũ parte præ- 5
sente in iudicio testes recipiuntur. Cuius text. difficultati dicendum est, illius decisionem singulari nitũ ratione, procedit enim in causis nauticorum, in quibus speciali ratione id concessum est; aiunt namque ibi Impp. naucularios dum publicas species vehunt naufragij casum non præstare, si modo illum coram Præside Prouinciæ intra annum cõtestentur ex constitutione primeua: nã postea nouiori cõstitutioni fuit cautũ, vt intra biennium possent, vt in l. vltim. eiusdem tit. sunt autẽ in huiusmodi causis requirẽda duorum, aut triũ nautarum testimonia, vel aliorum, si hæc deficiant, quod expediri potest vna tantum parte præsente, absque alterius citatione cum in his controuersijs, iuris ordo seruari non debeat, siquidem huiusmodi causæ leuato velo, &

sine

ſine vllo ſtrepitu, aut figura iudicij terminandæ ſunt, dict.l. penul. Hieronimus Magius lib.2.Miſcellanearum, c. 13.& Cuiac.in dictis iuribus.

7 Quinto ſolutioni obſtat textus in Clemen.diſpendioſam de iudicijs, Clement.ſæpe de verborum ſignificatione, in quibus iuribus conſtat, quod etſi in cauſis ibi traditis iuris ordo, non ſeruetur,& ſine figura, aut ſtrepitu iudicij procedatur, requiritur, tamen partium citatio,& earum præſentia, ad teſtium receptionem. Cuius ſcrupuli facilis erit ſolutio: nam licèt in cauſis in prædictis Clementis conſtitutionibus, requiratur partium citatio,& præſentia, etiam ſi omittatur iudicij figura, id tamen non idem in naufragijs procedere debet, in quibus propter cauſas ſupra adductas, partium præſentia non deſideratur, quod ſingulari ratione admiſſum,& receptum fuit, ſiquidem ſi propter naufragium probationes deficerent, comprobari id non poſſet, & in iuſtè nauicularij oprimerẽtur, quod non erat ferendum, iuxta regulã tex.in d.l.1.C.hoc tit.

8 Sextò obſtat tex.in c.Perlatum 8. qui filij ſint legitimi, in cuius ſpecie diuortij ſententia lata fuit auditis tantũ mulieris allegationibus, viro autem abſente,& tamen prædicta ſententia in illa ſpecie ſufficit, vt proles ab eadem muliere, ex alio viro ſuſcepta legitima habeatur: ergo vnius tantum partis præſentia ſufficit, vt teſtes ritè producantur,& iudicij acta ſubſiſtant. Verũ huic difficultati ex eo fit ſatis, quoniã ibi ſententia diuortij lata fuit propter abſentiam mariti diuturnam, & licet nullius momenti extitiſſet, quia verè mortuus non erat, iuxta tex.in c.in præſentia de ſponſalibus, c. Dominus de ſecundis nuptijs, Gutierrez lib.2.practicarum, q.7.& 8. valuit tamen ſententia ad eum finem,& effectum, vt filij ex ſecundis nuptijs progeniti legitimi fuiſſent, ſiquidem ſecundum matrimoniũ contractum fuit intercedente Eccleſiæ comprobatione, quod ſufficit ad prolis legitimationem, cap. 2. c. quod nobis, qui filij ſint legitimi, ideoque in ſententia diuortij ordo fuit ſeruatus, ſi quidem maritus abſens erat,& fraudã dæ mulieris cauſa contumax reputabatur, quo in caſu ſufficit, vt in domo ipſius citatio fiat, l.atque aliter, verſic. *Et ſi forte*, ff.quod vi, aut clam, c.cauſam quæ de dolo,& contumacia. Ita etiam eſt interpretandus tex.in cap.tuam 3. de ordine cogn.c.cauſamquæ, qui filij ſint legitimi, c.dudum 22.de election. c.cum olim 12.de re iudicata, c.quoniã §.porro, vt lite non conteſtata, Clemẽtina ſæpe de verbor.ſignificat.

Septimò aduerſus noſtrum tex.in verſ. *Lege noſcendum eſt cõſtitutionis nouellæ, &c.* Ex quibus verbis denotare Põtificem videtur, adeò ex lege ciuili neceſſarium eſſe citationem, vt ea deficiente, actus ſit nullus, ex d.l. ſi quãdo, hoc tit.vbi latè Donel.obſtabit dicere, quod illius, authenticæ, & legum authoritas ſufficiens non videtur, cum in foro Eccleſiaſtico, non admittatur, iuxta tex.in c.Eccleſiæ Sanctæ Mariæ de conſtitutionibus, c.fi.de rebus Eccleſiæ. Cui dubio dicendum eſt, nouum nõ eſſe, nec inſolens, vt Pontificij iuris conditores in cauſarum deciſionibus, reſponſio à iure ciuili petitis vtantur, nã tunc non ex vi legis, ſed ex vi iuris Pontificij authoritatem ſumunt, iuxta tex. in c.1.& 2.de noui operis nunciatione, & ita eſt interpretandus tex.in c.in cauſis 15.c.cum à nobis 28.infra hoc tit.c. 2.de alienatione iudicij, c.1.de iuramẽto calumniæ, c.1.c.paſtoralis de cauſa poſſeſsionis,& proprietatis, c.ſi diligẽti de foro competenti, c. 2.de conceſſione præbendæ, c.tuam de pœnis. 9

Octauo obſtat tex.in l.2.§.quod de frumentaria, ff.de adminiſtratione rerum ad ciuitatem pertinentium, in cuius ſpecie dententia contra abſentem, & non citatum tenet. Cui difficultati 10

reſ-

respondendum est, textum illum tantum affirmare sententiam contra absentem prolatam valere, sed non exin de colligitur, non fuisse prius citatum, imò potius citationem omnino interuenisse præsumitur, iuxta textum in l. de vno quoque de re iudicata, & ita est etiam interpretandus textus in c. cũ olim de re iudicata. Plura testium receptione, absque citatione retullimus, supra in cap. 1. & sequentibus, vt litè nõ contestata, vbi quæ hic deficiunt, peti possunt.

Ad textum in cap. quoniam 3. hoc tit.

DE materia huius capitis agemus in cap. veniens 10. infra hoc tit.

Ad textum in cap. in omni negotio 4. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum.*
2 *Ratio assignatur.*
3 *Correctio fraterna fieri debet hortando, reprehendendo, vel rogando.*
Quot testes in illo extraordinario iudicio correctionis fraternæ desiderentur ibi exponitur.
4 *Intelligitur tex. in cap. 4. de testib. vers ic.* In omni negocio.
5 *Duorum testium numerus potiùs, quã alius, in iure fuit designatus, quia ex illis brebius, & facilius veritas reperiri, & experiri potest.*
6 *Interpretatur illa Matthæi authoritas in cap. 18.* In ore duorum, vel trium, quæ tantũ minorem numerũ testium, quàm duo improbat, maiorẽ verò non reprobat.
7 *Expenditur tex. in cap. cum esses de testament.*
8 *Illustratur tex. in l. testium 14. C. de testib.*
9 *Episcopi olim condemnari non poterãt quam si septuaginta, & duo testes interuenissent.*

Interpretatur tex. in cap. 1. de appellat.

CONCLVSIO.

I*N ore duorum, vel triũ stat omne verbum.* Idem deducitur Deuther. c. 17. & 19. Matthæi c. 18. vers. 16. Ioannes, c. 8. vers. 17. c. veniens 10. c. super eo 22. c. licet vniuersis 23. c. cum à nobis hoc tit. c. si testes, §. item numerus 4. q. 3. c. fi. 35. q. 6. l. vbi numerus, ff. de testibus, l. 3. C. de naufragijs lib. 11. illustrant Couarr. in c. cum esses de testamentis, Mascar. lib. 2. de probation. q. 5. n. 117. & conol. 451. Petrus Magdalenus in tract. de numero testium, c. 1. n. 1. Farin. tract. de testib. q. 63. c. 5. Osu. ad Donel. lib. 24. c. 19. & lib. 25. c. 15. D. Balboa in c. 2. de probation. conclus. 4. argumenti n. 47. & seqq. Don. in l. iuris iurandi 9. C. eodem, Moria in emporeo tit. 2. quæst. 3. num. 10. E

Ratio est, quia cum in iudicio actor affirmet, reus verò neget, & plus nõ sit credendum vni, quàm alteri, ideo cum de illis, aut de illorum iure certademõ stratio haberi non possit ex qua iudex recte possit iudicare meritò iusta, & probabilis certitudo desideratur, quæ in multorum testimonio cõsistit, quæ multitudo non plurium, quàm in duorum, vel trium testium numero consistit, cum pluralis locutio duorum numero sit contenta, d. l. vbi numerus, d. c. si testes, §. item, & numerus, notat Simancas de Catholicis institutionibus, tit. 64. num. 31. Don. ad titulum de testibus, fol. mihi 440. 2

Primò obstabit dicere, quod si ratio supra adducta vera esset, sequeretur, quod præter actorem, & reũ duo testes necessariò requirerentur, sed sic est, quod vnus tantum sufficit, vt constat ex prima nostri textus parte: ergo duo, vel tres testes adhiberi non est necessè. 3

cessè. Augeturque difficultas ex eo, quod nec principalis persona in vnicum testem admitti debet, l. nullus, C. hoc tit. l. omnibus 10. C. eodem, & inferius dicemus in cap. licet vniuersis 23. hoc tit. ergo ex ratione supra adducta constat in prima nostri textus parte probabilem iudicij certitudinē vnico testimonio fieri posse. Verùm his difficultatibus dicendum est, quod lege Euangelica Matthæi cap. 18. præceptum fraternæ correctionis fuit datū, vt fideles secretè corrigantur, cuius formula refertur in cap. si pecauerit 2. quæst. 1. quæ admonitio fieri debet, vel hortando, reprehendēdo, vel rogando vt proximus ad meliorem frugem reuertatur, etsi transgressor peccati fuerit, & audire noluerit, vnus, aut duo adhibendi sunt testes, & si id nō sufficiat, Ecclesiæ dicendum est, vti latè disputat Morla vbi supra, D Thom. 2. 2. q. 33. art. 2. & 6. Quare hoc suppositō, distinguenda sunt iudicia ordinaria, & extraordinaria correctionis fraternæ lege Euangelica inductæ: nam in ordinarijs duo testes extranei desiderantur, in hoc extraordinario sufficit vnū adhiberi, quia in hoc iudicio is, qui peccatorem admonuit, accusatoris, vel actoris vicem in iudicio non fungitur, nec de crimine testificatur, sed de admonitione tantum, & cum ipse nullū sibi commodum spectet, sed de proximi emendatione solicitasset, meritò idoneus testis existimatur, & causa talis probata dicitur, vti animaduertit Cuiac. in posthumis ad nostrum textum.

4 Secundò contra solutionem obstant verba nostri textus in versic. *In omni negotio*, & c. Ex quibus verbis cōstat, non tantum in fraterna correctione, sed generaliter in omni negotio, & controuersia solam principalē personam in testem admitti, etiā si actor sit, dummodo cum eo alius adhibeatur. Augeturq; difficultas ex eo, quod verbum negotium litem, & controuersiam significat, cap. 2. de iudicijs, c. forus de verborum signific. Quibus difficultatibus, vt satisfacias dicendum est, quod verbum illud. *In omni negotio*, ad solam quæstionem denunciationis Euangelicæ debet referri. Primò, quia in confirmationem huius sententiæ, vtitur Pontifex authoritate illa Euangelica Matthæi, cap. 18. quæ de correctione fraterna tantum est accipiēda. Secundò constat ex textu in cap. 2. de consanguinitate, & affinitate in 4. collectione, & eius integra relata ab Anton. August. in prædicta 4. collectione, & à Cuiac. in posthumis ad nostrū textum.

5 Tertiò obstabit dicere, nam si testes in iudicio desiderentur, vt probabilius veritas appareat, videtur ad eam rem non sufficere duo testes, nam duo sæpe falsò deponunt, vti constat ex 3. Regum cap. 21. ideoque in testamento scripto septem testes desiderantur, §. sed cum paulatim, instit. de testamētis, l. hac consultissimè, C. qui testamēta facere possunt, Osu. ad Don. lib. 6. c. 7. littera F. & in donatione causa mortis, & in diuortio, Osu. plures alios referens vbi supra. Cui difficultati respōderi debet, quod numerus ille duorū, vel trium testium accōmodatissimus est, non quia infalibile sit duos testes verum esse dicturosimo potius contrarium apparet, ex d. lib. 3. Regum c. 21. nec etiam, quod ex ampliori nō sit magis secura probatio, sed potius ex eo, quod numerus ille facilis sit inuentus in omni negotio, cùm ex duorum testimonio veritas manifestari soleat.

6 Quartò solutioni obstabit dicere, quod ea diuina lege inspecta, lege humana ampliari non posset numerus testium, & tamen contrarium videmus in testamentis, in donationibus causa mortis, in diuortijs, l. nullum 9. ff. de diuortijs, & in purgatione Episcopi, cap. omnibus in fine 11. quæst. 3. & in præs-

præsbyteri, aut diaconi, c. si legitimi 31.q.5.c. placuit, §.hæc 15.q.3.& in l. fin. C. si certum petatur, l. scripturas, C. quipotiores, & alios plures casus, refert Speculator ad tit. de testibus, §. restituat in principio. Cuius difficultatis nodus dissoluitur ex eo, quia diuina lex non ostendit velle interdicere probationem, neque coāgustare, illam cōtra rationem textus in cap. fin. de testibus cogendis, sed tantum asserit illam probationem reijciendam omnino esse, quæ minori numero, quam duorū testium expeditur, Couarr. in dict. cap. cum esses de testamentis, num. 3.

7 Quintò solutioni obstat textus in dict. cap. cum esses de testamentis, vbi constat consuetudinem Ostiensis Ecclesiæ improbari, cum septem, vel quinque testes exigat, quasi alienam à diuina lege, quæ in ore duorum, vel trium stare omne verbum affirmat: ergo illa diuina lex, non tantum adhiberi prohibuit minorem numerum, sed etiam ampliorem coarctauit. Cui dubio respondendum est, quod in dict. cap. cum esses forma præscribitur, quæ seruari debet in testamentis in foro Ecclesiastico, & seculari in Prouincijs Romano Pontifici, quoad temporalia subiectis, quæ forma in testamentis contra Cæsaream legem fuit admissa, vt testamētum coram parrocho, & duobus testibus confectum valeat, quæ constitutio comprobatur sacræ Scripturæ testimonio, & ideò non improbatur cōsuetudo illa, quæ plures testes exigebat ex eo, quod diuinæ legi contraria sit, sed potiùs, quia tendit contra generalem Ecclesiæ consuetudinem, quæ diuina autoritate fauente iubet in foro Ecclesiastico prædictam solemnitatem sufficere, Couarr. vbi supra Faquineus libro 6. controuersiarum, capit. 47. Alciatus in cap. nouit de iudicijs numero 47.

8 Sextò obstat textus in l. testiū 14. C. hoc titulo, cui consonat tex. in l. 28. & 32. tit. 16. part. 3. vbi constat non aliter solutionē idoneū probari posse, quā si quinquè testes adhibeantur quorum decisio difficilior redditur ex eo, quia receptum est, duos testes contra instrumentum deponentes potiores instrumento esse, vti inferius dicemus in c. cū Ioannes de fide instrumentorum, deinde nam si ad probandam obligationem duo testes sufficerent, d. l. vbi numerus, l. vlt. ff. si certum petatur, eosdem adhiberi posse ad probandam debiti solutionem rationi consentaneum esset, cum promptiores debeamus esse ad liberationem, quàm ad obligationem, l. Arrianus 47. ff. de actionibus, & obligationibus. Sed huic dubio responderi debet ad probationem solutionis necessario quinque testes desiderari, non tamen perpetuò, sed in illorum iurium specie tantum, cùm scilicet quis dumtaxat debitum in ipso solo instrumento voluit comprehendere: nam tunc duorum testium numerus non sufficit, sed quinque desiderantur, propter illam præsumptionem, quæ cōtra debitorem stat, cum non debitum, seu solutionem ipsam in ipso instrumento comprehendi promisserit, & verosimile est, quod si solutionem fecisset, aut instrumentum repeteret, ne denuò pecunia exigeretur, aut solutionis Apocham reciperet, per quam instrumēti fidem conuelleret, quod cū omissum fuerit, solutio facta nō præsumitur, Donel. in d. l. Testium 14. C. hoc tit. Farin. d. tract. de testib. cap. 5. num. 246.

Septimò obstat tex. in c. Præsul, c. nullum 2. q. 5. Quibus cauetur Episcopū, nō aliter damnandum, quā per testimonium 72. testium, Cardinalē per 64. Diaconum per 27. Subdiaconum, lectorem, & similes per 7. quæ decreta confirmata sunt in constitutionibus Caroli Magni teste Cuiac. lib. 17. obseruat. c. 9. ergo ad condemnationem, non sufficit numerus duorum, aut triū testiū. Augeturq; difficultas ex eo, quod

9

in

in c. 1. eiusdem quæstionis in causis criminalibus numerus duorum, vel triũ testium sufficit. In qua difficultate, omissa interpretatione Graciani dict. cap. nullus, versicul. *Sed hoc*, quam sequitur Farinacius in dict. cap. 5. num. 244. verisimè est dicendum, decreta illa olim in vsu extetisse, vt sic non aliter Episcopi, Cardinales, & similes ab ordine remoueri possent, cum id expediret, vt huiusmodi conditionis homines non facile damnarentur, quod omne ex nostri textus decisione, & similibus, posteà desijt obseruari, cùm Prælatorum causæ etiam grauiores, duorum aut trium testium numero, iam hodie discuti possint, Iulius Clarus in practica criminali, §. fin. quæst. 66. versic. *Debet etiam scire*, Cenedus collectanea 22. ad decretum in dict. cap. Præsul.

Octauò obstat textus in cap. 1. de
10 appellationibus, vbi ad hoc quod noua ta post appellationem rescindãtur, nõ sufficit numerus duorum testium, sed simul cum illis fama loci desideratur. In quo dubio omissa Alexandri, & Panormitani sententia ibidem, verisimè dicẽdũ esse existimo, quod ideo ibi loci fama simul cum testibus desideràtur, quia testes illi non integrè concludunt nouata: ita post appellationẽ fuisse facta, & cùm adhuc causa illa dubia remaneret, iusta de causa ad maiorem eius expositionem, & declarationẽ loci fama requiritur, vti inferius in eodẽ capite dicemus, & plura de nostri textus sententia agemus infra in cap. cum Ioannes de fide instrumentorum.

Ad textum in cap. insuper 6. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus, & Clerici, qui Ecclesiæ causam non procurant, testificari possunt in ea.*

2 *Singuli de vniuersitate testificari possunt in causa vniuersitatis.*

3 *Expenditur text. in cap. tuis quæstionibus 39. de testibus, vers.* In causis proprijs procedere, &c.

4 *Testes domestici idonei testes non reputantur.*

5 *Testes de vniuersitate in eius causa, & si à testimonio non repellantur, tamen idonei, & omni exceptione maiores nõ dicuntur.*

6 *Expenditur text. in cap. veniens 38. de testibus.*

7 *Interpretatur textus in cap. etsi Christus, vers.* Præsenti gratia indulgemus, *de iure iurando.*

8 *Procurator in eadem causa legitimus testis non dicitur.*

Expenditur text. in cap. insuper, in eius summa, & in vers. Dummodò, *de testibus.*

9 *Interpretatur textus in cap. 2. de donation. cap. edoceri de rescrip.*

10 *Illustratur text. in cap. super prudentia 1. versic.* Cæterum, *14. quæst. 2. textus in l. feriæ 18. §. decreuerunt, ff. de iure fisci.*

11 *Testes singuli de vniuersitate in causis criminalibus, tanquam suspecti repelluntur intellige vt sup. n. 5.*

12 *Expenditur text. in cap. tertio loco de probat. cap. 2. de postulando.*

CONCLVSIO.

P *Rælatus, & Clerici, qui Ecclesiæ causam non procurãt testificari possunt in ea.* 1 Iusta textum in cap. cum in cunctis 12. cap. tuis quæstionibus 39. cap. nnper 51. hoc nostro titulo, cap. vlt. eodem tit. lib. 6. cap. tertio loco 5. de probationibus, cap. 1. 14. quæst. 2. cap. ratio nulla de præbendis, cap. Episcopus, §. qui manumittitur, 1. 2. quæst. 2 l. in tantum, §. vniuersitatis, ff. de rerum diuisione, l. sed etsi hac, §. qui manumittitur, ff. de in ius vocando, l. 18. tit. 16. part. 3. defendunt Menochius

chius de arbitrarijs lib. 2. caſu 116. Maſcardus de probationibus concluſ. 295. & 366. 318. 1358. & 1416. Couarr. in practicis, cap. 18. num. 4. Rebuf. de reprobatione teſtium, num. 571. Thom. Sanchez in præcepta decalogi tom. 2. lib. 6. cap. 13. num. 102. Caldas Pereira de emption. & vendition. cap. 21. numer. 16. Farin. in praxi criminali, quæſtion. 60. num. 450. Socin. regul. 519. Menchaca lib. 2. controuerſiar. capit. 33. Don. in l. omnibus, C. hoc tit. idem lib. 15. cap. 2. Oſual. ad eundem dict. libro 25. cap. 10. littera D. Balboa in dicto cap. 3. loco de probationibus.

Ratio eſt, quia ſinguli de vniuerſitate teſtificari poſſunt in cauſa ipſius
2 vniuerſitatis, dict. cap. tertio loco de probationibus, & ratio rationis eſt, quia tunc non agitur de re ſingulorū, ſed vniuerſitatis tantùm: nam ea, quæ vniuerſitatis ſunt, non ſunt ſingulorū, dict. l. in tantum, §. vniuerſitatis, ff. de rerum diuiſione, nam quæ diuerſitati debetur, ſingulis non debetur, l. ſicuti, §. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſitatis, meritò cum Prælati in cauſa propria, non cenſeantur iurare, & edictum de teſtibus prohibitorium ſit, l. 1. §. primo reſponſo, hoc tit. & cum ſpecialiter ſingu
1 li de vniuerſitate, non ſint prohibiti in ſtè in cauſa vniuerſitatis admittuntur, gloſ. 3. in cap. 1. de teſtibus, Menochius lib. 1. de arbitrarijs, quæſt. 27. Maſcardus conel. 310. num. 4. Farin. 2. tom. tit. 6. quæſt. 53. Duarenus ad titulum de teſtibus, cap. primo.

Primò obſtat textus in c. tuis quæſ tionibus 39. hoc tit. vbi cauſa vniuerſi-
3 tatis Eccleſiæ, ſeu Monaſterij cenſetur propria ſingulorum vniuerſitatis, cum ex quacumque Eccleſiæ cauſa cō modum, vel incommodū ad illos pertineat, l. 1. §. dies, verſ. *In propria cauſa*, ff. quando appellandum ſit, cap. viduū, verſic. *Palam*, 2. quæſt. 6. & cum nemo in propria cauſa teſtis idoneus ſit, l. nullus, ff. de teſtib. l. omnibus, C. eod. dicēdū videtur ſingulos de vniuerſitate in cauſa vniuerſitatis, tāquā in proprie nō eſſe admittēdos. In qua difficultate aſſerendū eſt, quod vt ſupra dixim us, cauſa vniuerſitatis, non eſt propria ſingulorum, neque obſtant verba textus in dicto cap. tuis quæſtionibus ibi: *In cauſis proprijs producere, &c.* Quia non debent intelligi, ita vt propriè cauſæ illæ Monachorum appellentur, prout ſingulis ſunt, ſed ſingulorum, prout vniuerſi ſunt, ad quos, tanquam ad vniuerſos tantum commodum ſpectat, quā de cauſa à teſtimonio illo non repellū tur, quemadmodum legatarius, non repellitur in cauſa vniuerſali ipſius teſtamenti, quanuis ex teſtamento commodum percipiat, §. legatarij, inſtit. de teſtamentis. Neque ſolutioni obſtat text. in l. fin. ff. hoc tit. cap. quoties 5. hoc eodem titulo, vbi teſtis, non dicitur legitimus, qui commodum ex cauſa expectat: quia iura illa procedunt, cum cōmodum directè pertinet in particulari ad ſingulos teſtes, text. verò noſter loquitur, quando commodum, vel damnum directè reſpicit ad ipſam Eccleſiam, vel vniuerſitatem, cuius nomine actum eſt (licet per accidens iure ſecūdario ad ſingulos de vniuerſitate commodum redundet) quo in caſu, in cauſa ipſius vniuerſitatis, non repelluntur ex iuribus, & rationibus ſupra adductis.

Secundo obſtat tex. in l. penult. ff. 4
hoc tit. l. 3. C. eodem, cap. in litteris 24. hoc noſtro titul. vbi familiares teſtes, quaſi minus idonei ad teſtimoniū non admittuntur, ſed ſingulares clerici domeſtici, & familiares ipſius Eccleſiæ, vel vniuerſitatis appellantur, cùm ſint de eadem domo, & familia, cap. 1. 14. quæſt. 2. ergo in cauſa Eccleſiæ admitti, non debent. Quod argumentum ex eo diſſoluitur, quia iura ſupra adducta procedunt in teſtibus domeſticis, quibus ratione patriæ, vel dominicæ poteſtatis imperari poteſt, vt teſtimonium dicant: ſecus verò eſt dicendum in il-

lis,qui non dominicæ poteſtatis,ſed lato modo domeſtici appellantur, quales ſunt monachi,vel Canonici,de quibus noſter textus loquitur,notat gloſ. in dict.cap.1.14.quæſt.2.Amonius Gabriel in tit.de teſtibus concl.10.numero 2.

5 Tertiò obſtabit dicere, quod adhuc clerici,vel Monachi cenſentur habere aliquam affectionem,propter intereſſe,quod eis iure ſecundario perventurum eſt,quare admittendos non eſſe ratio ipſa poſtulat. Sed huic ſcrupulo dicendum eſt,quod id non ſufficit,vt a teſtimonio repellantur, ſiquidem illa leuis ſuſpitio, per iuramentum teſtis auferatur, cum veriſimile non ſit, ſingulos de vniuerſitate per iuros eſſe, propter vniuerſitatis iura, ſiquidem id,quod commune eſt, facile contemnitur l. 2. C. quando, & quibus quarta pars lib.10.nam licet illa ſuſpitio ſit ſufficiens,vt teſtes illi nõ ſint omni exceptione maiores, non tamen ſufficit,vt a teſtimonio reppellantur,cum aliud ſit quærere, an ſinguli de vniuerſitate in cauſa vniuerſitatis admittantur in teſtes, an vero idonei dicantur,& omni exceptione maiores, D.Balboa in dict.cap.5.de probationibus num.24.

6 Quartò obſtat textus in capit. veniens 38.hoc titul.vbi Canonicis datur facultas teſtificandi in cauſa electionis,& aſsignatur ratio:quia geſta in capitulo per alios,quam per Canonicos probari non poſſunt: ergo à contrario ſenſu,alijs teſtibus exiſtentibus,Canonici in cauſis Eccleſiæ admitti non debent. Cui dubio reſponderi debet, quod Pontifex ibi non adducit eam rationem ad excuſſandum teſtimonium canonicorum in cauſa Eccleſiæ,ſiquidem ibi canonici, teſtes non erant in cauſa Eccleſiæ,ſed in cauſa electionis inter duos contendentes ſuper decanatu,tendit ergo ea ratio ad hoc, quod abſolutio ad cautelam concedatur Canonicis excommunicatis,vt poſſent eſſe teſtes,iuxta textum in capit. decernimus de ſententia excommunicationis libr.6.Anton.Gabriel tit. de teſtibus,concluſione 18. Couarruuias in capit.alma mater 1.part.§.7.numero 7.

Quintò obſtat textus in capit.etſi Chriſtus de iure iurando, vbi ſinguli de vniuerſitate Eccleſiæ, ſeu capituli legitimi teſtes non reputantur,ſiquidem in verſiculo illo ibi: *Præſenti pagina indulgemus,&c.* Conſtat aliter indulgeri non poſſe, vt Monachi in cauſa ſuæ Eccleſiæ teſtificarent, niſi alijs teſtibus deficientibus : ergo ſi ex indulgentia id permittitur, malè in præſenti a iure communi conſtituitur. Cui dubio reſpondendum eſt,verbum illud,de quo in dicto cap. etſi Chriſtus,non ſignificare aliquam nouam gratiam,ſeu conceſsionem,ſed tantùm libitum conſenſum,ſeu complacentiam demonſtrare, quaſi ſenſus ſit.*Indulgemus*, ideſt facilè conſentimus,notat Auguſtinus Barboſsa in collectaneis ad textum in dicto capit. etſi Chriſtus num.6.D.Balboa in dict.cap. tertio loco,num.33. 7

Sextò aduerſus noſtrum textum in verſicul.*Quorum teſtimonium*, &c. vbi notant omnes, quod Religioſsus Procurator conſtitutus ad teſtimonium non admittitur, l. final, hoc titul.capit.vltimo,eodem titul.lib.ſeptimo, ſiquidem procurator ad defendendum conſtitutus propter cauſæ victoriam,& affectionem præſumitur ſuſpectus,obſtabit dicere, quod contrarium eſt deciſſum in ſumma noſtri textus in verſicul.*Idem Priori, &c.* ex cuius ſumma manifeſtè conſtat Prælatum ad teſtimonium admitti in cauſa ſuæ Eccleſiæ, & tamen cPrælatus ſemper procurator ſuæ Eccleſiæ dicitur,iuxta textum in capit.2.de donationibus,capit. Edoceri 21.in fine, de reſcriptis: ergo vel prima,vel ſe- 8

cunda

cunda noſtri textus pars ſuſtineri non poteſt. Sed huic conſiderationi reſpondendum eſt, quod aut ipſe ſolus Prælatus procuratorem conſtituit, abſque aprobatione ſuæ communitatis prodefenſione rei ſuæ Eccleſiæ debitæ, aut procuratorem conſtituit ſimul cum conſenſu communitatis, in primo caſu nullo modo ad teſtimonium admittitur, & ita obtinet textus noſter in verſ. *Dummodo*, quia tunc tãquam principalis actor, & procurator reputatur, & ita inhabilis ad teſtimonium redditur, iuxta textum in dict. capit. final hoc titul. lib. 6. l. final, ff. eodem, ſecundo vero caſu recte admittitur ſicuti alius quilibet de communitate: nam tunc Superior, ſicut alius quilibet particularis de communitate reputatur, & ita obtinet ſumma, & prima noſtri textus pars. Nec prædictis 9 obſtat textus in dict. capit. 2. de donationibus, capit. Edoceri de reſcriptis, Quia iura illa nõ debẽt intelligide proprio procuratore, de quo textus noſter in ſecunda parte loquitur, ſed tantum loquuntur in procuratoribus, hoc eſt in Prælatis, qui procuratores appellantur, vtres Eccleſiæ detrimentum non patiantur, inter quos plurima eſt differentia.

Neque obſtat textus in capit. ſu- 10 per prudentia 1. 4. quæſtion. 2. verſiculo. *Cæterum*, ex quo conſtat, potiſsimum aſſumendos eſſe teſtes illos, qui negotia tractauerunt: ergo & procuratores admitti debent, cùm melius cauſam agnoſcant, quia textus ille non debet intelligi de tractu aduocati, vel procuratoris, de quibus in præſenti, & in dict. l. finali, ſed de tractu capitularium, ſeu fratruum electorum eiuſdem Eccleſiæ, de quo tractu rectè, & magis propriè ab illis teſtimonium exigitur, cum magis inſtructi, & informati ſint, dict. capit. tertio loco de probationibus.

Neque etiam obſtat textus in l. defferre 18. §. decreuerunt, ff. de iure fiſci, vbi procurator in eadem cauſa interrogatur, quia textus ille non loquitur de interrogatione facienda procuratori, tanquam teſti, ſed tanquam parti: nam quemadmodum pars, ita etiam eius procurator, ſi mandatum ad id retineat interrogari poteſt, cap. 2. de confeſsis, lib. 6. l. non ſolum in principio, ff. de procuratoribus, gloſſa verbo. *Interrogari*, ibidem.

Octauo obſtat textus in cap. ſu- 11
per prudentia 1. quæſtion. 2. iuncto verſiculo. *Sed diſtinctio*, in exordio ipſius quæſtionis, ex quo conſtat, quod ſinguli de vniuerſitate, non admittuntur ad teſtimonium in cauſis ipſius vniuerſitatis. Cui difficultati dicendum eſt, textum illum limitari in criminalibus cauſis, in quibus ſinguli de vniuerſitate ſuſpecti, & inhabiles reputantur. Ratio eſt, quia in criminalibus requiruntur teſtes; & probationes dilucidæ, iuxta regulam textum in l. final, C. de probationibus, Abbas in præſenti numero 3. Felinus 4. Rebuffus de reprobatione teſtium, numero 582.

Nonò ſolutioni obſtat textus in 12
capit. tertio loco de probationibus, vbi ſinguli de vniuerſitate ſunt admiſſi ad teſtimonium in falſitate inſtrumenti oblati. Cui dubio reſponderi debet, quod ibi non tractatur principaliter de cauſa criminali, ſed ſolum de ciuili, nempè vtrum alienatio rei fuerit facta per capitulum, licèt conſequenter ex illorum depoſitione falſitas inſtrumenti arguatur. Neque obſtabit textus in capit. 2. de poſtulando in illis verbis: *Abbate nihilominus imperante, &c.* Ex quibus verbis cum præcedentibus iunctis conſtat, religioſũ in quacunque cauſa teſtimonium dicere non poſſe, ſine licentia ſui ſuperioris, quia id non obſtat, cum ita obſeruetur ex eo, quod religioſi nullam voluntatem habere præſumitur, niſi

ſuperioris authoritas intercedat, cap. Monachi 2.16.quæſtion.1. cap. Religioſus 27.de electione lib.6.etiam deficiente ſuperioris licentia, voluntas Religioſi deficere videatur, & ideò abſque eius licentia teſtimonium in iudicio proferre nequeunt.

Ad textum in cap. ex parte 7.hoc tit.

DE materia huius textus plura agemus in cap.primo de exceptionibus.

Ad teſtium in cap.ſi qui teſtium 8. hoc tit.

DE hoc capite latè diſputabimus ad titulum de teſtibus cogendis.

Ad textum in cap. ſicut 9. hoc titul.

SVMMARIVM.

1 *Teſtibus contrarium illius, quod antea dixerant, non eſt credendum.*
2 *Aſſignatur ratio.*
3 *Teſtes contraria deponentes, tanquam per iuri punirí debent.*
Interpretatur text. in l. ſi poſtulauerit.
4 *§. ſed ſi negauerit ff. de adulter.*
5 *Illuſtratur tex. in cap. accuſſatus 8. §. licet de hæreticis lib. 6.*
6 *Confeſſionis reuocatio admittitur, cum erronea eſt, nec præiudicat ſiue in tortura, ſiue interuallo fiat.*
7 *Actio realis, & perſonalis, tanquam cõtraria ſimul concurrere non poſſunt, intellige vt ibi.*

CONCLVSIO.

NON eſt credendum teſtibus deponentibus contrarium illius, quod antea depoſſuerant. Conſonat text. in cap. licet cauſam 9. verſicul. *Quamquam*, capit. per tuas de probationibus, capit. præterea ſeptimo, in fine, de teſtibus cogendis, capit. litteras 14. gloſsa verbo: *Purgauit*, de præſumptionibus, capit. accuſſatum 8. §. licet de hæreticis lib. 6. cap. nihilominus 3. quæſtion. 9. cap. ſi teſtes, §. item falſum 4. quæſtion. 3. capit. cum tu 17. hoc titul. cap. periculoſè de pœnitentia diſtinctione 1. cap. nihil 7. de verborum ſignificat. l. ſi quis in graui 3. §. ff. ad Silanianum, l. vbi repugnantia, ff. de regulis iuris, l. qui falſa, ff. de teſtib. l. eos in princip. ff. de falſis, l. cum precium, ff. de liberali cauſa, l. nemo, ff. de regulis iuris, cap. mutare, eodem titul. libr. 6. tractant Anton. Pichardus in §. quædam actiones 20. numero 3. inſtituta de actionibus, idem in §. familiæ 4. inſtituta de officio iudicis, Petrus Pechius in dicto capit. mutare de regulis iuris libr. 6. Speculator in titul. de teſtibus, §. 1. numer. 71. Alciatus de præſumptionibus, regul. 1. præſumptione 25. numero 4. Surdus deciſione 326. numer. 90. Decius conſilio 429. numer. 17. Caſtillo de coniecturis vltimarum voluntatum, capit. 111. numero 17. Felicianus de la Vega in capit. cum non ab homine de iudicijs, num. 8. & 70. Donel. lib. 27. commentariorum, capit. 7. Oſuald. ibi littera C. idem libr. 27. capit. 9. littera L. & lib. 24. capit. 17. littera G. Azeuedo in l. ſecunda, titul. octauo, libr. 4. Recopillationis, numero 4. Stephanus Gracianus diſceptationum Forenſium, capit. 192. numero 9. Maſcardus concluſione 359. numero 32. & concluſione 454. numero 10. & concluſion. 1300. num. 6. & 37. latè Farinacius in prax. crim. 1-

criminali parte 1. quæst. 45. numer. 1. Couarruuias libr. 2. variarum, capit. 13. numer. 7. ad finem, Menochius de arbitrarijs casu 108. numero 21. & casu 99. numer. 20. & casu 109. numero 19.

Ratio quare testis non potest re-
2 cedere a testimonio, quod prius in iudicio præstitit, ea est, quia in iudicio cõtraxisse videtur, cap. factum de regul. iuris lib. 6. l. 3. §. idem scribit, ff. de peculio, & cum à contractu semel facto nõ receditur, l. sicut, C. de actionibus, ita quoque non licebit recedere a testimonio, quod in iudicio semel præstitum fuit, cum ex primo testimonio sit ius parti quæsitum, vt virtute illius à iudice sententia proferatur, iuxta regulam textus in l. illicitas, §. veritas, ff. de officio Præsidis, Couarruuias lib. 1. variarum, cap. 1. in principio, quod ius sine ipsius consensu, aufferri non potest, l. id quod nostrum, ff. de regul. iuris, meritò in eius detrimentum testimonium mutari non debet, l. nemo, ff. de regul. iuris, cap. mutare eodem tit. lib. 6. præsertim cùm data contrarietate necessario, vt textus noster asserit, testis conuictus remanet deperiurio.

Primò obstabit dicere, in præsen-
3 ti testes deposuisse de sua correctione, & ita de facto proprio, vt constat ex illis verbis: *Se corruptos dicunt, &c.* Sed testificanti de proprio facto credendum est, iuxta textum in l. quæro, §. vltimo, ff. de ædilitio ædicto; ergo & in præsenti testes, tãquam de proprio facto deponentes admittendi sunt. Augeturque difficultas ex eo, quod textus noster iubet testibus propter periurium imponendam esse pænitentiam, ex illis verbis. *De periurio pœnitentia inducatur, &c.* Quæ pœnitentia, non esset imponenda, nisi posteriori testium dicto crederetur, cum de periurio non constitisset, nisi posteriori testimonio stetur. Tùm etiam, quia data contrarietate, testes de falso conueniẽdi sunt, iusta tex. in l. eos 27. ff. de falsis. Sed his obiectionibus facilè satisfieri poteris si dixeris, quod licet testes cõtraria deponentes periurium committant, & vti tali pœna falsi puniantur, & ad id eius testimonium admittatur, id tamen non procedit respectu ipsius testis, qui sibi ipsi nocere potest, non verò respectu partis, cui ex priori testimonio ius, iam quæsitum erat, quod ex rationibus supra adductis, sine ipsius voluntate auferri non poterat, Couarruuias libro 2. variarum, cap. 3. num. 8. apud medium.

Secundo obstat textus in l. si pos-
4 tulauerit, §. sed si negauerit, ff. de adulterijs, vbi constat posteriori testimonio standum esse, non priori: sed respondetur, textum illum loqui de posteriori testimonio, tormentis adhibitis, ex acto: nam tunc secundo testimonio est credendum, quod tamen verum est, quando quis non de se ipso, sed de altero tantum testificatus responderit: secus tamen dicendum est, vbi de se simul, & alijs, aut in propria, & aliorum causa quis testificatur, quia tunc priori testimonio standum erit, etiam si postmodum ex interuallo contrarium à iudice fuerit interrogatus dixerit, notat Couarruuias dicto libro secundo variarum, cap. 13. num. 8. apud finem.

Tertio obstat textus in cap. accus-
5 satus 8. §. licet de hæreticis libr. 6. vbi deciditur standum esse posteriori responsioni in iudicio ex interuallo exhibitæ, etiam si prior omissa fuerit cũ iuramento. Verum huic difficultati satisfieri potest ex eo, quod Doctores omnes communiter affirmant, id ibi specialiter permissum esse in causa hæresis, vt data repugnantia in duplici testimonio in causa hæresis, non priori, sed posteriori standum sit, notat glossa ibi verbo: *Postmodum*, Dominicus numer. 3. Ancharranus 2. verum hæc interpretatio conuincitur ex eo, quod

ex communi Doctorum ſententia in cap.teſtimonium de teſtibus,nec per iurij in cauſa hæreſis admittuntur,præcipuè,quia ſi in cæteris criminibus retractatio illa non permittitur, multò fortius in cauſa hæreſis admitti non debet,cum ea magis conſiderabile reputetur præiudicium, præcippè cum nemini permiſsum ſit,ex interuallo à teſtimonio retrocedere, adeò quod poſterius dictum in validum remaneat, capit. præterea de teſtibus cogendis: quare verius dicendum eſt, non ita ſimpliciter in cauſa hæreſis id eſſe permiſſum,ſed tum demum, cum ex manifeſtis inditijs apparuerit non animi leuitate,aut odij fomite,ſeu corruptione pecuniæ, ſed zelo fidei orthodoxæ ſuum velle corrigere, vt ipſe textus probat,& erudite animaduertit Couarruuias libr.ſecundo variarum,capit. 13.numer.9.in fine,ſic que fidei fauor non millitat in eo, quod periurij in cauſa hæreſis admittantur, ſed in eo,quod in cauſa hæreſis teſtimonij correctio, non repellatur interuenientibus coniecturis ſupra traditis,quæ ad illum effectum requiruntur, ex quibus deducitur deciſionem textus in dicto capit.præterea tantum limittari,per deciſionem textus in dicto §.licet, non verò per deciſionem textus in dicto capit. teſtimonium de teſtibus.

6 Quartò obſtat textus in l. prima, §.ſi quis vltra,ff.de quæſtionibus, iuncta gloſſa verbo: *Perſeuerante*,vbi conſtat, delinquentem poſſe confeſsionem à ſe factam reuocare, quæ reuocatio adeò permittitur, vt ſi ſecus fieret,eſſet reo denegare defenſionem. Sed reſpondetur,quod quatenus in dicto §.ſi quis vltrò reuocatio confeſsionis admittitur,id tamen intelligi debet, cum confeſsio ipſa erronea eſt, non verò,& è contra,nam dato errore, ſiue confeſsio fiat in tortura, ſiue extra,non præiudicat,etiamſi ex interuallo fiat,cum error omnem conſenſum excludat,l.conſenſiſſe 2.ff. de iudicijs,l.ſi per errorem 15.ff.de iuriſdictione omnium iudicum, Farinatius 3.parte praxis criminalis, quæſtione 81.capit.9.numer.315.& plura de hac re inquirere oportet ex his,quæ inferius dicemus in capit.accepimus 4. capit.imputari 13.de fide inſtrumentorum,capit.1.de ſententia,& re iudicata,& ſupra diximus in capit. 1. hoc titul.& in cap.licet cauſam de probationibus,& de conſilij mutatione in alterius præiudicium plura refert Petrus Pechius in capit.mutare de regul.iuris lib.6.

Quintò obſtabit dicere, quod ille,qui agit familiæ herciſcundæ,communi diuidundo,finium regundorum, iudicio,vt §.ſi familiæ 4.§.ſi finium regundorum 6.inſtituta de officio iudicis,contraria prorſus agere videtur,& nihilominus auditur, agit contraria, quia quatenus actione reali rem petit, agit aduerſus eum,qui nullo modo obligatus eſt,§.omnium,inſtituta de actionibus, & quatenus intendit cohæredem,& ſimiles in præſtationes perſonales condemnari, agit cum eo, qui obligatus eſt,vt conſtat ex dicto §. familiæ quarto, igitur contraria allegat, cum dicat aduerſarium obligatum eſſe,& obligatum non eſſe, & ſic petens in illis tribus iudicijs audiri non debet,cum actio perſonalis, & realis tanquam contraria concurrere non poſsint,ſiquidem realis datur aduerſus eum,qui poſsidet rem,& obligatus non eſt, perſonalis verò aduerſus eum,qui non poſsidet,ſed ex contractu obligatus eſt,§.omnium 1.inſtituta de actionibus. 7

Cui difficultati ſatisfacies ſi dixeris actiones illas familiæ herciſcundæ,finium regundorum,communi diuidundo mixtas eſſe in rem,ſcilicet,& in perſonam,iuxta textum in §. quædam actiones 20. inſtitut. de actionibus,

bus,cùm simul res,& prestationes personales contineant, & in his tribus actionibus vterque vicem rei, & actoris retineat,capit.ex litteris 3.de probationibus, vbi diximus, & quanuis neuter possideat actio realis competit, cùm vterque rei suæ dominium postulet,l.inter cohæredes 44.§. qui familiæ,ff.familiæ herciscundæ, cum traditis ab Ant.Pichar.in d.§.quædam 20.numero 11.& in dict.§. familiæ, cum similibus,instituta de officio iudicis.Donel.libr.19.capitul. 2. Osual. ibi littera G.Anton.Faber lib.20.coniectur.cap.10.

Ad textum in cap. veniens 10.hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Socius criminis,& muneris non testificat, etiam in crimine simoniæ.*

2 *Simili morbo laborans à testimonio repellitur,cùm sibi interfit delictum socij celare, vt liber maneat.*

3 *Remissibe expenditur textus in cap. 1.de testibus lib.6.*

4 *Interpretatur textus in cap.licet 21.de Simonia.*

5 *Socij criminis in actrocissimis delictis velut in accussatione falsæ monetæ,fortifamosi,lesæ Maiestatis, & similium, interrogantur de socijs, & receptoribus licet integra fides eis non præstetur.*

6 *Soci criminis in accussatione Senatus Consulti Silaniani de mandatore interrogantur,nam in illo crimine seruus,& cæteri de familia interrogantur de mandatore,cum tale delictum frequenter cum mãdatore perpetrari soleat.*

CONCLVSIO.

1 SOCIVS *criminis, & muneris non testificat,etiam in crimine Simoniæ.* Idem probat textus in capit.personas 20.hoc titul.capit.1 de confessis,capit.cum Ecclesiasticæ de exceptionib.capit.causam quæ el segundo,de iudicijs,capit.iudicet, capit. sine peccato 30. 3. quæstione 7. capit.fin.15.distinctione, capit. litteris, §.item liberi 4.quæstion.3.l. si filium,C.de liberali causa,l.sicuti, C. de quæstionibus,l.fin.C. de accussationibus,l.1.§.cum latrones,ff. de quæstionibus,l.quoniam liberi,C. de testibus,defendunt Cardoso in praxi iudicum aduocatorum,verbo.*Testis*, numer.28. Miranda de ordine iudiciorum,quæstion.23.articul.7. conclusione 1. Menochius de arbitrarijs casu 474.numer.13.idem consilio 378. numer.4. Mascardus de probationibus conclusione 1311.& 1317. Zauallos communium contra communes, quæstion.280.Morla in emporeo titul.11. in præludio,numer.79.Rebuffus de re probatione testium,numer.483. Donel.in l.omnibus 10.& 11. C. de testibus,idem lib.23.commentariorum, cap.11.in fin.Decius cons.342.

2 Ratio est, quia simili morbo laborantes à testimonio repelluntur: nam is qui criminosus est, alium accusare non potest,cùm in eadem causa suspectus dicatur,capit.personas 20. hoc titul. & sibi interfit delictum socij celare,vt is liber remaneat,& si confessus fuerit crimen,non debet interrogari de aliorum conscientia, cum ex confessione illa,iam sit infamis vilis,ac suspectus dicto capit.1. de confessis,Ancharranus consilio 189.Mascardus de probationibus,concl.1327. numer.1.Donel.in l.testium 18. nu. 8.

&

& 9. C. hoc titul. idem in l. quoniam, 11. num. 11. C. eodem, & plura de hac re diximus in capit. primo, de confessis.

3 Primò obstat textus in cap. primo, hoc tit. lib. 6. vbi socius criminis simoniæ admittitur ad testimoniú, pro cuius dubij solutione, ne inculcare videamus ea, quæ scripta sunt, videri oportet, quæ supra diximus in dict. cap. 1 de confessis in primo, secundo, & tertio dubio, quæ omnia omnino hic sunt repetenda.

4 Secundò obstat textus in capit. licet 21. de simonia, vbi similiter socij testes, etiam in crimine simoniæ ad accusandum, & testificandum admittuntur, pro cuius dubij solutione, distinctio est adhibenda, an agatur de simoniæ crimine ciuiliter, vel criminaliter: nam in primo casu socius admittitur, & ita interpretari debet textus in dicto cap. licet 21. secus si criminaliter, vt in præsenti, & in dicto cap. 1. hoc tit. lib. 6. Neque obstat textus in cap. sane 15. quæstion. 3. vbi generaliter omnes admittuntur ad accusandum in crimine simoniæ: ergo & ad testificandum: quia aliud in testificatione, aliud verò in accusatione obseruari debet: nam in testificatione non admittuntur simili morbo laborantes, quia tota vis litis consistit in testificatione, secus in accusatione, vbi disparatio vertitur.

Neque obstat textus in cap. 3. hoc titul. vbi concubina in eodem crimine contra clericum ad testimonium admittitur, quia ideò admittitur ad testificandum, licèt socia criminis sit in defectum probationis, cùm de crimine ciuiliter agitur, cuius testimonium, non est sufficiens ad plenam probationem, sed ad inditium tantum.

5 Tertio obstat textus in l. prouinciarum 9. C. de ferijs, l. 1. Cod. de falsa moneta, l. diuus 6. ff. de custodia reorum, vbi latrones interrogantur de socijs, & receptatoribus. Quorum iurium difficultas ex eo dissoluitur, quia iura illa, & similia locum habent in crimine falsæ monetæ, furto famoso, & lesæ maiestatis, in quibus delictis propter eorum atrocitatem, socius criminis ad testimonium admittitur, vt sic faciliùs inquiri possit, non tamen adeò eis creditur, vt ex illis integra, & plena fides adhibeatur, sed vt eorum indicijs veritas appareat.

6 Quarto obstat textus in l. etsi percussor 6. ff. ad Silanianum, vbi percussor, & socius criminis de mandatore interrogatur. Cui dubio dicendum est, quod ibi occisor conuictus non interrogatur, vt sit legitimus testis contra socium criminis, sed tantùm ibi quæritur, an interrogari possit de mandatore criminis, & Paulus respondit, quod quamuis de consocijs interrogari, & torqueri non possit, iuxta textum in l. repeti, §. 1. ff. de quæstionibus, l. vltim. C. de accusationibus, tamen in illo crimine seruus, & cæteri de familia de mandatore interrogari possunt, cum delictum illud frequenter cum mandatore perpetrari soleat, l. 17. ff. eodem, Cuiacius libr. 46. Pauli ad edictum in dict. l. etsi 6. ff. ad Silanianum. De secunda huius textus parte agendum erit in capit. licet 23. hoc titul.

Ad textum in capit. super eo 22. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Pater, & mater non possunt testimonium ferre in causa filij, nec filius in causa patris.*

2 *Assignatur ratio.*

3 *Pater, vel mater ad testimonium admittitur, cum agitur æqualitate contrahentium, veluti si consanguinei fue-*

fuerint, non tamen cum agitur de disparitate conditionis, cum pater filiorum incrementum, & honorem desideret.

4 *Expenditur textus in cap. videtur 3. de accusationibus, & in numero 3.*

5 *Testimonio patris standum, cum de filiorum natiuitate agitur.*

Interpretatur textus in l. cum de aetate, l. etiam ff. de prob.

6 *Illustratur textus in l. qui testamento 20. §. per contrarium, ff. qui testam. facere poss.*

7 *Explicatur tex. in l. Parentes, vers.* Parentes, & liberi aduersus te, *C. de testib.*

Interpretatur textus in leg. priuatis 77. ff. de iudic. cum l. qui iurisdictioni 10. ff. de iurisdiction. omnium iudicum.

8 *Pater & filius ratione patriae potestatis vna, & eadem persona censetur.*

Filius quo ad munera publica non sequitur patris potestatem.

Expenditur textus in l. cum eorum quinta, C. de sententijs, & interlocut.

9 *Proponitur textus in l. qui iurasse 26. §. si pater 1. & 2. ff. de iure iurand.*

10 *Intelligitur text. in cap. sicut 2. quaestione 3. capit. Praesens 20. quaestione 3.*

CONCLVSIO.

1 PATER, *& mater non possunt testimonium ferre in causa filij, neque filij in causa parentum.* Consonat textus in capit. consanguinei 3. quæstion. 5. capit. accusatores cum alijs eadem causa, & quæstione, capit. si testes, versicul. *Testis idoneus*, 4. quæstione 3. l. parentes 6. Cod. de testibus, l. 3. l. lege Iulia 4. l. idonei 6. l. testis 9. l. nullus 10. ff. de testibus, capit. videtur de ijs qui matrimonium accusare possunt, §. ei vero, instituta de inutilibus stipulatione, tractant Sanchez de matrimonio lib. 1. disputation. 71. Rebuffus de reprobatione testium, numer. 338. & 380. Mascardus conclusione 1153. Morla in emporeo 1. parte, tit. 11. in præludijs, numer. 40. Ludouicus Miranda de ordine iudiciorum, quæstion. 22. articul. 4. conclusion. 2. Farinacius in praxi criminali, quæstion. 54. num. 145. Anton. Gomez tom. 3. variarum, capit. 14. nume ro 14. Menochius de arbitrarijs casu 106. numer. 19. & casu 152. numer. 8. Duarenus libr. 1. disputat. capit. 51. idem Duarenus ad titulum de testibus capit. 1. Donel. in leg. Parentes 6. C. hoc tit. Osuald. ad Donel. lib. 17. commentariorum, cap. 25. littera H. idem lib. 25. cap. 12. littera C. & cap. 13. littera B. D. Balboa in capit. tertio loco 5. de probationibus à numer. 8. & sequentibus.

Ratio, quare pater pro filio in testem non admittitur, ea est, quia pater naturalem, & extremam erga filios charitatem habet, adeò, vt magis in rebus filij afficiatur, quam in suis, l. isti quidem, *ff.* quod metus causa, neque filius pro patre admittitur, quia ferè similis in eo eadem charitas obseruatur. Cum etiam ob patriam potestatem, quasi domesticum testimonium improbatur, cum pater imperare possit, l. testis, l. idonei, ff. de testibus, l. nam etsi parentibus de officioso testamento, tum etiam quia vox filij, vox patris est, §. ei vero, inst. de inutilibus stipulation. 2

Primò aduersus primam nostri tex. partem quatenus ex ea constat, quod quoties de matrimonio cõtrahẽdo disceptatur, matris testimoniũ admitti nõ debet, obstat tex. in cap. videtur 3. de accusationibus, vbi pater, & mater, & fratres, tam ad matrimonium contrahen- 3

hendum, quàm ad diſſoluendum admittuntur. In qua difficultate veriſſime eſt dicendum, multipliciter quo ad validitatem matrimonij, & eius probationem agi poſſe: nam vel in contrahendo inter coniuges diſparitas cõditionis ſecernitur, vel qualitas, quia inter vtrũque illa eſt differentia, quod in priori parentium teſtimonium non admittitur, cùm mater filiæ incrementum, & honorem videatur diligere, ſiquidem ſi vir ſuperior eſt diuitijs, & nobilitate teſtimonium matris videtur eſſe ſuſpectum, & ideò non admittendum, cum periurij præſumptio ſit, non ſic in poſteriori caſu, in quo rectè admittitur, cùm illa ſuſpitio vehemens periurij ceſſet, & de primo caſu loquitur prima noſtri textus pars, vbi tantum agitur de validitate matrimonij reſpectu diſparitatis in diuitijs, ſtatu, conditione, ſeu honore.

4 Neque obſtat textus in dict.cap. videtur 3.de accuſsationibus: quia loquitur cum tantum agitur de contrahendo, vel diſſoluendo matrimonio, propter conſanguinitatis impedimentum, quo in caſu fauore matrimonij admittitur patris, vel matris teſtimonium, cuius rationem reddit textus, quia vnuſquiſque ſuam genealogiam ſcire debet, & in illo conſanguinitatis impedimento admittuntur, cum teſtes alij recipi non poſsint, quam pater & mater, qui ſcire eam poſsint, quæ interpretatio apperte deducitur ex ſecunda noſtri textus parte in verſiculo. *Super illa verò*, & quod in prima noſtri textus parte tantum agatur de matrimonio, non verò de conſanguinitate: conſtat ex illis verbis: *Negante ſe mulierem ad fidei eſſe*, ſiquidẽ verbum illud: *Ad fidei eſse*, cõtractum denotat, quaſi diceret ſe fidem non dediſſe, tũ etiam ex illo verſiculo. *Super alia vero, &c.* Quæ verba aduerſatiua ſunt caſu præcedenti, Rebuffus de reprobatione teſtium, numer. 338. & 380. Sanchez de matrimonio libr. 1. diſputatione 71. Maſcardus de probationibus concluſione 1148. latè Menochius de arbitrarijs lib. 2. caſu 102.

Secundò obſtat tex. in l. cum de ætate, l. etiam, ff. de probation. ex quibus, iuribus conſtat patris teſtimonio, ſeu eius profeſsioni, quo ad filiorum natiuitatem ſtari debere. Cui dubio reſpondetur, quod vtilitatis cauſa, ſeu ob Reip. vtilitatem fuit receptum, vt parentum profeſsioni ſtetur, cum ab omni falſitatis ſuſpicione immunes ſint tempore, & perſona, tempore quia, tempore quo parentes in actis liberos profitentur, nondum vlla lis eſt, cum liberis, neque ſciunt, vtrum illa profeſsio liberis nocitura, an profutura ſit, quo ad perſonam, quia parentes, qui dicunt eos liberos ſuos eſse, neutiquam ſuſpecti ſunt, ſiquidem, nemo adeò tam demens eſt, qui alienos liberos, vti proprios recipere vellit, & nemo tam impius, qui vellit proprios negare, meritò cum illa parentum profeſsio omni ſuſpitione careat iuſta de cauſa admittitur, Donel. in dict. l. parentes 6. C. hoc tit. 5

Tertio obſtat textus in l. qui teſtamento 20. §. per contrarium, ff. qui teſtamenta facere poſsunt, vbi patris teſtimoniũ in teſtamento filij admittitur. Qua in difficultate, omiſſa Acurſij ſolutione ibi dum aſſerit potius hæredis, quam filij negotium actum fuiſſe, & ideò admittendum eſſe, cuius interpretatio conuincitur: quia non tam hæredis, quam teſtatoris negotium factum dicitur, iuxta textum in §. ſed neque, inſtitut. de teſtamentis ordinandis, verius reſpondendum eſt, textum illum eſſe intelligendum in teſtamento millitis, qui ante miſsionem iuri millitari teſtamentum condidit, quare propter priuilegium millitiæ, patris teſtimonium in teſtamento filij admittitur, quæ interpretatio deducitur, ex textu in §. in 6

teſti-

teſtibus 9.inſtitut.de teſtamentis, vbi ſcriptum eſt,quod ſi filius familias mil les teſtamentum condiderit poſt miſſionem, pater in eo legitimus teſtis non ſit,ratio eſt,quia poſt miſsionem iure communi teſtamentum fieri debet,§.ſed hactenus,inſtituta de millitari teſtamento:ergo ante miſsionem legitimus teſtis erit,Donel.in dict. l. 6. C.hoc titul.idem numero 13. diſputat, an pater teſtis eſse poſſet inter duos filios,vtpote ſi lis eſt inter duos fratres,& vnus pro ſe producat patrē in teſtem.

Quartò obſtat textus in dict.l. pa
7 rentes 6.C.de teſtibus in illis verbis: *Parentes,& liberi aduerſus ſe*, ex quibus apparet,parentes, & liberos tantum aduerſus ſe non eſſe admittendos: ergo pro ſe admitti debent.Quam difficultatem diſſolues ſi dixeris,quod parentes,& liberi contra ſe,neque volentes admitti debent: ſecus verò dicendum eſt,ſi pro ſe teſtimonium dicant: nam tunc volentes admittuntur, hoc eſt,ſi adverſario non recuſſante pater prope filium in teſtem producat,nam tunc non tantum volens filius ad teſtimonium ob patris charitatem admitti debet,verum etiam,& inuitus compellitur teſtimonium dicere,iuxta Donelli ſententiam in dict. l. parentes 6. C.hoc tit.num.9.& ita ſimiliter interpretari debet Africani reſponſum in l. in priuatis 77.ff.de iudicijs, cuius hæc ſunt verba. *In priuatis negotijs pater filium,vel filius patrem iudicem habere poteſt*,ex quibus manifeſtè conſtat in priuatis,hoc eſt,in ciuilibus cauſis poſſe filium in cauſa patris,& patrem in cauſa filij ius dicere. Augetur difficultas ex textu in l.qui iuriſdictioni 10. ff.de iuriſdictione omnium iudicum,vbi Vlpianus aſſerit, eum qui iuriſdictioni præeſt,neque ſibi,neque filijs ſuis ius dicere poſſe:nam textus in dict. l. in priuatis loquitur in magiſtratu filio ius dicente in patrem,vel è contra,qui omnes ſibi invicem prohibentur ius dicere,parentes propter charitatem erga liberos,liberi propter eandem erga parentes,argument.textus in l. teſtes,ff.hoc tit.At verò Africanus in d.l. in priuatis loquitur in iudice,qui à populo,non à litigatoribus eligebatur,& is nunquam cauſarum decisioni dabatur,niſi partes poſt ſortitionem in eo conſentirent,meritò cum patrem ſortitum iudicem partes cognouiſſent, & in eo conſenſiſsent, mirum non eſt, quod ſi ab illis exceptio non ſit oppoſita,quod pater in cauſa filij poſſit eſſe iudex,ponderando verbum illud: *Poteſt*,notat Anton.Faber in rationali ad textum in dict.l.in priuatis, ff.de iudicijs,Cuiac.libr. 3. quæſtion. Africani ibi.

Neque etiam obſtabit ſi dixeris, 8
quod ratione patriæ poteſtatis filius, & pater vna,& eadem perſona cenſentur,l.fin.C.de impuber. & alijs ſubſtitution.dict.§.ei verò,inſtit. de inutilibus,& neceſse eſt,quod alius ſit litigator,alius verò iudex,cap.forus de verbor.ſignification.Quia huic difficultati occurritur,ex l.quippe 78.& ſequenti,ff.de iudicijs, dum aſſerunt iudicare munus publicum eſſe,& quo ad munera publica filius non ſequitur ius poteſtatis,l.filius familias, ff. de is qui ſunt ſui,l.nam quo 14.ff. ad Trebellianum Coraſius lib.2.Miſcellanearum,capit. 9.Anton.Faber. in dict. l. in priuatis, idem in Papinianea titul. 8. principio 6.illatione 5.Duarenus lib. 1. diſputation.cap.§ 1.Oſuald.ad Donel.lib. 17. cap. 25.littera H.ſic ſimiliter pater apud filium familias manumittere poterit,l.1.ff. de officio prætoris, quia manumiſsio,non eſt actus iuriſdictionis contentioſæ,ſed voluntariæ,& pertinet ad ius publicum,Anton.Faber in rationali ad textum in dict.l.1.ff.de officio prætoris.Neque obſtat tex.in l.cū eorū 5.C.de ſententijs,& interlocutionibus,vbi procurator Fiſci in propria

Fiſ-

Fiſci cauſa iudicet, quia alius eſt curator, alius procurator, procurator iudicat ind.l.5.nō verò curator, l.2.C.ſi aduerſus Fiſci, videndus eſt textus in l.ille à quo, §.in tempeſtiuum, ff.ad Trebellianum, l.7.§,8.in principio, ff.de donation.inter.

9 Quartò obſtat textus in cap. qui iuraſse 26.§.ſi pater, ff.de iure iurando, vbi patris iuramentum prodeſt filio, quod omninò contrarium, docet textus in §.ſi pater 2. eiuſdem legis. Quorum ſolutionem omitto, quia de illa latè diximus in titulo de iuramento calumniæ, interim tamen omninò videndus erit, Antonius Faber in rationali ad eundem textum.

10 Quintò obſtat textus in cap. ſicut 2.quæſtion.3.cap.Præſens 20. quæſt. 3.ex quibus conſtat, ſiue agatur de matrimonio ſpirituali diſſoluendo, ſiue de coniungendo, patris teſtimonium admitti debere. Cui difficultati dicendū eſt, ideò admitti, quia ineſt fauor religionis, vt pater poſsit deponere, an filius habuerit animum profitendi, necne, & ſimiliter admittitur in cauſa hæreſis, vel correctionis, & pluras limitationes refert Maſcardus dicta concluſ. 153. Menochius de arbitrarijs, libr.2. caſu 102. Barb.in collectaneis ad hunc textum.

Ad textum in cap. licet 23. hoc tit.

SVMMARIVM.

3 Nullo eſt cauſa quæ vnius teſtimonio quamtunuis legitimo terminetur.

2 Aſsignatur ratio.

3 Illuſtratur textus in cap.omnes itaque 11.quæſt. 1.

4 Expenditur text.in l.Theopompus 14. ff.de dote prælig.

5 Bonus quilibet præſumitur, niſi contrarium probetur.

Interpretatur text.in l.non omnes, §. à Barbarijs, ff.de re militari, cum l.iuris iurandi 9.C.de teſtib.

6 Teſtamenti ſignatores debent ſua ſigilla recognoſcere.

Expenditur tex.in l.1.§.fin ff. quemadmodum teſt.aperiant.

7 Diſcutitur l.ſi duo patroni, ff.de iure iurand.l.eum qui, §.ſi libertus, dict.l.ſi duo patroni, §.2.ff.eodem.

8 Illuſtratur tex.in l.quæro, §.ſeruum, ff.de Ædilicio Ædicto, cum l.cum probatio 7.ff.de probat.

9 Interpretatur textus in l.ſi quis decurio 21.C.ad l.Corn.de falſ.

10 Expenditur text.in cap.tanta 86.diſtin.

11 Proponitur text.in cap.cum à nobis 28.de teſtib.

12 Iudex magis ſuis me oculis, quam auribus ad iudicium mouetur intelligere vt ibi.

Interpretatur text.in cap.quia iudicante 9.de præſcription.

13 Solo Ponderatoris dicto (qui Hiſpane Contraſte appellatur) ſtandum eſt.

Expenditur text.in l.fin.in fine, C.de ponderatorib.

14 Expenditur text.in l.1.§.vlt. ff. de verbor.oblig.

Plena probatio cum in fauorem partium ſit inducta eorum pactione remitti poteſt.

15 Interpretatur textus in cap.ex inſinuatione de procuratoribus.

16 Teſtis vnus ſufficit cum agitur de probando matrimonij impedimento.

Expenditur text.in cap.præterea de ſponſalib.l.18.tit.10.part.4.

17 Teſtis vnus de auditu non ſufficit etiamſi de impedimento matrimonij agatur, ſecus tamen dicendum ſi de certa ſcientia depoſſuiſſet.

Expenditur text.in cap.ſuper eo 2.de cōſanguin.& affinit.

18 Teſtis vnus ad torturam ſufficit ſi de facto, & de delicto apperte, & ſincere deponat.

Plena

Interpretatur textus in l. maritus 20. ff. de quæstionib.

CONCLVSIO.

1 *NVlla est causa,quæ vnius testis testimonio,quamtunuis legitimo,terminetur.* Consonat text.in c. in omni negotio 4.cap.veniens 10. cap. super eo 22.cap.cum a nobis,cap.licet ex quadam cum alijs hoc tit.cap.nouit de iudicijs,cap. 1. de appellationibus, cap.cum esses de testamentis,cap.1. de consanguinitate,& affinitate,cap. nullum,§.sed hoc in fin.2.quæst. 4. cap. si testes,§.vbi numerus 4.quæst.1. capit. admonere 33.quæst.2.cap.fin.35.quæstion.6.Lucæ 17.Matthæi 18.l vbi numerus,ff.hoc tit.l.vt iuris iurandi, & finali,C.eodē,l.maritus penul.ff.de quæstionibus,l.si quis in praxi ad Silanianum,l.cum probatio,ff.de probationibus,l.3.C.de naufragijs lib.11.l.32.tit. 16.part.3.ita tenere videntur, Couarruuias lib.2.variar.cap.13.idem in practicis,cap.33.& in cap.cum esses de testam.Corrasius lib.2. miscellanearum iuris,cap.7.Farin.lib.2.tit.6.quæst.63. Iaſ.in repetition.legis admonendi, C. de iure iurando,Gilchenius in l. vt iuris iurandi,C.hoc tit.Petrus Faber.lib. 2.semestrium,cap.24.Anton. Fab. de erroribus decade 2.errore 10. Cuiac. latè in posthumis,ad hunc textum, & tit.ff.& C.de testibus,Don.in l.in exercendis,num.13.C.de fideinstrumentorum,idem in l.vt iuris iurandi, numer. 19.C.hoc tit.Duaren.ad tit.de testibus cap.3.Pichardus in §.sed cū paulatim, instit.de testamentis,D.Balboa in cap. 2.de probation.num.20.& seqq.

2 Ratio est, quia cum Reipublicæ expediat sententias ex integris,& legitimis probationibus expediri,& testiū fides ex certi iuris disciplina in numero duorum,vel trium stet,d.cap.in omni negotio hoc tit.consentaneū est, vt vnus testis ad probationem non sufficiat,siquidem testium numero credēdum sit,non testi,cum vnius testis non sit legitima,sed semiplena probatio, cum non sit plenus numerus,sed seminumerus(vnde vulgariter dici solet)vnus testis, nullus testis,vox vnius, vox nullius,Duar.ad tit.de testib.cap. 3.in princ. Osu.ad Don.lib.24.c.19.litt.F.

Primò obstat tex.in c.omnes itaq; 3
11.quæst.1.vbi vnicum Episcopi testimoniū sufficit,vt causa de iudicari possit.In cuius tex.difficultate,omissis pluribus interpretationibus,verisimè dicendum,textum illum hodie iam nullam iuris authoritate retinere, siquidē non est desumptus ex corpore iuris Pontificij,sed ibi tantum refertur quædam lex Theodosiana relata in l.1.§. quæcunque de Theodosiano Codice,vbi Carolus Magnus priuilegium Episcopis concessit,quod etsi vnico testimonio non sit credendum, quamuis testis præclarè honore præfulgeat, tamen si Episcopus in aliqua litis parte iurauerit propter eius excellentiam, eius testimonium sufficit ad hoc,vt causa decidatur,vt constat in capitulis Caroli Magni,libr. 6.c. 28.sed cum priuilegium illud sit contra iuris rationem,hodie iam consuetudine derogatum est,vt aduertit Felinus in cap.cum à nobis,hoc tit.D. Balboa in c.2.de probation.n.35.

Secundò obstat text.in l.theopompus 4
14.ff.de dote prælegata, vbi testimonio vnius statur,siquidem eadē dotis quantitas præstatur filiæ,quam sorori ex eo solo,quod Polianus iurasset eandem quantitatem à patre testatore relictam fuisse minori, quam maiori. In cuius textus difficultate,omissa Gothofredi sententia in notis ad eundem textum,verisimè est dicendum, quoniam dict.l.theopompus,non statur vnico Poliani iuramento,neq; ex eo solo debetur,sed præcipuè quia id apparet ex propria testatoris voluntate, cum testator omnes filios ex æquis portionibus

nibus hæredes scripsisset,& sic potiùs ex testamento,quam ex Poliani iuramento causa fuit decissa, notat Cuiac in dict.l.Theopompus,ff.de dote prælegata,idem in posthumis ad hunc textum,Osu.ad Don.lib.25.commen.c.7.

Tertiò obstat tex.in l.nõ omnes,§.à barbaris, ff. de re militari,vbi milles, 5 quia malitia discessit ad eam restituitur ex eius solo testimonio,si affirmet in militia remansisse,seu ab hostibus captum fuisse.Augeturque difficultas ex eo,quod in re propria testificat, cum in re propria testimonium non admittatur,l.nullus,ff.hoc tit.cap. nullus 4. quæst.4.Quæ difficultas,vt componatur,nulla alia interprètatio magis congrua reddi potest,quàmquæ traditur à Corrasio lib.3.myscellanearum cap.7. dum asserit,ideò ibi millitis assertioni standum esse,quia bonus antea,& semper fuit habitus,& cum quilibet bonus præsumatur,nisi contrariũ probetur, mirum non est,cur credatur milliti, se non esse transfugam asserenti, neque solutioni obstat textus in l.iuris iurandi 9.C.hoc tit. vbi singulari testimonio nulla fides adhibetur,neque interest,an magnæ, vel paruæ authoritatis sit æstimatus,quia text. ille procedit, cùm iuramentum alteri nocet,at verò textus in dict.l.non omnes,§.à barbaris loquitur,quando sibi soli prodest,& alteri non nocet: veluti cum quis affirmat,se esse clericum, vel baptizatum, cap.cum itaque,cap.paruulis de consecratione distinct.4.

6 Quartò obstat textus in l.1 §. fin. ff. quemadmodum testamenta apperian vbi testamẽtum ex solo vniustestis testi tur,timonio, negãtis suũ sigillũ suspectum efficitur.Cuius dubij occasio erit si dixeris tabullas ibi,non effici suspectas ex sola signatoris negatione,sed ex eo præcipuè, quia sigillum incognitũ redditur,cùm signatores debeant sigilla sua recognoscere,l.cum ab initio 4. ff.eodem tit.qua negatione non obstãte,tabullæ apperiuntur,Cuiac.in post humis ad nostrum textum in fine.

Quintò obstat textus in l.si duo patroni,ff.de iure iurando,l.cum qui,§.si libertus,ff.eodem, vbi ex solo liberti testimonio patronus excluditur à successione ipsius liberti,ita vt neque operarum petitio,neque bonorum possessio ei competat.In qua iurium difficultate verisimè est dicendum, quod illud vnicum liberti testimonium non facit plenam probationem,sed qualẽqualem præsumptionem tantum, moueor que ex eo,quia patronus a libarto excluso,non excluditur ipso iure ab illius hæreditate,sed tantum opeexceptionis,siquidem adhuc patrono excluso remanet actio,ad ius patronatus persequendum,prodest tamen illud vnicum liberti testimonium patrono admisso ad hoc,quod si probationes æquales essent, maior fides adhibeatur patrono à liberto admisso,quã patrono à liberto excluso,quæ interpretatiõ deducitur ex mente illius textus, siquidem non datur ius acrescendi alteri patrono ex illa deficiente parte,Anton.Faber in rationali ad eundem textum in dict.l.si duo patroni,§.2.

Sexto obstat textus in l. quæro, 8 §.seruum,ff.de ædilictio ædicto, vbi si quis emerit seruum sub dupla stipulatione,si fugitiuus fuerit,& postea,empto seruo,ablatis rebus fugisset, mox inuentus,& interrogatus an cum anteriori domino aliquandiu fugisset:si respondit, se ante venditionem fugisse Paulus iudicauit ex illo solo serui testimonio duplam deberi, & serui responsioni standum esse, quod contrarium in eadem specie, docet idem Paulus in l.cum probatio 7.ff. de probationibus,dum asserit,absque tormẽtis eius responsioni stare non posse,ex quibus iuribus constat,quod siue cum tormentis,siue sine tormentis vnico serui testimonio standum esse. Ex quo iurium contrarietate, omissa e-

men-

mendatione, quam refert Cuiacius in l. 4. ff. de probationibus, & in lib. 20. obseruat. cap. 23. verisimè est dicendum, quod ideò in dict. l. quæro, §. seruum simplici serui responsioni, absque tormentis statur, & in dict. l. cum probatio absque tormentis, nõ creditur, quia in dict. §. seruum plurima inditia præcesserant, quæ vtilia, & necessaria erãt ad semiplenam probationem, meritò que tormenta excussantur, at verò in dict. l. cum probatio tortura desideratur: quia & si aliqua adminicula præcesserant, erant tamen minus necessaria ad semiplenam probationem, quare de seruo haberi quæstio necesse fuit, siquidem serui absque tormentis ad testimonium non admittuntur, l. 8. ff. de quæstionibus, ex quibus constat, quod in dictis iuribus, non statur simplici serui testimonio, etiam si de facto proprio agatur, sed simul ei creditur cum cæteris inditijs, & adminiculis concurrentibus, quod admissum est, ne veritas occultetur, l. serui, ff. de testibus, notat Emundus Merilius lib. 3. obseruat. cap. 30. eodemque modo est interpretandus textus in l. quicunque fugitiui, C. de seruis fugitiuis: nam ideò ibi serui responso statur, quia etiam plurima inditia præcesserant, notat Cuiac. in l. quicunque 4. C. de seruis fugitiuis, Anton. Faber in suo Codice diffinition. 9. Menochius libr. 2. de arbitrarijs casu 99. Couarruuias in practicis cap. 33. num. 3.

Septimo obstat textus in l. si quis decurio 21. C. ad legem Corneliam de falsis, vbi in quæstione illa, an scilicet instrumentum sit publicum, vel priuatum, verum, vel falsum vnico, & singulari tabellionis testimonio standum est. In cuius textus difficultate, omissa Gilchenij interpretatione, ibi verisimè dicendum esse existimo, quod in dicta l. si quis decurio longe, ac diuersa species refertur, quam communiter Doctores ibi existimant, siquidem nõ agitur de vnius testis testimonio recipiendo, sed de Decurione, seu de Senatore torquendo, qui ante decurionatum tabellionis officio fungeretur: nam si contra tabellionem: arguatur, se falsum testamentum subscripsisse, & si postea municipalis Senator, seu Decurio factus sit illo honore sepositio alijs indicibus concurrentibus, ob testamenti falsitatem tormentis subijcitur, vt sic alijs adminiculis concurrentibus, simul cum suo testimonio veritas eluceseat, notat Cuiac. in posthum. ad nostrum textum.

Octauò obstat textus in capit. tanta 86. distinctione, quo loci scribit Pontifex, se fidem facere Siriaco, Abbati de criminibus commissis à Iannuario Episcopo. Cuius textus difficultas explicata manebit, si animaduertamus eius decisionis sententiam iuri consentaneam esse, neque superioribus reffragari, siquidem ibi dictum illius sufficit ad condemnationem, quia de mandato Pontificis Abbas inquisiuit, an vera essent crimina contra Episcopum obiecta, & ex depositione testium ab eo receptorum cognouit ea perpetrasse, quo in casu creditur Siriaco, non ex eo, quod de crimine testificet, sed ex vi inquisitionis, quæ iussu Pontificis ab eo solemniter fuit facta, vti cõstat ex verbis illius textus ibi: *Quia ita se cognouisse perhibuit*: cuius relatio tantum sufficit, iuxta textum in cap. 1. 8. quæst. 3. notat Archiepiscopus Bracarensis, D. Rodericus de Acuña in prima decreti parte, in dicto capit. tanta 86. distinctione.

Nonò huic sententiæ obstat textus in capit. cum à nobis 28. hoc tit. vbi iudicis dictum, non sufficit ad probationem actus, ab ipso gesti, nisi adijciatur alius testis, qui simul cum eo testificet. Cui dubio satisfieri debet ex eo, quod sententia illius textus, tunc procedit, quando iudex, vt priuatus eius rei fidem facit, non vero iudiciario mune-

re fungens: nam tunc solemnitas desideratur, quæ habetur in cap. quoniam contra de probationibus, at verò in dicto cap. tanta, iudex non vt priuatus testificat, sed vtens commissione, & mandato Apostolico, & relationem facit de ijs, quæ coram eo legitimè sunt probata, notat Rodericus de Acuña in dicto cap. tanta.

12 Decimo obstat textus in cap. quia indicante 9. de præscriptionibus, vbi contentio super finibus orta, solo agrimensoris iudicio terminari potest: ex quo constat, vnicum testimonium sufficere. Sed hic nodus, omissa Decij interpretatione in capit. proposuisti de probationibus, Cuiacij in dicto capit. quia indicante, facile dissoluitur ex eo, quod etsi in prædictis causis plurium peritorum iudicium desideretur, iuxta textum in l. si irruptione, §. ad officium, ff. finium regundorum, Donel. in l. iuris iurandi, C. hoc tit. numer. 19. Oſuald. ad eundem lib. 24. cap. 18. littera B. Garcia de expensis, cap. 24. num. 20. tamen in dict. cap. quia indicante, vnus sufficit, quia iudex ipse loca de quibus erat contentio suismet occulis prospexit, vt ex eius littera constat, quo in casu cum ipsius rei euidentia instructus sit iudex, dicendum videtur, quod non ex solo agrimensoris iudicio causa illa fuit decisa, siquidem iudex magis suismet occulis, quàm auribus ad iudicium illud moueatur, argumen. textus in §. final, institut. de gradibus, cap. Apostolicæ in fine de donationibus, capit. de præscriptionibus 16. quæstione 7.

13 Vndecimo solutioni obstat textus in l. fin. in fine, C. de ponderatoribus lib. 11. vbi constat, quod quoties de qualitate solidorum aureorum, contentio fuerit orta, standum est soli dicto ponderatoris, qui Hispane Contraste appellatur: ex eo videlicet, quia ad auri qualitatem, & eius veram æstimationem, peritus censetur: ergo vnius periti dictum, absque alijs adminiculis, ad lites dirimendas sufficit. Cui dubio ex eo satisfieri deber, quod id singulari iure obseruatur in eo, qui ad æstimandam auri qualitem præficitur, quia eius fides publicè propter publicam vtilitatem: ita comprobata est l. 1. tit. 23. libr. 5. Recopillationis. Ant. Gomez 2. tom. variarum, cap. 9. in fin. Garcia vbi supra dict. cap. 24. num. 22. in fine.

Duodecimò solutioni obstat textus in l. 1. §. vltimo, de verborum obligationibus. Vbi stipulatio valet, si alia lingua stipulator, alia promissor fuerit loquutus, dum tamē cōgrua sit, interrogatio, & responsio, & vterque, vel per se, vel per vnum linguæ peritum, seu interpretem elocutionem intelligant: ergo cum interpres ille, stipulationi adiectus vicem testis gerat, & sufficiat, dicendum videtur, vnius testis testimoniū in ipsa stipulatione sufficere. Sed huius dubij facilis erit expositio, si dixeris, textum in dict. §. final, non asserere vnico interpreti, quasi vnico testi standum esse, vt stipulatio valeat, si promissor stipulationem illam in iudicium deduxerit: videlicet si in iudicio, non ita promisisse affirmat: nā tunc alijs plurimis vtriusque linguæ interpretibus, id probare debet; nec solo interpretis testimonio standum est: si verò inter contrahentes conuenerit, vt interpretis dicto stetur, conuentio illa ex edicto prætoris seruanda est, iuxta textum in l. iurisgentium 7. §. prætor ait, ff. de pactis: nam cum in fauorem partium plena probatio sit inducta eorum pactione remitti potest, quæ pactio omnino seruanda est, capit. tuis hoc tit. l. circunuento, ff. de minoribus, l. pactum inter hæredes, ff. de pactis, l. penultima, C. eodē, l. hæc venditio 9. ff. de contrahenda emptione, cap. quod semel de reg. iuris libr. 6. Gomecius vbi supra 2. tom. variarum, cap. 9. Donel. in dict. l. 1. §. fin. de verborum

rum obligation.num. 6. Couarruuias in practicis cap. 16. num. 2.

Decimotertiò obstat textus in capit. ex insinuatione 3. de procuratoribus, vbi mandatum procuratoris coram duobus testibus reuocatum, si vnus ex illis decessisset superstitis testimonium, sufficit de reuocatione, vt omnia in iudicio gesta rescindantur. Et licet duo iurauerint, vnus tamen actoris vice fungebatur, vnde nec dicto eius standū est, l. nullus, ff. de testibus, l. omnibus, C. eod. ergo vnius testis testimonio, plena fides adhibenda est. Cui dubio secundum Bernardum, ibi verbo Clericis dici solet, quod ibi mandati reuocatio sufficienter fuit probata ex iuramento vnius testis, simul, & partis, quæ deferente iudice iurauit, siquidem iudices solent in dubijs controuersijs ex inopia probationum, etiam vno solo teste extante, ius iurandum, tam à reo, quam ab actore exigere, prout visum fuerit, l. admonendi, ff. de iure iurando, l. in bonæ fidei, C. de rebus creditis, capit. final, §. vltimo, de iure iurando, Cuiacius lib. 22. obseruation. capit. 16. Duarenus libr. 2. disputat. cap. 33. Donel. ad titulum de iure iurando, capit. 11. latè Osual. lib. 24. commentariorum, cap. 19. Cuius Bernardi sententiam sequutus est Mascardus de probationibus conclusion. 1016. numer. 17. Sed veriùs dicendū esse existimo, quod ius iurandum in dict. capit. ex insinuatione, ideò facilius à iudice potuit deferri, quia ea probatio non dirigebatur ad exitum causæ principalis, sed ad decisionem illius articuli incidentis, videlicet, cum asseruisset, se coram duobus testibus admonuisse procuratorē, ne mandato vteretur. 15

Decimoquartò obstat textus in capit. præterea de sponsalibus, l. 18. tit. 18. tit. 10. part. 4. quæ iura docēt, quod vni testi est credendum. Cui difficultati occurritur ex eo: nam ideò in illis iuribus vni testi statur, quia agitur de probando matrimonij impedimento, quō in casu vnus tantum testis sufficit, iuxta textum in capit. super eo 22. hoc tit. l. quod admissum est propter vitandum maximum in cesti peccatum, Gutierrez lib. 1. canonic. quæstion. capit. 17. num. 28. Couarruuias in 4. cap. 6. §. 1. num. 20. Mascardus de probationib. conclusion. 135. ex numer. 5. fetus verò dicendum est, si de dissoluendo matrimonio, iam contracto agatur: nam tunc plures testes desiderantur, cap. super eo 22. hoc tit. cap. de illo de eo, qui cognouit consanguineam vxoris suæ. Mascardus vbi supra numer. 19. & 20. 16

Decimoquinto huic sententiæ obstare videtur textus in cap. super eo 2. de consanguinitate, & affinitate, vbi vni testi non creditur in probatione impedimenti matrimonij. Cui difficultati occurritur, quia ideò ibi, non sufficit testimonium vnicum, ex eo, quod testis ille de auditu tantum deposuit, cuius probatio parum firmitatis habere solet, iuxta textum in cap. licet ex quadam 47. hoc tit. nam si de certa scientia deposuisset, solus ille sufficeret, Gutierrez vbi supra numer. 32. Couarruuias dict. §. 1. numer. 21. Donel. lib. 25. commentar. cap. 6. & videri oportet ea, quæ supra diximus in primo, & secundo dubio in cap. in omnu negotio hoc tit. 17

Decimosexto aduersus, id quod Doctores omnes in præsenti notant, videlicet vnius testis testimonium sufficere, vt reus torqueri possit, si testis de facto, & delicto apertè, & syncere deponat, iuxta textum in l. 3. C. ad legem Iuliam de adulterijs, Anton. Gomez lib. 3. variarum capit. 13. Paz in praxi 1. part. tom. 1. cap. 12. numer. 39. Obstare videtur textus in l. maritus, 20. ff. de quæst. Vbi vnico testimonio in causa depositi, non potuit maritus de ancilla Syrij quæstionem habere: ergo vnius testis testimonium, neque ad tor- 18

turam ſufficit. Quæ difficultas diſſolui tur ex eo, quod ibi nec ad torturam ex ſolo illo vnico teſtimonio proceditur, quia teſtis ille, qui de quãtitate depoſſuerat, non erat legitimus, cum eſſet filius vnius liberti ipſius mariti, ex quo familiari teſtimonio, neque ſemiplena, neque inditium oriri poterat, ſiquidem idonei non ſunt teſtes, quos actor de familia produxit, l. idonei, ff. hoc titul. Quæ ſolutio conſtat ex illius textus verbis ibi: *Et in eam rem vnum teſtem liberti filium produxit, &c.* De altera noſtri textus parte latè ſupra eſt actum in cap. in omni negotio 4. hoc titul.

Ad textum in c. litteris 24. hoc tit.

SVMMARIVM.

TESTES non ſunt idonei, quos actor de familia produxit.

2 *Teſtes domeſtici ſuſpecto dicuntur, cum nimis ſui domini cauſam affectare videantur.*

3 *Teſtes familiares ſunt, qui melius ſcire poſſunt ea, quæ in alicuius domo peraguntur, intellige vt ibi.*

4 *Teſtes conſanguinei in impedimento conſanguinitatis admittuntur, cum melius, quam extranei de propria ipſorum familia deponere poſſunt.*

Expenditur text. in cap. videtur 3. qui matrimonio accuſſare poſſunt, capit. ex parte de ſponſalib.

5 *Canonici idonei teſtes reputantur ad ea, quæ in capitulo geſta ſunt.*

Interpretatur text. in cap. ſuper prudentia 14. quæſt. 2.

6 *Serui, & familiares in tribus iudicijs legitimi teſtes dicuntur, veluti in accuſſatione fraudati cenſus, adulterij, & leſſæ Maieſtatis.*

Interpretatur textus in l. hec quod placet in fine. ff. de quæſtionibus.

CONCLVSIO.

NO N *ſunt idonei teſtes, quos actor de familia ſua produxit.* Idẽ docet tx. in c. 12. & 33. quæſt. 5. capit. ſuper prudentia 14. q. 2. capit, ſi teſtes, verſicul. *Teſtes,* eos cum alijs 4. quæſtion. 3. cap. inſinuante de officio delegati, l. 3. l. in legibus, l. idonei, l. ſerui 7. l. teſtes 24. ff. de teſtibus, l. etiam 3. l. ſeruus 8. C. eodem, l. pridem, l. libertus, C. de quæſtionibus, l. pronunciatio 195. de verborum ſignificatione, l. 1. §. familiæ, ff. de publicanis, l. final, §. ſane, C. de ijs, qui ad Eccleſiam confugiunt, l. 11. §. 1. ff. de pœnis, l. ædiles 25. §. 1. l. quod ſi nollit, §. idem melius, ff. de ædilitio edicto. l. 1. tit. 19. part. 3. ſic defendunt Gotofredus in dicta l. teſtes 24. ff. hoc titul. Couarruuias in practicis, cap. 18. numer. 4. Morla in emporeo 1. parte tit. 21. in præludio, Farinacius in praxi criminali parte 2. quæſt. 55. Maſcardus de probationib. cõcl. 533. & 758. & 1357. & 1358. Menochius conſilio 31. n. 29. & conſilio 199. num. 48, Rebuffus de reprobatione teſtium, num. 191. & 215. verſicul. *Quarto,* Gutierrez de matrimonio cap. 44. numer. 85. Duareuus libr. 1. diſputat. cap. 28. Cuiac. in l. 6. ff. qui teſtamenta facere poſſunt, Donel in l. 2. numer. 7. C. hoc titul. idem in l. inſtrumenta, C. de fide inſtrumentorum. 1

Ratio eſt, quia teſtes eius naturæ, & conditionis eſſe debent, in quos nulla exceptio cadere poſsit, capit 1. de exceptionibus, capit. 1. de conſanguinitate, & affinititate, & domeſtici exceptionem patiuntur, ſiquidem idonei nõ videntur eſſe teſtes, quibus imperari poteſt, vt teſtes fiant, l. idonei 6. ff. hoc titul. meritò tanquam de fide ſuſpecti omnino reijciuntur, cum nimis ſui domini cauſam affectare videantur, cap. inſinuatione de officio delegati, & per fas, vel nefas domino obedire ſolent, 2

ne

ne in eius iram incidant, à quo male accipere possunt,si non obediant, vel si aduersus eum testimonium dixerint, cum a domo eijci possint, vel in actis dominicis multis modis vlciſci possint, siue iure,siue in iuria. Quæ omnia, vt euitentur,cum credibile sit, domesticos facilè pro domino esse dicturos,iusta de causa eorum testimonium reijci tur,Donel.in dict.l.2.C.hoc titul. numer.14.

Primo obstabit dicere, quod illi sunt admittendi testes, qui melius de rei veritate deponere possint,cap.quoniam 3. hoc titul. & familiares sunt, qui melius scire possint ea, quæ in alicuius domo per aguntur, iuxta textum in cap.veniens 38. versicul. *Quia vero*,infra hoc titul.ergo idonei erunt testes,quos actor de familia produxerit.Sed respondetur, quod iura in argument.adducta procedunt in testibus habilibus a iure non prohibitis:ei enim bene recipiuntur,cum melius de re deponere possint, at verò textus noster procedit in testibus inhabilibus,hoc est in domesticis,quia à iure ipso prohibentur testimonium dicere,in causa domini,iuxta textum in l.penult. ff. hoc tit. Neque solutioni obstabit dicere, quod Religiosi,quo ad Monasteriũ, & Collegæ,quo ad Collegium familiares appellantur,dict.l.pronunciatio, versic.*Seruientium*,de verborum significatione,l.1.§.familiæ,C.de publicanis,& tamen in causa sui Monasterij, vel Collegij ad testimonium admittũ tur,cap.super eo 6.vbi latè diximus hoc tit.quia dicendum est, Religiosos, & Collegas,non esse propriè familiares, seu domesticos testes in sui Monasterij,aut Collegij causa, sed impropriè, cum non dominicæ,vel patriæ potestati subiecti dicantur,vt in præsenti, & ideò admittuntur ex rationibus supra adductis in dict.cap.6.hoc titul.Et licet familiares denominentur, id verũ est, quo ad ipsum superiorem, seu in eius negotio,quibus imperari possit: secus vero,quo ad negotium ipsius Collegij,vel Vniuersitatis,Don. in l. omnibus 10.num.4.C.de testibus.

Secúdo obstabit dicere,quod in præ 6
senti agitur de causa matrimoniali, vt ex littera constat,& tamẽ in matrimoniali causa testes familiares admittuntur,iuxta textum in cap.videtur 3. qui matrimonium accusare possunt, c.ex parte de sponsalibus,& nos supra diximus in cap.super eo 22.hoc titul.ergo frustra in præsenti domestici repelluntur.Cui dubio satisfacies, si dixeris,tex. in dict.c.videtur 3.& similia iura procedere in familiaribus lato modo, in quibus etiam consanguinei comprehẽduntur:nam licet consanguinei per ius ipsum à ferendo testimonio repellantur,tamen in matrimoniali causa quoties de consanguineis quo ad separationem,vel ècontra,quo ad coniũctionem agitur, consanguinei admittuntuutur,cvm melius,quam cæteri extranei de propria ipsorum familia deponere possint,at vero textus noster loquitur in testibus propriè familiaribus & licet hi etiam fauore matrimonij admitti debuerant, quia quoties res aliter probari non potest proptij familiares admittuntur,l.prius 17.ff.ad Senatus Consultum Sylanianum,l. quoties 3,C.de naufragijs lib.10.c. super prudentia 14.quæstion.2.cap.veniens 38. hoc tit.& in præsenti agatur de copula,& sic tanquam de re,quæ occultè in domo per agitur,tamen non admittuntur,quia ex illa cohabitatione septenij maxima insurgebat præsumptio de calumnia mariti,cum in tanto septenij tempore tacuisset, & impedimẽtum non opposuisset. Iubat etiã, quod testes illi erant in honesti, ac asserebãt se interueniſſe facto à marito inhonestè perpetrato,& in separatione matrimonij admitti debent, testes, qui sint probatæ vitæ,& opinionis,c.ex litteris de consanguinitate, & affinitate,

cum

cum melius sit aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam coniunctos legitimè contra statuta diuina separari, cap. licet infra hoc titul. glossa in præsenti verbo. *Vitæ*. Tum etiam, quia in præsenti vrgebant plurimæ aliæ præsumptiones, ob quas repulsi fuerunt: notat Barbosa in remiss. ad hunc textum nu. 21. Gutierrez de matrimon. cap. 40. num. 5.

5 Tertiò valde obstat tex. in c. super prudentia 14. q. 2. siquidē in prima textus parte Paschasius Pontifex asserit, quod domestici in causa criminali ad testimoniū nō debēt admitti; & in versic. *Cæterum*, affirmat in ciuili Ecclesiastica admittendos esse. Cuius textus difficultas dissoluitur ex §. potest etiā eiusdem capitis, dum asserit, quod canonici pro alijs canonicis testes domestici appellantur, meritoque à testimonio repelluntur, sed pro Ecclesia etiāsi domestici sint ob eius fauorem admittuntur, siquidem ad ea quæ in capitulo gesta sunt canonici idonei testes reputantur, dict. cap. veniens hoc titul. Neque obstabit dicere adeò domesticos esse, vt ab ipsa Ecclesia imperari possint, quia id fauore religionis est admissum, siquidem pro religione semper est iudicandum, l. sunt personæ, ff. de religiosis, & sumptibus funerum, glossa verbo. *Sthephani*, in dict. cap. super prudentia 14. quæst. 2. & ibi Turrecremata.

6 Quartò obstat textus in l. consensu, §. seruis, C. de repudijs, l. 1. in fine, Cod. de quæstionibus, vbi serui, & familiares legitimi testes appellantur, sed dicendum est, quod quanuis serui etiam in causis criminalibus in caput domini torqueri non possint, l. 3. §. eiusdem, ff. de quæstionibus, tamē in tribus iudicijs legitimi sunt testes, videlicet in accusatione fraudati cēsus, adulterij, & lesæ Maiestatis, l. 1. C. de quæstion. Neque obstat tex. in l. hoc quod placet in fin. C. eiusdem tit. vbi extra illa crimina in caput domini torquentur, quia textus ille loquitur, quando seruus interrogatur inter duos dominos, nam tunc propter parem rationē amoris, & affectionis erga dominos remouetur omnis mēdatij suspicio, arg. tex. in l. non solum. §. 1. ff. de ritu nuptiar. Don. in l. seruus 8. C. hoc tit. num. 8. & 7. & de hac re plura dicemus in titul. de testibus cogendis.

Ad textum in cap. cum veniset 25. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Testes ante publicationem recipi possunt publicatis verò attestationibus, iterum super eisdem articulis, vel directo contrarijs, nec in prima, nec in secunda instantia admittuntur.*

2 *Assignatur ratio.*

3 *Instrumenta post testium publicationem admittuntur, & ibi assignatur ratio.*

4 *Attestationum appellatione testes, & instrumenta comprehenduntur ad hoc tamen vt tanta fides testibus, quam instrumentis adhibeatur, non tamen adeò vt post publicationem æqualiter admittantur, & ibi differentia ratio assignatur.*

Interpretatur tex in l. 1. ff. de testibus.

5 *Testes post publicationem admittuntur cum simul, cum instrumento ad eius fidem producuntur.*

Expenditur text. in cap. series, vers. Tantas offerens, quam ius publica instrumenta, *de testibus.*

6 *Testes post publicationem in matrimonialibus causis admittuntur, & ibi assignatur ratio.*

Explicatur textus in cap. causam matrimonij penult. de prob. n. 7.

7 *Obstetrices, & si peritæ fuerint, facile tamen decipi possunt.*

8 *Testes post publicationem admittuntur cum ordo iuris in receptio-*

ne

ne non seruatur.

Expenditur text. in cap. constitutis 46. de testib.

9 *Purgatio vulgaris per duellum est à iure improbata.*

Interpretatur tex. in cap. 2. de purg. vulgar.

10 *Interpretatur tex. in capit. cum bonæ memoriæ vlt. de probat.*

11 *Testes in iudicio arbitrario post publicationem admittuntur.*

Exponitur tex. in cap. præsentata 50. de testib.

12 *Gesta & allegata in compromissario iudicio fidem faciunt in ordinario, intellige vt ibi.*

Interpretatur tex. in l. penult. §. ad hæc, C. de receptis arbitris.

13 *Publicatis attestationibus si noui articuli oriuntur, etiam ex prioribus dimanati tam testes recepti, quam alij mouotores possunt rescipi.*

Expenditur text. in l. præducij, ff. de testibus.

14 *Interpretatur tex. in cap. reniens 38. de testib.*

15 *Testationes sunt rescipiendæ quoties per illas facilius ad veritatis lucem peruenire possit, intellige vt ibi.*

Illustratur tex. in l. vnus, §. cognitorum, vers. Quocunque tempore, ff. de quæstionib.

Interpretatur etiam text. in cap. iudicantem 30. quæst. 5. versic. Tandiu actio ventilletur quousque ad rei veritatem perueniatur.

16 *In iudicijs nihil magis attendi debet, quam ipsa veritas.*

17 *Testes post publicationem etiam incriminalibus non admittuntur, & in numer. 9.*

18 *Expenditur textus in cap. non est nostrum 23. quæst. 5. versic.* Non est nostrum mortem arripere, sed ab alijs libenter accipere illatam.

19 *Testes post publicationem in prima instantia non admittuntur, in secunda super eisdem articulis, vel directo contrarijs.*

Interpretatur l. eos, § si quid. C. de appellation. l. in offerendis, §. is videtur, C. eod.

20 *Illustratur l. cum à nobis 5. C. de dilation. succumbens in prima instantia, si minus probauerit, vel allegauerit poterit in secunda plene probare, vel allegare, idem in num. 19.*

Expenditur text. in l. per hanc 4. C. de tẽporib. appellationum.

CONCLVSIO.

TESTES *antepublicationem recipi possunt, publicatis vero attestationibus iterum super eisdem articulis, vel directo contrarijs, neque in prima, neque in secunda instantia admittuntur.* Cõfirmatur ex tex. in cap. in causis 15. cap. fraternitatis 17. cap. intimauit 18. cap. causamque 19. cap. de testibus 29. cap. veniens 38. cap. cùm in tua 44. cap. constituius 46. hoc tit. clem. 2. eodem, cap. causamque, cap. inrauerit, c. licet causam de probationibus, cap. placuit 4. q. 3. authen. qui semel, C. de probationibus, §. quia vero, collation. 7. l. 34. 36. 37. 39. tit. 16. part. 3. l. 4. tit. 11. lib. 3. ordinamenti, l. 10. tit. 6. lib. 4. Recopillationis, ita tenet Cùiac. in posthumis ad nostrum textum, & in d. cap. fraternitatis. Mascardus de probationibus conc. 1287. Paz in praxi 1. part. tom. 1. tẽpore 8. Sanchez de matrimonio libr. 7. de impedimentis, disputation. 103. num. 8. Couarruuias in practicis, c. 13. & 18. Farinatius de testib. lib. 2. tit. 16. quæstion. 68. Gailius lib. 1. obseruation. obseruation. 105. Misingerius libr. 1. obseruat. obseruation. 36. Donel. in dicta authent. & qui semel, Cod. de probationibus, Osuald. ad eundem lib. 26. capit. vltimo, fere per totum, Magister Sancius in repetitione ad textum in dicta clementina secunda de testibus.

Ratio

Ratio est, quia pars perspectas, atque examinatas testium depositiones, 2 iam cognoscit minus à se probatum esse, quam ad victoriam causæ oportebat, & facillimo negotio, adhibita subornatione, poterat nouos testes ad falsam probationē inducere, per quos probationi antea factæ in magnam alterius partis iniuriam poterat aliquid addere, mutarè, vel detrahere, prout sibi magis expediri videretur, meritò propter testium corruptionem, & ad vitanda calumniæ crimina, & vt veritas magis eluceſcat prudentissimè in præsenti, & in dictis iuribus fuit constitutum, quod testes super eisdem articulis, vel directo contrarijs publicatis attestationibus, neque in prima, neque in secunda instantia admittantur.

Primò obstat textus in cap. cum 3 dilectus, cap. cum Ioannes, cum alijs de fideinstrumentorum, in quibus iuribus cauetur, instrumenta post testium publicationem admitti posse, & tamen testes, & instrumenta æquiparantur, cap. cum Ioannes de fideinstrumentorum. Sed huic dubio communiter respondetur, ideò instrumenta post testiū publicationem admitti posse, quia illa nō secrete, sed palàm celebrantur, & ideò cum in instrumentorum productione cesset omnis subornationis timor, glosa in cap. series de testibus, iusta de causa in specie nostri textus, & in dictis iuribus nulla prohibitionis mentio post publicationem de receptione instrumentorum habetur.

4 Secundò solutioni obstat text. in l. 1. ff. de testibus, vbi attestationum appellatione testes, & instrumenta comprænduntur: ergo quemadmodum testes post publicationem non admittuntur, sic similiter, nec instrumēta admitti debent. Qua in difficultate respō deri posse arbitramur, quod etsi latoloquendi sermone attestationum appellatione testes, & instrumenta comprehendantur, id tamen procedit ad hoc, vt tanta fides sit adhibenda testibus, quàm instrumentis, siquidē in exercendis litibus parem vim obtineant, l. in exercendis, C. de fideinstrumentorum, cap. cum Ioannes de fideinstrumētorum, at vero quo ad temporis productionem testes, & instrumenta plurimum inter se differunt, siquidem testes post publicationem non admittuntur: secus instrumenta: ratio differentiæ in eo consistit, quia vt supra diximus, instrumentorum fides, neque corrumpi, nec mutari potest, testium verò depositiones pecunijs, aliove inordinato affectu post publicationem mutari possunt.

Tertiò obstat textus in cap. series 26. hoc tit. in illis verbis: *Tam testes offerens, quàm publica instrumenta.* Ex quibus verbis constat testes, & instrumenta etiam post publicationem admitti posse. In qua difficultate omissa Cuiacij interpretatione, in posthumis ad eū dem textum dum asserit ideò ibi testes recipi posse, quia testium publicatio nondum erat facta, siquidem apertè conuincitur ex illius textus mente, vbi constat, quod ex parte aduersa aduersus testium dicta exceptio fuit proposita, quod fieri non poterat, nisi publicatis iam attestationibus, quare verissime est dicendum, quod ibi etiam post testium publicationem testes admittuntur, quia simul cum instrumentis ad maiorem instrumentorum fidem sunt producti Abbas ibi num. 6. Felin. 8. Veroius 5. 5

Quartò obstat tex. in cap. causam matrimonij penult. de probationibus, vbi post testium publicationem, noui testes super eisdē articulis, vel directo cōtrarijs admitti possunt. Cuius difficultatis nodus ex eo dissoluitur, quod text. ille procedit in causa matrimoniali, in qua sententia nō transit in rem iudicatam, c. lator 7. de sententia, & re iudicata, meritò post publicationem testes admittūtur, iuxta tx. in c. cōstitutus 6

46.hoc tit.quod admissum est, quia in matrimonialibus causis graue animarum periculum vertitur:veluti ne separentur,qui legitimi vinculo copulati sunt,vel ne copulentur,qui ex lege diuina prohibiti sunt,Sāchez de matrimonio lib.7.de impedimentis, disput. 103.Couarruuias in practicis,cap. 18. num.6.

7 Quintò solutioni obstabit dicere, quod ratio,propter quam testes post testium publicationem non admittuntur ea est,vt veritas eluceſcat,& vt vitetur subornationis periculum,sed idem periculum post publicationem est in causa matrimoniali,sicuti in alia quauis causa ciuili:ergo nec etiam in matrimoniali admitti debent.Cui considerationi dici solet,quod etsi idē sit periculum,non tamen est tantum,quantum versatur in coniunctione prohibita inter affines,& cōsanguineos, quod in cesti periculum maius, & certius est,quàm subornationis,& de duobus malis,quod minimum est eligère debemus.Quæ interpretatio,& si generaliter in causa matrimoniali sit recepta, verisimè tamen dicendum esse existimo,quod in d.cap.causam de probationibus non ex eo solum testes post publicationem admittuntut, quia causa matrimonialis erat,sed etiam quia ibi agebatur de virginitatis causa,arte, & peritorum testimonio decidenda, vti sunt obstetrices de virginitate,qui testes,etsi periti essent facile decipi potuerant,quæ interpretatio deducitur, ex verbis illius textus ibi:*Quia sæpe oculi falluntur,& manus obstetritium fabullantur*,latè disputat Osu.ad Don. libro 25.comment.cap.9.littera P.

8 Sexto obstat textus in c. constitutis 46.hoc tit.vbi testes post publicationē admittuntur.Quæ difficultas excluditur ex eo,quod ibi non solum post publicationem testes admittuntur, quia causam trimonialis erat, sed etiam quia testium publicatio iuris ordine, non seruato fuerat facta,siquidem Regina Bohemiorumdà testium publicationem non fuerat citata, neque vnquam suam intentionem probare potuit,cum à satellibus illius Prouinciæ, & Regni fuerat impedita,meritò ex iure communi,quauis causa matrimonialis non esset,testes iterum post publicationem admitti debebant, notat Cuiac. in posthumis ad eundem textum.

9 Septimò obstat textus in cap.2.de purgatione vulgari,vbi post diffinitiuam sententiam, iterum testes in eadem causa,& super eisdem artitulis admitti possunt.In qua difficultate, omissa Abbatis interpretatione,ibi dum asserit in criminalibus causis id admissum esse, cuius sententia conuincitur ex eo, quod nec in criminalibus post publicationem testes admitti debent, iuxta text.in cap.placuit 4. q. 3. quare hac,& alijs omissis,verisimè dicendū est,quod ideò ibi testes postpublicationem admittuntur, quia sententia illa nullitatem expressissimam in se continet,cum prolata sit contra iuris primordia,siquidem illa vulgaris purgatio,& testium productio facta fuerat per duellum,quæ quidem purgatio à sacris canonibus improbatur,iuxta textum in capit. 1. & fin. eiusdem tituli merito cum sententia illa nullius sit momenti,& perinde habeatur, ac si prolata non esset,ideo post eam testes admittuntur,notat glossa ibi verbo.*Restituat*,Anestasius Germonius in parathlitis ad eundem titulum.

10 Octauò obstat text.in cap.cum bonor memoriæ vlt.de probationibus,vbi in restitutionis causa testes semel recepti à primis iudicibus,iterum à secūdis super eadem restitutionis causa, & eisdem articulis recipi possunt. Quæ difficultas excluditur exeo,quod in specie illius textus non probatur testium publicationem,iam coram primis iudicibus fuisse factā,& iterū in eadēcausa,

&

& ſuper eiſdem articulis coram ſecundis iudicibus admittendos eſse, ſed tantummodo probatur, quod ſi lis eſt, iã conteſtata coram primis iudicibus, & probationes receptæ, non tamen teſtium dicta publicata, ſi cauſa illa fuerit ſublata primis iudicibus, & ſecundis delegata, tum ſuper eadem cauſa, & ſpolio iterum nouæ probationes, ſimul cum prioribus admitti poſſunt, & ſic illius textus deciſio nihil obeſt aduerſus noſtri textus ſententiam, vti animaduertit Cuiacius in poſthumis ad decretales in dict. cap. fin. de probationibus.

Nonò ſolutioni obſtat tex. in c. præ-
11 ſentata 50. hoc tit. ex quo cõſtat, quod etiam ſi teſtium publicationes fuerint factæ coram arbitro iudice, poterunt iterum, non ſolum in eodem arbitrario iudicio teſtes recipi, verum etiam coram ordinario ſuper eiſdem articulis, vel directo contrarijs. Cuius textus difficultas, ſalua manebit ex eo, quod ideò in iudicio arbitrario etiam poſt publicationem teſtes admittuntur, quia arbitri veram iuriſdictionem nonhabent, ſed tantum priuatam cauſæ cognitionem adminiſtrant, l. priuatorum, C. de iuriſdictione omnium iudicum, ideoque cum illa teſtium publicatio in arbitrio iudicio nullam iuris ſolemnitatem retineat, & arbitrorum ſententia in rem iudicatam non tranſeat, l. 1. C. de receptis arbitris, mirum non eſt, quod etiam poſt publicationè in arbitrario iudicio factam, etiam in ordinario iterum teſtes admittantur.

12 Decimò ſolutioni obſtat tex. in l. penult. §. ad hoc generaliter, C. de receptis arbitris, vbi generaliter Imperatores conſtituunt geſta, & allegata in compromiſſario iudicio, fidem facere ordinario. Cuius difficultas ſoluitur ex eo, quod in dict. l. pneult. §. ad hoc non ſimpliciter ab Imp. eſt deciſſum, quod teſtium receptio in arbitrio iudicio, apud ordinarium omnino fidem præſtare debeant, ſed tantum ibi Cæſares conſtituunt, quod geſta apud arbitros, poſſunt valere apud ordinarios, põ vero debent, ſiquidem inter verbum poteſt, & verbum debet plurima eſt differentia: nam verbum poteſt ſignificat arbitrium, & voluntatem, at verò verbum debet ſignificat neceſsitatem, notat Morla in emporeo ad titulum de iuriſdictione in proemio, num. 14. & valere poſsunt apud ordinarium geſta apud arbitrum, ſi partes in eo conſenſerint, alioquin parte vna contradicente, nouiter in ordinario teſtes ſunt admittendi, niſi forte teſtes in arbitrario iudicio receptifuerint mortui, vel peregrè abſint: nam in hoc caſu ex æquitate fidem apud ordinarium faciunt, l. fin. C. de teſtibus, Cuiacius ibi Don. in authent. & qui ſemel, C. de teſtibus, Oſu. ad Don. lib. 25. cap. fin. litter a I.

Vndecimò aduerſus noſtrum tex-
13 tum in verſ. *Si quæ verò fuerint quæſtiones*, ex quo deducunt DD. quod in articulis nouiſsimis, ex prioribus emergẽtibus publicatis atteſtationibus, non ſolum admitti poſſunt teſtes nouiſsimi, verum etiam illi, qui ante depoſuerant, dict. l. fin. C. de teſtibus. obſtat textus in l. produci, ff. hoc tit. cuius hæc ſunt verba: *Produci teſtis is nõ poteſt, quã ante in eum reum teſtimonium dixit*, ex quibus verbis conſtat, neminem poſſe teſtem pro ſe producere, qui ſemel aduerſus eum in alia cauſa teſtificauerat, & ratione cõprobatur: nam qui ſemel contra me teſtificarit, iterum pro me, nec aduerſus me admitti poteſt, cũ ſemper cenſeatur eſſe inimicum, & victorem, iuxta textum in cap. placuit 4. quæſt. 3. Cui dubio, omiſsa Cuiacij interpretatione lib. 2. obſeruat. cap. 23. Budei in annotationibus ad Pandectas ad eundem textum, veriorem eſſe exiſtimo, quam refert Duarenus lib. 2. diſput. cap. 29. dum aſſerit illius text. ſententiam eſse idem, ac ſi diceret, quod teſtes antea contra me recepti, iterum c-

tra

tra me, nec in alijs nouissimis causis admitti possunt, & id solummodo secundum Venulei sententiam procedit in causis criminalibus, non verò in ciuilibus: ratio est, quia non leuis inimicitia coniecturata est, eum testem inimicum esse in causa posteriori, qui iam in priori aduersus me testificauerat, meritò nihil obstat aduersus prædictam nostri textus sententiam, siquidem in præsenti solummodo agitur de recipiendis eisdem testibus super notissimis articulis, ex primis dimanantibus in causis ciuilibus, in quibus cessat illa affectata inimicitia, cuius Duareni interpretatio cõprobatur ex eo, quod decisio illius textus desumpta est ex Venuleio in tractatu de publicis iudicijs, vti demonstrant verba illius textus in eius fronte deposita.

Duodecimò obstat textus in capit. 14 veniens 38. hoc tit. vbi probatio incontinenti oblata in causa summaria, & publicatis in ea attestationibus, iterũ noui testes super ius Decanatus, & eisdem articulis, vel directo contrarijs, vsque ad plenariam causæ cognitionem, tam ab vna, quam ab alia parte admitti possunt. In qua difficultate Innocentius, & antiquiores ibi existimant, quod nõ obstante publicatione facta in summaria iterum testes possunt produci in plenaria, etiam super eisdem articulis, vel directo contrarijs, rationem reddit Innocentius ibi, quia in summarijs causis non obseruatur illa iuris solemnitas, si quidem celeriter absque strepitu, & figura iudicij proceditur: deinde quia si iterum testes non admitterentur, iustitia, & ius litigantium periclitaretur, ob defectum probationis, iuxta textum in Clem. 2. de verbor. significatione, Clemen. 2. de iudicijs, meritò vt hæc mala euitentur, etiam facta publicatione in summaria, iterum in plenaria testes super eisdem articulis admittendos esse affirmant, iuxta textum in capit. cum in tua 44. hoc titul. sed licet hæc sententia communiter sit recepta, tamen verius dicendum esse arbitramur, quod in dict. cap. veniens 38. hoc tit. non ex eo solo, testes post publicationem factam in summaria, iterum in plenaria recipiũtur, sed præcipuè, quia in summaria de diuersa, & separata agebatur causa, cùm in summaria non fuisset actum de meritis ipsius causæ, sed solummodo de legitimanda meri oppositoris persona ad impidiendam Decanatus sententiæ executionẽ, quate mirum non est, quod non obstante publicatione in summaria, iterum testes in alia noua causa, tam ex parte vnius, quàm ex parte alterius recipiantur: vti benè animaduertit, Cuiacius in posthumis ad decretales in dict. cap. veniens.

Decimotertiò obstabit dicere, 15
quod toties testes sunt recipiendi, quoties veritas per illos ad lucem produci potest, iuxta Pauli responsum in l. vnus, §. cognitum, versicul. *Quocunque tempore*, ff. de quæstionibus, cap. iudicantem 30. q. 5. ibi: *Tandiu actio ventilatur, quousque ad rei veritatem perueniatur*, sed nemo est, qui nesciat, adhuc post testium publicationem ad veritatis lucem peruenire posse: ergo vt veritas elucescat, etiam post publicationem, iterum super eisdem articulis testes recipi possunt. Cuius difficultas salua manebit ex eo, quod verissimũ est testes toties recipi debere, quoties per illos ad veritatis lucem peruenire possit, non tamen legitimè veritas constare potest, quoties de receptionis tempore legibus definito non constat, quo supposito, non obstat textus in dict. l. vnus, §. cognitum, versic. *Quocunque tẽpore*, quia verba illa sunt intelligenda de omni tempore idoneo, iuxta textum in l. 1. & eius glossam verbo. *Quibuscunque*, C. de fide instrumentorum, & idoneum tempus non dicitur post publicationem ex rationibus, & iuribus supra adductis, & ita similiter est in

terpretandus text. in dict. cap. indicantem versic. *Tam diu*, quia verbũ illud: *Tam diù*, restringi debet, quandiù tempus à iure definitum id permisserit, neque obstant verba illius textus ibi: *Quam per actis omnibus, &c.* Quia idem est, ac si dicerent per actis omnibus,
16 quæ ad legitimam testium publicationem desiderantur.

Decimoquarto, obstabit dicere, quod in iudicijs nil magis attendi debet, quàm ipsa veritas, capit. 1, de iudicijs libr. 6. l. illicitas, §. veritas, ff. de officio Præsidis, sed veritas aliter, quã per testes in lucem produci potest, l. nec omissa, C. de liberali causa, l. penultima, ff. de probationibus, cap. 1. capit. laudabilem de frigidis, & maleficiatis, ergo non admittere probationem, etiam post publicationem, est veritati tenebras effundere, & procedere contra proprium iudicantis munus. Quæ difficultas parum oberit, si dixeris iura in argumento adducta non esse contraria nostra textus decisioni, siquidem ex nostri textus sententia, non occultatur veritas, neque officium iudicis læditur: imò potius prohibitio post publicationem, vt testes iterum non reciantur, præcipuè fit, vt veritas illucescat, & vt omnis subornationis timor vitetur: vti latè supra diximus in deciden
17 di ratione.

Decimoquinto, aduersus ea quæ supra in numer. 9. diximus, videlicet in criminalibus etiam post publicationem testes non esse admittendos. Obstabit dicere, quod in causis, in quibus est vitium irremissibile, ac irreparabile, testes possunt post publicationem produci; cap. lator, capit. consanguinei de sententia, & re iudicata, sed vitium in causa criminali est irreparabile per partes, cùm nemo sit dominus membrorum suorum, l. liber homo cum vulgatis, ff. ad legem Aquiliam, capit. contingit de sententia excommunicationis: ergo in criminali causa, quemadmodum in matrimoniali, cum in eis dem sit vicium irreparabile, testes post publicationem possunt produci, sed hoc dubio non obstante, verissimè est dicendum, quod criminalis causa, etiã capitalis in se non retinet vitium irremissibile, sed remissibile per partes, nam licèt reus condemnatus se ipsum occidere non possit, dict. l. liber homo, cum similibus, poterit tamen se iustè occidi, & per patientiam omittere lici tam defensionẽ, ob aliquã iustã causam vel charitatis zelo, ne alius occidatur, iuxta textum in cap. non est nostrum 23. quæstion. 5. Couarr. in 4. 2. part. §. 12. numer. 16. secus vero dicendum in matrimonio ibi damnum Ecclesiæ extat, quod à priuato remitti non 18
potest.

Decimosextò solutioni obstãt verba textus in dict. cap. non est nostrum 23. quæstion. 5. vbi his verbis D. Hieronymus scribit. *Non est nostrum mortem arripere, sed illatam ab alijs libenter accipere.* Cui dubio communiter dici solet, quod D. Hieronymus ibi tantum affirmat, neminem debere libenter mortem arripere, sed si ab altero fuerit illata eam pati, & libenter consentire, & cum iudex non intẽdat mortem in iustè offerre, sed solum reum, quem criminosum ex probatione, etsi iniusta apparet, puniri, à quo omnes legitimas, & iuridicas defensiones prius receperat, merito si reus tacito consensu, ob omissãm probationem vellit, pati, ex ipsamet legis dispositione, & sententia in causa criminali transit in rem iudicatam, siquidem lex positiua pro bono publico potuit statuere, quod ille qui intra legitimum tempus se non defenderit amplius contra sententiam, non audiatur, nisi per restitutionem à Principe impetratam, l. secunda in fine, ff. de quæstionibus, l. diui, ff. de pœnis, Abbas in cap. de his de accusationibus, Bartol. in dict. l. diui, videndus est Diuus Thom. 2. 2. quæstione 6. articulo 5. idem 2. 2. quæstione 59. articulo 3. cum traditis

à D.

à D. Balboa in cap. lator 7. num. 22. de sententia, & re iudicata.

19 Decimoseptimo aduersus ea, quæ communiter in præsenti, notant Doctores omnes, & nos in cõclusione dixi mus: videlicet similiter in appellationis causa post publicationem in prima instantia super eisdem articulis, tã de iure Pontificio, quam Cæsareo, testes non esse admittendos, cum etiam tunc existat, idem subornationis timor, vt expresse demonstrat textus in clemen. 2. versic. *Cum non minus*, hoc tit. dict. authent. de testibus, §. quia vero, collatione 7. versic. *Omnino vlterius licentiam, &c.* Obstabit textus in l. eos, §. si quid tamen, C. de appellationibus, vbi sucũbens in causa principali, si minus allegauerit, vel probaberit, poterit plus, & iterum coram iudice appellationis probare. Sed respondetur textum illũ non asserere, iterũ posse examinari testes eosdem super eisdem articulis in appellationis causa, sed tantum affirmat, quod is qui minus allegauit, vel probabit in causa principali, poterit iterum plenius allegare, & probare in causa appellationis, hoc est super nouis articulis, etiam ex primis dependentibus, ita similiter est interpretandus textus in leg. in offerendis 37. §. is videtur in fine, C. eodem, quod adeo verũ est, quod etiam si ad Principẽ fiat prouocatio, neutiquam post publicationem, iterum testes possunt admitti, nisi super nouissimis articulis, ex dict. §. is videtur, Roland. de Valle cons. 45. volum. 2. num. 15. Couarr. in practicis c. 18. num. 6. Maranta de ordine iudiciorum 6. part. cap. de testium productione num. 22. Don. in dict. authen. & qui semel, Osu. ad eundem lib. 25. commẽtar. cap. fin. littera I.

20 Decimooctauo solutioni obstabit text. in l. cùm a nobis 5. C. de dilationibus, vbi generalitet in appellatione ad Principem absque distinctione illa dilatio, seu testium receptio admitti potest. Sed respondendum est, quod textus ille scriptus est in titul. de dilationibus, quæ tribuuntur instruendæ litis causa, de qua nondum instructio facta est, quæ dilatio in cognitionibus Principum non tribuitur, cùm tam ratio dilationis cesset, siquidem causæ, quæ ad Principem mittuntur plenè instructæ transmittuntur, l. 1. eiusdem tit. C. de dilationibus, & relationibus. Cæterum aliæ probationes, quoad nouissimos articulos admittuntur, si adsunt causæ satis instructæ, notat Cuiac. in dict. l. eos C. de appellationib.

Decimonono obstat text. in l. per 21
hanc 4. C. de temporibus appellationũ vbi si exceptio, quæ in principali causa est proposita, & minus probata est, vel instrumentum suspectum, potero in causa appellationis plenè, & integrè probare, vt constat ex verbis illius textus ibi: *Pleniore fol ueniatur veritatis lumine, &c.* Cui dubio satisfaciendũ erit, si dixeris, sensum illius versiculi esse, videlicet quod etsi causa fuerit competenter instructa, probatis quibusdam articulis in prima instantia, per probationes tamen quoad nouiores articulos ex primis dimanantibus melius, & dilucidius illustrari poterit. Aretinus in c. fraternitatis hoc tit. num. 2. & 9. Salicet. in d. l. per hanc in 3. colum. versic. *Sed aduerte.* Neque obstabit si dixeris, quod idem, quod præstat restitutio minoribus, præstat etiã appellatio maioribus, l. præfecti, ff. de minoribus, sed minor restituitur aduersus omissã probationem, etiam super eodẽ articulo, l. minor 33. ff. de minor. ergo, & similiter idem dicẽdũ est in maioribus, quia respondetur, id speciale in minore esse statutum, in quo illa iusta restitutionis causa tollit etiam omnem subornationis suspitionem, l. 1. §. nunciatio, ff. de noui operis nunciatione, omninò vide, ea quæ inferius dicemus in c. cùm dilectus 9. de fide instrumen. & in c. lator 7. de sententia, & re iudicata.

Ad textum in cap. testimonium 54 c. non debent, fin.hoc tit.

DE horum iurium expositione, supra diximus,in cap.veniens 10.hoc tit.& inferius dicemus in cap.1.de exceptionibus.

AD TITVLVM DE TESTIBUS cogendis, vel non. Tit.XXI.

Ad textum in c.1.cum alijs hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Testes qui à ferendo testimonio in causa ciuili, vel criminali odio, gratia, vel timore se substrahunt Ecclesiastica disciplina compelli debent, in iudicium venire, nisi fuerint priuilegiati, qui in domo compelluntur iurare.*

2 *Veritatem çelare lethale creatum est.*

3 *Testis,qui compellitur testimonium dicere non compellitur, vt sub certa forma dictum proferat,sed prout sciuerit deponit: ac idcò eius dictum non coactum,sed voluntarium dicitur.*

Expenditur text.in cap.superiore 3.de testibus cogendis.

4 *Testes tam in ciuili,quam in criminali causa,compellendi sunt testimonium dicere.*

Interpretatur textus in capit.dilectorum 10.de testibus cog.vers. Præterquá super criminibus.

5 *Illustratur text.in cap.peruenit 5.de testib.cog.vers.*Quod ij qui de rebus Ecclesiasticis testificari recusant, &c.

6 *Interpretatur textus in cap. peruenit 4.de testibus cog.vers.* Ad detegendum tantæ fraudis,& caliditatis cõmentum,*cap.fin.eiusd.titul, cap. olim penult.de accusationib.vers.*Absolui debent ab illo per iudicem iuramento competentem,&c.

7 *Illustratur textus in l.nimis graue,C. de testibus,l.si post,C.de assessoribus.*

8 *Testes prius sunt monendi testimoniũ dicere,& postea compellendi,& in numer.3.*

Expenditur textus in authent.rogati, C. de testibus,l.cum ab initio 4. cum l.7. ff.quemadmodum testamen.aperiantur.

9 *Fœminæ priuilegio gaudent,ne compellantur personaliter in iudicium venire testimonij dicendi causa: ne virorũ cœtibus misceantur.*

Interpretatur text.in cap.quoniam 3. de testib.

10 *Expenditur textus in cap.2. de iudicijs,lib.6,versic.*Inuitas,*iuncto versic.* Cæterum.

11 *Testes tum demum compellendi sunt cum aliter veritas non possit haberi.*

Quæ differẽtia rationis extet inter priuilegiatos,& non priuilegiatos testes, ibi proponitur.

12 *Egregiæ personæ an compellantur in iudicium venire? intellige vt ibi.*

Interpretatur textus in l.iubemus 37. §. 3.C.de Episcop.& Cleric.cum l.inuiti 8.ff.de testib.& ad personas 15.ff.de iure iurando.

13 *Iudex potest tabellionem mittere,vt à quibuscunque personis testimonium exigat, nisi causa criminalis, vel arduafuerit.*

Expenditur textus in l.quæ de toto, ff. de reiuind.

14 *Serui in caput domini torqueri non possunt.*

15 *Illustratur textus in l.1.§.item Mumio ff.de quæstion.*

16 *Seruus in caput domini in crimine incesti,& adulterij torqueri potest.*

Interpretatur text.in l.si quis viduam 5. ff.de quæstionibus.

17 *Ad concordiam reducuntur textus in l.cum probatio 7.ff. de probationib.*

cum

cum l. quæro. §. seruum, ff. de ædil. edicto.

18 *Pater pro filio, nec filius pro patre cõpellitur testimonium dicere.*

Interpretatur textus in l. qui iurasse 26. §. si pater, ff. de iur. iurand.

Ibi remissiue expenditur tex. in l. videamus 4 ff. de in litem iurando, l. diuo 11. ff. de quæstionib. l. 2. §. in filijs, ff. de Decurionib.

CONCLVSIO.

TESTES qui à ferendo testimonio in causa ciuili, vel criminali odio gratia, vel timore se subtrahunt Ecclesiastica disciplina compelli debent personaliter in iudicium venire, nisi fuerint priuilegiati, qui in domo compellantur iurare. Consonat textus in cap. 1. 2. 3. & fere per totũ hunc titulum, cap. quoniam 3. cap. intimauit 18. & 45. de testibus, cap. statutum, §. in proferendo de rescriptis libr. 6. l. post legatum 5. §. is vero, ff. quibus vt indignis, l. inuiti 8. 9. & 19. ff. de testibus, l. cum ab initio 4. ff. quemadmodum testam. apperiantur, l. ad personas 15. ff. de iure iurando, l. si quando, l. parentes, C. de testibus, l. iubemus 37. §. omnes, C. de Episcopis, & Clericis, l. 15. tit. 16. part. 3. l. 6. tit. 6. libr. 4. Recopillationis, sic amplectuntur Farin. de testibus tom. 2. quæst. 78. cap. 1. Nauarrus in manuali, cap. 25. num. 4. Gilquenius in l. iudices, C. de fide instrumentorum, Ritius in praxi Ecclesiastica decis. 447. Menochius de præsumptionibus lib. 2. præsumption. 55. Couarruuias in cap. quanuis pactũ in principio, num. 25. & 27. Duarenus ad tit. de testibus, cap. 2. Donel. in leg. 1, C. de quæstionibus, idem in l. si quando, l. parentes 9. C. de testibus. & lib. 25. commentar. cap. 10. Cuiac. in paraphrasi ad hunc titulum; idem ad titulum, C. de quæstionibus, & lib. 2. obseruat. capit. 33. & lib. 16. cap. 19. & lib. 13. cap. 38. & lib. 8. cap. 13. Anton. Faber. in rationali ad textum in d. l. ad personas 15. de iure iurando, D. Balboa in cap. 1. de foro competenti, quæst. 8. Præceptor noster D. Martinus de Hontiueros, in repetitione ad textum in cap. 1. hoc titul.

Ratio est ne veritas in defectum probationis occultetur, quia aliàs quilibet testis subterfugeret, & actores ius suum consequi non possent, & bonus pro malo haberetur, & econtra, ac etiam delicta impunita remanerent. Deinde quia mortale reatum est veritatem celare merito, vt omnia hæc mala vitentur, præceditur contra testes recusantes testimonium proferre, cum remedijs in hoc tit. expressis præcipue cum testimonium dicere sit munus publicum, ad quod subeundum omnes compelli possunt, nisi priuilegiati sint, cap. licet ex quadã de testibus, l. si quis munus, ff. de muneribus, & honoribus. 2

Primò obstabit sequens consideratio videlicet, quod ea omnia quæ quis metu coactus facit prætoris officio rescinduntur, l. 1. & per totum, ff. quod metus causa, cap. 1. de ijs, quæ vi: ergo si testimonium à teste eo inuito metu carceris exigitur qui iustus est, & cadens in virũ cõstãtẽ dicitur, testimoniũ illud non firmũ, sed infirmũ, & reuocabile erit præcipuè quia exinde finis testimonij corrumpitur; cum non sit verosimile, veritatem dicere, qui coactus iurat. Cuius difficultas dissoluitur si dixeris, quod non obstante metu illo testis dictum valet, cum voluntarium fit: nam licet compellatur in iudicium venire: non tamen compellitur, vt testimonium certa forma, sic vel sic proferat, sed prout sciuerit deponat, siquidem in eius arbitrio relinquitur, Bart. in l. post legatum, §. si vero, n. 1. ff. de is quibus vt indignis, Præcep. noster D. Martinus de Hontiueros, vbi sup. Neque solurioni obstat text. in c. super eo 3. hoc tit. vbi potius sunt monendi, quam eo- 3

gendi teſtes,nam dicendum eſt, quod prius ſunt monendi,etſi admoniti venire nolluerint cogi poſſunt.

4 Secundo obſtat text.in c. dilectorũ 10.hoc tit.verſic.*Præterquam ſuper criminibus.&c.* Ex quibus verbis deducitur,quod etſi teſtes in cauſa ciuili compelli poſsint,non tamen in criminali. Cui difficultati,vt ocurramus ad notã dum eſt,regulã eſſe tam inciuili,quam in criminali cauſa teſtes eſſe compellendos.Neque obſtant verba illa:*Præterquam ſuper criminibus*:Quia nõ ſunt generaliter accipienda,ita vt in omnibus cauſis criminalibus teſtes non debeant compelli,ſed tantum mens Pontificis fuit,videlicet quod in ſpecie, ibi propoſita,vbi inter Epiſcopum,& Capitulum,partim fuit actum de criminalibus,partim vero de ciuilibus cauſis, quamuis in ciuilibus teſtes cõpelli poterant:tamen in criminalibus compelli non poterãt.Ratio eſt,nõ quia criminalis eſſet cauſa;ſed quia ibi in criminali adhuc lis non erat conteſtata cum reus abſens non poterat per procuratorem audiri;ſed cum propria eius præſentia defendi debet,cap.tua 5.de procuratoribus,cap.veniens 15.de accuſationibus,Cuiac.lib.20.obſeruat. c. 20. Don.lib.18.cap.10.

Tertio ſolutioni obſtat tex.inc.per
5 uenit 5.hoc tit.verſ.*Quod ij qui de rebus Eccleſiaſticis teſtificare recuſſent,&c.* Conſideratio eſt,quod ſi teſtes tantũ ſuper rebus Eccleſiaſticis recuſſantes compelli poterant, conſequens videtur,quod ſuper iniurijs clerico illatis non poterant compelli:ſiquidem de illa cauſa criminali,etiam fuit conſultus Pontifex.Cuius textus difficultas diſſoluitur ex eo,nam quamuis de iniuris illatis in dict.cap.peruenit 5.non ſit directe expreſsa reſponſio tamen in directe,& obliquè Pontifex reſpondit, quaſi diceret:quod ſi in rebus Eccleſiaſticis compelluntur præcipuè, & maximè ſuper perſonis Eccleſiaſticis cõpelli dẽbent cum Clerici etiam nomine rerum Eccleſiaſticarum comprehẽdantur,notat gloſ.ibiverb.*Eccleſiaſticis.*

Quarto prædictis obſtat tex.in cap. 6
peruenit 4.hoc tit.verſ.*Ad detegendam tantæ fraudis,& calliditatis commentum.* Ex quo conſtat,quod tantum propter fraudem,& calliditatem compelluntur teſtes non tamen propter cauſam principalem,& criminalẽ. Cui dubio ſatisfaciendum eſt,quod ibi ſuper vtrũque debent compelli teſtimonium dicere,ſed prius de malitia,& calliditate detrahẽtis,poſtea verò ſuper principali cauſa,cum iuramentum, illud eſſet turpe,& abſque vlla ſuperioris relaxatione poterant contra eum venire, c. non eſt obligatorium de reg.iuris lib. 6.cap.quintaballis de iure iurãdo.Neque obſtat textus in c.fi.hoc tit.c.olim penult.de accuſſationib.verſ.*Abſolui debent ab illo iuramento per iudicem competentem,&c.* Quia illa relaxatio,ſeu abſolutio fit ad cautelam,arg,text.in c.cũ quidam,§.illi vero de iure iurando.

Quinto obſtat tex.in l.nimis graue, 7
C.de teſtibus.Vbi reus non cõpellitur exhibere teſtes,per quos actor poſsit ſuam intentionem probare. Cui difficultati occurritur,quiaquamuis reus ipſe,compelli non poſsit,teſtes exhibere:quia nimis graue eſt quemquam aduerſus ſe arma aduerſario præſtare, c. 1.de probation.vbi latediximus.Tamẽ actor poterit conſequi,vt iudex compellat teſtes ipſos,vt ipſi exhibeantur, quos ipſe actor voluerit.Don.in d.l.nimis graue,C.de teſtib. Nec ſolutionĩ obſtat tx.in l.ſi poſt,C.de aſſeſſoribus. Vbi magiſtratus poſt depoſitionem officij poſtulantibus prouincialibus,tenetur exhibere domeſticos ſuos in magiſtratu obtentos,quia in dict. l. ſi poſt non exhibentur, vt teſtes , ſed vt adminiſtratores,vt reddant rationem adminiſtrationis geſtæ.latè Don. in dict. l.7.C.de teſtibus.

Sexto obſtat tex.in auth.rogati, C. 8
de teſtib.Vbi teſtes nõ cõpelli,ſed rogari debent.Quæ difficultas excluditur,

ex

ex eo, quod id fit specialiter propter testamentorum solemnitatem. Nec solutioni obstat tex. in l. cum a binitio 4. ff. quemadmodum testamenta apperiantur, vbi testes in eodem testamenti iudicio coguntur testimonium dicere, & sigilla sua recognoscer etempore, quo tabullæ apperiuntur, quia cum iam à principio sponte, illud iudicium in testamento suscepissent, tamẽ postea propter testamentorum solemnitatem, cõpelluntur in iudicium venire, & sigilla sua recognoscere. Neque solutioni obstat tex. in l. 7. eiusdem tit. ff. quemadm. test. apperiant. Vbi nec postea possunt a prætore cogi in iudiciũ venire, ad sigilla recognoscẽda, quia textus ille loquitur, quando testes absentes, & alterius prouinciæ sunt, quo incasu, eis mittendæ sunt tabullæ testimonij dicendi causa officium, quod testes alijs sponte præstant, eis damnosissimum sit, omittendo sua propria negotia Gotofredus in dict. l. sed etsi quis 7. ff. quemadmodum testamenta apperiantur, lit. M.

Septimo obstat textus in cap. quoniam 3. de testibus. Vbi mulier compellitur in iudicium venire, & contra clericum testificare, & tamen fæminæ priuilegio gaudent, ne compellantur personaliter in iudicium venire, testimonij dicendi causa, ne virorum cætibus misceantur, iuxta tex. in cap. 2. de iudicijs lib. 6. Sed huius tex. difficultas dissoluitur, ex eo, quod in dict. cap. quoniam 3. mulier illa non compellitur, vt testis personaliter in iudicium venire, sed vti rea, & socia criminis, cuius præsentia in criminalibus causis desideratur, vt supra resolutum est.

Octauo obstat textus in cap. 2. de iudicijs lib. 6. in vers. *Inuitas*, Ex quo deducitur a contrario sensu, quod volentes sponte poterunt fæminæ testimonij dicendi causa in iudicium venire, si quidem priuilegium ratione dignitatis concessum, ab ipsis remitti potest argum. text. in l. si quis in conscribendo, C. de pactis. Quod omnino contrariũ refert, idem textus in dict. cap. 2. vers. *Cæterum*, vbi neque volentes testimonij dicendi causa in iudicium admitti debent, cuius textus difficultas tollitur, quia in secunda parte textus ille loquitur in fæminis monialibus, quæ ratione religionis propter emissum votum à claustro Monasterij exire non possunt, & an hoc priuilegium ratione personæ indultum renunciari possit, latè disputat Couarr. in cap. quamuis pactum 2. part. §. 2. num. 25. & 27. Doctor Balboa in dict. cap. 1. de foro competenti quæst. 8.

Nono aduersus, ea quæ supra diximus, quood tunc testes compellendi sunt cum aliter veritas non possit, haberi iuxta textum in c. 1. hoc tit. ibi: *Ne veritas occultetur*, & in cap. peruenit ad nos 6. ibi: *Si aliter veritas nequiuit ellici*, & in cap. finali, ibi: *Si ipse intentionẽ suam probare non possit*, & c. Obstabit dicere, quod si hoc esset verum, confunderentur testes, non priuilegiati, & testes priuilegio gaudentes: siquidem testes priuilegiati, etiam compelli possunt testimonium dicere in defectum probationis, iuxta textum in cap. quãquam 14. quæstion. 2. Quæ difficultas dissoluitur, nam differentia inter eos constituitur siquidem non priuilegiati, eo ipso, quod non comparent, præsumuntur substractos odio, vel timore: at vero priuilegiati cum substrahuntur, solummodo præsumuntur substractos esse, ex eo videlicet, quia suo priuilegio vtantur, non tamen odio, vel timore, Menochius de præsumptionibus libr. 2. præsumption. 55. nume. 4.

Decimo obstat textus in l. iubemus 37. §. omnes, C. de Episcopis, & Clerici, vbi egregiæ personæ compelluntur in iudicio respondere, ita vt prætor ad eas ire non debeat, quod omnino est contra decisionem textus in l. inuiti 8. ff. de testibus, l. ad personas 15. ff. de iure iurando, capitul. si qui testium octaua de testibus,

cap.

cap.1.versic.*Eorum nuntio*,hoc tit.c.1. vers *Sed cum*,de iudicijs lib.6. clem.1. de officio delegati,authent.sed iudex, C.de Episcopis,& Clericis,auth.de hæredibus,& falcidia,§.hinc nobis in fin. collation.1.In quorum iurium contrarietate,verissimè dicendum est, quod in die.l.iubemus,§.omnes non probatur,quod egregiæ personæ debeant cõpelli in iudicium venire,sed tantũ textus asserit,quod prætor non debet ad eas ire,sed prædictæ personæ debeant, absque vllo priuilegio respondere, & testificare misso ad domum tabullario, vel pedaneo iudice,iuxta text.in cap.si qui testium 8.de testibus,Ant. Fab. in rationali ad tex.in dict. l. ad egregias 15.de iure iurando.

13 Vndecimo solutioni obstabit dicere,quod non solum ad egregias personas tabellarius mitti non debet,sed ipse iudex earum dictum debet exigere, siquidem iudex ex modo,quo testimonium proferunt colligere debet:an vera,vel falsa sint, quæ deponũt veluti si cum pudore,vel alio modo verba proferant, iuxta textum in cap. in nostra 32.de testibus, quod iudicium colligi non potest per interpositas personas à iudice in domum testium missas,iuxta textum in l.3.§.1.vers.*Tu magis scire potest*,ff.de testibus. Quæ difficultas facilè dissoluitur,si attendamus iura in argumento adducta procedere de consilio:non vero de præcepto,cum id iudici permittatur,propter negotiorum multitudinem,quæquotidie incidunt, & vt eius officium possit melius in partiri,cum possit tabellarios mittere ad recipiendos testes,si ita discretæ sint, vt bene considerent vultum testium,illorumque perturbationem,seu tituba tionem,qui inscribere,& notare debẽt dignitates,qualitates, seu alias testes circunstantias, vti bene animaduertit Abbas in cap.quoniam contra de probationibus num.35.quo facto tabellioni,vel iudici rectè committi possunt, ita vt eorum dictu ad sententiam peruenire posset. Neque obstabit si dixeris,quod testium receptio nudum tantum ministerium continet, cum nulla causæ cognitio desideretur; & tamen constat nudum alicuius rei ministeriũ alteri per iudicem committi non posse,cap.vlt.§.vlt.de officio delegati: ergo iudex ad egregias personas nõ mittere,sed venire debet,quia dicendum est.Discrimen versari inter nudum ministerium,quod consistit ex delegatione,& inter illud,quod ratione proprij officij ad aliquem spectat,in primo casu nequaquam committi potest,& ita obtinet text.in dict.§.fin.secus vero in posteriori,dict.cap.si qui testium, clement.1.§.sane de hæreticis,cap. inter cætera,versic.*Inde*,de officio ordinarij,cap.2.de iudicijs lib.6.In causis autem criminalibus delegatio illa non facile admittitur, siquidem iudex tenetur ire ad domum testium,qui impediti sunt,authent.apud eloquentissimũ, C.de fide instrumentorum.Neque obstabit dicere,quod iudex potest delegare totam causam criminalem,argument.textus in l.si quid erit 11.ff. de officio Proconsulis,ac per consequens committere testium examinationem, vti pars totius causæ iuxta regul. textus in l.quæ de toto,ff.de reivindicatione,quia dicendum est argumentum recte procedere,nisi longè diuersa ratio esset,in receptione testium, quam in legatione totius causæ, quia in causis criminalibus,ipse iudex debet testes examinare,cum ex illa examinatione totum causæ pondus dependeat: siquidem in eorum vultu iudex ex titubatione cognoscere possit, an sit verum, quod deponant:aliter autem pronunciatio,tam commodo fieri non posset, si per tabellionem testes reciperentur.

Duodecimo obstat textus in l. 14
seruus 8.Cod.de testibus,l.prima,Cod. de quæstionibus, vbi seruus in caput domi-

domini, etiam in defectum probationis, siue causa sit ciuilis, siue criminalis, adhibitis tormentis non compellitur testificare, & tamen seruus in defectum probationis ad testimonium admittitur, l. serui 7. ff. de testibus, l. diuus, ff. de quæstionibus. Pro qua difficultate annotandum est: in iure admissum esse, vt seruus in caput domini non possit torqueri: tum propter magnam reuerentiam domino debitam, cum etiã quia serui quodammodo hostes, & inimici suis dominis sunt. Quod adeò verum est, vt neque seruus possit torqueri in caput illius domini, qui olim fuit in memoriam prioris dominij, l. vnius 18. §. seruus, ff. de quæstionibus, l. seruus 14. C. eodem, Don. in d. l. seruus 8. C. de testibus.

15 Decimotertio huic sententiæ valdè obstat text. in l. 1. §. itẽ Mummio, ff. de quæstionibus. Vbi deportati seruus qui per deportationem in eius potestate esse desijt, hac de causa in eius caput torqueri potest. Qua in difficultate alijs omissis dicendum esse existimo: huius dubij sententiam non esse generaliter accipiendam: sed specialiter adaptandam ad speciem propositam in d. l. 1. §. itẽ Mummio: nam ideò ibi seruus in caput prioris domini torqueri potest, quia simul atque est capite diminutus, amittit bona simul, & seruos, ac reuerentiam à iure ciuili, sibi debitam, qua cessante cessat, etiam sententia supra adducta, Cuiac. in dict. l. 1. C. de quæstionibus.

16 Decimoquarto, prædictis obstat text. in l. si quis viduam, vel alij nuptã 5. ff. de quæstionibus. Vbi seruus in caput domini torqueri potest. Cui dubio verissimè dicendum est, regulam supra adductam restringi aliquibus in casibus: Veluti si dominus cum vidua, vel alij nupta adulteri crimen patrauit, cum qua ob affinitatem nuptias contrahere non poterat, nam tunc seruus in caput domini torqueri potest: specialitatis ratio est, quia tunc dominus duplex crimen commisit incesti videlicet, & adulterij, qua de causa propter atrocitatem criminis in caput domini torqueri possunt, idem etiam est dicendum in crimine læsæ Maiestatis, census fraudatione, hoc est in tributorum vsurpatione, iuxta textum in l. 1. C. de quæstionibus, de quibus omnibus latè Cuiac. lib. 6. obseruat. cap. 19.

Decimoquinto obstat textus in l. 17
cum probatio 7. ff. de probationibus. Vbi si seruus sit emptus sub dupla stipulatione: *si fugitiuus fuerit*, serui dicto aduersus dominum, vt dupla debeatur non est credendum absque tormentis. Consideratio est, ergo adhibitis tormentis ei contra domini fides adhibetur, quod omnino contrarium refert textus in l. quæro, §. seruum, ff. de ædilitio ædicto. Quæ iura ad concordiam reducuntur ex eo, quod in dict. l. cum probatio 7. ideò de seruo aduersus dominum quæstio haberi debet, quia seruus de facto proprio depositus quo in casu serui etiam contra dominum torqueri debent, l. seruus, C. de testibus, l. interrogari, C. de quæstionibus, l. quoties 12. C. eodem, Donel. in dict. l. 1. C. de quæstionibus. Neque obstat textus in dict. l. quæro, §. seruum, ff. de ædilitio ædicto, quia ideò ibi seruus, neque etiam ex facto proprio torquetur in caput domini, quia indicia ad torturam non præcesserant, vti in dict. l. cum probatio 7. Emundus Merclies lib. 3. obseruat. cap. 30. videndus est etiam Cuiac. lib. 5. obseruat. c. 38. & ea quæ supra retullimus in cap. licet vniuersis 23. de testibus.

Decimosexto aduersus ea, quæ in 18
præsenti notant omnes, videlicet quod nec filius pro patre, nec pater pro filio compelli possunt testimonium dicere, iuxta textum in capit. super eo 22. cum alijs de testibus, l. 4. & 5. ff. eodem, & specialiter refert Gotofredus innotis ad text. in l. 3. C. de testib.

litte-

littera I. Quod adeo verum est, vt neque volentes admittantur, l. parentes 6. C. de testibus, valde obstat text. in l. qui iurasse 26. §. si pater, ff. de iure iurando. Vbi patris iuramentũ filio prodest. Sed nihil obest, quia textus ille nõ asserit, quod patrem compelli possit, de peculio in causa filij iurare, sed si iurauerit prodest filio, cum sibi imputare debeat, qui iuramentum a patre exigit, & eo solo sit contentus, d. l. qui iurasse 26. Et pro conciliatione ad tex. in d. l. qui iurasse, §. pater 1. cum §. pater 2. eiusdem legis. Omnino est videndus Anton. Faber. in rationali ad textum in dict. l. qui iurasse, §. 1. & 2. ff. de iure iurando, similiter videndus pro interpretatione ad tex. in l. videamus 4. ff. de in litem iurando, in rationali ad eundem textum, & pro interpretatione ad textum in l. diuo 11. ff. de quæstionibus, cũ l. 2. §. in filijs, ff. de decurionibus, videndus Cuiac. in notis ad tit. C. de quæstionibus, & plura quæ ad hunc titulũ pertinent supra retulimus in tit. de iuramẽto calumn. x.

AD TIT. DE FIDE INstrumentorum.

Tit. XXII.

Ad textum in cap. si scripturam 1. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Instrumenti exemplum non solemniter sumptum fidem non facit absque originali.*

2 *Assignatur ratio,*

3 *Instrumenti exemplar authoritate iudicis desumptum interueniente partis citatione in iudicio admittitur.*

Ex prothocolo instrumentum absque partis citatione deduci potest, si tempore celebrationis contractus partes consenserint, vt cuilibet detur transcriptum.

4 *Expenditur textus in l. 9. tit. 9. part. 3. l. 17. lib. 4. Recop. in princip. tit. 25.*

5 *Interpretatur textus in capit. 1. de fide instrum.*

6 *Expenditur textus in l. si quis ex argentarijs, §. prohibet, ff. de edendo, l. publicati, C. de testamentis, l. 1. §. si quis in duobus, versic.* Sed si vnum, *ff. de bonor. possess. secundum tab.*

7 *Exemplare instrumentum deductum ex prothocolo ab eodem tabellione, qui rogatus, & præsens fuerat originale reputatur.*

Interpretatur textus in l. 1. §. si quis in duobus in principio, ff. de bon. possess. secundum tab.

8 *Priuilegium amissum probari potest per testes deponentes de ipsius priuilegij tenore.*

Illustratur text. in cap. cum olim 12. de priuilegijs.

9 *Inuentario creditur cum authoritate iudicis celebratur.*

Exponitur text. in l. Chirografi 57. in princip. ff. de administ. tutor.

10 *Falsa demonstratio non viciat legesũ Explicatur text. in l. si quis ita 30. l. qui volebat 61. ff. de hæred. instituen. l. optimam, C. de contrahenda stip.*

11 *Expenditur tex. in l. in fraudem 45. §. nec, vers.* Ipse autem *ff. de iure fisci.*

12 *Interpretatur textus in l. Imperatores, §. 1. ff. de prob.*

13 *Instrumentum perfectum dicitur cũ partes nihil addere, vel minuere vellint, & subscriptio ab illis fuerit facta.*

Interpretatur tex. in l. contractus, C. de fide instrum.

14 *Illustratur textus in l. exempla ff. de edendo.*

CON-

CONCLVSIO.

1 *INstrumenti exemplum non solemniter sumptum fidem non facit absque originali.* Ita habetur in cap. 2. & fin. hoc tit. l. 2. ff. eodem, l. si quæ, l. Pomponius, ff. familiæ herciscundæ, l. 2. & fin. ff. quemadmodum test. apperiãtur, l. *1.* §. sed si vnum, ff. de bonorum possessione, secundum tabullas, l. 5. & 6. C. de probationibus, l. 3. C. de diuersis rescriptis, l. procurator, C. de edendo, l. exempla 11. ff. eodem, l. vnum 24. ff. de testamentis, l. scripturas, C. qui potiores in pignore habeantur, l. contractus, C. de fide instrumentorum, authent. de tabellionibus, §. nos autẽ, collat. 4. l. 54. tit. 18. p. 3. l. *114.* eod. tit. ita tenet Mascard. de probationibus cõcl. *1*10. *1*11. & 1303. Menochius de arbitrarijs l. b. 2. casu 113. & 187. Couarr. in practicis, c. 19. n. 1. & 2. & c. 21. n. 2. Morla plures referens in emporeo, tit. 11. quæst. *1.* per totam, Azeuedo in dict. l. 1. num. 27. & in l. 2. numer. 1. titul. 21. libr. 4. Recopillat. Osual. ad Donel. libr. 25. commentariorum, cap. 7. littera F. & in eodem libro capit. 8. littera A. & V. Duarenus ad titulum. ff. de fide instrumentorum, cap. 3. Fachineus lib. 11. cõtrouersiar. cap. *3*1. & 38.

Ratio est, quia tabellioni publico
2 non creditur, nisi fidem faciat de ijs in quibus à parte rogatur, vt vno eodemque tempore peæsens sit, authent. de tabellionibus, §. nos autem, iuncta glossa verbo. *In iungatur.* collation. 3. Innocentius in cap. quoniam contra de probationibus, num. 6. & cum in exemplari simul à partibus non sit rogatus, fides exemplari adhiberi non debet, nisi in ipso exemplari à partibus sit rogatus, vel partes consenserint, vt exemplari fidem faciat, argument. textus in l. optimam, C. de cdntrahenda stipulatione. Quæ decidendi ratio, iubatur, ex eo, quod quando vnum instrumentum reducitur ad aliud, opportet, vt de primo constet, vt sic omnis suspicio fraudis cesset, authent. vt sponsaliciæ largitatis, §. 2. collatione 9. quia si exemplo tantum crederetur, daretur materia fabricandi falsum: cum absque originali de falsitate constare non possit, Innocentius in præsenti numer. 6. & 9.

Primò prædicta decidendi ratio,
3 ex eo impugnatur. nam si vera esset, se queretur, exemplum transumptũ iuxta solemnitatem traditam in cap. fin. hoc tit. & in cap. cum tabellio eodem, fidem non facere cum partium rogatio, consensus, vel approbatio non intercesit, & tamen ex dictis iuribus cõstat fidem facere; ac per consequens ratio supra adducta sustineri non potest. Cui dubio satisfieri debet, ex eo, quod iura in argumẽto adducta procedũt, quãdo exemplar desumptum est authoritate iudicis intercueniente, simul cum partis citatione, quæ citatio vim consensus retinet, c. qui tacet de reg. iuris lib. 6. Couarr. in practicis, c. 2. n. 3. Mascard. concl. 711. n. 19. Neque obstat text. in l. 9. tit. *19.* p. 3. l. 17. in princip. tit. 25. lib. 4. Recopillation. Vbi notarius cuilibet parti absque citatione, & iudicis mandato potest instrumentum tradere, & publicum, ac solemne dicitur, quia iura illa procedunt in instrumento transcripto, ex prothocolo, quod originale dicitur, de quo aliud primum instrumentum potest deduci, & cuilibet parti absque citatione tradi, quia tempore celebrationis contractus, quo primum instrumentum confi citur partes ipse consentiunt, vt cuilibet detur transcriptum, quod authent. cum dicitur, Mascardus d. concl. 211. num. 36. Neque obstabit si instes superfluum esse dicere, quod non valet exẽplũ, nisi originale producetur: siquidẽ si originale producitur, ipsum per se tãtũ probat, & sic nihil curãdũ erit de exẽplo, quia resp. quod in eo differũt:

nam in exemplum producitur intra terminum præfinitum productioni instrumentorum, vt in hoc Regno intra viginti dies, l. 2. tit. 5. lib. 4. Recopillat. & originale post terminum producatur, confirmatur fides exempli, & quasi videtur originale in termino productum, Decius in præsenti num. 1. Baldus etiam 1. Mascardus dict. conclusione 711. num. 86. Paz in praxi 1. tom. 7. part. cap. vnico num. 101.

5 Secundo obstat textus in c. 2. hoc tit. Vbi scriptura authentica fidem nõ facit, nisi per manum publicam facta fuerit, aut authenticam sigillũ habeat: ergo malè in præsenti scriptura, authentica absque illis adminiculis plene probat. Cui dubio occurritur, si dixeris, quod authent. scriptura etiam dicitur, quæ certum authorem habet, & ab ipso authore authoritatem, & fidẽ accipit, vnde quælibet scriptura dummodo sit originalis, dicitur authentica etiamsi priuata sit, sed per se solum modo non facit fidem, nisi per manum publici tabellionis sit facta, vel authenticum habeat sigillum, & ita interpretatur textus in dict. cap. 2. hoc tit. at vero in hoc nostro, cap. 1. scriptura authent. sumitur non tantum pro originali, sed pro ea, quæ de se authoritatẽ, sine alio adminiculo retinet, Abbas in præsenti num. 2. Couaruuias in practicis, cap. 19. num. 1. Petrus Gregor. libr. 48. cap. 14. num. 4.

6 Tertio obstat textus in l. si quis ex argentarijs, §. prohibet, ff. de edendo. Vbi quis cogitur edere exemplar instrumentum, quod difficile redditur, siquidem nemo cogitur instrumenta edere, nisi quæ fidedigna sunt, l. 1. ff. de edendo. Quæ difficultas excluditur, quia textus noster loquitur, quando exemplaria transcripta sunt ex originali alterius tabellionis: nam tunc tabellioni, tanquam ex auditu non creditur, cap. licet ex quadam de testibus, cum tabellioni non credatur, nisi de quibus fuit à partibus rogatus, at vero textus in dict. §. prohibet loquitur, quãdo primum exemplum transcriptum est ab eodem tabellione, qui præsens, & rogatus fuerat in originali, nam tũc fidem facit, & originale reputatur; ita similiter est interpretandus in l. publicati, C. de testamentis, l. vnum 24. ff. eodem, cap. dudum de conuersione coniugatorum, Morla in emporeo tit. 11. quæst. 1. num. 11. Osual. ad Don. libr. 27. cap. 8. littera A. D. E. F. Quod etiã locum habet, si partes in exemplari cõsenserint, Osu. ad Don. lib. 25. capit. 8. litt V. & T. Cuiac. in l. 8. ff. de statu hominum. Neque solutioni obstat textus in l. 1. §. si quis in duobus, ff. de bonorum possessione, secundum tabul. versic. *Sed si vnum.* Vbi in eadem specie exemplum ab eodem tabellione conditum, vt possessio bonorum nullam fidem facit, nisi iussu iudicis sit desumptum, nam ideò ibi exemplum fidem nõ facit, quia non erat authenticum, sed simpliciter confectum ad memoriam ipsius testatoris, cum non haberet eandem formam, & essentiam, quam ipsum originale habebat, Alciatus in l. procurator, C. de edendo, numer. 7. Alexan. in authent. si quis in aliquo documento, C. de edendo, num. 5. Morla dict. tit. 11. quæst. 1. num. 12.

7 Quarto solutioni obstat textus in dict. l. 1. §. si quis in duobus in principio, ff. de bonorum possessione secundum tabullas. Vbi si in duobus exemplaribus testamentum sit scriptum, & aliud extet, aliud vero non extet, ex illo, quod extat recte bonorum possessio peti potest, quod etiam docet textus in l. si in duobus, ff. quemadmodum testam. apperiantur. In qua iurium difficultate dicendum est, illud procedere quando exemplum fuit desumptum ab ipso tabellione, qui in originali præsens, & rogatus fuerat: nam tunc idem tabellio plura exempla poterit conficere, quæ (vt diximus) originalia reputantur:

tantur: at vero textus noster procedit, quando exemplum transcriptum est à prothocolo alterius tabellionis, quod fidem non facit, Morla dict. tit. 11. quæstion. 1. num. 13.

Quinto obstat textus in capit. cum olim 12. de priuilegijs. Vbi priuilegium amissum probari potest per testes deponentes de ipsius priuilegij tenore: ergo multo melius probari poterit per exemplum ipsius priuilegij, quocunque tabellione attestante. Cuius nodi solutio pendet ex eo, quod principium iuris est, testes sufficere, si de ipso publico instrumento, & de tenore priuilegij, ac de alijs circunstantijs deponentes, quæ depositio, & solemnis, & legitima probatio actus gesti dicitur, & eandem fidem facit, ac ipsum instrumentum, præcipue cum textus in dict. capit. cum olim loquatur de diplomate principis, cuius authoritas ex genere membranæ scripturæ, sigilli à peritis cognosci potest: non vero instrumento creditur, & si à pluribus tabellionibus sit subscriptum, quia tunc tabelliones deponunt absque iuramenti solemnitate de eo, de quo à partibus non sunt rogati. Couarruuias in practicis quæstion. cap. 20. in principio, Morla vbi supra tit. 11 quæst. 1. num. 16. Osual. ad Don. lib. 25. cap. 8. littera L. 8

Sexto obstabit textus in l. chirographi 57. in principio, ff. de administratione tutorum. Vbi exemplum instrumenti, hoc est, inuentarium tutoris. Vbi mẽtio debiti instrumenti fuerat reperta fidem facit. Cui difficultati respondetur, ideò ibi inuentario referente debiti instrumentum creditur, quia iuridice iussu iudicis partibus citatis fuerat factũ, iuxta textum in cap. fin. hoc tit. Couarruuias in practicis, cap. 21. numer. 4. & 5. ita est interpretandus textus in l. publicati, C. de testamentis, & textus difficilis in l. in fraudem 11. §. ipse autem, ff. de iure fisci de quo dubio, late disputat Morla dict. titul. 11. quæstio. 10. numer. 19. 9

Septimo obstabit dicere, verba narratiua in vltima dispositione comprehensa fidem facere super his, quæ narrantur, l. qui volebat 61. l. si quis ita 36. ff. de hæredib. instituendis: ergo similiter exemplum fidem faciet absque originali; si in exemplari sit mentio facta de originali. Quo in dubio communiter dici solet: discrimen versari inter contractus, & vltimas voluntates: nam in his verba narratiua non vitiant testamentum, sed fidem faciunt, cum falsa demonstratio non vitiet legatum, l. si ita legatum 12. l. falsa 33. ff. de condition. & demonstrat. Secus tamen in illis, hoc est, in contractibus, de quibus intelligendus est textus noster, & textus in capit. 1. hoc titul. notat gl. ossa verbo: *Testatricis*, C. de donationibus. De qua re pluravidere oportet, apud Morla in emporio titul. 11. quæstion. 1. numer. 23. Nec solutioni obstat textus in l. optimam, C. de contrahenda stipulatione. Vbi si in instrumento enuntietur, aliquem tanquam seruum alicuius stipulasse, id fidem facit, etiam si non constiterit in instrumento originali stipulationem præcessisse: nam ideò ibi enunciatio alterius instrumenti, tenet quia partes fuerant præsentes, circa ea, quæ necessaria erant ad illius actus substantiam. Morla in emporio tit. 11. quæstion. 10

Octauo obstat textus in l. in fraudem 45. §. neque, versic. *Ipse autem*, ff. de iure fisci. Vbi exempla instrumentorum fiscalium, à fisco edita, plenam fidem faciunt: ergo exemplare instrumẽtum absque originali fidem facit. Quæ in difficultate dicendum est, quod ibi instrumenta illa fuerant transcripta ex fisci voluntate cum cautione, vt aduersus, eum instrumento illo non vteretur, & quando exemplum transcribitur ex originali partium consensu, fidem facit Couarruuias in practicis, quæstion. 21. numer. 5. versicul. *Poterit*, Morla dict. tit. 11. quæst. 1. num. 21. Neque exempla illa aduersus fiscum fidẽ 11

faciunt:nam si facerent fiscus vinceretur,notat Osual.ad Don.lib.25.capit.8. littera V.

12 Nono obstat textus in l.Imperatores,§.1.ff. de probationibus. Vbi testatio,& parentum professio de natiuitate,& statu liberorum fidem faciunt. Augetur difficultas,ex eo, quod domesticum instrumentum non admittitur, l. 5.& 6.C.de probationibus,Don. in dicta l.5.& 6.Quæ difficultas ita dissoluitur:Nam ideò ibi testatio, & parentum professio fidem faciunt, quia publicè sunt per acta,iuxta formulam textus in l.census,C.de probationibus,Donel.in dict.l.6.C.de probationibus, & nos supra diximus in cap.super eo 22. de testibus.

13 Decimo obstat textus in l. contractus,C.de fideinstrumentorum. Vbi cauetur non aliter instrumentum valere, seu vires habere, quam si immundum sit receptum,ac à partibus confirmatum,ac debitisque partium subscriptionibus:ergo protocholum,seu originale omnino desideratur,vt fides adhibeatur:cum in eo solo partium subscriptio scripta reperiatur.Quæ difficultas facile dissoluitur,si attendamus,quod textus in dict.l.contractus,non probat instrumentum ab ipsomet notario in authenticam formam redactum fidem facere, cum huiusmodi exemplum authenticum dicatur,vt supra diximus,& vim originalis obtineat, ex textu nostro,l.vnum,ff.de testamentis,l.publicati,C.eodem,sed tantum textus ille asserit,quod tunc perfecta scriptura dicitur cum partes nihil addere, vel minuere velint,& tunc perfectum præsumitur,cum partium subscriptio fuerit facta.Notat Paulus de Castro in dict. l. contractus,C.de fideinstrumentorum, Couarruuias in practicis,capit. 19. numer.5.Faquineus lib.9. controuersiarũ iuris,cap. 38.

14 Vndecimo obstat textus in l.exempla 11.ff.de edendo. Vbi exempla instrumentorum,absque subscriptione edentis,edi possunt. Augetur difficultas ex eo, quod editio instrumentorum non fit,nisi ad probationem,l. 1.§.1.& per totum,ff.de edendo.præcipuè quia vt textus noster asserit, exempla non probant,nisi cum authentica, & originali scriptura conferantur: præcipue cum subscriptio vim, & robur instrumento conferat,l.1.§.sed & si, ff. quod iussu.In cuius textus difficultate omissa Bartoli interpretatione in dict.l. 11. ff. de edendo,verisime est dicendũ, quod textus ille non asserit exempla aliena manu scripta, sine sigillo exargentarij edi posse,sed tantum affirmat,exempla manu propria exargentarij edita, absque eius subscriptione fidem facere, cum illud sufficiat,vt non possit videri necessaria eius subscriptio,cum nulla alia vis esse possit,quam vt omnia, quæ continentur in scripta charta perinde habeantur,ac si ab eo,qui scripsit, subscripta essent, vt eruditè animaduertit Anton.Faber. in rationali ad eundem textum. Nam olim ad exonerandum exargentarium sufficiens erat,vt exemplum rationum exargentarius edidisset,Anton. Faber. in rationali ad textum in dict.l.exempla 11.ff.de edendo, & an liber rationum probet contra scribentem. Videndus est Faquineus libro 11.controuersiarum,cap. 32.

Ad textum in cap. scripta 2. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum corruit, si testes scripti decesserint, nisi sigillum habeat authenticum,vel à notario sit confectum.*

2 *Instrumentum à parte negatum absque testibus munitum fidem non facit.*

3 *Instrumentum authenticum etiam dicitur,quod à partibus absque tabellio*

ne

ne præsentibus testibus subscribitur, eis tamen decedentibus desinit esse authenticum.

4 *Instrumentum priuatum à debitore recognitum, quoad eius præiudicium vicem publicæ scripturæ habet intellige vt ibi.*

Expenditur textus in l. scriptura in principio, C. qui potiores.

5 *Epistola missa, absque testium subscriptione fidem facit sicum sigillo scribentis sit recepta, & comparatis litterarum fuerit facta.*

6 *Comparatio litterarum non plenam, sed semiplenam probationem infert, nisi vnus testis de actu principaliter deponat.*

7 *Liber rationum plenè probat, si in eo sit scriptum pro scribente, & contra scribentem, hoc est quod ex debito recepit, & quod ipse debet.*

CONCLVSIO.

1 *CCorruit instrumentum si testes scripti decesserint, nisi sigillum habeat authenticum, vel à notario sit confectum.* Habetur ita in authentica de instrumentorum cautela, & fide, §. si quis igitur, & §. si tamen quisquam, collation. 6. cap. indicas 3. quæstion. 9. versicul. *Nos vni parti*, cap. penult. hoc titul. l. instrumenta, l. rationes, l. exemplo, C. de probationibus, l. 114. & 119. titul. 18. part. 3. l. 5. titul. 21. libr. 4. Cõpillationis. Ita videntur amplecti Rebuffus primo tomo, titul. de chirographorum cognitione per totum, Couarruuias in practicis, cap. 22. Menochius de Arbitrarijs centuria 1. casu 91. cum sequentibus, Rolandus consilio 26. volum. 1. Morla in emporio plures referens titul. 11. quæstion. 3. per totam. Mascardus consilio 1294. num. 18. Caldas Pereyra de emptione, capit. 6. numer. 16. & 17. Osual. ad Donel. libr. 25. commentariorum, capit. 8. littera A. D. E.

2 Ratio est, quia scriptura priuata nullam fidem facit, siquidem deficientibus testibus, qui eam possent probare tota eius vis pendeat, ex ipsa parte producente, cui credendum non est in præiudicium alterius, dict. capit. indicas 3. quæstion. 9. versic. *Nos vni parti*, merito si debitum per scripturam probatum testibus non munitam à parte negetur instrumenti nulla fides fieri debet, dict. authent. de instrumentorum cautela, §. si tamen quisquam, Decius in præsenti numer. 4. & sequentibus, Morla vbi supra quæst. 3. num. 6. Couarr. in practicis, cap. 22. num. 6.

Primo obstat textus in capit. 1. hoc titul. Vbi sola authentica scriptura, etiam si testes in ea scripti decesserint fidem facit: ergo male in præsenti priuata scriptura authentica appellatur: nam si authentica esset, etiam si testes decessissent vtilis esset. Cuius dubij 3 facilis erit euasio, si attendamus, quod non solum authentica dicitur, quæ manu tabellionis, vel per iudicem cum testium subscriptione facta est, sed etiam illa authentica dicitur, quæ præsentibus testibus à partibus facta est, & de hac loquitur textus noster iuxta textum in dict. l. scripturas, authentica si quis igitur, C. qui potiores, glossa 1. in cap. 1. hoc titul. Decius in præsenti numer. 4. Morla in emporio titul. 11. quæstion. 3. numer. 14. Neque obstabit si instes, quod si authentica est, quam fidem non facit? ex se sola independenter à testibus, vti cætera, authentica instrumenta? l. cum precibus, C. de probationibus: nam responderi debet: quod etsi à principio viuentibus testibus, authentica fuisset; eis tamen deficientibus desinit esse authentica, vti in nostro textu. Quæ ratio cessat in scriptura authentica à publico tabellione facta, quæ etiam si testes decesserint fidem facit: sicque non est vera illatio omnis publica scriptura est authentica: ergo omnis authentica est publica, cum authentica etiam dicatur, quæ priuatim à partibus simul cum testibus est subscripta, Couar-

ruuias in practicis,cap.19. numer.1.ver ſicul.*Hinc denique.* Morla dict. tit. 11. quæſtion.3.nu. 14.Oſuald.ad Don. libro 25.commentariorum,cap.8.littera A.& V.

Secundo obſtat textus in l.ſcripturas in principio,C.qui potiores.Vbipriuata ſcriptura a partibus ſubſcripta, quanuis in ea non ſint teſtes ſcriptivim habet publicæ ſcripturæ,adeò vt ex ea actio perſonalis exerceri poſsit contra debitorem.Quæ difficultasdiſſoluitur, ex eo quod textus in dict. l.ſcripturas, loquitur de ſcriptura priuata à debitore recognita,quæ quoad eius preiudicium vicem publicæ ſcripturæ habet, quo ad actionem perſonalem, etiam abſque ſubſcriptione teſtium: non vero quo ad prælationem hypothecæ, ſeu temporis quo ad alios creditores, qui publicam retinent etiam ſi poſteriores ſint,vt conſtat ex eodem textu verſic. *Sin autem*, & gloſſa noſtra in præſenti verbo.*Authentica*,& plures refert.Morla in dict.tit.11. quæſtion. 3. cum ſequentibus,Fachineus lib.11.controuerſ.cap.29.& 31.

Tertio obſtat textus in l. publica, §.fin.ff.depoſiti,l.6.l.ſi aliquid 13.C.de donationibus.Vbi debitum per epiſtolam.Probatur etiam ſi inſcriptione teſtium careat.Cui difficultati occurritur dicendo,id eſſe ſpeciale in epiſtola miſſiua,facta comparatione litterarum, ſi in ea ſigillum ſcribentis ſit,& fuerit recepta ab eo,cui mittitur,nam tunc contra ſcribentem plene probat Couarruuias in practicis dict.cap.22.num.7.Nicolas Genua de ſcriptura priuata lib.3. cap.1.num.66.Morla in emporio tit. 11.q.3.n.19.Menochiusde arbitrarijs libro 2.centuria prima,caſu 94. numer. 9.Fachineus libr.11. controuerſiarum cap.33.

Quarto obſtat textus in l. comparationes,authent.& ſi contractus, C.de fide inſtrumentorum,l.119.tit.18.part. 3. Vbi comparatio litterarum à iure prohibita eſt,ob vitandum crimen falſitatis:ergo quanuis epiſtola,ſeu ſcriptura teſtibus ſit comprobata,fidem non faciat.Quæ difficultas parum obeſt, ſiquidem ſola comparatio litterarum non ſufficit ad plenam probationem: nam ſola non admittitur cum plerumque ſoleat variari littera, vel tempore ætate,vel valetudine, ſeu calamo merito depoſitio teſtium aſſerentium, ſibi videri litteram eſſe Titij debitoris non ſufficit,niſi tantum quo ad ſemiplenam probationem,quanuis ſi comparatio litterarum fiat ſimul cum vno teſte de actu principaliter deponente plenam probationem faciat,cum ſemiplenæ probationes,etiam diuerſi generis ſi ad vnum finem, & effectum tendunt plene probent Morla in emporio tit.11.quæſt.3.num.21.Oſuald.ad Donel. lib.25.commentariorum,cap.8.littera S.eſt Fachineus libr. 11. controuerſ.cap.35.

Quinto obſtat textus in clement. 1.§.cæterum de vſuris,l.Lutius 47. §. tutelæ,ff.de adminiſtration.tutorum,l. final,§.ſim autem,C.arbitrium tutelæ. Vbi liber rationum,quæ priuata ſcriptura eſt,ſi debitum in eo ſit comprehenſum,plene probat:ergo & ſcriptura priuata,abſque teſtium inſcriptione fidem faciet.Quod dubium diſſoluitur ex eo,quod iura illa tantum locum habent,in libro rationum,ſi in eo ſit ſcriptum proſcribente,& contra ſcribentem,hoc eſt,quod ex debito recepit, & quod ipſe debet,Couarruuias in practicis dict.cap.22.numer.8.Menochius de arbitrarijs centuria 1.caſu 93. per totum.Neque ſimiliter obeſt,l. etiam, l. Imperatores, §.1.ff.de probationibus Vbi teſtatio,& parentum profeſsio de natiuitate,& ſtatu liberorum fidem facit,quia de illis latè ſupra diximus in cap.ſuper eo 22. de teſtibus,& in cap. 1. hoc tit.

Ad

Ad textum in cap. litteris 3. hoc tit. c. ex parte 11.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum apostolicum propter defectum litteræ, vel rasuram in narratione facti, vel in loco non suspecto non censetur vitiosum.*

2 *Chancellatio cum in loco non suspecto existit, in dubio præsumitur facta ab eodem notario, & in num. 3.*

3 *Ius omne instrumenti priuilegij, vel rescripti plerumque pendet, ex præfactione, & facti narratione.*

4 *Rescriptum vitiatur ex falsa latinitate non tamen ex defectu litteræ.*

De chancellatione instrumenti plura iura ibi summarie proponuntur.

CONCLVSIO.

1 *REscriptum apostolicum propter defectum litteræ, vel rassuram in narratione facti, vel in loco non suspecto, non censetur vitiosum.* Idem traditur in cap. accepimus hoc tit. cap. cum olim, glossa verbo: *Rassura*, de priuilegijs, cap. fin. de crimine falsi. glossa verbo: *Vitiatum*, l. si vnus, C. de testamentis, l. fin. C. de edicto Diui Adriani tollendo, & argumento textus in leg. si seruus plurium, §. fin. l. qui filiabus, ff. de legatis 1. l. 1. & 2. ff. de ijs, quæ in testamento delentur, l. errore, l. ambiguitates, l. quoniam in dignum, C. de testamentis, l. in legatis, C. de legatis, l. Imperator, ff. de statu hominum, l. 2. C. de errore aduocatorum, l. qui habet, ff. de manum. testamento, l. 44. & 111. titul. 18. part. 3. l. 12. titul. 19. part. 3. docent Matthæus de Afflictis decisione 404. num. 10. & 12. Pachineus libr. 9. controuersiarum, cap. 79. Mascardus conclusion. 1255. idem conclus. 257. Menochius de arbitrarijs casu 187. num. 34. Morla in emporio tit. 19. quæstion. 9. per totam, Antonius Gomez in l. 3. Tauri numer. 91. & l. 45. num. 145. Molina libr. 2. de primogenijs, cap. 8. numer. 35. cum sequent. Farinatius in praxi criminali, part. 6. de falsitate, & simulat. quæstion. 151. numer. 46. & 47. Flamini de resignatione benefic. libr. 9. quæstion. 7. numer. 46.

Ratio est, quia quando rassura, seu chancellatio in loco non suspecto exist 2
tit. In dubio præsumitur facta ab eodem notario, ideoque rescriptum non vitiat: siquidem quando ex præcedentibus, & sequentibus potest deprehendi veritas, & intentio disponentis, non est attendendum in minima instrumenti chancellatione, glossa in cap. venerabilis de Religiosis domibus, cap. licet ad regimen. versic. *Quinto*, de crimine falsi, cap. cum olim de priuilegijs. Neque litteræ defectus vitiat rescriptum, quia occuli officialium sæpe falluntur, argument. textus in capit. causam matrimonij de probationibus, & de minimis non est curandum, argument. textus in capit. cum inter 13. de re iudicata, capit. & si quæstiones de simonia.

Primo obstabit dicere, quod regulariter iustrumenta, vel priuilegia 3
chancellariæ, abolita, uel ex quacumque parte suæ formæ vitiata, tanquam suspecta fidem non faciunt, l. final, versicul. *Sancimus*, C. de edicto Diui Adriani tollendo, l. final, C. hoc titul. cap. inter dilectos 6. eodem: Ergo propter vitium chancellationis, vel rassuræ inutile erit instrumentum. Cui difficultati, vt satisfaciamus dicendum est. Iura in argumento adducta procedere, quando chancellatio contingit in principali dispositione: diuersum tamen esse si chãcellatio, seu vitium in facti narratione, seu præfactione exiſlit, vt inpræsenti. Neque solutioni obstat textus in cap. 2. cap. super litteris, cap. cætera de rescriptis, capit. inter dilectos, hoc tit. Ex qui-

tibus iuribus deducitur, quod ius omne instrumenti, priuilegij, vel rescripti plerunque pendet ex præfactione, & facti narratione, quia dicendum est, cum Abbate in præsenti, qui postquam tres impugnauit solutiones, in quarta concludit, quod ideò in nostro capite, ex litteris rescriptum non vitiatur, quia cancellatio illa contingit in parte non suspecta, nec in integra facti narratione, sed in eius parte, hoc est, in nominibus Ecclesiarum, & possessionum, de quibus ad maiorem cautelam in facti narratione facta fuit specialis mentio, in rescripto. Quæ interpretatio deducitur ex integra decretalis Gregor. VIII. capit. 3. post acta Lateranensis Concilij, 2. tom. conciliorum, pagin. 925. Felinus in præsenti numer. 8. Morla dict. titul. 11. quæst. 6. num. 3. Quam interpretationem in veriorem existimo, etsi Cuiacius in posthumis adhuc textum pro illo verbo. *In possessionibus*, legendum affirmet *In propositionibus*.

4 Secundo obstat textus in capit. ad Audientiam de rescriptis, l. plautius, ff. auro, & argento legato, in quibus iuribus defectus litterarum ex falsa latinitate vitiat rescriptum. Quorum iurium difficultati dicendum est, quod quanuis falsa latinitas vitiet rescriptum non tamen defectu litteræ, cum modicus sit, & de rassura, seu instrumenti cancellatione, videndus est textus difficilis in l. fin. C. de ædicto Diui Adriani tollendo, l. lege Aquilia 40. ff. ad legem Aquiliam, l. emptor, §. vltim. ff. de pactis, l. final, ff. de his quæ in testamen. delentur, l. 1. §. fin. ff. de bonorum possessionibus secúdum tabullas, l. qui tabullas 27. & ibi glosa 1. ff. de furtis, l. fullo, §. fin. ff. eodem, & omnino vide à nobis inferius tradita in c. inter dilectos, hoc tit.

Ad textum in c. accepimus 4. c. contingit 5. hoc titul.

SVMMARIVM.

1 *Redarguenti priuilegium de falso faciet illud exhiberi coram iudice, & paucis, & in illo loco cõguro, & securo & interim stabitur sententiæ latæ per illud.*

2 *Instrumenta non possunt redargui, ni si suspecto illorum tenore.*

3 *Instrumentum in iudicio productum licet antea proprium producentis esset ex productione tamen commune efficitur.*

Expenditur text. in l fin. vers. Si enim, C. de fide instrumentorum.

4 *Exceptio falsitatis impedit instrumenti executionem, quoties falsitas absque vlla extrinseca probatione in ipso instrumento demonstretur.*

Interpretatur lex. in l. si Prætor 75. §. Marcellus, ff. de iudic.

5 *Probare, qui se obtulit testes esse corruptos, & falsum dixisse vtrunque probare debet, nec alterum sufficit.* 1

6 *Instrumentum integraliter parti aduersæ edi debet, nisi iudici visum fuerit, periculum esse, veluti cum ex illa integrali productione, clausula aliqua producenti noceret, tunc enim sola clausula de qua agitur edi debet.*

7 *Interpretatur text. in l. qui agnitis, ff. de exceptionibus, l. fin. §. fin. C. de fide instrument.*

CONCLVSIO.

R*Edarguenti priuilegium de falso, iudex faciet illud exhiberi coram iudice, & paucis, & in loco congruo, & securo, & interim stabitur sententiæ latæ per illud.* Simile traditur, c. licet causam, vers. *Post hoc*, de probationibus, cap. cum venerabilis de exceptionibus, l. 1. l. 2. l. his, ff. de transactionibus, l. si

l.si ex falsis instrumentis,l.diuus, ff. de re iudicata,l.querela,C.ad legem Corneliam,l.fin.in fine,C.de ordine cognitionum,l.2.C.ad legem Corneliam de falsis,l.1.& 2.tit.26.part.3.l.31.tit.14. part.5.defendunt Paulus,& Iason in d. l.Diuus,ff.de re iudicata,Padilla plures referens in dict.l.si ex falsis, Morla in emporio tit.11.quæst.7.per totá, Mascardus de probationibus concl. 1254. Couarruuias libr.primo, variar.cap.1. num.5.Idem in practicis,cap.20.num. 6.& 7.Osuald.ad Donel.libr.23.cap.6. littera N.& lib.27.cap.8.littera X. & littera Z.Duarenus ad hunc titulum,cápit.3.

Ratio est,quia instrumenta nõ pos
2 sunt redargui,nisi inspecto illorum tenore,argumẽ.textus in l.de his, ff. de transactionibus,glossa,in præsenti verbo:*Scilicet*,nec impediunt executionẽ, quia falsitas illa maiorem indaginem requirit,dict.l.fin.in fine,C. de ordine cognitionum,cum præsumatur calumniosè apposita,l.2.C.ad legem Corneliam de falsis, quasi postea falsitas illa appareat,& iudicem esse fraudatũ subueniatur parti per restitutionem in integrum,l.iudices 33.ff. de re iudicata, glossa verbo:*Retractari*,in cap. venerabilis de exceptionibus. Quæ restitutio ex clausula generali: *Si qua mihi iusta causa*,ex edicto dict. legis Diuus intra quadriennium postulari potest, cap.final de temporibus in integrum,cap. penult.de rebus Ecclesiæ.

Primo obstat textus in l.nimis gra
3 ue,C.de testibus,l.fin.C.de edendo,capit.1.de probationibus. Vbi reus non tenetur actori edere instrumenta:ergo nec in præsenti ad exhibitionem instrumenti reus cogi debet. Quam difficultatem esugies si aduertamus, quod iura in argumento adducta tantum habent locum quando instrumentum non cõmune,sed proprium,ipsius rei est,& actor id petit ad fundandam suam intentionem,quo casu,reus illud actori edere non tenetur. Secus vero quando instrumentum est cõmune, vel quando petitur ad redarguendum illud de falso,vt in nostro textu,nam simul atque instrumentum in iudicio produxit, licet antea proprium illius esset,ex productione tamen illa commune efficitur,cap.contingit,cap.imputari hoc titul.late Morla in emporio,vbi sup. nu. 18.

Secundo obstabit dicere,quod ex- 4
ceptio illa falsitatis opponi non potuit post sententiam,siquidem omnis exceptio opponi debet:vel ante contestationem in vim dilatoriæ,vel post in vim peremptoriæ,vsque ad causæ conclusionem,ac per consequens post sententiã nullo modo opponi potuit. Cui difficultati dicendum est,prædictam regulam limitari in exceptione falsitatis, iuxta dict.l.Diuus,ff.de re iudicata,l.quia inuitis,ff.de exceptionibus. Nec solutioni obstat textus in l.fin,vers.*Si enim*, C.de fide instrumen. Vbi hæc falsitatis exceptio contra instrumentum post sententiam non admittitur:nam ideò ibi non admittitur,quia præter instrumenta,aliæ interuenerunt probationes,ex quibus iudex potuit plenè instrui,vel ex eo quia in prædicto textu de falsitate illa ante sententiam opposita fuerat exceptio,& plene de ea fuerat cognitum, notat Bart.in dict.l.Diuus,à num. 1. Alexan.& Iason ibi num. 12.

Tertio obstat tex.in c.super eode cri- 5
mine falsi,l.fin.C.si ex falsis instrumentis. In quibus iuribus exceptio falsi instrumenti impedit executionem. Cui difficultati dicendum est,ideò in prædictis iuribus exceptionem prædictam,executionem impedire,quia de ipsa falsitate in instrumento cõstabat,absque vlla extrinseca probatione,vel vt alij interpretãtur,quia in continenti probatio fuit oblata,quo in casu calumniæ & malitia opponentis cessat,vti cõstat ex eadẽ l.fi.vers.*Falsi crimine,&c.*c.litteras,versic.*Præterea*,de restitutione spoliatorũ. Nec solutioni obstat tex. in l.si Prætor 75.§.Marcellus,ff.de iud. Vbi executio

sen-

sententiæ suspenditur, & post sententiam quærela falsitatis admittitur, quia ibi admittitur, ex eo, quod sententia lata fuit falsis testibus, & instrumentis dolo aduersarij contra absentem productis: quo in casu cum sententia sit ipso iure nulla, eius executio impeditur, l.4.§.condemnatum, ff.de re iudicata, Bart.in dict.l.diuus, num.1. Alexan. & Iason ibidem num.4. Osual.ad Donel. omnino videndus lib.27.comment.capit.6.per totum, & lib.2.cap.8. littera T.E.I. Cuiacius lib.23.obseruat.capit. 38.

5 Quarto aduersus id, quod in præsenti notant omnes videlicet, quod vt supra retullimus sola falsitatis testium probatio sufficit quanuis decorruptione non constet: sicuti, & sufficit probare tantum instrumentum esse falsum, l. penult. & fin.C.si ex falsis instrumentis cum testes, & instrumenta parem vim habeant, l.in exercendis, C.hoc tit. Obstabit textus in l.diuus de re iudicata, capit.licet causam de probationibus: in quibus iuribus constat vtrumque probare necesse esse vt sententia retractari valeat. Cuius dubij solutio pendet, ex eo, quod in prædictis iuribus pars se obtulit vtrumque probare, ideoque id nō de necessitate, sed de volūtate fuit, Bartolus in dict.l, diuus num.3. Iason num. 18. Morla vbi supra dict.quæstion.7.numer.12. qui aliam interpretationem refert ad textum in dict.l. Diuus, quem omnino vide.

6 Quinto aduersus id, quod ex dict. cap.contingit 5.hoc tit.deducitur, nempe solum capitulum, siue clausulam de qua agitur edendam esse, valde obstabit textus difficilis in capit. cum personæ de priuilegijs lib.6. ex quo constat, quod is qui vtitur priuilegio, vel instrumento in iuditio, tenetur illud exhibere ad integraliter legendum. Cuius textus difficultas ex eo dissoluitur, quia tunc tantum prædicta decisio locum habet quando iudici visum fuerit nullum sub esse periculum, seu damnū ex eo, quod parti aduersæ ad legendum integraliter traderetur, interueniente namque timore, vel periculo standum est decisioni textus in dict.cap.contingit hoc tit. Morla in d.c.cum personæ, n. 2. videdus Greg.Lop.in d.l.113. tit.18. part.3.glosa finali.

Sexto aduersus id, quod diximus 7
sententiam falsis instrumentis latam valere obstat tex. difficilis in l.qui agnitis, ff.de exceptionibus. Vbi si quis ex falsis instrumentis condemnatus fuerit, & soluerit, repetere potest, neque exceptio rei iudicatæ admittitur. Qua in difficultate dicendum est, ideò ibi exceptionem rei iudicatæ non admitti, sed repetitionem tantum competere, quia postea elidi sententia poterat per restitutionem in integrum Prætoris authoritate constitutam, Cuiac, in dict l.1. C.si ex falsis instrumentis. Neque obstat textus in l.fin.§.fin.C.de fide instrumentorum. Vbi in eadem specie decisum est, quod si quis falsis instrumentis condemnatus fuerit, & soluerit repetere non posse. Nam dicendum est, multum interesse: an pars a principio cognoscens falsa esse instrumenta soluerit, an uero ignorans. nam in primo casu non repetit, vt in dict.l.fin.§.fin. in secūdo vero sic, vt in dict.l.qui agnitis. Neque huic solutioni obstant prima textus verba in dict.l.qui agnitis: ex quibus inferre videtur partem cognouisse instrumentorum falsitatem, nam verba illa: *Agnitis*, &c. intelligenda sunt de agnitione instrumenti mera non quidem circa falsitatem, siquidem recte dici potest agnitum fuisse instrumentum, etiā si illius falsitas agnita non sit. Quæ interpretatio deducitur ex eiusdem textus verbis ibi: *Si postea cognita rei veritate, &c.* vti benè animaduertit Duarenus in dict.l.Diuus 33.ff.de re iudicata, videndus est etiam D.Balbōa in tit.de exceptionibus in comment.ad textum in cap.venerabilis 6.à num.49.& seqq.& super hunc textum videnda sunt etiam quæ diximus in cap.1. de probationib.

Ad

Ad textum in cap. inter dilectos 6, hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum manu publica confectum habens sigillum vitiosum in quo concurrant præsumptiones falsitatis non probat.*

2 *Assignatur ratio.*

3 *Error notarij potius in instrumento præsumitur, quam falsitas, nisi chancellari, seu vitium visibile sit, vt in numero 2.*

4 *Expenditur textus in l. falsis, C. de trâ factionibus, l. iubemus, versic.* Quod si, *C. de testam.*

5 *Falsitas instrumenti probari debet necesse, & non sufficit obliquè.*

6 *Alienare cui interdicitur, etiam interdicitur actiones exercere.*

7 *Reivendicatio possidenti non datur.*

8 *Libellus ante litem contestatam addi, & emendari potest, post contestationem vero neutiquam, nisi clausula illa sit inserta:* Saluo iure addendi, &c.

9 *Feudum Imperiale per dignitatem Episcopalem amittitur, intellige vt ibi.*

10 *Defectus indictionis, licet vitiet instrumentum, error tamen nō vitiat quādo de tempore constat.*

11 *Sententia inter alios acta, alijs non nocet, nec prodest, intellige vt ibi.*

Expenditur text. in cap. inter dilectos 6. de fide instrumentorum, l. fideiussor, §. 1. ff. de pignoribus, cum l. Gaius Seius, ff. eod.

12 *Inter concedentem, & confirmantē debet esse distinctio.*

13 *Dominij quæstio non potest opponi cō tra locatorem agentem aduersus conductorem.*

14 *Instrumentum etiam si manu alterius sit scriptum tenet dummodo tabellio perfectioni existat, & ab eo sit subscriptum.*

CONCLVSIO.

1 *INstrumentum manu publica confectum habens sigillum vitiosum, in quo concurrant præsumptiones falsitatis non probat.* Ita traditur capit. ex litteris 3. supra hoc titul. cap. tertio loco de probationibus, cap. cum olim de priuilegijs, cap. vltim. de crimine falsi, cap. Abbate de verborum significatione, capit. cum venerabilis de Religiosis domibus, l. 1. §. si quis negat, ff. quemadmodum testamenta appertiantur, l. si vnus, C. de testamentis, l. fin. C. de Æ dicto Diui Adriani tollendo, l. iubemus, C. de probationibus. Ita docent Mascardus tomo 2. concl. 740. Menochius de præsumptionibus lib. 1. quæstion. 99. num. 3. & 12. Paulus Castrensis in dict. l. iubemus, Anton. Gabriel, plures referens libro 7. communium titul. de crimin. cō clus. 6. num. 16. Osual. ad Don. libr. 25. cap. 8. littera X.

2 Ratio est, quia cum in hoc textu actum sit ciuiliter excipiendo ad infringendam fidem instrumenti merito ex illis coniecturis, simul & præsumptionibus prouenientibus ex vitijs visibilibus in instrumento, suspecta reddunturinstrumenta producta ab actore, ideoque in dubio reus absoluitur cap. ex litteris de probationibus, l. Arrianus de actionibus, & obligationibus, l. respiciendum, ff. de pœnis.

3 Primo obstabit dicere, quod semper præsumitur pro instrumento, l. cum precibus, C. de probationibus: ita vt magis præsumatur error notarij, quam falsitas, l. penult. C. de his, qui sibi in testamento adscribunt, l. nec exemplum, C. ad legem Corneliam de falsis: ergo malè in præsenti ciuilibus

coniecturis falsa instrumenta præsumũtur. Cui difficultati dicendum est iura supra adducta limitari, quando apparet instrumentum aliquo vitio apparẽti,& visibili abrasum, & cancellatum esse: nam tunc non præsumitur pro instrumento, seu notario: imò fides ei nõ adhibetur, cum hæc visibilis præsumptio aliam vincat. Menochius dict. libr. 1. quæstion. 99. numer. 3. & sequentibus, & libr. 5. præsumption. 20. numer. 10. Mascardus concl. 740.

Secundo obstat textus in l. ex falsis, C. de transactionibus, l. iubemus, ver. sicul. *Quod si*, C. de testamentis. In quibus iuribus constat, quod etsi instrumẽtum in aliqua sui parte vitiosum sit, in reliquis tamen vitiosum non censetur: ergo & in præsenti instrumenta in parte suspecta tantum, non vero in totum vitiari debent. Cui dubio respondendum est, iura in argumento adducta locum habere quando defectus est in parte, seu in vno capitulo contingente ad negotium de quo agitur, vel illi connexo: tunc enim cæteris capitulis non nocet: at vero textus noster loquitur, quãdo suspitio falsitatis versatur in parte, in qua erat solemnitas, & substantia negotij de quo agebatur, ideoque totum instrumentum suspectum dicitur, vt illi fides non adhibeatur, Bart. in dict. l. ex falsis, num. 10. Mascardus, & Menochius vbi supra.

Tertio obstabit textus in l. nec natales, C. de probationibus, cap. in præsentia, eodem tit. Vbi probatur, quod ad probandam instrumentorum falsitatem probatio debet concludere per necesse, & non per obliquè: ergo male in præsenti ex omnibus, quæ allegantur contra instrumentum concluditur pro oblique, seu minus probabili. Cui difficultati dicendum est, quod in specie nostri textus sufficit probatio per coniecturas, vt fides instrumentis ab Abbate productis non habeatur: nam licet quælibet de per se non sufficeret: tamen simul iunctæ plenam probationem faciunt, Menochius de præsumptionibus lib. 1. quæst. 40. num. 11.

Quarto contra singulas nostri textus partes obstabit dicere, quod ei, cui inter dicitur alienare, etiam interdicitur actiones exercere, l. ait prætor, §. quid sit autem, ff. de iure de liberandi, sed Abbati sine Conuentu non licet alienare, cap. 1. & 2. de ijs quæ fiunt à Prælato, sine consensu capituli: ergo nec in præsenti Abbas actiones exercere potuit, sine mandato capituli, cum in omni negotio eius consensus desideretur, capit. contingit de transactionibus, capit. nouit cum alijs de his, quæ fiunt à Prælato, &c. Qua in difficultate, omissa glossæ interpretatione, in præsenti asserentis Abbatem ostendisse mandatum procuratorium sui Monasterij, sine quo comparere non potuit in iudicio, iuxta textum in capit. primo, de procuratoribus, verissime dicendum est, in præsenti non fuisse necessarium mandatum, siquidem Prælatus in iudicio, sine mandato agere potest, glossa prima in cap. edoceri de rescriptis, glossa in capit. contingit de transactionibus, glossa penult. in cap. 1. de Procuratoribus, glossa in cap. causamque de iudicijs, & plures relati à Paz in praxi annotatione 4. num. 34. Nec obstat textus in dicto capit. contingit de transactionibus: quia ad transactionem speciale mandatum desideratur, capit. qui ad agendum de Procuratoribus, libr. 6. l. mandato generali, ff. de Procuratoribus.

Quintò obstabit dicere, quod possidenti non datur reivindicatio, l. vnica, C. de alienatione iudicij mutandi causa facta, l. qui petitorio, l. in rem, ff. de reivindicatione, cap. examinata de iudicij, sed in præsenti Abbas obtinuerat in possessorio, vti textus asserit: ergo frustra petit rem sibi restitui. In qua difficultate, omissa glossæ solutione in præsenti, verissime dicendum est, quod licet lata esset sententia in iudicio possessorio

ab

ab Episcopo Veronensi in fauorem Monasterij, vti textus docet: hæc tamen non fuit executioni mandata, siquidem rerum possessio apud Archiepiscopum mansit, merito que eiu vindicatio non extinguitur, sed interim ea actione agere poterit.

8 Sextò obstabit dicere, quod petitio, & libellus minui, addi, & emendari potest, l. edita actio, C. de edendo, capit. 2. de libelli oblatione: ergo illa clausula. *Saluo iure addendi*, non erat in libello necessaria. Cui difficultati dicendum est, clausulã illam ad maiorem abundantiam appositam fuisse, siquidem libellus, & si emendari, & addi ante litem contestatam possit; non tamen poterit postea, glossa, & omnes in l. 1. ff. de edendo, & in cap. significantibus de libelli oblatione.

9 Septimo obstabit, quod fœudum Imperiale per dignitatem Episcopalem amittitur, capit. vnico de vassallo millite, qui arma bellica depossuit, capit. vnico, §. qui clericus, titulo si de fœudo defuncti contentio sit in feudis, sed committatus est feudum Imperiale, cum quis dicatur Dux, Marchio, vel Comes: ergo in præsenti Luithardus non potuit esse Comes, & Episcopus simul. In quo dubio, omissa solutione, quam refert Anton. de Butrio in præsenti numer. 13. pro verisima illius interpretatione distinctio est adhibenda: videlicet discrimen constituendum esse inter feudum, quod de nouo adquiri desideratur, & inter eum, quod iam est constitutum, & retineri desideratur: nam primo casu Clericus poterit de nouo inuestiri de feudo: quia & Pontifex videtur cum eo dispensare, vt per substitutum seruiat, argument. textus in dicto cap. vnico, §. si minori, si de feudo defuncti contentio sit, secundo verò casu quando agitur de succedendo distinctio est etiam adhibenda: nam vel feudum requirit seruitutem personalem, & tunc non retinet: nam seruire domino, & millitare est incompatibile, & ita obtinet textus in dict. c. qui Clericus, nec aliud retinere potest, cap. Præses 20. quæstion. 3. si verò non habet seruitiũ personale, sed reale, tunc Clericus poterit succedere in feudo, quæ omnia in Episcopis, Archiepiscopis, & Cardinalibus cessant, qui omnes etiam si feuda personale seruitium requirant, poterunt eum retinere, statim quo electi fuerint, & ita obtinet textus in capit. 2. de re iudicata, lib. 6. notat Afflictis in dicto cap. vnico, §. qui Clericus, num. 8. videndus Couarruuias in practicis cap. 4. num. 2.

Octauo obstat textus in l. si nominatim, ff. de conditionibus, & demonstrationibus, l. quoties, §. 1. ff. de hæredibus instituendis, l. qui habet, ff. de rebus dubijs. Ex quibus iuribus constat, quod error in indictione non vitiat instrumẽtum. Cui difficultati dicẽdum est, quod licet defectus indictionis vitiet instrumentum, error tamen non vitiat, quando de tempore constat per annos Domini, & potius præsumitur error in indictione, quàm in anno Domini, videndus Mascardus conclus. 644. a num. 4. Couarruuias lib. 1. variarum, capit. 12. Otalora de nobilitate 1. part, cap. 2. numer. 22. Brisonius de verbis iuris verbo: *Inditio*. 10

Nonò aduersus textum nostrum in versiculo, *Porro*, dum Abbas setuetur per sententiam Mediolanensis Archiepiscopi prolatam in fauorem Monasterij Obstabit dicere, quod defensio illa, sibi præiudicat ex eo, quod inter alios esset acta, iuxta textum in l. & quia, ff. de iurisdictione omnium iudicum, l. sæpe de exceptione rei iudicatæ, capit. suborta de re iudicata, ergo hoc intercedente setueri non potuit ex eo, quod sententia fuit inter alios acta. In qua difficultate dicendum est, quod ad hoc vt noceat alicui sententia inter alios acta, opportet quod litigans possit prohibere, & non prohibuit, vel quod cum ipse habeat causam ab eo, qui litigat, & patitur illam litigare, cum 11

ad

ad ipsum pertineat defensio,& tunc sibi nocet,cum donare videatur l. permisceri,§.1.de adquirenda possessione, glossa in l.Caius,ff. de pignoratitia actione,& cum in præsenti Archiepiscopo neuter casus applicetur, non nocebit illi sententia inter alios acta,Couarruuias in practicis capit. 13. numer. 7. Neque obstat dict.l.sæpe de exceptione rei iudicatæ,de qua videndus Cuiacius lib.12.obseruation.cap.25.& simiiter non obstat textus in l.fideiussor,§. 1.ff.de pignoribus,de cuius interpretatione,& conciliatione cum l.Gaius Seius,ff.eodem,videndus Anton.Fabr. in rationalibus ad dicta iura, Cuiac. libr. 12.obser.cap.25.

12 Decimo obstabit dicere, quod inter concedentem,& confirmantem debet esse distinctio,l.& quia,ff.de iurisdictione omnium iudicum, capit. fin. de institutionibus: nam quod meum est, ex alia causa meum fieri non potest,l.possideri,§.ex pluribus, ff. de adquirenda possessione. In qua difficultate, omissa interpretatione,quam refert glossa verbo.*Conferebat*, Butrius,& Abbas, in præsenti à numer.8.verisime est dicendum,quod donatio in præsenti fuit nulla:quia de rebus fœudalibus,sine consensu domini fuerat facta,& ita per confirmationem fuit de nouo collata, & sic merito dici potuit confirmata, & collata de nouo:quia hoc in casu confirmare,est donare,notat Oroscius in dict. l. & quia,numer.1.ff.de iurisdictione omnium iudicum. Neque obstat textus in cap.in Synodo 63.distinction.cum traditis à glossa verbo.*Confirmari*,quia procedunt quando confirmans posset actũ perfectum reuocare, & non reuocat: nam tunc dicitur aliqua ratione donare,vti notat Felinus in præsenti à num. 16.& plura de hoc dicemus in titul. de confirmatione vtili,vel inutili.

13 Vndecimo contra nostrum textũ in versiculo.*Locatio*, obstabit dicere, quod contra locatorem agentem aduersus conductorem,non potest oppo-

ni quæstio dominij,l.si quis conductionis,C.locati.Cui difficultati dicendum est,textum in dict.l.si quis,loqui quando locator agit actione locati aduersus conductorem,at vero textus noster procedit quando agit reivindicatione, & dominus vult probare dominiũ per instrumentum locationis,l. ad probationem, C.locati, notat late glossa in præsent. verbo:*Locatio*. Menochius de recuperanda remedio primo,num.109 & de præsumptionibus lib.6.præsumptione 62.& 63.

14 Duodecimo contra nostrum textũ in versicul.*Instrumentum quoque,&c.* dum probat sufficere,instrumentum esse subscriptum manu alterius, obstat textus in authent. de tabellionibus, §. nos autem,iuncta glos.verbo. *Ipsis per se*,vbi constat,quod tabellio per se ipsum debet instrumentum conficere. Cui dubio,omissa interpretatione,quã refert Decius in cap. quoniam contra de probationibus à num.48. verisime est dicendum,textum illum non asserere,quod tabellio per se ipsum scribat, sed quod ipse interfit ipso contractui, & perfectioni,& hoc non potest alteri demandare,etiam se subscribendo. Abbas in præsenti.num.7.De nostri textus versiculo ibi: *In omnibus autem Imperialibus*,à nobis est agendum in cap.quanuis 25.de sententia,& re iudicata, vbi regulam illam disputabimus, quando res inter alios acta alijs noceat, nec ne. Reliqua vide in his quæ infra dicemus in cap.fin.de re iudicata.

Ad textum in cap. cum dilectus 9.hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Post publicatas attestationes vsque ad conclusionem possunt instrumenta produci,& consuetudo loci facit instrumentum authenticum.*

2 *Per conclusionem in causa inducitur re-*

renunciatio allegationum, & probationum.

3 *Instrumenta, & testes omnino æqui parantur.*

4 *Terminus simpliciter à iudice datus ad probandum solum comprehendi productionem testium, non autem refertur ad instrumenta, quoniam hæc à iure terminum præfixum habent, nempe vsque ad conclusionem in causa.*

5 *Instrumenta etiam post conclusionem admittuntur, si nobiter reperta fuerint & adhibito iuramento in iudicio producantur.*

6 *Expenditur textus in l. videamus, §. final, vers.* Et postea, *ff de in litem iurando.*

7 *Scripto, vel dicto Regis standum est, quemadmodum, & Pontificis.*

8 *Consuetudine induci potest, vt credatur scripturæ alicuius valde legalis personæ, vt illa vim publicæ authoritatis habeat, ibi remissibe refertur textus in l. Diui, ff. de pœnis, cap. pastoralis de exceptionibus, l. admonendi, ff. de iure iuran.*

9 *Instrumenta semel edicta, post ea edi non possunt, nisi iusta subsit causa, quæ prius probari debet.*

Interpretatur textus in l. 7. ff. de edendo, l. plures 15. §. vltim. ff. de reb. auth. iudic. possid.

CONCLVSIO.

1 *POst publicatas attestationes, vsque ad conclusionem possunt instrumenta produci, & consuetudo loci facit instrumentum authenticum.* Comprobat textus in cap. cum venissent 25. de testibus, cap. de pastoralis de exceptionibus, l. admonendi, ff. de iure iurando, l. videamus, §. vltimo, ff. de in litem iurando, l. sub specie, C. de re iudicata, l. 6. titul. 11. lib. 3. ordinament. l. prima, & 2. tit. 5. lib. 4. Recopillation. l. 34. tit. 16. part. 3. defendunt Fachineus omnino videndus libr. 11. controuersiarum, cap. 26. Maranta de ordine iudiciorum 6. part. actu 15. Morla in emporio tit. 11. quæst. 4. Couarruuias in practicis, c. 20. num. 8. Tiraquel. de nobilitate, cap. 37. num. 92. Mascardus de probationibus concl. 973. num. 16. Menoch. de arbitrari casu 241. Azebedo in l. 3. titul. 8. lib. 4. Recopillationis, Zeuallos commun. contra commun. quæstion. 650. Andræas Gail lib. primo, obseruat. cap. 117. num. 10.

Ratio est, quia per conclusionem in causa inducitur renunciatio, & conclusio allegationum, & probationum, glossa prima in præsenti, glosa verbo: *Concesserint*, in auth. de testibus, §. quia vero, collation. 6. merito post eam audiri non debent cum iuri suo renunciauerint, arg. textus in l. si quis in conscribendo, C. de pactis, Morla in emporio tit. 11. quæst. 4. num. 2. 2

Primò obstabit dicere, quod testes, & instrumenta omnino æquiparãtur, cap. cum Ioannes hoc tit. l. in exercendis, C. eodem, sed testes post publicatas attestationes super eisdem articulis, vel directo contrarijs non possunt recipi, cap. intimauit, cap. fraternitatis de testibus: nam etiam si non sit concluſſum in causa sola testium publicatio impedit productionem: Igitur idem in instrumentis dicendum erit, vt produci non possint post publicationem, etiam si in causa non sit concluſſum. Cui difficultati dicendum est, quod terminus simpliciter datus à iudice ad probandum, solum comprehendit productionem testium; non autem refertur ad instrumenta, quoniam hæc à iure terminum præfixum habent, nempe vsque ad conclusionem in causa, vti in præsenti definitũ est; nam instrumenta reputantur, vti probatio probata, & liquidissima, l. cũ precibus, ff. de probationibus, Abbas in cap. cauſam de probationibus, numer. 26. & si aliter Decius ibi num. 15. Præcipuè cum sit diuersa ratio in testibus, quam in instrumentis, cùm in testibus adsit timor subornationis, quæ ratio in instrumentis cessat. 3

4 Secundò obstat textus in l. videamus, §. final, versicul. *Et postea*, ff. de in litem iurando, vbi etiam post conclusionem instrumenta admittuntur. Cui difficultati respondendum est, textum nostrum non procedere in instrumentis nouiter repertis, iuramento de calumnia adhibito: quia renunciatio, quæ ex conclusione resultat, non debet extendi ad ignorata, argument. legis mater decedens, ff. de inofficioso testamẽto, notat Couarruuias in practicis, capit. 20. numer. 8. Nec similiter obstat textus in capit. pastoralis de causa possessionis, & proprietatis, vbi etiam post conclusionem in causa licet instrumenta producere, quia textus ille procedit, quando iusta subest causa, videlicet quando in vasso impedimento adhibito substraxit spoliato facultatem probandi dominium: nam tunc poterit post conclusionem intentare possessorium, quod aliter non permitteretur.

5 Tertiò contra nostrum textum, dum asserit valere consuetudinem, vt scriptis Regis fides adhibeatur; obstabit dicere, quod etiam absque consuetudine eis sit standum: nam quemadmodum soli scripto, vel dicto Pontificis stamur, capit. cum à nobis de testibus: ita etiam soli Imperatoris dicto, Clementin. pastoralis iuncta glossa verbo: *Asserente*, de re iudicata, l. 32. titul. 16. part. 3. ergo frustra requiritur in præsenti consuetudo, vt scriptis Regum fides adhibeatur. Cui obiectioni dicendum est, iura in argumeto adducta procedere in Rege non habente superiorem, at vero nostrum textum procedere in Rege superiorem recognoscente, Decius in cap. post cessionem, num. 15. de probationibus, vbi rationem differẽtiæ assignat.

6 Quartò obstabit dicere, quod hæc consuetudo non debet obseruari, tanquam corruptela, & iuri contraria, siquidem ex ea occasio ad delinquendum datur, & fabricandas falsas scripturas, cap. ex parte de consuetudine, præcipuè cum repugnet iuri diuino disponenti, non esse credendum vni testi, cap. licet vniuersis de testibus cum ibi. traditis. Qua in difficultate est dicendum, iuri diuino repugnare vt in preiudiciũ tertij vnico testimonio standum sit, & ideò scripturæ priuatæ standum non est, sed non repugnat, quod consuetudine induci possit, vt credatur scripturæ alicuius valde legalis personæ, cum consuetudo illa vim publicæ authoritatis habeat, seù præstet, Abbas in cap. bonæ eſſe gundo, num. 30. de postulatione prælatorum, Decius in cap. 2. de probationibus numer. 10. videndus est textus in l. diui, ff. de pœnis, & textus in cap. pastoralis de exceptionibus, & textus in l. admonendi, ff. de iure iurando, vide tradita in cap. imputari hoc tit.

7 Quinto aduersus ea, quæ communiter in præsenti docent Doctores omnes: videlicet quod instrumenta semel ab argentario edita, postea ex edicto Prætoris edi non possunt, iuxta textũ in l. si quis ex argentarijs 6. §. Prætor ait, & §. prohibet, ff. de edendo, obstabit textus in l. veluti 7. ff. eodem, vbi semel edita, postea exhiberi debent. Cui dubitationi responderi debet, quod etsi semel edita instrumenta postea edi non possint; tamen si iusta subest causa, quæ probanda est, iterum editio fieri debet: veluti si minus plenè sit edita, & quod similе, & non semel, sed iterum, atque iterum, quoties id causa ita postulauerit dict. l. veluti, §. fin. Nec obstat dict. l. plures 15. §. vltimo, ff. de rebus authoritate iudicis possidendis, vbi non amplius quanuis exhibitio debet fieri, quia textus ille est intelligendus, quoties nulla subest causa: nam si subest ob probationis fauorem semel, & iterum, atque iterum editio fieri oportet, cum tunc non minus in prima, quàm in secunda, & cæteris ratio eadem existat, quam sententiam veriorem esse existimo, & si aliter sentiat Anton. Fabro in rationali ad textum in dict. l. 7. &

in

in §. 1. ff. de edendo.

Ad textum in cap. cum Ioannes 10. hoc tit.

SVMARIVM.

1 *Falsitas instrumenti, vel quod illi deest per testes potest probari.*

2 *Viuæ voci potius, quam mortui credendum est, cum probatio quæ fit per testes a iure diuino inuenta sit, quæ vero per instrumenta tantum ad futuram rei memoriam à iure positiuo sit introducta.*

3 *Interpretatur text. in l. eum de indebito 25. §. fin. versic.* Tunc enim, *ff. de probation.*

Ætas potius instrumentis, quam testibus probanda est, cum in memoria hominum annos retinere difficile sit.

4 *Illustratur text. in l. 3. C. si minor se maiorem dixerit, l. optimam 14. C. de contrahend. stipulation. cum l. iuris gentium 7. §. quod fere, ff. de pactis.*

5 *Natalia publica instrumenta adeò perpetuam firmitatem habent, vt testibus infirmari nequeant.*

Expenditur text. in l. census 10. ff. de probationibus.

6 *Illustratur text. in authent. de instrumentor. fide in princip.*

7 *Probatio vt aliam vincat oportet, quod sit fortior, aliàs si æquales sunt neutra præualet.*

8 *Interpretatur text. in cap. ad audientiam de præscript.*

9 *Duo testes ad reprobandum instrumentum de iure communi sufficiunt, quatuor verò de iure Regio desiderantur.*

10 *Instrumentum si fuerit deperditum non tantum perditio, seu amissio, sed etiam tenor ipsius probari debet, intelligé, vt ibi.*

Illustratur text. in cap. cum olim de priuilegijs.

11 *Expenditur text. in l. si de possessione 20. C. de probation.*

12 *Sententia debet esse conformis libello.*

13 *Testes super nobis articulis etiam exprimis dependentibus in secunda instantia admitti possunt.*

14 *Index si nulla subest causa non debet eius officium, parte non petente, ad priuatam vtilitatem impartiri.*

15 *Instrumenta si instrumentis, vel testes testibus contrariantur, fieri debet concordia per multiplicationem actuum.*

16 *Instrumenta adoptionis, vel emancipationis si deperdita fuerint, poterunt testibus comprobari.*

Interpretatur text. in l. fin. C. de adoptionibus.

17 *Expenditur text. in l. 2. C. de emancip.*

18 *Sola testium attestatio absque causa & ratione attestationis fidem non facit.*

Præsentia iudicis testem mouet, ne mendaciter deponat.

Illustratur textus in l. solam, Cod. de testib.

19 *Acta coram vno iudice inter easdem personas facta fidem faciunt coram alio.*

CONCLVSIO.

FAlsitas instrumenti, vel quod illi deest per testes potest probari. Confirmatur ex text. in cap. tertio loco, cap. post cessionem, versicul. *Quibus standum est*, cap. cum à nobis de testibus, l. in exercendis, C. hoc titul. l. cum precibus, l. cum res 12. C. de probationibus, l. optimâ, C. de contrahenda stipulatione, ita tenent Rebuffus de reprobatione testium, num. 125. Mascardus de probationibus concl. 1095. n. 3.

Menochius de arbitrarijs casu 105.numer.22.& consilio 508.numer.5.Mor la dict.tit.11.quæstion.5.Couarr.libr. 2.variarum,cap.13.num.11.Osual. ad Donel.lib.25.cap.8.littera K.& L.& sequentibus,& libr. 21.capit. 10. littera H.

2 Ratio est,quia ius non adeò vnam probationem approbat,quin admittat meliorem aliam, argument. textus in cap.proposuisti,capit. causam quæ de probationibus,cum potius credendum sit viuæ voci,quam mortuæ,authentic. de instrumentorum cautela,& fide, §. si verò præcipue cum probatio,quæ fit per testes,naturalis à iureque diuino inuenta sit,probatio verò quæ fit per instrumenta,ad futuram maioremque rei memoriam,à iure positiuo tantum fuit introducta, ideoque quemadmodum acta iudicij per testes probari possunt,ita etiam ea quæ in scripturis acta sunt poterunt per testes iterum probari,glossa in l.si prætor,ff.de iudicijs,Immola in cap.tertio loco de probationibus,num.9.

3 Primo obstat textus in l. cum de indebito 25.§.final, versic. *Tunc enim*, ff.de probationibus,vbi causa stipulationis mutui,vel depositi in scripto redacta;non nisi alio simili scripto improbari potest.Cui difficultati dicendum est,textum in dict.l.cum de indebito loqui,quando reus chirographum à se scriptum fatetur;negat tamen id ex ea causa deberi.quod in chirographo continetur,quare cum in eo casu nullus esset testis, qui de ea re iurare valeat, merito testimonium non admitti textus docet;sed alias probationes inscriptis redactas desiderare, iuxta textum in l.generaliter,C.de non numerata pecunia,Osuald.ad Donel.libr. 25. commentariorum,cap.2.& ad titulum de fide instrumentorum in interpretatione legis in exercendis,C.eodem, Cuiac.lib.3.quæstion.Pauli in dict.l. 25. §.fin.

4 Secundò obstat textus in l.3. C.si minor se maiorem dixerit,in cuius specie si minor tempore contractus se maiorem esse iurauerit, & postea tanquam minor velit restitutionem consequi;non auditur,etiam si id testibus velit probare,nisi instrumenta ætatis exhibeat.Quæ in difficultate est dicendū, quod ideo in prædicta specie non testium depositio,sed instrumenti exhibitio desideratur ea speciali ratione,quia annos in memoria hominum retinere difficile est,Bart.in dict.l.3.num.4.eodemque fere modo, & interpretandus textus in l.optimam 14. C. de contrahenda stipulatione,cui ex aduerso repugnat textus in l. iurisgentium 7.§. quod fere,ff.de pactis,dequorum iuris conciliatione,videndus est Cuiacius in l.sciendum 31.ff.de verborum obligationibus,& in dict.l.optimam,C.de cõtrahenda stipulatione.

Tertiò obstat textus dificilis in l. census 10 *ff.* de probationibus,vbi Marcellus (inquit) *publica instrumenta potiora testibus esse*: Ex quibus verbis 5. constat,instrumenta viua voce infirmari non posse.Cui difficultati respondendum est,textum illum procedere in natalibus,& publicis tabullis,quæ instrumenta ita publice, & solemniter acta adeò perpetuam firmitatem retinent, vt testibus in firmari nequeant: notat Donel.libr.25.commentarior. cap. 2. Brisonius lib.1.selectarum,cap.5.Pancirola libr.2.variarum lectionum,cap. 151.Emendus Merilius lib.2.obseruat. cap.33.videndus est etiam textus in l. etiam,l.Imperatores,§.1.cui obstat; l. 14.C.eodem,cõducit etiam pro hac parte,venitque interpretandus textus in l. 15.C.de probationibus,cui obstat l. 9. *ff.* eodem, de quibus videndus Donel. libr.25.cap.8.& Osual.ibi littera DD. & littera *CC*.

Quarto obstat textus in authentica de instrumentorum fide, in principio,vbi generaliter statuitur, quod ea 6 quæ viua voce proferuntur dignioremfidem faciunt,quàm instrumenta præ-

puè cum instrumentorum fides pendeat ex sola tabellionis authoritate, argument. textus in l. si quis Decurio, C. ad legem Corneliam de falsis. Cui difficultati dicendum est, quod textus in dict. authentica non loquitur de instrumento publico palam magistratibus, & tabellione celebrato, sed de chirographo, & priuata scriptura, in quo casu dignior viua, quam mortua vox dicitur; nec vnico tabellionis testimonio statur, siquidem non pẽdet ex eo solo scriptura, sed ex partium, & testium præsentia, qua authoritatem recipit, iuxta textum in l. 114. titul. 12. part. 3. videndus est textus in l. generaliter 15. C. de non numerata pecunia, & l. quidã 15. de probationibus.

Quinto obstabit dicere, quod ad hoc, vt probatio vincat aliam, oportet quod sit fortior, aliàs si æquales sunt neutra præualet, cap. in nostra de de testibus, sed testes, & instrumẽta parem vim obtinent, l. in exercendis, C. hoc tit. ergo instrumentum non poterit per testes reprobari. Cui obiectioni responderi opportet, regulam illius textus procedere, quando testes, & instrumenta producuntur ab eadem parte, vel quando testes non contradicunt instrumento, aliàs enim testes præualent instrumento, glosa fin. in dict. capit. tertio loco de probat. & ibi Abbas n. 5. & communiter omnes in præsenti.

Sexto, obstat textus in cap. ad Audientiam de præscriptionibus, vbi probatio instrumenti præfertur probationi, quæ fit per testes. Cui difficultati dicendum est, illius decisionem procedere tantum in instrumento priuilegiato, quod ad sui essentiam requirit scripturam, cap. porrò de priuilegijs, argumen. textus in d. l. census, ff. de probat.

Septimo contra nostrum textum in vers. *Vt trium, vel plurium idoneorum testium, &c.* Obstat text. in c. in omni negotio, c. licet vniuersis de testibus, vbi in omni causa sufficere duos testes cauetur. Cui difficultati dicẽdum est, quod iure communi attento duo testes ad reprobandum instrumentum sufficiunt, notat Couar. lib. 2. variar. cap. 20. quare verba illa nostri text. non sunt dispositiua, seu præceptiua Pontificis, sed relatiua partis, quæ non inducunt iuris dispositionem, vel aliter responderi potest, quod ideò in præsenti tres testes contra instrumentum desiderantur: quia in fauorem instrumenti aderat dispositio tabellionis, & alterius testis instrumentalis, vti constat ex eodem textu in vers. *Tabellionem quoque*, Abb. & Felinus in præsenti num. 43. Couar. libro 1. variar. cap. 13. num. 11. hodie tamen iure Regio quatuor testes desiderantur, iuxta tex. in l. 18. tit. 13. p. 3. Couar. lib. 2. variar. c. 20. Guttierrez cons. 38. num. 7. Menochius lib. 2. de arbitrarijs centuria 2. casu 105.

Octauo aduersus ea, quæ communiter in præsenti notant omnes. nempe non sufficere probare tantum, instrumentum esse deperditum, nec eius tenorem, sed etiam necesse esse, vt testes digni deponant, se legisse instrumentum, & debitorem creditori certam illã pecuniam debere ibi contẽtam, & sic duo esse probanda peremptio, & tenor, seu omnia quæ in instrumento scripta erant, iuxta tex in l. sicut 5. C. hoc tit. obstabit tex. in cap. cum olim de priuilegijs vbi si priuilegium ab Abbate sit deperditum, sufficit probare priuilegij tenorem, etsi perditio non probetur. Sed huic difficultati dicendum est, textum illum procedere in duplomate pnblico decem testibus comprobato, ideoque ibi rectè iubet Pontifex, vt iterum inpublicũ reddatur, latè Don. in d. l. sicut, C. hoc tit. vide tradita in c. licet causam de probat.

Nonò obstat tex. in l. si de possessione 20. C. de prob. vbi vt quis ad seruitutẽ reducatur, sufficit probare instrumẽtũ emptionis deperditum esse, quamuis eius tenor non probetur. Quam difficultatem effugies dicendo, quod textus ille procedit, quando instrumentũ

emptionis furatum fuit ab ipsa ancilla, quare in eius odium sufficit probatio deperditi, quamuis instrumenti tenor non probetur, videndus est Donel. in dict. l. si de possessione 20. C. de probationibus, videndusque etiam textus in l. 11. C. de fide instrumentorum, cui obstat textus in l. 2. C. de emancipationibus, de quibus latè Osuald. lib. 25. cap. 8. litter. D.

12 Decimò contra nostrum textum in principio obstabit dicere, quod sententia debet esse conformis libello, capit. licet Æli de Simonia, sed in hoc textu iudices primæ instantiæ pronunciauerunt super domus vacuæ causæ, quæ non fuit in libello petita. Quæ difficultas dissoluitur ex eo, quia Ioannes in præsenti non solum petijt mutuum, sed etiam traditionem vacuæ domus venditæ, vt patet ex textu in vers. *Quibusdam alijs articulis, & in integra decretali*, quam refert Hostiensis in præsenti, num. 1.

Vndecimò contra nostrum textum in vers. *Cum igitur*, obstabit dicere, quod in causa appellationis super eisdem articulis, non possunt produci noui testes, propter subornationis timorem, cap. fraternitatis de testibus, clemen. 2. eodem: ergo nō recte in præsenti hic quatuor testes in appellationis cognitione producuntur. Quorum iurium difficultas salua manebit, si attē damus, illorum decisionem procedere in productione testium super articulis iam in prima instantia probatis: super nobis tamen articulis etiam ex primis dependentibus admitti testes poterunt in secunda instantia, quo in casu nostri textus decisio procedit.

14 Duodecimo contra versiculum: *Verum*, obstabit dicere, quod iudex nō debet in partir' officium ad vtilitatē probatam parte non petente, l. 4. §. hoc autem, ff. de damno infecto; ergo Pontifex in præsenti non debuit partes ex officio suo interrogare. Cui difficultati dicere oportet: iura in argumento adducta locum habere, quando nulla subest causa: secus si adsit: nam etiam post conclusionem in causa poterit iudex ad veritatem indagandam, circa merita causæ partes interrogare, latè Maranta de ordine iudiciorum 4. part. numer. 28.

Decimotertio obstabit dicere, quod 15
quando testes testibus contrariantur, vel instrumenta instrumentis fieri debet concordia, etiam per multiplicationem actuum, vt faciant probationem, cap. cum tu de testibus; ergo in præsenti concordia fieri debuit præsumendo duplicem fuisse venditionem, vnam purè, & aliam subconditione. Quæ in difficultate dicendum est, quod in præsenti fieri non potuit hæc concordia per multiplicationem actuum, quia partes omnes confitentur semel tantum fuisse celebratam venditionē: vt patet ex versic. *Verum*. Abbas, & Felinus num. 6. Vide circa hoc, quæ trademus in cap. imputari 13. hoc titul. vide etiam textum in l. 2. C. de emancipationibus, & Osualdum, vbi supra, videndusque Duarenus in commentarijs ad hunc titulum.

Decimoquarto aduersus id, quod 16
communiter in præsenti notant omnes: videlicet testes, & instrumenta adeò talem vim obtinere, quod etiam si instrumentum fuerit amissum, siue sit adoptionis, siue emancipationis, acta illa poterunt testibus comprobari, iuxta textum in l. emancipatione 11. C. hoc titul. obstat textus in l. fin. C. de adoptionibus. Vbi cauetur adoptionem, & emancipationem aliter, quam actis interuenientibus fieri, & probari non posse, quod idem docet textus in l. iubemus penultima, C. de emancipationibus. Vbi emancipatio absentis, vel eius acta, aliter, quam per rescriptum Principis suppleri non poterunt. Quorum iurium difficultati dicendum est, quod id, quod in prædictis iuribus cauetur: nempe emancipationem probari posse per testes si actorum tenor non

exis-

existat, ita intellige debet hoc est, cum acta iam interuenerant. Quo casu nil nocet, si nunc iam non extent, cum eius interitus non noceat: siquidem acta testibus poterunt probari, notat Donellus in dict. l. emancipatione 11. C. de fide instrumentorum, & lib. 25. commentariorum, cap. 2. ad dict. l. 11. C. hoc titul. Osuald. dict. libr. 25. commentariorum, cap. 8. littera D.

17 Decimoquinto, solutioni obstat textus in l. 2. C. de emancipat. liberorum. Vbi in emancipationibus magis veritas, quam scriptura desideratur: ergo in ea non debet exspectari scriptura. Cui obiectioni dicendum est, verba illa: *Magis in emancipationibus veritatem, quam scripturam attendendam esse*, non negare acta, seu scripturam in emancipationibus non debere interuenire, sed potius, quod si scriptura interuenerit, & aliud actum sit in emancipatione, quam quod scriptum est, eo in casu scriptura non nocet, quo minus veritati standum sit, notant Donel. & Osualdus, vbi sup.

18 Decimosexto, obstat textus difficilis in l. solam 4. C. de testibus. Vbi Imperatores asserunt: sola attestatione, absque alijs adminiculis, nihil cõgrue probari posse, & in l. instrumenta, C. de probationibus similiter constat, sola instrumenta probata, nisi alijs adiumentis firmentur, fidem non facere. Cui difficultati communiter dici solet, solam testium attestationem absque causa, & ratione attestationis fidem non facere, & ita intelligendam esse, dict. legem solam 4. Idemque dicendum, si instrumentum sit publicum, vel probatum: nam si sine causa debiti consistit, inutile est l. iurisgentium 7. §. sed cum nulla, ff. de pactis, l. 2. §. causa, ff. de doli exceptione, cap. si cautio 14. de fide instrumentorum. Notat Gilquenius in dict. l. testium 14. C. hoc titul. Acursius in dict. l. solam, quẽ Bartolus, Baldus, & antiquiores sequuntur. Verum hæc communis interpretatio, quamuis sequi possit; non omnino tuta videtur: Quare veriorem existimo, quam refert Donel. in dict. l. solam, C. de testibus, dum asserit: sensum illius textus, esse solam testium depositionem in scripti habitam, & iudici oblatam, absque alijs adminiculis, nihil prodesse: siquidem, illo in tempore non fuit: vt non aliter testibus crederetur, quam si coram ipso iudice depossuissent, & interrogati fuissent, quod duplici ex causa fuit admissum: primo, quia iudicis præsentia testem mouet, ne mendaciter deponat, quòd in absentia iudicis cum nihil pudeat, aliàs nõ fieret: tum etiam, quia iudex ex ipsa testium examinatione æstimare debet: quanta fides testibus adhibenda sit, l. 3. in principio, versicul. *Idcoque*, & in §. eiusdem, ff. hoc titul. Couarr. lib. 8. variarum, cap. 5. num. 6.

Decimoseptimo solutioni obstabit dicere, quod testium receptio valet, etiamsi coram eodem iudice interrogati, & recepti non fuerint, iuxta textum in cap. final, de probationibus, cap. veniens 38. hoc titul. l. fin. C. eodem. Cui difficultati dicendum est, ideò in illis iuribus testium depositionem fidem facere, quia coram alio iudice, iam semel recepti, & interrogati fuerant, & eorum testimonium in iudicio rum actis habebatur, quod admissum est, primo ne partes sumptibus vexentur, cum expediat acta coram vno iudice inter easdem personas fidem facere coram alio: tum etiam, quia si in secunda instantia ijdem testes, post publicationem super eisdem articulis recipi possent, corruptio, & falsitas timeretur, quod maximè cauendum est, vti inferius dicemus in cap. fraternitati de testibus: & an si instrumentum, vel sententia fuit recepta, possit sententia ipsa testibus comprobari. Latè disputant Doctores in cap. sicut 16. de sententia, & re iudicata, & præcipuè Doctor Balboa ibi à numer. 4. & seqq. 19

Ad

Ad textum in capit. ex parte 11. hoc tit.

DE materia huius textus, vide quæ diximus in cap.3.hoc tit.

Ad textum in cap. perpetuus 12.hoc tit.

DE sententia huius textus latè diximus in cap.1.de probation.

Ad textum in cap. imputari 13.hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Scripturæ repugnantes, ab eodem productæ, fidem non faciunt.*

2 *Duo contraria, nec vera, nec certa esse possunt inter se, & ideò neutri fides adhibenda est.*
Contraria allegans non est audiendus.

3 *Interpretatio tex.in l.cum de potestate, ff. de probation.*
Scripturæ derogatoriæ, non dicuntur cõtrariæ, idem in num.3.

4 *Interpretatur text.in l. Sempronius 47.ff.de leg.2.l.cum de ætate 13.ff.de prob.*

5 *Testes ab eodem parte producti: si nõnulli contraria deponunt non ob id improbantur, sed digniorum testimonijs statur.*
Interpretatur tex.in l. in exercendis, C.de fide instrumen.

6 *Instrumenta à diuersis partibus producta, etiam si contraria sint digniori, & verosimiliori standum est: secus si ab eadem parte.*
Expenditur textus in l.scripturas, C.qui potiores in pign.habeantur.

7 *Instrumento, si aliud sit scriptum, quã actum actui standum est.*
Expenditur text.in l.2.C.plus valer-, quod ag.cum l.antiquæ 23.C.ad Senatus Consultum Velleian.

8 *Nemo tam amens censetur, vt aduersus se quidquam affirmat.*
Expenditur l.fi.vers.Sin autem, C. de arbitrium tutelæ.

9 *Instrumenta in iudicio producta, si vi deantur, sibi contraria reduci debent ad concordiam.*
Nemo prohibetur pluribus defensionibus etiam contrarijs vti intellige, vt ibi.

10 *Scripturæ nouissimæ in testamentis, & si contrariæ sint, prævalent.*

11 *Testes contrarium deponentes, non ex eo excluduntur, si imposteriori dicto turpitudinem allegauerint, sed priori testimonio standum.*
Cum ex prima depositione, quasi contraxissent.

12 *Interpretatur tex.in l. si postulauerit, §. sed si negauerit, ff. de adulterijs.*

CONCLVSIO.

SCripturæ repugnantes ab eodem productæ fidem non faciunt. 1
Consonat textus in capit. solicitudinem de appellationibus, capit. litteras de præsumptionibus, capit. examinata de iudicijs, l.duo sunt Titij, ff. de testamentaria tutela, l.si Titius, ff. de conditionibus, & demonstrationibus, l. vbi pugnantia, ff. de regulis iuris, l.scriptura, C. hoc titul. l optimam, C. de contrahenda, & committenda stipulatione, l.111.titul.18.part.3.refert, & sequitur Couarruuias practicarum quæstionum lib. .cap.130.num.7. Zanal los communium contra communes, quæstion.696. Menchaca libr. 1. illustrium quæstion.capit.2.numer. 9. late Donel.in dict.l.scriptura 14. Cod. hoc tit.& lib.25.comment.capit.8.vbi Osuald.littera Z. Azeuedo in l. 3. tit. 5. lib.4.

libr. 4. Compillation. Duarenus ad titulum de fide instrumentorum apud medium.

Ratio est, quia duo contraria, nec vera, nec falsa intra se esse possunt, cum
2 inter se repugnent: quare merito neutri fides adhibenda est: nam contraria allegans, non est audiendus, dict. capit. solicitudinem de appellationibus, capit. licet, & ibi glosa verbo. *Contradicant*, de probationibus, argument. textus in l. cum precum 9. C. de liberali causa: siquidem veritas vnius, veritati alterius contrarietur, cum directe veritas vnius, alterius veritatem excludat, ideoque cum reperiri non possit, cui fides adhibenda sit, nulli credendum est.

Primo obstat textus in l. cum de
3 ætate, ff. de probationibus. Vbi (non Iurisconsultus, vt in cæteris digestorum locis,) sed ipse Cæsar asserit, quod quãdo duæ proferuntur professiones de ætate hominis, non tantum inter se diuersæ, sed omnino contrariæ, altera nõ nocet: siquidem vna prodesse videtur: cum cæsari placuit non neutiquam valere, sed alteri earum standum esse. Qua in difficultate omissi Felini interpretatione in præsenti, numer. 29. Baldi in leg. scriptura, C. hoc titul. Donel. in dict. l. scriptura, & Bartoli ibidem, verisimè est dicendum: quod ideò ibi professio verosimiliter admittitur, quia professiones illæ non erant contrariæ, nec repugnantes, sed tantum derogatoriæ, & diuersæ: quoniam in vna asseueretur minorem esse 25. annis, in alia vero maiorem, quod secundum naturam ipsam bene poterat fieri: cum tam tummodo in tempore discordarent: Quam solutionem tangit Paulus de Castro in dict. l. scriptura, C. hoc titul. argument. text. in capit. interdilectos hoc titul. Osuald. vbi supra dict. littera Z. Ita similiter est interpretandus textus in l. Sempronius 47. ff. de legatis 2. Vbi diuersis scripturis prolatis, vni earum creditur, quia vna ab hærede, altera a legatario est prolata, Osuald. vbi supra.

Secundo obstat textus in l. Sem-
4 pronius 47. ff. de legatis 2. l. cum de ætate 13. ff. de probationibus. Vbi apertè docemur standum esse instrumento verosimiliori, & fauorabiliori. Cui difficultati est dicendum, quod dictæ testamentorum scripturæ non erant contrariæ; sed tantum derogatoriæ, & instrumenta illa, quæ aliorum derogatoria sunt bene valent, & statur illis, quæ verosimilia, fideque digniora videantur, & sic ea dicuntur verosimilia, quæ minorem summam continent, cum verosimile sit testatorem noluisse grauare hæredem, præcipuè cum in legatis vltimæ scripturæ præualeant, l. 22. §. vltimum. ff. de legat. 1. Osuald. ad Don. libr. 25. cap. 8. littera Z.

Tertiò obstat, quod quamuis tes-
5 tes ab eadem parte producti alij ex his contraria deponant, non ob id improbantur, sed dignorum testimonijs statur, l. ob carmen, §. vltimo, ff. de testibus l. iuris iurandi, C. eodem: ergo idem dicendum erit in instrumento, ex dict. capit. 10. hoc tit. Quã vt efringamus obiectionem animaduertere oportet, quod in hac re alia est causa testium, alia instrumentorum: nam qui plures testes producit, non ideò testimonia probat, cum eorum dicta nesciat, vt vitium quorundam noceat, quominus verioribus fides adhibeatur: at instrumenta proferens, cum statim scire possit, quid contineant merito sibi imputari potest, si contraria exhibeat. Nec huic solutioni obstat text. in l. in exercendis, C. hoc titul. Vbi parem vim habere testes, & instrumenta cauetur, quia regula illa tunc vera est, standumque erit instrumento digniori, quando vera instrumenta sunt, hic vero reijciuntur non ex eo, quod minorem vim, quam testes habeant, sed quia repugnantia sunt, & ab eodem producta, Donel. in dict. l. scripturæ, num. 2. Osual. dict. lib. 25. cap. 8. littera Z.

Quarto

Quartò obstat textus in l. scripturas, C.qui potiores in pignore habeantur,l.optimam in fine,C.de contrahenda,& committenda stipulation. Vbi si duo instrumenta contraria in iudicio producãtur,digniori standum est, & verosimiliori. Cui difficultati dicendum est iura illa procedere, quando instrumenta à diuersis partibus sunt producta;secus si ab eadem parte, vt in præsenti ex nostri textus ratione, Osuald. vbi supra dict.litt.Z.& I.

Quintò aduersus id,quod in præsenti notari solet:nempe quod si aliud sit in instrumento scriptum,aliud verò actum,standum est ei,quod actum est: & si diuersum in instrumento vtriusque consensu simulatè fuerit scriptum, argument.l.2.C.plus valere,quod agitur, &c.obstat.l.fin. C.eodem. Vbi cum contrarium aliquid, sit neutrum valet,nec quod simulatum, seu scriptum,nec quod actum est. Quæ difficultas dissoluitur ex eo:nam ideò ibi neuter contractus valet,quia nec in venditione,nec in locatione vterque consenserit,& ita dissensus contrahentium impedit contractum, cum scriptura non possit voluntates conciliare. Cuiacius in dict.titul.C.plus valere,quod agitur &c.Osuald.dict.capit.8.littera M. qui & alia difficillima iura refert littera D. Nec aduersus exemplum traditum in dict.l.2.C.plus valere, &c. Obstat textus in l.antiquæ 23.C. ad Senatus Consultum Velleianum. Vbi mulier,quæ in instrumento confessa est, se accepisse,tenetur etiam, si aliud fuerit actum,hoc est etiam, si nihil accepisset,ac per consequens dicendum videtur, conuentioni non stari, sed ei quod actum seu simulatum est: nam ideò ibi tenetur, quia contrarium testibus probari, & edoceri non potuit, Osuald.vbi supra duplicata littera A.in fine.

Sexto superioribus refragatur textus in l.final,versicul.*Sin autem*, C. arbitrium tutelæ, vbi non receditur ab scripturis, imò inuentarij scriptura suas vires obtinet, nec contraria tutoris probatio admittitur. Cuius textus difficultati dicendum est, hoc specialiter constitutum esse in inuentario pupillari publicæ confecto, quia tutor est,cui notæ esse possunt facultates, & volens,id affirmat cum inuentarium contra tutorem scribatur,vt earum rerum nomine rationem reddat: & nemo tam demẽs censetur,vt aduersus se quidquam affirmet,Osuald. vbi supra dict.littera A.Vbi plura de hac re cum aliud actum,aliud simulatum est, refert.

Septimo obstat textus in cap. interdilectos,versic.*Cæterum*, capit.cum Ioannes,versicul.*Ad hoc*, supra hoc titul.Vbi instrumenta in iudicio producta:si videantur sibi esse repugnantia, reduci debent ad concordiam,& sic dispositio in cap.cum tu de testibus.locum etiam habebit in instrumentis.Verum huic obiectioni est verisimè dicendum, textum nostrum procedere, quando contrarietas adeò est, vt nullam concordiam recipere ualeat:at vero iura in argumento adducta locum habere, quando facile ad concordiam reduci possunt,Abbas in præsenti, numer.4.Immola 2.Nec obstabit dicere, quod nemo prohibetur pluribus defensionibus,etiam contrarijs vti, l. nemo, ff.de regul.iuris,cap.nullus pluribus eodem tit.lib.6.Quia regulæ illæ locum habent in reo, præcipuè cum defensio illa reduci potest ad concordiam:secus tamen si verum esse non potest, quod in vtraque defensione continetur.

Octauo obstat,quod in testamentis nouissimæ scripturæ, & si contrariæ sint,prævalent,l.12.§.in legatis, ff. de legatis 1.Sed dicendum est, hoc verum esse in his,quæ pendent à voluntate testatoris,quas ipse mutare poterit, non tamen poterit contraria in testamento scribere:veluti si dixerit se accepisse cẽtũ Ephesi à Titio,& in eodẽ die,

in

in alio dispari loco similiter dixisset, alia centū ab eodē Titio accepisse cū testator facere non posset, vt vno eodemque die diuersis locis existat, Osuald. ad Donel. dict. lib. 25. capit. 2. aliàs 8. ad titul. de fide instrument. littera D. & C.

Nono obstat textus in cap. sicut 9. de testibus. Vbi quanuis testes contrarium deposuerint, non ex eo excludun tur, sed priori testimonio standum est, quanuis secunda eorum depositio, non admittatur. Cui dubio satisfieri debet ex eo, quia ideò ibi testibus, etiam contrarium postea deponentibus creditur in primo dicto, quia in posteriori propriam turpitudinem allegabant, vt con stat ex illo versiculo: *Se corruptos dicunt*, cum ex prima depositione in iudicio, quasi contra se essent, l. 3. §. idem scribit de peculio, & quemadmodum a contractu semel facto non licet recede re, l. sicut, C. de actionibus, ita quoque nec a testimonio semel præstito.

Decimo obstat textus in l. si postulauerit, §. sed si negauerit, ff. de adulterijs, ex cuius textus decisione colligunt Doctores omnes, standū esse posterioritestimonio, etiamsi contrarium priori sit. In qua difficultate dicendum est, textum illum loqui in testimonio posteriori tormentis, ex acto non quo ad se, sed quo ad alios, Couarruuias lib. 3. variarum, cap. 13. n. 8. notāt Barbosa ibi num. 2. vide plura, quæ scripsimus in cap. sicut 9. de testibus.

Ad text. in cap. si cautio 14. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Confessio debiti, sine causa redacta in scripturam non inducit obligationem.*

2 *Assignatur ratio,*

3 *Stipulatio, sine causa valet.*

Interpretatur text. in l. 2. §. circa. ff. de doli except.

4 *Confessio debiti recepti in instrumento facta, etiam sine causa præualet.*

Expenditur l. tale pactum in princip. ff. de pactis.

5 *Qui sciens se non teneri, aliquid alteri promisit, donare videtur.*

Illustratur text. in l. Campanus, ff. de oper. libertor.

6 *Confessio sine causa in iudicio facta obligat, præcipue si post confessionem partem pecuniæ quis cæpit soluere.*

Interpretatur text. in capit. fin. de confessis, cum l. eunte, ff. ne vxor pro marito.

7 *Expenditur text. in l. in contractibus, C. de fide instrumentorum.*

8 *Illustratur text. in l. Titius 24. ff. de constit. pecun.*

Epistola aliquando inter præsentes mittitur.

CONCLVSIO.

Confessio debiti, sine causa redacta in scriptura non inducit obligationem. Idem demonstrat textus in cap. cum de indebito, §. fin. ff. de probationibus, l. non solum, §. fin. ff. de peculio, l. nuda ratio, ff. de donationibus l. 1. §. adeò, ff. de pactis, l. iuris gentium 7. §. igitur nuda, ff. eodem, l. manumissione, ff. de iustitia, & iure. l. 13. C. de non numerata pecunia, l. obligationum substantia, ff. de obligationibus, & action. l. 119. tit. 8. p 3. illustrant Anton. Gomez tom. 2. variarum, cap. 9. & 11. à numer. 3. Mascardus de probationibus conclusione 345. & 346. Zaualos quæstion. 38. Gutierrez de iuramento prima parte. capit. 47. a numer. 14. Couarruuias in cap. quanuis de pactis in 6. parte secunda, §. 4. numer. 15.

Tira-

Tiraquel. in l. si vnquam, C. de reuocandis donation. verb. *Donatione largitus*, n. 56. Menochius de præsumption. lib. 3. quæstion. 132. num. 16. Parlador. lib. 2. rerum quotidian. part. 1. cap. fin. §. 12. limit. 3. Osual. ad Don. lib. 25. cap. 8. littera O. & Z.

2 Ratio est, quia vbi non est causa nõ potest esse causatum, l. manumissiones, ff. de iustitia, & iure, sed obligatio est, quodam causatum à contractu inter partes inito, l. licet, §. ea obligatio, ff. de procuratoribus: ergo obligatio, sine causa esse non potest. Deinde, quia vbi non adest consensus, obligatio adesse nequit dict. l. 1. §. adeò, dict. l. obligationũ substantia; sed qui profitetur debere, non adiecta causa, non habet consensum cũ potius præsumatur, id errore fecisse, Baldus in l. sed etsi quis, §. idem quæritur, ff. si quis cautionibus: ergo nec obligari potuit, cum nil tam contrarium sit cõsensui, quam error, l. si per errorem, cum alijs, ff. de iurisdictione omnium iudicum.

Primò obstabit dicere, quod stipu-3 latio, sine causa valet, l. hoc iure, §. final, versicul. *Sed, & hæc stipulationes*, ff. de donationibus, notant omnes in l. 1. & per totum, ff. de verborum obligation. §. 1. instituta eodem: ergo absque causa adiecta obligatio valebit. Cui difficultati dicendum est, ideò in stipulatione causam adijcere ad sui validitatem necesse non esse, quia contractus firmissimus est, qui solemniter, & de libera te interrogatione præcedente, & sequuta responsione, contrahi debet, qua verborum solemnitate inspecta, robur accipit, absque alia causæ adiectione, cum de verborum solemnitate constet, nec error, nec in discreta præsumitur promissio, dict. l. 1. ff. de verborum obligationib. Nec, solutioni obstat textus in l. 2. §. circa, ff. de doli exceptione. Vbi stipulationem, sine causa valere non posse constat: siquidem aduersus eam exceptio doli mali opponi potest, quia dicendum est, textum in dict. §. circa, procedere casu quo, quis per stipulationem promisit spe futuræ numerationis, seu traditionis, vel ob causam de præterito, vel de præsenti, quæ vere non subest, nam tunc cum non subsit, vel finita, fuerit causa, doli exceptionem obstare conuenit, glosa 1. in l. si stipulatus esses, ff. de fideiussoribus, Pinelus in dict. l. 2. C. de rescindenda venditione, 1. part. cap. 1. num. 8.

Secundò obstat textus in l. tale pa-4 ctum, in principio, ff. de pactis. Vbi pactum, etiam sine causa valere constat. Cui difficultati dicendum est, textum illum procedere in confessione facta ad liberandum debitorem, quæ non indiget causa, ad sui valorem, l. Arrius, ff. de actionibus, & obligationibus, licet aliter, & proprius responderi posset, quod ibi nihil agitur de causa, sed solum dubitatum fuit, an pactum illud: *Profitentem non teneri*, &c. tanquam personale locum habeat solum inter pascisscentes, vel transeat ad hæredes. Et respondit Consultus, ad hæredes transire: at tamẽ circa resolutionem causæ, ibi propositæ, ex confessione liberatoria nihil respondit, quo ad nostrum textum.

Tertiò obstat textus in l. Campa-5 nus, ff. de operis libertorum. Vbi si libertus, cui fideicommissaria libertas relicta est, operas promittat hæredi valet promissio, etiam si alia causa non subsit. Cuius textus difficultati dicendum est, illius decisionem procedere, quando quis sciens se non teneri aliquod alteri promittere: nam eo casu donare videtur, l. si is qui perpetua, ff. conditione indebiti, l. fin. C. ad legem Falcidiam: secus vero si id ignoret, nam tunc præsumitur error, & omeino non tenet promissio, vti in nostro textu Abbas in præsenti, columna 3. Felinus numer. 4.

Quartò obstat textus in capit. fin. 6 de confessis. Vbi confessio, etiam sine causa in iudicio facta obligat. Cui difficultati respõderi oportet, quod inter alias limitationes, quas ad nostrum tex-

tum

tum proponit Matienço in l. 2. tit. 16. lib. 5. nouæ Recop. glosa 1. num. 11. ea est vna nempe cum in iudicio facta est, vel iuramento adhibito, vel in foro cõscientiæ, vel cùm post confessionem partem pecuniæ debitæ cæpit soluere: nam postea non poterit allegare defectum causæ interuenisse, l. cum fidem, C. de non numerata pecunia, authent. sed cũ testator, vers. *Item si hæres*, C. ad legem Falcidiam, l. 1. vers. *Item si sine causa*, ff. de probationibus. Nec huic sententiæ obstat textus in l. eunte, ff. ne vxor pro marito. Vbi etiam si solutio cæpta esset non obligatur: quia ibi nulla præcesserat promissio soluenti, ideoque ex solutione nomine alieno facta non obligatur, cum exinde nulla resultet præsumptio debitit at vero in proposita specie, & doctrina præcesserat promissio, quæ quanuis præsumatur erronea, propter defectum causæ, tamen hæc solutio tollitur per solutionem partis, ex qua præsumitur agnitio debiti, & erroris purgatio, argum. text. in l. 2. C. de his quæ vi.

Quinto aduersus nostrum textum
7 dum docet; quod confessio debiti cum causa in instrumento scripto plene probat: nisi probet se indebite illam promississe. Obstat textus in l. in contractibus, C. hoc tit. Vbi is, qui in scriptura confitetur: se recepisse pecuniã ex causa mutui, poterit intra biennium opponere exceptionem, non numeratæ pecuniæ, & per hoc transfert onus probandi in aduersarium, iuxta textum in l. si ex cautione, ff. hoc tit. principio, instit. de litterarum obligationibus, l. 9. tit. 5. part. 5. Cui dubio, vt satisfacias dicendũ est, speciale esse in confessione ex causa mutui vt illa intra biennium non obliget, cum effectu opposita exceptione, quoniam facile, quis induci solet, ad confitendum spe futuræ numerationis, aliud vero in confessione ex alia causa, illa namque statim præiudicat non expectato biennio, vt in præsenti glos. verbo: *Confessio ni*, quam Abbas, & omnes sequuntur.

Sexto obstat textus in l. Titius 24. 8
ff. de constituta pecunia Vbi scriptura simul cum causa non sufficit, vt obligatio nascatur: sed necessaria est stipulatio Cui difficultati dicendum est, ideò ibi non sufficere scripturam simul cùm causa, sed necessariam esse stipulationem, quia non agitur de constituto, sed de nouatione, siquidem stipulatio nouãdi animo facta, nouat constitutum, l. 28. ff. de constituta pecunia Nec huic solutioni obstabit dicere, quod ibi nouatio nõ potuit fieri per stipulationem inter absentes, siquidem per epistolam fuit facta, quia dicendum est, quod etiam epistola aliquando inter præsentes mittitur, & sic ibi negotium inter præsentes fuit factum, Anton. Fabr. in rationali ad textũ in dicta l. Titius 24. ff. de constituta pecunia.

AD TITVLVM DE Præsumptionibus. Tit. XIII.

Ad textum in capit. sicut 1. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Sicut manifeste nocens est pœnæ obnexius, ita & occultus, licet postea dicat se ioco fecisse.*

2 *Voluntas agentis in maleficijs spectatur, dummodo per exteriores actus illius intentio dignosci valeat.*

3 *In iuria non præsumitur per iocum illata cogitatio non nocet, nisi sequatur effectus.*

Expenditur text. in l. 1. §. hæc autem verba, ff. quod quisque iuris.

4 *Interpretatur text. in l. genero 8. vers sic.* Nec ignorantia puniatur, *ff. de his qui notantur infamia.*

5 *Conatus in crimine læsæ maiestatis punitur*

pœna ordinaria.
Quid si error in delictis interueniat?

CONCLVSIO.

[1] *Sicut manifeste nocens est pœnæ obnexius, ita & occultus, licet postea dicat, se ioco fecisse.* Consonat textus in cap.fin.de sponsalibus, cap.nuper de bigamis, l.item apud Labeonem, §.1.ff.de iniurijs, cap.1.de homicidio, lib.6.cap.quoniam multi, vers.*Conatus*, 14.quæst.4.l.si quis non dicam rapere, C.de Episcopis, & clericis, l. quisquis, C.ad legem Iuliam maiestatis, l. 1. in principio, l.seculari 7.ff.de extraordinarijs criminibus, l.1.ff.de parricidijs, l.2. & 12.tit.8.l.6.tit.9.l.2.tit.31.part.7.l. 2.tit.13.lib.8.ordinamenti, exornant Couarr.in clement.si furiosus de homicidio 1.part.in principio num.6. Dueñas regula 63.verb.*Attentatio*, Zaualios cõmunium contra communes, quæstion. 540.Flores de Mena lib.1.variarũ quæstion.18.Azeuedo in l.1.tit.21.num.71. & in l.2.tit.23.num.9.lib.8.Recopillationis, Cuiacius in posthumis ad hunc textum, & in l.3.ff.de obligat.& actionibus apud finem, & lib.8.obseruat.capit. 22.& lib.15.cap.25.Anton.Gomez 3. tom.variar.cap.3.num.5.& 16.Duarenus ad tit.de pœnis, cap.2.Osuald.ad Donel.lib.15.cap.23.littera C.& D.Solorçano lib.2.de parricidijs cap.16. Amaya lib.1.obseru.cap.2.num.6.cum 2.sequen.D.Valent.illustr.quæst.tractat.3. cap.1.

[2] Ratio est, quia in maleficijs voluntas agentis spectatur, dummodo per exteriores actus illius intentio dignosci valeat: nam conatus, & delinquendi animus puniri debet, cum in iuria non præsumatur per iocum illata, imò potius omne maleficiũ improbe semper præsumitur factum, l.1.§.diuus, l.diuus Adrianus, ff, ad l.Corneliam de sicarijs, l. qui in iuriæ, ff.de furtis, notat Barbos. in collectaneis ad hunc textum à num. 3.& 4.Farinacius in praxi criminali parte 3.quæst.35.numer.35.

Primò obstat textus in l.1. §. hæc autem verba, ff.quod quisque iuris, vbi conatus non nocet, nisi sequatur effectus. Cuius textus difficultati dicendum est, illius decisionem non loqui, non solum in delicto non consumato, verum nec in delicto opere declarato, in quo dumtaxat animi intentio, & cogitatio fuit; ex qua quidem cogitatione, si ad exteriores actus non perueniatur, nemo puniri potest, cap.cogitationis 14.de pœnitentia distinction.1.cap.cum ex voluntate 54.de sententia excommunicat.l.cogitationes 18.ff.de pœnis, quæ interpretatio deducitur ex eo, quia textus in dict. §.hæc autem desumptus est ex Vlpiano lib.3.ad ædictum, cuius originis, est etiã textus in dict.l.18.Cuiacius lib.8.obseruat.cap.22. 4

Secundo obstat textus in l.genero 8.ff.de ijs, qui notantur infamia, vbi si pater ignorabat generum esse mortuũ, & filiam intra annum in matrimoniũ collocarit à pœna infamiæ nõ liberatur, si verò cognouit esse mortuum liberatur, quæ decisio difficilior redditur ex eo, quod multo melius propter ignorantiam puniri debebat, siquidem vult filiam vno eodemque tempore duobus nupsam esse. Ecce vbi & conatus, & effectus fuit, & tamen pœna illa infamiæ non tenetur. In qua difficultate, omissa interpretatione, quam refert Anton. Fabro in rationali ad eundem textum, Osuald.ad Donel.libr.18. cap. 7.littera C.verissime est dicendum, verba illa: *Ne ignorantia puniatur, &c.* non esse referenda circa mortem generi, cum vero mortuus esset, & hoc socer sciret, vt constat ex eodem textu ibi: *Cum mortuum esse sciret*, sed referenda sunt circa tempus mortis, de quo loquebatur prætor in ædicto illo, ita vt sensus sit, quod quanuis sciret esse mortuum, iusto errore ductus cogitabat, iam annum iustus esse 5

præ-

præteritum, merito propter ignorantiam illam, etiam si intra annum filiam in matrimonium collocasset liberatur à pœna infamiæ, latè D. Amaya libr. 1. obseruat. cap. 2. num. 15.

Tertiò obstat textus in l. quisquis, § C. ad legem Iuliam maiestatis, vbi conatus in crimine læsæ maiestatis punitur pœna ordinaria. Cui difficultati dicendum, id ibi specialiter esse statutum: quia crimen illud grauissimũ est, & præcipuè quia conatus ad actum exteriorem fuit deductus, videlicet ad tractatum, & consilium initum cum alijs, meritoque absque criminis consumatione illius grauissimi delicti, & similium perpetrator dicitur, iuxta textum in l. 1. & 2. ff. ad legem Iuliam maiestat. ita similiter est interpretandus textus in l. vnica, C. de raptu virginum, l. si quis non dicam rapere, C. de Episcopis, & Clericis, cap. 1. de homicidio lib. 6. & text. difficilis in l. si quis seruo 20. & ibi glosa, ff. de furtis, l. his quidem, glossa ibi verbo: *In fructuosa*, C. qui militare possunt, cum alijs multis traditis à Couarr. dict. 2. part. §. primo, num. 6. & sequent. de errore in delictis, vide textum in l. si postulauerit 27. §. si liber homo, l. si adulterium, §. 1. ff. ad legem Iuliam de adulterijs, & vide textum difficilem in l. eum qui 18. §. si iniuria 3. & §. 4. ff. de iniurijs, quibus obest, l. apud Labeonem, §. interdictum, ff. eodem. Sed an mentalis simoniacus, seu vsurarius ex solo conatu, vel mente puniri possit, vide iura omnino inter se contraria in cap. final de Simonia, cum capit. cõsuluit 10. de vsuris, de quibus disputari in antinomijs decretalium, antinomia 81.

(?)

Ad textum in cap. afferte 2. hoc tit,

SVMMARIVM.

1 *Ex violenta præsumptione fertur diffinitiua.*

2 *Amor parentum erga liberos behementissimus est.*

Dilectio matris erga liberos maior est, quã patris.

3 *Filiatio, & si quo ad matrem sit certa, tamen quo ad patrem est incerta: adeo vt nisi contecturis, & præsumptionibus in iure admittatur.*

4 *Ex violenta præsumptione fertur sentẽtia, dummodo aperte fuerit allegata intellige vt ibi.*

Interpretatur textus in l. si adulterium, §. penult. vers. Vterque si allegetur, ff. ad legem Iuliam de adult.

5 *Iuri suo liberè renuntians amplius non auditur.*

Interpretatur text. in cap. afferte mihi 2. de præsumptionibus.

6 *Iudex postea, quam iudicauit desiuit esse iudex, hoc verum est in diffinitiua, non tamen in interlocutoria.*

Iudex per dolum sententiam proferre non potest, intellige vt ibi.

7 *In re obscura potius reus, quam actor fabendus est.*

Probatio est duplex in directa, quæ in artificialis dicitur, directa vero quæ artificialis appellatur.

8 *Pœna ordinaria an ex violenta præsumptione imponi possit remissibe discutitur, & in num. 9.*

9 *Accussatio, & inquisitio in causa hæresis, quo ad purgationem canonicam inter se differt: nam accussatus deficiens in purgatione punitur pœna ordinaria, secus inquisitus.*

10 *Præsumptio iuris, & iure sufficit, vt quis pro delicto condemnari possit.*

Expenditur text.in l. absentem in vers. Sed nec desuspitionibus, *ff.de panis.*

11 *Iudex secundum allegata, & probata debet iudicium proferre.*

12 *Interpretatur tex.in cap. litteras 14. vers.* Quo intra, *de præsumptionibus, l. 1.§.fin.C. de hæret.*

13 *Expenditur text.in cap.præterea 27. de testibus.*

CONCLVSIO.

EX violenta præsumptione fertur diffinitiua. Cõsonat tex.in c.litteris 12. c.litteras 14. hoc tit.c.cõtumacia hæreticis lib.6.cap.cum in iuuentute,hoc tit.cap. cum in tua diœcesi de vsuris,cap.de hoc de Simonia,l.consiliarius,C.de assessoribus,& domesticis, l. 1.C.ad legem Corneliam de sicarijs, l. 11.qui adulterij,C.ad legem Iuliam de adulterijs,l.eum qui,C.de Episcopis,& Clericis,l.12.tit.4.part.3.& l.12. titul. 17.part.7.cap.decernimus 3. quæst. 9. cap.2.de confessis,cap.is qui fidem de sponsalibus,cap.præterea de confirmatione vtili,vel inutili,Legnesius,versic. *Verisimile*,ff.de negotijs gestis,l.fin. C. de accusationibus, exornant Alciatus de præsumptionibus 2.& 3.part.Menochius eodem lib.1. quæst.9. num.7.& de arbitrarijs casu 270.num.5. Zaallos communium contra communes quæst.33.cum traditis à Morla de varijs quæstionibus tit.12.quæst.1. Don. in l.1.C.de probationibus, Osuald. ad eundem lib.23.cap.3.littera A. & libr. 25.cap.3.& 24.cap.19.littera F. Faquineus lib.11.controuersiarum, cap.70. Iulius Clarus lib.5.receptarum sentent. quæstion.20.num. 8. Farinatius plures referens in praxi crimin.3.part.tit. 13. quæst.86.num.52.Mascardus de probationibus conclusion.2228.Anton. Gomez lib.3.variarum cap.12.numer.25. Matiençoin repetitione ad hunc textum,num.54.fol.115.

2 Ratio est, nam Salomon non fuit vana coniectura vsus,siquidem certissimum est parentum amorem erga liberos vehementissimum esse, l. isti quidem in fine,ff.quod metus causa,Antonio Fabro in Papinianeæ lib. 7. principio 1.illation.11.Osuald.libr.19.capit. 17.littera D.cum filius portio corporis patris censeatur,vti etiam portiovis cerum matris partus dicitur,l.1.§.1.ff. de ventre inspiciendo,Don.lib.4. capit. 22.Osuald.ibi littera A.præcipuè, quia dilectio matris erga liberos longe maior est,quàm patris:cum magis diligamus,quod maiori dolore cõsequimur, quod in matre inest,quæ in vtero filios portauit,& proprio sanguine nutrierit,cap.fin.de conuersione in fidelium, cap.si mulier,cap.19.5.distinct.merito Salomon in præsenti hanc sententiam protulit propter violentissimam præsumptionem amoris matris,cuius viscera super filium fuerunt commota: tum etiam propter impietatem alterius: nã vt inquit Cic.in Verrem vanus iudex esse non potest,qui suspitione certa mouetur,Panormitan.in præsenti num.1. Butrius 4.& 5.Immola 2.

Primò obstat textus in l.Lutius 8:, ff.de conditionibus,& demonstrationibus,vbi filiationis probatio ex præsumptis probationibus non sufficit: siquidem conditio illa, si meum filium esse probauerit,tanquam impossibilis iudicatur,etiam per præsumptiones, at in præsenti filiatio per præsumptionem tantum fuit habita:ergo ex ea,quæ etiam impossibilis dicitur sententia ferri non potuit.

Cui difficultati responderi debet,quod quamuis filiatio,quo ad matrem sit certa,l.quia semper, ff. de in ius vocando: non tamen, quo ad patrem, Menochius de arbitrarijs casu 89.numero 3.4.& 11. poterit tamen, quo ad patrem filiatio ex veris coniecturis, & præsumptionibus probari,leg.prima,§.pœna,ff.de liberali agnoscendis,& filius,in dict.l.Lutius erat in illa quasi possessione filiatio-

nis

nis præsumptionibus illis concludentibus: vti constat ex illis verbis: *Filium de quo quæritur, &c.* & præcipue, quia textus supponit testamentum nullum esse, quòd aliàs non admitteretur, absque præsumptione illa, merito probatio illa plena filiationis, tanquam impossibilis pro non scripta habetur, cum in eius potestate non sit; videndus est Anton. Faber. *In iurisp. tit. 3. princip. 4. pagin. 113.* Menochius de arbitrarijs casu 89. num. 7. Osuald. ad Don. lib. 6. capit. 19. littera D.

Secundò obstat text. in l. si adulterium, §. penult. vers. *Vtique si alegetur*, ff. ad legem Iuliam de adulterijs, vbi cõstat, tum demum ex violenta præsumptione diffinitiuam sententiam ferri posse, cùm pars eam allegauerit, & probauerit: at in præsenti pars, nec eam allegauit, nec probauit: igitur nõ recte iuxta illam fuit lata sententia: In qua difficultate dicendum est, quod aut præsumptio dicitur ex facto partis, aut aliunde in primo casu allegari, & probari debet; in secundo verò poterit iudex animum informare ad proferendam sententiam, etiam non allegata præsumptione pro parte, & ita nostri textus ratio procedit: quia cum præsumptio oritur ex facto partis, & non allegatur, nõ præsumitur vera, quæ ratio cessat, cum aliunde oritur, vt in præsenti. Nec solutioni obstabit dicere, quod in præsenti præsumptio ex facto partis fuit orta, & non allegata, nec aliunde, siquidẽ præsumptio fuit orta ex eo, quod vera mater filij vitam desiderabat, quia præsumptio non tantum fuit orta ex parte veræ matris, sed etiam ex parte impiæ mulieris dicentis, nec mihi, nec tibi adiudicetur, sed diuidatur, quæ præsumptio fuit orta aliunde, hoc est, ex actibus processus, & præcipuè cum repenter fuisset incognita à Salomone: ideò nõ potuit a matre allegari, & ita nihil obest dict. §. vltim. vers. *Vtique.* 4

Tertiò obstabit dicere, quod ex quo vera mater consensum præbuit, vt litiganti filium Salomon adiudicaret, iuri suo renuntiasse videtur; nec amplius debuit audiri, cap. cum inter *16.* de electione, l. postquam liti, C. de pactis: ergo non potuit Rex in fauorem eius sententiam dicere. Cui obiectioni satisfieri potest ex eo, quod regula supra adducta locum habet, quando quis libere, & voluntarie litem deserit, & ius suum renuntiat: at verò in nostro textu mater metu mortis sui filij liti cessit in fauorem impiæ mulieris, qui metus vehemens, & iustus diudicatur, l. isti quidem, ff. quod metus causa, vel melius dici poterit, quod ideò Salomõ potuit post matris renunciationem sententiam proferre, quia matris renunciatio adhuc ab altera parte non fuerat accepta, cum effectu, meritoque vt nulla non tenet ante acceptationem alterius partis, à qua non solum non fuerat acceptata, verum etiam negata, vti constat ex verbis illis ibi: *Obsecrom domine date illi, &c.* 5

Quartò obstabit dicere ex eo, quod semel Rex diudicauit infantem esse diuidendum, functus est officio suo, l. iudex postquam, ff. de re iudicata: ergo non potuit postea diudicare in fauorem matris. Cuius textus difficultati dicendum est, illius textus regulam locum obtinere in sententia diffinitiua, secus vero in interlocutoria, quæ per diffinitiuam reuocari potest, l. quod iussi, *ff.* de re iudicata, de qua interlocutoria loquitur noster textus, siquidem vt veritatem indigare potuisset, simulans interlocutus fuit, vt infans diuideretur. 6

Nec huic solutioni obstabit dicere, quod iudex per dolum sententiam ferre non potest, iuxta textum in capit. sane 7. de renunciatione: at in præsenti Salomonis dolus arguitur ex eo, quod simulauerit diuisionem, quæ minime ad effectum perduci poterat, quæ simulatio doli constat ex leg. prima, §. dolum, ff. de dolo: nam dicendum est, textum in dicto capit. sane loquũ de 7

dolo malo: at vero noster textus loquitur de dolo bono, quæ solertia appellatur in dict. §. dolum, & eo iudex vti poterit ad detegendam veritatem, cum talis simulatio licita, & honesta sit, cap. vtile 22. quæst. 1. notat Couarruuias plura huius simulationis exempla referens, lib. 1. variarum, cap. 2. Barbosa in collectaneis ad hunc textum.

7 Quintò obstabit dicere, quod in præsenti mulier, quæ non erat mater, filium possidebat, vnde Salomon, omissa diuisionis cautela, in eius fauorem debuit sententiam proferre, siquidem vera mater, nec plene, nec semiplene probabat, & sic mulier illa in possessione tueri debebat, iuxta regulam textus in l. actor, C. de probationibus, l. qui accusare, C. de edendo, cap. fin. §. sane de iure iurando. Augeturque difficultas ex regula illa, qua cauetur, quod in re obscura potius reus, quam actor, est fabendus, cap. cum sunt de reg. iuris lib. 6. l. saluorauiliores, ff. eodem. Cui difficultati, vt satisfaciamus, animaduertendum est, quod probatio in duplici est differentia: nam vel est directa, quæ inartificialis dicitur, vel est indirecta, quæ artificialis appellatur, Duarenus libr. 1. disput. cap. 27. directa est, quæ ex testibus, & instrumentis constat, l. testium 78. C. de testibus; indirecta vero, quæ & si id, de quo quæritur directe nō probet; tamen certus de causis illā vti oportet; vt de quo quæritur cognoscatur, & si non certe, & necessarie, tamen probabiliter ei standum est, & eam iudex ampleti debet: & in hac indirecta probatione nostri textus decisio procedit, & sic ei non obstant regulæ ex prædictis iuribus desumptæ; Menochius de præsumptionibus lib. 1. in præfatione ex num. 6. Tum etiam, quia nec in præsenti causa fuit par, nec obscura ob illam iuris, & de iure præsumptionem, ideoque recte potuit Salomon sententiam ferre, Matienço vbi supra, Mascardus concl. 1221. num. 4.

Sexto contra nostrum textum obs 8
tabit dicere sententiam Salomonis fuisse nullam ex eo, quod non declarauit mulierem incidisse in pœnam plagijs, sibi imponendam, ex lege plagij 14. §. fin. C. ad legem Flabiam de plagearijs: siquidē ex illo violēta præsumptione in iudicio constabat mulierem veræ matri filium abstulisse. Cuius dubij solutio pendet ex illa anticipiti quæstione, an ex sola violenta præsumptione imponi possit pœna ordinaria, cuius examinatio abinstituto nostro aliena est, & quia longiora commentaria desiderat Consulto illius disputationem amitto, quam videre licebit apud Morlam de varijs quæstionibus tit. 12. quæstion. 1. interim tamen non nulla videbit in sequentibus dubijs, & nunc pro prædictæ difficultatis solutione dicendum erit, quod in nostro textu pœna plagij locum habere non poterat: quia in eo non erat actum criminaliter, sed tantū ciuiliter ad faciendam restitutionē in factis vere matri, & nulla alia exstitit probatio, quam violēta illa præsumptio, quam ex diuina inspiratione Salomon exegit; & de violenta præsumptione impudicitiæ, vide textum in l. vim passam 39. ff. ad legem Iuliam de adulterijs.

Septimo aduersum principium 9
illud violente præsumptionis, & an pœna ordinaria ex violenta præsumptione imponi possit. Obstabit dicere, quod hæreticus impœnitens quamuis non sit relapsus, traditur iuriæ seculari, cap. ad abolendam de hæreticis, & præsumptus hæreticus deficiens in purgatione canonica impœnitens est, glos. in cap. in finuatum de Simonia, & tamē non traditur curiæ seculari, sed solūmodo priuatur officio, & beneficio, vel retruditur in Monasterium, cap. inter solicitudinem de purgatione canonica. Augetur difficultas ex eo, quod qui Simoniā cōmittit officio, & beneficio priuatur, cap. 2. de confessis, cap. de hoc de Simonia

nia, sed qui deficit in purgatione Simoniæ propter præsumptionem priuatur beneficio, non officio, cap. insinuatũ de Simonia: ergo ex violenta præsumptione non est quis pœna ordinaria puniendus. Quæ difficultas facile tollitur si animaduertamus, discrimen constituendum esse inter accusationem, & inquisitionem, quo ad purgationem canonicam: nam in primo casu, qui deficit in purgatione canonica pœna ordinaria punitur, quia inest præsumptio iuris, & de iure: secus verò in secundo, in quo obtinent iura pro ratione dubitandi supra adducta, Abbas in cap. acceptum, num. 7. de accusationibus, Felinus in dict. capit. insinuatum de Simonia, Morla in emporio dict. tit. 12. quæst. 3.

10 Octauò, obstat textus in l. absentẽ 5. ff. de pœnis in illis verbis: *Sed nec de suspitionibus debere aliquem damnare*, ex quibus verbis constat præsumptionem sufficientem non esse, vt per eam iudex pœnam ordinariam imponere possit: cuius textus difficultati dicendum est, non probari ex illius decisione delinquentem non posse ex præsumptionibus iuris, & de iure puniri, sed solum affirmare ex solis suppositionibus non posse aliquem puniri: secus ex violenta iuris, & de iure, Matien. in præsenti, numer. 86.

11 Nono obstat textus in l. illicitas, §. veritas, ff. de officio præsidis, cap. iudicet 4. quæst. 7. in quibus iuribus apparet iudicem teneri, secundum allegata, & probata sententiam proferre: ergo Salomon non secundum præsumptionẽ, sed secundum allegata, & probata sententiam diffinitiuam proferre debebat. Cui difficultati est dicendum, quod quãuis secundum communem sententiam iudex secundum allegata, & probata debeat iudicare; tamen in notorijs ex facto iuris resultantibus iudex omissam allegationem, absque vlla partis petitione, eam supplere potest; quare cum in præsenti detur præsumptio iuris, & de iure; quæ vera probatio, & ex notorio facto resultãte, recte potuit, Salomon sine partis allegatione sententiam proferre, Mascardus de probationibus lib. 2. concl. 1040. ànum. 5. Matienti in re petitione ad hunc text. num. 181.

Decimo, obstat text. in cap. litteras 14. vers. *Quo contra*, supra hoc tit. in cuius specie ex præsumptione etiam violenta non condemnetur, quis de crimine hæresis. In quo dubio dicendum est, illius textus decisionem non loqui in præsumptione violenta, vel vehementi legitima, sed de alia minus idonea, quæ non sufficit ad proferendam sententiam, siquidem præsumptio illa nõ ex maximis, sed ex minimis signis cõiecturis, seu præsumptionibus sumitur, quæ interpretatio deducitur ex verbis eiusdem textus, ibi: *Propter solam suspitionem quamuis vehementi delatam*; &c. glossa ibi verbo: *Mentem*, Panorm. num. 5. Felin. num. 21. & 22. Nec solutioni obstat textus in l. 1. §. fin. C. de hæreticis: nam ibi tantum sufficit leue argumentum, quo ad facultatem inquirendi contra hæreticum; non verò ad hoc, vt habeatur tanquam conuictus, glossa ibi verbo: *Vehementem*. 12

Vndecimo, obstat textus in capitul. præterea 27. de testibus, vbi sola violenta præsumptio absque alijs adminiculis non sufficit ad hoc, vt quis condemnetur. Cui dubio satisfieri potest ex eo, quia ibi non probatur, præsumptionem violentam iubandam esse testimonio de visu, vel auditu, aut alijs adminiculis, cùm per se sola sufficiat ad imponendam pœnam delicti; vnde illius textus longe diuersus sensus est, videlicet præsumptionem violentam desumi ex testimonio de auditu, fama etiam interueniente, iubantibusque alijs adminiculis, quorum iudicio inspecto iudici remittitur, vt perpendat, an hæc omnia sufficiant ad inducendam violentã præsumptionem: non tamen animum suum confirmare debet ex argumentis, vel testimonijs, vel fama, vel alijs adminiculis, vel aliter dici potest ibi præsumptio 13

nem

nem violentam appellari largo modo improprie, vel ibi sumitur pro præsumptione vehementi, quæ per se non sufficit ad puniendum adulterij delictum, de quo ibi agitur, docet glossa ibi verbo: *Intellectu*, quam probat Aretinus ibi num. 6. sed prior intellectus magis placet.

Ad textum in cap. ex studijs 3. cap. mandata 6. cap. scribã 9. & cap. fin. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Conuersatio in adolescentia facit præsumptionem in senectute.*
2 *Natura prima fuit in homine perfectissima, bona ad bonum à perfectissimo creatore ordinata.*
3 *Animus hominum in quo bonitas, vel malicia residet miris fructibus agitatur, nec in eodem tractatu permanet.*
4 *Facta non præsumuntur, nisi probentur Semel bonus, semper præsumitur ille bonus quemadmodũ semel malus semper præsumitur ille malus.*
5 *Olim, qui possidebat, hodie non præsumitur possidere.*

CONCLVSIO.

1 *Conuersatio in adolescentia facit præsumptionem in senectute.* Consonat text. in cap. mandata 6. cap. scribam 9. cap. dudum fin. hoc titul, cap. prout de dolo, & contumacia, cap. præterea 2. de transactionibus, cap. cum venerabilis de exceptionibus, cap. ex litteris de probationibus, l. non omnis, §. à barbaris, ff. de re millitari, l. si quis ex argentarijs, § fin. ff. de edendo, l. matrem, C. de probationibus, l. testium C. de testibus, argum. textus in cap. semel malus de reg. iuris lib. 6. exornant Tiraquel. de pœnis temperandis, capit. 51. à num. 3. Azebedo in l. 6. tit. 14. numer. 4. lib. 4. Recop. Gailius 2. obser. observat. 110. num. 1. & 6. Menochius de præsumptionibus, præsumption. 5. & seqq. Petrus Pechius in dict. cap. semel malus, Misingerius in §. quia, num. 2. instituta vi bonorum raptorum.

Ratio est, quia natura prima fuit in 2
homine perfectissima bona ad bonum à perfectissimo creatore ordinata, cap. naturalia 6. distin. quam Cicero lib. 1. de officijs, & lib. 1. de legibus ducẽ optimum appellat, quo duce nullo modo quis errare potest; merito quilibet semper præsumitur bonus, nec immemor salutis æternæ, cap. dudum fin. hoc tit. l. cum quidam, l. cum pater, §. rogo de legatis 2. Gailius vbi supra, obs. 10. numer. 6. & 20. num. 2. Dinus in dict. reg. semel malus, Menochius de præsumptionibus lib. 5. præsumpt. 1. & sequẽntibus, præterea quia mutatio non præsumitur, cum mutare est quid accidens, & accidentia non præsumuntur, glossa in l. si vero, §. qui pro rei, ff. qui satisdare cogantur, pluraque bonorum litterarũ testimonia, refert Petrus Pechius in reg. semel malus, num. 8. in fine, & numer. 9. in princip.

Primo obstabit dicere, quod regu- 3
lariter mutatio non præsumitur abesse, nisi in his quæ semper permanent, l. spadonem, §. qui absolutus, ff. de excussationibus tutorum, sed animus hominum, in quo bonitas, vel malitia residet miris fluctibus agitatur; nec vnquam in eodem statu permanet: ergo in homine præsumitur mutatio. Cui difficultati dicendum est, quod quanuis mutatio semper præsumatur in omnibus, detractis ijs, quæ semper permanent, & licet homo mutabilis sit, & ex eo mutabilitas præsumi possit, non tamen implicat, quod qui semel est bonus non præsumatur malus: nam cum hæc sit bene fundata præsumptio, altera illam tollere non potest ex iuribus supra adductis.

Secundo obstabit dicere, quod an 4
quis bene, vel male viuat, seu agat est, quid facti, & facta non præsumuntur, nisi

nisi probentur, l. in bello, ff. de captiuis: ergo dicendum videtur, quod nemo iudicari debet ex actis bonus, nisi acta probentur. Cui difficultati dicere oportet, quod quanuis ea quæ facti sunt, non præsumantur, nisi probentur, hoc tamẽ verum est, si nihil præcedat, ex quo illa bonitatis præsumptio duci, & trahi possit; secus verò si aliqua antea præcesserunt: nã tunc semel bonus, semper præsumitur esse bonus, quemadmodum semel malus, semper præsumitur malus ex dict. reg. semel, & alijs supra adductis.

Tertiò obstabit, nam quiolim possedit, hodie non præsumitur possidere. l. obseruare, ff. de officio Proconsulis, & valet comparatio de malitia, seu bonitate ad possessionem, vel quasi, l. siue possidetis, C. de probationibus: ergo sicut possessio non præsumitur continuata, ita nec bonitas, seu conuersatio in adolescentia præsumi debet in senectute. Quod dubium dissoluitur exeo, quia bonitatis, seu malitiæ vitium est connexum personæ committẽtis, & ideò semper pro eo, qui semel est bonus, est præsumendum, quemadmodum si semel fuit malus, possessio autem alicuius rei non cohæret personæ, cum sit in rebus separatis à corpore possidentis; quare magis præsumitur animi perseuerantia in bonitati, seu malitia, quam in constitutione actione possessionis, præcipue quia possessio auferri potest facto alterius, l. 1. ff. de vi, & vi arm. Virtus autem, seu vitium animi auferri nõ potest, per alium sine aprobatione animi agentis, dignus in dict. reg. semel. numer. 8. 9. & 10. vide textũ in l. si defunctus, C. arbitrium tutellæ, l. non epistolis, l. non nudis, C. de probation.

Ad textum in cap. nonne 5. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur.*

2 *Qui tacet in fauorabilibus quæ ad eius vtilitatem consentire videtur, nisi contrarium ostenderit, verbis, vel aliaqua libet demonstratione.*

3 *Iudæi Christum vocabant Samaritanum, tanquam legis Iudaicæ violatorem, & nobam religionem inducentem: permisitque Samaritanum esse non proprium, sed allegorice.*

4 *Interpretatur tex. in capit. qui tacet 43. cum cap. is qui tacet 44. de reg. iuris lib. 6.*

5 *Interrogatio, si de duobus hijs connexis præcedat, & de vno tantum sequatur responsio id, quod de vno dictũ est, ad alterum etiam adaptari debet. & in. num. 6.*

6 *Expenditur tex. in cap. postulasti 27 de rescript.*

CONCLVSIO.

I *Qui duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur.*

Consonat sacer textus Ioannis, cap. 8. cap. fin. §. fin. de iure iurando, cap. 2. de his, quæ fiunt a Prælato, sine consensu capituli, cap. qui tacet 43. cap. is qui 44. de reg. iuris lib. 6. l. 2. §. fin. ff. soluto matrim. l. si remunerando, §. si passus, l. si pro te, ff. mandati, l. & si sine, §. sed quod Papinianus, ff. de minoribus, l. obligamur, ff. de obligationibus, & actionibus, l. maritus, C. de procuratoribus, authent. si serum, C. de Episcopis, & Clericis, exornant glosa in l. consilio, §. fin. ff. de curatore furioso, Menochius de præsumpt. lib. 6. præsumptiou. 99. & de arbitrarijs, casu 37. num. 22. & cons. 106. num. 314. Mascardus de probationibus concl. 1218. Couarr. lib. 3. variar. cap. 15. Misingerius in §. sed & si, num. 6. & seq. instit. quibus modis ius patri potest soluitur, Oswald. ad Don. lib. 20. cap. 3. littera P. & libr. 12. cap. 27. littera A. & lib. 15. cap. 48. littera D. Donel. in l. 6. C. mandati, D. Richardus in princip. instit. de ex hæredatione liberorum.

Ratio

Ratio est, quia tacens in fauorabilibus quo ad eius vtilitatem consentire videtur, nisi contrarium ostenderit, nutu verbis, vel alia qualibet demonstratione, l. si remunerandi ff. mandati, tum etiam, quia is qui tacet non fatetur, sed nec vtique negare videtur, dict. reg. is qui tacet de reg. iuris lib. 6. vbi late Dinus, & Petrus Pechius. 2

Primò aduersus illa nostri textus verba ibi: *Samaritanus es tu, aut Dæmoniũ habes; respondit IESVS: Ego Dæmoniũ non habeo*, ex quibus videtur consentire Samaritanum esse. Obstabit illa Ioannis authoritas, cap. 7. vbi Christus Dominus Galileus appellatur ex genere Dauid descendens, & natus in Castello Bethelem, seu eius oppido. Cui difficultati dicendum est, quod licet ex taciturnitate illa videatur Christum Dominum se Samaritanum confessum, non tamen confessus fuit, se propriè Samaritanum esse, hoc est, ex Prouincia Samariæ, sed Samaritanum alegoricè, qui fic fuit à Iudæis interrogatus, tanquam custos, seu pastor, (nam Christus Dominus vere custos est Psalmo 126. ibi: *Nisi Dominus custodierit ciuitatem*,) fuitque interrogatus an Samaritanus esset, quia Samaritani plura contra legem Iudaicam retinebant: & ideò Iudæi Christũ vocabant Samaritanum, tanquam legis Iudaicæ violatorem, & nobam Religionem inducentem, vel existimabant eũ Dæmonium habere: quia aliter miracula fieri non posse cogitabant, sicque vtrunque illum interrogarunt, & Christus Dominus tantum se Dæmoniũ non habere respondit: sicque respondẽs permisit, se Samaritanum esse, non tamen propriè, sed allegoricè, sicque verba illa non in sensu litterali, sed in morali accipi oportet. 3

Secundò obstat textus in cap. is qui tacet 44. de reg. iuris libr. 6. vbi licet is, qui tacet negare non videatur, tamen neque etiam fateri videtur, cui ex aduerso obstat dict. reg. qui tacet, vbi absolute dicitur: quod qui tacet consentire videtur: vti etiã nostri textus decisio procedit. Pro cuius difficultatis solutione, & iurium concordia dicendum est, taciturnitatem medium quoddam esse inter consensum, & dissensum: vnde qui tacet nec consentire, nec contradicere videtur, licet vtrumque appetere videatur, sed aliquando medium illud effectũ sumit vnius extremorum, aliquando alterius, iuxta textum in l. 1. §. scientiam, ff. de tributoria actione, veluti cum agitur de ipsius tacentis preiudicio, vel cõmodo, aliquando verò media via extremorum eligitur, vt in dict. reg. is qui tacet, Dinus ibi numer. 5. & 6. & Pechius ibi. 4

Tertiò obstat textus in cap. translato, §. fin. de constitutionibus, vbi sancitum est, quod si de duobus interrogatio præcedat, & de vno tantũ sequatur responsio, necesse esse, vt id, quod de vno dicitur, de altero etiam dictum intelligatur. Cui difficultati respondendum est, illius textus decisionem loqui, quando interrogatio de duobus connexis, & similibus fuit facta; quo in casu responsio vnius alteri etiam seruit: siquidem lex, seu constitutio, quæ de vno connexorum dicitur, de alio etiam debet intelligi, notat glosa 1. & fin. in dict. cap. translato. 5

Quartò obstat textus in cap. postulasti 27. de rescriptis, vbi si de duobus esset quæsitum, scilicet de paterna hæreditate, & de vicaria, id quod de beneficio, seu vicaria responsum est, extenditur etiam ad paternam hæreditatem, vt rescriptum, quasi subrreptitium dicatur, & sic negato vno, hoc est, quod qui beneficium obtinet non possit compellere Episcopum ei alimoniam præstare, iuxta textum in cap. cum secundum Apostolum de præbendis, non ex hoc videtur concedere, vt etsi patrimonium sufficientem retineat, possit congruam ab Episcopo petere. In qua difficultate dicere oportet, quod quanuis principaliter fuit responsum de vicaria accessorie, tamen & consequenter fuit quæ- 6

situm,

situm, & similiter per consequentiam responsum de patrimonio, quo in casu tanquam in connexis regula nostri textus cessat, vti docet glossa verbo: *Prouentibus*, in dict. cap. postulastide rescriptis, vnde est, quod quando responsio, affirmatio, seu negatio vnius consistit in ratione alterius, vtrumque negatum, seu affirmatum præsumitur, iuxta textum in l. 1. C. de diuersis rescriptis, vbi Bart. & Baldus notant.

7 Quintò obstat textus in l. consilio 7. §. fin. ff. de curatoribus furiosi, &c. vbi interrogatus de duobus, si de vno tantum respondeat, videtur idem de alio respondisse, & responsio vnius prodest alteri. Cui difficultati dicendū est, idcò responsionē vnius alteri prodesse, quia etiamsi diuersæ sint, tamen simul de illis fuit interrogatum, de quibus eadem militabat ratio: nam quemadmodum curator furiosi recte potest alienare, sic similiter, & ei solui poterit, glossa omnino videnda in dict. §. fin. verb. *Recte solui*. De duobus interrogationibus in iure factis, plura refert Felin. in præsenti, Immola, Paulus de Castro, & Cuiac. in dict. l. si cui, §. 1. ff. de legat. 1. & an tacens consentire videatur, plura refert Petrus Pechius, & Dinus in dict. regul. qui tacet 43. 44. de reg. iuris libr. 6. Præterea pro interpretatione textus in l. gallus 39. ff. de pignoratitia actione, l. Titius 9. §. vltim. ff. quibus modis pignus, vel hip. l. titia 34. §. lutia titia, ff. de legat. 2. vide Cuiacium libr. 4. respons. modestini, Barbos. in l. quæ dotis, ex numer. 152. & 159. vers. *Tertia*, ff. soluto matrimon. Cuiac. lib. 3. obseruat. capit. 11. Osuald. lib. 8. cap. 2. littera D.

Ad textum in cap. quia verosimile 10. hoc tit. de præsumptionibus.

DE materia huius text. plura diximus in cap. quoniam contra falsam 11. de probation.

Ad textum in cap. illud 11. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Per diutinam cohabitationem, & per famam loci, & instrumenta matrimonialia, & alia adminicula matrimonia probantur.*

2 *Singula, quæ non prosunt, multa colle cta iuuant.*

3 *Expenditur tex. in cap. aliter 1. 30. quæstion. 5. l. in libere 24. ff. de ritu nuptiarum.*

4 *Interpretatur tex. in cap. 5. §. quoniã, nouella 74. quibus mod. nati efficiantur legitimi.*

CONCLVSIO.

PEr diutinam cohabitationem, & per famam loci, & instrumenta matrimonialia, & alia adminicula matrimonium probatur. Consonat textus in cap. aliter 30. quæst. 5. cap. solet 32. quæst. 2. l. in liberæ 24. ff. de ritu nuptiarum, l. in concubinatu, §. 1. ff. de concubinis, nouella 74. cap. 5. §. quoniam quibus modis naturales legitimi efficiantur, exornant Mascardus de probationibus concl. 124. Menochius de præsumptionibus lib. 3. c. 1. n. 66. Alciat. de præsumpt. regul. 2. præsumption. 5. Anastasius Germonius lib. 2. animaduersionum, cap. 8. Couarr. de sponsalibus 2. p. cap. 1. num. 5. Decius in l. nuptias, ff. de reg. iuris, num. 4. Anton. Fabro in Papinianea tit. 9. principio 5. illatione 18. 1

Ratio est, quia quando interueniũt diuersæ species probationum respicientes ad diuersum finẽ, si singulæ nõ prosunt, simul tamen iunctæ poterunt prodesse, cap. cum causam de probationibus; siquidem cum cohabitationi adiungitur fama, & instrumenta dotalia, aut matrimonialia, quæ sufficiunt ad probandum matrimonium: quia vt inquit vulgaris regula, singula, quæ non prosunt, 2

sunt,*multa*,collecta iubant.

3 Primò obstat textus in cap.aliter 1. 30.quæst.5.vbi constat coniugia longa consuetudine continuata non matrimonia,sed stupa adulteria, & fornicationes esse:ergo non ex diutina cohabitatione probari poterit matrimonium,in qua dificultate,omissa nonnullorum erronea interpretatione,verisime est dicendum textum in dict.cap.aliter idem probari,quod noster textus:siquidem si militer ibi dicitur,quod matrimonium etiam ex sola consuetudine, & longa cohabitatione,non poterit probari, nisi fama loci,aut actus matrimonialis intercedant, quibus vltimis adminiculis deficientibus,non matrimonium, sed adulterium erit,quod omnino consentaneum est,nostro textui in quo disponitur, matrimonium per longam cohabitationem non probari, nisi accedant alia adminicula à Pontifice in præsenti proposita, seu sigillatim enumerata. Nec solutioni obstat textus in l.in liberæ 24.ff.de ritu nuptiarum,vbi ex *Modestini* sententia aperte constat, quod in libera muliere ex sola diutina cõsuetudine habitationis matrimonium contrahitur: quia textus ille procedit iure Cæsareo,quo iure matrimonium inter æquales illo tẽpore Modestini præsumebatur, ex diutina cohabitatione, seu maris,& fœminæ coniunctione,Anton.Fabr.in Papinianea tit.9. principio 5.illatione 18.ad medium, Decius vbi supra num.4.ita etiam est interpretandus textus in dict.l.inconcubinatu, §.1. ff.de concubinis,siquidem vbi eadem ratio,& materia inest,idem ius etiam constitui oportet,quam differentiam,inter Cæsareum ius,& Pontificium cõstituit etiam Couarr.vbi supra 2.part. cap.1. num.5.

4 Secundo solutioni obstat textus in cap.5.§.quoniã,nouella 74.quibus modis naturales efficiantur legitimi, vbi Imperator Iustinianus iubet,mulierem etiam per multos annos in viri domo communiter existentem,non aliter legitimam vxorem reputari, quam si eã vir,vti vxorem subfigura matrimonij habuerit,seu in domum traduxerit.Cui difficultati dicendum est sententiam illam Modestini relatam in d.l.in liberæ 24.sublatam fuisse per Iustinian.in dict. nouella 74.§.quoniam,motusque Iustinianus ex eo fuit,quod mariti earũ desiderio satiauerãt eas,& filios libere extra domum eijciebant,cùm à principio propter desiderium eas in legitimas vxores semper retinere fallẽdi causa proponerent,hodie tamen iuxta Concilij Trident.decisionem Session.24. cap.1. de reformat.aliter obseruatur:nam nõ tantũmodo cõsensu,vti antea, sed coram testibus,& parrocho,iuxta illius decisionem debet matrimonium celebrari, Anastasius Germonius lib.2. animaduersionum cap.8.Menochius de præsumptionibus præsumptione 2.Mascardus de probationibns concl.1022. Couarr.de sponsalibus,cap.4.num.3.

Ad textum in cap.cum in iuuentute 15.hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Per senectutem, & consanguinitatem probatio incontinentiæ excluditur, & qui incontinens in iuuentute fuit erit etiam in senectute.*

2 *Incontinentia non præsumitur inter cõsanguineos,quæ etiam suspicio in senibus cessat,quia ex illa naturali ratione senes continentes reputantur.*

3 *Copula præsumitur ex vehementi iuris & de iure præsumptione scilicet si nudus cum nuda,solus cum sola in eodem lecto reperiantur.*

4 *Interpretatur text.in c.1. & c.à nobis pæn.de cohabitatione Clericor.& mulierum.*

5 *Expenditur text.in cap.is qui 4.3. 4. dist.cap.Christiano ead.dist.*

6 *Interpretatur tex.in cap.non omni 7.ca pit.ancilla 32.quæst.2.*

7 *Illus-*

7 *Illustratur tex. in c. omnino 11. 31. dist.*

CONCLVSIO.

1 *PEr senectutem, & consanguinitatẽ probatio incontinentiæ excluditur, & qui incontinens in iuuentate fuit, erit etiam in senectute.* Consonat textus in cap. interdixit 31. distinct. cap. in cunctis 11. quæst. 3. cap. penult. de cohabitatione clericorum, cap. cum in iuuentute 12. de purgatione canonica, cap. qualiter, & quando de accusationibus, l. eum qui probabilem, C. de Episcopis, & Clericis, l. si hi qui, C. de adulterijs, exornant Menochius de præsumptionibus lib. 5. præsumpt. 17. Mascardus concl. 810. num. 11. & concl. 981. num. 8. Farinacius tit. 16. quæst. 136. capit. 5. num. 205. Cuiac. lib. 2. obseruat. capit. 29. Riminald. cons. 264. Anastasius Germonius lib. 1. animaduersionum, capit. 18. Donel. lib. 25. cap. 2. & 3. & 4. Osu. ad eundem dict. cap. 2. littera N.

Ratio est, quia inter consanguineos
2 non præsumitur incontinentia, siquidẽ inter eos naturale fœdus suspitionem vllam generare non sinit, cap. penult. de cohabitatione clericorum, quæ etiam suspitio in senibus cessat: quia ex ipsa naturali ratione senes continentes reputãtur, naturalis namque ratio docet senectutẽ ipsam tueri ex nimia siccitate: nã grauescente ætate grauescit etiam siccitas, & frigiditas, qui defectus voluntati, & potentiæ coendi opponuntur, iuxta textum in l. inuito, ff. de testibus, vnde mulier, quæ senem maritum habet, vidua reputatur in l. vltima, Cod. de plagiarijs, ac ideò in præsenti nostra facti specie accusatio Regis Vngariæ aduersus Episcopum de incontinentia cũ nepte in propria domo retenta excluditur, propter nimiam consanguinitatem, & senectutem, quia vehemens præsumptio iuris, & de iure est.

3 Primò obstat textus in cap. litteris 12. hoc tit. cap. præterea de testibus, vbi copula non solum fuit præsumpta, sed etiam probata, ex eo quod duo consanguinei simul in vno lecto dormierunt. Cui equidem difficultati dicendum est, quod ideò in dictis iuribus copula præsumitur, & sententia diuortij promulgata fuit: quia vehemens fuit iuris, & de iure præsumptio, plurimis circunstantijs concurrentibus, scilicet nudus cum nuda, solus cum sola, & in eodem lecto manentes, quasi non essent ocioli, vt ait textus in l. quod ait, ff. ad legem Iuliani de adulterijs, præcipuè, quia in dict. capit. litteris post contractum matrimonium se miscuerunt ad inuicem, vti docent Contius, & Antonius Augustinus secunda decretalium Compilatione nouissimeque etiam notant Anastasius Germonius lib. 1. animaduersionum, capit. 18. Cuiac. in posthumis ad textum in dict. cap. litteris 12. hoc tit. at vero in nostro textu non interuenit aliqua vehemens præsumptio, sed solum aduersus Episcopum proponebatur cohabitare simul, cum nepte sua in eadem domo, quod Sacerdotibus permissum est, neque exinde aliqua præsumptio oritur, cap. penult. de cohabitatione clericorum, l. eum qui, C. de Episcopis, & Clericis.

Secundo solutioni obstat textus in
4 cap. 1. de cohabitat. clericorum, vbi Cõcilium Magancense prohibet Episcopis, & Sacerdotibus vt nec matrem, nec sororem simul in eadem domo retineant, quod idem docet textus in capit. interdixit 32. distinct. In qua difficultate, omissa interpretatione, quam refert Cuiacius in posthumis ad decretales in dict. cap. 1. & quam late, & erudite refert Anastasius Germonius dict. libr. 2. cap. 18. magis propriam esse existimo, quam refert Abbas in d. c. penul. dum asserit tex. in d. c. 1. procedere quando vterque mater, & filius, soror, & frater sunt iuuenes, & adeò incontinentes, ex quibus sinistra, & mala opinio oriri poterat: at vero tex. in d. capit. penul. procedit, quando adeò sunt senes, vt ex illis nulla suspitio præsumi possit, nec vlla præsumptio, etiã si iuuenes essent

sent experiri posset.

5 Tertiò solutioni obstat tex.in cap.is qui 4.34.dist.vbi in Concilio Toletano c.17 cauetur,quod is qui vxorem non habet poterit pro vxore simul cum concubina habitare,idemque demonstrare videtur tex.in cap.Christiano 35.eadē dist. in qua difficultate enodando animaduertere oportet,quod quanuis ex illa iurium authoritate plurimi hæretici,quos refert Bellarminius lib.2.de authorit.conciliorum tom.1.cap.8. contendant,meretriceos amores,& concubinatus coniunctionem in Concilio Toletano,etiam inter Sacerdotes permissam fuisse,quo nihil est falsius,& omissa etiam interpretatione, quam refert Mendoça lib.2.de confirmando Concilio Hylliberitano cap.8.quam impugnat Basilius Ponçe de Leon lib.7.de matrim.cap.54.a n.17.vsque ad 19.verissime est dicendum,quod concubinæ nomine non tantum significabatur ea, cū qua,vagus & omni lege solutus est concubitus,sed etiam illa,quæ tanquam vxor in perpetuum matrimonio copulabatur,quæ minus solemniter iure Romanorum,sine vlla solemnitate ducta dicebatur,hoc est,dotalibus instrumentis,non interuenientibus, quæ vxores minus legitime ductæ concubinæ nomine nuncupari experunt,& de iis loquitur text. in d.cap. is qui, d.c. Christiano 34.dist.docet latè P.M. Basilius Ponçe de Leon lib.7.de matrim.c.54.n.4.&5. Rodericus de Acuña Archiepiscopus Bracharensis in 1.decreti parte in dictis iuribus,& ante eos Couarr.in 4.1.part. cap.4.a num.9.

Quarto solutioni obstabit dicere, 6 quod concubina,etiam minus solemniter ducta vxoris nomine poterit nuncupari,iuxta tex.in c.non omnis,c.ancille 32.q.2.Cui dubio ex eo fit satis,quia S. Leo Pontifex in dictis iuribus pro eodem vsurpauit ancillam in seruitutē manentem, & concubinam quasi diceret, quod si dominus ancillam, vti vxorem susceperit animo adhuc remanendi eā in seruitute,quæ non vxor,sed concubina erit,cum nuptiarum fœdera tantum inter ingenuos permittantur, merito illa iura asserunt,quod is qui tradidit nuptui filiam habenti concubinam, idest, ancillam in seruitute manentem,filiam non tradidit coniugato,sed soluto,siquidem concubina illa ex rationibus supra adductis vxoris nomine nunquam nuncupari potuit,vti notat M. Basilius vbi sup.n.24.

Quinto his omnibus obstat tex.in c. omnino 11.31.dist.vbi ex 6. Apostolorum capite constat,quod Episcopus, aut 7 præsbiter vxorem propriam nequaquā obtentu religionis debet abijcere. Cui difficultati dicendum est,textum illum intelligi debere de vxore legitime ducta ante sacrum ordinem,quæ postea eijci non potest,non quo ad mutuam cohabitationem,sed tantum quo ad victum, & alimenta extra domum ei conferenda;quod ratione charitatis,& primæ cōiunctionis ei debetur,iuxta tex.in c.omnino 30.dist.vti animaduertit Thomas Sanchez de impedimentis lib.7.disput. 28.num.7.

Ad textum in cap.dudum sin. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Is,pro quo beneficiando scribitur, cum clausula,si idoneus fuerit non tenetur probare se idoneum,cum idoneus præsumatur.*

2 *In homine potius debet cōsiderari illud quod est secundum naturam, quā quod est secundum accidens.*

3 *Idonietas in homine quoad beneficia obtinenda cum clausula illa idoneus fuerit dupliciter consideratur:nā vel intrinseca,veluti castitatis,vel extrinseca,velut scientiæ,prima semper præsumitur,nō vt æque secunda,nisi probata.*

7 *Interpretatur tex.in Clem.vnic.de cōcessione præbendæ.*

Facta

Facta non præsumantur, nisi probentur.

5 *Omnes semper sumus procliues ad malum.*

Interpretatur tex. in cap. si mala 2. q. 5.

6 *Indignus semper præsumitur, cum agitur de animæ preiudicio.*

CONCLVSIO.

1 IS, *pro beneficiando scribitur cum clausula, si idoneus fuerit non tenetur probare, se idoneum, cum idoneus præsumatur.* Idem probat text. in cap. vnico de scrutinio, cap. si cautio de fide instrumentorum, cap. final de solutionibus, capit. 2. de dolo, & contumacia, Clementin. vnica de concessione præbendæ, capit. præsumi, cap. sicut 1. quæstion. 1. capit. talis 23. distinction. cap. ex pœnitenti 50. distinct. cap. cum in cunctis, cum alijs de electione, cap. cum teneamur, c. super ordinata de præbendis, cap. is cui eodem titulo lib. 6. leg. ab ea parte 5. l. quoties, §. qui dolo, ff. de probationibus l. marito, ff. pro socio, l. non omnes, §. à Barbaris, ff. de re militari, l. quod si nolit, §. qui mancipia, ff. de ædilicio ædicto, l. cum pater, §. rogo, ff. de legatis 2. exornant Lambertinus de iure patronatus 2. part. lib. 2. part. 1. quæst. 10. articulo 2. num. 1. Socinus reg. 39. Alciat. de præsumption. reg. 3. præsumpt. 3. Menoch. eodem tractatu lib. 6. præsumpt. 91. Flaminis de signati beneficij lib. 10. quæst. 3. num. 54. Mascar. concl. 222. & 878. Gonçalez in reg. 8. Chancellariæ, glos. 4. n. 168. Barbos. de potestate Episcopi 1. part. tom. 2. glos. 17. num. 33. & part. 2. allegat. 10. n. 17. Surdus cõs. 173 n. 35. & 486. num. 7. vol. 4. Tiraq. de nobilit. cap. 10. Gaillus 2. obseru. 110. n. 80. Osuald. lib. 4. cap. 19. litt. F.

Ratio est, quia potius debet in homine cõsiderari, & præsumi illud, quod est secundum naturam, quam quod est 2
secundum accidens, l. 3. ff. de adquirenda possessione, & cum natura prima in homine fuisset perfectissima bona, & ad bonum ab optimo, & perfectissimo creatore ordinata, c. naturalis 6. distin. quo duce nullo modo, quis errare potest Cicer. lib. 1. de officijs, & lib. 1. de legibus iusta de causa lex ipsa statuit quãlibet ad beneficium bonum esse præsumendi, nisi contrarium probetur, notat Gaillus, & Gonçalez vbi sup.

Primò obstabit dicere, quod in be- 3
neficiorum electione idonietas hominis etiam extat in ætate scientia beneficiorum pluralitate, dict. cap. cum in cũctis de electione, cum supra traditis, sed in illis, quis non præsumitur idoneus, nisi probetur iuxta tex. in cap. super ordinata de præbendis, c. is cui, eodem tit. libro 6. ergo male in præsenti in beneficiorum electione, quis præsumitur idoneus, nisi contrarium probetur. Sed in hac difficultate, omissis plurimis interpretationibus traditis ab Abbate in præsenti n. 7. in princip. verissime est dicendum idoneitatem esse in duplici differẽtia: nam vel est intrinseca, veluti castitatis, sobrietatis, vel est extrinseca, velut scientiæ, ætatis, ordinis, prima enim intrinseca idonietas semper præsumitur in homine cumquilibet bonus præsumatur, vt sup. diximus, & de hac idoneitate intelligẽdus est textus noster, iura vero in argumento adducta locum habent in idoneitate extrinseca clericatus, vel scientiæ quæ nunquam præsumitur, nisi probetur, notat glos. in c. si forte, verb. *Scientiæ*, de election. lib. 6. Felin. in præsenti, n. 2. Neque obstabit si dixeris textũ nostrum, etiam de idoneitate extrinseca esse intelligendum siquidem Innocen. III. scribit Archidiachono illo de clerico ad beneficium eligendo, & cum dixisset de clerico, iam supponit illam extrinsecam clericatus idoneitatem, in quo ad beneficium etiam idoneus præsumendus est, arg. tex. in c. accipimus de ætate, & qualitate, quia licet fateamur, quod quoad illud factum scilicet impetrationis Clericus præsumatur, quia ita à Pontifice denominatus fuit, tamẽ quoad beneficij electionem, non præsumitur Clericus, nisi de eo constet, cùm bonitas

extrinseca sit,quæ vt supra diximus, si nõ probetur:non præsumitur,notat Felinus in præsenti n.2.in fin.

4 Secundo prædictis obstat textus in Clem.vnica de concessione præbendæ vbi clericus,pro quo Pontifex rescripsit,fuit in curia examinatus, & idoneus in habilitate extrinseca reputatus:at tamen idoneitas extrinseca,hoc est,examen vitæ,& laudabilis conuersationis fuit commissum executori extra curiã, ita vt ei beneficium conferat,si illius honestæ vitæ constiterit:ergo cum ibi idoneitates intrinsicæ probatio desideretur,non recte supra retullimus impetrantem litteras ad beneficium non teneri se probare idoneum:cum idoneus in primo idoneitate intrinseca præsumatur,in cuius tex.difficultate,omissis plurimis interpretationibus, verisime est dicendum,ideò in d.Clem.vnica, desiderari probationem illius idoneitatis intrinsicæ:quia ita executori Romanus Pontifex sub illa cõditione expressa rescripsit:scilicet si ei constiterit electum vitæ laudabilis,&c.quo in casu necessario est probanda idoneitas,cum verba illa denotantia conditionem impleri debeant in specifica forma,l.quod hæredi 44.ff.de condition.& demonstr.& cum Pontifex ita rescripsisse significet, se non aquiescere præsumptioni iuris, nã si ei acquieuisset non mandasset,de idoneitate illa inquiri sub illa expressa conditione:at vero quando Pontifex inquiri mãdat sub hac forma,si idoneus est,vel si persona fuerit idonea,non est vera conditio,sed quædam simplex admonitio,notat Zabarela in d.Clem. vnica,n.2.& 17.Felin.in præsenti n. 33. Menoch. de præsumptio.lib.6.c.91.nu. Alciat.eod.tract.reg.3.præsũpt.1. n.3.

5 Tertiò obstabit dicere,quod vt quis bene,vel male viuat est quid facti,& facta non præsumuntur,nisi probentur, l.in bello,ff.de captiuis:ergo bonus,seu vitæ honestæ quis præsumi nõ debet,nisi ita probetur. Cui scrupulo fit satis ex eo,quod licet verum sit, quod ea quæ facti sunt,non præsumantur; tamen cũ homo a principio natura ipsa bonus sit creatus,semper in facto bonus præsumitur,nisi contrarium probetur. Neque obstabit,quod id præsumi non debet,siquidem omnes semper simus pro cliues ad malum,iuxta tex.in cap.omnis ætas 12.q.1.c.pro cliues 20. q. 3. & sic naturam ipsam imitatricem vitiorũ esse:quia dicendum est,ab initio hominem vti bonum à Deo creatum fuisse,c. 1.de summa Trinitate:ac ideò alia qualitas contraria non præsumitur,nisi probetur:nã licet natura ipsa sit pro cliues ad malum,tamen homo poterit se trahere ex libero arbitrio, notat Felin.in præsenti n.16.Pequius in c.semel malus,dub.7.& 10.Neque obstat tex. in c. si malo 2.q.5.vbi solo suspicio notitiæ absque probatione sufficit,vt quis tanquam malus dignitate repellatur,quia responderi valet, quod regula nostri text.cessat,quoties ex necessitate vitæ præcedentis aliud iudicetur,cum id probatione mali sufficiat,arg.text.in c. semel malus de regulis iuris lib.6.ac ideò ei qui semel vti malus accusatus fuit,iustum est,vt a dignitate arceatur, donec se purget,& meliorem ostendat; vt in d.c.si mala,c.1.& per totum,de purgatione canonica,quod admissum est, ne sacrificij ministerium vituperetur, notat Petrus Pechius vbi sup.n.fin. Neque prædictis obstat tex.in c.cum in iure de officio de legati,vbi etiamsi quis bonus præsumatur,& dicat a Pontifice delegatum esse ei non creditur, nisi litteras delegationis ostenderit,quia ibi ei non creditur ex eo,quod agitur de preiudicio tertij,quo in casu bonus nunquam præsumitur,nisi de eo cõstat,notat Osuald.lib.24.c.19.litt.E. præcipuè cum ibi qualitas bonitas existerit in vi,& potestate delegationis,quæ vt extrinseca nunquam præsumitur,Felinus in præsenti num.21.

Quartò obstat tex.in l.3.C. de his, qui veniam ætatis,l.ex persona, C. de probation.c.cum desideris,§.2.de sentẽ- 6

tia

ta excommunicatum, vbi constat, quod in dubio potius quis præsumi debet indignus quam dignus, sed hæc, & similia iura parum obstant, quia procedunt cum agitur de animæ præiudicio, quo in casu in deteriorem partem est præsumendum, vt indignus potius, quam dignus præsumatur, excommunicatus, quam non iuxta tex. in c. aliter 30. q. 5. glos. in c. inuenis de sponsalibus. Abbas plura refert in c. 1. de scutrino, n. 7. & an electio de indigno sit nulla ipso iure an irritãda, plura refert Abbas in præsenti n. fi. Felin. n. 30. & ordinarij omnes in cap. dudum 22. de electione.

DE IVRE IVRANDO. Tit. XXIV.

Ad textum in cap. ex administrationis 1. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Agi potest ad relaxationem iuramenti, cuius implementum turpitudinem continet ex parte suscipientis.*

2 *Vsuræ omni iure naturali, diuino, canonico, & ciuili sunt prohibitæ.*

Nihil tam naturale est, quã eo genere quidve dissoluere, quo colligatum est.

3 *Iuramentum ad summum Deum referri debet, cui reddenda sunt iuramenta.*

4 *Vsuræ frequenter à laicis exercentur.*

Iudex Ecclesiasticus, quamuis sit incompetens, quoad laicorum causas, tamen ex iusta causa competens efficitur.

5 *Lex ciuilis, & Princeps recte poterunt impedire obligationem iuramenti, quando illius materia potestati seculari subiecta est, cum tunc iuramenti non sit relaxatio, sed quædam impedimentum obligationis à Principe impositum ratione materiæ sibi subiectæ.*

Et ibi quoad iuramenti relaxationem plura iurai nterpretatur.

Quoties de vi, seu validitate iuramenti agitur, vel de ipsius relaxatione, tunc eius cognitio ad solum Ecclesiasticum iudicem spectat.

6 *Iuramenti remissio virtute iurisdictionis ad solum Pontificem spectat virtute vero obligationis si Deo, & parti sit præstitum ab ipsa parte virtute obligationis remitti potest, non tamen iurisdictionis virtute.*

7 *Ius iurandum vsurarum ab Episcopo remitti potest, cũ ex parte recipientis turpitudinẽ in se contineat, idẽ in n. 6.*

CONCLVSIO.

1 *AGI potest ad relaxationem iuramenti, cuius implementum turpitudinẽ continet ex parte suscipientis.* Consonat text. in c. fin. de testib. cogendis, c. debitores 6. c. cum quidam 12. §. fi. cap. quanto 18. hoc tit. c. tuas de vsuris, c. ad Audientiam. de ijs quæ vi, c. 2. de renuntiatione, c. significanti de restitutis, l. fi. ff. qui, & à quibus, l. 9. tit. 13. p. 1. l. 1. tit. 2. lib. 8. ordinamenti, Couar. lib. 1. variar. c. 4. n. 5. vers. *Verum*, & in 4. 1. p. c. 5. n. 1. & in c. quãuis pactum de pactis 1. p. §. 3. n. 1. Ant. Gomez tom. 2. c. 14. n. 21. Sanchez de matrim. lib. 1. disput. 32. nu. 18. & in præcepta Decalogi lib. 3. c. 21. nu. 28. & c. 19. n. 1. Osn. lib. 2. c. 6. litt. C.

2 Ratio est nostri textus, quia vsuræ omni iure naturali diuino, canonico, & ciuili sunt prohibitæ, vti late disputat Præceptor noster D. Ioannes de Balboa in præsenti à n. 6. & 7. quæ prohibitio, & turpitudo tantũ inest ex parte creditoris recipientis, c. debitores hoc tit. vnde ante diem solutionis debitor debet petere à creditore relaxationem iuramẽti, cũ ei sit adquisita obligatio, siquidem nihil tam naturale est, quam eo genere, quidve dissoluere, quo colligatum est, l. nihil tam naturale, ff. de reg. iuris, cap. omnis res 27. q. 2. l. 1. C. quando liceat ab emption. discedere, §. fi. inst. quibus modis re contrahitur obligatio, recusante tamen creditore adire debet Episcopum, qui tanquam Ordinarius compellat creditorem ad turpitudinis pec-

cati,& iuramenti relaxationem, aliàs propria authoritate poterit contrauenire,c.tuas de vſuris, cap. cum quidam 12.§.fin.cum alijs hoc tit. Couar. dict. lib.1.variar.cap.4.num.5.

Primò obſtat, quod iuramentũ ad ſummum Deum referri debet,cui reddenda ſunt iuramenta,vt docent textus in cap.quamtũlibet 47.diſt.cap.debitores ibi:*Cogendi ſunt reddere Domino iuramenta*,&c.cap.etſi Chriſtus hoc tit. ergo nec a creditore;nec ab alio,quam ab ipſo Deo remitti iuramenta poterunt.Cui difficultati, vt ſatisfaciamus, veriſsime eſt dicendum, iuramentũ ad Deum referri,& ipſi reddendum eſſe, ſed tunc etiam Deo redditum dicitur, cum à creditore,vel parte,in cuius fauorem eſt præſtitum,ſoluitur,vel ſatisfactum eſt:vndè ſi a parte,ſeu creditore remittatur,integra erit ſatisfactio,& Domino redditum dicetur,cum in promiſſione illa vſurarum, Deus non inuocetur,vti principalis creditor;nec vt ſolutioni adiectus,ſed vti teſtis, vel fideiuſſor:vnde cum remittente creditore obligationem fideiuſſori in nihil debitor obligatus ſit,merito ex illius remiſsione nulla in iuria Deo irrogatur, ex eo quod poſtea non adimpleatur promiſſio,notant omnes in præſenti,& in cap. 2.de ſponſalibus,& arg.textus in l. fin. ff.qui & à quibus.

Secundò obſtabit dicere, quod in præſenti debitor, & creditor vſurarius laicus erat,& frequenter a laicis delictum illud committitur,iuxta tex.in c. 2.c.quia in omnibus cũ alijs deuſuris,c. 1.eodem tit.l.b.6.Clem.1.§.cæterũ eodem tit.ſed laicorum cognitio ſecularibus dumtaxat competit iudicibus,c.quoniam 10.diſt.c.nouit de iudicijs:ergo in præſenti Greg. non potuit creditores laicos ad remittenda iuramenta cõpellere.Cui difficultati dicendũ eſt, quod quamuis iudex Eccleſiaſticus ſit incompetens quo ad laicorum cauſas; tamen ex iuſta cauſa competens efficitur,& inter iuſtas cauſas præcipua eſt peccati,& iuramenti,d.c.nouit de iudicijs,& cum in præſenti conſiſtat peccatum, & iuramentum in vſura omni iure reprobata, recte potuit Greg. non tantum clericos,ſed & laicos ad relaxationem iuramenti compellere.

Tertio ſolutioni obſtat tex.in l. fin. ff.qui ſatisdare cogantur, l.iuriſgentiũ 7.§.ſi paciſcar,ff.de pactis,l. 1.cũ ſeqq. ff.de iure iurando,l.adigere, §.quamuis, ff.de iure patronatus,l.fin.ff.ad municipalem,l.non dubium,C.de legibus, in quibus iuribus manifeſte conſtat, Principes ſeculares, & Magiſtratus omnes de iuramentis cognoſcere poſſe, & ea remittere,quod omnino eſt contra textum in c.quanto 18.c.etſi Chriſtus hoc noſtro tit.Quorum iurium difficultati dicendum eſt,quod lex Ciuilis,& Princeps recte poterunt impedire obligationem iuramenti, antequam præſtetur,quando illius materia poteſtati ſeculari,ſubiecta eſt: nam hæc iuramenti remiſsio non eſt relaxatio, ſed quoddã impedimentum obligationis a Principe impoſitum ratione materiæ ſibi ſubiectæ;& ita obtinet tex.in d.l.fin.ff.admunicipalem,& iura in argumento adducta,Couarr.in c.quamuis pactum 1. p. §.3.n.11. at vero quoties de vi,ſeu validitate iuramẽti agitur,vel de ipſius relaxatione,tunc cum præcipue agatur de quadam ſpirituali,& diuina obligatione,cuius abſolutio ad ſolam Eccleſiaſticam poteſtatem pertinet, non poterit laicus de ea cognoſcere, & ita obtinet text.in dict.cap.quanto 18.hoc tit. Couarr.vbi ſupra,§.3.n.8.Barboſ.in leg.1. 11.part.a nu.77. ff.ſoluto matrimonio, Sanchez in ſumma lib.3.diſt.22. num. 6.& ſeqq.

Quarto obſtabit dicere,quod illa poteſtas remittendi iuramentum ad Pontificem Maximum dumtaxat ſpectat,c. authoritatem 15.quæſt.6.cap.ſi verò 8. c.verum 15.c.quanto 18.hoc tit. elegãs textus in cap.venerabilis 34.de electione,cap.fin.de foro competenti lib.6.ergo nec a creditoribus ipſis, nec ab alijs

inferioribus prælatis remitti, aut relaxari poteſt. Cuius dubij ſolutio pendet ex eo, quod quando iuramentum continet promiſsionem homini factam, tunc ab ipſa parte remitti poteſt virtute obligationis, non tamen virtute iuriſdictionis, cap. ad noſtram hoc tit. vbi cõſtat ex dictis in primo argumento; at vero quo ad iuramenti relaxationem virtute iuriſdictionis, cum iuramentum ſui natura validum eſt, a Pontifice dumtaxat remitti, & relaxari poterit, dict. c. authoritatem 15. quæſt. 6. at vero cum iuramẽtum aliqua ex parte turpe, ſeu illicitũ eſt, vel ex parte creditoris tantum, vel ex vtraque ſimul, & creditoris, & debitoris, tunc etiam ab Epiſcopo pro officij munere, & dignitate, & pro bono publico remitti, & relaxari poteſt, iuxta textum in cap. cum quidam, §. fin. cap. quintaballis cum alijs hoc tit. vti inferius ſuis proprijs locis dicemus.

Quintò ſolutioni obſtabit ſequens
7 conſideratio: videlicet quod ſi ius iurandum ſui natura validum à Pontifice dũtaxat remitti poteſt, conſequens eſſet, vt ius iurandum de vſuris creditori ſoluendis, quod ſui natura validum eſt, cũ poſt ſolutionis diem obliget, cap. debitores hoc tit. verſ. *Si vero*, non poſſet niſi a Pontifice remitti, at ſic eſt, quod ab Epiſcopo remittitur ex noſtro textu, & ſimilibus: ergo non ſolum a Pontifice. Cui conſiderationi dicendum eſt, quod etſi iuramentum de ſoluendis vſuris validum ſit, quo ad promittentem, quam diù non conſtiterit de creditoris turpitudine, at vero cum primo creditor a debitore requiſitus eſt, vt remittat ante diem, & creditor recuſſauerit, iam conſtat de turpi eius animi intentione, quare ob eandem turpitudinem, Epiſcopus pro dignitate remittere poterit, vti ſupra diximus.

Ad textum in cap. peruenit 3. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Propoſitum, aut promiſſum, non infringit, qui id lud in melius cõmutat, nec tenetur is, qui promiſit, ſi alter ex parte ſua non adimpleuerit.*
2 *Inuito creditore, licet aliud pro alio ſoluatur, cenſetur creditorem in dubio cõſentire ſi expreſſe non contradixit.*
3 *Inter iuramentum, & ſimplicem promiſſionem quo ad Deum nulla eſt differentia.*

Votum de ingrediendo religionem melius, & perfectius omnibus eſt.

4 *Is, qui iurauerit, vxorem ducere non poteſt religionem ingredi, antequam ducat, ne aliàs per iurium committat.*

Expenditur tex. in cap. commiſſum de ſponſalibus.

5 *Iuramentum, quod ſeruari poteſt abſque diſpendio ſalutis æternæ debet preciſſe obſeruari.*
6 *Epiſcopalis ſtatus excellentior eſt Monachali, intellige vt ibi.*
7 *Ceremonialia præcepta veteris legis poſt Chriſti aduentum omnino ceſſarunt.*

Expenditur cap. fin. Leuitici

8 *Monacho profeſſo non licet ad religionem, etiam ſtrictiorem tranſire, niſi petita à ſuperiori licentia.*

Interpretatur tex. in cap. licet de regul.

9 *Liberatio obligationis non contingit, niſi ſi ſolutione eius, quod debetur, & quid in obligatione Deo debita, intell. vt ibi.*

Secunda concluſionis pars.

1 *Iuramenti vinculo non tenetur, qui promiſit ſi alter ex parte ſua nõ ad impleuerit*
2 *Frangenti fidẽ nõ debet fides obſeruari*
3 *Fides ſemel præſtita etiam ab hoſtibus ſeruari debet, intellige vt ibi.*

Expenditur remiſsiue tex. in cap. quos Deo 33. q. 5. cap. innocens 22. q. 4.

4 *Interpretatur tex. in cap. ſicut 29. §. iuramentum de iure iur.*

Periurius etiam dicitur, qui iuramentum frangit, & variis pœnis diuina, & humana vltione acriter punitur.

5 Ex-

5 *Expenditur tex.in l.2.C.de rebus creditis,& de iur.iur.verſ.*Iuris iurandi cõ tẽpta religia ſatis Deũ vltorẽ habet.

CONCLVSIO.

1.p. NON *infringit propoſitum,aut promiſſum,qui illud in melius commutat.*

2.p. NEc *eis tenetur is,qui promiſit,ſi alter ex parte ſua non adimpleuerit.*

1 Conſonat tex.in c.ad noſtram 7.hoc tit. c.mulier 22.q.4.c.latus 22.q.2.cap. ſcripturæ,cap.licet de voto,cap.licet de regularibus,l.fi.ff.qui ſatisdare cogantur.l.7.tit.8.1.p.exornant Couarr.in c. quanuis pactum 1.part.§.4.n.6.D.Thomas 2.2.q.88.art.12.idem in 4.diſt.38. q.4.art.4.Soto lib.7.de iuſt.& iure quæſtion.4.art.3.Nauarrus in manuali,cap. 12.num.63.Menoch.de arbitrarijs caſu 338.Suarez lib.6.de diſpenſatione, & commutatione voti,cap. 18. Sanchez lib.1.de matrimonio diſp.46.n.11.

2 Ratio primæ partis noſtræ concluſionis eſt,quia quanuis inuito creditore aliud pro alio ſolui nonpoſsit,l.2.§.mutui,ff.ſi certum petatur princip. inſtit. quibus modis tollitur obligatio,tamen vbi plus ſoluitur,licet aliud pro alio ſoluatur,cenſetur creditorem in dubio cõſentire,ſi expreſſe non contradixerit,& quemadmodum creditor in melius ſatisfactum dicimus,ſi integrum debitum illi in moneta magis precioſſa ſoluitur, cap.intellecto 33.hoc tit.l.plane,ff.familiæ herciſcundæ, ita & iuramentum Deo præſtitum,quando illi offerimus aliquid pro anima,& peccatorum redẽptione adimpletum videbitur,ſi in meliori opere per ſoluimus,ideſt, ieiunio, eleemoſina,peregrinatione,vel religione,cap.1.& 2.de voto,ita ſimiliter ius iurandum propria authoritate in melius commuttari poteſt,d.c.ſcripturæ, c.1. c.ex publico cũ alijs de conuerſione cõiugatorum.

3 Primò obſtabit dicere inter iuramentum,& ſimplicem promiſsionem, quo ad Deum nullam eſſe differentiam, cap.iuramenti 22.q.5.ſed ſimplex promiſsio non poteſt propria authoritate in melius commutari,cap.1.de voto:ergo nec etiam iuramentum.Cui difficultati reſponderi debet,quod inter iuramentum,& votum nulla eſt differentia,vt quis poſsit propria authoritate in euidentes melius commutari,ſi vero dubium ſit,an commutatio ſit in melius; tunc conſulendus eſt ſuperior,& ita obtinet tex.in d.cap.1.de voto,notant Couuar.D.Thomas,& Nauarrus locis ſupracitatis,Caietanus 2.2.q.88.art.12.

Secundo ſolutioni obſtabit dicere,quod votum de ingrediendo religionem melius,& perfectius omnibus eſt, cap.ſcripturæ de voto,ſed is,qui iurabit vxorem ducere,non poteſt religionem ingredi,antequam ducat,ex textu difficili in cap.commiſſum de ſponſalibus: ergo nec etiam in melius iuramenti cõmutatio propria authoritate fieri poteſt.Cui difficultati dicendum eſt,quod is qui iurabit vxorem ducere,prius debet iuramenti promiſsionem adimplere in d.c.commiſſum;ne alias periurũ committat,& poſtea ſi velit ante conſummationem poterit religionem ingredi: quia cum ex iuramento illo obligatio fuiſset quæſita parti,ei prius adimpleri debet,& poſtea ſi velit,poterit ex vi propoſiti,non voti,cùm votum non emiſſiſſet ante conſumationem religionem ingredi,notant Soto in 4.diſt.30. q.2. Thomas Sanchez de matrim.lib.1.diſput.43.num.10. 4

Tertiò obſtabit dicere iuramentũ, quod ſeruari poteſt abſque diſpendio ſalutis æternæ,debet preciſſe obſeruari, cap.debitores,cap.ad noſtram,cap.ſi vero cum alijs hoc tit.ſed iuramentum in præſenti ſeruari poteſt,ſine diſpendio ſalutis æternæ:ergo non debet commutari,ſed in eadem ſpecifica forma adimpleri.Cui dubio ſatisfieri poteſt ex eo, quod quanuis iuramentum in præſenti æternæ ſalutis non repugnet, cum omnia bona opera à nobis geſta reputentur ſatisfactoria;tamen is, qui in melius ea commuttat,melius ſatisfacit,& exinde iuramentum infringitur, immò 5

melius

melius adimpletur, vti supra diximus.

6 Quartò his omnibus obstabit, si quis posset in melius cõmutare iuramẽtũ, aut votum, posset is, qui Religionem vouisset Episcopatus dignitatem acceptare si ad illam electus, seu postulatus fuisset, antequam Religionem profiteretur, siquidem Episcopalis status excellẽtior est Monachali, c. nisi cum pridem, §. nec putes de renunciatione, cap. licet, vers. *Illa*, de regularibus: at sic est, quod non potest, iuxta tex. in c. per tuas de voto: ergo non potest qui votum in melius authoritate propria commutare. Pro cuius difficultatis solutione sciendum est, quod ad hoc, vt votum possit in melius propria authoritate commutari, necesse est, vt illud, in quod commutatur, sit ex omni parte euidenter melius, Deoque gratius, d. c. scripturæ de voto, vnde quanuis status Episcopalis ex se excellentior Monachali sit, ex parte tamen acceptantis dubium est, an illius acceptatio sit gratior, arg. text. in c. sancta quippe 2. q. 7. ideoque illud appetere non licet, c. qui Episcopatum 8. q. 1. sicque merito in d. c. per tuas non licet vouenti Religionem ante superioris authoritatem, & eius declarationẽ Episcopatum acceptare.

Quintò obstat c. fin. Lebiti, ibi: 7 *Animal, quod immolari potest Domino, si quis vouerit, sanctum erit, & mutari non poterit, ideſt, nec melius malo, nec peius bono:* ex qua sacra authoritate euidenter colligitur, quod votum, nec etiam in melius mutari potest. Cuius sacri textus authoritas ex eo non obest, quia lex illa ad præcepta ceremonialia veteris legis pertinet, quæ præcepta post Christi aduentum omnino cessarunt, cap. translato de constitutionibus, quare iamad exẽplum trahi non potest, notat Suarez tomo 2. de Religione lib. 6. cap. 18.

Sexto obstat textus in cap. licet de 8 regularibus, vbi non licet professo transire ad Religionem strictiorem, nisi petita à superiore licentia, quamuis sit in euidenti melius, ac per consequens propria authoritate mutari votum non poterit. Cui dubio dicendum est, decisionẽ illius textus potius comprobare, quam improbare nostram sententiam, siquidem ex illa expresse docemur, sufficere petitam fuisse licentiam, etiamsi nõ fuisset obtenta, ac ideò recte sequitur, posse propria authoritate votum in melius mutari, siquidem ibi superioris licentia non desideratur necessè, sed tantum ad vtilitatem, siquidem veli, nolit licitus erit transitus. Hoc tamen diuersum est in ieiunio a lege, vel a Confessario in Sacramento pœnitentiæ imposito, quod propria authoritate etiam in melius cõ mutari non potest: quia talis obligatio non a se ipso, sed a voluntate superioris emanabit, diuersum tamen est in iuramento, & voto, vt supra dictum est.

Septimò obstabit dicere, quod libe- 9
ratio obligationis non contingit, nisi solutione eius, quod debetur, l. 2. ff. si certum petatur principio, inst. quibus modis tollitur obligatio, quod adeò verum est, vt etiam meliori re soluta non liberetur debitor inuito creditore, l. vlt. ff. de vsu, & habitatione: ergo similiter qui Deo promisit, non liberabitur, aliãrem, & si meliorem, præstando. Cui considerationi dicendum est, regulam præ dictorum iurium procedere in obligationibus, & debitis homini ab homine factis, in quibus nisi solutione eius, quod debetur debitor non liberatur, nisi volente creditore, vnde cum in obligatione Deo per votum facta, recte præsumatur satisfactum, si res melior, quam in voto contenta soluta sit, ideò votum in melius mutari potest, & volutione altera debitor liberatur: quia creditor, hoc est Deus, non inuitus, imò volens solutionem, liberationemque admittit, quæ quidem est vera nostri text. ratio.

Secunda conclusionis pars.

¶ *Non tenetur vinculo iuramenti, is qui promisit, si alter ex parte sua non adimpleuerit.* Consonat textus

in

in cap.in fidelis,& fere per totam 28.q. 2.c.ſicut 29.§.iuramẽtũ ſupra hoc tit.l. ſi conuenerit 18. ff. pro ſocio, l. cum proponas 21.C.de pactis: exornãt Cuiac.in l.1.& 4.ff.de pactis, Menoch. de arbitrarijs caſu 326.num.26.Petrus Pechius in regula mutare 33.à num. 1. de reg.iuris lib.6.Faquineus plures referẽs lib.9.controuerſiarum,cap.48.Perez in l.1.gloſ.1.verſ.*Dubitatur tertio*, titul.8. lib.4.ordinamenti,& in l. 18. gloſsa 1. apud medium tit.19.lib.8.ordinamenti & Scribentes omnes in cap.1.& per totum de tregua,& pace.

Ratio deducitur ex illa vulgari re-
2 gula,qua docemur, quod frangenti fidem non debet fides obſeruari,l.4.C.de pactis,l.ſi conuenerit,ff.pro ſocio, tum etiam quia iuramentum ſequitur naturam actus,cui adhæret,l.fin.C. de non numerata pecunia,ſed is qui contrahit ſub ea mutua conditione ea lege obligatur,ſi ab vtraque parte ſit impleta conditio,argumento textus in l.legata 41. ff.de conditionibus,& demonſtrat. l. ſi nominatim,§.fin.eodem titul.ergo vno ex promittentibus deficiente,alter teneri non debet.

3 Primo obſtabit, quod fides ſemel præſtita etiam ab hoſtibus ſeruari debet,cap.nulli,verſ.*Fides*,23.quæſt. 5.etiam altero non implente,c.quod Deo 33.quæſt.5.cap.innocens 23.22.quæſt. 4.l.conuentionem 5.ff.de pactis, l.1. §. non fuit,ff.de dolo,cap.1.& 3.de pactis: ergo etiam altero non implente iuramentum alter obligatus manebit. Pro cuius difficultatis ſolutione diſtinctio eſt adhibenda inter obligationes puras, & conditionales,§.omnis ſtipulatio,inſtit.de verborum oblig.iura namque in argumento adducta locum habent in contractibus puris,quia is qui pure eſt obligatus,alterius violatione excuſſari non poterit,cùm omni iure poſsit compelli ad implementum puri contractus, ſeu promiſsionis:nam ſibi debet imputari is,qui apertius legem non dixit, l. veteribus,C.de pactis:at verò textus noſter,& iura pro eius confirmatione adducta procedunt in contractibus,& conuentionibus reſpectiuis ſubconditione celebratis,in quibus cum primum alter ex promittentibus conditionem ruperit,& vaneſcit conuentio,nullaque manet obligatio.De interpretatione text. in dict.cap.quod Deo 33. quæſt.5.dict. cap.innocens 22.q.4.videndus Præceptor noſter D.Balboa in præſenti a n.92. vſque ad finem.

Secundò ſolutioni obſtat tex.in c. ſi-
4 cut 29.§.iuramentum hoc noſtro tit.in cuius ſpecie iuramentum pure præſtitũ fuit,& tamen Innocentius III. reſpondet iurantem ad eius obſeruantiam non obligari:ergo nulla inter conditionales, & puras obligationes conſtituitur differentia.In qua difficultate,omiſſa interpretatione Abbatis,Hoſtienſis,Ioannis Andræas,&Antonij Auguſtini 4.collectione,& in notis ad eundem text.veriſsime eſt dicendum,Ioannem cum Enrico de pace,& amicitia tranſigentem, ſub illius conditione certã pecuniæ quãtitatem Enrrici ſoluturum iuraſſe,deinde Enrricum amicitiam violaſſe,iuſtumque bellum Ioanni intuliſſe,bonisque eum ſpoliaſſe,compelliſseque eundem Ioannem ad iurandum ſe non repetiturum ablata bona,in qua ſpecie Innocentius III.à poſteriori iuramento abſoluit prædictum Ioannem,quia Enrricus,quod promiſſerat non adimpleuerat:nam ſecundum iuramentum de non repetendis bonis ſpolio ablatis purum fuit,primum tamen de ſoluenda pecunia conditionale,ſub illa nẽpe conditione ſi Enrricus fidẽ ſeruaret,quare prædictam conditionem rumpente Enrrico conuentio euanuit,vti cõſtat ex principio illius text.& ex d.§.iuramentum, vide etiam notata in c.4.& 9.hoc tit.

Tertiò aduerſus ea,quæ in præſen-
5 ti non nulli notant,videlicet etiam per iurium eſſe qui ius iurandum violat, & varijs puniri, iuxta textum in l. qui iuraſſe 26.ff hoc titul.cum non tantum diuina vltione, ſed etiam humana

varijs

varijs pœnis,& actionibus acriter puniuntur,iuxta tex.in l.seruitute 20.cum duobus seqq.ff.de dolo,l.Lutius 21.ff.de ijs qui notantur infamia,l.si duo 13.§.fin. ff.de iure iurando,l.1.& fi.ff.de crimine stellionatus,de quibus latè disput,Ant. Pichar.in §.item si quis postulante 11. de actionibus à n.120.cum seqq.& Duaren.ad tit.de iure iurando in 2. editione,cap.8.Sed his omnibus magnopere refragatur tex.in l.2.C.de rebus creditis,& iure iurando in illis verbis: *Iuris iurandi contempta religio satis Deum habet vltorem,&c.* In qua quidem iurium contrarietate omissa opinione Donel. lib.24.commen.c.17.Osuald.ad eundē ibi littera L.& Cuiac.lib.2.obseru.c.19 & lib.3.c.7.& in l.1.& 2.C. hoc tit. & lib.7.obseru.c.8.Ant.Fab.in l.nam sufficit 22.ff.de dolo,& lib.1.coniecturarū, c.19.Faquinei lib.1. controuers.c.14. Duar.lib.2.disput.c.37.& ad tit.de iure iurando in 2. editione,cap.8.Menoch. lib.2.de arbitrarijs casu 319.Couar.in c. quanuis pactum 1.part.§.7.n.2.Ribardij lib.3.variar c.3.idem lib.5.c.8.verio rem existimo,quam refert Ant.Pichardus in d.§.item si quis à n.130.cū seqq. dum asserit dictionem illam satis male ab interpretibus acceptam fuisse, siquidem non denotat idem,quod sufficit,ac si diceretur,aliam vltionem præter diuinam non habere,vti vulgariter accipitur,sed potiùs eo sensu sumitur,vti plura iura accipiuntur,veluti *Multum*, vt in l.Seio 4.versi.*Ne propter satis minimā rem*,ff.de in integrum restitutione minorum,& in l.si alius 7.§.bellissime ibi: *Nisi ex magna & satis necessaria causa*,ff. quod vi,aut clam,l.fin.vers.*Cum satis*,ff. ad Turpillianum,quasi sensus illorum verborum sit, quod quanuis Deus satis multum,& valde vltor sit iuris iurandi contemptæ religionis,tamen omni iure solet grauissimis suplicijs huiusmodi crimen vindicari,similiter etiam apud Gentiles, si quis Principis veneratione peierauerit amplius,quā si per Deum peieraſſet puniretur, cùm fustiū pœna,& crimine læsæ maiestatis teneatur,vt in l.si duo 13.§.vlt.de iure iurando:tamen hanc pœnam tantumque túc rigorem Alexan.Sebenis, Augustus in d.l.2.C.de iure iurando,& in l.2. C.ad legem Iuliam maiestatis temperauit, auferendo fustium pœnam,& crimē læsæ maiestatis,cæteras verò pœnas inperiuros statutas,de quibus in rubris supra adductis mentio habetur,in suo statu firmas,& stabiles esse; nec dictis constitutionibus esse ablatas,vti eruditè, & noniter animaduertit,Anton.Pichar.in d. §.item a num.135.vsque ad fin.tex.

7

Ad textum in cap.ego 4. cap. nullus 5. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi consecrationis tempore obedientiæ iuramentum Pontifici præstare debent,nec poterunt à Clericis exigere,nisi ab habentibus administrationem rerum Ecclesiarum.*

2 *Vassali Domino faudi fidelitatis,& obedientiæ iuramentum præstare debēt.*

3 *Iuramentum fidelitatis,seu subiectionis pro administratione,vel officio superioribus præstatur.*

4 *Expenditur tex.in c.quāquā 23. dist. cap.cum in Ecclesijs de maiorit.& obed.*

5 *Interpretatur tex.in c.nimis 30. hoc tit.*

6 *Interpretatur tex.in cap.quanquam omnes 23.dist.*

7 *Formula iuramenti obedientiæ Pontifex à Principe,vel ab Episcopo præstanda refertur in c.ego 4.de iure iur.c si tibi homo 73.dist.c.iusta sanctorū 97.dist*

8 *Iuramentum obedientiæ,varijs temporibus,varijsque personis præstari solitū erat,& quid hodie obseruetur.*

9 *Iuramentum fidelitatis non solum dignitati Pontificiæ,sed etiam personæ debetur expresso Pontificis nomine,tui obedientia præstanda est.*

10 *Episcopus in Regia legatione prius occupatus,si ab Archiepiscopo posterius fuerit citatus, tenetur obedire legationi Principis.* In-

Interpretatur text.in cap. eum parati 19. de appell.

11 *Exponitur text.in cap.fin.in princip. de iuram.calumniæ.*

CONCLVSIO.

1 *Episcopi consecrationis tempore iuxta formam in præsenti præscriptam Pontifici Maximo iurare debent. Nec Episcopus poterit exigere à clericis iuramentum illud, nisi ab habentibus administrationem rerum Ecclesiasticarum.* Consonat textus in cap.ea te 22.hoc tit.cap.quanquam 32.distinct.cap.de forma, capit. fin.22.quæst.5.cap.dudum el segundo, vers.*Sed cum in iure*, de electione, cap. cum clerici de verborum significat.cap. fin.de reg.iuris in antiquis,cap.1.§.verum de statu regularium lib.6.exornãt Oxeda de incompatibilitate beneficiorum 1.part.cap.5.num.2. & sequentibus,& cap.6.num.3.Cucus libr.2.tit.6. num.415.Petrus Gregor.lib.15.sinthac mat. cap.12.à num.1.Anastasius Germonius de sacrorum immunitatibus libro 3.cap.21.a num.30.Reduan de rebus Ecclesiæ a num.51.Azeuedo in leg. 21.tit.7.lib.3.Recopillationis,idẽ Anastasius Germonius de indultis, Cardinalium in fin,Augustinus Barbos. de officio,& potestate Episcopi part.3. allegation.111.num.41.vbi plures refert.

2 Ratio est,quia sicut habentes fœudum a domino,tanquam vassalli fidelitatis,& obedientiæ iuramentum præstare debent,iuxta textum in capit. 2.in principio,si de inuestitura interdom.eo var.&c.cap.2.§.de consuetudine recti fœudi,sic similiter Episcopi, cùm eorũ institutio,& destitutio,confirmatio,& consecratio ad Pontificem dũtaxat pertineat,cap. omnes cum alijs 22. distinction.meritò iustum est,vt illi etiam iurent de fidelitate, & obedientia, iuxta formam in præsenti propositam, cùm nemo sine superiore in ordine esse possit,cap.nulla 93.distinct.cap. cum non liceat,cap.cum ex officij de præscriptio nibus,nam Ecclesia Catholica semper curat imitari triumphantem Ecclesiã, in qua cælestis inordine hierarchia est, tanquam castrorum acies ordinata.Cãticorum cap.6.Paulus 1. ad Corinthos cap.12.& ad Ephesios cap.4.cap.clericis 21.distinct. c.per lectis 25.distinct. Trident.Session.23.de Sacramento ordinis cap.4.

Primò obstabit dicere,quod aut hoc iuramentum præstatur ratione vniuersalis subiectionis,& tum etiam laici iurant,cap.cuncta,cap. per principalem 9.quæst.3.aut præstatur ratione Ecclesiastici fori,& tunc omnes clerici iurare debent ex eisdem iuribus,aut ratione ordinis in subiectione,& tunc etiam clericus Episcopo iurat,capit. quanquam 23.distinct.c.vt clerici 19.de verbor.significat.& etiam Episcopus, Archiepiscopo,cap.dilecti de maioritate,& obedientia,cap.super de rebus Ecclesiæ,capit.Romana de censibus lib.6. ergo non rectè in præsenti ad Episcopos dumtaxat refertur.Pro cuius difficultatis solutione,animaduertendum est, iuramentum hoc non præstari pro subiectione vniuersali,& sic laicos non comprendi, nec etiam pro Ecclesiæ foro, & ideò nec clericos Pontifici Maximo,nec etiã pro ordine,ac ideò,nec clericos Episcopos,nisi pro administratione, vel officio,cap.nullus 5.hoc tit.sed tantum pro consecrationis munere Episcopi Pontifici iurare debent, cum consecrationis tempore ordinandi potestatem a Pontifice accipiant,cap.transmissam 15.de electione. 3

Secundo distinctioni,& solutioni obstabit,nam clericus prorsus ceptis ordinibus,etiam absque officij administratione ab Episcopo recepta iurare debet de subiectione Episcopo præstanda,iuxta textum in cap.quanquam 23. distinction.cap.cum in Ecclesijs de maioritate,& obedientia.In qua difficultate, omissa glossæ solutione,*in dict.cap.* nullus,verisimè est dicendum,illud Concilij Tolletani decretum eo in tempo- 4

re

re obseruari, quod ita necessarium fuit: quia clerici suspecti erant de obedientia Episcopo præstanda, postea tamen per desuetudinem fuit sublatum, quia exinde etiam sequeretur alieno Episcopo ordines conferenti obedientiã iuraturos esse clericos, ab eo ordines suscipienter, contra Sanctorum Patruumde creta, in cap. nullus 1. & 2. quæst. 2. cap. 1. cap. significasti de foro competenti, nec professio fidei relata in dict. c. quãquam exigitur, nisi à beneficiario, iuxta formam traditam in motu proprio Pij Quarti.

Tertio solutioni obstabit dicere, 5 quod clericus laico etiam pro feudo, & re temporali poterit obedientiæ iuramentum præstare, iuxta textum in cap. transmissa de foro competenti, cap. nimis 30. hoc tit. ergo a fortiori clerici Episcopo pro ordinum potestate, & receptione. Cui difficultati dicendum est, quod clericus laico de fidelitate neutiquam iurare poterit, nisi in casibus à iure expræssis, iuxta textum in cap. si dili genti de foro competenti, causa autem est pro feudo, & tunc non tantum clericus, sed etiam Episcopus de re feudali iurare, & litigare coram laico debet, tãquam ab eo administrationem habentes, cap. de forma 22. quæst. 5. cap. 1. de forma fidelitatis, cap. . de noua forma fidelitatis in vsibus feudorum, quod nõ tam authoritate legis Cæsariæ, cap. imperialium, §. præterea de prohibita feudi alienatione per Federicq, sed a probatione legis Pontificiæ, iuxta textum in cap. cæterum de iudicijs, cap. ex transmissa, cap. verum de foro competenti, vbi late diximus.

Quarto solutioni obstabit textus in 6 cap. quamquam omnes 23. distinctione, vbi clerici iuramentũ Episcopo præstant. Cuius textus difficultati, omissa glossæ interpretationi ibi, dum asserit id procedere ex administratione commissa, vti in nostro textu, quæ tanquam diuinatoria conuincitur, siquidem ibi nullum verbum administrationis reperitur, verisimè est dicendum, textum illum non loqui de vlla iuramenti præstatione, sed de quadam simplici promissione, quã clericus in ordinatione præstare tenetur, vti constat ex illius textus verbis ibi: *Solet enim plus timeri, quod singulariter pollicetur, &c.* notant Tiraq. in connubialibus, glos. 7. num. 124. & 168. hodie verò statim iuramentũ fidei præstant, & electi intra duos menses, iuxta formam præscriptam in Concilio Trident. sess. 24. cap. 12. de reformat. Barb. in collectaneis in dict. cap. 4.

Quinto obstabit dicere, quod Ro- manis Pontificibus, alijs diuersis modis 7 & formulis præstatur iuramentum, vti constat ex textu in capit. si tibi domino 63. dist. cap. iuxta Sanctorum 93. distin. etiam ab Episcopis, cap. fin. de Ecclesijs ædificandis: ergo frustra in præsenti illa iuramenti formula præscribitur. Cui dubio dicendum est, textum nostrum intelligi debere de iuramento præstito ab Episcopo, at vero textus in dict. cap. si tibi domino, & similia locum habent in iuramento, quod præstatur ab Imperatore Pontifici ex eo, videlicet quod consecrationem, & potestatem à Pontifice accipiat merito ratione officij, muneris vel administrationis diuersa formula cõstituitur, vti eius effectus constat in Clemen. vnica de iure iurando, ex nostro textu, & in dict. cap. fin. de Ecclesijs ædificandis.

Sexto his omnibus obstabit text. in 8 cap. dilecti de maioritate, & obediẽtia, vbi Episcopus tenetur præstare iuramẽtum fidelitatis Archiepiscopo: ergo nõ Pontifici. In qua difficultate, omissa solutione glossæ finalis in præsenti, Panormitani, Immolæ, & Felini, verisimè est dicendum, tria esse huius iuramenti tẽpora, primum fuit Greg. III. in nostro textu, quo tempore Pontifici fiebat, cũ Episcopatum prouisio ad ipsum solum spectabat, ipseque Episcopos consecrabat, aut illorum consecrationem alijs committebat. c. 1. & 2. dist. 22. quarto in tempore fidelitatis iuramentum

Pontifici fiebat. Secundum tempus fuit Gregor. IX. authoris textus in dict. cap. dilecti de maioritate, & obedientia, quo tempore Episcopatuum prouisio ad Ecclesias Chatredales, cap. cum terra, cap. Ecclesia vestra, cap. cumana, capit. congregato cum alijs de causa possessionis, & hoc tempore Metropolitanus confirmabat Episcoporum electionem, ab eoque petebatur consecratio, cap. suffraganeis 11. cap. cum dilectus 32. de electione, quo tempore Episcopi exempti, & immediate Pontifici tantum subiecti ipsi iuramentum præstabant Episcopi verò suffraganei Metropolitano suo iurabant, & ita obtinet textus in d. cap. dilecti de maioritate, & obedientia. Tertium & vltimum tempus fuit, quo Pontifices sibi reseruare cæperunt chatredalium Ecclesiarum prouisiones, quod initium habuit ab Innocentio VIII. iuxta regulam secundam Cancellariæ Apostolicæ, vnde cum hodie Pontifex Ecclesias prouideat, & etiam Patronatus Hispanij Regis, Episcopos ab eo electos, & præsentatos confirmet, consecret, vel alijs consecrationem cõmittat, ideò etiam hodie iuramentum obedientiæ fidelitatis Pontifici fieri debet, vti, & olim fiebat.

Septimò obstabit dicere, quod hoc iuramentum successori in Pontificatu præstari non debet, siquidẽ semel præstitum dignitati Pontificiæ, quæ perpetua est, similiter etiam perpetuum erit, arg. textus in cap. quoniam, Abbas de officio delegati. Cui difficultati dicẽdum est, textum in dict. cap. quoniam adaptari non posse ad nostrum textum, siquidem forma iuramenti in præsenti proponitur, videlicet non tantum fieri deberi dignitati, sed etiã personæ expressio Pontificis nomine, cui iuratur, vti cõstat ex nostro textu ibi: *Domino meo Pontifice Celestino, &c.* & ita similiter est interpretandus textus in cap. si gratioſse de rescriptis, dicendas est etiam textus in cap, veritatis de dolo, & contumacia.

Octauo contra nostrum textum, & eius iuramenti formulam, ibi: *Vocatus ad synodum veniam, &c.* Obstabit textus in cap. cum parati 19. de appellationibus, vbi notant omnes Episcopũ in Regia legatione occupatum (& si ab Archiepiscopo posterius ex iuramento obediẽtiæ fuerit citatus) teneri obedire legationi Principis, & ita excussatum reputari. Cui dubio dicendum est, quod si mandatum Regis præcesserit mandatum cuiusque Prælati, citra Pontificem, obtemperandum est Regi, dummodo ab ipso teneat regalia, idest, bona feudalia à Principe seculari, & ita obtinet textus in cap. 2. de iudicijs in argumento. 10

Nonò contra nostrum text. in vers. fin. ibi: *Et hæc sancta Euangelia*. Obstabit textus in cap. fin. in principio de iuramento calumniæ, vbi cauetur, Episcopum non teneri tactis Euangelijs iurare, cap. si quis presbyter 2. quæst. 5. Pro cuius difficultatis solutione dicẽdũ est, causas graues ab illa regula exemptas esse, & illæ, in quibus id expresse exigitur vti in præsenti Panorm. in dict. cap. fin. de iuramento calumniæ, de homagio, & feudo, vide Scribentes in Clem. pastoralis, §. denique de re iudicata. 11

Ad textum in cap. debitores 6. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Vsuras si debitor promisserit ad illarum solutionem cogi non debet, nisi iurauerit & si soluerit repettere poterit.*

2 *Assignatur ratio.*

3 *Vsuræ à iure Ciuili permittuntur, intellige vt ibi.*

4 *Expenditur Deuteronomij, cap. 23. ibi:* Non fœnerabis fratri tuo, sed alieno.

5 *Interpretatur Deuteronomij authoritate, cap. 37. ibi:* Fœneraberis gentibus multis, & à nemine fœnus accipies, *Et Lucæ cap. 6. ibi:* Mutuum date nihil

hil inde sperantes, *Lucæ capit. 19. ibi:* Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, cum ego veniens cum vsuris vtique exegissem eam, &c.

6 *Interpretatur text. in cap. debitores de iure iurand. vers.* In quibus se obligauerint, *cap. quanto de vsuris.*

7 *Expenditur text. in cap. nauiganti de vsuris.*

8 *Illustratur text. in cap. debitores de iur. iur. in prima cum secunda eius parte, capit. super eo de vsuris.*

9 *Qui causam damni dat, damnum fecisse videtur, intellige vt ibi.*

10 *Iuramentum sequitur naturam actus, cui adhæret, intellige vt ibi.*

11 *Scienter debitum soluens donare præsumitur, ac ideò, qui soluit quod obturpem causam promisit, non repetit.*

12 *Qui sic soluet, vt statim repetere possit, soluisse non videtur.*

Expenditur tex. in l. qui sic 55. ff. de solutionibus.

13 *Vsuræ variis modis iure nostro prohibentur.*

CONCLVSIO.

1 *Prima conclusionis pars probat, debitorem vsuras promittentem ad illarum solutionem cogendum non esse.*

Secunda probat, quod si debitor soluere iurauerit compellendus est ad vsurarum solutionem. Tertia, quod si debitor vsuras soluerit, poterit repetere, consonat textus in cap. quia in omnibus 3. cap. 4. cap. tuas 13. & fere per totum de vsuris, capit. significante 7. de pignoribus, cap. ad nostram 7. cap. cum contingat, cap. licet mulieres, hoc titul. lib. 6. cap. quanuis pactum de pactis lib. 6. l. 13. tit. 13. part. 1. l. 1. tit. 2. libr. 8. ordinamenti, exornant Couerruuias in cap. quanuis pactum 1. part. §. 2. num. 4. & 3. part. cap. 17. num. 7. & lib. 4. variarum, cap. 1. num. 2. Syluester in summa verbo. *Vsura.* Anastasius Germonius lib. 3. de sacrorum immunitatibus, cap. 21. num. 178. Sanchez lib. 1. de matrimon. disputation. 32. a num. 1. Faquineus lib. 3. controuersiarum, cap. 13. Pichardus in §. actionum 28. de actionibus, quæst. 8. à num. 5. Cuiacius in l. constitutionē 20. C. de vsuris, Anton. Faber. de errori bus decade 9. errore 9. cum sequentibus, Don. lib. 13. cap. 10. 11. & 12. vbi Osual dus plures referens.

Ratio primæ partis est, quia etsi vsurarum promissio, & obligatio valeat ad subueniendum necessitati, ex dicto cap. 1. hoc tit. & ex nostro text. ibi: *Quibus se obligauerint,* tamen cùm primum creditor petit, vel exigit iam suā turpitudinem detegit, cui exactionem lex Pontificia, diuina, & humana resistit, Lucæ cap. 6. Exodi 22. constat ex toto tit. de vsuris, & ex l. improbum, C. ex quibus causis infamia irrogetur, ideoque debitor ad illarum solutionem compellendus non est. Ratio secundæ partis est, quia ea est vis, & excellentia iuramenti, vt actus sui natura infirmos, firmos, & efficaces reddat, quare etsi creditoris turpitudine vsurarum obligatio efficiatur inefficax, tamen debitoris promissio iure iurando fulcita, eam efficacem reddit, argument. text. in capit. ad nostram 7. cap. si verò 8. cap. cum contingat, cum alijs hoc tit. Tertiæ partis decidendi ratio est, quia vsurarius retinetur ex vi iustitiæ vsuras restituere, cū locupletetur, cùm alterius iactura contra regulam legis, nam hoc natura 14. ff. de conditione indebiti, nam rem alienam cum proximi in iuria retinere nequit, cap. quia in omnibus, cap. super eo, cap. cum tu cum alijs de vsuris, cap. quā quam eodem tit. lib. 6. 2

Primò aduersus primam nostri textus partem, illiusque decidendi rationem obstabit dicere, quod vsuræ iure ciuili permissæ sunt, l. 1. & sequentibus ff. de vsuris, l. eos, C. eodem, ac per consequens debitor ad illarum solutionem teneri debet. Cui difficultati omissa controuersia disputantium, quæ nam vsuræ iuri ciuili permissæ fuissent, an omnes, an hæ tantum, quæ exigebantur, 3

vel ratione moræ, vel interesse lucri, aut damni emergentes, & his similes, vere dicendum est, vsuras olim receptas fuisse tanquam licitas, iureque ciuili probatas, atque ideo, vt Ecclesiastici Prælati hunc errorē tot legibus antiquis firmatū penes delerent, vsuratū iniquitatem tot iuribus, & rationibus aut fioritate sua prohibuerunt, quibus in omni foro omnino stare debemus, omissis iuris ciuilis dispositionibus.

Secundò solutioni, obstat illud Deuteronomij cap. 23. ibi: *Non fœnerabis fratri tuo, sed alieno*, ex quo constat etiam iure diuino vsuras esse permissas. Cui difficultati satisfaciendum est ex eo, quia populo Hæbreo permissum erat vsuras exigere à Cananeis, qui alienigeni dicebantur, hocque illis propter maius malum vitandum permittebatur, cùm Cananei Hæbreos spoliassent, & iniustè etiam detinebant terrā populo Hæbreo à Deo promissam, qua de causa permissum fuit Hæbreis ab iniustis possessoribus vsurā exigere. Notat Felicianus de censibus lib. 1. cap. 15. num. 17. Ita similiter est interpretandus textus in cap. ab illo 14. quæst. 4. vbi ideò vsuræ de iure Pontificio permittuntur propter compensationem damni ab hoste iniustè illati: nam etsi vsura vltra sortem, mere lucrativa sit prohibita, tamen compensatoria, cum nec in iustitiam, neque iniquitatem contineat permissa est, vt sic recuperari possit id quod ablatum est, vti notat Turrecremata in dict. cap. ab illo.

Tertiò solutioni obstat alia Deutheronomij authoritas, cap. 37. ibi: *Fœnerabis gentibus multis, & à nemine fœnus accipies.* Cui difficultati dicendum est, verbum illud: *Fœnerari*, accipi posse dupliciter, vel in bonam, vel in malam partem, in malam vti improbum fœnus, l. improbum, C. de vsuris, in bonam, vti mutuum absque vsura, in qua quidem acceptione sumitur in dict. Deutheronomij authoritate, quod & suadetur aliis diuinis authoritatibus Lucæ cap. 6. ibi: *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Ecclesiastici cap. 29. ibi: *Fœnerari fratri tuo tempore necessitatis.* Neque etiam obstat illud noui Testamenti testimoniū, Lucæ cap. 19. ibi: *Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, cum ego veniens cum vsuris vtique exegissem illam*, ex quibus verbis probari videtur in nouo Testamento lege diuina vsuras permissas esse, quia dicendum est, quod illa diuina authoritas intelligi debet metaphoricè de vsura spirituali Sanctorum operum, nam quemadmodum mercatores propter pecuniam lucrum diligentissimè fœnerantur, ita & nos propter Regnū Cœlorum negotiari debemus solicite bonis operibus, Deo adiuuante, quod fœnus spirituale appellatur in dict. cap. 19 notat Felicianus dict. lib. 1. de censibus, cap. 15. num. 18. versic. *Nec obstat.*

Quartò obstant verba nostri textus ibi: *In quibus se obligauerant*, ex quibus constat vsurarum promissionem valere, & promittentem absque iuramenti vinculo ad earum solutionem adstrictū esse: nam aliàs non diceretur obligatus. Cuius difficultatis solutio ex supra traditis pendet: nam & si debitoris promissio intra suos terminos licita sit, tamen cùm primùm constiterit de creditoris petitione, & turpitudine inefficax efficitur promissio, nam ei lex Pontificia resistit, quare debitor ad earum solutionem cogi non debet, ex supra traditis. Nec obstat textus in cap. quanto de vsuris, vbi ex eo, quod ibi dicitur, quod Iudæi a Christianis immoderatas vsuras extorserint a contrario sensu colligunt, & notant omnes moderatas vsuras permissas videri, quia dicendum est, quod argumentum a contrario sensu non valet, quoties in iure contrarium decisū est, præterquam, quod ibi verba nō sunt dispositiua, sed narratiua tantum, videndus Anania in dict. cap. quanto de vsuris

Quintò obstat textus in cap. nauiganti de vsuris, vbi etiam si periculum adsit ex parte creditoris in re mutuata, nō est licitum aliquid vltra sortem recipere, cùm

cum tamen illud nauticum fœnus propter periculum, quod creditor in se suscipit permissum sit, iuxta textum in l. 1. l. in nautico, cum alijs, ff. de nautico fœnore. Cuius textus difficultati dicendū est, illius decisionem locū habere, quando is, qui mutuum præstat cōsuetus, est fœnerare, ob quod periculum simulat, vbi non est, sicque quanuis generaliter loquatur ad hanc tantum speciem restringi debet, Morla in emporeo quæst. 25. in tit. 8. de rebus creditis à nu. 21.

8 Sextò huic primæ textus parti obstat secunda pars, ex qua constat, quod si quis illicitas vsuras soluere promisit, & iramenti Religione promissionem confirmauerit, tenetur iuramentum adimplere, & vsuras soluere, quod iuramentum, tanquam turpe adimpleri nō poterat: ergo aut tenetur debitor ad solutionem, aut si non debet teneri, neque etiam debet iuramento adstringi, tanquam de re turpi facto. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, iuramētum in secunda nostri textus parte præstitum non fuisse contra bonos mores; nam licet mutuans sub vsuris mortaliter peccet, attamen qui pecuniam sub vsuris accipit, nil facit turpe, subuenien dæ propriæ necessitatis causa, atq; ideò peccato vsurarum non involuitur, & sic ad iramenti implementum teneri debet, quanuis postea posit vsuras, tanquam indebite solutas repetere. Nec solutioni obstat textus in cap. super eo de vsuris, ex quo colligunt aliqui interpretes, quod mutuum accipiens mutuā tis crimine involuitur, etiam si magnæ necessitatis causa vsuras accipiat: veluti pro redimenda vita captiui, nam dicendum est, omissa Abbatis, & Hostien sis interpretatione in eodē textu, quod ex illius textus verbis, & mente aperte constat loquutum fuisse Pontificem, nō de mutuum accipiente, sed de creditore sub vsuris mutuante, apertiusque id constat ex Anton. Augustino in prima collectione decretalium lib. 5. titul. 15. cap. 3. explicat recte Præceptor noster D. Balboa in commen. ad hunc textum num. 17.

9 Septimò prædictis obstare videtur illa vulgaris iuris regula, qua docemur quod is qui causam damni dat damnum dedisse videtur, l. qui occidit 30. §. in hac cum l. seq. l. 52. §. incliuo, ff. ad legem Aquiliam, cap. de cætero 17. de homicidio, & quanuis debitor non peccet vsuras promittendo, peccabit tamē eas soluendo cum creditori præster causā turpitudinis: ergo nec ex vi iuramenti debitor eas soluere tenebitur. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, regulam prædictam locum obtinere in ijs, quæ causam proximam damno præstant, non verò in his, quæ tantum præstant causam remotam, vti in nostro textu quæ propriè non causa, sed occasiodicitur, nam is qui subueniendæ necessitatis causa vsuras iuramento promittit, necessitati suæ consulere vult, non causam peccandi præstare, ideoque meritò Pontificia lex non curat de illa remota causa, propter necessitatem promittentis, qui quanuis propter vinculū iuramenti teneatur soluere, creditor tamen non poterit vsuras recipere ex iuribus, & rationibus adductis.

10 Octauò his omnibus, & secūdæ nostri textus parti obstabit dicere, quod iuramentum sequitur naturam actus. Cui adhæret, l. si quis pro eo, ff. de fideiussoribus, l. fin. cum vulgatis, C. de nō numerata pecunia, sed vsuræ iure naturali, diuino, & positiuo prohibitæ sunt, ex supra traditis in rat. one decidendi: ergo iuramentum de solūendis vsuris præstitum erit omnino inefficax. Cui difficultati vt satisfaciamus animaduertendum est, quod quanuis verissimum sit, iuramentum naturam actus sequi, cui adhæret, turpesque contractus non superare, tamen cùm iuramentum absq; peccato adimpleri potest, vti in nostro textu, illud adimplere necesse est, sed non ex eo confirmatur contractus, siquidem contractus, qui sine iuramento invalidus erat, etiam post iuramentū in-

ualidus remanet,& ideò post solutionē vsurarum,adhuc debitor repetere potest,cùm tantùm iurasset soluere, non tamen non repetere,& ita sequitur naturam contractus,notant omnes in præsenti,& in dict.l.si quis pro eo,ff. de fideiussoribus,l.1.& 2.C.de pignoratitia actione,& in cap.si verò, cap. verū hoc tit.& in cap.cum contingat cū alijs eodem,& in authentica Sacramenta puberum, C.si aduersus venditionem, explicat recte Præceptor noster D. Balboa in præsenti à numero. 126. vsque ad finem.

Nonò tertiæ nostri textus parti obstabit dicere,quod quando quis sciens in debitum soluit,donare præsumitur, l.campanus,ff.de operis libertorum, l. 1.ff.de conditione indebiti,l.indebitum cum alijs,C.eodem,l.si per errorem, ff. de reg.iuris,cum traditis à Menochio de arbitrarijs casu 88.vnde is qui soluit, quod ob turpem causam promisit, nō repetit,quia donasse præsumitur, cap. in pari de reg. iuris lib.6.l.4.ff.de conditione ob turpem causam: ergo similiter debitor,qui vsuras indebitas soluit, repetere non poterit,cùm donasse eas præsumatur.Cui difficultati dicendum est,ex illa vsurarum solutione donationem non præsumi:nam & si is,qui sciens soluit donasse præsumatur ex dictis iuribus,attamen regulā illa cessat quoties quis aliqua iuris necessitate coactus soluit,ideoque debitor,qui vsuras iuramento promissas soluit, non præsumitur eum donandi animo soluisse, siquidem non sponte,sed vinculo iuramenti compulsus soluit. Notat Menochius de præsumptionibus lib.3.cap.32. numer.9. 11

Decimò obstabit dicere,quod is qui sic soluit,vt statim repetere possit, soluisse non videtur,l.qui sic 55.ff.de solutionibus, præterea quia creditor licet petere possit vsuras,exceptione tamen doli submoueri poterit:nam dolo facit is,qui petit quod statim restituturus est l.dolo facit,ff.de reg.iuris,l. non videtur capere 52.ff.eodem,l.dolo 8.ff.de exceptione doli mali:ergo debitor, nec soluisse,nec iuramentum implesse in præsenti dicemus.Pro cuius dubij intelligentia sciendum est,textum in dict. l. qui sic 55.docere non esse propriam solutionem,cuius commodum creditori non accedit,quod textui nostro nō obest:quia dispar est ratio,nam debitor ex iure iurando non soluit vsuras creditori,vt illarum commodum recipiat, sed vt solutione illa periurium euitare possit,quare post solutionem,cessante iam periurij periculo,poterit debitor vsuras à debitore turpiter receptas repetere,ex supra traditis. 12

Vndecimò aduersus id, quod textus noster docet,nempe cogendum esse debitorem ad soluendum,vt periurium vitetur,quanuis postea ei repetitio competat,obstabit dicere,quod facilius succurri poterat debitori per relaxationē iuramenti,iuxta textum in cap.1,hoc tit.ergo superflua videtur nostri textus doctrina,& cuiusque resoluta. Sed hic tamen nodus facile ex eo dissoluitur,nā cum ius canonicum vsuras semper arcere intendat,ideò varijs remedijs iniquæ earum exactione consulere voluit, vno modo per relaxationem iuramenti ante solutionis diem,quæ relaxatio, vel a parte,vel ab Episcopo petenda est,dict. cap.1.hoc tit.at vero,die solutionis aduenientе,& non facta iuramenti relaxationem,forte propter debitoris negligentiam,non audietur debitor,nisi soluat,etsi post solutionem repetere possit vt in nostro textu, & sic varijs modis hoc intenditur,nec ideò hæc iura interse contrariantur.Diu.Thom. 2.2.quæst. 98.artic.4.videndus est etiam textus difficilis in leg.1.§.cum prædium 2. & 3. ff.de pignoribus,& l. creditor 42. eodem,cui obstat l.eleganter,§. si vendiderit,ff.eodem,de quorum concordia, videndus Genua in legum conciliatione fol.mihi 220.reliqui, quæ huic commentario pertinent, petenda erunt ex his,quæ infrius dicemus ad textum in

cap.

cap. ad noſtram 7. hoc tit. & ad titulum de vſuris.

Ad textum in cap. ad noſtram 7. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Creditor ex re ſibi pignorata fructus percipiens, eos in ſortem principalem imputare debet, deductis expenſis alias vſurarius erit.*

2 *Fructus pignoris lucro debitoris cedũt, ſiquidem res pignorata tantum datur, vt ius creditoris ſecurius ſit, cùm dominium pignoris tam vtile, quam directum penes debitorem remaneat.*

3 *Maritus abſque vllo vſurarum metu poteſt ex re pignorata pro non ſoluta dote fructus percipere, nec eos in ſortem principalem computare tenetur.*

Interpretatur text. in cap. ſalubriter de vſuris.

4 *Expenditur text. in l. ſi creditor 60. §. inter maritum, ff. mandati.*

5 *Interpretatur tex. in cap. ad noſtram 7. verſ.* Deinde de vſuris.

6 *Creditor ob mutuatam pecuniam vere, & iuſto titulo pignus poſsidet, intellig. ibi.*

7 *Expenditur text. in cap. 1. de feudis, capit. conqueſtus de vſuris, cap. 1. quibus modis feudum amittatur.*

8 *Illuſtratur tex. in l. Stichum 97. §. ſi creditor 8. ff. de ſolutionibus, cum l. Titia 48. ff. eodem, l. ſi pignore 22. cũ ſuis §§. ff. de pignorat. actione.*

9 *Creditor tantum tenetur fructus ex re pignorata perceptos in ſortem computare, non verò quos percipere potuit.*

Interpretatur text. in l. 3 C. de pignoratitia actione. l. 2. C. de partu pign.

10 *Expenditur tex. in cap. 1. verſ.* Niſi forte de vſuris.

11 *Illuſtratur tex. in l. cum debitor 8. ff. in quibus cauſis pignus, vel hypotheca tacite contrahat, l. is qui 11. §. 1. ff. de pignorib. l. ſi a lege, C. de vſuris.*

Antiquis pignus ea lege contrahitur, vt fructus in ſortem non computentur, ſed pro vſuris percipiuntur.

12 *Illuſtratur tex. in l. ſi ea pactione 14. C. de vſuris.*

13 *Expenditur remiſsiue text. in l. 1. §. 1. & 2 ff. de pignoribus, & l. eleganter, §. ſi venditerit, cum l. creditor, ff. de pignorat. action.*

CONCLVSIO.

1 *Creditor ex re ſibi pignorata fructus percipiens, eos in ſortem principalẽ imputare debet, deductis expenſis, aliàs vſurarius erit.* Conſonat textus in cap. 1. cap. 2. cap. conqueſtus 8. capit. ſalubriter 16. de vſuris, cap. ad noſtram de emptione, & venditione, capit. illos vos, cap. cum contra de pignorib. l. & 2. C. de pignoratitia actione, l. 1. C. de diſtractione pignorum, l. ex prædijs 11. C. de vſuris, l. 2. C. de partu pignoris, l. ſi dominium 9. C. de pignoribus, l. Titia 48. ff. de ſolutionibus, l. 2. tit. 13. part. 5. l. 1. tit. 2. lib. 8. ordinamenti, l. 4. tit. 6. lib. 8. Compillationis, exornãt Socinus regul. 3. per totam, Petrus Greg. lib. 22. ſynthacmatum, cap. 5. Couarr. lib. 3. variarum, cap. 1. à nu. 3. Gutierrez de iuramento confirmatorio 3. part. cap. 6. Faquineus lib. 1. controuerſiarum, capit. 6. Anton Fab. de erroribus decade 9. errore 5. 6. & 7. decade 81. errore 2. in fine, Cuiac. lib. ſingulari reſponſorum, Marcelli in l. Titia 48. de ſolutionibus, & lib. 1. reſponſorum Scebolæ in l. creditor 60. §. ſi inter maritum, ff. mandati, Donel. in l. 1. & 3. de pignoratitia actione, Oſuald. lib. 14. cap. 3. littera B.

2 Ratio eſt, quia fructus pignoris lucro debitoris cedunt, ſiquidem res pignorata tantum datur, vt ius creditoris ſecurius ſit, non verò vt aliud commodum ex illa creditor percipiat, quia dominium pignoris tam vtile,

vtile,quam directum ſemper penes debitorem remanet,l.pignus 9.C. de pignoratitia actione,dict. l. cum & ſortis, §.pignus, ff.eodem: vnde ſi creditor fructus perceptos in ſortem non computauerit,vſurarius erit,cùm lucrũ abſque vſurarum lebe,vltra ſortẽ principalem ratione mutui percipere non poſsit, & ſic in ſortem computari debent,cùm iam ex legitima fructuũ perceptione præſumatur pecunia à debitore ſoluta,cap.ſi fæneraueris 14.quæſtione 3.

3 Primò obſtat textus in cap.ſalubriter de vſuris,in cuius ſpecie cauetur,poſſe maritum abſque vllo vſurarum metu ex re pignorata pro non ſoluta dote fructus percipere,nec teneri eos in ſortem principalem computare.Cuius deciſionis difficultas tollitur ex eo, quia ibi ideò hoc admiſſum fuit ſpecialiter in marito,vt ſic recuperare poſsit damnum,quod patitur interim, dum ſibi dos non fuerit ſoluta, nam cùm ea ſit dotis natura,vt illius emolumentum lucro mariti cedat pro ſubleuandis oneribus matrimonij,quæ maxima ſunt,vti ex eodem textu in fine conſtat, meritò itaque ſi dos ſoluta non ſit, poterit maritus ex re pignorata fructus percipere.Nec obſtabit dicere, ſolutionem hanc textui adaptari non poſſe, cùm ex ipſiuſmet verbis,ibi *Pro numerata dote*, colligi videatur,dotem tam ſolutam,& numeratam fuiſſe,quia verba illa licet de præterito loqui videantur,intelligẽda ſunt de futuro,ac ſi diceret: *Pro numeranda dote*,notandum tamẽ eſt,quod ſi fructus,quos perceperit ex re pignorata,redditus dotis excedant,& vltra dãnum,quod patitur extẽdãtur,tũc quod exceſſerit in ſortem principalem computare tenebitur,nec id percipere liberè poterit vltra dotem promiſſam, etiã ſi maiores expenſas,quam dotis quantitas expoſtulet fecerit, cùm non poſsit facere niſi eas,quæ ſecundum principalem ſortem fieri debere appareat, notant omnes in dict.cap.ſalubriter, Couarruuias dict.lib.3.variarum,cap.1.numer.3.

Secundò huic ſolutioni,& ſententiæ obſtat textus in l.creditor 60. §.ſi in 4
ter maritum, ff. mandati, vbi ſi ſocer genero interim quo dos non fuerit ſoluta,integras dotis vſuras promiſſerit, & gener non integras in vxoris ſubſtentationem conſumpſerit, id quod ſuperſt,ſocer nõ repetit,nec gener in ſortem principalem computare tenetur. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ita, quia id admiſſum fuit ibi,expreſſas partium conuentione,nam etſi ſtricto iuris rigore,ſi pactio facta non fuiſſet, id quod ex vſuris ſuperſt gener in ſortem principalem computare deberet,vt vſurarum labe immunis remaneat, tamen cùm ex pacto illo onus matrimonij in ſe gener ſuſcepit,& quemadmodum ſi quid deficeret, ipſe ad ſupplementum teneretur,ita ſimiliter,quod ſuperſt illius lucro cedere debet,quod vſura nõ eſt,ſiquidem ſecundum naturam,eſt cõmoda cuiuſque rei,eum ſequi,quem ſequuntur incommoda, l. ſecundum naturam 10.ff.de regul.iuris.Nec ſolutioni obſtant vltima illius textus verba,ibi ſi ſocer mandauerit marito vxorem alere,& ei præſtiterit integras dotis vſuras,pater mandati actione repetere poterit omne id,quod maritus ex vſuris percepit,vltra vxoris ſubſtentationem, quia dicendum eſt,diſcrimen verſari inter primam,& ſecundam conuentionẽ, nam in prima ſocero repetitio non cõpetit:quia maritus onus alendæ vxoris in ſe ſuſcepit,in ſecunda vero repetit, quia maritus non ſuo,ſed patris nomine onera matrimonij ſubijcit,tanquam illius procurator, quare cùm tunc ad patris periculum onus alendi pertineat conſequens eſt,quod vſuras ſuperſtites poſsit repetere,notat Cuiac.libr.1. reſponſorum,Scebolæ in dict. l.creditor, §.ſi inter, Anton.Faber in rationali ad eundem §.

Tertiò obſtat noſter tex.in verſ. *Dein* 5
de,ex quo probatur, creditorẽ fructus

ex

re pignorata percipere posse. Cui difficultati dicendum est, nullum ibi vsuræ crimen committi, quia creditor semper fuit protestatus, se pecunia, quam mutuauerat contentum esse, & sic fructus non auferuntur debitori, sed differuntur tantum, dum iuramentū in specifica forma adimpleatur, hoc est donec pecunia numeretur, & sic vsura nō contrahitur, quia hæc non consistit in sola fructuum perceptione interim facta, sed in mera fructuum adquisitione ideoque recte Pontifex respondit, illā fructuum perceptionem compensationis vitium non habere, quia de quantitate ad speciem contra partium consensum, solutio non admittitur, iuxta textum in l. 2. §. 1. ff. de rebus creditis, quæ interpretatio deducitur ex integra Antonij Augustini in prima decretalium collectione ad nostrum textum.

6 Quartò obstabit dicere, quod creditor ob mutuatam pecuniam verè, & iusto titul. pignus possidet, l. per seruū 37. ff. de adquirendo rerum dominio, l. 1. §. per seruum, ff. de acquirenda possessione, l. si pign. 37. ff. de pignorat. actione, cum traditis ab Valentia illustrium tractatum, tractat. 2. cap. 11. sed fructus rei possessæ ad eum pertinere debent, qui iusto tit. rem possidet, l. bonæ fidei emptor 48. ff. de adquirendo rerum dominio: ergo fructus pignoris creditor absque vllo vsurarum metu percipere potest, cum iusto titulo rem possideat. Cui considerationi facilè satisfieri potest ex eo: quia tunc verum est, bonæ fidei possessorem fructus suos facere, quoties rē nomine proprio possidet: secus verò si alieno, quo casu ei adquiruntur, cuius nomine possidet: quia ipse nec adquirere sibi, nec vsucapere vnquam potest, l. pignori 13. ff. de vsucapionib. Anton. Fab. 3. tom. decade 61. 62. & 63. vnde cum fructus rei pignoratæ ad verum pignoris dominum pertinere debeāt, ideò licet creditor possideat, non tamen fructus adquirere valet. Quæ doctrina similiter procedit in præstatione iuris patronatus, iuxta textum in cap. cum Bertholdus de re iudicata, de cuius interpretatione, & conciliatione, cum cap. ex literis de iure patronatus, suo loco proprius agemus, licet huc etiam trahi possint.

Quintò obstat textus in c. 1. de feudis, cap. conquestus de vsuris, ex quibus 7
constat, quod si Ecclesia, vel dominus rem feudalem a feudatorio in pignus acceperit, fructus rei feudalis percipere possit, nec in sortem principalem debet eos computare. Pro cuius solutione, verisimè dicendum est, id ita admissum esse ex proprijs iuris principijs, quia cum rei locatæ dominium directum pænes Ecclesiam, seu dominum feudi remaneat, cùmque vtile, quod in locatorem transijt per pignoris constitutionē reuertatur ad illos, meritò fructus tanquam ex re propria percipi poterunt, absque vsurarum metu, cùm vtile quedominium consolidatum sit. Nec obstabit dicere, feudum in pignus dari non posse, iuxta textum in cap. 1. quibus modis feudum amittatur: quia textus ille procedit quando feudum extraneæ personæ pignoratur: secus vero si ipsi domino, vt in cap. 1. de feudis, notat Curtius Iunior in tractatu de feudis 4. part. tit. ex quibus causis feudum amittatur.

Sextò obstat textus in l. stichum 95 §. si creditor 8. ff. de solutionibus, vbi si 8
Titius Mevius debitoris hæreditatē possederit, & fructus perceperit, non liberantur fideiussores Mebij, cum ex illa fructuū solutione facta, quoad reū principalem, non videatur: cui dubitationi dicendum erit, ideò in dict. §. si creditor, non compensare debitorem indebitum principale, quidquid hæres ille ex hæreditate percepit, quia redditus hæreditatis sua propria authoritate percepit, cùm pro hærede se mala fide gessisset, hæreditasque postea euicta fuit, nec ex eo, quod compensatio non sit legitima sequitur, quod si creditor redditus restituere recusauerit, non sit verus vsurarius: nam si aliquid

vltra

vltra ſortem perceperit, vſurarius erit. Nec huic contraria eſt lex Titia 48. ff. de ſolutionibus. ibi: *Si mulier bona hæreditatis impignore, quoad dotis ſecuritatẽ conceſſæ ſint, quidquid ex hæreditate percepit compenſare tenetur*, quia text. ille loquitur de muliere, quæ propriò, & legitimo iure bona mariti loco pignoris bona fide poſsidebat, ex edicto Prætoris, quare meritò fructus in ſortem principalem dotis compenſare tenetur, vel in vſuris dotẽ retardatã, notat Cuiacius lib. ſingulari reſponſorum, Marcelli in dict. l. Titia, omitto hic interpretationem ad tex. in l. ſi pignore 22. & ad textum in §. ſi prædo, & in §. idem Papinianus, ff. de pignoratitia actione, de quibus latè diſputat Anton. Faber. in rationalibus ad eadem iura, & de erroribus decade 81. errore 1. & 2. Cuiac. libr. 2. quæſtion. Papiniani in l. ſi vrbanæ 55. ff. de condict. indeb.

Septimò aduerſus id, quod communiter notant omnes in præſenti, nempe creditorem tantùm teneri fructus ex re pignorata perceptos in ſortem computare, non verò, quos percipere potuit, iuſta textum in l. 2. C. de pignoratitia actione, quod etiam docet textum in capit. 1. & 2. cap. conqueſtus 8. de vſuris, cùm de illis tantum teneatur malæ fidei poſſeſſor, vt ſupra diximus in capit. 9 grauis de reſtitutione ſpoliatorum, obſtabit textus in l. 3. C. de pignoratitia actione, l. 2. C. de partu pignoratitia, ex quibus colligi videtur, quod non ſolùm fructus percepti, ſed etiam qui percipi potuerunt in ſortem principalem imputari debent, in qua iurium diſcordia, omiſſa Abbatis interpretatione in cap. 1. de vſuris à num. 5. veriorem eſſe exiſtimo, quam refert Donel. in dict. l. 3. C. de pignoratitia actione, dum aſſerit, quod cum quærimus, an fructus, qui percipi potuerunt cedant, l. vero creditoris? diſtinguendum eſt, an id fiat ad effectum pignoratitiæ actionis, vt debitor rem cum omni cauſa recuperet, an verò vt creditor ex illis non perceptis vſurarius ſit: nam in primo caſu non ſolum deperceptis, ſed depercipiendis etiam tenetur, vti in dict. l. 3. C. de pinoratitia actione, in ſecundo verò cùm quæritur, an creditor fructus, quos percipere potuit, & in ſortem teneatur computare, ne vſurarius dicatur, tunc veriſsimè eſt dicẽdum vſurarium non eſſe, cùm vſura ſolum propter lucrum vltra ſortem adquiſitum committatur, non verò adquirendum, & ita eſt interpretandus text. noſter.

Octauò obſtat textus in cap. 1. verſicul. *Niſi forte*. de vſuris, vbi conſtat, quod ſi prædium ad Eccleſiam pertinens eidem Eccleſiæ ſit in pignus datum, fructus ex eo perceptos ad Eccleſiam pertinent, nec in ſortem debent computari. Cuius textus difficultas ex eo diſſoluitur, quia deciſio illius ſpeciali de cauſa procedit: videlicet cùm Eccleſiæ bona, quæ beneficio Eccleſiaſtico deputata erant a laico in iuſte detinebantur, iſque cauſa pignoris ipſi Eccleſiæ, ſeu Clerico, ad quem beneficiũ pertinebat tradit, quo in caſu fructus, ſibi adquirit, non ratione lucri, ſed proprio iure, vt rem, quam in iuſtè amiſſerat recuperare poſsit, notat Abbas in capit. 1. de vſuris ad finem. 10

Nono obſtat text. in l. cũ debitor 8. ff. in quibus cauſis pignus, vel hypotheca tacite contrahatur, l. is qui 11. §. 1. de pignoribus, l. ſi ea lege, C. de vſuris, in quibus conſtat, quod ſi quis domum acceperit cauſa pignoris, fructus quos percepit ex habitatione, vel locatione in ſortem non debet computare. Cui difficultati dicendum eſt, iura illa procedere in pignore anthicraſis, quod pignus ita expreſsè, vel tacitè contrahi poteſt, notat Cuiacius libr. 8. obſeruationum, cap. 17. 11

Nec ſolutioni obſtat textus in l. ſi ea pactione 14. Cod. de vſuris vbi meius, qui ædes in pignus accepit ea lege, vt eas habitaret vſurarum vice, ſi eas locauerit, & ex mercede locationis pluſquam vſurarũ legitimus modus ex 12

ceſſe-

cesserit in sortem imputare tenetur, si verò eas habitaverit, etiamsi ea habitatio plusquam legitima vsura stimetur, non imputabit in sortem, & conuentio valebit, quia dicendum est, textum illū loqui in pignore Antichresis ex conuentione expressa, secus verò esset in tacita, in qua tantum legitimus modus vsurarum antichrasis seruatur: velutisextans, notat Cuiac. in princip. C. de pignoratitia actione, de quo antichresis pignore, latè tractat Anton. Faber. de erroribus, decade 9. errore 5. cum tribus sequentibus, Gaillus lib. 2. pract: observat. 3, per totam, Alciatus lib. 2. disputationum capit. 3. Rodriguez de annuis redditibus, lib. 2. quæst. 10. num. 1.

13 De interpretatione textus in l. 1. §. 2. ff. de pignoribus videndus est Cuiacius lib. 11. responsorum Papiniani in dictis §§. Et de interpretatione textus in l. eleganter, §. si vendiderit, ff. de pignoratitia actione, & conciliatione, cum lege creditor, ff. eodem, videndus erit Genua legum Conciliatorum fol. mihi 120.

Ad textum in capit. si verò 8. cap. verum 15. hoc nostro titul.

DE materia horum iurium latè à nobis est actum in c. 1. & 2. de is quæ vi.

Ad textum in cap. quanto 18. hoc nostro tit.

SVMMARIVM.

1 *Princeps poterit ex suprema potestate, iusta subsistente causa, absque populi cõsensu monetam semel cussam mutare.*

2 *Princeps totius mundi Dominus appellatur.*

Extrinseca in moneta, fuit mutata stimatio à Philippo Quarto inuictissimo Hispaniarum Rege anno 1628. & anno 1636. & 1641.

3 *Moneta à iure gentium humanæ necessitate cogente inuenta fuit.*

Id quod omnes tangit debet ab omnibus approbari.

Monetæ vsus licet à iure gentium sit inuentus, tamen eius valor, & quantitas à Principe est constitutus.

Populus in Principem omne imperium, & potestatem transtulit.

4 *Expenditur tex. in cap. quanto 18. de iur. iuran. ibique Regni Aragoniæ historia summarie refertur, & in n. 5.*

5 *Refertur Salomonis authoritas, cap. 20. ibi pondus, & pondus, mensura, & mensura vtrunque abominabile est apud Deum.*

6 *Monetæ valor, si fuerit mutatus an attendatur in redemptione census tempus contractus, an verò remissionis remissibe discutitur.*

CONCLVSIO.

1 *POterit Princeps ex suprema potestate, iusta subsistente causa, absque populi consensu monetam semel cussam mutare.* Consonat textus in cap. cũ canonis in fine, cap. cum olim in fin. de censibus, clem. 2. de decimis, l. cũ quid in fin. ff. si certum petatur, l. eleganter, §. qui reprobos de pignoratitia actione, l. creditor 102. ff. de solutionibus, vers. *Iussu præsidis sublata est*, l. 1, & 2. C. de veterum numismatum potestate, libr. 11. l. 1. C. de ponderatoribus auri illati, & ad tit. C. de auri publici persequutoribus, l. 1. & per totum tit. 21. lib. 5. Recopil. exornant Couar. de veterum numismatum collatione, c. 7. n. 5. Petr. Greg. lib. 36. sinthagmat. c. 2. n. 26. Robert. libr. 1. rerum iudicatarum, c. 16. latè Felician. tom. 2. de censib. lib. 4. c. vnico. Cuiaci Ioannes de Platea, & Lucas de Penna in d. l. 1. C. de veter. numismat. potestate Ant. Faber. in iurisprudentia tit. 2. princip. 4. illatione 3. & in lib. de num. debitorum solutione, Menoch. de arbitrarijs casu 116. num. 47. pluresque alij, quos refert Osuald. ad Don. lib. 16. comment. capit. 9. littera C. & M. Corrasius libr. 3. mis-

3.miscellanearum,cap.13.num.2.D.D. Ioannes Baptista de Larrea nobarumde cisionum Granatensium tom. 1. dispution.12.per totam.

2 Ratio est,quia Princeps Dominus totius mundi appellatur,l.de precatio, ff.ad legem Rodiam de iactu,& quemadmodum,iusta subsistente causa, Princeps poterit subditos quantunuis inuitos, & reluctantes à rerum suarum dominio priuare, iux ta textum in leg. si venditor, §.si constat,ff.communia prædiorum,l.vnica,§.sed& quia, C. de Latina, sic similiter tollenda, sic fimiliter iusta,& rationabili causapoterit Princeps,etiam quantunuis populo contradicente nouam monetam cudere,vel iam cussam,augendo, vel minuendo,mutare,iuxta textum in cap.1. quæ sint regalia in vsibus feudorum, l. 1.tit.21.lib.5.Recopillationis, vidimusque à Catholico nostro Philippo IV. mutationem diminutionis monete pro dimia parte factã anno Domini 1628. & anno 1636.augmentum fieri in quadam moneta in triplici quantitate,& in anno 1640.in duplici extrinseca stimatione cussam,videbuntque verturi plura de hac re,quæ iam parata præsumuntur.

3 Primò obstabit dicere, Principem absque consensu populi,non posse monetam mutare ex eo,quia à iuregentiõ humana necessitate cogente moneta inuenta fuit,l.1.ff.de contrahenda emptione.Augeturque difficultas:quia monetæ vsus omnibus communis est, ac per consequens cùm ex mutatione non solum Principi, sed etiam populo commodum,vel incommodum pertineat,dicẽdũ videtur populi cõsensum immutatione,vel in augmẽto desiderari debere, ex illa vulgari regula,qua docemur id, quod omnes tangit,ab omnibus à probari debere,cap.quod omnes de reg.iuris lib.6.cap.cum omnes de constitutionibus,cap.ad hæc 7.in fin.de officio Archidiaconi:ergo non rectè affirmamus ex nostro textu Petrum Regem monetam semel cussam mutare posse. Quibus difficultatibus satisfaciendum est ex eo,quia quanuis monetæ vsus à iuregẽtium inuentus fuit, modus tamen circa illius valorem,& quantitatem à Principe cõstitui,& determinari debet, a quo naturalia iura interpretationem accipere valent,arg.text.in l.ius ciuile 6. ff. de iust.& iure,ideòque Princeps recte absque iuregentium læsione monetam mutare,vel minuendo,vel augendo illius valorem poterit,nec ex eo,quod ad populum ex hoc commodum,vel incõmodum sequatur, indiget Princeps illius consensu,quoniam ex quo populus potestatem suam, omneque imperium in Principem transtulit,l.1. ff.de constitutionibus Principum,§.sed quod Principi,instit.de iure naturali, omnem potestatem à se abdicauit,quam in Principem transtulit,& sic Princeps sicuti, & cæterà,quæ ad gubernationem populi expectant poterit monetam, etiam sine consensu populi mutare, Couarr. omninò videndus,vbi supra cap.7. numer.6.

4 Secundò solutioni obstat textus noster,ibi:*Tum animum induxerunt, vt iurares,&c.* Ex quibus verbis constat responsum fuisse Innocen.III. Regem illum,de quo ibi ex illa iuramenti promissione non fuisse ad strictum monetam vsque ad illud tempus obseruare: quia deceptum fuit à consiliarijs, cum populi consensus deesset,ad quem illa monetæ conseruatio pertineret,& ideò iuramentum illud tanquam de re aliena inutile fuit,iuxta textum in cap. veniens 19.hoc tit. quare consiliarijs in præsenti potiùs deceptores,quam consiliario appellantur.Cui dubitaioni, omissa solutione, quam refert Couarr. vbi supra à num.5. dicendum est, nostri textus decisionem loqui,intelligendũque esse in particulari specie,nempe in Regno,& Rege Aragonicæ Petro II.in quo Regno Princeps non retinet eandem potestatem,& iurisdictionem,quã cæteri Reges obtinent,nam illius potes-

tas

tas regulariter reſtringitur, iuxta foros priuilegia, libertates, & exemptiones illius Regni, vti cõſtat ex formula eius coronationis, ad quem populus non in tegram iuriſdictione tranſmutauit, ſed apud ſe plurima reſeruauit priuilegia, inter quæ, & illud eſt, ne poſsit mutare monetam in conſulto populo, meritò hoc exemplum ad cæteros Principes trahi non debet, de hac tamen Principis Aragoniæ c[illegible]onatione, & illius formula videndi ſunt Hotomanus in Frãco Galliæ fol. 761. Molineus in reportorio foro, & obſeruatione Regni Aragoniæ verb. *Iuriſdictio*, & verb. *Rex Aragonum*, Huſenita in dict. cap. 1. quæ ſint regalia in vſibus feudorum a num. 118. & nouiſsime refert eruditiſsimus D.D. Ioannes Bauptiſta de Larea dict. diſputation. 12. num. 44. & 65.

Tertio huic ſolutioni, & vere noſtri textus interpretationi valde obſtat 4 ſequens noua conſideratio, nam ſi Rex illa priuilegij cauſa, non potuit abſque populi conſenſu monetam mutare, quare Alexander III. in præſenti aſſeruit Regem illum adſtrictum fuiſſe illo iuramenti vinculo ad monetæ obſeruationem, cùm iuramentum illud tanquam de facto alieno adimpleri nõ poſſet, iuxta textum in dict. cap. veniens hoc titul. Cui conſiderationi dicendum eſt, ideò in præſenti Pontificem declaraſſe Petrum Regem iuramento illo adſtrictũ fuiſſe ad monetæ conſeruationem, quia illo tempore moneta illa, iam erat redacta ad legitimum extrinſecum valorem, quem primo tempore patris ſui Ildephonſi primi obtinuit, & tunc iam conſtabat de conſenſu populi, quod plures prælati, ita ſcripſerunt Alexandro III. ideoque non fuit neceſſarius nouus populi conſenſus, vti conſtat ex epiſtolis Epiſcoporum, & ex integra noſtri textus.

Quartò obſtat illa Salomonis au- 5 thoritas cap. 20. Proberuiorum, ibi: *Pondus, & pondus, menſum, & menſura, vtrũque abominabile eſt apud Deum.* Ex quibus verbis cõmuniter notari ſolet, quod pecuaia, quæ pondere, & menſura conſtat, vna eademque eſſe debet, nullatenuſque mutari poſſe: ergo apud omnes gentes immutabilis debet eſſe pecunia. Cui difficultati dicendum eſt, quod ex illis verbis in litterali ſenſu non probatur, monetam ſemper eandemque eſſe debere, licet in ſenſu morali (cui in ſacra pagina nullam probationem inducit) vulgariter ab interpretibus id aſſerere verba illa proponatur, nam in ſenſu litterali tantummodo illa Salomonis verba probant, prauos, & deteſtabiles apud Deum eſſe viros, qui diuerſas menſuras habent, vnam qua ſibi metiantur, alteram quam proximo ſuo ad menſurandum præbent, & magna quibus ſibi emunt, & parua, quibus alijs vendunt.

De illa lata, & difficili quæſtione, 6 an quando moneta mutata eſt, attendẽdus ſit eius valor in redemptione cenſus, quo ad tempus contractus, an verò quo ad ſolutionis tempus, tractant omnes in l. eleganter, §. qui re probes, ff. de pignoratitia actione, & in dict. cap. cum canonis, & cap. cum olim de cenſibus, & in Clem. 2. de decimis, & in dict. l. creditor 102. ff. ſolutionibus, præcipuè Felicianus, vbi ſupra, Zeuallos dec. 56. num. 47. Couarr. d. c. 7. §. vnico, concl. 7. cũ traditis ab Oſuald. vbi ſupra littera M. Faquineus lib. 2. controuerſ. cap. 9. Pancirola lib. 1. variar. lectionem, cap. 73.

Ad textum in cap. quinta vallis 23. cap. peruenit ad nos 2. cap. ſi vero 8. cap. ex reſcripto 9. c. cum quidam 12 §. illi vero, c. quemadmodum 25. §. illud autem, c. intellecto 33. hoc noſt. tit.

SVMMARIVM.

1 *Non eſt obligatorium contra Salomonis præſtitum iuramentum.*

2 *Iuramentum vt valeas tres comites retinere debet, veritatem, scilicet indecio & iustitiam.*

3 Expenditur text. in cap. quemadmodũ, §. illud, vers. Tutius ergo, *de iure iurando.*

4 *Illustratur text. in l. si vnus, §. pacta, versicul.* Et in summa, *ff. de pactis, cũ l. iurisgentiũ 7. §. & generaliter, ff. eodem.*

5 *Interpretatur tex. in cap. significante de pign.*

Iuramentum in pacto legis commissoriæ præstitum obseruari non debet intellige vt ibi.

6 *Liber homo in pignus dari non potest. Iuramentum à Monachis præstitum se inobstagio stituros obseruari debet, intelligi vt ibi.*

Expenditur tex. in cap. ex rescripto 9. de iure iurando, cum l. Diuus, ff. de iure fisci.

7 *Conditio iuris iurandi, tanquam turpis à Prætore in vltimis voluntatibus remittitur.*

Interpretatur text. in l. quæ subconditione, ff. de conditionibus institutionum, cum l. si quis cum debitore 39. ff. de iure iuran.

8 *Illustratur text. in l. municipibus 97. ff. de cond. & demonst.*

9 *Pactum à marito factum vt conueniatur vltra id, quod facere possit tanquã turpe, & illicitum à iure improbatur.*

Expenditur tex. in l. alia causa 14. §. eleganter, ff. soluto matrimon. cum l. si conuenerit 26. ff. de re iudicata, l. 2. §. cum autem, C. de rei vxor actione, l. si patronus 20. ff. ad l. falcid.

Turpis stipulatio à iure improbatur.

Expenditur text. in l. si obturpem causam penultima, ff. de conditionibus obturpẽ causam.

10 *Interpretatur tex. in cap. 2. de iure iurand. cum cap. si verò eod.*

11 *Illustratur tex. in cap. cum quidam, vers.* Si verò, *de iur. iuran.*

12 *Expenditur tex. in cap. quamuis pactum de pactis in 6. cum l. fin. ff. de bonis damnatorum.*

12 *Interpretatur text. in cap. debitores de iure iur.*

14 *Reipublicæ interest dotes mulieribus conseruari, & plura iura ibi remissiue interpretantur.*

15 *Expenditur tex. in capit. mouet te 4. 22. quæst. 1.*

19 *Interpretatur text. in l. veluti 27. ff. de verbor. oblig.*

17 *Illustratur text. in l. Diuus Pius, ff. de iure iurand. vers.* Iure iurando, quod propria superstitione iuratum est standum rescripsit.

18 *Expẽditur text. in cap. innocens 22. quæst. 4. cum cap. rursus, qui Clerici, vel habentes.*

19 *Expenditur tex. in dicti cap. innocẽs 22. quæst. 4. vers.* Animaduertat, *ibi que refertur Iosue exemplum circa præceptum vt Gabaonitas occideret.*

20 *Illustratur tex. in cap. iurauit Dauid 22. quæst. 4.*

Exponitur Leuitici authoritas, capitul. 5.

21 *Stipulatio penalis turpis, & indecens dicitur.*

Interpretatur text. in l. Titia 134. ff. de verb. oblig.

Parentibus permissum filios ex hæredare, intellige vt ibi.

CONCLVSIO.

Non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum. Cõsonat textus in cap. & si Christus, cap. cum contingat hoc nostro tit. cap. licet mulieres, eodem lib. 6. cap. authoritatem 15. quæst. 6. capit. mobet te 22. quæstion. 1. cap. animaduertendum, cap. in malis promissis, capit. ecce dico 22. vsque ad 24. quæstion. 3. capit. si diligenti in fine de foro competenti, cap. quamuis pactum de pactis libro 6. cap. non est obligatorium de regulis iuris, eodẽ libro, l. si quis inquilinos 115. §. fin. ff. de legatis 1. l. iurisgentium 7. §. &

§.& generaliter,l.si vnus,§. in summa, §.illud,& §.pacta,ff.de pactis,l.non dubium,C.de legibus,authent. Sacramenta puberum in fine,C. si aduersus vendi tionem,l.1.vers.*Otrosi*,titul.11.part. 3.Exornant Couarruuias in cap. quanuis pactum,2.part.§.6.Gutierrez de iuramentor.1.part.cap.2.& 3.Anastasius Germonius de sacrorum immunitatibus lib.3.cap.21.num.126.Diuu. Thomas 2.2.quæst.89.articul.3. Duarenus in l.alia causa,§.eleganter,ff.soluto matrimon.Cuiac.lib.2.obseruation. capit. 24.Anton.Fabro in rationali ad textum in dict.l.iurisgentium 7.§.eleganter cũ similibus:idem de erroribus 1.part. decade 21.errore 8.& 2.part. decade 41. errore 4.in l.5.§.3. ff.de iure iurando, Donel.lib.6.commentariorum,cap.16. & lib.15.cap.48.Sanchez de matrimonio lib.10.disputation.3.lib.3.cap. 9.n. 3.eruditissimus,& nobilissimus D. D. Ioannes Baptista & Larrea,nobarũ decisionum Granatensium 1. tom. disputat.47.num.39.

Ratio est,quia vt iuramentum valeat tres comites retinere debet,veritatem,scilicet,iudicium,& iustitiam,quorum aliquo deficiente non iuramentũ, sed periurium erit, cap. & si Christus hoc tit.veritas desideratur ad hoc, vt id quod asseritur verum sit,iudiciũ vt fiat de re graui,& magna inspectione,iustitia vt sit licitum,meritò si res de qua iuratur est turpis,aut indecens,cùm tunc in iuramento iustitia deficiat, non iuramentum,sed periuriũ erit,ideòque obseruari non debet,vt in iuribus supra adductis.

Primò obstat textus in cap. quẽadmodum,§.illud,vers. *Tutius ergo*, hoc nostro titulo,nam cùm ex primatextus parte constet,iuramentũ à marito præstitum non accusandi vxorem de adulterio,illicitum esse,postea in dict. vers. *Huius ergo*,affirmatur,quod si maritus iurauerit vxorem de adulterio non accusare,Tutius erit iuramentum adimplere,& ab accusatione desistere, & tamen iuramentum illud vergit in dispendium salutis æternæ,siquidem maritus patronus turpitudinis efficitur, præstans adulterandi materiam, quod est contra decisionem textus in cap.vt fama de sententia excommunicationis,l. si ita vulneratus,ff.ad legẽ Aquiliã. Cui difficultati,vt satisfaciamus, animadvertendum est,multum referre an maritus iuret,se mulierem de crimine futuro non accusaturum,an verò iuret, se de adulterio commisso non accusare,nam in primo casu ex defectu iustitiæ illicitum est iuramentum,& ita proceditprima illius textus pars,in secundo verò casu iuramentum licitum est, rectèque potest a marito obseruari absque dispẽdio salutis æternæ.cum possit maritus priuatam in iuriam sibi illatam remittere,argument.text.in l.si quis in conscribendo,C.de pactis,Morla in emporeo titul.de legibus, 1.part.quæst.11.num. 11.Sanchez de matrimon.lib.10. disputat.13.Præterea,quia adulterij accusatio duplicem producit effectum, alterum quoad vindictam criminis,cũ Reipublicæ intersit,ne delicta maneant impunita,alterum quo ad separationem thori,quo ad mariti commodum: primus effectus,nec iuramento adhibito remitti potest,dict.cap.vt famæ,arg. text. in cap.si diligenti de foro competenti, secundus verò cum in mariti fauorem inductus fuerit,recte ab illo potuit iuramento remitti,cap.ad Apostolica de regularibus,dict.l.si quis in conscribendo C.de pactis,argument.text.in l.1.§. cũ autem 7.C.de rei vxoriæ actione.

Secundò solutioni obstat textus in l.si vnus,§.pacta 4.vers.*Et in summa*, ff. de pactis:ubi:*Et in summa si pactum conuentum à re priuata remotum sit,nõ est seruandum,&c.*quod idem est ac si Consultus diceret,pactum contra priuatam vtilitatem interpositum, non posse obseruari. Augetur difficultas ex eo, quia tantum contra publicam vtilitatem est prohibitum dict.l.iurisgentiũ 7.§.& generaliter de pactis, vbi le-

gen-

gendum est: *Nec legari, nec ius iurandum ad hoc est actum, nequis agat seruandum, &c.* vti legit Cuiacius libr. 1. obseruationum, cap. 24. non vti legit Anton. Faber in rationali ad eundem textum, hoc est: *Nec legari.* Qua Cuiacij lectione admissa, nil obstat text. in dicto §. pacta versicul. *Et in summa*, quia similiter pro illo verbo: *A re priuata*, legendum est: *A Republica*, ac si Consultus diceret, pactum iuratum remotum à Republica, hoc est contra publicam vtilitatem, non posse obseruari, notat Anton. Fabro in rationali ad eundem textum, versic. *Et in summa*, Cuiac. dict. lib. 1. capit. 24.

5 Tertiò obstat textus difficilis in capit. significante de pignoribus, vbi iuramentum præstitum contra bonos mores ciuiles de seruando pacto legis commissoriæ, in causa pignoratitia obseruari debet, & tamen pactum illud, tanquã turpe, & illicitum est à iure improbatum in l. fin. C. de pactis pignorum. Cui difficultati, omissa interpretatione, quam refert Bartolus in leg. si quis pro eo, ff. de fideiussoribus, dicendũ est, quod iuramentum in pacto legis commissoriæ obseruari non potest absque interitu salutis æternæ, nam vltra eo, quod contra publicam vtilitatem sit interpositum, propter illam maximam vsuram cùm pignus debito semper sit pretiosius, etiam impossibilitatem in se continet, cùm impossibile sit eiusdem rei pignus, & venditionem contrahi, neque obstat textus in dict. capit. significante, quia ibi alia mens est, & prorsus contraria, quam communiter omnes existimant, quia Innocentius non solùm affirmat, pactum non esse seruandum, verum nec etiam eius iuramentum valere, vti constat ex illius textus verbis, vbi: *Pacto tali, vel iuramento nequaquam obstante censura Ecclesiastica cogentis, &c.* Neque huic interpretationi obstant verba eiusdem textus vbi: *Quia prædictus Titius quanti in eo iuramenti debitum adimpleri:* [illegible] em non tantum ea ratione nititur, sed præcipuè ea anteriori fundatur Pontifex: videlicet, quia pactum illud in pignoribus esset improbatum, quanuis etiam faueat diligentia à debitore præstita ob periurium euitandum, vt eruditè animaduertit Antonio Fabro de erroribus 1. part. tom. 2. decade 21. errore 8. & 9. videndus est etiam Duarenus ad titulum, ff. de lege cõmissoria, Doctor Larrea, vbi supra tomo 2. decisione 83.

Quartò obstabit dicere, turpe, & 6
prohibitum esse, vt liber homo in pignus detur, cap. 2. de pignoribus, l. ob æs, C. de actionibus, l. vnica. ff. quæ res pignori, cũ similibus, & præcipuè religiosus, cum contra bonos mores sit, vt a religione, & a diuinis Monachi se obstineant, ideòque iuramentum de tali abstinentia præstitum turpe appellatur in cap. sicut 13. hoc tit. cap. fin. 88. distinctione, sed iuramentũ à Monachis præstitum, se in obstagio extituros, & obsides esse, obseruari debet ex textu in cap. ex rescriptò 9. hoc tit. ergo iuramentũ etiam turpe ad impleri debet. Cui difficultati dicendum est, quodquanuis liber homo pro pignore præstari nequeat, poterit tamen, vti ob æs, dari, non quidem vt in seruitute existat, sed solum, vt pro pace, bonoque publico ad tempus aliquod retineatur, vti in specie textus in dict. cap. ex rescripto, vbi Monachi non in pignus, sed vt obsides dati fuerũt propter vtilitatem, & necessitatem suæ Ecclesiæ, nam quanuis iuramentum de discedendo a Monasterio sit turpe, & contra substantiam religionis, id tamen locum habeat, si fiat quo ad perpetuitatẽ, secus si fiat ad tempus, nam tunc poterit Abbas propter vtilitatem, & necessitatem Monasterij aliquibus religiosis id tollerari, notat Petrus Pechius in dict. cap. non est 48. de regulis iuris libr. 6. num. fin. Nec solutioni obstat textus in l. Diuus, ff. de iure Fisci, vbi obsides, tã quam serui reputantur, eorumque bona Fisco applicantur: quia textus in dicto cap. 9. non loquitur in obsidibus pro

prie,

prie, sed improprie; nam obsidum bona publicantur, & Fisco adiudicantur, & in his terminis loquitur textus in dict. l. Diuus, at verò in dict. c. 9. non est proprie obstagium, cùm non in bello, seu ex causa publica, sed ex delicto priuato iurauerant tantùm à loco non recedere, sed non iurauerant in obstagio esse, Doctor Larrea 2. tomo disputation. 9. per totam.

7 Quintò obstabit dicere, quod conditio iuris iurandi in vltimis voluntatibus, tanquam turpis à prætore remittitur, l. quæ subconditione, ff. de conditionibus institut. & tamen si hoc iuramentum inter debitorem, & creditorẽ fuerit propositum, adimpleri debet, iuxta textum in l. si quis cum debitore 39. ff. de iure iurando: ergo iuramentũ turpe adimpleri debet. In qua difficultate, omissa Bartoli interpretatione in dicta l. 39. Iulij Pacij Centuria 3. quæst. 86. Cuiacij lib. 5. obseruation. cap. 1. veriorem existimo, quam refert Anton. Faber in rationali ad textum in dict. l. 39. dum asserit, quod ideò ibi iuramentum illud non improbatur, quia non est contra bonos mores, nec causam turpitudinis præstat, cum respiciat tẽpus præteritum, non futurum, legendum namque ibi est, vt in pandectis Florentinis legitur, veluti: *Iurasset se in Capitoliũ nõ ascendisse*, nõ verò vt in vetustis legitur *In Capitolium non ascendere*. Osuald. ad Donel. lib. 8. comment. cap. 32. littera M. & O.

8 Sextò solutioni obstat text. in l. municipibus 97. ff. de conditionibus instit. vbi hoc iuramentum non remittitur à Prætore, tanquam turpe, sed à municipibus adimpleri posse Consultus dicet, in cuius textus difficultate, omissa interpretatione, quam refert Duarenus, ad titulum de conditionibus, & demonstrationibus, cap. 9. apud medium, Don. lib. 8. comment. cap. 32. Cuiac. lib. 5. obseruat. cap. 1. verisimè dicendum est, quod ibi non probatur, municipes ex necessitate iurare debere, sed tantum dubitatur, an si legatum esset relictum subconditione: *Si municipes iurassent Titio decẽ dare*, esset conditio impossibilis, nec ne, cùm non possent municipes omnes ad iurandum conuenire, quare Paulus respondet, conditionem illam impossibilem non esse: nam quamuis municipes compelli non poterant iurare, cùm iuramentum illud a Prætore, tanquam contra bonos mores esset reprobatum, tamen non impossibile, sed possibile esse poterat, cum per eos, qui ciuitatem regunt iurare poterat: nam quamuis iuramentum illud à Prætore, tanquam turpe remittatur, factum tamen, & a Prætore impositiua, non remittitur, l. quæ subconditione, §. 1. ff. de conditionibus instit. notat Osuald. ad Don. lib. 8. comment. cap. 32. littera M. Pacius centuria 6. quæst. 56.

9 Septimò obstabit dicere, quod pactum, seu iuramentum præstitum, vt maritus conueniatur vltra id, quod facere potest, tanquam turpe, & illicitum à iure improbatur, cum absque turpitudine adimpleri non possit, cum per eum ius reuerentiale marito debitum tollatur, iuxta textum in l. alia causa 14. §. eleganter, ff. soluto matrim. sed hoc pactũ obseruari, & iudicẽ necessario illã contrahẽtiũ pactionẽ sequi debere docet Cõsultus in l. si cõuenerit 26. ff. de re iudicata, ergo, & iuramentum, quæ illatio deducitur ex antecedentibus iuribus, notat glos. verb. *Proferre*. Cui dubio dicendum est, quod quamuis pactum illud inter maritum, & vxorem sit prohibitum, in dict. §. eleganter, ex rationibus, supra adductis, & præcipuè propter reuerentiam viro debitam, id verò cessat in dict. l. si conuenerit 26. cùm priuilegium illud, non ratione personæ, sed ratione contractus societatis fuisset introductum, vbi turpitudo cessat, quæ renuntiari a socio potuit, quæ est vera Bartholi sententia in dict. §. eleganter, & si aliter existimet Duarenus ad titulum, ff. soluto matrimonio, in dict. §. eleganter glos. in l. si conuenerit 26. verb. *Profer-*

re,de re iudicata, Alexandr. conſ.313. columna 5.Neque etiam obſtat textus in l.2.§.cum autem 7.C.de rei vxoriæ actione,vbi etiam pactum illud inter maritum,& vxorem valet,quia textus ille,& ſimiles locum habent poſt ſolutum matrimonium,quo in caſu turpitudinis cauſa,& reuerentia ipſa ceſſat,iuxta textum in l.ſi patronus 20.ff. de donationibus.Cui obſtat l.qui 46.ff.ad legē Falcidiam,de quibus videndus Goueanus in dict.l.qui 46.Ex quibus infertur, quod quemadmodum pactū turpe, & iuramentum remittitur,ita ſimiliter ſtipulatio,adeò,vt nec ex ea vlla actio naſcatur,iuxta textum in l.ſtipulatio 62.ff. de verborum obligationibus,l.iuriſgentium 7.§.ſi ob maleficium, ff.de pactis, l.9.Cod.de conditione obturpem cauſam.

Neque obſtat tex. in l. ſi obturpem cauſam penult.ff de conditione obturpem cauſam,quia diſtinctio eſt adhibenda,nam aut loquimur de iure ciuili, aut de Prætorio,primo caſu ex promiſſione turpi nulla actio competit,ex dict.l. ſtipulatio 62.cum ſimilibus, & de iure etiam Prætorio denegatur, ſi de turpitudine conſtat,ſi verò de ea dubitetur, actio conceditur,ita tamen,vt per exceptionem agens poſsit ſubmoueri,ſi turpitudo probetur,& ita obtinet textus in dict.l.penultima,ff.de conditione ob turpem cauſam, Antonius Faber in rationali ad textum in dict.l. penultima. Iulius Pacius Centuria 7.quæſtion. 28. Cuiacius libr.8.quæſtion.Pauli in dict. leg.

Nono obſtat textus in capit.2.hoc
70 noſtro titul.vbi ſi Epiſcopus metu compulſus iurauerit res Eccleſiæ,à ſe alienatas non repetere, iuramentum valet, cùm ab eo abſolutio peti debeat, & tamen iuramentum illud non poteſt obſeruari abſque diſpendio ſalutis æternæ,ex toto titulo de rebus Eccleſiæ, & per totam 12.quæſtion.2.& in turpi iuramento non eſt neceſſaria abſolutio,ſi quidem propria authoritate poteſt quis contra eum venire,cap.in malis promiſſis 22.q.4.cap.quanto 18. hoc tit. Cui difficultati,vt ſatisfaciamus,dicēdū eſt, in ſpecie illius textus Epiſcopum non fuiſſe abſolutum à vinculo iuramenti, quod quidem nullum erat, ſed tantum propter illius temporis neceſsitatem: quia initio naſcentis Eccleſiæ tanta fuit eius diſciplina circa iuramenti obſeruantiam, quod etiam ab illicito iuramento abſolutio petebatur, ne vulgo putarent homines Sanctiſsimum Dei nomen ſua propria authoritate, quem violare poſſe, notat Barboſſa conſilio 163.

Nec ſolutioni obſtat textus in cap. ſi vero hoc titul.vbi iuramentum metu extortum obligat,& mero iure valet, donec abſolutio petatur:quia textus in dicto c.ſi verò procedit,quādo defectus iuramenti conſiſtit ſolum modo in metu,vel coactione,quod obſeruari poteſt abſque interitu ſalutis æternæ:ſecus verò quando defectus iuramenti conſiſtit in ipſo iuramento,ſimul cum coactionis materia:veluti in alienatione rerum Eccleſiaſticarum:ſecus verò ſi Epiſcopus de rebus ſuis iuraſſet,vt in dict. cap. ſi verò,nec obſtant verba illius textus ibi:*De rebus ſuis*,&c. quia intelligi debent de rebus Eccleſiæ, notat gloſsa ibi verbō:*De rebus ſuis*, Abbas numero 1. & 3.

Nonò ſolutioni obſtat text.in ca-
pit.cum quidam verſic. *Illi vero*, hoc 11
noſtro titul.ibi:*Si quis illicitum iuramentum præſtiterit*(verbi gratia)ſe non allocuturum patri,vel matri,nec eis alimonium præſtaturum,quod abſque periculo parricidij adimpleri non poteſt, nihilominus tamen Pontifex aſſerit, abſolutionem neceſſariam eſſe, & pœnitentiam ſibi eſse imponendam,ex eo, quod temere iurauit.In qua difficultate omiſsa interpretatione,quam refert Abbas,Innocentius,& Felinus, ibidem Couarruuias in cap.quamuis pactum,7. part.in principio,numer. 4. veriſsimè dicendum eſse exiſtimo,reſcriptum illud

lud tres inquisitiones, & responsiones retinere: prima, quæ ab Archiepiscopo proponitur, ea fuit quid sibi esset agendum, de Episcopo, qui iurauerit se certam pecuniæ quantitatem intra certum tempus soluturum, & non soluit: secunda quid eo, qui diebus non consuetis sacros ordines celebrauerat: tertia quid sibi agendum esset de quibusdam hominibus, qui iurauerant non loqui patri, matri, vel sorori, primis quæstionibus respondit in prima, & secunda text. parte, de quibus non est sermo noster: tertiæ verò respondit, illos homines esse ab illo turpi iuramento absoluendos, ac illis esse pœnitentiam iniungendam de eo, quod temerè iurassent: rationem reddit ipse Vrbanus Pontifex: quia non est æquum, vt illis, qui absolutionis beneficium postulant, etiam de turpi iuramento, eis denegetur, cum multa fiunt, si petuntur, quæ aliàs non petitæ fieri non possent. Cuius textus interpretatio constat ex eius integra ab Anton. Augustino in prima decretalium compillatione ibidem.

Decimò obstat text. in cap. quanuis pactum, de pactis lib. 6. vbi renun-
12 tiatio à filio facta iuramento adhibito, se nullum regressum habere ad hæreditatem paternam valet, & tamen iuramentum illud est contra rationem naturalem, siquidem lex naturalis filijs hæreditatem paternam præstat, l. fin. ff. de bonis damnatorum. Pro qua difficultate annotandum est, quod non tota hæritas paterna debetur filijs iure naturali, sed legitima tantum, & ita obtinet text. in dict. l. fin. ff. de bonis damnatorum, meritò si filius, vel filia sit contentus de dote, vel legitima recepta, etiam si minor quantitas, quam legitima sit, & pactum renuntiationis iuramento confirmauerit, non turpe, sed licitum erit, cùm tunc non ius publicum, sed priuatum renuntiatum esse videatur, notat Couarruuias in dict. cap. quanuis pactum 1. part. num. 6.

Vndecimò obstat text. in capit. debitores hoc titul. vbi si quis illicitas vsu- 13
ras, iuramento adhibito, soluere promiserit, iuramentum illud adimplere tenetur, & tamen constat, quod illa vsurarum promissio est turpis, & ab omni iure damnata, vt supra diximus. Cuius difficultatis nodus ex eo dissoluitur, quia in dict. cap. debitores iuramentum non fuit præstitum contra bonos mores: nam licèt mutuans sub vsuris peccet mortaliter, nihil tamen turpe facit, qui mutuum sub vsura accipit, subueniendæ propriæ necessitatis causa, dummodo ipsum mutuantem ad vsuras non inducat, vt supra a nobis resolutum est in recitationibus ad eundem textum.

Duodecimò obstabit dicere, bonis
moribus contrarium esse, quod fœminæ à dotibus priuentur, cum Reipublicæ expediat, dotes mulieribus cõseruari, l. 1. & per totum titulum, ff. de fundo dotali, l. 1. ff. soluto matrimonio, ibi: *Nã & publicæ interest dotes mulieribus conseruari, cum dotatas esse fœminas ad sobolem procreandam, replendamque liberis ciuitatẽ, maxime sit necessariũ, &c.* sed si dotis alienatio iuramento fuerit firmata, valet iuxta tex. in c. licet mulieres, hoc titul. libr. 6. cap. cum contingat, hoc eodem titul. ergo illicitum iuramentum adimpleri debet.

Cuius difficultatis solutio ex eo pẽdet, si attendamus, quod causa dotis non tendit præcipuè, & principaliter in fauorem Reipublicæ, sed tantum in fauorem mulieris, secundarie tamen in fauorem Reipublicæ, & ideò ab ipsa muliere renuntiari potuit, & recte, iuxta text. in l. non dubium, Cod. de legibus, quod etiam similiter est dicendum in donatione inter virum, & vxorem, in pacto legis commissoriæ, & in alienatione minoris, firmata iuramento, de qua mentio habetur in authentica Sacramẽta puberum, C. si aduersus venditionem cum alijs traditis a Couarruuias in dict.

cap.

cap.quamui. pactum 24.part. §. primo, numer.6.Nec solutioni obstat text.in dict.l.1.ff. soluto matrimonio, in illis verbis: *Nam & Reip.interst dotes mulieribus conseruare.* Ex quibus probari videtur præcipuè in fauorem Reipub.alienationem illam esse prohibitam, nam respondetur contrarium,verba illa,*demonstrare*,siquidem dictio illa,*Nam*, & dictio,*&*, præsupponant iam priuilegium primario fuisse concessum in fauorem mulierum,notat glos.ibid.Bart. & Barbos.num. 6.

15 Decimotertiò obstabit dicere,nã quando quis iurat per idolos, vel falsos Deos iuramentum illud debet obseruari,iuxta text.in cap.mouet te 22.quæst. 1.Sed vt illius,& aliorum iurium similium difficultatem dissoluamus, annottandum est,quod quanuis iuramentum illud sit turpe,nec Christiano ita iurari permittatur,tamen si ab infideli exigatur propter licitam causam obseruari debet,non quidem propter ipsum iuramentum,sed ne in fidelis fidem frangat vti constat ex dict.cap. mouet te apud medium,notat Couarruuias vbi supra 1.part.§.1.num.10. Thomas Sanchez in summa 1. part.libr.3.cap.2.num. 5.& sequentibus.

16 Decimoquarto obstat text.in l.veluti 27,ff.de verbor.obligation.vbi Põponius exemplum præponit decisioni antecedenti,nam cum Vlp. in antecedenti l., affirmet, turpem stipulationem nullius momenti, Pomponius in dict.l.veluti contrarium asserit, videlicet officio Prætoris in stipulationibus illis actionem denegari: ergo supponit turpem stipulationem de iure ciuili valuisse,quod argumentum dissoluitur, si attendamus, quòd quemadmodum actio prætoria a Prætore conceditur,sic etiam iusta de causa ab eo denegari potest,l. quivetante 102.§.fin. ff. de reg. iur.quo supposito dicendum est, nec de iure ciuili,nec de Prætorio turpem illam stipulationem admitti,ex dict.l.26 ff.de verbor.obligation. nec contrariũ refert tex.in dict.l.veluti 27.quia sensus illius text.est,quod si quis de facto ex illa turpi stipulatione apud Prætorẽ egerit,Prætoris officium erit eum repellere,& quasi sine actione agentem excludere,argumen.text.in l.si pupilli, §.videamus, ff.de negotijs gest.videndus est omnino Donelus in dict.l.veluti 27. ff. de verbor.oblig.

17 Decimoquintò obstat text.in l. nõ erit 5.§.Diuus Pius,ff.de iure iurando, ibi: *Quod propria superstitione iuratũ est, standum.rescripsit*,in quibus verbis probari videtur turpe,& superstitiosum iuramentum seruandum esse,in cuius textus difficultate verisimè dicendum est. non esse legendum negatione adhibita, vti nonnulli existimant, sed affirmatiue,vti in pandectis Florentinis legitur, quasi sensus sit,quod si Maomethanus litigium cum Christiano haberet, & Christianus abeo deferat iuramentum, vt iuret per Christum,si tamẽ per Maomethum iuret,quanuis superstitiosum, & idolatrum sit obseruandum est,vt fides seruetur,quia alias nulla iuris iurandi religio in fideli supereſſet,& ideò necessitas facit licitum,quod alias esset illicitum,nõtat Anton.Fabr. in rationali in dict.l.non erit 5.ff.de iure iur. & infra dicemus in cap.&si Christus hoc tit. in 6.& 7.dubio.

18 Decimosextò obstat text.in cap.innocens.§.aliquando 22.quæstion. 4.vbi si quis post votum castitatis iuramentum præstiterit,de accipiendo aliquam in vxorem,& de nunquam ab ea discedendo,obseruandum est,& tamen iuramentum illud illicitum est, cum in eo deficiat iustitia,vt ex littera text. constat:cuius textus difficultas ex planata manebia,si animaduertas,quod ibi non probatur iuramentum emissum post votum castitatis validum esse: nam id esset contra decisionem text.in capitul.vnico de voto,libr.6.capitul. rursus, cum alijs, qui Clerici, vel bonen-

bouentes, ſed tantum textus affirmat, iuramentum ita præſtitum validũ eſſe, ad hoc vt poſt matrimonium conſumatum iurans teneatur cum vxo-
vxore cohabitare, ſiquidem etiam ſi nõ iuraſſet, ad id teneretur: ratio ſolutionis pendet ex eo, quia votum ſimplex caſtitatis, de quo text. ille loquitur, tantum impedit matrimonium, non verò dirimit, dict. cap. vnico denoto lib. 6. meritò ex authoritate Diui Auguſtin. Gratianus refert, quod quanuis in iuramento illo à principio de eſſet iuſtitia, poſt contractum verò matrimonium licitum redditur, & ideò obſeruari debet, Couarruuias in dict. cap. quanuis pactum 1. part. §. 6. num. 19. Nec ſolutioni obſtat text. in cap. quæ ſunt, capit. ſi qua vidua 28. diſtin. vbi conſtat, quod matrimonium contractum ab vxore, quæ votum ſimplex caſtitatis emiſſerat nullium eſſe: nam iura illa ſpecialiter procedunt, cùm primus maritus poſt votum ſimplex caſtitatis ipſius vxoris, factus fuerat Sacerdos, vel Religioſus, quo in caſu obreuerentiam religionis, votum illud ſimplex non ſolum impedit, ſed etiam dirimit matrimonium, Thomas Sanchez libr. 7. de matrimon. diſp. 40. num. 3.

19 Decimoſeptimò, obſtat illud Ioſue teſtimonium relatum in cap. innocens, 22. quæſtion. 4. verſic. *Animaduertat*, vbi conſtat, quod poſtquam Deus præcipit Ioſue, vt Gabaonitas occideret, poſt ea[m] iurauit eos non occidere, in quo iuramento iuſtitia deficit, cum text. affirmet, præceptum domini ſemper eſſe iuſtum, quæ difficultas excluditur ex eo: nam cum præceptum Domini fuiſſet, vt Gabaonitæ occiderentur, quia reuelles legi erant, tamen cum poſtea profiterentur, ſe legi Domini reuelles non eſſe, ceſſauit diuinum præceptum, quare Ioſue iuramentum licitum fuit, & ideò obſeruandum, notat Suarez lib. 2. de religion. cap. 16. num. 3. Baſilius lib. 12. de matrimonio, capit. 8. num. 16. §. 2.

20 Decimo octauò prædictis obſtabit dicere, nam ſi iuramentum illicitum non eſſet obſeruandum ſequeretur, quod in non adimplendo peccatum non admitteretur, ſed in non adimplendo peccatum committitur: ergo quanuis turpe adimpleri debet, minor probatur ex text. in capit. iurauit Dauid 22. quæſtion. 4 vbi Dauid iuramentũ præſtitit de occidendo Nabal, quod non cuſtodiuit, reddens rationem: quia de duobus peccatis minus eligit, hoc eſt enim non occidere: ergo in non obſeruando turpi iuramento peccatum extitit. Cui dubio verius dicendum eſt, quod tranſgreſsio Dauid, non ideo mala dicitur, quod illicita eſſet, & peccatum exiſteret in non adimplendo, ſed ex eo, quia tranſgreſsio illiciti iuramenti ortum habuit à malo, à quo procedit, & ideò attento ſuo origine dicitur tranſgreſſio mali, præterea, quia Dauid peccatum commiſsit, dum temerè iurauit, gloſſam, & Turrecremata, Suarez lib. 3. de iuramento, cap. 19. num. 16.

Nec ſolutioni obſtat Leuitici, capit. 5. ibi: *Anima, quæ iurauerit, & protulerit iuramentum labijs ſuis, vt vel male, quid feciſſet, vel bene, & id ipſum iuramẽto, & ſermone affirmauerit, oblitaque poſtea intellegerit delictum ſecum agat pœnitentiam de peccato ſuo.* In quibus verbis probari videtur, obliuiſci iuramentum, etiam de aliquo malo faciẽdo, peccatũ eſſe, quia verba illa: *Vt vel male quid faceret*, non debent ſumi pro bono culpæ, ſed pro malo pœnæ, vt eſt iuramentum de aſſligendo ſe per caſtigationem corporis, vt ſpiritui ſubijciar, vel cum pater iurat filium licitè caſtigare, quo in caſu obligat iuramentum, cum tantum reſpectu pœnæ ſit malum, notat Baſilius dict. libr. 12. de matrimonio, c. 8. §. 2. numer. 17.

Decimonono obſtat text. in l. Titia 134. ff. de verborum obligationibus, vbi ſtipulatio pœnalis adiecta contractui ſponſaliorum, per exceptionem excluditur, conſideratio eſt per exceptionem excluditur: ergo 21

præ-

præsupponit valuisse,& tamen stipulatio illa pœnalis turpis, & indecens appellatur, capite gemma de sponsalibus. In cuius textus difficultate omissa interpretatione, quam refert Paulus de Castro in dict.l.Titia, num. 2.verisimè est dicendum,discrimẽ versari inter stipulationem prohibitam a lege,quia turpis,& in iusta est,& inter eã quæ tolum prohibetur,quia inhonesta est,in primo casu stipulatio nullius momenti est, & ita obtinet nostri textus sententia,in secundo vero,cum stipulatio,nec secundum bonos mores,nec omnino aduersus eos fit actiocompetit,sed exceptione excluditur,meritò cum in dict.l.Titia agatur de stipulatione prohibita,quia in honesta est, rectè Consultus asserit promissionem valere, sed exceptione excludendam,cùm non omne quod à principio licitum est, postea honestum esse poterit,l.nonomne 186. ff.de regul.iuris,Matiençoin repetitione ad textum in dict.l.Titia 134. numero 27.

2 Vigesimò obstabit dicere,mandatum de ex hæredando filios in præsenti non fuisse illicitum,siquidem parentibus permissum est filios ex hæredare, l.in suis 22.ff.de liber.& posth. In qua difficultate dicendum est,textum in dicta l.in suis procedere de iure antiquo, tempore legis 12.tabullarum,quo inspecto,patri permissum erat filios occidere,& ex hæredare,postea verò moribus Populi Romani fuit introductum, vt pater, sine iusta causa, non posset filios exhæredare,aliàs filijs competeret quærela inofficiosi testamenti,qua de causa mandatum in præsenti à mulieribus interpositum de ex hæredando filios,vti illicitũ contemnitur ex rationibus,& iuribus, supra adductis.

(?)

Ad textum in cap.etsi Christus 26.hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Iurare per se malum non est,dummodo tres comites retineat,scilicet veritatem iustitiam,& iudicium.*

2 *Iurare est actus licitus,& honestus consistens in Religione,in veteri, & nouo Testamento admissus.*

3 *Expenditur Matthæi authoritas, cap.5. versic.* Nolite iurare omnino sit sermo vester est est,non non.

4 *Interpretatur Zachariæ 5.in illis verbis:* Omnis fur iudicabitur,omnis iurans similiter iudicabitur.

5 *Iurare per creaturas,actus idolatriæ est.*

Interpretatur text.in capit. & si Christus, vers. Si tamen iuretur percreaturam seruandum est,*& vers.* Nec per cœlum,quia tronus Dei est.

6 *Interpretatur text.in cap.clericũ 22. quæst. 1.*

7 *Expenditur tex.in cap. mouet te 22. quæst.1.*

8 *Illustratur text.in cap.ecce dico 22. quæst.5.*

9 *Expenditur tex.in l.si duo patroni 13. §.si quis 6.ff.de iure iur.*

10 *Exponitur text.in l.qui per salutem 33.ff de iure iur.*

11 *Peius est iurare verum per falsos Deos, quam mendaciter per verum Deum.*

Explicatur text,in cap.mouet te 22.quæstion.1.

12 *Interpretatur text.in cap.debitores, de iure iurando.*

13 *Illustratur text.in cap.super eo 6.capit tuis 39.de testibus.*

CONCLVSIO.

IVrare per se malum non est, dummodo iuramentum tres comites retineat, scilicet veritatem,iudicium,& iustitiam; 1

Consonat textum in capit.& iurabunt,

cap.

cap. noueritis, cap. clericum, cap. si quis, per capilum, capit. habemus, capit. non est 22. quæstion 1. cap. quintabalis, cum alijs hoc titul. capit. non est obligatorium de regul. iuris lib. 6. l. & Prætor, 3. §. vltimo, l. 4. l. non erit 5. l. qui per salutem 33. ff. de iure iurando, exornant hanc conclusionem Parlador. lib. 2. rerum quotidianarum, capit. 4. numer. 6. Thomas Sanchez in summa tom. 1. libro 3. cap. 2. numer. 5. & 6. Diuus Thomas 2. 2. quæstion. 89. articul. 6. Barbosa in l. alia, §. eleganter, ff. soluto matrimonio, numer. 29. Anastat. Germon. libro 3. de sacrorum immunitatibus, cap. 21. numer. 45. Fachin. lib. 3. controuersiarum, cap. 8. Couarruuias in cap. quanuis pactum de pactis 1. p. §. 6. per Ant. Pichard. in §. si quis 11. institut. de action. num. 13. & sequentibus, Cuiac. lib. 1. obseruationum, cap. 21. Robertus libr. 1. rerum iudicatarum, cap. 11. Duaren ad titul. de iure iurando, cap. 1. Illigerus ad Donelum lib. 21. commentariorum, capit. 13 litt. E. præcipue in lib. 14. cap. 5. lit. C. Anton. Faber. in rationali ad text. in dict. l. non erit 5. & in §. 3. ff. de iure iurando.

2 Ratio est, quia iurare est actus licitus, & honestus consistens in Religione in veteri, & nouo Testamento admissus, & comprobatus Exodi cap. 6. & 20. ibi: *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruus, & per nomen illius iurabis*, & in Psalmo 62. ibi: *Laudabũtur omnes qui iurant in Domino*, ex quibus constat iuramentum non esse intrinsece malum, cũ sæpe in scriptura laudatur, & ad Romanus 1. constat Apostolum iurasse, ibi: *Testis enim est mihi Deus*, cum alijs traditis à Doctore Balboa in commentariorum ad hunc textum à numer. 5. & sequentibus, desideratur veritas in iuramento, quia ea deficiente Deus efficitur testis mendatij, & non iuramentum, sed periurium erit, iudicium etiam necessarium est, quia ideſt cedit in Dei irreuerentiam, similiter, & iustitia, quia si deficit Deus efficitur cooperator mali, meritò vt iuramentum permittatur illos tres comites retinere debet, veritatem iustitiam, scilicet iudicium.

Primò obstat illud Matth. capit. 5. 3
ibi: *Audistis, quia dictum est, antiquis non periurabis, reddis autem Domino iuramenta tua, ego autem duo vobis nolite iurare, omnino sit sermo vester est, est, non, non.* Ex quibus verbis probari videtur, iuramẽtum in l. gratiæ esse prohibitum, cuius tex. difficultas dissoluitur, si attendamus verba illa non esse intelligẽda ex vi præcepti, sed ex vi consilij, quasi diceret, quod & si iurare per se non sit malum, tamen regulariter melius erit non iurare, sed simpliciter loqui, cùm ex frequẽti iurationes periurium possit contingi, & sic sola necessitas iustitiæ, & charitatis debet hominem incitare ad iurandum, meritò verba illa: *Nolite iurare*, consilium Apostoli denotant, non præceptum, nam si præceptum esset Apostolus dixisset, non iuretis, notat Diuus Bernard. homilia 65. in Canticis, & Diuus Augustin. de emendat. capit. 15. quæ interpretatio etiam constat ex Augustini verbis, cap. in nouo Testamento 22. quæst. 1. Turrecrem. ibid.

Secundò obstat locus Zacharias 5. 4
in illis verbis. *Omnis fur iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur*, ex quibus probari videtur, generaliter furtum, & iuramentum esse prohibitũ, cum adinuicem æquiparentur. Cui dubio occurritur ex eo, quod Zacharias ibi tantum loquitur de iurante mendaciter in nomine Domini, nec obstant illa Iosue verba cap. 4. ibi: *Nec iurabit viuit Dominus*, quia Propheta ibi fidelibus non prohibet iurare per Deum viuum, cum tantum de illis agat qui ad collenda idola dedignauerant, existimantes, idolum falsum, quem colebant, esse verum Deum, meritò ne nomen Domini ab illis, ita vsurparetur iuramentum illud fuit prohibitum, notat Castro de hæresibus, verbo. *Iuramentum*, Couarruuias vbi supra, §. 6. num. 2. vsque ad quartum,

Ter-

5 Tertiò aduersus nostrum text. in vers. *Sed per creaturam*, dum docet, per creaturas non esse iurandum, cú actus idolatriæ sit, siquidem iuramentum est actus Religionis soli Deo debitus, l. 2. C. de rebus creditis, obstant verba nostri text. ibi: *Si tamen iuretur per creaturam seruandum est.* In qua difficultate dicendum est, iuramentum per creaturas tunc esse prohibitum, cùm non refertur ad Deum præstando creaturis reuerentiam, & ita obtinent priora nostri text. verba, sed tunc permittitur cum refertur ad Deum, qui eas creauit, & obseruari debet, secundum quam sententiam intelligenda sunt, illa nostri textus verba ibi: *Si tamen iuuetur*, siquidem ex eo Deus non offenditur, ita similiter permissum est iurare per Crucem, per Euangelia, cap. qui iurauit 22. quæst. 5. capit. si aliquis 22. quæst. 5. notat Couarruuias vbi supra, 1. part. §. 1. num. 16. ita similiter est interpretandus text. in l. 3. §. fin. l. 4. & 5. l. per salutem 33. l. si duo 13. §. vltim. ff. de iure iurando, notat Anton. Fabro in rationali ad text. in dict. l. 4. cum similibus, ff. de iure iurãdo. Nec solutioni obstant verba nostri text. ibi: *Nec per Cœlum, quia thronus Dei est*, ex quibus constat, nec per creaturas etiam ad creatorem relatas iurare permissum esse: quia verba illa debent intelligi ita, vt regulariter per creaturas non iuretur, nec per Cœlum, sed si necessitas fuerit, dummodo sit licitum quod iuratur, iurari etiam permittitur per creaturas & per Cœlum præstando Domino reuerẽtiam, qui id creauit, sicut per ipsum Deum, Castro de hæresibus verbo: *Iuramentũ*, Caietanus super Matthæum, c. 5.

6 Quartò prædictis obstat text. in capit. clericum 22. quæst. 1. vbi Clericus iurans per creaturas acerrimè punitur, & si extiterit in vitio excommunicationis pœnam patitur, cuius textus difficultas facile dissoluitur ex eo, quia tantum loquitur in iurante, non in modũ idolatræ, vt nonnulli existimant: quia tunc aliter puniretur, capit. si quis 22. quæst. 1. Sed ideò mediocriter punitur, quia & si iurauit per creaturas, etiam relatas in Deũ, tamen more Gentilicũ tuo iurauit: veluti per Iobem, Mercurium, ac ideò in illo Carthaginensi Concilio IV. illa creaturarum iuratio reprehenditur, non ex eo, vt nonnulli existimãt, quod iuramenta illa à fidelibus fierent, æstimatione Gentilium facta, quia tunc aliter acriter punirentur, sed tantũ quia turpe, & scandalosum erat inore fidelium illud creaturarum iuramẽtum assumere.

Quintò obstat text. in cap. mouet te 22. quæst. 1. vbi constat, licitum esse iurare per idola, & per falsos Deos, quam difficultatem vt breuiter dissoluamus annotandum est, licitum esse ab infideli iuramentum illud exigere: nam Christianus, qui petit ab infideli, vt pactum iuramento confirmet, licitum petis, siquidem culpa infidelis est, qui per falsos Deos iurat, non verò petentis, qui necessitate coactus id facit: nam vt supra diximus, necessitas facit licitũ, quod alias esset illicitum, aliter autem in fideli nulla iurandi religio remanet, & nec cum eo contrahi posset, Couarruuias in dict. cap. quanuis pactum 1. part. §. 1. num. 22. Antonius Faber in l. non erit 5. §. Diuus Pius, ff. hoc tit. Necobstat text 8 tus in cap. ecce duo 22. quæst. 5. vbi ex Diui Augustin. sententia constat, Christianum per iurium esse, si per falsa numina iuramentum præstitum, non obseruaberit, quia omissa interpret. quam refert Parlador. lib. 2. rerum quotidian. cap. 4. num. 10. verisime est dicendum, aliter apud Augustin. legi, quam apud Gratianum, siquidem non est legendũ: *Qui super falsa numina, sed qui per falsa numina*, qua lectione retenta, nulla extat difficultas, cum ex illo iuramẽto nulla detur obligatio: nam D. August. semper illis, & alijs rationibus, vti per iurisũ conuincit, eum qui falsos Deos iurat, duas constituens species, primam, cum quis iurat per lapidem, vel per falsos Deos, putans id sanctum esse, per quod

non

non putat sanctum esse id, quod iurat, & vtroque in casu periurium esse affirmat, quæ vera lectio constat in palea, & refertur a Couarruuias vbi supra 1. par. §. 1. num. 21.

9 Sextò obstat text. in l. si duo patroni de iure iurando, vbi si quis iurauerit pergenium Principis, etiam si relatio creaturarum ad Deum fiat, fustibus cæditur. Pro qua difficultate dissoluenda annotandum est; quod is, qui pergeniũ Principis iurat, etiam referendo ad Deũ ideò fustibus cæditur, quia quasi crimẽ maiestatis committit, cùm veneratio-ni Principis peieret. Nec solutioni obstat text. in l. 2. C. de rebus creditis, vbi similiter in eadem specie contempta illa religione, non cæditur fustibus, sed solum Deum vltorem habet, quia textus ille procedit quãdo quis calore iracundiæ peierat: at verò textus in dict. §. si quis loquitur de eo, qui mala mente, & Consulto peierauit, ideòque etiam pœnis seculi punitur, notat Antonius Faber in rationali ad text. in dict. l. si duo, §. 6. Cuiac. lib. 8. obseruationum, capit. 7.

8 Septimò prædictis obstat textus in
10 l. qui per salutem 33. ff. de iure iurando, vbi si quis detulit iuramentum, vt per Deum iurares, si tamen per salutem tuã iurasti, ratum non est habendum ius iurand. Augetur difficultas ex eo, nam ex littera constat, quod qui per salutem suam iurat, per Deum iurare videatur, quæ difficultas parum obest, si dixeris, quod quamuis is qui per salutem iurat facta relatione ad Deum, per Deum verum iurare videatur, tamen ius iurandum non valet, nisi eo modo fiat, quo fuerit delatum, siquidem illa iuris iurandi conditio, & formula inter contrahentes habita seruari debet, l. ait prætor 3. §. iurari autem 4. ff. de iure iurando, sicque illud iuramentum improbatur, nõ vt improbum, sed ex eo, quia forma petentis mutatur, ita similiter est interpretandus tex. in l. 4. & 5. ff. de iure iurando, notat Anton. Fabr. in rationali ad text. in dict. l. qui per salutem 33. & in l. 4. ff. de iure iurando, & si aliter Iliger. ad Donelum lib. 24. cap. 14. littera F. & pro interpretatione ad text. in l. non erit 5. §. Diuus Pius, ff. de iure iurando, videri oportet, quæ supra retulimus in cap. quintabalis, num. 14.

11 Octauò aduersus id, quod communiter in præsenti, notant Doctores omnes: videlicet prius esse iurare verum per falsos Deos, quam mendaciter per verum Deum, quia vt refert Diuus Thomæ 2. 2. quæstion. 13. artic. 3. ad secundum, Couarruuias in cap. quantùs 1. p. cap. 2. num. 10. primum iuramentũ pertinet ad idolatriam, & blasphemiã, quæ peior est periurio, obstabit Diui Augustin. testimonium, epistol. 154. relata in c. mouet 22. quæst. 1. vbi constat, minus malum esse per Deos falsos veraciter, quam per Deum verum fallaciter iurare, quæ difficultas ex eo dissoluitur, quia Diuus Augustin. ibi loquitur quando fidelis iurat per falsos Deos, quos falsos existimat, solo decipiendi animo, nã is si non seruat fidem peccat decipiendo & si non fit periurus, at verò is qui mẽdaciter iurat per Deũ verũ periurus est, & grauius peccat, notat Azorius lib. 11. cap. 12. quæstion. 12. 1. tom. moral. Diuus Thom. 2. 2. quæst. 98. art. 1. ad secundum, Couarruuias vbi supra, 1. part. §. 1. numer. 25. & an sit lictum iurare per capillos, idem refert in dict. §. 1. numer. 17. vsque ad 19.

12 Nonò obstat text. in capit. debitores de iure iurando, vbi iuramentum sine comite iustitiæ, obseruari debet, sed huius textus solutio pendet ex ratione decidendi ad eundem text. supra adducta. Nec similiter obstat text. in cap. homines 22. quæst. 2. vbi etiam qui iurauit, sine comite veritatis, periurus non est: quia textus ille procedit quando is, qui iurat adhibita diligentia, iurat, & putans iurare verum, falsum iurauit, nã tunc a periurio liber erit, plura refert Li berẽt erit, plura refert Turrecremata omnino videndus in cap. ad animadu-

tendum 22.quæſtion.2.

3 Decimò aduerſus noſtrum textum dum indulgit Monachis facultatem teſtificandi in cauſis ſui Monaſterij ſubcõditione, ſi teſtes defecerint, obſtat textus in cap.inſuper 6.cap.tuis 39.cap. nuper 51.de teſtibus, in quibus iuribus cõſtat, abſque conditione, & limitatione, etiam ſtantibus alijs teſtibus teſtimonium Monachorũ admitti debere, ſed huius dubij interpretatio petenda eſt in his, quæ ſupra retulimus in dict.capit. inſuper 6.de teſtibus in 6.argumento.

Ad textum in cap. cum contingat 28. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum ſuper actu à lege prohibito principaliter in fauorem priuatum ſecundarie in fauorem publicum præſtitũ obſeruari debet, ſi abſque vi, dolo, aut tertij præiudicio fiat.*

2 *Iuramentum non vergens indiſpendiũ ſalutis æternæ obſeruari debet.*

Tanta eſt iuris iurandi excellentia non obligandi cum peccato, quanta eſt obligandi vltra peccatum.

Lex Iulia iuſtis de cauſis mulierum dotes alienare prohibuit.

3 *Expenditur text in l.1.l. Iulianus, ff. de fundo dotali, l. non dubium, C. de legibus.*

4 *Mulierum dotes conſeruare ad ius publicum expectat, meritò bonis moribus receptum eſt dotes non alienare.*

5 *Lex iuſta, etiam ciuilis obligat in concientia.*

6 *Ius iurandum ſequitur naturam actus, cui adhæret, intellige vt ibi.*

7 *Expenditur text. in l. cum pater 77. §. qui dotale 5. in fin. ff. de leg. 2.*

Iudicium teſtatoris pro parte probari, & pro parte improbari non poteſt.

Expenditur text. in l. dotale ſeruum 61. ff. ſoluto matrim.

9 *Interpretatur tex. in l. ſi is 56. §. quod dicitur, ff. de iure dot. cum l. quod dicitur, ff. de impenſis in re dotali factis.*

10 *Iuramentum etiam grauiſsimo metu extortum eſt ſeruandum, intelligi vt ibi.*

11 *Expenditur tex. in authent. Sacramenta puberum, C. ſi aduerſ. vend. verſ.* Etiam à maioribus.

12 *Iuriſdictio ſecularis diſtituta, & ſeparata eſt ab Eccleſiaſtica.*

CONCLVSIO.

I *Vramentum ſuper actu à lege prohibito, principaliter in fauorem priuatum ſecũdario in fauorem publicum præſtitũ obſeruari debet, ſi abſque vi dolo, aut tertij præiudicio.* Comprobat textus in cap. debitores, cap. ad noſtram 7. cap. ſi vir 8. cap. hæc reſcripto, cap. quærelam, capit. virum 15. cap. breui 17. cap. quẽadmodum 25. cum alijs hoc tit. cap. quanuis pactum de pactis lib. 6. Authen. Sacrament. puberum, C. ſi aduerſus venditionem, cap. licet mulieris hoc tit. lib. 6. l. 1. l. lex, & per totũ, ff. de fundo dotali, principio inſtitutionum, quibus alienare licet, vel non. l. 1. C. de fundo dotali, l. 1. C. de rei vxoria actione, l. 7. l. 29. titul. 1 part. 4. Exornant hanc concluſionem Duarenus ad titulum, ff. ſoluto matrimon. cap. dotali fundo, Couarruuias in cap. quanuis 2. part. §. 4. num. 9. & in §. 2. num. 2. Gutierrez de iuramento cõfirmatorio 1. part. cap. 1. idem conſ. 22. num. 7. Barboſ. in l. 1. ff. ſoluto matrimonio, part. 1. num. 69. Sanchez de matrimonio lib. 1. diſput. 32. num. 12. idem in præcepta decalogij 1. tom. lib. 3. capit. 12. Faquineus lib. 12. controuerſiarum, cap. 79. Cuiacius tract. 9. ad Africanum in l. 9. ff. de fundo dotali, & libr. 3. quæſtionum Papiniani in l. 42. ff. de vſucapionibus, idem in l. 5. ff. de dote prælegata & in l. vnica, §. & cum lex Iulia, C. de rei vxorie actione, & lib. 13. obſeruationum, cap. 12. Antonius Fabr. lib. 1. conjecturarum, cap. 2. & 3. & in rationali

ad

ad text. in l. creditor 52. §. 1. ff. de actionibus empti, Osuald. ad Donel. libr. 9. commentariorum, cap. 20. litt. R. S. & T. idem lib. 21. cap. 23. pro interpretatione ad text. in dict. authent. sacram; puberum præcipue in litt. M. Antonius Pichardus, & omnes elementorum iuris interpretes in principio instit. quibus alienare licet, vel non.

Ratio deducitur ex nostri textu, nam 2
cum iuramentum illud nõ vergat in dispendium salutis æternæ obseruandum est, cùm absque vi, dolo, vel tertij præiudicio fiat, cùm tanta sit iuris iurandi excellentia non obligandi cum peccato, quanta est obligandi citra peccatum, cap. si vero, cap. verum hoc tit. & quamuis lex Iulia de fundo dotali illam verũ alienationẽ prohibuerit, dict. l. 1. per totum, ff. de fundo dotali, tamen cum hoc beneficium, præcipuè & principaliter sit introductum in fauorem mulieris recte ab eis renuntiari poterit, l. pen. C. de pactis, cum inuito beneficiũ nõ detur, l. si iudex, ff. de minoribus, cap. 1. de restit. spoliatorum. Merito si mulier iurauerit alienationi non contrauenire iuramentum preciſſe tenetur obseruare, cũ iniquitatem non contineat, & Põtifex nõn debet esse per iurij actor, nec per iurijs viam aperire, si autem vi, vel dolo iurauerit, non obligatur, quia lex Pontificia noluit præbere ocasionem iniquis hominibus, vel iuramenta exigerent ab eis qui metu patiuntur, vel dolo capiuntur, cum vnico iurandi actu non præsumitur Pontificis tot iuris defectus velle suppleri, argum. text. in l. si quando in principio, ff. de inofficioso testamento Gutierrez vbi sup. n. 2.

Primò obstabit dicere, quod lex Iu- 3
lia iustis de causis mulierum dotes alienare prohibuit, l. 1. l. lex Iulia, l. Iulianus, ff. de fundo dotalis, sed ius iurandum in actu a lege prohibito præstitum non obligat, iuxta tex. in l. si quis inquilinos 112. §. fin. ff. de legatis 1. l. non dubium, C. de legibus: ergo iuramentũ contra legis Iuliæ prohibitionẽ non erit obseruã-

dũ, quã difficultatem facile dilues, si dixeris, adeò propriam excellentiam, & naturam iuris iurandi esse, vt semper obseruari debeat, si nec peccatum, nec iniquitatem, nec tertij præiudicium principaliter continent, vt in præsenti, & in dict. authen. Sacrament. puberum, dict. cap. quamuis pactum: nã mulier in præsenti, dumtaxat principaliter sibi præiudicat, quod facere potuit, nam quamuis in dotata remaneat, non præiudicat principaliter Reipublicæ, sed in consequentiam. Nec obstat textus in dict. l. non dubium, C. de legibus, quia iuramentum in specie nostri textus non est contra legis Iuliæ prohibitionem, sed præter legẽ, nam lex Iulia prohibuit tantum rerum dotalium alienationes, non tamen prohibuit iuramenta super eis interponi: itaque mulier non iurat contra legem, sed præter legem, & ideò non contradicit rescripto dictæ legis non dubiũ, vel aliter dici potest text. in dict. l. non dubium, tantum affirmare factum contrà legem nullius momenti esse, non tamẽ allerere iuramentum præstitum contrà prohibitionem legis non esse seruandum, sed non esse admittẽdum, sed si admissum fuerit seruari debet, vt in nostro textu. Quæ interpretatio deducitur ex verbis dictæ legis non dubium, ibi: *Nec Sacramentum admitti, &c.* & cessat omnis difficultas, quia textus ille disponens de iuramenti vinculo, nullus est ex defectu potestatis, cùm tantum procedat tempore nascentis Ecclesiæ, quando Imperatores de facto vsurpabant iurisdictionem Ecclesiasticam, quæ omnia iura casata sunt ab Imperatore Federico in auth. casa, C. de Sacrosanctis Ecclesijs.

Secundò solutioni obstabit dicere, 4
quod mulierum dotes conseruari ad ius publicum pertinet, meritò bonis moribus receptum est, dotes non alienari, l. 1. ff. soluto matrimonio, dict. l. 1. cum alijs, ff. de fundo dotali, sed ius iurandũ contra iuris publicij prohibitionem non tenet, l. iuris gentium 7. §. si paciscar, ff

de pactis,c.si diligenti de foro competenti,nec contra bonos mores debet obseruari,d.l.si quis inquilinos 112.§.fin. ff.de leg.1.c.non est obligatorium,de regulis iuris lib.6.ergo iuramentũ in præsenti,tanquam contra bonos mores, & ius publicum,non debuit obseruari, sed vt hanc difficultatem dissoluamus, annotandum est,quod iuramentum in Reipublicæ præiudicium,tunc nonobligat, cũ principaliter tòti Reipublicæ præiudicat,& ita obtinent iura,in argumenta adducta; at verò textus noster procedit, quãdo secũdario Reipublicæ,& principaliter mulieri præiudicat, siquidẽ dotis alienatio principaliter fuit prohibita in fauorem mulieris, tanquam proprium patrimonium,secundariæ tamẽ in fauorem Reipublicæ de circo causa Fisci dicitur publica,& dotis priuata, l. vtilitas,C.de primi pillo,libr. 12. Nec obstabit dicere,quod si hoc esset verum mulier absque iuramento posset dotẽ, tanquam proprium renuntiare, ex vulgari l.penult.C.de pactis,c.ad Apostolicam de regularibus, quia hæc iura limittantur,quando Reipublicæ etiamsecundario modo interest,nec etiam obstabit id,quod supra retulimus, videlicet iuramentum illud tanquam contra bonos mores non esse obseruandũ,quia tex.in d.c.non est obligatorium procedit quando iuramentum est contra bonos mores naturales,vel diuinos, iuxta tex.in cap.1.& seqq.22.q.1.secus verò quando est contra bonos mores ciuiles, vel canonicos,vt in nostro textu, & in d.c.quanuis pactum,cum similibus, supra adductis,notat Petrus Pechius in d. c.non est obligatorium lib. 6.

Tertiò obstabit dicere,quod lex iux
5 ta,etiam ciuilis obligat in concientia,c. vides 10.dist.c.1.de cõstitutionibus,sed iuramentum non potest iustam legem impedire,& contra concientiam obligare,quia alias esset iniquitatis vinculũ, cap.inter cætera 22.q.4.c.cumquidam, §.fi.cum alijs hoc tit.ergo nec in præsenti contra legem ciuilem, & cõtra cõcientiam potuit obligare,quæ difficultas ex eo dissoluitur,quia licèt verum sit quod lex ciuilis in cõcientia obliget, & iuramentum contra concientiam non sit obseruandum,c.magnum 12.q.1.c. omnis anima de censibus cum traditis ad tex.in c.quintaballis,hoc tit. tamen id procedit,quando principaliter lex iusta respicit publicam vtilitarem,& condita est ad obseruandos bonos mores,diuinos,& naturales,non tamen se principaliter respicit fauorem priuatum, vt in specie nostri text.licet secundario respiciat fauorem publicum, ideò seruari debet,cum sine interitu salutis æternæ obseruari possit,cum lege diuina,& naturali sit obligatorium,& legem humanam superet ex iuribus, & rationibus supra adductis.

Quarto obstabit dicere,quod ius iu- 6
randum sequitur naturam actus,cui adhæret,l.si quis pro eo 16.ff.de fideiussoribus,l.fi.C.de non numerata pecunia, sed alienatio rerum dotalium ipso iure nulla est,d.l.1.cum similibus supra adductis:ergo iuramentum nullius momenti erit.Quæ difficultas parum obest,si cum communi Doctorum sententia dixeris,distinctione adhibita, an ius iurandum sit interpositum citra validitatem actus,qui suo iure valebant, quia tunc sequitur naturam actus cui adhæret,& ita obtinet text.in l.fi.ff. qui satis cogantur,l.fi.C.de non numerata pecunia,c.2.de renuntiatione,an verò interpositũ est, quo ad validitatẽ actus, alias reuocabiles,& in validos, nã tũ superat naturã actus,cũ tãta sit vis, & potestas, ac excellẽtia iuramẽti,vt cõtractus infirmos,firmos,& irreuocabiles reddat,iuxta tex. in c.quanuis pactum de pactis,cũ similibus supra adductis,siquidem lex ciuilis non potuit impedire virtutem, & potentiam iuris iurandi a lege diuina proditam,quæ tanquam potentior vincit ciuilem minùs potentem, notat Faquineus lib.3.controuersiarum,cap.11. Antonius Pichardus in §. item si quis postulante 11.instit.de actionibus, numer.

mer. 18. cum seqq. Oſuald. ad Donelum lib. 21. commentar. cap. 13. litteta M. & S.

7 Quintò obſtabit dicere, quod non solùm venditio à muliere fundi dotalis abſque iuris iurandi religione valet, ſed quod magis eſt, quòd ſi à marito fuerit facta de fundo in ſtimato valebit, ita vt ſi poſtea mulier vellet venditionem reſcindere ſubmouebitur exceptione doli mali, vti demoſtrat Papinianus libr. 8. reſponſorum in l. cum pater 77. §. qui dotale 5. in fin. ff. de legatis 2. Cuius dubij facilis erit explicatio, ſi dixeris, ideò in dict. §. qui dotale 5. mulierem exceptione doli mali ſubmoueri: quia oblato precio à fideicommiſſario, vt reſiduum fundi dotalis venditi ſimul cum legato vxori relicto præſtet incipit mulier dolo facere: nam petendo precium reſidue incipit comprobare alienationem, & non poterit pro parte à probare, & pro parte improbare iudicium teſtatoris, ſi quidem ex duobus legatis ibi relictis vnum vxori, hoc eſt Deum, & alter reſidue, hoc eſt vſque ad duodecim ex fideicommiſſo, quod continet onus, & relictum eſt ſubconditione ne ab emptore fundus euincatur, & cum animo compenſanti teſtator id feciſſet, non poterit mulier vnum acceptare, & aliud repudiare, l. ſi duobus 5. §. ſed vnum 1. ff. de legatis 2. & ſic rata manebit venditio agnito legato, & conſentiente muliere, ſi quidem tunc tantũ ante Iuſtiniani ætatem nulla eſſet venditio fundi dotalis, contradicente vxore cum tantùm ea cõſentiente, vtilis eſſet alienatio, vti conſtat ex textu in l. vnica, §. & cum lex, C. de rei vxorie actione, Anton. Fabr. libr. 4. coniecturarum, cap. 11. Oſuald. ad Donel. lib. 8. commentar. cap. 7. littera H. vbi plura notabilia aduerſus Ant. Fabr. refert.

8 Sextò obſtat text. in l. dotalem ſeruum 61. ff. ſolut. matrim. vbi ſi maritus ſeruum dotalem, inuita vxore, manumiſſerit, ſi à liberto ſit hæres inſtituta portionem hæreditatis, hoc eſt, trientem, quam patronus retinet, debet vxori reſtituere per actionem, & per prohibitionem legis Iuliæ, alteram verò hæreditatis portionem dotis iudicio, ſeu actione de dote, quæ tantum ſoluto matrimonio competit. Augetur difficultas ex eo, quod maritus, qui ſoluendo eſt, vt in præſenti fuit, poterit etiam inuita vxore ſeruum dotalem manumittere, l. ſeruus dotalis, ff. de manumiſſio. Qua in difficultate veriſsimè eſt dicendum, quod etiam ſi maritus in reddenda dote idoneus fuerit, multùm refert, an ſeruũ manumiſerit conſentiente vxore, an verò ea contradicente, nam ea volente manumiſsio valet, ſiquidem hæc donatio inter virum, & vxorem admittitur, cũ ex ea non locupletetur maritus, qui libertum adquirit, & non tenetur reſtituere, quidquid ex bonis liberti, ad eũ peruenerit, l. quod ſi 62. ff. ſoluto matrimonio, ſi verò inuita muliere manumiſerit, valebit quidem manumiſsio, ſed reſtituit quidquid ex bonis liberti ad eum peruenit diuerſo actionis iure, nam portionem, ſeu legitimam trientem iurispatronatus, debet reſtituere actione legis Iuliæ, quæ condictio ex lege etiam conſtante matrimonio cõpetit, l. hæc actio 65. l. filius, §. vltim. ff. ad legem Corneliam de falſis, aliam verò portionem tenetur vxori reſtituere actione de dote, quæ tantum ſoluto matrimonio competit ex eo, videlicet quia lucrum illud ad eum peruenit, Cuiac. lib. 11. quæſtio. Papinian. in dict. l. dotalem ſeruum, 61. ff. ſoluto matrimon. Duaren. ad text. in l. viro 64. ff. ſoluto matrim.

Septimò obſtat text. in l. ſi is 56. § quod dicitur, ff. de iure dotium, vbi dotalis fundus, propter impenſas neceſſarias deſinit eſſe dotalis, & marito adquiritur, quod eſt omnino contra text. in l. quod dicitur, ff. de impenſis in re dotali factis; Augetur difficultas ex eo, quod in dict. §. quod dicitur alienatio, ſimiliter prohibetur ex lege Iulia, etiã ſi res deſinat eſſe dotalis, in qua iurium contrarietate ſtandum eſſe arbitro Pa-

9

lum ſui magiſtri Scebolæ ſententiam non fuiſſe ſequutum, meritò diſtinctio eſt adhibenda, an impenſæ partem duntaxat fundi æquales ſint, necne: nam ſi fundi tantum æquales ſunt, tunc fundus non deſinit eſſe dotalis, nec pro illa parte, cum ſemper mulieri intereſſit, fundi partem habere potiùs, quàm eius æſtimationem, cum alia pars ſibi ſupereſſet, ſi verò impenſæ neceſſariæ integrã totius fundi æſtimationem æquipollẽt, tunc fundus deſinit eſſe dotalis: quia iã nulla in iuria mulieri efficitur, cui re vera nihil intereſt fundum illum habere intra annum, ſed quando afferuntur impenſæ ab vxore, nõ poterit à marito alienari, cum nouum non ſit, vt etiam fundi non dotalis alienatio lege Iulia inhibeatur, cùm ſufficiat actionem de dote mulieri competere poſſe, licèt interea, nõ competat, l.3.ff.de fundo dotali, Ant. Fab.lib.2.coniectur.cap.2. Oſuald. ad Donel.lib.14.comm.c.8.littera B. qui latè improbat Cuiacij interpretationẽ relatam in l.5.ff.de dote prælegata, & in lib.23.obſeruat.cap.12.& an impenſæ vtiles mirauant dotem, ſeu ex eo dos alienari videatur, cum idem ſit minus, quod alienari, l.vltim.C.de reb. alienis non alienandis, l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis ff.de verborum obligation. Duarenus ad titulum, ff.ſoluto matrimonio, cap. de dotali fundo, pro qua quæſtione videndus eſt text.in l.Mæbio 41.§.1.ff. de legatis 2. cui obſtat text.in l.5. ff. de dote prælegat. de quibus Cuiac.in recitationibus ad text.in dict.l.5.idem lib.23.obſeruat.cap.12.Anton.Fabr.lib.1.commentariorum, cap.3. Gobeanus libr.1. variarum, cap.13. videndus eſt etiã text. in l.ſi pro re pupilli 22.§. cum duobus ſequentibus, ff.de euictionibus, de quibus idem Cuiac.lib.6.ad Africanum in l.cum eiuſdem 32.ff.de ædilictio ædicto apud finem, & in l.non tamen 24. ff.de euictionibus, videndus eſt etiam text.in l.Mæbia 49.§.fundus 1.ff.ſoluto matrimonio, cui obſtat text.in l.creditor 52. §.prædium æſtimatum, ff.de actionibus empti, de quibus Anton.Fabr. in rationali ad tex.in l.52.§.Prædium apud finem, Duarenus in l.49.§.fundus, ff.ſoluto matrimon.

Octauò aduerſus vltimo noſtræ cõcluſionis partem, obſtabit dicere, iura- 10
mentum etiam grauiſsimo metu extortum eſſe ſeruandum, dict.cap.ſi verò, capit.verum 15.hoc titul.ergo, & in præſenti etiam ſi metus interueniſſet obſeruari debuit, tum etiam, quia quoties cõtractus metu, vel dolo eſt celebratus, mero iure valet, licet poſtea a Prætore actione, quod metus cauſa reſcindatur. l.1.ff.quod metus cauſa, l.1.ff.de dolo, l.1.ff.de in integrum reſtitution. ergo, & in præſenti iuramentum etiam ſiui, vel dolo ſit præſtitum, valere debet, donec iurans ab eius vinculo ſit abſolutus. Cuius difficultatis nodus ex eo diſſoluitur, quia iura in argumento adducta limitãtur quoties metu, vel dolo geſta ab ipſa legis prohibitione non tenent, ſiquidem lex ipſa rem alienare prohibuit, vt in noſtro text. & in dict.authen. Sacramenta puberum, C.ſi aduerſus vẽd. quia lex Pontificia noluit malis hominibus iuramenti virtute illam præbere occaſionem, nec vnico iurandi actu, tot iuris vitia, & defectus ſuppleri, notat Couarr. de pact.2.part.§.4.num.2. Oſuald. ad Donel.lib.21.commentar.cap.13. verbo. *Per iuſtum metum*, vbi latè pro interpretatione ad tex.in dict.authen. Sacramenta puberum, littera S.

Nonò ſolutioni obſtat text.in dict. 11
authen. Sacramenta puberum, verſicul. *Etiam à maioribus*, C.ſi aduerſus vend. vbi non ſolum iuramentum vi, vel dolo a minore præſtitum, eſt nullum, verum etiam ſi a maioribus, ita ſit exactum, & tamen patet maioribus non eſſe prohitam alienationem, in cuius text. difficultate, omiſſa interpretatione, quam refert Couarr. vbi ſupra 2.part.cap.3. §.1.num.2. veriſimè eſt dicendum, verba illius, authent. ſingula ſingulis eſſe referenda, quaſi diceret, iuramentum minoris eſſe ipſo iure nullum, maioris verò

validum

validum fuiſſe a principio, licet poſtea ex Prætoris beneficio reſcindatur, ideo que, nec poſt reciſionem vtile erit, quēadmodum, & minoris, nec obſtant verba illius text. ibi: *Etiam à maioribus nullius eſſe momenti*, quia verba illa, nullius eſſe momenti, debent referri tantùm ad minoris, non ad maioris iuramentum, notat Oſuald. vbi ſupra littera S.

Decimò aduerſus generalem noſtri
12 text. ſententiam, obſtabit dicere, quod iu riſdictio ſecularis diſtincta, & ſeparata eſt ab Eccleſiaſtica præcipuè, cum agitur de re temporali, cap. nouit de iudic. ſed dotis cognitio adeò ad ſeculare pertinet, quod iudex Eccleſiaſticus de dote non poterit, niſi incidenter cognoſcere, cap. de prudentia 3. de donat. inter, ergo Innocentius III. in præſenti, non potuit ſententiam ferre, ſeu legem condere ſuper alienationem fundi dotalis. Cui dubio reſpondetur facilè, quod quanuis iuriſdictiones quoad actum, & exercitiū diſtincte ſint, tamen inconuentionibus laicorum iuramento celebratis, quemadmodum iudex ſecularis ratione ſubiecti cognitionem habet, eod. modo Eccleſiaſticus propter ſubiectum iuramēti, de eo poterit cognoſcere, legemque ferre, & ideò cum ſit caſus mixtus, vterque iudex competens dicitur, gloſsa verbo: *Malefactores*, in cap. cum ſit de foro competenti, Couarr. in 4. 2. p. cap. 6. numer. 20. Morla in emporio tit. 2. in princip. num. 127.

Ad text. in cap. iuramentum fin. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum litis deciſſorium, nec recuſſari, nec referri poteſt, ſi à iudice ſit delatum, ſecus tamen ſi à parte, in actione tamen famoſa referri non poteſt.*

2 *In probationibus arbitrium iudicis attendatur, & ibi ratio text. prima, ſecunda, & tertia parti proponitur.*

3 *Actore non probante, reus abſoluitur. Interpretatur tex in cap. 2. de probat.*

4 *Imperfectum, & inutile non differunt.*

Semiplena probatio ſi iure iurādo à parte, vel à iudice ſit adiubata plena, & perfecta efficitur.

Interpretatur text. in l. ius iurandum, §. 1. ff. de iure iurando.

5 *Refertur differentia, quæ extat inter iuramentum à parte, vel à iudicio petitum, & interpretatur tex. in l. generaliter, §. ſin autem, C. de rebus creditis.*

6 *Reus non ſolum abſoluitur ſi actor nihil probet, ſed etiam ſi minus plene probauerit.*

7 *Tranſactio præter tex. noborum inſtrumentorum retractari non poteſt.*

Expenditur tex. in l. admonendi 31. ff. de iure iurando & in num. 8.

9 *Interpretatur tex. in l. qui iuraſſe 26. §. ſi pater 1 & 2. ff. de iure iur.*

10 *Expenditur tex. in l. In duobus 28. §. fin. l. fin. C. de iure iuran. l. qui iuraſſe 26. ff. de iur. iurand. cum l. videamus ff. de in litē iurando, l. ius iurandum 34. §. pupillus, ff. de iur. iur. l. ſi deſerente 13. ff. quibus modis pignus. vel hypotheca ſoluitur.*

11 *Iuramentum à parte parti delatum, & ante ſuſceptionem ſit voluntarium, poſt ſuſceptionem verò neceſſarium redditur.*

12 *Expenditur tex. in cap. fin. de iur. iur. verſ. Quanuis iuramentum extraiudiciale partium conuentione ex actū recuſſari non poteſt.*

Interpretatur tex. in l. ius iurandum, ff. de iur. iuran.

13 *Iuramenti iudicialis eſſentia, eſt finem litibus imponere.*

Iudiciale ius iurandum in cauſa famoſa non ſufficit, cùm in grauibus cauſis licet meridiana clariores debent eſſe probationes.

14 *Actio in factum competit ex iure iur. & an alia actus competat, intellige vt ibi.*

CON-

CONCLVSIO.

1 *IVramentum litis deciſſorium, nec recuſſari, nec referri poteſt, ſi à iudice ſit delatum, ſecus ſi à parte, in actione tamen famoſa referri non poteſt.* Comprobat text.in l.1.l.actori, l.generaliter, l. fin.C.de rebus creditis, & iure iurand.l. quod ſi deferente 21.ff.de dolo, l.poſt rem iudicatam, ff.de re iud.l.1.2.& 3.l. admonendi, l.manifeſti.l.tutor cum alijs, ff.de iure iurando, l. 2.l. *14.* l. 15.l. 25.tit.11.l.13.& 19.tit.22.part.3.exornant Faquineus lib.*2.*controuerſ.capit. 15.cum ſequentibus, idem lib 11.capit. 27.Gutierrez de iuramento confirmatorio, cap.3.cap.7.num. *10.* Corraſius in repetitione ad tex.in l.admonendi de iure iur.Tiraq.lib.2.controuerſ.cap.14 Couarr.in cap.quanuis pactum in principio, Parlador.lib.2.rer.quotidian. capit.*18.*Duaren.ad tit.de iur.iur.cap.30. idem in poſterioribus ad eundem titulum, cap.2.& 7.& lib.2.diſput.cap. 33. Cuiac.lib.18.obſeruation.cap.35. & in l.2.& *3.*C.de reb.creditis, Donel. ibid. idem Donel.lib.24.comment.cap.8.9. 17.*19.*23.24.& 26.vbi latè Iliger.ad Donel.Anton.Fab.de erroribus, pragmaticorum decade 19.errore 1.& ſeqq.Anton.Pichard.in §.item ſi quis poſtulante *11.*inſtit.de action.num. 70.

2 Ratio quare iuramentum neceſſarium, vel ſupplectorium à iudice delatum ad conficiendam integram probationem, non poteſt à parte recuſſari (niſi iuſta ſubſiſtente cauſa) ea eſt: quia iã vrget iudicis imperium, authoritas, & arbitrium in cauſæ inſpectione, ne iudicium illuſorium reddatur, cum cognitioni, & breui exitu cauſæ id expediat, ſi quidem improbationibus arbitrium iudicis attendatur, l.3.verſ. *Si magis*, ff.de teſtib.c.cum clamor *33.*de teſtib.c.cum Ioannes de fide inſtrumen. ideòque recuſſari non poteſt, niſi maior ratio contrarium poſtulauerit, vel quia actor plenè probauit d.c.2.de probat. vel niſi immineat periurij periculum. In ſecunda verò noſtri tex.parte, ideò iuramentum litis deciſſorium à parte alteri parti delatum, licitè recuſſari, ac referri poteſt: quia tunc, iam ceſſat iudicis imperium, & conſideratio, de qua in præcedenti ratione dictum eſt, ſiquidem parti tanta poteſtas non tribuitur, quare à principio voluntarium dicitur, poſt acceptionem verò præciſſum, & neceſſarium erit, quod iudiciale, & litis deciſſorium appellatur, l.3.§.fi.l.non erit 5.§. dato, l.ſi duo *13.*§.ſi quis, ff.hoc tit. l. Actori, C.de reb.cred. In tertia verò noſtri tex. parte in verſ. *Nec liceat*, inramẽtum in cauſa famoſa, minimè referri poteſt: quia actionis famoſæ iudicium exactoris iuramento pendere non poteſt, cum vindicta illius delicti ad ius publicum tãtum pertineat, ſiquidem Reipublicæ interſit, ne delicta maneant impunita, l. ita vulneratus 5.ff.ad l.Aquil.c.vt famæ 35.de ſent.excomm.cui priuatorum pactionibus derogari non poteſt, l. Iuriſgentium 7.§.ſi paciſcar, cum vulgatis, ff.pe pactis, c.ſi diligenti de foro compẽtenti: nam crimina, nõ relatione, ſed innocẽtia purgari debẽt, l.is qui reus, ff.de pub.iud.gloſ.in præſenti, verb. *Famoſa.*

Primò contra primam noſtri tex.partem obſtabit dicere, quod iuramentum litis deciſſorium, noneſt neceſſarium, & conſtat ex eo: nam aut actor probat, & reus non, & tunc non eſt neceſſe iurare, nec reus poterit ad iurandum compelli, d.c.2.de prob. aut actor, non probat, quo in caſu reus nihil probans abſoluendus eſt, l.qui accuſſare, C.de edendo, l. actor, C.de prob.c.cũ Eccleſia Sutrina, de cauſa poſ.& prop.& tex.noſt.in §. ianè, aut vterq; æqualiter probat, & tunc pro reo pronũtiãdũ eſt, c.ex litteris de prob.ergo, cũ nũquãſit neceſſariũ, ſemper recuſſari poteſt, quam difficultate, vt effugias ad notare debes, quod in illa partium enumeratione, quando actor probat, & non probat, eſt aliud mediũ: videlicet, quando non plenè, ſed ſemiplenè probat, vt in cap.2.de probation. quo in caſu ad conficiendam plenã probatio-

3

bationem, iudex conſideratis perſonæ, & cauſæ circunſtantijs, poterit ab actore ius iurandum exigere, quod recuſſari non poteſt, & in hac ſpecie loquitur noſter tex. in prima eius parte, notat Acurſius gloſ. verb. *Exacto*, ff. de iure iurando, Corraſius in d. l. admonendi, 2. part. num. 52. Cuiac. lib. 8. obſeruationum, c. 15. & lib. 22. cap. 28. Faquineus libr. 1. controuerſiar. cap. 15. & ſequentibus, Pacius Centur. 3. quæſt. 81.

4 Secundò aduerſus prædictam ſolutionem obſtabit dicere, nihil amplius dicendum eſſe, quando quis ſemiplenè probat, quàm cum nihil probat, ſiquidem probare nihil aliud ſit, quam legitimis modis in iure fidem facere, l. proprietatis 4. l. cum res 12. C. de probation. itaque inſtrumenta debent eſſe indubitata, l. vlt. C. de probat. teſtes idonei, & ſaltim duo, dict. l. vlt. l. 2. & 3. l. vbi numeras 12. ff. de teſtibus, & ideò in perfecta, ſeu ſemiplena probatio pro infecta, & nulla habetur, l. quoties 6. ff. qui ſatisdare cogantur, l. non dubium 5. ff. de legibus. Augetur difficultas, quia in iure noſtro imperfectum, & inutile non differunt, l. ſi is qui 25. ff. qui teſtamenta facere poſſunt, l. hac conſultiſsima, §. ex imperfecto, C. de teſtamen. l. ita ſtipulatus 115. ff. de verbor. oblig. ergo cum ſemiplena probatio perfecta non ſit, pro nulla, & inutilis habēda erit. Sed huius dubij facilis erit ſolutio, ſi attendamus, quod licet vnus teſtis ſemiplena probatio per ſe ſola inutilis, & imperfecta ad probandum dici poſſet: tamen poſtquā ius iurandum eſt delatum adhibeatur, & amplius ſemiplena non eſt; ſed potius plena, perfecta, ac legitima dicitur. Nec obſtat tex. in l. iuris iurandi 9. §. 1. ff. hoc tit. ibi: *Nec vnius teſtius teſtis audiat iubet, imperat, &c.* quia verba illa non abſolutè accipienda ſunt, ſed tantum quo ad effectum, vt ex ſemiplena ſola probatione condemnatio non ſequatur; nec ei perfectè credatur, poterit tamē ex ea ſuſpitio ſumi, vt iudex hoc ius iurandū exigat, notat Anton. Fab. de errorib. decade 19. errore 3. Illigerus ad Donel. lib. 24. cōmment. cap. 19. lit. Y.

Terriò obſtabit dicere, nullam conſti- 5
tui differentiam inter ius iurandum à iudice, vel à parte delatum, vt recuſsari nō poſsit, iuxta tex. in l. ius iurandum 34. §. ait Prætor, ff. de iure iurando, l. generaliter, §. ſin autem, C. de reb. creditis, & iure iurando, ſed à parte delatum recuſſari poteſt, ex tex. noſtro in verſ. *Quanuis*, ergo & a iudice delatum etiam recuſſari poterit, cùm in dictis iuribus iuramenta illa æquiparentur. Quo in dubio communiter dici ſolet differentiam eſſe inter prædicta iuramēta à parte, vel à iudice delata, vt cōſtat ex tex. noſtro, & in dict. l. admonendi, ff. de iure iurando: Nec obſtat tex. in d. l. generaliter, §. ſin autem, quia licet a principio textus ille videatur licentiam concedere, recuſsandi iuramentum, neceſsarium tamen ſtatim ſe explicat, dum aſserit id fieri debere, cum cauſæ cognitione, quaſi diceret recuſsari poſse iuſta interueniēte cauſa, quæ ſi à iudice non fuerit admiſsa, iurare neceſse eſt, vt conſtat ex eiuſdem Iuſtiniani verbis, ibi: *Iudex autem ſi omnino ius iurandum præſtandum eſſe exiſtimauerit, &c.* ita ſimiliter eſt interpretandus text. in dict. l. ſi ius iurandum 34. §. ait Prætor, ff. iure iurando, quod etiam docet tex. noſter in verſ. *Niſi*, dum aſserit recuſsari non poſse, niſi ex iuſta cauſa, notat Donel. lib. 24. commentar. capit. 20. Patius centuriā 1. quæſt. 85.

Quarto obſtabit prædictis, quod non 6
ſolū abſoluitur reus, ſi actor in probatione ceſset, hoc eſt, ſi nihil probet, l. qui accuſsare 4. C. de edendo, l. 2. C. de probatio. verū etiā ſi minus plenè probauerit, l. ſiquidē 9. C. de except. nāque ēadmodū reus ſuas exceptiones tenetur probare, l. exceptionibus, ff. de probation. ita ſimiliter, & actor ſuam intentionem, l. ante omnia 23. ff. de probation. l. fin. C. de rei vindicatione: ergo iuramentum ſupleto. ium inutile eſt, vrget etiam, nā vti refert Anton. Fab. de erroribus libr. 18. decade 19. errore 1. quod & ſi in iure

ciuili tot extent iuris Consultorum responsa, Imperatorum placita, quæ de iure iurando disputent, nulla huius iuramenti supletibi mentio fit. Cui dubio satis fieri debet ex eo, quod iura in argumento adducta procedunt, quãdo actor nihil probauit, vel si semiplenè probationi nihil asserit: nam tunc reus est absoluendus, at vero textus noster procedit quando vnico testi accesit iuramentum necessarium, quo in casu reus non absoluitur; nec minus obstat, quod pro Antonij Fabri sententia inducitur, quia hoc iuramentum, etiam in iure ciuili est cognitum: nam & si in eo mensio nominis suppletori non reperiatur; tamẽ sub intelligitur, & de eo agitur in nostro textu, & in dict. l. admonendi ff. de iure iurando, l. 3. C. de rebus creditis, constat etiam ex Rub. ff. de iure iurando, siue voluntario, siue necessario, vidẽdus est Anton. Fab. decade 19. errore 1. & 3. Duarenus lib. 2. disput, cap. 33. & in prioribus commentarijs ad tit. de iure iurando, cap. 30. & in posterioribus, cap. 7. Donel. lib. 29. commen. c. 19. Osual. ibidem lit. V. & Y. Anton. Pichard. in §. item si quis postulante, inst. de actionibus a nu. 72. cum seqq.

7 Quintò obstabit dicere, quod si hoc iuramentum necessarium ex semiplena probatio exactum vtile esset; sequeretur quod eius virtute sentẽtia lata trã siret in rem iudicatam, nec nobis instrumentis repertis retractari posset, l. sub spe 19. C. de re iudicata, l. cũ de hoc 27. ff. cod. siquidem in exercendis litibus parem vim habent iuramenta, testes, & instrumenta, l. in exercendis, ff. de fide instrumen. præsertim, quia iuramentum vim transactionis retinet, l. 2. ff. hoc tit. & transactio prætextu nouorum instrumentorum retractari non potest, l. sub prætextu 19. C. de transaction. sed sententia ex iuramento necessario prolata non transit in rem iudicatam, immò potius ex nobis instrumentis repertis retractari potest, iuxta tex. difficilem in l. admonendi 31. ff. de iure iur. ergo iuramentum hoc non erit necessarium, cum & si aliquid tamen parum prodest. In cuius tex. difficultate, omissa Alc. Bart. Ias. interpretatione in d. l. admonendi, n. 36. Cuiatij lib. 18. obseruat. c. 35. verissimè est dicendum, iuramentum illud vtile, & necessarium esse. Nec obstat tex. in d. l. admonendi: nam ideò ibi sentẽtia lata ex iuramento necessario ex nobis instrumentis retractatur, quia illa probatio, quæ fuit facta ex iuramento suppletorio, seu necessario illigitima, irregularis, & imperfecta erat, cum iudex iuramentum illud exegisset etiam repugnãte parte, ad supplendum probationis defectũ, & cũ id quo exigitur testis, & iudex sit in causa propria cõtra iuris ciuilis regulas, l. nullus, ff. de test. l. in omnib. C. eod. iuxta de causa, superueniẽte alia clarissima probatione ex instrumentis nouiter repertis, sententia illa retractatur, cum tunc non proprie vim transactionis, nec rei iudicatæ retineat, notat Donel. lib. 24. comm. c. 19. idem in l. 3. n. 11. C. hoc tit. Anton. Fab. decade 19. errore 4. Ant. Pichar. in d. §. si quis 11. inst. de action. à num. 107. cum seqq.

Sextò prædictæ rationi, seu solutioni obstabit dicere, etiam in iuramẽto voluntario, seu iudiciali, quod à parte parti defertur eũ, qui iurat iudicis, & testis in causa propria partes susc ipere, l. fin. C. de fideicomm. & tamen sententia ex illo voluntario, seu iudiciali iuramento, non retractatur, d. l. admonendi, versic. *Fin.* ff. hoc tit. l. 3. C. eod. l. quod & si deferente 21. ff. de dolo, ergo idẽ dicẽdũ erit in iuramento necessario, quod à iudice parti defertur, quæ difficultas communiter dissoluitur ex eo, quia ius iurãdũ necessariũ ab vno ex litigatoribus à iudice defertur, alio plerũq; repugnãte, meritò cũ legitima nõ sit probatio ex nouis instrumẽtis, iterũ causa agitari poterit, at verò tex. in d. l. fin. C. de fideicõ missis procedit in iuramẽto voluntario, quod à parte parti defertur, vbi ex mutua vtriusque volũtate negotiũ quasi cõtractum videtur, & ideò sententia retractari 8

ctari non potest: nam licet tunc etiam testis, & iudex in re propria sit, id fit ex consensu, & voluntate alterius, qui detulit ius iurandum, & sibi imputet, quia exigit, siquidem in re sua legitimus moderator, & arbiter esse poterit, l. in re mandata, C. mandati, cum iure proprio renuntiare poterit, l. si quis inconscribendo, C. de pactis, meritò cum vim trã sactionis, & rei iudicatæ retineat, l. 1. & 2. ff. hoc tit. prætextu nouorum instrumentorum retractari non poterit. l. supra textu, C. de transaction. notat Duarenus lib. 2. disp. cap. 33. Cuiacius libr. 22. obseruationum, cap. 28. Anton. Fabro de erroribus decade 19. errore 1. 2. & 3. Osuald. ad Donel. lib. 24. commentar. litt. E. idem lib. 24. cap. 17. liter. G.

9 Septimò obstat tex. in l. qui iurasse 26. §. si pater 2. ff. de iure iurando, vbi postquam ius iurandum voluntarium à patre de peculio est exactum, & etiam si pater iuret in peculio nihil esse, eo iuramento non obstante iterum filius cõueniri potest. Augetur difficultas ex textu in §. si pater 1. eiusdem legis, vbi post patris iuramentum, iterum de causa deceptati non potest; nec filius conueniri potest, cum sibi imputet, his qui iuramentum voluntarium exigit ab eo, à quo exigi non poterat, in qua iuriam contrarietate annotãdũ est, multũ interesse, an pater iuret super obligatione filij principaliter, se dare nõ oportere, an verò super actione de peculio tãtũ, in primo casu obtinet text. in dict. §. si pater 1. nam tunc patris iuramentum prodest filio ad hoc, vt iterum de causa agi non possit, in secundo vero obtinet textus in dicto §. si pater 2. nam cum tunc pater nihil expressisset de obligatione principali ipsius filij, ideò res salua manet, & poterit filius, non obstante patris iuramento, iterum conueniri: nam etsi post iuramentum semel delatum de peculio antea obtento pater iterum non posset conueniri, cùm vim transactionis, & rei iudicatæ retineat, & obstet exceptio iuris iurandi; tamen de peculio post iuramentum quæstio pater conueniri poterit, cùm de peculio illo nõ iurasset, quæ iura ita ad concordiam reduxit, Anton. Fabr. in rationali ad tex. in dict. l. qui iurasse 26. §. 1. & 2. ff. de iure iurando.

Octauo aduersus illud volũtarium iu- 10
ramentum, obstat tex. in l. in duobus 28 §. fi. l. fin. C. de iure iurãdo, vbi etiam in iuramento voluntario, quod à parte parti defertur posterius, ius iurandum potius est priori. Cui dubio dicendum est, in d. l. in duabus 28. §. fi. id specialiter esse admissum, quia vtrunque seruari nequit ex eo, quia qui prius iurauit, à iure suo recessit altero deferendo, vt contrarium iuraret, text. verò d. l. fi. ius nouum, & singulare cõtinet; cuius sanctionis ratio est, ne legatario ex periurio lucrum accedat, notat Osuald. ad Don. lib. 24. cõment. c. 17. lit. C. D. F. X. Vuesenbechius in paratitlijs ad tit. ff. de iure iurando, n. 8. videndus est etiam tex. in l. qui iurasse 26. ff. de iure iur. cui obstat tex. in l. videamus, ff. de in litem iur. de quibus Anton. Fab. in rationali ad tex. in d. l. qui iurasse 26. in l. ius iurandũ 39. §. pupillus, ff. hoc tit. similiter etiã est videndus tex. in l. si deferente 13. ff. quibus modis pignus, vel hypotheca soluitur, & tex. in l. fi. ff. de iure iur. Anton. Fab. in rationali in dictis iuribus, & tex. in l. semper, §. hoc interdicto, ff. quod vi, aut clam, cũ l. qui tabullarum, ff. de furtis, de quibus Duar. in 1. æ dict. ad tit. de in litem iurando, quæ omnia omitto, ne institutũ nostrũ porrũpamus, & hoc opus fastidiosum non sit.

Nonò aduersus secundam nostri tex- 11
tus partem in vers. *Quanuis*, dum Pontifex asserit, iuramentũ à parte alteri parti delatum licitè recusari, ac referri posse, obstabit dicere, hoc iuramẽtum absque manifesta turpitudine recusari non posse, quinimò recusans pro cõfesso habetur, l. iusiurandum 34. §. ait Prætor, l. manifestæ 38. ff. de iure iur. l. delata, C. de rebus creditis, & iure iur. quod dubiũ dissol-

dissoluitur,si dixeris,quod quanuis iurā mētū iudiciale à parteparti delatū à principio sit voluntarium,postea tamen cū semel susceptum est, & à iudice comprobatum iurare, aut soluere necesse est,& absque manifesta turpitudine recusari non potest,cum aliàs pro confesso habeatur,& ita obtinent iura supra in argumento adducta, quo supposito interpretatio deducitur ad textū nostrum in vers. *Quanuis*,nam dum loquitur de iuramento litis decisorio,intelligi debet in primarius iuramenti natura,cùm omnino à principio ante alterius partes acceptationem volūtarium sit,post acceptationem verò, & iudicis receptionem adeò necessarium est, vt recusans etiam Pontificio iure, turpitudine notatur,cap.1.de confessis in 6. notat Anton.Faber in rationali ad text.in dict.l.ius iurandum 34.§.ait Prætor, & in dict.l.manifestè 38.ff. de iure iurando.

§ 2 Decimò obstat text.in l.ius iurando 17.ff.hoc tit.vbi constat, iuramentū partium conuentione delatum, recusari non posse:ergo nec etiam à parte parti delatum recusari poterit.Cui dubio responderi debet,text.in l. ius iurand. procedere inconuentione,& in diuersa specie,& diuerso genere iuramenti,hoc est,in iuramento extraiudiciali,cumpartium conuentione alicui extraiudicium committitur,meritò mirum non est, quod seruetur, siquidem partium voluntas in contractibus obseruari debet, l.1.§.si conuenerit,ff.depositi,l.contractus 23.ff.de regul.iuris:nam licèt iuramētum illud similiter à principio sit voluntarium,conuentione tamen obligatorium efficitur,argument.text.in l. sicut,C.de action.& oblig.

§ 3 Vndecimò aduersus tertiam,& vltimam nostri text.partem, dum Pontifex asserit iudiciale iuramentum in causa famosa minime referri posse, obstabit dicere,quod vt supra diximus, iuramenti iudicialis essentia est finem litibus imponere,l.1.& 2. cum sequentibus,l.si duxi patroni 13.§.si quis iurauerit 1.ff.de iure iurando, sed hæc iuramenti essentia,ita conuenit actioni famosæ,sicut cæteris actionibus, immò magis famosæ,quàm alteri actioni, cū in ea maius periculum extet, argumen. text.in l.Marcellus,§.fin.ff.rerum amotar. ergo nec in ea recusari poterit, quod dubium dissolues,si dixeris, quod ad hoc iuramentum necessarium exigatur necesse est,vt tantum de rē modica, non tamen de magna,& ardua agatur,si quidem hæc ardua causa ex illegitima proprij iuramenti probatione diffiniri non debet,notat Menoch.de arbit.casu 189.Mascardus de probationibus conclusion.957.Gregor.Lop.in l.2.tit. 11. part.3.qua de causa cum decrimine agitur,necessarium iuramentum non admittitur,cum agatur de personæ, & honoris periculo,in quibus grauibus causis luce meridiana clariores debent esse probationes,l.scient cuncti,C de probationibus,quod etiam in actione famosa est receptum,cùm criminali æquiparetur,l.iusta,ff.de manum.vin.d.hinc prouenit interpretatio ad text.nostrum,§. nec liceat,qui non debet intelligi de iuramento necessario,sed de voluntario, seu iudiciali a parte parti delato, vt in anteriori vers.*Agitur*,notat glossa fin.in cap.cum sunt partium iura obscura de reg.iuris lib.6. videndus est Faqnineus lib.1.controuers.cap.15.

Decimo aduersus ea, quæ in præ- 14
senti notant omnes,videlicet quod ex iure iurand.competit actio in factum, ex qua tantum quæritur, an iuratū sit, l.& si possessori 11.§.proinde 1.ff. de iure iurando,l.actori 8.C.de rebus creditis,obstat text.in l.si duo 13.§.si quis iurauerit,l.si iurauerit 29.ff.de iure iurando,l.fin.§.fin.l.de liberali causa,l. eum qui,§.si petenti,ff.de public.in rē actio. in quibus iuribus non actio in factū,sed vtilis publiciana, vel excentio competit.Cui dubio dicendum est,iura illa non esse contraria:nam actio vtilis,& in factum,non sunt duæ actiones,sed vna tantum,

tum, quæ ex eadem causa descēdit, quia & si aliquando distinguantur, §. vltim. instit. de lege Aquilia, plerunque tamē pro eadem accipiuntur, cùm ex eadem causa descendant, cùm actio in factum detur, cùm in certum esset ex quo negotium ageretur, an ex veteri causa, vel ex noua, de qua iuratum est, vtilis verò ex eo contractu, ex quo ius iurandum originem sumit, non tamen directa, exempto, vel publiciana, quæ ex verbis legis datur, sed vtilis tantum, cùm directa actio exempto non possit competere ei, qui non emit, sed tantum iurauit, se emisse, vel publiciana directa, quæ non agit in rem, sed vtilis ex eo, quod suam esse iurat, & ita illa concordiam reduxit Osuald. ad Donel. lib. 24. comment. cap. 16. per totum, Duarenus vbi sup. Iulius Pacius legum conciliat, centuria 3. quæst. 78.

Ad tex. §. sanè fin. huius textus.

DE materia huius text. latè à nobis est actum in cap. 2. de probat, disp. Anton. Faber. de erroribus decade 19. error 4. per totum.

DE EXCEPTIONIBVS Tit. XXV.

Ad tex. in cap. 1. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Testes si per exceptionem de crimine conuincitur, vel conuictus apparet à testimonio repellitur, non tamen punitur, nisi negotium attingat principale.*

2 *Existimatio hominum, vita, mors, & denique omnium rerum summa dependet ex testium depositione, acidcò ratio exigit, vt fidei plenitudine instructi sint.*

Infames publica munera subire non possunt.

Accusatio ad pœnam præcedere debet.

3 *Expenditur text. in l. 2. §. lege Iulia iudicio, vers.* Siue in vinculis, custodia vi publica erit, &c. *ff. de his qui not. infam.*

4 *Calumniatores, nec lege Iulia de vi, nec lege Remia prohibentur testimonium dicere, intellige vt ibi.*

Explicatur text. in l. quæsitum 17. ff. de testibus eum, l. 4. §. calumniatores ff. de his qui notantur infamia, l. 1. §. remoueat, vers. Item Senatus, *ff. depostulando.*

5 *Illustratur tex. in l. ob hæc verba, ff. de his, qui notantur infam.*

Intelligatur falsi crimini infamia iuris nō notatur sed facti tantum.

6 *Exceptio criminis testibus obiecta probanda est ante sententiam, & ideò post contestationem admittitur, cùm non sit ad iudicij ordinem directa.*

7 *Interpretatur text. in cap. præsentium, de testibus.*

8 *Iudex poterit terminum diffinire ad rē probandos testes.*

Expenditur text. in cap. licet causam de probat.

9 *Falsitas testium cum iudicium nullum reddat etiam post sententia obiici, & probari poterit.*

Interpretatur text. in l. quærellam 12. C. ad legem Corn. de fals. cap. licet causam de probat. cap. 1. de exceptionibus, vers. Denique quo ad dicta, & personas testium, &c.

10 *Infamis infamia iuris repellitur à ferendo testimonio, etiam contra alium infamem.*

Explicatur text. in l. Arenarios 11. C. de in officioso testam.

11 *Infamis, cuius fama à Principe restituta est ad testimonium admittitur.*

Illustratur text. in cap. Euphemium 2. quæstion. 3. vers. Infamiam tamen.

12 *L. generalis 7. C. de sententiam poss.*

13 *Interpretatur text. in l. qui testamentā 26. §. eum qui ff. de testamentis, vers.* Cum qui, vel repetandarum damnatu est ad testimonium adhiberi posse existimo cum l. repetundarum 15. ff. de testib.

14 *Infamis, quidem fuit tamen ex tempore, aliquando desinit esse infamis, intelige vt ibi.*

Exponitur text. in l. non potui 63. ff. de furtis, l. Diuus. ff. de in iur.

15 *Infamis infamia canonica notatus à testimonio repellitur.*

Septies in die cadit iustus.

Nemo sine crimine viuis.

16 *Illustratur text. in cap. Testimonium de testibus, vers.* Et cum non committetur infamia.

17 *Testes conuicti, vel confessi contra alios ad testimonium non admittuntur.*

Expenditur tex. in cap. 1. de exceptionibus, vers. Quod si sola, *iuncto vers.* Nisi prius se probauerint innocentem.

18 *Testibus si crimen fuerit obiectum eo probato, sufficit, vt à testimonio reppellãtur, non tamen pœna iudiciaria puniri debent. Secus verò est dicendum, quando crimen testibus est obiectum tangit negotio principali.*

Illustratur tex. in cap. cum super 2. de confessis, cap. inquisitioni 26. de electione.

19 *Explicatur tex. in l. 2. §. si publico, ff. ad legem iul. de adult. cum l. Mulier 47. ff. soluto matrimon. l. is qui reus 5. ff. de pub. iud.*

CONCLVSIO.

SI *testis per exceptionem l decrimine conuincitur, vel conuictus apparet à testimonio repellitur, non tamen punitur, nisi negotium attingat principale.* Idẽ insinuare videtur text. in capit. testis 2. quæstion. 7. cap. susceptos, cap. constituimus 3. quæst. 5. cap. 1. 2. & 3. quæst. 11. cap. infames 17. in fine, 6. quæst. 1. capit. ex parte, cap. licet exquadam, cap. testimonium cum alijs de testibus, cap. præterea 7. de testib. cogend. capit. licet causam de probat. cap. 2. ad finem de ordin. cog. l. 3. §. penult. cum alijs, ff. de testib. l. imperiatis, C. de nuptijs, l. 8. tit. 16. p. 3. l. fin. tit. 1. p. 7. explicant vltra ordinarios in præsenti, & indictis locis Rebuf. de except. n. 448. Mascard. de probcõcl. 464. & 1362. Ant. Gom. 3. tom. variar. cap. 11. num. 22. Couarr. in practicis, c. 28. Morla in emporio titul. 11. in principio, Zanall. pract. communium quæstionum 162. & 396. Farin. de testibus, q. 56. per tot. præcipuè in art. 3. Anton. Fab. in suo C. tit. de testib. definitione 56. Duaren. ad tit. de testib. c. 2. Donel. lib. 28. commentar. præcipuè in lib. 25. cap. 8. Osuald. ad eundem plures refert in suis notis ibidem.

Ratio est, quia cùm in testium depositione hominum existimatio, vita, mors, & denique omnium rerum summa dependeat, & inore duorum, vel trium testium stet omne verbum Deuteronomij, cap. 17. Matthæi cap. 18. capit. in omni negotio de testibus, & iudex debeat eorum fidem sequi, l. illicitas, §. veritas, ff. de offic. præsid. cum testes adhibeantur ad veritatem inuãdam, l. eos, C. de testib. ratio exigit, vt fidei plenitudine instructi sint, cap. testis 2. quæstio. 7. & absque vlla infamia, suspitione, vel manifesta macula immunes sint, meritò iusta de causa criminosi, & infames a testimonio repelluntur, capit. ex parte 7. cap. testimodium de testibus, siquidem iustitia cum scelerato homine, nullum potest habere commertium, c. forus de verb. signif. tum etiam, quia testimonium est iudicij fundamentum, & si quæramus, an iudicium valeat, prius animaduertere debemus, an personæ, de quibus iudiciũ ordinatur legitimi sint, arg. text. in l. si quæramus, ff. de testam. præcipuè quia testimonium dicere munus publicum est, l, curent, ff. de testib. l. penult. C. de hæreticis, & infames publica munera subire non possunt, cap. licet ex quadam de testib. l. 1. per totum, ff. his, qui notantur infam. Ratio secundæ partis refertur a Pontifice in præsenti in vers. *Caterum*, tum etiam præcipuè, quia nemo sine legitima accusatione puniri potest, cap. de manifesta 2. quæst. 1. cap. vnice, vt Ecclesiastica beneficia, & cum ille, qui crimen testi opponit solũ petat, vt a testimonio repellatur, nihil ũ

non

non est, quod solùm super eo debeat proferri sententia, non vt puniatur, sed tantùm vt per exceptionem repellatur, cùm accusatio ad pœnam præcedere debeat, l. 3. ff. de accusation.

Primò obstat text. in l. 3. §. lege Iulia, ff. de testib. vbi criminosus à testimonio 3 non repellitur, nisi prius fuerit publico iudicio damnatus: ergo per solam exceptionem infami oppositam, nō debet repelli. Cui dubio dicēdum est, tex. in dict. §. lege Iulia procedere de iure ciuili, quo iure infamis à testimonio ferendo non repellitur, nisi priùs publico iudicio fuerit condemnatus, contrariū tamen de iure nostro Pontificio ex nostri text. decisione obseruatur, siquidem ex eo solum modo sufficit crimen per exceptionem obiectum, & probatum esse, vt à testimonio reppellatur, notat Duarenus, & Couarr. vbi sup. Nec obstat text. in dict. l. 3. §. lex Iulia, ibi: *Siue in vinculis, custodiaue publica, erit*, & paulo inferius: *iudicatus, vel conuictus*: ex quibus verbis colligi videtur iure ciuili repelli criminosum, etiam si in eum non sit lata sententia, quia licèt illa verba contineant casus speciales, in quibus sine condemnatione testimonio non admittitur: veluti cùm quis ipso iure infamis efficitur, l. Palàm, ff. de adulterijs, tamen de iure ciuili necessaria est condemnatio, vt constat ex eod. text. notat Melina de iustitia, & iure tractatu 4. disput. 8. Nec obstat tex. in c. si testes, §. itē lege Iulia de vi 4. q. 3. vbi etiam Calistrati sententia à iure Pontificio comprobata videtur, quia tantùm lex illa ibi à Gratiano refertur, qui nunquam authoritatem condendæ legis obtinet, Menoch. notat de adipiscenda, remed. 4. Cuiac. in d. l. 4. §. lege Iulia.

Secundò obstat tex. in l. quæsitum 13. ff. de testib. vbi calumniatores de iu- 4 re ciuili, nec lege Iulia de vi, nec lege remia prohibentur ad ferendum testimonium, & tamen constat, calumniatores publico iudicio damnatos, infames esse, iusta tex. in l. 4. §. calumniatores, ff. de his qui notantur infam. l. 2. ff. ad S. C. Turp. in qua tā spinosa re dicendum censeo, quod licèt in d. l. quæsitū 13. ex l. illa Iulia, & Remia, calumniatores ex causa calumniæ condemnati, non essent infames, cùm calumniæ crimen non esset publicum iudicium, ita vt accusatio cuiuis de populo competeret, sed priuatùm, & ideò inter publica iudicia, non connumeratur in d. §. l. Iulia, siquidem ad hoc, vt quis infamis efficiatur, requiritur, vt accusatio ex publico iudicio proueniat, l. infamē 7. ff. de publicis iudicijs, tamen id quod deficit legi Iuliæ, & Remiæ supplet Prætor in l. 4. §. ait Prætor, §. calumniator ff. de is qui not. infam. dum statuit, calūniatores infamiæ notānō effugere, quod iustè describit ad compescendas litigantium malitias, notat Cuiac. lib. 1. Papiniani de adulterijs in d. l. quæsitum 13. ff. de testib. Osual. ad Donel. lib. 27. commentarior. c. 9. lit. F. nec prædictis obstat tex. in l. 1. §. remouet, vers. *Item*, ff. de postulando, ibi: *Item Senatus Consulto etiam apud iudices pedaneos postulare prohibetur calumniæ publico iudicio damnatus*. Ex quibus verbis constat, iure antiquo ante ius prætoriū calumniæ crimen publicum esse, non priuatum, ac per consequens infamiā irrogare, quia vti refert Cuiac. ad titulum de testib. apud medium in d. l. 1. vers. *Item*, non est legendum sicuti in vetustis codicibus, legitur, *calumniæ publico iudicio damnatus*, sed vt in Pandectis Florentinis legitur, *calumniæ publici iudicium damnatus*, quasi sensus sit, calumniatorem per publicum iudicem damnatum, non verò ex publico iudicio, quia vt supra diximus, calumniæ crimen non erat publicum, sed priuatum tantùm.

Tertiò prædictis obstat text. in l. ob hæc verba, ff. de his qui notant. infam. 5 vbi instigator falsi criminis infamia iuris non notatur, sed tantùm infamia facti, cum solum eius pudor apud honestos viros grauetur. Augetur difficultas ex eo, quod instigatores, sicuti, & accusatores,

ſatores,calumniatores,ac infames efficiuntur,l.1.§.incidit ad S.C. Turpil. in qua iurium contrarietate omiſſa interpretatione, quam refert Acurſius, & Bart.in dict.l.ob hæc verba,& Antonij Fabri emendat.lib.6.coniecturarum,capit.6.veriſimè dicendum eſſe exiſtimo diſcrimen verſari inter mandatorem,& inſtigatorem falſi criminis:nam qui mãdat calumniatus eſt infamis iuris, ſicut ipſe accuſſator,& ita obtinet text.in d. §.incidit,qui verò inſtigat, non eſt calumniatus infamia iuris, & ita obtinet text.in dict.l.ob hæc verba, quæ interpretatio deducitur ex verb. text. in dict.leg.ob hæc verba, ibi: *Non enim qui exhortatur, mandatoris opera fungitur.* Nec obſtat text.in dict.l.1.§.incidit, vbi exhortator,ſeu inſtigator mandatori æquiparatur:quia ibi non ſimplex exhortator fuit,ſed inſtructor, qui ſimul cum inſtigatione accuſſatorem adiudicauit,dando falſas probationes, notat Cuiac.lib.1.reſp.Papin.in dict.l.ob hæc verba Iulius Patius,centuria 2.quæſtione 28.

Quartò aduerſus noſtrum text.in
6 verſ.*Antequam cauſa per ſententiam terminetur*,ex quo conſtat crimina teſtibus obiecta probanda eſſe ante ſententiam, notant ibi ordinarij omnes.Obſtabit dicere,quod huiuſmodi exceptiones,quæ dicta,aut perſonas teſtium concernũt, non ſunt peremptoriæ,cùm non perimant negotium principale,atque ideò proponi debebant ante litem conteſtatam,cap.paſtoralis infra hoc tit.cap.inter Monaſterium de re iud.In qua difficultate dicendum eſt,huiuſmodi exceptiones,etiam poſt litem conteſtatam, proponi:quia non pertinent ad iudicij ordinem,ſicut aliæ dilatoriæ:notat Cuiac.lib.18.obſeruat.cap.34.& impoſſibile eſt;vt ante litis ingreſſum obijcian tur:tunc etiam quia ſaltim obliquæ ſunt peremptoriæ,ſiquidem eneruata teſtiũ fide;eneruatur etiam actoris intentio, notat gloſ.in cap.ex parte,verſ.*Siverò*, de teſtib.

Sextò prædictis obſtat tex.in capit.
7 præſentium de teſtibus,vbi conſtat obiectiones contra teſtes ante publicatas atteſtationes proponi oportere;niſi obijciens iurauerit,dolum malum non habere,vel anteaproteſtatus fuerit,ſe velle teſtes reprobare, ſed reſpondetur: quod quo ad inſtitutum noſtrum attinet,ſeparanda eſt teſtium criminum obiectio ab eorum criminum probatione: nam publicatis atteſtationibus exceptiones contra perſonas teſtium nõ debent admitti;& ita obtinet text.in dict.capit. præſentium de teſtibus in verſ. *Si quis obijcere voluerit*, cæterum ſi congruo tempore obijciantur,non eſt neceſſe,vt earum probatio ante publicationẽ fiat, ſed ſufficit ſi ante ſententiam probentur,& ita obtinet text.noſter, qui non de obiectioue,ſed de probatione loquitur.Nec prædictis obſtat tex.in cap.licèt cauſam de probationibus,vbi iudex poteſt terminum præfinire ad teſtes in negotio principali,producẽdo,ſed aliũ diuerſum ad reprobandos: quia dicendum eſt veriſimum eſſe, iudicem poſſe ad reoprbandos teſtes terminum diſfinire,ſi ita expedire indicauerit. Cæterum ſi iudex expreſsè terminum ad reprobandos teſtes non aſsignauerit, ſed ſimpliciter ad probandum, ſtandum eſt deciſioni text.in dict.cap. præſentium, vt ſcilicet exceptiones opponere debeant,ante publicationem probari: tamen ante ſententiam,vt in noſtro text. hodiè vero iure Regio obiectiones teſtium proponendæ ſunt intra ſex dies à publicatione,& eius intimatione numerandos,l.1.tit.4.lib.3.ordin.l.1.tit. 8.lib.4.Recop.Couarr.in practicis,cap. 26.num.4.Rebuf.de exception. n.4.

Septimò obſtat text. in l. quærelã
9 12.C.ad leg.Corn.de falſis,cap.licetcauſam de probat.verſ.*Poſt hoc*, in quibus iuribus conſtat,non ſolùm poſt primã inſtantinm;ſed etiam poſt litem iam finitam intra viginti annorum ſpatiũ falſi exceptionem proponi poſſe.Sed huic difficultati reſpõderi debet,iura illa ſpe

ciali-

cialiter procedere in crimine falsitatis, in quo etiam post sententiam aduersus testem exceptio illa potest: nam etsi aliæ exceptiones, quæ aduersus dicta testium opponuntur, probari debeant ante sententiam, vt in nostro text. tamen in falsitate aliud obseruatur, vt constat in dictis iuribus, & in cap. cum venerabilis infra hoc titulo ratio est, quia crimen illud iudicium nullum reddit, vt inferius dicemus in cap. 1. de re iud. nã sententia, quæ nulla est, impedimento esse nequit, quo minus post eam de falsitate quæratur, argumento text. in cap. in nostro 4. de probationibus: nam exceptio illa potiùs ponitur contra testimonium, quàm contra testem ipsum, nec obstat tex. noster in vers. *Denique quod in dicta, & personas testium*, vbi exceptio non tam quoad personas, quam quod ad dictum earum refertur: quia in dicto vers. illa tantum quæstio apud Celestinum fuit proposita, vtrùm exceptiones, quæ contra dicta, & personas testium proponendæ erant, admitterentur ante testium iuramentum. Cui quæstioni respondit Pontifex, tãtum quoad crimina testibus obijcienda admitti debere, & probari ante sententiam, nihil tamen respondit probationi exceptionem contra dicta testium, & ideò nihil prædictis contrariari videtur.

Octauò aduersus id, quod in præsenti notant omnes in vers. *Absque vlla* 10 *infamia*, videlicet infamis infamia iuris notatos repelendos esse afferendo testimonio in omnibus causis, etiam contra alium infamem, arg. tex. in cap. si testes, vers. *Item liberi*, 4. quæst. 3. cap. personas 20. de testib. l. seruos 5. cum alijs, ff. de accusat. tenent Fatin. de testib. q. 56. num. 44. Imola in dict. cap. testimonium, num. 17. Obstat text. in l. in arenã 11. C. de inoffic. testam. vbi patri arenario non permittitur filium similis conditionis à successione perturbare, & in l. quoniam, C. de hæreticis, & in cap. si hæreticus 2. q. 7. hæretici contra hæreticos ad testimonium admittuntur. Cui dubio responderi debet, quod in dict. l. in arenam, cessat ratio paternæ dedecoris, propterquam permittitur patri filium à successione sua excludere, cum pater arenarius conquèri non possit ex eo, quod filius eius vestigia sequatur; sed cuius erit inferendo testimonio: nã cum testis in iudicio adhibeatur, & nihil cũ patre agat, l. quinquaginta 12. ff. de probat. talis omnino desideratur, vt fidem religioni iudiciariæ debitam proponere possit, l. eos 3. C. de testib. quæ fides cum in infamibus non sit, iusta de causa à testimonio repelluntur, nec obstat text. in dict. l. quoniam, dict. cap. si hæreticus, quia id singulari iure propter rationem ibi expressam fuit admissũ, vt constat ex vers. *Volumus*, & vers. *Permittimus*, quæ iura hodie correcta sunt, cum omnes hæretici sint excommunicati, cap. excommunicamus, cap. pen. de hæretic. & excommunicatus ad ferendum testimonium repellatur, cap. decernimus de sent. excom. lib. 6. cap. infames 6. q. 1.

Nonò aduersus ea, quæ in præsenti notãtomnes, videlicet infamiã, quoad honorem, & famam, à Principe restitutum ad testimonium admittendũ esse, iuxta tex. in l. 3. §. lege Iulia, ff. de testib. obstat tex. in c. Eutemium 2. q. 3. in vers. *Infamiam tamen abolere non possumus*, ex quibus verbis constat, famam, nec per Principem restitui posse, in cuius textus difficultate communiter dici solet, tex. illum procedere in infamia facti, quæ nec per Principem tolli potest, cùm illa infamiæ nota adeò hominum mentibus scripta manet, vt nec vlla potestate delere valeat, notat Tiraq. de iure const. 3. p. l. 1. n. 7. n. 19. & si intelligere vellis de infamia iuris, rectè procedit Pontifex, dum ibi docet infamiã laicis in temporalibus impositam ab eo ferri non posse, cùm tantum illius famæ restitutio ad Principem temporalem pertineat videndus est omnino Osuald. ad Donel. lib. 18. comm. capit. 8. lit. I. & Z. Necessitati obstat text. in 11

l.generalis 7.C.de ſentent.paſsis,& reſtit.vbi indulgentia Principis non tollit infamiam, nec ex ea dignitates recuperantur; quod eſt omninò contra tex. in l.vlt.§.vlt.C.eod.quia Principis indulgentia ſi generalis eſt, & cum nomine illo: *Indulgemur*, vel alio æquipollenti ſit vſus, tunc tantum tollitur pœna; non verò infamia, l.vlt.C.de generali abolitio,& ita obtinet tex. in dicta l.7.ſecus verò ſi dicat,ſe reſtituere: nam tunc bona,dignitates, & fama, in priſtinum ſtatum reducuntur,& ita obtinet tex.in dict.l.vlt.§.vlt.notat Oſualdus,vbi ſupra d.c.8.lit.C.& Z.

13 Decimò obſtat text.in l.qui teſtamẽto 12.§.eum qui,ff.de teſtamentis in illis verbis: *Eum, qui lege repetundarum damnatus eſt,ad teſtamentum adhiberi poſſe exiſtimo.* Ex quibus verbis conſtat,infamem lege repetundarum damnatũ ad teſtamentum adhiberi poſſe, quod eſt omnino contra tex.in l.repetundarum 15.ff.de teſtib.In cuius text. difficultate,omiſſa interpretatione Duareni ad titulum de teſtamentis, cap. 8.in princip.Otomani lib.1. obſervat. cap. 12.Donel.lib.8.comment. cap. 5. Cuiacij in commentarijs in eiſdem iuribus,dum aſſerit legendum eſſe negatione adhibita, hoc eſt *ad teſtamentum adhiberi non poſſe*, veriſsimè dicendum eſt,pœnam delictorum ex l.Iulia repetundarum hodie extraordinariam, & arbitrio iudicis poſitam eſſe: nam aliquando maior,aliquando minor imponitur l.7.§.fin.ff.ad leg.Iuliam repetũdar.l.hodie 13.ff.depœnis,meritò ſi exilio, vel alia grauiori pœna reus fuerit condemnatus; nec in iudicijs,nec in teſtamentis legitimus erit teſtis, & ita eſt interpretandus tex.in d.l. repetundarũ 13.ff.de teſt.ſi verò duntaxat relegatione,vel alia minori pœna fuerit cõdemnatus,dũ tamen ciuitatem non amittat, tunc etſi in iudicijs teſtis eſſe non poſſit,cùm in iudicio excorruptione delinquiſset,iterum in iudicio,tanquã ſuſpectus ad teſtimoniũ non admittitur, ſed illa teſtimonij in habilitas ad teſtamẽtum non extenditur,cum tunc non eadem ratio militet,præcipuè quia pœnæ ſunt reſtringendæ,non ampliandæ, c. odia de reg.iur.lib.6.& ita eſt interpretandus tex.in d.l.qui teſtamento 20.arg.tex.in l.6.§.1.ff.de teſt.notat Oſuald. ad Donel.lib.6.commen.c 7.lit.L.

Vndecimò aduerſus ea,quæ in præſenti notari ſolèt: videlicet quod is qui olim infamis fuit,tamen ex tẽpore aliquando infamis eſſe deſiuit: veluti ſi ex cauſa famoſa temporali pœna quis plectatur: nam tempore elapſo inter infames nõ habetur,ita vt poſsit poſtulare, teſtimonium ferre,honores ſubire,l.Imperator 8.ff.de poſtulando, l.generaliter,§.5.ff.de Decurionib.l.3.C.quibus cauſis infamia irrogetur,l.fin. C.de eis qui exilij dati lib.10.obſtat tex.in l. nõ potuit 63.ff.de furtis,l.Diuus,ff.de in ius vocando,vbi conſtat,iudicẽ efficere nequire, vt ex cauſa famoſa damnatus,ei non ſequatur infamia præcipuè, ſi temporali pœna ex cauſa famoſa ſit damnatus, ei non ſequatur infamia præcipuè ſi tẽporali pœna: nã tunc perpetuus infamis remanet,l.ad tẽpus 6.C.ex quibus cauſis infamia irrogetur,l.ad tempus 5. ff. de Decurion.l.ordinar[illegible] 15.verſ. *Minoribus*,ff.ad municipalem; pro qua iuriũ veriſsima interpretatione,tres caſus cõſtituere omninoneceſſe eſt.Primus,quãdo iudex delinquenti imponit pœnam à iure ſtatutã.Secundus quãdo duriorem. Tertius,quando minorẽ.In primo caſu infamia perpetua eſt,quãuis pœna tẽpore finiatur: nam tunc non infligitur infamia à iudice,ſed ab ipſa lege, cuius effectus perpetuus eſt,& ita obtinet tex. in d.l.non poterit 63.ff.de furtis,cum ſimilib.l.palam 43.verſ. *Non ſolum*, ff.de ritu nuptiar.In ſecundo verò, quando grauior vltra legẽ pœna eſt impoſita,infamia poſt tempus pœne non durat, cũ ex duriori ſententia videatur,quaſi trãſactum,vt ſecuritas pœnæ ſuccedat loco infamiæ,l.quid ergo, §.pœna grauior,ff.de his qui notantur infamia, & 14

ita

ita est interpretandus tex. in d.l. ad tempus 5. cum similibus supra adiectis, l. 8. C. ex quibus causis infamia irrogetur. In tertio verò quando iudex leuiorem pœnam imponit, distinctio adhibenda est, an sine causa sola gratia ductus iudex minuit, an cum rationabili; in primo casu semper durat infamia, quamuis pœna temporalis extinguatur, & ita obtinet tex. in d.l. ad tempus 5. ff. de Decurionib. si verò ex iusta causa pœna est diminuta, transacto tempore, non reputatur infamis, & ita obtinet tex. in l. 3. C. ex quibus causis infamia irrogetur, l. generaliter 3. §. 1. ff. de Decurionib. l. 1. §. vlt. ff. ad l. Corn. de falf. l. Imperator 8. ff. de postulando. Nec obstat text. in l. 1. & 2. C. de his, qui in exilium dati; vbi in distinctè cauetur ordine ad tempus interdictum post tempus nullam reportari infamiam; quia iura illa procedunt quando interdictus ad tempus mitiorem pœnam, quam lex statuerat passus est, notat Ioannes de Platea in dictis iuribus à num. 1. Donel. lib. 18. commentarior. cap. 8. Cuiacius lib. 1. responsorum Papiniani in d.l. ordinarij, ff. ad municipalem, & lib. 6. responsorum Papiniani in l. fin. ff. de publicis iudicijs, & libro 20. obseruationum, cap. 38. Antonius Faber in rationali ad tex. in l. Imperator, ff. de postulando.

Duodecimò aduersus ea, quæ in præ
15 senti notant Doctores omnes: videlicet infamem infamia canonica notatū, quæ ex lethali culpa contrahitur, ad testimonium repellendum esse, iuxta textum in cap. testimonium 54. de testib. cap. testis 2. quæst. 7. cap. constituimus 395. cap. illi qui, cap. infamis 6. quæst. 1. Obstabit dicere, quod si esset hoc verum, ferè nullus idoneus testis inueniretur, cum septies in die cadit iustus, cap. septies de pœnitentia dist. 4. cum nemo sine crimine viuat, cap. nisi cum pridè, §. propter de renuntiatione, cap. vnum orarium, §. nunc autem 25. dist. præcipuè cum probationum facultas non sit restringenda, ne veritas occultetur, capit. quoniam frequenter, vers. *Ne veritas*, vt lite non contestata, cap. significauit 41. de testibus, at si infames infamia facti, vel canonica repellātur, facultas probationem coangustaretur, & veritas obscureſceret. Cui difficultati occurritur, si dixeris, non ex eo restringi facultatem probationum, nec veritatem occultari, siquidem poterunt produci alij idonei testes omni exceptione maiores; cum quibus veritas magis elucescit.

Nec obstabunt ea, quæ supra retulimus, quia iura illa non debent intelligi de criminibus ipso iure infamiam irrogantibus, sed de crimine lethalis culpæ, ac ideò licet testes infamia canonica notatos à testimonio ferendo repellantur; id tamen intelligi debet; cū perseuerantia in peccato extat, nam si is absolutus, aut emendatus fuerit, non repellitur, iuxta textum in dict. cap. testimonium 54. de testibus, vers. *Si verò*. Nec obstant verba eiusdem textus in vers. *Et eum non committetur infamia*, vbi constat adhuc post emendationem, & absoluti onem infamiam durari posse, quia illa verba non debent intelligi de infamia canonica, quæ statim per pœnitentiam, & absolutionē tollitur; sed tantum de infamia facti propter crimē, seu peccatum commissum; cuius fama apud graues viros diminuitur, nec per absolutionem restituitur; secus verò quoad notam criminis: nam tunc per emendationem tollitur, notat Cuiacius in posthumis ad text. in dict. cap. testimonium. Nec solutioni obstat tex. in l. palam, vers. *Non solum*, ff. de ritu nuptiarum, l. qui 55. ff. de re militari, l. qui fugitiuus, ff. de ædilitio edicto; vbi adhuc post emendationem non tollitur, nota ex crimine causata: nam respondetur, quod aliud est, an post emendationem criminis tollatur causa, propterquam quis repellitur à testimonio, an verò tollatur præsumptio eiusdem criminis: in primo casu per emendationem tollitur causa, propterquam

quis

quis fuerat expulsus à testimonio, vt in dict. capit. testimonium; in secundo verò per emendationem præsumptio illa non tollitur: nam semel malus, semper præsumitur malus, capit. semel de reg. iur. lib. 6. & ita obtinet tex. in d. l. palam, vers. *Non solum*, cum similibus supra adductis.

17 Decimotertiò aduersus nostrum tex. in vers. *Quod si sola*, iuncto, vers. *Ni si prius se probauerint innocentes*, dū Pōtifex asserit conuictos, vel confessos, contra alios ad testimonium non esse admittendos, nisi prius se probauerint innocentes, iuxta text. in capit. 1. 23. quæst. 1. Obstabit dicere eos, qui semel confessi sunt, suæ propriæ confessioni stari debere, c. litteras 14. de præsumptionibus, præcipuè quia negatiua probatio impossibilis est, cap. quoniam contra, cap. ad nostram de probationibus, l. actor 23. C. eodem. In qua difficultate, omissa glossæ interpretatione in præsenti verbo: *Innocentes*, Decij numero 7. verisime est dicendum, tex. nostrum procedere in causis, in quibus testes nondum sunt conuicti, vel confessi. Nec obstant vltima illius, vers. verba, quia Pontifex authoritatem illam per argumentum à maiori adduxit, qua si diceret, quod si testes illi, qui accusati sunt, quanuis nec confessi, nec conuicti reppelluntur; nisi se probauerint innocentes, multo magis repellendi sunt, qui in alio iudicio cōuicti, vel confessi sunt, nec solutioni obstabit dicere, cōuictos in alio iudicio nō deberet à testimonio reppelli; siquidem res inter alios acta alijs non nocet, nec prodest, l. sæpe, ff. de re iudicata, l. 1. & 2. C. quibus res iudicata noceat, quia regula illa cessat quoties res illius naturæ est, quæ personam afficiat: nam tunc etiam inter diuersas personas personam sequitur, notat Couarr. in cap. alma mater 1. part. §. 3. num. 2.

18 Decimoquartò aduersus nostrum text. in vers. *Cæterum*, dum asserit crimen per exceptionem testibus obiecta tum sufficere, vt à testimonio repellantur, non tamen pœna ordinaria puniendos esse, vt constat ex iuribus in ratione decidendi supra adductis. Obstat textus in cap. cum super 2. de confessis, ¿capit. inquisitionem 26. de electione; in quibus iuribus constat testem per exceptionem conuictum pœna ordinaria esse puniendum. Quam difficultatem tolles, si dixeris, iura illa procedere quando crimen testibus obiectum tangit, & concernit negotio principali, cū in eo tanquam reus involutus est, quo in casu non solùm repellitur, sed etiam punitur, vt constat ex illorum iurium serie, notat glossa fin. in præsenti. Nec solutioni obstant verba nostri text. vers. *Præsertim vbi crimen, quod eis obijcitur, causam, de qua agitur contingere non videtur*. Quæ verba denotant idem dicēdum esse, cùm crimē tāgit causam principalem ponderando verbū illud: *Præsertim*, quia dicendum est, illius dictionis verbum: *Præsertim*, idem significare, ac si diceret tantùm, notat Hostiensis, Ioannes Andræas, Ancharran. & ordinarij omnes in præsenti, quemadmodum etiam verbum *Maximè*, plerunq; accipitur pro tantum, notat Brisonius de verbor. signifi. verb. *Maxime*.

19 Decimoquintò, prædictis obstat text. in l. 2. §. si publico, ff. ad l. Iul. de adulter. vbi mulier de adulterio à marito accusata si ei lenocinij exceptionem opponit, punitur maritus pœna ordinaria lenocinij. Quæ difficultas parum obest, si dixeris, ibi non agi de crimine per viam exceptionis posito; sed de accusatione lenocinij ab ipsa muliere proposita, postquam iam inter reos recepta erat, quia aliàs si in vim exceptionis proponeretur, proponi deberet antequam inter reos esset recepta, iuxta formulam tex. in l. si maritus 15. §. præscriptionis, ff. eod.

Nec obstat tex. in l. cum mulier 4. ff. soluto matrim. vbi maritus repellitur ab accusatione propter lenocinij exceptionem: quia procedit antequam

nomen

nomen mulieris inter reos esset receptum, notat Anton. Gom. in l. §. Tauri, num. 71. Nec obstabit dicere, mulierē illam non potuisse maritum delenocinio accusare, antequam ab accusatione esset purgata, iuxta textum in l. is qui reus quinta, ff. de publicijs iudicijs, quia rugula illius text. cessat, quando accusatus reaccusando prosequitur suam, vel suorum iniuriam vti mulier in dictis iuribus, iuxta text. in l. neganda, C. de his, qui accus. non poss. Nec obstat text. in l. quoniam Alexandrorum 26. C. ad lege Iul. de adult. vbi Alexander, qui de adulterio accusatus est, seruus fuerit pronunciatus, etsi delenocinij mariti exceptionem opposuerit, non admittitur, quia Alexander ibi exceptionē opposuit per modum accusationis; vt indicant verba illa esse pollicitum, ideoque repellitur: nam licet possit excipere delenocinio mariti, l. seruos, ff. de accusat. tamen accusari non poterit, l. penult. C. qui accusare non poss. l. seruus, C. de iud. l. quoniam 26. C. ad l. Iul. de adult.

Ad text. in c. à nobis 2. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Reo excipienti de excommunicatione contra actorem, non obstat replicatio cōmunionis.*

2 *Excommunicatio est in duplici differētia maior, vel minor maior* est censura Ecclesiastica, quæ priuat Christianū à perceptione Sacramentorum, & communione fidelium.
Minor est censura Ecclesiastica, quæ tantummodo priuat Christianum à perceptione Sacramentorum; non verò à communione fidelium.

3 *Anathema, & mator excommunicatio inter se non differunt quoad pœnam, secus quoad solemnitatem, & extremam detestationem.*

4 *Communicans cum excommunicato minori excommunicatione inuoluitur.*

Expenditur text. in cap. significauit, vers. Eadem excommunicationis sententia, *cap. nuper, vers.* Pari pœna, *cap. concubinæ, vers.* Sententiæ maioris excōmunicationis involuit, *de sententia excommunicationis.*

5 *Expenditur text. in cap. Teugualdum, capit. qui communicauerit 11. quæst. 3. capit. qui merito 11. quæst. 3.*

6 *Vxor filij, & similes propter ipsam iuris necessitatem cammunicare cum excommunicato poterunt absque vllo peccati periculo.*

Expenditur text. in cap. de filia 27. quæstione 1.

7 *Ermenegildi factum ex eo, quod ab Episcopo Arriano etiam necessitatis cussa Eucharistiæ Sacramentum accipere noluit refertur in cap. fin. 24. quæst. 1.*

8 *Interpretatur text. in cap. si vere 34. de sententia excommunuicationis iuncto, vers.* Et sub spe vinæ.

9 *Communicans cum excommunicato minorem excommunicationem incurrit, si excommunicatum esse cognouerit, secus si ignorauerit, explicatur text. in capit. si quis Episcopus 11. quæst. 3. vers.* Maxime si postquam didicerit aduersus eōs prolatam fuisse sententiam, &c.

10 *Mores alterius, qui semel aprobauit postea reprobare non poterit.*

Exponitur capit. 2. de exceptionibus, vers. Quodipse ab accusatione illius poterit re moueri, *cap. nulli de accusatio uibus, l. cum mulier 49. ff. soluto matrimon.*

11 *Illustratur text. in cap. 1. vers.* Si verò postmodum, *de exceptionibus libr. 6.*

12 *Explicatur text. in capit placuit 18. distinct. vers.* Ecclesiæ suæ debent esse contenti, *& ibi plura iura remissiue interpretantur.*

CON-

CONCLVSIO.

1 *EXcipienti de excommunicatione contra actorem non obstat replicatio communionis.* Comprobat tex.inc.cum inter 5.vers.*Caterum*, c. dilecti 8. hoc tit.cap.*1*.in princip.hoc tit.lib.6.c.intel legimus de iudic.c.nuper,vers. *In secundo*,de sententia excom.c. excommunicatos;c.qui cum excommunicato, cap. qui communicauerit,cum alijs *11*.q.3. exornant hanc conclusionem Cou.in c. alma mater 1.p.§.2.& 3. Enriquez lib. 13.de excomm.cap.2.Suarez de censuris, disp.8.section.2.cum seqq. Dueñas reg.268.Vgolinus de censuris tract.2. cap.23.§.1.n.9. Reginal.in praxi fori pœnitentialis,lib.32.nu.68.Doctor Frechilla in tract.de excommnicatione,artic.2.p.3.& 5.2.part.& præcipue in 3. part.artic.v nico per totum.

Ratio refertur in text. nostro apud
2 finem,videlicet,quia actor est maiori excommunicatione ligatus, & à communione fidelium,simul & à participatione Sacramentorum prohibitus;reus verò quiminori excõmunicatione est ligatus,à participatione Sacramentorum tantùm est remotus;non verò à cõmunione fidelium excluſſus: ex qua nostri text. ratione communiter deducitur, excommunicationem esse in duplici differentia,scilicet maiorem, & minorem.Maior excommunicatio *est Censura Ecclesiastica,quæ priuat Christianum a perceptione Sacramentorum,& à communione fidelium.* Minor verò *est Censura Ecclesiastica,quæ tantummodo priuat Christianum à perceptione Sacramentorum,nõ vero à communione fidelium*,iuxta tex.in c.si celebrat de Clerico excommunicato,c.omnis Christianus 12.q.3.c.Engeltrudam.3.q.4.l.1.tit.9.p.*1*.

Primò aduersus communem excom
3 municationum diuisionem obstabit dicere,in Romana Ecclesia alia excommunicationis speciem scriptam reperiri,hoc est anathema;quæ maior censura,& pœna dicitur in c.Engeltrudam 3. q.4.c.cùm non ab homine de iudicijs, c. Gilissarius 2. 3. q. 4. ergo non duplex, sed triplex excommunicationum species scripta reperitur;sed in hac iurium difficultate verissime est dicendũ, nullam differentiam versari inter anathema,& maiorem excommunicationem; hoc est,quo ad pœnam,& animæ vinculum,differunt tamen quo ad solemnitatem horrendam,& extremam illam detestationem;ac maledictionem,quæ fit ad maiorem populi terrorem quæ solẽnis anathematis execratio refertur in c. debent 12.q.*3*.notat Abb.in c. cum nõ ab homine de iudicijs,n.23.Cou.vbi supra 2.part.§.8.n.8.Anastat.Germ.in paratitijs ad tit.de sententia excommunicationis,ad quam quidem extremã, & solemnem maledictionem adaptandus est tex.in d.c.Engeltrudam 3.q.4. c.cum non ab homine de iudic.c.Gilissarius *23*.q.4.c.si quis Episcopus 5.de hæreticis,c.cæterum 24.q.3. & Pauli authoritas ad Corin.c.14.in illis verbis: *Si quis non amat Deum sit anathema*:nam tex.ille non debet intelligi de excõmunicatione,sed de execratione, quasi diceret sit maledictus,& Canticorum,c. 6.ibi:*Habitamus in Ierusalem,in qua anathema vltra non erit*,idest maledictio,& tex.in l.3.C.de summa Trinitate, & fide Catholica,plures refert D.Balboa in commentarijs ad hunc tex.a n.94. Doctor Frechilla de excommunicatione, art.3.n.2.

Secundo aduersus nostrum tex.vers.
In locatione,dum ibi notãt omnes, cum excommunicato non esse communican- 4
dum alias communicans minorẽ excõmunicationem incurrere,iuxta tex.in c. statuimus.c.constit.c.statutum de sent. excõm.lib.6.c.sicut apost.*11*.q.3.c.nuper de sent.excom.c.cum excom.*13*. *11*.q.3.not.Couar.in c.alma mater 2.p. §.*3*.n.*3*.vers.*Sed si quis cum excommunicato*,Vgolin.de excom.maiori tract.2. c.*23*.§.12.n.1.Suar.de excom.disp.27. section.2.Doct.Frechilla tract.de excõmun.3.p.art.*1*.Obstabit text.in c.significauit

ficauit, vers. *Eadem excõmunicationis sententia*, c. nuper, vers. *Pari pœna*, c. cõcubinæ, vers. *Sententiæ maioris excõmunicationis voluit*, infr. de sent. excõmunicatis vers. *Simili excõmunicationi*, c. cũ excõmunicato 11. q. 3. In quibus iuribus, constat communicantem incurrere; sed in hac iurium difficultate, omissa interpretatione glossæ in dict. cap. significauit, verius respondendum est, text. in dict. cap. significauit procedere in specialipœna à iure statuta contra Clericos scienter, & sponte violantes excommunicationem à Pontifice promulgatam participando cum excommunicato in diuinis officijs, quo in casu maior excommunicatio sit Papalis. Secundo, quod participans sit Clericus. Tertiò, quod participatio sit in diuinis. Quarto, quod sciens communicat. Quinto, quod participatio fiat sponte nõ vi, vt constat ex text. in dict. cap. significauit, docet glos. *Constitutionibus*, in dict. cap. statuimus de sententia excom. lib. 6. Couarr. in cap. Alma mater, §. 3. num. 4. Vgol. de excomm. maiori, tract. 2. cap. 23. numer. 1. Suar. de excommun. maiori, distinct. 100. sect. 2. num. 8. Nec obstat textus in dict. cap. nuper, de sent. excommunic. quia loquuntur quando quis cõmunicat cum excommunicato in crimine, pro quo casu maiorem excommunicationem incurrit, docet Bern. in præsenti glos. vlt. Couarr. vbi supra, n. 5. Vgol. n. 2. ratio est, quia qui communicat cum excommunicato in crimine damnato, videtur in eo delinquere, & ea ideò eadem pœna punitur, cum faciẽtes, & consentientes pari pœna puniri debeant, vt in dict. cap. nuper; nec obstat tex. in d. cap. excommunicatos, d. c. cum excõmunicato 11. q. 3. quia loquũtur de simili, & communi excommunicatione ingenere, non verò in specie, & sic tantùm de minori, quæ a perceptione Sacramentorum nonde maiori, quæ priuat a communione fidelium simul.

4 Tertiò obstat tex in c. Teugualdum, c. qui communicauerit, 11. q. 3. vbi loquens cum excõmunicato incurrit maiorem excommunicationem, etsi Clericus fuerit deponitur, sed respondetur, quod in d. iuribus laicus non in maiorẽ excommunicationẽ incurrit, nec Clericus deponitur ex sola cum excommunicato locutione, sed ex eò præcipuè, quia asserebant publicè se violasse censuram a Ponti. latam, meritò laici cum illo excommunicatorum genere participantes excommunicantur, & Clerici deponuntur; nec similit. robstat tex. in cap. qui merito 11. q. 3. vbi constat, cõmunicantem cum excommunicato pari crimine teneri, hoc est, maiori excõmunicatione, quia tex. ille procedit quoties maior excommunicatio, ita à iudice per sententiam contra sic communicantes profertur, vt constat ex illo verbo: *Subiacebunt*, quod verbum futuri tẽporis mentem significat, notat Balb. in comment. ad hunc text. n. 129.

Quartò aduersus ea, quæ communiter in præsenti notant Doctores omnes: videlicet ob communem necessitatis causam, scilicet mortis, vel alterius periculi, cum excommunicato communicari permissum esse, iuxta tex. in cap. quod in dubijs 31. & c. 34. de sentent. excom. cap. quoniam multos 11. quæstio. 3. vbi similiter vxor, & filij ex ipsa iuris, & communionis necessitate cum patre, vel marito excom. communicare permittuntur; notat Suar. de censuris disp. 11. sect. 1. n. 3. Frechilla de excom. 3. p. art. vnico, n. 4 & 5. obstat tex. in c. de filia 16. 27. q. 1. vbi parentes cũ filia excommunicata participantes, etiã in eodẽ vinculo excõmunicationis incurrunt. In cuius tex. difficultate omissa glos. interpretatione ibi verbo recipere; verissime est dicẽdũ, tex. illũ nõ agere de ordinaria patris, & filiæ communicatione, sed de simultanea criminis offensione ex eo, quod postquam filia religionis votum emitteret, eius pater in affectionem recipit, & patrocinatus fuit,

fuit; vt matrimonium contraheret, merito propter illius criminis defensionē pater ille maiori excommun. notatur.

Quintò obstat text. in capit. fin. 24. quæst. 1. vbi factum Ermenegildi laudatur in eo, quod ab Episcopo Arriano, etiam necessitatis causa Eucharistiæ Sacramentum accipere noluit: ergo necessitate maxima vrgente communicatio cum excommunicato permittitur; cuius tex. difficultas ex eo dissoluitur, quia longe eius species distat ab ea, de qua tractamus: nam Ermenegildus ibi non erat in vltimo mortis articulo, siquidem ei nōn fuit ablata Eucharistia, in modum viatici, sed vt Pascha te communicaret, præcipuè cum ibi non tractetur solummodo de Clerico excommunicato, verum etiam de hæretico, à quo communionem Ecclesiasticam recipere nō possumus.

8 Sextò aduersus illam communem Doctorum sententiam asserentium extra casus exceptos in dict. cap. quoniam multos 103. 1. quæst. 3. dict. cap. quod in dubijs de sentent. excommun. cū excommunicatis, etiamsi necessitas vrgeat extra iudicium, non licere communicare, vel contrahere iusta text. in cap. vltim. cap. 11. quæst. 3. valde obstat text. in cap. si vere 34. de sententia excomm. vbi etiam extra iudicium necessitate negotij cum excommunicatis Cruce signati, cum excommunicatis communicare permittuntur: Cui dubio dicendum est, tex. in dict. cap. si iure impune permittere, cum Venetijs excommunicatis nauigare, dum tamen si participationis terminos non excesserint: nam contractuum participatio cum illis legalis, & permissa dicitur; vt constat ex textu in dicto cap. quoniam multos, & in dict. c. quod in dubijs, & ex eodem, c. si vere in fine vers. *In his quæ vitare non possunt.* Nec solutioni obstant verb. eiusd. text. ibi: *In cordis dolore, & amaritudine, & sub spe veniæ.* Ex quibus verbis probari videtur etiam in communione illa necessaria esse absolutionem, & pœnitentiā: qui a verba illa debent referri, quādo extra nauigationis necessitatem in ioco, vel ludo, Cruce signati cum Venetijs, ite communicauerint, secus in contractibus, siquidem postquam in nauem ingressi sunt ex ipsa legis necessitate communicare permittitur; ne exinde pereāt quemadmodum etiam eadem ratione in dict. cap. quoniam multos, filij cum patre communicare permittuntur.

9 Septimò aduersus nostrum text. in vers. *Scienter*, dum ibi notant omnes ignoranter communicantem cum excommunicato non incurrere in excommunicationis sententia, nisi scienter communicauerit, quod etiam docet text. in cap. quoniam multos 11. quæst. 3. notat Doctor Frechilla de excommun. 3. p. art. vnico, num. 12. obstat text. in cap. si quis Episcopus 6. 11. q. 3. vers. *Communicante ab Ecclesia ejiciendos, maxime si postquam didicerint aduersus eos prolatam fuisse sententiam.* Ex quibus verbis probari videtur, communicantes cum excommunicatis etiam ignoranter à communione esse reppellendos, ponderādo verbum illud *Maxime*, ex quo cōstat, quod si ignoranter communicauerint in excommunicationis sententiam incurrūt, in cuius text. difficultate omissa interpretatione, quam refert glos. ibid. verbo: *Maxime*, verissime est dicēdū, quod tex. in dict. cap. si quis Episcopus intelligi debet de illo antiquo tēpore, in quo communicantes cum excommunicato, etiam ignoranter eodem excommunicationis vinculo ligati remanebunt; siquidem text. ille fuit editus multo retro ante Gregorium Septimum in dict. cap. quoniam multos, vt ex eius epigraphe apparet: nam Greg. Septimus eos duntaxat vinculo excommunicationis ligare voluit, quos sciente reum excommunicatis incontemptum censuræ Ecclesiasticæ, cōmunicauerint; cuius Gregorij Septimi decisio, quasi antiqui iuris correctoria apparet, vt cōstat ex verbo illo: *Subtrahimus*, quod ius nouum inducit: cuius Gregorij Septimi sententiam

tiam ſequutus fiat, Innocentius Tertius in præſenti, verbo, *ſcienter*.

10 Octauò aduerſus noſtrum textum in vesic. *Quod ipſe ab accuſatione illius poterit remoueri*, ex quo conſtat, quod ſi reus obijciat aduerſus actorem exceptionem excommunicationis, reo ipſo non poterit obſtare communionis replicatio, iuſta text. in cap. nuper 29. verſic. *In ſecunda*, de ſententia excommunicationis, dict. cap. ſtatuimus cum traditis à Couar. in d. cap. alma mater, 1. p. §. 2. & 3. Suar. dict. diſpen. 8. ſect. 2. obſtat text. in cap. nulli, de accuſationibus; vbi conſtat, quod is qui mores alicuius approbauit, poſtea reprobare non poteſt; quod etiam docet text. in l. ſi vxor 15. §. fin. ff. ad legem Iul. de adult. l. cum mulier 49. ff. ſoluto matrim. ergo reus, qui ſemel actorem in locutione comprobauerit, non poterit poſtmodum ab acuſatione repellere; in quorum iurium difficultate, omiſſa interpretatione Panormitani in præſenti, num. 7. Felini num. 9. veriſimè eſt dicendum, text. noſtrum procedere in eo, qui cum excommunicato dumtaxat participat, text. verò in dict. cap. nulli agere de Epiſcopo, qui illum vltra participationem etiam in familiaritate induxit, admiſit, & domui ſuæ detinuit, quapropter in odium Epiſcopi ſpecialiter in dict. cap. nulli ſtatuitur Epiſcopum non admitti ad reprobandum illum, quem ipſemet approbauit, notat gloſ. in præſenti verbo, *Accuſatione*, in fine, Balboa in comment. ad hunc text. num. 19. Nec obſtant text. in dict. cap. cum mulier cum ſupra adductis: quia intra illa procedũt, quãdo approbatio pendet ex volũtate approbantis: nam tunc reprobare non poteſt, nec per viam exceptionis, vel accuſationis, quos ſemel approbauit: ſecus verò dicendum, quando approbatio non pendet ex voluntate approbantis, velut in communione iudiciali neceſſaria, vti in ſpecie noſtri text. nam tunc ea approbatione nõ obſtãte, poterit cõtra illum inſtare iuxta text. in cap. dilecto 25. de præbendis, cap. noſtri 9. de electione, notat Panormitan. in præſenti, num. 7. etſi contrarium ſenſerint, Decius nu. 5. lateque proſequitur Doctor Balboa in comment. ad hunc text. ex nu. 15. cum ſequentibus.

Nonò prædictis obſtat text. in cap. 1. verſ. *Si verò poſtmodum*, hoc titulo, lib. 6. vbi proceſſus, & acta iudicij cum excommunicato geſta, parte non petente, valent ergo ex voluntate litigantis approbatio excommunicati, etiam in iudicio pendet: cui dubio reſpondendum eſt, text. in dict. cap. 2. verſ. *Si verò*, procedere in excommunicato occulto, qui pro excommunicatione haberi non poteſt. Arg. text. in l. vltra 77. ff. de contrahenda emptione: & ideò cum eo bona fide geſta valent, arg. etiam text. in l. Barbarius Philippus, ff. de officio Præt. l. 1. C. de teſtam. Tum etiã, quia olim proceſſus cum excommunicato factus, etiã non oppoſita exceptione, erat nullus, ſed poſtea ad normam reduxit, Bonifacius in dict. cap. 1. de except. lib. 6. de cuius interpretatione inferius agemus, in cap. exceptionem hoc tit. 11

Decimò aduerſus noſtrum text. in verſ. *Secundus verò tantum à Sacramentorum participatione ſit remotus*: ex quo deducunt omnes, minori excommunicatione ligatum à perceptione Sacramentorum eſſe excluſum, iuxta text. in dict. cap. ſtatuimus, cap. ſtatutum, de ſententia excommunicationis, lib. 6. notat Couarru. in dict. cap. alma mater, §. 2. n. 3. Suar. dict. diſp. 27. ſectione 2. obſtat text. in cap. placuit 18. diſt. verſ. *Eccleſiæ ſuæ communione debent eſſe contenti*: ex quibus verbis conſtat, quod ſi Epiſcopi ad Concilium congregandum accedere neglexerint Eccleſiæ ſuæ debent eſſe contenti, hoc eſt intra ſuam Eccleſiã panem cæleſtem accipere poſſe: ergo minima excommunicatione ligati, intra ſuam Eccleſiam non ſunt prohibiti Sacramẽta percipere. Cui difficultati occurritur, ex eo, quod in ſpecie illius text. dicò Epiſcopus potuit intra ſuam Eccle

siam panem cælestem accipere, quia nec minima excommunicatione fuit ligatus; sed tantum ex eo, quod non venit ad Concilij Congregationem, separatur a communione cæterorum Episcoporum, quoad consecrationes, & similia concilia inter eos celebranda; de qua communionis prohibitione intelligendus est etiam tex. in cap. si quis el secundo, 58. dist. quæ antiquæ pœnæ hodie, iam indesuetudinem abierunt: notat Suar. de censur. disp. 24. section. 1. ex n. 2. Archiep. Bracharens. in 1. decreti parte in d. cap. placuit 18. dist. & in cap. si quis 58. dist. de qua simili prohibitionis communione intelligendus est tex. in cap. de præsbyterorum 17. q. 4. cap. 1. in fin. 34. dist. Suar. vbi sup. n. 5. & similiter est interpretandus tex. in cap. contumaces 50. dist. vbi agitur de alia antiqua peregrina communionis prohibitione, & tex. in cap. præsbyter 53. dist. de quibus Archiep. Bracharen. ad 1. decreti partem in dict. cap. contumaces 2. 50. dist. & de interpretatione ad text. in cap. fin. de clerico excommunicato ministrante, videndus est Couarr. in cap. alma mater 1. p. §. 8. n. 2. & 7. Balboa in cõment. adhunc tex. n. 103. cum seqq. Frechilla de excom. art. 5. 2. part. n. 13. vsque ad 16.

Ad text. in cap. Ecclesiasticæ 3. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Beneficia plura habens contra alium de pluralitate non excipit.*

2 *Auxilium legis frustra invocat qui cõmittit in legem.*

3 *Interpretatur text. in cap. cum adeò de rescriptis.*

4 *Beneficiorum pluritas omni iure, & rationi contraria est.*

Exceptio pro Ecclesiæ defensione admitti xtur, si vtilitas eius instat, & si aliàs non admitteretur.

Exponitur tex. in cap. cum Ecclesiasticæ 3. de exception.

6 *Possessio non adquiritur per solam in bestituram, & ibi expenditur tex. in dict. cap. cum Ecclesiasticæ 3. de exceptionibus, vers.* De qua fuerat.

7 *Iudex ex officio etiam parte non opponẽte in beneficialibus causis de pluralitate beneficiorum inquirere debet, intelligevt ibi.*

CONCLVSIO.

HAbens plura beneficia contra alium de pluralitate non excipit, comprobat text. in cap. de iudic. 3. quæst. 7. cap. prohibet 2. q. 1. cap. nihil iniquus 32. quæst. 6. cap. pen. & fin. de adult. cap. cum omnibus de const. c. pro illorum de præbend. l. quoniam Alexand. C. de adult. l. in aream, C. de inoffic. testam. l. viro 40. l. cum virum 49. ff. soluto matrim. l. qui accusare, ff. de accus. l. cum pars 154. ff. de reg. iur. l. crimi nis, C. qui accus. non poss. l. 2. tit. 1. part. 7. illustrant D. Thom. 3. p. q. 6. art. 6. Aietan. quodlibet. 2. q. 14. Soto libr. 3. de iust. & iure, q. 4. art. 2. Decian. in praxi criminali lib. 3. cap. 17. Barb. in dict. l. viro, atque vxore, n. 17. ff. soluto matrim.

Ratio est, quia frustra auxilium invocat, qui committit in legem, cap. frustra de vsur. cap. vna 16. dist. cap. intelleximus de adult. meritò canonici excipiẽtes de pluralitate contra Iacobum, non admittuntur: quia ipsi eodem pluralitatis vitio laborant, præcipuè, quia Iacobus iam erat adeptus possessionem beneficij, & ideò locum non habebat canonicorum exceptio; siquidem Iacobus nihil iuris de nouo peteret; sed quid facti tantum, hoc est, non molestari inpossessione pacifica; in qua factum versatur, iuxta tex. in cap. cum nostri 6. de cõcessione præb. vers. *Non vacare*, vt constat in tex. nostro, vers. *Noscitur in bestitus*; qua de causa Iacobus egit contra canonicos interdicto retinendæ possessionis; vt tunc non molestarent in pacifica

possessio-

possessione iam adquisita; de qua causa Pontifex præcepit, non obstante canonicorum exceptione, Iacobum in possessione tueri debere: siquidem postea in iudicio plenario de ipsa pluralitatis exceptione cognosci poterat: notant Ostiens. & Innocent. num. 2. Ancharr. 3. Cuiat. in posthum. ad nostrum tex.

3 Primò obstat text. in cap. cùm adeò 17. de rescript. vbi illa pluralitatis exceptio contra Petrum Canonicum, qui per litteras incompatibilem præbendã impetrauit, adeò admittitur, vt impediat eius possessionis aprehẽsionẽ, quæ difficultas excluditur ex eo, quòd text. ille non loquitur de interdicto retinendæ, siquidem illius præbendæ possessio non fuisset aprehensa, at verò text. noster procedit, cùm iam possessio esset aprehensa, quæ per pluralitatis exceptionem impediri non potuit, notat Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 207. Flaminius de resignat. beneficiorum lib. 10. Quæst. 2. quod etiam dicendum foret, quamuis canonici pluralitatis vitio non laborarent, iuxta text. in cap. item cum quis 6. de rest. spoliator. cap. super his, vers. *Sin autem obijciatur*, de accusationibus; nec obstant verba nostri text. in vers. *Quos constat varia beneficia*, quia illa verba tantum à Pontifice sunt addita, vt magis canonicorum molestantiũ malitia conuincatur; non autem sunt à Pontifice proposita, ad finalem decisionis rationem; sed ex eo, quia plures exceptiones vicissim canonici proposuissent, inter quas fuit illa beneficiorũ pluralitatis obiectio, cui satisfacit Põtifex in dict. vers. *Quo sconstat asserens non esse admittendos*, quia etiam ipsi eodẽ pluralitatis vitio laborabant; vt constat ex integra nostri tex. & ab Anton. Augast. 3. collect. decretalium, cap. 1. hoc tit.

4 Secundò obstabit dicere beneficiorum pluralitatem omni iuri, & rationi contrariam esse, cap. quia 5. cap. ad hæc, cap. de multa 28. de præbendis: ergo habens plura beneficia, omni modo per exceptionem pluralitatis repellendus est; Cui difficultati occurritur, si dixeris, illorum iurium regulam circa pluralitatis beneficiorum prohibitionem locum habere, quando in vim actionis pluralitas in alio sensu proponitur; at verò in specie nostri textus, non fuit apposita in vim actionis, sed exceptionis, quæ exceptio non priuat ab obtentis, cap. 2. vers. *Nos autem*, de ord. cognit. notat Andræas in præsenti, num. 8. tum etiã, quia Iacobus molestabatur in possessione, cùm ei canonici impedirẽt fructuũ perceptionem; & nondum pluralis dici poterat, quousque in secundo beneficio pacificè fructus perciperet, cap. pastoralis 42. 7. quæst. 1. cap. si tibi concessum 26. de præbendis, lib. 6. notat Ogeda de incompatibilitate beneficiorum, 1. part. cap. 13. num. 46.

Tertiò prædictis obstabit dicere, 5
quod quando vtilitas Ecclesiæ instat exceptio pro eius defensione admittitur, quæ aliàs non admitteretur, cap. si quis præsbyterorum 6. iuncta glos. verbo: *Prospexerit*, cap. dilecti 8. hoc titul. vbi canonici pro defensione suæ Ecclesiæ contra electum excommunicationis, & per iurij exceptionem obijciunt; eisdẽ obstabit eiusdem exceptionis replicatio: ergo in specie nostri text. pluralitatis canonicorum exceptio ob Ecclesiæ vtilitatem admitti debebat; nec canonici repelli poterant ex aduersarij replicatione; cùm ad Ecclesiæ vtilitatem pertineat, neminem plura beneficia obtinẽre, dict. c. quia 5. cũ alijs de præbendis, capit. quia nonnulli de Clericis non residentibus; quod dubium ex eo diluitur, quia in specie nostri text. canonici, nec proprio nomine illa pluralitatis exceptione contra Iacobum agere poterant, rationibus supra adductis repelli debebant; tum etiam, quia exceptio illa ad proprietatem pertinet, & non potuit impedire interdictum retinendæ possessionis, cap. 1. & 2. quæst. 1. Nec obstat in dict. cap. dilecti 8. hoc tit. quia electus ille, contra quem de excommunicatione, & per iurio excipiebatur, non-

dum gaudebat de beneficij posſeſsione, & ideò non obſtat illius exceptionis replicatio, notat Oſtienſis in præſenti, nu
6 mer. 1.

Quartò prædictis obſtabit dicere, Iacobum in præſenti non obtinuiſſe præbendæ poſſeſsionem; cùm ab eo nondum fuiſſet apræhenſa, vt conſtat ex eiuſdem noſtri text. verbis ibi: *De quo fuerat per Celeſtinum inueſtitus*, ſiquidem per ſolam inueſtituram, non transfertur poſſeſsio, iuxta texrum in capit. exore, verbo: *Mandatum*, de his, quæ fiunt à maiori parte capitu, capit. pro illorum, verbo: *Inueſtiuit*, de præbendis; ſiquidem corporalis poſſeſsio deſideratur, l. 3. §. in amitteuda, ff. de acquirenda poſſeſsione, Couarruuias lib. 3. variarum, cap. 26. ſed ſcrupulum hoc ex eo diſſoluitur: quia in ſpecie noſtri text. non ſolum inueſtitura poſſeſsionis iuterceſsit, ſed etiam actualis, & corporalis; vt conſtat ex verbis illis. *Pacifica poſſeſsione gaudere*, & ex eius integra ab Antonio Auguſtin. in 3. collect. decretalium.

Sextò obſtabit text. in cap. cum nobis 19. de electione, capit. cum ſuper de cauſa poſſeſsionis, & proprietatis: vbi cõſtat in beneficialibus cauſis, etiam parte non petente iudicem ex officio debere inquirere de criminibus, & de exceptionibus peremptorijs: ergo etiam ſi illa exceptio pluralitatis à canonicis fuiſſet omiſſa, iudex ex officio clericũ plu-
7 ralem in præſenti debebat repellere; non autem Canonicos defendentes excludere. Cui dubio dicendum eſt, quod quanuis verum ſit iudicem ex officio de pluralitate inquirere debere ex dictis iuribus, & ex textu in capit. Sacerdotibus 11. quæſtion. 1. capit. exceptionem hoc titulo? tamen illa pluralitatis damnatio fieri non poteſt, quouſque de ea iudici legitimè conſtet: nempè vel per accuſsationem, denuntiationẽ, ſeu inquiſitionem, & ideò canonicorum exceptio non admittitur, quia per eam ſolam dici non potuit, iam conſtare de pluralitate beneficiorum ex rationibus, & iuribus ſupra adductis; notat Decius in præſenti numer. 10. Abbas 8. Hoſtienſis num. 4.

Ad text. in cap. paſtoralis 4. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ſtatuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas poſtquem excipientem non audiet.*
2 *Aſsignatur ratio.*
3 *Indultum à iure beneficium non eſt alicui auferendum.*
4 *Exceptio procuratoria, & ſi dilatoria ſit in quacunque litis parte obijci poteſt.*
Conteſtatio litis, & eius ſententia ex defectu mandati nullius momenti eſt.
5 *Expliaatur tex. in l. 2. C. de conſortibus eiuſdem litis.*
6 *Proteſtatio deſideratur, vt exceptio dilatoria poſt terminum aſsignatum admittatur.*
Expenditur text. in cap. paſtoralis 4. de exceptionibus, verſic. Quas non fuerint proteſtatæ, *cap. ad diſſoluendum de deſpenſatione impetrum, verſ.* Saluis exceptionibus.
7 *Expenditur tx. in c. præſentium 31. de teſtibus.*

CONCLVSIO.

1 *IVdex ſtatuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas, poſtquẽ excipientem non audiet. niſi in caſibus hic expreſsis*, cõprobat tex. in c. præſentium de teſtibus, c. inter Monaſteriũ de re iudicata, c. cum cauſam de appell. c. 2. de dilation. l. fin. C. de exception. l. ita demũ, C. de procurator. l. exceptionẽ, C. de probatio. auth. offerat, C. de litis conteſt. §. quiantem, inſt. de excuſsation. tutor. l. 2. tit. 5. lib. 5. Recop. cũ a me traditis ad tit. de dilationib. exornant Surdus in tractatu de exception. a n. 195. cum

ſequen-

titulum de dilationibus exornant Surdus in tractatu de except. à n. 195. cum titulum de dilationibus: exornant Surdus in tractatu de exceptien. à n. 195. cũ seqq. Maranta de ordine iudiciorum p. 6. membro 9. num. 7. Miscardus de probationibus concl. 290. Miranda de ordine iudiciorum, quæst. 20. art. 1. Anton. Faber in suo Cod. hoc titul. diffinitione 34. Couarr. in practicis, cap. 26.

Ratio est: quia interdum partes exceptiones dilatorias ad differendum iudicium malicios̃e opponunt; meritò ne in mortales lites eficiantur; & ne pars aduersa sumptibus, & expensis grauetur, iusta de causa iudex terminum præfenire potest ad proponendas prædictas dilatorias exceptiones, quia aliàs esset contra decisionem tex. in l. properandũ, C. de iudicijs, cap. finem litibus de dolo, & contumacia, l. fratris, C. de trãsactionibus, cap. 2. de appellat. lib. 6.

2 *Primò* obstabit dicere, à iure indultum esse, vt reus opponat exceptiones vsque ad litis contestationem, cap. inter Monasterium de re iud. l. fin. C. hoc tit. l. ita demum, C. de procuratoribus; sed indultum à iure beneficium, non est alicui auferendum, cap. indultum de regul. iur. lib. 6. ergo iudex nõ poterit terminum à iure statutum augere, vel minuere, iuxta tex. in l. 4. §. si quis, vers. *Sed siquidem*, ff. de re iud. *C*ui dubio communiter responderi solet, quod & si regulariter à iure sit terminus designatus ad proponẽdas dilatorias exceptiones, hoc est, vsque ad litis contestationem: vt cõstat ex iuribus supra adductis: tamẽ prædicta iura declarant, & limitari debent, iuxta nostri text. sententiam; vt nõ procedant, quando extat litigantium malitia: nam tunc post terminum à iudice assignatum admitti non debet, notat Abbas in præsenti, numer. 5. Decius numero 11.

3 Secundò obstabit dicere, exceptionẽ procuratoriã dilatoriã esse, l. 2. §. fin. l. 3. §. procuratoria, ff. de exceptio. sed exceptio illa non solum in quacunque litis partẽ, sed etiam post diffinitiuã sententiam opponi potest, cap. in nostra 5. de procuratoribus: ergo hucvsque dicta sustinere nequeunt. In qua difficultate, omissa Acurs. interpretatione in l. licet, C. de procuratoribus, verissimè est dicẽdum, ideò exceptionem illam etiam dilatoriam in quacunque litis parte esse admittendam, quia cum exceptio illa de defectu mandati reddat retro processum nullum; semper per præsumitur ante litis contestationem esse impositã; siquidem ex defectu mandati contestatio illa processus, & sententia nullius momenti sit, cap. in nostra infine de procuratoribus; nec obstat tex. in l. Pomponius, §. rati habitationis, ff. de procuratoribus, vbi ex illius defectu iudicium non annullatur: quia procedit in exceptione cautionis non præstitæ, quæ ante litem contestatam apponi deberet; non tamen ex eo iudicium redditur nullum. Nec obstat tex. in l. 2. C. de consortibus eiusdem litis, vbi illa cautionis exceptio, post litem contestatam opponi potest; quia textus ille procedit cum procurator post litem contestatam interuenit, meritò cum exceptio illa nouiter emersit recte apponi potuit, notat Bartol. in dict. l. Pomponius, §. rati habitionis, ff. de procuratoribus, ita similiter est intelligendus textus in cap. insinuante de officio delegat, vbi similiter exceptio dilatoria post terminum à iudice assignatum, & post contestationem admittitur: quia de nouo fuit reperta, & in partis notitiam venit: nam tunc admittuntur, vt constat ex textu nostro in versicul. *Nisi forte aliqua de nouo sibi cõpetens exorta fuerit, &c.* Nec obstat textus in cap. exceptionem infra hoc tit. vbi etiam post terminum a iudice assignatum, exceptio excommunicationis, quæ dilatoria est opponi potest: quia procedit spacialiter in excommunicationis exceptione, quæ propter periculum peccati consistentis in participatione admittitur, iuxta textum in c. 1. hoc tit. lib. 6.

6 Tertiò aduersus nostrum textum, vers. *Quas non fuerint protestatæ, nullatenus audiantur, &c.* Ex quibus verbis cõstat, necessariam esse specialem protestationẽ, vt exceptiones dilatoriæ post terminum assignatum admittãtur; nec generalem sufficere, docet glos. in præsenti verbo, *Protestati*, Panormitan. nu. 17. Couar. in practicis, cap. 26. nu. 2. obstat textus in cap. ad dissoluendũ, de dispensatione impuberum, versic. *Saluis exceptionibus*, vbi cõstat, quod etiamsi pars non protestat, se velle exceptiones dilatorias opponere adhuc ei manet saluum ius opponendi: cui dubio veriùs dicendũ videtur; quod ibi ideò admittuntur: quia terminus ad illas opponendas non fuit assignatus; præcipuè, quia iudex protestauit (ad vlteriora procedens) ac ideò saluum manere partibus supponendi eas exceptiones cum illa iudicis protestatio releuat partes ab illa exceptionum protestatione. Nec obstat textus in cap. præ-
7 sentiũ 31. de testibus; vbi generalis protestatio ad proponendas exceptiones admittitur: quia protestatio illa intra terminũ, & nominatim fuit proposita; nec fuit necesse impedimentum exprimere, cùm sufficiat iurasse, non malitiosè excipere, siquidem forsam testis in protestãtis fauorem deponere potuisset; vti aduertit textus illi in fine aliud verò obseruatur in protestatione exceptionis; in qua causa exprimi debet cum diuersa ratio militat; & de interpretatione ad textum in l. 2. ff. de re iudicata, cum l. 4. §. si quis, ff. eodem, latè à nobis est actum in titulo de dilationibus, quæ omnia in præsenti sunt repetenda.

Ad textum in cap. cũ inter 5. hoc titulo,

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus, excipere, appellare, & omnem defensionem facere potest, sed reconuenire non potest.*

2 *Exceptio, & appellatio defensio est, Defensio à iure naturali producta est.*

3 *Excommunicati an à iure diuino, vel pò sitiuo à fidelium nomine repellantur, ibi remissiue discutitur.*

4 *Explicatur text. in cap. nulli 8. de sententia excommunicationis, c. cum explantare 3. §. excommunicatos, cap. priuilegia, de priuilegijs.*

5 *Exponitur text. in cap sacris, de his quæ vi.*

6 *Excommunicatus iuramentum calumniæ, contra se subire tenetur, cùm tanquà reus in iudicio admittatur.*

Reus in exceptionibus actor est.

7 *Expenditur text. in cap. dilecti 8. de exceptionibus.*

8 *Interpretatur text. in cap. exhibita, de iudicijs.*

9 *Reconuentio est quædam secunda conuẽtio à priori omninò separata quam vulgi appellant reconuentionem, ideoque excommunicatis est prohibita.*

10 *Expenditur text. in cap. cum contingat 36. de offic. deleg.*

11 *Excommunicati quamuis peccent contrahendo propter participationem, quam cum alteris habent, non tamen exinde contractus rescinduntur.*

Excommunicatus ab agendo in causa appellationis, non repellitur.

Interpretatur text. in cap. significauerunt, de exception.

12 *Excommunicatus tanquam reus in iudicio per procuratorem admittitur, secus tanquam actor, & ibi refertur disparitatis ratio.*

13 *Illustratur text. in cap. 1. hoc titulo, vers.* Hisque præcesserunt.

Processus actus cum excommunicato etiam nõ opposita exceptio iure antiquo nullius momenti erat secus nobiori.

Exponitur text. in cap. 1. de rescript. lib. 6.

CONCLVSIO.

1 EXcommunicatus excipere, appellare, & omnem defensionẽ facere potest; sed reconuenire non potest. Consonat

nat textus in capit. intelleximus de iudicijs, cap. exceptionem, hoc tit. cap. 1. hoc tit. lib. 6. cap. decernimus, de sententia excommunicationis, lib. 6. Clementina vnica de exceptionibus, cap. excommunicamus, §. credentes de hæreticis, cap. si verè de sententia excommunicationis, cap. sicut, cap. excommunicatos 11. quæst. 3. cap. sacris de his quæ vi, capit. statuimus, cap. constitutionē de sententt. excommunicationis lib. 6. l. 34. titul. 9. part. 1. Exornant hanc conclusionem Socinus regul. 132. Dueñas regul. 268. Suarez de excommunicatione maiori, disp. 16. section. 3. per totam, Couarr. in capit. alma mater, 1. part. §. 2. Doctor Frechilla in tractat. de excommunicat. art. 6. 2. part. per totū, & in art. vnico 3. part. Doctor Balboa in commentar. ad text. in cap. à nobis 2. hoc titul. num. 2. vsque 84.

2 Ratio quare excommunicatus excipere, & appellare potest ea est, quia exceptio, & appellatio, defensio est, c. significauerunt, infra hoc tit. vbi latius agemus, & defensio à iure naturali prodicta est, l. vt vim de iustitia, & iure, cap. 1. de homicidio, Clem. pastoralis, §. cæterum de re iudicata, & ideò, nec Pontifex, eam detrahere potest, arg. text. in c. sunt quidam dicentes 25. q. 1. §. sed naturalia, instit. de iure naturali, cum iniquum foret, vt excommunicatus, qui inuitus in iudicium venit, ei exceptionis, & defensionis iudicium auferatur; non tamen poterit quemquum conuenire, quia vt tex. noster asserit, ne id quod in defensionis remedium sustinetur, ad impugnationis materiam extendatur, & ne ex malitia sua cōmodum reportare videatur, iuxta tex. in d. c. intelleximus in fi. de iudicijs, siquidem fraus, & dolus nemini patrocinatur, l. itaque fullo, ff. de furtis, l. 1. l. nec ex dolo, ff. de dolo, c. fedes ex tenore de rescriptis.

3 Primò obstabit dicere, excomunicatos à iure diuino à fidelium nomine repelli, iuxta illud Matth. c. 18. ibi: *Sit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus*, relato in c. nouit de iudicijs, c. si peccauerit 2. q. 1. & 2 Thessalon. ibi: *Non cominiscendi cum illo*. Sed iure diuino Pontifex derogari non potest, c. cum inferius de maiorit. & obed. d. c. sunt quidam 25. q. 1. ergo contrà ius diuinum, nec in iudicio cum reo excōmunicato communicare poterit, præcipuè, quia quemadmodū excōmunicatus propter periculū participationis agere prohibitur, c. 1. hoc tit. lib. 6. Clem. 1. eod. tit. ita similiter idē periculum militat in reo: ergo quemadmodū in agendo, sic similiter in excipiēdo repelli debet, quam difficultatē, vt euitarent interpretes nostri: respondēt, quod quanuis controuersum sit an prohibitio communionis, cum excommunicato prouenīat à iure diuino, an vero à positiuo, tamen verissimum est prohibitionem illam à iure positiuo prouenire; siquidem Pontifex in ea frequenter dispensare valeat; vt constat ex tex. nostro, & in d. c. quoniam multos, d. c. intelleximus, c. si vere de sententia excōmunicationis, c. significasti de eo, qui duxit in matrimonium, Clem. ne Romani, §. cæterum de electione, extrauagās in super ad euitanda scadala Martini V. tenent Couarr. in c. alma mater 1. p. §. 2. Nauarr. in manuli, c. 27. n. 29. cum alijs ab eisdem relatis, meritò cum hæc prohibitio cōmunionis à iure positiuo prouenīat, verè potuit Pontifex in præsenti declarare; vt locum non habeat quando excommunicatus in iudicio conuenitur: nam licet idem periculum in eo militet, quod in actore militat; non tamen eadem prohibitionis ratio; vt supra retullimus. Nec obstat illa Matth. authoritas ibi: *Sit tibi*, cū similibus, quia procedunt quando agitur de publico peccatore, & pernicioso homine vitādo; non verò de excommunicato: nam licet illa communionis prohibitio cū peccatore pertinaci sit iuris diuini: tamen communio illa cum excommunicato, non quatenus peccator est, sed quatenus excommunicatus est, à iure positiuo prouenit: notat Couarr. & Nauarr.

vb

vbi ſupra, Soto in 9.d.ſt.22.q.1.artic.1. D.Balboa in commentarijs ad tex.in c.à nobis 2.hoc tit.à num.60. Nec obſtabit dicere, quod excommunicandi poteſtas à Chriſto Dómino D.Petro, & ſecus oribus fuit conceſſa, Matth. cap. 18. ibi: *Quodcunque ligauitis, &c.* relato in cap. quodcunque 24.quæſt.1.cap.nemo cõtendat 12.quæſt.3.quia illa excommunicandi poteſtas, quanuis ad clauium poteſtatem pertineat, & à Chriſto Domino noſtro D.Petro ſit tributa; non tamen excommunicationis formula, qua nunc Eccleſia, cum affectibus illis vtitur: videlicet priuando excommunicatum à Sacramentorum perceptione, à communione fidelium à ſuffragijs, & orationibus Eccleſiaſticis, quæ omnia in illa lege Euangelica expreſsa nõ ſunt; ſed ab ipſa Eccleſia inducta, merito dicendum eſt, quod quanuis communionis prohibitio à iure diuino fundamentum retineat; non tamen ex eo excludi tur excommunicationem, & eius formulam à iure poſitiuo prouenire, notat D.Balboa in commentarijs ad text. in cap.à nobis 2.hoc tit. num. 62. Doctor Frechilla in tract.de excommunicatione, art.2.part.2.per totum, & in artic.vnico, 3.part.num.13.

Secundò prædictis obſtat text. in c. nulli 8.de ſententia excommunicationis, vbi conſtat neminem poſſe ſedis Apoſtolicæ priuilegio tueri ad minus excommunicatos vitare valeat, quod etiam docet text.in capit. cum, & plantare 3.§.excommunicatos, c.vt priuilegia de priuilegis; in qua difficultate veriſsime dicendum eſt, quod in illis iuribus non prodeſt priuilegium, non ex defectu iuriſdictionis, & poteſtatis, ſed tantum ex defectu intentionis, & expræſſunt a Pontificis voluntate, cũ valde pernitioſum cenſure Eccleſiaſticæ, notat gloſ.in d.c.nulli, D.Frechilla tractat.de excom.3.p.art.vnico, à nu.13. Nec obſtat tex.in c.ſacris de is quæ vi, vbi quis potius tenetur mortem pati, quam cum excõmunicato loqui ex cuius deciſione deducunt omnes effectum excommunicationis etiam a iure diuino prouenire, quia aliàs quis potius teneretur loqui cum excõmunicato, quã mori, ſiquidem præcepta poſitiua non obligant cum detrimento vitæ, c.2.de obſeruatione ieiunorum, quia multum refert an metus ſit incuſsus propervilipendium religionis, & incontentum cenſurarum, & clabium Eccleſiaſticarũ, an vero propter alias cauſas, in primoca ſu, quis potius tenetur mortẽ pati, quã loqui cum excommunicato, & ita obtinet tex.in dict.cap.ſacris de is quæri: ſecus vero ſi propter aliam rationem; nam tunc vitæ periculum, vel famis excuſſat.d.cap.quoniam multos 11.q.3. notat Couarr.in cap.alma mater, 1.p. §.3.n.9. Doctor Frechilla de excom.3. p.art.vnico, a num.11. Balboa in commentar.adhunc tex.à num.65.

Tertiò aduerſus primam noſtræ concluſionis partem, obſtabit dicere, quod qui in iudicio contendit, ſine ſit actor, ſiue reus decalumnia iurare debet, cap.1.& 2.de iuramento calum. & iuramentum eſt res Sacroſancta, auth. Sacramenta puberum, C.ſi aduerſ.vẽd. l.ſi quis, l.penult.C.de reb.credit.ſed excommunicato omnia Sacramenta denegantur, vt ſupra diximus, ergo nec tanquam reus in iudicio comparere debet, cum calumniæ iuramentum etiam, tanquã reus præſtare debeat à quo prohibitus videtur. Cui dubio reſpondendũ eſt, quod quanuis excommunicatus nõ poſsit in ſuum fauorem decalumnia iurare tamen contra ſe vti reus cogitur illum iuramentum ſubire, docet gloſ.in præſenti verbo: *Legitima defenſio*, quã ſequitur Panormitanus in cap. quod in dubijs infra de ſententia excommunic. Nec obſtabit ſi dixeris, quod reus in exceptionibus actor eſt, l.1.ff.de except. l. in except.ff.de prob. ergo nec in illis in iudicio admitti debet, quia quanuis reus in exceptionibus partibus actoris fungatur, ob onus probationis, non tamẽ proprie actor dicitur: ſiquidem nihil petit

tit sibi dari, vel fieri, sed tantum intendit se defendere, & actorem repellere, l. 2. ff. hoc titul. quæ defensio ex nostri text. decisione, sibi permittitur.

Quartò obstat text. in capit. dilecti 8. hoc titul. vbi excommunicatus contra electum agere, & excommunicationis, & periurij exceptionem opponere potest, nec replicatione eiusdem criminis reppellitur. In cuius text. difficultate dicendum est, quod clericus ibi admittitur ad excipiendum, quasi defensionis iure, quia causa Ecclesiæ quasi propria ipsius Clerici excommunicati reputatur: nam quemadmodum Clericus pro sua, vel suorum iniuria agere potest, capitul. neganda 3. quæstion. 11. à fortiori etiam poterit pro suæ Ecclesiæ defensione excipere, argument. in l. inuitus 199. §. cui damus, ff. de regul. iuris, præcipuè, quia illa inhabilitas excommunicationis cessat quoties vtilitas publica vertitur, argumen. text. in l. si quis in graui, §. vtrum, ff. ad Sylanianum, & cum in defensione Ecclesiæ ius publicum versetur, l. 1. §. huius studij, ff. de iustitia, & iure, cap. ius publicum 1. distinction. mirum non est, quod inhabiles excommunicati, & periurij pro Ecclesiæ defensione ad excipiendum admittantur. 7

Quintò obstat text. in cap. exhibita de iudicijs, vbi excommunicatus non potest ad annullandam electionem, exceptionem excommxnicationis opponere. Sed prædicta difficultas ex eo dissoluitur, quia in dicto capit. exhibita excommunicatus per viam actionis in iudicio comparuit prouocando electum ad iudicium oblato libelo ad retractandam electionem, vt constat ex verbis illius text. ibi: *Qui contra eum agebant*, at vero in dicto cap. dilecti hoc titul. excommunicatus excommunicationem opposuit, non in vim actionis, sed exceptionis tantum, hoc est, tanquam reus, & ideò non potuit replicatione repelli, notat Panormitan. in dicto cap. dilecti, num. 7. 8

Nec obstabit si instes in dicto cap. dilecti sponte ad iudicium peruenisse, & idcò potius, vt actor quã reus dici poterat, quia respondetur, quod quanuis voluntarius esset, tamen reus dicitur: nam speciali iure id fuit admissum pro defensione suæ Ecclesiæ, vt indicant verba illius text. ibi: *Non esse propter hoc à defensione suæ Ecclesiæ repellendum*, notat Speculator. tit. de actore, numer. 13. Doctor Balboa in cap. 2. hoc titul. numer. 77.

Sextò aduersus secundam nostri text. partem in versicul. *Cæterum non sic in reconuentione*. Ex quo deducunt omnes, reconuentionem esse excommunicatis prohibitam. Obstabit dicere, quod reconuentio est quædam defensio, quæ opponitur actioni, capit. 2. versicul. *Eum causa*, de ordine cognitionũ, cap. 1. & 2. de mutuis petitionibus, vbi latè diximus, cap. 1. versicul. *Cuius in agendo*, 3. quæstion. 4. sed in prima nostri text. parte defensio excommunicatis permittitur: ergo sic similiter, & reconuentio permitti debet cum defensio sit. 9

Quæ difficultas dissoluitur ex eo, nam reconuentio non est propriè defensio antiquæ actionis, sed magis propriæ nouæ conuentionis institutio, siquidem reconuentio nihil aliud est, quam secunda conuentio a priori omninò separata, quam vulgo appellat reconuentionem, seù mutuam petitionem, vel secundam conuentionem, l. cum Papinianus de sententijs, & interlocutionib. §. reus quoque, de rescriptis, lib. 6. cum ergo reconuentio verè, & propriè sit petitio iustissime excommunicato denegatur, notat Doctor Balboa in commentarijs. ad text. in cap. 2. hoc tit. num. 82. cum seq q.

Septimò obstat text. in capit. cum contingat 36. de officio delegat. vbi excommunicatus in iudicio ad agendum admittitur. Cui dubio verius dicendum est, 10

est,quod excommunicatus in specie illius tex.ad agendum admittitur,quia actio illa erat super ipsa excommunicatione quare non denegatur ei,vt cõpareat cum de ea ei agere permittatur,tãquã ad mediũ ad se liberandũ ab illo excommunicationis vinculo;at vero tex. noster loquitur de diuersa excommunicationis causa,& ideò in iudicio ad agẽdum non admittitur,notat Suarez de cẽsur.dist.3.in princip.Felician. de la Vega in dict.cap.intelleximus 7. de iudicijs,num.103.

Nec obstabit si instes excommunicatum posse contrahere,c.si vere 24.de sent.excomm.c.veritatis 8. de dolo, & contumacia,cap.fidelis 5. §. verum de pœnis lib.6. & cum argumentum valeat de contractibus ad iudicia glosa verbo:*Contractibus*,in auth.Sacramenta puberum,C.si aduersus venditionem sic similiter in iudicio non solum, tanquam actor existere poterit,quia respõdendum est,quod &si valeant cõtractus initi ab excommunicato,tamen exinde non sequitur posse agere in iudicio cum in illis dispar sit ratio,præcipue,quia etiam ipsi contractus ei sunt prohibiti licet postea facti teneant,cum multa fieri prohibentur,quæ facta tenẽr,& ideò quanuis excommunicati peccent contrahendo propter participationẽ, quã cum cæteris habent non tamen exinde contractus rescinduntur,nec etiam obstat text.in c. significauerunt infra hoc tit,vbi excommunicatus ab agendo in causa appellationis non repellitur cum possit opponere, & persequi appellationem,quia licet in opponẽdo,& prosequendo appellationem originarius actor,dicatur tamen reus semper dicitur per appellationem ab eo interpositam,cum per appellationem,& condẽnationem vices rei substineat, & cum de propria defensione agat ab ea priuari non debet,vt constat ex iuribus, & rationibus supra adductis, notat Balboa in comment.ad text.in cap.2.num.6.supra hoc nostro tit. 11

Octauò prædictis obstat dicere,quod excommunicatus si reus est per procuratorem admittitur, cap. intellegimus 7.de iudicijs,sed hæc ratio in actore etiam esse potest cum in eo nullum sit inconueniens,siquidem cum ipso nulla est communicatio,sed cum procuratore tantum:ergo excommunicatus, etiã tanquam actor in iudicio admitti debet cum per procuratorem experiri poterit:sed respondendum est, quod dispareſt ratio inter actorem,& reum excõmunicatum: nam reus per procuratorem in iudicio propter eius defensionẽ admittitur secus actor,quia tunc ex malicia,& contumacia sua commodum reportaret,& ideò nec in iudicio per procuratorem admittitur,iusta tex.in cap. fin.de procuratoribus,cap. post cessionem de procurator.

Decimò aduersus ea, quæ communiter in præsenti notat omnes: videlicet quoad actorem nihil esse muratum per extrauagantem ad euitanda scandala Martini V. nam actor,siue sit publice excommunicatus, siue non nunquã in iudicio admittitur, siquidem quantũ ad se est cum sponte ad iudicium veniat, semper alios vitare debet ex iuribus, & rationibus supra adductis, valdè obstat text.in capit.1.hoc tit.lib.6. versic. *Iis quæ præcesserunt in suo robore duraturis*, ex quibus verbis constat omnia acta iudicilia,cum excommunicato facta antequam exceptio excommunicationis fuerit obiecta mero iure valere, & in illis verbis: *Actor insequentibus excludatur*,ex quibus constat anteriora ab eo facta valere. In cuius text. difficultate,omissa sicuti interpretatione in capit.intelleximus de sententia excommunication.lib.6. verisimè est dicendum, distinctionem adhibẽdam esse inter ius antiquum,& nouum,non de iure antiquo processus habitus cum excommunicato etiam non opposita exceptione nullius momenti erat,iuxta text.in c.exceptionem hoc tit. Nouo autem iure antequam illa exceptio opponatur acta 12

iudicia-

iudicialia facta cum excommunicato valent; & ita est interpretandus text. in dicto cap. 1. hoc titul. versic. *Iis quæ præcesserunt*, nam quamuis actor in iudicio non possit agere, tamen quandiù exceptio excommunicationis non fuerit opposita, acta cum eo valent; quod ob publicam vtilitatem est receptum; ne negotia differãtur, notat glos. verbo: *Duraturis*, in dict. cap. vnico, hoc titul. lib. 6.

14 Vndecimò solutioni obstat text. in cap. 2. de rescriptis lib. 6. vbi cõstat, acta cum excommunicato, etiam non opposita exceptione mero iure valere; Cui difficultati verisimè est dicẽdum, ideò ibi absque exceptione opposita acta cũ excommunicato nulla esse, quia actor rescripti impetrationem fuerat excommunicatus, ideòque cùm rescriptũ sit inutile, iuxta text. in cap. dilectus de rescriptis; mirum non est, ex defectu iurisdictionis omnia acta iudicialia nullius est momenti: quæ ratio cessat in dict. cap. vnico, de exceptionibus lib. 6. notat glosa verbo: *Duraturis*, & verbo: *Processus*, in dict. cap. vnico, in præsenti adduci solet quæsito illa, an actor excommunicatus, qui nec agere, nec conuenire potest possit debitum recompensare: de qua disputat. glosa in præsenti, verbo: *Reconuentione*, Decius numer. 27.

Ad text. in cap. cum venerabilis 6. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 Excipiens non videtur fateri ea, quæ in exceptione includuntur, & exceptio falsi etiam post sententiam opponi potest.

2 Exceptio tantum opponitur ad excludendum ius actionis, limitata causa limitatum tantum producit effectum.

Res iudicata pro veritate habetur.

3 Qui vnum confitetur, etiam confiteri censetur id, quod ex eo necessario consequitur.

Expenditur tex. in capit venerabilis 6. de exceptionib.

4 Illustratur tex. in cap. præterea 2. de transactionibus, cap. venerabilem 34. de electione.

5 Illustratur text. in authen si testis, C. de testibus l. quoniam ff. de his, qui notantur infam l. in fisci ff. de iure fisci.

6 Soluens si condicere vult, asserens se indebitum soluisse probare debitum indebitum soluisse, cum ex illa solutione tacitè confiteatur debitum præcessisse.

Interpretatur tex. in l. cum de inaebito, ff. d. probat.

7 Priua. io præsupponit habitum, intellige vt ibi.

8 Exponitur text. in l. quinquaginta, § nã si creditum ff. de prob.

9 Ius canonicum semper ex bono, & æquo procedit, quoties ex eodem iure contrarium, non reperiatur expressum.

Exponitur tex. in capit. cum venerabilis 6. vers. Inter contract. bonæ fidei computentur.

10 Interpretatur tex. in capit. cum dilecti de donationib.

11 Bona fides in omnibus contractibus desideratur, & mala ab omni iure detestatur, intellige vt ibi.

12 Actiones bonæ fidei in omni iure decem & septem inueniuntur.

Expenditur tex. in l. seta 42. ff. de donat. caus. mort.

13 Interpretatur tex. in l. Cassar 15. ff. de publican. & vectig.

14 Actio ex testamento stricti iuris est, & quemadmodum in contractibus stricti iuris à verbis non recedit, ita etiam in vltimis voluntatibus à verbis nõ est recedendum intellige vt ibi.

15 In contractibus stricti iuris solũ id quod actum est seruari debet, in bonæ fidei autem ea veniunt, de quibus nec actũ, nec excogitatum est.

Expo-

Exponitur tex.in l.cum quid 3.ff.si certũ petatur.

16 Falsi exceptio,etiam post sententiam opponi potest.

Interpretatur tex.in cap.venerabilis 6.ver sic. Verum etiam, *de exceptionibus, l. querelam,C. ad legem Corn.de fals.*

17 Instrumentum qui in iudicio produxit, illud impugnare non potest.

Exponitur tex.in cap.olim de censib.

18 Episcopus spiritualibus in omnibus Ecclesijs suæ diœcesis intentionem probatam habet.

Illustratur tex.in cap.venerabili 6. vers. Quoad temporalia, *de exceptio.*

CONCLVSIO.

Excipiens non videtur fateri ea, quæ in exceptionem excluduntur, & exceptio falsi etiam post sententiam opponi potest. Prima nostri text.pars cõprobatur ex text.in cap. exceptionem 63. de regul.iuris lib.6.l.vtique 9.ff.de exception.l.siquidem,C.eod.exornãt Couarr.lib.1.variar.cap.2.num.2.idem in cap.alma mater 1.part.§.12.vers. *Secũdo*,Mascardus de prob.cõcl.70.& 887. Petr.Gregor.lib.22.sintagmatum iuris,cap.17.num.3.Menoch.de arbit.lib. 2.casu 92.Clarus lib.5.sententiar.§.fi. q.55.Farinatius tom.2.criminaliũ,quæstio.32.num.60.Petrus Pechius, & ordinarij omnes in dict.regul.exceptionẽ de reg.iur.lib.6.Paclanus lib.1. de probat.cap.520.21.22.23.24. & 25. Balb. in commentarijs, ad hunc text. numer.2.cum sequentibus,Antonius Augustin.in 4.collectione decretalium,capit.vnic.tit.de confessis.

Ratio primæ partis est: quia exceptio tantum opponitur ad excludendum ius actoris,l.2.ff.de exceptionib.& ideò contrarium effectum non debet operari,l.legata inutiliter,ff.de legatis 1. nã aliàs eadem exceptio duos effectus contrarios produceret, vnum exclusiuum intentionis agentis,alterum corrobora tiuum,quod esse non potest,l.qui hominem,§. fin. ff. de solut.siquidem limitata causa limitatum tantum producit effectum,l.magis,ff.de adquirendo rerum dom.& reus in præsenti suam exceptionem ea lege,& conditione limitat,si actor suam intentionem probauerit,quia aliàs actore non probante reus absoluitur,l.qui accusare, C. de edendo,l.actor 23.C.de probat. notat Patian.dict.lib.1.de prob.cap.22. num.8. Petrus Pechius,vbi supra numer.6.Balboa in commentarijs adhunc tex. num. 8.Ratio secundæ conclusionis partis ea est:videlicet falsi exceptionem etiã post sententiam opponi posse,quia cùm res iudicata pro veritate habeatur,l.1.cum sequentibus,ff.de re iudic.l.res iudicata 207.de reg.iuris, & veritati nihil tam contrarium est,quàm falsitas, l.1.cum sequentibus,ff.ad legem Corn.de fals. cap.ad falsariorum 1. de crimine falsi, iusta de causa res iudicata ex falsis probationibus consistens,comperta veritate,retractatur,l.si pater 75.§. Marcellus,ff.de iudicijs,l.qui agnitis, ff.de exceptionibus,l.2.cum sequentibus, C.si ex falsis allegat,l.102.C.si tutor,vel curator,cap.ex litteris de in integrum restitutione minorum.

Primò aduersus primam nostri textus conclusionis partem obstabit dicere,quod is qui vnum confitetur etiam confiteri censetur id,quod ex eo necessario sequitur,argument.text.in capit. translato de constit.cap.dilecti de dolo,& contumacia:nam ille, qui consequens vult, & antecedens etiam velle videtur,l.illud,ff.de adquirend. hæred. l.2.ff.de iur.omnium iudicum,cap.præterea de officio de legat. sed permutationis contractus necessario in permutante præsupponit dominium,l.1. in fi. ff.de rerum permutation. cap.1. capit. ad quæstiones eodem: ergo cùm in præsenti procurator Monasterij de Episcopi permutatione exciperet, consequenter fateri videtur Episcopum Dominum tempore permutatio-

tationis fuisse; cuius confessione fundata remanet Episcopi intentio, in cuius tex. difficultate, omissa glossæ interpretatione in præsenti verbo, Confusus, dum asserit, text. nostrum procedere in exceptione conditionali, verissimè est dicendum, exceptionem non conditionalem, sed puram fuisse. Nec obstabit dicere, quod qui ita excipit censetur fateri id, quod ex eo necessario sequitur: quia in specie nostri text. per necessariam consequentiam nõ sequitur; videlicet Episcopus permutauit: ergo dominus erat, si quidem permutatio illa potuit esse, non de iure, sed de facto tantum; & ideò monasterij procurator de permutatione excipiendo, non videtur fateri intentionẽ aduersarij, notat Balb. in comment. ad hunc text. num. 45. Nec obstat text. in c. 4 præterea, 2. de transactionibus, vbi ex sola exceptione transactionis super iurisdictione capelli intentio actoris Episcopi fundata remanet: quia ibi non fundatur ex transactione, sed ex propria rei confessione, constat ex verbis illius text. ibi: *Confitetur in iure illi domui quondam fuisse subiectos*, at verò text. noster procedit, quando simpliciter absque cõfessione vlla exceptio fuit proposita, Balb. in comment. ad hunc text. num. 16. præcipuè num. 46. Nec similiter obstat text. in cap. venerabilem 34. de electione, vbi is qui excipiens dicit, se esse excommunicatione absolutum, fateri videtur actoris intentionem: videlicet se fuisse excõmunicatum: quia text. ille loquitur in diuersa specie: videlicet in eo, qui petit absolutionem excommunicationis; quo in casu videtur fateri, se excommunicatũ esse, cùm ab eo petatur qui se existimat ligatum, arg. text. in cap. per tuas, §. nos igitur, de sententia excommunicationis; secus dicendum erit in eo, qui excipit se absolutum ab excommunicatione opposita eius exceptione, nam tunc ex regula nostri text. non videtur excommunicationem fateri ad fundandam actoris intentionem, notat Couar. in capit. Alma mater, §. 12. num. 2. Mascard. de probat concl. 701.

Nec similiter obstat text. in Auth. si 5
testis, C. de testibus; vbi si seruitutis macula testi obijciatur, & ipse excipiat se esse manumissum, aut in fama restitutũ; si eius exceptionem non probauerit, videtur fateri actoris intentionem: quia text. ille procedit in exceptionibus concernentibus testium habilitatem, vel eorum reprobationem: at verò text. noster procedit in exceptionibus, quæ ad excludendam actoris intentionem proponũtur: vbi dispar est ratio, siquidem minus præiudicium est, quòd testis per exceptionem à testimonio repellatur, quam quod reus excipiendo præsumptiuè, cõfessus condemnetur; merito is, qui excipit se esse manumissum, indirectè petit, vt vti talis ad testimonium admittatur, & ideò æquum est, se esse talem probare, licet ignorat, C. qui accusare nõ possunt. Nec similiter obstabit text. in l. quoniam, ff. de his, qui notantur infam; l. in Fisci, ff. de iure Fisci; vbi transigens cum dilatoribus pro confesso habetur, cum videatur litẽ euitare: ergo sic similiter excipiens pro confesso haberi debet, cùm etiam litem vitare videatur l. 1. ff. de trãsactionibus: quia iura illa procedunt stãte transactione, & rata manent; & similiter exparitate rationis extendi potest ad exceptionem, de qua loquimur, susceptio haberet effectum, sed quando effectũ non habet, vt in specie nostri text. excipiens non videtur fateri, notat Philippus Decius in præsenti num. 9.

Secundò obstat text. in l. cum de indebito, ff. de probationibus: vbi Paulus ait, 9
quod is qui soluit, & condicere vult asserens se indebitũ soluisse probare debet, quod debitum non fuit, vt condicat cum tacitè ex condictione illa fateri videatur, debitum præcessisse; si contrarium non probet: cui dubio dicendum est, text. illũ non procedere in exceptione, sed potius in agente, & pecuniam suam tanquam indebitè solutã condicente, quod fit non propter tacitam confessionem, sed propter illam iuris præsumptionem; cùm nemò præsumatur soluere, quod nõ debet:

bet: notat Petrus Pechius in dict. capit. exceptionem 63. de regul. iur. lib. 6. numer. 10. ex eodem filo infertur etiam interpretatio ad text. in capit. ex parte decani, de rescriptis: vbi si quis excipiendo dixerit, se procuratorem datum reuocasse, poterit actor super illa reuocatione, tanquam ex vera confessione fundari: nam ideo actor super facto exceptionis reuocationis fundatur: quia nihil ex eo de iure rei diminutum videtur.

7 Tertiò obstabit dicere, quod priuatio præsupponit habitum, l. dum, ff. de verbor. obligat. l. manumissionis, ff. de iustit. & iure, sed qui opponit exceptionem, præsupponit habitum, & confitetur actorem actionem habere, cum exceptio sit actionis exclusio, l. 2. ff. de exceptionibus: ergo qui excipit fateri videtur, actorem actionem habere, cum eam excludere intendat, quod dubium diluitur ex eo: quia regula illa, priuatio præsupponit habitum, vera est, quando citra dubitationem constat de priuatione: aliud verò est, quando excipiens, non simpliciter confitetur priuationem, vt in specie nostri text. & supra in decidendi ratione diximus: nam excipiens non vult præsupponere, quod elidere intendit: notat Iason in l. decem, numer. 146. ff. de verbor.
8 obligat.

Quartò obstat text. in l. quinquaginta, §. nam si creditum, ff. de probationibus, vbi si actor creditum postulauerit, & reus debitor solutionem obijcerit, ex confessione illa fundatur actoris intentio, & reus tenetur debiti solutionem probare, in cuius text. difficultate verissimè est dicendum, consultum ibi procedere, quando actor aliunde intentionem suam fundatam, & probatam retinebat: videlicet per instrumentum in iudicio productum; notat Paulus de
9 Castro in l. 1. numer. 3. C. de probationib.

Quintò aduersus text. nostrum, versic. *Inter contractus bonæ fidei computentur*; ex qua singulari nostri texti, decisione deducunt Doctores omnes, etiam de iure nostro Pontificio contractus bonæ fidei, & stricti iuris esse, quemadmodum etiam de iure Cæsareo, iuxta text. in §. actionum 28. Instit. de actionib. notat Richardus ibid. quæst. 5. per totam, obstare videtur, text. in capit. fin. de transactionib. capit. dilecti, de iudicijs: vbi constat actiones, & actus omnes bonæ fidei esse, siquidem ius Canonicum æquitatis rationem semper amplectitur, sed vt difficultatem hanc dissolbamus, annotandum est, ius Canonicum ex bono, & æquo semper procedere, quoties ex eodem iure contrarium non reperitur expressum; & ita obtinent iura supra in argumento adducta; secus verò cùm contrarium decissum est, nam tunc rigor etiam obseruari debet, siquidem similiter de iure ciuili expressum est, iudicem ante oculos æquitatem habere debere, l. quod si Ephesi in fine, ff. de eo, quod certo loco, & nihilominus prædicta actionum differentia eodem iure introducta reperitur in dict. §. actionum: notat Richardus ibidem, quæst. 5. num. 10
9. Nec solutioni obstat text. in cap. cum dilecti, de donationibus, vbi Pontifex loquitur in donatione, quæ contractus stricti iuris est, l. cum qui, ff. de donationib. & tamen asserit amplissimè interpretari debere: quia dicendum est, quod etsi donatio sit stricti iuris, & strictè interpretanda; non tamen vsque adeò, vt testatoris intentionem excludamus, etiamsi verba repugnent, l. fin. C. de donation. quæ sub modo, & ideò in dict. capit. cum dilecto eius verba latissimè sunt interpretanda, cum ita mens testatoris postulet, quæ semper attendi debet, notat Richar 11
dus vbi supra, q. 5. nu. 8.

Sextò obstabit dicere in omnibus cõtractibus bonam fidem desiderari, l. bonam fidem 4. C. de obligat. & actionib. l. vbi est 22. ff. de rebus dubijs, siquidem in illis ius dolum, & fraudem detestetur, l. & elegãter, §. 1. ff. de dolo, l. si quis 36. ff. de verbor. obligat. ergo illa actionum diuisio nullo iure admitti debet,

quam

quam difficultatem, vt diluamus, annotandum est bonæ fidei verbum dupliciter accipi: primo pro puro, atque recto animo absque dolo, & fraude, l. 3. §. fin. ff. pro socio leg. si quis in rem 34. ff. de procuratoribus, l. si cum fundum 68 ff. de contrahenda emptione cum traditis à Brisonio, verbo, *Bonæ fidei emptores*, & in hoc sensu accipienda sunt omnia iura in argumento adducta: in quibus cauetur, in omnibus contractibus bonam fidem interuenire debere, l. 2. vers. ita, ff. de præscriptionib. verb. *notat*, Conanus lib. 3. cõmẽtarior. c. 10. n. 1. secũdo bona fides accipitur pro æquitate, quatenus rigori, & stricto iuri opponitur, l. bona fides 31. depositi, l. ad si quis 14. §. hæc actio, ff. de religiosis, & sumptibus funerum, l. si verum 91. §. sequitur, versic. *De bono, & æquo*, ff. de verbor. obligat. & in hoc sensu actus actionis, & iudicia bonæ fidei dicuntur: in quibus non attenditur stricti iuris rigori; sed id, quod bonum, & æquum est, iudici æstimare permittitur, l. quia tantundem 7. ff. de negot. gestis, l. 2. in fin. l. 4, §. 1. ff. de obl. & act. & hoc in sensu debet accipi, text. noster in versic. *Inter contractus bonæ fidei computatur*, & text. in §. bonæ fidei, Instit. de actionib. quibus omnibus contrariæ sunt actiones stricti iuris, vbi secundum iuris rigorem, & verba contrahentium iudicandum est: notat Couar. in regul. possessor, 2. par. §. 6. num. 4. Corrasius lib. 2. miscellanearum, cap. 8. Rebardus de auctoritate prudentium, cap. 3. Ant. Faber lib. 14. coniecturar. c. 18. idem de erroribus decade 9. errore 2. Pichardus in d. §. actionum 28. q. 1. nu. 3.

12 Septimò aduersus ea, quæ refert gl. in præsenti, verb. *Bonæ fidei*, dum affirmat actiones bonæ fidei esse decem, & septem tantum, quas etiam enumerat, text. in dict. §. actionum. Obstat text. in l. Seya 42. ff. de donationibus causa mortis, versic. *Bonæ fidei autem iudicio constituto*: vbi iudicium, quo quis aliquid ex donatione causa mortis adquirit, bonæ fidei reputatur, & tamen non enumeratur in dict. glossa bonæ fidei, nec in dict. §. actionum: in quæ difficultate omissis pluribus interpretationibus, quia refert glossa in præsenti, verbo, *Bonæ fidei*, verissimè est dicendum, quod licèt iudiciũ, de quo in dict. l. Seya agitur sua origine, & natura fuerit stricti iuris, tamen quo ad eius effectum bonæ fidei reputatur, quod est admissum, propter exceptionem doli mali, quam opposuit Seya; vt constat ex verbis illius text. ibi: *Doli mali nõ vtiliter opponit exceptio*, & ibi, *Bonæ fidei iudicio constituto*, quæ verba significant ab initio non fuisse bonæ fidei, sed per exceptionem doli mali iudicium bonæ fidei fieri, argum. text. in l. 3. C. de exceptionibus, §. bonæ fidei, Instit. de actio. Cuiatius lib. 13. responsor. Papinian. in dict. l. Seya, idem lib. 33. obseruat. capit. 17. Pichardus in dict. §. actionum, quæst. 3. numer. 14. & quæst. 13. numer. 3. & 4. Nec similiter obstat text. in l. Cæsar 15. 13
ff. de publicanis, & vectigalibus: vbi contractus cum Principe celebrati bonæ fidei dicuntur; nec de illis in glos. nec in dict. §. actionum vlla mentio habetur: quia dicendum est, quod ibi non fit interpretatio ex bono, & æquo vltra id, quod à contrahentibus expressum erat; sed ex propria natura ipsius contractus; cùm locationis esset: & ideò illa bona fides non tribuitur Principi, siquidem etiam contractus cum Principe celebrati, siuè sint bonæ fidei, siuè stricti iuris suam naturam debent obseruare: & tantum illa bona fides naturæ contractus locationis debet tribui, quæ etiam in priuatis personis admitteretur, latè refert Antonius Pichardus in dict. §. actionum, quæst. 3. num. 8. & 9.

Octauò prædictis obstat dicere, actio- 14
nẽ ex testamẽto bonæ fidei dicitur, siquidẽ pleniſsimã interpretationẽ recipit, l. in testamẽtis, ff. de reg. iur. l. in minore 3. ff. in quibus caus. restit. non est necessaria; & tamen non connumeratur in glossa nostra, nec in d. §. actionum, sed respondetur, quod actio ex testamento est stricti iuris, cùm nec in glossa nostri tex-

nec in dict. §. actionum vlla fit mentio; & quod sit stricti iuris constat ex text. in l. si hæres, l. in bonæ fidei, ff. de eo, quod certo loco: tum etiam, quia quemadmodum in contractibus stricti iuris à verbis non receditur, l. quidquid 99. ff. de verbor. obligation. ita etiam in vltimis voluntatibus à verbis non est recedendum, l. quidam cum filium, ff. de hæredibus instituendis: nec obstat tex. in dicta lege in testamentis, ff. de reg. iuris: quia omissa interpretatione, quam refert Antonius Pichardus in dicto §. actionum, quæstione 3. numer. 8. verissimè est dicendum, text. illum debere intelligi respecta hæredis institutionem, quæ institutio caput testamenti dicitur §. ante hæredis, instituta de legatis: in qua fauorabilior interpretatio debet fieri, cum reipub. expediat suprema hominum iudicia exitum habere, l. vel negare, ff. quemadmodum testamenta aperiantur, siquidem cum agitur de interesse publico, latior interpretatio debet fieri, l. 2. §. exercitium, ff. de his quæ notantur infamia, quæ ratio cessat in legatis: quia quamuis in eis actio ex testamento competat: strictè tamen debent interpretari, l. nummi, ff. de legat. 3. l. apud Iulianum, §. Seyo, ff. de legatis 1. nec obstat text. in l. in minorum 3. C. in quibus causis in integrum restitution. versicul. *In bonæ fidei iudicijs, & fideicommissis*: Quia verba illa non retorquent, sed probant legata, & fideicommissa stricta esse: nam si bonæ fidei essent comprehenderentur in primo bonæ fidei, verbo, cum primo, text. ille connumeret bonæ fidei actiones, & postea legata, & fideicommissa, tanquam contraria, & stricti iuris, quæ diuersa sunt ab alijs bonæ fidei iudicijs; notat Pichardus vbi supra, quæst. 3. num. 18. quæst. 8. num. 36. cum sequentibus.

Nonò aduersus id, quod supra resolutum est: videlicet in contractibus stricti iuris solum id, quod actum est seruare debere, ita similitet, quod omissũ fuerit pro omisso haberi, d. l. quid quid astringenda, de verbor. obligat. quod contrarium obseruatur in bonæ fidei contractibus, iuxta text. in l. fundi 18. §. rura, ff. de actionib. empti, obstat text. in l. cum quid 3. ff. si certum petatur, vbi in contractu stricti iuris, hoc est, mutui id, quod omissum est, pro omisso non habetur, si ex bono, & æquo interpretatio fit: in qua difficultate, omissis plurimis interpretationibus, verissimè est dicendum, quod ideo ibi id admittitur: quia natura contractus id requirit, cum ea sit mutui natura, vt in his tantum rebus consistat, quæ ponderè, numero, & mensura constant, iuxta text. in l. 2. §. mutui datio, ff. si certum petatur, & in prædicta glossa, verbo, *Bonæ fidei*, versiculo, *Ideò dicuntur*: Videndus est Antonius Pichardus in dicto §. actionum autem 28. quæstione 8. & 15. vbi plures quæstiones refert, quas omitto: ne ab instituto nostro discedamus, cum præcipuè intendam; ne hoc opus fastidiosum appareat.

Decimò aduersus nostrum textum in versicul. *Verum etiam*. ex quo deducunt Doctores omnes falsi exceptionem, etiam post sententiam opponi posse, iuxta text. in l. ducis 33. ff. de re iudicata, l. querela 12. C. ad l. Corn. de falsi. l. sunt falsis 12. C de transactionibus, capit. licèt causam, §. post de probationib. l. 2. titul. 26. part. 3. l. 5. tit. 7. part. 7. & præter ordinarios prosequuntur Anton. Gom 3. tom. variar. capit. Boeius in praxi, titul. de falsis, annotat. 145. Farinacius 1. tom. criminalium, quæston. 10. obstabit dicere, quod omnis exceptio, vel est dilatoria, vel est peremptoria, capit. Pastoralis hoc titulo, dilatoria opponi debet ante litem contestatam, dicto capite Pastoralis. Peremptoria verò tantum potest opponi vsque ad sententiam, capit. 12 de ordine cognitionum: Ergo exceptio falsi, quæ peremptoria est post sententiam admitti non debet. Cui dubio dicendũ est speciale esse in exceptione falsita-

16

sitatis, vt etiam post sententiam opponi possit, cùm intra viginti annos ex falsis instrumentis sententia lata rerractetur, iuxta text. in l. querelam, C. ad l. Corn. de falsi: nec obstabit si dixeris textum in dicta lege querela procedere quoties cũ quis criminaliter accusatur de falso; quo in casu illa falsi exceptio præscribitur: at verò text. nostrum procedere in exceptione falsitatis, quæ opponitur cõtra sententiam: & ideò non præscribitur, siquidem ea quæ temporalia sunt, quoad actionem, perpetua dicuntur, quoad exceptionem, l. purè, §. fin. ff. de doli except. ergo malè in præsenti exceptio falsi instrumenti præscribitur: quia dicendum est, quod Pontifex in specie nostri text. non asserit regulã in dict. lege querela procedere in exceptione falsitatis, opposita contra instrumentum, post sententiam, sed ad maiorem vim arguit, addicẽdo regulam dictæ legis querela, quasi diceret, quod si actio criminalis contra falsarium, durat viginti annos, vt retractetur sententia, multo fortiùs durare debet ipsa falsitatis exceptio, quæ perpetua, & temporaria est, vt constat ex rationibus, & iuribus supra adductis, & nos supra diximus in cap. accipimus 4. de fide instrumentorum, dubio 8. cum seqq.

17 Vndecimò obstabit text. in capit. olim 19. de censibus, vbi is qui semel instrumentum permutationis in iudicio produxit, illud impugnare non potest, sed in specie nostri text. Monasterium instrumentum produxit in iudicio: ergo postea non potuit illud de falso impugnare, cui dubio dicendum est, regulam traditam in capite olim plures in iure limitationes retinere, quas congerit Socinus regul. 186. inter quas est illa, vt non procedat quoad præiudicium tertij: nec mandantis, nec ratum habentis productionem falsi instrumenti, vt in specie nostri text. vbi procurator Monasterij falsum produxit instrumentum sine ipsius monasterij mandato, aut eius ratihabitione, vt constat ex verbis illius text. ibi: *Propere sic respondit*, & ibi: *Quia delictum personæ*, meritò Monasterio præiudicare non potuit, capite delictum personæ 76. de regulis iuris, lib. 6. notat Panormitan. in præsenti num. 3. decis. 29.

Duodecimò contra nostrum text. 18
in verb. sicut. *Quoad temporalia*, obstabit dicere Episcopum, tam quoad temporalia, quam quoad spiritualia in omnibus Ecclesijs suæ Diœcesis fundatam habere intentionem, capit. omnes Basil. cæ 16. quæst. 7. capit. siquidem, capit. de is 10. quæst. 2. capit. Episcopus 23. cum alijs 12. quæst. 2. Ergo Monasterium in præsenti, ita debuit condemnari in temporalibus, sicut condemnatur in spiritualibus, cui dubio dicendum est iura in argumento adducta tantum locum habere in spiritualibus; & ideo in specie nostri text. in eis Episcopus obtinuit: quia Ecclesia illa erat in sua Diœcesi constituta, & Monasterium de titulo nihil probauit; at verò in temporalibus, Episcopus obtinere non potuit: quia in illis nõ habet intentionem fundatam, meritò Monasterium tanquam reus, & possessor absoluitur, l. actor, C. de probationib. l. qui accusare, C. de edendo, videri etiam oportet, quæ inferius dicemus in cap. illud 8. de præscriptionibus in sexto dubio.

Ad text. in capit. olim 7. hoc nostro titulo.

SVMMARIVM.

1 *Reus vltra duas dietas ex rescripto tueri non debet, etsi non admissa hac exceptione appellat eum coram iudice superiori iustificare debet.*
2 *Expenditur ratio.*
3 *Interpretatur text. in cap. statutum, §. cum verò, de rescript.*

Reus an intra vnam, vel duas dietas vocari debeat, ibi remissiue exponitur.

4 *Interpretatur text. in capit. olim 7. de*

exceptionibus, cap. vt debitus honor, de appellat. cap. ex parte 67. cap. significaste 69. eod.

CONCLVSIO.

Reus vltra dietas ex rescripto trahi nō debet, etsi non admissa hac exceptione appellat eam coram iudice superiore iustificare debet, consonat text. in capit. statutum, §. cum verum, de rescript. lib. 6. capit. nonnulli in principio, de rescript. capit. præsenti, §. loca, de præbendis, lib. 6. l. 1. ff. si quis cautionib. l. 3. ff. de verbor. significat. l. continuus, §. cum ita, de verbor. obligat. l. 20. tit. 7. lib. 1. Recopil. Rota decisione 34. & 643. in antiquis sub titulo de rescript. exornant Parlador. rerum quotidian. quæst. 14. num. 1. & 2. Rebuf. in tractat. de priuilegijs Scholarium, priuileg. 161. Menoc. lib. 2. de arb. centuria 1. casu 2. num. 12. & casu 606. nu. 3. Gometius in commēt. ad regul. Chancelariæ de verisimili notitia obitus, quæst. 5. Barb. in collectaneis ad text. in cap. nonnulli, de rescript.

2 Ratio propter quam reus vltra duas dietas trahi non debet, refertur in dict. capit. nonnulli 3. de rescriptis: videlicet Ne reus laboribus, & expensis fatigatus liti cederet, & ne importunitatem actores reddimere compellatur, cap. vt litigantis, de offic. ordin. lib. 6. capit. 1. de appellat. lib. 6. Secundæ partis decidendi ratio petenda est ex his, quæ infra dicemus in cap. vt debitus honor, cap. interpositas, de appel.

3 Primò obstat text. in capite statutum, §. cum verò, & §. cum autem, de rescript. lib. 6. vbi causa tantum intra vnam dietam committi potest, & non vltra, sed hæc difficultas ex eo dissoluitur: quia text. noster, & text. in capit. nonnulli, de rescript. lib. 6. procedunt de iure antiquo; quæ omnia iura, & similia corriguntur per illam nouam Bonifacij 8. decisionem, relatam in dicto capite statutum, §. cum verò, & §. cum autem, vbi cauetur, quod si actor, & reus sint eiusdem ciuitatis, aut Diœcesis, non possunt vltra vnam dietam impetrare rescriptum; nisi sint diuersorum diœcesum, vel nisi partes cōsenserint, vt vltra duas dietas cognitus fiat, iuxta text. in capit. non nulli 28. de rescriptis, & ita est interpretandus text. difficilis in capit. de die 8. ff. qui satisdare cogantur, notat Parladorius in quæstionibus quotidianis, quæstione 14. num. 1. & 2. Balb. in commentar. ad hunc text. numer. 2. Prædictis obstat text. in l. 1. ff. si quis cautionibus, & text. in l. continuus, §. cum ita, ff. de verbor. obligat. de quorum iurium concilliatione, latè tractat. Donellus in dict. l. continuus, §. cum ita, ff. de verbor. obligationib. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centur. 1. casu 2. numer. 12. Patius centuria 1. quæstione 76. Balb. in comment. ad hunc textum, numer. 6. cum sequentibus, quos omnes consulto omitto.

Secundò aduersus secundam nostri text. partem obstabit text. in capite vt debitus honor, de appellationib. vbi iustificata appellatione, adeò iurisdictio iudicis à quo vertitur in iudicium ad quem, vt non solum de exceptione, sed de principali causa possit agnoscere: ergo malè in præsenti in uestficul. fin. decisum est, iudices illos in negotio principali super sedere debere, cui dubio dicendum est, ideò in præsenti iudices non posse de principali causa cognoscere, sed in ea supersedere: quia agebatur de exceptione in competentiæ iurisdictionis, cùm Guillermus vltra duas dietas ab Archiepiscopo esset vocatus, & cum inferior ex defectu iurisdictionis incompetens apparet, etiam superior in principali causa erit incompetens: secus verò dicendum esset, si non ageretur de incompetentia, nam tunc probata exceptione, poterit etiam superior de principali causa cognoscere, iuxta text. in dicto capite vt debitus honor; nec solutioni, obstat text. in capite ex parte 67.

4

capi-

capite ſignificanti 69. de appellationib. vbi poſt appellationem iuſtificatam, etiam ſi de incompetentia iuriſdictionis agatur, adeò ad ſuperiorem iuriſdictio deuoluitur, quod poſsit de principali cauſa cognoſcere: quia mulier ibi non aſſerebat iudicem eſſe incompetentem; imò potius competentem eſſe fatebatur; ſed affirmabat tantum ipſam non eſſe in reſcripto comprehenſam, ſiquidem communicabatur, vt tutrix, quæ non erat, cum poſtquam ſecundas nuptias contraxerat, finitur tutella; nec ſimiliter obſtat text. in dicto capite ſignificante 69. de appellationib. quia ibi non agitur de iuriſdictione iudicis, ſed de temporis exceptione, quæ non impedit quo minus de principali cauſa agatur.

Ad text. in capit. dilecti 8. hoc titulo.

De materia huius text. videri oportet ea, quæ ſupra retulimus in capit. 2. capit. 3. cap. cum inter 5. hoc tit.

Ad text. in cap. dilecti 10, cap. ſignificauerunt 11. capit. venerabilis, hoc tit. de except.

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum impetratum ſuper proſecutione appellationis, non valet licet de excommunicatione non ſit facta mentio.*

2 *Excommunicatis ſiue rei, ſiue actores ſint nunquam denegatur appellatio.*

Conceſſa appellatione, omnia conceſſa intelliguntur, quæ ad eius proſecutionem deſiderantur.

3 *Interpretatur text. in capit. dilectus, de iudicijs, capit. inter Monaſterium, de re iudicata, cap. dilecta 10. de except.*

4 *Nouata poſt appellationem ab interlocutoria facta, ſtatim non ſunt reuocanda, ſed tunc demum, cum poſt inhibitionē attentata fuerint.*

Interpretatur text. in cap. dilecta 10. Verſ. Quo circa *cum capit. non ſolum in finē, de appellat.*

5 *Exponitur text. in cap. per tuas, de ſententia excommun.*

CONCLVSIO.

VAlet *reſcriptum impetratum ſuper proſecutione appellationis, licet de excommunicatione non fuerit facta mentio.* Comprobat text. in capit. cum inter, capit. dilecti, capit. à nobis cum aliis hoc titulo, capit. 1. de reſcriptis, lib. 6. capit. ſugeſtum, capit. cum ſpeciale, capite cum ſit Romana, de appellationib. illuſtrant Socinus in capite ſacris, de ſentent. excommunicat. num. 178. Surdus de alimentis, titul. 8. priuilegio 83. numer. 6. Peregrinus de iure Fiſci, lib. 3. titul. 11. numer. 19. Couarru. in capit. Alma mater, 1. part. §. 7. num. 7. Socinus in cap. ſacris, num. 178. de ſent. excom. 1

Ratio eſt: quia excommunicatis, ſiuè rei, ſiuè actores ſint nunquam denegatur appellatio, cap. cum inter ſupra hoc tit. ac per cõſequens eſt, vt eis etiam permittatur reſcriptum impetrare, cum ad proſequendam appellationem reſcripti impetratio deſideretur, cap. ſignificauerunt, cap. fin. hoc titulo: nam conceſſa appellatione, omnia conceſſa intelliguntur, quæ ad eam proſequendam deſiderantur, arg. tex. in l. 2. ff. de iuriſdictione omnium iudicum, cap. præterea 5. de offic. deleg. ac ideo non erit neceſſe ad reſcripti impetrationem, vt excõmunicationis mentio fiat; quæ ratio ſimiliter in actore locũ habet, qui etſi excõmunicatus fuerit, appellare poterit, cũ proculdubio opreſſus, & grauatus ex ſententia, iniqua reputetur; & ideò quãuis ſit excõmunicatus, ei permititur appellare, et reſcriptũ impetrare, ne contra naturalẽ 2

legẽ vti innocẽs condemnetur, dict. cap. cum inter, cap. fin. hoc tit.

3 Primò obstabit textus in capit. dilectus, de iudicijs, capite inter Monasterium, de re iudicata; vbi constat rescriptum impetratum. non facta mentione totius processus, subreptitium, & nullius momenti esse: cui dubio verissimè est dicendum, quod licèt in impetratione rescripti de statu causæ mentio sit facienda; tamen quando excommunicatio post interpositam appellationem est pronuntiata, de ea mentio fieri non debet, iuxta textum in capite bene, de confirmat. vtili, vel inutili, ratio est: quia excommunicatio post appellationem prolata non tenet, iuxta text. in capite ad hæc, capite præterea 4 de appellation. cum alijs, notat Couarru. in capite Alma mater, 1. part. §. 7. numer. 7. nec obstabit si dixeris in dicto capite dilectè 10. hoc titulo excommunicationem nullam esse, etiamsi ante appellationem fuisset interposita, siquidem lata fuit in Priorisam, & conuentum, & sic tanquam contra vniuersitatem, nec ante, nec post appellationem vallere potuisse, iuxta regulam text. in capite Romana, §. in vniuersitatem, de sententia excommunication. lib. 6. quia dicendum est, excommunicationem in specie nostri text. non fuisse prolatam in vniuersitatem, sed in particulares ipsius Monasterij, notat Doctor Frechilla in tractat. de excommunicat. art. 2. secundæ partis, num. 3.

Secundò aduersus nostrum textum
4 in versicul. *Quocirca*, ex quo constat excommunicationem latam post appellationem, ab interlocutoria factam omninò esse reuocandam, obstabit text. in capite non solum in fin. de appẽllat. lib. 6. vbi constat, nouata post appellationem ab interlocutoria non esse indistinctè reuocanda, sed tunc demum cum post inhibitionem attentata fuerint; sed dubium hoc dissolnitur ex eo, quod text. in dict. cap. non solum restringitur, quoties in rescripto Pontificis contraria formascripta reperitur quæ proculdubio obseruanda est, vt in specie nostri text. vbi non attenditur tempus inhibitionis, sed appellationis tantum: quia ita expressum reperitur ibidem.

Tertiò contra nostrum textum, obstat text. in capit. per tuas, de sententia excommunicationis; vbi excommunicatis prohibitum est, ante absolutionem appellationem prosequi, sed moniales in dict. capit. dilecte 10. tempore appellationis excommunicate erant: Ergo ante absolutionem ad prosequendam appellationis causam admitti non poterant; sed hic scrupulus ex eo diluitur: quia text. in dict. capit. per tuas procedit in alia diuersa specie: videlicet in appellatione interposita ab eadem iniusta excommunicationis sententia, quo in casu ante prosecutionem appellationis, præstita cautione deparendo mandatis Ecclesiæ prius absoluendus est, in alijs verò casibus excommunicatus appellationem prosequi poterit, notat Parisius in dict. capit. cum inter, numer. 29. Felinus 15. Alciatus in dict. capit. intelleximus, de iudic. numer. 13. Nec obstabit si instes excommunicatis actoribus interdictum esse in iudicio existere iuxta text. in dict. capit intelleximus, cap. cum inter hoc titulo: quia iura illa restringuntur in prosecutione appellationis, quatenus defensio est, iuxta text. in dict. capite significauerunt 11. & fin. hoc titulo. 5

Ad text. in cap. exceptionem 12. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Reus contra actorem in qualibet litis parte, poterit opponere excommunicationis exceptionem, sed si malicioſe distulerit, in expensis condemnatur, & si non excipiat iudex publice excommunicatum repellat.*

Ex

2 *Expenditur ratio.*

3 *Exceptio excommunicationis dilatoria est, sed in quacunque litis parte, propter animæ periculum opponi potest.*

4 *Loquens cum excommunicato, venialiter tantum peccat.*

Interpretatur text. in capit. exceptionem 12. de exceptionibus, versic. Nequisquam in periculo animæ suæ excõmunicato communicare cogatur.

5 *Interpretatur text. in cap. sacris de his quæ vi.*

Illustratur text. in capit. significauit, de sententia excom.

Exponitur text. in capit statuimus 3. capit. institutionem, cap statutum, de sentẽtia excommunic.

CONCLVSIO.

1 *REus contra actorem in qualibet litis parte poterit opponere excommunicationis exceptionem sed si malicioſe distulerit, in expensis condemnatur, & si non excipiat iudex publice excommunicatum repellat.* Comprobat text. in capit. cum inter 5. cum alijs hoc titul. cap. excommunicamus, 9. credentes, de hæreticis, capit. 1. hoc titulo, lib. 6. capit. decernimus, de sentent. excommunic. lib. 6. Clement. 1. hoc titulo, exornant hanc conclusionem, Couarruu. in capite Alma mater, 1. part. §. 3. numer. 7. & 8. Ostiensis in Summa, titulo de sententia excommunicationis, §. final: Diu. Thom. in 4. distinct. 18. quæst. 2. artic. 3. & quodlibeto 11. articul. 9. Ratio deducitur ex nostri tex. verbis, ibi: 2 *Nequisquam in periculum animæ suæ excommunicato communicare cogatur.* Constat etiam ex decidendi rationibus supra traditis in capit. 2. capit. Pastoralis 4. hoc titulo, malicioſe autem opponens, in expensis condemnatur, quia quamuis omne ius excommunicatum tanto odio prosequatur, non tamen ita, vt innocentem condemnari valeat, capit. cum inter hoc titulo, meritò ad coercendam litigantis malitiam, iniustè opponens, in expensis condemnatur, inde etiam poterit publicum excommunicatum ex officio à iudicio repellere: quia id propter animæ periculum ad ius publicum, & religionem spectat, qua causa intercueniente, absque partis petitione poterit sum officium impetrari, l. dies 4. 9. hoc autem iudicium, ff. de damno infecto.

Primò obstabit dicere, exceptionẽ excommunicationis dilatoriã esse, Clement. 1. hoc titulo, sed dilatorias exceptiones ante litem contestatam admitti debẽt, non tamen postea, capite inter Monasterium, de re iudicata, versiculo, *Intra terminum à iudice assignatum*, capite Pastoralis 4. supra hoc titulo: ergo frustra in præsenti post contestationem exceptio illa admittitur: cuius dubij facilis solutio erit, quod etsi fateamur, excommunicationis exceptionem esse dilatoriam: non verò anomalam, vt aliquibus existimant, tamen exceptio illa in quacunque litis parte propter animæ periculum appoui potest, quod cum in omni litis tempore duret, iusta de causa in omni eius parte opponi potest, speciale est in excommunicationis exceptione, propter decidendi rationem supra adductam, notat Didacus Perez in l. 1. tit. 8. lib. 3. ordin.

Secundò aduersus id, quod communiter in præsenti nostri omnes: videlicet loquentem cum excommunicato venialiter tantum peccare, tenet Diu. Th. in 4. dist. 28. q. 2. art. 3. & quodlibeto 12. art. 8. obstãt verba nostri tex. ibi: *Nequisquam in periculum animæ suæ excommunicato communicare cogatur.* Quæ verba denotant loquentem cum excommunicato lethalem reatum committere, siquidem animæ periculum solummodo in culpa lethali extat, sed huic dubio verissimè est dicendum, ex illis nostri tex. verbis non probari expressè loquentem cũ excõmunicato mortaliter peccare, sed tantum se exponere periculo peccandi, qui frequẽtius cum excommunicato ẽ forẽsem habuerit, i. quidẽ venialia peccata fre-

frequenter acta, & geminat sint præparatoria, & dispositoria ad lethalia, notat Diu. Thom. locis supra citatis. Nec obstat text. in capit. sacris, de is qui vi: vbi his, qui communicat cum excommunicato lethalem reatum committit: quia text. ille procedit, quando communicatio fit etiam metu intercedente in contentu clauium Ecclesiasticarum: nam tunc lethalis culpa committitur, quo in casu potius quis mortem debet parti, quam lethale peccatum committere, notat Doctor Frechilla de excommunicat. 3. part. artic. vnico, num. 11.

6 Tertiò obstat text. in capit. significauit, de sententia excommunicat. vbi constat, communicantem cum excommunicato mortaliter peccare, in cuius text. difficultate, omissa nonnullorum interpretatione, asserentium id speciale esse in excommunicatione à Pontifice prolata, verisimè tamen est dicendum, text. illum procedere in communicante cum excommunicato in eodem crimine, vel in diuinis participando: notat glossa magna, & Panormitan. ibid. Couarruu. in capit. Alma mater, 1. part. §. 3. n. 66.

Quartò obstat text. in capit. statuimus 3. capit. constitutionem, capit. statutum, de sentent. excommunicat. in quibus iuribus constat, loquentem cum excommunicato in maiorem excommunicationem incurrere, sed dubium hoc dissoluitur ex eo, quod iura illa debent intelligi de loquente cum excommunicato, postquam excommunicatio imposita fuit in participantes: nam tunc in eodem excommunicationis crimine inuoluitur, iuxta text. in capit. excellentissimus 11. quæstione 3. Nec similiter obstat text. in capit. si verè, de sentent. excommunicat. versicul. *Cum dolore cordis, & spe pœnitentiæ*: Quia de eius interpretatione supra diximus in capit. 2. supra hoc titul. dubio 9. & 13. de quo videndus est, Suar. de censuris, disp. 25. sect. 2. nu. 15.

5

7

DE PRÆSCRIPTIONIBUS, tit. XXVI.

Ad text. in cap. placuit 1. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus alterius Episcopi locum à se conuersum triennio præscribit, in quo non computatur tempus vacationis, aut cismatis.*

2 *Assignatur ratio.*

3 *Iuste possidet, qui iudicis auctoritate possidet.*

Interpretatur text. in cap. 1. de præscript.

4 *Expenditur text. in cap. placuit 16. q. 3. l. qui agros, l. locorum, C. de omni agro deserto.*

5 *Iura incorporalia, non possidentur, sed quasi possidentur.*

6 *Illustratur tex. in l. si is qui procuratore, ff. de vsucap.*

7 *Res pro derelicto habita occupantis fit, aliud est derelinquere, aliud est deserere locum.*

Expenditur remissiue, l. interdum 21, § 1. & 2. ff. de adquir. possess.

8 *Ecclesiæ vacanti præficitur Economus Prælati vicem gerens intellige quoad iurisdictionem, non verò quoad dignitatem,*

9 *Ecclesia, & minor æquiparantur.*

Exponitur text. in l. etiam, la 2. ff. de minorib. cum l. Æmilius 38. versic. Dicebã, *ff. eod.*

10 *Hereticus ab omni potestate, & honore Ecclesiastico adeò priuatur, vt etiamsi postea conuersus fuerit nihil recuperet intellige vt ibi.*

CONCLVSIO.

1 EPiscopus alterius Episcopi locum à se conuersum triennio præscribit, in quo non computatur tempus vacationis,

tionis, aut cismatis; quæ conclusio comprobari potest, ex text. in cap. placuit 16. q. 3. l. agros, l. locorum, C. de omni agro deserto, lib. 11. glos. vlt. in cap. possessor, de regul. iur. lib. 6. & plura iura refert glos. in præsenti apud finem, exornant Couarr. in regula possessor, 2. p. §. 11. n. 8. Menchaca controuersiarum illustriū, cap. 72. num. 7. Balbus de præscriptio. 2. part. quæst. 4. in fine: Gometius in regul. de trienali, quæst. 42. Anastasius Germonus lib. 1. animaduersionum, capit. 20.

Ratio est, quia sicut lex Cæsarea in reipubl. vtilitatem ad excollendos agros à veteribus colonis desertos biēnij præscriptionem induxit, dict. l. qui agros, ita similiter, & Pontificia in populi cōuersione ob fidei fauorem proprio Episcopo negligente triennium statuit, vt Episcopus qui populum conuersum intra illud tempus possederit locum illum in pœnam negligentis Episcopi præscribat, quod quidem tempus in Concilio illo Affricano sufficiens fuit reputatum, tam ad conuincendam proprij Episcopi negligentiam, quam ad remunerandam alieni Episcopi conuertentis charitatem, & diligentiam.

Primò obstat principium illud, quo docemur, in præscriptione bonam fidem desiderari, l. vnica, C. de vsucapione transformanda, principio institutionum de vsucapionibus, capit. vigilanti, capit. si diligenti, & final. hoc titul. siquidem possessor malæ fidei nullo tempore præscribit, capit. possessor, de regul. iur. lib. 6. sed Episcopus in præsenti nunquam potuit ignorare locum ab eo conuersum ad alium pertinere debere: ergo nec etiam vnquam præscribere potuit, cùm non solum bona fides, verum etiam titulus, & possessio, deficere videatur, sine quibus præscriptio non procedit dict. cap vigilanti, capit. causam, l. sine possessione, ff. de vsucapionibus: ergo cùm malæ fidei possessor sit, iuxta text. in capit. si virgo 34. quæst. 2. & omnia requisita ad præscriptionem deficerent, præscriptio illa admitti non potuit, in qua difficultate verisimè est dicēdū, in textu nostro omnia requisita præcessisse, vt Episcopus possit locum illum præscribere: nam bona fides præcessit, siquidem auctoritate Pontificis, & Concilij possideat, cùm Pontifex circa beneficiorum prouisionem plenissimam potestatem habeat, adeò vt si aliqua beneficia auferat iusta de causa abstuliſſe præsumitur, capite quanuis, de præbend. lib. 6. capit. fin. vt lite pendente, meritò is qui per triennium locum nouiter à se conuersum possidet iustè, & bona fide possidere præsumitur, cùm Pontificis, & Concilij Affricani auctoritate possideat, qui legem illam ob publicam vtilitatem potuit concedere, & iustè possidet, qui iudicis auctoritate possidet, l. si finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto, l. & generaliter 28. versicul. *Et secundum*, ff. de noxal. actionib. qui omnes ita possidentes, etsi habeant scientiam rei alienæ, tamen iustè, & bona fide possidēt, cū bona, vel mala fides nō ex scientia vel ignorātia rei alienæ, sed iniusta, vel nō iusta possessione consistat, dict. l. & generaliter 28. ff. de noxal. action. l. iustè possidet, ff. de adquirenda possessione: ex quibus constat Episcopum in præsenti bonam fidem retinere. Similiter titulum ex desertione proprij Episcopi, & possessionem ex die conuersionis adquisisse, cum per actus fictos possessio apræhendi possit, l. quod meo 18. ff. de adquirenda possessione, l. 45. Tauri, l. 8. titul. 7. lib. 5. Recopilation. meritò propter illam publicam vtilitatem ex omni parte illa triennalis præscriptio legitima dicitur, notat Couarru. vbi sup. §. 11. num. vlt. Anastasius Germon. lib. 1. animaduers. cap. 2.

Secundò solutioni obstat textum in capit. placuit, el 2. 16. q. 3. vbi in dicta specie si Episcopus in suo diœcesi fuerit omissus in conuertendo locum ad fidem si alter Episcopus vicinus illum conuertat poterit intra semestre tempus

præ-

præscribere. Sed in hac iurium contrarietate verisimè dicendum est, Africanum Concilium in specie nostri textus procedere, quãdo nulla præcessit admonitio alterius vierni Episcopi; at verò Cõcilium Meleuitanum in dict. cap. placuit loqui, quando præcessit admonitio ab Episcopo conuertente, quæ interpretatio deducitur ex eiusdem text. verbis, ibi: *Se intra sex menses à die conuersionis possederit.* Notat Anastasius Germon. lib. 1. animad. cap. vlt. Nec obstat Apostolorũ auctoritas, can. 18. in illis verbis: *Episcopus, vel præsbyter, qui clerici, vel populi curam non gerit, & pietatem non docent, se gregentur, etsi perseuerent, deponantur*: Ergo si pœna depositionis aduersus Episcopum negligẽtem statuta est, ad quid sex mensium, vel trienalis præscriptio statuitur, in cap. 1 hoc tit. & in dict. cap. placuit: quia dicendum est diuersam esse illius Canonis Apostolorum speciem ab illa; de qua in præsenti, & in dict. c. placuit agitur; siquidem Canon iste generaliter loquitur de Episcopo, qui omnino totius populi curam neglexit, & integra pastorali cura abutitur, meritò qui ita fuerit se gregationis, & depositionis pœnam meretur; at verò tex. noster, & text. in dict. capit. placuit procedit in eo tantum, qui aliquam diœcesis partem in conuertendo fuit negligens: non tamen procedunt in eo, qui omninò Episcopalem diligentiam abiecit, vti tex. in dict. canone 18. notat Anastatius Germon. lib. 1. animad. cap. fin. in fin. & secũdum solutionem traditam in dict. cap. placuit, interpretandus est text. in l. qui agros cum l. locorum, C. de omni agro deserto, lib. 11. siquidem text. in dict. l. qui agros, dum statuit, colentes agros desertos posse biennio præscribere, intelligi debet contra non vocatos: at verò text. in dict. l. locorum, dum tantum sex menses desiderat, interpretari debet de vetteribus colonis negligentibus, iam admonitis, notat Bartol. Ioannes de Platea, & Lucas de Pena in dictis iuribus. Aliter prædicta iura ad concordiam reduxit Gotofred. in notis ad Pande. in dictis iuribus, omnino consulendus.

Tertiò obstabit dicere loca pertinentia ad Episcopum in sua diœcesi esse iura incorporalia, vt manifestum est, sed iura incorporalia non possidentur, l. 3. ff. de adquir. pos. ergo in specie nostri text. præscriptio illa aduersus Episcopũ etiam negligentem dari non potuit, cũ illis in iuribus possessio vlla detur, & sine possessione præscriptio non procedit, l. sine possessione, ff. de vsucap. cap. sine possessione, de reg. iuris, lib. 6. sed dubium hoc ex eo dissoluitur: quia quanuis res incorporalis non possideantur, tamen in illis datur quædam quasi possessio, quæ habet effectus veræ possessionis, l. penult. ff. de seruitutib. l. generaliter, ff. de petit. hæreditatis, cap. cum Ecclesia subtrina, de causa possessionis, & proprietatis, siquidem quemadmodum lex potest efficere, vt transferatur possessio sine aliquo actu aprehensionis, vt supra diximus: sic similiter efficere potest, vt iura incorporalia quasi possideãtur, quæ ficta possessio in iuribus incorporalibus sufficit, vt præscriptio procedat, notat Couar. lib. 3. variar. cap. 5. nu. 6. Mechaca de successionum creatione, §. 12. num. 100. 5

Quartò prædictis obstat text. in l. si is, qui pro emptore, ff. de vsucapionib. vbi dominus in captiuitate positus amittit possessionem, in libertate cœptam, adeo vt nec lex fingere possit: vt is qui in captiuitate est, habeat aliquam quasi possessionem, vt possit rem illam in libertate possessam præscribere: ergo lex fingere non potest, vt is qui non possidet pro possessore habeatur. Quod dubium dissoluitur, si dixeris, quod lex fingere non potest super impossibile, sed tantũ super illud, quod esse potest, meritò cũ captiuus fingatur mortuus amittit statim possessionem omnem, quæ semel amissa post captiuitatem reuersus recuperari non potest. Nec solutioni obstat, versic. *Quod si seruus*, eiusdem textus, ex quo constat, quod si seruus pendente do- 6

mini

mihi captiuitate rem emerit, eius possessio adeò continuatur, vt dominus reuersus ex illa serui possessione possit vsucapere: quia dicendum est, aliud esse tenere possessionem, aliud verò possidere, seu possessionem habere, l. habere 116. de verborum significatione: nã seruus, qui ex facto proprio, & peculiari ratione rem emit, tenet possessionẽ, quæ possessio per postliminium domino quoad vsucapionem conseruatur, iuxta text. in l. quod seruus 24. ff. de adquirenda possessione, & ita obtinet textus in dict. l. si is, qui pro emptore, versic. *Quod si seruus*, vt latè prosequitur Doctor D. Melchior de Valentia illost. tractat. 3. cap. 1. & sequentibus.

7 Quintò aduersus textum nostrum obstabit dicere, quod eo ipso, quòd Episcopus fuit negligens, & remissus in conuertendo proprium locum ad fidẽ Catholicam locus ille statim efficitur nullius, adeò vt primò occupanti concedi debeat, argum. text. in l. 1. & 2. ff. pro derelicto, ac per consequẽs frustratrien nij spacium desideratur. Pro cuius argumenti solutione animaduertendũ est, maximam differentiam versari inter derelinquere, vel deserere locum: nam is, qui derelinquit statim loci dominiũ amittit, & sic locus efficitur occupantis, quomodo procedunt iura in argumento adducta; at verò qui locum deserit non statim illius dominium amittit: nam desertione non obstante, poterit intra termicum à iure constitutum illum recuperare, & sic procedit nostri textus decisio, & ita similiter est interpretandus tex. in dict. l. qui agros, l. locorum, C. de omni agro deserto, lib. 11. & in l. interdum 21. §. 1. & 2. ff. de adquirenda possessione, de cuius interpretatione videndus Guisanius ibidem.

8 Sexto aduersus textum nostrũ quatenus docet, triennium intra vacationis tempus computati non debere. Obstabit dicere, quod siquidem Ecclesiæ vacanti æconomus præficitur prælati loco administraturus, cap. vobis 23. capit. vulteranæ 25. 12, quæst. 2. cap. cum vos 4. de officio ordinarij, cap. 1. de rebus Ecclesiæ lib. 6. Clement. 2. eodem tit. ipse tanquam prælati vicem retinens intra triennium repetere potest. ac per consequens vacationis tempus in triennio computari debet. Cui difficultati vt satisfaciamus meminisse oportebit, tempus mortui Episcopi Ecclesiæ vacantis non computari in præscriptione, ea nimirum ratione: quia æconomus Episcopi defectum supplere non potest, tũ propter magnam Episcopum dignitatem, cum illi in Apostolorum locũ succesissent, tum etiam propter eorũ industriam, iuxta textum in c. cum in nouo 21. distin. quæ omnia capitulum supplere nequit: quia licet sede vacante in necessaria iurisdictione succedat, non tamen succedit in dignitatis excellentia, cap. 1. & per totum ne sede vacante, capit. fin. de rebus Ecclesiæ lib. 6.

Septimò obstabit dicere, Ecclesiam minori æquiparari, cap. 1. cap. audistis, de in integrũ restitutione minorũ, sed contra minorem curatorem non habẽtem currit præscriptio, iuxta text. in l. etiã 45. ff. de minoribus, l. fin. C. si aduersus vsucapionem: ergo quet. admodum contra minorem curatorem non habentem currit præscriptio, ita similiter contra Ecclesiam vacantem Prælatum non habentem currere debet. Qua in difficultate, omissa Cuiacij interpretatione in l. 1. ff. ex quibus causis maiores, verius dicendum est, ideò in dictis iuribus contra eum, qui in vtero est præscriptionem currere, quia iã cepta erat contra defunctum, quæ contra posthumum, seu minorem recte currit, imple rique potest, quamuis remedio restitutionis rescindi possit, l. nunquam 31. §. vacuum, l. ceptam 40. ff. de vsucapionibus, notat Felinus in præsenti, Anton. Fabro in rationali ad textum in dict. l. etiam, ff. de minorib. Nec solutioni obstat text. in l. Æmilius 18. versic. *Dicebam ff.* de minoribus, vbi cauetur, vsucapionem cum defuncto cæptam contra

9

minorem currere, ſed abſque reſtitutionis ſpe: quia textus ille procedit in minore iam nato, & in præſcriptione conuentionali, non vero in legali, vt procedit textus in dict. l. etiam: nam cum ibidem nihil cum minore illa Rutilana, de qua ibi actum fuiſſet, ſed tantum cũ defuncto nil mirum, quod edicto illo de minoribus non reſtituatur, ſed illo generali ſi qua mihi iuſta cauſa, de quo in l. 2. ff. ex quibus cauſis maiores, Bart. in d. l. Æmilius, n. 5. & in d. l. etiam, num. 1. & 2. ff. de minoribus, Anton. Faber in rationali ad text. in d. l. etiam. litt. A. Cuiac. in d. l. Æmilius, ff. de minor.

10 Octauò aduerſus noſtrum text. in verſ. *Item ſi fuerit Epiſcopus*, ex quo conſtat, quod ſi Prælatus ex hæreſi Donatiſtarum ad fidem conuertatur recuperat loca illa, etiam ſi ab alio Epiſcopo fuerint conuerſa, obſtant tex. in capit. 1. de Parrochijs, cap. aut diuinus 24. q. 1. cap. Nobatianus 7. q. 1. cap. hæretici 24. q. 1. cap. ad abolendam de hæreticis, ex quibus iuribus conſtat hæreticum ab omni poteſtate, & honore Eccleſiaſtico adeò priuari, vt etiam ſi poſtea conuerſus fuerit nil poſsit recuperare. Quorum iurium difficultas ex eo diluitur, quod non ſemper licet Eccleſiæ nouiter conuerſum ita recipere, vt ei honores, & dignitates reſtituat: nam Eccleſia Catholica primo recedentes à fide, qui ex ſua propria voluntate conuertuntur & pœnitent non ſolum ad pœnitentiam eos recipit, verum eis vitam conſeruat, & interdum diſpenſatione adhibita ad dignitates, honores, & cætera omnia, quæ antea habebat reſtituit, & ita obtinet text. noſter; at vero ſi poſt ſemel cõuerſi, iterum inhæreſim reinciderint, quanuis eos Eccleſia ad pœnitentiam recipiat, non tamen conſeruat in vita; nec in honoribus, ſed omnia nobilia officia, & dignitates amittunt, iuxta iura ſupra arg. adducta, vnde cum in ſpecie noſtri text. Epiſcopus hæreticus ſemel amiſerit locum, licet poſtea ad fidem conuertatur, merito ad recuperandum diſpenſatio Summi Pontificis neceſſaria fuit, iuxta text. in cap. nos, & ibi gloſ. 12. dist. in cap. quidam, §. Donatiſtæ 24. q. 3. Caſtro lib. 2. de hæret. punit. cap. 23.

Ad text. in cap. nihil prodeſt 2. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 Prælati taciturnitas Eccleſiæ non nocet, donec præſcriptum ſit.

2 Ob euitandum ſcandalum, ſæpe a iuris regulis recedit ur.

3 Prælatus ſubreatu lethalis culpæ, quatenus in ſe eſt debet recuperare, & repetere bona Eccleſiæ.

4 Scandalum Phariſeorum, quod ex malicia procedit ommittendum eſt.

5 Refertur Diui Thomæ Cantuaritnſis factum, qui ſanctiſsime egit repetendo, & recuperando res Eccleſiæ iniuſtè retentas, etſi grauiſsimum ſcandalum Regis extitiſſet.

6 Interruptio præſcriptionis, vt fiat omnino deſideratur, interpellatio, ſeu denunciatio iudicialis, niſi inter Principes nõ recognoſcentes ſuperiorem actum fuerit.

7 Delictum Prælati non nocet Eccleſiæ.

8 Expenditur tex. in l. iubemus, C. de Sacroſ. Eccleſ.

9 Auth. de ſanctiſs. Epiſcop. §. fin.

10 Prælatus in rebus adquiſitis Eccleſiæ nocere non poteſt, ſecus in adquirendis.

CONCLVSIO.

1 P*Rælati taciturnitas Eccleſiæ non nocet donec ſit præſcriptum.* Conſonat tex. in c. cum venerabilis de exceptionibus, c. ſane, c. ad aures de temporibus ordinationum, c. 2. in fin. de noui operis nunciatione, c. cum teneamur, de præbendis, c. delictum 76. de reg. iuris lib. 6. c. qui ſcandalizauerit, eod. tit. in antiquis, c. illa 12. dist. c. quiſquis 41. dist. cap. 1. 91. dist. cap. inter verba 51. 11. q. 3. Exornant Couarr. in reg. poſſeſſor, 2. part.

part.§.12.num.5.& in regul.peccatum 1,part.in princip.num. 6. versic. *Nono*, D.Thom.2.2.quæst.43.art.3.& in 4.distinct.33.quæst.2.Alphonsus de Castro de iusta hæreticorum punitione, cap. 20.Sotus de iust.& iur.lib.4.quæstio.5. Nauarr.in manuali,cap.14.numer.28. Menoch.de recuperanda,remedio 1.numer.319.

Ratio est:nam cum Greg.Pontifex lib.2.epistolarum,epist. 96. scripsisset Italiæ Patriciæ detinenti sedis Apostolicæ patrimonium violenter ablatum, qua admonitione non obstante restituere recusasset,iterum Pontifex hortatur vt restituat res ita retentas,& ne putet dissimulationem Pontificis ius aliquod sibi adquiri,sed solum Pontificem id nõ exigere,ne scandalum oriatur,cùm minus malum sit petitionem differre, quam scandali causam dare, siquidem ob euitandum scandalum, sæpe à iuris regulis recedatur,l.æquissimum 16. ff. de vsufructu,cap.2.de sequestrat. possessionis,cum supra traditus,constat etiã ex illa diuina authoritate Matthæi,cap. 18.ibi:*Væ autem homini illo per quam scãdalum venit*, merito cũ Patricia de qua in præsenti agitur Princeps esset,nec in temporalibus superiorem recognosceret, cum ad restitutionem non aliter, quam cum armis,& bello cogi posset, quod summe periculosum esset, iusta de causa expeditum fuit,vt pro tũc medio illo non teneretur obvitandum scandalum,& plurima alia damna, quæ ex illo orirentur,notat Panorm.in præsenti num.4.Couarr.in reg.peccatum, 1.part.in princip.num.6.vers.*Nono*.

Primò obstat text.in cap.in canonibus ante finem 16.quæst.1.c. 2.de donationibus,cum glosa penult.in cap.3.de officio Archidiaconi,ex quibus cõstat, quod Prælatus subreatu mortalis culpæ,quatenus in se est,debet recuperare & repetere res Ecclesiæ contra iustitiã vsucaptus:ergo ratione peccati Pontifex in præsenti non debuit ab ea obligatione expulsari, etiamsi ex repetitione resultet scandalum,dict.cap.qui scandalizauerit,de reg.iuris in antiquis;cap.2. vers.*Cum sacræ Scripturæ*,de noui operis nunciatione,quod dubium vt diluamus ad notandum est,quædam esse necessaria ad salutem necessitate medij, quædam vero necessitate præcepti,necessaria necessitate medij sunt illa,quæ ex nulla causa omitti,aut cõmitti possunt vt baptismum,periurium adulterium,& similia,& de his loquitur text. in dict.cap.qui scandalizauerit cum similibus supra adductis,necessaria verò necessitate præcepti,ita sunt necessaria ad salutem,vt aliquando ex iusta causa omitti,aut cõmitti possint:veluti ablati restitutio,delinquentis punitio, voti executio,& similia,quæ omnia propter scandalum pusillorum differri, aut omitti possunt,in quibus procedit textus noster,vnde quamuis ex iuribus in principio huius dubij adductis Prælatus teneatur reuocare bona Ecclesiæ male alienata;tamen repetitionem illam,posita existente causa,poterit omittere,vel differre,arg.tex.in cap.sine exceptione 12.quæst.1.

Nec solutioni obstabit dicere,scandalum,quod oritur ex eo,quod res Ecclesiæ iniustè retentæ repetuntur; non esse pusillorum,sed potius Phariseorũ, non ex ignorantia,sed ex malitia procedens,quod est omittendum, iuxta illud Matthæi cap.15.ibi:*Sinite illos,quia cæci sunt & duces cæcorum*,quod refertur in cap.inter verba 12.quæst.3.quia dicendum est,quod licet illa rerum repetitio non sit omittenda ad instar Phariseorũ, cũ odio virtutis,& ex malitia scãdalum proueniret; tamẽ ad euitãdũ scãdalũ pusillorũ,quiob causã illorũ,qui iniuste res Ecclesiæ retinent damnantur,poterit Prælatus restitutionem omittere,vel differre,ne illis damnum inferatur,notat Diuus Thomas dict.art.8.Syluester verbo:*Scandalum*,num.4. Couarruuias in dict.l.regula peccatum,nu.6.Nec præ-

dictis obstaa factum illud D. Thomas Cantuarienſis, qui ſanctiſsime egit repetendo, & recuperando res Eccleſiæ iniuſtè retentas, etiamſi grauiſsimum ſcandalum Regis, & ſuorum extitiſſet, quapropter virum illum interfecerũt, cuius hiſtoria refertur in cap. ſicut dignum de homicidio, & in eius originali, cap. 7. eodem tit. in 1. Compillatione, poſt Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. part. 3. cap. 1. quia illud ſanctiſsimi patris factum laudabile fuit ex eo, quod ſcandalum à malitia procedebat, & nulla ſpes erat alio in tempore commodius res illas recuperare, notat Couarr. in dict. reg. peccatum, verſic. *Ergo à ſupra dictis*, in fin.

Secundò aduerſus ea, quæ text. noſter docet: videlicet illam extraiudicialem Pontificis interpellationem ſufficere, vt interruptio præſcriptionis fiat, obſtabit text. in capit. ſanctorum infra hoc tit. vbi cabetur, quod vt interruptio fiat, omnino deſideratur interpellatio, ſeu denunciatio iudicialis; nec ſufficere extraiudicialem: ergo in præſenti ſola Pontificis epiſtola non potuit præſcriptionem interrumpere. Quæ difficultas diſſoluitur ex eo, quia ideò extraiudicialis illa Pontificis proteſtatio interrumpit præſcriptionem eo, quod Princeps contra alium Principem non recognoſcentem ſuperiorem agit, ac ideò ſpeciali de cauſa illa proteſtatio extraiudicialis interrumpit præſcriptionem, ſiquidem cum illis Principibus nullus actus iudicialis exerceri poſſet, arg. text. in l. de pupillo, §. ſi quis, ff. de noui operis nunciatione, cum tantum ablata illa cum armis reperi poterant, notat glotsa in præſenti Abbas num. 5. Felin. 15. Pariſius 13. Nec ſolutioni obſtabit, ſi dixeris, quod etſi difficillimum ſit iudicialem denunciationem inter Principes fieri; tamen hæc ratio inter Patriciam, & Gregorium ceſſat, cum in præſenti Patricia à Pontifice iudicialiter conueniri poterat, ſiquidem Pontifici omnes obedire debeant, cap. curata per mundũ 9. quæſt. 3. cap. nouit, de iudicijs. Cui dubio occurritur dicendò, quod & ſi fateamur, Patriciam a Pontifice iudicialiter conueniri poſſe, tamen Pontifex iudicium illud propter ſcandali periculum exercere noluit, quare maluit petitionem differre, quam ſcandali occaſionẽ prebàre.

Tertiò aduerſus noſtrum text. in ver ſic. *Preiudicium non facturam*, ex quo deducunt omnes delictum perſonæ nõ nocere Eccleſiæ, notat gloſſa ibi, & tex. in cap. cum venerabilis, verſ. *Licet*, de exceptionibus, cap. dilectum 76. de reg. iur. lib. 6. obſtat text. in cap. 1. ſup. hoc tit. cap. placuit, el ſẽgundo. 16. quæſt. 3. vbi Prælati, qui negligunt loca ſibi cõpetentia ad fidem reuertere, ſi vicinus Epiſcopus cõuerterit ſibi adquirit, quæ Prælati negligentia Eccleſiæ nocet, ſed huic dubio dicendum eſt, illam Prælati negligentiam Eccleſiæ non niſi ad tempus nocere, hoc eſt, donec Prælatus viuit, licet ex poſt facto beneficium reſtitutionis Eccleſiæ competat, notat gloſ. in dict. cap. placuit, Petrus Pechius in d. c. dilectum 76. de reg. iur. lib. 6. 4. dubio. 7

Quartò obſtat tex. in l. iubemus, C. de Sacroſanctis Eccleſ. vbi ſi Prælatus nauem Eccleſiæ publicis vtilitatibus doloſe ſubtraxerit, nauis illa in damnum Eccleſiæ publicata Fiſco Principis adſcribitur: ergo Prælati delictum Eccleſiæ nocuit, cuius tex. difficultas ex eo diluitur, quia id ſpeciali iure ex neceſsitate publica fuit receptum, cum non ſit delictum perſonale, ſed dumtaxat cum adminiſtratione ipſa vellatum, & incluſſum, quod in Prælati perſonam proprie puniri non poteſt, ſed in nauem ipſam puniri debet, quo in caſu Eccleſia admittitur, vt damnum illum a Prælato reeuperet, qui ſi ſoluendo non eſt, ipſa in integrum reſtituitur, notat Alciatus, & Caſtro in dict. l. inbemus in fine. 8

Quintò obſtabit, nam ſi quis virginem ſanctimonialem Deo dicatam rapuerit, aut corruperit, bona eius proſolatio Monaſterio addicuntur, l. raptores, 9

res, C. de Episcop. & Clericis, sed si Abbatissa intra annum postquam cognouerit facinus bona non vindicet, eius negligentia præiudicat Monasterio, & Fisco adiudicantur, iuxta text. in §. fin. in authent. de Santissim. Episcopus. Pro qua difficultate diluenda annotandum est, quod Prælatus in rebus adquisitis Ecclesiæ nocère non potest; & ita obtinet text. noster: at vero in adquirendis poterit, sicut & seruus respectu Domini, l. 1. §. fi. ff. de stipulatione seruor. & debitor respectu creditoris, l. 2. ff. quæ in fraudem creditorum, quo in casu non tam nocere, quam prodesse Ecclesiæ dicitur, & ita obtinet text. in dict. §. fin. Ratio est, quia aliqua culpa imputari videtur Ecclesiæ, seu Capitulo: quia ita negligentem Prælatum elegit, si vero Prælatus data opportunitate adquirendi, noluit adquirere, datur in eum actio ad interesse pro modo actionis lucri cessantis de qua re, multa congerit Petrus Pechius in dict. cap. dilectum de reg. iur. lib. 6. à num. 5. cum seqq.

Ad textum in capit. Sanctorum 3. cap. de quarta 4. cap. ad aures 6. cap. quia indicante 9. cap. illud 8. cap. auditis 15. hoc titul.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia contra Ecclesiam per spacium quadraginta annorum præscribit in res immobiles, & quarta decimarum funeralium, nisi Cathedralis Ecclesia interim vacauerit.*

2 *Assignatur ratio.*

3 *Triennalis præscriptio olim in rebus soli contra Ecclesiam admittebatur, hodie vero quadragenaria desideratur, & ibi plura iura remissine con-*
cilientur.

4 *Expenditur text. in cap. volumus 16. quæstion 4.*

5 *Explicatur tex. in cap. statutum 3. de præscription.*

6 *Illustratur text. in cap. si de terra 6. de priuilegijs.*

7 *Expenditur text, in capit. placuit, el secundo, 16. quæstion. 5. versic.* Quas actiones.

8 *Priuilegiatus contra priuilegiatum non vtitur suo priuilegio.*

9 *Illustratur text. in cap. de quarta de præscriptionibus.*

Longissima temporis præscriptio titulum saltim coloratum præstat.

10 *Expenditur text. in l. si sic constitut. ff. quemadmodum seruit. amittantur.*

Ibi discutitur, an ius decimandi sit seruitus.

Continua, vel discontinua, & quæ actio ei competat, an confessoria, an vero ex lege, intellige vt ibi.

11 *Limites Ecclesiarum quemadmodum, & prædia Ecclesiastica spacio quadraginta annorum præscribuntur.*

Interpretatur tex in cap. nuper memoratos, cap. quicunque 1. quæst. 3. l. fin. C. fin. regund.

CONCLVSIO.

Ecclesia contra Ecclesiam per spacium quadraginta annorum præscribit res immobiles, & quarta decimarum funeralium, nisi Cathedralis Ecclesia interim vacauerit. Consonat textus in authent. quas actiones, C. de Sacrosanctis Ecclesijs, c. placuit 2. versic. *Quas actiones*, 16. quæst. 3. cap. cum sint homines, cap. ad Apostolice, cap. dudum, cap. cum in tua de decimis, cap. 1. & per totum, 13. quæstion. 2. exornant Couarruuias in regul. possessor 2. part. §. 1. numer. 1. Molina de iustitia, & iure, tom. 1. tractat. 2. disputation. 72. Mascardus de probationibus conclusion. 1215. num. 25.

& ſequentibus, Tiraquellus de præſcriptioibus, §.1.gloſsa 10.in fin. Didacus Perez in l.8.gloſsa 1.tit.2.lib.1.ordinamenti, Doctor Balboa in cap.cum Eccleſia Subtrina 3.de cauſa poſſeſsionis, & proprietatis, à num.70.& ſequentibus.

2 Rationem reddit text.in dict.c.de quarta, in fine, ibi: *Quia Romana Eccleſia triennalem præſcriptionem contra Eccleſiam non admittit.* Nam cum a Sanctis Patribus, Gelaſio, & alijs, ſtatum fuiſſet ſolam triennalem præſcriptionem ſufficere, quod etiam obſeruari præcepit Gregor. *Magnus* in cap. Sanctorum hoc titulo, ſed cum tempus illud, non adeo iuſtum videretur, Alexander III. ſtatuit in dict.cap. de quarta hoc titul. triennariam præſcriptionem contra Eccleſiam non ſufficere, ſed quadragenariam deſiderari, notat Maſcardus de probationibus dict.concluſ.1215.num. 25. & 73. ex quibus deducitur in præſcriptione illa tempus quo vocauerit Eccleſia Cathedralis non comprehendi, ratio eſt, quia tunc cenſetur Eccleſia impedita quo minus agere poſsit, vt dicemus in cap.ex tranſmiſſa hoc tit.

3 Primò obſtat text.in c.1.13.quæſt. 2.c.16.q.3.cap.2.cap.ſicut, c.quicunq; cap.placuit 8.cap.ſi Sacerdos 16. quæſtion.3. In quibus iuribus conſtat in rebus ſoli ſufficere triennalem præſcriptionem, ſed vt hæc, & alia iura ſalua fiant, annotandum eſt ea, & ſimilia procedere de iure antiquo, quo in tempore illa triennalis præſcriptio fuerat comprobata, quæ omnia collecta cenſentur ex dict.cap.de quarta cum ſimilibus, vbi quadragenaria præſcriptio, hodie iam deſideratur, quæ interpretatio deducitur ex text.in dict. cap. illud, hoc tit.ibi: *Licet quidem canones comprobent triennalem præſcriptionem*, notat Couarruuias vbi ſupra 2.part. §.1. numer.1.

Nec ſolutioni obſtabit dicere, qnod licet interpretatio illa adaptari poſsit ad tex.in dict.cap.1.& 2.16.quæſtion.3.& ad text.in dict.cap.1.13.quæſtion.3.cum antiquis temporibus emanaſſent a Concilio Calcedonenſi anno 460. & a Galaſio 1.qui vixit Prope annum 500. vt colligitur ex text.in cap. poſt quingentos 16.quæſt.3.non tamẽ poterit adaptari ad textum in dict, cap. ſicut, & in dict.cap.quicunque, ead. cauſa, & quæſt.ſiquidem iura illa additaſue runt apud Concilium Tolletanum 4. quod fuit celebratum ſub Honorio I. anno 630.nec etiam adaptari poteſt ad text.in dict.cap.ſi Sacerdos, cum Concilium illud Tolletanum 9. ſit celebratum ſub Martiano I.anno 650. in quibus temporibus 40.annorum præſcriptio in rebus ad Eccleſiam pertinentibus iã erat recepta, vt cõſtat in authent. de Eccleſiaſticis titulis à Iuſtiniano edicto anno 530.quia dicendum eſt, quod quanuis illa quadragenaria præſcriptio in illis authenticis ante Concilia illa Tolletana eſſent recepta, tamen cum prædictæ authent.repugnarent Concilio Calcedonenſi in dictis iuribus relato, meritò ſancti Patres in dict.Concilio Toletano decreberunt, quod quannis illa quadragenalis præſcriptio fauorabilis eſſet Eccleſiæ, non tamen deberet admitti, tã quam edicta a manu Laycali ex defectu poteſtacis Eccleſiaſticæ, qua de cauſa antiquam illam triennalem præſcriptionem iterum admiſſerunt, quo ſuppoſito dubium non exrat, notat Decius in cap.Eccleſia Sanctæ Mariæ de conſtit. num.24.

Secundò obſtat text.in cap. volumus 16.quæſtion.4.vbi quadragenaria præſcriptio a Gregorio Primo, qui præfuit anno 590.admittitur, & tameu tempus illud ſimile eſt dicto Concilio Calcedonenſi. Cuius text.difficultas ſoluitur ex eo, quod illa Diui Gregorij Epiſtol.relata in dict.cap.volumus, non fuit generalis, ſed ſpecialis tantum directa ad quendam Epiſcopum pertinens ad cauſam Monaſterij Sancti Theodori;

4

nec

nec vnquam fuit in volumine iuris redapta; nec in ea constat, Gregorium voluisse generaliter, & absolute recedere à certissimis decretis Concilij Calcedonensis, & Galasi Pontificis supra adductis, quæ interpretatio deducitur ex textu in dict. cap. illud hoc tit, vers. *Volumus te scire, & tenere*, quæ verba denotant antea nunquam illam quadragenariam præscriptionem fuisse admissam, notat Turrecremat. in dict. cap. volumus 16. quæst. 4.

Tertiò his non obstat text. in cap. 3 Sanctorum 3. hoc nostro titul. vbi Gregor. Pontif. iure noniori admittit triennalem præscriptionem, & tamen in illo tempore quadragenaria præscriptio iam erat admissa. In cuius text. difficultate, omissa glosæ interpretatione Abbatis, & Felini ibidem, verisime est dicendum, quod text. in dict. cap. Sanctorum loquitur etiam de illo primeuo iure antiquorum canonum, acproinde hodie non obtinet, vtpotè à iure noniori abrogatus, notat glosa 2. in dict. cap. illud hoc titul. quæ interpretatio deducitur ex eo, quod auctor text. in dicto cap. Sanctorum non fuit Gregorius, sed Galasius Primus, nec in Concilijs subeodem Gregorio celebratis vlla reperitur mentio prædictæ constitutionis, notat glosa penultima, & marginalis in dict. cap. Sanctorum: tunc etiam quia in 2. tomo Conciliorum inter alia decreta Alexandri Tertij pagina 922. cap. 7. referuntur illius text. verba absque vllo Pontificis nomine, & sic constat, illius capitis Sanctorum constitutionem edictam fuisse in prædicto Concilio Calcedonensi sub Galasso Pontifice celebrato, notat Couarruuias in regula possessor 2. part. §. 1. num. 2. & lib. 1. variar. capit. 4. latè Dynus in dict. reg. possessor, de reg. iur. in 6.

Nec solutioni obstat, si dixeris, quod si text. in dict. cap. Sanctorum a iure noniori abrogatus esset, frustra, & superflue esset scriptus in decretalium volumine, immò potius resecandus iuxta præmij decretalium verba ibi: *Resecatis superfluis*: Quia respondendum est, quod etsi quoad triennalem præscriptionem textus ille sit correctus, tamen adhuc vim habet, & superfluus dici non potest, quatenus exposita antiqui iuris relatione infine proponit omnino ad præscriptionem possessionem necessariam esse quietam, & sinceram, hoc est, sine vlla interruptione bona fide continuatam, & affirmat interrumpi per synodalem proclamationem, quæ omnia etiam adaptanda sunt ad quadragenalem præscriptionem, & adhunc vltimum effectum, præcipuè fuit scripta illius text. decisio, quare superflua minime dici potest, notat Doctor Balboa in commentarijs, ad hunc textum cap. 1. numer. 42. cum sequentib.

Quarto obstat text. in cap. si de terra 6. de priuilegijs, vbi iure noniissimo, 6 etiam post Concilium Lrteranense, & Alexandri Tertij decisione constat, trienoalem præscriptionem sufficere, vt Ecclesia contra Ecclesiam possit decimarum solutionem præscribere. Augetur difficultas ex eo, quod in eadem specie Alexander Tertius in cap. accedentibus 13. eodem titul. omninò contrarium docet, dum affirmat, quod si Templarij in decimarum solutione per spacium quadraginta annorum non cessauerint, iterum ad priuilegium proclamare non poterunt, & decimas soluere compelluntur, in qua iurium contrarietate, omissa Abbatis interpretatione in dict. cap. si de terra, numer. 4. Felini 8. verisime est dicendum, quod in dict. cap. si de terra, etiam iure noniissimo sufficit illa triennalis præscriptio, quia ibi non igitur de vlla decimarum præscriptione: nam tunc quadraginta annorum spacium desideratur; sed tantum agitur de priuilegij renunciatione, qua exceptione canonici vtebantur, excipientes,

priui-

priuilegium Monachis Ciſtercienſis Religionis, iam non prodeſſe, cum extinctum eſſet ex tacita Monachorum voluntate, ſiquidem ſine vlla interruptione per ſpacium triginta annorum præſcribuntur, ſed tantum priuilegium amittitur, quare decimæ ſecundum ius commune Canonicis debitæ remanent.

Nec obſtat text. in dict. cap. accedentibus eiuſdem titul. quia longe diuerſa ſpecies eſt, quam quæ refertur in dict. cap. ſi de terra, quia ibi Innocentius III. ſpeciem proponit, cùm decimæ à iure communi Abbati, & Conuentui non debebantur, ſed tantum eas ſibi ſoluere petebant ex illa quadragenaria præſcriptione, contra Templarios adquiſita, quam Templarij confitebantur; nec eis priuilegium prodeſt: quia illud etiam amiſerant per illam antiquam præſcriptionem, & ideò iura illa repugnantia non ſunt, cùm diſpar ſit eorum ſpecies, notat Ioannes Andræes, & Cardinalis in d. cap. ſi de terra.

7 Quintò obſtat text. in cap. placuit, el ſegundo 16, quæſtion. 3. verſ. *Quas actiones*, ibi: *Eccleſia ſecundum Canones aduerſus Eccleſiam triginta annis, Monaſterium verò aduerſus Eccleſiam, nõ niſi quadraginta annis.* Cuius text. diffiuultatem vt diluamus, annotandum eſt, illa Gratiani verba: *aduerſus Eccleſiam triginta annis*, intelligenda eſſe ſecundum antiquos canones, & dum refert. *Monaſterium verò aduerſus Eccleſiam, non niſi quadraginta annis*, falluntur: nam ſicut Eccleſia contra Eccleſiam ſpacio triginta annorum præſcribere poterat, ſic etiam & Monaſterium aduerſus Eccleſiam, quemadmodũ, & cæteri Prælati quod hodie æquà lance in quadraginta annorum præſcriptione obſeruatur, iuxta regulam text. in cap. illud hoc titul. cuius text. interpretationem latè refert Couarruuias in dict. reg. poſſeſſor, 2. par. §. 2. num. 5. Balb. in commentar. ad hunc text. num. 58.

8 Sextò prædictis obſtabit dicere, nam Eccleſia, quæ contra Eccleſiam præſcribit non poteſt vti eo priuilegio, quod competit Eccleſiæ aduerſus quã præſcribit, ſiquidem priuilegiatus contra priuilegiatum non poteſt vti ſuo priuilegio, l. verum, §. fin. cum l. ſequenti, ff. de minõribus, merito caſsato vtriuſque priuilegio, iure communi ſtandum videtur, de quo mentio habetur in l. vnica, Cod. de vſucapion. transformanda. Sed huic conſiderationi dicendum eſt, quod quamuis verum ſit, priuilegiatus contra priuilegiacum non vti ſuo priuilegio, id tamen verum eſt, quando vterque in actu, in ſpecie, & in exercitio ſui priuilegij concurrit, l. a ſi duis, C. qui potior. Secus verò, ſi vnus habuit priuilegium in genere, & non in ſpecie ſimul, & in genere: nam tunc his vltimus præferri debet prio. i, l. fin. ff. ex quibus cauſis maiores, l. verum, §. fin. ff. de minoribus, merito cum in præſcriptione Eccleſiæ contra Eccleſiam non detur concurſus priuilegiorum, cum tantum competat Eccleſiæ, contra quam præſcribitur, non vero ei quæ præſcribit, merito ceſſat regula ſupra in argumento adducta, notat Tiraquellus de priuilegijs piæ cauſæ, priuileg. 26. limitatione 2, numer. 51. verſicul. *Sed tamen diligenter*, Doctor Balboa late diſputat in commentarijs ad hunc textum, cap. 1. num. 48. cum ſeqq.

Septimo aduerſus deciſionem textus in cap. de quarta hoc titulo, dum docet quartam decimalem, & funeralem poſſe a Parrocho contra Epiſcopũ quadraginta annorum ſpacio præſcribi, obſtabit principium illud, quo docemur, quod quoties ius commune reſiſtit, non ſufficit quadragenaria præſcriptio, cum de titulo docere neceſſe ſit, iuxta text. in cap. ſi diligenti hoc titulo, cap. 1. eodem titulo, lib. 6. Sed in ſpecie propoſita in dict. cap. de quarta ius Pontificum reſiſtit, ſiquidem quarta illa ex eodem iure Epiſcopis debetur, iuxta textum in dict. cap. fin. cum alijs de teſtamentis, c. cõquerente de officio ordinarij: ergo 9

Parro-

Parrochus in dict.cap.4.hoc tit, contra Episcopum quartas decimales, & funerarias vnquam potuit præscribere, præcipue cum bonam fidem non retineret, cum ignorare non potuit, quartam illam à iure communi Episcopo pertinere, dict.cap.fin.de testament. cum ignorantia iuris nemini prodesse possit, l.iuris ignorantia, ff. de iuris, & facti ignorantia. Cui dubio communiter in scolis nostris responderi solet, quod etsi in præscriptione longi temporis non sit necessarius titulus, iuxta textum in l.omnes. C. de præscriptionib. triginta, vel quadraginta annorum. dict.cap. placuit 16.quæst.3, tamen in præscriptione Ecclesiæ contra Ecclesiam semper desideratur titulus, nisi immemorialis præscriptio intercedat, iuxta textum in dict. cap.1.hoc tit.lib.6.cap.si diligenti, hoc tit. Couarr.lib.1.variar.cap.17.num.7. Nec contrarium docet tex.in dict. cap. de quarta hoc tit, quia ibi præcessit titulus, & bona fides, titulus saltim coloratus cum spacio quadraginta annorum interueniisset, quæ longissime temporis præscriptio titulum saltim coloratum præstat, extitit etiam bona fides: quia Parrochus suum prædecessorem inuenit quartas illas pacifice possedisse, & ipse cæpit à se ipso præscribere, cum licite potuit credere prædecessorem bonam fidem habuisse, quæ ignorãtia nõ iuris, sed facti est, & scusat iuxta textum in l.qui in ius 42.ff. de regulis iuris, l.an vitium, ff. de diuersis, & temporalibus præscriptionibus præcipuè cum in beneficiorum successione, nec ius sanguinis, nec hæreditatis consideretur, vbi maior facti ignorantia stat, iuxta textum in cap.1.de præbendis, & ideò in dict.cap. de quarta, nunquam de titulo fuit dubitatum, sed tantum de tempore, quare eo ipso, quod contra ius commune præscriptio fuit admissa pro constanti supponendum est titulum præcessisse, iuxta textum in cap.2.hoc titulo lib.6. merito dicendum non est in iure non erasse, siquidem cum iusto titulo cæpit præscribere, siquidem ab antecessore cæpit quarta illa præscribi, notat glossa in dict.cap.quarta, Abbas ibidem numer.9. Felinus 23. Couarruuias in regula possessor 2, part.§.9.num.6. & nos supra diximus in cap.cum Ecclesiæ Subtrina de causa possessionis, & proprietatis.

Octauò aduersus decisionem textus in dict.cap.de quarta, hoc titulo, oh- 10
stabit dicere, quod ad præscribendas seruitutes discontinuas duplicatur tempus, l.si sic constituta, ff. quemadmo- 11
dum seruitutes amittantur, l.fin.in principio, Cod.de seruitutibus, & aqua, l. corruptionem, Cod. de vsufructu, sed quarta decimalis, quæ debetur Episcõpo dicitur seruitus discontinua, siquidem habet temporis interuallum, cum non soluatur, nisi tempore, quo fructus colliguntur: ergo ad illam quartæ præscriptionem, non sufficit quadraginta annorum spatium, cum tempus illud duplicari debeat. Cui dubio dicendum est, quod nonnulli existimẽt, quartam decimalem seruitutem esse discontinuam, verius tamen est, non esse seruitutem, sed ius competens Episcopo ex decimarum diuisione, quæ quarta Episcopo debetur, ad quod ius vindicandum non cõpetit actio confessoria, quæ seruitutibus discontinuis competit, sed tantum actio ex l.notat glossa 1, in cap.moderamine 18.quæstion. 1. glossa 1. verbo, *Tributa*, de decimis, nec tempus præscriptionis duplicatur, siquidem præscriptio quadraginta annorum magis perfecta, & legitima est, quam ordinaria cum in longissima non desideretur titulus, siquidem tempus illud titulum supponat: secus vero in ordinaria seruitutum præscriptione, vbi simul cum bona fide expræssus, & verus titulus desideratur, de qua ordinaria præscriptione, intelligendus est textus in dict.l.si sic, ff. quemadmodum seruitutes amittantur. de quare late disputat Couarru. in regula possessor secunda parte, §.septimo, n.10. Duaren.lib.1.disputationũ

cap

cap.34.Cuiacius in l.sequitur,§.libertatem,ff.de vsucapionibus,Corrasius in l. seruitutes,ff.de seruitutibus, Conanus lib.3.commentariorum iuris, capit.13. Doctor Balboa in cap.cum Ecclesia Subtriua 3.da causa possessionis,& proprietatis a num.70.cum sequentibus. Et pro interpretatione ad textum in dict. cap. de quarta,vers. *Nisi forte*,videri oportet ea, quæ supra diximus in cap.1.hoc tit. 6.dubio.

Nonò aduersus id, quod textus in
11 dict.cap.quia indicante 9.hoc tit.demõstrant ; videlicet limites Ecclesiarum quemadmodum,& prædia Ecclesiastica spacio quadraginta annorum præscribi posse,siquidem limites adhærentes,& accessori prædijs sint,l.quæ Religiosis,ff.de reivindicatione. Obstabit textus in cap.inter memoratos,cap.quicunque 16.quæst.3.l.fin. C. finium regundorum,vbi limites,& actio finium regundorum tantum spacio triginta annorum præscribitur.Cui dubio dicendum est,textum in dict.l.fin. procedere de iure ciuili,ex quo tantum sufficit triginta annorum spaciũ,vt actio illa præscribatur,quod ius ciuile,etiam refertur à Gratiano in dict.cap.quicunque,dict. cap.inter memoratos 16.quæst.3. cæterum iam hodie iure Pontificio in limitibus illis quadragenaria præscriptio desideratur,iuxta textum in cap.illud 8.capit.indicante 9.cap.ex litteris,de probationibus.Nec obstat text.in dict.c. quicunque in fin.cap.licet 16.quæst.3.cap. super eo de Parrochis,vbi constat limites,& confinia nõ posse præscribi, quia iura illa procedunt quando limites, & confinia sunt iuris publici:veluti in foro,vel in via publica:nam tunc præscribi non possunt,argumento textus in l. vsucapiones,ff.de vsucapionibus,l.præscriptionem,Cod.de opperibus publicis,l.viam publicam,ff.de via publica:secus verò dicendum est in his , quæ non sunt iuris publici,vt sunt iura patrimonialia alicuius Ecclesiæ,vel priuati:nam hæc tempore supra adducto præscribuntur,notat glosa in dict.cap.quia in dicante,verbo: *Quadraginta*, & in cap. super eo,de Parrochis,Balbus de præscriptionibus,6.part.quæstion.6.numero 4.

Ad text. in cap. vigillanti 5. cap.fin.hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Possessor malæ fidei nullo tempore præscribit.*

2 *Diuturnitas temporis bonam fidem non præstat.*

Tanto sunt grauiora peccata, quanto diutius in fœlicem animam detineant alligatam.

3 *Bona fides de iure canonico in omni tempore præscriptionis desideratur, iure vero ciuili sufficit, vt à principio interueniat, etsi postea cognoscatur, rem esse alienam, intellige vt ibi,*

4 *Explicatur tex in l.qui bona, ff. de adquirendo rer.dom.*

5 *Expenditur tex.in l.2.in fin.ff.pro emptore, versic.* Et bona fide emisse debet,& possessionem bona fide ademtus erit.

6 *Venditio rei alienæ valet, quemadmodũ & stipulatio admittitur.*

7 *Illustratur text.in l.& generaliter 28. ff.de noxalibus act.*

8 *Interpretatur tax.in l.si vir vxori 3.ff. pro donato.*

9 *Expenitur text.in l.si extraneus 44.§.fi. ff.de donat,inter.*

10 *Missus in possessionem ex secundo decreto vsucapere potest, licet cognoscat rem esse alienam,cum iuste possidet, siquidem bona,vel mala fides ex iusta, vel iniusta possessione stimetur.*

11 *Interpretatur text.in l.sequitur 4.§.si viam 27.ff.de vsucap.cum l.4.§.si fundum,ff.eod.*

12 *Illus-*

12 *Illustratur tex. in l. qui exceptionē 40. ff. de condit. indeb.*

Interpretatur tex. in l. si pignora, §. fin. ff. de vsucap.

14 *Præscriptio est introducta ne dominia rerum in incerto sint.*

15 Errans in iure malæ fidei possessor dicitur.

Expenditur tex. in l. sed etsi 25. §. scire 6. versic. Quia ius in iure erret, *ff. de petit. hæred.*

Plura iura ibidem remissiue referuntur.

16 *Bona fides non tantum in vulgari rerū etiam in longissima præscriptione desideratur.*

Exponitur text. in cap. 1. de præscriptionibus, versic. Nisi tanti temporis alegetur præscriptio, cuius contrarij memoria non existat.

17 *Interpretatur text. in l. si quis emptionis §. 1. C. de præscript. 30. vel 40. annorum.*

18 *Præscriptio procedit tam contra scientes, quam contra ignorantes.*

19 *Interpretatur tex. in cap. quia diuersitatem de constitutione præbendæ.*

20 *Decime & à iure diuino competāt Prælato in cuius territorio sitæ fuerint, tamen præscribi possunt, quemadmodum & iurisdictio dummodo necessaria ad præscriptionem interueniat.*

CONCLVSIO.

1 *Possessor malæ fidei nullo tempore præscribit.* Consonat text. in cap. possessor, de regulis iuris lib. 6. capit. 1. hoc tit. lib. 6. cap. si virgo 32. quæstion. 2. l. Cælsus, l. si fur, §. 1. ff. de vsucapionib. l. 2. §. si à pupillo, l. 8. ff. pro emptore, l. cum hæres, ff. de diuersis, & temporalibus præscriptionibus, l. bona fides 179. ff. de regulis iuris, authentica malæ fidei, C. de præscriptione longi tēporis, cap. si diligenti, cap. veniens in fin. hoc tit. cap. omne quod 25. quæstion. 2. Exornant præter ordinarios in præsenti, & in dict. regula possessor, Fachineus lib. 1. controuer. cap. 64. & 65. & lib. 8. cap. 31. cum duobus sequentibus, Couarruuias in dict. regula possessor, 2. part. §. 11. Anton. Fabr. lib. 8. coniecturarum, cap. 3. & lib. 7. cap. 13. idem de errorib. decade 41. errore 10. Echius Frægerus ad eundem lib. 2. tit. 26. q. 4. & in eodem lib. 2. tit. 29. q. 1. Cuiac. lib. 3. obseruationum, cap. 7. lib. 18. cap. 27. & lib. 20. cap. 35. idem lib. 6. quæstionum, Africani in l. generaliter 26. ff. de noxalibus actionibus, Duaren. in paraphasi ad titulum de diuersis præscriptionibus, Rebardus lib. singulari de vsucapionibus, Robert. lib. 3. sententiarum, cap. 5. Donel. lib. 5. cōmentar. cap. 17. & lib. 4. cap. 12 & in eodem lib. 24. eruditissimus D. Ioannes de Solorçano, & Pereyra de Indiarum iure lib. 3. cap. 3.

Ratio, quare malæ fidei possessor nullo tēpore præscribit ea est, quia diuturnitas temporis bonam fidem, non præstat, cùm tanto sint grauiora peccata, quāto diutius in fælicem animam detineant alligatam, & cum omne, quod non est ex fide peccatum sit, cap. fin. de consuetudine iusta de causa ius Pontificium constituit, quod nullo tempore deficiente mala fide præscriptio procedat. Nec obstabit dicere ius ciuile à principio tantum desiderare bonam fidē, quia Pontificalis iurisdictio excellentior est potestate ciuili, cū possit derogare quascunque leges, in quibus animæ periculum vertitur, notat Anastasius Germonius de sacrorum immunitatibus lib. 3. cap. 12. & 13. Couarr. vbi sup. §. 12. siquidem vsucapio non est introducta ad defensionem hominum malitias; nec ad finem peccati, vt res aliena retineatur, & contrectetur, sed tantum ad tuendam innocentiam, seu defensionem illius, qui ignorans bona fide, & legitima causa rem alienam possidet: nam aliàs si scienti prodesset ex eius malicia, & peccato authoritate legis commodum daretur, quod esset omnino contra decisionem textus in capit. intelle-

intelleximus de iudicijs,cap.ex tenore, de reſcriptis,& abſurdum,atque in iuſtum eſſet vt premia,quæ virtuti deſtinata ſunt,l.1.ff.de iuſtitia,& iure, legis authoritate iniquis pœnam merentibus deferantur,prout ſunt hi,qui ſcienter mala fide rem detinent.

Primò aduerſus textum noſtrum in 3
verſic. *Poſtquam ſe alienā nouerit poſſidere*,& aduerſus text.indict.cap.fin.ibi: *In nulla temporis parte*: Ex quibus conſtat præſcriptionem valere dūmodo in omni tempore bona fides interueniat. Obſtabit text.in l.ſequitur,§.quod ſi iuſto, l.ſi aliena res 10.ff.de uſucapionibus, l. vnica Cod.de vſucapion.transforman.l. bonæ,§.1.ff.de adquirendo rerum dominio,l.penult.ff.pro emptore,vbi bona fides tantum à principio poſſeſsionis ſufficit,nec nocet, quominus præſcriptio procedat,etiam ſi poſtea cognoſcat rem eſſe alienam.Cui dubio veriſsime eſt dicendum,diſcrimen verſari inter ius Canonicum,& Ciuile: nam de iure Ciuili in rebus immobilibus,vt præſcriptio procedat ſufficit bona fides à principio poſſeſsionis,& ita obtinent iura ſupra in argumento adducta: ſecus vero de iure pontificio:nam attento bona fides a principio non ſufficit, ſed in omni tempore præſcriptionis de momento admomētū deſideratur,& ita obtinet textus noſter,& iura in eius confirmatione ſupra adducta, in rebus autem mouilibus ex vtroque iure in omni tempore bona fides deſideratur,aliàs mala fide ſuperueniente vſucapio ceſſat,cum iam in eis vitium furti extet,notat Couarr.vbi ſupra,§.9.Donel.libr.5. comment.cap.21.Hilliger.ibi litt.F.

Secundò prædictis obſtat textus 4
in l.qui bona,ff.de adquirendo rerum dominio,vbi etiam in rerum in mouilium adquiſitione bona fides à principio non ſufficit,ſed quemadmodum in mouilibus,etiam in illis bona fides in ſingulis momentis deſideratur.Cui dubio dicendum eſt,textum illum procedere in eo,qui ſeruum alienum bona fide poſsidet,& ſigillatim quæret domino res immobiles,& cum ſingularū rerum adquiſitio ſingulas poſſeſsiones,& præſcriptiones deſideret,ſiquidem inuicem differte,& ſeparate ſint,iuſta de cauſa Vlpanian.aſſerit in ſingulis ſingularum rerum initijs bonam fidem deſiderari,notat Petrus Pechius in dict.capit.poſſeſſor de regulis iur.lib.6.num. 10.quod etiam in perceptione fructū obſeruatur,vbi de momento ad momentum bona fides deſideratur:quia quotidie naſcuntur,& quotidie percipiuntur, l.bonæ fidei empror 48.§.in contrariū, ff.de adquirendo rerum dominio,l.ſed ſi legs,§.de eo,ff.de petitione hæreditatis,notat Doncl.lib.4.comment. capit. 25.Hilig.ibi litter.H.idem Donel.lib. 5.cap.25.& 27.

Tertiò his omnibus obſtat text.in 5
l.2.in fine,principij,ff.pro emptore,verſic. *Et bona fide emiſſe debet, & poſſeſsionem bona fide adeptus eſſe*. Ex quibus pauli verbis conſtat,non ſolum poſſeſsionis,ſeù traditionis,verum etiam contractus tempore bonam fidem deſiderari. Augetur difficultas ex eo,quod ipſe Paulus in verſic. *Sic denique*,aſſerit in contractu ſtipulationis non ita obſeruari,ſi quidem ſi quis rem ſtipulatam cognouerit eſſe alienam,poterit eam vſucapere dummodo tantum traditionis tempore exiſtimet eſse alienam.Cuius textus difficultas diſſoluitur, ex Pauli doctrina relata in l.ſi is qui pro emptore, §. fin.ff.de vſucapionibus,dū aſſeria, quod non minus in cōtrahenda in ſtipulatine, quàm in emptione bona fides deſideratur,ſed diuerſo modo:nam ſtipulatione,etiam ſi quis rem alienam ſtipulatur,bona fides à principio ſemper interuenire creditur, cùm etiam rei alienæ promiſsio valeat in emptione autē bona fides interueniſse non creditur, niſi quis rem emerit,quam ignorat eſse alienam,notat Cuiac.lib.54. Pauli ad edictum in l.2.ff.pro emptore.

Nec obſtabit,ſi dixeris, qnod non 6
minus rei alienæ venditio valet, quam

rei

rei alienæ stipulatio, l. rem alienam 28. ff. de contrahen. emption. quia etsi fateamur, quod etiã si rei alienæ venditio valeat, tamẽ stipulatio, & vẽditio inter se differũt: nã stipulatio rei alienæ impune fit, vẽditio autẽ nõ ita cũ ab emptore sciẽter emẽs rẽ alienã res ipsa auferri possit, & venditor non tenetur de euictione, & ideò non ita rei alienæ venditio permissa est, cum ex vtraq; parte extet obligatio, l. si fundum 27. C. de euictionib. quæ ratio cessat in stipulatione, cum ex parte promittentis tantum extet, siquidem ipse solus de re præstanda spondeat, creditor autem nihil facit, vt inuitet promittentem ad rei alienæ obligationem, & consequenter nihil dolo, nihil mala fide factum videtur, atque ideò ipse solus potest esse in bona, vel mala fide tempore contractus stipulationis: at verò in venditione, non solùm venditor se mouet ad rei alienæ venditionem, verum etiam emptor ad pretij præstationem, & præcipuè cum suo facto dolo, & mala fide prouocat venditorem, qua de causa de euictione non tenetur: notat Cuiacius vbi sup. Don. lib. 5. cõment. c. 17. Osual. ibidẽ, lit. D. Duaren. ad hunc titulũ, cap. 2. prope finem: Vuesembechius in parathlitis ad titulũ, ff. pro emptore, numer. 3. D. Petrus de Velasco in Proculeianijs quæst. in dict. l. 2. ff. pro emptore, folio mihi 64.

Quartò obstat textus in l. & generaliter 28. ff. de noxalibus actionibus, vbi si seruus alienus à bonæ fidei possessore noxali iudicio mihi sit traditus Africanus affirmat me illum posse vsucapere, quanuis sciens alienum possideam, & publicianam competere, quæ nulli alij cõpetit, nisi ei, qui vsucapere potest, l. 1. & per totum, ff. de publiciana in rem actione: in cuius textus difficultate verissimẽ dicendum esse existimo, Africanum ibi loqui de bonæ fidei possessore, qui cœpit conuenire iudicio noxali, quæ bona fides deducitur ex verbis illius textus, ibi: *Qui tibi iustam seruitutem seruiret.* Cuius possessio, ei prodest, cui seruus pro noxa datus est, siquidem in eum iure accessionis continuantur, §. diutina, & sequenti, Institut. de vsucap. & ideò cum possessio illa in persona actoris iustum initium habuerit, iusta de causa vsucapio locum habebit in persona successoris, licet sciat, seruum esse alienum dict. §. diutina, leg. vnica, C. de vsucap. transformanda. Cum de iure Cæsirio bona fides tantum à principio sufficiat, videndus est, Cuiacius lib. 6 ad Affricanum in dict. l. & generaliter 28. idem lib. 18. obseruationum, capit. 25. Osualdus ad Donelum, lib 4. commentar. capit. 15. literã D. Antonius Faber in rationali, ad textum in dict. l. & generaliter: Eschiforde gerus lib. 3. tractatu 27. quæst. 7. Nec obstabit, si dixerit, quod seruus est res mobilis, vbi si in quocunque tempore mala fides superueniat nocet, §. furtiuæ, institut. de vsucapionib. leg. 1. §. 1. ff. de furtis, leg. 6. C. pro emptore, quia idem est in specie proposita, non sufficere postea cognoscere, rem esse alienam, si antea bona fides interuenit, dum tamẽ dolo malo nõ contrectasset, vt venditio fieret, ne etiam obstabit si dixeris, id tantum procedere in iudicio vniuersali, non in particulari, l. 2. §. si eam rem, & §. si defunctus, ff. pro emptore: quia dicendum est id etiam procedere in eo, qui succedit iudicio particulari, si modo iure Prætorio successor sit, iuxta text. in d. l. 2. §. si defunctus, ff. pro emptore, l. iustè possidet, ff. de adquirend. possessione.

Quintò obstat tex. in l. si vir vxori 3. ff. pro donato, vbi etiã si ab initio possessionis mala fides interueniat, vsucapio procedit: nã siue cognouerit rẽ à marito donatã esse alienã, siue ignorauerit mala fides sẽper præsumitur, si cognouerit patet, si ignorauerit præsumitur cũ ignorare non possit donationẽ inter cõiuges à iure esse prohibitã, l. 1. & per totũ, ff. de donat. inter, quã difficultatem efugies, si dixeris, ideò in specie illius textus vsucapionẽ procedere, quia quãuis vxor in genere donationis erraret existimans generaliter donationes omnes inter cõiuges esse

ẽſſe permiſsas, in ſpecie tamen donata minime errauit, ſiquidem res à marito donata non erat ipſius mariti, ſed aliena, ex qua donatione maritus non efficiebatur pauperior, meritò cum vxor non erralset in iure, ſed in genere donationis iuſta de cauſa rem ſibi à marito donatam vſucapare potuit, cum plus valeat, quòd in re eſt, quam quod eſt in exiſtimatione, l. ſed etſi conſtante 25. de donationibus inter, l. 3. ff. pro donato videndus eſt, Antonius Faber lib. 7. coniecturar. capite 13. Eſchiphoregerus lib. 2. tractatu 26. quæſt. 4. Cuiacius in l. 1. §. fin. ff. pro donato, idem lib. 18. obſeruat. cap. 15. Otomanus lib. 12. obſeruationum, cap. 17. Couarru. vbi ſupra, §. 7. nu. 10. Oſualdus ad Donelum lib. 5. cap. 14. litera B.

9. Sextò prædictis obſtat textus in l. ſi extraneus 44. §. fin. ff. de donationibus inter, vbi ſi extraneus rem mariti eius vxori donauit, etiam ſi ante impletam vſucapionem vxor cognouerit rem ab extraneo donatam eſse ipſius mariti, & non donantis, & etiam ſi conſentiens maritus in præſcriptione vxoris videatur donare, non obſtante illa vxoris, & mariti mala fide, Neratius aſſerit non impedire quo minus res illa ab vxore adquiri poſsit. Cuius textus difficultas maneuit diruta ex vltimis illius textus verbis, vbi idem Neratius aſſerit, ideò non obſtante illa rei alienæ cognitione vxorem poſse rem illam vſucapere: quia in ſpecie propoſita nulla inest mala fides, ſiquidem mulier etſi adquirit ex bonis mariti, non tamen ex donatione ipſius, ſed potius ex alia cauſa, poſſeſsione, & titulo, cum ab extraneo res ipſius mariti ſit donata, quo in caſu cum quo ad donationem deficiat dolus ad exemplum ſtipulationis etiam prouenięte ſcientia rei alienæ, non interrumpitur præſcripio, notat Balbus tractat. de præſcriptionib. 3. p. quæſt. 12. num. 3.

10. Septimò obſtat textus in l. ſi finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto, vbi immiſſione in poſitionem ex ſecundo iudicis decreto extat mala fides, cum is qui mittitur rem, in qua mittitur cognoſcat eſse alienam, & nihilominus in re illa vſucapio admittitur. Cui dubio dicẽdum eſt, quod miſſus in poſſeſsionem ex ſecundo iudicis decreto vſucapere poteſt: quia licet cognoſcat, rem eſſe alienam non tamẽ malæ fidei poſſeſsor dici poteſt: quia interim dũ poſſeſsio durat dominus bonitarius dicitur; & impleta vſucapione quiritarius dominus appellatur cũ bona fide, & iuſto titulo poſsideat, ſiquidẽ mala fides non conſiſtit in ſcientia rei alienæ, ſed in iniuſta poſſeſsione, & cum iuſtè poſsideat, qui auctoritate Prætoris poſsidet, l. iuſtè poſsidet de adquirenda poſſeſsione iuſta de cauſa miſsus in poſſeſsionem ex ſecundo iudicis decreto, etiam ſi cognoſcat rem eſse alienam malæ fidei poſſeſsor dici nõ poteſt, iuſta textũ in c. cũ dilectus 28. de verborũ ſignificatione, d. l. & generaliter 28. ff. de noxa lib. actionib. notat Cuiac. lib. 6. ad Africanũ in d. l. et generaliter 28. ff. de noxalibus.

11. Octauò obſtat tex. in l. ſequitur 4. §. ſi viam 27. ff. de vſucapionibus, vbi ſi viam ad ſuum fundũ habeam, & tu me rei ab illa via, ſeu ſeruitute expuleris ſeruitutem illam præſcribere poteris, & tamẽ ibi à principio mala fides extat, quæ vſucapionem impedit iuxta textum in l. 4. §. ſi fundum, ff. eodem; in cuius textus difficultate, omiſsis plurimis interpretationibus, veriſsimè eſt dicendum, quod etſi fateamur, ibi ex illa vi dieiectione malam fidem interueniſse; tamen illa mala fides non nocet, quo minus ſeruitus adquiratur: quia ibi non agitur de ſeruitutis præſcriptione, ſed tantum de ſeruitutis amiſsione, quæ ruſtica ſeruitus per non vſum amittitur, & cum eijciens nihil detineat alienum, nihil que poſsideat malæ fidei poſſeſsor dici non poteſt, quæ interpretatio deducitur ex verbis illius textus, ibi: *Per longum tẽpus amittã viã, &c.* Quæ verba denotãt ibi nihil agi de adquiſitione ſeruitutis, ſed amiſsione tãtũ, notat Cuiac. lib. 3. quæſt. Pau-

Paulus in dict. l. sequitur 4. §. si viam, ff. de vsucapionib.

12 Nonò obstat textus in l. qui exceptione, ff. de condictione indebiti, vbi cõstat, quod filius familias, cui contra Senatus consultum Macedonianum pecunia mutuata est, licèt illius pecuniæ malæ fidei possessor sit, tamen illius Senatus consulti exceptione tutus remanet. Quæ difficultas ex eo dissoluitur: quia filius familias adeò excoptione illa tutus remanet, vt in conscientiæ foro ad restitutionem non teneatur, quia de causa bonæ fidei possessor dicitur, cum auctoritate legis possideat; & ideò excluditur omne malæ fidei vitium, cum id sit statutũ in odium fœneratorum, qui vitæ parentum insidias mutuando parant, notat Ferretus in d. l. qui exceptionem 40. ff. de condictione indebiti à num. 89. eodem fere modo interpretandus est textus in cap. 3. de emptione, & venditione, vbi præscriptio in venditione vltra dimidiam iusti pretij facta, admittitur; cum legis auctoritate, & ob bonum publicum id sit inuentum, quod etiam dicendum est in reddi vitoriæ actionis præscriptione, vt in toto titulo de ædilitio edicto.

13 Decimò obstat textus in l. si pignora, §. fin. ff. de vsucapionibus, vbi constat, quod si quis iusserit Titio, vt fundum nomine mandantis emat, si tamen fidem mandati violet, & nomine proprio emat, poterit etiam illa malá fide interueniente præscribere. Cuius textus difficultas ex eo diluitur, quod is, qui fefellit mandati fidem, præscribit aduersus alios, si nomine proprio emit, cum emisset ab eo, quem verum dominum esse credebat, non verò præscribit aduersus mandantem, cum ad rei traditionem mandati actione compelli poterat, vti constat ex vltimis illius textus verbis, & ex lege res ex mandato, ff. de adquirendo rerum dominio, notant Angelus, Curacius, & Paus de Castro in dicta leg. si pignora 17. §. fin. ff. de vsucapionibus.

Vndecimò obstabit vulgare illud 14
principium, quo docemur, præscriptionem iure naturali fundatam esse, vt vigilantibus præmium concedatur, negligentibus autem pœna imponatur: Tum etiam ne dominia rerum in incerto sint, vt constat ex textu nostro, & ex leg. 1. ff. de vsucapionibus, sed hæc ratio æqualiter procedit, & verificatur in malæ fidei possessore, ac in bonæ fidei: Ergo dispositum in vno, etiam in alio; in quo eadem ratio militat, seruari debet, leg. additio 108. in fine principij, ff. de verborum obligationibus. Cui dubio respondendum est, quod quanuis naturali ratione præscriptio sit inuenta, & ratio illa militet tàm in bonæ fidei, quàm in malæ fidei possessore, tamen ratio illa magis vrget, quo ad prohibitionem præscriptionis, cum mala fide, cum in se contineat periculum animæ, quæ ratio omnibus rebus anteponenda est, capit. præcipimus 12. quæst. 1. cum ratio illa semper attendi debeat, quæ religionem tuetur, l. sunt personæ, ff. de religiosis, & sumptibus funerum.

Duodecimò obstat textus in l. sed et 15
si 25. §. scire 6. vers. *Quæuis in iure erret*, ff. de petitione hæreditatis, vbi constat, quod hæres, qui in iure errãs existimat, se esse hæredem fructus ex hæreditate consumptos sibi adquirit, & tamen dubiũ non est, quia is qui in iure errat malæ fidei possessor sit, cum iuris error in adquisitione, seu vsucapione omnibus nocere debeat, l. 4. l. regula 9. cum alijs de iuris, & facti ignorantia, l. nunquam 31. ff. de vsucapionibus. Cui difficultati occurritur, si dixeris, quod is, qui putat sibi deferri hæreditatem, existimans vtile fuisse testamentum, etsi in iure erret, tamen neque in bona, neque in mala fide extat, sed medium capit, hoc est, sufficit malam fidem abesse, & tunc ex Senatus consulti Traiani tempore; non vt prædo punitur, sed bona fides præsumitur, atideò fructus, quos consumpsit ex illo Senatus cõsulto restituere nõ debet, nisi ex illis factus fuisset locupletior:

notat Ant.Fab.in rationali ad textum in d.l.sed si lege 25.§.scire 6. ff.de petitione hæred.tatis. Omitto interpretationē ad textum in l. qui scit 25.§.bonæ fidei emptor de vsuris, & ad textum in l. bonæ fidei,§.in contrarium, ff.de adquirēdo rerum dominio: quia de illis actum est à nobis in cap.grauis, de restitutione spoliatorum: omitto etiam interpretationem,ad textum in cap.1. hoc tit. cap. placuit *16.* quæst. 3. si quidem de illis in d.cap.1.diximus, similiter omitto textum in l.sed ētsi 25.§.si ante, ff. de petitione hæreditatis,cum l.illud 40. ff. eodem,de quibus videndus est, Pacius cēturia 3.quæst.*37.* & Ant.Fab. in rationali in dictis iuribus,& ad textum in l.quæsitum 40.ff.de adquirendo rerum dominio,de quo Cuiac.lib. 7. quæst. Africani ibidem,& ad textum in l. sed etsi pupillus 11.§.fin. cum l.seqq. ff. de institutoria actione,de quibus Ant. Fab. in rationali in dictis iuribus,& Cuiac.lib.11.digestorum,Iuliani in d.l.11.

16 Decimotertiò aduersus textum nostrum in vers. *Quoniam nulla antiqua dierū possessio adiuuat, &c.* Ex quo deducūt DD.omnes,quod non tantùm in vulgari:verum etiam in longi temporis præscriptione,v.gr.30.vel 40.annorum, necessaria bona fides est,quod etiā expresse docet text.in cap.fin.hoc tit.vers. *Nulla*,obstabit textus in cap.1. hoc tit. lib.6. vers *Nisi tanti temporis allegatur præscriptio, cuius contrarij memoria non existat, &c.* Ex quibus verbis probari videtur,bonam fidem in longi temporis præscriptione non desiderari.Quæ difficultas excluditur,si attendamus, quod verba text. in d.cap.1.non sunt referenda ab bonam fidem,sed tantùm ad titulum, quasi diceret, quod in longi temporis præscriptione non sit necessarius titulus, cum semper præsumatur, nisi in casibus, in quibus ius commune resistit,notat glos. in dict.cap.1.hoc titulo,lib.6. Abbas, & Felinus.in cap.si diligenti hoc titulo, & nos supra retulimus in capit. de quarta, hoc titulo:nam bona fides etiam in longi temporis præscriptione desideratur, vt supra retulimus. Neq; obstat textus 17
in l.si quis emptionis,§.1. C.de præscriptione 30.vel 40.annorum, vbi in longi temporis præscriptione bona fides non desideratur: quia discrimen est constitutē dum inter ius Cæsareum, & Pontificiū: nam de iure Pontificio etiam in diutina præscriptione continuata bona fides desideratur,ex textu nostro,& ex cap. fin. hoc tit. at verò de iure Cæsareo longi tēporis præscriptio absq; bona fide admittitur,& ita obtinet tex.in d.l.si quis emptionis,§.1.l.2.§.ductus aquæ,ff.de aqua quotidiana,& æstiua: Couar. vbi supra, 2.p.§.8. num.4. Menoch. de recuperanda,remedio *15.* num.417.

Decimoquartò aduersus textum no- 18
strum in vers. *Nobis autem*: dum ibi dicunt interpretes,præscriptionem procedere,tàm contra scientes, quàm contra ignorantes, quod etiam docet textus in l.fin. C. de præscriptione longi temporis,ibi: *Nulla scientia,vel ignorantia spectāda*: Couar.vbi supra, 2.part.in principio nu. 8. & §.3.numer. 25.obstabit dicere, quod nec bona fides,nec titulus ad præscriptionem sufficit,nisi data scientia, & patientia illius, contra quem præscribitur,& constat ex eo:quia ignorans reputatur impeditus,l.male agitur,C.de præscriptione 30.annorum, sed contra impeditū præscriptio nō currit,l 1.§.neq; autē,C.de annali exceptione: ergo neq; cōtra ignorantē debet currere,iuxta textum in cap.quia diuersitatem,de concessione præbendæ,l.2. C. de seruitutib.& aqua,vers. *Eo sciente*: ergo eo ignorante non debet currere. Sed hæc difficultas ex eo dissoluitur: quia verius dicēdū est, præscriptionē procedere,tàm cōtra sciētes,quàm contra ignorantes,vt supra retulimus.Neq;obstabit dicere,ignorantē impeditū reputari:quia id admittitur ad alios effectus;nō tamē ignorātia illa præscriptionem impedit, quanuis aliquando sufficiat ad beneficium restitutionis. Nec obstat textus in dict.cap.quia diuer- 19
sitatem: nam ideò ibi, nisi contra scien-

tes

tes præscriptio procedit: quia cum Episcopi, vel patroni pœna sit, vt illis non eligentibus præsentatio ad superiorem deuoluatur, & pœna non sit, vbi non extat delictum; ideò in præscriptione illa secundum speciem propositam desideratur scientia. Neque obstat textus in dicta l. 2. versicul. *Sciente eo*: Nam omissa Menochij emendatione, lib. 2. de arbitrarijs, casu *161.* veriorem esse existimo, quam refert Cuiacius ibidem, dum asserit, aquam ibi deductam esse per fundum sciente domino, & ibi non refertur scientia illa, vt sit necessaria ad præscriptionem; sed quia eo modo Imperator manifestè demonstrat, possidentem non vi, non clam, nõ precario possedisse, notat Couarru. ind. regul. possessor, 2. part. in principio, num. 8.

20 Decimoquintò obstabit dicere, decimas à iure diuino spectare ad ministros Ecclesiæ, in cuius territorio sitæ sunt, cap. pastoralis, cap. cum sint de decimis, & eo iure non obstante à Clericis alterius Ecclesiæ, etiam si ius illud, ignorare non possint præscribuntur, ixta textum in cap. de quarta hoc tit. cap. ad aures infra eodem: quod etiam in iurisdictione admittitur, cap. cum ex officij 16. cap. cum olim 18. infra hoc tit. quamuis iurisdictio illa Episcopo à iure communi competat, cap. omnes basilicæ 16. q. 7. cap. loquente, de officij Ordinarij. Sed hæc difficultas ex eo diluetur, quòd quãuis decimas præscribens cognoscat ad alium pertinere posse; non tamen de mala fide redargui potest, cùm similiter scire possit decimas illas, & quartas bona fide, iustoque titulo præscribi posse, vt supra diximus in dict. c. de quarta, quod similiter in ordinaria iurisdictione dicẽdum est; nam licèt cognoscat ad Episcopos à iure communi pertinere, eodem etiam modo scire poterat bona fide, & iusto titulo iurisdictionem illam ad se spectare posse, vel ex testamento, vel ex priuilegio: nam cum tunc bona fides interueniat, præscriptio admittitur dict. cap. officij 16. cap. cum olim 18. hoc titulo de interpretatione ad textum in l. sequitur 4. §. si rem, ff. de vsucapionibus, & l. si in rem 5. ff. pro emptore, cum l. cum sit 6. C. eodem videndus est, Iulius Pacius centuria 6. quæst. 98. Ant. Pichard. in §. aliquando 10. ex num. 7. Institut. de obligationibus, quæ ex delicto: & de interpretatione ad textum in l. penult. ff. pro suo, & leg. iusto 44. §. eri 9. & l. 4. §. si ante quam, ff. de vsucapionibus latè D. Amaya lib. 3. obseruat. cap. 1. & de interpretatione ad textum in leg. hæres, ff. de diuersis, & tẽporalib. præscript. latè Couarru. vbi supra, 2. part. §. 9. Don. lib. 5. comment. capit. 20. & D. Balboa in præsenti in 7. dubio à numer. 90. vsque ad finem textus.

Ad textũ in cap. causam quæ 7. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Laici spiritualia possidere non possunt, ac per consequens, nec præscribere.*

2 *Decimæ pro administratione Sacramẽtorum Clericis debentur, ac ideò ius decimandi tanquam ius spirituale laicis denegatur.*

Sine possessione præscriptio non procedit.

3 *Interpretatur text. in l. iusto, ff. de vsucapionibus.*

Ius postliminij in his, quæ facti sunt nihil, aut parum operatur.

4 *Hæreditas succedit defuncti personam repræsentat, ac ideò ex æquitate indultũ est vt cœptam à defuncto vsucapionem adimpleat.*

5 *Incorporalia quamuis non possideantur, tamen quasi possideri dicuntur.*

6 *Expenditur text. in l. omnes, C. de præscriptionibus.*

Laici possunt beneficia acceptare, baptismã conferre, decimas conducere, confessiones audire, intellige vt ibi.

8 *Ius patronatus laicis ex gratia Pontificis fuit concessus, vt inuitarentur ad dotandas, & constituendas Ecclesias.*

Valet argumentum de priuilegio ad præscriptionem, ac ideò id quod priuilegio fieri potest, poterit etiam præscriptione fieri.

9 *Laicus potest decimas iure locationis exigere, cum tunc eas non percipiat iure spirituali sed temporali.*

Expenditur text. in cap. 2. de locato.

CONCLVSIO.

1 *Laici spiritualia possidere non possunt, ac per consequens, nec præscribere.*

Ex cuius textus decisione aliud præscriptionis requisitum deducitur, hoc est, possessio, siquidem sine possessione præscriptio non procedit, capit. sine possessione, de regul. iuris, lib. 6. l. sine possessione, ff. dd vsucapionibus, comprobaturque nostri text. conclusio per textum in cap. sacrosancta, cap. massana, de electione, cap. prohibemus, cap. quanuis, cap. ad hæc, cap. tuam, el 1. de decimis, capit. fin. 10. quæst. 1. cap. decimas, capite fin. 16. quæst. 7. cap. peruenit 1. quæst. 3. cap. iura, de iure patronatus: exornat Couarru. lib. 1. variarum, cap. 17. num. 6. Menchaca lib. 2. controuersiarum illustrium, cap. 89. num. 6. Diu. Thom. 2. 2. quæst. 81. art. 3 Soto de iustitia, & iure, quæst. 4. art. 3. Menochius de recuperanda, remedio 15. num. 433. Rebuffus de decimis, quæst. 17. à num. 67. Anastasius Germonius de sacrorum immunitatibus, lib. 3. cap. 19. num. 30. Gutierrez lib. 1. practicarum, cap. 15. num. 2. Gilquenius de præscriptionibus, part. 3. capit. 8. num. 16. & ordinarij omnes, & in dict. cap. sine possessione.

2 Ratio est: quia laici nõ qossunt præscribere decimas, vel ius decimandi: notat glossa in præsenti, & in cap. 1. 16. q. 7. glos. 2. in cap. quanuis 17. de decimis, & glos. 1. in cap. massana, de electione, ex eo videlicet: quia ius decimandi depẽdet ab spiritualibus, & administratione Sacramentorum, cui tanquam accessorium inseparabiliter adhæret, pro qua administratione tantummodo concedũtur, vt constat ex illo numerorum, cap. 18. ibi: *Filij Leui dedi omnes decimas pro ministerio, &c.* Et ideò ius decimãdi spirituale dicitur, & à solis ministris Ecclesiasticis; non verò à laicis obtineri, seu possideri potest, cap. vlt. de rerum permutatione, cap. sua in principio, de decimis, vndè cùm decimæ à laicis possideri non possint, consequens est, & nec etiã ab alijs præscribi valeant, cùm sine possessione præscriptio non procedat, dict. cap. sine possessione, l. sine possessione, de vsucapionibus.

Primò aduersus hanc decidendi rationem, & regulam supra adductam, ob 3
stabit textus in l. iusto, ff. de vsucapionibus, vbi constat, captum ab hostibus, etsi nec ciuiliter, nec naturaliter possideat, cum ipse tanquam seruus possideatur: tamen vsucapere, & præscribere posse. Quæ difficultas ex eo dissoluitur: quia ibi pater præscribit ea, quæ tempore captiuitatis per seruum, vel filium ex causa peculiari possidebat, siquidem pendẽte captiuitate possessio illa plus iuris, quam facti habeat, cum depẽdeat ex dominica, vel patria potestate, quæ in iure cõsistit, ad quod sufficit ius postliminij, vt præscripto procedat, dict. l. iusto, §. vlt. siquidem vsucapio, & præscriptio ad ius pertineat, l. bonæ fidei, ff. de adquirẽdo rerum dominio, & ideo ea, quæ non peculiari iure per filium possidẽtur, nec iure postliminij præscribuntur, etm ea possessio plurimum facti habeat, & in factis ius postliminij nihil, aut parum operetur, l. postliminij, ff. de captiuis, & postlim. D. Valencia illustrium tractat tractat. 2. cap. 4. num. 14. & tractat. 3. capit. 10. num. 8. & cap. 11. num. 21. Donellus lib. 1. comment. capit. 25. Cuiac. lib. 23. quæst. Papiniani in dict. l. iusto, §. nõ dũ, de vsucapionib.

Secundò obstabit dicere, hæreditatem iacentem non possideri, neque per 4
se possideri potest, siquidem per rerum naturam id sit impossibile, cum anima careat, & facti sit incapax, l. 1. §. Scebola, ff. si tract. liber esse iussus, & tamen hæreditas

ditas ipsa cœptam à defuncto vsucapionem adimplet, l. cœptam cum alijs, ff. de vsucapionibus: ergo vsucapio absq; possessione admittetur. Sed respondetur, id singulari ratione in hæreditate iacente receptum esse, iuxta textum in dict. l. iusto, §. nondum, cum ante additionem nihil sit, cur imputetur hæredi, quare possessionem nõ aprehenderit, cùm sibi cõperat ius deliberandi: nam aliàs tempus à lege sibi indultum ei pernicioſissimũ esset: ideoque æquitatis gratia est indultum, vt interim hæreditas personam defuncti representet, l. hæreditas, ff. de vsucapionibus: nam additio hæreditatis retrotrahitur tempori mortis defuncti, & quanuis non ad inchoandam, saltem tamen ad continuãdam possessionem, notat Conanus lib. 3. cap. 13. Alciatus in l. eius qui num. 69. ff. si certum petatur: D. Valentia illustrium tract. tractat. 3. cap. 10. num. 7. cum seqq.

Tertiò obstat textus in l. si quis diutino, ff. si seruitus vendicetur, vbi in corporalia iura, quanuis non possideantur; nec tangi possint, vsucapi, & præscribi possunt. Sed hæc difficultas ex eo diluitur: quia incorporalia quanuis non possideantur, tamen quasi possideri dicuntur: & ideò id, quod operatur vera possessiò incorporalibus rebus quoad vsucapionem id etiam operatur, quasi possessio in incorporalibus, l. ait Prætor, ff. quibus ex causis maiores. 5

Quartò obstat textus in l. omnes, C. de præscriptionibus, vbi debitor aduersus creditorem actionẽ personalem præscribit, & tamen nihil possidet, cum adhuc pecunia non soluta in dominio creditoris adhuc maneat, ac per consequẽs præscriptio illa fundari nequit super possessione debitoris; nec creditoris, sed tãtùm super negligentia ipsius creditoris. Sed in hac difficultate, omissa Conani interpretatione vbi supra cap. 11. verissimè est dicendum, quod in specie proposita est aliquid, quod possessionis loco habeatur, vt præscriptio locum habeat, siquidem debitor possidere videtur libertatem ipsam, & quanuis pecunia credita, & non soluta verè non fuerit creditoris, cùm adhuc permaneat penes dominium debitoris; tamen quia creditori debita fuit, & bona debitoris nõ computantur nisi deducto ære alieno, l. fructus cũ vulgatis, ff. soluto matrimonio, iusta de causa eius rei possessio sufficit, vt debitum tacitè à creditore videatur remissum, & à debitore præscriptũ hæc quoad decidendi rationem sufficiant. 6

Quintò aduersus præcipuam nostri textus decisionem, dum docet laicos decimas præscribere nõ posse, ex eo quod decima sit quid spirituale, & laicis spiritualia possideri nequeant, dict. c. sacrosancta, cap. massana, de electione, obstabit dicere, hanc rationem, neque ex parte rei, nec ex parte personæ sufficientẽ esse: ex parte rei, quia decimæ spirituales non videntur, siquidem quemadmodum temporalia locari possunt, cap. vestra de locato, c. finem Prælati vires suas, extrauagans ambitioſè de rebus Ecclesiæ: ex parte personæ, quia laici non videntur incapaces circa spiritualia iura, & bona, cùm possint beneficia acceptare, cap. 1. de procuratoribus, lib. 6. Sacramentum Baptismi administrare, cap. mulier, cap. necessitate, de consecratione, distinctione 4. cõfessiones audire, c. quem pœniteat, versic. *Tanta de pœnitentia*, distinct. 1. possunt etiam de causa excõmunicationis cognoscere, cap. decernimus, de sententia excommunicationis, lib. 6. Sed hæc omnia distinctione adhibita ad concordiã reduci possunt: videlicet, quia aut agitur materialiter, aut essentialiter, materialiter laici Ecclesiastica tractarẽ possunt: veluti beneficia alterius nomine acceptare, procurare, patrocinari, & ita obtinet textus in dict. cap. 1. de procuratoribus, lib. 6. non verò essentialiter, vt in textu nostro Neque obstabit dicere posse baptizare: quia id admittitur propter imminentem necessitatem, ne infans periculum animæ patiatur, idemque dicendum est in confessione: nam licèt vtile sit in defectum Sacerdotis pro-

pter contrictionem, & humilitatem laico confiteri: tamen non exinde sequitur spiritualia tractare posse, cum non possint à peccatis absoluere, propter defectum potestatis clauium. Nec etiam de excommunicatione de iure, sed de facto cognoscunt, notat Couarru. in capit. Alma mater, 1. part. §. 1. num. 9.

8 Sextò obstabit dicere, quod ius patronatus est quid spirituale, cap. quanto 3. de iudicijs, & tamen laicus ius patronatus possidere, & obtinere valet, cap. 1. & 2. cum alijs de iure patronatus. Sed nodum hunc ex eo diluere poteris: quia id speciali ratione procedit in iure patronatus, quod ex gratia, & permissione Pontificis laicis fuit concessum, vt invitarentur ad construendas, & dotandas Ecclesias, vt supra diximus in dict. cap. quanto, & an à laicis præscribi possit, videndus est, Couarru. in regula possessor, 2. part. §. 10. numer. 2. Fachineus lib. 8. cõtrouersiarum, cap. 24. Neque prædictis obstabit dicere, quod præscriptio, & priuilegium æquiparantur, cap. 1. §. fin. de præscriptionibus, lib. 6. l. hoc iure, §. duobus aquæ, ff. de aqua quotidiana, & æstiua, ac ideò id, quod priuilegio fieri potest, potest etiam præscriptione fieri, cap. duo simul, de officio Ordinarij, cap. cum contingat, de foro competenti, sed laici priuilegio, vel concessione possunt decimas obtinere, c. quanuis de decimis, cap. 2. eodem tit. lib. 6. cap. cum Apostolicæ, de his, quæ fiunt à Prælatis: ergo & præscribere poterint, quanuis non possint eas in alium transferre, cap. prohibemus, cap. tua, §. fin. de decimis. Sed hæc difficultas anfertur ex eo, quod tum demum valet argumentum de priuilegio ad præscriptionem, cum rei, & personæ capacitas ineſt; secus verò si cessat, vt in præsenti cum laicus sit incapax quoad decimarum adquisitionem, & præscriptionem, cum eas possidere non possit ex rationibus, & iuribus supra adductis, Conar. lib. 1. variarum, cap. 10. nu. 4.

9 Septimò obstat textus in cap. 2. de locato, vbi laicus iure locationis potest decimas percipere. Cuius textus difficultas adhibita distinctione tollitur: nã aut loquimur de iure, seu titulo percipiendi decimas, vel de ipsis decimis, quatenus fructus temporales sunt, & prætio æstimari possunt: nam ius percipiendi spirituale, & inæstimabile est, iuxta textum in cap. fin. de rerum permutatione, meritò in laicis non consistit: at verò titulo conductionis, seu locationis poterit laicus decimas ipsas exigere, cum tunc eas non percipiat iure spirituali, sed temporali tantum ratione contractus, cùm decimarũ fructus æstimabiles sint, & ideò vti res temporales poterunt à laicis percipi, & ita obtinet textus in dicto cap. 2. de locato, & an Episcopus sine Pontificis auctoritate possit decimas in perpetuum, in feudum concedere iuxta interpretationem textus in cap. prohibemus, de decimis, videndus est Couarru. lib. 1. variarum, cap. 17. num. 5. Rebuffus in tractatu de decimis, quæst. 10. num. 2. cum sequentibus, & plura refert D. Balb. in præsenti, ã num. 19. vsque ad 30.

Ad textum in cap. illud 8. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Possessio continuata, in præscriptione desideratur, aliàs si interrumpitur cessat præscriptio.*

2 Vsucapio nihil quam captio seu adquisitio per vsum, id est, per possessionem continuatam.

3 *Creditor licet pignus iniustè possideat, non tamen præscribit, cum non suo, sed debitoris nomine possideat.*

Illustratur tex. in l. si pignore, ff. de vsucap.

4 *Interpretatur text. in l. rerum 30. §. Labeo. ff. de vsucap. cum l. cum qui ædes, ff. de vsucap.*

5 *Expenditur text. in l. si ædes 23. §. libertas, versic.* Si autem, *ff. de seruitutib.*

6 *Possessio, quæ iusto aliquo impedimento interrumpta est, non proprie interrũpitur,*

pitur, sed tantum quiescit quo cessante continuatur possessio, & præscriptio procedit.

7 *Expenditur text. in l. si is qui pro emptore, vers. Quod si seruus, ff. de vsucap.*

8 *Expenditur text. in l. si me invacuam 34. §. fin. vers. c.* Seruum quoque, *ff. de adquir. poss. s.*

10 *Vsucapio à testatore cœpta in hereditate iacente continuatur.*

Interpretatur text. in l. 2. §. fin ff. pro emptore, l. quia seruo 10 ff. de oblig. & act. cum l. sic id ff. pro derelicto.

11 *Excipiens de interruptione contra allegantem præscriptionem tenetur etiam probare interruptionem, qua probata, adeò stinguitur præscriptio, vt non videatur fateri præscriptionem illam.*

CONCLVSIO.

1 *IN præscriptione possessio continuata debet esse, alias ꝓ interrumpitur præscriptio cessat.* De prima nostri textus parte latè à nobis est actum in capit. de quarta hoc titulo, meritò nunc agendũ est de possessionis interruptione, comprobaturque conclusio ex textu in cap. sine possessione, de regul. iuris, lib. 6. l. vsucapio 3. l. naturaliter, l. is qui pro emptore, l. nunquam, §. 1. ff. de vsucapionibus, l. 2. C. de præscriptione longi temporis, l. si id, quod in fine, ff. de adquirendo rerum dominio, l. 29. tit. 29. part. 3. exornant vltra Ordinarios in dict. cap. sine possessione, Corrasius lib. 6. miscellanearum, cap. 20. Fornerius lib. 2. selectarum, cap. 17. Cuiac. in l. vsucapio 3. ff. de vsucapionibus. Conanus lib. 3. capit. 14. Donel. lib. 5. comment. cap. 21. Osuald. ibidem, litera B. & C. Duarenus ad tract. de vsucapionibus, cap. 7. Couarru. in dicta regula possessor, 2. part. §. 12. per totum: Antonius Faber in iuris prudentia, lib. 1. tit. 11. cap. 8. illatione 28. Ant. Pichard. in §. si ad exhibendum, institut. de officio iudicis, num. 3. & 8. cum traditis à Doctore Valencia illustr. tract. tract. 2. cap. 16. cum seqq.

Ratio est: quia ipsa interruptio possessionis est contra naturam, & substantiam præscriptionis, dict. capit. sine possessione, siquidem vsucapio nihil aliud est, quã captio, seu adquisitio per vsum, id est, per possessionem cotinuãtam, iuxta textum in dict. l. 1. ff. de adquirenda possessione. 2

Primò obstat textus in l. si pignore, ff. de vsucapionibus, vbi debitor, qui cœpit rem possidere, si eam creditori pignori dedit, quamuis iam eam non possideat, poterit præscriptionem adimplere. Cuius textus difficultas ex eo dissoluitur: quia licèt creditor iustè possideat, non tamen possidet suo nomine, sed debitoris, & præscriptio à creditore ipso fieri non potest, cùm ad ipsius valorem desideretur, vt nomine proprio res possideatur, l. 1. ff. pro suo; & ideò cum apud debitorem adhuc possessio remaneat cũ animo suo, & creditoris corpore possidere dicatur, l. cum exortis, ff. de pignoratitia actione, l. serui nomine, ff. de vsucapionibus, iusta de causa debitor, qui rem creditori in pignus dedit præscribere poterit, D. Valencia illustrium tract. tract. 2. c. 1. nu. 9. 3 4

Secundò obstat text. in l. rerum 30. §. Labeo, ff. de vsucap. vbi is, qui cœpit columnas vsucapere, & pendente vsucapione, eas in ædificium contulisset, etiam si decem dies ad adimplendã vsucapionem super esset, eas vsucapere poterit. Quod dubium diluitur, si dixeris, quod in d. §. Labeo nunquam fuit interrupta possessio, siquidem is, qui cœpit columnas per se simpliciter possidere, postea etiam eas cũ vniuersitate in domum coniungendo, eas possidet, ac ideò præscribit, nota Osual. ad Don. l. b. 4. cõmẽt. c. 12. litera E. Nec solutioni, obstat text. in l. eum qui ædes 23. ff. de vsucapionibus, vbi is, qui ædes mercatus est, tantũ ædes ipsas, non verò singulas earũ res possidere intelligitur: nã omissa Acursij interpretatione in d. l. rerũ 30. verissimè est dicendum quod textus in d. l. eũ qui ædes procedit, quando quis bona fide domum emit,

quia

quo in casu, etsi possit vsucapere domũ ipsam, & solum vbi ædes fundata est: tamen lapides, & alias res, ex quibus constructæ sunt ædes nõ vsucapit, cum re vera qui ædes possidet singulas eius res nõ possideat: nam cum animus possidendi tantum sit in vniuersali æde, iusta de causa diruto ædificio poterit dominus lapides ipsas vindicare: at verò textus in dicto §. labeo non procedit, quando vniuersaliter columnæ possideri cœperunt, sed particulariter, meritò, etsi postea eas ædibus suis coniunxerit vsucapio non interrumperur, cum prima particularis possessio vniuersaliter continuatur: & ideò per iniuntionem in ædibus non interrumpitur possessio, rationem differentiæ refert Conanus lib. 3. commentar. capit. 14. Osuald. ad Donellum, lib. 5. commentar. capit. 21. litera E, & de interpretatione ad textum in l. seruus 14. §. fin. ff. de statu liberis, videndus est Donellus dict. lib. 5. commentar. cap. 21.

5 Tertiò obstat textus in l. si ædes 32. §. libertas versic. *Is autem*, ff. de seruitutibus vrbanorum, vbi libertatis possessio etiam si naturaliter sit interrupta præscribi potest. *Cui dubio* communiter dici solet, quod possessione semel cœpta, si est interrupta, neque iure Canonico, neque ciuili ab eodem, à quo interruptio processit, præscriptio perfici potest; nec contrarium probat textus in dict. §. libertas, versic. *Is autem*, is quidem Iulianus postquam proposuit cœptam libertatis præscriptionem, & ab eodem interruptam statim prosequitur, & asserit, quod si successor illius, à quo interrupta est possessio, cœpit easdem ædes possideri, poterit statuto tempore libertatẽ vsucapere, vti bene animaduertit Anton. Fab. in rationali ad eundem textũ.

6 Quartò obstat text. in c. ex trãsmissa, c. auditis hoc tit. cap. 1. actione 16. q. 3. in quibus iuribus cauetur, quod etiã si possessio interrupta sit præscriptio adimpleri potest. Sed hæc iura, & similia procedũt, quãdo possessio iusto aliquo iuris impedimẽto interrupta est, quo in tempore nõ interrũpitur possessio, sed tantum quiescit, quo cessante cõtinuatur possessio, & præscriptio, & sic iura prædicta procedunt in quiescẽte possessione; non verò in interrũpta, vbi diuersa extat ratio. Neq; obstabit dicere, nihil cõmune habere proprietatem cũ possessione, l. naturaliter, §. nihil cõmune, ff. de adquirẽda possessione; ac per consequens etiã si interrupta sit possessio, proprietas nõ potest interrũpi: arg. text. in cap. auditis hoc titul. quia respondetur, quod quãuis possessio cũ proprietate nihil cõmune habeat: nihilominus tamen illa possessionis interruptio adquisitioni proprietatis nocet, siquidẽ cõtinuatio possessionis est de essentia, & substantia præscriptionis proprietatis, notat Azeued. in l. 7. tit. 15. lib. 4. compilat. nu. 3. cum seqq. Castillo in l. 65. Tauri.

Quinto obstat text. in l. si is qui prõ emptore 15. ff. de vsucap. vbi in vers. *Quod si seruus*, constat, quod si quis ab hostibus sit capus, & apud illos decesserit, vsucapio non interrumpitur, imò hæredibus prodest, dũmodo eius seruus ex causa peculiari rẽ ipsam emerit, & possideat, augetur difficultas ex eo, quod textus ille in 1. part. asserit, possessionẽ per seruũ adquisitã post captiuitatẽ non prodesse domino, nec fictione postliminij, neq; legis Corneliæ. Sed huius textus difficultas ex eo diluitur: quia in prima parte loquitur, de rebus adquisitis extra causam peculiarẽ, quorũ possessio adeò per captiuitatẽ interrũpitur, vt neq; postliminij, neq; legis Corneliæ auxilio successores vti possẽt: secus verò si possessio, & serui adquisitio sit de re peculiari: nã tũc siuè ante, siuè post captiuitatẽ res sit adquisita, nũquã interrũpitur, sed successoribus prodest, & ita est interpretãdus textus in d. vers. *Quod si seruus*, diuersitatis rationẽ reddit Paulus: nã in adquisitis extra peculiarẽ causam nõ debuit postliminio reuersus plus iuris habere in his, quæ seruus eius possidebat, quã in illis, quæ ipsæ possidere cœperat ante captiuita-

uitatem: nã ſi in illis non prodeſt poſſeſſio ad vſucapionẽ, cũ per captiuitatẽ naturaliter ſit interrupta; ita neq; in his à ſeruo extra peculiarẽ poſſeſsionis cauſam hæredibus prod. ſe poteſt; ne videatur plus iuris hæredẽ habere, quã defunctus habuit, l. nemo plus, ff. de reg. iuri; quæ omnia ceſsant in adquiſitis à ſeruo ex peculiari cauſa: nã in illis ſpeciali, & ſingulari iure receptum eſt, vt ſeruus ex peculiari cauſa poſsit vſucapionẽ incipere, l. iuſto 44. §. nõ dũ, ff. de vſucap. l. penult. ff. de captiu. &c. Quẽadmodũ etiã admittitur, vt hæreditas iacẽs poſſet vſucapionem adimplere, & ita ſimiliter in cauſa peculiari fauorabiliter eſt receptũ, vt dominus poſsit per ſeruũ rem illã corpore, & animo poſsidere, ſiquidẽ ex peculiari cauſa plura contra iuris rationem admittuntur, l. 3. §. ſaltus, l. peregre 44. §. quæſitũ, ff. de adquirenda poſſeſsione, notat D. Valencia illuſtr. quæſt. tract. 3. c. 10. & 11. D. Balb. in cõmentarijs ad hunc textũ à nu. 26. Ant. Fab. in iuriſprudentia, titul. 11. principio 4. illatione 28. Cuiacius ad tit. de vſucapionibus in dict. l. ſi quis prõ emptore, Conanus lib. 3. cap. 10.

8 Sextò prædictis obſtat text. in l. ſi mẽ inuacuã 34. §. fin. ff. de adquirẽda poſſeſſione, in illis verbis: *Seruũ quoq; meũ ignoranti mihi adquirere poſſeſsionẽ, &c.* Ex quibus verbis conſtat, generaliter dominum per ſeruum, etiam eo ignorãte, extra cauſam peculiarem poſſe poſſeſsionem adquirere. Sed huius textus difficultas ex eo aufertur: quia in d. verſ. Suplendũ eſt verbũ illud, *ex cauſa peculiari*, vti ſimiliter eſt interpretandus textus in l. quod ſeruus 24. de adquirẽda poſſeſsione, & text. in l. nunquã 31. §. ſi ſeruum de vſucapionibus, D. Valencia dict. tract. 3. cap. 11. num. 18. D. Balboa in præſenti à num. 54.

9 Septimò obſtat tex. in l. cœptam, ff. de vſucapionib. vbi conſtat, quod vſucapio à teſtatore cœpta in hæreditate iacente cõtinuatur, & tamen ex noſtri textus deciſione naturaliter interrumpitur vſucapio, cũ quis deſit poſsidere, quæ naturalis interruptio verè demõſtratur in mortẽ vſucapientis, cũ ad præſcriptionẽ poſſeſsio animi, & facti deſideretur, & vtrũque morte ceſſat, animus cũ inuolũtatẽ cõſtet, & voluntas morte extinguatur, l. 4. ff. locati, c. fin. de precario, ſimiliter factũ ceſſat, cũ non poſsit dici hæreditatẽ iacentẽ perſonã poſsidentẽ eſſe, l. fin. ff. de crimine expilatæ hæreditatis, l. 5. §. ceſſat ũ, ff. vt in poſſeſſ. leg. it. Quæ difficultas ex eo diluitur: quia vtilitatis cauſa, & iure ſingulari cõtra iuris regulas receptũ eſt, quod cœpta à defuncto vſucapio, etiã per hæreditatẽ iacentẽ cõtinuatur, præcipuè cũ in hæreditate iacẽte qualis qualis poſſeſsio rerũ hæreditariarũ, iuxta tex. in l. gerit, ff. de adquir. hæred. quæ qualisqualis poſſeſsio morte poſſeſſoris nõ interrũpitur, ſed vtilitatis cauſa in hæreditate iacẽte cõtinuatur, & cũ ſingulari iure ſit receptũ, nõ debet trahi ad cõſequẽtias, irg. text. in l. 2. ff. de vſucap. pro donato, l. quod verò 14. ff. de legib. notat Corraſ. lib. 6. miſcellanearũ, c. 12. nu. 2. D. Valẽc. vbi ſup. c. 11. n. 12. Couar. lib. 3. variarum, cap. 16. nu. 7. Menoch. de recuperãdi, remedio 1. nu. 44. Alciat. lib. 1. parergon, cap. 1.

Oct mò obſtat text. in l. 2. §. fin. ff. pro emptore, ex quo conſtat, vſucapionẽ per litis conteſtationem non interrũpi, & tamen verũ eſt, quod vſucapio non ſolum interrũpitur per naturalem poſſeſsionis interruptionem, verum etiam per ciuilem, hoc eſt, per litis conteſtationem, l. nemo, C. de adquirenda poſſeſsione, l. 1. & 2. C. de præſcriptione longi temporis. Sed huius dubij facilis erit ſolutio, ſi dixeris, textum in dicto §. fin. loqui de poſſeſſore, cum quo de proprietate lis iam fuerat conteſtata. & ideò ſi inter litis moras tempus vſucapionis adimpleatur, poterit vſucapionem perficere, ſi victor in proprietate fuerit: Secus tamen ſi victus: quia ſi poſſeſſor fuerit condemnatus, etiam ſi tempore ſen-

10

tẽ-

tentiæ vſucapionis tempus adimpleatur, non poterit vſucapere, iuxta textum in dicta leg. nemo, C. de adquirenda poſſeſsione, leg. nec bona 10. C. de præſcriptione longi temporis, notat Cuiacius in dict. l. 2. §. fin. ff. pro emptore, & in l. naturaliter, ff. de vſucapionibus: Donelus lib. 5. commentar. capit. 21. verſiculo, *Cuiliter*, Neque obſtabit dicere, quòd non ſolùm interrumpitur poſſeſsio cum naturaliter amittitur, ſed etiam perueniente mala fide per litis conteſtationem, per quam cognoſcitur, rem eſſe alienam, l. item veniunt, §. petitam, l. ſed ſi lege, §. ſi ante, ff. de petitione hæreditatis: quia reſpondetur, quòd per litis conteſtationem non datur vera mala fides, ſiquidem à ſe ipſo non proueniat, ſed tantùm ficta cum ab alio deriuetur, aſſerens poſſeſſorem iniuſtè poſsidere: & ideò poſſeſsio ex illa ficta mala fide non interrumpitur, niſi poſſeſsor ſit victus, & ideò continuatur vſque ad finem litis, ſiquidem de iure Cæſareo ſufficiet à principio bonam fidem interuenire, l. vnica, C. de vſucapione transformanda, Antonius Pichardus in §. ſi quis à non domino, Inſtitut. de rerum diuiſione: Donel. lib. 4. commentar. capit. 24. & lib. 5. capit. 21. Cuiacius lib. 9. obſeruat. capite 21. Videndus eſt etiam textus difficilis in leg. qui à ſeruo 16. ff. de obligationibus, & actionibus cum l. ſi id, ff. pro derelicto, & an is, qui poſſeſsionem ex alieno facto naturaliter amiſerit alijs noceat, necne pro interpretatione, textus in l. naturaliter, ff. de vſucapionibus, verſicul. *Quo caſu*, videndus eſt, Donel. dict. lib. 5. commentar. capit. 21. verſicul. *Sed interrumpetur*, Oſu. ibidem, litera D. Cuiac. in dict. l. naturaliter, ff. de vſucap.

1 Nonò aduerſus textum noſtrum, dum docet, quod excipiens de interruptione contra allegantem præſcriptionẽ tenetur etiam probare interruptionem, qua probata, adeò extinguitur præſcriptio, vt non videatur fateri præſcriptionem ipſam, obſtabit textus in cap. 2. de confeſsis, cap. per inquiſitionem, de electione, cap. præterea 2. de tranſactionibus, in quibus iuribus cõſtat, quod is qui allegat interruptionem videtur fateri præſcriptionẽ ipſam. Cui dubio dicendũ eſt, quod in præſenti excipiẽs de interruptione nõ videtur præſcriptionẽ fateri; cũ aliàs actor ab onere probãdi præſcriptionẽ ipſam releuaretur, d.c. præterea, de tráſactionibus, & de ſolutione ad textũ in c. 2. de cõfeſsis cum ſimilibus ſupra adductis, latè diximus in cap. cum venerabilis 6. de exceptionibus.

Ad textum in cap. ex trãſmiſſa 10. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Præſcriptio nec oſtilitatis tempore, nec contra impeditos currit.*

2 *Impedito nulla negligentia, vel culpa imputari poteſt.*

3 *Impedimentum facti non impedit præſcriptionis continuationem: ſecus ſi iuris ſit,*

Expenditur text. in l. Atilicinus, ff. de ſeruit. vrban.

4 *Interpretatur text. in l. ſi quis ex fundi 13. ff. quemadmodum ſeruitut. amittat.*

5 *Illuſtratur text. in l. Papinianus 29. ff. de minoribus cum l. etſi per pretiũ 26. §. 14. ff. quibus ex cauſis maior.*

6 *Exponitur text. in l. fin. C. in quib. cauſ. in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria.*

7 *Expenditur text. in l. Æmilius 39. ff. de minorib.*

8 *Explicatur text. in l. ſi intra, C. de non num. pecun.*

9 *Illuſtratur text. in l. auxiliũ 38. in prin. ff. de minorib. quid olim, & hodie in præſcriptione legati contra minorem obſeruetur remiſsiue diſcutitur.*

10 *Illuſtratur text. in l. ſicut minorẽ, C. de præſcriptionibus 30. vel 40. annor.*

11 *Interpretatur text. in l. etiam ei 45. ff. de minorib.*

Ex-

12 *Explicatur tex. in l. 1. C. de in integrum restit.*

CONCLVSIO.

1 *Tempore hostilitatis, & contra impeditos non currit præscriptio.* Conionat tex. in cap. cum nobis 14. cap. auditis, 15. cap. illud cum alijs hoc tit. cap. prima actione 16. quæst. 3. cap. cum sit Romana de appellation. l. retro, l. in bello, §. facti, ff. de captiuis, l. 1. §. fin. C. de annali exceptione, l. vt perfectius, C. de bonis maternis, authen. nisi triennale, C. eodem, l. etsi per Prætorem 26. ff. ex quibus causis maiores, l. 28. tit. 29. p. 3. Exornant Mascard. de probation. concl. 7. à num. 11. & concl. 1176. num. 1. Rebuf. in tractatu de pacificis possessionibus, fol. 66. versic. *Hostilitatis*. Menoch. cons. 25. Molina de iust. & iur. tom. 1. tract. 2. disput. 78. Balbus de præscriptionibus 6. p. principalis 2. part. in principio, num. 6. Osuald. ad Donelum, plures referens lib. 21. commentar. cap. 7. littera K. & L. & in eodem lib. cap. 9. littera E. & F.

Ratio est, quia iniustum videtur, vt impeditis imputetur culpa, siquidem id
2 quod vellent propter impedimentum iuris adimplère non possunt, iuxta textum in l. 1. §. fin. C. de annali exceptione, & cum hostilitatis tempore id contingat iusta de causa impedimenti tempore suspenditur præscriptio, quo sublato, iterum continuatur quemadmodũ etiam quis impeditus dicitur tempore tyrannidis, aut pestis: nam argumẽtum valet de bello ad pestem, cum pestis diuinum bellum appelletur, notat glos. in cap. prima actione 16. q. 3. glosa in cap. si verò de iure iurando, eademque ratione præscriptio non currit contra pupillum indefensum, iuxta text. in l. sicut, C. de præscriptione 30. vel 40. annorũ; neque contra Ecclesiam vacante pastore, cap. 1. hoc tit. cap. cum vobis, cap. auditis eodem: nam cum præscriptio introducta sit propter negligentiam veri domini, & nulla negligentia, vel culpa imputari possit impedito iusta de causa præscriptio contra eũ, qui propter hostilitatis impedimentum impeditus reputatur non currit, dict. l. 1. §. fin. C. de annali exceptione, dict. cap. prima actione, sed vt illud iuris impedimentum cõstet, aliquando euidentissima probatio desideratur, iuxta text. in l. qui cõmeatus in princip. ff. de re militari, dict. cap. cum sit Romana, vers. *Euidenter*, l. fin. §. illud, vers. *Euidentissimis probationibus*, C. de temporibus appellationũ, aliquando verò partis iuramentum sufficit, iuxta text. in cap. quia propter, §. illud, de electione, cap. 1. 22. q. 1. & ideò arbitraria est, & prudentis iudicis arbitrio relinquitur, ita vt attenta circunstãtia materiæ loci, & personæ id prospiciat, notat Menoch. de arbitrarijs casu 118. num. 3. Mascardus de probation. tom. 2. concl. 885. num. 17.

Primò obstat tex. in l. Attilicinius, 3
ff. de seruitutibus vrbanorum, vbi præscriptio semel cæpta non requiescit, sed suspenditur, immò potius, nullo obstante impedimento continuatur. Cui dubio dicendum est, quod in specie illius textus agitur de impedimento facti, quod non sufficit, vt præscriptio nõ cõtinuetur, sed continuatur, licet postea restitutio competat, l. vnus ex socijs, §. fi. ff. de seruitutibus rusticorum: at verò textus noster procedit in impedimento iuris, quod impedit ne præscriptio currat, iuxta text. in l. fin. C. de annali exceptione, l. 5. §. donec, C. de iure deliberãdi, l. in rebus. C. de iure dotium, cap. fin. de electione lib. 6. cap. quia diuersitatẽ, de concessione præbendæ, notat Balb. de præscription. 1. part. 6. part. calu 22. Neque obstabit dicere, quod impedimentum hostilitatis ex facto prouenit, ac ideò facti esse, & sic nec per eũ præscriptionem suspendi debere, licet postea restitutio competat, ex dict. l. vnus, §. fin. quia dicendum est, quod licet impedimentum hostilitatis ex facto prouenerat, & facti sit, & regulariter ex im-

pedimento facti restitutio detur: ea tamen restitutio non est necessaria in impedimento hostilitatis, licet facti sit, cū ipso iure durante bello, quiescat præscriptio, siquidem eo durante ius reddi non possit, cum censeantur feriæ repentinæ, iuxta textum in l. sed etsi, §. feriæ, ff. ex quibus causis maiores, & ex his cōstat duo in esse impedimenta: videlicet primum hostilitatis, quod facti est, posterius feriarum repētinarum, quod est iuris, merito propter hæc duo vincula non currit præscriptio, licet ex illo impedimento facti regulariter currat, & restitutionis beneficium competat, sed in impedimento captiuitatis omne restitutionis remedium cessat, & etiam relatum in l. postliminium, cum vulgatis, ff. de captiuis, & postliminio reuersis, siquidem remedium nostri tex. pinguius fit ex eo, quod non currat præscriptio aduersus captiuos impeditos, & cum captiuus interim nihil amittat, remedium illud cessat, l. in bello, §. factæ, l. ferro, ff. de captiuis.

5 Secundò obstat textus in l. si quis ex fundo *13*. ff. quemadmodum seruitutes amittantur, vbi si quis ex fundo, cui viam vicinus debebat, locum proximū fundo seruienti vendidisset, neque illū intra legitimum tempus, quo seruitutes pereunt postea adquisisset, seruitus temporis præscriptione amittitur, & tamen verum est, eum impeditum esse ad vtendum seruitute, siquidē per alienum fundum seruitus non conceditur, nisi fundi dominus eam imponeret. Cuius textus difficultati est verissime dicē dum, quod etsi verum sit, non vtentem seruitute, postquam locum proximum alienauit, legitimè impeditum esse: tamen, non obstante impedimento, præscriptio eo in casu currit ex eo, quia ipse in culpa fuit, cum poterat tempore alienationis seruitutem imponere, quā nō imposuit, vt constat ex tex. ibi: *Nō imposita seruitute*, ac ideò sibimet imputare debet, cur seruitutem non imposuit, & sic non adquisito fundo intra legitimum tēpus seruitus amittitur, quæ est vera Marcelli sententia in illa specie, de qua videndus est Fab. in ration. ibid.

Tertiò obstat tex. in l. *Papinianus 29*. ff. de minorib. vbi si minor lætus in exiliū fuerit relegatus, & quāuis quādiù in exilio extitit, non potuit adire prætorem, si annale antiquum tempus ad postulandam restitutionem fuerit tranlactum, adeò aduersus eum præscriptio illa procedit, vt ei nulla competat restitutio; neque tēpus prorrogetur. Sed huic difficultati fit satis ex eo, quod ideò ibi annus vtilis iuris antiqui non prorrogatur: quia relegatus, licet absit, tamē quoad ius petendæ restitutionis pro præsenti habetur, cum procuratorem in ciuitate relinquere potuerit, per quem posset restitutionem postulare, liquidē relegatus non amittit libertatem; nec rerum suarum administrationem, & ideò cum tempus petendæ restitutionis fuerit trāsactum, ei denegatur petitio, quæ interpretatio deducitur ex verbis eiusdem text. ibi. *Cum potuit adire prætorem per procuratorem, &c.* Neque solutioni obstat textus in l. etsi per Prætorē *26*. §. *1*. ff. quibus ex causis maiores, vbi in eadem specie relegato, etiamsi posset procuratorem relinquere subuenitur, quia ibi ex alia causa restituitur: videlicet si idoneus, vel non securus procurator inueniri non possit, notat Ant. Faber in rationali in dictis iuribus.

Quartò aduersus ea, quæ cōmuniter 6
in prætenti notant DD. omnes: videlicet præscriptionem, & vsucapionē contra minores non suspendi, etsi beneficiū restitutionis eis cōpetat, iuxta tex. in l. etiā et *45*. ff. de minor. l. vnica, C. si aduersus vsucapionem, obstabit tex. in l. fin. C. in quibus causis in integrum restit. nō est necessaria, vbi constat, præscriptionem aduersus minores non currere, quod dubium vt diluamus, discrimen est constituendum inter præscriptionem cum defuncto prædecessore minoris iam cæptam, vel inter præscriptionem cōtra ipsummet minorem, nondum ab eius antecesso-

tece tore minoris cæptam: nam in primo casu restitutio desideratur, & ita obtinent iura in principio huius dubij adducta: si verò præscriptio solummodo contra ipsum minorem procedat, si in eius vita cæpta est, in integrum restitutio non est necessaria, & ita obtinet tex. in d.l. fi. C. in quibus causis in integrum restitutio non est necessaria, notat glossa fin. ibidem verbo: *Currere.*

7 Quintò solutioni obstat tex. in l. Æmilius 39. ff. de minoribus, vbi in eadem specie cum cæpit præscriptio a defuncto, & à minore completa fuit, & non obstante, in prima eius tex. parte ex Pauli sententia minori denegatur restitutio. Sed in hac difficultate distinctio est adhibenda inter præscriptionem legalem, & conuentionalem: nam in legali cum à defuncto est cæpta, & à minore completa, competit restitutio: locus verò in conuentionali: nam tunc etiam si cũ defuncto sit cæpta, non competit restitutio, & ita communiter asserunt obtinere tex. in d.l. Æmilius 39. in princip. ff. de minoribus, hoc tit. dist. omissa, verius dicendum est, quod Pauli sententia in prima illius textus parte, nihil obstat Antonini decreto relato in secunda illius textus parte: nam etsi ex contractu legis commissoriæ à defuncto celebrato, tempus cum hærede minore esset cõpletum, ex stricto iuris rigore, & ex rationibus supra adductis restitutio deneganda esset: tamen Antoninus Imperator non impugnauit Pauli sententiam, cum affirmet bene abeo esse iudicatum, vt constat ex illis verbis: *Putabant bene iudicatum, &c.* sed cum plurimæ circunstantiæ apud Paulum omissæ fuissent, & apud Antoninum propositæ: videlicet tutores pupillæ suspectos fuisse, & alia plurima relata à Duar. ad tit. C. si aduersus venditionem, fol. mihi . merito ex æquitate, etsi singula illa non prodessent, multa tamen collecta iubant, atq; ideò contra vulgarem regulã supra adductam in illa præscriptione conuentionali, in secunda illius textus parte restitutio cõpetit, notat Ant. Faber. 2. tom. de errorib. decade 25. errore 5. & in rationali ad eund. tex. Oldrad. ad Don. libr. 21. comment. cap. 7. lit. L.

Sextò solutioni obstat tex. in l. si intra, C. de non numerata pecunia, vbi minor contra legalem præscriptionẽ, etiã à defuncto cæptam non restituitur. Cui dubio dicendum est, tex. illum procedere, quando illud legitimum tempus cõtra defunctum maiorẽ iam excessit nec ita restitutio cessat, cum nullum cum minore negotium gestum esse dicatur, neque vllo modo tua fragilitate læsus reputetur, & ideò iusta de causa denegatur restitutio, cum minoribus tantum permittatur, maioribus verò denegetur, l. 1. §. apparet, ff. de minorib. l. cum mãdato 23. ff. eod. Costa in l. si ex cautione vers. *Hoc autẽ*, C. de nõ numerata pec. 8

Septimò prædictis obstat tex. in l. auxiliũ 38. in princ. ff. de minor. vbi legitimis præscriptio adeò contra minorẽ currit, vt neq; restitutionis auxilio iuuetur. Quam difficultatem dimes, si dixeris, quod olim in præscriptionibus legitimis diuersimode agebatur: nam si legitimis præscriptio cæpit, & perfecta fuit ab ipso, & cum ipso pupillo, adeò olim contra minorem efficaciter procedebat, vt postea auxilium restitutionis non competeret, & ita obtinet tex. in d.l. auxilium 38. in princ. ff. de minorib. l. si mater, C. ne de statu defunctorum, alia verò erat legalis præscriptio, quæ etiamsi contra minorem curreret, cursus tamẽ inefficax erat, cum contra præscriptionem illam restitutio cõpeteret, quod remedium in præscriptione illa hodie iã inutile est, si quidem præscriptio hæc legalis contra minorem non admittitur, d.l. fi. C. in quibus causis in integrum restitutio, &c. nam de prima altera legali præscriptione nihil est mutatum in d.l. fin. ad in suo robore permanet, notat Tiraq; de retractu, lib. 1. § 35. glos. 4. n. 36. Balb. 1. part. casu 23. num. 36. 9

Octauò obstat text. in l. sicut in rem, C. de præscriptione 30. vel 40. annorũ, vbi 10

vbi contra minorem currit legalis præscriptio, sed restitutio competit. In qua difficultate dicendum est, quod textus ille procedit in longissima 30. vel 40. annorum præscriptione, quam Iustinianus in d.l.fin. excipiebat, notat glos. verbo *Seruanda*, in d.l. sicut, verbo *Excipiebat*: nam in illa longissima præscriptione currit tempus contra minorem deducta pupillari ætate: nam eo in tempo resuspenditur, iuxta textum in d.l. sicut in rem, C. de præscriptione 30. vel 40. annorum, & ideò in ea longissima 30. vel 40. annorum præscriptione restitutio competit, cessat tamen in longi tẽporis præscriptione decem, vel 20. annorum, denegatur autem restitutio in præscriptione conuentionali, quando tempus conuentionis, & præscriptionis à prædecessore est cœptũ: nam tunc absq; spe restitutionis procedit aduersus minorem præscriptio, vt diximus in d. l. Æmilius, neque de ea vlla mẽtio fuit habita à Iustiniano in dict. l. fin. C. in quibus causis in integrum restitutio non sit necessaria.

Nonò solutioni obstat text. in l. etiam ei 45. ff. de minoribus, dum asserit, posthumum aduersus præscriptionem completam dum in vtero est restitui debere, sed omissa interpretatione Cuacij in dict. l. Æmilius, ff. de minoribus, verissime est dicendum, textum in dict. l. 45. procedere, non in præscriptione conuentionali, sed in legali, in qua nulla culpa imputari potest ei, qui in vtero est, & ideò quamuis præscriptio iacẽte hæreditate, etiam contra posthumũ procedat, tamen posthumus dignus est restitutionis remedio, notat Ant. Faber in rationali ad eundem textum, Morla in emporeo tit. 5. quæst. 5. n. 16. & Bartolus in d.l. etiam 45. ff. de minor.

6 Decimò obstat text. in l. 1. C. de in integrum restitutione minorum, vbi si minor amisserit quinquenium, ad quæ relam inofficiosi petendam, adeò aduersus eum etiam iure nouissimo præscriptio currit, vt restitutionis remediũ sit necessarium, & tamen verum est, iure nouissimo cursus illius temporis nũllius momenti esse, adeò, vt nec restitutio sit necessaria, iuxta tex. in l. 2. & fin. C. in quibus causis in integrum restitutio, &c. Sed respondetur, quod tex. in d. l. 1. non loquitur de præscriptione nec de temporis lapsu, sed de renunciatione tacita à minore, quæ reipsa sine verbis fit: veluti si minor, qui querelam intentare poterat, intra legitimum tempus eam omisit, & legatum ab hærede accepit: nam eo ipso videtur agnouisse iudicium defuncti, ac ideò restitutio ei competit, non tamen ex eo, quod transcursus tẽporis ei noceat, sed ex eo, quod legatum accepit, notat Duarenus in d l. 2. C. in quibus causis restitutio in integrũ &c. in d.l. fin. C. eodem.

Ad textum in cap. accedentes 11. cap. cum non liceat 12. cap cum ex officij 16. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Procuratio de vita nuntijs, vel legatis sedis Apostolicæ, aut Episcopis, vel alijs visitationis ratione, non præscribitur.*

2 *Procuratio est ius quodam expensarum, seu victualium ob publicam vtilitatem Nuncijs debitum, & ab Ecclesijs præstandum, quod neutiquam præscribi potest.*

3 *Illustratur tex. in l. si quisquam 7. ff. de diuers. & temp. præscrip.*

4 *Argumentum valet de præscriptione ad priuilegum, sed per priuilegium Ecclesia à procuratione liberari potest; nõ tamen per præscriptionem, & ibi diuersitatis ratio refertur.*

5 *Interpretatur tex. in cap. accedens 11. de præscriptionib.*

Episcopus est caput Ecclesiæ, Canonici verò eius membra reputantur, & vnum corpus constituunt.

6 *Subditus non potest obedientiam Prela-*

to debitam præscribere, poterit tamen exceptionem præscriptionis opponere, ita vt ab illo Prælato exemptus sit, dũ tamen subiectus alteri remaneat.

CONCLVSIO.

1 *Procuratio debita Nuncijs, vel Legatis sedis Apostolicæ, aut Episcopis, vel alijs, visitationis ratione non præscribitur.* Consonat textus in cap. cum non liceat 12. dict. cap. cum ex officij, hoc titul. cap. cum instantia, cap. procurationes de censibus, l. 1. tit. 22. part. 1. exornant Abbas cons. 28. Surdus de alimentis tit. 8. princip. 18. num. 13. Azor instit. moralium part. 2. lib. 3. cap. 42. quæstio. 17. Molina de iustitia, & iure tract. 2. disp. 85. Sthephanus Gracian. disceptat. Forens. cap. 57. num. 19. Don. lib. 4. comment. cap. 3. & lib. 5. cap. 22. Osual. ibidem littera B. & C. Couar. lib. 1. variarum, cap. 9. Gonçalez ad reg. 8. Chãcellariæ, glos. 5. §. 6. num. 37. Menoch. de arbitrar. casu 44. num. 6. & cons. 143.

2 Rotio est, quia procuratio est ius quodam expensarum præstationis, seu victualium debitum Nuncijs, & Legatis Apostolicis, vel Prælatis visitantibus, aut eorum vicem gerentibus, quod ius ab ipsis visitatis debetur ratione officij, vel alia iusta causa, dict. cap. cum instantia, cap. procurationis de censibus; ideòque præscribi non potest, siquidem Nuncij Apostolici propter publicam vtilitatem mittuntur, dict. cap. procurationes, cap. 1. cap. dilectus, de officio legati, cap. valde 94. distinctione, merito iustum est vt Ecclesiæ ad Procurationis solutionem teneantur, cum propter earum fauorem, & publicam vtilitatem legati mittantur, & præscriptio nunquam contra ius publicum admittitur, l. præscriptio, C. de operibus publicis.

3 Primò decidendi rationi obstat textus in l. si quisquam 7. *ff.* de diuersis, & temporalibus præscriptionibus, vbi ius publicum, hoc est, ius piscandi in flumine publico præscribi potest, & quod publicum ius sit constat, ex §. flumine, institut. de rerum diuisione, l. 4. & 5 *ff.* eodem, Don. lib. 4. comment. c. 3. & quod præscribi prohibeatur constat, ex l. præscriptio 45. in fin. *ff.* de vsucapionib. Sed in hac difficultate, omissa Cutacij, Balduini, & Cumani interpretatione in dictis iuribus, Pacij centuria 7. q. 1. veriorem esse existimo, quam refert Don. lib. 5. comment. cap. 22. dum asserit, quod in dict. l. 7. non agitur de præscriptione, sed de occupatione loci, & iuris publici, quod nunquam fuit desertum, sed semper ab aliquo occupatum piscandi causa; merito alium eodem iure occupationis; non præscriptionis poterit prohiberi; non semper, sed quandiù locum publicum occupauerit, & sic verba illa prohibere potest iunt intelligenda, nõ semper, sed aliquando, hoc est, quandiù ipse occupat, l. in tantum, ff. de rerum diuisione. Verum huic solutioni duo possunt obijci, primum refertur ab Osu. vbi supra littera C. videlicet, quod si de occupatione, & non de præscriptione agitur, ad quid possessio plurium annorum desideratur, siquidem occupatio ipsa sufficeret, iuxta tex. in l. 6. in principio, ff. de rerum diuisione. Cui dubio satisfacit, idem Osu. ibidem: videlicet ibi plures anni desiderari, nõ ad vsucapionem, sed ad probandum animum occupationis, arg. legis 12. ff. de testibus: alterum dubium erit, ex quo mihi suspecta dicta interpretatio videtur: videlicet, quod cum vulgare iuris principium sit leges intelligendas esse secundum titulum, subquo sunt collocatæ, & prædicta lex sub tit. de diuersis, & temporalibus præscriptionibus sit collocata, non de occupatione, sed de præscriptione intelligendum esse, sed huic dubio dicendum esse arbitrabãt quod ibi vsucapionẽ necessariam esse: videbatur ad præscribendum piscandi ius, sed Consultus respondit, præscriptionem non requiri, sed sufficere occupationem per plures annos, & cum iã pro hac parte aliquid de præscriptione Consultus attingat, recte sub

prædicto tit.inscripta dict.lex est.

Secundò obstabit dicere,argumentum valere de præscriptione ad priuilegium,cum ea possimus per priuilegium consequi,quæ per præscriptionem,iuxta tex.in l.hoc iure,§.ductus aquæ,*ff.* de aqua quotidiana,cap.super quibusdam, §.præterea de verbor. signific. sed per priuilegium ab Ecclesiastica procuratione liberari quis potest, iuxta nostrũ tex.in vers.*Mãdamus*,d.c. cũ instantia, de censibus:ergo & similiter per præscriptionem.Pro qua difficultate dicendum est,quod licet procuratio quæratur per priuilegium,per quod Ecclesia superioris authoritate illius procurationis capax efficitur:tamen per præscriptionem procurationem illam adquirere nequit,cum Ecclesia incapax sit illius præscriptionis,siquidem obediẽtia, quæ Episcopis debetur nullo tempore ab Ecclesia auferri potest;neque ab ea liberantur Ecclesiæ,iuxta tex.in c.nõ liceat c.ex officijs,hoc tit.Ex qua obedientia resultat visitatio,quæ ab Episcopo fieri debet,& in eius cõsequentiam procuratio,ac per consequens cum obedientia,& visitatio non possit præscribi; neque etiam procuratio, cum obedientiæ accessoria sit,iuxta tex in c. prudentiã, §.fi.de offficio delegati,c.si diligenti, de foro competenti;notat Abbas in præsenti n.3.at tamen quotam procurationis, iam semel adquisitam, poterit Episcopus remittere,quanuis in totum nõ possit procurationem omittere,arg.tex. in cap.sopite de censibus. 5

Tertiò aduersus ea,quæ text. noster refert:videlicet quod ordinarij,hoc est, canonici Mediolanensis Ecclesiæ maioris teneantur ad procurationis solutionem,obstabit dicere,quod procuratio, quæ debetur ratione visitationis ab ipsis Ecclesijs debetur,cum earum respectu præstetur,d.c.procurationes de cẽsibus: ergo Ecclesiæ tantum,vel eius Episcopo, in cuius poeestate est incũbit onus soluendi,arg.tex.in c.decretum,c.regẽda 10.q.2.ac per consequens nona canonicis,cum canonici solummodo videantur habere portionem eis assignatã pro congrua,c.fi.§.fi.12.q.1. Sed huius dubij facilis erit explicatio, si attẽdamus, quod canonici,ideò ibi tenentur procurationem soluere,quia quanuis Episcopus tantum sit caput Ecclesiæ, canonici tamen sunt membra, & constituunt vnum corpus cum ipso Episcopo,iuxta tex.in c.nouit,c.quanto de ijs quæ fiũt à Prælato,& expresse demonstrat text. noster,dum asserit quod Nuncij Apostolici pro Ecclesiæ vtilitate mittuntur, cum hæc vtilitas omnibus de Ecclesia tãgat,mirum non est, quod ab omnibus procuratio debeatur,vt constat ex textu nostro,vers.*Volentes*,& glos.ibidem. 6

Quartò obstat tex.in c.cum olim 2. de priuilegijs,c.cum personæ,§.si autẽ, eod.tit.lib.6.vbi constat,subditum posse contra Prælatum obedientiam præscribere.cuius obedientiæ præscriptio à iure etiam improbatur,in c.cum non liceat 12.hoc tit.ergo cum obedientia ipsa præscribi possit,similiter,& procuratio,quæ ratione obedientiæ,vti supradiximus,præstatur. Pro qua difficultate sciendum est,verissimum esse,subditum non posse præscribere obedientiã Prælato debitã,ita vt subiectus non maneat alicui superiori,& ita obtinet tex.in d.c. nõ liceat,poterit tamen subditus exẽptionẽ habère,si iuste præscripta est, ita vt ab illo Prælato,vel superiore exemptus sit,dũ tamẽ alteri sit subiectus, itaq; est interpretandus tex.in d.c.cum olim cum similibus adductis:nã quanuis ab isto,vel ab illo præscriptione,vel priuilegio eximatur,non tamen ab obediẽtia, quæ semper Prælato debetur,præscriptione eximi poterit,notat glos.fin.in d.c.cum non liceat 13.hoc tit. Abbas ibidem,num.13.Innocentio 10. 7

Ad text.in c. ad Audientiam 13.c.cũ vobis 14. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 Centenaria præscriptio currit contra Romanam,nec minor admittitur in rebus ad eam pertinentibus. 2 Ro-

2 *Romana Ecclesia caput, & Matris omnium appellatur.*

3 *Centenaria præscriptio, etsi iure antiquo omnibus Ecclesijs competeret; tamen hodie solum in Romana remansit.*

Expenditur tex. in authiquas act. C. de Sacrosc. Ecclesijs, auth. hæc cõst. col. 8. tit. 12

4 *Interpretatur tex. in cap. volumus. vers.* Si quadraginta annis, *16. q. 4.*

5 *Exponitur tex. in c. 2. de præscript lib. 6.*

6 *Tributa Principi debita; nec immemoriali præscribuntur, cũ insignum subiectionis, & obedientiæ debeantur.*

Illustratur tex in l. competit 6. C. de præscriptione 30. vel 40. annor.

7 *Expẽditur tex. in l. fi. C. de Sacrosc. Eccl. vers.* Vt inter, *iũcto vers.* Cẽtũ annorũ.

Interpretatur tex. in auth. de nõ alien. reb. Eccles, §. aut autẽ lex, vers. Nec multũ.

CONCLVSIO.

CEntenaria præscriptio currit contra Romanã, neq; minor admittitur in rebus ad eã spectantibus, Comprobat tex. in c. si diligenti in fin. hoc tit. c. vlt. *16. q. 3.* c. 2. hoc tit. lib. 6. auth. quas actiones, C. de Sacrosc. Eccl. auth. vt Ecclesia Romana centum annorũ gaudeat præscriptione, collat. 4. l. 26. tit. 29. p. 3. exornant Balb. de præscript. 5. p. princip. 1. collat. 6. Couar. in reg. possessor 2. p. §. 2. n. 6. Arias Pinel. in auth. nisi triennale, n. 36. C. de bonis maternis, Molin. lib. 2. de primog. cap. 6. Faqnin. lib. 8. cõtrouer. c. 3. Cuiac. de diuersis præscript. cap. 31. & lib. 5. obseruat. cap. 5.

Ratio est, quia licet antiquitus quoad præscriptionem omnes Ecclesiæ æquales essent, id tamen postea quoad Romanam mutatum fuit, siquidem quoad inferiores excel[illegible] Romana Ecclesia caput, & m[illegible] appelletur, ideoque propter eius excellentiam, vt diutius eius res conseruentur speciali fauore fuit decissum, vt non aliter contra eam præscriptio procedat, quam si centenaria fuerit.

Primò obstat textus in d. auth. vt Ecclesia Romana collat. 4. (ad quem Romani Pontifices videntur respexisse in d. c. cũ vobis vers. *Tã legali*) ex cuius authenticæ decisione cõstat, quod nõ solũ hæc centenaria præscriptio currit cõtra Ecclesiã Romanã, sed etiã cõtra inferiores, vt patet in vers. *Hoc habeãt*, & inver. *Catholicas Ecclesias, &c.* & inver. *Habeãt hanc legẽ Catholicis totius occidentis Ecclesijs profuturã*, quod etiã demõstrat text. in l. vt inter 23. C. de Sacrosanctis Ecclesijs, & tandem idem Iustinianus in authen. hæc cõstitutio, vers. *Quas actiones*, collat. 8. tit. 12. cuius decisio desumpta est ex tex. in authen. quas actiones, C. de Sacrosanctis Ecclesijs, idem Iustinianus se ipsum expresse corrigens asserit, quod post cõcessum Ecclesijs omnibus priuilegiũ illud centenariæ præscriptionis experimẽto cognouit esse Reip. pernicioſum, quare abrogatis suis legibus, generaliter cõtra omnes eã quadragenariã induxit præscriptionẽ, vt constat ex auth. de Ecclesiasticis titulis, §. protẽporalibus. Quæ omnia iura vt ad cõcordiam reducantur, ad notandũ est, quod quanuis de iure antiquo centenaria præscriptio omnibus Ecclesijs esset concessa, tamen priuilegium illud centenariæ præscriptionis tantùm remansit in Romana Ecclesia, vt constat ex d. authen. quas actiones, C. de Sacrosc. Ecclesijs; neque obstat tex. in d. auth. hæc constitutio, vbi generaliter centenariã præscriptionem venerabilibus locis concessam corrigit, vbi etiam comprehensa videtur Romana Ecclesia, quia respondendũ est, quod ibi tantum generaliter corrigitur priuilegium antea concessum inferioribus Ecclesijs, non verò concessum Ecclesiæ Romanæ, cum Romana Ecclesia subgenerali locutione non possit cõprehendi, siquidem de ea specialiter Iustinianus loqui deberet, arg. tex. in l. itẽ apud Labeonem, §. ait Prætor, vers. *Ea enim*, ff. de iniuris, notat glos. in dict. authen. quas actiones, Cuiac. lib. 5. obseruat. cap. 5. cum traditis à D. Balboa in præsenti, num. 27. cum seqq.

Secundò obstat text. in c. volumus 16. quæst. 4. in illis verbis: *Si quadragin-*

ta annis possedisse reperitur, etiamsi quid Romanæ Ecclesiæ competere potuit nullam deinceps patiaris substinere calumniam. Ex quibus constat, quadraginta annorum præscriptionem etiam contra Romanam Ecclesiã fuisse admissam. Quæ difficultas ex eo diluitur: quia ibi Monachi præscripserunt per spaciũ quadraginta annorum ius emphyteuticarium, quod Clericis anteacompetebat, qui Romanæ Ecclesiæ emphiteuticarij erant, merito licèt proprietas fundi emphiteuticarij, quæ Romanæ Ecclesiæ erat non posset præscribi, quam centum annorum spacio: ius tamen ipsum emphiteuticarium, quod Clericorum antea erat poterat quadragenario tempore præscribi, arg. text. in l. si dominus 71. §. fin. de legat. 1. cum tantum cẽtenaria præscriptio contra Romanam Ecclesiã admittatur, dum ad eam principaliter ius spectet, vt constat ex textu nostro inversic. *Rescipientes.* Neque solutioni obstabit dicere, quod in specie textus in d ct. cap. volumus tantum agitur de quadam legitima præscriptione simpliciter cõtra detinentes fundum; non vero cõtra Ecclesiam quanuis fundus Romanæ Ecclesiæ esset, vt constat ex eius originali in epist. 9. Diui Gregorij in 1. lib. ipsius registri: ergo cum aduersus particulares præscriptio procedat; non erit necessarium 40. annorum spacium, cum tantum sufficiat 20. inter absentes, & 10. inter præsentes, vt in l. 1. C. de vsucapione transformanda: nam respondetur, quod præscriptio illa non erat inter priuatos Clericos, siquidem Clerici illi erant emphiteuticarij illius Ecclesiæ, ad quam pertinebat, & ita cum præscriptio non esset à priuato contra priuatũ, sed ab Ecclesia contra Ecclesiam iusta de causa quadragenaria præscriptio fuit necessaria, quæ interpretatio deducitur ex verbis illius tx. ibi: *Sin vero actores Ecclesiæ, &c.* ex quibus cõstat Ecclesiç nomine præscriptionẽ fuisse obiectam.

5 Tertiò obstat tex. in c. 2. hoc tit. lib. 6. vbi priuatus spacio quadraginta annorum non solum contra Ecclesiam inferiorem, verum etiam contra superiorẽ matricem Romanam poterit præscribere. Verum hæc difficultas facile dissoluitur, si dixeris, quod ibi speciali de causa bona hæreticorum præscribuntur ab illis, qui ignorabant defunctum in vita esse hæreticum: nam si Catholici illa bona fide per spacium quadraginta annorum possiderint etiamsi bona illa ad Ecclesiam Romanam pertinerent, præscriptio procedit: nam id specialiter iure Pontificio concessum est hæredibus hæreticorum propter eorum bonam, & sinceram fidem quæ specialitas deducitur iure nouissimo ex verbis illius textus ibi: *Sancimus*, notat glos. ibi verbo: *Hæretici*, Abbas dict. cap. 2. n. 7. Felinus 11 Couar. in 4. 2. part. cap. 6. §. 8. n. 16.

Quartò obstat tex. in l. competit 6. C. de præscript. 30. vel 40. annorũ, vbi etiãsi res non sit Romanæ Ecclesiæ, sed Principi debita, non sufficit centenaria præscriptio; neque etiam immemorialis. Cuius tex. difficultas explicata manebit, si attendamus, tex. illum procedere in tributis Principi reseruatis, insignum supremæ potestatis, quod speciali ratione fuit indultum, vt tributa illa semper Principi essent reseruata, insignum obedientiæ Principi debitæ propter supremam eius potestatem, iuxta text. in l. 6. tit. 29. p. 3. l. 1. tit. 15. lib. 4. Recop. quod etiam dicendũ est in dominio feudi Principi debiti, iuxta tex. in constit. Federici, in c. imperialẽ, de prohibita feudi alienatione per Federicũ vsibus feudorum, at vero in specie nostri text. non agitur de tributis, insignum supremæ potestatis debitis, sed rebus ipsi Romanæ Ecclesiæ debitis, & ideò centenaria præscriptio sufficit, notat Couar. in reg. possessor, 1. p. §. 2. & 3. Balb. de præscription. 5. part. in princ. n. 24. 6

Quintò contra textum nostrum, dum docet centenariam præscriptionem solummodo contra Romanam Ecclesiam admissam esse, obstabit text. in l. fin. C. de Sacrosanctis Ecclesijs, vers. 7

Vt

Vt inter publicum ius, & priuata commoda sit discrimen, & in versic. *Centum annorum*, ex quibus constat Fiscum etiã eadem centenaria præscriptione gaudere præcipuè cũ ex eadẽ lege cõstet ciuitatibus idẽ priuilegiũ fuisse cõcessũ, ac per consequens multo fortius ad Fiscum extendi debet, cũ maiora sint Fisci, quam ciuitatis priuilegia, iuxta tex. in l. 1. §. illud, ff. de ædilictio edicto, l. Lutius 21. in fin. ff. ad municipalem, l. 4. C. de iure hastæ fiscalis. Pro qua difficultate diluenda sciendum est, quod quanuis hoc priuilegium centenariæ præscriptionis in d. l. fi. sit concessum Ecclesijs locis pijs ciuitatibus, & captiuis: de Fisco tamẽ ibi nulla fuit facta mentio, & ideò ad eum extendi non debet, præcipuè cum in iure nostro specialiter cautum sit de præscriptionibus aduersus Fiscum, vt in l. in omnibus 13. ff. de diuersis, & temporalibus præscriptionibus, l. 1. §. Diuus, ff. de iure Fisci. Neque quidquam obstant verba tex. in d. l. fin. ibi: *Aut inter ius publicum & priuatum*, nam etsi ex illis generalis ratio deducatur, postea ad specialẽ reducuntur: videlicet ad ciuitates, Ecclesias, pia loca, & similia, & ideò illa generalis ratio præcedens debet adaptari ad ea, quæ expresse sequuntur, & in lege continentur; non vero ad ea, quæ ibi omittuntur, notat Faquin. lib. 8. controuer. cap. 3. q. 1. Neq; solutioni obstabit text. in auth. de non alienandis rebus Ecclesiæ, §. aut autem lex, ver. *Nec multum*, vbi constat, non multum differre Imperium, & Ecclesiam: ergo quemadmodum illo præscriptio competit Ecclesiæ, sic etiam Principi, vel Fisco competere debet, cum Princeps in proprijs rebus fiscalibus priuilegijs vtatur, & è contra, l. fiscus in fi. ff. de iure fisci: nam comparatio in d. vers. *Nec multum*, tradita de Ecclesia ad imperium ad illum tantum finem adaptari debet, vt Principi liceat res suas cum Ecclesiæ rebus vtilitate publica indigente vicissim debita forma, & solemnitate præcedente permutare, quare illa absoluta comparatio ad alias res extendi non potest, cum extensio illa absurdissima esset, & quod hodie obseruetur quoad ciuitatis præscriptionem, videndus Faquin. dict. libr. 8. controuersiar. cap. 3. quæst. 3.

Ad tex. in cap. si diligenti 17. hoc nostro tit.

SVMMARIVM.

1 *Sine possesione, bona fide, & iusto titulo præscriptio non procedit.*

2 *Nuda traditio absque iusta causa etiam si a vero domino fiat dominium non transfert, quemadmodum nuda possessio vsucapiendi conditionẽ nõ adquirit, nisi iusta extet causa.*

3 *Expenditur text. in l. si quis diuturno ff. de vsucap. vers.* Non est ei opus docere de titulo.

4 *Illustratur tex. in l. si pupillus 11. §. si à seruo tuo 8. ff. de inst. act.*

5 *Titulus in longissimo 30. vel 40. annorũ præscriptione non desideratur, siquidem ex ipsa legis authoritate propter ipsius temporis prolexitatem titulus supletur, cum à iure ipso præsumatur titulum precessisse.*

6 *Electio Prælati de iure communi ad solos canonicos spectat.*

Interpretatur text. in c. cum Ecclesia Subtrina de causa possessionis, & proprietatis, tex. in cap. de quarta de præscrip.

7 *In præscriptione immemoriali etiã si ius commune resistat titulus non desideratur.*

Interpretatur tex. in capit. si diligenti de præscript.

8 *Expenditur tex. in cap. 1. de consuetud. lib. 6.*

9 *Expenditur text. in l. 2. §. si appellatio iuncto §. si à furioso, versic.* Nec publiciana, *ff. pro emptore.*

10 *Et vxor iuris in accipiente licet vsucapionem impediat, tamen error facti regulariter eam non impedit; nisi ex in facto proprio consistat, exemplum ibi proponitur.*

11 Exponitur tex. in l. si vir vxori 3. ff. pro donato.

CONCLVSIO.

1 *Sine possessione bona fide, & iusto titulo præscriptio non procedit*, de bona fide dictum est in c. vigilanti, de possessione, in c. illud 8. sup. hoc tit. merito in præsenti saltim à nobis est agendum de iusto tit. hoc est, de iusti possessionis causa, & titulum necessarium esse, docet tex. in c. placuit 2. vers. *præscriptionē*, 16. q. 3. l. 2. §. 1. ff. pro hærede, l. 2. ff. pro emptore, l. 1. ff. pro donato, l. 1. ff. pro legato, l. 1. §. fi. ff. pro dote, l. nullo, C. de rei vindication. princ. inst. de vsucapionib. quod etiam admitti debet in longi temporis præscriptione, l. diutina, C. de longi temporis præscriptione, l. si quis emptionis, C. de præscription. 30. vel 40. annorum, Gilquen. de præscriptionib. 2. p. memb. 1. c. 1. n. 7. Balb. de præscription. 2. p. 3. p. principalis, q. 1. à n. 1. Brisonius, & Oromanus de verbis iuris, verbo: *Titulus*, Osu. ad Don. lib. 5. commen. c. 14. & c. 15. litt. C. & F. Duar. ad titul. de vsucapion. c. 2. idem lib. 1. disp. cap. 34. Menchaca lib. 2. quæst. illustrium, c. 77. n. 16. Couar. in reg. possessor. 2. p. §. 1. Faquineus lib. 6. controuersiar. c. 11. Ant. Fab. lib. 7. coniecturarum, cap. 13.

Ratio est, quia lex iniustum putarit
2 licère vnicuique, sine causa, & iusto titulo possessionem aprehendere, & ideò quemadmodum nuda traditio à vero domino facta dominium non transfert, nisi procedat, iusta causa, l. nūquam nuda, ff. de adquir. rer. dom. ita etiã nuda possessio non tradit vsucapiendi conditionem, nisi præcedat iusta causa, & titulus, arg. tex. in l. claribus, ff. de contrah. emption. & expresse constat in specie nostri tex. & hac de causa bonæ fidei pars titulus à Donel. dicitur lib. 5. comment. c. 14. cum vix quis bonam fidem habere possit si iniustam possidendi causam habuisset, & ideò illa possessionis causa titulus appellatur quasi tuendo, cũ ex ea causa possessor defendatur, l. emptor, C. de præscript. long. tẽp. l. 1. ff. pro dot.

Primò obstat tex. in l. si quis diutino, 3
ff. de seruitutibus, vers. *Non est ei opus docere de iure*, vbi constat seruitutes absq; titulo vsucapi posse. Sed in hac difficultate omissa interpretatione, quã refert Corralius in l. seruitutes 14. C. de seruitutibus, Couar. lib. 1. var. c. 17. n. 7. Ant. Fab. in rationali ad eundem text. Duar. lib. 1. disput. cap. 34. verissime est dicendum, tex. illum non negare, titulum esse necessarium ad seruitutis vsucapionem, sed tantum affirmare, quod si quis diuturno vsu seruitutem præscripserit, non tenetur ostendere verum titulum, quia ea legitima præscriptio sufficit, vt à Prætore defendatur, quæ interpretatio colligitur ex verbis illius textus ibi: *Non est ei opus docere de iure, quo aqua sit constituta*. Quæ verba demonstrat, text. illum loqui de eo tit. quo seruitus aquæ sit constituta, seu constitui potest, hoc est, de vero non tamen defecto, seu putatiuo, vt non nulli existimant.

Secundò obstat tex. in l. sed si pupil- 4
lus 11. §. si a seruo tuo 8. ff. de institutoria actione, vbi constat, quod si quis habens seruum ordinarium, & vicarium, si alius operas vicarij ab ordinario conduxerit, & mercedis præposuerit, ac verus dominus cum seruo emendo contraxerit, Consultus affirmat, dominum rẽ à proprio seruo emptam pro emptore possidere, & vsucapere posse, & tamen constat, inter dominum, & seruum nullam ciuilem obligationem esse posse: ac per consequens venditionẽ nõ valuisse, neq; vllũ cõtractũ inter dominũ, & seruũ factũ videri; cũ ex eo nulla obligatio, neq; actio adquiratur, ideoq, nulla institutoria actio cõtra eũ, qui præposuit dari potest, l. 1. & per tot. de institutoria actione, arg. tex. in l. labeo, de verbor. significat. l. exẽpto 11. ff. de action. empti, sed respond. quod licet contractus ille emptionis, & venditionis inter dominum, & seruum, ex stricto iurisciuilis rigore, cum nullus titulus interuenisset, valère non posset, cum dominus

non

nō esset obligatus, neq; seruus domino, nisi tantum naturaliter: tamen ex æquitate emptio valuit, cum sufficiat talem esse contractum, ex quo si qualitas, & conditio personarum non repugnaret, actiones empti, & venditi vtrique competerent: nam vtrum dominus seruo, vel seruus domino naturaliter debere intelligatur ex causa ciuili computandum est, l. non solum 49. §. vlt. ff. de peculio, tamen cum emptio ibi bona fide sit facta, recte dominus pro emptore possidere, & vsucapere poterit, & ei etiam contra præponentem competit institoria actio, si res empta fuerit, cum nouū non sit, quod emptio valeat quāuis neutra ex parte ciuilis actio competat, cū contractus emptionis sit iurisgentium, l. ex hoc iure, ff. de iust. & iur. licet ipsa actio iuris ciuilis sit, merito deportatus quanuis amittat omnia, quæ iuris ciuilis sunt, tamen non amittit ea, quæ sunt iurisgentium, ideoque recte vendit, & locat, l. deportatus 15. ff. de interdictis, notat Ant. Fab. in ration. ad text. in d. l. sed si pupillus 11. §. si à seruo tuo fin. ff. de instit. tutoria actione, & in l. ideò 14. eiusdem tituli.

5 Tertiò obstat tex. in l. omne, l. si quis emptionis, §. 1. C. de præscriptione 30. vel 40. annorum, l. 1. §. ad hæc, C. de annali exceptione, c. placuit, vers. *Si autē nullo* 16. q. 3. ex quibus iuribus constat, prædones, qui nullum iustum titulum habent, neque habere possunt, longissimo tēpore præscribere posse. Sed huic dubio dicendum est, quod licet in longi temporis præscriptione ordinaria decem, vel viginti annorū necessarius sit titulus: tamen in longissimi temporis præscriptione 30. vel 40. non desideratur, in qua longissimi temporis præscriptione in arg. adducta procedunt, siquidem ex ipsa legis authoritate propter ipsius temporis prolixitatem titulus suppletur, cum a iure ipso præsumatur, titulum precessisse, notat Panor. in c. illud sup. hoc tit. n. 3. Couar. vbi sup. 2. p. §. 5. n. 11. & constat expresse in c. 1. versic. *Non licet*, hoc tit. lib. 6. vbi in præscriptione rerum Ecclesiasticarum immobilium non est necessarius titulus, neq; contrarium refert text. post. in fi. quia procedit quando ius commune resistit, vel præsumptio obstat præscribenti. tūnc tituli allegatio, & probatio necessaria est, & cessat regula supra adducta, & quod in specie nostri tex. ius commune resistat, constat ex eo, quia Episcopo *Pisano* exigenti fidelitatis iuramentū a Marquione Massæ iudice Calaritano, obstat ius commune cum iudicatus ille nullo mediante ad Ecclesiam Romanā pertineat, sicut tota Sardiana, vt constat in prin. nostri tex. & in c. Cōstātinus 90. dist. ideoque illa generalia nostri text. verba, exigentia titulum in præscriptione immemorialis rerum Ecclesiasticarum debent intelligi secundum subiectam materiam: videlicet quando ius cōmune præscribenti obstat: nam tunc allegari, & probari debet, iuxta tex. in d. c. 1. 1. p. hoc tit. lib. 6. c. dudū de decimis.

Quartò prædictis obstat tex. in c. cum Ecclesia Subtrina de causa possessionis, & proprietatis, vbi Clericis in suæ electionis præscribere volētibus obstat ius cōmune cum electio Prælati de iure cōmuni ad solos Canonicos pertineat, iuxta tex. in c. 1. & 2. c. Sanctorū, §. ex his 63. dist. & in eod. c. cum Ecclesia Subtrina, vers. *Secundum statuta*, & tamen ibi titulus non requiritur, siquide m etiamsi neq; allegatus, nec probatus fuisset locum habet præscriptio, si legitimo tēpore ius illud possessum fuisset, vt constat ex eodem tex. in vers. *Propter brebitatem temporis, &c.* In cuius tex. difficultate, omissa interpretatione, quam refert glos. ibi verb. *Brebitatem temporis*, Couar. lib. 1. variar. c. 17. n. 7. verissime est dicēdum, quod ius illud eligendi Prælatum simul cum canonicis Ecclesiæ Chatredalis à Clericis præscribi potuit spatio quadraginta annorum, quia habuerunt bonā fidē, & iustū titulū, bonā fidem, quia tā ipsi eligentes, quā eorū antecessores fuerant in illa quasi possessione, & ideò

iuſtam ignorantiæ cauſam habere potuerunt,c.qui in ius de reg.iuris lib.6. titulum,etiam præſumptum habuerunt, quia ſcientibus,& patientibus canonicis tribus vltimis electionibus interfuerunt,& cum eis vocem eligendi habuerunt,in quibus electionibus ab ipſis canocis fuerunt admiſsi,inquirendo corũ ſufragia in ſcrutinio, ad quod admitti non ſolent,niſi habentes ius illud eligendi. Neque obſtat tex.in c.de quarta,ſup. hoc tit.vbi conſtat quod licet quarta decimarum,& defunctorum iure communi ad Epiſcopum pertineat, ſine titulo ſpacio quadraginta annorum præſcribi poteſt:quia de eius interpretatione latè diximus in d.cap.de quarta,

6 Quintò aduerſus ea,quæ in præſenti notant DD.omnes,videlicet quod in præſcriptione immemoriali, etiãſi ius commune reſiſtat titulus non eſt neceſſarius,iuxta tex.in c.1.veri.*Fin.*hoc tit. lib.6.rationem reddentes,quia immemorialis præſcriptio vim legis obtinet, l hoc iure,§.ductusaquæ,ff.de aquaquotidiana,& æſtiua,l.2.in princip.verſ.*Vetuſtas quæ pro lege habetur*,ff.de aqua pluia arcenda,ſiquidem vbi datur curſus, & poſſeſsio temporis hominum memoriam excedentis,credendum eſt,omnia neceſſaria preceſsiſſe,& ita iuſtum titulum à principio interueniſſe,ſed propter nimiam temporis antiquitatem,nõ apparere,& longa õbliuione ſepultum vel omiſsum fuiſſe,obſtabit textus noſter in fine,dum aſſerit,quod vbi ius cõmune præſcribenti reſiſtit,etiam ſi præſcriptio centum annorum extet,deſideratur titulus,& tamen præſcriptio centum annorum immemorialis appellatur,notat Couar.vbi ſupra 2.part. §.3. num.7.Dueñas reg.9.Cirus in l.2.num 9.C.de ſeruitutibus,& aqua. Cui dubio reſpondendum arbitror,quod text.noſter.non procedit in vera immemoriali præſcriptione,ſed in centenaria, inter quas differentia ſingularis extat:namliceet in centenaria,quæ in propriè immemorialis aliquando dicitur,reſiſtente iure communi,ex textu noſtro infine neceſſarius ſit titulus,tamen in immemoriali nunquam requiritur, etiam ſi ius commune præſcribẽti obſtet,iuxta textum in d.cap.1.in fi.hoc tit.lib.6. notat Couar.in d.reg.poſſeſsor 2.p.§.3.n.6.

Sextò prædictis obſtat text.in c.1.de conſuetudine lib.6.vbi cõſuetudine immemoriali etiã iurata,vt quis poſsit obtinère duas dignitates,aut officia,abſq; Romani Põtificis diſpẽſatione ex illo,immemorialitẽpore titulus ille,vel priuilegiũ nõ adquiritur. Verũ nodus hic facile diſſoluitur,quia textus ille non loquitur in præſcriptione,ſed in cõſuetudine immemoriali,qua in ſpecie conſuetudo illa non admittitur,cum ad hoc vt conſuetudo valeat debet eſſe iuſta,& rationabilis,cap.fi.decõſuetudine,l.2.C.quæ ſit longa conſuetudo,ſiquidem defectus rationis in conſuetudine non ſuppletur, etiam ex curſu tanti temporis,cuius origo memoriam hominum excedat,vt notant Doctores omnes in d.cap.fi.Oxeda de incompatibilitate beneficiorũ, cap.10.num.3. 7

Septimò obſtat tex.in l.4.§.fi.ff. pro ſuo,l.proculus 67.ff.de iure dotium, in quibus iuribus cauetur,quod id quod legatum non eſt,& dos quæ nulla fuit vſucapi poteſt,cum tamen verius ſit,quod error falſi tituli vſucapionem nõ pariat: veluti ſi quis non emerit,ſe emiſse exiſtimet,vel cum ei donatũ non fuerit,qua ſi ex donatione poſsideat,quia neq; pro dote;neque pro legato;neque pro donato vſucapio valet, ſi nulla donatio, nulla dos;nullum legatum ſit,§. error, inſtit.de vſucapion.l.Celſus 27.ff.eodẽ, l.1.2.& 3.ff.pro legato,l.1.ff.pro dote, l.nemo 6.ff.pro derelicto,latè tot. Cuiac.tract.ad Africanum in l.quod vulgo ff.pro emptore. Sed hic nodus facile diſſoluitur:nam ideò in illis iuribus falſus titulus vſucapionem parit:quia traditio rei legatæ interuenit iuſta, & intollerabili erroris cauſa:veluti ſi hæres perſuaſione adhibita, rem ex legati cauſa mihi tradiderit,quæ vere,& realiter legata 8

gata

gata non erat: nam illi bona fides mihi prodest aduersus hæredem, vt pro suo vsucapi possim, eodem fere modo interpretandus est textus in l. Proculus 67. ff. de iure dotiũ cum traditis à Cuiac in d. tract. 7. ad Africanũ in d. l. quod vulgo.

9 Octauò obstat tex. in l. 2. §. si à pupillo, ff. pro emptore, vbi si rẽ bonafide sine tutoris auctoritate à pupillo quis emerit, existimans esse puberẽ, etsi nulla sit emptio poterit rem vsucapere, similiter idẽ dicendũ est, si à furioso quis emerit, existimãs eũ cõpotẽ, & sanæ mentis esse, d. l. 2. §. si à furioso, ff. pro empt. Cui difficultati occurritur ex eo, quod in dictis iuribus ex æquitate cõtra iuris principia vsucapio procedit, quod vtilitatis causa receptũ est ex eo, quod emptor iusto errore fuit ductus, fortè quia vẽditor, se puberẽ esse fingebat, cuius aspectus abomnibus pro pubere erat habitus, sic similiter in d. §. si à furioso eadẽ ratione vsucapio procedit, cũ iusto errore ductus existimaret, vẽditorẽ cõpotẽ, & sanæ mẽtis fuisse: quia quietus cõspectuiq; omniũ sanus esse videbatur: sicq; si ante cõplementũ præscriptionẽ possessionẽ amiserit publiciana actione eã recuperare poterit, vt docet Marcel. cõtra Paul. in l. eũ qui 3. ff. de publician. ibi: *Eum qui à furioso ignorãs eũ furere emerit posse vsucapere: ergo, & publicianã habebit.* Neq; prædictis obstat tex. in d. l. 2. §. si à furioso, vers. *Neq; publicianã cõpetit*; quia omissa interpretatione, quã refert Pacius legũ cõciliatarũ centuria 7. q. 3. Cuiac. lib. 16. obseruat. c. 20. Ant. Fab. lib. 1. coniecturarũ, c. 12. verissimè est dicendũ, quod in d. l. 8. ideò is qui à furioso bona fide emit, vsucapit, & publiciana vtitur: quia ea vtitur aduersus tertios possessores, nõ tamen aduersus furiosum vendentorẽ, vel eius hæredẽ, si rei emptæ possessio ad ipsum furiosum iterum peruenerit, & ita obtinet, text. in d. §. si à furioso, quæ interpretatio deducitur ex verbis illius textus, ibi de euictione actionem, non nasci, nec publicianam actionem competere, siquidem euictionis actio, non nisi aduersus vẽditorem dari potest, & actionem euictionis, & publicianæ simul Consultus Paulus ibi copulauit, vti erudite animaduertit Ant. Pichard. in §. sed isti quidam 3. Instit. de actionib.

Nonò obstant text. in l. quod vulgo, 10
ff. pro emptore, l. pignori 13. §. 1. ff. de vsucapionibus, in quibus probatur, errorẽ falsi tituli vsucapionem non impedire. Quem vt diluam nodum obseruandum censeo, quod etsi error iuris in accipiente vsucapionem impediat, l. nunquã 31. de vsucapionibus: at verò error facti regulariter vsucapionem non impedit, nisi quis in facto proprio errauerit: veluti si quis putet se emisse, cum non emerit, iuxta textum in l. Celsus, ff de vsucapionibus, si verò facti error ex persona aliena ortũ habuerit: veluti si seruus, vel procurator meus, cui emere iussi rem mihi emisse persuaserit, & ea existimatione ductus acceperit, tunc vsucapio admittitur, cũ sit iustissimus facti error, & aliena persona procedens, & ita obtinet textus in d. l. quod vulgo, d. l. pignori 13. §. 1 Cuiac. lib. 10. obseruat. cap. 29. & in tractat. 7. ad Africanus in d. l. quod vulgo: Ant. Fab. lib. 1. coniecturarum, c. 18. & lib. 7. cap. 13. Duarenus ad titulum pro emptore: Oswald. ad Donel. lib. 5. comment. cap. 15.

Decimò obstat tex. in l. si vir vxori 3. 11
ff. pro donat. vbi vxor si rẽ à marito donationis causa acceperit titulo pro donato vsucapere potest, quod omninò prohibet, tex. in l. 1. §. fin. ff. eod. Sed de eorũ cõciliatione videri oportet ea, quæ supra diximus in c. vigilãti 5. hoc tit. obijci etiã potest tex. in l. sed etsi, l. 25. §. scire autẽ 6 ff de petit. hæred. de quo etiã diximus in d. c. vigilanti, & an suus hæres titulo pro hærede possit res à patre defuncto bona fide possessas vsucapere, disputat Fachin. lib. 6. cõtrouersiarũ, c. 11. Don. lib. 5. cõmẽt. c. 14. vers. *Notãdũ*: Bart. in l. in suis, n. 2. ff. de liber. & posthum. Cuiac. in l. 2. §. fin. ff. pro empt. Conan. lib. 10. cõmẽt. c. 15. Prim. noster D. Balb. in præsenti, q. 2. n. 24. cum seqq.

AD TITVLVM DE sentent.& re iudicat.tit,27.

Ad text.in c.1.c.inter cæteras 9.c.cum inter 13.c.cum causam 14.c.quoad consultationem 15.hoc. titulo.

SVMMARIVM.

1 *Sententia contra leges,vel canones prolata adeò non tenet,vt ab ea necesse nō sit appellare.*

2 *Iudicis officium est sententiam,secundū leges,canones ve proferre.*

3 *Interpretatur text.in l.1.C. de postulādo.*

4 *Expenditur tex.in l.3.§.falsus ff.rem ratam haberi.*

5 *Sententia, in qua nō est expressus error contra ius scriptum, sed tantum contra ius litigatoris,valet mero iure.*

Interpretatur text.in capit. suborta 21. de sententia & re iudicata.

6 *Sententia lata cōtra leges factas à laicis super rebus,& personis Ecclesiasticis,valet mero iure.*

7 *Illustratur text. in l. quid ergo, §. pœna grauior,ff.de is qui notant.infam.*

8 *Expēditur in l.relegatorū 7.ff.de interd. & releg.cum l.relegati 4.ff.eod.*

9 *Interpretatur text.in l.moris 9 §.11.l. 2.& 13.ff.de pœnis.*

10 *Sētētia est adeo indiuidua, vt pro parte valere,& pro parte non valere nequeat.*

Interpretatur text. in l. mulier 41. ff. fam. herciſc.

11 *Illustratur text. in l.1. C.si aduersus min.l.etiam,§.1.ff.de minor.*

12 *Interpretatur text.in l.qualem 19.§.1. vers.* Sed si de pluribus, *ff. de receptis arbitrijs,eum labeo 27.ff.eodem.*

13 *Sētētia errore calculi prolata, nulla est ipso iure,quod verum est,quando est expressus error in sententia,facta commemoratione ab ipso iudice.*

Illustratur text.in l.1. C. de errore calculi cun.l.1.§.1.ff.quæ sēt sine appel.rescin.

14 *Vsuræ ex vsuris non debentur.*

Interpretatur text.in l. preses 27. ff. de re iudic.

15 *Exponitur tex.in c.cusam quæ 14.de sentēt. & re iud.cū c cū dilecta de reseript.*

16 *Rei iudicatæ auctoritas tanta est, vt sē ex ea indebitū sit solutū repeti nō possit.*

Interpretatur tex.in l.sponsus 5.§.si vxor 7.ff.de donationib.inter.

17 *Intelligitur text.in cap.1.de sent.& re iudic.*

18 *Illustratur text.in l.de quare, §. cum absenti in ff.de iudicijs.*

Intelligitur tex.in cap.1.de sent. & re ind.

19 *Exponitur tex.in cap.si cui,§.item si sententia 2.q.6.*

Sentētia contra consuetudinē latā nō tenet.

CONCLVSIO.

SEntētia cōtra leges, vel canones prolata,adeò non tenet,vt ab ea necesse nō sit appellare. Cōsonat text.in c. quæ cōtra ius 63.de reg.iur.lib.6.c.examinata, de confirmatione vtili,vel inutili, c.at si clerici, de iudicijs,c.per tuas, de sententia excōmunicationis,c.fin.de feriis, ca. ad probandā 23.hoc tit.cap. cōsuluit, de officio delegati,cap.docet de immunitate Ecclesiarū,lib.6.cap.ij qui,§.diffinitiua,vers.*Item si sententia*,2.q.6. c. in primis,vers.*De persona*,2.q.1.cap. fin.de electione,lib.6.Clem.2. de re iudicata, l. cum Prætor,ff.de iudicijs, l.1. & per totum,C.si à non competenti iudice, l.1. C.quando prouocare non est necesse, l. si expressim,ff.de appellationibus,l.1.§. 1.ff.quæ sententiæ sine appellat. rescindantur,l.nemo,C.de sententijs,& interloquutionibus,l.præses 27. l.cum prolatis 32.ff.hoc tit.l.2.C.eodem,§.1. institut.de officio iudicis,l.1.l.12. 15.& 19. tit. 22. part.3. exornant Cuiac.ad titulum, C. quando pronocare non est necesse,idem lib.13.obseruat.capit. 18.& lib. 20. obseruat. capite 1. & lib. 18. cap. 33. Morla in tit.de legibus,q.15.& in tit.de iurisdictione,quæst.6.num.17.

Fachi-

Fachin. lib. 2. controuersiarum, cap. 65. in fine idem lib. 10. cap. 93. Couar. in practicis, cap. 25. Afflicto decis. 24. & 151. Ant. Fab. lib. 20. coniecturarum cap. 6. & 7. & lib. 12. cap. 14. Anton. Pichardus, & ordinarij omnes in principio, Institut. de officio iudicis, Donel. lib. 14. cap. 25. Osuald. ibi litera C. idem Donel. lib. 26. cap. 2. & 3. Salgado de protectione Regia, part. 2. cap. 6. num. 21. & 22.

2 Ratio est: quia præcipuum iudicis officium est sententiam secundum leges, canonesve proferre, siquidem ad reipub. tranquilitatem sunt cõstitutæ, & ab omnibus obseruari debent, l. 3. C. de legibus, dict. §. 1. Institut. de officio iudicis: & ideò si contra leges sententia lata sit, nulla erit, & sic ab ea appellare non est necesse, & non solum si contra leges, verum etiam si contra consuetudinem, sit prolata non teneat: quia consuetudo vim legis obtinet, l. de quibus cum vulgatis, ff. de legibus; tunc autem dicemus sententiam nullam esse debere, tãquam contra leges, cum in ea error exprimatur contra leges: quia tunc propriè leges ipsæ læduntur, iuxta textum in cap. cum inter hoc tit.

3 Primò obstabit text. in l. 1. C. de postulando, ex qua constat, quòd si aduocatus à Prætore ex nulla sententia fuerit prohibitus postulare, si tamen ab ea non appellauerit, parere videtur sententiæ: ergo etiam si nulla sententia sit appellatio interponi debet. Sed pro huius textus interpretatione annotandũ est, aliud esse loqui de necessitate appellationis in nullis sentẽtijs, aliud verò de permissione: nam in nullis sententijs necessaria nõ est appellatio, sed non prohibita; at verò si sententia nõ est nulla ipso iure, sed tantum iniusta, tunc appellatio adeò necessaria est, vt si reus nõ appellauerit, parere teneatur, & de hac iniusta sententia est interpretandus textus in d. l. 1. siquidem aduocatus ille remotus ab aduocatione interim se abstinere debuit, siquidem sententia illa nõ esset nulla ipso iure, sed tantũ iniusta cõtra ius litigatoris.

4 secundò obstat text. in l. 3. §. fallus, ff. rẽ ratã haberi, vbi si fallus procurator Titij merij nomine mutui causa conuenerit, & stipulanerit dominũ rẽ ratã habiturũ, & procurator fuerit victus, si tamen verus dominus prouocauerit, ea sententia illa, quæ tãquã cũ falso procuratore lata nulla est ipso iure, cõtra ea de procuratoribus, tamẽ ob appellationẽ à domino interpositã cõfirmatur, & stipulatio cõmittitur. Qua in difficultate dicendũ est, stipulatione de rato ibi fuisse cõmissã: quia cũ dominus nullitatis remediũ opponere posset, & potius appellationis vti voluit, videtur cõfirmare quoad se id, quod nullũ fuerat præter se, merito cessante ratione nullitatis, nullitas quoq; cessat, notat Cuiac. lib. 12. resp. Papin. ibidẽ; Osu. ad Don. lib. 18. com. c. 14.

5 Tertiò obstat text. in c. suborta 21. hoc tit. vbi sentẽtia lata cõtra immunitatẽ, & priuilegium à Põtifice ecclesiæ, adeo mero iure valet, vt si ab ea nõ fit appellatũ, trãsit in rẽ iudicatã, & tamẽ priuilegiũ nihil aliud est, quã lex, c. priuilegia 3. distinct. cui dubio satisfieri debet, dicẽdo, quod ideò ibi valuit sententia, et si iniusta: quia non fuit expressus error contra ius, sed tantum contra ius litigatoris: notat Cuiac. in posthumis ad eundẽ textũ, neq; similiter obstat tex. in l. cũ prolatis 32. ff. hoc tit. vbi sentẽtia lata cõtra tenorẽ cõstitutionis mero iure valuit quia omissa Bartoli interpretatione ibi dẽ, verisimè est dicendũ, ideò valuisse: quia textus ille procedit in sententia lata contra ius concernens merita ipsius causæ, meritò cum ibi non sit expressus error contra ius, mirum non est, vt sententia valeat, notat Iason in d. l. cum prolatis, nu. 11. Castrensis in l. labeo, §. cum Prætor, num. 1. ad Trebellianum.

6 Quartò obstat textus in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, c. cũ in Ecclesiarũ de cõstitutionibus, vbi etiã si sententia sit expressè contra leges lata valet, & tenet. Sed huic dubio verisimè dicẽdũ est, ideò in illis iuribus valuisse sententiã, etiã expressè contra leges latam: quia leges illa

fuerant factæ à laicis super rebus, & personis Ecclesiasticis, quibus nulla de rē spirituali potestas tributa est, cū ius spirituale non cadat in laicis, cap. massana, dē electione; & ideò cū sententia illa nō videatur contra leges prolata, cum leges nullius momenti sint, mirū nō est, quod valeat. Neq; obstabit dicere, quod si sententia valuit tanquā contra leges nullas prolata, quare fuit necesse, quod leges illæ reuocarentur: cū si nulla essent reuocatione illa indigerent: quia dicendum est, quod statuta illa à laicis facta, nō sunt reuocata per sententiam, sed per eam tā tūm fuit declaratum statuta illa nullius momenti esse, ac ideò sententia illa non fuit reuocatoria, sed declaratoria tantū, notat Ant. Pichard. in princip. instit. de offic. iudic. num. 14.

7 Quintò obstat textus in l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his, qui notantur infamia, vbi si quis ex furto non manifesto, ex quo dupli tantum pœna debetur, §. in duplum 23. Instit. de actionibus, si tamen in quadruplum fuerit condēnatus sententia illa non dicitur cōtra ius scriptū prolata, cū mero iure valeat, & tamē sententia contra leges dicitur, si iudex pœnam vltra modum, seu contra leges irrogauerit, l. certa ratione, ff. quādo prouocare non est necesse. Sed huic dubio, omissa Bartoli interpretatione ibidē n. 15: verisimè est dicēdū, ideò sententiā ibi ita prolatā valuisse: quia error ille in sententia nō fuit expressus; neq; error iuris extitit, siquidē furē esse manifestū, vel non manifestū potius est quid facti, quā iuris, & cū iudex putaret esse furē manifestū, cum tamen non esset, & in quadruplum condemnasset, sententia valuit: quia quæstio illa facti erat, & ex eo ius non læditur, Ant. Fab. in rationali ad textū in d. l. quid ergo, §. pœna grauior.

8 Sextò obstat text. in l. relegatorū 7. ff. de interdict. & relegat. ex quo constat, quod si iudex relegationis pœnā alicui imposuerit, & post relegatione bona ei ademerit, sententia valet, & tamē constat relegato non esse adimendā bonorū administrationē, l. relegati 4. ff. de interd. & relegat. & ideò cū maior pœna, quā à iure scripto debetur per sententiā sit imposita, sententia nullius momēti esse debebat. Verū huic dubio dicēdum est, quod ideò ibi sententia valuit: quia primis tēporibus relegato priuationis bonorū pœna imponi solebat, etsi postea fuisset prohibita ex speciali principis rescripto à parte ipsa impetrato, meritò cū generaliter rescripta non publicētur; neq; sint clausa in corpore iuris, mirum non est, quod nō debeat iudici imputari, qui contra rescripti tenorē, & priuatū ius deiudicauit, quāuis postea rescriptū illud generaliter fuisset receptū, notat Acurs. in l. relegati 4. §. ad tēpus, ff. de interd. Cuiacius ad titulum, C. de modo multarum.

Septimò obstat tex. in l. moris 9. §. 11. ff. de pœnis, vbi valet sententia, si iudex de curionē in metalli pœnā condēnauerit, etsi decuriones, neq; ad metallū, neq; ad opus metalli dānari possint, d l. moris 9. §. 12. & 13. & tamē Vlpianus in d. §. 11. asserit, quod decurio ita dānatus, aut permutetur, aut liberetur, ex quibus cōstat, sententiam ita contra ius latam valuisse, cum aliàs si nulla esset nō fuisset permutatio illa necessaria. Cuius textus difficultas ex eo excluditur: quia vti Acursius ibidem asserit pro illo verbo, *aut permutetur*, legendum est, *aut permisceatur*, quasi sensus sit, iudicē Decurionem nō posse in metallum damnare, nisi Principe permittente; & sic in d. §. 11. sententia valuit si Princeps ita permisceatur, iuxta doctrinam textus in l. diui fratres, §. fin. ff. de pœnis. 9

Octauò obstat text. in l. quædam mulier 41. ff. famil. erciscun. ex qua constat, quod si in iudicio familiæ erciscundæ iudex non solùm res, sed libertos, & eorū alimenta diuiserit sententia illa pro parte valet, hoc est, quo ad alimentorū præstationem: erit tamen nulla quo ad liberorum diuisionem, & tamen sententia est indiuidua, quæ pro parte valere nequit, aliàs nulla dicetur ipso iure, iuxta textū in l. hoc iure 28. ff. eiusdē tituli. Sed huic 10

diffi

difficultati verissime est dicēdum, quod ideò in d.l. quædam mulier 41. sententia illa pro parte lata valuit, hoc est, quo ad alimentorum præstationem; non verò quo ad libertorum diuisionem: quia diuisio illa in libertis fieri nō poterat, cū in potestate nō essent, & iudicium illud inter hæredes locū habere nō potuit, & ideò cū res illa, quæ in iudiciū fuit deducta, res esset, quæ per sententiā diuidi nō posset, mirū nō est, quod sentētia valeat pro parte illa, pro qua valere potuit; & ideò cū cesset nullitatis impedimētum, mirum non est, quod nullitas sententiæ etiā cesset, iuxta text. in l. si cōstāte 24. ff. soluto matrimonio: notat Cuiac. lib. 20. obser. cap. 1. Neq; similiter obstat text. in l. 1. C. si aduersus minorem, l. etiā 29. §. 1. ff. de minorib. vbi sentētia pro parte valet: nā ideò ibi valuit: quia minor restitui potest à sentētia, in qua pro parte fuit læsus, notat Cuiac. lib. 23. ad edictū in d. l. in hoc iudicio 27. ff. famil. erciscund. neque similiter obstat text. in l. solent 3. ff. de alimentis, & cibarijs legatis, vbi si plures hæredes sint instituti, & testator libertis suis alimenta relinquerit diuisio libertorum inter hæredes à Consulibus facta valet, sed ideò ibi valuit sententia, & diuisio ita facta: quia Vlpianus ibi nō loquitur de diuisione libertorū familiæ erciscundæ, vt libertorū dominū cohæredibus, quo ad personas adquiratur, sed tātum ibi agitur de iure patronatus, quo ad alimentorū prestationē, & diuisionē, quæ diuisio gratia libertorū facta videtur, ne exinde libertini cogerētur ad singulis cohæredibus indiuisis minutatim alimēta percipere, sed vt vnus hæres vni liberto, & alter alteri alimenta præstaret: quæ diuisio ita à Cōsulibus facta perinde habetur, ac si à testatore ipso fuisset scripta, notat Anton. Fab. in rationali ad textum in d.l. quædam mulier 41. ff. familiæ erciscundæ.

11 obser. cap. 1. Neq; similiter obstat text. in l. 1. C. si aduersus minorem, l. etiā 29. §. 1. ff. de minorib. vbi sentētia pro parte valet: nā ideò ibi valuit: quia minor restitui potest à sentētia, in qua pro parte fuit læsus, notat Cuiac. lib. 23. ad edictū in d. l. in hoc iudicio 27. ff. famil. erciscund. neque similiter obstat text. in l. solent 3. ff. de alimentis, & cibarijs legatis, vbi si plures hæredes sint instituti, & testator libertis suis alimenta relinquerit diuisio libertorum inter hæredes à Consulibus facta valet, sed ideò ibi valuit sententia, & diuisio ita facta: quia Vlpianus ibi nō loquitur de diuisione libertorū familiæ erciscundæ, vt libertorū dominū cohæredibus, quo ad personas adquiratur, sed tātum ibi agitur de iure patronatus, quo ad alimentorū prestationē, & diuisionē, quæ diuisio gratia libertorū facta videtur, ne exinde libertini cogerētur ad singulis cohæredibus indiuisis minutatim alimēta percipere, sed vt vnus hæres vni liberto, & alter alteri alimenta præstaret: quæ diuisio ita à Cōsulibus facta perinde habetur, ac si à testatore ipso fuisset scripta, notat Anton. Fab. in rationali ad textum in d.l. quædam mulier 41. ff. familiæ erciscundæ.

12 Nonò obstat tex. in l. qualem 19. §. 1. vers. *Sed si de pluribus*, ff. de receptis arbitris in fine, vbi si de pluribus rebus apud arbitrum fuerit cōpromissū, & pro parte tantūmodo iudicauerit, sentētia illa pro parte lata tenet. Pro cuius dubij resolutione verissimè dicēdū est, multū differre, an cōpromissū sit factū, vt simul de omnibus copulatiuè sentētia feratur, an verò simpliciter de pluribus: nā in primo casu iudex cōpromissarius de omnibus iudicare tenetur, aliàs sentētia nulla erit, in secūdo verò nō cōpellitur de omnibus sentētiā dicere: nā si de vna tātū iudicauerit, sentētia valet, & de cæteris iterum iudicare poterit, cum adhuc non sit functus officio suo, siquidem tot sint sententiæ, quot causæ in iudicium deductæ, & ita obtinet tex. in dict. §. 1. vers. *Sed si de pluribus*, & textus in l. etiam si 22. §. 1. ff. de minoribus, vbi Anton. Fab. in rationali in d. §. 1. Cuiac. lib. 23. obseruat. cap. 1. idem in leg. hoc iudicium 27. ff. familiæ erciscundæ; neque solutioni obstat text. in l. Labeo 27. ff. de receptis arbitris, vbi si compromissum ita fuerit factum, vt iudex eadem die de omnibus rebus sentētiam dicet, diem que profferat, si de quibusdam iudicauerit, de quibusdam verò sententiam dixerit, simul, & diem protulerit, sententia quo ad temporis prolationem valet, quo ad cæteras verò res nulla dicitur; nam ideò ibi valuit sententia quo ad temporis prolationem; non verò quo ad rerum condēnationem: quia temporis prolatio nō est propriè sententia, nec nomen sententiæ retinet; nec retinere potest, cum condēnationem, vel absolutionem non significat, notat Ant. Fab. in rationali ad textum in dict. l. Labeo 27.

13 Decimò obstat tex. in l. 1. C. de errore calculi, vbi postquā Imperatores in prima textus parte proposuissent, errorem calculi nullū præiudicium veritati offerre, statim exceptionē proponunt, nisi res iudicata sit, vel transactio interueniat, l. 2. ff. de re iudicata, & tamen in iure cauetur, quod sententia errore calculi prolata nulla est ipso iure, l. 1. §. 1. ff. quæ sententia sine appellatione rescindatur, verum huic obiectioni responderi debet, quod ideò in dict. l. 1. C. de erro-

re calculi in fine ſententia valuit: quia error ille non fuit expreſſus in connumeratione facta ab ipſo iudice, ſed tacitus multo ante ab vtraq; parte, quo in caſu ſententia in partis præiudicium lata valet mero iure; at verò text. in d.l. 1. §. 1. ff. quæ ſententiæ, loquitur quando error calculi eſt expreſſus in ſententia facta cõ numeratione ab ipſomet iudice, & ideò quanuis ſentẽtia errore calculi inter partes ſit iniuſta, & per appellationem ſubueniri poſsit, tamen ſi tranſierit in rem iudicatam propter publicam vtilitatẽ, pro veritate habetur, arg. textus in l. poſt rem iudicatam, ff. de ſententia, & re iudicata glosſa verbo, *tranſactio*, in d.l. vnica, Cuiac in d.l. 1. §. 1. ff. quæ ſententia ſine appellatione; neque prædictis obſtat textus in l. ſi iudex penult. ff. de ijs, qui ſunt ſui, vbi cauſa, quæ ſemel iudicata eſt interueniente errore non nocet, quo minus de veritate iterum inquiri poſsit: vti conſtat ex eodem textu, verſic. *Neque enim*: quia Vlpianus ibi non loquitur de errore calculi, nec de ſententia diffinitiua, ſed de interloquutoria tantum, ſiquidem plenarie non fuit de vera filiatione iudicatum, ſed ſummariè tantum ad præſtanda alimenta, ne exinde filius fame opreſſus perijſſet, meritò ſententia illa interloquutoria non nocet, quo minus cognoſcatur, an ſit filius, nec ne, notat gloſ. ibi, verbo, *alimentorum*.

14 Vndecimo obſtat tex. in l. preſes 27. ff. de re iudicat. vbi ſi preſes Prouinciæ in vſuras vſurarũ quẽ condẽnauerit, ſentẽtia tenet, & tamen id expreſsè contra ius eſt, quo cauetur vſuras vſurarum non deberi, l. fin. C. de vſur. l. 1. & 2. C. de pignorat. action. Cuius textus difficultas ex eo diſſoluitur: quia ibi nõ fuit error expreſſus in ſentẽtia, ſiquidẽ Preſes nõ expreſſe iuſsit ſoluere vſuras vſurarũ, ſed ſimpliciter condemnatio fuit facta in certa quantitate, & quanuis ex actis cõſtaret, quantitatem illam deberi, non poſse, niſi in ea vſuræ vſurarũ cõprehenderẽtur, tamen ex eo ſentẽtia nulla nõ redditur, cũ tantũ tacitus, non expreſſus ſit error; neq; ſolutioni obſtant verba illa, ibi: *In vſuris vſurarum condemnauit*: quia magis debẽt adaptari ad ſubſtãtiam ipſam, & condemnationis effectum, quam ad pronuntiationem, & tenorem ipſius ſententiæ, notat Alex. in d.l. preſes, num. 5. D. Balboa in præſenti nu. 44.

Duodecimò obſtat textus in cap. cauſamque 14. hoc noſtro titulo, vbi ſentẽtia lata cõtra reſcripti formã valet, veluti cũ Põtifex ita cauſam hac clauſula cõmittit, *ſi actor talẽ rẽ, ſeu articulũ peobauerit in eius fauorẽ ſententiã proferas*, etiã ſi aduerſus reſcripti formulam ſententia ſit prolata valet, & tamen conſtat, quod quoties cõtra reſcripti formã ſententia eſt prolata, proceſſus, & ſentẽtia nullius momẽti erit, c. cũ dilecta, de reſcript. l. diligẽter, ff. mãdati: ergo cũ in d.c. cũ cauſam, ſentẽtia fuerit cõtra mãdati formã prolata, non debuit confirmari, imò potius nullã fuiſſe declarari. In cuius textus difficultate omiſſa Innocentij, & Butrij interpretatione, quam improbat Panormitan. in d.c. cum cauſam, num. 7. veriſſime eſt dicendum, ideo ibi valuiſſe ſententiã, quia non fuit prolata contra reſcripti tenorẽ, ſiquidẽ clericus non integrè, & plenè probauit à maiori parte capituli fuiſſe electũ, ac ideo nihil iniquũ ſentẽtia cõtinet; neq; obſtãt verba illius text. ibi: *Sicut per atteſtationes, &c.* Quæ demonſtrare videtur electionẽ probatã fuiſſe: quia ſatis fit ex eo, quod etſi allegatio illa præſupponat aliquã probationem, non tamen integram denotat, cum iudex non plenam, ſeu non concludentẽ potuit excludere, vt demonſtrant verba illius text. ibi: *Quia tamen iudicis animus, &c.* Et pro iudice ſemper eſt præſumptio, præcipuè cum pro eo ibi plura extent iuditia, primum quia ſententia illa nihil iniquũ contineat, ſecundũ quod communi partium cõſenſu fuit electus, tertium, quod pars ipſa requiſiuit iudicem, vt ſententiam ferret, quibus de cauſis credendum eſt, iuſtè contra actorem iudicare: notat Abb. in dict. cap. cum cauſam 14. hoc tit. num. 9. 15

Deci-

16 Decimotertiò aduersus id, quod in præsenti notant Doctores omnes: nempè, quod si sententta non est expressè cõtra leges lata, etiam si iniqua fuerit, tanta est eius rei iudicatæ auctoritas, & veritas, vt si ex ea indebitum fuerit solutũ repeti non possit, iuxtà textum in lege post rem iudicatam, ff. hoc tit. l. fideiussor 29. §. in omnibus, ff. mandati, l. 1. C. de condictione indebiti, obstat textus in l. sponsus 5. §. si vxor 7. ff. de donationibus inter, vbi maritus desiderans vxorem à quantitate sibi debita liberari, cũ non posset per donationem ex prohibitione legis primæ, ff. eodem, tamẽ si passus fuerit vxorem falsam exceptionem per collusionem proponere, etiam si sententia in fauorem vxoris sit prolata, poterit maritus centum sibi debita condicere: ergo etiam ex iniusta sententia repetitio competit. Cuius textus difficultas ex eo dissoluitur, quod ibi repetitio, non competit ipso iure, sed tantum condictio ex lege, quæ competit iusta interueniente causa cum in fraudem legis, donatio illa facta fuisset notat Bartol. ibidem num. 5. neque prædictis obstat textus in l. Iulianus in principio, ff. de condictione indebiti, vbi si verus debitor per sententiam iniustam fuerit absolutus, si postea soluerit repetere potest: nã ibi repetitio nõ competit post sententiam ex vi iuris ciuilis, siquidem ex causa iudicati ciuiliter soluit, sed tantum competit ex vi iuris naturalis: nam cum naturaliter non esset adstrictus ex eadem ratione naturali, quæ ex bono, & æquo æstimatur, condicere poterit, non tamen ciuili cum ei obstaret exceptio rei iudicatæ, Cuiac. in l. 2. C. de compensationibus.

17 Decimoquartò obstat textus in l. de quare, §. cum absentem, ff. de iudicijs, vbi si quis absentis causam susceperit, qui ante susceptionem iam decessisset, si cõdemnatus soluerit, repetere non potest, & tamen sententia illa non tantum iniusta, sed & nulla est, vt ipse Iulianus fatetur, præcipuè cum tanquam aduersus defunctum prolata nullius momenti sit, l. 1. ff. quæ sententia sine appellatione rescindatur, in cuius textus difficultate, omissa Acursij interpretatione ibidem, verbo *repetere*, verissimè est dicendum, repetitionem ibi non competere: quia etsi sententia, & iudicium nullum esset, tamen cum debitum esset solutum verò creditori, repetitio nõ competit, quanuis ei actio mandati aduersus hæredem defuncti competat, etiam si nullum interuenisset mandatum, cum ex solutione illa, reus liberatus fuisset, notat Cuacius in dict. leg. 2. C. de compensationibus.

Decimoquintò, idem textus noster 18
obstat, dum se ipse contraria proponere videatur, siquidem à principio affirmat sententiam contra leges latam nullam esse, & statim prosequitur in versiculo, *Licet*, affirmans appellationem non esse suspensam, cõsideratio deducitur ex eo, quod si nulla est ad quid suspendi poterat per appellationem, siquidẽ id, quod nullum est, suspendi nequit, & priuatio præsupponit habitum, l. decem, ff. de verborum obligation. l. nam etsi sub conditione, ff. de iniust. rupto. Sed respõdetur, quod textus noster in dict. versiculo, *Licet*, ita accipi debet: videlicet, quod etsi à sententiâ, quæ ipso iure nulla est appellari possit, non tamen ex eo videtur per appellationem à probatam fuisse: nam etsi in sententia nulla frustranea sit appellatio, l. si constat 12. l. ex cõsensu 23. ff. de appellarionibus; non tamen omninò inutilis erit: nam quanuis sẽtentia ipsa non suspendatur, tamen suspenditur figura extrinseca ipsius sententiæ, arg. text. in l. quod vulgo, l. illud, ff. de bonorum possess. contra tabulas.

Decimosextò aduersus id, quod su- 19
pra in decidendi ratione retulimus: videlicet sententiam contra consuetudinem latam non valere, obstabit textus in capit. ei qui, §. itẽ si sententia 2. quæst. 6. vbi constat sententiam contra ius scriptum non valere, cuius decisio cum tantum ad ius scriptum referatur,

non debent extendi ad ius non scriptum, sed potius id excludere, arg. tex. in l. si ex presisim, ff. de appellationib. l. 2. C. quando prouocare non est necesse, sed huic dubio dicendum est in d. §. item si sentẽtia verbum illud, *ius scriptum*, nõ fuisse positum ad differentiam iuris non scripti, sed ad expositionem sententiæ, & eius nullitatem, cum lata esset contra legem, cum proprijs terminis loquutus fuisset; neque obstat textus in cap. 3. de eo, qui mittitur in possessionem, vbi sententia contra consuetudinem lata valet, & tenet: quia distinctio est adhibenda, aut enim constat de consuetudine, ita vt in iudicio, & apud populum sit comprobata, aut de ea aliqua dubitatio extat: nam in primo casu sententia expressè contra cõsuetudinem lata non valet; in secundo verò cum id sit potius facti, quam iuris, & de facto illo dubitari possit, iusta de causa sententia contra consuetudinem non dum perfectè receptam lata valet, & ita interpretandus est textus in dict. cap. 3. de eo qui mittitur in possessionem.

Ad textum in cap. iurgãtium 2. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Lites debent celeriter terminari.*

2 *Reipublicæ interest ne lites fiant immortales lites non ita debent terminari, vt ordo iudiciarius omittatur.*

3 *Sententia, quæ nimia iudicis celeritate prolata est, ita vt iudex non potuisset de causa sufficienter instrui retractari debet.*

4 *Expenditur text. in l. Papinianus 3. §. fin. ff. de receptis arbitris cum l. Papinianus 36. ff. de re iudicat.*

5 *Causa ciuilis de iure ciuili tantum durat per triennium, criminalis verò per triẽnium, de iure verò Pontificio certum tempus non est designatum, sed id requiritur, quod causa postulauerit, vt facilius expediri possit.*

6 *Interpretatur textus in l. reus delatus, ff. de muneribus, & honoribus.*

CONCLVSIO.

1 *Lites debent celeriter terminari*: Cõprobat text. in cap. nulli 28. §. com autẽ de rescriptis, capit. venerabilis, de iudicijs, c. 1. hoc tit. lib. 6. c. finẽ litibus, de dolo, & contumacia, cap. vt litigãtes, de officio Ordinarij, lib. 6. cap. iudicãtem 3. q. 5. cap. cum apud 11. quæst. 3. Clem. sæpe de verborum significatione, Concil. Trident. sess. 24. de reformat. capit. 20. & sess. 25. cap. 10. l. 2. ff. de confessis, l. proinde, ff. ad legem Aquiliam, l. quidam existimauerunt in fine, ff. de rebus creditis, etsi certum petatur, l. minoribus, ff. de minoribus, l. item si res, §. fin. ff. de alienatione iudicij, l. properandum, C. de iudicijs, l. 3. C. vt intra certum tempus criminalis actio terminetur, l. litibus, C. de agricolis, lib. 11. l. fratris, C. de transactionibus, l. terminato, C. de fructibus, & litium expensis, l. 9. in fine, titul. 6. part. 6. l. 27. titul. 4. part. 3. l. 7. titul. 29. part. 7. l. 1. titul. 3. lib. 3. ordinamenti, leg. 1. titul. 4. lib. 4. Recopillationis: illustrant Cuiacius lib. 1. obseruat. cap. 8. & lib. 17. cap. 23. idem lib. 2. de feudis in principio: Menochius de arbitrarijs, quæst. 42. Rebardus pro Tribunali, cap. 11. Gomecius in capit. dispendia, de rescriptis, lib. 6. & in regula de annali possessione, quæst. 2. Couarru. in capit. quamuis, 2. part. in princip. numer. 4. Maranta de ordine iudiciorum, 6. part. septimæ partis, numer. 2. Tiraquellus in l. si vnquam, verbo, *reuertatur*, num. 110. C. de reuocandis donationibus: Surdus cons. 271. numer. 15. Stephanus Gracianus disceptat. forensiũ, tom. 4. cap. 762. nu. 11. Valasc. de priuilegijs pauperum, & miserabilium personarum, part. 1. q. 51. num. 6. & 8. Osual. ad Donel. lib. 23. comment. cap. 9. litera Z. & lib. 26. cap. 1. litera K.

2 Ratio est quia reipublicæ interest ne lites fiãt immortales, cap. finẽ litibus de dolo

dolo, & contumacia, & cum ex dilatione magna partibus resultent incommoda, iusta de causa celeriter debent terminari, ne sumptibus, & expensis vexẽtur, cum ad iudicis officium spectet lites diminuere, dict. l. quidam existimauerunt in fine, ff. de rebus creditis, debẽt enim non ita celeriter, sed lenta festinatione omissis superfluis dilationibus dirigi, cum seruari debeant ea omnia, quæ ad ordinem iudiciarum, & merita causæ desiderantur, notat Menoch. de arbitrarijs, q. 42. Ant. Gabriel lib. 3. communiũ tit. de re iudic. concluſ. 6.

3 Primò obstat text. in cap. tum ex literis de in integrũ restitutione, cap. cũ Bartold. in fine hoc tit. c. fin. glos. verbo, *celeritate*, de electione, li. 6. in quibus iuribus constat, sentẽtiam retractari ex eo: quia celeriter fuit prolata. Sed dicẽdum est, iura illa procedere, quando sententia ita nimia, & immoderata celeritate à iudice profertur, vt antea iudex ipse non potuisset de causa illa sufficienter instrui: nam hoc in casu nulla dicitur sententia, iuxta textum in Clement. 2. §. verũ hoc tit. cap. Deus omnipotens 2. q. 1. at verò textus noster procedit, quando sufficiẽter est instructus, & omnia in iudicio solemniter sunt facta: nam tunc iudex debet celeriter causam terminare, notat Felinus in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ de constitutionibus, num. 12. Paz in praxi, 1. tomo, 2. part. tempore 11. num. 1. Alciatus reg. 3. præsumpt. 9. num. 8. D. Balboa in præsenti num. 6. & 7. Nec solutioni obstat textus in l. Pomponius 13. §. fin. ff. de receptis arbitrijs, vbi arbiter assignatus, vt intra certum tempus sententiam proferat, etiam si iurauerit de causa non dum liquere, hoc est, non satis de ea instructum esse, compellitur ius dicere, & sententia valet, quod omninò contrarium refeat textus in l. Papinianus 36. ff. de re iudicata: quia discrimen est constituendum inter has formulas si iudex iurauerit sibi non liquere, vel nondum liquere: nam in primo casu non compellitur sententiam dicere: quia ex prolatione illa iã est functus officiò suo, & ita obtinet text. in d. l. Põponius 36. ff. de re iudic. in secundo verò si dixerit sibi nondum liquere, compellitur sentẽtiã dicere, sed ei datur legitimũ tẽpus, & de causa illa plenè sit capax factus, & ita est interpretãdus text. in d. l. Põponius 13. §. fin. ff. de recept. arbitr. notat Ant. Fab. in rationali ad textũ in d. l. 13. §. fin. Cuiac. lib. 17. Paulí ad edictũ in d. l. Pomponius 36. ff. de re iudic.

Secundò obstat text. in l. properandũ 11. in principio, & in §. fin. C. de iudicijs, vbi prima instãtia in causis ciuilibus tantum durat per trienniũ, in criminalibus verò per bienniũ, iuxta text. in l. 3. C. vt intra certũ tempus. l. 27. tit. 4. part. 3. l. 9. tit. 6. part. 6. Ergo si terminus ad finiẽdas lites à iure statutus est, frustra in præsenti cauetur celeriter terminari debere. Cui considerationi, omissa non nullorum interpretatione, asserentium, iura in argumento adducta tantum procedere in termino à lege præfinito ad causam prosequendam, textum verò nostrum agere de termino post conclusionem, vsque ad diffinitiuam sententiam, quorum interpretatio conuincitur ex versic. nostri textus, ibi: *Iurgantium, &c.* Quod verbum ad dilationes, &c. ante conclusionem iurgantium adaptari debet, merito que dicendum est, iura illa procedere de iure ciuili, textum autem nostrum de iure Pontificio, secundum quod certum tempus non est designatum, sed tantum desideratur, prout causa postulauerit, & vt facilius expediri possit, iuxta textum in capit. fin. de probationibus, capit. cum olim, el 2. versiculo, *Iudices autem*, de priuilegijs, capitetum ex literis 5. de in integrum restitutione minorum, glosa in capite fin. de dolo, & contumacia, Couarruuias in capite quanuis pactum 2. parte, §. 1. numero 4. quod ita fuit admissum, vt sic nullo tempore designato causæ Ecclesiasticæ celeriter finirentur, si nulla subsit causa; aliàs autem si iusta extiterit prorrogẽtur, ne exinde ob rei malitiam, vel eius

caui-

cauſationẽ lites prorrogarentur, quod fieret ſi ſciret, quod triennio tranſacto lites euaneſcerent, & ex malitia ſua cõmodum reportaret, quæ ratio deſignatur ab Honorio III. in capite venerabilis 20. de iudicijs, verſic. *Sit per ſubterfugia, & cauillationes eorum per triennium prorrogata &c.* Et ibi: *In negotio procedas*; notat D. Felicianus de la Vega in dict. cap. venerabilis 20. de iudicijs, num. 3. vſque ad 9. Hodie verò iuxta Concilij Tridẽt. decretum ſeſ. 24. cap. 20. de reformatione, prima inſtantia non perit poſt biennium, ſed eo trãſacto parti permittitur, vt ſi in tra illud biennium non fuerit cauſa ab inferiore iudice definita, poterit ad ſuperiorẽ adire, vt illam in eodem ſtatu quo fuerit aſſumat, notat Paz in praxi, annotatione 2. de inſtantia, nu. 11. & 12. D. Felicianus de la Vega vbi ſupr. nu. 11.

6 Neque aduerſus ea, quæ ſupra de termino in criminali cauſa diximus, obſtabit text. in l. reus delatus, ff. de muneribus, & honoribus, vbi criminalis cauſa nõ biennio, ſed adeò poſt annum finitur, vt accuſatus, ſi ab ac accuſatore non fuerit proſequutus ab honorum poſtulatione non remoueatur: quia textus ille reſpicit ad ius antiquum, quo tempore criminalis actio intra annum finiebatur, iuxta textum in l. 1. & 2. C. vt intra annum criminalis actio terminetur in C. Theodoſ. notat Cuiac. in notis ad titulum, C. vt intra certum tempus criminalis cauſa terminetur, & in l. 1. obſeruat. cap. 8. & lib. 17. cap. 23.

Ad textũ in cap. non poteſt 3. hoc titulo.

De huius text. expoſitione ſupr. diximus in c. at ſi clerici, §. de adulterijs de iudicijs.

Ad textum in capit. ea quæ 4. hoc titulo.

De materia huius textus iura dicemus in titulo de confirmatione vtili, vel inutili.

Ad textum in cap. de cætero 5. c. inter cætera 9. hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Iudex deputatus ſuper executione ſententiæ, admittit exceptionem fraudis, ſeu nullitatis ſententiæ nõ ad effectum, vt ſuper ea pronuntiet, ſed vt negotium ad ſuperiorem, qui iudicauit tranſmittat, ſi illam probabilem reperierit.*

2 *Executor iudex eſt in triplici differentia, alius eſt merus facti executor, alius iuris, alius mixtus intellige vt ibi.*

3 *Inferior à Principe, non poteſt executionem ſententiæ alicui delegare.*

Expenditur text. in cap. de cætero 5. de ſentent. & re iudic.

4 *Exceptio fraudis, ſeu nullitatis, non poteſt admitti à mero executore facti, cum tantum nudum factum executionis abſque vlla iuris cognitione ei committitur.*

5 *Mixtus iuris executor cum clauſula illa ſi ita eſt, ſi conſtiterit, poterit cognoſcere de veritate, vel falſitate precum.*

Interpretatur textus in leg. & ſi non cognitio, C. ſi contra ius, vel vtilitatem publicam.

6 *Illuſtratur text. in cap. ſuper literis 30. de reſcript.*

7 *Expenditur text. in capit. 2. de crimine falſi.*

8 *Iudex inferior tenetur exequi ſuperioris ſententiam, etiam ſi iniquam, vel iniuſtam eſſe cognouerit.*

Exponitur text. in cap. paſtoralis, §. quia verò, de officio delegati.

9 *Sententia excommunicationis ex defectu miniſtri nulla eſt, intellige vt ibi.*

10 *Interpretatur textus in capite non ſemper 11. quæſt. 3. cap. inquiſitioni 44. in princ. de ſenten. excommun. cap. literas de reſtit. expoliator.*

11 *Sententiam ſuperioris notorie iniuſtam, & iniquam iudex inferior non tenetur*

netur eam exequi, quamuis superiorem consulere debeat.

Exponitur text. in cap. si quando 8. de officio deleg.

12 Iudex executor, potest cognoscere de fraude, coram eo commissa.

Illustratur text. in l. cum fideicommissum penult. ff. de confes.

CONCLVSIO.

IVdex deputatus super executione sentẽtiæ admittit exceptionem fraudis, seu nullitatis sententiæ, non ad effectum, vt super ea pronunciet, sed vt negotium ad superiorem, qui iudicauit transmittat, si illam probabilem reperierit, comprobat textus in c. pastoralis, §. quia verò, cap. fin. §. fin. de officio delegati, c. si quãdo, c. fane 2. eiusdem tituli, c. ei qui, §. ab executore 2. q. 6. c. 2. de crimine falsi, l. etsi non cognitio, C. si contra ius, vel vtilitatem publicã, l. si vt proponit 6. l. executorẽ, C. de executione rei iudicatæ, l. si Prætor 75. in principio, & in §. Marcellus, de iudicijs, c. solicitudinẽ 54. vers. *Si verò, de appellationibus*, illustrant Couar. lib. 1. variarum, c. 1. nu. 10. Bartol. in l. à Diu. Pio, de re iudicata: Menoch. de arbitrarijs, q. 38. Roland. cons. 37. nu. 15. Marant. vbi supra, disput. 1. num. 12. Bobadilla in sua praxi politica, lib. 2. cap. 20. num. 47. Nauarrus in cap. cum contingat, de rescriptis: Stephan. Gracian. disceptationum forensium, cap. 146. num. 10. Scac. de appellationib. q. 17. limitatione 10. nu. 37.

Pro decidendi ratione annotare necesse est, executorem iudicem esse in triplici differentia, aliud est merus facti executor, alius iuris, alius verò mixtus, facti est, cui merũ executionis factum cõmittitur absque vlla causæ cognitione, cum iam præcessisset, tàm super principali, quàm super ipsa executione, l. executorem, C. de executione rei iudicatæ: Abbas in præsenti num. 5. Felinus 3. Bartolus vbi supra, num. 10. Iuris verò executor est, cui ius executionis committitur simul cum iurisdictione super executione ipsa, de qua nondum à superiore habita est cognitio, l. penult. ff. de confessis, l. à Diuo Pio, §. si super rebus, ff. hoc titulo, l. si Prætor, ff. de iudicijs: mixtus verò dicitur, cui tàm causæ principalis, quàm executionis ius committitur, l. etsi non cognitio, C. si contra ius, vel vtilitatẽ publicam, ex quibus hic breuiter præhabitis colligitur, iudicem in præsenti posse exceptionem admittere, non verò de ea iudicare: quia textus noster loquitur in iuris executore, cui tantum executio cõmittitur: & ideò cum non cognoscat ad effectum definiendi, & exceptio illa ad infringendam sententiam principaliter dirigatur, & de ea apud Pontificem non fuerit actũ, iusta de causa non potuit super eã diffinire, licèt eã admittere valeat sed eã debet superiori remittere: notat Abbed. in l. 1. tit. 21. lib. 4. Recop. n. 39.

Primò obstat textus in l. 1. ff. de officio eius, cui mandata est iurisdictio, l. solet, ff. de offic. Procõsalis, l. nemo potest 71. ff. de reg. iuris, l. 118. tit. 4. p. 3. in quibus iuribus cõstat, quod ea quæ sunt imperij delegari non possunt, sed executio sententiæ imperij est, l. iubere cauere, ff. de iurisdictione omnium iudicum, vers. *Et in possessionem mittere, &c.* Ergo non poterit delegari, iuxta textum in l. à Diuo Pio, ff. hoc tit. cui dubio dicẽdum est, ideò in præsenti validam fuisse executionis delegationem: quia ab ipso Principe fuit facta: arg. text. in capit. Pastoralis, §. quia verò, cap. significasti, de officio delegati, l. fin. C. de iudicijs, Authent. de exhibendis reis, §. si verò, collat. 5. Abbas in præsenti num. 6. nam inferior a Principe non potest iurisdictionem executionis delegare, & ita obtinet textus in d. l. à Diu. Pio in principio hoc tit. notat Couar. lib. 3. variar. c. fin. D. Balb. latè in præsenti num. 14. & 15.

Secũdo obstat text. in l. executorem, C. de executione rei iudicatæ, vbi cõstat executorem nõ posse exceptionẽ illam admittere. Cui dubio satisfieri poterit ex his, quæ supra retulimus, siquidem textus in d. l. executorem procedit in mero exe-

executore facti, cui tantum nudum factum executionis absque vlla iuris cognitione committitur: & ideò nihil mirum, quod exceptionem illam possit admittere, cum antea omnis principalis, & exceptionis cognitio apud superiorē præcesserit; at verò textus noster procedit in iuris executore, cui permissum est exceptionem admittere; non vero de ea pronunciare, seu cognoscere, sed tātum ad superiorem remittere.

5 Tertiò obstat textus in l. etsi non cognitio, C. si contra ius, vel vtilitatem publicam, cap. dicenti, §. etsi non cognitio 25. quæst. 2. in quibus iuribus constat, iudicem executorem posse cognoscere de veritate, vel falsitate precum. ergo etiam in præsenti potuit cognoscere de dolo, & fraude. In cuius textus difficultate, omissa Cuacij emendatione in d. l. etsi nō cognitio, & in posthumis ad hūc textum verisimè est dicendum, iura in argumento adducta procedere in mixto iuris executore, cum clausula illa, *Si ita est*, *si constiterit*: nam licèt ei tantum committatur executio causæ nulla cognitione præmissa, tamen poterit non solum de veritate precum cognoscere, vt executio impediatur, verum etiam si fraus in rescripto interuenerit, quoad principale negotium: notat glos. in cap. dicenti, §. etsi non cognitio 25. quæst 2. cap. pastoralis, §. quia verò, de officio delegati, notat Bartolus in d. l. à Diuo Pio, num. 4. ff. de re iudicata: notat Cuiac. in parathlitis ad titulū, C. si contra ius, vel vtilitatem publicam. Neque obstabit dicere, quod in d. l. etsi non cognitio tantum, executio causæ; non verò eius cognitio committitur: quia quamuis principaliter causæ executio commissa sit, non eius cognitio, tamen per cōsequentiam nullitatis cognitio cōmissa videtur: quia aliàs si principaliter causæ cognitio fuisset cōmissa, iudex executor non denominaretur, notant D. Balboa in præsenti, nu-
6 mer. 27. Barbos. in remissionibus ad hūc textum, à nu. 3. Neque prædictis obstat textus in cap. super literis 20. de rescriptis, vbi constat, quod si iudici delegato fuerit facta fides fraudis ipsius rescripti, vlterius non poterit in causa sibi commissa procedere, vt constat ex versic. illo, ibi: *Nullatenus de causa cognoscat, &c.* Ergo similiter, neque in dict. l. etsi non cognitio iudex executor potuit de principali causa cognoscere, cum iam sibi cō staret de rescripti dolo: quia inter hæc iura plurima extat differentia, siquidem textus in dict. cap. super literis loquitur in fraude impetrationis ipsius rescripti, quo in casu iudex virtute rescripti, quasi ex defectu iurisdictionis amplius in causa procedere non potest: notat glos. verbo, *condemnatus*, in cap. exceptionē, de exceptionibus, glos. finalis in Clemētina 1. de sequestrat. possessionis, & fructuum, textus verò in dict. l. etsi non cognitio, non procedit in subreptione impetrationis rescripti, sed in subreptione, quæ tantū respicit merita ipsius causæ principalis: veluti cum dixerit sententiam à Principe fuisse latam, cum tamē non esset, vel aliud simile, quo in casu virtute illius clausulæ, *si ita est*, vel *si ita constiterit*, poterit iudex de illo articulo ad principalē causam concernenti cognoscere: notat Fulgosius in l. etsi, num. 1. C. si contra ius, vel vtilitatem publicam.

Quartò obstat textus in cap. 2. de crimine falsi, vbi constat, quod si coram iudice executore exceptio falsitatis fuerit oppositæ videlicet sententiam per falsas literas fuisse prolatam, non poterit in executione procedere: ergo neque in præsenti, si contra sententiam fuerit oppositum, fuisse per dolum latam. Cui dubio, omissa glosæ interpretatione in d. cap. 2. verisimè est dicendum, quod textus ille non asserit iudicem executorem oppositā illa exceptione non posse eam admittere, sed tantum non debere exequi sententiam illam, aduersus quā falsitatis exceptio est oppositā, sed eā suspendere, donec de nullitate ipsa apud superiorem constiterit, ad quem remittēda est, quo supposito nihil vrget aduersus nostri textus decisionem, ita simili-

ter est interpretandus textus in l.si prætor 7.§.Marcellus de iudicijs.

8 Neque prædictis obstat textus in cap.pastoralis,§.quia vero,de officio delegati,vbi iudex tenetur exequi sententiam,etiãsi in iustam esse appareat: quia textus in dict.§.quia vero procedit quãdo sententia est iniusta,hoc est, tantum contrarius litigatoris,quo in casu iudex inferior eam exequi tenetur, etiamsi in iustam esse cognoscat,siquidem ad subditum non pertinet discutio iusti,vel iniusti superioris præcepti; cum satis sit, quod apparenter sit iustum,vel ita præsumatur,cap.in istis 4.distinction, cap. qui resistit 11.quæstion.3.cap. quo iure 8.distinction.cap.inferior 21. distinctione,cap.omnis anima de censibus, capit.magnum 11. quæstion. 3. & ideò cum in dict.§.quia vero delegatus Pontificis sit superior, & ordinarius inferior,iusta de causa ordinarius non potuit de sententia iudicis delegati etiam iniusta cognoscere, sed diligenter absque mora exequi:nam iusta præsumitur ex eo,quod in rem iudicatam transierit,qua de causa si forte vitium habuisset purgatum censeretur ex tacito consensu condemnati,ob lapsum appellationis terminum,argument.textus in l.fin.C.vt lite pendente,l.si vt proponis 6.C.de exceptione rei iudicatæ,l.si prætor 75.ff.de iudicijs, textus verò noster loquitur de exceptione nullitatis; non verò in iustitiæ,quo in casu executio suspenditur,& iudex executor de ea cognoscit tantum ad effectum remittendi ad superiorem,notat Abbas in dict.cap. 2.num.3.Felinus in præsenti, num.11. Barbos.in remission.bus ad hunc textum,num.4.

9 Quintò prædictis obstat textus in cap.cel est illata,capit. non semper 11. quæstion.3.cap.si dominus,cap. Iulianus eadem causa,& quæstione, cap. inquisitioni 44. in primo responso, de sententia excommunicationis,cap. per tuas,el segundo de Simonia, in quibus iuribus cauetur,iniusto superioris præcepto parendum non esse. Quorum iurium difficultati occarritur ex eo,quia textus in dict.cap.cui est illata 11.quæstion.3.procedit quando excommunicatio non tantum fuit iniusta,sed etiam nulla ex defectu ministri, cui parere non poterat,cum lata fuisset ab hæretico Dioscoro,qui cum Patriarcha Alexandriæ esset quosdam excommunicauit,qui omnes cum crederent sententia illa fuisse ligatos, Gelasius respondit,absolutionem non indigere,quæ interpretatio ex eius integra deducitur, siquidem Gelasius Pontifex rescriplit Episcopis orientalibus de damnationi Dioscori,quo tempore hæreticus iam fuerat pronunciatus,notat Platina de vitis Pontificum in vita Gelasij,constat etiam ex Gelasij Epistola ad Episcopos Dardaniæ,quæ incipit: *Dilectissimas, &c.* notat Couarruuias in cap.alma mater 1.part.§.7.num.5. Neque obstabit dicere, Gelasium Pontificem ibi non fuisse motum ex defectu ministri, seu propter nullitatem, sed ex eo, quod sententia illa iniqua,seu iniusta fuisset: quia in principio loquitur de iniusta sententia,quæ ab hæretico fuit prolata: nam cum ij aduersus quos lata fuisset existimarent valuisse,sublato illo,error nulla remansit ex defectu ministri, & statim prosequitur Pontifex, quod si iniusta est tanto eam curare non debent,quasi aduersatiuè verba illa fuissent proposita,& ideò in prima textus parte sententia infringitur:quia ab hæretico fuit prolata, nam aliàs si tantum iniusta fuisset,infringi non poterat.

Neque obstant textus in dict.capit 10
cum semper,cum similibus supra adductis:quia procedunt quando sententia est omnino præceptis Dei contraria,& expresse eis repugnat,textus vero in dict.§.quia vero loquitur de præcepto humano,hoc est, principis. Neque similiter obstat textus in dict. cap. inquisitioni 44.in primo responso, & textus in cap. litteras, de restitutione

ſpoliatorum, ex quibus conſtat, quod ſi alter coniugum cognoſcat impedimentum, quod apud iudicem probari non poteſt, potius tenetur humiliter ſententiam excommunicationis ſuſtinère, quam præceptum iudicis exequi, & peccatum per carnale commertium committere, quia communiter dici ſolet, quod in dict. cap. inquiſitioni coniux potius tenetur ſuam priuatam opinionem, quam iniquam iudicis ſententiam exequi: quia tunc priuatam perſonam repræſentat: at vero in dict. §. quia vero ordinarius iudex publicam gerit, qui delegati ſententiam, exequi tenetur; neque de ſuperioris iniquitate cognoſcere poterit, coniux verò cum ſit priuata perſona, & non publica, ſed priuata ſcientia cognoſcat, cum conſcientiam læſam retineat, iuſta de cauſa debiti exe cutionem impedire poterit.

11 Sextò aduerſus ea, quæ communiter in præſenti, & dict. cap. paſtoralis, §. quia vero, de officio delegati, notant omnes: videlicet ſententiam ſuperioris iniquam, & notorie iniuſtam iudicem inferiorem non teneri exequi, iuxta textum in cap. inter cæteras 9. hoc titul. l. ſi pars iudicantium 10. ff. de in officioſo teſtamento. Obſtabit text. in cap. ſi quando 8. de officio delegati, vbi euidens, & certa in iuſtitia ſententiæ iudicis delegati fuit, & nihilominus inferior iudex tenetur illam exe cutioni mandare, vt conſtat ex verbis illius textus ibi: *Non debet iudicis delegato mandatore reſiſtere, &c.* In cuius textus difficultate omiſſa Felini, & Decij interpretatione ibidem, Cardinalis in Clementina 2. §. eorundem de foro competenti, veriſsime dicendum eſſe exiſtimo, quod Alexand. III. in dict. capit. ſi quando non afferit, ſententiam euidenter iniquam ab inferiore exequendam eſſe, ſed tantum conſilium refert: videlicet non eſſe violenter delegato reſiſtendum, cum ſit ſuperior, & maxima ei reuerentia debeatur, & ſi manifeſte injuſtum præcipiat, tum delegatus non debet reſiſtere, ſed delegati præceptum, aliter ſubterfugere, cum apud ipſum omnia remedia ſolicite ſint inueſtiganda, conſulendo nequit, ita manifeſte iniquum iubeat, & veritatem inſinuando, ita inſiſtat donec Pontifici innoteſcat, quæ interpretatio deducitur, ex verbis illius textus ibi: *Non debet ei reſiſtere violenter, ſed apud impium inſtare, vt ferat eos in poſſeſſionem mittere, donec rei veritas innoteſcat, &c.* quæ dictio: *Donec*, conditionem inducit, l. ſufficiat, ff. de condition. indebiti.

Septimò obſtat textus in l. cum fideicommiſsum penultima, ff. de confeſſis, ex qua conſtat, quod ſi fraus aliqua coram ipſo executore ſit commiſsa, poterit ipſe iudex executor de ea cognoſcere, cum commiſſa iuriſdictione omnia neceſsaria ad eius expeditionem conceſsa videantur, iuxta textum in l. 2. ff. de iuriſdictione omnium iudicum, cap. præterea cum vulgatis de officij delegati. Cui dubio reſponderi debet, quod textus in dict. l. penultima, tantum procedit de fraude commiſsa coram ipſomet iudice executore, & ideò nihil mirum, ſi de eo plene poſſet cognoſcere ex principio ſupra relato in dict. l. 2. at vero textus noſter loquitur, quando fraus fuit commiſsa coram iudice ſuperiori, quo in caſu cum inferiori non ſit principalis cauſæ cognitio commiſsa, mirum non eſt, quod eius cognitionem ad ſuperiorem remittat: nam verba noſtri textus ibi: *Fraus interuenerit, &c.* idem ſignificant, ac ſi textus dixiſſet: *Si fraus iam apud ſuperiorem interueniſſet*, ex quibus conſtat, iudicem executorem poſſe cognoſcere de exceptionibus concernentibus executionem ipſam; non vero oppugnantibus diffinitiuam ſententiam, notat Abbas in præſenti, numer. 3.

12

Ad

Ad Textum in cap. cum aliquibus 6. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Non sufficit Reo damnato ad traditionẽ possessionis tradere pignus pro ipsa possessione.*

2 *Aliud pro alio inuito creditore solui non potest.*

3 *Possessio transfertur per pignus conuentionale, & ibi refertur, quæ differentia extet inter pignus Prætorium, & conuentionale.*

Expenditur tex. in l. contrahitur, ff. de pignorib. l. pignus ff. de pignorat. act.

4 *Interpretatur tex. in l. rescripto 6. §. plane ff. de muneribus, & honoribus.*

5 *Condemnatus, præstando pignora satisfacere videtur, intellige, vt ibi.*

6 *Obligatio dandi rem, est etiam obligatio faciendi, intellige, vt ibi.*

7 *Interpretatur tex in l. 1. & per totum titulum, C. si in causa iudicati.*

CONCLVSIO.

1 NOn sufficit Reo damnato ad traditionem possessionis tradere pignus pro ipsa possessione. Consonat textus in l. non potest, l. quod si non, l. debitor, §. fin. ff. de pignoratitia actione, l. 1. l. possideri, l. quemadmodum, ff. de adquirenda possessione, l. licèt, l. nemo, C. eodem, l. traditionibus, C. de pactis, l. vnica, C. de rei vxoriæ actione, Authẽt. hoc nisi debitor, C. de solutionibus, l. qui restituere, ff. de rei vindicatione, l. 3. §. 1. ff. de vsufructu, l. si partim in principio, ff. quemadmodum seruitutes amittantur, l. solutam, ff. de solutionibus. l. promissor 21. §. vltim. ff. de constituta pecunia, illustrant Gomecius, 2. tom. variarum cap. 10. num. 22. Tiraquellus de retractu tit. 1. §. 3. glossa 3. num. 15. Cuiac. lib. 5. obseruat. cap. 30. idem lib. 9. cap. 37. Menochius de recuperandâ, remedio 15. num. 644. idem de arbitrarijs, quæst. 69. num. 15. Sarmiento lib. 1. selectarum, cap. 8. num. 22. Parladorus lib. 2. rerum quotidianarum, cap. fin. 5. parte, §. 17. Gutierrez de iuramento confirmatorio, 1. parte, cap. 29. Don. in dict. Authentica, nisi debitor.

Ratio decidendi deducitur ex tex- 2
tu in l. 4. §. ait Prætor, ff. hoc tit. ex cuius decisione constat, condemnatum soluere, nõ videri satisfacere pignora præstando, quod receptum est, ne ex obligatione obligatio nascatur, & ne ex litibus lites oriantur, l. terminato, C. de fructibus, & litium expensis: nam alias esset contra principium iuris relatum in cap. finem litibus, de dolo, & contumacia cum supra traditis in cap. 2. hoc tit. Tum etiam: quia aliud pro alio invito creditore solui non potest; neque pignus pro pignore; neque vnus fideiussor pro alio fideiussore admittitur, iuxta textum in l. si rem, §. omnino, ff. de pignoratitia actione, l. 2. §. 1. in fine, ff. si certum petatur principio, instit. quibus modis tollitur obligatio, ideòque cum debitor in præsenti possessionem tradere teneatur; non videtur plenè satisfacere, si inuito creditore pignus præstare velit, notat glossa in præsenti: Pinelus in l. 2. C. de rescindenda, 2. parte cap. 1. num. 21.

Primò obstabit dicere, quod solo 3
iudicis decreto transfertur possessio, & inducitur pignus prætorium, iuxta textum in l. contrahitur, ff. de pignoribus, l. pignus, ff. de pignoratitia actione; ergo si per solam possessionis adiudicationem ex Prætoris decreto transfertur possessio, vt in prima nostri textus parte mentio habetur, frustra in secunda parte, alia possessionis aprehensio desideratur. Cui debio breuiter ita responderi solet: videlicet iura in argumento adducta, & similia locum habe-

re in pignore conuentionali, ex qua sola conuentione pignus constituitur, & possessio transfertur, ac actio hypotecaria, & pignoratitia nascitur, iuxta textum in l. si rem aliquam, §. proprio, ff. de pignoratitia actione, vbi latè Ant. Fab. in rationali: at verò textum nostrum loqui in prætorio pignore causa cognita, hoc est, quando res alicui per sententiam adiudicatur, quo in casu non sufficit si victus pignora victori offerat, sed etiam tenetur ipsius rei comdemnatæ possessionem tradere, notat Ripa in l. 4. §. 1. num. 4. ff. hoc tit. Tiraquellus de retractu, tit. 1. §. 3. glos. 3. num. 15.

4 Secundò solutioni obstabit textus in l. rescripto 6. §. plane, ff. de muneribus, & honoribus, vbi constat, quod si quis fuerit condemnatus ad soluendum, sufficit quod tantum præstet pignora, vel fideiussores. Quem difficultatem facile dissolues, si dixeris, verissimum esse, quod quando quis condemnatur ad soluendum, non sufficit pignora, vel fideiussores dare, iuxta textum in l. item liberatur, §. 1. ff. quibus modis pignus, vel hipotheca soluitur, l. promissor 21. §. fin. ff. de constituta pecunia, neque obstat textus in dict. l. rescripto versic. *Plane*: quia omissa Bartoli, & Alberici interpretatione in dict. l. item liberatur, §. 1. verissime est dicendum, quod in dict. l. rescripto 6. versicul. *Plane*, non agitur de eo, qui tenebatur soluere, sed tantum satisfacere, neque ibi debitum liquidum erat, vt indicant verba illius textus, versicul. *Debitores*, quo in casu sufficit dare pignora, vel fideiussores præstare, iuxta textum in l. si adulibet, l. seruus 34. in fine, ff. de statu liberis: secus verò dicendum est, cum quis non tantum satisfacere, sed ex contractu præcisse soluere tenetur: quia tunc non sufficit pignora dare, vt supra retulimus.

Tertio obstabit textus in l. à Diuo 5
Pio, §. in venditionibus cum sequentibus, ff. hoc tit. l. 1. C. si in causam iudicati, l. si quis à liberis, §. si quis ex his, ff. de liberis agnoscendis, in quibus iuribus constat, condemnatum præstando pignora satisfacere videri: ergo, & in præsenti pignoris præstatio sufficere debebat, sed facile respondetur ex eo, quod textus in dict. §. in venditionibus, & similia iura locum habent in pignoribus iudicialibus, quæ dantur pro executione sententiæ publicis ministris interuenientibus, vt ex illis fiat solutio creditori, at verò in spetie nostri textus agitur de pignore dato pro securitate victoris, quo in casu non sufficit pignora præstare in executione, vt in illis etiam distractis creditori fiat solutio, cum debitor teneatur rem ipsam tradere, vt indicant verba nostri textus, ibi: *Ad iudicata possessio*, quæ denotant, debitorem rem ipsam præcisse tradere compellendum esse: neque interesse dando liberabitur, dict. l. qui restituere, ff. de rei vindicatione, Gomecius 2. tom. variarum cap. 10. numer. 22. Ant. Fab. in rationali ad textum in dict. l. qui restituere. Neque obstabit si instes sententiam per æquipollens adimpleri posse, argum. textus in l. si mater, C. de institut. & substitut. l. mulier, C. ad Senatus Consultum Trebellianum, ac ideò cum datio pignoris quo ad debiti securitatem æquiualeat dationi possessionis, §. furti instit. de obligationibus, quæ ex delicto, ita similiter in præsenti sufficere videbatur datio pignoris: quia verissime dicendum est, quod sententia non potest per æquipollens ad impleri, l. si pecunia in fine, ff. vt in possessionem legatorum, præcipue quia soluere, & dare pignora, non sunt æquipollentia, l. item liberatur, §. 1. ff. quibus modis pignus, &c. l. promissor, §. fin. ff. de constituta pecunia,

siqui-

siquidem virtute sententiæ posset quis compelli rem ipsam tradere, dict.l. qui restituere,ff.de reivindicatione, Doctor Balboa in præsenti à num.15.

6 Quartò obstabit dicere,quod obligatio dandi rem,est etiam obligatio faciendi,l.si rem 26.ff.de verborum obligationibus,sed in hac obligatione, nemo precisè dare compellitur, sed præstando id,quod interst liberabitur , l. si quis 13.§.vltimo,ff.hoc titul.ergo & in præsenti debitor liberabitur tradendo pignus pro re ipsa. In qua difficultate dicendum est,iura in argumento adducta non procedere in obligatione faciendi,quæ dimanat ex iussu iudicis,vt in præsenti:quia hoc in casu quis precisse dare,& facere à iudice compellitur , nec sufficit pignus,sed vera solutio desiderat.

Neque obstat l.1.& integer titu-
7. lus,C.si in causa iudicati, vbi sufficiunt pignora,si ex illorum stimatione victori satisfieri potest:quia titulus ille procedit quãdo executio nõ in re certa, sed in quãtitate facienda est,vel quando res aliqua tradenda esset,& non extat:nam tunc in eius defectum stimatio præstari debet: at vero textus noster procedit quando certa res,seu possessio adiudicatur, quo in casu dispareſt tatio notat Gomecius vbi supra num. 32. versicul. *Quintus.*

Ad textum in cap.lator 7.capit.tenor 10.c.consanguinei,11.hoc tit.

SVMMARIVM.

1 Sententia lata contra matrimonium nũquam transit in rem iudicatam,ac ideò quandocunque reuocatur,si constet de errore.

2 Sententia cum vitium continet per partes remissibile transit in rem iudicatam:secus si irremissibile;vt in exemplo ibi relato,& in num.3.& 4.

3 Interpretatur tex.in cap. iurauit 6. de probat.

4 Expenditur tex.in cap.constitutis 46.de testibus.

5 Exponitur text.in cap. ex litteris de diuortijs in fin.

6 Vitium irremissibile, etiam extat,quoties matrimonium per impotentiam dissoluitur,ac ideò in eo sententia non transit in rem iudicatam.

7 Illustratur tex.in cap consultationi de frigidis,& maleficiatis.

8 Sententia in causa matrimoniali, etiam si ab ea non sit appellatum nullum ius facit,nec ex ea oritur,nec proveritate habetur.

Publicatis attestationibus in causa matrimoniali testes recipiuntur.

9 Sententia in causis matrimonialibus trãsit in rem iudicatam , ad hoc tantum, vt statim exequi possit, non tamen ad hoc,vt postea per viam querelæ reperta veritate rescindi non possit.

10 Valet argumentum de matrimonio carnali ad spirituali.

An in beneficialibus sententia transeat in rem iudicatam, & an sit vitium remissibile,vel irremissibile ibi exponitur.

11 Allegans propriam turpitudinem,& veniens contra proprium factum nõ est audiendus.

Interpretatur tex.in cap.tenor 10. de sent. & re iud

12 Sententia in causa matrimoniali contra veritatem,prolata,adeò veritate reperta retractari potest, quod etiam si post sententiam iam ab vtroque, vel altero coniuge matrimonium constractum proponatur nullius momenti erit.

Expenditur text.in cap.sicut 9.vers. Super quo,*de testibus,iunctis versic.* Sequenti.

13 Per impotentiam separati si postea cum alijs nuptias contraxerint,ac potentes facti fuerint, non separantur à secũdo coitu intellige , vt ibi impedimento maleficij, non vero frigiditatis.

Interpretatur text. in cap. vltimo 33. quæstion. 1.

CONCLVSIO.

1 *Sententia lata contra matrimonium, nunquam transit in rem iudicatam, ac ideò quandocunque reuocatur, si cõstet de errore.* Comprobat textus in cap. fraternitatis de frigidis, & maleficiatis, cap. quod Deo 35. quæstion. 5. capit. graue 33. quæstion. 9. capit. causam matrimonij penultim. de probationibus, cap. series 26. cap. sicut nobis, cap. ex tenore 35. cap. cum in tua 44. capit. constitutis 46. de testibus, illustrant Magister Sancius in repetitione ad textum in Clementina 2. de testibus, numer. 20. Couarruuias in 4. 2. part. cap. 8. §. 12. & lib. 1. variarum, cap. 2. numero 7. Thomas Sanchez de matrimonio lib. 7. disputation. 100. num. 1. & 33. & lib. 10. disputation. 9. numer. 2. & 4. Menochius de arbitrarijs casu 103. Tiraquellus de retractu titul. 2. §. 1. glosa 2. numer. 37. Osuald. ad Donel. lib. 21. cap. 12. littera F. Maranta de ordine iudiciorum 3. part. numer. 147. cum sequentibus.

2 Pro vera nostri textus decidendi ratione omnino annotandum est, quod sententia dupliciter ferri potest: nam aut in se continet vitium ab ipsis partibus remissibile, aut omnino per partes irremissibile, remissibile dicitur, cum partes ius pro se introductum omittendo debitum, vel non appellando tacite, vel expresse remittere possunt, irremissibile verò dicitur, quod ab ipsis partibus, neque tacite, neque expresse remitti potest: veluti si pronuncietur non fuisse matrimonium, quod verum erat, quo supposito vera deducitur ad nostrum textum decidendo ratio: nam cum sententia in præsenti lata in causa matrimoniali nullum contineat ius, per partes remissibile, ideò non potuit in rem iudicatam transire, quo minus vt postea possit, reperta veritate, retractari, cum ex partium voluntate id non dependeat, siquidem extet vitium per partes irremissibile, & peccatum extet: videlicet ne separentur, qui legitimi copulati sunt, vel ne coniungantur, qui diuina, vel humana lege sunt prohibiti: nam quos Deus coniunxit separare homo non valet, Matthæi 19. capit. licet ex quadam de testibus, Osuald. ad Donel. lib. 21. cap. 12. littera F.

Primò obstat textus in cap. iurauit 6. de probationibus, vbi similiter agitur de matrimoniali causa, & tamen Pontifex negat probato impedimento, publicatis attestationibus, posse eosdem, vel alios testes super eisdem articulis, vel directo contrarijs recipi. Cui dubiò verissimè est dicendum, sponsalia de futuro, vel matrimonium multipliciter considerari: nam vel agitur de matrimonio separando, & testes deponunt impedimentum esse, vbi non erat, vel è contra, vel agitur non deseparando, sed de impediendo: veluti in sponsalibus de futuro, & testes deponunt de impedimento inter contrahentes existente, in primo casu est vitium irremissibile, & sententia non transit in rem iudicatam: ac ideò ob peccati periculum iterum testes possunt admitti, & ita obtinet textus noster: in secundo vero est vicium remissibile, ac ideò cum iàm esset probatum impedimentum, & nullum extet periculum, partes poterunt eodem mutuo consensu sponsalia promissa de futuro expresse, vel tacite per testium publicationem dissoluere, quo in casu ordinarium ius seruatur, vt publicatis attestationibus neutiquam iterum possint de impedimento illo testes recipi, & ita obtinet textus in dict. cap. iurauit 6. notat Abbas ibidem numer. 5. glosa verbo: *Iuri contraria*, in fine in dicto capit. series 26. de testibus. 3

Secundò prædictis obstabit sequens 4

quens consideratio deducta ex textu in cap. constitutis 46. de testibus, in cuius decisione non in sponsalibus de futuro, sed in causa matrimoniali Pontifex asserit, testes post publicationem recipi valere, redditque rationem: quia pars non didicerat testium dicta, neque productionem renunciauerat, consideratio est: ergo hoc impedimento stante: videlicet si didicisset, vel renunciasset, iterum neque in causa matrimoniali admitterentur. Sed huic scrupulo satisfieri debet ex eo, quod in specie illius textus non agitur de impedimento irremissibili, hoc est, de consanguinitate probanda ad dissoluendum matrimonium, quoad vinculum, sed tantum de remissibili, hoc est, de diuortio, quoad thorum, & de validitate processus, vbi non imminet peccatum, ac ideò ibi non receditur à regulis iuris communis, quæ interpretatio deducitur ex verbis illius textus ibi: *Diuortij sententiam promulgauit, &c.* notat Abbas ibidem numer. 1. ad finem, Cuiac. in posthumis ad eundem textum, Thomas Sanchez lib. 7. disp. 100. & lib. 10. d. sput. 2. à num. 2. cum seqq.

6 Neque obstat textus in cap. ex litteris de diuortijs in fine, vbi non obstante sententia diuortij tantum quoad thorum, iterum de ea causa tractatur, & vir cogitur ad primam vxorē reddire, quia ibi non retractatur sententia tantum quoad thorum lata ex eo, quod vitium esset irremissibile, sed ex eo potius: quia maritus delictum post sententiam commisit, hoc est, secundum matrimonium furtiue cum alia contraxit: nam viuente prima adulterij delictum commisit, ideoque ex illa adulterij, & delicti causa nouiter orta, iterum de diuortio cognoscitur, & maritus officio iudicis compellitur ad primam reddire, iuxta textum in capit. fin. de adulterijs, cap. discretione, versicul. *Cum possit*, de eo qui cognouit consanguineam, l. viro 29. ff. soluto matrimonio. Neque prædictis obstabit si inter se iuramentum, quo coniuges promittunt seorsum viuere temerarium esse, iuxta tex. in capit. tua 24. de iure iurando: ergo cum separatio illa quoad thorum peccatum contineat, dici debet in separatione illa esse vitium per partes irremissibile: Quia respondetur sufficere vitium esse remissibile, quod etsi non expresse, tacite tamen remitti potest, ac ideò quamuis expresse pactum, & iuramentum de diuortio turpe, & temerarium sit propter adulterij periculum, tamen absque conuentione expressa tacite remitti potest: veluti si ad tempus ob iustam causam separentur, vel in perpetuum, si vterque continentiam voueat, iuxta textum in dict. cap. quod Deo 32. quæstio. 5. notat Magister Sanctius in dict. Clem. 2. de testibus, num. 110.

Tertiò aduersus communem, & 7
verisimam sententiam, quam tenent Doctores omnes in præsenti: videlicet nostri textus decisionem etiam locum habere, quoties matrimonium per impotentiam dissoluitur, ita vt potentia reperta sententia illa retractari possit, Thomas Sanchez libr. 7. de impedimentis, disputatione 100. numer. 15. reddentque decidendi rationem: quia in separatione illa inest peccatum, & vitiū irremissibile. Obstabit dicere, quod tunc peccatum non imminet, cum possint coniuges etiam frigidi, vti fratres habitare, iuxta textum in cap. consultationi 4. de frigidis, & maleficiatis, ob cuius textus authoritatem contrariam sententiam defendit Abbas in cap. final eiusdem tituli, num. 4.

Sed nihil obstat, quia ibi Ecclesia non absolute declarat eos, vt fratres habitare posse, sed vt veros coniuges, merito cum tunc, ita esse nequeat, mirum non est, quod sit vitium irremissibile: quia aliàs si id admitteretur, similiter etiam idem dicendum esset in impedimento consanguinitatis, vt semper, vti fratres habitare possent, quod admitti

non

non debet, ac per consequens idem in in potentia dicendum erit, notat Thomas Sanchez dict. disputat. 100. numer. 15. in fine.

8 Quartò obstabit dicere, quod sententia, quæ in rem iudicatam transit, adeò pro veritate habetur, vt si ab ea non est prouocatum, oriatur præsumptio iuris, & de iure, & nulla alia probatio admittitur, capit. bene, el primero, §. porro de electione, cap. is qui fidem, de sponsalibus, argumento textus in l. res iudicata, ff. de regul. iuris: ergo cum in specie nostri textus in separatione illa non sit prouocatum, neque quoad vinculum, postea potuit de causa illa iterum audiri. Sed respondetur facile ex eo, quod quando sententia in causa matrimoniali pro lata est, etiamsi ab ea non sit appellatum nullum ius facit, neque ex ea oritur, nec pro veritate habetur, quo minus ea comperta iterum de causa tractari possit: nam etsi regulariter contra præsumptionem iuris, & de iure probatio non admittatur: tamen admittitur in causis, in quibus vertitur animæ periculum, merito quanuis in alijs causis publicatis attestationibus super eisdem articulis, testes non admittantur propter subornationis periculum, vt supra diximus in cap. cum venisset 25. de testibus: tamen in causis matrimonialibus propter rationem supra traditam admittuntur, dict. cap. series, cap. fraternitatis, de testibus. Neque obstabit si dixeris, periculum hoc subornationis melius, & fortius vertere in matrimoniali causa, cum plerunque nuptiæ propter diuitias, nobilitatem, vel pulchritudinem appetantur: quia respondetur, quod etsi periculum extet, non tamen est tantum, quantum extat in prohibitione coniunctionis inter consanguineor, vel affines, quod incesti periculum maius, & certius est quam subornationis.

9 Quintò obstabit dicere, quod tam à iure ciuili, quam à canonico certum est constitutum tempus, vt appellatio proponatur, quo termino transacto, sententia transit in rem iudicatam, l. 1. §. viduum, ff. quando appellandum sit, l. eos, §. si autem, Cod. de appellationibus, cap. quoad consultationem, hoc titul. cap. sæpe, de appellationibus, Clementina sicut eodem titul. quod fuit constitutum ne lites fierent immortales, sed hæc ratio æque militat in causis matrimonialibus sicut in alijs: ergo idem ius debet constitui, siquidem matrimonialis causa quoad iuris ordinem cum cæteris æqualis est, cap. 1. vt lite non contestata, quod dubium ex eo dissoluitur: nam quamuis fateamur, tam in causis matrimonialibus, quam in alijs transacto tempore appellationis sententiam transire in rem iudicatam, tamen dicendum est, ad id tantum transire, vt possit statim exequi, neque per appellationem rescindi, sed non adeò transit in rem iudicatam, vt non possit per viam querela postea reperta veritate, retractari, cum fieri possit, vt sententia transeat in rem iudicatam, & vt postea retractari possit, l. 1. & per totum, C. si aduersus rem iudicatam, Couarruuias in 4. 2. part. cap. 8. §. fin. Neque obstabit dicere, in matrimoniali causa sicuti in alia iuris ordinē seruari debère: quia regula illa, & textus in dict. cap. 1. vt lite non contestata locum habebit, vt supra diximus, quando agitur de crimine adulterij, quoad thori separationem: secus verò de vinculi: quia tunc matrimonialis causa priuilegiata est, iuxta textum in dict. cap. 1. cap. quoniam frequenter, §. porro, vt lite non contestata, ac ideò cum in specie nostri textus non agatur de adulterij delicto, sed de vinculo matrimonij, mirum non est, quod ordo iuris non seruetur.

10 Sextò obstabit: nam valet argumentum de matrimonio carnali ad spirituale, cap. intercorporalia, de translatione Episcopi, dict. cap. quoniam, §. porro,

porro, vers. *Si vero*, vt lite non contestata, sed sententia in matrimonio spirituali, hoc est, in electionis causa transit in rem iudicatam, si ab ea intra decem dies non fuerit appellatum, iuxta textum in cap. cum dilectus 32. in fine, de electione; ergo similiter in carnali transire debet. Verum in hoc dubio, omissa Abbatis sententia in præsenti num. 5. quam refert Couarruu. vbi supra, dict. §. 14. num. 14. verisimè dicendum est, multum referre, an agatur de illa sententia respectu illius, qui condemnatus est, an verò respectu alterius, in cuius fauorem fuit prolata aduersus quem ius commune, & vtilitas ordinarij iuris resistit: nam in primo casu, si is, qui condemnatus est, non prouocauerit sententia illa quoad se transit in rem iudicatam, ita vt posteà errore comperto nō possit de ea agere, cum tunc sit vitium ab eo remissibile, in secundo verò casu respectu illius, in cuius fauorem fuit lata non transit in rem iudicatam, cum sit vitium per partes irremissibile, siquidem beneficium Ecclesiasticum peccato interueniente retinet, hoc est, absque institutione canonica, cum ipsius iudicis ordinarij ius non possit remitti, arg. textus in cap. possessor de reg. iuris, lib. 6. cap. 1. de eo qui mittitur in possessionem eodem libro.

11 Septimò obstabit textus in cap. cum super de concess. præbendæ, vbi constat, quod allegans propriam turpitudinem, & contra proprium factum veniens non debet audiri, cap. inter dilectos de donationibus, sed in præsenti vir, qui matrimonium contraxit, agit contra eius separationem, vt indicant verba nostri textus, ibi: *Vtriusque studio, &c.* Ergo ex post facto, tanquam contra proprium factum veniens audiri nō debebat. Sed dicendum est, quod regula supra adducta restringi debet, quoties agitur de vitando ipsius animæ periculo, notat glossa in præsenti: Filinus num. 1. Panormit. 6.

Octauò aduersus ea, quæ communiter in præsenti notant omnes: videlicet sententiam in causa matrimoniali contra veritatem prolatam, adeo veritate repesta retractari posse, quod etiamsi post sententiam secundum matrimonium ab vtroque, vel altero coniuge contractum proponatur, nullius momenti sit, iuxta textum in cap. consanguinei 11. hoc tit. cap. 1. glossa verbo, *retractare*, cap. laudabilem in fine de frigidis, & maleficiatis, obstabit textus in cap. sicut 9. de testibus, vers. *super quo* iuncto, vers. *sequenti*, ex quo constat, quod si ad secunda vota vir, & vxor, aut alter eorum transmigrauerit, testes tantum puniendos esse, cum ob illorum testimonijs diuortij sententia prolata esset, & matrimonium solutum, augetur difficultas ex vers. *Si vero*, dum idem textus asserit, quod si res integra est, & secundum matrimonium non fuerit contractum diligenter sunt testes inquirendi, & sententia retractari debet: ex quibus constat, sententiam in primo membro non retractari. In cuius textus difficultate, omissa glossæ interpretatione ibidem, asserentis, suplendum esse verbum, *maximè*, verisimè est dicendum, quod ideò in primo illius textus membro sententia non retractatur: quia legitimè non constabat de veritate: nam licet testes asseruissent, se corruptos falsum testimonium perhibuisse, tamen illis, vti textus asserit, non creditur: nam licet per alios, qui corruptioni præsentes fuerunt, eadem corruptio probetur, adhuc tamen veritas contra sententiam non probatur, idest, consanguinitatem non subesse, cum rectè fieri possit, vt corrupti testes veritatem dixerint, cap. licet vers. *Idē de probationibus*, notat Barbossa in collectaneis ad textum in dict. cap. consanguinei 11. hoc tit.

12

Nonò solutioni obstat textus in cap. vlt. 33. quæst. 1. vbi hi, qui per impotentiam separati sunt, si postea cum alijs nup-

§

nuptias contraxerint, ac potentes facti fuerint, non ſeparantur à ſecundo coitu, ex cuius deciſione apertè conſtat de veritate, ob quam ſententia contra primum matrimonium fuit pro lata, & nihilominus prima ſententia firma manet. Sed reſpondetur facilè, quod ideò ibi nõ retractatur: quia textus ille ſpecialiter debet intelligi de impedimento maleficij, quod cum ſua natura probetur, & ſit impedimentum reſpectu vnius tantum, non verò quoad omnes, & impedito facultas contrahendi, cum alia concedatur, mirum non eſt, quod licèt in ſecundo matrimonio potens appareat, non ex eo dicatur conſtare de veritate contra primam ſententiam, cum poſsit eſſe impedimentum quoad primum matrimonium, non verò quoad ſecundum, quæ ratio ceſſat in frigido, ſiquidem quoad omnes frigidus, & impotens dicitur, iuxta textum in cap. 1. cap. laudabilem cum alijs de frigidis, & maleficiatis, notat D. Thomas ad 3. part. quæſt. 58. articul. 2. & in 4. diſtinctione 34. vbi Sotus, quæſt. 1. artic. 3. Auguſtinus Barboſſa in collectaneis ad textum in dict. cap. conſanguinei 11. hoc tit. num. 5. Reliqua quoad hunc textum petenda ſunt ex his quæ ſupra retulimus in cap. cum veniſſet 25. de teſtibus, & in cap. cum dilectus 9. de fide inſtrumentorum, & quæ refert Barboſſa vbi ſupra, dict. cap. 11. num.

fin.

Ad textum in cap. cum ſuper 17. cap. quamuis 25. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Res inter alios acta alijs non nocet, nec prodeſt.*

2 *Iniquum eſt quemquam aliquo facto honerari quando nihil eſt, quod ei imputari poſsit.*

3 *In vna eademque cauſa tercia appellatio non admittitur.*

4 *Vt appellatio admitatur prius de iuſtificatione eius comptare debet.*

5 *Interpretatur textus noſter in verſic.* Nec circa.

6 *Qui in ſententia grauatus non eſt appellare non poteſt.*

7 *Solim cum debitore ſuper pignoris proprietate fuerit diſceptata, ſententia contra debitorem lata ipſi nocet creditori.*

8 *Interpretatur textus in l. ſi ſuperatus 3. ff. de pignoribus, l. Preſes 6. eodem.*

9 *Qui patitur litigare, cum prohibere, & contradicere potuit ſententia inter alios lata ſibi præiudicat.*

10 *Interpretatur textus in cap. ad petitionem 22. de acuſſationibus.*

11 *Interpretatur textus in cap. cum olim, de cauſa poſſeſsionis, & proprietatis.*

12 *Sententia contra inſtitutum lata nocet ſubſtituto.*

13 Ex-

13 *Expenditur tex. in l. cum mater 28 ff. de inoffic. test.*

14 *Conditio libertatis datæ si seruus decem dederit, adimpletur, si soluerit ei qui quocunque modo hæreditatis dominiũ adquisierit.*

Explicatur tex. in l. statu liberi, §. Quintus Mutius, ff. de statu liberis.

15 *Sententia aduersus coheredem lata, nõ nocet coheredi, nisi de libertate seruo per fidei relicta agatur.*

Explicatur tex. in l. iudicatæ 29. ff. de exceptione rei iudicatæ, cum l. a sententia 5. ff. de appellat. l. quidam 12. de euictionibus.

16 *Expenditur tex. in l. is qui fundum 31. ff. de vsufruct. legato.*

17 *Illustratur tex. in l. posthumus, §. si quis 21. ff. de inoffic. testam.*

18 *Interpretatur tex. in l. si à te 9. §. vlt. ff. de exceptione rei iudicatæ.*

19 *Discutitur tex. in l. Papinianus, §. vlt. ff. de inofficios. testamen. cum l. 1. ff. de re iud.*

20 *Expenditur text. in l. ingenuum, ff. de statu homin. cum l. 1. ff. si libertus ingen. esse dicat.*

21 *Sententia in popullari actione lata, inter alios, aliis non nocet, & prodest ita vtsi seruus fuerit absolutus, ab ea alter eum non poterit iterum accusare, cum omnibus sententia illa noceat.*

22 *Illustratur tex. in l. 1. §. vltimo, l. 2. ff. de agnoscendis, & alienandis liberis, l. 2. §. sed si agat. ff. de iudicijs, l. si rem aliquem 31. §. si duo, ff. de donation l. si duo 34. ff. de receptis arb. l. si superatus 13. ff. de pignoribus, cap. inter dilectos, versic.* Secundo per instrumentum, *de fide instrumentorum, l fideiussor, §. 1. ff. de fideiussorib. cum l. gauis seuis, ff. eodem.*

CONCLVSIO.

Res inter alios iudicata aliis non nocet, nec prodest. Comprobat text. in cap. inter dilectos de fide instrumentorum, cap. veniens, de transactionibus, cap. veniens el secundo, capit. constitutus de testibus, cap. 2. de exceptionibus, cap. super eo, de officio delegati, cap. cum olim penultimo, de causa possessionis, & proprietatis, l. a sententia, l. ab executore, §. alio, ff. de appellationibus, l. de vno quoque, l. sæpe 63. ff. hoc tit. l. is qui fundum, ff. de vsufructu legato, l. seruus plurium, §. 1. ff. de legatis 1. l. modestinus, cum alijs, ff. de exceptionibus, l. quia, l. nam & postea in fine, ff. de iure iurando, l. 1. 2. & 3. C. res inter alios acta, l. res inter alios, ff. de regul. iuris, l. 1. 2. 3. & 4. C. quibus res iudicata non noceat, l. 1. & 2. C. si vnus ex pluribus appellauerit, l. 2. C. de exceptionibus, l. 2. C. de fide instrumentorum, l. claudius, ff. qui potiores in pignore, l. optimam, C. de transactionibus, l. circa, C. de locato, l. 4. & 7. tit. 23. part. 3. l. 19. tit. 22. eiusdem partitæ, exornant Cardoso in praxi verbo: *Exceptio*, num. 21. & verbo: *Res*, num. 25. & verbo: *Sententia*, num. 63. Tiraquellus de retractu, c. res inter alios acta in principio, Duarenus ad titulum de re iudicata in dict. l. sæpe relectione 43. & ad titulum; C. si in communi, eademque causa in integrum restitutio postuletur: Menoch. de arbitrarijs casu 111. & cons. 28. num. 28 & de retinenda, remed. 3. nu. 571. Mascardus de probationibus concl. 394. numer. 29. & cons. 1243. & 1267. num. 2. Stephanus Gracianus disceptat. Forensium, tom. 4. cap. 736. num. 5. Duarenus ad titulum de transactionibus, cap. 3. in fine, Couarruuias in practicis, cap. 13. num. 4. & cap. 14. & 15. per totum, Cuiac. lib. 2. obseruation. cap. 7. & libr. 12. cap. 26. Antonius Fabro in rationali ad textum in l. nam postquam 9. l. quia 10 l. duo patroni, l. in duobus 28. cum su s. §§. ff. de iure iurando, Donel. in dict. l. sæpe 63. ff. hoc titul. & lib. 27. commentariorum, cap. 1. & lib. 5. cap. 21. Osual. ad eundem libro 11. capitul. 13. littera A.

Ratio est, quia naturalis æquitas suadet,

ſuadet,iniquum eſse quenquam facto alieno onerari,quando nihil eſt, quod ei imputari poſsit,cur ita actum, & iudicatum ſit,ſiquidem res quæ culpa caret in damnum vocari non conuenit,capit.2.de conſtitutionibus,ac ideò regulare eſt,vt vnus quiſque ad eum actum vocetur,ex quo ei preiudicium aliquid oriri poſsit,alias ſibi non præiudicat. nã ſi ſententia inter alios lata alijs obſtaret, cenſerentur condemnati inauditi contra regulam textus in capit. 1.decauſa poſſeſsionis,& proprietatis,l.de vno quoque,ff.hoc tit.l.nam ita Diuus,ff.de adoptionibus,cap.cum ex litteris de in integrum reſtitutione,Clement. paſtoralis,hoc tit.§.fin.inſtitut. de pœna temere litigantium,merito etſi idem corpus petatur,tamen ſi diuerſum eſt iudicium,& inter diuerſas perſonas diſceptatur,id facit vt alia res, & alia quæſtio intelligatur,vt ſic tanquam inter alios facta alijs non noceat,dict.l.cum quæritur,ff.de exceptione rei iudicatæ,Donel.in dict.l.ſæpe,ff. hoc tit. Duarenus ibidem,§.cur autem.

Primò aduerſus textum noſtrum in 3
verſic.*Diuerſæ ſententiæ*, quod denotat, diuerſas ab Epiſcopo Aurienſi prolatas fuiſſe ſententias,& plures ac diuerſas appellationes interfuiſſe. Obſtabit illud iuris principium, quo docemur, quod in vna, eademque cauſa plures, vel tertia appellatio non admittitur, Clementina 1.hoc titul.l.1. & per totum,C.ne liceat in vna eadẽq; cauſa tertio prouocare,cap.ſua,de appellationibus.ac per conſequens male in præſenti Obetenſis Epiſcopus, qui ſe oppoſſuit ad appellationis remedium admittitur. Sed huic obiectioni reſpondetur, quod iura in argumento adducta procedunt reſpectu ipſius condemnati;non tamen alterius tertij, qui non fuit condemnatus; neque vltimæ cognitionis tertiæ inſtantiæ conſcius fieri potuit,præcipue,quia in ſpecie noſtri textus non fuerunt tres ſententiæ conformes,vt in iuribus in argumento adductis,ſiquidem ab vltima ſententia Epiſcopus Obetenſis, qui ſe oppoſſuit non tantum prouocauit, verum etiam Monaſterium,cum quo principaliter iudicium fuerat diſceptatum,quod vtique ex iuribus ſupra adductis nõ permitteretur,ſi tres eſſent contra Monaſterium conformiter prolatæ ſententiæ;neque contrarium demonſtrant verba noſtri textus,ibi:*Si diuerſæ ſententiæ, &c.* quia ſatis eſt,quod in duobus ſententijs modus ille loquendi verificetur, ſiquidem pluralis loquutio duorum numero contenta eſt,l.vbi numerus, ff.de teſtibus,cap.pluralis, de regulis iuris, lib.6.Couarruuias in practicis, cap. 15. num. 8.

Secundò contra noſtrum textum 4
in verſ.*Si conſtiterit*, ex quo probatur, quod vt appellatio admittatur prius debet conſtare de eius iuſtificatione:videlicet an iuſta ſubſit cauſa.Obſtabit dicere,quod cum à definitiua ſententia appellationis cauſa exprimatur, ſed ſimpliciter appellare ſufficit,iuxta text.in cap.vt debitus honor de appellationibus,vbi latiùs agemus. Cui difficultati dicendum eſt, quod quanuis regulariter expreſsio cauſæ in appellatione non deſideretur:tamen cum tertius, qui ſe oppoſſuit à ſententia contra alium lata prouocat,eius appellatio admitti nõ debet,niſi prius iuſta ſubſit cauſa,iuxta textum in leg.à ſententia,ff.de appellationibus, ſiquidem appellatio in executione propter doli præſumptionem regulariter non admittitur, notat Abbas in præſenti numer.5.& 7. Butrius, & Felinus 10.Couarruuias dict.cap.15. num.1.

Tertiò obſtabit dicere,quod textus 5
noſter ſibi ipſi contrarium ſtatuiſſe videtur,ſiquidem in verſ.*Nec circa*, Innocẽtius aſſerit,executionem eſſe ſuſpendendam, ne preiudicium Epiſcopo abſenti fiat:at vero in verſic. *Abſque Obetenſis Eccleſia preiudicio.* Affirmat executionem non eſſe ſuſpendendam, cum ex ea nullum preiudicium Monaſte-

Monasterio proueniat. Sed huic perplexitati facilè satisfieri poterit, si singula verba singulis adaptemus; nam verficulus, *Nec circa*, intelligi debet respectu possessionis: at verò versiculus, *Absque Ouetensis Ecclesiæ*, adaptatur quoad proprietatem, notat glos. in præsenti verbo, non noceat, Abb. num. 15. & 17. Butrius 12. Neque obstabit, si dixeris, quod si hoc verum esset, sequeretur quod sentẽtia inter alios lata præiudicaret in causa possessionis, quod admitti non potest, siquidem in amissione possessionis, etiam maximum extat præiudicium, iuxta textum in §. commodum, Instit. de interdictis, cap. dilecto in fine, de præbẽdis: quia respondetur, verissimum esse nostri textus regulam etiam in causis possessorijs locum habere; neque contrariũ, probat textus in dict. cap. cũ super: quia si Episcopus Ouetensis in possessione esset eã non amitteret propter illius sententiæ executionẽ, notat Abbas in præsẽti n. 17.

6 Quartò aduersus textum nostrum in vers. *Mãdamus quatenus si constiterit, &c.* Ex quo constat, quod non solùm victus, sed & tertio qui se opponit appellare poterit, obstabit textus in cap. omnis oppressus, cum alijs 2. quæst. 6. l. 1. in principio, ff. de appellationibus, vbi constat, quod is, qui in sententia oppressus, & grauatus non est appellare non potest. Cui dubio dicendum est, quod ideò in præsenti Ouetensis Episcopi tertij oppositoris appellatio admittitur: quia ei plurimum interest illius sententiæ executionem impedire, siquidem si in fauorem Episcopi Aurien sis exequeretur, magna iniuria, & plurimum grauamen Episcopo Ouetensi irrogaretur; ac ideò etiam si cum tertio non sit iudicium disceptatum: tamen cum ei intersit, & sententia præiudicet appellare potuit, iuxta textum in cap. veniens, el 2. de testibus, l. sæpè, ff. hoc tit. Couarru. in practicis, cap. 13. num. 4. & in cap. 15. Abb. in præsenti num. 5. Butrius 11.

7 Quintò obstat textus in l. sæpè 63. vers. *Veluti*, ff. de re iudicata, vbi si lis cũ debitore super pignoris proprietate fuerit disceptata, sententia contra debitorẽ lata nocet ipsi creditori. In cuius textus difficultate verissimè est dicendum, exẽplum in d. vers. *proponi non debere in debitore, sed in creditore*, vt in Pandectis florentinis legitur, & tenet Don. ibidem, ac ideò legendum est *velut si creditor*, non verò *si debitor*, quasi sensus sit, quod si creditor patiatur litem cum debitore super proprietate pignoris tractari, tunc sententia contra debitorem lata nocet ipsi creditori, ratio est: nam tunc scientibus, & permittentibus sententia inter alios lata nocet, quoties de ea re actio, vel defensio eis prius competeret, & alios agere patiantur, & cum actio, & defensio pignoris prius competat creditori, qui debitore excluso poterat litem in se suscipere, cap. quamuis penult. hoc tit. iusta de causa si creditor debitorem agere patiatur super proprietate pignoris, aut mariti us socerum, vel vxorem de propietate rei in dotẽ datæ, sibi imputet ex eo, quod agere passus est, rationem assignat Marcianus in d. l. sæpè: quia ex eo solum, quod quis patitur litigare: quem prohibere potuit, sententia contra alium prolata sibi præiudicat, cum dolo præsumatur tacuisse; at vero si prohibere non potuit, nõ præiudicat: veluti cohæredibus, & ita exẽpla illius textus ad cõcordiã reduci debent, notat Couarr. vbi supra cap. 13. nu. 7. vers. *cæterum* comprobatur etiã de iure regio in l. 4. ver. *pero si el deudor*, l. 19. & 20. tit. 22. p. 3. & de interprætatione ad textum in l. lex vectigali, vers. *item*, ff. de pignoribus, videndus est Cuiac. lib. 24. obseruat. cap. 36.

8 Sextò solutioni obstabit textus in l. si superatus 3. ff. de pignoribus, l. præses, C. eodẽ, in quibus iuribus caretur, sententiã super pignore cõtra debitorẽ latã nõ nocere creditori, sed pro illorũ iuriũ cõciliatione verissime est dicendum, multum referre an actor debitor fuerit condẽnatus in iudicio vindicationis per sententiam simpliciter absolutoriam absoluendo eum, cõtra quem egit, an verò

fuerit condemnatus per ſententiam declaratorium, videlicet declarando dominium rei ei competere, aduerſus quem debitor egit, in primo caſu quando ſententia tantum eſt abſolutoria ex eo, quod debitor non plenè probauit, tunc non nocet creditori, etiam ſcienti, ratio eſt: quia negligentia debitoris ex eo, quod non plenè probauit non debet creditori præiudicare, & ita obtinet textus in dict. leg. ſi ſuperatus, dicta leg. Preſes: In ſecundo verò caſu quando ſententia non ſolùm abſolutoria, ſed etiam declaratoria eſt dominij illius, contra quem debitor egit, tunc ſi cauſa ex qua ille dominium probauit antiquior ſit pignoris obligationi, & ita declaratum in ſententia extet, ſententia illa creditori nocet, notat gloſſa 1. & 2. in dicta leg. ſi ſuperatus: Couarruuias vbi ſupra, numer. 7. verſiculo, *Ex quibus*, Antonius Faber in rationali ad textum in dict. leg. ſi ſuperatus ſupra relata: Cuiacius lib. 20. quæſt. Pauli ibidem.

9 Septimò aduerſus ea, quæ ſupra retulimus: videlicet, quod ex eo, quod quis patitur litigare cum prohibere, & contradicere potuit, ſententia inter alios lata ſibi præiudicat, itaque fortiter, obſtabit textus in capit. ſuper eo, de officio, & poteſtate iudicis delegati, vbi dicitur, quod ſi cauſa commiſſa fuerit iudici delegato, vt inter duos clauſula appellatione remota poſita de iure, & quaſi poſſeſſione præſentandi cognoſcat, & de præſentationis iure appellatione remota cognouerit, etiam ſi Epiſcopus non contradixerit, cum tamen talis Epiſcopus contradicere poſſet, non ex eo quod non contradixerit ſententia illa ei præiudicat, quin minus non obſtante clauſula illa appellatione remota ſupra relata poſtea appellare poſsit, augetur etiam difficultas ex eo, quod inſtitutio facta à iudice delegato ſciente Epiſcopo, & non contradicente, valida eſt, argum. textus celebris in capit. ſi ſeruus 54. diſtinctione, tenet Lambertinus de iure patronatus, 3. part. lib. 2. quæſt. 2. artic. 2. numer. 17. Sed his non obſtantibus, veriſsimè eſt dicendum, ideò in dict. capite ſuper eo etiam ſi Epiſcopus non reclamauerit delegati ſententia Epiſcopo non nocet: quia non tenetur ſtatim is, qui ſcit, etiam ſi poſsit actum impedire, ad agentes accedere, & contradicere, vt actum impediat, cum contradictionem illam poſsit in tempus ſibi vtilius, & oportunius lege non refragante differre, ſecluſa omni fraude, quæ ex qualitate temporis, & perſonarum præſumi poterit, refert Decius in capite cum tamen, de conſtitutionibus, numer. 23. ideoque cum Epiſcopus in dict. cap. ſuper eo nulla fraude vſus fuerit, mirum non eſt, quod nullus eius conſenſus præſumi poſsit, notat Abbas, & Beliamera in dict. cap. ſuper eo, 1. num. 5. neque quidquam obſtat textus in dict. capite ſi ſeruus 54. diſtinctione: nam eius deciſio non rectè adaptatur ad textum in dicto cap. ſuper eo, ſiquidem in dict. cap. ſi ſeruus plura conſiderantur, vt ordinatio ſciente, & non contradicente Epiſcopo, valeat, primum propter libertatis fauorem, vt ſemel ordinatus liber remaneat, arg. text. in l. 1. C. de remiſsione pignoris, deinde fauore religionis, cuius cauſa tacens conſentire videtur, iuxta textum in Authentica ſi ſeruus, C. de Epiſcopis, & Clericis, Couar. in practicis, cap. 15. nu. 5. verſ. *Huic verò concluſioni*: Archidiaconus, & Præpoſitus in dict. cap. ſi ſeruus 54. diſtinctione.

Octauò obſtat textus in cap. ad petitionem 22. de accuſationibus, vbi ſententia inter alios lata alijs nocet, ſiquidem ſententia reſtitutionis Abbatis propter iuris ordinem non ſeruatum præiudicat electo in eius locum. Sed reſpondetur facilè ibidem ſententiam nocere: quia ius illius, qui in Abbatem fuerat electus pendebat à iure, vel non iure illius qui amotus fuerat, in cuius locum ipſe fuerat electus, & tunc ſententia nocet: quia non inter alios, ſed inter eoſdem videtur iudicium diſceptatum, ita ſimiliter 10

eſt

est interpretãdus textus in cap. hæc quippe, glosa verbo, *his amotis*, 3. quæst. 6. capit. tantis, glosa fin. 81. distinctione, cap. ordinatos 1. glosa 59. distinct. cap. cupientes, §. cæterum, glosa verbo nullũ
11 de electione in 6. Neq; prædictis obstat text. in cap. cum olim, de causa possessionis, & proprietatis, vbi sentẽtia lata in iudicio possessorio cõtra electum, vel præsentatum præiudicat electori, seu presentanti, siquidem proprietatis iudiciũ Canonicis tantum reseruatur; quia verissimè est dicẽdũ, regulã nostri textus adaptari rectè ad decisionẽ textus in d. cap. cũ olim, vt constat ex vltimis illius textus verbis, quod adeo verum est, vt sentẽtia illa contra Archidiaconum lata canonicis, neque quo ad possessionem, neque quoad proprietatem noceat, quominus, si velint, possint etiam de possessione litigare, neque obstabit illa proprietatis reseruatio: quia Põtifex ideo solùm proprietatis causam reseruauit: quia prudẽter credidit, Canonicos contra Episcopum super possessione illa non litigaturos, in qua propter Episcopi possessionẽ succubuerant, qui si ab instituto vincuntur, ab Episcopo etiam vincerentur, ob quam, considerationem Pontifex solùm Canonicis proprietatem reseruauit, licèt si voluerint, possint de possessione illa iterum agere, notat Couarru. in practicis, cap. 14. num. 1. & 2. Tiraquellus in tractat. res inter alios acta declaratione 4. Mascardus de probationibus, concluſ. 1268. Abb. ibidem num. 10.

Nonò obstat textus in l. ex contractu
12 44. ff. de re iudicata, l. si patroni 55. §. fin. ad Trebellianum, vbi sententia contra institutũ lata nocet substituto. Pro quorum iurium vera interpretatione animaduertendum est, quod quoties causa agitur cum eo, ad quem negocium principaliter spectat, tunc sententia contra principalem lata nocet eis, ad quos minus principalirer, & secundario negotium pertinet: nam cum lis tractatur cũ legitimo contradictore sententia aduersus eum lata omnibus etiam ignorantibus, nocet: quia præsumitur, quod is, ad quem negotium principaliter spectat, rectè eum defensurum est, quo supposito facilis iam apparet interpretatio ad textum in d. l. ex contractu, dict. l. si patroni 55. §. fin. nam cum principalis, & legitimus defensor sit institutus, ideo sententia aduersus eum lata substituto nocet, notat Pinelus in l. 1. 3. part. num. 8. C. de bonis quæ liberis: Cuiac. lib. 3. Pauli ad edictũ in l. si vnus, ff. de pact. & arg. text. in l. 1. §. fin. cũ l. sequẽti, ff. de liber. agnosc. l. ingenuũ, ff. de stat. homin. l. diui, §. 1. ff. de liber. caus. eodẽq; modo, si testamentũ fuerit pronunciatũ inofficiosum cõtra hæredem, nocet legatarijs, l. Papinianus, §. si ex causa, ff. de inoffic. testam. siquidem principalis persona hæres reputetur, vt cum eo agi debeat: notat Couar. in practicis, cap. 13. nu. 5. Neq; prædictis obstat text. in l. seruus pluriũ, §. 1. ff. de legatis 1. l. qui repudiatis, §. fin. ff. de inofficioso testamento, l. si super, §. fin. ff. de appellationibus, in quibus iuribus sententia contra hæredem lata non nocet legatarijs: nam ideo illis non nocet, quominus possent non obstante exceptione rei iudicatæ contra victorem agere, & legata petere: quia fuit lata contra hæredem propter eius contumaciam, vel collusionem, cuius culpa legatarijs non nocet: secus verò esset dicendum, si in alia culpa hæres fuisset; veluti quia non prouocauit: nam tunc legatarijs sententia illa nocet, si intra lẽgitimum tempus non appellauerint, iuxta textum in l. super lusorio, l. absentia cum alijs de appellationibus, notat Couarru. vbi supra, capit. 5. numer. 9. Neque prædictis 13
obstat textus in l. cum mater 28. ff. de inofficioso testamento, vbi legata debentur, & si per querelam testamentum fit ruptum: quia ideo debentur: nam filius à matre præteritus erat ex eo, quod mater existimabat filium antea decisisse, & ideo filio duobus modis succurritur, vel ex matris voluntate: quia aliàs si sciuisset visum extitisse, non præterijsset, vel per remediũ inofficiosi, & primo casu

legata debentur, & ita obtinet textus in dict. l. cum mater, non verò in secundo, vt in dict. §. fin. notat Cuiacius lib. 10. ob seruation. capit. 22. Pacius centuria 3. quæst. 35. & de interpretatione ad textum in l. Titia 13. ff. de inofficioso testamento, videndus est Duarenus in commentar. ad eundem titulum, cap. 14. Anton. Fab. in rationali ad eũdem textum.

14 Decimò obstat textus in l. statu liberis, §. Quintus Mutius, ff. de statu liberis, vbi si seruo libertas sub conditione sit relicta, si decem dederit, & primo obtenuerit hæres scriptus, & seruus ei decem soluerit, etiam si hæres postea à filio de inofficioso fuerit condemnatus legatum valet, & sententia non nocet libertati, cui difficultati est dicendum, ideò ibi nõ nocere: quia lege duodecim tabularum cautum est, conditionem illam quo ad statum libertatis adimpleri posse, in qua cunque persona, quæ quoquo modo do dominium adquisierit, l. statu libera, §. statu liber, ff. de statu liberis: nam sicuti in emptore conditio illa adimpleri potest, sic & in persona victoris, vel alterius, qui dominium in seruo quocunque modo fuerit adeptus, & sic siue apud scriptum ante victoriam, siue apud legitimum hæredem post victoriam legati conditio adimpleri potest, notat glossa magna in dict. §. Quintus Mutius, Cuiacius lib. 2. obseruat. cap. 7.

15 Vndecimò obstat textus in l. iudicatæ 29. ff. de exceptione rei iudicatæ, vbi si duo cohæredes possideant seruum, & seruus contra vnum ex cohæredibus agat, asserens libertatem sibi per fideicõmissum fuisse relictam, & eum condemnet libertus efficitur, & alteri cohæredi sententia nocet. Sed dicendum est, quod etsi stricto iuris rigore sententia cohæredis, non noceat cohæredi, tamen fauore libertatis: quia seruitus est individua sententia illa alteri cohæredi nocet, neque obstat textus in l. à sententia 5. ff. de appellationibus, vbi etiam si causa non sit libertatis, si cohæres sit condemnatus, alter cohæres tutus non remanet, cum eis sit necesse à sententia illa appellationem interponere; nam respondetur facilè ex eo, quod quamuis ex regula nostri textus cohæres ille absque appellatione esset tutus, tamen cum propter connexitatem aliquod præiudicium ei generari videatur, cum sententia illa aduersus cohæredem lata secum trahat aliquam præsumptionem contra alterum cohæredem, cum tunc alter cohæres facilius condemnari possit, meritò propter illud præiudicium ei appellare permittitur, notat Duarenus in dict. l. sæpè 87. hoc titulo, prælectione 42. Neque obstat textus in l. quidam 12. ff. de euictionibus, vbi venditio facta ab vno hærede, & re euicta venditio illa nocet cohæredi, vt de euictione teneatur, ratio est: quia hæres, qui vendidit pretium ex re vendita tradidit cæteris cohæredibus, ac ideò nihil mirum, quod omnibus noceat.

Duodecimò obstat textus in l. is qui 16
fundum 31. ff. de vsufructu legato, vbi si maritus, qui fundum communem habebat, & eius vsufructum vxori legauit, si decesserit, & inter socium, ac mariti hæredem iudicium communi diuidundo sit interpositum, ita vt inter eos fundus sit diuisus, sententia illa contra mariti hæredem prolata non nocet, quominus non partis, sed totius fundi fructus vxori debeantur, in cuius textus difficultate dicendum est, quod ideò integrè fructus debentur, & sententia contra hæredem mariti lata non nocet vxori legatariæ, quia vxor legatum à morte testatoris adquisiuit, etiam si rei alienæ esset, cum sciens maritus vxori ita legasset, ac ideò cum vxor iam ius in re haberet, & legatũ ei deberetur, nihil mirum, quod sententia illa sibi non noceat, notat Cuiacius in commentarijs ad eundem textum.

Decimotertiò obstat textus in l. post- 17
humus 6. §. si quis primo, ff. de inofficioso testamento, vbi si quis de inofficioso egerit, etsi ei querela nõ competeret, ac aduersus hæredem scriptum obtinuerit

sen-

sententia illa, etsi aduersus hæredem prolata ei noceat, tamen alijs non litigantibus prodest, hoc est, ab intestato succes-
suris, in cuius textus difficultate, omissa Duareni emendatione ad titulum de in officioso testamento, cap. 13. verisimè est dicendum, quod ideò ibi sententia aduersus hæredem scriptum lata prodest cæteris hæredibus ab intestato venientibus, primo quia testamentum est indiuiduum: tum etiam, quia actum est super statu, & conditione testatoris, hoc est, an furiosus esset, nec ne, & præcipuè: quia cum legitimo contradictore fuit iudicium disceptatum, hoc est, cum hærede scripto, qui solus in causa illa legitimus litigator erat, cum ad se pertineret hæreditatem semel additam defendere, l. Papinianus 8. §. si cõditioni, & §. si ex causa, ff. de inofficioso testamento, notat Antonius Fab. in rationali ad eundem textum, & de interpretatione ad textum in l. filio 16. l. si non mortis 25. §. vltim. ff. eodem, videndus est Duarenus in commentarijs ad eundem titulum, cap. 13. & 14. & quãdo vnius rei stipulatio, acceptilatio, vel factum alijs noceat, vel prosit, videndus est textus in l. rem, §. si duo, ff. de nouationibus, cui obstat, l. si vnus, ff. de pactis, & l. 5. §. si maritus, ff. de donationibus inter, l. fin. ff. de duobus reis, l. mora, §. fin. ff. de vsuris, l. si duo 34. ff. de receptis arbitris, cui obstat l. penult. ff. de duobus reis.

18 Decimoquartò obstat textus in l. si à te 9. §. vltimo, ff. de exceptione rei iudicatæ, vbi exceptio rei iudicatæ, quæ venditori prodesse cœpit, emptori continuatur, & in leg. 7. §. 1. ff. de exceptionibus, vbi eadem exceptio etiam fideiussoribus competere non ambigitur, & tamen personæ illæ distinctæ sunt ab illis, inter quos res acta est, quorum iurium difficultas ex eo diluitur, si animaduertamus, quod is qui in ius succedit alterius, eodem iure vti debet, l. qui in ius, ff. de regulis iuris, & cum fideiussor conuentus non sit pulsatus nomine proprio, sed debitoris, ideò non diuersæ, sed vna eademque persona censetur, & iuxta hanc doctrinam interpretandus est textus in dict. l. 9. §. vltim. ff. de exceptione rei iudicatæ, notat Don. lib. 22. cap. 5.

Decimoquintò obstat textus in l. Papinianus, §. vltim. ff. de inofficioso testamento, ibi si legitimus hæres inofficiosum testamentum dicat, & contra scriptum iudex pronũciauerit hæres ille reĩ iudicatæ victus remanet, adeò vt nec legata, nec libertates debeatur. Cui decisioni obstat textus in l. 1. ff. de exceptione rei iudicatæ, vbi Vlpianus asserit adeò sententiam inter alios latam non valere, vt si ex testamento vbi libertas legata est agi possit, licèt ruptum, vel irritũ, vel iniustum dicatur testamentum, neq; is superatus fuerit, legatarius præiudiciũ libertati fit; in qua iurium repugnantia verisimè dicendũ est, ideò in d. §. vlt. libertates non deberi, nec alia legata: quia actũ fuit aduersus hæredẽ instituendum, & hæres ab intestato succedens egit, quia legitimus actor est, vt de vniuersali iure testamẽti disputet, ideoq; inofficioso dicto testamẽto, cætera in eo relicta pereunt, cũ hæres scriptus tanquã caput testamẽti pereat, arg. tex. in §. ante hæredis, instituta delegatis, ac ideo cætera mẽbra, tanquã ex illo capite pendentia perire naturalis ratio dictat: at verò textus in d. l. 1. ff. de exceptione rei iudicatæ procedit, non quando hæres ab intestato egit, sed legatarij ipsi de iure testamenti egerunt; ij enim non sunt legitimi contradictores, vtpote particulares successores, & ideò sententia aduersus eos lata libertati non nocet, notat Cuiac. Ant. Fab. Fulgos. in dict. l. Papinianus, §. vltim. ff. de inofficioso testamento, Don. lib. 22 cap. 5. 15

Decimosextò obstat tex. in l. ingenũ, ff. de stat. homin. vbi Vlpian. asserit, quod si de ingenuitatis statu fuerit actum, & si pro ingenuitate fuerit pronunciatum, sententia illa omnibus nocet. Cui obstat textus in l. 1. ff. si libertus ingenuus esse dicatur, vbi Consultus Marcellus asserit liberti patronum audiẽdum esse, & 19 20

ei sententiam non nocere, ex qua libertus alio contradicente declaratus fuit ingenuus, quæ iura, vt ad cõcordiam reducantur, adnotandum est, quod vt res iudicata noceat, necesse est, vt is qui in iudicio obtinuit, legitimus sit contradictor, hoc est, in ingenuitate, vel libertate, vt sit verus dominus, vel patronus cum ei res, de qua agitur, principaliter pertineat, notat Couarru. lib. 1. variarum, cap. 3. versic. *Erit* Donel. in l. sæpè, ff. hoc titulo, quo supposito dicendum est, quod ideo in dict. l. ingenuum sententia ingenuitatis omnibus nocet: quia textus ille procedit, quando cum legitimo contradictore, hoc est, cum domino, vel patrono est litigatum: at verò textus in dict. l. 1. ff. si libertus ingenuus esse dicat, ideò sententia non nocet domino, quominus aduersus libertum agere possit: quia libertus non cum patrono, sed cum alio, qui voluit intendere libertum illũ suum esse, & ita sententia illa, quæ pro ingenuitate fuit lata, non nocebit alteri, hoc est, vero domino, qui victus non fuit, cũ ius quod habet contra libertum non depẽdeat à iure alterius victi, sed à se ipso: notat Couarru. & Donel. locis supra citatis, ita similiter est interpretandus textus in l. patronum, ff. si libertus ingenuus esse dicetur, l. cum iniusto, ff. de collusione detegenda: Couarru. dict. cap. 13. nu. 5. versic. *Primum enim.*

21 Decimo septimò obstat textus in l. 3. §. si plures, ff. de liberis exhibendis, vbi si quis populari actione egerit, & victus fuerit, tunc alius de eadem re agens non auditur, idem docet textus in l. sicut, §. 1. ff. de accusationibus, sed huic dubio dicendum est, iura illa procedere in popullari actione, & publica accusatione, in qua si reus fuerit absolutus, alter eum nõ poterit iterum accusare, cum omnibus sententia illa noceat: nam cum illa popularis actio iam sit ab altero in iudicium deducta, & nulla actio posteriori remaneat, ideo postquam ab vno semel est intentata, alter non auditur, cum actio popularis non sit constituta, vt singuli ex ciuibus cum ea experiantur, sed vt semel quiuis de populo, l. 1. ff. de popularibus action. vndè si vnus ex populo eã actionem intenderit, omninò extinguitur, l. 3. §. si plures, ff. de liberis exhibendis: notat Donel. & Couar. locis citatis.

Decimo octauò obstat textus in l. 1. §. vltim. & l. 2. ff. de agnoscendis, & alendis liberis, vbi Vlpianus asserit, quod si maritus negauerit ex se suam vxorẽ prægnãtem esse, & noluerit custodes ad partum mittere, & si maritus non comparuerit, ac iudex pronũciauerit super partu ex marito vxorem grauidam esse, sententia illa fratribus, & consanguineis nocet, licèt ipsi in iudicio non interuenerit. Sed huius dubij solutio pendet ex decidendi ratione supra adducta: videlicet, quod cum iudicium illud sit disceptatũ inter legitimos contradictores, hoc est, inter filium in ventre inclusum, & eius nomine matrem, & inter patrem, iusta de causa sententia illa præiudicat fratribus, & cognatis ipsius patris, notat Don. in dict. l. sæpè, ff. hoc tit. pro interpretatione ad textum in l. 2. §. sed si agit. ff. de iudicijs, videndus est Ant. Fab. in rationali ad eundem textum, & pro interpretatione ad textum in l. si rem aliquam 31. §. si duo, ff. de donationibus, l. si duo 34. ff. de receptis arbitris, videndus est Ant. Fab. lib. 11. coniect. cap. 2. & pro lege si superatus 13. ff. de pignoribus, idem in rationali ad eũdem, & Cuiacius ibidem, similiter est videndus textus in cap. inter dilectos, versic. *Secunda per instrumentum*, de fide instrumentorum, de quo nos ibi plura retulimus, videndus est etiam textus in l. fideiussor, §. 1. ff. de pignoribus, cui obstat text in l. Caius Seius, ff. eodem, de quibus Ant. Fab. in rationali in dictis iuribus.

Ad tex. in cap. cũ Bertold. miles 18. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 Citatus ad sententiam ex legitima causa iudici ignota si non comparuit, tenet sententia

tētia eo absente lata, sed retractatur probata legitima causa absentiæ, si verò id non probetur plene, non autea retractatur, quam de ipsius iniquitate constiterit.

2 Absentia iusta nemini nocet.

Restitutio appellationi æquiparatur, vt ea pendente nihil innobetur.

3 Ius patronatus non ad pignoratitium creditorem transit, sed pænes verum dominum remanet cum præsumatur debitorem illud sibi reseruare velle: quia secus obseruatur in venditione rei, vel villæ conductore, vbi translatum præsumitur, nisi expresse fuerit reseruatum.

4 Ius patronatus transit cum vniuersitate bonorum.

Expenditur in cap. filijs, vel ne potibus 16. quæst. 7.

5 Ius patronatus libertorum non transit cũ vniuersitate bonorum, sed iure sanguinis debetur.

6 expenditur text. in l. cum patronus 22. §. 1. ff. de operis libertor.

7 Interpretatur text. in l. plures 47. §. vlt. ff. de bonis libert.

8 Expenditur text. in l. quia perinde 42. §. restituta, ff. ad S. C. Trebel.

9 Interpretatur text. in l. vel quia 6. ff. de religiosis, & sumpt. fun.

10 Discutitur text. in l. cum sine, ff. de Carbon. edict.

11 Exponitur text. in cap. 1. de capitaneo, qui Curiam vendidit in vsibus feudorum, lib. 2.

12 Institutio beneficiorum non ad Archidiaconum, sed ad solum Episcopum spectat.

Interpretatur text. in cap. cum Bertholdus, de re iudicata, versic. Didacum Clericum.

13 Expenditur text. in capit. vt nostrum 9. de offic. Archid.

14 Exponitur text. in capit. super eo 15. de de offic. & potest. iud. deleg.

15 Archidiaconotus eligendi, nec consuetudine adquiri potest.

Interpretatur text. in capit. cum veniſſet 6. de institutionibus.

Consuetudine iurisdictio adquiri potest inteilige vt ibi.

16 Illustratur text. in cap. licet Episcopus, de præbendis, lib. 6.

Præsentatus à vero patrono potest agere cõtra præsentatum à vero creditore, etiam si à creditore præsentatus sit primo ab Episcopo admissus, intellige vt ibi.

In iure nostro melior est conditio possidentis.

18 Interpretatur text. in cap. cum Bertoldus, de sent. & re iud. versic. Post modum autem idem præsbyter.

Ibi an iusta absentiæ causa probari debeat, an eam allegare, vt aduersus sententiam remissiue discutitur idem in num. 19.

19 Expenditur text. in cap. ex literis, de in integr. restit.

20 Moræ purgatio in iudicijs admittitur.

Sententia à iudice semel prolata, retractari ab eodem iudice potest, dummodo restitutio in integrum absentiæ causa prius sit postulata.

21 Delegati à Principe tãtum possunt alijs vices suas subdelegare, nec inferioribus id permittitur.

Interpretatur text. in capit. cum Bertoldus, de sententia, & re iudic. versic. Verum dicto electo, & præfatibus abbatibus committentibus alijs vices suas, &c.

22 Exponitur text. in l. legatus ff. de offic. Proconſ.

23 Interpretatur text. in Nouela 59. de exhibendis reis, §. si verò.

CONCLVSIO.

SI citatus ad sententiã ex legitima causa iudici ignota non comparuit, tenet sententia eo absente lata, sed retractatur probata legitima absentiæ causa, si verò id non plenẽ probatur nõ ante retractatur, quàm de ipsius iniquitate constiterit; Quæ conclusio comprobatur ex textu in cap. querelam de procuratoribus, cap. suscitata, de in integrum restitutione, l. 1. & per totum, ff. ex quibus causis maiores, l. si finita, §. si fortè, ff. de damno infecto, l. quæsitum 60. ff. hoc tit. l. si Prætor 75. §. fin.

fin.ff.de iudicijs,l.1. & per totum, C. in integr.restitut. postulata nihil noui fiat, l.si causa cognita, C. de transactionibus, l.decedente,ff.de auctoritate tutorum,l. Preses,ff.de minoribus, l.absentia 82. ff. de regul.iuris, Clem.pastoralis 2. §. denique de iudicijs,cap. quia diuersitatem 5.de concessione præbēdæ,l.1.ff.de perpetuis, & temporalibus præscriptionibus,l.12.tit.*13.*part.3.l.13. tit.27. part. 3.exornat Couar.in practicis, capit.25. nu.7.idem in cap.3.de testamentis,n. 6. Lancelotus de attentatis 2.part. cap.18. num.*15*.Duarenus in dict.l.quæsitū 60. ff.hoc tit.Surdus cons.32.num.4. & cōs. 42.num.23. & cons.371. num.97. Gutierrez in practicis, lib.3.quæst.34. nu. 21.pluresq;refert Osuald.ad Donel.lib. 21.cap.5.litera G.& D. Balboa in commentarijs ad hunc textum.

2 Ratio præcipuè nostri textus partis ea est: videlicet ideo Pontificem in præsenti respondisse Theobaldum ratione iustæ absentiæ restituendum esse aduersus sententiam contra se prolatā:quia iusta absentia nemini nocet, l. quæsitū 60. ff. hoc tit. nam sicut per appellationem executio sententiæ suspenditur,cap.1.cū vulgatis,de appellationibus,sic similiter per restitutionem petitam,iuxta textum in l.Preses 43.ff.de minoribus,& quemadmodum id, quod post appellationem est innouatum attentati remedio reuocatur,sic etiam pendente restitutione nil nouari potest,quod iure attentati nó sit reuocandum,iuxta textū in cap. suscitata,de in integrum restitutione:nā restitutio appeliationis species dicitur, & appellationi æquiparatur,d.l.Preses, ff. de minoribus; ideoque cum restitutio effectum suspensiuum, sicut appellatio habeat,nil mirum,quod in præsenti restitutione pendente ob iustam absentiæ causam sententia contra absentem prolata restitutionis, & attentatorum remedio rescindatur,omitto reliquas decidēdi rationes,quo ad cæteras nostri textus partes,quia ex sequentibus solutionibus deduci poterunt.

Primò aduersus nostrum textum in 3
versic. *Asserens*,iuncto versic. *A vero patrono fuisse ad sæpè dictam Ecclesiam præsentatum &c.* In quo vltimo versic.concludit Pontifex iuris patronatus præsentationem non ad pignoratitium creditorem transire, sed ad debitorem, vtpote verum dominum,& patronum pertinere,obstabit textus in cap.ex literis 7. capit.cum seculum 13.de iure patronatus, cap.de iure 16.cap.præterea 26.eodem tit.l.quædam 63. ff. de adquirendo rerū dominio,l.aquæ ductus 47.l.dolia 76. ff. de contrahenda emptione: in quibus iuribus constat, ius patronatus in emptorem,vel villæ conductorem, cui annexū est transire,augetur difficultas ex eo: nā creditor,cui res pignori data est, rem ipsam possidet,l.si rem,§.propriè, l.si pignus,l.cum & sortibus 35. ff. de pignoribus,cum traditis à Doctore Valencia illustrium tractatuū, tractat.2.cap.11. & is qui in possessione est præsentare potest, iuxta textum in cap. consultationibus de iure patronatus, sed in præsenti creditor pignus possidet,vt ex litera nostri textus in principio constat:ergo eius præsentatio preferri debet præsentationi veri domini,præcipuè cum ius patronatus cum ipsa fundi vniuersitate in creditorem transiret, vt etiam cōstat ex textu nostro,versic. *Asserens, quod ius patronatus cum vniuersitate transisset in eum*; sed in hac difficultate, omissa interpretatione, quam refert Verojus in dict. cap. ex literis, num. 35. Garcia de beneficijs 5.part.cap.5.num.10.& 11.D.Balboa in præsenti num.49. verisimè dicendum arbitror, ius patronatus in creditorem non transferri non propter vsuram, vt perperam existimant fere omnes, sed propter defectum voluntatis debitoris, cum in dubio verosimile sit velle illud excipere, & sibi præseruare,l.obligationis 6.ff.de pignoribus,l.1.C. quæ res pignori;tum etiam,quia pro pignoris traditione videtur dumtaxat debitor creditori tribuere ius percipiendi fructus sua natura restitutibiles: scilicet iu pecunia

con-

consistentes, cum igitur huiusmodi præsentatio illius naturæ non sit, ea de causa, & ex rationibus supra adductis ad creditorem non spectat, ex quo principio infertur interpretatio ad nostrum textum in versic. *Cum tamen*, vbi in creditorem transfertur facultas percipiendi decem solidos, qui domino patrono annuatim præstabantur: quia in his ratio superior deficit cum in sortem computari, & restitui possint, & similiter eruenda est ratio, & interpretatio ad textum in dict. cap. ex literis, dict. cap. cum seculum, cũ similibus supra adductis: nã ideò in emptorem, vel conductorem villæ, cui ius patronatus erat annexum transfertur, nisi excipiatur: quia in his contractibus ratio superior locum non habet, cum in dubio defectus voluntatis nõ detur, qui nimo venditor inspecta mente contrahentium, si aliud non exprimitur vendere etiam intelligitur omne ius, quod in villa habet, cuius ratione valor emptionis, seu locationis augetur, quemadmodum locator per locationem, censetur concedere omnes fructus villæ, prout in vniuersitate ipsa continentur, in qua etiam ius patronatus transit, & iuxta hãc sententiam interpretandus est textus noster in versic. *Asserens*, cum tunc nihil interfit, an fructus eius naturæ sint, quod imputationem, vel restitutionem patiãtur, vel non.

4 Secundò aduersus nostrum textum in versic. *Asserens, quod ius patronatus cũ vniuersitate transisset, &c.* Ex quo, & ex iuribus supra adductis constat, ius patronatus cum hæreditate, & vniuersali bonorum venditione transire, obstabit Cõcilium Toletanum 9. in cap. filijs, vel nepotibus 16. quæst. 7. vbi constat ius patronatus, nõ iure vniuersali, sed iure sanguinis filijs, vel nepotibus competere. Sed huic dubio verissimè est dicendum, ius patronatus simul cum vniuersitate ibidem transire, ex eo, quia hæredes instituti fuerant, quibus non tam propter consanguinitatem, quàm propter vniuersalem successionem competit, quæ interpretatio deducitur ex verbis illius textus, ibi ipsis tamen hæredibus ei, notat Ricius in praxi aurea, decis. 103. Duarenus lib. 5. de sacris Ecclesiæ ministerijs, c. 4. in fine, nec solutioni obstat textus in l. si filij 9. ff. de iure patronatus, l. si operarũ 29. ff de operis libertorum, l. si patroni 55. ad Trebellianum, in quibus iuribus cauetur, ius patronatus non trãsire iure hæreditario, sed iure sanguinis: quia iura illa procedunt in iure patronatus libertorum: at verò textus noster in iure patronatus Ecclesiastico inter quæ plurima extat differentia: nam in iure patronatus libertorum, ex dictis iuribus succeditur iure sanguinis: at verò in Ecclesiastico iure hæreditario, & tacitè trãsit cum vniuersitate bonorum, ratio est: nam ius patronatus libertorum debetur ob beneficium manumissionis, ideoque quasi ab ipsa naturali ratione consanguineis debetur, notat Cuiac. ad titulum instit. de adquisitione per adrigationẽ, & lib. 20. quæst. Papiniani in dict. l. si patronus 55. ff. ad Trebellian. Ant. Fab. in iuris prudentia, tit. 5. de libertinis, principio 2. illatione 12.

Tertiò solutioni obstat textus in l. cũ patronus 22. §. 1. ff. de operis libertorũ, vbi filio patroni opere libertorum non debentur, nisi patri hæres extiterit: ergo nulla inter Ecclesiasticum, & ciuile ius patronatus differentia extat, siquidem in iure patronatus libertorum, etiã vniuersalis successio desideratur, vt filijs cõpetat. Sed prædicta difficultatis ex eo diluitur, si dixeris, quod verba illius textus, ibi si patri hæredes exstiterint, idem significant, ac si Consultus dixisset, si à patre exhæredati non fuerint, neque significant hæreditatis petitionem, ita vt si noluerint se immiscere hæreditati paternæ, amittant etiam ius patronatus libertorum, sed tum demum si exhæredati fuerint, iuxta textum in l. si operarum 29. ff. eodem, Cuiac. lib. 17. obseruat. capit. 14. Duarenus lib. 2. comment. capit. 18. videndus est etiam Ant. Fab. in iuris prudentia, dict. tit. 5. principio 4. illatione 6

tione 14. Neque obstabit si infres, quod suppositio, quod ius patronatus libertorũ defertur iure sanguinis, tolli non posset per exhæredationem cum filius exhæredatus, non amittat iura sanguinis, quæ à iure naturali proueniunt, §. sed ag nationis, Instit. de legitima agnatorũ tutella: quia satisfit ex eo, quod quanuis filius exhæredatus iura sanguinis retineat, quæ iuris naturalis sunt, tamen si iustè exhæredatus est, remouetur etiam ab illa iuris patronatus successione, quod ius, vt successio etiam patri reseruatur, propter pietatem, & reuerentiam parẽtibus naturaliter debitam, l. 1. cum alijs, ff. de obsequijs parentibus, & patronis, ideoque si filius iustè exhæredatus fuerit, amittit ius patronatus, cum non sit ius sanguinis, sed ius concessum propter sanguinem, notat Ant. Fab. vbi supra.

7 Quartò obstat textus in l. Paulus 47. §. vlt. ff. de bonis libertorum, vbi cõstat, quod si filius à milite silentio fuerit præteritus, quæ præteritio in milite vim exhæredationis habeat, l. si patronus 12. ff. eodem exhæredatio illa non nocet, quominus filius ad ius patronatus admittatur. Sed in hac iurium contrarietate, omissis pluribus interpretationibus, verisimè dicendum est, Consultum Paulũ in dict. §. vltim. loqui de exhæredatione bona mente facta, nõ notæ causa, vt colligitur in principio illius textus, ac ideò non amitti ius patronatus, secus verò dicendum in dict. l. si patronus 12. de quibus Pacius centuria 6. quæst. 67. Cuiac. lib. 14. obseruat. cap. 15. & lib. 11. quæst. Pauli ibidem.

8 Quintò prædictis obstabit dicere, quod si esset verum, quod ius patronatus transiret cum vniuersitate bonorum transiret, etiam in fideicommissarium, cum ipsa vniuersali bonorum restitutione, iuxta textum in l. si patroni ad Trebellianum, Lambertinus de iure patronatus, lib. 3. quæst. 8. 1. part. artic. 2. nu. 2. sed in hac vniuersali bonorum restitutione non transit, l. quia perinde 42. §. restituta, ff. ad Trebellianũ; ergo hucusq; dicta sustineri nequeunt, sed pro huius dubij resolutione ad notandum est, discrimen versari inter iura sepulchrorũ, de quibus in dict. §. restituta, & iura patronatus Ecclesiasticum, de quibus noster est sermo: nã sepulchrorum iura minime transeunt in fideicommissarium, sed pœnes hæredem scriptum remanẽt, l. ius sepulchri 13. C. de religiosis, & sumptibus funerum, ratio est: quia is, cui hæreditas est restituta non dicitur verus hæres, sed quodammodo de fideicõmissarijs hæreditatibus. Nec solutioni obstat textus in l. vel quia 6. ff. de religiosis, 9
& sumptibus funerum, vbi Vlpianus demonstrat, sepulchrorum iura omnibus hæredibus etiam fideicommissarijs cõpetere: quia sepulchrorum iura duplicia sunt: alia enim hæreditaria, alia familiaria sunt: hæreditaria, quæ sibi hæredibus que suis patronus construxit: familiaria, quæ quis sibi, familiæque suæ patronus ædificauit, l. familiaria 5. & 6. ff. de religiosis, & sumptibus funerum, quæ iura partim adinuicem conueniunt, partim differunt, conueniunt in eo, quod tam in hæreditaria, quam familiaria omnibus hæredibus, extraneis, & suis pertinent, dum tamen vniuersaliter scripti sint, l. ius sepelire 13. C. de religiosis, & sumptibus, differunt tamen in eo, quod familiaria sepulchra, non solùm ad vniuersalem hæredem spectant, sed etiam ad omnes, qui de familia sunt, etiam si hæredes non fuerint, & in his loquitur textus in dict. l. reliquia 6. ff. de religiosis, & sumptibus; ideoque cum hæc omnia iura tã familiaria, quam hæreditaria transeant in quoscunque vniuersales hæredes, cõsequens est, dicere etiam transire in vniuersalem fideicommissarium hæredem. Neque contrarium docet textus in dict. l. quia perinde, §. restituta ad Trebellianum: quia Consulus ibi nõ negat semel hæreditatem restitutam, iura sepulchrorum in fideicommissarium transire, sed asserit quod hæres grauatus de restituẽda, etiam si hæreditatem restituat adhuc sibi manet ius patronatus, quod ius sepe

lien-

fiendi cum adinuicem communicetur inter hæredem, & fideicommissarium, cũ is, qui semel est hæres, non desinat esse hæres, notat Osual. ad Donel. lib. 7. cap. 27. litera E.

10 Sextò obstat textus in l. cum sine, ff. de Carboniano edicto, versic. *Neque ad rem*, vbi constat, quod etiam si filius impubes sit missus in possessionem bonorum patris ex Carboniano edicto sibi nõ transeunt iura sepulchrorum, & tamen constat successorem vniuersalem appellari, l. 1. eiusdem tituli: qua in difficultate dicendum arbitror, textum illum nihil superius resolutis obstare: nam Papinianus ibi non negat impuberem missũ in possessionem ex Carboniano edicto, ex illa vniuersali successione ius sepulchrorum retinere, sed tantum asserit, quod si agatur de iure status ipsius, hoc est ex alia matre natum esse, tunc neque etiam competit Carbonianum edictum ad iura sepulchrorum, vel patronatus libertorum, cum Carboniani edictum solummodo ad bona paterna, non ad materna sit institutum, notat Cuiacius lib. 13. quæst. Papiniani in dict. l. cum sine, ff. de Carboniano edicto.

11 Septimo aduersus nostrum textum in versic. *Asserens*, & id quod supra retulimus: videlicet, quod vendita villa tacitè cum vẽditione ipsa ius patronatus trã sit, nisi contrarium exprimatur, obstabit textus in cap. 1. de Capitaneo, qui Curiã vendidit in vsibus feudorũ, lib. 2. vbi cõstat, quod si Curia sit vendita, cui annexum est feudi beneficium, beneficium illud non transit cum villa, neq; censetur venditum, nisi de eo expressè in venditione mentio sit habita, in cuius textus difficultate, omissis pluribus interpretationibus traditis per Veroium in dict. cap. ex literis, num. 63. verisimè est dicẽdũ, quod ideo ibi vendita Curia non censetur vẽditum beneficij feudum: quia feudum non est Curiæ accessorium, ac ideò non sequitur Curiam, hoc est, villam cũ beneficium ipsum per se subsistat; secus dicendum erit in iure patronatus: nam vendita villa, cui annexum est etiam cẽsetur venditum ius patronatus, dict. cap. ex literis cum supra traditis. Quæ interpretatio deducitur ex eodem cap. 1. de Capitaneo, qui Curiam vendidit, an intelligatur beneficium vendid. sse: notat glos. ibi, verbo, *non continebitur*, in vsibus feudorum, similiter etiam in textu nostro, dict. vers. *Asserens*, disputari potest quæstio illa, an in creditorem trãseat iurisdictio competens villæ in pignus acceptæ, de qua latè Molina lib. 4. de primogenijs, cap. 5. num. 9. & quæstio illa, an ius præsentandi in maritum trãseat, cui in dotem datum est castrum ius patronatus continens, de qua latè Abb. & Immola in cap. vltim. de concessione prabendæ, Barbos. in l. diuortio, §. si vir, versic. *Contrarium*, ff. soluto matrimonio, & quæstio illa, an bonis publicatis transeat in Fiscum ius patronatus, de qua plures refert Lambertinus lib. 3. de iure patronatus, quæst. 8. artic. 8. Sahagun in capite quanto 3. de iudicijs à num. 23. & sequẽtibus.

Octauò aduersus nostrum textum in versic. *Didacum Clericum eiusdẽ loci Archidiacono ad supra dictam Ecclesiam præsentauit, &c.* Quæ verba denotant, Clericum illum præsentatum ab Archidiacono fuisse institutũ, obstabit textus in capite cum satis cum alijs, de officio Archidiaconi, c. nullus omninò 16. quæst. 7. cap. 3. de excessibus Prælatorum, cap. cum eis in iuncto in fine, de hæreticis; in quibus iuribus constat, beneficiorum cõstitutionem non ad Archidiaconum, sed ad Episcopum tantum pertinere, sed dubium hoc dissoluitur ex eiusdem textus verbis, ibi: *De consensu Episcopi illum instituit, &c.* Ex quibus constat, Archidiaconum non ex proprio, sed Episcopi nomine, & eius consensu institutionem illam fecisse: nã aliàs ex dictis iuribus inutilis reputaretur, notat Baldus in præsenti, num. 5. Butrius 4. Abbas 7. D. Balboa num. 13. Neque solutioni obstat textus in cap. si in plebibus 63. d. stinctione, vbi constat, quod si in plebibus Archipresbyter 12

byter obierit, tunc Archidiaconus, quã citius potuerit Archipresbyterum instituere, etiam sine Episcopi consensu poterit: quia dicẽdum est, Archidiaconum ibi Archipresbyterum non eligisse, neque instituisse, sed tantum inter cæteros de plebe interfuisse, vt sic eius præsentia seditiones, quæ in electione oriri solent sedarentur: nam si diceremus, Archidiaconum ibi inter cæteros votum in electione habuisse, id tamen intelligi debet, si prius Episcopi consensus intercessisset, notat glos. ibi, verbo, *videlicet*, iuxta textum in dict. cap. nullus 16. quæst. 7. qua interpretatione retenta, reijciendã existimo, quam refert Rodericus de Acuña in prima decreti parte in dict. cap.
13 si in plebibus. Neq; prædictis obstat textus in cap. vt nostrum 9. de officio Archidiaconi, vbi constat, ad Archidiaconum de iure communi ex propria officij ratione beneficiorum institutiones competere: quia dicendum est, adhibendam esse distinctionem inter institutionem realem, quam corporalem possessionẽ appellant, & inter spiritualem beneficij collationem: nam illa in facto, hæc tamẽ propriè in iure consistit, illa ad Archidiaconum spectat, & de ea loquitur, textus in dict. cap. vt nostrum 9. siquidem post canonicam iuris institutionem Archidiaconus intromittit in corporalem beneficij possessionem, quæ interpretatio deducitur, ex textu in cap. ad hæc, versicul. *In quadam*, cap. si nostrum, de officio Archidiaconi, cap. per lectis, §. Archidiaconus, cum alijs 25. distinctione, Abbas in dict. cap. cum satis 4. de officio Archidiaconi, num. 2. Anastasius Germonius de indultis Cardinalium, §. necnon, nu. 6.

14 Nonò prædictis obstat textus in cap. super eo 15. de officio, & potestate iudicis delegati, vbi constat, quod si quæstio super ius præsentandi fuerit orta, ac iudici delegato commissa, vt si constiterit ad Archidiaconum ius eligendi pertinere, tunc iudex absque Archidiaconi consensu, non poterit eligere, ex cuius decisione constat, beneficiorum electiones ad Archidiaconum pertinere, in cuius textus difficultate omissa communi interpretatione asserentium, Archidiaconum ibi consuetudine obtenta potuisse collationem conferre: nam conuincitur ex eo, quod neque illa consuetudine Archidiaconus potuit ius illud adquirere, iuxta textum in cap. cum satis 4. de officio Archidiaconi, versic. *Quoniã igitur*: merito verius dicendum esse existimo, diuersam esse sententiam, textus in dict. cap. super eo, quam communiter omnes ibi existimant, qua retenta, nihil obstabit: nam ibi duplex erat præiudicium vnum videlicet Episcopi, alterum Archidiaconi, Episcopi versabatur circa institutionem spiritualem, quæ soli sibi ex dictis iuribus reseruata est, Archidiaconi verò circa corporalis possessionis aprehensionem, qua de causa Summus Põtifex affirmat, quod etiam si in rescripto incerta sit clausula, vt vacante Ecclesia de persona idonea à delegato ipso ordinetur, & non solùm canonica institutio, verum etiam corporalis missio fit inserta, tamen Pontificis intentio non est diocœsano Episcopo, & Archidiacono præiudicium ferre, sed vnicuiq; iura sua conseruare: videlicet Episcopo tituli institutionem, Archidiacono corporalem possessionem, quæ absque eius consensu fieri non debet, quæ interpretatio deducitur ex verbis illius textus: nam cum Pontifex de Episcopo loquitur, sic scribit, *vel Episcopus ad quem institutio pertinet*, & cũ de Archidiacono ita se habet, vel Archidiacono reclamante præsentatum, siue Clericum in possessionem mittere.

Decimò aduersus id, quod nuper dixi 15
mus, nulla consuetudine ius eligendi Archidiacono competere posse, iuxta textum in dict. cap. cum satis, versic. *Quoniã igitur*, obstat textus in cap. cum venissent 6. de institutionibus, ex quo cõstat, quod inter Archiepiscopum Eboracensem, & Archidiaconum Richimundiæ, super institutionibus Ecclesiarũ orta fuit quæstio, cui Innocentius Pontifex respõdit,

Archi-

Archidiaconum defendendum esse in cõ suetudine, & possessione illâ eligendi, in qua erat, ex qua decisione colligitur, ius eligendi per consuetudinem Archidiacono adquiri posse. Cui dubio verissimè est dicẽdum in d. cap. cum venissent, non propter solam consuetudinem fuisse Archidiaconum in electione, seu in iure institutionis tutum, sed ex eo præcipuè: quia Archiepiscopus eius antecessor, non personaliter, sed realiter, & perpetuo eius dignitati cum consensu capituli iure priuilegij institutionẽ illam cõcedebat, in cuius priuilegij possessione, & consuetudine semper ipse, eiusq; antecessores tuti fuere, ideoq; institutio illa ad Archidiaconũ non spectat, ex consuetudine, sed ex priuilegio, & consensu Archiepiscopi, quod neq; ab eius antecessoribus reuocari poterat, notat Abb. in d. cap. cum venissent, à nu. 4. Neq; obstabit si instes tantam esse consuetudinis potestatẽ, vt non habẽti iurisdictionẽ tribuat, cap. cum ex officij de præscriptionibus, capit. duo simul, de officio Archidiaconi: quia respondetur facilè hæc iura tãtum locum habere, quando consuetudo illa substantiam actus nõ aufert, vel quoties à iure scripto contrarium non extat: nã tunc omninò cessat, vt in dict. cap. nullus 16. quæst. 7. dict. cap. cum satis, versicul. *Quoniam de officio Archidiaconi.* Neque prædictis obstat textus in cap. licèt Episcopus, de præbendis, lib. 6. vbi constat corporalem missionem in possessionem ad Episcopum potius, quam ad Archidiaconum pertinere: quia textus ille non loquitur de ipsa corporali post collationem possessione, sed tantum de sententia, & decreto, quo Episcopus pronuntiat institutũ mittẽdum esse in possessionem, de qua mentio habetur in capit. 1. de eo, qui mittitur in possessionẽ, lib. 6. præcipuè cum ibi tractetur de trãdenda Ecclesia, quoad proprietatem, & iurisdictionem ipsam, cuius tituli, seu iurisdictionis traditio ad Episcopũ potius, quã ad Archidiaconũ spectat, notat Panormitan. c. Pastoralis, de priuilegijs.

Vndecimò aduersus nostrum textum in versic. *Prædictus verò Bertoldus dominus fundi, &c.* Ex quo deducunt omnes præsentatum à vero Patrono, posse agere cõtra præsentatum à creditore, etiãsi à creditore præsentatus primo fuerit ab Episcopo admissus, dũ tamẽ veri domini præsentatio fuerit Episcopo exhibita, Bald. in præsenti, nu. 2. Panorm. 13. obstabit illud principiũ iuris, quo docemur quod is, qui primo, vel secundo est præsentatus, dũ tamẽ primo ab Episcopo fuerit admissus, adeò omnibus anteponẽdus est, quod neq; primo loco presentatus, si nõ est admissus, possit agere cõtra secundo loco præsentatũ, simul & ab Episcopo admissũ, cũ in iure nostro melior sit cõditio possidentis, iuxta textum in cap. quod autem, cap. Pastoralis, de iure patronatus, Gomecius in regula de triennali, q. 35. Ergo nec in præsenti præsentatus à vero domino potuit agere contra præsentatum à creditore, iam semel ab Episcopo admissum. Verum huic obiectioni verissime dicendũ est, quod quando patronus verus vnum præsentauit, nõ variando in præsentatione, sed in ea persistens, licèt præsentatus nõ adquirat ius in re, quærit tamen ius ad rem contra Episcopum, & Clericum ab eo inutiliter institutum, & ita procedit textus noster: at verò iura in argumento adducta locũ habent, quando patronos duos simul succedsiuè præsentauit: nam tũc neutri quæritur ius in re, neque ad rem, sed præfertur is, qui primo loco ab Episcopo fuerit institutus, cũ tunc vterque à vero patrono sit præsentatus, sub qua præsentatione legitimè cadit institutio: notat glossa in d. c. Pastoralis, verbo, *aduersus*, & glos. verbo, *plus iuris*, in cap. dilectus, de officio legati, Verons in d. cap. illud, nu 25. & 29. in præsenti etiam disputari solet elegans illa quæstio, an præsentatio à non vero patrono facta, sit nulla ipso iure, an verò irritanda, de qua Abb. in præsenti nu. 13. Felinus 4. Lancellotus de iure patronatus, lib. 2. 3. part. quæst. 2. articul. 2. qui omnes asserunt, collationem

ab Episcopo factam absque veri domini præsentatione mero iure valere, sed id tantum interim, donec patronus verus non egerit de contemptu ipsius, iuxta textum in cap. illud, in fine, de iure patronatus, erit tamen nulla, & vt nulla re putatur statim quo Patronus cœpit de contemptu agere, cum collatio ab Episcopo facta sub intelligatur facta sub illa tacita conditione, si verus Patronus voluerit, & ita obtinet textus noster, notat Felinus in præsenti num. 9.

18 Duodecimò aduersus nostrum textum in versicul. *Postmodum autem idem presbyter*, vbi notant omnes ratione absentiæ allegatæ, admissum fuisse Theobaldum ad allegandum contra sententiam, licèt absentiæ causam sufficienter non probauerit, obstabit textus in capit. querelam 2. de procuratoribus, cap. tam ex literis, de testibus: ex quibus iuribus constat, quod vt quis contra sententiam audiatur, prius debet absentiæ causam sufficienter probare. Sed in hac iurium difficultate, omissis interpretationibus traditis à glossa in præsenti, verbo, *iustam*, ab Abbate, num. 29. verisimè est dicendum in specie nostri textus, ideò Theobaldum admissum fuisse ad impugnandam sententiam, licèt minus sufficiēter absentiæ causam probasse: quia auditur tantum non ad retractandam sententiam ex sola absentiæ causa, sed ad allegandam iniustitiam ipsius sententiæ: nam absentiæ allegatio solùm attenditur ad effectum, vt detur iudex coram quo probata iustitia causæ sententia rescindatur, siquidem ex ista absentiæ causa retractari non poterat, ex ratione, quam refert textus, ibi: *Ne scilicet opinio præiudicet veritati*: Nam ad retractandam sententiam, omninò desideratur legitima absentiæ, causæ probatio, & ita obtinent iura in argumento deducta, quæ interpretatio deducitur ex textu nostro, siquidem in versiculo, *Postmodum*, dicitur, quod ostensa causa absentiæ, annulletur sententia, & in versicul. *Licèt autem*, non annullatur, sed tantum de eius iniustitia cognoscitur; quem vt singularem refert Abbas in præsenti, num. 15.

Decimotertiò huic sententiæ obstat textus in capite ex literis, de in integrum restitutione, vbi ad retractandam sententiam non est necesse iustam absentiæ causam per testes probare, cum satis sit partis iuramentum. Cui dubio dicendum arbitror, ideò in dicto capite ex literis ad probandum impedimentum, & absentiæ causam, vt restitutio concedatur iuramentum partis sufficere: quia id specialiter est admissum ob fauorem matrimonij, cuius fauor est, vt sententia nō transeat in rem iudicatam, cum reuocari possit quandocumque, de errore constiterit, iuxta à nobis tradita in capite tutor supra hoc titulo? At verò textus noster procedit in causa beneficiali, vbi plena probatio desideretur, & sententia trā sit in rem iudicatam: notat Abbas in dicto capite ex literis, numer. 7. Immo n. 17. Neque obstabit, si dixeris in specie nostri textus non fuisse necesse iustam absentiæ causam probare, siquidem intra breue tempus Theobaldus comparuit, vt constat ex verbis illis: *intra breue tempus, &c.* Siquidem in iudicijs purgatio moræ admittitur, leg. etsi post tres, ff. si quis cautionibus: quia respondendum est cum glossa in præsenti, verbo, *breue tempus*, dum auerit, quod textus in dicta leg. etsi post tres, procedit quando Reus vult moram purgare ante litem contestatam: nam ante litis contestationem omne tempus breue dicitur: at verò textus noster loquitur, quā do sententia iam lata est, quo in tempo re mora purgari non potest, siquidem moræ purgatio non admittitur, nisi cum res est integra, leg. sed in lege, §. penult. ff. locati, notat Cumanus, Angelus, & Iason in leg. Insulam 84. ff. de verborum obligationibus, Don. lib. 16. comment. c. 2. Ant. Pichard. in disp. de mora, n. 94.

19

Decimoquartò aduersus nostrum textum in versicul. *Archiepiscopus verò, &c.* Ex quo constat, quod si electi iudi-

20

ces

ces iuſtam abſentiæ cauſam cognouerint, ſententia ab illis prolata iterum ab ipſis retractari poterit, obſtabit textus in leg. iudex poſteaquam, ff. de re iudicata, leg. 1. C. ſententiam reſcindi non poſſe, ex quibus iuribus conſtat, ſententiam ſemel à iudicibus latam ab ipſis retractari non poſſe: ergo nec in præſenti Archiepiſcopus potuit iudicibus committere, vt ſuam retractarent ſententiam, etiam ſtante impedimento abſentiæ cauſa, cui dubio dicendum eſt, iura in argumento deducta limitanda eſſe, quotieſcumque ob iuſtam abſentiæ cauſam reſtitutio in integrum poſtulatur à dicta illa clauſula generali, *ſi qua mihi iuſta cauſa, &c.* De qua in leg. 1. ff. ex quibus cauſis maiores: nam tunc idem iudex poterit ſententiam ſemel ab eo prolatam retractare, iuxta textum in leg. in cauſæ, §. fin. cum leg. ſequenti, ff. de minoribus, leg. ſi finita, §. ſi forte, ff. de damno infecto, & de hac in integrum reſtitutione ob iuſtam abſentiæ cauſam loquitur textus noſter, vt bene animaduertit D. Balboa in præſenti numer. 32. Caldas Pereira in leg. ſi curatorem, verbo, *implorandum*, numer. 17. C. de in integrum reſtitutione.

21 Decimoquintò aduerſus noſtrum textum in verſic. *Verum dicto electo, & præfatis Abbatibus committentibus alijs vices ſuas, &c.* Obſtabit principium illud, quo docemur, quod tantum iudices delegati à Principe poſſunt alijs vices ſuas ſubdelegare, neque inferioribus id permittitur, iuxta textum in capite cum cauſam, de appellationibus, l. 1. ff. de officio eius, cap. ſuper quæſtionem, §. ſi verò, de officio delegati, leg. à iudice, C. de iudicijs, l. 19. tit. 4. part. 3. ergo in præſenti delegati ab Archiepiſcopo non poterant alijs vices ſuas ſubdelegare. Sed in hac difficultate, omiſſa interpretatione, quam refert Panormitanus in præſenti num. 22. Felinus in dict. cap. ſuper quæſtionum, num. 17. Iaſon in dict. l. à iudice, num. 10. C. de iudicijs, veriſimè eſt dicendum in præſenti iudices delegatos de cauſa illa cognouiſſe, non de iure, ſed de facto, ſed cum nulla eis fuerit apposita exceptio, defectus iuriſdictionis: videlicet ſubdelegationem non valuiſſe meritò cognitio, & ſubdelegatio valuit, quæ interpretatio deducitur ex eo, quod Theobaldus à ſubdelegatis appellauit, & illa appellantis opinio exiſtimans ſubdelegationem valere, facit etiam ſententiam præualdiſſe, ſed cum plus ſit in re, quam in exiſtimatione, ne appellantis opinio veritati præiudicaret, qua attenta, nulla eſſet ſententia ob defectum iuriſdictionis, ideò Sūmus Pontifex alium elegit iudicem, vt coram eo ea omnia, quæ antea inutiliter acta fuerant, iterum diſceptarentur, notat Couarru. lib. 3. variarum, cap. 20. numer. 10. & 11. Morla in emporeo, 1. part tit. 2. quæſt. 10. num. 14.

Decimoſextò prædictis obſtat textus 22
in leg. legatus, ff. de officio Proconſulis, vbi legatus Proconſulis, qui mandatam iuriſdictionem habet iudicem dare poteſt, in cuius textus difficultate, omiſſa Duareni interpretatione in titulo de iudicijs, C. de iudicibus datis, & in titulo de iuriſdictione, capit. 7. & 8. Anaſtaſius Germonius lib. 1. animaduerſi, cap. 8. Pacuis centuria 1. cap. 49. verius dicendum eſt in legato Proconſulis ſpecialiter indultum fuiſſe, vt is, qui à Proconſuli mandatam iuriſdictionem habet, tantum poſsit iuriſdictionem dare, non verò delegare, ratio eſt: quia iudex datus ius dicere non poteſt, ſed tantum ſecundum formulam ſibi aſsignatam pronuntiari debet, ſiquidem Proconſulibus plurima conceſſa ſunt, quæ cæteris delegatis denegantur, l. & legati 15. ff. de officio Proconſulis, l. nec mandante, ff. de tutoribus, & curatoribus datis, l. muto, §. tutores, ff. de tutelis, ita etiam interpretandus textus in leg. cum Prætor, verſic. *Is quoque*, ff. de iudicijs, l. 1. C. de pedaneis iudicibus, notat Cuiac. lib. 7. obſeruat. c. 42. Corraſ. lib. 3. miſcellanearum, c. 19. Fachin. lib. 1. controuerſ. c. 45. Oſuald. lib. 17. cap. 23.

Decimoſeptimò hijs omnibus obſta- 23

bit tex.in nouella 59. de exhibendis reis, §.si verò, iuncto versic. *Igitur*. Vbi constat iudicem à magistratu datum iurisdictionem habere, sententiam exequi, ac in possessionem bonorum actorē mittere posse, sed in hac difficultate omissa glossæ interpretatione, verb. *à se*, & Bartoli in l.à Diuo Pio, ff. de re iudicata verbis dicendum est, principium illius, §. si verò loqui de exhibendo Reo, qui iuramento adhibito iudicio sistere promitterat, & contra Religionem per malitiam ex absentiam venerat, quo in casu Iustinianus decreuit, per administratorem, hoc est, per ordinarium iudicem de causa principaliter cognoscentem citari debere, & eundem casum prosequitur, in dicto versiculi. *Igitur*, asserens, eundem iudicem, hoc est, ordinarium, non verò datum reum lati tantem: edictis propositis euitare deberi, & cōtra eum tanquam contumacem actorem in possessionem bonorum, mittere posse. Ex quibus constat iurisdictionis actus nunquam per datum, sed per ordinarium iudicem expeditos fuisse, notat Cuiatius in dict. nouella 53. colum. 2. apud medium: Alciatus lib. 2. Paradhoxorum, c ap. 5. Neque obstat textus in l. iudici C. de iudicijs, vbi apertè traditur iudicem à Magistratu delegatum, aliū iudicem dare non posse: quia text. ille non loquitur de iudice à Magistratu delegato, sed tantum de iudice simpliciter à Magistratu dato, qui alterius iudicis dandi potestatem non habet, notat Duarenus vbi sup. tit. de iudicijs, C. de iudicibus datis, idem de iurisdictione, cap. 5. Donellus, dict. cap. 23. Osualdus ad eundem lib. 17. cap. 3. litera A.

Ad textum in cap. duobus iudicibus final hoc tit. de sententia, & re iudicata.

SVMMARIVM.

1 *Si duo ordinarij pronunciant contraria tenet sententia pro Reo, qua regula fallitur in casibus in præsenti expressis: si verò delegati discordant, delegans est addicandus, si arbitri neutra tenet.*

2 *Rei ad causam inopinati, & imparati trahuntur.*

In re dubia fauorabiliores sunt rei, quam actores, intellige, vt ibi.

Ordinaria fauorabilior est, quàm delegata iurisdictio.

3 *Libellus si obscurus est interpretationi actoris standum.*

4 *Expenditur tex. in l. fluminum, §. seruis §. item apud ff. de damno infecto.*

5 *Interpretatur tex. in l. duobus 30. ff. de liberali causa, cum l. cum filius 76. ff. de legat. 2.*

6 *Sententia si à duobus iudicibus pro testamento sit prolata, & ab alijs duobus contra testamētum sit scripta illa tenet, quæ pro testamento fuit habita.*

Exponitur tex. in dict. l. cum filius 76. ff. de legat. 2.

7 *Fisci causa in re dubia cum pares sunt sententiæ etiam in pias causas reputatur, vt pro quo sit iudicandum.*

Expenditur tex. in l. non puto, ff. de iure Fisci.

Refertur tex. in l. Papinianus 36. ff. de re iud. cum l. Pomponius 13. §. fin. ff. de recept. arbitris.

CONCLVSIO.

SI duo Ordinarij pronuntiant contraria tenet sententia pro Reo, qua regula fallitur in casibus in præsenti expressis si verò delegati discordant, delegans, est adeundus si arbitri neutra tenet. Idem probat textus in l. fauorabiliores, 167. ff. de regulis iuris, cap. cum sunt partium eodem tit. lib. 6. C. ex literis, de probationibus, capite inter dilectos de fide instrumentorum, capite ad aures, de præscriptionibus, C. quod autem, C. pastoralis, de iure patronatus, cap. impari de regulis iuris, lib. 6. §. commodum instituta de interdictis, l. absentē, ff. de pœnis, l. Arrianus, ff. de act. & obligat. l. respi-

respiciendum, ff. de pœnis, l. cum par, 196. ff. de regulis iuris, l. impari causa, ff. eodem, l. inter pares, l. duo iudices 28. & 29. ff. de re iudicata, l. quoties C. de rei vindicatione, l. si ob turpem, ff. de conditione ob turpem causam, cap. 1. de arbitrijs, lib. 6. cap. continebatur de desponsatitione impuberum, l. libertas, ff. de regulis iuris, l. si pars, ff. de offici eius testamento, l. 1. ff. soluto matrimonio, cap. ex literis de pignoribus, cap. nuper de donationibus inter, l. in ambiguis 85. ff. de regulis iuris, l. si ego §. si res, ff. de iure dotium, illustant Couarruuias lib. 1. variarum cap. 2. num. 6. Petrus Faber, & ordinarij omnes in dict. l. fauorabiliores 167. ff. de regulis iuris. Petrus Pechius in dict. cap. cum sunt partium 9. eodem tit. lib. 6. Cuiacius lib. 10. obseruationum, cap. 20. & lib. 12. cap. 16. Antonius Faber in suo C. lib. 1. tit. 7. Senatoribus definit. 2. & 3. Antonius Gomez in l. 88. Tauri, num. 3. & 4. Afflictis decis. 1. nu. 4. Tiraquellus de priuilegijs piæ causæ cap. 147. Pacui Centuria 7 quæst. 6. Duarenus in l. Pomponius 36. 38. 39. hoc tit. Cuiatius lib. 12. respõsorum: Modestinus in l. duo iudices 28. ff. hoc tit. Pacianus de probationibus quæst. 47. nu. 158. Osualdus ad Donelum lib. 17. cap. 12. litera P. & lib. 27. cap. 8. litera C.

Ratio primæ conclusionis partis est: quia in potestate actoris est rebus maturæ secum perpensis deliberare, an quando, & coram quo iudice expediri velit, non tamen rei, in quo grauius, & periculosum est, siquidem rei multa omittunt ex eo quod ad causam inopinati, & imparati trahuntur, ideoque iusta de causa decisum est, quod in re dubia fauorabiliores sint rei, quam Actores, dict. l. fauorabiliores, dict. cap. cum sunt partium præsertim cum promptiores simus ad absoluendum, quam ad condẽnandum dict. l. Arrianus, l. absentem, ff. de pœnis, ac ideò si duo ordinarij pronuntiant cõtraria tenet sententia pro Reo Alciatus de præsumptionibus reg. 3. præsumptione 43. Osualdus dict. lib. 17. cap. 12. litera D. si verò causa fauorabilis est, veluti testamenti, matrimonij, & similis sententia pro Actore tenet, siquidem tunc Reus non dicitur esse impari causa cũ causæ fabor publicus rei fabori præponderet, dict. l. inter pares 5. ff. hoc tit. dict. l. in ambiguis, Tiraquellus notat de priuilegijs piæ causæ priuilegio 146. Doctor Balboa in cap. ex literis 3. de probationibus, num. 86. Osualdus ad Donellum, lib. 27. comment. cap. 8. litera C. & quamuis in assignanda discriminis decidendi ratione, quoad sententias diuersas inter iudices ordinarios delegatos, & arbitros, valde laborent interpretes, tamen omissa, quam refert glossa in presenti, verb. *ex delegata*, Abbas num. 9. Iason in l. duo iudices, num. 14. ff. hoc tit. quam improbat, Couarruuias lib. 1. variarum cap. 2. nu. 6. in fine, verbis dicendum esse existimo, diuersas iudicum ordinariorum sententias pro Reo latam admittendam, in delegatorum verò si pares sunt in suspenso esse: quia magis fauorabilis est ordinaria, quam delegata iurisdictio, siquidem ordinariæ maior honor, excellentia, & prerrogatiua, quam delegatæ debeatur, notat Couarruuias vbi supra numer. 6. versic. 3. *quamuis*, quæ omnia cessant in arbitrijs, in quibus nulla est iurisdictio, & impar numerus desideretur, vt maior pars præualeat, cap. 1. de arbitrijs cap. 1. eodem lib. 6.

Primo obstabit dicere, quod in re obscura potius fauendum videtur actori, quam Reo, siquidem si in libello continentur verba obscura interpretationi actoris extandum est, l. si quis intentioni, ff. de iudicijs, l. inter stipulantem, §. 2. l. in ambiguis orationibus, ff. de verborum obligationibus, l. Pomponius, ff. de adquirenda possessione, pro cuius dubij resolutione, annotandum est, multum differre, an loquamur in principio litis, in medio, aut in fine: nam in principio, & eius libelli expositioni actor semper est fauendus, cum actio in fauorem actoris semper sit prodita, cum lex semper

præſumat actorem calumniare nollo: nam aliàs reus ſemper actorem impediret, ne contra illum poſſet actionem expediri, & ita obtinent iura in principio huius dubij adducta, quod etiam in medio iudicij dicendum eſt, iuxta textum in cap. iudicantem 30. quæſt. 5. cap. cum tu de teſtibus: at verò textus noſter loquitur in fine iudicij, cum ſunt partiũ iura obſcura, cum iam ceſſet calumniæ præſumptio, & appareat actorem ſuam intentionem nõ probaſſe, ac ideò is qui à principio fabore dignus videbatur, odium in fine contrahit, & fabor in reum tranſit, notat gloſ. 2. in cap. cum ad ſedem de reſtitution. expoliatorum: Petrus Pechius in cap. cum ſunt 11. de regulis iuris lib. 6.

4 Secundò obſtat textus in l. fluminũ, §. ſeruus, & §. item apud, ff. de damno infecto, vbi in re dubia potius attenditur, quod reo nocet, quam quod ei prodeſt, ſiquidem l. cauetur, quod ſi reus cauit de damno infecto, & damnum contingit vitio ædificij, etiam fortuito caſu, reus tenetur ad emendationem damni excautioni damni infecti, & tamen caſus fortuitus pro reo eſt, licet debilitas ædificij contra eum extet, & ſic partium iura ſunt obſcura: Et eò non obſtante cõtra reum ius extat, quo in dubio dicendum eſt, quod in dictis iuribus non erãt impari cauſa reus, & actor: nã reus erat iñ culpa, ex eo, quod ruinã ædificij prouidère poterat, actori autem nulla culpa imputatur, ac ideò deterior rei conditio erit, argumento textus in l. item obſtetrix, ff. ad l. Aquiliam, l. ſiputator ff. eodem; nam aliàs ſi impari dolo, vel culpa eſſent potius fabendum eſt rec, quàm actori, notat Dinus dict. cap. cum ſum 11. de regulis iuris, num. final: Petrus Pechius num. 9. cum ſequentibus. Neq; obſtabit regula illa, qua dicimur, quod in iudicijs non eſt acceptiò perſonarum habenda, C. in iudicijs de regulis iuris lib. 6. quia de eius ſolutioni ſupra diximus in cap. 1. de probationibus, ac ideò in præſenti omittimus.

Tertiò aduerſus id, quòd textus noſter docet: videlicet, quod ſententia in cauſa libertatis à duobus iudicibus diuerſimode eſt pro lata, tum pro libertate, quæ fabor abilis cauſa eſt, ſententia tenet iuxtà textum in l. duobus 30. ff. de liberali cauſa, vbi ſi duo iudices dixerint, aliquem libertinum eſſe, & alij duo ſeruum diiudicauerint Sabinianorum ſententia obtinuit: videlicet libertinum eſſe, ſed is, qui vincit compellitur æſtimationem partis, deque ab alijs duobus iudicibus victus erat arbitrio boni, viri præſtare, quibus omnibus obſtat textus in l. cum filius 76. ff. de legatis 2. vbi victori, hoc eſt, filio ex hæredat, quia duobus iudicibus obtinuit de in officioſo æſtimatio illius partis libertatis à liberto non præſtatur, ſed huic dubio reſpondendum eſt, iure illa inter ſe differre: nã textus in dict. l. duobus loquitur de cauſa oneroſa, hoc eſt, de contractu emptionis, & venditionis, ac ideò quamuis ſententia pro libertate valeat, tamen æſtimatio partis libertatis ob illam cauſam oneroſam præſtatur: at verò in dict. l. cum filius 76. etiam ſi hæres à paribus iudicibus ſit victus, tamen libertu non logitur æſtimationem partis alterius ſententiæ præſtare: quia cauſa lucratiua erat, hoc eſt ſucceſsionis, notat Cuacius in dict. l. duobus 30. ff. de liberali cauſa. 5

Quartò aduerſus id, quod in præſenti refertur: videlicet idem in teſtamento obſeruari, ita vt ſi ſententia à duobus iudicibus pro teſtamento ſit, & ab alijs duobus contra teſtamentum tamen fabore teſtamenti pro teſtamento tenet, iuxta textum in l. ſi pars 10. ff. de inofficioſſo teſtamento. Obſtabit in dict. l. cũ filius 76. ff. de legatis 2. vbi Titiia Mæbium, & Semphronum extraneos hæredes ſcripſerit Mæbio centum prælegauerit ſeruitutes, & libertates alijs extraneis relinquerit filium ex hæredauerit, & filius egerit contra vnum hæredem ſcriptum coram duobus iudicibus per querelam in officioſi, & contra alium coram alijs duobus iudicibus eueniſque, 6

quod

quod vnus hæres à duobus iudicibus fuit absolutus, pro qua parte firmum mansit testamentum, alius verò hæres à filio coram alijs duobus iudicibus fuit victus, & sit pro illa parte Papinianus asserit, infirmum manere testamentum, ac ideò prælegatum hæredi, qui vincit non integrum deberi, ex cuius decisione cõstat, testamentum quæ faborabilis causa est partim à duobus iudicibus infirmari, & partim contra nostri textus sententiam infirmari, sed pro huius textus difficultate diluẽda animaduertere oportet, olim centum virales iudices fuisse, qui de testamenti causa cognoscebant, qui centũ viralesiudices inter diuersa tribunalia diuidebantur, ac ideò eueniebat, vt in vno consilio coram duobus actor vinceret, & in alio coram alijs duobus vinceretur ideoque in dict. l. cum filio sentẽtiæ partim pro testamento valet, si coram duobus filius sit victus, & partim non tenet si coram alijs duobus iudicibus vincat: quia filius de inofficioso: egit coram illis centum viralibus iudicibus, non in vno Tribunali, sed in diuersis, ac ideò nihil mirum si pro parte valeat, & pro parte confirmetur: Sæcus verò esset, dicendum si in vno Tribunali à Paris iudicibus diuersa sentẽtia essent pro lata: quia tũc ex nostri textus d cisione prævalet sententia, quæ pro testamento est lata, notat Cuiacius lib. 10. obseruationum, cap. 20. & lib. 7. responsorum, Papiniani in dict. l. cum filio 76. ita similiter est interpretandus textus in l. circa 14. ff. de inofficioso testamento, l. nam & si parentibus §. vlt. ff. eodem, l. cum duobus C. eodem.

Quintò aduersus ea, quæ in præsenti notant omnes: videlicet in diuersis sententijs à Paris iudicibus prolatis in pijs causis Fisci causam, & iam esse comprehensam, iuxta text. in l. Imperatores, ff. de re iudicata, notat Duarenus in l. inter pares 38. ff. hoc tit. Osualdus lib. 27. cap. 8. litera C. Valde obstat textus in l. non puto, ff. de iure Fisci, vbi Modestinus asserit in re dubia contra Fiscum iudicandũ esse, in cuius textus difficultate, omnisi alijs, verius dicendum arbitror, Modestinum ibi non negare indubio pro Fisco iudicandum esse, sed tantum ostendere eum quasi delinquentem, non esse puniendum, qui contra Fiscum responderit hoc ideò: quia non vlli affectatores malorum, & auarorum Principum hoc crimen graue esse asserebant, notat Duarenus in dict. l. inter pares 38. ff. de re iudicata: Decius in dict. l. in ambiguis, ff. de regulis iuris, num. 2. & de sententia arbitrorum numerorum impari pro lata videndus est textus in l. Papinianus 36. ff. de re iudicata, l. Pomponius 13. § fin. ff. de receptis arbitris, de quibus latè Antonius Faber in dict. l. 13. §. fin. Cuiacius lib. 17. Pauli ad dictum in dict. l. Papinianus: Duarenus ibidem: Osualdus lib. 28. cap. 7. litera C. Gracianus tom. 1. discept. cap. 72. num. 47. Budeus in pandectis in l. 2. ff. siquis cautionibus, Pancirola lib. 1. variar. cap. 33. pag. 55. Menoch. de retinenda remedio 3. n. 748. Cuiac. 6. obseru. cap. 27. Pichard. in manuductionibus ad praxim 2. part. in præiudic. §. 2. num. 5. Valentia illustrium tractuũ, lib. 2. tractatu 2. cap. 11. num. 15. Larrea decis. Granat. decis. 39. n. 35.

DE APPELLATIONIbus, recusationibus, & relationibus, tit. 28.

Ad textum in cap. dilecti 1. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationes suspensiones, interdicta, beneficiorum colationes, aut quid quid post appellationem legitime interpositum actum est per inferiorem iudicem irrita censeri, & remedio attentatorum reuocari possunt.*

2 *Appellatio iurisdictionem iudicis à quo suspendit appellatio conservat illesum*

ſtatum appellantis.

3 *Innouata poſt appellationem extraiudicialem attentatorum remedio non reuocantur, niſi ſint facta poſt, & cõtra ipſam appellationẽ, hoc eſt, contra expreſſum articulum, de quo fuit extraiudicialiter appellatum.*

Interpretatur text. in cap. 1. de appellationibus.

4 *Priuatio præſuponit habitum.*

Expenditur text. in dict. cap. 1. de appellationibus, verſic. In irritum reuocetis.

5 *Legatus à latere poteſt beneficium conferre cum ſimul cum Ordinarijs ſuæ Prouinciæ concurrat.*

Legati ſunt in triplici differentia, intellige vt ibi.

6 *Iudex à quo etiam poſt appellationem poterit mandatum de reſidendo interponere abſque vllo metu attentatorum.*

Interpretatur text. in l peruenit 8. ff. de appellationib.

7 *Illuſtratur text. in cap. cũ teneamur 17. de appellat.*

8 *Refertur text. in capit. conſtitutis 46. de appellat.*

9 *Expenditur text. in l. creditor 60. ff. mãdati.*

10 *Exponitur text. in l. poſtquam, §. Imperator, ff. vt legat. ſeu fideicommiſ. nomine caueatur.*

11 *Patroni Eccleſiaſtici in præſentatione, nullo modo variare poſſunt, ſecus laici*

Interpretatur text. in cap. Paſtoralis, de iure patronat.

12 *Excommunicationis effectus per appellationem non ſuſpenditur, cum ob fauorem ſententiæ excommunicationis id ſit indultum, ſiquidem medicinalis eſt tendens in correctionem eius, qui excommunicatur, ac ideo ne impediatur correctio per appellationem, non ſuſpenditur.*

Illuſtratur text. in cap. Paſtoralis 53. §. verum, de appellat.

13 *Excommunicatio ſub conditione prolata ſuſpenditur per appellationem.*

Interpretatur text. in capit. præterea 40. de appellat.

14 *Illuſtratur text. in cap. qua fronte 25. de appellat.*

15 *Interpretatur text. in Clement. vnica, de ſequeſtratione, poſſeſsionis, & fructus*

16 *Attentatorum remediũ, vt locũ habeat in appellatione iudiciali deſideratur expreſsio cauſæ appellationis, & vt corã ſuperiore legitime ſit probata, in extraiudiciali verò non ita intellige, vt ibi.*

17 *Appellatio vnius ex ſocijs prodeſt omnibus.*

Expenditur text. in l. ſi quis ſeparatim 10. §. quod eſt receptum. ff de appellat.

18 *Attentatorum remedium, non ſolùm in ciuilibus cauſis, ſed etiam in criminalibus locum habet, niſi reus de crimine conuictus, vel confeſſus fuerit.*

19 *Exponitur text. in cap. 1. de eppellation. verſic.* Veritate per idoneas perſonas, & famam loci inquiſitam.

20 *Plura remiſiuè referuntur.*

CONCLVSIO.

EXcommunicationes, ſuſpenſiones interdicta, beneficiorum collationes, aut quidquid poſt appellationem legitimè inteopoſitam actum eſt per inferiorem iudicem irrita cenſeri, & remedio attentatorũ reuocari poſſunt. Quæ concluſio etiam cõfirmatur ex textu in cap. ad hoc 6. cap. ad præſentiam 17. cap. cum teneamur 17. capite qua fronte 25. cap. peruenit 28. capite ad hæc 37. capite accepta 38. cap. an ſit 42. capite conſtitutis 46. cap. bene 51. capite ſolicitudinem 54. cap. dilecto 55. capite vt noſtrum 56. cap. cum ceſſante 60. hoc titulo, cap. cum non ſolùm eodẽ titulo, lib. 6. capit. cum à nobis, de electione, cap. cum contingat, de officio legati, cap. per tuas, de ſententia excommunicationis, cap. venientes, de iure iurando, cap. Paſtoralis 29. de iure patronatus, cap. ad diſſoluendum, de deſponſatione impuberum, cap. poſt appellationem 31. §. appellatione cum alijs, 2. quæſt. 6. Clement. vnic. de ſequeſtratiõne poſſeſſionis, & fructũ, c. 1. vt lite pẽdẽte, leg. ſciendũ 6. ff. de appellationibus recipiendi, leg. vnica, ff. nihil innouari poſſe, leg. 1. §. vltimo, ff. ad Senatus Conſultũ Tur-

pillia-

pillianum, leg. 1. C. vt lite pendente, leg. minime 12. C. de appellationibus, leg. Chirographis 57. §. final, ff. de adminiſtratione tutorum, l. inſtituta, §. penult. ff. de inofficioſo teſtamento, l. 26. tit. 23. part. 3. l. final, tit. 16. lib. 3. ordinamenti, exornant Lancellotus de attentatis, 2. part. cap. 12. Scaccia de appellationibus, quæſt. 3. artic. 2. Petrus Gregorius de appellationibus, lib. 7. per totum: Maranta de appellationibus, num. 163. Tiraquellus in l. ſi vnquam, C. de reuocandis donationibus, verbo, *reuertatur*, nu. 20. Couarru. in practicis, cap. 29. & 24. Miſſingerius lib. 1. obſeruationum, cap. 26. Garbuis lib. 1. obſeruat. 144. Doctor Amaya lib. 2. obſeruationum, cap. 15. Cuiacius lib. 20. obſeruationum, cap. 36. Dueñas regula 42. Gonçalez regula 8. Cancellariæ, gloſ. 5. num. 176. Oſualdus ad Donelum, lib. 28. comment. cap. 4. & 9. litera A, & Y: Pichardus plures refert in manuduxi ad praxim, part. 4. §. 15. & 16. Salgado de protectione Regia, p. 2. cap. 12. num. 17.

Ratio ex eo prouenit: quia appellatio iuriſdictionem iudicis, à quo ſuſpendit, capite Paſtoralis 53. §. verum hoc titulo, & cauſam deuoluit ad iudicem ſuperiorem, capite dilecti 55. hoc titulo, & appellantem eximit ab inferioris iuriſdictione, cap. Romana 3. de appellationibus lib. 6. vndè qui iudicauit definit eſſe iudex, dict. cap. ad hæc 37. cap. vt noſtrum 56. hoc titulo, ideò quo quidquid poſt appellationem egerit attentatum, & nullum, & remedio attentatorum poteſt reuocari, vt in prædictis iuribus cõſtat, quam rationem lacius, exornat Lãcellot. vbi ſupra, nu. 108. accedit etiam, & alia ratio: nam appellatio conſeruat illæſum ſtatum appellantis, dict. l. 1. ff. nihil nouari appellatione pendente, ac ideò Epiſcopus, aut Canonicus per ſententiam depoſitus, ſi appellauerit poterit ea pendente excõmunicare alios, aut aliàs ſuum exercere officium, & quanuis ex cauſa famoſa damnati ſint, medio tempore ad electionem faciendam, & ſe rendum teſtimonium erunt admittẽdi, notat Panormitanus in cap. 2. num. 6. vt lite pendente, quod locum habet ſiue recepta ſit appellatio per ſuperiorem, ſiue nondum admiſſa: nam ſi recepta eſt ſuſpenſa manet inferioris iuriſdictio, & cauſæ cognitio ad ſuperiorem transfertur, dicto capite ad hæc, cum ſimilibus ſupra adductis, ſiue verò nondum eſt tranſmiſſa præiudicium irrogatur parti appellãti, contra quem iura cauent nihil innouari poſſe.

Primò huic decidendi rationi obſtabit dicere, quod textus noſter non loquitur de appellatione iudiciali, ſed de extraiudiciali, hoc eſt, de beneficij collatione, vt ex eius litera conſtat, & quanuis ea quæ poſt appellationem iudicialem facta ſunt attentatorum remedio debeant reuocari, nõ tamen reuocãtur, quæ poſt extraiudicialem facta ſunt, cum extraiudicialis appellatio tantum ſit quædam prouocatio ad cauſam inchoandam, quæ non ſuſpendit iuriſdictionem eius, à quo interponitur, ſed tantum in eo articulo, de quo ſpecialiter eſt appellatum, iuxta textum in cap. cum ſit Romana, §. verò hoc titulo, notat Abbas in præſenti numer. 4. Lancellotus vbi ſupra, lib. 3. cap. 12. limitatione 3. num. 6. & 9. Couarru. in practicis, cap. 24. nu. 5. Cui dubio dicendũ eſt veriſsimum eſſe innouata poſt appellationem extraiudicialem attentatorum remedio non reuocari, niſi innouata ſint poſt, & cõtra ipſam appellationem, hoc eſt, contra expreſſum articulũ, de quo fuit extraiudicialis appellatio interpoſita: nam tunc iam extat ſuſpẽſa iuriſdictio, dicto cap. cum nobis 29. de electione. Neque obſtat textus noſter, quia procedit in hac extraiudiciali appellatione, & innouatione, contra ipſum innouationis articulum, ſiquidem appellatio à priore in præſẽti principaliter fuit interpoſita ne collationes beneficiorũ per Eboracẽſem Archiepiſcopum in ſui ptæiudicium fierẽt, cum neque iure proprio, neque deuoluto conferendi poteſtatem haberet, notat Abbas, & Felinus

3

in

in præsenti à num 30. Neque obstabit si dixeris, beneficiorum collationes in præsenti nõ fuisse factas post, sed ante ipsam appellationẽ, ac ideò attentatorum remedium locum non habere, sed tantum inspecta iustitia causæ, & quod ante appellationem sint factæ, constat ex nostri textus, verbis, ibi: *Super quibus, &c.* Quod verbum tantum adaptari debet ad proxima illa grauamina: videlicet ad Abbatis suspensionem, & Canonicorum interdictum si ei obedirent, siquidem illud relatiuum *quis* ad proxima præcedentia tantum adaptatur, iuxta Bartoli doctrinam in leg. si quis seruum 8. §. finali, num. 5. ff. delegatis 2. tum etiam comprobatur ex versiculo illo, *Nisi prior, & Canonici malitiosè distulerint. &c.* Ex quibus constat, & cõstãter defendit Beroius in præsenti, num. 1. quod si Archiepiscopus cõtuliset beneficia data negligentia prioris, &c. Canonicorum collatione illa non reuocarentur: nam aliàs si post appellationem factæ fuissent attentatorũ remedio reuocari deberent: quia dicendum est, verba illa super quibus non solùm ad cençuras, verum etiam ad beneficiorum collationes esse referenda, siquidem non tãtum super tribus, sed etiam super quatuor grauaminibus querelas fuisset factas cum Pontifex in illis verbis: *In irritum reuocetis eadem*, omnibus respondisse videatur, hoc est, tàm ad sensuras, quàm ad querelam beneficiorum, ne aliàs ad non interrogata respondisse videatur, & constat ex originali nostri textus, 2. tom. Conciliorum post acta Lateranensis Concilij sub Alexandro 3. titulo de apellationibus, capit. 1. Neque etiam obstant cætera nostri textus, verba ibi: *Nisi prior, &c.* Quia verba illa idẽ significant, ac si Pontifex dixisset, quod si prior, & Canonici malitiosè noluerint beneficia conferre, &c. Ex eo collationes ad Archiepiscopũ sint deuolutæ, tũc nõ poterunt attentatorum remedio reuocari: nam etsi collationes illæ fuissent factæ post appellationem non tamen præsumuntur contra appellationem, cum tunc adiecta illa falsa impedimenti causa, nõ poterat dici iustè appellatum, esse ab illo actu extraiudiciali, cũ prioris, & Canonicorũ malitia in dilatione collationis, vt interim perciperent beneficiorum redditus nihil videbatur innouatum contra ipsam appellationem: notat Abbas in præsenti, num. 6. videndus D. Francis. Salgado Patriæ Nostræ decus de protectione Regia, part. 2. cap. 13. numer. 1.

4 Secundò ptædictis obstabit dicere, in præsenti beneficiorum collationem, etiam post appellationem interpositam mero iure valuisse, & probari videtur ex vltimis nostri text. verbis, ibi: *In irritum reuocetis, &c.* Quæ verba denotant collationes valuisse: nam aliàs non potuissent in irritum reuocari, cum priuatio habitum præsupponit, iuxta textum in l. 10. 116. de verborum obligatione, leg. nam etsi sub conditione 5. §. final, ff. de iniusto rupto, cap. ad dissoluendum de dispensatione impuberum, in qua difficultate dicendùm arbitror, collationes in specie nostri textus reuocatas fuisse, non quatenus de iure, sed quatenus de facto fuerũt factæ per Archiepiscopũ Eboracensem, ac ideò non ius, sed factum tantum reuocatur, argumento text. in leg. quod vulgo 19. ff. de bonorum possessione, contra Tabulas, l. 1. glos. verbo, *infirmauit*, ff. de ferijs, ita similiter est interpretandus textus in capit. ad præsentiam 16. infra hoc titulo, capite non solùm eodem titulo, lib. 6. cap. significante 34. cap. Rodulphus 35. cap. significauit 36. de rescriptis, cap. exhibita 17. de iudicijs, cap. dilecti 8. in fine, de exceptionibus.

5 Tertiò hijs omnibus obstabit dicere, quod legatus sedis Apostolicæ potest beneficia conferre, cap. dilectus 6. de officio legati, cap. cum dilectus 26. de iure patronatus, cap. si à sede 31. de præbendis, lib. 6. sed in præsenti Archiepiscopus Apostolicæ sedis legatus erat, vt ex litera constat, ac per consequens rectè poterat beneficia conferre, ac ideò in irritum collationes ab eo factæ reuocari nõ pote-

poterant, sed pro huius dubij solutione animaduertêdum est, in iure nostro tres diuersas legatorum species esse: nam alij sunt legati delatere Summi Pontificis, vti sunt Cardinalis, alij legati missi, qui non delatere, sed ad aliquam rem publicam regendam à Sũmo Pontifici mittuntur, quos Nuntios appellamus, vt in capite excommunicatus 9. de officio legati, cap. 2. & 3. eodem titulo, lib. 6. alij denique sunt legati nati, qui dignitates Archiepiscopales obtinent, quibus legationis munus in territorio totius Archiepiscopatus annexum est, cap. 1. de officio legati, cap. 1. iuncta glossa, verbo, *Ecclesiarum*, eodem titulo, lib. 6. cap. cum Bartoldus, de re iudicata, l. 23. tit. 9. partit. 2. quibus suppositis dicendum est, legitos delatere posse beneficia conferre: quia simul cum Ordinarijs suæ *Prouinciæ* cõcurrunt, cap. 1. in fine, de officio legati, lib. 6. l. si à sede 31. de præbendis, lib. 6. & de hijs loquitur textus in dict. cap. dilectus, de officio legati, cum similibus supra in argumento adductis: at verò nostri textus procedit in delegato nato, quibus beneficia conferre prohibitum est, in dict. cap. 1. de officio legati, lib. 6. & de hoc legato nato, hoc est, Archiepiscopo intelligi debent, verba nostri textus ibi, quod Eboracensis Archiepiscopus Apostolicæ sedis legatus, &c.

61 Quartò obstat textus in in cap. peruenit 28. hoc nostro titulo, vbi appellatione interposita à monitione de residendo, potest iudex à quo vlterius monere Clericum, vt vel resideat, vel appellationem prosequatur, & si negligat alium ei ad tempus substituere, qui eius vicẽ suppleat interim, quo causa prosequitur, in cuius textus difficultate, omissa Petri Gregorij interpretatione de appellationibus, lib. 7. §. 3. Lancelloti de attentatis, capit. 12. limitatione 6. verisimè est dicendum, in specie illius textus iurisdictionẽ iudicis, à quo quoad articulum residentiæ, non fuisse suspẽsam ex eo: videlicet: quia illud mandatum residentiæ erat ad quam Clericus secundum communem sententiam de iure diuino tenetur, iuxta textum in cap. 1. cum alijs, de Clericis nõ residentibus, ideoque in Ecclesia à suis defraudetur, cum interim dum causa appellationis contenditur, absque seruitio muneret, iusta de causa datur Vicarius: quia aliàs in secũda instantia appellans esset victus, illa appellatio malitiosa redũdaret in eius commodum, & Ecclesiæ incommodum, ideoque appellatio illa non operatur effectum attentatorum, quam potius iudex, à quo pendente illa Vicarium possit constituere, & ei præbendam assignare ne ministeriũ Ecclesiasticum debitis fraudetur obsequijs, præsertim cum illa Vicarij subrrogatio sit quodam incitamentum ad celeriorẽ expeditionẽ appellationis, vt post glossam in dict. cap. peruenit, tenet Lancellotus vbi supra dict. limitatione 18.

Quintò obstat textus in cap. cum teneamur 17. hoc titulo, vbi iudex, a quo concedatur, vt possit turbatam possessionem reformare, etiam post appellationem. Ergo appellatio non efficit, vt iudicis inferioris potestas conquiescat, neq; inducit effectum attentatorum, in cuius textus difficultate, omissa interpretatione, quam refert Dueñas regul. 42. num. 16. Hostiensis ibidem num. 5. verissimè est dicendum, quæstionem in eo textu agitatam eam esse, an iudex à quo pende appellationis iudicio possit possessionẽ reformare eo, de quo appellatio interposita fuit prætermisso, hoc est, an iudicio appellationis renuntiata possit iudex, à quo de causa possessionis cognoscere, in qua quæstione dubitandi rationem suggerebat, quod cum possessionis, & proprietatis causa ab vno, eodem quo iudice terminari debeat, cap. 1. cum ibi traditis de causa possessionis, quemadmodum proprietatis quæstio ad iudicem appellatum pertinet, ita de quæstione possessionis dicendum videbatur, maximè cum ratione connexitatis debeat appellatio sortiri effectum attentatorum, dicto cap. super eo 10. sed Lotifex asserit, permissum esse recedi ab appellatione, 7

vt

vt iudex à quo de causa possessionis cognoscat: non quemadmodum ex causa permittitur, quod postquam actum est iudicio petitorio suspēdatur illud, & possessorium proponi, etiam post conclusionem in causa, cap. Pastoralis 5. de causa possessionis, ita etiam permittendum est appellationi renuntiare, vt idem iudicium coram inferiori proponi valeat, argumento textus in cap. gratum 19. de officio delegati: nam qui id agit iuri suo renūtiare videtur, quod cuique permissum est, l. penultima, cum similibus, C. de pactis.

8 Sextò obstat textus in cap. constitutis 46. infra hoc titulo, dum ait appellatione interposita ab electione possessionē postea concessam attentatorum remedio non reuocari. Cuius textus difficultas ex eo diluitur: quia ibidem possessiones obtentæ post interpositam appellationem, ab electione, & confirmatione defendi poterant, tam ex iure singulari, quod in electionibus seruatur, quam ex iure communi, ex iure singulari: nam licèt ab electione facta, aut facienda, & à confirmatione electionis appellari possit, cap. cum nobis 19. de electione, cap. concertationi, hoc titulo, lib. 6. tamen post factam electionem, aut confirmationem non possit à futuro possessionis se inuestituræ traditione appellatio interponi, ita vt operetur effectum attentatorum, dicto capite constitutis, ex eo videlicet, ne dignitas dici vacare videatur, contra regulam textus in cap. vt circa, de electione in 6. Ex iure etiam communi eadem possessionis inuestituræ tenet, ac ideò appellatio ab ea non admittitur, quis in effectu inuestitura, nihil aliud est, quàm executio confirmationis, quæ cum fiat cum causæ cognitione, & parte contradicente habetur pro sentētia diffinitiua, & quemadmodum ab executione appellatio non admittitur, l. ab executore, ff. de appellationibus, l. ab executione 5. C. quorum appellationes non recipiantur, cap. nouit 43. hoc titulo, sic similiter, neque ab executione electionis, seu confirmationis, quam interpretationem veriorem esse existimo, & si aliter sentiat Doctor Balboa in præsenti, num. 47.

Septimò obstat textus in l. creditor 60. ff. mandati, vbi constat, quod etiam si creditor mandatorem condemnauerit, isque appellauerit, poterit creditor appellatione pendente Reum principalē conuenire, pro cuius dubij resolutione, magno opere animaduertendū est, quod olim iure antiquo ante Iustiniani ætatē cum creditor Reum principalem, & mā datorem habebat, non tantum sibi, optio eligendi cōcedebatur, verū etiam, quod magis est à conuentione illa variare poterat, iuxta textum in l. 3. & 11. ff. de duobus reis, l. Reos, C. de fideiussoribus. Antonius Pichardus in §. si plures 4. Instituta de fideiussoribus, quo supposito, mirū non est, quod creditor in dict. l. 60. ff. mā dati possit appellatione pendente Reū principalem conuenire, cum iure illo antiquo illa optionis facultas sibi permissa esset, vt à prime mandatoris conuentione possit recedere, absque vllo attentatorum metu, præcipuè cum nouū iudicium, cum noua persona discepteatur, notat glossa 2. in dict. l. creditor 60. Cuiacius lib. 1. responsorum Sceuolæ Antonius Faber in rationali ad eundem textum. 9

Octauo obstat textus in l. postquam, §. Imperator, ff. vt legatorum, seu fideicommissorum nomine caueatur, vbi si Titius sit rogatus hæreditatem restituere, Papinianus docet, quod etiam si fuerit condemnatus, & appellauerit pendē te appellatione, absque metu attentatorum poterit conueniri, vt caueat, seu fidei satisdationem præstet, se saluam hæreditatem retinere, sed huic tanto dubio, verissimè est dicendum, ideò ibi absque metu attentato non posse fideicommissarium fiduciariam hæredem appellatione pendente conuenire: quia vt Papinianus asserit, id etiam fieri poterat ante sententiam, &c. Appellationem, ac ideò appellationis moratio, non impedit, quominus

nus hæres cõpelli possit cautionẽ præstare, cũ etiã communis cautio illa in quo cunque tempore ex illo edicto Prætoris exegi poterat, l. 1. & per totum eiusdem tituli: notat Cuiacius lib. 62. quæstionum Papiniani in dict. l. postquam, §. Imperator.

11 Nonò obstat tex. in cap. Pastoralis, de iure patronatus, vbi post interpositã appellationẽ propter non admissã ab Episcopo præsentationẽ potest Episcopus instituere alterũ præsentatum a Patrono, pro cuius difficultatis interpretatione sciendum est, inter Patronos Ecclesiasticos, & laicos illud discrimen constitui, quod Ecclesiastici nullo modo variare possũt circa præsentationẽ semel factã, laici verò possũt, cap. cũ autẽ 24. de iure patronatus, quo supposito dicendũ est, ideò in dict. c. pastoralis post appellationem interpositã potuisse eundẽ Episcopum aliũ instituere: nã ille fuit præsentatus à Patrono laico, qui potest variare in præsentatione: esset enim inutilis præsentatio, nisi institutio sequi posset, sed hoc in casu nõ tollitur potestas præsentandi, quæ Patrono cõpetit per appellationẽ ipsam. Tũ etiã, quia diuersa est causa secundæ præsentationis à prima, vel quia appellatio interposita non potuit præiudiciũ inferre patrono, neq; obstat, quod per appellationẽ impeditur potestas præsentãdi ex cõmuni Doctorũ sententia in præsenti: nã id procedit quoties litis vertitur super ipso iure patronatus, aut titulo beneficij, nõ tamẽ cũ cõtroue rtitur super exceptione, qua excluditur ipse præsentatus, vt latius resoluit Lancellot. vbi sup. cap. 4. nu. 588.

12 Decimò obstat tex. in c. Pastoralis 53. §. verũ, hoc tit. dũ ait permissũ esse iudici, à quo, vt post appellationẽ possit excõmunicatũ appellantẽ denuntiare, & eum fructibus beneficij priuare, in cuius text. difficultate dicẽdũ est, multũ referre cũ de iure apellationis quæritur, an ab alijs causis, vel ab excommunicatione appelletur: nã excommunicatio in eo differt, quod post interpositã appeliationẽ noua ita debẽt per iudicẽ apellatum reuocari quia eius iurisdictio læsa creditur, c. non solũ cũ vulgatis, hoc titu. in 6. vbi autem post sententiã fertur excõmunicatio, neque per iudicẽ appellatũ, neq, per iudicẽ, à quo opus est, vt reuocetur, cũ ipso iure inutilis adeò sit, vt neque impediat excõmunicato diuinorũ celebrationem, neque absolutio ei sit necessaria, nisi ad cautelã, c. ad præsentiã 16. hoc tit. 2. Etiã differt sententia excommunicationis ab alijs sententijs: quia semel lata eius effectus, & executio per appellationem suspendi non potest, cap. per tuas, de sentẽtia excommunicationis, cap. is cui 20. eodem titulo, lib. 6. dict. cap. Pastoralis, §. verum, cũ in alijs causis executio per appellationem remouetur, dict. cap. veniẽres, de iureiurando: quia per illam extinguitur vis sententiæ, quod ob fauorem sententiæ excommunicationis est indultum: quia cum sit medicinalis, cap. 1. de sententia excommunicationis, in 6. & tẽdat in correctionem eius, qui excommunicatur, ne prætextu frriuolæ appellationis impediatur correctio, sublata est appellatio, vt in omni cõrrectione, cap. ad nostram 3. capit. reprehensibilis 26. hoc titulo, merito, cum excommunicatio statim sortiatur effectũ, iusta de causa post appellationem excommunicatus denuntiari potest, sine metu attentati, vt ab alijs euitetur: nam declaratio nihil aliud est, quam executio sententiæ, dict. §. verũ, potest etiam ibidem fructibus beneficij priuari: quia cum fructus, & distributiones quotidianæ ex illa communione Ecclesiastica proueniant, cum beneficiũ propter officium concedatur, cap. cum secundum Apostolum, de præbendis, iusta de causa ab illis fructibus, etiam non obstante appellatione, priuari poterat, Pichardus in manuduct. ad praxim, 4. part. §. 15. num. 5. Salgado de protectione Regia, part. 2. cap. 5. nu. 12.

13 Vndecimò huic solutioni obstat tex. in cap. præterea 20. hoc titulo, dum ait appellari posse à censura excommunicationis, ita quod impediatur denuntiatio

illius post appellationem, sed respondetur facilè, multum interesse an excõmunicatio feratur purè, an sub conditione, putà, nisi in incertũ tempus satisfeceris, *nisi sit excommunicatus*: nam vbi purè fertur, excõmunicatio cum statim effectum habeat, nihil mirum, si appellatio ab illa interdicatur, iuxta textum in dict. §. verum: at vbi excõmunicatio sub cõditione fertur ante euentũ conditionis nulla est excõmunicatio, ac ideò appellatione suspenditur, & ita obtinet textus in dict. cap. præterea, notat Lancellot. vbi supra limitatione 21. num. 31.

14 Duodecimò obstat text. in c. qua fronte 25. hoc tit. dũ permittit inferioribus iudicibus, vt si quos excõmunicauerint, etsi appellatio ad Pontificem delata fuerit, ne absoluantur possint eisdem beneficium absolutionis impartiri, & absolutio vtilis erit, sed respondendum est, ius singulare, ibi præscribi obseruãdũ in absolutione excommunicationis, vt absque metu mutari possit per iudicẽ concedi. Primò propter periculũ, quod ex mora imminet, ne in peccato homo decedat. Secundo, quia absolutio fauorabilis est, l. Arrianus, ff. de obligat. & actionib. Tertiò, quia nullius interest excommunicatum non absolui, cum per absolutionem nihil noceat propter cautionem, de qua in eodem textu, quæ iuratoria sufficit ea, quæst. 21. hoc titulo, notat Lãcellot. vbi supra, d. cap. 12. limitatione 23.

15 Decimotertiò obstat text. in Clemẽtina vnic. de sequestratione possessionis, vbi etiam si post appellationem sequestretur possessio attentatorum remedio non reuocatur. Cui dubio dicendum est, quod etsi regulariter appellatione pendente fieri non possit, absque metu attẽtatorum; aliquando tamen fieri permittitur, veluti ad compescẽdã litigãtiũ malitiam, quãdo in prima instantia sentẽtia lata est, contra possessorem in causa beneficiali, qui nõdum triennalem possessionẽ adimpleuerat: nã hoc in casu sequestrũ, & appellationẽ nõ suspendit iuxta rationẽ traditã in d. Clement. vnic. Si verò causa profana est sequestratio, absque metu attentorũ fieri non potest, nisi possessor fructus dissipet, vel dissipare speretur, cũ non desideretur actualis fructuũ dissipatio, sed probabilis dissipationis timor sufficit, iuxta tex. in cap. penultimo, & vltimo, de sequestratione possessionis, & fructuum, notat Donellus lib. 28. comment. cap. 9. Osuald. ibidem litera Y. Antonius Faber in suo Codice, lib. 1. tit. 10. diffinitione 11.

Decimoquartò aduersus nostrũ text. 16
obstabit dicere, quod ad hoc, vt attentata post appellationem reuocentur desideratur omninò, vt corã superiori probetur veritas causæ in appellatione expressa, iuxta text. in c. non solũ 7. in secundo respõso, hoc tit. lib. 6. cap. ex part. 7. glos. verb. *si vobis*, de testibus, sed in præsenti, non fuit veritas causæ probata coram superiori: Ergo collatio beneficiorum nõ debuit attentatorum remedio reuocari. Sed huic dubio dicendum est, quod textus in dict. cap. non solùm, in secũdo respõso loquitur in appellatione iudicis dã à sententia interlocutoria interposita, quo in casu causæ expressio, & eius probatio corã superiore desideratur, vt attẽtatorum remedium habeat: at verò textus noster procedit in appellatione extraiudiciali, hoc est, in beneficiorum collatione, quæ in specie nõ requiritur causam appellationis coram superiori probari, sed verisimilem esse sufficit, vt inferius dicemus in capit. vt debitus honor, infra hoc titulo. Ratio differentiæ est: quia cũ iudex iudicialiter procedit semper pro eo præsumitur acta iudicialia obseruasse, exceptiones omnes admisisse, ac iustè processisse, qua de causa appellãs ab interlocutorio, tenetur appellationis causam iustificare, vt attentatorum remẽdium habeat, iuxta textum in dicto capite non solùm, cum similibus supra adductis: secus verò est dicendum, cum quis non tanquam iudex, sed tanquam priuatus procedit: nam tunc non debet, exceptiones admittere, neque ordinem iudiciarium obseruare, ideoque

cum

cum non præsumatur iustè processisse, non est necesse appellationis causam iustificare, sed verisimilem exprimere, vt in textu nostro, & Innocentius notat in capit. 2. numer. 2. de hijs quæ fiunt à maiori parte capituli. Tum etiã, quia cum appellatur sine iusta causa ab actu interlocutorio, irrogatur iudici, maxima iniuria, quæ cessat quando appellatur ab extraiudiciali, cum tunc iudicis vicem non gerat, ideoque nulla probatio causæ appellationis desideratur, sed verisimilis sufficit, notat Abbas in præsenti, & in capit. bono, numer. 7. & Doctores omnes in capit. vt debitus honor hoc titulo.

17 Decimoquintò aduersus ea, quæ in præsenti, notant omnes, videlicet regulam nostri textus etiam procedere, cum quid innouatum est post appellationem ab vno ex socijs in causa communi interpositam, ita vt nihil sit nouandum, non solùm in præiudicium eius, qui appellauit, verum neque eorum qui non appellauerunt, cum appellatio vnius ex socijs prosit omnibus, iuxta textum in capit. vna 72. infra hoc titulo, capit. ei qui 42. §. quandoque 2. quæstione 6. leg. 1. & 2. C. si vnus ex pluribus, leg. 1. C. de diuersis rescriptis, leg. 5. titul. 13. partit. 3. Obstabit textus in leg. si quis separatim 10. §. quod est rescriptum, ff. hoc titulo, vbi constat, quod si sententia est lata in communi causa condemnatio eius scinditur pro virili parte inter eos, qui damnati sunt, vndè cum res inter alios acta, alijs non debeat nocere, aut prodesse, cap. penultimo, de re iudicata, leg. sæpè 63. ff. eodem, leg. cum vno, ff. de exceptione rei iudicatæ, dicendum videbatur, appellationẽ ab vno ex socijs factam tanquam de re diuersa inter positam, alijs non esse pro futuram, augetur difficultas ex eo, quod, & si coniunctim fuerint socij dãnati, veluti duo tutores appellatio vnis, alijs nihil proficit, dict. leg. 2. in fine, C. si vnus ex pluribus: Ergo prouocatio vnius ex socijs alijs prodesse non debet ad effectum attentatorum, quibus difficultatibus, vt fiat satis dicendum est, consortibus eiusdem litis concessum esse, vt facta per vnum prouocatione alijs eius beneficio vti possint: quia licèt in effectu plures videãtur latæ sententiæ, cum inter eos pro virili parte scindatur condemnatio, re tamen vera vna tantum sententia præcesserit, quæ prouocatione facta suspensa fuit, notat Osualdus ad Donellum, lib. 28. capit. 5. litera B. sed cum in prima instantia sententia, contra vnũ lata alijs nec noceat, nec proficiat, dicto capit. penultimo, de re iudicata, tunc vt in causa appellationis victoria vnius alijs prodesse valeat, rescriptis Imperatorum caueri oportuit, dict. leg. 2. C. si vnus ex pluribus, dict. leg. si quis separatim, ff. hoc titulo, quod etiam iuris Pontificio, obseruatur in capit. vna penultimo, hoc titulo, sed id est per millum multis concurrentibus. Primò, quod in omnibus personis fiat condemnatio: nam separatim damnatis pluribus si appelliet vnus nihil agit quoad cæteros, dict. leg. si quis separatum, in principio, versiculo, *Vt enim*, leg. cum in vna 17. ff. hoc titulo. Secundo, vt communis sit omnium defensio, dict. capit. vna penultimo, hoc titulo, vndè pluribus tutoribus damnatis, quorum alter gessit tutellam, si vnus appelliet ex ea appellatione nullum cõmodum, alius reportat, & ita obtinet text. in d. l. si quis separatum, §. quod est rescriptũ, siquidem diuersa est causa defensionis eius, qui nõ gessit, iuxta text. in l. 2. C. si tutor, vel curator non gesserit. Tertio, vt omnes circa appellationẽ cõmuni iure iubeãtur, non speciali beneficio, d. c. vna penultimo, l. 1. C. si in cõmuni eademque causa, dict. leg. 2. C. si vnus. Ex pluribus, cum supra traditis, de qua re plura refert Antonius Pichardus in manuductioni ad praxim, 4. part. præcepto 2.

Decimosextò aduersus ea, quæ in præsenti, notant Doctores omnes· videlicet nostri textus decisionem, nõ solùm in ciuilibus controuersijs, sed etiã in criminalibus obseruari debere, iuxta tex- 18

tum in leg. non tantum 6. ff. hoc titulo, leg. vnica, versiculo, *si quis ergo*, ff. nihil nouari appellatione pendente, obstabit textus in leg. 2. C. quorum appellationes non recipiantur, capit. ei qui 41. versiculo, *Nullus*, 2. quæstione 6. leg. 16. titul. 23. partit. 3. vbi damnati ob maleficium homicidium, adulterium, aut violentiam manifestam, & si appellauerint irroganda est pœna in sententia expressa: Ergo in criminalibus, causis appellatio non suspendit iurisdictionem iudicis, à quo, neque operatur effectũ attentatorum, sed huius difficultatis solutio facilis est, si dixeris, quod quanuis appellationis remedium ad præsidium innocentiæ sit institutũ, cap. cũ in speciali 61. hoc titulo, tamen cum in notorijs factis innocentia nõ extet, & defensioni locus non sit, iusta de causa appellatio non admittitur, neque attentatorum remedium locũ habebit, iuxta text. in cap. cũ sit Romana 5. §. vltimo, cap. peruenit 13. & 14. hoc titulo, quod verũ est cũ Reus idoneis testibus est conuictus, & confessus, & ita obtinet, tex. in dict. l. 2. C. *quorum appellationem &c.* Cum supra traditis: nam aduersus conuictum, & confessum ob publicam vtilitatem sententia executioni mandatur, ne delicta impunita remaneant, l. locatio, §. illicitè cum vulgatis, ff. de publicanis, & vectigalibus, & vt hæc omnia procedere valeant, duo necessaria sunt. Primò, quod Reus testibus idoneis sit conuictus. Secundo, quod ipse sponte crimen ante sententiã confiteatur, dict. l. 2. C. quorũ appellationes, &c. Nã hijs concurrentibus propter publicã vtilitatẽ, & quia frustratoria censetur appellatio, quæ defensionis rationem habere non videtur, reis denegatur in dict. l. 2. cum similibus supra adductis: notat Lancellotus vbi supra, limitatione 9. Sigismundus vbi supra, quæst. 13. limitatione 4. Osuald. ad Donellum, lib. 28. capit. 6. litera K. & Y.

19 Decimoseptimò aduersus textum nostrum in versiculo, *Veritate per idoneas personas, & famã loci inquisita, &c.* Ex quibus cõstat, quod vt locus sit reuocationi attentatorũ omninò oportet, vt constet per idoneas personas, hoc est, testes simul, & famam id probari, obstabit principiũ illud, quo docemur, quod duo testes sufficiunt, vt fides adhibeatur, cap. in omni negotio 4. cap. cum à nobis 28. de testibus, l. final, C. de probationibus, l. vbi numerus cum vulgatis, ff. de testibus: Ergo cum soli testes ad probationẽ sufficiant, non erit necessario loci fama, vt attentatorum reuocatio fiat, in qua difficultate, omissa interpretatione glossæ in præsenti, verbo *famam*, Abbatis, & Hostiensis, & Beroi. nu. 37. veriorẽ esse existimo, quam refert Decius in præsenti, n. 11. dum asserit, ideò in præsenti simul cum testium depositione loci famam deiderari: quia testes illi non integrè concludunt nouata illa post appellationem fuisse facta. Neque rationem dicti reddunt, ac ideò cum adhuc causa dubia remaneret rectè ad eius maiorem declarationem loci fama desideratur, cum testium defectus per loci famam suppleri soleat, argumento textus in leg. si quis exargentarijs, §. cogent, ff. de edendo, notat Baldus, & Iason ibidem numer. 2. Neque superiori interpretationi refragãtur, verba nostri textus, vbi: *Per idoneas personas, &c.* Quia referuntur ad conditionem, & qualitatem testium, ne scilicet sint, viles, aut alia ratione inhabiles, non tamen ad defectum circa dictum, & testimonium eorum. Similiter videndus est textus in leg. sciendum 15. §. si fundus, ff. qui satisdare cogantur, leg. tale pactum 4. §. qui prouocauit, ff. de pactis, leg. quirographis 57. §. ab eo, ff. de administratione tutorum, cui obstat textus in leg. tutor 41. ff. de vsuris, & leg. negotiorum, ff. de appellationibus, leg. Imperatores 21. §. si Magistratus, leg. cum ex causa 17. leg. qui suspectum 20. §. final, leg. non tantum, leg. si quis, §. quod eff, ff. hoc titulo, l. ab hijs 10. §. habitis 3. ff. de vacatione, & excusatione, numerum, leg. adducta 19. C. hoc titulo, l. furtis 6. ff. de hijs qui notantur infamia, leg.

l. si quis filio 6. §. si autem omnes 8. ff. de iniusto rupto, cum l. instituta 27. §. penultimo, ff. de inoffic. testam. cui obstat textus difficilis in l. 1. C. eodē. Videndus est etiam, text. in l. final, C. de edicto Diui Adriani tollendo, l. vnica, C. si à momētanea possessione fuerit appellatum, l. in ratione, §. cum quidam ad legem Falcidiam, cap. veniens 38. cum capite ex parte 7. de testibus, leg. vltima supplicis 10 §. quod est causa, leg. quoad statum, ff. de pœnis, leg. in ratione 11. §. 3. ff. ad legem Falcidiam, leg. 3. C. si pendente appellatione mors interuenerit, leg. 5. §. Imperator, ff. vt legatorum nomine, l. penultima, ff. iudicatum solui, & pro interpretatione ad textum in l. 1. §. final, ff. ad Senatus Consultum Turpilianum, videndus est, Donellus lib. 24. commentariorum, & c. Osuald. in eodem lib. cap. 9. litera C.

Ad textum in cap. cum sit Romana 5. hoc titu. de appellationibus.

SVMMARIVM.

1 *Appellans habet annum ad prosequendā appellationem, ex iusta causa biennium, & hoc nisi iudex moderetur, etsi appellans non prosequatur appellationem in termino præscripto firma manebit sentētia.*

2 *Iudex curare debet finem litibus imponere ne partes sumptibus, & expensis valde grauentur.*

3 *Interpretatur text. in cap. ex ratione 8. de appellat.*

4 *Expenditur text. in l. si vnus fin. C. si pendente appel. mors interuenerit, cum lege cum in antiquioribus, C. de iure delib.*

5 *Prima instantia de iure Canonico perpetua est: de iure verò Ciuili limitatur triēnio, & ibi differentiæ ratio.*

6 *Fatale appellationis tempus currit à die sententiæ, si Reus condemnatus, est conscius sententiæ, sin verò ignarus currit tantum à die appellationis.*

7 *Interpretatur text. in l. 1. C. de temporibus appellationum, cum l. 1. §. quod in sententijs ff. quando appellan. sit, cap antecessorum, versic.* Sancimus, 2. q. 6.

8 *Beneficium à iure indultum nemini est auferendum.*

Terminus à iure datus cum iudicis ministerio poterit ab ipso coarctari, secus si sine iudicis ministerio fuerit indultum, ibi assignatur differentiæ ratio.

Expenditur text. in cap. cum sit Romana 5. de appellat. ex. in capit. ex insinuatione 56. eod.

9 *Illustratur text. in l. 2. versicul.* Sed per raro, *ff. de re iudicata.*

10 *Iudex si detullit appellationi poterit terminum iuris moderare, & limitare: secus verò si non detullit ibi assignatur ratio.*

11 *Sententia excommunicationis etiā si appellatio sit deserta non conualescit cæteræ verò conualescunt, & ibi ratio differentiæ assignatur.*

12 *Appellans à grauamine etiam post fatale auditur non per viam appellationis, sed querellæ, vel nullitatis tantum.*

Expenditur text. in cap. cum sit Romana 5. versic. Si verò, *de appellat.*

13 *Interpretatur text. in dict. cap. cum sit Romana, de appellat. versiculo,* Sin autem.

CONCLVSIO.

APpellans habet annum ad prosequendam appellationem ex iusta causa biennium, & hoc nisi iudex moderetur, & c. Si appellans non prosequatur appellationem in termino præscripto firma manebit sententia. Quæ conclusio in tres diuiditur partes. Prima, deducitur ex principio nostri textus. Secunda, ex versiculo, *Et hoc.* Tertia, ex versiculo, *Etsi appellans.* Prima pars probatur ex textu in capit. ex ratione 8. c. constitutis 45. infra hoc titulo, capit. ei qui, 2. quæstione 6.

Clemẽtina ſicut hoc titulo, Authentic. de hijs, qui ingrediuntur ad appellandũ in principio,& §.1.collatione 5.Authẽtica ei qui,C.de temporibus appellationum,l.11. tit.16.lib. 4. Recopilationis, exornant Octauianus in Pedamontanis, deciſ.28. Fachineus lib. 1. controuerſiarum,cap.79. 2.concluſionis pars ptobatur, ex textu in cap.perſonas 4. cap. reprehenſibilis 26.cap.ſæpè 44.cap.oblato 57.hoc titulo, cap.quoad conſultationẽ, cap.cum cauſam,de re iudicata, leg.2. ff. eodem, plures refert Menochius de arbitrarijs, caſu 1.num. 3. Tertia concluſionis pars probatur ex textu in dict. capit.ſæpè dicta,Clementina ſicut hoc titulo,leg.ſi Præſes,C.quomodo,&c.quando iudex,dicta Authentica ei qui, leg.final,§.illud, C.de temporibus appellationum,l.2.tit.18.lib.4.Recopilationis,vbi plura, & plures refert Azebed. num. 2. & 36.Anton.Pichard.in manudu.ad praxim,part.4.§.21.per totum.

Ratio quoad primã noſtri textus partem qua docemur;appellationem habere annum, vel iuſta cauſa biẽnium ea eſt: Videlicet quia valde intereſt, vt ſit certus,& determinatus litium finis,ne in infinitum procedatur cum magno litigantium incommodo,quod vtrunque ius ciuile,&c. Canonicum ſemper aborret,capit.finem litibus, de dolo, & cõtumacia, leg.final cum vulgatis, ff.pro ſuo,Secundæ verò partis decidendi ratio in eo cõſiſtit:videlicet iudicem poſſe terminum ad proſequendam appellationem aſsignare:quia iudex ſemper curare debet,ne litigantes ſumptibus, & ſpẽſis valde grauentur,dict.cap.finem litibus, cap. vt litigantes,de officio ordinarij,lib.6.cap.2. de cauſa poſſeſsionis, &c. Proprietatis, cap.2.de re iudicata, leg. properandum 13.C.de iudicijs, poterit etiam iuſte de cauſa terminũ limitare: quia multoties, vt ſententiæ executio impediatur, cauiloſe pars appellat,ac ideò, ne ex malitia ſua commodum reportet, iuſta de cauſa appellationis terminus à iudice reſtringi poterit,notat gloſſa,verbo, *reſertius*, in fine,Abbas num. 18.facit etiam text. in cap.intelleximus 7.de iudicijs, cap. 1. §.final, cum alijs de iuramento calumniæ,lib.6. Tertiæ partis decidendi ratio eſt:videlicet tranſacto appellationis termino nolluit appellationem proſequere ſententiam tranſire in rem iudicatã: quia eo tranſacto perinde habetur, ac ſi à principio appellatum non fuiſſet,leg. final, §. illud,C.de tẽporibus appellationum,Maranta in praxi,6.part.actu 2. titul.de appellationibus,num.409.

Primò contra primam noſtri textus partem, obſtabit text. in cap.ex ratione 8.hoc titulo, vbi impedito nõ ſolum annus, & biennium, verum etiam iuſta de cauſa manus tempus cõceditur:Ergo male in principio noſtri textus annus, vel bienniũ permittitur, ſed huic dubio reſponderi valet, quod textus noſter omnino ſuppleri, &c. Interpretari debet per textum in dict.cap.ex ratione,quo cauetur,quod ſi biennio illo appellans fuerit legitimo impeditus, adhuc poterit poſt biennium admitti ad appellationem proſequendam, dum tamen reſtitutionem in integrum priùs poſtulauerit, ex illa clauſula generali, *ſi qua mihi iuſta cauſa*, de qua mentio habetur in leg. 1. in fine, ff.quibus ex cauſis maiores,notat gloſſa, verbo, *manet*, in dict Authentic. ei qui, C.de temporibus appellationum, quæ temporis reſtitutio poſt biennium, non extenditur vſque ad triennium, ſed ſolummodo ad tantum tempus, quantum durabit impedimentum, argumento textus in Clementina vnica,in fine,de in integrum reſtitutione minorũ, notat Abbas in dict,cap.ex ratione,nu.6.& 9.Maranta de ordine iudiciorum, part. 6. nu. 228. 3

Secundò huic ſententiæ obſtat text. in l.ſi vnus final, C. ſi pendente appellatione mors interuenerit, vbi ſi vnus ex litigatoribus deceſſerit eius hæredi vltra illud tempus,quod defuncto,ob eius impedimentum competebat quadrimeſtre tempus indulgetur, quod connumerari debet à die deliberationis, ſeu à die ipſo 4

quo

quo poſſet hæreditatem adire, ſed huic dubio dicendum eſt, diuerſam eſſe rationem, quæ militat in defuncto, quã quæ in hærede militat: Nam defuncto tantũ conceditur tempus, in quo fuit impeditus at verò hæredi non reſiduum impedimenti tempus, ſed quadrimeſtre conceditur, &c. ita obtinet text. in dict. l. ſi vnus, C. ſi pendente appellatione: ratio differentiæ eſt: quia defunctus iam eſt cõſcius, & litis dominus factus, ac in eo ſpectur, cuius notitia omnino in hærede deficit, notat Cuiatius in dict. l. ſi vnus: Oſualdus lib. 18. cap. 8. in fine. Neque ſolutioni obſtat textus in l. cum in antiquioribus, C. de iure deliberandi, vbi ſi in tempore annali, quod eſt conceſſum ad deliberandum, interim quis deceſſerit tempus quod deficit, hoc eſt, reſiduũ hæredi tantum conceditur, &c. annali cõpleto nullum regreſſum habebit: quia textus ille procedit in anno deliberationis, quo in caſu noua deliberatio hæredi hæredis non permittitur, ſed continuũ tempus eſſe debet: ratio eſt: quia diuerſum eſt ius, quoad proſequendam appellationem, quam quod eſt ad additionem cum lis ſit in certa, & incognita, at verò cauſa additionis, vel repudiationis certa, ideoquè diuerſum tempus conceditur, notat Cuiatius ad titulum de præſcriptionibus, cap. 16. & in poſthumis ad titulum, C. ſi pendente appellatione mors interuenerit.

5 Tertiò obſtabit dicere, quod prima inſtantia de iure Canonico, non habet terminum præfixum, cap. venerabilis de iudicijs, ſed non eſt maior ratio in 2. quam in prima inſtantia, ſiquidẽ in omnibus ratio finis litium attendi debet, d. cap. finem litibus: Ergo de iure Canonico ſecunda inſtantia non debet habère terminum præfixum, quemadmodum neque prima habet, ſed prædicta difficultas ex eo diſſoluitur: quia diuerſum eſt ius Canonicum à Ciuili in præfinitione primæ inſtantiæ, licet in 2. & 3. conueniant: quia de iure Canonico, ex dict. cap. venerabilis prima inſtantia perpetua eſt, iure tamen Ciuili triẽnio limitatur, l. properandum, C. de iudicijs, hodie tamen intra biennium concluditur iuxta decretum Concilij Tridentini ſeſſ. 24. cap. 20. in principio: Gutierr. de iuramento, 3. part. cap. 5. num. 3. Paz in Praxi ad notatione 2. num. 12. in ſecunda verò inſtantia de iure Canonico biennij tempus conſtituitur ratio differentiæ eſt: quia appellatio ad præſidium innocentiæ, nõ verò ad ſubterfugium iniquitatis datur, cap. cũ ſpeciali, §. porro infra hoc tit. & cum hij, qui iniquas cauſas fouent ad appellationis remedium frequenter ſubterfugient, vt cauſa prorrogetur, dict. cap. venerabilis de iudicijs, ideò iuſta dẽ cauſa in ſecunda inſtantia prædictum tẽpus ad proſequendam appellationem eſt ſtabilitum: quia dolus, & malitia ceſſat in prima inſtantia, cum in eã adhuc cognitio cauſæ non exiſtet, neque dolus præſumatur ideoquè prima inſtantia de iure antiquo, & Pontificio noſtro perpetua erat ex rationibus, &c. iuribus ſupra adductis. Neque prædictis obſtabit textus in Clementina ſicut de appellationibus, vbi annum, vel ex iuſta cauſa biennium non ſolum datur ad proſequendã, verum etiam ad finiendam appellationem: Ergo male in prima noſtri textus parte, & ſupra retulimus tempus illud ad proſequendam appellationem fuiſſe tantum conſtitutum: quia ſimiliter textus noſter ſuppleri, & declarari debet per textum in dict. Clementina ſicut, ſiquidem ibi nouiter eſt deciſſum, terminum illum non ſolum a iure eſſe conceſſum ad proſequendam, verum etiam ad finiendam appellationem, quod etiam iure regio obſeruatur, in l. 11. tit. 18. lib. 4. Recopill.

Quartò aduerſus id, quod etiam in 6
hac prima noſtri textus parte notant Doctores omnes: videlicet hoc fatale tẽpus incipere currere in extraiudiciali appellatione à die ipſo illato grauaminis, in iudiciali verò à die interpoſitæ appellationis non verò à die prolatæ ſententiæ, iuxta textum in dict. Clementina ſi-

cut 3. de appellationibus, Authentica hodie, §. Apostolus, C. eodem, valde obstat textus in l. iudicibus 25. C. de appellationibus, cap. fin. §. iudicibus secunda quæst. 6. in quibus iuribus constat, quod annus statutus ad prosequendam appellationem computari debet, non à die appellationis, sed die sententiæ. Cui dubio distinctione adhibita satisfieri poterit: scilicet multum interesse, an quis est conscius sententiam aduersus eum fuisse prolatam, & non prouocauit, an verò ignorabat, & vsque ad vltimum decennium diem, similiter non prouocauit: nam primo casu si ignorat fatale tempus currit ab ipso die appellationis, & ita obtinet textus in dict. Clementina sicut si verò conscius erat, & non prouocauit, tunc currit tempus à die sententiæ, & eius scientiæ, & ita obtinet textus in dict. l. iudicibus, C. de appellationibus, & text. in dict. cap. fin. §. iudicibus secundo, quæst. 6.

7 Quintò solutioni obstabit textus in l. 1. C. de temporibus appellationum, vbi fatale tempus ad prosequendam appellationē in nominatione muneris publici aduersus præsentes, etiam ignorantes computari debet, aduersus absentes, verb. *tunc*, cum primum cognouerint, nominationem contra eos factam fuisse. Cui dubio satisfacere conatur Donellus lib. 28. commentar. cap. 8. existimans discrimen versari inter sententiā, nominationis ad munera publica, & inter cæteras sententias: nam in hijs ordinarijs fatale tempus currit à die ipso appellationis cum distinctione supra adducta: at verò in nominatione ad munera publica; tempus illud currere à die nominationis statim aduersus præsentes, etiam ignorantes, aduersus absentes verò, cum prius cognouerint nominationem aduersus eos factam, & ita obtinere textum in dict. l. 1. C. de temporibus appellationum, sed hæc interpretatio. Cōuincitur manifestè per textum in l. 1. §. quod in sententijs, ff. quando appellandum sit, vbi docemur quod id, quod in sententijs receptum est, quoad appellationem in temporis cōtinuatione, id etiā obseruari debet in cæteris casibus, in quibus sententia non profertur: Ergo si sententia, & nominatio munerum æquiparantur, frustra illa Donelli specialitas traditur, quare hac, & alijs omissis, verissime est dicendum, iura illa non esse contraria: nam licèt in tempore quoad prosecutionem differant, cum in nominatione duo menses sufficerent, in cæteris verò sententijs semestre desideraretur, tamen in continuatione vniuscuiusque temporis non differunt, quia in omnibus æqualance absque vlla specialitatis ratione semper currit, & denumerari debet à die interposito appellationis, cū distinctione supra adducta, scientia, vel ignorantia interueniente. Neque obstat textus in dict. l. 1. C. de temporibus, &c. reparationibus appellationum, ibi: *Ex eo die interponēdæ appellationis &c.* Quia non debet intelligi ex die sententiæ cum possit interponere appellationem, sed ex die quo iam interposita est appellatio in nominatione, vel mutato nomine, hoc est, *interpositæ pro interponendæ*, vbi solemus dicere litis contestandæ pro lite iam contestata, & rei iudicatæ tempus, pro re iā iudicata, vti benè animadvertit, Cuiacius ad tit. de temporibus appellationum in principio. Neque etiam obstat text. in cap. anteriorum, vers. *Sancimus*, 2. quæst. 6. vbi fatale tempus currit à tempore sententiæ: quia textus ille non loquitur de tempore, quo iam est interposita sententia, sed de ea: Intra decem dies interponenda, qui quidem dies omninò necesse est, vt currant à die ipso prolationis sententiæ, vti refert Turrecremeta, ibidem.

8 Sextò contra secundam nostræ cōclusionis partem obstabit principium illud; quo docemur beneficium à iure indultum, nemini esse auferendum, cap. indultum 17. de regulis iuris, lib. 6. l. 1. vers. *Neque enim*, ff. de feriis, l. vnica, C. de temporibus appellationum, sed fatale anni, vel bienni tempus à iure omnibus est concessum, ex textu nostro cum similibus

mihibus supra adductis: Ergo non poterit à iudice moderari, qua in difficultate communiter responderi solet, quod quando terminus à iure conceditur sine iudicis ministerio tacito, vel expresso, tunc non poterit iudex terminum limitare, vel moderare, & ita obtinet textus in dict. cap. indultum, cum similibus suprà adductis, si verò terminus à iure datur cum iudicis ministerio, tunc poterit illum coarctare, & ita procedit textus noster, & iura, in eius confirmationem suprà adducta, siquidem iudex iusta de causa legis authoritate iuris terminum restringit; ac ideò cessat regula in dict. cap indultum cum ea, quæ fuerit ab homine lege ipsa permittente, non per hominem, sed per legem ipsam fieri videtur, notat glos. vnica in principio, in dict. cap. indultum, Connanus in l. fin. ff. de re iudicata. Neque obstat textus in cap. ex insinuatione 56. infra hoc tit. vbi iudici à quo non permittitur assignare terminũ ad finiendam causam: quia textus noster & eius doctrina debet intelligi respectu partis appellantis, ita vt debeat coram iudicibus appellationis instare, vt intra terminum ab inferiori iudici præfixum causam diffiniant, ipsosque instanter interpellare, vt sententiam proferant, ita vt quantum in se est causa intra illud tẽpus finem accipiat, respectu verò iudicis superioris, & sententiæ ab eo ferendæ aliter obseruari debẽt: nam licet terminus partis sit assignatus ad causam finiẽdam, aliàs sententiam in rem iudicatam transire, superior tamen nõ poterit coarctare intra illud tempus sententiam dicere, cum inferior superiori legem imponere non possit, & ita obtinet textus in dict. cap. ex insinuatione, & ideò nihil obstat: quia loquitur de tempore respectu iudicis: noster verò textus de tempore respectu partis, notat Decius, & Immola in præsentinum. 4.

9 Septimò prædictis obstabit textus in l. 2. vers. *Sed per rarò*, ff. de re iudicata, vbi iuris terminus solummodo alimentorum fauore, seu restitutionis minorum restringi potest: Ergo ex alia causa per iudicem moderari non poterit, cum casus exceptus firmet regulam in contrarium, l. nam quod liquide, §. fin. ff. de penu legato, l. cum Prætor 12. ff. de iudicijs, sed huic tanto dubio dicendum puto, dictum, versic. *Sed per rarò*, nihil aduersus nostri textus sententiam obstare: quia in principio illius legis, & in secunda nostri textus parte, idem est statutum: videlicet iudicem posse iusta subsistente causa terminum à iure indultum minuere, neque contrarium refert, versiculus ille, *Sed per rarò*: quia sensus illorum verborum est, quod & si rarò, sine iusta causa non possit iudex terminum coarctare, tamẽ ab hac regula excipiuntur duæ causæ, quæ fauorabiliores sunt: videlicet alimentorum, & restitutionis in integrũ, in quibus absque vlla comprobationis causa poterit iudex terminum minuere, cum in illis pro causa sufficiat earum fauor, & miserationis ratio.

Octauò aduersus eandem secundam nostri textus partem obstabit sequens 10
consideratio: nam aut iudex à quo appellationi defert, vel nõ si appellationi defert eo ipso videtur à se iurisdictionem abdicare, cap. cũ appellationibus 5. hoc tit. lib. 6. ac sub inde non poterit terminum appellanti præcingere, quod similiter est dicendum si non defert cum iuuari non possit appellatione non admissa, argum. text. in cap. ex eo 38. de regulis iuris, lib. 6. cap. cum olim infra, de censibus: Ergo neutro casu poterit iudex terminum à iure concessum moderari, quod dubium cum duas contineat partes, duarum etiam indiget solutionum, primæ responderi debet, quod licèt iudex, qui appellationi detulit videatur à se abdicasse iurisdictionem, tamẽ id fallitur in hijs, quæ tendunt ad faciliorem causæ expeditionem, mærito cum termini restrictio ad id tendat, mirum non est, quod iudex à quo etiam appellatione admissa, possit terminum restringere, & limitare, arg. text. in cap. cum teneamur 17. hoc tit. notat Abbas in præ-

ſenti num. 1. Decius 2. Couarruuias in practicis,cap.23.num. 1. Secundæ verò reſponderi valet, verum eſſe, iudicem, qui appellationi non detulit non poſſe terminum præfingere, vt conſtat ex iuribus ſuprà adductis, quæ omnia nihil obſtant,cum nos de appellatione admiſſa agamus,neque huic ſententiæ repugnat textus in cap.1.hoc tit.lib.6. c.oblati 57. hoc tit. Vbi etiam ſi iudex non detulerit appellationi, poterit terminum appellaranti aſsignare : quia iura illa quatenusde termini aſsignatione loquuntur,interpretari, & intelligi debent ſecundum terminos iuris,nempè,ſi delatum ſit appellationi, non aliàs, cum iudex, qui appellationi non detulit ea ad faciliorem cauſæ exitum iuuari non poſſit,notat Veroius in præſenti num. 18. Decius 6.Azebedo in l.2.n.5. tit.18.lib. 4. Recopill.

11 Nonò aduerſus vltimam noſtri textus partem ſi argumentor. excommunicationis ſententia lata poſt legitimam appellationem,quanuis poſtea appellatio ipſi deferatur, minimè conualeſcit, iuxta textum in cap. licèt, de ſententia excommunicationis, lib.6. Ergo quanuis appellans appellationem non proſequatur,& deſerta maneat, non debet inferioris ſententia conualeſcere, & in rē iudicatam tranſire,ſed huic dubio omiſſa gloſſæ interpretatione,ibi: Verbo,*conualeſcat*, verisime dicendum eſſe exiſtimo,diſcrimen verſari inter excommunicationis ſententiam, & inter cæteras ſententias:quia excommunicationis ſententia lata poſt appellationem ea deſerta non conualeſcit,& ita obtinet text. in dict.cap.licèt:cæteræ verò ſententiæ cōualeſcunt,& ita procedit 3. noſtri textis pars. Ratio differentiæ eſt: quia cæteris ſententijs deſerta appellatione quadam fictionis ratione æquitate ſuggerēte datur retrotractio, & perinde habetur,ac ſi nunquam fuiſſet appellatum, l. furtis 6.ff.de hijs qui notantur infamia,l.fin.§. illud, C.de temporibus appellationum, quæ retrotractio in ſpiritualibus cauſis non admittitur, præcipuè in cenſuris, in quibus veritas, non fictio attendi debet,notat Couarruuias in cap.AlmaMater,1.part.§. 10. num. 6. & cum fictio in æquitate fundetur, l. poſt liminium in principio,ff.de captiuis,l. qui in vtero 6.ff. de ſtatu hominum, iniquum eſſet, excommunicationem retrotrahi ad tēpus latæ ſententiæ, quo in tempore cōtumacia non extitit, quæ ad excommunicationem omninò deſideratur, cap. Epiſcopi 8.cum vulgatis 11.quæſt.3.

Decimò contra noſtrum textum in verſ.*Si verò*,obſtabit ſequens conſideratio:Videlicet,quod ſi extraiudicialis appellatio intra iuris terminum non eſt interpoſita, amplius quis per aliam appellationis viam audiri non poteſt, cap. concertationi hoc tit.lib.6.Ergo in dict. verſ. *Si verò*, appellatione deſerta per lapſum fatalium appellans à grauamine audiri nō debet,in qua difficultate, omiſſa gloſſæ interpretatione, in præſenti, verb.*ante litis ingreſſum*,Decij num.26. & 27.veriorem eſſe exiſtimo,quam refert Abbas,num.18.dum aſſerit appellātem à grauamine ante litis ingreſſum, vel poſt litem ante ſententiam audiri, etiam poſt tranſcurſum fatalium, non tamen per viam appellationis, ſed tantum per viam querelæ, vel nullitatis, & ita obtinet textus noſter, in dict.verſ.*Siverò*,argumento textus in dict.cap.concertationi in fine,hoc tit.lib. 6.ac ideò textus noſter in dict.verſic.*Si verò*, intelligi debet de appellatione extra iudicialī in verſic. *Si autem*, de iudiciali ante ſententiam, notat Præpoſitus in præſenti, num.7. 12

Vndecimò aduerſus noſtrum textū in verſic. *Sin autem*, obſtabit dicere appellantem debere extare iudicio illius,à quo ab interlocutoria appellatum fuit, iuxta textum in cap.conſuluit 1. cap. directo 39.cap.reprehenſibilis,cap. vt debitus honor hoc tit. Ergo perperam in dict.verſ. *Sin autem*,aſſeritur ſtari debere iudicio illius,ad quē noſcitur appellaſſe cui dubio,omiſſa emēdatione, quā referunt 13

ferunt Ioannes Andreas, Cardinalis, & Felinus in præſenti num.9. dum aſſerũt, in ſpecie noſtri textus pro illo, verb. *ad quam*, reponendum eſſe, verb. *à quo*, qua ſi ſenſus ſit, quod is qui ante ſententiam appellat teneatur extare iudicio illius, à quo appellauit, ſed quia hæc lectura violat verba textus merito impugnatur a Veroio in præſenti num.1. quare veriſſime eſt dicendum, verſic. *Sin autem*, intelligendum eſſe, ita vt procedat quando appellans non eſt proſecutus appellationem, & tranſeant fatalia, & aduerſarius proſecutus quo poterit petere apud iudicẽ, ad quem, vt declaretur deſertam eſſe appellationem, & ſententiã latam à qua appellatum fuit, iuxta textum in dict.clem.2.hoc tit. At verò iura in argumento adducta procedunt, quando vterque deſeruit appellationem: nã tunc reddendum eſt ad iudicem, à quo qui iudicio cogitur appellans extare, iuxta textum in clem. ſi appellationem 6. hoc tit.

Ad textum in cap. ſi duobus 7. hoc tit de appellationibus.

SVMMARIVM.

1 *Si à iudice inferiori vnus appellat ad Pontificem, & alius ad inferiorem tenetur appellans ad Papam comparere ad citationem inferioris iudicis, ſaltim appellationem ſuam à legaturus aliàs valebit proceſſus coram inferiori factus, niſi cognouiſſet appellationem fuiſſe interpoſitam.*

2 *Appellatio ad Romanam Eccleſiam tanquam ad Matrem, & caput Eccleſiarũ omiſſo medio admittitur ibi, aſſignatur ratio.*

3 *Expenditur text.in cap. ſi Clericus 46. 11.q.1.*

4 *Illuſtratur Cypriani authoritas epiſt.3. quæ ab hæreticis inepte percipitur.*

5 *Interpretatur Diui Auguſt.teſtimonium epiſt. 161. & ibi reijcitur hæreticorum intellectus.*

6 *Intelligitur Damaſci epiſt.ad Theophilum, & Auilium, quæ extat inter epiſt. Ambroſij, epiſt.79. & ibi, reppellitur hæreticorum opinio contra Pontificis iuriſdictionem inter eos admiſſa.*

7 *Refertur Diui Auguſtini epiſt.162.*

8 *Expenditur tex.in c. omnes itaq; 11.q.1.*

9 *Interpretatur tex.in cap ſi Metropolitanus 6 q.4.*

10 *Expenditur tex in cap placuit 31.2.q.6.*

11 *Appellatio gradatim fieri debet ad proximum, & immediatum iudicem, ſuperiorem.*

12 *Appellatio à ſententia Archidiaconi debet fieri ad Epiſcopum tanquam ad immediatum iudicem ſuperiorem.*

Interpretatur text. in cap. referente 7. de præbendis.

13 *Illuſtratur text.in cap. à collatione 11. in fine, de appellat.lib.6.*

14 *Appellatio à Vicarij ſententia non ad Epiſcopum, ſed ad Archiepiſcopum tanquam ad proximum, & immediatum iudicem debolbi debet.*

Exponitur tex.in l. à Proconſulibus 19. C. de appella.

15 *Appellatio à ſententia delegati ad delegantem fieri debet.*

Illuſtratur tex.in l.1.§.ab eo, ff. quis, & à quo appelletur, cum cap.ſi cui de offic.de legati lib.1.l.fin.ff. quis, & à quo appelletur.

16 *Interpretatur tex. in l. ſi appellari 2. ff. quis, & à quo appelletur.*

17 *Refertur tex. in cap. cum Bertoldus de ſentent. & re iud.*

18 *Exponitur tex.in cap.ſi duobus 3. de off. delegati lib.6.*

19 *Excommunicatio, vt proferatur omninò deſideratur iuriſdictio.*

Exponitur tex.in cap. ſi duobus 7. de appell. verſ. Niſi iudex cognouerit.

20 *Conſuetudo admittitur, vt valeat appellatio de iudice ſeculari ad Eccleſiaſticũ.*

Interpretatur tex.in cap.ſi duobus 7.§. denique, de appellat.cum cap.licet ex ſuſpecto de foro competenti.

CON-

CONCLVSIO.

1 *Si à iudice inferiori vnus appellat, ad Pontificem, & alius ad inferiorem, tenetur appellans ad Papam comparere ad citationem inferioris iudicis, saltim appellationem suam allegaturus aliàs. Vale bit processus coram inferiore factus, nisi cognouisset appellationem fuisse interpositam.* Idem probat textus in capit. solicitudinē 54. cap. dilecti 65. & 66. hoc nostro titulo, cap. ad Romanam 6. & 8. cap. anterioꝛē, cum alijs, 1. quæst. 6. cap. licèt de suscepto, de foro competenti, cap. non putamus, de consuetudine, lib. 6. cap. si duo, cap. si contra vnum, de officio delegati, lib. 6. cap. Romana in principio, hoc titulo, lib. 6. Clementina 2. de reſcriptis, leg. 1. §. si quis in appellatione, leg. Imperatores, ff. de appellationibus, leg. si actor, C. eodem, leg. 1. & per totum, ff. quis, & à quo appelletur, leg. 21 tit. 23. part. 3. exornant Pachineus lib. 1. controuersiarum, cap. 78. Morla in emphorio, tit. 2. in præludijs, num. 9. Maranta in praxi, 6. p. actu 2. Scaccia de appellationibus, quæstione 7. & 8. Petrus Gregorius lib. 4. de appellationibus, cap. 21. Conanus lib. 2. variatum, cap. 46. Couarruuias in practicis, cap. 4. num. 9. Anastasius Germonius de indultis Cardinaliū, §. ubi, quoad veneris, num. 84. Cuiacius lib. 21. obseruationum, cap. 23. Thuscus verb, *appellatio*, concluſ. 352. Paz in praxi, tom. 1. 6. p. in proœmio, num. 43. Belarmino de Romano Pontifice, capit. 21. cum sequentibus, Donellus lib. 28. cap. 7. Osualdus ibidem, litera A. pluresque refert Pichard. in manuduct. ad praxim, part. 4. præcepto 8.

2 Ratio quare ad Romanam Ecclesiā, omisso medio appellare permittitur ea est: quia ad Romanam, tanquam ad matrem, & caput Ecclesiarum speciali de causa confugere debemus, vt sic eius auctoritate ab omni oppressione liberemur, cum Pontifex cunctos iudicaturus, & a nemine est iudicādus, cap. cūcta per mundum, 9. quæst. 3. capit. ad Romanam 1. & 2. 2. quæst. 6. quod appellationis iudicium Pontifex apud se reseruauit, vt sic eius terrore inferiores suum gregem magna cum cura pascant, & hac de causa appellatio, ad Pontificem omisso medio admittititur, cum ad se quasi ad maius Tribunal trahat illam ab ordinario interpositam, argumento textus in leg. contra pupillum, §. 1. ff de re iudicata, neque omisso medio inferioribus appellatio permittitur: quia quemadmodū honores gradatim conferuntur, leg. vt gradatim, ff. de muneribus, & honoribus, ita similiter appellationis honor de inferiore ad proximū superiorem obseruari debet, dict. cap. Romana, §. ab Archidiaconis, hoc titulo, lib. 6. leg. 1. § si quis, leg. Imperatores, ff. hoc titulo. Tùm etiam, quia inferior superiori legem dicere nō potest, cap. vt inferior, de maioritate, & obedientia, leg. nam Magistrātus, ff. de receptis arbitrijs. Valet enim processus corā inferiori factus, si ignorans appellationē fuisse ad Potificē interpositā: quia licèt in rei veritate inferior, prouocatione interposita iurisdictione careat, tamē propter fundamentū ordinariæ iurisdictionis donec de incōpetentia cōstiterit poterit contumacē coercere, argumēto text. in l. si quis ex aliena, ff. de iudicijs, glos. verb *nisi*, in cap. super literis 20. de reſcriptis: Si verò conscius illius appellationis fuisset nē poterit appellantē cēsura Ecclesiastica coercere, cum tūc nulla excusatio interponi possit, de qua iudex inferior, adhuc cognoscat, cū Pōtifici honor, & reuerētia illa debeatur, d. c. ad Romanam, cum similibus supra adductis.

Primò aduersus præcipuā nostri tex. sententiā, dum asserit adeò Pontificē supremū in appellationibus esse, vt possit adiri prætermissis prælatis, obstabit Cōcilīū Chalcedonēse, c. 9. & 17. relato in cap. si Clericus 46. 11. quæst. 1. vbi appellationis ordo statuitur: videlicet, quod si Clericus causam habeat aduersus Clericum Episcopum adeat, si aduersus Episcopū concurrat Archiepiscopum, si aduersus Archiepiscopum Primatis iudicium

cium petat, & cauſa ibi finem accipiat: Ex quibus iuribus conſtat de Primate ad Pontificem appellari non poſſe, in quorum iurium difficultate, omiſſa emendatione, quam refert Marta de iuriſdictione, 3. part. c. 17. num. 5. Belarm. de Pontifice, cap. 22. Turrecremata, ibidem, veriſsimè eſt dicendum, quod illo in tempore à Primatis iudicio ad legatum Pontificis, tanquam ad immediatum appellatio non admittebatur, ſed ſolummodo negotiũ exquirebatur apud Primatẽ Conſtantinopolitanum, quod exquadã iuris prærrogatiua eo in tempore illis Primatibus permiſſum erat, quorum poteſtas adeò ſuprema fuit, vt excellẽti poteſtati etiam quo ad inſignia ferè aſsimilatur, cap. de Conſtantinopolitano 22. diſtinct. c. mors antiquitus, 65. diſtinct. notat Iacobatius, lib. 1. de Concilijs, nu. 184. ſed quãnis hoc appellationis priuilegium omiſſo legato Pontificis eis permittatur: non tamen illorum ſententiæ adeò firmæ erant, quod ad Romanam Sedem appellari non poſsit, cum Romana Eccleſia ſemper illæſa, & intacta remanere debet, capit. dudum 14. verſiculo: *Nos igitur, de præbendis*, lib. 6. Caſtineus, conſideratione 7. & 9. Belarminio, dicto capite 22 Marta, dicto capite 17. & 4. parte, Centuria 1. caſu 56.

Secundò obſtabit illa Cypriani authoritas, epiſt. 3. ibi: *Nam cum ſtatutum ſit ab omnibus nobis, & æquum ſit pariter, ac iuſtum, vt vnuſcuiuſque cauſus illic audiatur, vbi eſt crimẽ admiſſum, &c.* & infra adijcit: *niſi ſi paucis deſperatis ac perditis, cum non minor videtur eſſe authoritas Epiſcoporum in Africa conſtitutorum, &c.* In quibus Cyprianus obſtendere videtur in cauſis coram Epiſcopis Africanis diſceptatis ſupremam ipſis Epiſcopis poteſtatẽ competere, quibus hæretici euertere conantur Pontificis authoritatem, aſſerentes ſupremum iudicium Africanis Epiſcopis competere, ſed huius loci ſolutio in eo extat, quod verba illa tantum quo ad primam inſtantiam ſunt intelligenda: Nam ideò ſolum iudicium Epiſcoporum Africæ illic requiritur: quia ibi crimen admiſſum fuit, & ibi punire debet, c. fin. cum vulgatis de foro competenti: nam aliàs Sede interdicenda appellatione locus ille acciperetur, ſequeretur, quod non ſolum ad Pontificem appellare non liceret, verum neque ad aliũ Africæ Prælatum, præterquam ad Epiſcopos, quod abſurdũ eſſet cũ nullibi captũ ſit, quod ab Epiſcopis Africæ appellare non liceat, & iuxtà hanc interpretationem declarãda ſunt verba illa: *cum non minor videatur eſſe authoritas, &c.* Quia nõ cõparatiue Epiſcopi illi ad Pontificẽ debent reduci, ſed potius, vt reſpectu ipſius cauſæ poteſtatem eãdem habere videantur ratione delicti ad ſimilitudinẽ alterius iudicis domicilliarij, & quanuis illa Cyprianis authoritas de iudicio appellationis accipiatur, nihil obſtat, tum quia nõ interdicit omnẽ appellationẽ, ſed eã tãtũ, quæ in criminibus manifeſtis interponitur, quo caſu à iure ſublata eſt, c. cũ ſit Romana 5. §. vlt. c. cũ ſpeciali 61. §. verũ hoc tit. Tũ etiã quia nihil derogat Põtificiæ poteſtati, ad quã nõ ſolũ a geſtis per Epiſcopos in Cõcilio Prouinciali, ſed etiã à geſtis per Cõcilũ vniuerſale, cuiipſe Põtifex nõ præſit appellare licèt, cap. ſicut 48: verſicul. *Ex Concilio* 23. quæſtione 4. notat Petrus Gregorius, lib. 3. de appellationibus, cap. 6. numer. 2. Iacobacius de Concilijs, lib. 9. art. 12. n. 200.

Tertiò huic ſententiæ obſtabit illud D. Auguſtini teſtimonium, epiſtola 161. vbi agens aduerſus quoſdam Epiſcopos, qui cum Melchiade Pontifice iniquas ſententias de iudicauerunt hijs verbis ſic ſe habet: *Ecce putemus illos Epiſcopos qui Romæ iudicauerunt non bonos iudices fuiſſe reſtat, adhuc, nobis plenarium vniuerſalis Eccleſiæ Concilium, vbi etiam cum ipſis iudicibus cauſa poteſt agitari, & male iudicaſſe conuincti eſſent eorum ſententiæ ſoluerentur.* Ex quibus verbis deducunt hæretici, Pontificis ſententiam poſſe à Concilio Generali

per appellationem retractari, sed hæc D. Augustini sentẽtia parum prædictis obstat: quia verba illa ab eo non proferuntur ratione Superioritatis, & maioris potestatis ad hoc, vt sententia à Pontifice semel cùm Episcopis prolata, possit à Cõcilio generali retractari, sed tantum ratione humilitatis, & plenioris examinis, ex eo, quod Summus Pontifex sententiã illam falsis Episcoporum allegationibus comotus protulisse, quasi Augustinus dixisset, nihil obstare illam sententiã Episcoporum fallantia fuisse prolatam, cum iterum possit ab eodem Pontifice pleniori Concilij generalis examine concurrente retractari, qui quidem maior Concilij generalis examinis non nunquam à Pontifice concedi solet ad conuincẽdam malitiam, & pertinatiam eorum, qui iniquam causam tuentur, ac fouent. Cuius Concilij generalis authoritas sumoopere à Põtificibus approbatur, cùm in eo longe magis veritas illuscescat, siquidem à tot tantisque Patrum sententijs gubernetur, notat Anasthasius Germonius lib. 3. de sacrorum immunitatibus, cap. 11. per totum, eodemque modo interpretandus est textus in l. 1. §. quæsitum, ff. de appellationib. vbi à Principis sententia appellare licèt, quod est contra regulam textus in l. 1. ff. quibus appellare non licèt: quia in dict. §. quæsitum Princeps ille quemadmodum, & Pontifex, vbi suprà per iudices coadiunctos, & consulentes fuit falsis allegationibus commotus sententiam proferre, ac ideò ibi non appellatur à sententia Principis, sed à sententia illorum iudicum, qui falsis allegationibus Principi consuuerunt: Pichardus latè in manu ad praxim 4. part. §. 7.

6 Quartò prædictis etiam obstat Damasci epistola ad Theophirum, & Anillium, quæ extat inter epistolas Ambrosij, epist. 79. in illis verbis, *cum huiusmodi fuerit Concilij Capienis iudicium, &c.* & ibi, *quod nobis iudicandi forma competere non debet*. Ex quibus vltimis verbis etiã deducunt hæretici Pontificem nullam suprà Concilium habere potestatem, ac ideò de Conciliorum sententijs ad Pontificem appellari non posse, sed authoritas illa quatuentur parum obest: quia ex illis verbis non constat Pontificem iudicate non posse, quoties quæstio aliqua ad Concilium Prouinciale de lata fuit: quia id absurdum esset, sed tantum asserit id facere non debere, quod rectissime est dictum, & si enim Pontifex supremus iudex sit, non tamen expedit, vt vbi Concilium prouinciale quid rectè statuerit id sine causa reformetur, notat Bellarminus, lib. 2. de Concilijs, cap. 24. Neque sententia suprà adducta quidquã 7
turbatur, ex Diui Augustini, epist. 162. vbi legimus causam Ceciliani hæretici Donatistæ, primo ad Imperatorem Cõstantinum delatam fuisse, cuius iussu Pontifex Romanus illam iudicauit, deinde iudicata fuit ab Episcopo Arelatẽse, eodem Imperatore iubente, & tercio ab Imperatore, ex cuius decisione constat, Pontificem Supremum ius appellationum habere non videri, siquidem post eius decisionem aliud iudicium desideratur: quia licèt Romanus Pontifex Supremum habet in causis Ecclesiasticis iudicium, at in causa illa Ceciliani Episcopi passus est post iudicum à se latum aliud proferre, quia Donatistis hæreticis erat suspectus, quã propter Imperator ipse causam inuitus suscepit, sed eam suo iudicio terminabit veniã prius exorans ab Episcopis.

Quintò obstat tex. in c. omnes, itaq; 11. q. 1. vbi cõstat, quod quæstio illa, quæ semel Episcoporũ iudicio discussa est, amplius in controuersiam apud aliũ iudicẽ reduci nõ licèt, in cuius textus difficultate omissa glossæ interpretatione, ibidẽ, verissime est dicẽdũ, quod textus ille nõ est de corpore iudicis Põtificis, sed ibi refertur quodam lex Theodosi Imperatoris, 8
quæ extat in l. 1. §. quæcũq; de Theodosiano Codice: nã cũ ille sãctissimus Cõstantinus Imperator Ecclesiã Sũma cũ charitate fuisse prosecutus, nõ illa priuilegia in Episcoporũ fauorẽ cõcessit, & præcipuũ

fuit

fuit, quod omnes causæ, quæ Prætorio, vel ciuili iure inter laicas personas in Episcoporũ iudicio semel fuerint discussa, ita perpetuo iure firmarentur, quod vlterius ab alio iudice tractari non possint, sed cum priuilegium illud esset concessum extra iuris ordinem, & contra principia iuris, iusta de causa dicendum est, illius textus decisionem ex defectu potestatis non esse admittẽdum, capite Ecclesiæ sanctæ Mariæ, cũ vulgatis, de cõstitutionibus, notat Immola, & Innocẽtius in d. c. nouit, de iudicijs, à num. 13. & 16.

9 Sextò prædictis similiter obstat textus in cap. si Metropolitanus 6. quæst. 4. vbi constat, quod si criminalis causa cõtra Episcopum fuerit disceptata, si Episcopus ad Archiepiscopum, vel Metropolitanum appellauerit, & eum adire recusauerit quæstio illa ad comprouintiale Concilium devoluitur, & quidquid in illo Episcoporum iudicio concorditer fuerit stabilitum obseruari debet, qua in difficultate dicendum est, quod sentẽtia in illo comprouinciali iudicio lata, non adeò firma manet, quod ad Romanam Sedem appellatio non admittatur, siquidem ex hoc textu decisione Ecclesia Romana salua sẽper remanet, sed tantũ textus affirmat, quod facta ab Episcopis in Concilio illo rata manent, hoc est, ad hoc, vt nulla appellatio ad Archiepiscopum, neque ad eius Metropolitanum deuoluatur, ex eo, videlicet: quia remissi, & negligentes in recipienda prima appellatione extiterunt, quare æquũ fuit, vt causa illa ad Concilium prouinciale deuoluatur, ne iustitia partis pereat, notat Gratianus in notis ad textum in cap. si Metropolitanus, & in capite si quis Episcopus eadem causa, & quæstione. Neque dixeris eo casu requirendum iudicium alterius Metropolitani, qui vicinus sit, tum authoritate Concilij Antiocheni, cap. 14. quod refertur in, cap. si Episcopus 1. eadẽ causa, & quæstione, & Martini Papæ, in cap. siquis Episcopus eiusdẽ causæ, & quæstionis, tum etiam ex Decreto Concilij Toletani 13. cap. 12. Quia dicendum est, horũ iurium diuersam esse speciem in dictis enim decretis sermo habetur de ea quæstione, in qua comprouincialiũ Episcoporum dessidentia placita proponuntur, nõ tamẽ vbi concordi iudicio omnes in vna sententia confluant, at in dict. Concilio Toletano vicino Metropolitano potestas agnoscẽdi, conceditur, vbi quis à proprio Metropolitano grauatur, vt molestiã ipse adimat, quæ diuersa est traditio ab ea, quæ proponitur in dict. c. si Metropolitanus.

Septimò his omnibus obstat text. in c. placuit 35. in ordine 2. q. 6. vbi ex Concilio Meleuitano, c. 22. Cauetur, quod si Clerici aduersus Episcopum causam habuerint viciniori Episcopi de ea cognoscere debẽt, & si ab eis prouocãdũ fuerit appellatio illa, tantũ ad Africana cõcilia referenda est, & si ad trãsmarinã, hoc est, ad Romanã Ecclesiã quis appellauerit, à nullo in communione suscipiatur, sed hæc difficultas ex eo disoluitur, si dixeris, quod appellatio illa fuit interposita in Ecclesia Africana, in qua vt appellatio ex illo Concilio Prouinciali admittatur, multũ interest, an causa sit agitata inter Episcopos, an verò inter inferiores Clericos, in primo casu vltra maximè appellatio admittitur, in secundo verò, hoc est, inter inferiores personas nõ admittitur, nisi ad Concilia Africana, quod specialiter in Africana Ecclesia obseruatur: quia ex illo Regno ad vrbẽ Romanã longa, & difficilis profectio erat, & in iure nostro remotis ab vrbe Romana sub venire solet, ne in itinere sumptibus, & spensis litigatores fatigantur, c. cũ longe 66. dist. notat Belarminus, vbi suprà, dict. c. 24. 10

Octauò his omnibus obstabit principiũ illud, quo docemur, quod appellatio gradatim fieri debet ad proximũ, & immediatum iudicem superiorẽ, leg. Imperatores 21. ff. de appellationibus, cap. dilecti 66. huius tituli, quod receptum est, ne iurisdictiones confundantur, contra regulam textus in leg. nemo, C. de iurisdictione omnium iudicum: Ergo cũ gradatim maiores iudices prouocãdi 11

sint, æquũm non videtur, vt hoc ordine prætermisso, & omisso medio Pontifex adeatur, sed vt huic difficultati satisfaciamus, obseruandum est, verùm esse regulariter appellationis remedio ad maiorem iudicem causam deferri, illumque immediatum, vt constat ex iuribus supra adductis, sed hæc non obtinet in Pontifice Romano, cui ob eximiam qua in Ecclesia alijs præcellet potestatem, hoc priuilegium competit, vt immediate adiri possit, vt constat ex textu nostro, & in cap. solicitudinem 54. hoc tit. cap. antiqua 23. de priuilegijs, cum hanc sibi Pontifices potestatem reseruauerint, vt vigilantiori cura gregem sibi commissum custodirent, & in iurias illatas per inferiores iudices auferant, & cum origo totius Ecclesiasticæ iurisdictionis à Pontificibus Romanis descendat, mirum non est, hanc sibi prærrogatiua reseruasse, notat Andreas Gailius, lib. 1. practicarum obseruat. 120. num. 3. Neque obstabit textus in dict. cap. dilecti 66. cum similibus: quia procedunt respectu inferiorum iudicum, vel prælatorum inter quos seruari debet ordo ibi præscriptus, vt quisque ordinate adeatur, vt tollat grauamen ab inferiori immediate illatum; non tamen pertinet ad appellationes Pontificias quod Pontifici ex iuribus, & rationibus suprà adductis est constitutum, vt omisso medio appellari possit.

12 Nonò aduersus ea, quæ in præsenti notant omnes: Videlicet, quod appellatio gradatim de inferiore ad Superiorẽ, non omisso medio debet fieri, & sic de Archidiacono ad Episcopum appellationem esse interponendam, tanquam immediatum iudicem Superiorem, iuxta textum in cap. Romana, §. ab Archidiaconis, hoc titul. lib. 6. obstabit textus in cap. referente 7. de præuẽdis, vbi à sententia Archidiaconi omisso Episcopo ad Archiepiscopũ appellatur, in cuius textus difficultate, omissa Cuiacij interpretatione in posthumis ad textũ in dict. c. referente. Immol. in l. Imperatores, ff. de appellat. verissimè est dicẽdum, quod & si in dict. c. referente appellatio illa à sententia Archidiaconi, non ad Archiepiscopum, sed ad Episcopum tanquam proximum Superiorem in causa beneficiali, ex delegatione Archiepiscopo commissa deuolui debebat, tamen cũ id sit quid accidentale appellationis, si mediũ omittatur, & exceptio illa apud Archiepiscopum non fuerit proposita appellatio ea admittitur, & à Metropolitano retineri potest, arg. text. in c. dilecti 66. hoc nostro tit. vbi latè Cuiacius in suis posthumis.

Decimò obstat text. in cap. acollatione 11. in fine hoc tit. lib. 6. vbi appellatio non gradatim de sententia Episcopi ad Archiepiscopũ fit, sed ad eundẽ Episcopũ appellatur, quæ difficultas ex eo augetur, quod in principio illius textus asseritur, quod ab his, quæ Episcopus decreuit cũ capitulo appellari nõ potest ad ipsum Episcopum, sed hæc difficultas ex eo disoluitur, si attendamus, Episcopum cũ capitulo aliquãdo quid decernere tãquã prælatum, vel Concilio capituli aduocato, vt in cap. nouit, cap. quãto de his quæ fiunt à Prælato, sine cõsensu capituli, c. ea noscitur eodẽ tit. aliquando verò Episcopum, & capitulum simul quid statuere, ita vt vox Episcopi non plus valeat, quã vnius de capitulo, vt in c. fin. de supplẽda negligẽtia Prælatorũ lib. 6. c. pastoralis de concessione præbendæ, cap. quis nonulli de Magistris, quo supposito dicẽdum est, quod dũ quæritur an à gestis per Episcopũ cum capitulo liceat eundẽ Episcopũ appellare, distinguẽdum est, an Prælatus ita egit, vt cõsensum tãtum simul cum capitulo præstaret, & eo in casu appellatio in ipsum non tenet, ne ab eodẽ idẽ appelletur, aut verò simul cũ capitulo interfuit: ita vt vox eius non plus valeret, quã vnius de capitulo, vt in prædictis iuribus: nã tunc ipse est reuocandus, vt in 2. p. text. in d. c. acollatione, vt sne sit Parorm. in c. dilecti 66. n. 17. hoc tit. Sigism. de appell. q. 8. num. 6. rationẽ reddunt, quia tunc quasi à capitulo non

13

ab

ab ipſo appellatio facta videtur, iuxta textum in l. 1. ff. quando appellandum, &c.

14 Vndecimò aduerſus ea, quæ in præſenti notãt omnes: Videlicet à Vicario Epiſcopi ad ipſũ Epiſcopũ, tãquã ad eũdẽ iudicẽ appellari nõ poſſe, cũ Epiſcopus nõ maior ẽ, ſed eãdẽ cũ Vicario poteſtatẽ retineat iuxta text. in c. nõ putamus, de cõſuetudine, lib. 6. quod etiã in Vicario iuris ciuilis obſeruatur, iuxta tex. in l. præcipimus 32. C. de appell. notat Pichard. in manuductionibus ad praxim, p. 4. præcepti 8. n. 2. Obſtabit text. in l. a Procõſulibus 19. C. de appellat. vbi à Vicario, qui vicem præfecti retinet, ad ipſum præfectũ eſt appellandum. Cui dubio dicendum eſt, quod quamuis verum ſit, quod regulariter de ſententia Vicarij non ſit appellandum ad Epiſcopum, tanquã ad idem Tribunal, ſed ad Archiepiſcopum, tãquã ad immediatum Superiorẽ: tamẽ in d. l. à Proconſulibus de Vicario ad præfectum prætoriũ appellatur: quia ſpecialiter in his obſeruatur: ita vt ab eius Vicario ad eum, tanquã ad Principẽ appellari videatur, cùm ratione priuilegij ſit admiſſum vt ad aliũ appellare nõ poſsit, notat Couarr. lib. 2 practicarũ, cap. 4. n. 8. ſed an de Vicario Foraneo ad Epiſcopũ, vel ad Archiepiſcopũ appellatio deuoluatur, latè diſputãt Doctores omnes, præcipuè Couarr. omninò videndus, lib. 2. practicarum cap. 4. numer. 13. Anaſthaſius Germonius lib. 1. animaduerſionum, cap. 7.

15 Duodecimò prædictis obſtat text. in l. 1. §. ab eo, ff. quis, & à quo appelletur, vbi cõſtat, quod alegato Procõſulis non ad Procõſulẽ delegãtẽ, ſed ad ipſum Imperatorẽ prouocare neceſſe eſt, & tamẽ notiſsimũ iuris principiũ eſt ad delegãtẽ iudicẽ eſſe appellãdũ, iuxta text. in c. ſi cui de officio delegati, lib. 6. l. fin. ff. quis, & à quo appelletur, l. Imperatores, ff. de appell. l. 1. C. qui pro ſua iuriſdictione, ſed in hac iurium cõtrarietate, omiſſa Bart. interpretatione in d. l. 1. §. fin. & fere Doctorũ antiquiorum omniũ in cap. ſuper quæſtionem, §. porrò de officio delegati, veriſsimè eſt dicendum pluri nam differentiam verſari inter iuriſdictionem datam, vel mandatam; quia de eo qui mandatam iuriſdictionem habet ad mãdatorem appellare non permittitur. Ratio eſt: quia qui mandatam habet, nihil proprium habere videtur, ac ideò alij mandare non poteſt cum non ſuam, ſed mandantis iuriſdictionem exerceat, cum vnum, & idem Tribunal ſit, ac propterea ab eius ſententia non ad delegantẽ, ſed ad proximum ſuperiorem eſt appellandum, & ita obtinet textus in dict. l. 1. §. ab eo, ff. quis, & à quo appelletur: At verò textus in dict. l. final eiuſdem tituli, non loquitur de mandata, ſed de iuriſdictione data à magiſtratu, quo in caſu iudex datus aliquid proprium habet, & ideò non eſt mirum, quod ab eius ſententia ad magiſtratum dantem appelletur, cum iam ſit diuerſum indicium, notat Oſualdus ad Donellum lib. 28 cap. 7. litera B. Gobeanus lib. 1. variarum, c. 36. Fachineus lib. 1. controuerſiarum, c. 76.

16 Decimotertiò ſolutioni obſtat textus in l. ſi appellari ſecunda eiuſdem tituli, ff. quis, & à quo appelletur, vbi conſtat, quod ab eo cui mandata eſt iuriſdictio appellare permittitur ad eum, qui mandauit, & ſi idem iudicium, & Tribunal ſit, ſed parùm obeſt, ſi dixeris, quod textus ille loquitur in mandata iuriſdictione Proconſulis, quoad mulctam non infamiæ, ſed contemptionis iuriſdictionis, quo in caſu ad ipſum Proconſulem, qui mandauit appellare permittitur. Ratio eſt: quia iudex, qui illã mandatã iuriſdictionem accepit, aliquid proprium habere præſumitur, notat Gobeanus lib. 1. variarum c. 46. Oſualdus vbi ſuprà, Anton. Pichard. pluresreferens in manuductionibus ad praxim, 4. p. §. 8. nu. 3. Nec 17
ſolutioni obſtat text. in c. cum Bertold. de re iudicata, vbi à ſubdelegato inferioris iudicis non eſt appellandũ, ad ſubdelegantẽ proximum inferiorẽ, ſed ad Pontificẽ: quia omiſſa interpretatione, quã refert Couarr. lib. 3. variarũ, c. 20. n. fin. veriſsimè eſt dicendum, ideò, ibi non ap-

pellari ad ſubdelegantẽ, etiam ſi delegãs non ſit Pontificis, ſed inferioris iudicis, ratio eſt: quia appellans intendebat, ſub delegationẽ illam non valere imponẽdo exceptionẽ ſub delegatur, & ſub delegãtur, Videlicet nõ eſſe ætatis legitima, vel excõmunicatos fuiſſe, vel reſcriptũ ſub pititium, de quibus exceptionibus delegans cognoſcere non poterat, cũ exceptiones illæ proueniant ex defectu iuriſdictionis, ac ideò ad Pontificẽ appellatio fieri debet: quia ſi ad ſub delegantem fierit, appellans contrariũ ſibi ipſi proponere videretur, hoc eſt, partim admittendo, & partim non admittẽdo iuriſdictionem, iuxta textũ in c. ſi à ſub delegato, §. fin. de officio delegati, lib. 6. notat gloſ. [18] ibidẽ, verb. *in alijs caſibus*. Neq; prædictis ſimiliter obſtat text. in cap. ſi duobus 3. de officio delegati lib. 6. vbi cõſtat, quod ſi cauſa à Sede Apoſtolica ſit commiſſa tribus delegatis, & duo ex illis impedimento ducti vices ſuas ſub delegauerint ſi ſub delegati ſimul cum legato Pontificis de iudicauerint Pontifex affirmat, nõ eſſe appellandũ ad legatos iudices, ſed ad proximũ delegantẽ, hoc eſt, ad Pontificẽ: quia dicendũ eſt, quod & ſi ſecundũ iuris principia appellatio ad legatos, tãquã ad proximos ſuperiores fieri debeat tamẽ ibi non ad eos, ſed ad primãSedem defertur: quia in illa mixtura iuriſdictionis delegati, & ſub delegatorũ potius attenditur delegata tãquã dignior, vt ad ſe trahat ſub delegatam, etiam ſi excedat in num. ſub delegatorum, notant Dominicus, & Francus in dict. cap. ſi duo 3. de officio delegati lib. 6.

[19] Decimoquartò aduerſus textum noſtrũ, inverſ. *Niſi iudex cognouerit &c.* obſtabit dicere, quod etiã data Archiepiſcopi ignorantia excõmunicationis ſententia ab eo prolata in præſenti valere non poterat, & cõſtat ex eo: quia poſſe excõmunicare eſt actus iuriſdictionis, quis niſi ab habente iuriſdictionem exercèri nequit, c. pertuas de ſententia excommunicationis, ſed appellatione interpoſita Archiepiſcopi iuriſdictio ſuſpẽditur, c. venientes de iureiurando, cũm ſuprà traditis in cap. 1. hoc tit. Ergo excommunicatio ab eo prolata valere non potuit, iuxta textum in cap. Paſtoralis, §. verum infra hoc tit. ſed hoc dubio non obſtante, veriſsime eſt ſententia noſtri text. in cuius vltimis verbis prolata. Neque obſtant iura in argumento adducta: quia procedunt in excõmunicatione lata à iudice, à quo cuius iuriſdictio appellatione ſemel interpoſita ſuſpenſa manet, dict. cap. ſi à iudice, cap. non ſolum hoc tit. lib. 6. At verò textus noſter loquitur in excommunicatione lata à iudice, ad quem qui virtute appellationis interpoſitæ iuriſdictionem habet, donec cognoſcat appellatũ fuiſſe ad Romanum Sedem, merito ratione contumatiæ excommunicare poterit, licèt ex poſt facto oppoſita exceptione appellationis ad primam Sedem eius iuriſdictio elidi poſsit. Nec ſolutioni obſtabit, ſi dixeris, quod etiam ignorantia appellationis interueniente excõmunicatio illa valere potuit: quia is qui excommunicationis ſententiam cõtra aduerſarium obtinuit, eam doloſè obtinuit, ſiquidem tacuit appellationem ab aduerſa parte, ad Sedem Apoſtolicã fuiſſe interpoſitam, ac ideò proceſſus ſicut ſententia illa valere nequit, iuxta textum in l. ſi Prætor, §. Marcellus, ff. de iudicijs: quia dicendum eſt, quod textus in dict. §. Marcellus procedit, quando quis virtute falſæ allegationis cõtra abſentem ſententiam obtinuit: at verò in ſpecie noſtri textus aduerſarius nullam falſitatem allegauit, ſed tantum tacuit, appellationem ad Pontificem fuiſſe interpoſitam, quam ipſe aduerſus ſe exprimere, ſeu allegare non tenebatur: nam licèt impetrans nihil debeat tacerè, ex quo Pontifex in contraria mouere poſſit, cap. ſuper literis cum vulgatis, de reſcriptis, tamen pars non tenetur in iudicio allegare ius aduerſarij, ac ideò conſtat excommunicationem in præſenti valuiſſe, cum non doloſè, ſed iuxta de cauſa fuiſſet prolata.

Decimoquintò aduerſus textũ noſ- [20]
trum

trum in §. denique dum docet, quod & siue consuetudine Ecclesiæ valeat appellatio à sæculari iudice ad Pontificem, nó verò secundum iuris scripti riguorem obstabit textus in cap. licèt ex suscepto 10. de foro competenti, vbi apertè constat, quod ex consuetudine à iudice sæculari ad Ecclesiasticum etiam in hijs, quæ non sunt de temporali Ecclesiæ iurisdictione appellatio admittitur, sed huic dubio dicendum est, verissimum esse seruari debere consuetudinem cuiusque loci, in quo obseruatur, vt appellatio de sæculari ad Ecclesiasticum admittatur. Neque obstat textus noster dum asserit, quod consuetudine extante appellandi à sæculari ad Ecclesiasticum, vel ad Pontificem secundum iuris regulas. Consuetudinem illam non valere: quia illa nostri textus verba non debent intelligi de consuetudine loci, vbi appellatio illa admittitur, sed tantum speciaiter intelligi debent de consuetudine illa, quæ erat in Curia Romana appellandi à sæculari iudice ad Pontificem, quo in casu ex supra tradditis non valebit secundum iuris regulas, non obstante consuetudine Ecclesiæ Romanæ, quæ interpretatio deducitur, ex verbis nostri textus, ibi: *Si de consuetudine Ecclesiæ &c.* idest Romanæ, cúm simplici Ecclesiæ appellatione Romana intelligatur, ratio differentiæ est: quia populus quoad se, & suos potuit consuetudinem illam inducere, & alium iudicem suscipere, l. & quia, ff. de iurisdictione omnium iudicum, l. de quib. ff. de legibus: At verò consuetudine Romanæ Ecclesiæ ad quoad alios extraneos extra Curiam obseruari non poterat, argumento textus in l. extra territorium, ff. de iurisdictione omnium iudicum, cap. 2. de constitutionibus, lib. 6. ideoquè rectè in præsenti decisum est, consuetudinem illam extra Romanam Ecclesiam extantes non ligare.

Ad textum in cap. postremo 36. capit. 2. requiris 41. cap. ex parte 47. cap. Pastoralis 53. cap. inquisitioni 71. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio à Pontifice, seu Principe non ab alijs tolli potest.*

2 *Causa cum clausula illa appellatione remota solùm à Principe, vel Pontifice cõmitti potest.*

3 *Appellatio licèt ad præsidium innocentiæ sit instituta, tamen absolutè defensio non dicitur, ac ideò potius ad ius positiuum quam ad naturale referri debet, cũ à Principe tolli possit, quod secus in citatione obseruatur.*

4 *Interpretatur text. in l. fin. C. de sentẽt. & interloquutionib. omnium iudicum.*

5 *Clausula illa appellatione remota tantum operatur effectum suspensiuum, vt remedium attentationum locum non habeat, non verò deuolutiuum, vt ad superiorem non deuoluatur.*

Expenditur text. in cap. ex quæstione 10. de restitut. spoliator.

6 *Citatio facta ad locum non tantum inutilis est.*

Exponitur text. in cap. ex parte, de appellationib.

7 *Clausula illa generalis appellatione remota in quacunque rescripti parte apposita referri debet ad omnia rescripti capita, tàm præcedentia, quàm sequentia.*

Expenditur text. in cap. inquisitioni 71. de appellat. cum cap. secundo requiris eod. titul.

CONCLVSIO.

Appellatio à Pontifice, seu Principe nõ ab alijs tolli potest. Idẽ probat textus in cap. 1. de rescriptis, cap. super eo 15. cap. super quæstionum 27. §. si verò, cap. Pastoralis 28. §. final, de officio delegati, cap. dilecti 14. in fine, de arbi-

tris, cap.2.de mutuis petitionibus, cap. cum olim 34.de teſtibus, cap.licèt,de foro competenti, cap.ſi autem 6. de cohabitatione Clericorum,capit.accepimus 5.de pactis,cap.ex tua, de filijs presbyterorum, cap.pro illorum 22. de præbendis,cap.ad audientiam, de Eccleſijs ædificandis,l.1.§.vltimo in fine, ff. à quibus appellare non licèt,leg.13.tit.23.partit. 3.exorhant Couarruuias in practicis,capit.23.num.6.Donellus 1.part. rubricæ de reſcindenda,cap.2.numer.22. Petrus Gregorius lib.2.de appellationibus, capit.20. Sigiſmundus de appellationibus, quæſt.16.limitatione 1.ex num.20. Maranta in praxi,6.part.artic. 2. limitatione 28.num.336. Mẽchac.lib. 1.controuerſiarum,de vſu frequentium,cap.7.numer.4.Paz in praxi,6.part. 1.tom. præfatione,num.7. Rebuffus de appellationibus,artic.7.gloſ.2. num. 26. Oſualdus ad Donellum,lib.28.cap.6.litera X.Antonius Pichard. in manuductionibus ad praxim, 4.part. præcepto 7. per totum, D.Franciſco Salgado de protectione Regia,1.part.præludio 3.num.81. & part. 2.cap.6.num.16.& part.3.cap.8. numero 27.

Ratio eſt,quia in ſignum ſupremæ poteſtatis reſeruatum eſt Pontifici, & Principi ſupremo, vt poſsint cauſam cõmittere,cum clauſula appellatione remota, quòd adeo verum eſt, vt nec legatis Pontificis permittatur cauſam, cum eadem clauſula delegare, iuxta textum in dicto cap.ſuper quæſtionum in principio, de officio delegati: nam cum appellatio à iure poſitiuo ſit inducta, vt inferius dicemus, & Princeps ſupra ius poſitiuũ ſit, cap. propoſuit cum vulgatis, de conceſſione præbẽdæ,nihil mirum, quòd ab eo cauſa committi poſsit, ita vt iudex cognoſcat, cum clauſula illa appellatione remota,&c.

Primò obſtabit dicere, quod appellatio,defenſio eſt,cap.omnis oppreſſus, 2. quæſtione 6.cap.ſuggeſtum 15. hoc titulo, & ad præſidium innocentiæ inſtituta,cap.cum ſpeciali 61.§.1.hoc titulo, & cum defenſio iuris naturalis ſit,leg.1.§.cum arietes,ff.ſi quadrupes pauperiem feciſse dicatur,leg.vt vim 3.ff.de iuſtitia & iure à Principe tolli non potuit, cum ea quæ iuris naturalis ſunt à Principe toli non poſsint,cap.ſunt quidam 25.quæſtione 1.§.ſed naturalia de iure naturali, qua de cauſa. Citatio cum à iure naturali proueniat à Principe tolli non poteſt, cap.1.de cauſa poſſeſsionis,Clementina Paſtoralis,§.cæterum de re iudicata,meritò dicẽdum videbatur, appellationem vti defenſionem, neque à Principe tolli poſſe, pro cuius dubij declaratione adhuc tandũ eſt,quòd licèt apppellatio ad præſidium innocentiæ ſit inſtituta, dict.cap. omnis oppreſſus, non tamen abſoluta defenſionem cõtinet,ac ideò appellatio nõ debet referri ad ius naturale,ſed ad poſitiuum:nam intra appellationem, & citationem illa extat differentia, quòd citatio omnimodo. Cõtineat defenſionem, & à iure naturali proueniat,notat Oſualdus ad Donellum,lib.23.cap.2.litera A. & B.appellatio verò iuris poſitini eſt, l. 2.§.exactis,ff.de origine iuris, l. 1. C. de ſententijs præfectorũ Prætorio, ac ideò legitima defenſio dicitur in cap. ſignificauit 11.de exceptionibus,& legitimum dicitur,quod à lege prouenit,leg.legitima 6.ff.de pactis,leg. 3.§. de illo, ff. pro ſuo,ac ideò licèt citatio à Principe tolli non poſsit,dict.cap.1. de cauſa poſſeſsionis,cum ſimilibus; appellatio tamen ab ea remoueri, & auferri poteſt cum Principi poteſtas extendatur ad ea, quæ ſunt à iure poſitiuo inſtituta, præcipuè cum defenſio per clauſulam ſupra adductam non auferatur, ſiquidem poteſtas appellandi, & cauſa deuolutionis ad ſuperiorem non adimatur, iuxta textum in cap. ex conquæſtione, de reſtitutione ſpoliatorum, ſed tantum remedium illud auferatur: videlicet ne operetur effectum ſuſpenſiuum,vt conſiderat Sigiſmundus dict.limitatione 1.num. 22. ac ideò cum appellatio non ſit ſublata quoad effectũ deuolutiuum, non videtur ſublata defenſio ipſa.

Se-

Secundò aduerſus ea, quæ ſupra retu-
4 limus: videlicet clauſulam appellationis remotæ tantum Pontifici eſſe permiſsã: inferioribus verò prohibitam, dict. leg. 1. §. vltimo, ff. à quibus appellari non licèt, cap. ſuper quæſtionum 27. de officio delegati, obſtabit textus in leg. final, C. de ſententijs, & interlocutionibus omnium iudicum, dum affirmat, iudicibus in ſententijs eſſe ſolitum adijcere, ne liceat partibus appellare: ergo non ſolùm à Principe, ſed etiam ab inferioribus appellatio illa partibus prohiberi ſolet: in cuius textus difficultate, omiſſa Accurſij interpretatione ibidem, quam ſequitur Bartolus in dict. l. 1. §. vltimo, Cuiacius in recitationibus ad titulum, C. de ſententijs, & interlocutionibus, veriſsimè eſt dicendum, illius textus ſententiã tantum obſeruandam eſſe in clauſula appellatione remota, quoad interlocutoriam ſententiam per inferiorem iudicẽ prolatã: ratio eſt; quia vt ſupra diximus, appellatio à iure ciuili ante ſententiam diffinitiuam eſt prohibita, leg. ante ſententiam penult. C. quorum appellationes non recipiantur; ſecus verò eſt dicẽdum in diffinitiua, cũ tunc ſolùm à Principe imponi poteſt, vt cõſtat ex his, quæ ſupra retulimus, & inferius dicemus in cap. vt debitus honor hoc noſtro titulo.

Tertiò aduerſus ea, quæ nuper dixi-
5 mus: videlicet, clauſulam appellatione remota tantum auferre ius ſuſpenſiuum, hoc eſt, vt remedium attentatorũ locum non habeat, non tamen ius deuolutiuum, notat Lancellotus de attentatis 2. part. cap. 12. limitatione 3. Speculator de appellationibus, §. in quibus, nu. 13. Sigiſmundus vbi ſupra, quæſt. 17. limitatione 47. obſtabit textus in capit. ex conquæſtione 10. de reſtitutione ſpoliatorum, vbi etiam ſi cauſa fit commiſſa, cum clauſula appellatione remota, ſi appellatio fuerit interpoſita, operatur effectum, non tantũ ſuſpenſiuum, ſed etiam deuolutiuum, ſiquidem quidquid poſt eius interpoſitionem fuerit actum, attẽtatorum remedio reuocatur: cui difficultati vt occurramus, annotandum eſt, in dict. cap. ex conquæſtione reſcriptum illud iudicibus fuiſſe commiſſum, vt de cõſanguinitatis impedimento in cauſa matrimoniali clauſula illa adiecta cognoſcerent, coram quibus mulier virum ſibi poſſeſſorio iudicio reſtitui poſtulabat, quòd omninò debuit præcedere cognitioni cauſæ principalis, ex regula textus in cap. final, de ordine cognitionum, capit. in literis cũ alijs, de reſtitutione ſpoliatorum, quòd remedium etiam in matrimonialibus cauſis obſeruari debet, iuxta textum in cap. accedens 4. vt lite non conteſtata, cum autem iudices quæſtionẽ ſpolij prætermiſiſſent, & ad controuerſiam matrimonij peruenijſſent meritò ob hãc cauſam iuſtè ab eis appellatur, quamuis cognoſcerent cum clauſula appellatione remota: quia cum cauſa illa ſit in iure ſpecialiter expreſſa, virtuti illius clauſulæ non impeditur, acideò attentatorum effectum appellationi tribuitur: quia poſt appellationem legitimè interpoſitam, de cuius iuſtitia conſtitit iudici in cauſa proceſſerunt, cõtra regulam textus in cap. non ſolùm, de appellationibus, lib. 6.

Quartò obſtat textus in cap. ex parte 6
47. hoc titulo, vbi etiam ſi cauſa delegatis iudicibus ſit commiſſa, cum clauſula appellatione remota, ab eorum ſententijs appellare permittitur, ſed huius textus difficultas ex ſuperiori ſolutione, veram accipit interpretationem: nam ideò appellatio ibi admittitur: quia iudices illi partes citarunt ad locum non tutum, quo in caſu citatio à iure expreſsè eſt prohibita, iuxta textũ in cap. cum olim 37. de teſtibus, cap. accedens 4. in principio, vt lite non conteſtata, leg. ſi locus 59. ff. de iudicijs, Oſualdus ad Donellũ, lib. 23. capit. 2. litera N. Sigiſmundo vbi ſupra quæſtione 17. limitatione 47. membro 1. num. 8. vſque ad vigeſimum quartum, ac ideo cum ex hoc cauſa, quæ à iure eſt expreſſa appellatio ſit permiſſa, non obſtante clauſula ſupra addicta, iuxta textum in cap. ex parte 47. capit. Paſtoralis

53. verſicul. *Sed ſi appellans*, hoc noſtro titulo, ac ideò mirum non eſt, quòd in prædicta ſpecie appellatio admittatur. Ex quibus principijs interpretatio deducitur ad textum in cap. inter cæteras 9. de ſententia, & re iudicata, quo loci Alexander 3. affirmat, quòd ſi cauſa cõmittitur cum clauſula appellatione remota, ſi ſententia iniqua fuerit eam oportet euacuari: ſi verò manifeſtam cõtineat iniquitatem, ei ſtandum non eſt, cuius reſponſi ſententia eſt, vt licèt cauſa ſit commiſſa, cum clauſula appellatione remota, ſi tamen iudex iniuſtam ſententiam dixerit liceat eam retractare remedio, ſcilicet appellationis: quia & ſi hæc clauſula in reſcripto appoſita fuerit, ea nõ obſtante, poterit iudex ad quem appellationem admittere, cum ex eo conſequatur effectus deuolutiuus, dict. cap. Paſtoralis in fine principij hoc titulo: ſi verò ſententia manifeſtam contineat iniquitatem, hoc eſt, vt Cuiacius ibidem explicat cõtra leges Canonesve lata eſt, nulla cenſeri debet, & Pontifex aſſerit nullitati remedio agi poſſe aduerſus ſententiam, ab eo iudice, cui cauſa commiſſa eſt, cũ clauſula appellatione remota, vt eruditè animaduertit Cuiacius in poſthumis ad eũdem textum.

7 Quintò aduerſus ea, quæ communiter in præſenti notant omnes: videlicet, quod clauſula generalis, *Appellatione remota*, in quacũque reſcripti parte appoſita, referri debet, ad omnia reſcripti capita, tàm præcedentia, quàm ſequẽtia, iuxta textum in cap. 2. requiris 41. hoc titulo, vbi ordinarij omnes, & Menochius lib. 2. de arbitrarijs, caſu 64. ita defendũt, obſtabit textus in capit. inquiſitioni 71. hoc noſtro titulo, vbi probatur, clauſulã appellatione remota in medio reſcripti poſitam ſolùm ad præcedentia, & nõ ad ſequentia referri, in qua iurium pugnantia, omiſſa Decij interpretatione ibidẽ, Salmienti in leg. 3. §. filius, ff. de liberis, & poſthumus, num. 16. Tu verè reſponde, deciſionem textus in dict. cap. 2. requiris procedere, quando vnum erat negotium plures articulos continens, & clauſula appellatione remota poſt vnũ fuit poſita, quo in caſu ad præcedẽtia refertur: at verò textus in dict. cap. inquiſitioni, loquitur quando omninò diuerſa, & ſeparata ſunt negotia Seſe minime cõtingentia, quæ interpretatio deducitur ex illius textus, verbis, ibi: *Si ſunt plura negotia, &c.* Nam tunc clauſula in vno negotio poſita non refertur ad alia, notat Cardinalis in dict. cap. 2. requiris, & conſil. 124. columna 1. Iaſon in dict. l. 3. §. filius, ff. de liberis, & poſthumis, nu. 17. Neque obſtabit, ſi dixeris, text. in dict. capit. 2. requiris loqui, quando clauſula in vno tantum contingit, atque ideò extẽdi non poſſe ad alios articulos, argumẽto textus in dict. leg. 3. §. filius, quia reſpondendum eſt, verba illa, *in vno tantũ*, intelligi debere, cum ſtatim in continenti poſt primum articulum ad cæteros fuit propoſita: nam tunc etiam ad cæteros eiuſdem negotij articulos extẽdi debet, ſiquidem ea, quæ in continenti fiunt ineſſe videntur, leg. lecta, verſiculo, *Dicebatur*, ff. de rebus creditis, vbi eruditè animaduertit Iaſon in dict. §. filius, num. 17. reliqua vide in hijs, quæ ſupra diximus in capit. cum ſuper 17. de re iudicata, & infrà dicemus in cap. cum ſpeciali 61. hoc noſtro titulo.

Ad textum in cap. præterea 40 hoc titulo de appellationibus.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis ſententia, ſuſpenſionis, vel interdicti, lata ſub hac conditione, ſi intra certum tempus Petro non ſatisfeceris, ſuſpenditur ſi intra euentum conditionis fuerit appellatum.*

2 *Retrotractionis fictio, vt locum habeat, deſiderat habititiũ vtriuſque extremi, intellige, vt ibi.*

3 *Interpretatur text. in cap. Romana, §. caueãt, de ſentẽtia excõmunicationis, lib. 6.*

4 *Ac-*

4 *Actus legitimi, nec diem, nec conditionē recipiunt.*

5 *Sententia sub conditione extrinseca ferri non potest: fetus sub intrinseca, quæ omninò ad actum est necessaria.*

Actus sub conditione gestus ea secuta ex retrotractione iuris purus remanet, & quid in spiritualibus obseruetur, ibidem discutitur.

7 *Appellatio nō admittitur de eo, quod quis omninò facere tenetur.*

Exponitur text. in cap. præterea 40. de appellationibus.

CONCLVSIO.

1 *SEntentia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti lata sub conditione si intra certum tempus Petro non satisfeceris suspenditur, si intra euentum conditionis fierit appellatio interposita.* Quæ conclusio sulcitur ex textu in cap. à nobis 21. cap. per tuas 4. de sentētia excommunicationis, cap. 2. de constitutionibus 6. cap. ad præsentiam 16. cap. dilecti 55. supra hoc titulo, cap. cum contingat 36. de officio delegati, cap. 2. de sententia excommunicationis, lib. 6. illustrant Parladorus in 4. sententiarum, distinctione 18. quæstione 1. versic. *Sexta conclusio.* Siluester in summa, verbo, *excommunicatio*, num. 11. Couarruuias in cap. Alma Mater, 1. part. §. 10. numer. 4. Ioannes Gutierrez canonicarum quæstionum, cap. 4. num. 19. Spinus in speculo testamentorum, glossa rubricæ, part. 11. num. 19. Suarex de censuris, disput. 7. sectione 8. numer. 9. Sayrus de censuris, lib. 2. c. 26. nu. 4. Salgado de protectione Regia, part. 2. cap. 5. num. 8.

2 Ratio propter quam excommunicationis sententia sub conditione prolata suspenditur, si ante conditionis euentum appellatio fuerit interposita, & tantum effectum sortitur à tempore existentis conditionis, neque ad tempus sententiæ retrotrahitur ea est: quia ad hoc, vt fictio retrotractionis locum habeat habilitas vtriusque extremi desideratur, hoc est, tàm in extremo, à quo exitit conditio quàm in extremo ad quem veluti tempore sentētiæ latæ, & fictio retrotractionis, quæ ex æquitate constat, l. qui in vtero, ff. de statu hominum in censuris nō admittitur, in quibus tantum veritas attendi debet, cap. licèt de sententia excommunicationis, lib. 6. meritò cum deficiat habilitas in extremo ad quam, hoc est, contumacia, quæ tempore pro latæ sententiæ excommunicationis omninò ex vi iustitiæ desideratur, cap. certum 11. quæstione 1. & quæ pendente conditione neutiquam esse potest, ac ideò iusta de causa excommunicatio, ita sub conditione pro lata suspenditur, neque aduēniente conditione retrotrahitur, sed à tē pore existentis cōditionis vires accipit: quia cum semel est interposita adeò impedit coniunctionem prædictorum extremorum, vt interim ius appellanti adquiratur quoad effectum suspensiuum, c. Pastoralis 28. §. præterea, de officio delegati, cap. venientes 19. de iureiurando.

3 Primò obstat textus in cap. Romana, §. caueant de sententia excommunicationis, lib. 6. vbi constat, excommunicationis sententiam sub hac conditione latam non valere, veluti, *si intra certum tēpus non satisfeceris excommunicote*, in cuius textus difficultate omissis alijs attentius re perpensa, verissimè dicendum iudico, textum in dict. cap. Romana, §. caueāt in principio procedere, casu in quo nulla præcesserit cōtumacia, vel mora debitoris, & iudex incipit cum excommunicatione absque vlla citatione procedere: nam tunc excommunicatio ex defectu contumaciæ non tenet, cap. nullus, cap. certum est, 11. quæstione 3. At verò textus noster loquitur, quando post debitoris conditionem secutum fuit præceptum de soluendo intra certum tempus sub excommunicationis pœna, & secuta cōdemnatione, mora, & contumacia præcesit, quo in casu iure optimo excommunicatio incurritur, iuxta textum in dict. cap. Romana, §. caueant, versicul. *Nisi mora*, neque prædictis obstat

tex-

textus in dict.§.caueant in principio,vbi constat, quod pro futuris culpis excommunicationis sententia proferri nõ potest,cuius hæc doctrina fallitur si iusta extiterit causa proferendi excommunicationem:nam tunc in futuris culpis proferri potest, veluti quoties furtum, vel aliquod delictum in vrbe cõmissum est, iuxta textum in cap.à nobis 21. de sentẽtia excommunicationis,cap.vt animarũ periculis,de constitutionibus,lib.6. quæ interpretatio deducitur ex dict.cap.Romana,§.caueant, versic. *Aut alia rationabilis causa subsit.*

4 Secundò prædictis obstabit dicere, quod actus legitimi,neque diem, neque conditionem recipiunt,leg.actus legitimi 38.ff.de regulis iuris, cap.actus legitimi 50.eodem titulo, lib.6.sed quælibet sententia est actus legitimus,argumento textus in leg.legitimè 6.ff.de pactis: ergo non poterit sub conditione ferri: cui difficultati occurritur si dixeris,quòd iura in argumento adducta solũmodo locum habent in emancipatione acceptilatione hæreditatis additione, & in reliquis actibus,ibi expressis,in alijs verò nõ extenditur,notat glossa, verbo, *In diem*, in §.omnis stipulatio, instituta de verborum obligationibus:Nauarrus in cap.1. num.64 de pœnitentia, distinctione 6. Couarruuias in 4.2.part.cap.3.num.4. & licèt fateamur, excommunicationis sententiam esse actum legitimum, tamẽ cum non sit de expressis in dict.leg.actus bene poterit diem,& conditionem recipere,notant omnes in dict.leg.actus 38. ff.de regulis iuris.

5 Tertiò obstat textus,in capit. viduam 29.in principio,2.quæstione 6.leg.1.§. viduam, ff. quando appellandum sit, vbi constat sententiam sub conditione nullatenus ferri posse, sed huius dubij facilis erit explicatio,si dixeris iura in argumẽto adducta procedere in sentẽtia lata sub conditione extrinseca, quæ de natura actus necessaria non est,veluti *præcipio solues,si nauis ex Asia veniret*, noster verò textus loquitur in sententia lata sub conditione intrinseca, quæ omninò ad actũ est necessaria,veluti,si dixerit, *solue intra viginti dies,& si non solueris,excommunicato te*;sub qua conditione, non solùm interlocutoria,sed diffinitiua proferri potest,leg.à Diu.Pio,§.in venditioni, ff. de re iudicata,notat Decius in præsenti,nu. 9.Abbas 10.

Quartò obstabit dicere, quòd actus sub conditione gestus ea secuta purus remanet, leg.qui valneũ 9. leg. potior *11.* ff.qui potiores in pignore, leg. 8.versic. *Quod vi*,ff.de periculo,& commodo rei venditæ,augetur difficultas ex eo, quòd sententia excommunicationis purè prolata per appellationem postea secutam non suspenditur,cap.ad hæc 37.cap. Pastoralis 57.§.verum supra hoc titulo: ergo etiam si sententia excommunicationis sub conditione fuerit prolata, ea secuta, & verificata pura censeri debet, & per consequens per appellationem secutam post prolationem excommunicationis non debet ipsius effectus suspendi,sed prædicta difficultas ex eo dissoluitur: quia licèt fateamur,actum sub conditione gestum ea secuta ex iuribus supra adductis purum censeri, id tamen euenit: quia tales actus conditione secuta quadã iuris fictione retrotrahuntur ad tempus celebrationis,quæ tamen fictio, vt suprà diximus in rebus spiritualibus,& præcipuè in censuris minime locum habet,vnde euenit sententiam excommunicationis,suspensionis, vel interdicti sub conditione latam ea secuta,puram non censeri,meritò cum prædictæ sententiæ cõditionales purè nullatenus censeantur necessario sequitur per appellationem ante euentum conditionis interpositam optimè suspendi, ex textu nostro licèt si iure prolatæ fuissent nullatenus per appellationem suspenderentur, ex dicto cap.Pastoralis, §.verum, cum supra traditis. 6

Quintò aduersus præcipuum nostri textus tenorẽ, obstabit textus in c.consuluit,in fin.hoc titulo,cap.breui 17.de iure iurãdo, in quibus iuribus cauetur appel- 7

pellationem non eſſe admittẽdam, cum quis appelatur de eo, quòd omninò facere tenetur, præcipuè cum quilibet etiam ſi non interpelletur teneatur ſuo creditori ſoluere, vel ſatisfacere, cap. cum tu 5. de vſuris, cap. 1. 14. quæſt. 6. Ergo cum in præſenti idem ſit, dicendum videbatur, appellationem non valuiſſe, nec ob eam excommunicationis ſententiam ſuſpendi poſſe, in qua difficultate omiſſa Abbatis interpretatione in præſenti, num. 8. veriſimè eſt dicendum, textum noſtrũ procedere in debitore, qui licèt ſoluere teneatur, non tamen appellauit à mandato ſoluẽdo, ſed à breuitate temporis ad ſolutionem deſignati, præcipuè cùm difficultatem, ſeu ſolutionis impotentiam allegatio, quo in caſu appellatio tanquam non friuola in iure admitti tur, cap. 1. de dilationibus: nam licèt teneatur ſoluere, non tamen debet venire cum ſaccu paratus, l. quòd dicimus 105. ff. de ſolutionibus, ac ideò cum in potentia ſolutionis exiſtat dilatio danda eſt, argumento textus in cap. Oduardus de ſolutionibus, notat Præpoſitus in præſenti, numer. 11.

Ad textum in cap. vt debitus honor 59. hoc titulo de appellationibus.

SVMMARIVM.

2 *Anteſententiam diffinitiuam appellans admittitur expreſſa cauſa rationabili coram iudice inferiori, quam ſi iudex ſuperior minus rationabilẽ eſſe cognouerit, ad inferiorem remittet, & appellantem in expenſis condemnabit.*

2 *Iudicibus, & Magiſtratibus omnis honor, & reuerentia debetur.*

Ad officium iudicis ſpectat ne partes laboribus, & expenſis vexentur.

3 *Interpretatur text. in l. & in maioribus, C. de appellat.*

4 *Appellare licèt de iure Canonico à quacũque ſentẽtia interlocutoria ſeruata iuris forma, de qua mẽtio habetur in c. vt debitus honor, de appellat. ſecus verò de iure Cæſareo, quo attento appellatio indiſtinctè prohibita eſt.*

5 *Expẽditur text in l. intra vtile 39. ff. de minoribus.*

6 *Exponitur text. in l. arbitrario, ff. quiſatisdar. cog.*

7 *Illuſtrat. tex in l. ait Prator, ff de minor.*

8 *Interpretatur tex. in l. ſcio, §. quid ergò, verſ. fin ff. de appel. c. ſuper eo 12. eod. tit. l. 1. C. quor. appellat. non recipiantur.*

9 *Expreſsio cauſæ de iure antiquo in appellatione ab interlocutoria neutiquã deſiderabatur ſecus de iure nouiori ex deciſione tex. in c. vt debitus honor, de appellat.*

10 *Exponitur text. in c. 2. de appellationib.*

11 *Exponitur text. in cap. dilecti 3. cap. cũ cauſam 62. de appellat.*

12 *Refertur text. in cap. ſuper quæſtionem 27. §. fin. de offic. deleg.*

13 *Arreptio itineris, vel miſsio ad Pontificem, vim appellat. habet, intellige vt ibi. Interpretatur text. in c. vt debitus honor, verſ. Non obſtante ſi dicat, de appellat.*

14 *Prævenditio iuriſdictionis, non adquiritur per ſolam literarum præſentationẽ, ſed per citationem ſimul.*

Exponitur text in cap. vt debitus honor, de appellat. in verſic. Priuſquam delegato fuerint aſſignatæ.

15 *Appellatio etiam abſente iudice interponi poteſt.*

Interpretatur text. in dict. cap. vt debitus honor, verſ. Cum autem.

16 *Grauaminis cauſa in appellatione ab interlocutoria corã iudice, à quo propoſita ſufficit, vt in ea appellatio admittatur, nec eius probatio deſideratur intelligevt ibi.*

Expenditur text. in cap. ex parte 7. de teſtibus, & in num. 18.

17 *Refertur tex. in c. interpoſita 70. de apel.*

18 *Cauſa appellationis interlocutoriæ, ſiue rificata nõ fuerit, remittitur ad inferiorẽ*

19 *Iudex ſuperior remittẽs cauſam ad inferiorẽ eã à ſe abdicat & taniũ de expẽſis propter friuolã appellationem cognoſcit.*

Expẽditur text in cap. vt debitus honor verſic. Et in expenſis, *de appellat.*

20 *Iudex ſuperior ſi cauſam appellationis iuſtam eſſe cognouerit, negotium principale apud ſe retinere debet.*

Interpretatur text. in c.dilecto 4. de teſtibus.

21 *Illuſtratur text. in l. eos in fin. principij, C. de appellat.*

22 *Exponitur text. in cap. olim in fine, de exceptionibus.*

23 *Cauſæ expreſsio in appellatione ab interlocutoria, in maioribus cauſis non deſideratur.*

CONCLVSIO.

1 *ANte ſententiã diffinitiuã appellãs admittitur expreſſa cauſa rationabili corã iudice inferiori, quã ſi iudex ſuperior minus rationabilẽ eſſe cognouerit, ad inferiorẽ remittet, & appellãtẽ in expẽſis cõdẽnauit.* Quæ cõcluſio comprobatur, ex text. in c. ſuper eo 10. c. ſuper eo 12. c. cũ Eccleſia 38. c. cũ ceſsãte 60. verſ. *Nõ obſtãte*, c. cũ ſpeciali 61. §. porro, hoc titul. c. ſignificãte 69. c. interpoſita 70. eodẽ, c. 1. & final, hoc tit. lib. 6. Clemẽtina appellãti hoc tit. c. ex parte 7. de teſtibus, c. omnis oppreſsus 2. q. 6. l. 1. §. quæſitũ, ff. hoc tit. l. ante ſententiã, C. quor. appellat. nõ recipiantur Conciliũ Trident. ſeſ. 13. de reformatione, c. 1. in fine, & ſeſ. 24. c. 10. l. 13. & 26. tit. 23. partit. 3. l. 8. tit. 17. par tit. 1. l. 3. tit. 18. lib. 4. ordinamẽti, l. 3. tit. 18. lib. 4. Recopil. exornãt Philip. Franc. in c. cũ ceſsãte, hoc tit. Miſsinger. cẽturia 4. obſeruat. 43. Paz in prax. tom. 1. p. 6. in prœmio, n. 25. Marãt. 6. p. tit. de ſententia, Gailius lib. 1. obſeruatione 132. Bartolus, & Rebuffus in leg. quod iuſsit, ff. de re iudicata, Couarruuias in practicis, capit. 24. Dueñas regula 47. & 48. Lancellotus de attentatis, c. 12. limitatione 1. num. 31. Oſualdus ad Donellum plures referens, lib. 28. cap. 6. litera L. litera Q. idem lib. 28. cap. 8. litera E.

2 Ratio deducitur ex Concilio Lateranenſi relato ab Innocentio III. in præſenti, celebrato anno 1215. aſserens cauſam in appellatione eſse exprimendam, vt debitus honor iudicibus deferatur: quia aliàs ſi appellatio eſset friuola iniuria iudicibus irrogaretur, cum eis, & Magiſtratibus omnis honor, & reuerentia debeatur, iuxta textum in leg. final in principio, & fine, Codice, quando prouocare non eſt neceſſe; vbi poſtquam Imperator ſcripſit, omnem honorem iudicibus eſſe ſeruandum, poſtea proſequitur, & in fine affirmat, iniuriam iudici fieri, ex ſuper vacua appellatione, & alia non minima ratione, hoc eſt, vt litigantibus ſuper laboribus, & expẽſis ſubueniatur, cum ad officium iudicis expectet ne partes ſumptibus, & laboribus vexẽtur, iuxta textum in capite finem litibus, cũ vulgatis de dolo, & contumacia: quare Lateranenſe Concilium, vt hæc omnia mala damna, & incõmodè euitentur, & appellationum caliditati, & tergiverſatione, occurratur, ſtatuit ante definitiuam ſententiam appellari non poſſe, niſi rationabilis ſit cauſa expreſsè coram iudice, à quo propoſita, & ad quem iuſtificata, quæ ſi friuola apparet, remittitur ad iudicem inferiorem, ne ei iniuria inferatur, ſed debitus honor obſeruetur.

Primò aduerſus hanc decidendi rationem, obſtabit text. in l. & in maioribus, 3
C. de appellationibus, dum ibi ſtatuitur, nullam iniuriam iudici inferiori irrogari ex eo, quòd litigator ad commune auxilium conuolauerit, ſed huic dubio facilè reſponderi poteris, ſi dixeris, textum illũ loqui de iuſta prouocatione, ex qua nulla iudici iniuria irrogatur, iuxta textum in l. 1. ff. de appellationibus, l. præfecti Prætorio, ff. de minorib. at vero textus noſter intelligitur de iniuſta appellatione, ex qua nõ leuis iudici iniuria irrogatur, l. final in fine, C. quando prouocare non eſt neceſſe, notat Maranta 6. p. actu 2. num. 328.

Secũdò obſtabit dicere, quòd appellatio indiſtinctè ante ſententiam prohibita eſt, leg. 1. §. quæſitum, verſicul. *Hinc conſequenter*, ff. hoc titulo, leg. ante ſententiam, ff. de appellationibus recipiendis, leg. ante ſententiæ tempus, Codic. 4

quo-

quorum appellationes non recipiantur: ergo etiam cum causa rationabili, non licèt ab interlocutoria appellare: huic difficultati, vt satisfaciamus, meminisse oportebit, discrimen constituendum esse inter ius Canonicum, & Ciuile: nam de iure Canonico licèt appellare à quacũque interlocutoria, seruata nostri textus forma: secus verò de iure Cæsareo, & ita obtinent iura in argumento adducta, sed in assignanda discriminis decidendi ratione, valde laborant antiquiores omnes in præsenti, Abbas, Bellamera, Ioannes Andreas, quorum omissis rationibus, si quid mei iudicij est opinor dicendum ideò iure Pontificio non esse prohibitam appellationẽ ante diffinitiuã sentẽtiã: quia ius Canonicũ magis æquitatẽ, quã rigorẽ amplectitur, iuxta textum in Clement. 2. hoc tit. ibi: *Cũ rigor iuris illud exposcat nos æquitatẽ rigori præferẽdã sæpe esse censemus, &c.* Nec dicat aliquis me diuinare, an discriminis decidendi rationẽ retinẽdo, siquidẽ æquitas maximè cõsistit in hoc, vt omnis oppressus ad refugiũ, & appellationis remediũ, iuxta tex. in c. omnis oppressus, 2. q. 6. & in c. nõ ita eadẽ causa, & quæstione, ibi: *Nõ ita in Ecclesiasticis negotijs agendũ est sicut in secularibus: nã in secularibus legibus postquã vocatus quis venerit, & in foro decertare cæperit, nõ licet ei ante per actã causam recedere, in Ecclesiasticis vero dicta causa recedere licet si necesse fuerit, aut si se prægrauari viderit, &c.*

5 Tertiò aduersus hãc vtriusq; iuris discriminis decidẽdi rationẽ, obstabit text. in l. intra vtile 39. ff. de minor. vbi si minor læsus restitutionẽ petat, & quæstio incidẽs fuerit obiecta: videlicet esse maiorẽ, & iudex fuerit interlocutus tẽpore cõtractus minorẽ esse appellatio, adeò ab ipso iure ciuili ab ipsa interlocutoria permittitur, vt ea interposita iurisdictio Præsidis suspẽdatur: ergo malè supra retulimus de iure ciuili ante diffinitiuã appellationẽ esse prohibitã, in cuius textus difficultate, omissa Fulgosij interpretatione, ibidẽ n. 7. verisimè est dicẽdũ, textũ illũ nõ loqui de interlocutoria, sed de decreto, & sententia diffinitiua, ciusmodi cognita, siquidẽ super ætate rõmissa causa cognita, & decreto interueniẽte agi possit l. de ætate, ff. de minor. quæ interpretatio deducitur ex verbis illius text. ibi: *Dicta pro ætate sententia, &c.* Cũ interlocutio sola dicitur, quæ ex solo imperio, absq; causæ cognitione fit. Neq; soluit nec obstãt verba illius text. ibi: *Aduersarij & Præsidis cognitionem impedire, &c.* Ex quibus verbis cõstare videtur, adhuc cognitionẽ quoad diffinitiuã remanere, & sic ibi interlocutoriã fuisse: quia dicendũ est, verba illa intelligẽda, & referẽda esse quoad cognitionẽ in executione, cũ in ea adhuc cognitio extat, iuxta text. in l. à Diuo Pio, § in vẽditione, ff. de re iud. c. notat Cuiacius, & Anton. Fab. in rationali ad text. in dict. l. intra vtile.

6 Quartò obstat text. in l. arbitrio 9. ff. qui satisdare cogãtur, vbi si quis fuerit cõuentus, vt fideiussores præstet, & offerat, si actor obijciat, fideiussores illos solũedos nõ esse, & arbiter sit electus ad eorũ probationẽ, ac interlocutus fuerit idoneos esse, pars aduersa poterit ab illa interlocutoria appellare, in cuius text. difficultate, omissa Bartõi interpretatione ibidẽ, veriorẽ esse existimo, quam refert Anton. Fab. in rationali ad eundẽ textũ, dũ asserit, ibi non propriè fuisse diffinitiuã, sed interlocutoriã sentẽtiã, sed cũ interlocutoria illa finiret negotiũ, id quod arbiter fuerat datus, & eius pronũtiatione iam desinat esse iudex, leg. iudex posteaquam, ff. de re iudic. iusta de causa ab illa sententia appellatio admittitur, cum nulla iniuria sibi efficiatur, cum iam esset functus officio suo.

7 Quintò prædictis obstat text. in l. ait Prætor 9. vers. *Permittitur.* ff. de minor. vbi si debitor petat, minorem compellendũ esse, curatorẽ nominare, vt debiti solutio legitimè fiat, si Prætor decernat solutione minori absque curatore fieri posse, & debitor obiecerit, creditorẽ minorẽ esse, ac ideo solutionẽ ei absq; curatoris auctoritate fieri nõ posse, si postea

Prætor interlocutus fuerit, compellendum esse absque curatoris auctoritate minori solutionem fieri, tunc debitori ab illa interlocutoria sententia appellari permittitur, sed huic dubio dicendum est, textum illum non loqui in interlocutoria sententia, sed in decreto iniuria illato, quod reparari non poterat per diffinitiuam sententiam; cum postquam semel iu sisset, debitorem compellendũ esse soluere non adhibito curatore, nulla alia diffinitiua sententia speretur, vt animaduertit Antonius Faber in rationali ad eundem textum, versicul. *Quod tamẽ si Prætor decernat, & glossa magna*, in leg. penultim. C. quorum appellationes non recipiantur, siquidem à contumelia facti, vel dicti iudicis ante diffinitiuam sententiam etiã de iure ciuili appellari permittitur, iuxta textum in leg. prouocatione interposita, C. de appellationib. glossa ibi, verbo, *iniuria*, & Bartolus in dicta leg. ait Prætor 7. numer. 3. & 4.

8 Sextò prædictis obstabit dicere, quod nullo iure Canonico, vel Ciuili cogimur, causam in appellatione exprimere, iuxta textum in cap. super eo 12. hoc titulo, leg. scio, §. quid ergo, versiculo final, ff. hoc titulo: Ergo non rectè Concilium Lateranense in præsenti asserit causam esse exprimendam, sed prædicta difficultas ex eo dissoluitur: quia textus in dicto capite super eo intelligi debet de iure antiquo: Hodie verò in appellatione ab interlocutoria seruari debet forma, quæ in textu nostro refertur; neque obstat textus in dicta leg. scio 3. §. quid ergo, versiculo final: quia procedit in appellatione, quæ interponitur à sententia diffinitiua, quo in casu non est necesse, causam grauaminis exprimere, notat glosa in præsenti, verbo, *ante sententiam*, & glosa in capit. 1. verbo, *statuit*, hoc titulo, Bartolus in dicta leg. ait Prætor, verbo, *permittitur*, ff. de minoribus, nos verò loquimur in appellatione ab interlocutoria, vbi ex his, quæ supra retulimus, dispar ratio vertitur. Neque solutioni obstat textus in leg. 1. C. quorum appellationes non recipiantur, vbi in appellatione à diffinitiuã causam exprimi omninò necesse est: quia textus ille procedit, quando appellatio interponitur à diffinitiua contra iuris prohibitionem, hoc est, casibus in quibus appellatio est prohibita, ac ideo, cum appellatio illa sit contra iuris prohibitionem, necesse est, vt exprimatur causa, iuxta textum in capit. ad nostram, hoc titulo: notat Couarruuias in practicis, capite 15. in principio.

Septimò, obstat textus in capit. consuluit, el segundo, & 18. hoc tttulo, vbi constat, generaliter ab omni futuro grauamine appellari posse, & tamen in appellatione illa causa nullatenus exprimi potest, cùm nondum cognoscatur, & nõ entis nullæ sunt qualitates, leg. 1. ff. de hæreditate, vel actione vendita, leg. final, ff. de collatione bonorum, sed hæc difficultas cessat: quia textus in dicto capite consuluit procedit de iure antiquo ante nostri textus nouam constitutionem: nam de iure antiquo nulla expressio causæ desiderabatur, dicto capit. omnis oppressus, capit. ad Romanam cum alijs, 2. quæstione 6. Secus verò hodie ex nostri textus decisione, & Clementina appellanti eodem titulo, notat glossa in dicto capite ad Romana: Abbas, & Decius in dicto capite consuluit. Neque so- 10
lutioni, obstat textus in capite 2. hoc titulo, vbi Alexander III. qui etiam fuit Auctor illius capitis consuluit 18. hoc titulo, & tamen ipse prohibet, generalem appellationem tanquam friuolam, & temerariam, quod etiam probat textus in leg. à Proconsulibus, C. isto titulo, leg. ab executore, §. vltimo, Cod. quorum appellationes, capit. Pastoralis, hoc titulo augetur difficultas: quia à futuro grauamine, nõdum illato appellatio nõ admittebatur, iuxta textum in capit. non ita, 2. quæstione 6. capit. dilecto, capite suggestum: ergo male in dicto cap. cõsuluit generaliter à futuro grauamine appellatio admittitur, in qua iurium cõtra rietate verisimè dicendum est, textũ in

dict.

dict. capit. consuluit 18. in secunda parte procedere in appellatione ab omni grauamine, quod in vna, & certa causa appellanti inferri poterat, quo in casu appellatio admittitur: nam licèt sit verũ, quòd a futuro grauamine appellari non possit, tamẽ regula illa, cessat cũ iã processit actus, per quẽ designatur grauamẽ futurũ: at verò iura in argumẽto adducta locũ habent in appellatione generaliter interposita ab omni causa, quæ moueri possit, quo in casu, vt friuola à iure reijcitur, notat Abbas in dict. cap. consuluit, nu. 20. Franch. in præsenti n. 9. Bernard. Diaz in praxi, regula 420.

11 Octauò prædictis omnibus obstat textus in c. dilecti 3. c. cũ causam 62. hoc nostro titulo, in quibus iuribus probari videtur etiã iure antiquo: ante nostri text. decisionẽ, in appellatione ab interlocutoria. Causæ expressionẽ desiderari, quæ difficultas, vt diluatur, distinctio adhibẽda est: nã aut loquimur quoad validitatẽ interpositæ appellationis, & quo ad ius deuolutiuum, vel loquimur quoad reuocationem attentatorum illati grauaminis: nam in primo casu ante nostri text. decisionẽ causæ expressio non desiderabatur, iuxta textum in dict. capit. omnis oppressus: in secundo verò etiam iure antiquo quoad reuocationem illati grauaminis causæ expressio desiderabatur, & ita obtinet textus in cap. dilecti 3. dicto cap. cum causam 62. hoc nostro titulo,
12 cap. non solùm eodem titulo, lib. 6. Nec solutioni obstat textus in cap. super quæstionem 27. §. final., de officio delegati, vbi nota, post appellationem, etiam interlocutoriam ipso iure sunt nulla: ergo neque quoad reuocationem illati grauaminis in illo iure antiquo causæ expressio desiderabatur: quia responderi valet, quod etsi attentata post interlocutoriã statim sint irrita, quoad ipsam legem, quæ certa est ex dict. cap. super quæstionum, §. final, tamen quoad nos, qui sumus incerti, expectanda omninò est verificatio causæ, ad hoc vt attentatorum reuocatio fiat, & ita obtinet textus in dicto capit. dilecti 3. hoc titulo, dict. capit. non solùm eodem titulo, lib. 6. Couarruuias in practicis, cap. 24. numer. 2.

Nonò aduersus nostrum textum in 13
versiculo, *Non obstante si dicat, &c.* Obstabit dicere, quod arreptio itineris, vel missio ad Pontificem vim appellationis habet, cap. ad hæc 3. capit. meminimus, cap. dilecti, el secundo, supra hoc titulo, capite cum causam, de officio delegati, cap. cum olim, de dolo, & contumacia, capit. audita, de restitutione expoliatorum: Ergo male in præsenti, in prædicto versiculo, *Asseritur*, non sufficere nuntium mississe, vt appellationi deferatur, quo in dubio omissa interpretatione, quam refert glossa in dicto capite ad hæc, & glossa in præsenti, verbo, *Si dicatur*, Franchis numer. 29. & 30. veriorem esse existimo, quam refert Abbas in dicto capite dilecti: Præpositus in præsenti, num. 18. dem asserunt, distinctionem esse adhibendam: nam vel loquimur de effectu suspensiuo iurisdictionis iudicis inferioris, & tunc per missionem Nuntij non suspenditur iurisdictio, & ita obtinent iura in argumento adducta, aut loquimur de missione Nuntij tantum, vt habeat vim appellationis, & tunc dumm odo obseruetur forma textus nostri, hoc est, si causa rationabilis exprimatur, tunc non videntur correcta prædicta iura, siquidem tacita illa appellatio vim expressæ appellationis quoad ius deuolutiuum obtinet, notat Immola in præsenti, numer. 7. super glossam 4. Lapus allegatione 36. Lancellotus vbi supra 7. part. capit. 12. ampliatione 12.

Decimò aduersus nostrum textum in 14
versiculo, *Priusquam delegato fuerint assignatæ, &c.* Obstabit textus in capit. Romana, §. sed si obijciatur, capite non solùm, hoc titulo, lib. 6. capite 2. de dolo, & contumacia eodem lib. 6. in quibus iuribus cõstat, quod ex sola literarum præsẽtatione iudex inferior nõ prohibetur, quominus possit procedere: ergo male in dicto versiculo, ex sola præsentatione

ſuſpenditur iuriſdictio iudicis à quo, cui dubio reſponderi debet, verum eſſe per ſolam literarum præſentationem nõ induci preuentionem iuriſdictionis, ſed ne ceſſe eſſe citationem, omninò interuenire, iuxta textum in cap. gratum, cap. relatum, de officio delegati, vbi DD. omnes, & ita obtinent iura in argumento addũcta, neque contrarium refert textus noſter quia in dicto verſiculo, *Non eſt dectſum*, quod per ſolam literarum præſentationẽ ſit præuenta iuriſdictio, ſed tantum intẽdit, quod præſentatis literis poterit impetrans opponere declinatoriã, & tunc ea non admiſſa, cenſetur iuſta, & rationabilis cauſa, vt appellatio ab interlocutoria valeat, notat Immola in præſenti, num. 7. Præpoſitus 22.

15 Vndecimò aduerſus noſtrum textum in verſiculo, *Cum autem*, dum aſſerit, coram iudice à quo appellationis cauſam eſſe exprimendam obſtabit dicere, appellationem etiam abſente iudice interponi poſſe, cap. 1. de alienatione iudicij, capit. ſuggeſtum 15. ſupra hoc titulo: ergo non eſt neceſſe, vt coram iudice à quo expreſsio cauſæ fiat, cui dubio reſponderi valet, quod licèt regulariter appellatio in præſentia iudicis debeat fieri, cap. viduum 29. 2. quæſt. 6. Clemẽtina 1. hoc titulo, tamen id non procedet; ſi copia iudicis haberi non poſsit: nam tunc iudice abſente, vel appellationem recipere nolente, poterit interponi coram honeſtis perſonis, dict. cap. viduum, cap. 1. capite ſuggeſtum 15. hoc titulo, & quanuis ita abſente iudice appellatio admittatur, nõ tamen exinde ſequitur, cauſæ expreſsionem nõ eſſe neceſſariam, cum exprimẽda ſemper ſit, ac ſi coram iudice exprimuntur.

16 Duodecimò aduerſus eundem, verſic. *Cum autem*, dum aſſerit, tantum ſufficere cauſam grauaminis coram iudice, à quo exprimere, neque neceſſe eſſe cauſam illam probare, obſtabit textus in capit. ex parte 7. de teſtibus, vbi non ſolùm ſufficit cauſæ expreſsio, ſed eius probatio deſideratur: veluti ſi quis, vt aliquis à beneficio auferatur obiecerit, teſtes non eſſe admittendos: quia latrones raptores manifeſti infames, & inhabiles ſunt, & iudex interlocutus fueris, teſtes eſſe recipiendos, & ab ea pronuntiatione fuerit appellatum, Alexander Pontifex affirmat, quod ſi cõſtiterit, & probatum fuerit legitimam eſſe appellationis exceptionis cauſam irritum ei beneficium reſtituatur, & interlocutoria ſententia reuocatur, pro cuius textus interpretatione annotãdum eſt, iudicem ſuperiore in appellatione ab interlocutoria dupliciter poſſe cognoſcere ſuper cauſam expreſſam appellationis: nam vel cognoſcit in vim declinatoriæ fori ad fundandam iuriſdictionem iudicis appellationis, vt de appellatione coram interpoſita cognoſcat, vel cognoſcit de cauſa expreſſa appellationis interlocutoriæ in vim peremptoriæ, vt integra cognitio cauſæ ad eum deuoluatur, & attentata, reuocari poſsint: nam primo caſu ſufficit cauſam appellationis, & grauaminis exprimere, licèt de eius veritate nondũ conſtet, & ita obtinet textus noſter, & textus in cap. in Romana, §. quod ſi obijciat hoc titulo, lib. 6. In ſecundo verò de veritate cauſæ grauaminis conſtare debet, & ita eſt interpretandus textus in d. cap. ex parte 7. de teſtibus, verſicul. *Mandamus quatenus*, notat Ancharran. in dict. cap. Romana, §. quod ſi obijciatur, notabili 9. Nec ſolutioni obſtat textus in cap. interpoſita 70. hoc titulo, vbi ad hoc, vt ſuperior poſsit illatum grauamen reuocare, nõ eſt neceſse cauſam, & grauaminis veritatem probari, ſed ſatis erit probationem coram inferiore obtuliſſe, & admiſſa non fuiſse, quod omnino contrarium, refert textus in dict. capit. ex parte, verſicul. *Et ſe obtulit probaturum, &c.* Quia textus in dict. cap. interpoſita in fine, procedit ſolummodo, quo ad conſequendum effectum deuolutiuũ, & reuocationem attentatorum meritò in odium iudicis, & in fauorem appellãtis ſufficit appellationis cauſam obtuliſſe: nam quamuis à iudice, à quo non ſit 17

rece-

recepta iusta præsumitur: at verò textus in dict. cap. ex parte locum habet, quando Clericus nitebatur integrum, & finalem effectum suæ appellationis diffinire: scilicet, causam per sententiam diffinitiuam finire, & vt aduersarius prohiberetur amplius super beneficio molestiam inferre, ac ideò ibi non solùm sufficit oblatio causæ, verum etiam, & eius probatio desideratur, notat Cuiacius in posthumis ad textum in dict. cap. interposita: Abbas in dict. cap. ex parte, num. 9, Felinus 15. Imola 20.

18 Decimotertiò aduersus textum nostrum in versic. *Et si minus*, vbi notãt Doctores omnes, quòd si causa appellationis interlocutoriæ verificatã non fuerit, tunc vt debitus honor iudicibus obseruetur eius causæ cognitio remittitur, ad inferiorem, vt de principali causa cognoscat, obstabit textus in dict. cap. ex parte 7. de testibus, versic. *Si verò res aliter se haberet causam audiatis, & sine debito terminetis, &c.* Ex quibus verbis apparet, causam appellationis ab interlocutoria sententia verificatam non fuisse, & nihilominus principalis causa ad inferiorem iudicem non remittitur, sed penes superiorem remanet, vt finem causæ imponat, vt constat in illis verbis, *sine debito à terminetis, &c.* In cuius textus difficultate, omissa glossæ interpretatione in dict. cap. ex parte, verissimè est dicẽdum, verba illius textus, ibi: *Si verò res aliter se haberet, &c.* Referenda esse ad sententiam primi iudicis, à quo qui post appellationem ab interlocutoria Clericum à beneficio expoliauit, non tamen referẽda ad legitimam appellationis causam, siquidem appellans veritatem, & causam appellationis rectè probabit, ex eo quod probasset, priores iudices in causa illa beneficiali testes infames ab eo exceptos recipisse, ac ideò iustificabit appellationis, & exceptionis causam, sententia tamen cum adhuc à iudicibus inferioribus lata non fuisset, iusta de causa Gregorius III. respondit, quod cum appellatio iam esset iustificata iudices superiores posse in principali causa procedere, & sine debito terminari, notat Abbas, & Veronis in dict. cap. ex parte: si verò causa illa appellationis iusta non appareat, tunc ex nostri text. decisione, vt debitus honor iudicibus deferatur, inferioribus remitti debet. Neque obstabit si dixeris, quod is qui à iudice, à quo appellauit, poterit eum tanquam suspectum recusare, capite ad hæc, el primero, cap. proposuit 24. supra hoc titulo, cum nimis graue sit coram suspecto iudice litigare, cap. quod suspecti 3. quæstione 1. Ergo quãuis causa non sit rationabilis, non debuit negotium ad inferiorem tanquam, vt suspectum iudicem id remitti: quia omissa interpretatione, quã refert glossa in præsenti, verbo, *rationabiliter*, verissimè est dicendum, textum nostrum procedere, quando absque iusta causa fuit appellatum, cum sola appellatio, quæ friuola cẽsetur non dicatur iusta suspitionis, & recusationis causa: at verò iura in argumẽto adducta procedunt, quando iusta appellationis causa coram iudice, ad quem fuit comprobata, quo in casu iusta reuocationis causa censetur.

Decimoquartò aduersus nostrũ tex- 19
tum in versicul. *Et in expensis*, obstabit dicere, quod iudex superior remittens causam ad inferiorem nullam retinere videtur iurisdictionem in negotio, sed tantũ competit inferiori, cui remittitur, vt cõstat ex textu nostro, sed sententia à non suo iudice lata non tenet, leg. final, C. si à non competente iudice, cap. at si Clerici, de iudicijs: ergo superior non poterit friuole appellantẽ in expensis condẽnare, sed prædictam difficultatem effugies si dixeris, quod licèt iudex superior in principali negotio iurisdictionem non habeat tamen in his casibus lex ipsa ei iurisdictionẽ quoad expensas tribuit, cap. cæterum, cap. super literis, cap. final de rescriptis, cap. 2. de dolo, & contumacia, quod præcipuè in appellatione friuola admittitur cum ius friuolam appellationem semper abhorreat, iuxta textum in capitem appellatio hoc titulo, lib. 6. Ab-

bas in præsenti, nu. 6. Præpositus in cap. ex ratione, n. 53. hoc tit.

20 Decimoquintò aduersus nostrum textum in versic. *Alioquim ipse procedat, &c.* Ex quo deducitur, quod si iudex superior causam appellationis iustã esse cognouerit negotium principale apud se retinere debet, siquidem ex eo, quod iudex à quo partem grauabit suspectus in futurũ efficitur. Obstabit textus in c. dilecto 4. de testibus, vbi appellatio ab interlocutoria sententia iusta censetur, & nihilominus ad inferiorem iudicem non remittitur, in cuius textus difficultate omissa Innocẽtij interpretatione, & aliorum in dict. cap. dilecto verissimè dicendum arbitror ideò ibi causam ad priores iudices esse remittendam: quia in illa interlocutione priorium iudicum probabilis stitit error, ac ideò non poterant dici dolosi, & suspecti quoad causæ cognitionem quo interueniente errore cum cesset irritatio, quæ proueniri poterat per appellationem ab interlocutoria mirum non est, quod principale negotium iterum ad priores iudices remittatur, siquidem cessante causa recusationis effectus cesset, arg. text. in cap. cum cessante hoc tit. notat Abbas, & Aretinus in dict. cap. dilecto.

21 Decimoseptò aduersus eundem verticulum, obstabit textus, in l. eos in fine, principij, C. de appellat. cap. ei qui, §. final, 2. quæst. 6. vbi probatur appellationis iudicem tãtum pronuntiare posse iustè, vel iniustè ab inferiore appellatum fuisse. Ergo non poterit principale negotium retinere, sed huic dubio respondetur facilè, videlicet, prædicta iura intelligenda esse, quando à diffinitiua sententia appellatum est, quo in casu superior index solum pronuntiat iustam, vel iniustam appellationem interfuisse reuocando, aut cõfirmando inferioris iudicis sententiam: At verò textus noster loquitur, quando ab interlocutoria sententia appellatur: nam tunc iudex superior de articulo appellationis cognoscit, & si iniustè appellatum repelleret negotium ad inferiorem remittit, & appellantem in expẽsis cõdemnat, iuxta textũ in cap. cum Ecclesia 38. hoc tit. cap. cum appellationibus eodem titulo, lib. 6. Si verò grauaminis causa probata fuerit, & appellatio iusta appareat totius negotij cognitio ad eum spectat, argum. text. in l. siquis prouocatione, C. hoc titulo, notat Paz in praxi, tom. 1. cap. 1. §. vnico, n. 10.

Decimoseptimò prædictis, obstat 22
text. in cap. olim in fine, de exceptionibus, vbi iudex appellationis, etiam si decernat legitimam appellationis causam fuisse, neque in negotio principali procedere potest, in cuius textus difficultate omissa interpretatione, quã refert glossa, ibidem, quam sequitur Hostiensis verissimè dicendum est nostri textus decisionem limitari in specie traddita, in d. c. olim, videlicet, quando exceptio obquã appellatur respicit defectum iurisdictionis iudicis à quo, vt si opponatur esse incompetentem, & ipse exceptionem non admittat: nam, tunc appellationis iudex, etiam si pronuntiet legitimam fuisse appellationis causam non procedit in negotio principali: nam sicuti iudex à quo non potest procedere tanquam incompetens, ita neque iudex ad quem qui in illius locum subrrogatur erit competẽs, argum. text. in l. si cum §. in iuriarum, ff. si quis cautionibus, notat Abbas in præsenti, n. 7. Immola, 2. Felin. n. 8.

Decimooctauò aduersus nostrum textum in versic. *Saluis*, obstabit dicere, quod eadem est ratio appellãdi in maioribus, quæ in minoribus causis, cap de appellationibus suprà hoc tit. l. & in maioribus Codice eodem. Ergo nulla est ratio cur in dict. versic. *In maioribus causis nostri*, textus decisio repellatur, sed dubium hoc ex eo diluitur, quia nostri textus decisio restringitur, & excipitur in maioribus causis, ita vt in illis non sit necesse causam appellationis exprimere, quia ipsius negotij grauitas pro causa sufficit, & maiores causæ dicuntur, quæ extant in cap. quod translatione, de officio legati,

legati, gloſ. verbo *reſeruata*, in cap. maiores de Baptiſmo, Franch. in præſenti, n. 5. & 48.

Ad textum in cap. cum ſpecialli 61. cap. poſtremo 36. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Recuſationis cauſa coram iudice recuſſato proponenda eſt, ſed ab arbitris probari debet, quæ ſi non fuerit probata recuſſatus vtitur ſua iuriſdictione aliàs mittet ad Superiorem principale negotium.*

2 *Periculoſum eſt coram ſuſpecto iudice litigare.*

Appellatio, & recuſatio equiparantur in eo, vt ſi prohibita eſt appellatio cenſeatur, etiam prohibita recuſatio.

3 *Expenditur text. in l. fin. C. de ſententijs, & interlocutionib.*

Remiſsio, & appellatio in quo differãt, ibid. proponitur.

4 *Interpretatur text. in cap. expoſtremo 36. in fine de appell.*

5 *Recuſationis iuſta cauſa dicitur cum iudex ſimilem cauſam patrocinatur.*

Nullum ſimile idem dicitur intelige, vt ibi.

6 *Exponitur text. in l. imprimatis 77. ff. de iudicijs.*

7 *Recuſatus iudex de iure Pontificio in totum remouetur à cauſæ cognitione ſi cauſa recuſationis fuerit probata, de iure, verò Cæſareo non deſideratur cauſa, nec in totum remouetur, ſed aduentus ei præſtatur.*

8 *Interpretatur text. in l. qui iuriſdictioni ff. de iuriſdictione omnium iudicum, l. lex Cornelia, ff. de iniurijs, l. 1. C. ſi quã doque præditus.*

9 *Recuſationis cauſa ab arbitris comprouãda eſt.*

Illuſtratur text. in cap. ſi quis 4. de foro cõpetenti.

10 *Iudex recuſatus in principali cauſa non cenſetur recuſatus in eius executione, ac ideò de executione cognoſcit.*

11 *Recuſatio, & exeptio declinatoria in multis differunt, vel conueniunt.*

CONCLVSIO.

CAuſa recuſationis coram iudice recuſato proponenda eſt, ſed ab arbitrijs probari debet, quaſi non fuerit probata recuſatus vtitur ſua iuriſdictione aliàs mittet ad ſuperiorem principale negotium. Conſonat text. in cap. cum inter, de exceptionibus, cap. cauſamque 17. de iudicijs, cap. 2. requiris 41. §. 3. poſtules hoc tit. cap. ex ſuſcepto 10. de foro competenti, cap. inſinuante 25. & 27. §. ſi verò, cap. ſuſpicionis 39. de officio delegati cap. 1. & 2. 4. quæſt. 4. l. qui iuriſdictioni l. Iulianus, ff. de iuriſdictione omniũ iudicum, l. vnica Codice, nequis in ſua cauſa, leg. apertiſsimi C. de iudicijs, l. 22. tit. 4. partita 3. l. 1. & 2. tit. 16 lib. 4. Recopill. exornant, Maranta de ordine iudiciorum, 6. part. num. 46. Pacharina in practica criminali, 2. part. nu. 784. Surd. conſ. 50. nu. 10. volum. 1. Scacia in tracta tu de ſententia, & re iudicata, cap. 1. gloſ. 4. quæſt. 8. num. 4. Rebuf. de recuſationibus, art. 9. gloſ. vlt. Menochius, de arbitrarijs, c. 152. Petrus Gregorius lib. 49. Sintagma, cap. 13. num. 4. Gailius lib. 1. obſer. cap. 33. num. 4. Miſsing. 3. obſer. 63. Cuiacius lib. 9. obſer. cap. 23. Paz in praxi, 1. part. 1. tom. decimo tempore, nu. 18. Oſualdus lib. 17. comment. cap. 25. litera A. 1

Ratio eſt quia nimis periculoſum dicitur coram ſuſpecto iudice litigare, & quodammodo naturale eſt ſuſpectorũ iudicum inſidias poſtulari, cap. quot ſuſpecti 3. quæſt. 5. & iuſta ſuſpitionis cauſa dicitur conſanguinitas, vel ſimilẽ cauſam apud alium agere, vel defendere, iuxta textu in cap. poſtremo 36. hoc tit. cap. cauſamque 17. de iudicijs effectus enim recuſationis eſt, vt quemadmodum iuriſdictio iudicis à quo appellatione interpoſita ſuſpenditur, ita & ſimiliter 2

recu-

recuſatione propoſita: nam appellatio, & recuſatio ita æquiparantur, vt ſicut ante ſententiam appellatio non permittitur, niſi expreſſa cauſa, & legitima, ita & nec recuſatio permittitur, ſed cum appellatio eſt prohibita, ita & recuſatio prohibita cenſetur, iuxta textum in cap. ſuper eo 12. cum ſimilibus hoc titulo.

3 Primò aduerſus hanc recuſationis, & appellationis æquiparationem, obſtabit text. in l. fin. C. de ſententijs, & interlocutionibus vbi conſtat, quod ſi cauſa fuiſset commiſſa appellatione, vel recuſatione remota nõ ex eo videtur prohibita recuſatio ante litem conteſtatam quanuis appellatio ſit prohibita quæ difficultas, vt diluatur, vt veram illius textus ſententiam percipiamus adnotandũ eſt, ibi multum differre appellationem, & recuſationem: nam appellatio illo iure ciuili attento non niſi poſt litem cõteſtatam, & diffinitiuam ſententiam proponi poteſt leg. ante ſententiam, C. quorum appellationes nõ recipiantur: at verò recuſatio eodem iure antelitem conteſtatam permittitur, l. apertiſsimi, C. de iudicijs: cum ergo ibi erat vtriuſque appellationis, & recuſationis differentia nihil mirum, quod in dict. l. fin. non ita antelitem conteſtatã æquiparẽtur æquiparanturverò poſt litem conteſtatam in eo, quod quemadmodum poſt litem cõteſtatam appellatio de iure ciuili nõ admittitur, ita etiam poſt eã cum quis iudicem conſenſit recuſatio non admittitur, niſi noua ſubſit cauſa, iuxta textum in dict. l. apertiſsimi, C. de iudicijs, verſic. *Cum poſt litem*, notat Gregorius Lopez in l. 13. tit. 23. partita 3. gloſ. fin. At verò de iure noſtro Pontificio aliter obſeruatur, ſiquidem eo attento etiam ante ſententiam appellatur permittitur, & in eo appellatio, & recuſatio æquiparantur. Vt tunc cum cauſa committitur appellatione remota etiam recuſatio remiſſa cẽſeatur, dict. cap. ſuper eo 12. hoc tit. ſiquidem delegans cum clauſula appellatione remota, etiam de iudice confidit rectè iudicaturum abſque vela ſuſpicionis, & recuſationis cauſa, argum. textus in cap. nouit hoc tit. Neque ſolutioni, 4
obſtabit textus in dict. cap. & poſtremo 36. in fine, hoc titulo: vbi conſtat delegatum iudicem recuſari poſſe, & ſi ei cauſa fuerit commiſſa appellatione remota: quia dicendum eſt veriſsimum eſſe appellatione remota recuſationem quoq; remotam cenſeri, ſed ſicut clauſula illa interpoſita non remouetur appellatio, ex iuſta cauſa interueniente: ita ſimiliter non videtur ſublata recuſatio, ex iuſta cauſa interpoſita, ſed ſolum ex fruſtratoria, & fribola, & ita eſt interpretandus, textus in dict. cap. ſuper eo 12. hoc tit. verſic. *Noneſſe aliquatenus deferendum, &c.* Ac ideò rectè in dict. cap. poſtremo 36 eſt deciſſum, quod etſi remota ſit appellatio non tamen recuſatio remouetur cum in recuſatione iuſta illa conſanguinitatis cauſa interueniat, ſiquidem ea exiſtente, iam ceſſat præſumptio quo in fauorem iudicis fieri potuit, vt recuſationis remedium crederetur friuolum, notat Oſualdus ad Donellum lib. 17. commentariorum, cap. 25. litera E. Doctor Balboa, in dict. cap. ſuper eo 12. hoc tit. num. 27.

Secundò aduerſus ea, quæ ſuprà retulimus, videlicet, ſimilem cauſæ defenſionem iuſtam recuſationis cauſam eſſe obſtabit principium illud quo docemur, qnod licèt vna cauſa alteri ſit ſimilis, adhuc, ab ea diuerſa eſt cum nullum ſimile ſit idem, l. quod nerua 32. ff. depoſiti, l. 1. §. hæc actio, ff. ſi menſor falſum modum dixerit, ac ideò cum ex diuerſis non poſsit fieri illatio, l. fin. ff. de caluniniatoribus, l. Papinianus 21. ff. de minoribus, & cum ſeparatorum ſeparata debeat eſſe ratio, l. is 18. §. 1. ff. familiæ erciſcundæ dicendum videtur, quod iudex qui ſuſpectus eſt in propia cauſa non videtur ſuſpectus in aliam ſimilem, cui dubio reſpõdere valet, quod etſi fateamur nullum ſimile idem eſſe, & vnum ab altero interſe differre, hoc tamẽ procedit quoad ſubſtantiam ſingularum rerum, & ita obtinent iura, in argumento adducta: at verò 5

quate-

quatenus attinet ad respectum recusationis de quo nos loquimur æquiparantur cum ratione similitudinis negotij detur præsumptio suspicionis, iuxta tex
6 tum in cap. causam q; 18. de iudicijs. Neque prædictis obstat textus in l. in priuatis 77. ff. de iudicijs, glossa in cap. consanguinei 1. 3. quæst. 5. vbi facta à iudice suspecto propter illam consimilem defensionis causam mero iure valent. Neque iudex remouetur à causæ cognitione: quia textus ille tantum procedit habito respectu adhoc, quod acta iudicialia ab eo facta valida sint interim quo nõ fuerit recusatus, non verò ad id, quod exinde non possit superior qui cum delegauit remouere, iuxta illa suspicionis causa interueniẽte cum deleganti id sit permissum, ne partium iura lædantur, & vt lites sine suspicione dirigãtur, notat Barbossa axiomate 93. n. 25.

7 Tertiò aduersus ea, quæ in præsenti notant omnes, videlicet, iudicem recusatum omninò à causæ cognitione exclusum esse, iuxta textum in cap. 2. requiris 41. §. 3. postulãs hoc tit. cap. insinuante 25. & 27. §. etsi verò de officio delegati, cap. causam 18. de iudicijs, Morla tit. 2. num. 173. obstabit textus in authentico, si verò contigerit, C. de iudicijs, l. nemo, C. de iurisdictione omnium iudicum, l. 22. tit. 4. partit. 3. l. 1. & 2. tit. 16. lib. 4. Recopil. in quibus iuribus constat iudicem recusatum non in totum remouendum esse à causæ cognitione, sed tantum ei est dandus adiunctus pro cuius dubij resolutione adnotandum est in hac parte discrimen versati inter ius Cæsareum, & Pontificium: nam de iure ciuili iudicibus ordinarijs recusatis non tollitur in totum cognitio, sed eis tantum adiunctus datur, iuxta formam tradditam in iuribus in argumento adductis: at verò de iure nostro Põtificio iudex recusatus in totum remouetur à causæ cognitione, vt in nostro textu cum similibus suprà adductis, notat Couarr. in practicis, cap. 26. Morla, vbi suprà, num. 176. Ne-
8 que huic distinctioni, obstat textus in l. qui iurisdictioni, ff. de iurisdictione omnium iudicum, l. lex Cornelia, ff. de in iurijs, l. 1. C. si quandoque præditus, vbi iudices ordinarij propter suspicionem in totum à causæ cognitione remouentur: quia decisio dictæ Authenticæ limitatur in illis iuribus, notat Morla, vbi suprà, num. 182. videndus est, etiam textus difficilis in l. fin. C. de iudicijs, & plura, quæ retulimus in cap. super eo 22. de testibus.

Quartò aduersus nostrum textum 9
in verſic. *Arbitros communiter eligat, &c.* Obstabit textus in cap. si quis 4. de foro competenti, vbi Episcopus recusatus nõ eligit arbitros, sed iudicem delegatum non suspectũ designare debet: Ergo frustra in præsenti arbitrij eliguntur, in qua difficultate omissa interpretatione Morlæ, vbi suprà, num. 183. verisimè est dicendum, quod tunc demum arbitrij eliguntur cum Episcopus noluerit se, vt suspectum iudicare cum sibi causa recusationis dubia videatur, quo in casu formula nostri textus locum habet: Secus verò cum causa suspicionis notoria est: quia tũc obseruari poterit formula tradita, in dict. cap. si quis 4. de foro competenti. Neque obstabit si dixeris, quod si iu- 10
dex Ecclesiasticus propter suspicionem remotus est à cognitione causæ principalis, etiam remotus censeretur ab eius executione, argum. text. in cap. quod suspecti 3. quæst. 5. cap. nouit hoc tit. at in dict. cap. si quis 4. de foro competenti ab executione causæ non repellitur, vt suspectus: Ergo nec ab eius cognitione, vt suspectus repelli debet: quia responderi valet verisimum esse iudicem recusatũ in causa principali non censeri recusatũ in executione sententiæ, siquidem recusatio ipsa tantùm futura non præterita respiciat, quæ in sola executione consistunt, & cum executio illa noua causa cẽseatur rectè in executione noua alia recusationis causa desideratur veluti si pars in executione valde grauetur, vt in Cõcilio Tridẽtino sess. 25. c. 6. & notat Auẽd. de exequendis mandatis, 2. p. c. 23. n. 10.

Quintò

11 Quintò prædictis obstabit dicere, quòd recusatio est exceptio declinatoria, vt supra diximus in primo dubio, sed de declinatoriæ exceptione iudex Ecclesiasticus cognoscit, cap. si iudex laicus, de sententia excommunicationis, lib. 6. Ergo in præsenti de ea exceptione, tanquã declinatoria ordinarius cognoscere debebat, non verò arbitrij, sed scrupulum hoc ex eo diluitur: quia inter se differunt recusatio, & exceptio declinatoria iurisdictionis: quia in hac non proponitur iudicem esse suspectum, sed incompetentem; in illa verò esse suspectum, & iniustum in qua, tanquam iudex in propria causa repellitur, ac ideò arbitri eliguntur, notat Doctor Felicianus de la Vega in dict. cap. si quis 4. de foro competenti, nu. 29. & 35. & de materia huius textus videri oportet ea, quæ supra retulimus in cap. licèt 10. de foro competenti, in 5. dubio, & ea, quæ tradunt omnes in cap. 1. de iudicijs, vbi disputãt, an tota Synodus recusari possit, quæ omnia in præsenti ritè, & rectè disputari poterunt.

DE CLERICIS PEregrinantibus, tit. 29.

Ad textum in cap. vnico, hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Contra peregrinantem, seu proficiscentẽ ad sedem Apostolicam non est aliquid innouandum.*

2 *Arreptio itineris ad Pontificem vim præsumptæ appellationis obtinet, & in ea attẽtatorum remediorum locum habet.*

3 *Expẽditur text. in cap. cum meminimus 9. de appellat.*

4 *Appellatio in scriptis expressè fieri debet.*

5 *Illustratur text in cap. vt debitus honor, veosic.* Non obstante si dicat. *de appellationib.*

Appellatio non solùm per personalem itineris ad Pontificem arreptionem resumitur, verum etiam per Nuntij missionem, & in quo differant, intellige, vt ibi.

6 *Interpretatur text. in cap. meminimus 9. in fin. versic.* Quod si de appellat. *cũ cap. suggestum. 15. eod. & in nu. 7.*

8 *Interpretatur text. in cap. 1. de appell. cum cap. vnico, de Clericis peregrinantibus, num. 9. & 10.*

11 *Clericis non licèt sine auctoritate superioris, intellige, vt ibi.*

12 *Expenditur text. in l. ignorare, C. de restitut. militũ, c. bonæ memoriæ 3. de confirmatione vtili, vel inutili.*

13 *Clericis peregrinantibus quæ priuilegia concedantur, remissiue ibi referuntur.*

CONCLVSIO.

Contra peregrinantem, seu proficiscẽtem ad sedem Apostolicam non est aliquid innouandum, consonat textus in cap. meminimus 9. capit. suggestũ 15. cap. vt nostrum 51. cap. ad hæc 30. capit. ad audientiam, el 2. cap. dilecti 52. de appellationibus, cap. cum causa, cap. cõsultationibus, de officio delegati, capit. cum olim 7. de dolo, & contumacia, capit. audita, de restitutione spoliatorum, cap. vltimo, de tregua, & pace, c. si quis romipetas, capit. paternarum 24. quæst. 3. capit. arguta, 2. quæstione 6. capit. Sacerdotes de pœnitentia, distinctione 6. capit. non oportet, de consecratione, distinctione 5. leg. iubemus, C. de emancipatione liberorum, leg. vltim. ff. de tutoribus, & curatoribus datis ab his, leg. vnica, C. si per vim, vel alio modo, leg. miles, l. qui mittuntur, ff. ex quibus causis maiores: exornant Lancellotus de attentatis, 2. part. capit. 12. ampliatione 15. Maranta in speculo 3. part. tertiæ partis principalis, quæst. 7. num. 391. Boerius decis. 6. n. 8. Deci. in dict. c. meminimus, c. dilecti, de appellationibus, Guido Papa decis. 436. numer. 104. Puteus decis. 17. Tuschus de visitatione, lib. 2. cap. 22. Anton. Augustinus collectanea 2. Decre-

cretalium, lib. 2. tit. 20. cap. 1. Scacia de appellationibus, quæst. 6. num. 44. Erasmus Acochier de iurisdictione ordinarij exenti, part. 1. quæst. 92. nu. 3. Barbosa in collectaneis ad textum in cap. recepimus de priuilegijs.

2 Ratio est: quia arreptio itineris ad Pontificem vim præsumptæ appellationis, obtinet, & ideò sicut nouata post veram appellationem idre attentatorũ reuocãtur, sic similiter nouata post præsumptũ qualis est illa de qua in præsenti, iuxta text. in c. dilect. cap. suggestũ de appellationibus, merito quidquid post arreptã iter vsque ad reditum ablatũ est, remedio nostri textus restituitur, cum ius suũ interim illæsum remanere debeat, quod similiter procedit etiam si peregrinus res suas, & Ecclesiæ suæ sub protectione Pontificis expresse non posuerit, dum tamen facto ipso id declarauerit, iuxta textum in capit. si quis romipetas 24. quæst. 3. cap. dilecti, capit. vt nostrum, cap. ad Audientiam, el segundo, de appellationibus, notat glos. ibi, verbo, *non posuerit*, vbi antiquiores omnes.

Primò obstat textus in cap. meminimus 9. de appellationibus, vbi etiam post itineris arreptionem procedi potest. Cui difficultati dicendum est, textum in dict. capit. meminimus procedere, quando res iam non est integra: quia pars a iudice domiciliario, vel delegato iã fuerat citata: nam cum sola citatione iurisdictio perpetuetur, l. vbi cæptum, ff. de iudicijs, l. penult. ff. de iurisdictione omnium iudicum, capit. proposuisti de foro competenti, ideò non potuit pars postea dolo malo Romam petere, iudicemque & aduersarium eludere, quod non patitur ius, capit. seggestum de appellationibus, dolus namque præsumitur statim quo in ius vocatus Romam petit, merito cum sine iusta causa, nullaque querela interueniente iter arreptum sit, rectè procedi potest in dict. cap. meminimus: at verò noster textus procedit, quando quis Romam petit, iusta querela, & appellatione tacita, seu præsumpta interueniente, iuxta textum in cap. 1. cap. dilecti de appellationibus.

Secundò solutioni obstabit dicere, 4
quod appellatio in scriptis fieri debet, iuxta textum in l. scio, l. à sententia, §. fin. ff. de appellationibus. Ergo itineris arreptio vim appellationis habere nequit, ac per consequens sufficiens esse non potest, sed solemnitas appellationis desiderari debet, quæ inscribitur in cap. ab eo de appellationibus, lib. 6. Cui difficultati dicendum est, quod quamuis itineris arreptio expressa appellatio non fit, vim tamen appellationis retinet, etiam si verbum, *appello*, non exprimatur: nam sicuti pro appellante habetur qui se protectioni sedis Apostolicæ subijcitur, nullo appellationis verbo expresso, sic similiter pro appellante habetur, qui se itineris arreptione Sedis Apostolicæ protectioni subijcitur: nã tunc verbis ipsis appellare videtur, declarando itineris arreptionem, veluti si in vestigio illati grauaminis se itineri accingebat, vt constat ex d. c. dilecti, ibi: *Et in ipsos propter dictã causam ad Romanam Ecclesiam venientibus*, notat glossa, ibi, verbo, *non posuerit*: quod adeò verum est, vt nõ solũ sufficiat personalis itineris arreptio, verum etiã si ob prosequendam appellationem Nũcius ad Romam mittatur, iuxta textum in cap. ad hæc, cap. constitutus, cap. dilecti de appellationibus, & argum. textus in l. 1. §. deieciſſe, ff. de vi, & vi armata.

Tertiò solutioni huic valde obstat textus in cap. vt debitus honor de appellat. 5
vers. *Non obstante si dicat*, vbi constat, nõ sufficere Nuncium misisse, vt appellatio non deseratur. Sed in hac difficultate, omissa interpretatione, quam refert glossa in cap. ad hæc 30. de appellationibus, & in d. cap. vt debitus honor, verbo, *si dicat*, verissimè dicendum esse existimo, distinctionem esse adhibendam: nã vel loquimur de effectu suspẽsiuo iurisdictionis iudicis inferioris, vel loquimur de missione Nũcij ad hoc, vt habeat

vim appellationis: nam primo casu per missionē Nuncij nō suspenditur iurisdictio, & sic quoad hanc partem correcta censentur iura in confirmationem nostri textus suprà adducta, per nouam decisionem, textus in dict. cap. vt debitus honor, vers. *Non obstante*: in secundo verò casu si causa rationabilis grauaminis exprimatur, vim appellationis missio Nuncij retinet, & ita obtinet suprà à nobis tradita doctrina, notat Abbas in dict. cap. dilecti, Præpositus in dict. c. vt debitus honor à num. 18.

6 Quartò aduersus id, quod in primo dubio asseruimus, ex dict. cap. meminimus: nempè itineris arreptionem post citationem non prodesse, ante citationem verò priuilegium existere, & Romam posse petere, nec iudicem procedere posse, vti constat ex d. cap. meminimus in fine, vers. *Quod si*, obstabit textus in cap. suggestum 15. de appellationibus, vbi non tantum citatio sufficiens est ad impediendum effectum itineris arreptionis, verum sufficit notitia literarū, seu rescripti tantum, vt pars non possit Romam petere: Ergo non rectè diximus absolutè ante citationem locum esse itineris arreptioni. Cui difficultati dicēdū est, decisionem textus in d. cap. meminimus declarari, & determinari per decisionem textus in d. c. suggestum: nam etsi in d. cap. meminimus, Alex. 3. expressisset, post citationem Romā deti non posse, id etiam statim ampliauit, in d. cap. suggetum, decernens, idem obtinere post notitiam literarum, & licèt hi duo casus æquiparētur, in eo tamē disserunt, quod quando post notitiam literarum iter arripitur, distinguitur an fraudulenter arreptum sit, necne? Nam si fraudulenter fecit etiam absque literarum notitia priuilegium amittit: quia priuilegium non conceditur, vt alterius iustitia lædatur, cap. ex tenore de foro competenti; si verò post citationem generaliter, & indistinctè priuilegium ammittit, quominus conueniri possit: quia & si dolus non insit, tamen culpa intercessit, cum potuit procuratorem mittere, notat Decius in d. c. meminimus à num. 10. & sic iura illa non contrariantur.

Quintò solutioni obstabit dicere, quod indistintè post notitiā tātum dolus præsumitur, vti cōstat ex d. c. suggestum, ibi: *Dolus post notitiam præsumitur*: ergo ante notitiam nunquā dolus præsumi potuit, augeturq; difficultas, ex d. c. meminimus vers. *Quod si*, ex quo costat, quod si ante citationē iter arripiatur, nō est aliquatenus procedēdū, ex quo sequitur ante citationē indistinctè priuilegiū vim retinere, cū text. ille generaliter præcisse loquatur, ac per cōsequēs distinctio suprà adducta sustineri nequit. Cui difficultati satisfieri debet ex eo, quod distinctio illa interuentionis doli, vel nō, in d. c. suggestū recipit facultatē probādi dolū: nā quādo post notitiā iter arripitur, semper dolus adest: at verò quando ante notitiā nō videtur dolus adesse, nisi per aduersariū probetur, nec obstat text. in d. c. meminimus, vers. *Aliquatenus*: quia textus ille intelligēdus est, quādo absq; dolo iter arripitur, notat Decius in d. c. meminimus, n. 11. & 12. de appellat. 7

Sextò obstabit dicere, inutilē esse nouā hāc nostri textus decisionē, cū ex decisione text. in c. 1. de appellat. sit constitutū, ea, quæ post appellationē facta sunt attētatorū remedio reuocari. Cui dubitationi responderi oportet, textum in d. c. 5. loqui de attentatis à iudice post appellationē factis: at verò noster textus nouiter fuit conditus contra attētata, & spoliata de facto extra iudiciū: nā ea, quæ in iudicio attētata sunt, remedio nostri textus nō debent reuocari, arg. text. in d. c. audita de restitutione spoliatorum, notat Abbas in præsenti n. 6. Nec solutioni obstabit dicere, quod tunc debuit cōpetere interdictū, vnde vi de quo in c. in literis de restitutione spoliatorum: quia textus noster nouū remediū producit, siquidem in interdicto vnde vi omninò probatio spoliationis desideratur: at verò intentando remedium nostri textus sufficit probare, quod tempore arrepti itineris 8 9

ris rem posidebat, quæ nunc reperitur penes tertium, notat Abbas in præsenti num. 7. Cum hoc iurgendus est vltimus numerus. 10

Septimò obstabit dicere, quod Clericis non licèt sine auctoritate superioris peregrinare, seu Romam petere, cap. non oportet, de consecratione, distinct. 5. cap. magnæ de voto, cui dubio ocurrẽdum est: nam aut Clerici Romam petũt causa meræ peregrinationis: veluti propter deuotionem, vel causa apellationis prosequendæ, seu pro euitanda oppressione: nã in primo casu peregrinatio absque Superioris licentia non admittitur, & ita obtinent iura in argumento adducta: secus verò in 2. de quo noster textus loquitur, Abbas in præsenti num. finali. 11

Octauò obstat textus in l. ignorare, C. de restitutionibus militum, vbi contra absentem causa Reipublicæ saltem admissionem in possessionẽ ex primo decreto proceditur: Ergo multò minus ex itineris arreptione liberabitur quis, vt aduersus ipsum non procedatur. Qua in difficultate dicendum est, ideò ibi missionem in possessionem admitti aduersus absentem: quia dolo malo causa Reipublicæ ab fuit, & potuit procuratorẽ constituere, quẽ non constituit, sic Panorm. in dict. cap. meminimus, de apellat. à n. 4. Prolatiori huius textus extẽsione huic congeri possunt plurima, ac difficilia iura ex titulo quibus ex causis maiores, circa eos, qui Reipublicæ causa absunt, & etiam de iure Postliminij, similiter etiã possunt adduci omnia ea iura, quæ suprà retulimus, in cap. fin. de foro competenti: videlicet, an legatus durante legatione cõueniri posset, quæ ibi petenda sunt: vide textum difficilem in cap. bonæ memorie 3. de confirmatione vtili, vel inutile. 12

Vltimò obstabit dicere, super vacuam esse nostri textus decisionem, ex eo, quia non solum arreptio itineris ad Romanã Sedem, verum etiam ad Metropolitanum, aut alium inferiorem iudicem à Põtifice pro appellatione habetur, ita vt nouata post illam attentatorum remedio possint reuocari: nam cum appellatio de facto, legitima appellatio sit, qualis est arreptio itineris, nihil interest an ad Pontificem, vel an inferiores deferatur, notat Hostiẽsis in c. dilecti de appellation. Abbas, ibi, nu. 7. in fine. Pro cuius dubij resolutione supponendum est, per nostri textus decisionem peregrinantibus ad Romanam Sedem duo priuilegia concessa fuisse, primum est, vt appellasse videantur, secundum, vt sint sub iurisdictione, & protectione Pontificis, quo ad omnes causas, qua propter in Bulla in cæna Domini excommunicantur, qui illis aliqua ratione inferunt grauamen, aut in iuriam, aut bona eorum inuadunt, vnde licèt primùm priuilegium commune sit illis, qui vt appellent ad inferiores à Põtifice iter cæperunt, secundum tamen peculiare ijs, qui ad Sedem Romanam vadunt.

AD TITVLVM DE CONfirmatione vtili, vel inutili. Tit. XXX.

Ad textum in cap. 1. cap. de confirmationibus 2. cap. bonæ 3. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Iudex inferior non potest cognoscere de confirmatione Summi Pontificis, nec illam interpretare, nisi sit facta de re litigiosa, vel subreptitia.*

2 *Rescriptum Pontificis vera constitutio dicitur.*

Confirmatio facta de re litigiosa nulla in iure præsummitur, ac ideò eius cognitio etiam inferioribus competit.

3 *Interpretatio legis alia est necessaria, generalis, & scripta, alia verò non necessaria, & generalis, sed non scripta,*

prima Principi tantum reſeruata eſt, ſecunda verò inferioribus, etiam competit.

4 *Expenditur textus in capit. illa ne ſede vacante, cap. quia diuerſitatem de conceſſione præbendæ.*

5 *Confirmatio facta de re litigioſa, nulla rei litigioſæ mentione facta nullius eſt momenti.*

Interpretatur text. in cap. ſi eo tempore de reſcrip. lib. 6.

6 *Pontifex cum imponit manus in re aliqua, tunc inferior iudex, & ſi nulla ſit Pōtificis prouiſio illam examinare non debet, intellige vt ibi.*

7 *Cognitio priuilegij, etiam ſi dubium ſit ad ſolum Pontificem ſpectat.*

Priuilegium, vel eſt actiuum, vel eſt paſſiuum.

8 *Expenditur text. in cap. porrò 7. de priuilegijs.*

9 *Illuſtratur in cap. 2. in fin. de reſcript.*

10 *Priuilegium dubium conſuetudine interpretari poteſt cum adeſt conſuetudo, nec Pontificem adire neceſſe eſt.*

11 *Poſſidere pacifice quis dicitur, quoties in poſſeſſione rei non turbatur, licèt in eius proprietate turbetur.*

Interpretatur text. in cap. 1. de confirmatione vtili, vel inutili, verſ. Sed ſi rem.

CONCLVSIO.

IVdex inferior non poteſt cognoſcere de confirmatione Summi Pontificis, nec illam interpretare, niſi ſit facta de re litigioſa, vel ſubreptitia. Conſonat textus in cap. præceptis 12. diſtinct. cap. poſtquã 3. cap. cum in cunctis 7. §. cum verò, cap. tranſmiſſam 15. cap. qualiter 17. cap. nihil eſt 44. de electione, cap. ex parte de conſtitutionibus, cap. 2. de reſcriptis, cap. quoniam Abbas, cap. paſtoralis, §. præterea de officio delegati, cap. ex literis 3. cap. accepimus 4. cap. interdilectos 6. de fide inſtrumentorum, cap. cum iam dudum de præbendis, cap. ſuper eo, cap. licèt de crimine falſi, cap. olim, capit. ex parte, de verborum ſignificatione, capit. auaritiæ, cap. fin. de electione lib. 6. l. Aurelius, §. teſtamento, de liberali cauſa, l. ſi quis priore, ff. ad Trebellianum, l. 3. §. miſſum, ff. de carboniano edicto: exornant Couarruuias in practicis, cap. 15. num. 6. Menoch. de arbitrarijs caſu 202. & conſil. 75. num. 32. 191. numer. 46. & conſil. 351. num. 19. & conſil. 378. num. 39. Gutierr. lib. 3. practicarum, quæſt. 17. num. 4. & quæſt. 23. num. 6. Maſcardus de probationibus, cõcluſ. 404. Cardinalis Thuſcus, tom. 2. litera C. & conſil. 705. & 708. Molina de primogenijs, lib. 2. cap. 7. num. 9. Maſcardus de probationibus, concluſ. 22. Gonçalez ad regulam 8. Chancellariæ, gloſ. 45. §. 1. numer. 76. Garcia de beneficijs, 3. part. cap. 2. num. 225. cum ſequentibus, Gailius lib. 1. obſeruat. obſeruatione 5. num. 3. Cuiacius in cap. 2. ne ſede vacante.

Ratio quoad primam concluſionis partem ea eſt: quia cum reſcriptum Pōtificis vera ſit conſtitutio, l. 1. ff. de conſtitutionibus Principum, §. ſed quod Principi, inſtit. de iure naturali cumque de conſtitutione, nulli liceat iudicare, cap. in iſtis 4. diſtinct. ita ſimiliter de reſcripto confirmatorio, nullus cognoſcere poterit, nec etiam illud interpretari, dict. cap. olim, cap. ex parte de verborũ ſignificatione, cum ſolus legum interpres ſit, qui illius auctoritatem præſtet, capit. inter alia, §. vt igitur, de ſententia excommunicationis, l. leges ſacratiſſimæ, leg. penult. & fin. C. de legibus, ratio verò limitationis noſtræ concluſionis, nempè niſi de re litigioſa, vel ſurreptitia confirmatio facta ſit, ea eſt, quia cõfirmatio illa nulla eſt, ſicut & priuilegium, c. cauſamq; el ſegũdo, de teſtibus, iuncta gloſſa verbo, *nouiter*, capit. 1. & fin. vt litependente, & gloſ. 1. in præſenti, merito ea confirmatione non obſtante iudex inferior cognoſcere poterit, idemque eſt quando confirmatio eſt ſurreptitia cum nullius roboris, vel momenti ſit, capite ad aures 8. capite ſuper literis 20. capite ad Audientiam 31. de reſcriptis, merito iudex

de

de ea cognoscere, & iudicare poterit, c. inter dilectos de fide instrument. c. super eo, cap. licèt de crimine falsi, siquidem actus nullus nullum producit effectum, l. 4. §. condemnatum de re iudicata.

3 Primò obstabit dicere, quod quoties à lege aliquid vnũ, vel alterũ introductũ est, cætera à iudice interpretari, vel suppleri poterũt, iuxta text. in l. nã, vt 13. ff. de legibus, augeturq; difficultas ex eo, quia inferiori licèt legẽ superioris interpretari, iuxta text. in c. 1. de postulatione prælatorũ ergo etiã iudex inferior pòterit de confirmatione Põtificis cognoscere. Pro cuius dubij resolutione annotãdũ est, quod interpretatio alia est necessaria, generalis, & scripta, qualis est illa, quã Princeps facit, l. fin. C. de legibus, c. inter alia, de sentẽtia excõmunicationis, alia est generalis, & necessaria, sed non scripta: veluti cõsuetudo, quæ dicitur optima legũ interpres, c. cõsuetudo 1. dist. l. minimè, l. si de interpretatione, ff. de legibus: Tertia verò est necessaria, & scripta, nõ tamẽ generalis: veluti quæ fit per iudicẽ, qui de similibus ad similia procedit, l. nõ possunt, l. nã vt ait, ff. de legibus, quarta est magistrorum, quæ nec generalis, nec obligatoria est, nisi sit cõmunis l. 1. C. de professoribus, l. b. 12. l. 1. ff. sicer tũ petatur, c. Ecclesia vestra de electione, c. nouimus, de verb. signific. l. 1. ff. de Senatoribus, l. 1. ff. de officio quæstorũ, quo supposito, ad argumentũ respondetur, quod interpretatio, quæ iudici conceditur, in d. l. nã, vt ait, ff. de legibus, est illa, quæ est conformis legi, d. l. non possunt, ff. de legibus, l. nec, ff. eodem, non tamen illis permittitur interpretatio, quæ est contra naturam actus, cũ hæc solũmodo ab ipso Principe, vel de eius mandato fieri possit, vti est illa, de qua textus noster loquitur, & in ea procedit text. in c. 1. de postulatione prælatorũ, ibi legatus auctoritate Põtificia interpretationẽ illã fecit.

4 Secũdò obstat text. in c. illa, ne sede vacãte, c. quia diuersitatẽ de cõcessione præbẽdæ, in quibus iuribus cauetur, quod cõfirmatio Principis nũquã impedit inferioris cognitionẽ, maximè si sit facta in forma cõmuni. In quorũ miriũ difficultate, omissa cõmuni interpretatione asserẽtiũ, textum nostrũ tantũ loqui incõfirmatione, ex certa scientia: at verò prædicta iura in confirmatione in forma cõmuni, quã sequitur Abbas in præsenti, n. 3. & 8. Imm. 3. Hostiensis in summa hoc tit. §. quis sit effectus, ego contrariũ dicẽdũ puto, nẽpè nostri textus decisionẽ in vtraq; locũ obtinere, & moueor ex ipsius verbis, ibi: *Nisi sit surreptitia, vel de re litigiosa*, quæ exceptio firmat regulã in contrarium, l. nã quod liquidè, §. fin. ff. de penu legata, nec obstat, d. cap. illa, d. cap. quia diuersitatem: quia iura illa procedunt in cognitione ex mandato Pontificis, non obstante confirmatione in forma communi.

5 Tertiò aduersus nostri textus limitationẽ obstabit dicere, quod etiã si confirmatio, seu priuilegium de re litigiosa sit datũ, non est ipso iure nullũ, imò tãtum vitiatur, quò ad impediendã litẽ, in cæteris autẽ valet, & tenet, iuxta text. in c. si eo tẽpore de rescriptis, lib. 6. sed quãdo confirmatio valet, iudex inferior nõ cognoscit, iuxta tex. in c. 2. hoc tit. ergo nec etiã poterit cognoscere de confirmatione rei litigiosæ, cũ mero iure valeat. In qua quidẽ difficultate omissa Decij sententia in præsenti, n. 1. asserẽtis, confirmationẽ rei litigiosæ non valere tantum in præiudicium litispendentiæ valere, tamẽ quo ad alios casus in ea cõprehensos, verius dicendũ esse existimo, confirmationẽ rei litigiosæ non habita mentione de litigio esse ipso iure nullã, vt docet textus in c. ad nostram, c. porrecta hoc nostro tit. c. sedes, c. ad audientiam, & 2. de rescriptis; nec obstat textus in d. c. si eo tẽpore: quia ideò ibi cõfirmatio, seu rescriptum pro parte valet: quia literæ fuerunt impetratæ sine mentione ætatis ad beneficiũ, cũ cura, vel sine cura ex simplicitate, & ignorãtia, quo in casu surreptio solũ vitiat id cuius causa fuit, non aliud, iuxt. text. in d. c. super literis, notat Bero. in præsẽti n. 3. Abb. in præsẽti notabili 1.

Quartò obstabit dicere, quod quando Pontifex imponit manum in re aliqua iudex inferior, etiam si nulla sit prouisio illam examinare non poterit, iuxta textum in c. nomen Præsbyteri 2. q. 1. c. multum stupeo 3. q. 6. cap. licèt de officio legati, cap. vt nostrum 36. de appellationibus, latè Innocencius in c. interdilectos de fide instrumentorũ: Ergo etiã si sit nulla cõfirmatio inferior de illa cognoscere nõ valet. Cui difficultati satisfieri debet ex eo, quod quãuis fateamur, quod quotiesqunq; Põtifex imponit manũ in re aliqua, inferior de illa nõ possit cognoscere, id tamẽ non procedit, quando inferior cognoscit non de re ipsa, sed de surreptione confirmationis, seu priuilegij, vel rescripti: nam tunc cognitio illa inferiori nõ prohibetur, iuxta text. in c. 2. hoc tit. glos. in præsenti Abbas, & Beroius, n. 17. & 32. quod adeò verũ est, vt quoad hãc partẽ nulla sit cõstituenda differentia inter rescripta, & cõfirmationes ex certa scientia: quia semper iudex inferior de surreptione cognoscit, ita cõstat ex generali nostri textus decisione.

7 Quintò obstat textus in cap. cum venissent 12. de iudicijs, vbi generaliter disponitur, quod cũ de priuilegio Pontificis dubitatur ad ipsum tantũ spectat cognitio: Ergo similiter cũ de cõfirmatione priuilegij agitur, siue sit surreptitia, siue de re litigiosa inferior de ea non poterit cognoscere, qua in difficultate omissa, Decij interpretatione, ibi: *Et aliorum asserentium*, textum illũ esse intelligẽdum de priuilegio passiuo, hoc est, cõcesso ipsi Sedi Apostolicæ, verius tamen dicendum est, intelligendũ esse de actiuo: videlicet, de dato, & cõcesso ab ipsa Sede Apostolica, de quo si dubium in eo existit, illius priuilegij interpretatio solũmodo priuatiuè ad Romanam Sedem spectat, c. aliorum 14. 9. q. 3. c. cum inferior 16. de maioritate, & obedientia cum legum interpretatio solùm spectet ad Principem, qui eas condidit, l. leges 9. & fin. C. de legibus, quod etiam procedit in priuilegijs, quæ priuatæ leges propriè nuncupantur, cap. priuilegia 3. dist. quæ ratio omninò cessat, cum priuilegium subreptitium, vel de re litigiosa est de quo noster textus loquitur.

Sextò solutionis obstat textus in cap. porrò 7. de priuilegijs, vbi iudex ordinarius potest cognoscere de causa actu super priuilegio Apostolico. Cui difficultati dicendum est, textum in d. cap. porrò procedere, quando priuilegium nullum indigeat interpretatione ex eo, quod eius verba sunt manifesta, tunc enim ordinarius rectè poterit de eo iudicare, iuxta text. in c. accepimus 4. de fide instrumentorum: at verò textum in d. c. cum veniss ent loqui, cum verba ipsius priuilegij adeò sunt dubia, vt ex illis non possit cõstare de voluntate Pontificis, notat glos. in d. c. cum veniss ent, ibi: *Doctores omnes.* 8

Septimò his omnibus obstat textus in c. 2. in fine de rescriptis, ex quo constat, quod dũ opponitur falsitas cõtra rescriptũ, tunc iudex inferior debet remittere impetrantẽ ad Summũ Pontificẽ. Cui difficultati dicendũ est, remissionẽ ibi non fuisse factã, vt Pontifex de falsitate ipsa cognosceret, de qua iã inferior iudex cognouerat, sed remissio tãtũ fuit facta ad hoc, vt qui falsitatẽ commisit per Sedẽ Apostolicã pœnis legitimus puniretur, siquidem ad ipsam spectat falsarios punire in rebus ad se pertinẽtibus, c. memoria 3. §. 1. 19. dist. c. ad falsariorũ 7. decrimine falsi, & quod ipsa rescripti falsitas ad delegatum spectat, docet textus in cap. super literis 20. de rescriptis. 9

Octauò obstabit textus in c. cum personæ 7. §. quod si tales de priuilegijs, lib. 6. c. cum veniss ent 6. de institutionibus, l. ex facto 43. §. verum voluntatẽ, ff. de vulgari; in quibus iuribus cõstat, quod quoties dubium est aliquod priuilegiũ tunc potius recurrendũ est ad vsum, & cõsuetudinem illius, quàm ad petendũ superioris declarationẽ. Cui dubio dicendũ est, quod quãdo adest consuetudo interpretatiua priuilegij, tunc verũ est, non esse necesse ad Põtificẽ recurrere, quomodo intelligẽda sũt iura in argumẽto adducta & su- 10

& suprà diximus in solutione ad primũ: at verò textus in dict. cap. cum venissent de iudicijs, procedit, quando rescriptum adeò est dubium, vt absque Pontificis declaratione de eius mente constare non possit, disputat latè Felicianus de la Vega in dict. cap. cum venissent, de iudicijs, à num. 42. & seqq.

11 Nonò aduersus textum in cap. hoc nostro titulo, versic. *Si rem*, obstabit dicere, quod quoties aliquis in possessione rei non turbatur, licèt in proprietate turbatur, non per dicitur pacificè possidere, capit. licèt cautam, de probationibus, Authentica litigiosa res, C. de litigiosis, glos. in cap. 2. de in integrum restitutione, cuius rei ea est ratio: quia nihil commune habet proprietas cum possessione, l. naturaliter, § nihil commune, ff. de adquirenda possessione; ergo dari potest confirmatio rei pacificè possessio, simul & litigiosæ, quod omninò negat textus noster in secunda parte, dict. versic. *Sed sirem*, Cuius dubij solutio pendet ex illa lata quæstione, an quæstio mota super proprietate faciat rem litigiosam, nec ne, in quo verius dicendum est, quæstionem motam super rei proprietate tantum, etiam super possessione litigiosam rem dici debere, docent omnes in dict. versic. *Sirem*, ponderando dictionem illam aduersatiuam, *Sed*, quæ cum primo illius textus responso interpretari debet, docet etiam, glos. verbo *pacificam*, in cap. 1. de electione, lib. 6. & argumento pro contraria opinione, respondit Veroius in præsenti, num. 1. Decius à num. 32. cum sequẽtibus, & in cap. 2. à nu. 50.

Ad textum in capit. cum dilecta 4. cum sequentibus, hoc titulo.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegij innouatio, sicuti, & confirmatio nouum ius non tribuit, sed solùm antiquum conseruat.*

2 *Confirmatio est iuris quæsiti corroboratio.*

Confirmatio si super actu inualido fiat, actus nihilominus inualidus remanet, cum nihil de nouo tribuat, sed iam quæsitum roborare videatur.

3 *Priuilegij innouatio, vel est ipsius gratiæ in instrumento contentæ, vel est instrumenti tantum, in primo casu si innouatio gratiæ fiat aliquid addere videtur ius nouum continere necesse est, in secundo verò cum innouatio instrumenti tantũ sit, vt puta, quia nimia vetustate est consumptum, tunc sola eius innouatione nullum ius de nouo tribuitur.*

Expenditur text. in l. dies 4. ff. de damno infecto.

4 *Confirmatio dupliciter potest accipi proprie, vel impropric, proprie accipitur, quãdo actui de se valido accedit, cui nihil de nouo adijcit sed tantum robur ipsius validati præstat, improprie verò pro approbatione actus inualidi factus ab inferiore, & à superiore comprobatus.*

Interpretatur text. in l. adoptio 38. ff. de adoptionibus, l. 1 ff. de confirmando tutore.

5 *Confirmatio fit dupliciter, vel in forma communi, vel ex certa scientia, hæc actũ nullum validum reddit, illa verò nihil detrahit; vel addit, intellige, vt ibi.*

Expenditur text. in cap. 1. 2. & cap. examinata 7. de confirmatione vtili, vel inutili.

6 *Interpretatur text. in capit. venerabilis 8. de confirmatione vtili, vel inutili, cap. illa ne sede vacante.*

7 *Illustratur text. in cap. veniens 8. de trã sactionibus.*

8 *Exponitur text. in cap. fin. de sorti legijs.*

9 *Refertur text in capit. Apostolica 22. de Præbendis, lib. 6.*

10 *Intelligitur text. in cap. quia diuersitatem, de concessione Præbendæ.*

CONCLVSIO.

INnouatio priuilegij, sicuti, & confirmatio, nouum ius nõ tribuit, sed solùm antiquum conseruat. Consonat textus

in cap.ex parte 13.cap.quia intentionis, de priuilegijs, cap.præceptis 12. distinctione,cap.inter dilectos,versic. cæterũ, de fide instrumentorum,cap.quia diuersitatem 5.de concessione præbendæ, capit.ex parte 13. de verborum significatione, cap.cum incumctis 7. §. cum verò, cap. qualiter 13.cap. nihil est 44. de electione,cap.auaritiæ, cap.fin.eodem titulo,lib.6. cap.cum iam dudum, de præbendis,cap.super eo,cap.licèt, de crimine falsi,cap.Pastoralis,§.præterea, de officio delegati, exornant Couarruuias in practicis,cap.15. num. 6. Menochius de arbitrarijs,calu 202.idem cons.191.numer.96.Gutierrez in practicis, lib.3.q. 17.num. 40. Mascardus de probationib. conclusione 44.Molina de primogenijs lib.2. cap.7. num.4. Gonçalez ad regulã Cancellariæ,glos.45.§.1.à nu.56. Suarez de legibus, lib.8. cap.20. per totum.

2 Ratio est: quia superior qui priuilegium aliquod ignorat, seu aliquam rem confirmat, non habet in mente aliquid de nouo constituere, sed tantũmodo ius priùs quæsitum corroborare, constat nãque ex recepta confirmationis definitione, quòd sit iuris quæsiti corroboratio, vt post Hostiensem, & alios antiquiores explicant Decius in rubrica huius tituli à num.2.& Veroius à num.3.Cardinalis Tuschus tom. 2. litera C. concluſ. 705.vndè est, quòd si confirmatio super actu inualido fiat, actus nihilominus inualidus remaneat, cum nil roboris ei: per eam addiciatur, sed tantum antiquũ si quod habebat corroboretur: natura namque innouationis, seu confirmationis non est aliquid de nouo tribuere, sed quod iam tributum est roborare.

3 Primò obstabit dicere,innouationem ex ipsius nominis proprietate nouã concessionem,& actus extincti redintegrationem importare, vt per textum in l. dies 4.in principio, ff. de damno infecto, vbi Scribentes omnes communiter, notant referentes renouationẽ ad id, quod iam finitum est,iuxta legem,sed etsi manente in fine, ff. de præcario. Pro cuius dubij resolutione sciendum est, priuilegium aliquando accipi pro charta, seu instrumento,in quo gratia ipsa,aut concessio Principis continetur, aliquãdo verò pro ipsa concessione,seu gratia in instrumento contenta,vndè est, quod si innouatio priuilegij sumatur pro innouatione ipsius gratiæ, seu priuilegij quatenus importat formalem ipsam concessionem,tũc aliquod ius nouum in ea cõtineri necesse est, si verò sumitur pro innouatione solius chartæ, seu instrumenti: quia vel nimia vetustate cõsumptum, sit in nostro textu, vel quia est deperditum, iuxta textum in cap.cum olim 12. de priuilegijs, tunc certum est talem innouationem nil iuris de nouo tribuere, vt in præsenti,& in dict.cap.ex parte,capit. quia intentionis, de priuilegijs: quia in ea concessione,seu innouatione, nil aliud continere potest, quam quod in charta vetere continebatur,ex notatis in cap.vltimo, de fide instrumentorum, & adductis à Mascardo cõclusione 711. num.17.& 18.

Secundò obstat textus in leg. adoptio 38.de adoptionibus, leg.1. ff. de confirmando tutore,leg.1.2.& 3.C.eodem,in quibus iuribus cauetur, quòd confirmatio sæpè cadit super actu inualido, & illud facit validum: ergo non rectè diximus,ius de nouo non tribuere.Cui difficultati dicendum est, confirmationẽ bifariam accipi, aut propriè, aut impropriè, impropriè accipitur pro approbatione actus inualidi,facti ab inferiori, & à superiore comprobati, vti accipitur in cap.1.de tregua,& pace, cap.1. de locato,quod magis propriè dispensatio, seu noua datio, quam confirmatio dicitur, quomodo obtinent, iura in argumento adducta, quòd confirmatur ex decisione textus in cap. quia de electione, in illis verbis, *dispensatiue volumus confirmare*, vbi verbum illud cõfirmari,ibi: *Pro dispensare*, accipitur, sic etiam sumitur in Authentica de defensoribus ciuitatum, §.ius iurandum,collatione 3.Propriè autem sumitur confirmatio, quando alicui

4 actui

actui per se valido accedit, cui nihil de nouo addijcit, sed tantum robur ipsius validitati præstat, ideoque rectè proprie sumpto, dicitur iuris prius quæsiti corroboratio, notat post alios Matienço in l. 3.tit.10.glos.17.lib.5.Recopillat.

5 Tertiò obstant textus in cap. 1. & 2. hoc nostro titulo, in quibus iuribus cauetur, quòd postquam Summus Pontifex priuilegium, aut rem aliam confirmat, nullus inferior de ea cognoscere, aut iudicare potest: ergo per confirmationem aliquid de nouo adquiritur rei confirmatæ. Pro cuius difficultatis solutione animaduertendum est, confirmationem dupliciter fieri, vel enim fit in forma communi, vel ex certa scientia, in forma cõmuni dicitur fieri, quando Pontifex non benè instructus de negotio, contractum confirmat, seu priuilegium, vel collationem Beneficij prout antea iustè, & pacificè possidebatur, vt docet Pontifex in dict.cap.quia diuersitatem, de concessione præbẽdæ, dicitur autem ex certa scientia, quando fit cùm perfecta notitia ipsius negotij, veluti quando tenor totius priuilegij, *veluti quando tenor totius priuilegij*, aut instrumenti in ipsa confirmatione inseritur, qua admissa confirmationis differentia tanquam receptissima sciendum est, quod ea quæ fit in forma communi nõ reddit actum validum, sed illud confirmat prout antea erat, & in eodem robore, & statu illum relinquit, vt in dict.cap.quia diuersitatem, quomodo etiam est interpretandus textus in capit.dudum 39. de decimis, & ita etiam nostra conclusio intelligi debet, & textus in cap.examinata 7. hoc nostro titulo, vbi Papa confirmauit arbitrium, *sicut prouide latum fuĕrat*, quæ est forma confirmationis in forma communi, & nihilominus irritari potuit confirmatio: quia apparuit nullum fuisse arbitrium pronũciatum; confirmatio verò ex certa scientia actum nullum confirmat, eique nouum robur, & validitatem tribuit, quomodo procedit textus in cap. 1. de transactionibus, & de hac confirmatione intelligendi sunt, text.in dict. cap. 1. & 2. hoc tit. Suarez dict.cap. 8.nu.10.

Quartò solutioni obstat text. in cap. venerabilis 8.hoc nostro tit.in cuius specie confirmatio facta fuit à Pontifice sub illa clausula conditionali, scilicèt *sicut prouidè facta est* quæ quidem, vt ex dict. cap.examinata diximus, cõfirmationem in forma cõmuni factam denotat, & nihilominus confirmationem ipsam validam esse, docet Pontifex, & similiter cõpositionẽ, de qua in illo textu adimpleri mandat: ergo etiam si fit sub clausula illa conditionali, ac per consequens in forma communi aliquod robur habet. Cui difficultati occurrẽdum est ex eo, quod quamuis prædicta verba in illa clausula conditionem inducere videantur, vt in dict. cap.examinata, inducunt tamen in dict.cap.venerabiles, intelligẽda sunt, casu quo Pontifex, de compositione cognouit, & vidit ea, quæ confirmabat: nam licèt verba illa ponantur tãquam in forma communi, non tamen ibi intelligenda sunt conditionaliter, sed causatiue, ita vt census sit, *sicut sine prauitate facta fuit compositio*, id est: *quia sine prauitate*, quo casu confirmatio ex certa scientia fuit facta, & ideò robur præstitit, notat glossa in dict. cap.venerabiles 8. verb. *sicut sine prauitate*, vbi Doctores omnes, secundũ hanc doctrinã venit, interpretãdus text. in cap.illa, ne sede vacante, in cuius specie duas confirmationes à Pontifice factas fuisse proponitur, alterã de concessione præbendæ, ab Archiepiscopo factã quæ quidẽ ideo valuit: quia ex certa scientia Pontifex electum cõfirmauit, ac per consequens plenum ius consecutus fuit: at verò electus à capitulo in forma tantum communi fuit confirmatus, ideoq; illius confirmatio nulla fuit: quia cũ super actu inualido facta fuisset, nullũ præstitit robur, iuxta suprà dicta. 6

Quintò obstat text.in cap. veniens 8. de transactionibus, vbi cõstat, transactionem personalem accedente cõfirmatione realem effici, ita vt non solùm ipsum transigentem, sed & successores ipsius illam 7

illam obſeruare teneantur, ac per conſequens dicendum videtur, cõfirmationem aliquod nouum ius tribuere. Qua in difficultate omiſſa aliquorum interpretatione aſſerentium, cõfirmationem ibi, ex certa ſcientia fuiſſe factam, veriſſimè dicendum eſt, quod in ſpecie illius textus tranſactio ab initio non fuit perſonalis, ſed realis etiam in ſucceſſores trã ſitura, ſed cum ſacerdos tranſigens non potuiſſet ſucceſſorem obligare, abſque cõſenſu Epiſcopi, iuxta text. in cap. de cæ. tero eiuſdem tituli, meritò poſtquam Epiſcopus conſenſit opus fuit confirmatione Pontificis, vt tranſactio corroboraretur, & vt ſucceſſor adſtrictus maneret, ac ſi iam eo ab initio auctoritas Prælati interueniſſet, iuxta textum in cap. 2. eiuſdem tituli, notat Decius in cap. venerabilis, hoc tit. nu. 6. Barboſa in præſenti à numer. 27.

8 Sextò obſtat text. in cap. finali de ſortilegijs, vbi electio per ſortes facta, quæ quidem nulla eſt, confirmata fuit à Pontifice, & per gratiam confirmationis corroborata: ergo confirmatio actum inualidum, validum facit, & ius de nouo adquirit, verum huic difficultati dicẽdum eſt, prædictam decisionem intelligendã eſſe de confirmatione ex certa ſcientia, conſtat namq; ibi Pontificem ſciuiſſe factum electionis per ſortes factum, quòd prohibitum antea ſciebat, & exinde ipſe fieri omninò prohibuit, quare confirmatio ibi, cùm certo conſtet ex certa ſcientia factam fuiſſe, mirum non eſt, quod per eam electio irrita rata maneat, obiter tamen annotandum eſt, neceſſarium fuiſſe ſcire cõfirmationem ex certa ſciẽtia factam fuiſſe: nam aliàs quoties confirmatio à lege, vel ſtatuto fit in dubio, præſumitur factam in forma communi: nam verbum, *confirmamus*, ſimpliciter prolatum, non dicitur importare confirmationem ex certa ſcientia, ſed in forma communi, ita Decius in cap. examinata 7. hoc tit. num. 14.

9 Septimò huic doctrinæ obſtat textus in cap. ſi Apoſtolicæ 22. de præbendis, lib. 6. vbi ſimplex confirmatio Pontificis proponitur, & tamẽ ex deciſione cõſtat factam fuiſſe ex certa ſciẽtia, cui difficultati dicendum eſt, quòd etſi in prædicta ſpecie verbum, *confirmamus*, abſolutè poſitum maneat, tamen ex antecedentibus conſtat, voluiſſe Pontificem cõfirmare ex certa ſcientia, vt denotant verba illa, *de his facta narratione, &c.* Ac ideò nõ poteſt dici dubium fuiſſe, an in forma communi, an verò ex certa ſcientia Pontifex confirmare voluiſſet, Decius in rubrica huius tituli in fine.

Vltimò ſolutioni huic obſtat ſequẽs conſideratio deducta, ex dict. cap. qua diuerſitatem, de conceſsione præbendæ, vbi conſtat confirmationem, de qua ibi ex eo videtur factam fuiſſe in forma cõmuni: quia fuit decreta ſub ea forma: videlicet ſicut iuſta, & pacificè poſsidẽtur, qua ſi diceret, quod nõ ſimpliciter abſq; illa reſtrictione confirmatio facta fuiſſet ex certa ſcientia factam videri. Cui difficultati dicendum eſt, quòd licèt cõfirmatio facta conditionaliter, prout ibi notatur, facta ſit in forma communi, nõ tamen negatur, quin etiam ſi facta fuiſſet ſimpliciter idẽ eſſet dicendum, præterea quia ibi non dicitur confirmationem factam fuiſſe conditionaliter, imò potius ibi confirmatio ſimpliciter facta videtur, & talis confirmatio ſimpliciter facta, quæ confirmat poſſeſsiones, ſeu præbendas, ſicut iuſtè poſsidentur, interpretatur factam fuiſſe in forma communi: quia vt diximus quoties confirmatio in dubio eſt, in forma communi facta cẽſetur, ita Decius in dict. rubrica huius tituli, num. 17. & cum his noſter hoc opus abſoluitur, vtinam ad veſtram, auditores optimi, vtilitatem, & quod magis precor ad laudẽ ſanctiſsimæ Trinitatis, nec nõ intemeratæ Deiparæ Mariæ, & quid quid dixero Sanctæ Matris Eccleſiæ cenſuræ ſubijcio, cuius veram, & Catolicam Fidem veneror, & amplector.

(.)§(.)

IN-

INDEX IVRIVMQVE EX Graciani decreto in hoc opere illustrantur.

A.

Cap.accusatores,§.cuius ingendo 3.quæstion.8. fol.173.nu.12.
Cap.alter 30.quæst.5. fol.348.nu.3.
Cap.ancillam 11.32.q.2.fol.350.nu.6.
Cap.anteriorum,ver.*sancimus*. 2.quæstion.6. fol.524.nu.7.

C.

Cap.conuenior 23.q.8. fol.9.nu.9.
Cap.Christiano 34.dist. fol.349.nu.5.
Cap.Christianis 11.q.1. fol.12.nu.20.
Cap. Circunceſsiones 23.quæstion. 5. f.19.nu.5.&fol.229.num.10.
Cap.capit.fin.24.q.1. fol.408.nu.7.

D.

Cap.decernimus 3.q.9. fol.200.n.12.
Cap.de filia 27.q.1. fol.407.nu.6.

E.

Cap.enedico 22.q.5. fol.384.nu.8.
Cap.et qui,§.item si sententia, 2.quæstio.6. fol.275.n.19.
Cap.emphemium 2.quæst.3.ver.*infamiam*. fol.401.nu.11.

F.

Capit. filios, vel neporibus 16. quæstion.7. fol.9.n.10.&fol.501.n.4.
Cap.forte 11.23.q.1. fol.35.n.13.

G.

Cap.generaliter 12.16.q.1. fol.9.n.10.
Cap.innocens 22.quæst.4. fol.358.nu.3.&fol.381.nu.18.&19.

Cap. in nomine Domini 23. distinctione. fol.159.nu.9.
Cap.inter memoratos 1.q.3.f.242.n.11
Cap.is qui 4.34.dist. fol.349.n.5.
Cap.iudicantem 30.q.5. fol.301.n.15.
Cap.iurauit Dauid 22.q.4.fol.381.n.20
Cap.iusta Sanctorú 97.dist.fo.361.n.7.
Cap.iudices 4.11.q.5. fol.50.n.14.

L.

Cap.licèt 1.87.dist. fol.64.nu.6.

M.

Cap.Menam, versic. *Purgationem*, 2.quæst.5. fol.10.n.12.
Cap.multi corripiantur 18.2.quæstione 1. fol.19.nu.4.& vers.*Nisi*,f.229 num.8.
Cap.mouet te 22.quæst.1. fol.380.nu.15.&fol.384.num.7.&fol.385.num.11.

N.

Cap.non dicatis,versic.*Sihoc*, 12.quæstio.1. fol.23.nu.14.
Cap. non est nostrum 23.quæstione 5. fol.302.nu.18.
Cap.nō omni 7.32.q.2. fol.350.n.6.
Cap.non semper 11.quæst.3. fol.481.num.10.
Cap.nos 2.quæst.7. fol.7.nu.3.& fol.8.num.5.
Cap.nullus 22.q.5. fol.113.nu.7.

O.

Cap.omnes itaque 11.quæst.1. fol.299.num.3.&fol.530.nu.8.
Cap.omninò 11.31.dist. fol.350.n.7.
Cap.omnes 1.22.dist. fol.159.n.4.

INDEX.

P.

Cap.petimus *11.q.1.* fol.*12.*nu.20.
Cap.placuit, verſ. *Eccleſiæ ſuæ debēt, &c.* 18.diſt. fol.403.nu.12.
Cap.placuit 16.q.3. fol.431.nu.4.
Cap.placuit,el 2.verſ. *Quas actiones,* 16. quæſt.3. fol.440.nu.7. & verſ. *Quid ſi,* fol.140. nu.9.
Cap.placuit 35.2.q.6. fol.531.n.10.
Capit.placuit de conſecratione, diſtinctio.3. fol.125.n.11.
Cap.per ſingulas 9.q.2. fol.48.n.7.
Cap.plebs 63.diſt. fol.159.nu.9.
Cap.porro *1.6.*q.4. fol.5.n.21.
Cap.præſens 20.q.3. fol.288.n.10.
Cap.præter,verſ. *Scribit,* 32.diſt. fol. 10.num.12.
Cap.Præsbyterum 3 50.diſt. fol.23. num.15.
Cap.pulſatus 3.quæſt.6. fol.49.n.11

Q.

Cap.quamquam omnes 23.diſt. fol. 360.num.4.& 6.
Cap.quia cognouit 1.q.3. fol.48.n.4.
Cap.quia ergo 1.22.diſt. fol.159.n.9.
Cap.quicũque *11.*q.3. fol.200.n.12.
Cap.quod autem *1.2.*q.2. fol.138.n.3.
Cap.quod Deo *33.*q.5. fol.358.n.3.
Cap.qui meritò *11.*q.5. fol.407.n.5.
Cap.quoties,el 2.25.q.6. fol.223.n.4.
Cap.quorundam 24.diſt. fol.35.n.13.
Cap.quod autem *1.23.*q.5. fo.19.n.5.
Capit. qui cõmunicauerit *11.* quæſtione 3. fol.407.nu.5.
Cap.quia cognouimus 1.q.3.fol.48.n.8.
Cap.quicũque 4.16.q.3. fol.442.n.11.

R.

Cap.rurſus 11. quæſt.3. fol.5.nu.18.

S.

Cap.ſancimus 23.q.8. fol.9.nu.9.
Cap.ſin autem 5.15.q.7. fol.50.n.14.
Cap.ſi clericus 11.q.1. fol.528.n.3.
Cad.ſicut 2.q.3. fol.288.n.10.
Cap.ſi mala 2.quæſt.5. fol.352.n.5.
Cap. ſi quis Epiſcopus 2. 6. quæſtione 4. fol.5.n.21.
Capit. ſi quis Epiſcopus 11. quæſtione 3. ibidem, & in verſic. *Maximè,* fol.409.nu.9.
Cap.ſi Epiſcopus 16.q.6. ibidem.
Cap.ſi Metropolitanus 6.quæſt.4. fol. 531.nu.9.
Cap.ſi quis à proprio 21.q.5. ibidem.
Capit. ſi quis cum clericò 11. quæſtione 1. fol.61.n.5.& fol.90.n.2.
Cap.ſi per ſortiarias 31.q.1. fol.489. num.13
Capit. ſi quis Præſbyter 50. diſt. fol. 25.num.5.
Cap.ſi quis Papa 79.diſt. fol.226.n.5.
Cap.ſi quis Prasbyter 30.diſtinct. fol. 126.num.13.
Cap. ſi quis tanquam eadem diſtinctione. fol.& num.
Cap.ſynodum 52.diſt. fol.124.n.10.
Cap.ſextam ſynodum,cum alijs 52. diſtin. fol.125.nu.10.
Cap.ſuper prudentia 14.quæſt.2. fol. 295.nu.5.& in verſ. cæterum. fol. 279.nu.10.
Cap.ſi tibi 73.diſt. fol.361.n.7.
Cap.ſi quis 7.24.diſt. fol.23.n.15.

T.

Cap.tanta 86.diſt. fol.291.n.10.
Cap.teſtimonium, verſic. *Epiſcopus,* 11. quæſt.1. fol.114.nu.8.
Cap.Theugaldũ 11.q.3. fo.407.n.5.
Cap.tributum 11.q.1. fol.9.n.9.
Cap.tributum 23.q.8. ibidem.

V.

Cap.viduis 1.87.diſt. fol.64.n.6.
Cap.volumus, verſicul. *Si quadraginta annis,* 16.quæſt.4. fol.438. num.4.& fol.463.num.4.
Cap.vtinam 66.diſt. fol.127.n.13.

INDEX IVRIVM DECRETALIVM sexti, & Clementinarum, quæ in hoc opere illustrantur, in quo titulij in quibus continentur alphabetico ordine demonstrantur.

EX DECRETALIBVS.

A.

Cap.1.de accusationibus, fol.228.n.7.
Cap.videtur 3. eod.fol.285.n.3.& 4.
Cap.nulli 5. eod.fol.409. nu.10.
Cap.veniens 15. eod.fol.128.n.15.
Cap.ad petitionē 22. eod.fo.494.n.10.
Cap.penult.vers.*Absolui debent*, eod.folio 306.nu.6.
Cap.1.de appellationibus, fol.554. nu.8.9.& 10. & in vers.*In irritum rebocetis*, fol.514.n.3.& 4. & in vers. *Si veritate per idoneas personas*, fol. 520.num.19. & fol.276.nu.10.
Cap.inter 2. eod.fol.544. num.10.
Cap.dilecti 3. eod.fol.545nu.11.
Cap.cum sit Romana 5. eod.fol.524. nu.8.12.& 13,& §.fin.fol.154.n.14. & in vers.*Si verò*,& vers.*Sim autem*, fol.526.nu.*12.*& *13.*
Cap.si duobus 7.vers.*Nisi iudex cognouerit*, eodem fol.534.num.19. & in §.deniquè, fol.534.num.20.
Cap.ex ratione 8. eodē fol.522.nu.3.
Cap.meminimus 9.in fine,vers.*Quod si* eodem fol.554.num.3.6.& 7.
Cap.super eo 12. eod. fol.544. nu.8.
Cap.sugestū 15. eodē fol.555.n.6.& *7.*
Cap.cū teneamur 17. eod.fol.*515.*n.7.
Cap.cum parati *19.* eodem fol. 245. num.*10.*& fol.362.num.*10.*
Cap.qua fronte 25. eod.fol.*518.*n *14.*
Cap.ex postremo 36. eod.fol.550.n.4.
Cap.præterea 40. eodem fol.340.numer.*7.* & fol.517.num.13.
Cap.secundo requiris 41. fol.538.n.7.
Cap.constitutis 46. eodem fol.516.n.8.
Cap.ex parte 47. eodem fol.49.n.10.
Cap.Pastoralis 53.§.verum eiusdem titul. fol.517.nu.12.& fol.48.n.8.
Cap.ex insinuatione 56.eod.fo,524.n.8
Cap.vt debitus honor 59. eod.fol.*426.* nu.4.& in vers.*Nō obstante*, fol.553. nu.5.iuncto vers.*Priusquam delegato*, fol.545.nu.13.& 14. & in vers.*cum autem*, fol.546.nu.15. & in vers.*In expensis*, fol.547.nu.19.
Cap. cum causam 62. eodem fol. 39. num.4. & fol.545.num.*11.*
Cap.ex parte 67. eodem fol.426.nu.4. & fol.537.nu.6.
Cap.significante 69. eodem fol. 426. numer.*4.*
Cap.interposito 70. eodem fol. 546. num.17. & §.fin. fol.108. num.13.
Capit.inquisitioni 71. eodem fol.538. numer.7.
Cap.1.de apostatis, fol.12. nu.21.
Cap.cum dilectus 6.de arbitris, fol.99. numer. 6.
Cap.cum olim 7. eodem fol. 49. numer.11.
Cap.exposita 11. eodem fol.11.n.18.
Cap.cōpromissum fin. eodem fol.36. num.4.
Cap.cum sis.6.de auctoritate,& vsu pallij, fol.210.numer. 5.

C.

Cap.2.de causa possessionis,& proprietatis, fol.168.num.5.
Cap.cum Ecclesia subtrina 3. eodem folio 156.num.5. & fol. 167. num. 4. fol.467. num.6. & fol. 108. nu. 12. & fol.164.num.18.
Cap.cum super *4.* eod.fol.*164.*nu.18.
Cap.cum dilectus *6.* eod.fol.*167.*n.4.
Cap.cum olim.7. eodem fol.495.n.*11.*
Capit. vnico de Clericis peregrinantibus, fol.554.nu.8.9.& 10.
Cap. 1. de cohabitatione Clericorum, & mulierum, fol.*349.* nu.*4.*

§ Cap.

Cap. à nobis penultimo, eodē fol.349. numer.4.
Cap.1. versicul. *Nisi consuetudo*, de cognatione spirituali. fol.247. num. 14. & 15.
Cap.super eo 3. eodem fol.247.num. 14. & 15.
Cap. quia diuersitatem 5. de concessione præbendæ. fol.448. num.19. & fol.557.num.4. & fol.562. nu. 10.
Cap.cum super 2. de confessis. fol.44. numer.18.
Cap.fin. eodem fol.336. num.6.
Cap.1. de confirmatione vtili, vel inutili. fol.561. num.5. & in versic. *Sed si rem.* fol.559. num.11.
Cap. 2. eodem fol. 11. num.18. & fol.561.num.5.
Cap.bone memoriæ 3. eodē fol. 555. num.12.
Cap.examinata 7. eodem fol.11.num. 1. & fol.17.num.7. & fol.561.numer.7.
Capit.venerabilis 8. eodem fol. 561. numer.6.
Cap.super eo 2. de consanguinitate, & affinitate. fol.293. n.17.
Capit. 2. de crimine falsi. fol. 480. numer.7.
Cap.ad falsarios 7. eodem fol.25. numer.6. & fol.34. num.9.
Capit. ex literis 11. de constitutionibus. fol.4.num.15.
Capit. cum dilectus 8. de consuetudine. fol.112.num.12.

D.

Cap. ad dissoluendum 13. de desponsatione impuberum, versicul. *Saluos exceptionibus*, fol. 414. num.6. & fol.137.num.13.
Capit. præterea 2. in fine, de dilationibus. fol.103.num.9.
Cap.literas 3. eodem fol.118. num.6.
Cap.porro 3. de dibortijs. fol.134.numer.6.
Cap.significasti 4. eodem fol.134.numer.6.
Cap.ex literis in fine. eodem fol. 487. numer.5.
Cap.2.de dolo, & contumacia. fol.204. num.6. & fol.216.num.6.
Cap causam 3. eodem fol.109. nu.14.
Cap.prout 4. eodem fol.39.numer.5. & fol.107.num.10.
Cap.veritatis 8. eodem fol.200. n.12. & fol.107.num.10.
Cap.2.de donationibus. fol.279.n.9.
Cap.cum dilecti 6. eodem fol.422. numer.10.
Capit. de prudentia 3. de donationibus inter. fol.145.num 5.
Cap. nuper 6. eodem fol.63. nu.3.

E.

Cap. dudum 22. de electione. fol.155. num.15.
Cap. inquisitionis 26. eodem fol.404. num.18.
Cap.venerabilem 34. eodem fol.421. numer.4.
Cap.constitutis 47. eodem fol.96. numer. 15.
Capit.1. de eo qui mittitur in possessionem. fol.9.nu.11.
Cap.cum veniissent 3. eodem fol.9.numer. 11.
Cap.1.versicul. *Quod si sola*, iuncto versicul. *Nisi prius*, de exceptionibus. folio 404. num. 17. & fol.23. nu.15. & in versic. *Denique.* fol.400.nu.9.
Cap. 2. versicul. *Quod ipse*, eodem fol. 409.num.10.
Cap.cum Ecclesiasticæ 3. eodem fol. 411.num.4. & in versic. *De qua fuerat.* fol.412.nu.6.
Cap.Pastoralis 4. eod.fol.326.nu.7. & in versicul. *Quas non fuerint protestate.* fol.414.num.6.
Cap.cū venerabilis 6. eod.fol.420.n.3. & in vers. *Inter contractus*, eod. fol. 422.n.9. & in vers. *Verum etiam*, fol. 424.n. 1. & in vers. *Quo ad temporalia.* fol.425.n.18.
Cap.olim 7.in fine, eod.fol.548.nu.22. & fol.426.n.4.
Cap. dilecti 8. eodem fol.417. num.7.

INDEX.

Cap. dilecte 10. eodem fol. 428. nu. 3. & in versicul. *Quo circa.* fol. 428. num. 4.

Cap. significauerunt 11. eodē fol. 418. num. 11.

Cap. exceptionem 12. versic. *Ne quisquam,* eodem fol. 429. nu. 4.

F.

Cap. 2. de ferijs. fol. 124. num. 8.

Cap. licèt 3. eodem fol. 124. num. 8.

Cap. 1. de feudis. fol. 369. nu. 7.

Cap. 1. de fide instrumentorū. fol. 312. num. 5.

Cap. cum veniſſent 3. de fide instrumẽtorum. fol. 58. num. 3.

Capit. accepimus 4. eodem fol. 240. num. 15. & 16.

Cap. inter dilectos 6. eodem fol. 325. num. 11. & in versic. *Secundò per instrumentum.* fol. 498. nu. 22.

Cap. cum dilectus 9. eod. fol. 58. nu. 3.

Cap. fin. de furtis. fol. 23. num. 5.

Cap. consultationi de frigidis, & maleficiatis. fol. 487. num. 7.

Cap. si quis 4. de foro competenti. folio 551. num. 9.

Cap. si Clericus laicū, eod. fol. 57. n. 6.

Cap. licèt ex suscepto 10. eodē fol. 534. num. 20.

Cap. si diligenti 12. eodem fol. 49. numer. 11. & 27. nu. 6. & fol. 21. n. 11.

Cap. ex parte 15. eodem fol. 63. nu. 5.

Cap. dilecti 17. eodem fol. 27. num. 6. & fol. 86. num. 5.

H.

Cap. ad abolendā, de hæreticis. fol. 34. num. 9. & fol. 244. num. 4.

Capit. postulasti 21. de homicidio. fol. 21. num. 20.

Cap. sacris de his quę vi. fol. 416. n. 5. & fol. 430. num. 5.

I.

Cap. ex litetis 4. de in integrū restitutione. fol. 506. num. 19.

Cap. constitutus 8. eodem fol. 58. n. 3.

Capit. cum veniſſent 6. de institutionibus. fol. 504. nu. 15.

Cap. dilecti 6. de iudicijs. fol. 96. n. 13. & fol. 428. num. 3.

Cap. cum non ab homine 10. eod. fol. 12. nu. 20.

Cap. nouit. 13. eodem fol. 28. num. 7.

Cap. exhibita, eodem fol. 417. nu. 8.

Cap. examinata 19. eodē fol. 218. n. 9.

Cap. fin. eodem fol. 17. num. 24. & fol. 131. nu. 21. & fol. 154. num. 14. & fol. 153. nu. 8.

Cap. 1. de iuramento calūnie. fol. 113. num. 7.

Cap. fin. eodem fol. 362. num. 11.

Cap. 2. de iure iurando. fol. 378. n. 10.

Cap. ego 4. eodem fol. 361. num. 7.

Cap. debitores 6. eodem fol. nu. 13. & fol. 379. nu. 12. & fol. 365. nu. 8. & in versic. *In quibus se obligauerant,* fol. 381. nu. 12. & fol. 364. num. 6.

Cap. ad nostram 7. versic. *Deinde,* eodem fol. 368. num. 5.

Cap. si verò 8. eiusdem titul. fol. 378. num. 10.

Cap. ex rescripto 9. eodē fol. 37. nu. 6.

Cap. cum quidam 12. versicul. *Si verò,* eodem fol. 378. num. 11.

Cap. quanto 18. eodem fol. 371. num. 4. & 5.

Cap. ad nostram 20. eodem fol. 13. numer. 23. fol. 368. num. 5.

Cap. quemadmodum 25. §. illud, versic. *Tutius ergo,* eodem fol. 375. num. 3.

Cap. etsi Christus 26. versic. *Si tantum,* & versic. *Etiam per cellum,* eod. fol. 384. nu. 5. & in versic. *Præsenti gratia indulgendo.* fol. 278. nu. 7.

Cap. cum contingat 28. eodē fol. 67. num. 11.

Cap. sicut 29. §. iuramentum, eodem folio 358. num. 4.

Cap. nimis 30. eodem fol. 361. num. 5.

Cap. fin. versicul. *Quamuis,* eodem fo. 396. num. 12.

Capit. ex literis 7. de iure patronatus, fol. 17. nu. 8. & fol. 211. nu. 7.

INDEX.

Cap.cum ſeculũ 13. eod.fol.17.n.8.
Cap.cõſultationibus 19. eod.fol.211. numer.7.
Cap.Paſtoralis 29. eodem fol. 517. num.11.

L.

Cap.2.de locato. fol.452.nu.9.

M.

Cap.cum in Eccleſijs X. de maioritate, & obedientia. fol.360.num.4.
Cap.fin.de matrimonio contracto,contra interdictum Eccleſiæ. fol.4. num.16.
Cap.1.de mutuis petitionibus. fol.173. num.12. & in verſicul. *Incontinenti.* fol.98.numer.4.

N.

Cap.illa 2.ne ſede vacante. fol.557. num.4. & fol.561.num.6.

O.

Cap.vt noſtrum 9.de officio Archidiaconi. fol.504.nu.13.
Cap.fin.eiuſdem tituli. fol.69.nu.4.
Cap.ſi quando 8.de officio, & poteſtate iudicis delegati. fol.482.n.11.
Cap.ſuper eo 15. eodem fol.504. num.14.
Cap.relatum 19. eodem fol.102. num.5.
Cap.gratum 20. eodem fol.102. num.5.
Cap.prudentiam 21.§.ille quoque,eodem fol.10.num.12.
Cap.ſuper quæſtionum 29.§.fin. eodem fol.545.num.12.
Cap.Paſtoralis 28.§.quia verò, eodem fol.481.num.8.
Cap.cum R.35. eodem fol.49.n.31.
Cap.cum cõtingat 36. eodem fol.417. numer.10.
Cap.P.& G. eodem fol.50.num.15.
Cap.2.de ordine cognitionũ. fol.93. nu.13. & fol.98.nu.4. & fol.134. num.4. & fol.140.num.11.
Cap.tuam 3. eodem fol.136.num.11.

P.

Cap.ex literis 5. de pignoribus. fol. 145.num.7. & fol.63.num.4.
Capit.ſignificante 7. eodem fol.376. num.5.
Cap.2.de poſtulando. fol.279.nu.12.
Cap.referente 7.de præbendis, & dignitatibus. fol.532.nu.12.
Cap.1.de præſcriptionibus. fol.431. num.3. & 448.num.16.
Cap.ſtatutum 3. eodem fol.439.numer.5.
Cap.de quarta 4. eodem fol.440.numer.9. & fol.467.num.6.
Cap.quia indicante 9. eodem fol.292. num.12.
Cap.accedens 11. eodem fol.462.n.5.
Cap.ad Audientiam. eodem fol.329. num.8.
Capit.ſi diligenti 17. eodem fol.468. num.7.
Cap.2.de præſumptionibus. fol.341. num.5.
Cap.literas 14.verſicul. *Quia intra.* eodem fol.343.num.12.
Capit.cum & plantare 3.de priuilegijs, §.excommunicatos. fol.416.nu.4.
Capit.ſi de terra 6. eodem fol.439. num.6.
Cap.porrò 7. eodem fol.558.num.8.
Cap.cum olim 12. eodem fol.313.numer.8. & fol.329.num.10.
Cap.ex parte 13. eodem fol.12.numer.21.
Cap.vt priuilegia 24. eodem fol.416. num.4.
Cap.ſuper ſpecula 28. eodem fol. 59.num.7.
Cap.1.de probationibus,verſic.*Nulli dicendum.* fol.236.num.3.
Cap.propoſuiſti 4. eodẽ fol.265.n.10.
Cap.tertio eo 5. eodẽ fol.279.n.12.
Cap.iurauit 6. eodem fol.486.nu.3.
Cap.in præſentia 8. eodem verſic. *Erat minor.* fol.255.num.4.
Cap.licèt cauſam 9. eodem verſic. *Alijs*

ad

ad hoc generaliter. fol.260.num.5. & versic. *Quoniam.* fol.261.nu.8. & fol.266. nu.3. & fol.400. nu.8.
Cap.ad nostram 12. eodem fol. 264. num.7.& 8.
Cap.causam matrimoni 14. eod.fol. 299.nu.7.
Cap.cum bone memorie vltimo, eodem fol.265.num.13. & fol.299. num.10.
Cap.2.de purgatione vulgari. fol.299. num.9.
Cap. ex insinuatione 3. de procuratoribus. fol.293.nu.15.

Q.

Capit. rursus 6. qui clerici, vel vouentes. fol.380. num.12.
Cap.videtur 3. qui matrimonium accusare possunt. fol.286. num.4.
Capit. Perlatum 8. qui fili sint legitimi. fol.272.num.8.
Cap.causamque, eodem fol. 146. num.8.

R.

Cap.si quis 2.de regularibus fol.61. num.5.
Cap.licet 18. eodem fol. 357. num.8.
Cap.2.in fine de rescriptis. fol.558. num.9.
Cap.cum adeò 17. eodem fol. 411. num.3.
Cap.edoceri 21. eodem fol.279. num.9.
Cap.cum dilecta 22. eod. fol.474. num.15.
Cap.postulasti 27. eodem.
Cap.super literis 30. eodem fol.480. numer.6.
Cap. significauit 36. eodem fol.36. num.4.
Cap. acepta 3. de restitutione spoliatorum. fol.169.nu.3.
Cap.ex literis 5. eodem versicul. *Prius de violenta electione.* fol.171.n.4.
Cap.ex conquestione 10. eodem fol. 153.nu.7. & fol.158.nu.5. & fol. 138.nu.7. & fol.134.nu.4. & fol. 537.nu.5.
Cap.literas 13. eod.fol.134.nu.5. & fol.481.nu.10. & fol.213.nu.12.
Cap.fin. eodem fol.2.nu.6. & fol.20. numer.6.

S.

Cap.1.de sententia, & re iudicata. fol. 475.num.17.& 18.
Cap.non potest 3. eodem fol.25.n.6.
Cap.de cætero 5. eodem fol. 479. numer.3.
Cap.tenor 10. eodem fol. 213. n.12. & fol.489.num.11.
Cap. causamque 14. eodem fol. 474. numer.15.
Cap. cum super 17. eodem fol.492. num.3.& 5.
Cap.cum Bertoldus, eodem fol.533. num.17. & fol.505.nu.17. & fol. 17.nu.10. & in vers. *Didacum Clerium*, fol.503. nu. 12. & versicul. *Post modum autem*, fol.506. nu.18. & versic. *Dicto electo.* fol.507.u.21.
Cap.inter Monasterium 20. eodem folio 428.num.3.
Cap.suborta 21. eodem fol.471.nu.5.
Cap.nulli 8. de sententia excommunicationis. fol.416.nu.4.
Cap.significauit 18. eodem fol.430. num.5. & in versic. *Eadem.* fol.406. num.4.
Cap.perpēdimus 23. eod.fol.12.n.21.
Cap.nuper 29.vers.*Paripena.* eod.fol. 406.num.4.
Cap. si verè 34. eodem fol.480. nu.8.
Capit. per tuas 40. eod.fol.428. nu.5.
Cap.inquisitioni 44. eod.fol.481.n.10.
Cap.concubine,versic. *Sententiam maioris.* eodem fol. 406. num.4.
Capit.cū liberū de sepulturis. fol. 171. num.6.
Cap. 1. de sequestratione possessionis, & fructuum. fol.219.n.11.
Cap.licèt 21.de simonia. fol.284.n.4.

INDEX.

Cap.de simoniacis 22. eodem fol.25. num.5.

Cap.fin.de sortilegijs fol.562. num.8.

Cap.præterea 2.de sponsalibus. fol. 293.num.16.

Cap.ex parte 9. eodem fol.295. num.4.

Cap.commissum, eodem fol.356. nu.4.

T.

Cap.1. versicul.*Nisi*, de testibus. fol. 269.nu.10.

Cap.2. eodem fol.272.nom.9. & in versicul.*Nisi*, fol.169.nu.12.

Cap.quonian 3. eodem fol.307. num.9.

Cap.dilecto 4. eodem fol.548. num.20.& in versicul. *In omni negotio.* fol.274.

Cap.insuper 6. eodem fol.178. num.8.

Cap.ex parte 7. eodem fol.546. num.16.

Cap.sicut 9.vers.*Super quo.* iuncto versic.*Sequenti*,eodem tit. fol.489. num.12. & fol.268.nu.8.

Cap.super eo 13. fol.386.nu.13.

Cap.licèt 23. eodem fol.261. num.8.

Cap.cũ veniſſet 25. eodem fol.108. num.12.

Cap. series 26. versicul. *Tam testes offerens*, eodem fol.298.n.5.

Cap. præterea 27. eodem fol.343. num.13.

Cap.cum à nobis 28. eodem fol.291. num.11.

Cap.præsentium 31. eodẽ fol.414. num.7. & fol.400 num.7.

Cap.cum olim 34. eodem fol.107. num.9.

Cap. veniens 38. eodem fol.301. num.14.

Cap.tuis quæstionibus 39. eodem versic.in causis proprijs. fol.277. num.3. & fol.368.num.13.

Cap.significauit 41. eod.fol.16.nu.6.

Cap.constitutis 46. eodem fol.299. num.8. & fol.486.num.4.

Cap.presentata 50. eodem fol.360. num.11.

Cap.testimonium 54. eodem versic. cum non committatur infamia, folio 403. num.16.

Capit. superiore 3. de testibus cogendis, fol.305.num.3.

Cap.peruenit 4. eodem versicul.ad detegendum tantæ fraudis. fol.306. num.6.

Cap. peruenit 5. eodem versic. *Quod hi*,qui de rebus,&c. fol.360.nu.5.

Cap. dilectorum 10.eodem versic. *Præterquam super crimin bus.* fol.306. num.4.

Cap.fin. eodem fol.306.num.6.

Cap.cum esses de testamentis. fol.245. num.10. & fol.275.num.7.

Cap.præterea 2.de trãslationibus. fol. 420.num.4.

Cap.veniens 8. eod.fol.561.nu.7.

V.

Cap.ex parte,el 1.de verborum significatione. fol.4.nu.17.

Cap. super quibusdam 26.§.fin. eodem fol.63.num.5.

Cap. quoniam frequenter, vt lite non contestata. fol.271.n.5.

Cap.1.versicul.*Nisi forte*,de vsuris. fol. 370.nu.10.

Cap.super eo 4. eod.fol.365.nu.8.

Cap. conquæstus 8. eod.fol.369.n.7.

Cap.salubriter 16. eod.fol.368. nu.3.

Cap.quanto 18. eod.fol.364. nu.6.

Cap.nauiganti fin. eod.fol.364.n.7.

Cap.1.vt lite pendente. fol.209. num.3. & fol.39.num.5.

Cap.2. eodem fol.203. num.12.

EX SEXTO DECRETALIUM LIBRO.

A.

Cap.1.& 2.de accusationibus.fo.20.n.6

INDEX.

Cap.Romana, §. fin autem de appellationib. fol.48.nu.8.
Cap.non solùm in fine. eodem fol. 428.nu.4.
Cap.à collatione 11. eodem fol.532. nu.13.

C.

Cap.1.de consuetudine. fol.468.n.8

E.

Cap.1. de eo. qui mittitur in possessionem. fol.221.num.5.
Cap.1.versicul. *Si Postmodum*, de exceptionibus. fol.409.num.11. & in versicul. *Is qua præcesserunt*, fol. 418.nu.13.
Cap.2. eodem versicul. *Similiter*, Ecclesiastici iudices. fol.230. nu.13.

F.

Cap.1.§. contrahentes de foro competenti. fol.78.nu.8.

H.

Cap.accusatus,§.licèt de hæreticis. folio 281.nu.5.
Cap.vt inquisitionis 18. eodem §. prohibemus. fol.10.nu.13.

I.

Capit. cum venissent 6. de institutionibus. fol.504 nu.15.
Cap.2. de iudicijs,versic.*Inuitas*, iuncto versic.*Cæterum*. fol.307.nu.10.
Cap.1.de iuramẽto calũniæ. fol.111. num.3.
Cap. fin. eodem fol. 115.nu.11.
Cap.licèt mulieres,de iure iurãdo. fol. 12.num.19.

L.

Cap.2.de litis contestatione. fol.107. num.10.& 11.

O.

Cap.si duo 3.de officio delegati. fol. 534.nu.18.
Cap.si cui 10. eod.fol 533.nu.15.
Cap.fin. versicul. *Conseruatores*, eodem fol.75.num.6.

P.

Cap.quamuis pactum de pactis.fol.67. num.11. & fol.379.num.12.
Cap.Apostolicæ 22.de præbendis,& dignitatibus. fol.562.nu.9.
Cap.licèt Episcopus 28. eod.fol.505. num.16.
Cap.1.de præscriptionibus, versic. *Nisi tanti temporis, &c.* fol.448.n.16.
Cap.2. eodem fol.465.num.5.
Cap.1.de priuileg.js. fol.85.nu.5.
Cap.cum personæ 7. eodem fol.240. num.15. & §.fin. fol.210.nu.6.

R.

Cap.qui tacet de regulis iuris 43. fol. 346.num.4.
Cap.is qui tacet 44. eod.fol.346.n.4.
Capit.1.§.fin.de restitutione spoliatorum. fol.141.num.12.
Cap.1.de rescriptis. fol.419.n.18.
Cap.si eo tempore, eodem fol.557. num.5.
Capit. statutum 11. eodem §. cum verò. fol.75.num.6. & fol.426. num.3. & §.insuper,versic.*Nisi forte*. fol.267.nu.5.

S.

Cap.Romana 5.§.caueant de sententia excommunicationis. fol.539.n.3.
Cap.statuimus 3. eod.fol.430.n.5.
Cap.constitutionẽ 9. eod.fol.430.n.5.
Cap.si iudex laicus, eod.fol.10.n.15.
Cap.Abbate 3.de sententia, & re iudicata,§.secus autem. fol.95.nu.12.

T.

Cap.1.de testibus. fol.284.nu.3.

V.

Cap.vnico de vita, & honestate. clerico

rum. fol.13.num.19.

EX CLEMENTINIS.

C.

Clem.vnica de causa possessionis,& proprietatis. fol.138.n.3. & fol.162. num.6.7.& 8.

Clem. vnica de concessione præbenda, fol.332.num.4.

I.

Clem.dispendiosa de iudicijs. fol.90. num.4. & fol.271.num.7.

P.

Clem.Archiepiscopus de priuilegijs.folio 210.num.4.

S.

Clem.vnica de sequestratione possessionis,& fructuum. fol.213.nu.13. & fol.518.nu.15. & fol. 223.n.3.

V.

Clem.sæpè de verborum significatione. fol.132.nu.24. & fol.271. nu.7.

EX SACRA SCRIPTURA, & p.65.

Canon Apostolorum. fol.125.n.11.
Actuum Apostolorum, capit. 25. & 26. fol.8.num.6.
Deutheronomici capit.23.ibi:*Non fenueraberis fratri tuo,sed alieno.* fol.363. numer.4.
Deutheron.cap.37. ibi: *Funeraberis gentibus*,multis,& à nemine fœnus accipies. fol.364.nu.5.
Leuitici cap.fin. fol.357.num.7.
Leuitici cap.5. fol.381.nm.20. & cap.fin. fol.357.num.7.
Lucæ cap.6.ibi:*Mutuum date, nihil inde sperantes.* fol.364.nu.5.
Lucæ cap. 19. vbi quare *non dedisti pecuniam meam ad mensas*, vt ego *veniens cum vsuris vtique exegissem eam.* fol.364.num.5.
Regum cap.2. fol.8.nu.8.
Matthæi cap.18.ibi; *In ore duorum, vel trium.* fol.274.num.6.
Matthæi cap.5.vbi *nolite iurare omninò sit sermo vester* est,est,non non. fol. 383.num.3.
Salomonis cap.2.ibi: *Pondus,& pondus, mensura,& mensura vtrunque abominabile est apud Deum.* fol.373. num.5.
Zachariæ cap.5. ibi: *Omnis fur iudicabitur, omnis iurans similiter iudicabitur.* fol.383.nu.4.

EX DOCTORIBVS Ecclesiæ.

Diui Thomæ auctoritas asserentis, *consuetudinem, nunquam posse legem politicã vincere interpretatur.* fol.247. num.13.
Diui Thomæ Cantuariensis factus refertur. fol.436.num.5.
Diui Augustini testimonium, æpistola 161. fol.529.num.5.
Diui Augustini æpistola 162. fol.530. num.7.
Damasci æpistola ad Theofolũ, & Aurilium,quæ extat inter æpistolas Ambrosij,æpistola 79. fol.530. n.6.
Cypriani auctoritas,æpistola 3.fol.529 num.4.

IN-

INDEX LEGVM DIGESTORVM Codicis authenticorum, & institutionum, quæ in hoc opere illustrantur.

EX DIGESTORVM corpore.

A.

L. ratio 3. §. si emptor 1. ff. de actionibus empti. fol. 178. num. 8.

L. id quæ 45. §. illud, ff. eodē. fol. 186. num. 5.

L. fin. in princip. ff. ad municipalem. folio 12. num. 19.

L. 2. §. quod de frumentaria, ff. eodem. fol. 272. num. 10.

L. Chirographis 57. ff. de administratione tutorum. fol. 313. n. 9.

L. 1. §. vlt. & l. 2. ff. de agnoscendis, & alēdis liberis. fol. 498. n. 22.

L. scio 3. §. qui ergo, vers. fin. ff. de appellat. fol. 544. nu. 8.

L. à sententia 5. ff. eodem. fol. 496. n. 15.

L. peruenit 8. ff. eodem. fol. 515. n. 6.

L. si quis separatim 10. §. quod est receptum, ff. eodem. fol. 519 nu. 17.

L. Lucius 18. ff. eod. fol. 41. nu. 13.

L. 7. §. sed non vtique, ff. ad S. C. Turpillianum. fol. 26. nu. 8.

L. 2. §. si publico, ff. ad legem Iuliam de adulterijs. fol. 226. nu. 6. & fol. 264. nu. 19. & fol. 141. num. 14.

L. miles 11. §. sesaginta, ff. eod. fol. 128. num. 16. & §. si ea, quæ eiusdem l. fol. 40. num. 10.

L. capite 25. ff. eodem. fol. 226. n. 7.

L. si postulauerit 27. §. quæstioni, ff. eodem. fol. 41. nu. 14. & §. sed si negauerit. fol. 281. nu. 4. & fol. 271. nu. 4. & fol. 335. nu. 12.

L. adulterium 38. §. penult. versic. *Vterque*, ff. eodem. fol. 340. nu. 4.

L. crimine 41. ff. eodem. fol. 119. n. 8.

L. adeo 7. §. ex diuerso, ff. de adquirendo rerum dominio. fol. 187. n. 8.

L. qui bona 23. ff. eodem. fol. 444. n. 4.

L. bonæ fidei emptor, ff. eodē. fol. 181. nu. 17. & §. in contrariū. fol. 177. num. 4.

L. naturaliter 12. §. nihil commūne, ff. de adquirenda possessione. fol. 163. num. 14. & 16.

L. interdum 21. §. 1. & 2. ff. eodem. fol. 432. num. 7.

L. si me in vacuam 34. §. fin. versic. *Seruumque*, ff. eodem. fol. 455. nu. 8.

L. interesse puto 39. ff. eodem. fol. 217. num. 7.

L. 1. §. si pendente, ff. ad S. C. Macedonianum. fol. 211. num. 8.

L. illi à quo 13. §. 1. ff. ad S. C. Trebellianum. fol. 173. num. 12.

L. si hæres 21. ff. eodem. fol. 194. n. 30.

L. si legatus 30. §. & hæres, ff. eodem. folio 238. num. 9.

L. quia perinde 32. §. restituta, ff. eodem. fol. 505. nu. 8.

L. proinde 25. §. fin. ff. ad legem Aquiliam. fol. 233. num. 8.

L. si seruus 27. §. si alium, ff. eodem. fol. 196. num. 4.

L. mulier 23. ff. ad S. C. Velleianum. fo- 234. num. 10.

L. Mulier 26. ff. eodem tit. fol. & nu.

L. si quis legatum 6. versicul. *Sicut nec interdum*, ff. ad legem Corneliam de falsis. fol. 241. n. 19.

L. adoptio 38. ff. de adoptionibus. fol. 560. num. 4.

L. hos accusare, §. hoc beneficio, ff. de accusationibus. fol. 4. nu. 9.

L. 1. §. fin. in prin. ff. de assertione tollen-

da

INDEX.

da. fol. *199.* num. 9.

B.

L. 1. §. si quis in duobus, in princip. & in versic. *Sed si vnum*, ff. de bonorum posses. secundum tabulas. fol. 312. num. 6. & 7.

L. fin. ff. de bonis damnatorũ. fol. 378. num. 12.

L. plures 47. §. vlt. ff. de bonis libertorum. fol. 302. nu. 7.

L. cum vnus 12. ff. de bonis auctoritate iudicis possid. fol. 203. n. 12.

C.

L. 1. ff. de confirmãdo tutore. fol. 560. num. 4.

L. cũ sine, ff. de Carboneano edicto. fo. 503. num. 10.

L. qui sthicum 5. ff. de cõfess. fol. 234. num. 9.

L. certum 6. §. in pupillo, ff. eodem. folio 23. num. 4. & 5.

L. cum fideicommissum 7. ff. eodem. fol. num. 12. & fol. 233. num. 7. & folio 482. num. 12.

L. 1. §. iuber, & sequ. ff. de collatione bonorum. fol. 116. n. 4.

L. non est 11. §. fin. ff. de custodia reorum. fol. 72. nu. 6.

L. cum qui 5. §. Iulianus, ff. de constituta pecunia. fol. 87. nu. 6. & 7.

L. Titius 24. ff. eodem. fol. 337. num. 7. & 8.

L. quæ sub conditione 8. ff. de conditionibus institutionum. fol. 377. nu. 6. & fol 337. num. 7.

L. municipibus 97. ff. eodem. fol. 377. num. 8.

L. si obturpem causam penult. ff. de cõditione ob turpẽ causam. fol. 378. numer. 9.

L. penè 19. ff. de conditione indebiti. folio 195. num. 31.

L. sed etsi 22. §. 1. ff. eodem. fol. 192. num. 23.

L. si in aria, ff. eodem. fol. 192. n. 23.

L. qui exceptionem 40. ff. eodem. folio 447. nu. 12. & in §. 1. fol. 192. numer. 23.

L. repetitio 44. ff. eodẽ. fol. 195. n. 31.

L. si vrbana prædia 55. ff. eodem. fol. 197. num. 12.

L. si quis ab alio 7. vers. *Sin autem*, ff. de calumniatoribus. fol. 194. n. 28.

L. & si non omnes 8. §. 2. ff. communi diuidundo. fol. 94. nu. 8.

L. sed etsi rem, versicul. *Dominium*, ff. eodem. fol. 207. n. 16.

L. sius cum quo 20. ff. eodem. fol. 201. num. 15.

L. communis, §. sed si, versicul. *Plane*, ff. eudem. fol. 207. n. 17.

D.

L. an vitium 5. ff. de diuersis, & temporalibus præscriptionibus. fol. 36. numer. 4.

L. si quisquem 7. ff. eodem. fol. 461. numer. 3.

L. 2. §. in filijs, ff. de decurionibus. fol. 309. num. 18.

L. 2. §. si circa, ff. de doli exceptione. folio 336. num. 3.

L. Seia 42. ff. de donationibus causa mortis. fol. 423. num. 12.

L. 1. §. si quis 40. ff. depositi. fol. 94. num. 4.

L. licet 17. §. rei depositæ, ff. eodem. fo. 207. num. 8.

L. bona fides 31. §. incurrit, ff. eodem. folio 172. num. 10. & in §. 1. fol. 173. num. 13.

L. dotem 5. ff. de dote prælegata. fol. 189. num. 14.

L. per dotem 7. ff. eodem. fol. 195. numer. 33.

L. Theopompus 14. ff. eodẽ. fol. 289. numer. 4.

L. si sponsus 5. §. si vxor 7. ff. de donationibus inter. fol. 475. n. 16.

L. si Patronus 20. ff. eodem. fol. 377. numer. 9.

L. si id quod 28. §. 1. ff. eodem. fol. 187. num. 8.

L. si extraneus 44. §. fin. ff. eod. f. 446. n. 9

L.

INDEX.

L. si rem 31. §. si duo de donationibus, fol. 498. num. 22.

L. dies 4. ff. de damno infecto. fol. 560. num. 3.

L. Prætorij 5. versicul. *Dominus*, ff. eodem. fol. 207. n. 16.

L. si finita 15. §. Iulianus, & §. dominus, ff. eodem. fol. 207. n. 16.

L. fulminũ 24. §. seruius 4. & §. item 9. ff. eodem. fol. 510. nu. 4.

L. cum postulassem 44. §. damni, ff. eodem. fol. 189. n. 15.

E.

L. 1. §. 1. & 2. ff. de ædendo. fol. 96. nu. 13. & §. ædere, ff. eodem. fol. 91. n. 6.

L. Prætor 4 §. etiam, ff. eodem. fol. 240. num. 13.

L. si quis 6. ff. eodem. fol. 239. nu. 12. & §. prohiber. fol. 312. n. 6.

L. veluti 7. ff. eodem. fol. 6. n. 11.

L. exemplai 11. ff. eodem. fol. 314. nu. 14.

L. iudicati 29. ff. de exceptione rei iudicatæ. fol. 496. num. 15

L. si autem 9. §. vlt. ff. eod. m. fol. 497. num. 18.

L. quidã 12. ff. de euictionibus. fol. 496. num. 15.

L. 2. §. si quis ephasi, versic. *Scæuola*, ff. de eo, qnod certo loco. fol. 149. n. 6.

L. fin. ff. eodem. fol. 145. num. 6.

L. qui agnitis 11. ff. de exceptionibus. folio 320. num. 7.

L. sed si ante 17. ff. eodem. fol. 147. n. 11.

L. bouem 43. §. si sub conditione, ff. de ædilitio edicto. fol. 150. num. 8.

L. quæro 58. §. seruum, ff. eod. fol. 29. num. 8. & fol. 309. num. 17.

L. scire, §. qui autem, ff. de excusationibus tutorum, fol. 199. nu. 8.

L. sed etsi 26. §. si feriæ, versic. *Quia per Prætorem*, ff. ex quibus causis maiores, fol. 130. numer. 20.

F.

L. Præsides 4. ff. de feriis, fol. 129. numer. 4. & 5.

L. oratione 7. ff. eodem, fol. 118. n. 5.

L. 1. l. Iulianus, ff. de fundo dotali, fol. 387. num. 3.

L. fin. ff. eodem, fol. 188. nu. 9.

L. in actione furti 19. ff. de furtis, fol. 94. num. 4.

L. non potuit. 63. ff. eodem, fol. 402. num. 14.

L. in hoc iudicio 27. ff. familiæ erciscundæ, fol. 145. num. 6.

L. mulier 41. ff. eodem, fol. 472. numer. 10.

L. sed etsi 55. ff. de fideicommissarijs libertatibus, fol. 136. n. 10.

H.

L. si quis itaque 36. ff. de hæredibus instituendis. fol. 313. n. 10.

L. qui volebat 61. ff. eodem, fol. & nu.

L. athletas 4. §. calumniator, ff. de his, qui notantur infamia, fol. 399. n. 4.

L. quoniam 5. ff. eodem, fol. 421. n. 5.

L. genere 8. versic. *Nec ignorantia punitur*. ff. eodem, fol. 338. num. 4.

L. quid ergo 13. §. pœna grauior, ff. eodem, fol. 472. num. 7.

L. ob hæc verba 20. ff. eodem, fol. 339. num. 5.

I.

L. qui iurisdictioni 10. ff. de iurisdictione omnium iudicum, fol. 287. n. 7. & fol. 551. num. 8.

L. si conuenerit 18. ff. eiusdem titul. folio 3. num. 8. & fol. 78. num. 5.

L. cum quædam puella 19. eiusdem titul. fol. 83. num. 4.

L. adigere 6. in princip. & §. fin. ff. de iure Patronatus, fol. 12. nu. 19.

L. 2. §. sed si agat, ff. de iudicijs, fol. 498. num. 23.

L. si quis postea 7. ff. eodem, fol. 84. num. 8.

L. si quis in legatione 8. ff. eodem, fol. 87. num. 7.

L. de eo 10. ff. eodem, fol. 88. nu. 10.

L. in tribus 16. ff. eodem, fol. 150. n. 6.

L. hæres absens 19. in princip. ff. eodem, fol.

fol.80.num.13. & in §. fin. fol.81. numer. 14.
L. is qui Romæ 34. ff. eodem, fol. 81. numer. 15.
L. licèt 36. ff. eodem, fol. 31. nu. 8.
L. si de vi 37. ff. eodem, fol. 156. nu. 4.
L. si vxor 42. ff. eodem, fol. 88. n. 9.
L. obseruandum 47. ff. eodem fol. 49. numer. 13.
L. exigere dotem 65. ff. eodem, fol. 78. num. 7. & fol. 75. uum. 4.
L. ad peremptorium 68. ff. eodem, fol. 198. num. 5.
L. & post edictũ 73. ff. eodem, fol. 197. numer. 4.
L. de qua re 74. ff. eodem, fol. 139. numer. 11. & fol. 136. num. 11. & in §. cum absentem, fol. 475. n. 18.
L. si Prætor 75. §. Marcellus, ff. eodem, fol. 319. num. 4.
L. in priuatis 77. ff. eodem, fol. 287. n. 7. & fol. 551. num. 6.
L. ius iurandum 9. §. 1. ff. de iure iurando, fol. 393. nu. 4.
L. non erit 5. §. Diuus, versic. *Iure iurando*, quod propria superstitione, ff. eodem, fol. 380. nu. 17.
L. si duo Patroni 13. fol. 290. num. 7. & §. 2. fol. 290. num. 7. & §. si quis 6. ff. eodem, fol. 385. n. 9.
L. quoties 14. ff. eodem, fol. 114. n. 9.
L. ad personas 15. ff. eodem, fol. 307. numer. 12.
L. quamuis 21. ff. eodem, fol. 66. nu. 6.
L. qui iurasse 26. §. 1. & 2. ff. eodem, fol. 288. num. 9. & §. si pater, fol. 309. n. 18. & §. si quis 6. fol. 395. nu. 9. & folio 395. num. 10.
L. eum qui 30. §. si libertus, ff. eodem, folio 290. num. 7.
L. admonendi 31. ff. eodem, fol. 326. numer. 8. & fol. 394. num. 8.
L. qui per salutẽ 33. ff. eodem, fol. 385. num. 10.
L. ius iurandum 34. ff. eodẽ, fol. 396. numer. 12. & §. pupillus, fol. 395. num. 10. & §. qui ius iurandũ, fol. 314. numer. 7.
L. si quis cũ debitore 39. ff. eod. fol 377. num. 7.
L. quod dicitur 3. ff. de impensis in re dota. factis, fol. 389. num. 9.
L. videamus 4. ff. de in litem iurando, fol. 309. num. 18. & fol. 395. nu. 10. & in §. fin. versic. *Et postea*, fol. 326. num. 6.
L. 2. §. Senatus, ff. de iure Fisci, fol. 201. nu. 14.
L. in Fisci 4. ff. eodem, fol. 421. nu. 5.
L. non puto 10. ff. eodem, fol. 511. n. 7.
L. deferre 18. §. idem decreuerunt, ff. eodem, fol. 279. nu. 10.
L. Diuus 31. ff. eodem, fol. 376. n. 6.
L. in fraudem 45. §. nec, versic. *Ipse autem*, ff. de iure Fisci, fol. 313. nu. 11.
L. cum debitor 8. ff. in quibus causis pignus, vel hipotheca tacitè contrahatur, fol. 370. nu. 11.
L. si is 56. §. quod dicitur, ff. de iure dotium, fol. 390. num. 9.
L. 1. §. hoc interdicto, ff. de itinere, actuque priuato, fol. 160. nu. 11.
L. Sthicum 56. §. quod dicitur, ff. de iure dotium, fol. 189. n. 13.
L. si defensor 10. ff. de interrogatorijs actionibus, fol. 103. n. 6.
L. de ætate 11. §. qui tacuit, ff. eod. fol. 200. num. 10.
L. filius 12. ff. eodem, fol. 200. n. 10.
L. lex Cornelia 5. ff. de iniurijs, fol. 551. num. 8.
L. Diuus 40. ff. eodem, fol. 402. nu. 14.
L. si pupillus 11. §. si à seruo, ff. de institutoria actione, fol. 466. n. 4.
L. relegati 4. ff. de interdictis, & relegatis, fol. 472. n. 8.
L. relegatorium 7. ff. eodem, fol. 472. num. 8.
L. posthumus 6. §. si quis, ff. de inofficioso testamento, fol. 496. nu. 17.
L. Papinianus 8. §. si Imperator, ff. eodem, fol. 237. n. 7. & §. vlt. fol. 497. num. 19.
L. qui repudiantis 17. ff. eodẽ, fol. 493. num. 12.
L. cum mater 28. ff. eodem, fol. 493. num. 13.

L.

L. de quibus 32. ff. de legibus, fol. 246. nu. 11.

L.

L.quod non ratione 34.ff.eod. fol.248. num.16.
L.Mæuio 41.§.à me hærede, ff. delegatis 2. fol.189.nu.14.
L.Sempronius 47.ff.eodem, fol.333. num.4.
L.cum filius 76.ff.eod. fol.510.nu.5. & 6.
L.cum pater 77.§.rogo 25.ff.eodem, fol.263.nu.5. & §.qui dotale 5.in fine, fol.388.n.7.
L.codicilijs 88.§.matris,ff.eodē,fol.24. num.3.
L.si seruus plurium 50.§.1.ff. delegatis 1. fol.495.n.12.
L.ordinata 24.ff.de liberali causa, fol. 211.num.4.
L.Diui fratres 27.§.vltim.ff.eodē, fol. 199.num.9.
L.Diuus 30.ff.eodem, fol.510.n.5.

M.

L.auxilium 3.in princip.ff.de minoribus, fol.459.nu.9.
L.ait Prætor 7.ff.eodem, fol.543. num.7.
L.minor 8.ff.eodem, fol.200.n.11.
L.si ex causa 9.§.nunc videndum 2.ff. eodem tit.fol.& num. & in versic. *Si cum*, fol.232.n.7.
L.patri pro filio 27.§.si pecuniam, versic.*Et quis*,ff.eodem, fol.180.n.3.
L.Papinianus 29.ff.eodem, fol.458. num.5.
L.AEmilius 28.ff.eodem fol.459.numer.7. & in vers.*Dicebam*, fol.438. num.9.
L.intra vtile 39.ff.eodem, fol.543. num.5. & fol.136.nu.11.
L.etiam ei 49.ff.eodem, fol.460.n.11. & §.1. fol.473.nu.12.
L.etiam la 2.ff.eodem, fol.433.nu.9.
L.seruus 20.ff.de manumissionibus,fol. 263.num.5.
L.Seia 42.ff.de mortis causa donationibus, fol.423.n.12.
L.rescripto 6.§.planè,ff.de muneribus, & honoribus, fol.484.nu.4.
L.Reus delatus,ff.eodem, fol.478.numer.6.
L.creditor 60.ff.mandati, fol.416.nū mer.9. & §.inter maritū, fol.368. num.4.

N.

L.si pupilli 6.§.sed si quis, ff. de negotijs gestis, fol.190.nu.18.
L.liber 11.§.litem,versic. *Cæterum*, ff. eodem, fol.201.n.13.
L.fin.in fin.ff.eod. fol.192.n.14.
L.2.§.si quis à Principe, ff. ne quid in loco publico, fol.154.nu.13.
L.& generaliter 28.ff. de noxalibus actionibus, fol.445.num.7.

O.

L.qui à seruo 16.ff. de obligat.& actio. fol.455.num.10.
L.cum patronus 22.§.1.ff.de operis libertorum, fol.501.n 6.
L.campanus 45.ff.eod. fol.336.nu.5.
L.1.ff.de officio Proconsulis, fol.210. num.4.
L.legatus 12.ff.eodem, fol.507.n.22.
L.2.§.ex his,ff.de origine iuris, fol.96. num.13.

P.

L.item 3.§.1.ff de procuratoribus, fol. 136.num.11.
L.sed & hæc 35.ff. eodem, fol.30. num.5.& §.nō solùm, fol.174.n.15.
L.seruum 39.§.publicè, ff.eodem, fol. 40.num.11.
L.1.§.1.& 2.ff.de pignoribus, fol.371. num.13.
L.si superatus 3.ff.eodem, fol.493.n.8. & fol.498.num.22.
L.contrahitur 4.ff.eodem, fol.483. num.3.
L.Præses 6,ff.eodem, fol.493.n.8.
L.is qui 11.§.1.ff.eodem, fol.370.numer.11.
L.grege 13.§.qui sub conditione, ff.eodem, fol.150.n.8.
L.fideiussor 26.§.1.ff.eodem, fol.323.

numer. 11. & fol. 498. numer. 22.
L. Paulus 29. §. domus, ff. eodē, fol. 189. num. 15.
L. iuris gentium 7. §. & generaliter, ff. de pactis, fol. 375. nu. 4. & §. quod ferè, fol. 328. nu. 4.
L. si vnus 27. §. pacta, versic. *Et in summa*, ff. eodem, fol. 375. num. 4.
L. tale pactum 40. in princip. ff. eodem, fol. 336. num. 4.
L. si quis creditor 60. ff. eodem, fol. 66. numer. 6.
L. ab ea parte 5. ff. de probationibus, folio 158. num. 3.
L. cum probatio 7. ff. eodem, fol. 290. num. 8. & fol. 309. num. 17.
L. census 10. ff. eodem, fol. 328. nu. 5.
L. quinquaginta 12. ff. eodem, §. nam si creditum, fol. 422. num 8.
L. cum de ætate 13. ff. eodem, fol. 286. num. 5. & fol. 333. num. 3. & 4.
L. cum de indebito 25. ff. eodē, fol. 421. num. 6. & §. fin. vers. *Tum enim*, fol. 328. num. 3.
L. Imperatores 29. §. 1. ff. eodē, fol. 314. num. 12.
L. pignus 1. ff. de pignoratitia actione, fol. 483. nu. 3.
L. si pignore 22. cum suis §§. ff. eodem, fol. 369. nu. 8.
L. eleganter 24. §. si vendiderit, ff. eodem, fol. 371. n. 13.
L. si seruus 25. ff. eodem, fol. 196. nu. 4.
L. Gaius Seius 39. ff. eodem, fol. 324. num. 11.
L. creditor 42. ff. eodem, fol. 371. n. 13.
L. 2. §. fin. ff. pro donato, fol. 212. nu. 9.
L. si vir vxori 3. ff. eodem, fol. 445. nu. 8. & fol. 469. num. 11.
L. & habet 15. §. eum qui, ff. de præcario, fol. 259. n. 3.
L. absentem 5. versic. *Nec de suspitione*, ff. de pœnis, fol. 343. nu. 10.
L. moris 9. §. 11. 12. & 13. ff. eodem, fol. 472. nu. 9.
L. Diui 27. ff. eodem, fol. 326. n. 2.
L. 1. §. remouet, ff. de postulādo, fo. 399. nu. 4.
L. Cæsar 15. ff. de publicanis, & vectigalibus, fol. 423. nu. 13.
L. 2. §. si à pupillo, & §. si à furioso, versic. *Nec publicana*, ff. pro emptore, fo. 469. n. 9. & in versic. *Et bona fide*, fol. 469. num. 10.
L. quod vulgo, ff. eodem, 444. nu. 5. & §. fin. fol. 455. num. 10.
L. is qui Reus 5. ff. de publicis iudicijs, fol. 404. num. 19.
L. ordo 8. ff. eodem, fol. 91. num. 7.
L. custodias 12. ff. eodem, fol. 129. num. 17.
L. si quis 7. in prin. ff. de petitione hæreditatis, fol. 136. n. 12.
L. item veniunt 20. §. præter, versic. *Eos*, ff. eodem, fol. 182. nu. 21.
L. sed etsi 25. §. scire 6. versic. *Quamuis*, ff. eodem, fol. 447. n. 15.
L. planè 34. ff. eodem, fol. 196. numer. 35.
L. vtiles 39. §. fin. ff. eodem, fol. 190. num. 16.
L. bonæ fidei emptor 49. ff. eod. fol. 191. num. 22.
L. hæres 51. §. 1. ff. eodem, fol. 178. numer. 9.
L. cum hæreditas, ff. eodem, fol. 180. num. 13.
L. si id, ff. pro derelicto, fol. 456. n. 11.

Q.

L. 1. §. item Mumio, ff. de quæstionibus, fol. 309. n. 15.
L. si quis viduam 5. ff. eodem, fol. 309. num. 16.
L. vnius, §. cogniturum, versic. *Quocumque tempore*, ff. eodē, fol. 301. n. 15.
L. Diuo 12. ff. eodem, fol. 309. numer. 18.
L. maritus 20. ff. eodem, fol. 293. numer. 18.
L. 1. §. fin. ff. quemadmodum testamenta aperiantur, fol. 290. nu. 6.
L. cum ab initio 4. & 7. ff. eodē, fol. 306. num. 8.
L. si fideiussor 7. §. vlt. ff. qui satisdare cogantur, fol. 216. nu. 4.
L. arbitrio 9. ff. eodem, fol. 543. nu. 6.

L. qui testamento 20. §. per contrariũ, ff. qui testamenta facere possunt, fol. 286. num. 6.
L. 1. §. hæc autem verba, ff. quod quis iuris, fol. 338. nu. 3.
L. si deferente 13. ff. quibus modis pignus, vel hipotheca soluitur, fol. 395. num. 10.
L. si sic constituta 7. ff. quemadmodum seruitutes amittantur, fol. 441. numer. 10.
L. si quis ex fundo 13. ff. eod. fo. 458. n. 4.
L. sed etsi 26. §. 1. ff. quibus ex causis maiores, fol. 458. num. 5.
L. 1. §. 1. ff quæ sententiæ, sine appell. rescin. fol. 473. nu. 13.
L. 1. §. in sententijs, ff. quando appellandum, fol. 524. nu. 7.
L. 2. §. dies 7. ff. eodem, fol. 128. nu. 16.
L. si quis, §. 1. vers. *Si legati conditio*, ff. quando dies legati cedat, fol. 205. numer. 10.
L. 1. §. ab eo, ff. quis, & à quo appelletur, fol. 533. num. 15.
L. si appellari 2. ff. eodẽ, fol. 533. n. 16.
L. fin. ff. eodem, fol. 533. nu. 15.
L. si alius 8. §. bellissimè 3. ff. quod vi, aut clam, fol. 174. n. 14.
L. fin. §. si ad ianuam, ff. eodem, fol. 174. num. 14.

Q.

L. ait Prætor 10. §. per hanc, & §. præterea, ff. quæ in fraudem creditorum, fol. 180. n. 13.
L. fin. §. non solùm, ff. eodem, fol. 180. num. 3.
L. Prætor ait 2. §. quod si non latitet, ff. quibus ex causis in possessionem eatur, fol. 198. nu. 6.
L. in possessionem 6. §. 1. & 2. ff. eodem, fol. 198. n. 6. & fol. 205. num. 9.
L. Fulcinus 7. §. Diuus quoque, ff. eodem, fol. 177. nu. 5. & §. fin. fol. 206. num. 15.
L. si quis 14. §. creditor, ff. eodẽ, fol. 205. num. 9.

R.

L. cum minor 13. §. falsus procurator, ff. rem ratam haberi, fol. 31. n. 8. & fol. 471. n. 4.
L. 1. §. per hanc, ff. de reivindicatione, fol. 13. num. 9.
L. Iulianus 17. ff. eodem, fol. 179. n. 11.
L. sin autem 27. §. sed si puerum, ff. eodem, fol. 186. nu. 5.
L. sin nauis 62. ff. eodem, fol. 177. numer. 6.
L. quæ de tota 78. ff. eodem, fol. 308. num. 13. & §. incerta partis, fol. 94. num. 8
L. penult. ff. eodem, fol. 179. n. 11.
L. plures 15. §. vlt. ff. de rebus auctoritate iudicis possidendis, fol. 325. n. 9.
L. libere 34. ff. de ritu nuptiarũ, fol. 348. num. 3.
L. Labeo 3. §. 1. ff. de receptis arbitris, fol. 267. nu. 6.
L. sed etsi 9. §. sunt, & alij 3. ff. eodem, fol. & num.
L. Papianus 13. ff. eodem, §. fin. fol. 477. num. 4. & fol. 511. num. 7.
L. qualem 19. §. 1 vers. *Sed etsi*, ff. eodem, fol. 473. n. 12.
L. Labeo 25. ff. eodem, fol. 473. nu. 12.
L. si quis rem 30. ff. eodem, fol. 92. n. 10.
L. non distinguemus 32. §. item si quis, fol. 99. nu. 6.
L. feriatis 36. ff. eodem, fol. 131. nu. 22.
L. si duo 34. ff. eodem, fol. 498. nu. 22.
L. arbitrer Kalendis Ianuarijs 40. ff. eodem, fol. 131. nu. 22.
L. cum quid 13. ff. de rebus creditis, fol. 424. num. 15.
L. 1. ff. de re iudicata, fol. 497. nu. 19.
L. 2. vers. *Sed per rarò*, ff. eod. fol. 119. num. 9. & fol. 525. num. 9.
L. si se non obtulit 4. §. si quis condemnatus, & §. si quis, vers. *Sed siquidem*, ff. eodem, fol. 120. nu. 10.
L. si conuenerit 26. ff. eod. fol. 378. n. 9.
L. Præses 27. ff. eodem, fol. 474. n. 14.
L. Papinianus 36. ff. eodem, fol. 477. nu 4. & fol. 511. num. 7.
L. contra pupillũ 54. ff. eod. fo. 84. n. 6.
L. sæpè 63. vers. *Veluti*, ff. eod. fol. 493. num. 7.
L. sed quia 6. ff. de Religiosis, &

ſumptibus funerum, fol.502.n.9.
L.ſi quis 14. §.ſi quis domum, & §. interdum, ff.eodem, fol.192 num.24. & 25.
L.qui cum vno 4.§.Reus capitalis, ff.de re militari, fol.84.n.8.
L.non omnes 5. §. à barbaris, ff.eodem, fol.290.num.5.
L.omnia 153 ff.de regulis iuris, fol.29. num.8..

S.

L.Titia 48.ff.de ſolutionibus, fol. 369. num 8.
L.Attilicinus, ff.de ſeruitutibus vrbanorum, fol.457.num.3.
L. qui ſic 55.ff.eodem, fol.365.nu.12.
L.Sthicum 97.§. ſi creditor, ff. eodem, fol.369.num.8.
L.diuorcio 7.§.ſi vir, ff.ſoluto matrimonio, fol.188.n.9.
L.alia cauſa 14.§. eleganter, ff. eodem, fol.378.num.9.
L.ſerui dotem 22.§.ſin autem, verſ. *Sin verò*, ff. eodem, fol.216.n.4.
L viro 39.ff.eodem, fol.142.n.17.
L.mulier 47.ff.eodem, fol.226.nu.6. & fol.404.num.19.
L.cum mulier 49. ff. eodem, fol.409. num.10.
L.dotale ſeruum 91.ff.eodem, fol.389. num.8.
L. 1.§. interdum, ff. ſi pars hæreditatis petatur, fol.95.nu.10.
L. 1. ff. ſi libertus ingenuus eſſe dicatur, fol.497.num.20.
L.ſtatu liberi 29.§. Quintus Mucius, ff. de ſtatu liberis. fol.496.n.14.
L.niſi 3.§.fin.ff.ſi cui plus, quam per legem falcidiam, fol.195.n.34.
L. ingenuum 25. ff.de ſtatu hominum, fol.497.num.20.
L.ſi quis diuturno 10. verſic. *Non eſt ei neceſſe*, ff.ſi ſeruitus vendicetur, fol. 466 num.3.
L.ſi ædes 32.§.libertas, verſic. *Is autem*, ff. de ſeruitutibus vrbanorum, fol. 454.num.5.

T.

L.1.ff.de teſtibus, fol.298.num.4.
L.teſtium 3.§.lege Iulia, ff.eodem, fol. 398.num.3,
L.in viti 8 ff.eodem, fol.307.n.12.
L.quæſitum 13.ff.eodem, fol.399. numer.4.
L.produci 23. ff.eodem, fol.300. numer.13.
L.repetundarum 25.ff.eodem, fol.402. num.13.
L.1.§. ſiue ſupremum, ff.de tabulis exhibendis, fol.241.n.12.
L.qui teſtamento 20.§. eum qui, ff. de teſtamentis, fol.402.n.13.

V.

L.1.§.mittuntur, ff.de ventre inſpiciendo, fol.252.n.5.
L.ſi duo 3. ff. vti poſsidetis, fol. 259. num.4.
L.1.§.vltim. ff.de verborum obligationibus, fol.292.n.14.
L.veluti 27 ff.eodem, fol.381.nu.16.
L. Titia 134. ff. eodem, fol. 381. numer.21.
L.ſequitur 4. §. ſi viam 27. ff. de vſucapionibus, fol.446.num.11. & §. ſi fundum, fol.446.nu.11.
L. uon ſolum 12. §. ſi dominus, ff. eodem, fol.172.num.8.
L ſi pignori 13.§.fin.ff.eodem, fol.447. num.12.& fol.453.num.3.
L. ſi is, qui pro emptore 15. ff. eodem, fol.432.num.6.
L. eum qui ædes 23. ff.eodem, fol.455. num. 5. & verſicul. *Quod ſi ſeruus*, fol.454.num.7.
L.rerum 30.§.Labeo, ff.codē, fol.453. num.3.
L.iuſto 44.ff.eodem, fol.450.nu.3.
L. qui fundum 31. ff. de vſufructu legato, fol.496.nu.16.
L.poſtquam 5.§.Imperator, ff. vt legatorum, ſeu fideicommiſſorum nomine caueatur, fol.206. num.14. & fol.416.num.10.
L. quod eſt 3. §. proinde, ff.eodem, fol. 172. numer. 7. & §. vndè vi, fol.

fol.172. num.9. & §.fin.fol.168.numer.5.
L.si stipulatus sis 4.ff.de vsuris, fol.178. num.8.
L. qui scit 25. §. bonæ fidei emptor, ff. eodem, fol.177.num.4.
L.fructus 47.ff.eodem, fol.182.nu.23.
L.is qui,§.si plures, ff. vt in possessionē legatorum, fol.205.num.12.

EX IVSTINEANEO Codice.

A.

L. & in legatis, C. ad legem falcidiam, fol.238.num.9.
L. querelam 12. C. ad legem Corneliam de falsis. fol.400.num.9.& fol. 424.num.16.
L. si quis decurio 21. C. eod. fol.291. num.9.
L. vbi falsi 22. C. eodem, fol.258.numer.4.
L.si quis 3.§.fin.C.ad legem Iuliam maiestatis, fol.23.num.14.
L.seruos 8. C.ad legem Iuliam de vi publica, fol.26.nu.8.
L. quoniam 26. C. ad legem Iuliam de adulterijs, fol.141.num.14.
L.Reos 3.C.de accusationibus,fol.400. numer.10.
L.si post.9.C.de adsessoribus, fol.306. num.7.
L.antiquæ 23.C.ad Senatus Consultum Velleianum, fol.334.nu.7.
L.fin.versic.*Sin autem*, C. arbitrium tutelæ, fol.334.num.8.
L. 1.§. super, C. de assertione tollenda, fol.215.num.3. & in §. fin. in principio, fol.199.nu.9.
L.fin.C.de adoptionibus, fol.230.n.16.
L.1.C.de annali exceptione,fol.95.n.9.
L.eos 6.in fine principij, C. de appellat. fol. 548. num.21. & § si quid eiusdem legis, fol.303.nu.19.
L.& in maioribus 25.C.eodē, fol.542. num.3.
L. à Proconsulibus 19.C.eodē, fol.533. num.14.

B.

C.

L.2.C.de custodia reorū, fol.22.nu.13.
L.1. & 2.C.de calumniatoribus,fol.26. numer.8.
L.2.C.de consortibus eiusdem litis, fol. 413.num.5.
L.1.C.de conditione ex lege, fol.150. numer.7.
L. optimam 14. C. de contrahenda stipulatione, fol.313.nu.10. & fol. 328. num.4.
L.ne codicillos 5. C. de codicillis, fol. 263.num.3. & fol.118.num.3.
L.hoc,quod placet 13. C.de quæstionibus, fol.296.num.6.

D.

L.1.C.dedefensoribus,lib.12.fo.26.n.8
L.cum à nobis 5.C.de dilationibus,fol. 303.num.20.
L.si depositā 4. C. depositi, fol.145. num.6.

E.

L. si quis ex consensu 8. C.de Episcopali Audientia, fol.21.num.9.
L. 2. C. de mancipationibus, fol. 331. num.17.
L.1. C.de errore calculi, fol.473. numer.13.
L. præscriptione 9. C. de exceptionibus, fol.140.num.5.
L.ædita actio 3.C.de edēdo,fol.96.n.13
L.cum Clericis 25.§.1.in fine, C. de Episcopis,& Clericis, fol.113.nu.7.
L.iubemus 37.§.fin. C.eodem, fol.307. numer.12.
L.si quis in conscribendo 51.C.eodem, fol.65.num.4.

F.

L.fin.C.finium regundorum, fol.442. num.11.

INDEX.

L. 2. C. de fructibus litium, & expensis, fol. 180. num. 13.
L. contractus 17. C. de fide instrumentorum, fol. 314. nu. 13. & fol. 337. num. 7.
L. in exercendis, C. eodem, fol. 333. numer. 5.
Authentica ad si contractus, C. eodem, fol. 316. num. 6.
L. fin. vesic. *Si enim*, C. eodem, fol. 319. nu. 3. & in §. fin. eiusdem l. fol. 320. num. 7.
L. 1. C. de ferijs, fol. 128. num. 13.
L. 2. C. eodem, fol 130. nu. 19.
L. annullo 3. C. eodem, fol. 129. n. 18.
L. omnes 6. C. eodem, fol. 132. nu. 23.
L. Prouinciarum 10. C. eodē, fol. 129. num. 17.

G.

H.

L. 1. §. fin. C. de hæreticis, fol. 343. numer. 12.
L. quoniam in fine 21. C. eodē, fol. 269. num. 10.
L. alia 8. C. de his quibus, vt indignis, folio 149. num. 5.

I.

L. fin. C. de iure iurando, fol. 395. n. 10.
L. in duobus 28. §. fin. eodem tit. fo. & n.
L. fin. C. in quibus causis restitut. non est necessaria, fol. 458. n. 6.
L. 1. C. de in integrum restitut. minorum, fol. 460. nu. 12.
L. 1. C. de infantibus expositis, fol. 185. num. 3.
L. properandum, §. sin autem Reus, C. de iudicijs, versic. *Nec si reuersus*, folio 206. num. 15.
L. 2. C. de iurisdictione omnium iudicum, fol. 80. n. 12.
L. in criminali 5. C. eodem, fol. 21. n. 9.
L. in arenam 21. C. de inofficioso testamento, fol. 401. nu. 10.
L. omnimodo 30. C. eodem, fol. 263. num. 5.
L. cum in antiquioribus 19. C. de iure deliberandi, fol. 522. nu. 4.
L. 2. §. 2. C. de iure iurando propter calumniam, & §. sed quia eiusdem l. fol. 112. num. 4. & 5.
L. iustas 6. C. de iure Fisc. lib. 10. fol. 149. num. 4.

L.

L. lite ordinata 14. C. de liberali causa, fol. 211. num. 8.
L. parentes 22. C. eodem, fol. 235. n. 13.
L. interrogantem 24. C. eodē, fol. 235. num. 13.
L. iubemus 41. versic. *Voce propria*, C. eodem, fol. 230. nu. 14. & fol. 228. numer. 7.
L. non dubium 5. C. de legibus, fol. 387. num. 3.
L. vnica, C. de litis cōtestatione, fol. 103. num. 10.
Authētica qui semel, C. eodē, fol. 109. num. 14.
L. cōductores 23. C. locati, fol. 149. n. 5.

M.

N.

Authentica habita, C. ne filius pro patre, fol. 68. num. 3.
L. 2. C. de naufragijs, lib. 11. fol. 271. numer. 6. & fol. 109. num. 15.
L. cum te 3. C. ne vxor pro marito, fol. 336 num. 6.
L. patrem 16. C. de nuptijs, fol. 194. numer. 28.
L. si ex cautione 3. C. de non numerata pecunia, fol. 234. nu. 11.
L. si intra 8. C. eodem, fol. 459. n. 8.
L. in contractibus 14. C. eodē, fol. 234. num. 11. & §. in omni eiusdem l. fol. 79. num. 9.
L. fin. C. in quibus causis in integrum restitutio non est necess. fol. 458. n. 6.

O.

L. qui agros 8. C. de omni agro deser. 10, fol. 431. n. 4.
L. locorū 11. C. eod. & in eod. f. 431. n. 4

L.

INDEX.

L.1. C. de ordine cognitionũ, fol.136. num.12.

L.quoniam 26.C.eodem, fol.141.numer.14.

L.fin.C.eodem, fol.147.nu.9.& 10.

L.1.C.de ordine iudiciorum, fol.144. num. 4.

L.cum ſtatus 5.C eodem, fol.& nu.

P.

L. ſi quis in conſcribendo, C. de pactis, fol.3.num.9. & fol.65. num.5.

L.non eo minus, C.de procuratoribus, fol.31. num.8.

L.2.C.plus valere, quod agitur, quam quod ſimulatur, fol.334.n.7.

L. creditor 3. C. de pignoratit. actione, fol.370.nu.9.

L.2.C.de partu pignorum, fol. 370. num. 9.

L.2. C. de præpoſitis ſacri cubiculi, lib. 12. fol.210.num.4.

L.fin in fine,C.de ponderatoribus, folio 292.num.13.

L.ſi de poſſeſsione 20.C.de probationibus, fol.329.nu.11.

L.omnes 4. C. de præſcriptione 30. vel 40.annorum, fol.451.n.6.

L. comperit 6. C. de præſcriptione 30. vel 40.annorum, fol.464.n.6.

L.ſi quis emptionis 8.§.1.C.eodẽ, fol. 448.num.17. & fol.140. num.9.

L.ſicut in rem, C. eodẽ, fol.459.n.10.

L.1.C.de poſtulando, fol.471.n.3.

L.vnica,C.de plus petitionibus,fol.149 num.4.

L.1.C.de petitione hæreditatis,fol.182 num.21.

L.fin.§.1.C.eodem. fol.191.nu.22.

Q.

L.ſcripturas 11.C.qui potiores.fol.316 num.4. & fol.334.num.6.

L.2.C.quæſit lõga cõſuetudo, fol.246. num.11.

L.1. C.quorum appellat. non recipiantur, fol.544.nu.8.

L.2.C.quomodo,& quando iudex, fol. 198.num.5.

L.conſentaneum 18.C.eodem,fol.197. num.4.

Authentica qui ſemel,C.eodẽ, fol.104. num.11. & fol.192. num.4.

R.

L.2.C.de rebus creditis,verſic. *Iuris iurandi conditio*, fol.359.nu.5.

L.generaliter 12.§. *Sin autem*, eodem titul. fol.393.num.5.

L.2.§.cum autem 7.C. de rei vſuria actione, fol.378.n.9.

L. penultima, §. ad hæc, C. de receptis arbitris, fol.30.nu.12.

L. ignorare 4. C. de reſtitut. militum, fol.555.nu.12. & fol.158.num.6.

L.2.C.de reivindicatione, fol.187.n.8. & fol.194.num.29.

L.domum 5.C.eodem, fol.191.n.20.

L.ſi fundum 17.C.eodem,fol.178.n.7.

L.certum 22.C.eodem, fol.181.n.18.

S.

L.ſi alterius 3. C. ſi minor ſe maiorem dixerit, fol.128.nu.4.

Authentica Sacramenta puberum, C. ſi aduerſus venditi, fol.67.nu.11.& verſic. *Etiam à maioribus*, fol.390. numer.11.

L.eum, quem 7. C. de ſuſpectis tutoribus, fol.213.n.11.

L. generalis 7. C. ſententiam palsis, & reſtit. fol.402.n.12.

Authentica quas actiones, C. de ſacroſanct.Eccleſ. fol.463.nu.3.

L.iubemus,C.eodem, fol 436.n.6.

L.fin.C.eodem,verſicul.*Vt inter*, & verſic. *Centum annorum*, fol.464.n.7.

L.1.C.ſi aduerſus minorẽ, fol.473.numer.11.

L. 1.C.ſi in cauſa iudicati, fol.485.n.7.

L.ſi vnus fin.C.ſi pendente appell.mors interuenerit, fol.522.num.4.

L.cum eorum 5. C.de ſententijs, & interlocutionibus, fol.283.n.2.

L.

L.fin.C.eodem fol.550,numer.3. & fol.537. num.4.
L.1.C.si quandoquè præditus, fol.551. num.8.
Authentica nisi breuiores, C.de sententijs ex periculo recitandis, fol.91. num.8.
Authentica si testis, C.eodem, fol.421. num.5.
L.si de proprietate 3. C. si à non competenti iudice, fol.152.n.6.
L.& si non cognitio, C.si contra ius, vel vtilitatem, fol.480.num.5.

T.

Authẽtica rogati, C.de testibus, fol.306 num.8.
Authentica si testis, C.eodem, fol.421. num.5.
L.sola 4.C.eodem, fol.331.nu.18.
L.parentes 6. versic. *Parentes, & liberi*, C.eodem, fol.287.num.7.
L.nimis graue 7. C. eodem, fol.306. num.7.
L.iuris iurandi 9. C.eodem, fol.290. num.5.
L.testium 14.C eodem, fol.275.n.8.
L.publicatis 2. C.de testamentis, fol. 312.num.6.
L. iubemus 29.versicul. *Quod si*, C. eodem. fol.322.nu.4.
L.1.C.de temporibus appell. fol.524. num.7.
L.per hanc 4.C.eodem, fol.303.numer.21.
L. si ex falsis 42. C. de transactionibus, fol.322.num.4.

V.

L.si à pactione 14. C.de vsuris, fol.370. num.12.
L.si ea l.17.C.eodem, fol.370.n.11.
L.eos 26.C.eodem, fol.13.n.23.
L.fin.C.vbi in rem actio, fol.51.n.4.
L.2.C.eodem, fol.206.num.15.
L.vnica, C.vbi de possessione agi oporteat, fol.51.num.5.
L. vnica, C. vbi de hæreditate agatur, fol.52.num.6.
L.1. C.vbi de criminibus agi oporteat, fol.72.num.5.
L.2.C.vbi,& apud quem, fol.79.nu.9.
L.si quando 9.C.vndè vi, fol.244.n.6.

EX AVTHENTICIS.

Authentica de sanctissimis Episcopis,§. si quis contra Clericum, versic. *Sive rò*, collatione 9. fol.230.nu.13. & §.fin. fol.436.num.9.
Authentica, vt sine prohibit.matris, §. quia verò, collatione 7. fol.66.n.81
Authentica de sanctissimis Episcopis,§. si quis autem, fol.61.n.5.
Authentica de non alienandis rebus Ecclesiæ,§. aut autem lex, versicul. *Nec multum*, fol.465.n.8.
Authentica hæc constitutio, collatione 8.tit.12. fol.463.n.36.
Nouela 74.quibus mod.nati efficiantur legitimi, cap.5. fol.348.n.4.
Nouela 88.de depositio, fol.43.n.7.
Nouela 59.de exhibendis reis, §. si verò, fol.508.num.23.

EX FEVDORVM libris.

§.conuenticula, lib. 2.feudorum, titul. de pace tenenda, fol.11.n.16.
Cap.1.de Capitaneo, qui curam vendidit in vsibus feudorum, lib.2.fol.503. numer.11.

EK INSTITVTIONVM. iure.

§.si quis autem, instit.de suspectis tutoribus, fol.313.nu.11.
§.legatarijs, instit.de testamentis, fol. 267.num.7.
§. vltim. instit.de pœna temere litigantium, fol.103.num.6.

§.

INDEX.

§. ſed quod Principi placuit, inſtit. de iure naturali, verſ. *Quia populus ei, & in eum,* fol. 239. nu. 9. in fine.

§. ſi quis agens 37. inſtit. de actionibus, fol. 148. num. 3.

§. temporalis, inſtit. de exceptionibus eodem fol. & num.

§. ex diuerſo, inſtit. de rerum diuiſione, fol. 187. num. 8. & 23.

Ex noſtro Hiſpano iure.

L. 20. tit 5. partit. 3. fol. 31. nu. 9.

L. 9. tit. 9. partit. 3. fol. 312. nu. 4.

L. 5. tit. 8. partit. 5. verſic. *Lo que prouare, y jurare,* fol. 244. nu. 4.

L. 18. tit. 10. partit. 4. fol. 293. n. 16.

L. 7. tit. 17. lib. 4. ordinamenti, fol. 267. num. 5.

L. 3. tit. 2. lib. 4. Recopil. fol. 31. n. 11.

L. 17. in princip. tit. 25. lib. 4. Recopilat. fol. 312. nu. 4.

INDEX LOCVPLETISSIMVS rerum, ac verborum, quæ passim hoc volumine continentur.

A.

Abiatar à Salomone Rege à sacerdotali dignitate depositus fuit, fol.8.n.8.

Absens à quibuscunque criminibus, etiam capitalibus defendi publicè interest, fol.40.nu.11.

Absentia iusta nemini nocet, fol.500. num.2.

Absentiæ causa an probari debeat? an allegari sufficiat, fol.499.n.1.& fol. 506.num.18.

Absolutio ab excommunicatione, requirit certam formam:& quod interdicto, fol.4.nu.14.

Acceptio personarum in iudicijs nō est habenda, fol.236.n.3. & fol.249. numer.3.

Accusatio,& inquisitio in causa hæresis (quoad purgationem Canonicam)inter se differunt, fol.342.nu.9.

Accusatori incumbit onus probandi, folio 158.num.6.

Accusator si non fuerit legitimus in iure non admittitur, fol.228.n.5.

Acta coram vno iudice inter easdē personas facta fidem faciunt coram alio, fol.331.nu.19.

Acta facta in fauorem minoris, sine mādato valent, fol.31.n.7.

Acta iudicialia,sine mandato facta (parte non opponente) valent intellige tamen,vt ibi, fol.31.nu.9.& 10.

Actio exhibitoria tantum eis competit, qui corpora sua esse dicunt, fol.242. numer.21.

Actio ex testamento stricti iuris est, & quemadmodum in contractibus stricti iuris à verbis non receditur, ita etiam in vltimis voluntatibus, à verbis non est recedendum, fol.423.numer.14.

Actio finium regendorum non competit, nisi verò domino, & an vsufructuario? intēllige vt ibi, fol.250.n.7.

Actio funeraria competit pro sumptibus funeris, fol.192.nu.24.cum sequentibus.

Actio in factum, competit ex iure iurādo;& an alia actio competat? itellige,vt ibi, fol.396.n.14.

Actio quanti res est datur legatario cōditionali aduersus eū,qui ipsum prohibuit ingredi possessionem,fol.205. num.10.

Actione inepta, vel sine ea agere paria sunt, fol.42.n.2.

Actiones bonæ fidei in omni iure decē & septem inueniuntur, fol.423.numer.12.

Actionis nomen in libello, exprimere an sit necessarium? fol.96.n.13.

Actiones quoties plures competunt, vna electa, cæteræ censentur sublatæ, fol.161.nu.3.

Actio realis,& personalis, tanquam cōtrariæ simul concurrere nō possunt, intellige,vt ibi, fol.282.nu.7.

Actor allegarionem suam probare debet, fol.158.num.3.

Actor forum rei debet sequi, fol.52. num.3.& fol.74.nu.3. & fol.98.n.3.

Actore contumace existente, procedi tur vsque ad sententiam diffinitiuam, fol.108.n.14.

Actore ineptam actionē in iudicio proponente Reus ab illa absoluēdus est, si verò iterum eam apte proponat, Reus illi respondere tenetur, fol.42. num.1.

Actore non probante Reus absoluitur, fol.392.num.3.

Actor absque libello contendens, à iudicio repellitur,cum illum in scripto

ro porrigere debeat, fol.89.n.1.
Actor, etsi Clericus, forum rei sequi tenetur, fol.153.num.9.
Actor instructus ad iudicium venire debet, fol.136.nu.2.
Actor inuitus regulariter litigare non compellitur, fol.203.n.2.
Actori incumbit onus probãdi, fol.158. num.3.&4.
Actori, quod permissum est, Reo denegari non debet, fol.139.n.4.
Actor, quando libellus obscurus est, interrogari potest, quo iure vti velit, fol.165.nu.10.
Actor, qui iudicem in suo negotio approbauit, eundem contra se iudicem habere debet, fol.98.n.2.
Actor, qui plenè probauit, non compellitur iurare, fol.243.n.1.
Actor reconuentus, à Reo apud eundem iudicem respondere tenetur, & si delegatus sit, fol.97.n.1.
Actoris vicem Reus per reconuentionem sustinet, fol.98.n.3.
Actus iudiciales, & si liciti, in diebus feriatis tractari non debent, fol.127. num.14.
Actus legitimi, nec diem, nec conditionem recipiunt, fol.540.nu.4.
Actus sub conditionẽ gestus ea sequuta ex retrotractione purus remanet, & quid in spiritualibus obseruetur, ibidem discutitur, fol.540.nu.5.
Actus triginta desiderantur, vt quasi possessio in rebus incorporalibus adquiratur, fol.160.n.11.
Administratoribus electis eo ipso censetur concessa facultas agendi pro omnibus illis, quæ ad eorum munus expectant. fol.44.nu.2.
Adulterium committi nõ solet nisi mediatoribus, qui ad conciliandos animos adhibentur, fol.271.nu.4.
Adulterium grauissimum crimen est: & an homicidio maius? fol.24.nu.3.
Ad Aduocatum tãtum pertinet, ea quæ ad eius officium spectant disponere, ad iudices vero eligere veritatẽ, fol. 38.num.2.
Affirmare reliquum præsumitur, qui ex duobus illatis alterum negat, fol. 345.num.1.
Affirmationem, vel per negationem non mutatur rei qualitas, vel substãtia, fol.55.num.5.
Agens possessorio recuperandæ, non tenetur spoliatori respondere, nisi super alia spoliatione, fol.169.n.6.
Agens præposterè non impeditur, fol. 147.num.11.
Agens prius petitorio ante conclusionem in causa possessorio agere potest: postea verò non, nisi ex causa, folio 161.num.1.
Agenti possessorio recuperandæ sæpè obstat dominij exceptio, fol.169.n.7.
Agenti super rebus Ecclesiasticis, non obstat exceptio spoliationis, fol.141. num.12.
Agere sine actione, vel illam ineptam proponere paria sunt, fol.42.nu.2.
Agi potest ad relaxationem iuramenti, cuius turpitudinem continet ex parte suscipientis, fol.353.nu.1.
Alienare, cui interdicitur, etiam interdicitur actiones exercere, fol.322. num.6.
Alienare, qui non potest, nec etiam sine mandato in iudicio experiri potest, intellige, vt ibi, fol.252.nu.8.
Allegans contraria non auditur, fol. 164.num.16.
Allegans propriam turpitudinem, & veniens contra proprium factum, non est audiendus, fol.489.nu.11.
Allegata, & gesta in compromissario iudicio fidem faciunt in ordinario, intellige, vt ibi, fol.30.n.12.
Allegationum, & probationum renunciatio, inducitur per conclusionem in causa, fol.325.num.2.
Amens adeò nemo censetur, quod aduersus se quidquam affirmet, fo.334. num.8.
Amor parentum erga liberos vehemẽtissimus est, fol.340.nu.2.
Anathema, & maior excõmunicatio, in quo differãt, fo.35.n.12.& f.406.n.3.

Ani-

INDEX.

Animus hominum, in quo bonitas, vel malitia reſidet, mitij fructibus agitatur; nec in eodem ſtatu permanet, fol. 344. num. 3.

Antichreſis pignus ea lege cõtrahitur, vt fructus in ſortem non computetur; ſed pro vſuris percipiunrur, fol. 370. num. 11.

Appellans à grauamine, etiam poſt fatale auditur, non per viam appellationis, ſed querellæ, vel nullitatis tãtum. fol. 526. n. 12.

Appellans ante ſententiam diffinitiuã admittitur, expreſſa cauſa rationabili coram iudice inferiori: quam ſi iudex ſuperior minus rationabilẽ eſſe cognoſceret, ad inferiorẽ remitteret, & appellantem in expenſis condẽnabit, fol. 542. nu. 1.

Appellans habèt annum ad proſequẽdam appellationem ex iuſta cauſa biennium, aliàs firma manebit ſententia, fol. 521. nu. 1.

Appellare licèt de iure Canonico, a qua cumque ſententia interlocutoria, ſerbata iuris forma, de qua mentio habetur in cap. vt debitus honor, de appellat. ſecus verò de iure Cæſſareo, quo attẽto appellatio indiſtinctè prohibita eſt, fol. 542. n. 4.

Appellatio admittitur abſque expreſſione cauſæ, intellige vt ibi, fol. 542. num. 4. & 5.

Appellatio ad proximum iudicem immediatũ interpoui debet, fol. 6. n. 6.

Appellatio ad Romanam Eccleſiam, tanquam ad matrem, & caput Eccleſiarum (omiſſo medio) admittitur, fol. 528. num. 2.

Appellatio à Pontifice, ſeu Principe, non ab alijs tolli poteſt, fol. 535. numer. 1.

Appellatio à ſententia Archidiaconi debet fieri ad Epiſcopum, tanquam ad immediatum iudicem ſuperiorem, fol. 532. num. 12.

Appellatio à ſententia delegati, ad delegantem fieri debet, fol. 533. n. 15.

Appellatio à Vicarij ſententia, non ad Epiſcopum, ſed ad Archiepiſcopũ, tanquam ad proximum, & immediatum iudicem deuolui debet, fol. 533. num. 14.

Appellatio conſerbat illæſum ſtatum appellantis. fol. 513. n. 2.

Appellatio, & exceptio defenſio eſt, folio 415. num. 2.

Appellatio gradatim, & nõ omiſſo medio, interponenda eſt, niſi reſpectu Summi Pontificis, fol. 62. n. 7.

Appellatio gradatim fieri debet ad proximum, & immediatum iudicem ſuperiorem, fol. 531. n. 11.

Appellatio etiam abſente iudice interponi poteſt, fol. 546. n. 15.

Appellatio, & recuſatio æquiparantur, fol. 549. num. 2.

Appellatio inſcriptis fieri debet, fol. 553. num. 4.

Appellatio licet ad præſidium innocẽtiæ ſit inſtituta, tamen abſolutè defenſio non dicitur, ac ideò potius ad ius poſitiuum, quam ad naturale referri debet, cum à Põtifice tolli poſſit, quod ſecus in citatione obſeruatur, fol. 534. nu. 1. & fol. 536. n. 3.

Appellatio in vna, eademque cauſa amplius quam tertia, non admittitur, fol. 492. nu. 3.

Appellatio iuriſdictionẽ iudicis, à quo ſuſpendit, fol. 513. nu. 2.

Appellatio non admittitur, de eo quod quis omninò facere tenetur, fo. 540. num. 6.

Appellatio non admittitur ab eo, qui in ſententia non eſt grauatus, fol. 493. num. 6.

Appellatio non ſolùm per perſonalem itineris arreptionem præſumitur, verum etiam per nuncij miſsionem, fol. 553. num. 5.

Appellatio, vt admittarur prius de eius iuſtificatione cõſtare debet, fol. 492. num. 4.

Apellatione excommunicationis de maiori intelligitur, fol. 25. n. 11.

Appellatione pendente, iudex à quo poteſt turbatam poſſeſsionem reformare,

mare, fol.153.nu.10.
Appellatione pendente, quidquid factum est remedio attentatorum reuocatur, fol.512.num.1.
Appellatione pendente sequæstratio fieri permittitur, cum dissipatio extat, fol.224.nu.6.
Appellationis fatale tempus currit à die sententiæ, si Reus condemnatus, est consilius sententiæ: si vero ignarus currit tantum à die appellationis, fol.523.nu.6.
Approbari debet ab omnibus id, quod omnes tangit, fol.372.nu.2.
Aquilia lex in filiatione crescit, fo.232. numer.6.
Arbitria redacta sunt adinstar iudiciorum, fol.11.nu.17.
Arbitri an in diebus feriatis sententiam proferre possint. fol.131.n.22.
Arbitrium iudicis in probationibus attenditur, fol.392.nu.2.
Archidiacono institutio beneficiorum non competit, fol.503.n.12.
Archidiacono ius eligendi, nec consuetudo adquiri potest, fol.504. numer.15.
Archiepiscopus est iudex in prima instantia, de causis Episcoporũ, fol.48. numer.8.
Archiepiscopus nullam habet iurisdictionem in subditos suffraganis, nisi per appellationem, fol.47.numer.7.
Argentarij instrumenta, vel rationes ædere tenentur, fol.239.nu.11.
Argumentum à contrario sensu, non valet, si ex eo resultat absurdum, folio 49.num.12.
Argumentum valet de matrimonio carnali ad spirituale, fol.488. numer.10.
Argumentum valet de priuilegio ad præscriptionem, fol.452.nu.8. & fol.461.nu.4.
Arreptio itineris ad Pontificem vim præsumptæ appellationis obtinet, & in ea attentatorum remedium locum habet, fol.552.nu.1.&2.
Arreptio itineris, vel missio ad Pontificem vim appellationis habet, fol. 555.num.13. & fol.545.num.13.
Attestationibus publicatis, si recti articuli oriuntur, etiam ex prioribus dimanati, tàm testes recepti, quàm alij nouiores possunt recipi, fol.300. num.13.
Attẽtatorum remedium locũ nõ habet in inuocatis post appellationem iudicialem, nisi in factis post, & contra ipsam appellationem, fol.515, numer.3.
Attentatorum remedium, non solùm in ciuilibus causis, sed etiam in criminalibus, locum habet, fol.519.n.18.
Attentatorum remedium, locum habet in appellatione iudiciali desideratur expressio causæ, secus in extraiudiciali, fol.516.n.16.
Attestationes sunt recipiendæ, quoties per illas faciliùs ad veritatis sue lucem perueniri possit, intellige, vt ibi, fol.301.nu.15.
Attestationibus publicatis, vsque ad cõclusionem possunt instrumenta produci: & consuetudo loci facit instrumentum authenticum, fol.325.n.1.
Attestationum appellatione testes, & instrumenta comprehenduntur, folio 298.num.4.
Attestatio sola absque ratione non sufficit, fol.331.n.18.
Attestationibus publicatis in causa matrimoniali testes recipiũtur, fol.488. num.8.
Auxilium legis frustrà inuocat, qui cõmittit in legem, fol.410.n.2.

B.

Beneficia ante Episcopatus promotionem obtenta vacant per promotionem illam, fol.251.n.9.
Beneficia plura habens contra alium de pluralitate non excipit, fol.410.numer.1.

Beneficiorum, ac dignitatum collatio ad quem expectet de iure communi, fol.166.n.3.
Beneficiorum collatio inter fructus cõputatur, fol.165.nu.2.
Beneficiorum institutio non ad Archidiaconum, sed ad Episcopum expectat, fol.503.nu.12.
Beneficiorum longa vocatio est contra publicam vtilitatem. fol. 166. numer.3.
Beneficiorum pluralitas omni iuri, & rationi contraria est, fol.411.n.4.
Beneficium à iure indultum, non est alicui auferendum, fol.524.numer.8.
Beneficium Senatus Consulti Velleiani mulieribus est concessum ob eorum fragilitatem, & an renunciari possit? Et quid in ædilitio, edicto? folio 67.num.10.
Bona fides de iure Canonico in omni tempore præscriptionis desideratur; de iure verò ciuili à principio sufficit, fol.444.nu.3.
Bona fides in omnibus contractibus desideratur, & mala ab omni iure detestatur, fol.423.n.11.
Bona fides non tantum in vulgari, sed etiam in lõgissima præscriptione desideratur, fol.448.n.16.
Bona temporalia Ecclesiæ, vel Clerici priuilegio fori Ecclesiastico gaudent, fol.54.n.2.3.& 6.
Bonæ, & malæ fidei possessor necessarias impensas deducit: vtiles verò neuter, intellige, vt ibi, fol.184.numer.1.
Bonæ fidei emptor, an fructus restituere compellatur, fol.177.nu.4.
Bonæ fidei possessor fructus consumptos restituere tenetur, quando ex illis factus est locupletior, fol.182.num.21.
Bonæ fidei possessor, non tantum industriales, sed etiam naturales suos facit, fol.180.n.16.
Bonæ fidei possessor omnes fructus cõsumptos præter naturales stantes sibi adquirit, fol.181.n.18.
Bonæ fidei possessor pro impensis ius habet retentionis, & an si soluat non deductis impensis habeat condictionem? fol.195.n.32.
Bonus quilibet præsumitur, nisi contrarium probetur, fol.290.n.5.

C.

Calumniatores, nec lege Iulia de vi, nec lege Remmia prohibentur testimonium dicere, fol.399.nu.4.
Calumniæ iuramentum, an à partibus remitti possit? fol.112.n.4.
Calumniæ iuramentum, an in exordio exigendum sit, sufficiatque postmodum præstari? fol.111.num.3.
Calumniæ iuramẽtum an sit veritatis, vel credulitatis? fol.112.nu.5.
Calumniæ iuramentum prius ab Actore, posterius à Reo, quamuis Clerici sint, præstari debet, fol.110.n.1.
Calumniæ iuramentum remittitur personis, quibus honor, & reuerentia debetur, fol.114.nu.9.
Cancellatio cum in loco non suspecto exstit, in dubio præsumitur, facta ab eodem Notario, fol.317.n.2. & 3.
Canones de superfluitate reprehendi non possunt, fol.33.nu.4.
Canonici idonei testes reputantur, ad ea, quæ in capitulo gesta sunt, fol.295.num.5.
Canonicus absque mandato, pro Ecclesia ad agẽdum admittitur, fol.30.n.6.
Carnalis copula de visu probari potest, fol.252 num.4.
Causa ad superiorem per appellationem delata, non est opus noua litis contestatione, fol.108.nu.13.
Causa appellationis interlocutoriæ, si verificata non fuerit, remittitur ad superiorem. fol.547.nu.18.
Causa ciuilis, vel criminalis, quo tempore finiri possit. fol.477.nu.5.
Causa commissa simpliciter sine scri-

ſcriptura, & figura iudicis, poteſt omitti libelli oblatio, fol.90. numer.4.

Cauſa cum clauſula illa, appellatione remota, ſolùm à Principe, vel à Pontifice committi poteſt, fol.536. num.2.

Cauſa feudalis ſi tangit ipſum dominum feudi, non apud ipſum, ſed apud ordinarium tractari debet, fol. 28.num.8.

Cauſa grauaminis in appellatione ab interlocutoria coram iudice, à quo propoſita, ſufficit, vt in ea appellatio admittatur; nec eius probatio deſideratur, fol.546.n.16.

Cauſa iuris patronatus, an compromitti poſsit in laicum? fol.17.n.7.

Cauſa iuris patronatus apud iudicem Eccleſiaſticum tractari debet, fol.16. num.1.

Cauſam damni dans, damnum feciſſe videtur, fol.365.nu.9.

Cauſam generalem in actione reali exprimere ſufficit, in actione verò perſonali ſpecialem exponere neceſſum eſt, fol.95.num.12.

Cauſa natalis eſt Eccleſiaſtica, & ſpiritualis, vtpote pendens ex viribus matrimonij, fol.144.nu.2.

Cauſa poſſeſsionis eſt præparatoria, id circo de ea prius agendum, quam de proprietate, fol.152.n.2.

Cauſa poſſeſsionis, & proprietatis, ſub eodē iudice terminari debet, fol.151. num.1.

Cauſa ſemel definita iterum in iudicio reduci non debet, fol.219.numer.13.

Cauſæ ciuiles Clericorum, ſine ſcriptura terminabantur, fol.90.numer.3.

Cauſæ Clericorum, ſecundum communem cōſuetudinem Regionis terminandæ ſunt, fol.9.nu.11.

Cauſæ Clericorum, ſecundùm iura Canonica, & non ſecundum conſuetudinem laicorum terminātur, fol.57. num.1.

Cauſæ expreſsio de iure antiquo in appellatione ab interlocutoria, neutiquam deſiderabatur, fol.544.numer.9.

Cauſæ expreſsio in appellatione ab interlocutoria in maioribus cauſis non deſiderabatur, fol.548.nu.23.

Cauſæ feudales cognitio, non expectat ad capitulum, ſede vacante, fol.28. num.9.

Cauſæ feudalis, ſecundum feudorum conſuetudinem, etiam inter Clericos decidendæ ſunt, fol.60.numer.8.

Cauſis poſſeſſorijs, in quibus annexa eſt cauſa proprietatis, de poſſeſsione tractari non poteſt, niſi prius de titulo proprietatis appareat, fol.171. num.3.

Cautio præſtanda antequam legatum ſoluatur, ſi omiſſa fuerit, conditio cōpetit, vt cautio interponatur, fol. 195.num.34.

Centenaria præſcriptio currit contra Romanam, nec minor admittitur, folio 463.num.1.

Centenaria præſcriptio, & ſi iure antiquo omnibus Eccleſijs competeret, tamen hodie ſolùm in Romana mā-ſit, fol.463.nu.3.

Ceremonialia præcepta veteris legis poſt Chriſti aduentum omninò ceſſarunt, fol.357.nu.7.

Citatio ad domum facta, ſufficiēs eſt ad miſsionem in poſſeſsionem, fol.198. num.6.

Citatio generalis non ſufficit ad conſtituendum aliquem in cōtumacia, fol. 199.num.7.

Citatio in diebus feriatis, vel ad diem feriatum facta, non tenet, fol.128.numer.15.

Citatio operatur litis pendentiam, fol. 103.num.8.

Citatio quatenus defenſionem cōtinet, iuris naturalis eſt, ideò à Principe auferri nequit, fol.197.n.2.

Citatio ſola interrumpit præſcriptionem trium annorum, fol.103.n.7.

Citatus tenetur coram iudice citante, causam prosequi, non obstante, quod postea mactauerit forum, fol. 82. num. 1.

Clausula illa appellatione remota est stricti iuris, vt non extẽditur ad alias causas, in scripto nõ contẽmptas, fol. 100. num. 11.

Clausula illa appellatione remota, tantum operatur effectum suspẽsiuum, vt remedium attentationum locum non habeat: non vero deuolutiuum, vt ad superiorem nõ deuoluatur, fol. 537. num. 5.

Clausula illa generalis, appellatione remota, in quacunque rescripti parte opposita, referri debet ad omnia rescripti capita, tàm præcedẽtia, quàm sequentia, fol. 538. n. 7.

Clausula illa seruatis seruandis, semper debet præsupponi, fol. 73. numer. 10.

Clausula illa si idoneus fuerit ab eo, pro quo scribitur, non est probanda, cum idoneus præsumatur, fol. 351. numer. 1.

Clausula illa, si idoneus fuerit, pro beneficio obtinendo multis modis accipitur, fol. 351. num. 1. & 3.

Clerici, ac laici vnum corpus in Republica efficiunt, fol. 58. numer. 4.

Clerici antiquitus de calumnia iurare prohibebantur, fol. 113. numer. 7.

Clerici coram suo Episcopo conueniri debent, est non coram his, quibus seruiunt, nisi consuetudo, vel priuilegium aliud inducat, fol. 68. num. 1.

Clerici, & personæ Ecclesiasticæ, tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus, à iurisdictione seculari sunt exempti, fol. 19. num. 2.

Clerici in sortem Domini vocati sunt, fol. 33. num. 2.

Clerici ligantur legibus, & consuetudinibus retractuum, fol. 14. nu. 27.

Clerici ligantur legibus statutis prohibẽtibus vinum differre in ciuitatem, vel frumentum reuendere, fol. 15. num. 19.

Clerici non tantum gaudent priuilegio fori quoad personas, sed etiã quoad bona, fol. 54. num. 3.

Clerici quatenus ciues, non eximuntur à lege politica, siue ciuili, fol. 15. num. 28.

Clericis in peccato prolapsis aliquando expedit si per pœnitentiam vitæ emendatos esse constiterit dignoscere, fol. 24. num. 2.

Clericis non licet, sine auctoritate superioris peregrinari, fol. 555. n. 11.

Clericis peregrinantibus, quæ priuilegia conceduntur, fol. 555. n. 13.

Clerici, vel monachi negotijs secularibus se immiscere non possunt intellige pro alijs, secus erò pro se, & Monasterio, fol. 45. n. 4.

Clerico delinquenti pœnitentia iniungenda est ab Episcopo, in cuius iurisdictione commoratur, fol. 71. n. 4.

Clericorum causæ, secundùm communem consuetudinem Regionis terminandæ sunt, fol. 9. n. 1.

Clericorum nomine veniunt etiam primæ tonsuræ iniciati, fol. 33. n. 5.

Clericus an coram iudice laico conueniri possit fol. 100. nu. 7.

Clericus an ex confessione extraiudiciali puniri possit, fol. 21. numer. 10.

Clericus apud iudicem domicilii sui cõueniendus, fol. 71. n. 3.

Clericus coram proprio Episcopo, & non coram alio, nisi de eius licentia, & vtriusque partis consensu conueniri potest. fol. 46. num. 1.

Clericus coram proprio Prælato, & si Episcopus non sit conueniendus est, fol. 47. nu. 5.

Clericus etiam incorrigibilis, dum actualiter non fuerit degradatus est de foro Ecclesiæ, fol. 34. n. 8.

Clericus incorrigibilis à iudice se-

cula-

culari puniri potest, fol.34.n.6.
Clericus incorrigibilis excommunicãdus est, & si non resipuerit per iudicem secularem comprimendus, fol. 32.num.1.
Clericus in sortẽ Domini vocatus est, fol.33.num. 2.
Clericus non potest sibi constituere laicum iudicem, etiam cum iuramento, & de cõsensu alterius partis, fol.64. num.1.
Clericus non tenetur iurare tactis Euãgelijs, & quando, fol.114.nu.8.
Clericus, qui demisso habitu delictum enorme commiserit, per iudicem laicum puniri potest, fol.34. n.10.
Clericus suo arbitrio, non potest sui iudicij iurisdictionẽ declinare, fol.77. num.3.
Cogitatio non nocet, nisi sequatur efectus, fol.338.nu.4.
Cognitio priuilegij, etiam si dubium sit, ad solùm Pontificem expectat. fol.558.num.7.
Cognitio super sacrilegij crimine ad iudicem Ecclesiasticum, pertinet priuatiuè, fol.57.nu.5.
Cohabitatio diutina, fama loci, instrumenta matrimonialia, & alia adminicula probant matrimonia, fol.347. numer.1.
Collatio beneficiorum inter fructus cõputantur, fol.165.nu.2.
Collatio facta ab eo, qui est in quasi possessione, conferendi valeat; licèt postea ius conferendi ab eo auferatur, fol.165.nu.1.& 7.
Communicans cum excommunicato, minori excommunicatione involuitur, fol.406.n.4.& 9.
Comparatio literarum, non plenam, sed semiplenam probationem infert; nisi vnus testis de actu principaliter deponat, fol.316.n.6.
Com promissarium iudicium cum defuncto cœptũ ad hæredem non transit, fol.82.n.16.
Compromissum vicem trãsactionis habet, fol.17.n.7.
Conatus in crimine læsæ Maiestatis punitur pœna ordinaria, fol.339.n.5.
Condemnatus, præstando pignora satisfacere videtur, fol.484.n.5.
Conditio hæc sirine liberis decesserit, & eius substitutio euanescit per Religionis oblationem, fol.254.n.2.
Conditio iuris iurandi, tanquam turpis à Prætore in vltimis voluntatibus remittitur, fol.377.n.7.
Conditio libertatis datæ, si seruus decẽdederit, adimpleta censetur, si soluerit ei, qui quocũque modo hæreditatis dominium adquisierit, fol.496. numer.14.
Conditio possidentis melior in iure nostro est, fol.505.n.17.
Confessio concubinæ nocet Clerico, etiã si socia criminis sit, fol.226.n.5.
Confessio contra ius in causa matrimoniali facta, nec viro, nec vxori præiudicat, fol.234.n.12.
Confessio coram vno iudice facta, coram alio fidem facit, intellige, vt ibi, fol.20.nu.8.
Confessio criminis, vt noceat, oportet, quod fiat apud iudicem competentem, fol.19.nu.4.
Confessio de crimine facta à Clerico, apud iudicem secularem, non valet, nec propter eam à iudice Ecclesiastico puniri potest, fol.18.nu.1.
Confessio debiti recepti instrumento facta, etiam sine causa valet, fol.336. numer.4.
Confessio debiti sine causa redacta, in scriptum, non inducit obligationem, fol.335.n.1.
Confessio, & si noceat confitenti, non tamen ex eo statim condemnandus, cum suspendi debeat, donec constiterit ab eo delictum fuisse commissum, fol.227.n.3.
Condemnatus præstando pignora satisfacere videtur, fol.484.n.5.
Confessio extraiudicialis non nocet, intellige, vt ibi, fol.234.nu.11.
Confessio facta in iudicio nullo, an teneat distingue? fol.20.n.6.

INDEX.

Confeſsio facta per Aduocatum parte præſente perinde eſt, ac ſi ab ipſa parte facta fuiſſet, fol. 39. nu. 3.

Confeſsio hæreſis à Clerico coram iudice laico facta, olim Iuſtineaneo iure admittebatur, fol. 229. n. 9.

Confeſsio in iudicio facta, etiam ſi iuris ordo non ſeruetur nocet confitenti, fol. 229. nu. 11.

Confeſsio in iure per Eccleſiæ Economum facta, nocet ipſi Eccleſiæ, tamē reuocari poteſt, ſi ante finitum negotium, doceatur per errorem facti emanaſſe, fol. 231. n. 1.

Confeſsio in iudicio facta vim rei iudicatæ retinet, fol. 227. n. 2. & fol. 231. num. 2.

Confeſsio laico facta, non eſt Sacramẽtalis, fol. 14. nu. 25.

Confeſsio minoris etiam in delicto ei nocet, intellige vt ibi, fol. 231. n. 3.

Confeſsione ſpoliati rem eſſe ſpoliantis, ceſſat reſtitutio, fol. 140. nu. 10.

Confeſsionis reuocatio admittitur, cũ erronea eſt, nec præiudicat, ſiuè in tortura, ſiuè in interuallo fiat, fol 282 num. 6.

Confeſsio partis in iudicio facta, impedit reſtitutionẽ rei petitæ, fol. 171. num. 5.

Confeſsio per errorem facta, nec minori, nec maiori præiudicat, fol. 231. numer. 4.

Confeſsio ſine cauſa in iudicio facta, obligat, præcipuè ſi poſt confeſsionẽ partẽ pecuniæ cœpit quis cœpit ſoluere, fol. 336. n. 6.

Confeſsio ſocij criminis, nocet ſocio, intellige, vt ibi, fol. 225. n. 3.

Confeſsio ſola, non ſufficit ad condemnandum confitentem, niſi de ipſius delicti corpore conſtet, fol. 22. numer 12.

Confeſsio vt valeat requiritur, quod in Tribunali, & coram iudice competenti fiat, fol. 228. n. 6.

Confeſsus de re, quæ in rerum natura non eſt, non exinde condemnatur, folio 234. num. 9.

Cõfeſſus pro iudicato habendus eſt, fol. 233. num. 8.

Cõfirmatis dupliciter, poteſt accipi propriè, vel impropriè, fol. 560. n. 4.

Confirmatio eſt iuris quæſiti corroboratio, fol. 60. n. 2.

Confirmatio facti de re litigioſa, nulla in iure præſumitur, fol. 556. n. 2.

Confirmatio facti de re litigioſa, nulla rei litigioſæ mentione facta, nullius momenti eſt, fol. 557. nu. 5.

Confirmatio ſit dupliciter, vel in forma communi, vel ex certa ſcientia, fol. 561. num. 5.

Confirmationis Pontificis cognitio ad inferiorem iudicem non expectat, folio 556. nu. 1.

Confirmatio ſi ſuper actu inualido fiat, nihilominus inualidus remanet, fol. 560. num. 2.

Confitens crimen ex eo ſolùm alteri, non eſt infligenda pœna, fol. 225. numer. 1.

Confitens crimen in iudicio incidenter puniri poteſt pœna ordinaria, fol. 227. num. 1.

Confiteri delictum Reus non tenetur extra confeſsionem Sacramẽtalem, intellige vt ibi, fol. 228. n. 4.

Confuſio oritur, ſi vnicuique ſua non ſeruetur iuriſdictio, fol. 47. n. 3.

Coniunctæ perſonæ abſque mandato in iudicio agere poſſunt, fol. 30. n. 5.

Conſanguinei teſtes in impedimento cõſanguinitatis admittũtur, fol. 295. numer. 4.

Conſenſus vbi non adeſt obligatio, adeſſe nequit, fol. 336. nu. 2.

Conſentiens coram aliquo iudice litigare reintegra pertinere poteſt, fol. 3. num. 8.

Cõſentire videtur in fauorabilibus, qui tacet, niſi contrarium oſtenderit verbis, vel ſignis, fol. 346. nu. 2.

Conſtantinus Magnus in Synodo Nicena adfuit, ibique inferiorem locum poſt Epiſcopos delegit, fol. 15. n. 31.

Conſtituti natura eſt, vt ſequatur originem contractus, fol. 87. nu. 6.

Consuetudine fit omne id, quod per legem fieri potest, vel contra, fol. 245. num. 8.
Consuetudine induci potest, vt credatur scripturæ alicuius, valde legalis personæ, vt illa vim publicè auctoritatis habeat, fol. 326. uu. 8.
Consuetudine iurisdictio adquiri potest, fol. 504. nu. 15. & fol. 70. num. 7.
Consuetudo admittitur, vt valeat appellatio de iudice seculari, ad Ecclesiasticum, fol. 534. n. 20.
Consuetudo derogat legem, fol. 246. num. 11.
Consuetudo improbatur, per quam tollitur vsus iramenti, fol. 245. n. 7.
Consuetudo loci facit instrumentum authenticum, fol. 325. nu. 1.
Consuetudo per rescriptum vincitur, intellige vt ibi, fol. 246. nu. 12.
Contestatio est fundamentum, & lapis angularis iudicij, fol. 102. n. 3.
Contestatio litis malam fidem inducit, fol. 179. n. 11.
Contestatio litis, & eius sententia ex defectu mandati nulla est, fol. 413. n. 4.
Cõtractibus stricti iuris solùm id, quod actum est seruari debet, in bonæ fidei autem, ea veniunt de quibus, nec actum, nec cogitatum est, fol. 424. num. 15.
Contractus, & distractus eiusdem iuris sunt, fol. 79. nu. 9.
Contractus ratione, vel rei sitæ, aut delicti Clericus conueniri potest, fol. 47 num. 4.
Contrahentes conueniri non possunt in loco contractus, nisi ibi inueniantur, fol. 78. nu. 8.
Contraria allegans non est audiendus, fol. 333. num. 3. & fol. 164. nu. 16.
Contraria duo, nec certa, nec vera esse possunt inter se, & ideò neutri fides adhibenda est, fol. 323. n. 2.
Contumacia est graue delictum, quando superioris contemptum inuolui, fol. 2. num. 2.
Contumacia præcedente post contestationem missus in possessionem ex primo decreto verus possessor efficitur, fol. 206. n. 15.
Contumacia, vt contrahatur trina monitio, vel vna pro omnibus desideratur, fol. 197. n. 1.
Contumax amissione causæ multatur, fol. 199. num. 9.
Contumax condemnatus non auditur appellans, fol. 200. nu. 13.
Contumax minor an insolidum condẽnari possit? fol. 200. n. 11.
Contumax quamuis non possit audiri super missionem in possessionem, ante cautionem præstitam, tamẽ extra missionis causam circa alias res non excluditur, maximè, vt rei suæ periculo consulat. fol. 220. n. 3.
Contumax vt verè quis dicatur necessum est, quod post terminum elapsum incurratur, & ibi declaratur. fol. 3 num. 11.
Conueniri debet hæres, vbi defunctus debuit, vel contraxit, fol. 79. nu. 9.
Conueniri Romæ quilibet potest, licèt habeat ius reuocandi domum, fo. 85. num. 1.
Conuersio in adolescẽtia facit præsumptionem in senectute, fol. 344. n. 1.
Conuictæ personæ absque mandato in iudicio agere possunt, fol. 30. nu. 6.
Conuictum quem esse de delicto aliud est, & aliud esse confessum, fol. 23. num. 14.
Copula carnalis deuisa probari potest, fol. 252. num. 4.
Copula præsumitur ex vehementi iuris, & de iure præsumptione, fol. 349 num. 3.
Correctio fraterna fieri debet hortando, reprehendẽdo, vel rogando, fol. 273. nu. m. 3.
Corruptio sola testium sufficit, vt à testimonio repellantur, fol. 261. n. 8.
Creditor conditionalis, an pendente cõditione mitti possit in possessionem? fol. 205. num. 9.
Creditor, cui domus hypothecata est, an teneatur refarcire impensas ei, qui

INDEX.

ex causa damni infecti missus fuit in possessionem? fol.189.nu.15.

Creditore inuito aliud pro alio, solui non potest, fol.336.nu.2.

Creditore inuito licèt aliud pro alio soluatur, censetur creditorem in dubio consentire, si expressè non contradixerit, fol.336.nu.2.

Creditor ex re sibi pignorata fructus percipiens, eos in sortem principalem imputare debet deductis expensis, alias vsurarius erit, fol.367.n.1.

Creditor licèt pignus possideat non tamen præscribit, fol.453.nu.3.

Creditor ob mutuam pecuniam verè, & iusto titulo pignus possidet, intellige vt ibi, fol.369.nu.6.

Creditor tantum tenetur fructus ex re pignorata perceptos in sortem computare, non verò quos percipere potuit, fol.397.num.9.

Crimen confessus non eo ipso est condemnandus, donec audiatur, & alijs legitimis probationibus sit conuictus, fol.22.nu.13.

Crimen si quis confitetur in iudicio incidenter poterit ordinarius iudex inchoare processum, & illum ordinaria pœna punire, fol.225.n.1.

Crimina vbicunque clarucrint puniri debent, fol.19.num.3.

Cumulatio possessorij, & petitorij iure Ciuili, & Canonico prohibita est, fol.116.num.4.

Custodiæ cognitio dè plano, & sine strepitu iudicij fiebat, fol.129.n.17.

D.

Damnum fecisse videtur, qui causam damni dat, fol.365.nu.9.

Dans pecuniam calumniatori, nec crimen intenderet repetitionem habet, fol.194.nu.28.

Data iudicis secularis negligentiam deuoluitur iurisdictio ad Ecclesiam, folio 57.num.4.

Debiti concessio redacta in scripturam, non inducit obligationē, fol.335.n.1.

Debitum scienter soluens donare præsumitur, ac ideo, qui soluit, quod ob turpem causam promisit non repetit, fol.366.n.11.

Decernimus verbum ius nouum inducit, fol.162.nu.7.

Decimandi ius, an sit seruitus, fol.441. num.10.

Decimæ, & si à iure Diuino competant Prælato, in cuius territorio sitæ fuerint, tamen præscribi possunt, quemadmodum, & iurisdictio, fol.449. numer.20.

Decimæ pro administratione Sacramē torum Clericis debentur, fol.450. num.2.

Defectus indictionis licèt viciet instrumentum, error tamen non viciat, quando de tempore cōstat, fol.323. num.10.

Defensio à iure naturali prodita est, fol. 415.num.2.

Defensionibus pluribus etiam contrarijs, nemo prohibetur vti, intellige, vt ibi, fol.334.nu.9.

Delegata iurisdictio vltra res, vel personas in scripto contentas extendi non potest, fol.78.n.6.

Delegata potestas stricta est, ac ideò nō extenditur de persona ad personam in scripto comprehensam, fol. 99. numer.5.

Delegati à Principe tantum possunt alijs vices suas delegare, nec inferioribus id permittitur, fol.507.nu.21.

Delegatus iudex intra duas dietas tantū cognoscere potest, fol.75.nu.6.

Delicta ibi punienda sunt, vbi committuntur, fol.69.nu.5.

Delicta paria mutua compēsatione tolluntur, fol.122.n.17.

Delicti causa Respublica, & Magistratus læditur, fol.71.n.2.

Delictum Prælati Ecclesiæ non nocet, fol.140.nu.7. & fol.436.num.7.

Delinquentes vbicunque inuenti fuerint ibi puniri possunt, intellige, vt ibi, fol.72.nu.5.

Deo honor, & veneratio iure Diuino debe

debetur, fol.122.n.2.
Deponentes contraria, tanquam periuri puniri debent, fol.281.n.3.
Deportatus eo ipso actionem depositi amittit, sicut & alia, quæ iuris ciuilis sunt, fol.172.n.11.
Depositi actionem deportatus amittit, fol.172.num.11.
Deserere locum, vel eũ derelinquere inter se differunt, fol.453.n.7.
Diuus Paulus ad Cæsarem appellauit, fol.8.num.6.
Dicto Regis, vel scripto standum est quemadmodũ, & Põtificis, fol.326. num.7.
Dictum vni ius nullius dicitur, fol.225. numer.2.
Diebus Dominicis, alijs Dei, & Sanctorum reuerentiæ dicatis ab omni opere illicito abstinendum est, fol.121. num.1.
Diebus Dominicis, & alijs Deo dicatis mercata, & nundinæ fieri prohibentur, fol.125.nu.3.
Die Dominico ieiunare non licet, fol. 127.nu.12.& 13.
Dies feriati non obseruantur existente causa, pietatis, vel necessitatis, fol. 131.nu.21.
Differentia nulla est quoad Deum inter iramentum, & simplicem lequelam, fol.356.num.3.
Differentiæ ratio assignatur inter legatarium conditionalem, & creditorem, fol.205.n.11.
Dilatio ad deliberandum ante litis contestationem Reo conceditur; vtrùm cedere, vel contendere debeat? fol. 117.num.2.
Dilatio amplius, quam semel oratione Diui Marci permissa erat. fol. 118. numer.5.
Dilationes iudiciales iudici arbitrariæ sunt, fol.116.n.1.
Dilationes plures in adulterij causa, an concedi possint? fol.119.nu.8.
Dilationes plures in grauioribus causis concedi à iudicibus permissum est, fol.119.nu.7.
Dilationes plures iudex existente causa concedere poterit, fol.117.n.3.
Dilectio matris erga liberos maior est, quam patris, fol.340.nu.2.
Dispensatio cum Clerico actualiter depositio, propter delictum ad Pontificem spectat, fol.25.num.4.
Dissipatio fructum monita in prima, quam in secunda instantia præsumitur, refertur disparitatis ratio, fol. 224.num.7.
Distintio debet esse inter concedẽtem, & confirmantem, fol.324.n.12.
Diuturnitas temporis bonam fidẽ non præstat, fol.443.n.2.
Doli exceptione opposita æquitur actio, & repititio competit, fol.285. num.33.
Domicilia plura quis habere potest, & vtrobique conuenire, fol.161.n.3.
Domicilium ex habitatione, & animo adquiritur, fol.80.nu.12.
Domicilium non adquiritur ex sola cõmoratione in aliquo loco, sed spatium decem annorum desideratur, fol.59.nu.6.
Domiciliũ præcipua iurisdictionis causa dicitur, fol.77.n.2.
Dominij quæstio non potest opponi contra locatorem agentem aduersus conductorem, fol.324.nu.3.
Dominium adquiritur in rebus corporalibus per traditionem; in corporalibus verò per vsum, & exercitium, fol.83.num.2.
Domino remidi iustitiam facere negligente causæ cognito ad ordinarium deuolutur, fol.27.n.3.
Donare præsumitur scienter in debitũ soluens, fol.366.n.11.
Donare videtur, qui sciens re non teneri aliquid alteri promisit, fol.336. num.5.
Donatio fructuum, an inter virum, & vxorem permissa sit? fol.182.n.23.
Donatio inter virum, & vxorem prohibita est, quando alter ex coniugibus fit pauperior, fol.180.n.1.
Donatio omnium bonorum p. æsentũ, &

& futurorum eſt prohibita, cum libe ram facultatem teſtandi adimat, valet tamen ſi Eccleſiæ fiat, fol. 256. num. 6.

Dos exige, & peti debet in domicilio viri, fol. 75. num. 4.

Dotes mulieribus conſeruasi Reipub. intereſt, fol. 98. nu. 14. & fol. 387. num. 4.

Duo teſtes ad reprobandum inſtrumentum de iure communi ſufficiunt, fol. 329. num. 9.

Duplex pœna pro eodem delicto impoſi non debet, fol. 2. n. 4. & fol. 24. num. 2.

E.

Eccleſia contra Eccleſiam per ſpatium quadraginia annorum, præſcribit res immobiles, fol. 437. n. 1. & 2.

Eccleſia, & minor æquiparantur, fol. 433. num. 9.

Eccleſia, & pupillus tenentur ex dolo Prælati, & tutoris, quatenus adeos peruenit, fol. 140. nu. 7.

Eccleſiaſtica, & temporalis iuriſdictio diſtinctæ ſunt, fol. 55. n. 6. & fol. 391. num. 12.

Eccleſia vacante, non currit præſcriptio, fol. 430. nu. 1.

Eccleſiæ vacanti præficitur Economus Prælati vicem gerens, fol. 433. n. 8.

OEdenda ſunt inſtrumenta Fiſco, etiam ſi Fiſcus auctor ſit, fol. 240. n. 14.

OEdere inſtrumenta, vel rationes tenẽtur argentarij, & ſimiles, qui publica officia exercent, fol. 239. n. 11.

OEditio inſtrumentorum ſemel tantum in iudicio fieri debet, fol. 240. num. 16.

Egregie perſonæ, an compellantur in iudicium venire, fol. 307. n. 12.

Electio Epiſcoporum, ad quos de iure communi pertineat, fol. 159. nu. 9.

Electio Prælati de iure communi ad ſolos Canonicos expectat, fol. 467. numer. 6.

Eligendi ius, & eius quaſi poſſeſsio, quibus actibus adquiratur, fol. 160. n. 11.

Epiſcopalis ſtatus excellentior eſt Monachali, intellige, vt ibi, fol. 357. numer. 6.

Epiſcopi conſecrationis tempore obedientiæ iuramentum Pontifici præſtare debent, nec poterunt à Clericis exigere, niſi ab habentibus adminiſtrationem rerum Eccleſiarum, fol. 360. num. 1.

Epiſcopi olim condemnari non poterant, quam ſi ſeptuaginta, & duo teſtes interueniſſent, fol. 275. n. 9.

Epiſcopo iuriſdictio, erga ſubditos à iure diuino prouenit, fol. 47. nu. 2.

Epiſcopus alterius Epiſcopi locum à ſe conuerſum triennio præſcribit, fol. 430. num. 1. & in 2.

Epiſcopus an in crimine hæreſis, & ſimoniæ diſpenſare poſsit? fol. 25. n. 5.

Epiſcopus de iure antiquo abſque capitulo diſpenſare non poterat, fol. 25. num. 6.

Epiſcopus eſt caput Eccleſiæ; Canonici vero eius membra reputantur, & vnum corpus conſtituunt, fol. 462. num. 5.

Epiſcopus in Regia legatione prius occupatus, ſi ab Archiepiſcopo poſterius fuerit vocatus tenetur obedire legationi Principis, fol. 362. n. 10.

Epiſcopus loci vbi delictum commiſſum punit Clericum delinquentem, etiã beneficij priuatione, fol. 70. n. 1.

Epiſcopus poſt per actam pœnitentiam poteſt in adulterio, & alijs minoribus criminibus cum Clericis diſpenſare, fol. 24. num. 4.

Epiſcopus in omnibus Eccleſis ſuæ Diœceſis ſuam intentionem probatam habet, fol. 425. nu. 18.

AEpiſtola aliquãdo inter præſentes mittitur, fol. 337. n. 8.

AEpiſtola miſſa abſque teſtium ſubſcriptione fidem facit, ſi cum ſigillo ſcribentis ſit recepta, & comparatio literarum fuerit facta, fol. 316. n. 5.

Errans in iure malæ fidei poſſeſſor dicitur, fol. 447. nu. 15.

Error in delictis, ſi interueniat remiſ-

vè discutitur, fol.339.nu.5.
Error matis in accipiente, licèt vsucapionem impediat, facti tamen regulariter non impedit, fol.469.n.10.
Error Notarij potius in instrumento præsumitur, quam falsitas, nisi cancellatio, vel vitium visibile sit, fol.321. numer.3.
AEstimatio extrinseca in moneta fuit mutata, à Philippo IIII. inuictissimo Hispaniarum Rege, anno 1628. & anno 1636. & 1641. fol.372.n.2.
AEtas potius instrumentis, quam testibus probanda est, cum in memoria hominũ retinere difficilè sit, fol.328. numer.3.
Excellentia iure iurandi, non obligandi cum peccato tanta est, quanta obligandi vltra peccatum, fol.387.n.2.
Exceptio consanguinitatis suspendit restitutionem, quando in cõtinenti probatur, fol.174.nu.5.
Exceptio criminis testibus obiecta probanda est ante sententiam, fol.400. numer.16.
Exceptio spolij an, & quando impediat iudicium petitorium? fol.138.n.3.
Exceptio natiuitatis obstat petenti hæreditatem, quæ prius coram iudice Ecclesiastico terminari debet, fol. 144.num.1.
Exceptione consanguinitatis opposita mulieri petenti aliquem in virum prius de illa cognoscẽdum est, quam matrimonij quæstio terminetur, non tamen de ea, sed super matrimonio pronunciandum, fol.153.n.1.& 2.
Exceptio pro Ecclesiæ vtilitate admittitur, quæ alius nõ admitteretur, fol. 411.num.4.
Exceptio proprietatis in continẽti probata, impedit restitutionem, fol.168. num.6.
Exceptio proprietatis non admittitur aduersus petentem restitutionem ex interdicto, vndevi, nisi ipse consentiat, fol.167.num.1.
Exceptio procuratoria, etsi dilatoria sit in quacunque litis parte obijcitur, folio 413.n.4.
Exceptio renuntiationis beneficij post spolium facta, non obstat petenti beneficij restitutionem ex interdicto, vndè vi, fol.168.nu.1.
Exceptio spoliationis non obstat agenti super rebus Ecclesiasticis, fol.141. numer.12.
Excipiens de interruptione cõtra allegantem præscriptionem, tenetur allegare præscriptionem, fol.456. num.11.
Excipiens nihil petit, sed intendit tantum agentem excludere, fol.158. num.2.& 13.
Excipiens non respondet, fol.108.n.11.
Excipiens non videtur fatere ea, quæ in exceptione includuntur, & exceptio falsi, etiam post sententiam opponi potest, fol.420.n.1.
Excommunicati à iure Diuino, vel positiuo, à fidelium nomine repellantur, fol.415.num.3.
Excommunicatio est in duplici differẽtia maior, vel minor, maior est censura Ecclesiastica, quæ priuat Christianum à perceptione Sacramẽtorum, & communione fidelium, fol.405. numer.2.
Excommunicatio maior, & anathema quoad vinculum, nihil differunt, quoad execrationem verò, & maledictionem maximè, fol.35.n.12.
Excommunicationis appellatione de maiori intelligitur, fol.35.n.11.
Excommunicationis exceptio, etsi dilatoria, in quacunque litis parte opponi potest, fol.409.num.3.
Excommunicationis effectus per appellationem non suspenditur, fol.517. numer.12.
Excommunicationis sententia aduersus absentem, & non citatum ferri non potest, fol.154.num.14.
Excommunicationis sententia ex defectu ministri nulla est, intellige, vt ibi, fol.481.nu.9.
Excommunicationis sententia suspensionis, vel interdicti lata sub hac constitutione (si intra certum tempus Pa

tro non ſatisfeceris) ſuſpenditur ſi intra euentum conditionis fuerit appellatum, fol.539.nù.1.
Excommunicatio pro præteritis culpis imponi non poteſt, fol.4.nu.12.
Excommunicatio ſub conditione prolata ſuſpenditur per appellationem, fol.517.num.13.
Excommunicatio, vt proferatur omninò deſideratur iuriſdictio, fol.534. num.19.
Excommunicationes ſuſpenſiones interdicta, & quidquid poſt appellationem eſt factum in irritum reuocatur, fol.512.nu.1.
Excommunicati, quamuis peccent cõtrahendo, propter participationem, quam cum alijs habent, non tamen exinde contractus reſcinditur, fol. 418.num.11.
Excommunicatis ſiuè rei, ſiuè actores ſint, nunquam denegatur appellatio, fol.427.num.2.
Excommunicato communicans minori excommunicatione inuoluitur, folio 407.num.4.& 9.
Excommunicatus ab agendo in cauſa appellationis nõ repellitur, fol.418. numer.11.
Excommunicatus etiam poſt ſatisfactionem indiget abſolutione, fol.4. numer.13.
Excommunicatus excipere, appellare, & omnem defenſionem facere poteſt, ſed reconuenire non poteſt, fol. 414.nu.1.
Excommunicatus iuramentum calumniæ contra ſe ſubire tenetur, cum tanquam Reus in iudicium admittatur, fol.416.nu.6.
Excommunicatus ob contumaciã præſtita cautione abſolui debet, fol.4. num.17.
Excommunicatus ob contumaciam, quando poſsit beneficijs priuari, fol. 5.num.18.
Excommunicatus perſeuerans per annum reditur ſuſpectus de hæreſi, fol. 5.num.19.
Excommunicatus, tanquam Reus in iudicio per procuratorem admittitur, ſecus tanquam Actor, fol.418. numer.12.
Executio ſententiæ remittenda eſt ad Epiſcopum loci, vbi Clericum beneficium habet cum literis requiſitorijs, fol.73.n.8.& 9.
Executor iudex eſt, in triplici differentia, intellige vt ibi, fol.479.n.2.
Executor iudex poteſt cognoſcere de fraude coram eo commiſſa, fol.482. num.2.
Exceptio criminis teſtibus obiecta probanda eſt ante ſententiam, & poſt conteſtationem admittitur, cum nõ ſit ad iudicij ordinẽ directa, fol.400. num.6.
Exceptio excommunicationis dilatoria eſt, ſed in quacunque litis parte, propter animæ periculum opponi poteſt, fol.429.num.3.
Exceptio excommunicationis in qualibet litis parte opponi poterit, fol. 429.nu.1.
Exceptio falſi etiam poſt ſententiam opponi poteſt, fol.424.nu.16.
Exceptio falſitatis impedit inſtrumenti executionem, quoties falſitas abſque vlla extrinſeca probatione in ipſo inſtrumẽto demõſtratur, fol.319. numer.4.
Exceptio fraudis, ſeu nullitatis non poteſt admitti à mero executore facti, cum tantum nudum factum executionis, abſque vlla iuris cognitione, ei committatur, fol.479.n.4.
Exceptio procuratoria, etſi delatoria ſit in quacunque litis parte obijci poteſt, fol.413. nu.4.
Exceptio pro Eccleſiæ defenſione admittitur ſi vtilitas eius inſtat, & ſi alias non admitteretur, fol.411.n.4.
Exceptio tantum opponitur ad excludendum ius actionis, fol.420.n.2.
Ex facti narratiua nõ rectè ſumitur argumentum, fol.84.num.5.
Ex facto ius oritur, & ibi hæc regula explicatur, fol.10.nu.14.

Exhibitio teſtamentorum ab omnibus, tàm Reo, quàm Actore, vt commune inſtrumentũ fieri debet, fol. 241. numer. 17.

Exhibitoria actio eis tantum competit, qui corpora ſua eſſe dicunt, fol. 242. num. 21.

Expreſsio cauſæ de iure antiquo in appellatione ab interlocutoria, neutiquã deſiderabatur, ſecus de iure nouiori, fol. 544. nu. 9.

Expreſsio cauſæ in appellatione ab interloquutoria in maioribus cauſis nõ deſiderabatur, fol. 548. n. 23.

Expendens pietatis cauſam funus non repetit ſumptus, fol. 193. n. 26.

Expendens in funus cum defuncto, quaſi contrati ſi ſe cẽſetur, fol. 193. numer. 25.

Expendens pietatis cauſa in alenda filia expoſita ſumptus repetit, fol. 193. num. 27.

F.

Facta non præſumuntur, niſi probẽtur, fol. 344. n. 4. & fol. 352. num. 4.

Facto alieno onerari quis non poteſt, fol. 491 num. 2.

Factum in iudicio per procuratorem proponi poteſt, quid in criminalibus? fol. 39. n. 6.

Falcem in meſſem alienam nemo mittere poteſt, fol. 72. n. 7.

Falſi exceptio poſt ſententiam opponi poteſt, fol. 424. n. 16.

Falſa demonſtratio non viciat legatum, fol. 313. n. 10.

Falſitas inſtrumenti, vel quod illi deeſt per teſtes probari poteſt, fol. 327. numer. 1.

Falſitas inſtrumenti probari debet neceſsè, & nõ ſufficit oblique, fol. 322. num. 5.

Falſitas teſtium cum iudicium nullum reddat etiam poſt ſententiam obijci, & probari poterit, fol. 400. n. 9.

Fœminæ priuilegio gaudent, ne compellantur perſonaliter in iudiciũ venire teſtimonij dicendi cauſa, ne virorũ cœptibus miſceãtur, fol. 807. n. 9.

Feriarum ratio pietatis cauſa non eſt habenda, fol. 131. nu. 21.

Feriatis diebus, an iudex de cauſis beneficialibus cognoſcere poſsit? fol. 1, 2. numer. 24.

Feriatum tempus, an Præſides coangustare, vel prorrogare poſsint? fol. 130. num. 19.

Feriæ publicæ, & ruſticæ, an à iudice cõſtitui poſsint, fol. 131. nu. 20.

Feriæ ruſticæ, veluti vendimiarum, & meſsium ex conſenſu partium renũtiari poſſunt, fol. 123. n. 7.

Feriæ ſolemnes ab ipſo iure diuino introductæ ſunt, fol. 122. nu. 2.

Feudales cauſæ etiam inter Clericos apud dominum feudi tractari debent, fol. 75. num. 5. & fol. 13. num. 22.

Feudales cauſæ, ſecundum feudorum conſuetudines, etiam inter Clericos decidendæ ſunt, fol. 60. nu. 8.

Feudi dominus magis conſcius, ac verſatus in feudo dicitur, fol. 27. n. 2.

Feudum imperiale per dignitatẽ Epiſcopalem amittitur, intellige vt ibi, fol. 323. num. 9.

Fidei iuſſores delatoris tenentur ad pœnam conuentam, quando ipſe contumaciter abfuerit, fol. 201 nu. 14.

Fides ſemel præſtita, etiam ab hoſtibus ſeruari debet, fol. 358. nu. 3.

Filiatio etſi quoad matrem ſit certa, tamen quoad patrem eſt incerta, fol. 340. num. 3.

Filiatio ex ſecundo matrimonio legitimè celebrato, etiam ſi primum extet legitima reputatur, fol. 272. n. 8.

Filius, & pater ratione patriæ poteſtatis vna, & eadem perſona cenſentur, fol. 287. num. 8.

Filius in cauſa patris, non poteſt teſtimonium ferre, nec pater in cauſa filij, fol. 285. num. 1.

Filius interrogatus an ſit hæres patris, ſi contumax ſit in reſpondendo, an inſolidum condẽnari poſsit, fol. 400. numer. 10.

INDEX.

Filius prō patre, nec pater pro filio cō-pellitur teſtimoniū dicere, fol.309. numer. 18.

Filius quoad munera publica, non ſequitur patris poteſtatem, fol. 287. num.8.

Filius viuo patre, quodadmodum dominus bonorum paternorum dicitur; mortuo vero patre tantum libera ei bonorum adminiſtratio trāſfertur, fol.255.n.5.

Finium regendarum actionem non cōpetit, niſi verò domino, & an vſufructuario, intellige, vt ibi, fol. 250. num.7.

Fiſci cauſa in re dubia inter pias cauſas reputatur, fol.511.n.7.

Fiſcus ante diem petens, an incurrat in pœnis à iure ſtatutis, contra plus ius petentes? fol.150.nu.7.

Forum ſortitur, quis non tantum ratione contractus, ſed etiam quaſi contractus, fol.79.n.10.

Frangenti fidem, non debet fides obſeruari, fol.358.nu.2.

Fraterna correctio, quomodo fieri debeat, fol.273.n.3.

Fructus ad bonæ fidei poſſeſſorem expectant, fol.165.nu. 2.

Fructus an bonæ fidei emptor reſtituere compellatur, fol.177.n. 4.

Fructus an vxor ex re ſibi donata adquirat, fol.180.n.14.

Fructus conſumptos bonæ fidei poſſeſſor omnes ſibi adquirit, præterquam naturales extantes, fol.181. numer.18.

Fructus conſumptos reſtituere tenetur bonæ fidei poſſeſſor, quando ex illis factus eſt locupletior, intellige, vt ibi, fol.182.num.21.

Fructus emptor malæ fidei reſtituere tenetur, fol.178.n.7.

Fructus hæreditatem augent, fol.182. num.22.

Fructus hominis mortui, quando debeantur, fol.179.n.11.

Fructus non tantum induſtriales, ſed & naturales bonæ fidei poſſeſſor, ſibi adquirit, fol.180.n.16.

Fructus perceptos, an miſſus ex primo decreto ſibi adquirat, fol.177.n.5.

Fructus pignoris lucro debitoris cædunt, fol.367.nu.2.

Fructus quando veniant in iudicijs particularibus, fol.178.nu.10.

Fructus rei locatæ, an prædo ſuos faciat, fol.179.nu.12.

Fructus rei petitæ, quæ perit abſque poſſeſſoris culpa non debentur, fol. 179.num.11.

Fructus ſequæſtrantur, etſi non deſipētur cum ſententia in Curia prolata eſt, fol.223.nu.3.

Fructus ſi Reus diſſipat de iure tuo deficere videtur, ac in aduerſarij iniuriam per fraudem abuti præſumitur, fol.223.n.2.

Fructus ſi Reus diſſipat poſt ſententiā, contra eum latam, licitè ſequæſtrantur, fol.222.num.1.

Fructus venditor reſtituere tenetur, quando emptor ſtipulatus eſt vacuā poſſeſſionem, fol.178.n.8.

Fructum diſſipatio, non ita in prima, vt in ſecunda inſtantia præſumitur, fol. 224.num.7.

Fructuum donatio, an inter virum, & vxorem permiſſa ſit, fol. 182. numer.23.

Fructuum æſtimatio facienda eſt, habito reſpectu ad perſonam ſpoliati, nō verò ſpoliantis, & quid in alijs poſſeſſoribus, fol.180.n.13.

Fructuum vſuras malæ fidei poſſeſſor non tenetur præſtare, fol.178.n.9.

Funeraria actio competit pro ſumptibus funeris, fol.192.num.24. cum ſequentibus.

Fur expendens in alendo inſtante, quē ſurripuit, eum abſque deductione impenſarum reſtituere debet, fol.185. numer.3.

G.

Grauaminis cauſa in appellatione ab interlocutoria corā iudice à quo poſi-

ta

ta sufficit, vt appellatio admittatur, nec eius probatio desiderabatur, fol. 546.num. 16.
Generalis citatio non sufficit, vt quis tanquam contumax cõstituatur, fol. 198.nu.7.
Genuflexio,& oratio, quo tempore fieri debet, fol.124. nu.14.
Gerens aliena negotia, tanquam aliena actione negotiorum gestorum impensas recuperare potest.Secus si tãquam propria agat, fol.190. n.18.
Gesta cum falso procuratore ratificatione interueniente valent, fol.31. num.8.

H.

Hæreditatem fructus augent, fol.182. numer.22.
Hæreditatem petenti obstat exceptio natiuitatis, quæ prius coram iudice Ecclesiastico terminari debet, fol. 144.num.1.
Hæreditatem grauarus restituere sustitutis,si ingrediatur religionem videtur eam alienare, fol.257.n.10.
Hæreditas incẽs defuncti personam representat, fol.450.n.4.
Hæreditatis petitio fieti debet, vbi domicilium habet Reus, fol.53.numer. 6.
Hæres conueniri debet, vbi defunctus debuit, vel contraxit, fol.79.n. 10.
Hæres depositarius ad vsuras pecuniarum, quas non fenerauit non tenetur, fol.177.n.6.
Hæres putatiuus creditoribus hæreditarijs soluens repetitionem habet, folio 195.nu.31.
Hæres putatiuus soluens legata aduersus rerum hæredem habet actionem negotiorum gestorum, fol.192. numer.24.
Hæres, qui absque deductione quartæ hæreditatem restituit, non habet cõdictionem aliarum verò rerum per testationem sibi cõsulere potest, fol. 194.num. 30.
Hæres vbi à legatarijs, vel fideicommissarijs conueniri possit, fol.79. numer.10.
Hæreticus ab omni potestate, & honore priuatur, fol.43. nu.10.
Hodie non præsumitur possidere, qui antea possidebat, fol.345.n.5.
Homines semper sumus procliues ad malum, fol.352.nu.5.
Hominis mortui fructus petiti, quando debeantur, fol.179.n.11.
Homini potius attenditur illud, quod est secundum naturam, quam quod est secundum accidens, fol.351.n.2.
Hominum animus,in quo bonitas, vel malitia residet multis fructibus agitatur, nec in eodem statu permanet, fol.344.nu.3.
Homo liber in pignus dari non potest, fol.376.nu.6.
Honesti, ac diuites apud Romanos, solùm ad militarem disciplinam aspirabant, fol.84.nu.9.
Honor,& veneratio debetur Deo, fol. 122.num.2.

I.

Idoneus quilibet præsumitur in iure, fol.44.nu.2.
Idonei ætas in homine quoad beneficia obtinenda, cùm clausula si idoneus fuerit dupliciter considerari potest, intellige vt ibi fol.351 nu.3.
Id, quod ex re nostra nascitur ad nos pertinere debet, fol.182.n.20.
Id,quod vna via prouidetur, altera non admittitur, fol.58.n.2.
Ieiunare non licet diebus Dominicis, fol.127.num.12.& 13.
Ieiunium in die Dominico, nõ est simpliciter prohibitum,nisi superstitiose,aut scandalose fiat, fol.127. n.13.
Ignoti repelluntur ab omibus Ecclesiasticis actibus, fol.45.nu.7.
Impedimẽto dato iudicis delegati eligitur alius ad libitũ actoris,fo.49.n.13
Impedimentũ facti nõ impedit præscriptionem,sed iuris tantũ,fol.457.n.3.
Impedimentũ non præstat, quod de iure non oriatur effectũ, fol.42.n.3.

Impedito nulla negligentia, vel culpa imputari potest, fol.457.n.2.
Impensas an creditor, cui domus hypothecata est teneatur restituere, ei, qui causa damni infecti missus fuit in possessionem, fol.189.n.15.
Impensas factas in erudiendo seruo alieno, vel ædificio construendo bonæ fidei possessor deducit, & repetit, fol.187.nu.8.
Impensas necessarias bonæ, & malæ fidei possessor deducit vtiles, verò neuter, intellige vt ibi, fol.182.n.1.
Impensas necessarias si maritus vxori dotem legauerit, eius hæres deducit; non autem vtiles, fol.189.n.14.
Impensas non deducit malæ fidei possessor, si quas in colligendis fructibus fecerit, fol.186.n.4.
Impensas, quas domus possessor fecerit, si illam tradiderit, absque deductione repetere poterit, fol.192.numer.23.
Impensas, quas hæreditatis possessor in monumento fecerit actione negocio. rum gestorum ab hærede consequitur, fol.191.nu.22.
Impensas, quas malæ fidei possessor fecerit retinere poterit, non tamen repetere, fol.191.n.20.
Impensas, quas miserationis, vel pietatis causa in funus fecerit non repetit, fol.195.nu.26.
Impensas recuperare potest gerens aliena negocia, tanquam aliena, secus tanquam propria, fol.191.n.21.
Impensas si quis in alieno infante, quē surripuit fecerit neutiquam deducit, fol.185.nu.3.
Impensas vtiles an malæ fidei possessor deducere possit, intellige vt ibi, fol.187.num.8.
Impensæ necessariæ ipso iure dotem minuunt, & à marito retineri possunt donec fuerint solutæ, fol.188.num.12. reliqua vide in verbo hæres, bonæ fidei possessor, malæ fidei possessor.
Imperator mundi Dñs. fol.137.n.6.
Imperatores Concilia generalia congregare non possunt, nisi auctoritas Pontificis intercedat, fol.15.numer.31.
Imperfectum, & inutile non differunt, fol.393.num.4.
Incontinens in iuuentute, erit etiam incontinens in senectute, fol.349.numer.1.
Incontinentia præsumitur inter consanguineos, fol.349.nu.2.
Incontinentiæ probatio excluditur per senectutem, & cósanguinitatem, fol.349.num.1.
Incorporalia quamuis non possideantur, tamen quasi possideri dicuntur, fol.451.n.5.
Indignus semper quis præsumitur cum agitur de animæ præiudicio, fo.352.numer.6.
Indultum à iure beneficium, non est alicui auferendum, fol.413.nu.3.
Infamis, cuius fama à Principe restituta est ad testimonium admittitur, fol.401.num.11.
Infamis infamia Canonica notatus ad testimonium repellitur, fol.403.numer.5.
Infamis infamia iuris repellitur à ferendo testimonio, etiam contra alium infamem, fol.401.n.10.
Infamis publica munera subire non potest. fol.398.num.2.
Infamis qui olim fuit tamen ex tempore desinit esse infamis, fol.402.numer.14.
Inferior à Principe non potest executionem sententiæ alicui delegare, fol.479.num.3.
Iniuria filio facta patri facta videtur, fol 32.num.14.
Injuria Monacho facta, nõ sibi, sed Monasterio facta censetur, fol.32.numer.13.
Iniuria non præsumitur periorum illata, fol.338.n.3.
Innouata post appellationem extraiudicialem non reuocantur attentatorum remedio, fol.513.n.34.

Innouatio nihil aliud est, quam prioris status mutatio, fol.209.nu.2.
In re obscura potius Reo, quam Actori fauendum est, fol.41.nu.7. & fol. 321.num.2.
Instãtia prima succumbes, si minus probauerit poterit in secunda plenè probare, fol.303.nu.20.
Instantia prima ad Episcopum spectat, fol.47.nu.6.
Instantia prima de iure Canonico, perpetua est de iure verò ciuili limitatur triennio, fol.523.nu.5.
Insignia alia sunt, quæ denotant dignitatem, alia verò, quæ iurisdictionem significant, fol.210.n.4.
Instigator falsi criminis infamia iuris, non notatur, sed facti tantũ, fol.399. numer. 5.
Institutus ab eo, qui est in quasi possessione conferendi, securus manet, licèt ius conferẽdi euincatur, fol.166. numer.7.
Institutus probata, quasi possessione collatoris obtinet reseruata contra collatorem proprietate, fol. 165. n.1.
Instrumenta à diuersis partibus producta, etiam si contraria sint digniori, & verò similiori standum est, secus si ab eadem parte, fol.334.n.6.
Instrumenta adoptionis, vel emancipationis perdita poterũt testibus comprobari, fol.330.n 16.
Instrumenta etiam post conclusionem admittuntur, si nouiter reperta fuerint, & adhibito iuramẽto, in iudicio producantur. fol.326.n.5.
Instrumenta, & testimonia æquiparantur, fol.325.nu.3.
Instrumenta in iudicio producta, si videantur sibi contraria reduci debent ad concordiam, fol.133.nu. 15. & fol.334.nu.9.
Instrumenta non possunt redargui, nisi inspecto illorum tenore, fol.319. numer.2.
Instrumenta post publicationem testiũ admittuntur, fol.298.num.3. & fol.325.num.1.
Instrumenta publica natalia testibus infirmari nequeunt, fol.328.nu.5.
Instrumenta semel ædita, postea ædi non possunt, nisi iusta subsit causa, quæ prius probari debet, fol.326. num.9.
Instrumenti cantellatio in dubio præsumitur facta ab eodem Notario, folio 318.num.4.
Instrumenti exemplar auctoritate iudicis desumptum interueniente partis citatione in iudicio admittitur, folio 311.num.3.
Instrumenti exemplum, nõ solemniter sumptum fidem non facit, absque originali, fol.311.nu.1.
Instrumenti falsitas probari debet necesse, nec oblique sufficit, fol.322. numer.5.
Instrumenti falsitas, vel quod illi deest probari potest per testes, fol.327.n.1
Instrumenti pars, quæ ad instructionẽ pertinet tantum ædenda est, intellige, vt ibi, fol.240.n.15.
Instrumenti priuilegij, vel rescripti ius plerunque pẽdet ex præfatione, vel facti narratione, fol.317.n.3.
Instrumentij potius, quã testibus ætas probanda est, fol.328.n.3.
Instrumento à Tabellione, siuè testibus condito fides non est adhibenda, fol. 265.num. 12.
Instrumento inuẽtari creditur cum auctoritate iudici celebratur, fol.313. num.9.
Instrumentorum æditio semel tantũ in iudicio fieri debet, fol.240.n.16.
Instrumento, si aliud sit scriptum, quã actum actui standum est, fol. 334. numer.7.
Instrumentum à parte negatum, absq; testibus inuitũ fidem non facit, fol. 315. num.2.
Instrumentum authenticum etiam dicitur, quod à parte, absque Tabellione præsentibus testibus subscribitur, eis autem decedentibus desinit esse authenticum, fol.315.nu.3.
Instrumentum corruit si testes scripti

decesserint, nisi sigillum habeat authenticum, vel à notario sit confectum, fol.315.nu.1.
Instrumentum etiam si manu alterius sit scriptum tenet, intellige vt ibi, folio 324.num.14.
Instrumentum exemplare auctoritate iudicis desumptũ interueniente partis citatione in iudicio admittitur, folio 311.nu.3.
Instrumentum exemplare deductum ex protocolo ab eodem tabellione, qui rogatus, & præsens fuerat originale reputatur, fol.312.n.7.
Instrumẽtum ex protocolo absque partis citatione deduci potest: si tempore celebrationis cõtractus partes cõuenerint, vt cuilibet detur trãscriptum, fol.311.num.3.
Instrumentum sit authenticum consuetudine loci, fol.325.n.1.
Instrumentum in iudicio productum licèt antea producentis esset, ex productione tamẽ commune efficitur, fol. 319.num.3.
Instrumẽtum integraliter parti aduersæ ædi debet, nisi iudici fuerit visum periculum esse, cum ex illa integrali productione clausula aliqua producenti noceret, & tunc sola clausula de qua agitur ædi debet, fol.320. num.6.
Instrumentum manu publica confectũ habens sigillum vicioſum, in quo cõ ueniant præsumptiones falsitatis nõ probat, fol.321.nu.1.
Instrumentum perfectum dicitur cum partes, nihil addere, vel minuere vel lent, & subscriptio ab illis fuerit facta, fol.314.n.13.
Instrumentum priuatum à debitore recognitum, quoad eius præiudicium vicem publicæ scripturæ habet, intel lige, vt ibi, fol.316.n.4.
Instrumentum qui in iudicio præduxit, illud impugnare non potest, fo.425. num.17.
Instrumentum, si fuerit deperditum, non tantum perditio, sed eius tenor probari debet, fol.329.n.10.
Instrumentum, si manu alterius sit scriptum tenet dummodo tabellio perfectioni existat, & ab eo sit subscriptum, fol.324.nu.14.
Interdicto retinendæ possessionis obtinet probans antiquiorem possessionem, maximè titulo iustificatam, fol. 258.num.1.
Interdicto vndè vi, an missus in possessionem vti possit? fol.259.n.10.
Interdictum adipiscendæ, vel recuperandæ simul, & retinendæ vti possidetis cumulari possunt, quando nulla datur repugnantia, fol.163.n.14.
Interdictum de tabulis exhibendis cessat, si ex tabulis hæreditarijs controuersia pẽdet, intellige, vt ibi, fol.241 numer.18.
Interdictum de vi, & vi armata, noncõ petit, vbi possessio corporaliter aprehensa non est, fol.172.nu.7.
Interdictum de vi, & vi de iure ciuili habet locum contra spoliatorem, & de iure Canonico, contra quencunque tertium possessorem, fol.140.n.8.
Interdictum, quod vi, aut clam compẽsatur cum dolo alterius, qui idem opus, aut clã demolatus est, fol.174. num.14.
Interdictum quorum legatorum admittitur cum iudicio petitorio de petitione hæreditatis, fol.163.n.12.
Interdictum retiuẽdæ competit ei, qui tempore litis motæ, seu contestationis possidere reperitur, si non vi, non præcario possidet, fol.260.nu.7.
Interdictum vnde vi competit contra spoliatem mandantem, vel ratum habentem, & an contra particularem successorẽ in beneficio, fol.37.n.5.
Interdictum vnde vi habet locum, cũ quis à possessione fundi, vel ædium per vim deicitur, fol.74.nu.2.
Interdictum vndè i non competit, nisi ei, qui antea possidebat, fol.172. num.9.
Interdictum vndevi nulla exceptione, vel reconuentione impediri po-

teſt, fol.173.nu.12.
Interdictum vndevi nullam exceptionem admittit, niſi de alia obijciatur, fol.143.n.18.
Interdictum vndevi, vt competat requirit, vt is qui de poſſeſsione agit poſſeſsionem probet, fol.218.n.10.
Interpretatio legis alia eſt neceſſaria generalis, & ſcripta, alia verò non neceſſaria, & generalis, ſed non ſcripta prima Pontifici tantum reſeruata; ſecunda verò inferioribus etiam competit, fol.557.n.3.
Interruptio præſcriptionis, vt fiat omninò deſideratur interpellatio iudicialis, fol.436.n.6.
Interrogatio ſi de duobus cõnexis præcedat, & de vno tãtum ſequatur reſponſio, id quod de vno dictum eſt, adaptari ad alterum debet, fol.346. num.5.& 6.
Inuito creditore licèt aliud pro alio nõ ſoluatur ſolutum, tamen ſi expreſsè creditor non contradixerit cõſentire videtur, fol.336.n.2. & fol. 483.num.2.
Iudæi Chriſtum vocabant Samaritanum, tanquam Iudaice legis violatorem, & nouam Religionem inducentem permiſsitque Samaritanum eſſe nõ propriè, ſed alegorice, fol.346. numer.3.
Iudex à quo etiam poſt appellationem poterit mandatum de reſidendo interponere, abſque vllo metu attentatorum, fol.514.nu.6.
Iudex à quo pendente appellatione, poteſt turbatam poſſeſsionem reformare, fol.153.nu.10.
Iudex iurare debet finem litibus imponere ne partes ſumptibus, & expenſis valde grauentur, fol.155.nu.2. & fol.522.num.2.
Iudex deputatus ſuper executione ſententiæ, admittit exceptionem fraudis, ſeu nullitatis ſententiæ, nõ ad effectum, vt ſuper ea pronunciet, ſed vt negotium ad ſuperiorem, qui iudicauit tranſmittat, ſi illam probabilem reperierit, fol.479.n.1.
Iudex de qua re cognouit de ea tenetur pronunciare, fol.136.nu.11.
Iudex diebus feriatis de cauſis beneficialibus, an cognoſcere poſsit? fol. 132.num.24.
Iudex Eccleſiaſticus an teneatur iudicare, ſecundum acta coram ſeculari iudice facta, fol.20.n.7.
Iudex Eccleſiaſticus de reſtitutione dotis cognoſcere poteſt quoties mulier vidua eſt, vel maritum inutilem habet, fol.14.nu.7.
Iudex Eccleſiaſticus exilij pœna, vel alia ſimili Clericum punire poteſt, & incorrigibilem, Curiæ ſeculari tradere, fol.34.n.7.
Iudex Eccleſiaſticus legibus ſecularibus in defectum Eccleſiaſticarum iudicare debet, fol.59.n.5.
Iudex Eccleſiaſticus quamuis incompetens ſit quo ad laicorum cauſas, tamen ex iuſta cauſa competens efficitur, fol.354.n.4.
Iudex Eccleſiaſticus, qui cognouit de cauſa matrimonij poteſt cognoſcere ſimul de dote, fol.144.n.3.& 5.
Iudex Eccleſiaſticus tenetur iudicare, ſecundum laicorum conſuetudinem inter eos receptam, ſi Canonibus ſanctionibus non eſt contraria, fol.58. num.3.
Iudex executor eſt in triplici differentia, alius eſt meri facti, alius iuris, alius mixtus, intellige, vt ibi, fo.479. num.2.
Iudex executor poteſt cognoſcere de fraude coram eo commiſſo, fol.482. num.12.
Iudex ex iuſta cauſa pœnã augere, vel minuere poteſt, fol.28.n.7 &8.
Iudex ex officio etiam parte non petẽte, in beneficialibus cauſis de pluralitate beneficiorum inquirere debet, intellige, vt ibi, fol.412.n.7.
Iudex ex officio prouidere debet, vt debite ſolemnitates in iudicio ſeruẽtur, & nequis, ſine auctoritate Prætoris in iudicio comparet, fol.29.n.1.

Iudex existente causa plures dilationes concedere poterit, fol.117.n.3.
Iudex expressè pronuncians super principali, tacitè super incidenti exceptione censetur pronũciare, fol.136. num.11.
Iudex in causis criminalibus duplicetur procedit, vel per accusationem, vel per inquisitionem, fol.142.n.16.
Iudex in competens ratione incidentiæ competens fit secus si fuerit incapax, fol.144.nu.3.
Iudex in contractibus stricti iuris id, quod actum est seruare debet in bonæ fidei autem ea venũt de quibus, nec actum, nec excogitatum est, fol. 424.num.15.
Iudex inferior de confirmatione Summi Pontificis nõ cognoscit, fol.555. num.1.
Iudex inferior tenetur exequi superioris sententiam, etiam si iniquam, vel iniustam esse cognouerit, fol.481. num.8.
Iudex iusta subsistente causa iuris terminum ampliare, & restringere poterit, fol.119.nu.9. & quid in causis capitalibus, & granioribus, fol. 117.numer.4.
Iudex libellum ineptum ex officio repellere potest, fol.42.nu.5.
Iudex magis suis me oculis, quam auribus ad iudicium mouetur, fol.242. num.12.
Iudex non impartitur officium suum, nisi petenti, fol.156.nu.6. & fol. 330.num.14.
Iudex ordinarius si recusetur, non remouetur in totum, sed ei datur adiunctus, fol.62.num.8.
Iudex per dolum sententiam proferre non potest, fol.341.n.6.
Iudex postquam iudicauit definit esse iudex, intelligi vt ibi, fol.341.n.6.
Iudex poterit terminum statuere ad reprobandos testes, fol.400.n.8.
Iudex potest tabelionem mittere, vt à quibuscũque personis testimonium exigat, nisi causa criminalis, vel arduafuerit, fol.308.n.13.
Iudex pronuncians ex parte super principali, tacitè super incidenti exceptione tenetur pronuntiare, fol.133. num.11.
Iudex recusatus in principali causa non censetur, recusatus in eius executione, fol.551.nu.10.
Iudex secundum allegata, & probata iudicium debet proferre, fol.343.n.11.
Iudex si detulit appellationi, poterit iuris terminum moderare, secus si non detulit, fol.525.nu.10.
Iudex statuere debet terminum ad omnes dilationes proponendas postquẽ excipientem non audiet, fol.412. nu.1.& 2 vbi assignatur ratio.
Iudex superior remittens causam ad inferiorem eam à se abdicat, & tantum de expensis, propter fribolam appellationem cognoscit, fol.547.n.19.
Iudices delegati dicuntur, qui ab alio mandatam habent iurisdictionem, fol.50.num.15.
Iudiciale ius iurandum in causa famosa non sufficit, cum in grauibus causis luce meridiana clariores debeant esse probationes, fol.393.n.13.
Iudicibus an sit permissum sculenta, & poculenta recipere, fol.267.n.5.
Iudicibus, & Magistratibus omnis honor, & reuerentia debetur, fol.542. numer.2.
Iudicijs duplicibus quilibet probare tenetur, cum vterque Actor, & Reus censeatur, & obtinebit qui melius probauerit, quod si æque probãt possessor absoluitur, fol.248.n.1.& 2.
Iudicis officium est ne partes laboribus, & sumptibus vexentur, fol.155.n.2.
Iudicis officium est sententiam, secundum leges Canonesve proferre, fol. 472.num.2.
Iudicij ordo expostulat, vt prius cognoscatur, & pronuncietur super legitimitate personarum, quam super principali negotio, fol.136.n.12.
Iudicium compromissarium cum defuncto cæptum ad hæredem non trã-

sit

sit, fol.82.nu.16.
Iudicium consistere non potest, nisi ex litigatoribus alter sit Reus qui conueniatur, & alter Actor qui conueniat, fol.250.nu.5.
Iudicium dicitur cœptum per solam citationem, & iurisdictio delegata perpetuatur, fol.102.n.4.5.& 6.
Iudicium hominis quatuor modis interrumpitur timore præsio, gratia, & hodio, fol.266.n.2.
Iudicium liberale præponendum est cæteris omnibus, fol.146.n.10.
Iudicium proprietatis in se continet, & obseruat possessionis iudicium, fol. 159.num.8.
Iudicium redditur in inuitum, fol.2. nu.6. & fol.197.nu.3. & fol.203. num.2.
Iudicium testatoris pro parte probari, & pro parte improbari non potest, fol.389.nu.7.
Iudicium vbi cœptum ibi finem accipere debet, fol.83.n.3.
Iura incorporalia pœnes duos insolidũ esse possunt, fol.260.n.5.
Iura incorporalia quasi possidẽtur, fol. 432.nu.5.
Iurare de calumnia procurator non cõpellitur, fol.115.n.11.
Iurare est actus licitus, & honestus cõsistens in Religione in veteri, & nouo testamento admissus, fol.383. num.2.
Iurare non tenetur Clericus tactis Euãgelijs, fol.114.nu.8.
Iurare per creaturas actus idolatriæ est, fol.386.nu.5.
Iurare per se malum, non est dummodo tres comites retineat, scilicet, veritatem, iudicium, & iustitiam, fol. 382.nu.1. & fol.144. nu. 2. & fol. 375.nu.2.
Iuramenti cognitio, quoad eius validitatem ad solum Ecclesiasticum spectat, fol.354.nu.5.
Iuramenti formula obedientiæ à Principe, vel Episcopo Pontifici præstandæ refertur, fol.361.n.7.
Iuramenti iudicialis essentia est finem litibus imponere, fol.396.n.13.
Iuramenti relaxatio peti potest, cuius implementum turpitudinem continet ex parte suscipientis, fol.353. numer.1.
Iuramenti vinculo non tenetur, quis si alter ex parte sua non adimpleuerit, fol.357.n.15.
Iuramentum ad summum Deum referri debet, cui reddenda sunt iuramẽta, fol.354.n.3.
Iuramentum à Monachis præstitum se in obstagio stituros obseruari debet, intellige vt ibi, fol.376.nu.6.
Iuramentum à parte, vel iudice delatũ inter se differunt, fol.393.n.5.
Iuramentum à parte parti delatum ante susceptionem sit volũtarium post susceptionem verò necessarium redditur, fol.395.n.17.
Iuramentum calumniæ, an à partibus remitti possit, fol.112.n.4.
Iuramentum calumniæ, an in exordio iudicij exigendum, vel sufficiat postmodum præstari, fol.111.n.3.
Iuramentum calumniæ, an sit veritatis, vel credulitatis, fol.112.n.5.
Iuramentum calumniæ antiquitus Clericis, erat prohibitum, fol.115.n.7.
Iuramentum calumniæ contra se excõmunicatus subire tenetur, fol. 416. num.6.
Iuramentum calumniæ prius ab actore, & posterius à Reo, quamuis Clerici sint præstari debet, fol.110. numer.1.
Iuramentum calumniæ remittitur personis, quibus honor, & reuerentia debetur, fol.114.nu.9.
Iuramentum contra bonos mores præstitum, non est obligatoriũ, fol.374. num.1.
Iuramẽtum, & simplex promissio, quo à Deum æquiparantur, fol.356.n.3.
Iuramentum etiam grauissimo metu extortum est seruandum, intellige vt ibi, fol.590.nu.10.
Iuramentum fidelitatis, & obedientiæ

præstare debent vassalli domino feudi, fol.360.nu.2.&3.
Iuramentum fidelitatis, non solùm dignitati Pontificiæ, sed etiam personæ debetur, fol.362.n.9.
Iuramẽtum in litem exigitur ab Actore super articulis, nondum ab eo probatis, fol.244.n.6.
Iuramentum in pacto legis commissorie præstitum obseruari non debet, fol.376.num.5.
Iuramentum litis decisorium, nec referri, nec recusari potest, si à iudice sit delatum, secus si à parte, fol.392. numer.1.
Iuramentum maliciæ, in quacunque litis parte admittitur, fol.244.n.3.
Iuramentum non vergens in dispendiũ salutis æternæ obseruari debet, fol. 387.num.2. & fol.356.n.5.
Iuramentum non facilè adhibẽdum ob periculum periuri, fol.112.nu.6.
Iuramentum obedientiæ Episcopi consecrationis tempore Pontifici præstare debent, nec poterunt à Clericis exigere, intellige vt ibi, fol.36.n.1.
Iuramentum obedientiæ varijs temporibus, varijsque personis præstari solitum erat, & quid hodie obseruetur, fol.361.nu.8.
Iuramentum sequitur naturam actus, cui aderet, fol.365.n.10.
Iuramentum super actu à lege prohibito, principaliter in fauorem priuatũ: secundariè verò in publicum præstitum obseruari debet, intellige vt ibi, fol.386. num.1.
Iuramentum tres comites retinere debet, intellige vt ibi, fol.144. nu.2. & fol.382.num.1.
Iuramentum, vsurarum ab Episcopo remittit potest, fol.355.nu.7.
Iurans vxorem ducere, antequam ducat non potest Religionem ingredi, antequam ducat, fol.244. nu.2. & fol.375.num.2.
Iurisdictio aliena partium cõsensu prorrogari potest de iure Ciuili, secus de Canonico, fol.48.num.9.
Iurisdictio consuetudine adquiri potest, fol.504.nu.15. & fol.70.n.7.
Iurisdictio delegata an prorrogari possit, fol.50.nu.16.
Iurisdictio delegata perpetuatur per solam citationem, fol.102.n.4.5.& 6.
Iurisdictio Episcopis erga subditos à iure diuino competit, fol.46.nu.2.
Iurisdictio exerceri non potest in eos, qui sunt de propria familia, fol.69. num.6.
Iurisdictio ordinaria fauorabilior est, quam delegata, fol.509.n.2.
Iurisdictio per citationem adquiritur, nec nouo priuilegio tollitur, fol.84. numer.8.
Iurisdictio per negligentiam amittitur, fol.27.nu.4. & fol.61.num.2.
Iurisdictio priuatorum consensu, nõ adquiritur ei, qui nullo præest iudicio, fol.68.num.2.
Iurisdictio secularis separata est ab Ecclesiastica, fol.391.n.12.
Iurisdictio singulis Prælatis est assignata, vt diligentius suas oues custodirent, fol.43.nu.3.
Iuris iurandi conditio, tanquam turpis à Prætore in vltimis volũtatibus reicitur, fol.377.nu.7.
Iuris iurandi excelentia tanta est non obligandi cum peccato, quãta est obligandi vltra peccatum, fol.387.n.2.
Iuris ratio non priusquã personæ quærenda est, fol.30.n.2.
Iuri suo liberè renuncians amplius non auditur, fol.341.nu.5.
Ius Canonicum semper ex bono, & æquo, procedit quoties contrarium non reperitur expressum, fol.422. numer.9.
Ius ex facto oritur, & ibi dicta regula explicatur, fol.10.n.14.
Ius, & causa petenti in libello exprimi debet, fol.96. nu.14.
Ius patronatus, emptionis, & venditionis, titulo adquiri potest, intellige cũ vniuersitate bonorum, fol.17.n.8.
Ius Patronatus est spiritualibus annexum, fol.16. nu.2.

INDEX.

Ius patronatus ex gratia Pontificis laicis fuit conceſſum, fol.452.n.8.

Ius patronatus libertorum non tranſit, cum vniuerſitate bonorum, fol.501. numer.5.

Ius patronatus non ad pignoratitiũ creditorem trãſit, ſed pœnes verum dominum remanet, fol.500.nu.3.

Ius patronatus tranſit cum vniuerſitate bonorum, fol.501.nu.4.

Ius poſt liminij in hijs quæ facti ſunt nihil aut parũ operatur, fol.450.n.3.

Ius præſentandi, non tranſit in creditorem habentem villam, in qua eſt ius patronatus pignori obligatã, fol.17. num.9.

Ius publicum priuatorum pacto tolli non poteſt, fol.123.num.6. & fol. 167.num.3.

Iuſtè poſsidet, qui iudicis auctoritate poſsidet, fol.431.n.3.

Iuſtus ſepties in die cadit, fol.403.numer.15.

K.

Kalendarum tempus olim erat feriatum, fol.132.n.2.

L.

Laici adquirere, poſsidere, & alios trãſferre poſſunt ius patronatus, fol.16. numer.4.

Laici an poſsint eſſe arbitri in cauſis Eccleſiaſticis, fol.11.n.17.

Laici detinentes, vel vſurpantes res Eccleſiæ, vel Clericorum apud iudicem Eccleſiaſticum conueniendi ſunt, fol.56.n.7.

Laici Eccleſiaſtica negotia tractare nõ debent, fol.7.n.1.

Laici poſſunt beneficia acceptare, baptiſmum conferre, decimas conducere, confeſsiones audire, intelligẽ, vt ibi, fol.451.n.7. & fol.14. nu.25.

Laici ſpiritualia poſsidere nõ poſſunt, & per conſequens, nec præſcribere, fol.450.num.1.

Laicis ius patronatus ex gratia Summi Põtificis fuit cõceſſum, fol.452.n.8.

Laicis non eſt permiſſum conſuetudinem introducere contra Clericos, fol.58.nu.2.

Laicus an poſsit excommunicare exponitur, fol.10.nu.12.

Laicus an poſsit iuramenti Religionẽ remittere, & interpretare, fol.12. numer.19.

Laicus cognoſcere poteſt de ſentia excommunicationis, quoad facti quæſtionem, fol.10.n.13.

Laicus coram Eccleſiaſtico iudice conuenitur ſuper rebus Eccleſiæ, vel Clerici, niſi ad Eccleſiam, vel Clericum pertinere negauerit, fol.54. nu.1.

Laicus de cauſa iuris patronatus cognoſcere poteſt, ex commiſsione Sũmi Pontificis, fol.16.nu.6.

Laicus de cauſa poſſeſſoria rei ſpiritualis, an poſsit cognoſcere, fo.13.n.24.

Laicus iudex de cauſis vſurarum, & ſacrilegij crimine cognoſcere poteſt, & quòd de crimine blaſphemiæ, fol. 13.num.23.

Laicus ob negligentiam iudicis Eccleſiaſtici iudex competens eſſe nõ poteſt, fol.61.num.3.

Laicus poteſt cognoſcere contra Clericos ex delegatione Summi Pontificis, vel iuris Canonici auctoritate, fol.12.num.21.

Laicus poteſt decimas iure locationis exigere, cum tunc eas non percipiat iure ſpirituali, ſed tẽporali, fol.452. num.9.

Laicus Sacramentum Baptiſmi adminiſtrare poteſt, fol.14.nu.25.

Lapidicine inuentæ in fundu mulieris dotales efficiuntur, fol.188.nu.11.

Laudatur eximius Doctor Ioannes de Balboa, fol.38.num.1.

Legatario conditionali actio quanti res eſt datur aduerſus eũ, qui ipſum prohibuit ingredi poſſeſsionẽ, fol.205. numer.10.

Legatarius idoneus teſtis in teſtamento reputatur, fol.267.nu.7.

Legatarius miſſus in poſſeſsionem ſuo tantum nomine poſsidere cenſetur, &

& ſic cæteris præfertur, fol. 205. numer. 12.

Legatione durante vxor maritum conuenire non poteſt pro dote, fol. 88. numer. 9.

Legati ſunt in triplici differentia, fol. 514. num. 5.

Legatum non viciatur falſa demonſtratione, fol. 513. nu. 10.

Legatus à latere concurrit in beneficiorum poſſeſsione, cùm ordinarijs totius ſuæ Prouinciæ, fol. 514. nu. 5.

Legatus fidei commiſſarius, durante legatione ius reuocandi domum non habet, fol. 87. n. 8.

Legatus poſt ſuſceptam legationem, ſi hæreditatem adierit Romæ à creditoribus hæreditarijs conueniri non poteſt, fol. 88. nu. 10.

Legatus Romæ, nec pro contractibus antea geſtis ibi conueniri poteſt, fol. 86. num. 4.

Leges Principum laicorum diſponentes ſuper perſonas, & bona Eccleſiarum, vel Clericorum, ex defectu poteſtatis nullius ſunt momẽti, fol. 152. num. 4.

Leges ſecularium Principum in defectum Eccleſiaſticarum conſtitutionum ſeruandæ ſunt in foro Eccleſiaſtico, fol. 152. n. 3.

Legis interpretatio, alia eſt neceſſaria, generalis, & ſcripta: alia verò non neceſſaria, ſed non ſcripta, prima Põtifici tantum eſt reſeruata, fol. 557. numet. 3.

Lex Aquilia inficiatione creſcit, fol. 232. num. 6.

Lex ciuilis, & Princeps rectè poterunt impedire obligationem iuramenti, quando illius materia poteſtati ſeculari ſubiecta eſt, cum tunc iuramenti non ſit relaxatio, ſed quoddam impedimentum obligationis à Principe impoſitum ratione materiæ ſibi ſubiectæ, fol. 354. n. 5.

Lex ciuilis ſi eſt iuſta, obligat in conſcientia, fol. 388. n. 5.

Lex Iulia iuſtis de cauſis mulierum dotes alienare prohibuit, fol. 386. n. 2.

Libelli oblatio in cauſis motis apud arbitrum, vel arbitratorem, an requiratur? fol. 92. num. 10.

Libelli oblatio in cauſis ſummaris non deſideratur, fol. 91. nu. 8.

Libello incerto, ſententia certa proferri non poteſt, fol. 163. nu. 11.

Libello ius, & cauſa petendi exprimi debet, fol. 96. num. 14.

Libellum ineptum iudex ex officio repellere poteſt, fol. 42. nu. 5.

Libellus ad interrumpendum præſcriptionem etiam diebus feriatis porrigi poteſt, fol. 128. n. 16.

Libellus alternatiuus, an & quando valeat? fol. 95. num. 11.

Libellus alternatiuus in iudicio admitti poteſt. fol. 163. n. 13.

Libellus an in vindicatione incertæ partis admittatur, fol. 94. nu. 8.

Libellus ante litem conteſtatam addi, & emendari poteſt; poſt conteſtationem verò, neutiquam niſi clauſula illa ſit incerta, ſaluo iure addẽdi, fol. 322. num. 8.

Libellus quando obſcurus eſt, poteſt interrogari Actor, quo iure vti velit, fol. 163. num. 10.

Libellus ſi obſcurus eſt interpretationi Actoris ſtandum, fol. 509. n. 3.

Libellus ius, & cauſam continere debet, fol. 96. num. 14.

Liberale iudicium præponendum eſt omnibus cæteris, fol. 146. n. 10.

Libera perſona, nec poſsideri, nec vendicari poteſt, fol. 135. n. 7.

Liberatio obligationis non contingit, niſi ſolutione eius, quod debetur, & quod in obligationi, Deo debita, intellige vt ibi, fol. 357. n. 9.

Liber homo in pignus dari non poteſt, fol. 376. num. 6.

Liber rationum plenè probat, ſi in eo ſit ſcriptum pro ſcribente, & contra ſcribentem, hoc eſt, quod ex debito recepit, & quod ipſe debet, fol. 316. num. 7.

Limitata cauſa, limitatum producit effectum,

fectum, fol.317.nu.2.
Limites Eccleſiarũ ſpatio quadraginta annorũ præſcribũtur, fol.442.n.2.
Lis conteſtata non dicitur præſentatio reſcripti, fol.163.nu.9.
Lis incohari dicitur per litis conteſtationem, fol.149.nu.5.
Lis non dicitur, niſi poſt conteſtationem, fol.105.nu.3.
Lite non conteſtata poſſunt teſtes, recipi,cum ex mora periculum immineat, fol.107.nu.8.
Lite non conteſtata teſtes recipi non poſſunt, nec cauſam per ſententiam diffiniri, fol.105.n.1.
Lite nondum conteſtata in cauſa naufragij teſtes recipiuntur, fol.109.n.15.
Lite pendente accuſatus deſymonia remouetur à celebratione miſſarum, fol.213.num.12.
Lite pendente, an poſſeſsio interrumpatur,vt præſcriptioni noceat,intellige vt ibi, fol.212.nu.9.
Lite pendente fructus ſequæſtrantur, ſi poſſeſsor eos diſsipet, fol.213.n.13.
Lite pendente in cauſa matrimoniali coniunges non ſeparantur,à commodo poſſeſsionis, fol.213.nu.12.
Lite pendente non poteſt quis priuari, à commodo poſſeſsionis, fol.209. num.1. & fol.215. nu.2.
Lite pendente res litigioſa alienari nõ poteſt, fol.212.nu.10.
Literarum comparatio,nõ plenam,ſed ſemiplenam probationem infert, intellige vt ibi, fol.316.num.6.
Lites celeriter terminare reipublicæ, & partibus intereſt, fol.117.nu.4. & fol.155.nu.2. & fol.412.n.2. & fol.476.num.1.
Lites non ita debent terminari, vt ordo iudiciarius omittatur, fol.476.n.2.
Litigare ſi quis patitur,quem prohibere potuit, ſententia inter alios lata ſibi præiudicat, fol.494.nu.9.
Litigioſa res pendente lite alienari non poteſt, fol.212.nu.10.
Litis conteſtatio fit perpetionem, & reſpõſionem ſecutam; non verò per poſitiones,& reſponſiones, fol.101 num.1.& 2.
Litis conteſtatio malam fidem inducit, fol.179.uum.11.
Loco certo cum quis ſoluere promiſſit, ibidem etiam contraxiſſe videtur fol.77.num.2.
Locupletari cum alterius iactura nemo debet, fol.185.n.2.
Longiſsima præſcriptio titulum præſtat, fol.441.nu.10.
Loquens cum excommunicato veniali-ter tantum peccat, fol.429.nu.4.

M.

Macedoniani remedium ceſſat, ſi pendente lite ſuper filij ſtatu, ei pecunia ſit credita, fol.211.num.8.
Magis dignum trahit ad ſeminus dignum, fol.16.nu.3.
Magiſtri habent iuriſdictionem in ſuos ſcholares, fol.68.nu.3.
Maior excõmunicatio eſt cẽſura Eccleſiaſtica, quæ priuat Chriſtianũ à perceptione Sacramẽtorũ, & cõmunione fidelium, fol.405.nu.2.
Mala fides inducitur per litis conteſtationem, fol.179.n.11.
Malefactores Eccleſiarum in vtroque foro conueniri poſſunt, fol.56.n.1.
Malæ, & bonæ fidei poſſeſſor neceſſarias impẽſas deducit,vtiles verò neuter, fol.184.nu.1.
Malæ fidei emptor fructus reſtituere tenetur, fol.178.n.3.
Malæ fidei poſſeſsor, an vtiles impenſas deducere poſsit? intellige vt ibi, fol.187.nu.7. & 8.
Malæ fidei poſſeſſor impenſas vtiles deducere poteſt, quoties abſque detrimento rei illas abrradere poteſt, fol.187.num.8.
Malæ fidei poſſeſor in rẽ alienã impẽdens nullã repetionẽ habet, retẽtionis tamẽ ius ei cõceditur, f.191.n.20.
Malæ fidei poſſeſſor non deducit impẽſas in colligendis fructibus factas,intellige vt ibi, fol.186.nu.4.
Malæ fidei poſſeſor non tenetur vſuras

fructum præstare, fol.178.nu.9.
Malæ fidei possessori, an detur vēdicatio, vt diruto ædificio possit tollere ea, quæ impendit, fol.194.nu.29.
Malæ fidei possessori, quoad impensas cōsulitur per officiū iudicis, nō verò per retentionem, fol.196.n.35.
Manifestè nocens est pœnæ obnoxius, sicut occultus, licèt postea dicat se ioco fecisse, fol.338.nu.1.
Manifestæ turpitudinis, & confessionis est nolle iurare, fol.244.nu.5.
Marito asserenti etiam cum iuramento vxorem se cognouisse, non creditur, si vxor per matronas probat contrarium, fol.251.num.1.
Marito curāti vxorē cognouisse maior fides adhibenda est, quā vxori cum iuramento neganti, fol.252.n.3.
Maritus absque vllo vsurarū metu potest ex re pignorata pro non soluta dote fructus percipere, nec eos in sortem principalem computare tenetur, fol.368.nu.3.
Maritus agens de adulterijs crimine repellitur ab agēdo per exceptionem lenocinij, fol.141.nu.14.
Maritus cōueniri non potest, nisi in id, quod facere potest, fol.377.n.9.
Maritus nō repelitur ab accusatione vxoris in adulterij causa, etiā si lenocinij crimē obijciatur, fol.226.n.6.
Maritus propria auctoritate vxorē expellēs nō admittitur excipiendo de consanguinitate vxoris, fol.134.n.6.
Maritus renunciare non potest priuilegio, ne conueniatur vltra, quā facere potest, fol.65.n.5.
Maritus si vxori dotē legauerit eius hæres necessarias impensas deducet, nō autem vtiles, fol.189.n.14.
Maritus vtiles impēsas in rebus dotalibus factas deducit, fol.188.n.9.
Marmor, quod non renascitur non est in fructu, secus de illo, quòd renascitur, fol.188.nu.10.
Mater certa, pater verò incertus dicitur, fol.340.n.3.
Mater non potest renūciare priuilegio ne à filijs conueniatur, vltra quam facere potest, fol.66.nu.7.
Matrimonialis causæ cognitio solū ad Episcopū, vel eius Vicarium expectat, fol.253.nu.6.
Matrimonia probantur per diutinam cohabitationem, famam loci, vel instrumēta matrimonialia, fo.347.n.1.
Matris dilectio erga liberos maior est, quam patris, fol.340.nu.2.
Matronæ de virginitate deponentes septem debent esse, fol.253.n.7.
Matronæ non deponūt de his, quæ perceperunt sensu corporeo, sed de his, quæ intelligunt secundum peritiam suæ artis, fol.252.nu.4.
Matronæ quod virginitatem non tantum deponunt de visu, sed etiam de tactu, fol.252.n.5.
Melius est ante tempus occurrere, quā post vulneratum causam remedium quærere, fol.134.n.3.
Mercata, nundinæ, contractus, &c. an in diebus Dominicis, & alijs festiuis diebus fieri possint, fol.123.n.4.
Metropolitano negligente in exhibenda iustitia extraiudicialiter suppleri potest eius negligentia per Regem secularem, fol.61.n.4.
Minor contumax, an insolidum condēnari possit? fol.200.nu.11.
Minor excommunicatio est cēsura Ecclesiastica, quæ priuat à perceptione Sacramentorum, non tamen à cō munione fidelium, fol.405.nu.2.
Minor se offerens Religioni, ei trāsfert omnia bona, absq; Prætoris decreto, cum oblatio, quasi per viam vltimæ volūtatis facta cēseatur, fol.255.n.4.
Miserabilis persona potest laicū interdicto, vnde corā iudice Ecclesiastico cō uenire, etiāsi res feudalis sit, f.79.n.1.
Missio in possessionem fit ex primo decreto contra absentem citatum, & contumacem, fol.203.nu.2.
Missio in possessionē in causis beneficialibus est prohibita, sed hoc verum est cū de possessione agitur, secus de titulo, fol.204.n.4.& 5.

Missus in possessionē causa custodiæ, si fructus dissipat, dissipati reuocātur, & cū alijs sequæstrātur, fol. 220. n. 1.
Missus in possessionem ex primo decreto, an fructus perceptos sibi acquirat, fol. 177. num. 4.
Missus in possessionem ex primo decreto fructus sibi acquirit, sed hoc verū est cum nimia rei contumacia extat, secus aliter, fol. 221. nu. 4.
Missus in possessionem ex primo decreto, verus possessor efficitur, intellige vt ibi, fol. 206. n. 15.
Missus in possessionē ex rescripto Principis verus possessor efficitur, secus verò esse edicto Prætoris: quia rei seruandæ causæ tātū mittitur, f. 206. n. 14
Missus in possessionē ex secundo decreto in rem actionē habet, f. 207. n. 17.
Missus in possessionē ex secūdo decreto verus possessor efficitur, f. 207. n. 16.
Missus in possessionē ex secūdo decreto vsucapere potest, fol. 446. nu. 10.
Missus in possessionē intra annū, debet fructus seruare, fol. 220. n. 2.
Missus in possessionē non possidet, sed rem custodiæ causa detinet, fol. 106. num. 6.
Missus in possessionē rerum hæreditarium ex primo decreto fructus sibi adquirit, fol. 206. n. 13.
Mitius agitur cū spōte cōfesso delictū, quam cum conuicto, fol. 23. n. 15.
Mixtus iuris executor cū clausula illa si ita est, poterit cognoscere de veritate, vel falsitate precū, fol. 480. nu. 5.
Monacho iniuria facta, nō sibi, sed Monasterio facta cēsetur, fol. 32. n 13.
Monacho professo nō licèt ad Religionē, etiā strictiorē transire, nisi petita superioris licentia, fol. 357. n. 8.
Monachus absq; Prælati licētia in iudicio esse non potest, fol. 30. n. 3. & 10.
Monachus in iudicio agens, nō ab Episcopo, sed à suo Prælato licētiam obtinere debet, fol. 32. nu. 15.
Monachus iniuriarū actione agere non potest, absq; Prælati auctoritate, fol. 31. numer. 12.
Monasteriū ingrediens omnia bona in Monasteriū transfert, fol. 254. n. 2.
Monasteriū nō succedit sola oblatione, absq; professione, fol. 256. n. 7.
Moneta iure gentiū humana necessitate cogēte fuit inuenta, fol. 372. n. 3.
Monetæ valor si fuerit mutatus, an attē datur in redēptione cēsus repus cōtractus? an verò remissionis, f. 373. n. 6.
Monetæ vsus licet à iure gentiū sit inuentus, tamen eius valor à Principe est constitutus, fol. 372. nu. 3.
Moræ purgatio in iudicijs admittitur, fol. 506. num. 20.
Mores alterius, qui semel aprobauit, postea reprobare nō poterit, f. 409. n. 10
Mortui hominis fructus petiti, quando debeantur, fol. 179. n. 11.
Mulier adulterijs crimine rea, etiā post litem contestatam, non potest defendi per procuratorem, vel Aduocatum, fol. 40. n. 10.
Mulier an dotē exigere possit apud iudicem Ecclesiasticum, fol. 63. n. 4.
Mulier nō est domina sui corporis, sed vir, & contra, fol. 135. nu. 7.
Mulier dotes conseruare ad ius publicū spectat, meritò bonis moribus receptū est dotes nō alienare, f. 387. n. 4.
Mulierū dotes inflis de causis lex Iulia alienare prohibuit, fol. 386. nu. 2.
Munera publica infames subire nō possunt, fol. 398. nu. 2.
Mutua in actione an procurator dominū defendere teneatur, fol. 178. n. 15
Mutua petitio ante litē contestatam, an proponenda sit? fol. 98. n. 4.

N.

Narratiua facti non inducit iuris dispositionem, fol. 84. nu. 5.
Natalia publica instrumenta adeò perpetuam firmitatem habent, vt testibus infirmari nequeant, fol. 328. num. 5.
Natalis causa est Ecclesiastica, & spiritualis, vtpote ex viribus matrimonij pendens, fol. 144. n. 2.
Natū ex re nostra, ad nos pertinet, fol. 182. num. 20.

INDEX.

Naturale nihil tam est, quam eo genere quid vè dissoluere, quo eo ligatũ est, fol. 252.n.2.

Natura prima fuit in homine perfectissima bona ad bonũ à perfectissimo creatore ordinata, fol. 344.n.2.

Naufragij in causa proceditur ad testiũ receptionem citra litis contestationem, fol. 109.nu.15.

Negans vnum ex duobus illatis, alterũ affirmare præsumitur, fol. 345.n.1.

Negantis factum directa probatio fieri non potest, fol. 262.nu.1.

Negatiua cõceptio, quæ in affirmatiuã cõuertitur probabilis est, f. 253.n.4.

Negatiua, & coarctata probatio non dicitur improbabilis, ibi exempla proponuntur, & remissiuè plura iura interpretantur, fol. 263.nu.6.

Negatiua probatio per rerum naturã probabilis non est, & ibi assignatur ratio, fol. 262.nu.2.

Negligentia data iudicis secularis, deuoluitur iurisdictio ad Ecclesiasticũ, fol. 57.num.4.

Negligentia iudicis nõ sufficit, vt alius de extranea iurisdictione possit de causa cognoscere, & quid in laico? fol. 56.n.3. & fol. 60. nu.1.2.& 3.

Nemo ex malitia sua commodum reportare debet, fol. 106. nu.7.

Nemo prohibetur pluribus defensionibus, etiam contrarijs vti, intellige, vt ibi, fol. 334.n.9.

Nemo sine crimine viuit, fol. 403.n.15.

Nemo tã amens cẽsetur, vt aduersus se quidquam affirmet, fol. 334. n.8.

Nemo vicẽ duorũ personarũ in iure nostro fungi potest, fol. 249.nu.4.

Nihil tã naturale est, quam eo genere, quidve dissoluere quo colligatu est, fol. 253. nu.2.

Nocens manifestè est pœnæ obnoxius, sicut occultè, licet postea dicat se in eo feciſſe, fol. 338.n.1.

Nõ præstat impedimẽtũ, quod de iure non sortitur effectum, fol. 42.nu.3.

Non prius iuris ratio, quã personæ quæ renda est, fol. 30.nu.2.

Non probat hoc esse, quod ab hoc contingit ab esse, fol. 261.nu.8.

Notarij error potius in instrumento præsumitur, quam falsitas, nisi cancellatio, seu vitiũ visibile sit, fol. 311.n.3.

Nouata post appellationem ab interlocutoria facta statim, non sunt reuocãda, sed tunc demum cum post inhibitionẽ attentata fuerint, fol. 428.n.4.

Nulla est causa, quæ vnius testimonio quantũuis legitimo terminetur, fol. 289.num.1. & 2.

Nullitatis causa, & ius, videlicet ex qua parte subsistat allegari portet, fol. 96.num.15.

Nullum simile idẽ dicitur, fol. 150.n.5.

Numerus duorũ testiũ potius, quã alius iniuste fuit designatus, quia ex illis breuius, & facilius veritas requiri, & experiri potest, fol. 274.nu.5.

O

Oblationẽ sola, absq; professione Monasterium non succedit, fol. 256.n.7.

Obligatio adesse nequit, vbi non adest consensus, fol. 336.nu.2.

Obligatio dandi rem est etiam obligatio faciendi. fol. 485.nu.6.

Obligationis liberatio, non contingit, nisi solutione eius quod debetur, intellige, vt ibi, fol. 357.n.9.

Ob negligentiã iudicis secularis addidit potest iudex Ecclesiasticus, f. 60.n.1.

Obscuritas, & incertitudo in iure reprobatur, fol. 93.nu.2.

Obscuritas in libello euitãda est, & agẽs reale actione rẽ exprimere, & personali causam petendi exponere debet, fol. 93.nu.1.

Obstetrices, & si peritæ fuerint facilè, tamen decipi possunt, fol. 299.n.7.

Officium nemini esse debet damnosum, fol. 267.nu.4.

Officiũ suũ iudex nõ impartitur, nisi petẽti, vel iusta subsit causa, fo. 156.n.6.

Olim qui possidebat hodie nõ præsumitur possidere, fol. 345.nu.5.

Omne verbũ stat in ore duorũ, vel triũ, fol. 263.nu.1. & fol. 245.nu.9.

Omnis anima potestatib9 sublimioris9 sub-

subdita esset debet, fol.8.nu.7.
Onus probandi Actori incũbit, fol.158. num.3.& 4.
Opposita exceptione consanguinitatis mulieri petenti aliquẽ in virũ prius de ipsa cognoscendum est, quã de matrimonij causa agatur, fol.133.n.1.
Oratio genuflexo, quo tempore fieri debet refertur antiqua consuetudo, fol.124.num.8.
Oratione Diui Marcij ad coercendas iudicum, & litigantium moras vnica tantùm dilatio permissa erat, fol. 118.num.5.
Ordinaria iur sdictio fauorabilior est, quam delegata, fol.509.nu.2.
Ordinari duo si pronuncient contraria tenet sentẽtia pro Reo, fol.508.n.1.
Ordinarius si recusetur non remouetur in totum, fol.62.n.8.
Ordo iudicis ex postulat, vt prius cognoscatur, & pronuncietur super legitimitate personarum, fol.136.n.1.
Ordo iuris in publicis iudicijs non desideratur, intellige vt ibi, fol.91.n.7.

P.

Pactum à marito factum, conueniatur vltra id, quod facere posit, tanquã illicitũ à iure improbatur, fo.377.n.9.
Pactum cum antecessoribus celebratũ, non obligat successores, intellige vt ibi, fol.243.n.22.
Parentibus permissum est filios exhærere dare, fol.381.nu.21.
Parentum amor erga liberos magnus est, fol.285.num.2.
Paria delicta mutua compẽsatione tolluntur, fol.142.nu.17.
Pars hæreditatis incerta petri potest, cũ iusta subst causa, fol.95.n.10.
Partus ancillæ furtiuæ apud bonæ fidei possessorem æditus, & conceptus ab eo vsucapi potest, & idem in pecudibus, fol.181.num.19.
Pater ad testimonium non admittitur in causa filij, nec filius in causa patris, fol.285.num.1.
Pater, & filius ratione patriæ potestatis vna, & eadem persona cẽsentur, fol. 287.num.8.
Pater incertus, mater verò certa dicitur, fol.340.num.3.
Pater iure Quiritum potest vindicare filium, & an mater? fol.135.n.9.
Pater naturalẽ, & extremã erga liberos charitatem habet, fol.285.n.2.
Pater pro filio, nec filius pro patre cõpellitur testimoniũ ferre, f.309.n.18
Pater, vel mater ad testimonium admittitur, cum agitur de qualitate cõtrahentium, veluti si consanguinei fuerint, non tamen cum agitur de disparitate conditionis, cùm pater filiorũ augmentum, & honorem desideret, fol.285.n.3.
Patris potestatem filius non sequitur, quoad munera publica, fol.287.n.8.
Patris testimonio statur cum de filiorũ natiuitate agitur, fol.286.n.5.
Patroni Ecclesiastici in præsentationi, nullo modo variare possũt, secus laici, fol.517.num.11.
Peccata tanto sunt grauiora, quãto diutius infelicem animam detinent allegatam, fol.443.n.2.
Pœna imposita Clericis cõparẽtibus coram iudice laico non operatur actus alias nullos, vt valeant, fol.21.nu.11.
Pœna nõ est alteri infligẽda ad solũ dictũ confitentis crimen, fol.225.n.1.
Pœna ordinaria, an exviolẽta præsúptione imponi possit, fol.342.n.8.& 9.
Pendente lite nõ potest quis à commodo possessionis priuari, fol.209.n.1. reliqua vide, verbo lite pendente.
Peregrinantibus Clericis, quæ priuilegia concedantur, fol.555.n.13.
Peregrinare non potest Clericus, absq; auctoritate superioris, fol.555.n.10.
Periculosum est coram suspecto iudice litigare, fol.549.n.2.
Periurus etiam dicitur, qui iuramentũ frangit, fol.358.n.4.
Periurus varijs pœnis diuina, & humana vltione acriter punitur, f.358.n.4
Persona libera, nec possideri, nec vindicari potest, fol.135.nu.7.

INDEX.

Personarũm duarum vicem in iure nostro nemo sungitur, fol.249.n.4.

Persona suspecta dicitur, quæ in territorio, in quo agitur immobilia non possidet, fol.216.n.4.

Personæ egregiæ, an compellantur in iudicium venire, intellige, vt ibi, fol. 307.num.12.

Petens viam fundi non impeditur postea eundem fundũ petere, fol.147. num.11.

Petenti beneficij restitutionem ex interdicto vẽderi non obstat exceptio renunciationis post spolium factæ, fol. 168.num.1.&3.

Petenti beneficij restitutionem referri non potest, quæstio non Canonicæ institutionis, fol.170.num.1.

Petitio restitutionis dominij, & possessionis aduersus detentorem proponi potest, fol.43.nu.6.

Petitio vniuersalis fidei commissariæ competit quoties, quis tenetur hæreditatem restituere, & illam alienauit fol.258.num.11.

Petitorium an in secunda instantia suspendi possit, & agi de iudicio possessorio? fol.162.nu.6.

Petitorium intentans aduersariorum possideri supponit, qui verò possessoriũ ipsum possideri fatetur, fol.164. num.15.

Pignus Prætorium, & conuentionale inter se differunt, fol.483.nu.3.

Plena probatio cum in fauorem partiũ sit inducta eorum pactione remitti potest, fol.292.nu.14.

Pluralis loquutio duorum numero, est contenta, fol.273.n.2.

Plura remedia quando competunt, poterit quis vnum eligere, & alium renunciare, prout vtilius sibi visum fuerit, fol.135.num.8.

Plus petens re, tempore, loco, & causa olim cadebat ab ea, hodie ad litis dãnum, & duplicationem indutiarũ tenetur, fol.148.nu.1.

Plus petitioni persistendo, quando quis dicatur, vt à Pœnis nõ liberetur, fol 149.n.5.

Ponderatoris dicto standũ est, fol.292. num.13.

Pontifex cum imponit manus in re aliqua, tunc inferior iudex, etsi nulla sit Pontificis prouisio illam examinare non debet. fol.558.n.6.

Populus in Principem omne, imperiũ, & potestatem transtulit, fol.372. num.3.

Possessio an lite pendente interrumpatur, vt præscriptioni noceat, intellige, vt ibi, fol.453.n.9.

Possessio continuata in præscriptione desideratur, fol.453.n.1.

Possessio est pœnes eum, qui præcario rogauit, & præcario concessit, fol. 259.num.2.

Possessio per sequæstrationem, in sequæstrum transfertur, fol.43.nu.8.

Possessio, quæ iusto impedimento interrumpta est, non propriè interrumpitur, fol.454.nu.6.

Possessio rei in sequæstrum tranfertur, fol.205.nu.8.

Possessio rerum incorporaliũ, vt amittatur scientia, & pacientia veri domini desideratur, fol.158.nu.6.

Possessio solo animo retinetur, fol.158 num.7.

Possessio transferrur per pignus conuentionale, fol.483.n.3.

Possessor bonæ, & malæ fidei deducit impensas necessarias, vtiles verò neuter, intellige vt ibi, fol.184.n.1.

Possessor domus si illã tradiderit, absque deductione impensarum habet incerti conditionem, fol.192.n.23.

Possessor hæreditatis creditoribus aliquid soluens, id consequitur remedijs ibidem traditis, fol.191.nu.21.

Possessor hæreditatis expendens in monumento ab hærede id consequitur actione negotiorum gestorum, fol. 191.num.23.

Possessorio, & petitorio iudicio intentato prius agitur de possessorio, fol. 146.num.9.

Possessorio, & petitorio simul actum fuerit potest vtrunque vnica sententia

ria terminari, fol.156.n.5.

Possessor malæ fidei, an vtiles impensas deducere possit, fol.187.n.7. & 8.

Possessor malæ fidei dicitur, qui in iure errat, fol.445.n.15.

Possessor malæ fidei in rem alienam impendens nullam repetitionem habebit, fol.191.nu.20.

Possessor malæ fidei non deducit impẽsas in colligendis fructibus factas, intellige vt ibi, fol.186.n.4

Possessor malæ fidei, nullo tẽpore præscribit, fol.443.nu.1.

Possessor violentus rem cum fructibus, & damna restituere cõpellitur, fol. 176.num.1.

Possessionis causa, cui annexa est proprietas, prius de possessione tractari non potest, quam de titulo proprietatis appareat, fol.171.nu.3.

Possessionis causa est præparatoria, id circo de ea prius agendum est, quam de proprietate disceptetur, fol.152. numer.2.

Possessionis commodo nemo priuatur, absque causæ cognitione, fol. 209. numer.3.

Possessionis, & proprietatis causa simul intentata, potest iudex possessionis causam prius diffinire, & proprietatem suspendere, fol.155.n.1.

Possessionis, & proprietatis causa sub eodem iudice terminari debet, nec contra absentem pronunciandum, fol.151 num.1.

Possidentes duo diuersis respectibus vterque in sua possessione defendi debet, fol.260.num.6.

Possidere pacificè, quis dicitur quoties in possessione rei non turbatur licèt in proprietate detur, fol.559.nu.11.

Possidere hodie non præsumitur, qui olim possidebat, fol.345.nu.5.

Possidentis conditio in iure nostro melior est, fol.505.n.17.

Possitionibus Actoris respondere tenetur, fol.239.nu.1.

Potestas Ecclesiastica à Christo Domino, Petro, & successoribus fuit concessa, intellige, vt ibi, fol.7.nu.2.

Præceptum de obseruandis ferijs partim morale; partim verò ceremoniale est, fol.124.nu.9.

Prædo an fructus rei locatæ suos faciat, fol.179.num.12.

Prædo, & fur æquiparantur, fol. 172. numer.10.

Prædo rei depositæ restitutionem petens, si verus Dominus eandem rem petat, denegatur restitutio, fol. 173. numer.13.

Prædo secundùm iuris rigorem restituendus est, fol.174.nu.2.

Prælati delictum non debet in detrimẽtum Ecclesiæ redundare, fol.140.numer.7.

prælati, & Clerici, qui Ecclesiæ causam non procurant testificari possunt in ea, fol.276.nu.1.

Prælati taciturnitas Ecclesiæ non nocet, fol.434.nu.1. & fol.436.n.7.

Prælatus in rebus adquisitis Ecclesiæ nocere non potest, secus in adquirendis, fol.437.nu.10.

Prælatus sub reatu litalis culpe debet recuperare bona Ecclesiæ, fol.435. num.3.

præpostere agens non impeditur, fol. 147.num.11.

præscriptio centenaria contra Romanum, nec minor admittitur, fol.463. num.1.

Præscriptio cẽtenaria, etsi iure antiquo omnibus Ecclesijs competeret, tamẽ hodie solum in Romana remansit, fol.463.num.3.

Præscripto deficiente titulo nõ currit, nisi quadraginta annorum spatio, fol.160.num.10.

Præscriptio est introducta; ne dominia rerum incerta essent, fol.447.n.14.

Præscriptio interrumpitur per libellum generalem, fol.95.nu.9.

Præscriptio legalis, an cõtra minorem currat? fol.433.n.9.

Præscriptio, nec ostilitatis tẽpore, nec contra impeditos currit, fol.447. num.1. & fol.457.nu.1.

INDEX.

Præscriptio non currit Ecclesia vacante, fol.430. nu.1.

Præscriptionis interrũptio, vt fiat omninò desideratur interpellatio iudicialis, fol.436.n.6.

Præscriptio procedit tàm contra scientes, quàm contra ignorãtes, fol.448. numer.18.

Præscriptio triennalis olim in rebus soli contra Ecclesiam admittebatur, hodie verò quadragenariæ desiderabatur, fol.437.nu.3.

Præscriptio triginta annorum interrũpitur per solam citationẽ, fol.103. numer.7.

Præsentatio rescripti non operatur litis contestationem, fol.103.nu.9.

Præsentatus à vero patrono, potest agere contra præsentatum à vero creditore, etiamsi à creditore præsentatus sit primo ab Episcopo admissus, fol. 503.num.16.

Præsentia iudicis testem monet, ne mẽdaciter deponat, fol.331.n.18.

Præsumptio iuris, & de iure sufficit, vt quis pro delicto condemnari possit, fol.343.num.10.

Præsumptione violenta fertur diffinitiua. fol.34.num.1.

Prætor de qua recognoscit de ea iudicare tenetur, fol.136.num.11.

Præuentio iurisdictionis non adquiritur per solam literarum præsentationem, sed per citationẽ simul, fol. 545.num. 4. & fol.102.n.4.5 & 6.

Prima instantia, siue causæ cognitio ad Episcopum spectat, fol.47.nu.6.

Princeps an possit contra inauditã partem procedere, & citationis, & appellationis remediũ tollere, fol.154. numer.12.

Princeps legibus testamentarijs priuatorum iure vtitur, fol.238.nu.9.

Princeps obligatur vi directiua, non tamen coactiua, fol.237.nu.6.

Princeps poterit ex suprema potestate iusta subsistente causa, absque populi consensu monetam semel cisam mutare, fol.371.nu.1.

Princeps totius mundi Dominus appellatur, fol.372.n.2.

Principalis persona per se non per aduocatum factum in iudicio proponere debet, nisi sit in discreta, fol 385 num.1.

Princeps debent esse protectores Ecclesiarum, & Clericorum, fol.9.n.10.

Principum laicorum leges disponentes super personas, & bona Ecclesiarum, vel Clericorum ex defectu potestatis nullius sunt momenti, fol.152. numer.4.

Priuatio Episcoporũ ad solùm Romanum Pontificem spectat, fol.5.n.20.

Priuationis pœna non habet locum, nisi in casibus à iure expressis, fol.2.numer.3.

Priuatio præsupponit habitũ, fol.422. num.7. & fol.514.num.4.

Priuatorum iurisditio non datur ei, qui nullo præest iudicio, fol.68.nu.2.

Priuilegijs cognitio solùm ad Pontificẽ spectat, fol.558.nu.7.

Priuilegijs instrumenti, vel rescripti iusplerunque pendet ex præfactione, & facti narratione, fol.317.nu.3.

Priuilegij nouatio, sicuti, & confirmatio nouum ius non tribuit, sed solùm antiquum conseruat, fol.559.n.1.

Priuilegij nouatio, vel est ipsius gratiæ, vel instrumenti tantum, & quid in vno, vel in alio operatur, fol.560.n.3.

Priuilegio fori Ecclesiastici gaudent bona temporalia Ecclesiæ, vel Clerici, fol.54.nu.2.

Priuilegio præ se introducto quilibet renuntiare potest, fol.65.nu.3. & fol.167.nu.2.

Priuilegiatus contra priuilegiatum nõ vtitur suo priuilegio, fol.440.n.8.

Priuilegiatus vt non teneatur respondere, nisi in certo loco, si in alio respondere, vel soluere promittat, ibi poterit conueniri, vel vbi domicilium habet, fol.76.num.1.

Priuilegium allegans contrarius commune lite pendente illo non tuetur, fol.210.nu.6.

INDEX.

Priuilegium amissum per testes probari potest, qui de ipsius priuilegij tenore deponant, fol.313.n.8.

Priuilegium amittere debet, qui eo abutitur, fol.55.num.3.

Priuilegium dubium cōsuetudine interpretari potest, nec Pontificem adire necesse est, fol.558.n.10.

Priuilegium exemptionis, iurisdictionis Ecclesiasticæ toto Colegio Ecclesiastico concessum est, fol.65.n.2.

Priuilegium reuocandi domum non tātum legatis, sed omnibus iustam habentibus causam Romæ competit, fol.88.nu.11.

Priuilegium semper intelligitur concessum, absque tertij præiudicio, fol.63.num.2.

Priuilegium, vel est actiuum, vel passiuum, fol.558.nu.7.

Probandi onus Actori incūbit, fol.138. num.3. & 4.

Probare, qui se obtulit testes esse corruptos, & falsum dixisse, vtrūque probare debet, ne alterū sufficit, fol.319. numer.5.

Probata quasi possessione collatoris obtinet institutus reseruata, contra collatorem proprietate, fol.165.n.1.

Probatio certa in virginitate dari non potest, fol.151.n.2.

Probatio cum æqualis est remissiuè iura, & Doctores referuntur, fol.261. num.9.

Probatio directa negantis factum fieri non potest, fol.162.nu.1.

Probatio est duplex directa, vel indirecta, intellige vt ibi, fol.341.n.7.

Probationum, & allegationum renunciatio inducitur per conclusionem in causa, fol.325.n.2.

Probationum facultas restringenda nō est, sed potius extendenda, fol.106. num.4.

Probatio plena cum in fauorem partiū sit inducta, eorum pactione committi potest, fol.292.n.14.

Probatio, quæ fit per testes à iure diuino inuentata est, per instrumenta tamen à iure positiuo, fol.327.n.2.

Probatio, quod Reus non delinquat nō admittitur, si probatum fuerit delinquisse, fol.264.n.7.

Probatio, vt aliā vincat oportet, quod sit fortior, alias si æquales sint, neutra prævalet, fol.329. nu.7.

Processus actus cum excommunicato, etiam non opposita exceptione de iure antiquo, nullius momenti erat, secus nouiori, fol.418.n.13.

Procuratio debita nuntijs legatis, aut Episcopis non præscribitur, fol.461. num.1.& 2.

Procuratio est ius quodam expensarum, fol.461.n.2.

Procurator an in mutua actione dominū defendere tenetur, fol.174.n.15.

Procurator in eadem causa legitimus testis non dicitur, fol.278.n.8.

Procurator nō compellitur de calumnia iurare, nisi ad id habeat speciale mandatum, fol.115.à nu.11.

Procurator per litis contestationem fit dominus litis, fol.39.n.7.

Prohibita ad certum tempus eo elapso censentur prohibita, fol.4.n.13.

Promittens aliquid alteri sciens se non teneri donare videtur, fol.136.n.3.

Promittens certo loco soluere ibi contraxisse censetur, fol.77.n.2.

Promittens coram iudice litigare, si cōtumax sit excommunicari potest, nō autem beneficijs priuari, fol.1.n.1.

Propositum, aut promissum non infringit, qui illud in melius commutat, nec tenetur is qui promisit, si alter ex parte sua non adimpleuerit, fol. 356. num.1.

Proprietas cum possessione nihil habet commune, fol.152.nu.5.

Proprietatis exceptio incontinenti probata, impedit restitutionē, fol.168. numer.6.

Proprietatis exceptio nō admittitur aduersus petentem restitutionem ex interdicto vndèvi, nisi ipse consentiat, fol.167.nu.1.

Prorrogatio iurisdictionis de iure Pontifi-

tificio fieri non poteſt, ſecus de ciuili, fol.20.nu.9.
Proteſtatio deſideratur, vt exceptio dilatoria poſt terminum aſsignatum admittatur, fol.414.nu.6.
Publicatis atteſtationibus ſinobi articuli oriuntur, etiam ex prioribus dimanati tam teſtes recepti, quam alij nouiores poſſunt recipi, fol.300.n.13.
Publicum ius priuatorum conſenſu renunciari nequit, fol.168.n.5.
Pupillus, & Eccleſia detenentur ex dolo Prælati, & tutor quatenus ad eos peruenit, fol.140.nu.7.
Pupillus non obſtante citatione, poteſt declinare forum, & iuriſdictionem, fol.84.num.6.
Purgatio Canonica legitimis requiſitis præcedentibus à ſacris Canonibus eſt recepta, fol.264.num.9.
Purgatio vulgaris per duellum eſt à iure improbata. fol.299.n.9.

Q.

Quaſi poſſeſsio eligendi ſufficit, vt electio valeat, licèt poſtea ius conferendi ab eo euincatur, fol.166.nu.5.
Quaſi poſſeſsio iuris eligendi, quod actus requirat, fol.160.num.11.
Quaſi poſſeſsio rerum incorporalium, vt adquiratur ſcientia, & pacientia veri domini deſideratur, fol.158.n.6.
Quaſi poſſeſsione collatoris probata, obtinet inſtitutus reſeruata contra collatorem proprietate, fol.165.n.1.
Quilibet poteſt conuenire Romæ, niſi alias habeat ius reuocandi domum, fol.85.num.1.
Quilibet idoneus præſumitur in iure, fol.44.num.2.

R.

Raptores excõmunicati ſunt, fol.143.numer.19.
Ratione rei ſite ſortitur quis forum, fol.51.num.9.
Ratio vbi eadem militat idem ius ſtatui debet, fol.55.num.4.
Reconueniri Clericus, an poſsit coram iudice laico, fol.100.nu.7.
Reconuentio an in cauſis criminalibus locum habeat, fol.100.n.10.
Reconuentio an in cauſis executiuis admittitur, fol.100.n.9.
Reconuentio an in cauſis ſummarijs admittatur, fol.100.n.8.
Reconuentio defenſionem cõtinet, fol.98.num.2.
Reconuentio eſt quædam ſecunda conuentio à priori omninò ſeparata, ac ideò excommunicatis eſt prohibita, fol.417.num.9.
Reconuentus Actor apud eundem iudicem reſpondere tenetur, & ſi delegatus ſit. fol.97.nu.1.
Recuperande poſſeſſorio agens non tenetur ſpoliatores pondere, intellige vt ibi, fol.196.n.6.
Recuperande poſſeſsorio agenti ſæpè obſtat domini exceptio, fol.169.n.6.
Recuſatio, & exceptió declinatoria inter ſe in multis differunt, & conueniunt, fol.552.n.11.
Recuſationis cauſa ab arbitris comprobanda eſt, fol.551.n.9.
Recuſationis cauſa coram iudice recuſato proponenda eſt, ſed ab arbitris probari debet, intellige vt ibi, fol.549.num.1.
Recuſationis iuſta cauſa dicitur, cum iudex ſimilem cauſam patrocinatur, fol.550.numer.5.
Recuſatus iudex de iure Pontificio in totum remouetur à cauſæ cognitione, ſi cauſa recuſationis fuerit proba ta, ſecus de Cæſareo, intellige vt ibi, fol.551.nu.7.
Recuſatus iudex in principali cauſa nõ cenſetur recuſatus in eius executione, fol.551.n.10.
Redarguenti priuilegium de falſo, debet illud exhibere coram iudice interim tamen ſtabitur ſententiæ latæ per illud, fol.319.n.1.
Regis ſcripto, vel dicto ſtãdum eſt, fol.326.nu.7.

INDEX.

Regni Aragonis istoria summariæ refertur, fol.372.n.4.& 5.
Rei ad causam inopinati, & non parati trahũtur, fol.236.n.2. & fol.509. num. 2.
Rei delinquentes vbicumque inuenti fuerint ibi puniri possant, fol.62.n.5.
Rei in re dubia fauorabiliores sunt, quã Actores, fol.509.n.2.
Rei iudicate auctoritas tanta est, vt si ex debitum sit solutum repeti nõ possit, fol.475.nu.16.
Reipublicæ interest delicta eo in loco puniri, vbi perpetrata sunt, fol.71. numer.2.
Reipublicæ interest dotes mulieribus conseruari, fol.379.n.14.
Reipublicæ interest, ne lites fiant immortales, fol.110.n.2. & fol.117. numer.4.
Reivindicatio competit ei, qui dominium habet, fol.43.num.9.
Reiuindicatio competit etiam si res alibi sit, fol.53.num.7.
Reivindicatio non datur rebus spiritualibus, vel illis annexis, fol.44. n.10.
Reivindicatio posidenti nõ datur, fol. 322.num.7.
Religiosi pro domibus suis agere, & illas defendere possunt, fol.44. n.1.
Religiosus nisi cum licentia superioris in iudicio esse non potest, fol.43.numer.4. & 5.
Rem alienam accipiẽs in fraudem creditorum, an cum fructibus restituere teneatur, fol.177.nu.3.
Remedia aduersus contumaces varia sunt à iure prodita, fol.203.nu.3.
Remedia plura, quãdo competunt potest quis vnum eligere, & aliud renũciare, fol.185.nu.8.
Remedium extraordinarium cessat, cũ ordinarium extat, fol.232.nu.5.
Remissio, & appellatio, in quo differãt, fol.550.num.3.
Remissio iuramenti virtute iurisdictionis ad solum Pontificem spectat; virtute verò obligationis à parte remitti potest, fol.354.n.6.
Renunciatio allegationum, & probationum inducitur per conclusionem in causa, fol.325.n.2.
Renuncians possessionem, & proprietatem simul amittit, fol.169.n.4.
Renuncians spoliatus, non est verisimile sponte renunciasse, fol.168. n.2.
Renunciari an possit priuilegio, cap. Oduardus de solutionibus, fol.65.n.4.
Reo damnato ad traditionem possessionis non sufficit pignus pro possessione tradere, fol.483.num.1.
Reo denegari non debet, quod Actori permissum est, fol.139.n.4.
Reo excipienti de excommunicatione contra Actorem, non obstat communicatio communionis, fol.406. n.1.
Reo per contumaciam absente, admittitur Actor ad probationem, & mittitur in possessionem, fol.106. n.5. & 10.
Repetitio cõpetit doli exceptione opposita, & eliditur actio, fol.195.n.33.
Rescripta sunt introducta ad iuris dubi interpretationem, fol.238.nu.8.
Rescripti forma omninò seruanda est, & ad ius commune reduci, fol.156. numer.3.
Rescripti præsentatio non operatur litis contestationem, fol.163.n.9.
Rescripti priuilegij, vel instrumenti vis plerunque, ex præfactione, vel facti narratione pendet, fol.317.nu.3.
Rescriptum Apostolicum propter defectum literæ, vel rasuræ in narratione facti, vel in loco non suspecto nõ censetur vitiosum, fol.317.n.1.
Rescriptum est odiosum, & de persona ad personam non extenditur, & quãdo limitationem accipiat ibidem, folio 36.num.2.
Rescriptum impetratum contra vide iectum, etiam eõtinet vitiosum successorem, fol.35.n.1.
Rescriptum impetratum super prosequutione appellationis non valet, si de excomunicatione sit facta mentio, fol.427.n.1.
Rescriptum vitiatur ex falsa latinitate,

non

non verò ex defectu literæ, fol.318. numer. 4.
Res depoſita redita non videtur ſi deterior redatur, fol.94.n.5.
Reſcriptum Pontificis vera conſtitutio dicitur, fol. 556.n.2.
Res inter alios acta alijs non nocet, nec prodeſt, fol.491.n.1. & fol. 223. numer.11.
Res iudicata pro veritate habetur, fol. 419.num.2.
Res mea ſi ab alio ſit poſſeſſa, etiam per longiora tempora, ſi ad me reuertatur iure retentionis vti poſſeſsum, folio 140. num.9.
Res pro derelicto habita occupantis fit, fol.433.n.7.
Res quælibet de facile reditur ad ſuam natutam, fol.49.n.10. & fol. 161. numer.2.
Reſeruatio proprietatis, vel poſſeſsionis, quando fieri debeat, fol.166.n.5.
Reſtitutio appellationi æquiparatur, vt ea pendẽte nihil innouetur, fol.500. numer.2.
Reſtitutio eſt in priſtinum ſtatum plena repoſitio, fol.176.nu.2.
Reſtitutionem beneficij petenti ex interdicto, vndè vi non obſtat exceptio renunciationis poſt ſpoliationem ſa factam, fol.168.nu.1.& 3.
Reſtitutionem beneficij petenti referri non poteſt quæſtio non Canonicæ inſtitutionis, fol.270.nu.1.
Reſtitutionem rei petitæ impedit confeſsio partis in iudicio facta, fol.171. numer.5.
Retrotractionis fictio, vt locum habeat deſiderat habilitatem vtriuſque extremi, fol.539.n.2.
Reus abſens antiquitus per edictum peremptoriè citatus poſtea præconia voce vocabatur, fol.197.nu.4.
Reus abſoluitur actore non probante, fol.392.nu.3.
Reus actori ſua propria inſtrumẽta ædere non tenetur, fol.236.nu.1.
Reus capitalis criminis ſi poſtea miles fuerit factus non remittitur ad iudicem, apud quem fuerat accuſatus, folio.84.num.8.
Reus condemnatus ſi fructus diſsipat de iure ſuo deficere videtur, fol. 223. numer. 2.
Reus contra Actorem in vim exceptionis ſpoliationem opponens prius auditur, & de ea cognoſcitur, ſed nõ reſtituitur, intellige vt ibi, fol. 138. numer.1.
Reus contra Actorem in qualibet litis parte, poterit opponere excommunicationis exceptionem, fol. 429. num.1.& 2.
Reus coram proprio iudice reſpondere tenetur, fol.2.num.5.
Reus in exceptionibus actor reputatur fol.237.num.4. & fol.141.nu.13. & fol.416.nu.6. & fol.158.num.3.
Reus inauditus non condemnatur, fol. 152.numer. 2.
Reus in dubio eſt abſoluendus, fol.321. num.2. & fol.341. num.7.
Reus non ſolùm abſoluitur, ſi Actor nihil probet, ſed ſi minus probet, fol. 393 numer.6.
Reus non tenetur extra confeſsionem Sacramentalem delictum confiteri, intellige vt ibi, fol.228.n.4.
Reus occultando ſcripturam ab Actore petitam, ad fundandam eius intentionem non peccat, fol.237.nu.5.
Reus per reconuentionem vicem Actoris ſubſtinet, fol.98.num.3.
Reus poſſeſſor condemnatus, ſi fructus diſsipet licitè ſequeſtrantur, fol.222. numer.1.
Reus poſtulatus de crimine læſæ maieſtatis ad edictum non reſpondens, eius domus deſtruitur, & arbores ſuciduntur, fol.201.nu.15.
Reus publicorum criminum poſt litẽ conteſtatam in abſentia defendi poteſt, fol.40.num.9.
Reus ſemel delatus nõ niſi purgato crimine accuſare poteſt, fol.142.n.16.
Reus vltra duas dietas ex reſcripto tueri non debet, & ſi non admiſſa, hac exemptione appellat, eam coram iudice

dice ſuperiori iuſtificare debet, fol. 426.num.1. & 2.
Rogatus reſtituere hæreditatem, ſi ſine liberis deceſſerit, ſi intret Monaſterium euaneſcit fideicommiſſum, & hæreditas ad Monaſterium pertinet, fol. 154.nu.1.
Romana Eccleſia caput, & matrix omnium appellatur, fol.463.nu.2.
Romani ad militarem diſciplinam ſolùm honeſti, ac diuites admittebantur, fol.84.nu.9.
Romæ quilibet conueniri poteſt, liceat habeat ius reuocãdi domum, fol.85. num.1.

S.

Sabbata veteri lege ex præcepto ceremoniali obſeruabantur, in quorum locum dies Dominici ſucceſſerunt, fol.122. num.3.
Scandalum Phariſeorum, quod ex malitia procedit omittendum eſt, fol. 435.num. 4.
Scandalum, vt euitetur ſæpè à iuris regulis receditur, fol.435.num.2.
Scripto Regis, vel dicto ſtandum eſt, quemadmodum, & Pontificis, fol. 326. num.7.
Scripturæ derogatoriæ non dicuntur contrariæ, fol.333.num.3.
Scripturæ nouiſsimæ in teſtamentis, & ſi contrariæ ſint ſtandum, fol. 334. num. 10.
Scripturæ repugnantes ab eiſdem productæ fidem non faciunt, fol. *333.* nùmer.1.
Secularis iuriſdictio deſtituta, & ſeparata eſt ab Eccleſiaſtica, fol. 391. numer.12.
Semel abſolutus ſuper eodem facto iterum conueniri non poteſt, fol. 42. num. 4.
Semel bonus ſemper præſumitur eſſe bonus, ſicut ſemel malus ſemper præſumitur eſſe malus, fol.344.n.4.
Semel cauſa definita iterum in iudicio reduci non debet, fol.219.nu.13.
Semiplena probatio, ſi iure iurando à parte, vel à iudice ſit adiuuata plena efficitur, fol.*393.*n.4.
Sententia à duobus ordinarijs contrariè pro lata tenet pro Reo, à delegatis verò delegans eſt ad eundus ab arbitris neutra tenet, fol.508.n.1.
Sententia aduerſus cohæredem lata nõ nocet cohæredi, fol.496.n.15.
Sententia à iudice ſemel pro lata retractari ab eodẽ iudice poteſt, fol.506. numer.20.
Sententia à non ſuo iudice lata nulla eſt, fol.86.nu.3.
Sententia, à qua eſt appellatum appellatione pendẽte nullum ſortitur effectum, fol.224.n.9.
Sententia certa ſuper incerto libello proferri non poteſt, fol.163.n.11.
Sententia contra alium pro lata ei præiudicat, qui litigare patitur, quem prohibere potuit, fol.494.num.9.
Sententia contra abſentem citatum tenet, ſed ſi legitima fuerit abſentiæ cauſa retractatur, fol.499.n.1.
Sententia contra conſuetudinem lata non tenet, fol.475.nu.19.
Sententia contra in auditam partem proferenda non eſt, fol 154.n.11.
Sententia cõtra leges, vel Canones pro lata, adeò non tenet, vt ab ea non ſit neceſſe appellare, fol.470.n.1.
Sententia contra inſtitutum lata nocet ſubſtituto, fol.495.num.12.
Sententia cum vitium continet per partes remiſsibile tranſit in rem iudicatam, fol.486.nu.2.3.&4.
Sententia debet eſſe conformis libello, fol.90.n.2. & fol.4.n.6. & fol.*330* num.12.
Sententia errore calculi pro lata nulla eſt ipſo iure, fol.473 nu.13.
Sententia eſt adeò indiuidua, vt pro parte valere, & pro parte valere nequeat, fol.472.n.10.
Sententia excommunicationis ex defectu miniſtri nulla eſt, intellige vt ibi, fol.481.nu.9.
Sententia ex communicationis, etiam ſi appellatio ſit deſerta non

conualeſcit, cætera verò conualeſcunt, fol.526.nu.11.
Sententia excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti lata, ſub hac cõditione (ſi intra certum tempus Petro non ſatisfeceris) ſuſpenditur ſi intra euentum conditionis fuerit appellatum, fol.539.nu.1.
Sententia excommunicationis aduerſus abſentem, & non citatum ferri non poteſt, fol.154.num.14.
Sententia in beneficialibus, an trãſeat in rem iudicatam, & an ſit vitium remiſsibile, vel irremiſsibile, fol.488. numer.10.
Sententia in cauſa matrimoniali lata etiam ſi ab ea non ſit appellatum nullũ ius facit, nec ex ea oritur, nec pro veritate habetur, fol.488.nu.8.
Sententia in cauſa matrimoniali, contra veritatem pro lata, adeò veritate reperta retractari poteſt, quod etiã ſi poſt ſentẽtiam ab altero, vel vtroque coniuge matrimonium contractum proponatur nullius momenti erit, fol.489.n.21.
Sententia in cauſis matrimonialibus tranſit in rem iudicatam ad hoc tantum, vt ſtatim exequi poſsit, non tamen ad hoc; vt poſtea per viam quæ relæ reperta veritate reſcindi nõ poſ ſit, fol.488.nu.9.
Sententia incerta, & ſine certa quantitate pro lata non valet, fol.94.n.7. & fol.219.nu.12.
Sententia in populari actione lata inter alios alijs nocet, & prodeſt, fol. 498.num.21.
Sententia, in qua non eſt expreſſus error, ſed tantum contra ius litigatoris valet mero iure, fol.171.nu.5.
Sententia inter alios acta alijs non nocet, nec prõdeſt, intellige vt ibi, fol. 323.nu.11.
Sententia lata contra matrimonium, nunquam tranſit in rem iudicatam, ac ideò quandocunque reuocatur, ſi conſtet de errore, fol.486.nu.1.
Sententia lata cùm legitimo contradictore, quando alijs noceat, fol.495. num.12.
Sententia lata in poſſeſſorio non parit exceptionem rei iudicatæ in petitorio, fol.166.nu.5.
Sententia lata, ſecundum leges factas à laicis ſuper rebus Eccleſiaſticis valet mero iure, fol.171.n.6.
Sententia legis Ciuilis in Pontificia lege relata vim capit ab ipſo Pontificio non à Cæſareo iure, fol.272. num.9.
Sententia quæ nimia iudicijs celeritate prolata eſt retractari debet, fol.477. num.3.
Sententia, quæ totam cauſam non determinat nulla eſt, fol.145.nu.6.
Sententia ſi à duobus iudicibus pro teſtamento ſit pro lata, & ab alijs duobus contrà teſtamentum ſcripta illa præualet, quæ pro teſtamento fuit habita, fol.510.n.6.
Sententia ſub conditione extrinſeca ferri non poteſt, ſecus ſub intrinſeca, quæ omninò ad actum eſt neceſſaria, fol.540.nu.5.
Sententia ſuper pignore contra debitorem lata, quando noceat actori, fol. 893.num.7.& 8.
Sententia vna poteſt poſſeſsorium ſimul, & petitorium terminare iudicium, fol.156.nu.5.
Sententia vnius iudicis nõ produxit effectũ contra exiſtentes in alieno territorio, & ibi explicatur, fol.72.n.7.
Sentẽtiam ſuperioris notoriè iniuſtam iudex inferior non tenetur exequi, fol.482.nu.11.
Separati per impotentiam ſi poſtea cũ alijs nuptias contraxerint, ac potentes facti fuerint non ſeparantur, à ſecundo coitu, intellige vt ibi, fol.489. nu.13.
Species auri, vel argẽti, ſimul, & põdus in libello exprimi neceſsũ eſt, fol.94. num.5.
Septies in die cadit iuſtus, fol.403.n.15.
Sequeſter an poſsideat? latè diſcutitur, fol.217.num.7.

INDEX.

Sequestratio ad arcendum scandalum plerunque permittitur, fol. 216 n. 5.

Sequestratio fieri permittitur appellatione pendente, cum dissipatio extat, nec appellans poterit contra sequestri decretum attentatorum remedio vti, fol. 224. nu. 6.

Sequestratio fructuũ iure nostro post appellationem aliquando admittitur. fol. 221. nu. 4.

Sequestratio fructuum etiã loco missionis in possessionem ad euitandum scandalum oblata cautione, cum ex expensis reuocatur, fol. 215. nu. 1.

Sequestratio in causis beneficialibus permissa est, fol. 204. num. 7.

Sequestratio in executione permittitur etiam si fructus non dissipentur, fol. 214. num. 8.

Sequestratio non cessat, donec offeratur cautio, fol. 222. n. 7.

Sequestrationis remedium magis odiosum est, quam missionis in possessionem, fol. 216. num. 6.

Sequestratio sui natura odiosa est. fol. 222. num. 8.

Sequestrum non cessat, etiam cautione oblata, cùm sententia in Curia fuerit prolata, fol. 223. nu. 5.

Serui, & familiares in tribus iudicijs legitimi testes dicuntur, fol. 96. nu. 6.

Serui in caput Domini torqueri non possunt, fol. 308. n. 14.

Seruus in caput Domini in crimine incesti, & adulteri torqueri potest, fol. 309. num. 16.

Seruituti continuæ, vel discontinueque actio competat, fol. 441. n. 10.

Simili morbo laborans à testimonio repellitur, cum sibi interfit delictum socij cælare, vt liber maneat, fol. 283 numer. 2.

Simplex promissio, & iuramentum, quod Deum æquiparantur, fol. 356. numer. 3.

Syndicus Religionis causas agere debet. fol. 45. n. 6.

Sine possessione præscriptio non procedit, fol. 450. n. 2. & fol. 466. n. 1.

Singula quæ non possunt multa collecta iuuant, fol. 347. num. 2.

Singuli de vniuersitate testificari possunt in causa vniuersitatis, fol. 277. numer. 2.

Soci criminis in accusatione Senatus Consulti Silaniani de mandatore interrogatur, fol. 284. nu. 6.

Soci criminis in atrocissimis delictis interrogantur de socijs, licèt integra fides eis non præstetur, fol. 284. numer. 5.

Socius in crimine, & munere non testificat, etiam in crimine simoniæ, fol. 283. num. 1.

Socius simoniæ in eodem crimine ad te testimonium aduersus sociũ admittitur, fol. 226. n. 4.

Solui nõ potest inuito creditore aliud pro alio, fol. 483. n. 2.

Soluens adstatim repetendum soluere non videtur, fol. 66. nu. 12.

Soluens si condicere vult se indebitum soluisse probare debet, fol. 421. numer. 6.

Soluere minus videtur, qui post tempus in alio loco soluit, fol. 148. n. 2.

Solum dictum confitentis crimen non sufficit, vt alteri pœna imponatur, fol. 225. num. 1.

Solutio legitimè facta, quia debita non reuocatur ob iuris ordinem non seruatum, fol. 91. num. 5.

Spoliationem si Reus contra Actorem in vim exceptionis opposuerit prius de ea est cognoscendum, fol. 138. numer. 1.

Spoliatus agens pro restitutione cadaueris violenter ablati spoliatori respondere non tenetur, fol. 171. n. 6.

Spoliatus agens simul possessorio, & petitorio probans in possessio obtinet in eo, fol. 157. n. 1 & 2.

Spoliatus ante omnia restituendus, & quomodo illa regula procedat, fol. 141. num. 13.

Spoliatus intendes interdictum possessorium

ſorium, poteſt ſuſpendere petitorium, fol.158.nu.5.

Spoliatus ſi expreſsè conſentiat de proprietate agi priuilegio ſpolij renunciaſſe centetur, fol.163.nu.9.

Stipulatio pœnalis, turpis, & indecens dicitur, fol.381.nu.21.

Stipulatio ſine cauſa valet, fol.336.n.3.

Stipulatio turpis à iure improbatur, fol.377.num.9.

Strepitus iudiciales in diebus feriatis, ceſſare debent, fol.123.nu.5. & 14.

Subditus non poteſt Prælato obedientiam debitam præſcribere, poterit tamẽ exceptionem præſcriptionis opponere, fol.462.n.6.

Subſtitutio à pagano per verba communia facta intra puuertatem iure directo, valet poſt puuertatem, verò vt ſi deicõmiſſaria tenet, fol.257.n.10.

Succedens in ius alterius iuſtam ignorantiam haberi præſumitur, fol.36. numer.3.

Succeſsio in beneficialibus non admittitur, fol.16.num.5.

Succeſſor conueniri non poteſt ad ſolutionem debiti contracti ab anteceſſore, fol.37.num.7.

Succumbens in prima inſtantia, ſi minus probauerit poterit in ſecunda, plenè probare, fol.303.nu.20.

Summarijs in cauſis, non requiritur libelli oblatio, & ſcripta, fol.91.n.8.

Summus Pontifex competens eſt ad cognoſcendum inter Principes de pacis, & iuramentis violatione ibi, fol.28.num.7.

Summus Pontifex generalis, & ordinarius iudex totius orbis dicitur, fol.66 num.2.

Summus Pontifex non poteſt Imperatoris, vel alterius iuriſdictioni ſe ſubmittere, fol.8.num.4.

Suſpecta perſona dicitur, quæ in territorio, in quo agitur immobilia non poſsidet, fol.216.n.4.

T.

Tabellioni publico non creditur, niſi fidem faciat de is, in quibus à parte rogatur, fol.311.nu.2.

Tabellionum creatio ad ſolùm Principem ſpectat, fol.265.nu.12.

Tabellio poteſt mitti à iudice, vt à quibuſcũque perſonis teſtimonium exigat, niſi cauſa criminalis, vel ardua fuerit, fol.308.nu.13.

Tacens in fauorabilibus, quoad eius vtilitatem conſentire videtur, niſi contrarium oſtenderit verbis, vel alia qualibet demonſtratione, fol.346. numer.2.

Tacitum non debet plus operari, quam expreſſum, fol.77.n.4.

Taciturnitas Prælati Eccleſiæ non nocet, donec præſcriptũ fuerit, fol.434. numer.1.

Temporis diuturnitas bonam fidem nõ præſtat, fol.443.nu.2.

Tempus Kalendarum olim erat feriatum, fol.132.nu.23.

Terminus à iure datus cum iudicis miniſterio poterit ab ipſo coartari, ſecus ſi ſine iudicis miniſterio fuerit in dultum, fol.524.n.8.

Terminus ſimpliciter à iudice datus ad probandũ ſolùm comprehendit productionem teſtium, non autem refertur ad inſtrumẽta, quoniam hæc terminum à iure præfixum habent, nẽpè vſque ad concluſionem in cauſa, fol.326.num.4.

Teſtamenti ſignatores debent ſua ſigilla recognoſcere, fol.290.num.6.

Teſtamentorum exibitio ab omnibus tàm actorè, quam reo, vt commune inſtrumentum fieri debet, fol.241. numer.17.

Teſtamentum pronunciatum de inofficioſo, contra hæredem nocet legatarijs, fol.495.nu.12.

Teſtationes ſunt recipiẽdæ quoties per illas facilius ad veritatis lucem perueniri poſsit, fol.301.n.15.

Teſtatoris iudicium pro parte probari, & pro parte improbari non poteſt, fol.389.nu.7.

Teſtes ab eadem parte producti, ſi non nulli

nulli contraria deponunt, non ob id improbãtur, sed digniorum testimonijs statur, fol.333.nu.5.
Testes aduersus absentem, & contumacem recipiuntur, & vsque ad sententiam deuenitur, fol.107.n.10.
Testes ante litem contestatam recipi possunt, cùm ex mora periculum imminet, fol.107.nu.8.& 9.
Testes ante publicationem recipi possunt; publicatis verò attestationibus, iterum super eisdem articulis, vel di recto contrarijs, nec in prima, uec in secunda instãtia admittũtur, fol.297. numer.1.& 2.
Testes Catholici esse debent, nam Iudæi, nisi ob fidem fauorem ad testimonium non admittuntur, fol.268. numer.9.
Testes consanguinei in impedimento cõsanguinitatis admittũtur, fol.295. num.4.
Testes contraria deponentes, tanquam periuri puniri debent. fol.281.n.3.
Testes contrarium deponentes, non ex eo excluduntur, si in posteriori dicto turpitudinem allegauerint, sed priori testimonio standum est, cũ ex prima depositione, quasi contraxissent, fol.335.num.11.
Testes contra absentes contumaces an te litem contestatam, an recipiuntur? fol.200.n.12.
Testes conuicti, vel confessi, cõtra alios ad testimonium non admittũtur, fol. 404.numer.17.
Testes de vniuersitate in eius causa, & si à testimonijs non repellantur, tamẽ idonei, & maiori exceptione immunes non dicuntur, fol.278.n.5.
Testes domestici idonei testes non reperiuntur, fol.277.nu.4.
Testes domestici suspecti dicũtur, cum nimis sui domini causam affectare videantur, fol.294.nu.2.
Testes dubie deponentes iterum à iudice interrogari possunt, fol.257.n.9.
Testes duo ad improbandum instrumẽ tum de iure communi desiderantur, quatuor verò de iure Regio, fol.329. numer.9.
Testes, & instrumẽta, attestationũ appellatione comprehendũtur, ad hoc, vt tanta fides testibus, quam instrumentis adhibeantur, non tamen ad hoc, vt post publicationem, æqualiter admittantur, vt ibi differentiæ ratio assignatur, fol.398.nu.4.
Testes familiares sunt, qui melius scire possunt ea, quæ in alicuius domo peraguntur, fol.295.n.3.
Testes idonei Canonici reputantur ad ea, quæ in capitulo gesta sunt, fol. 297.numer.5.
Testes in causa matrimoniali, etiam publicatis attestationibus recipiuntur, fol.198.num.6.
Testes in iudicio arbitrario post publicationem admittũtur, fol.300.n.11.
Testes legitimi dicuntur serui, & familiares in multis, intellige vt ibi, fol. 296. num.6.
Testes lite non cõtestata recipi possũt cum ex mora periculum imminet, fol.107.num.8.
Testes lite non contestata recipi non possunt, nec causa per sentẽtiam diffiniri, fol.105.n.1.
Testes non debent prætio conduci, fol. 266.nu.1.
Testes non sunt idonei, quos auctor de familia produxit, fol.294.nu.1.
Testes post publicationem admittuntur cũ ordo iuris non seruatur, fol.289. num.8.
Testes post publicationem admittuntur, si simul cum instrumẽto ad eius fidem producuntur, fol.298.n.5.
Testes post publicationem etiam in criminalibus non admittũtur, fol.302. numer.17.
Testes post publicationem in matrimonialibus causis admittuntur, & ibi assignatur ratio, fol.298.nu.6.
Testes post publicationem in prima instantia non admittuntur in secũda super eiusdem articulis, vel directo cõtrarijs, fol.303.n.19.

Tes-

Teſtes priuilegiati, & non priuilegiati inter ſe differunt, fol.307.n.11.
Teſtes prius ſunt monendi teſtimoniũ dicere,& poſtea cõpellẽdi, fol.306. num.8.& 3.
Teſtes pro falſo, vel verò teſtimonio ferendo quidquid accipiũt, turpiter accipiunt, fol.266.nu.2.
Teſtes pro impenſis factis proferendo teſtimonio, poteſt pecuniam recipere, fol.267.nu.4.
Teſtes qui afferendo teſtimonio in cauſa ciuili, vel criminali, odio, gratia, vel timore, ſe ſubſtrahunt Eccleſiaſtica diſciplina compelli debent iudicium venire,niſi fuerint priuilegiati, qui in domo compellũtur iurare,fol. 305.numer.1.
Teſtes quot in correctione fraterna interuenire debent, fol.233.n.3.
Teſtes ſeparatim ſecretè nulla parte præſente teſtificare debent, fol.270. numer.2.
Teſtes ſinguli de vniuerſitate in cauſis criminalibus, tanquam ſuſpecti repelluntur, fol.279.n.11.
Teſtes ſuper nouis Articulis, etiam ex primis dependentibus,in ſecunda inſtantia admitti poſſunt,fol.330.n.13.
Teſtes tàm in ciuili, quàm in criminali cauſa compellẽdi ſunt teſtimonium dicere, fol.306.n.4.
Teſtes tum demum compellendi ſunt, cùm aliter veritas non poſsit haberi, fol.307.nu.11.
Teſtibus contrarium illius, quod antea dixerant non eſt credẽdum, fol.280. numer.1.
Teſtibus ſi crimen fuerit obiectum, eo probato ſufficit, vt à teſtimonio reprobantur, non tamen pœna ordinaria puniũtur, niſi tãgat negotio principali, fol.404.nu.18. & fol.398. numer.1.
Teſtificari poſſunt ſinguli de vniuerſitate in cauſa vniuerſitatis, fol.277. num.2.
Teſtimonia, & inſtrumenta æquiparãtur, fol.325.nu.3.
Teſtimonio patris ſtatur, cum de filiorum natiuitate agitur, fol.286.n.5.
Teſtimonio vnius, quamuis legitimo non ſtatur, fol.289.nu.1.
Teſtis idoneus legatorius in teſtamento reputatur. fol.267.nu.7.
Teſtis in iudicio contraxiſſe videtur, fol.281.num.2.
Teſtis præſentia iudicis mouetur, ne mendatium deponat, fol.331.n.18.
Teſtis legitimus procurator, non dicitur in eadem cauſa, fol.278.nu.8.
Teſtis, qui compellitur teſtimonium dicere non compellitur, vt ſub certa forma dictum proferat,ſed prout ſciuerit deponit, ac ideò eius dictum non coactum, ſed voluntarium dicitur, fol.305.nu.3.
Teſtis vnus ad torturam ſufficit,ſi de facto, & de delicto apertè, & ſincerè deponat, fol.293.n.18.
Teſtis vnus de auditu non ſufficit,etiam ſi de impedimento matrimonij agatur,ſecus tamẽ ſi de certa ſcientia depoſuiſſet, fol.293.n.17.
Teſtis vnus ſufficit, cùm agitur de probando matrimonij impedimẽto,fol. 293.num.16.
Teſtium depoſitione pendet fama hominum exiſtimatio, vita, & mors, &c. fol.398.num.2.
Teſtium falſitas cum iudicium nullum redat, etiam poſt ſententiam obijci, & probari poterit, fol.400.nu.9.
Teſtium numerus duorum potius quã alius,quare ſit deſignatur, fol.274. numer.5.
Teſtium numerus lege, vel conſuetudine augeri poteſt, fol.245.nu.8.
Teſtium receptio contra non citatum facta eſt nulla, fol.270.nu.1.
Teſtium ſola corruptio ſufficit, vt teſtes à teſtimonio repellãtur, fol.261. numer.8.
Teſtium ſola teſtatio abſque cauſa, & ratione atteſtationis fidem non facit, fol.331.num.18.
Titulus in longiſsima triginta, vel quadraginta annorum præſcriptione nõ

desideratur, fol.467.n.5.
Titulus in præscriptione immemoriali, etiam si ius commune resistat non desideratur, fol.468.nu.7.
Titulus iustus in præscriptione desideratur, fol.466.n.1.
Traditio nuda absque iustâ causâ dominum non transfert, fol.466.n.2.
Transactio pro tex. noborum instrumẽtorum retractari nõ potest, fol.394. numer.7.
Tributa Principi debita, nec inmemoriali præscribuntur, fol.464.nu.6.
Tribunalis præscriptio olim in rebus soli desiderabatur, hodie verò quadragenalis, fol.437.nu.3.
Trina monitio, aut vna pro tribus præcedere debet, vt excommunicatio iusta dicatur, fol.3.num.10.
Turpis, & indecens dicitur stipulatio pœnalis, fol.381.n.21.
Turpis stipulatio à iure improbatur, fol.377.num.9.
Turpitudinis manifestè, & confessionis est causa nolle iurare, fol.244.n.5.
Tutor ob suspitionẽ postulatus absens non compellitur personaliter, se defendere, & sufficit, si id faciat per procuratorem, fol.40.nu.12.

V.

Vassallus coram domino feudi conueniri debet, fol.26.nu.15 & 6.
Vassallus domino feudi fidelitatis, & obedientiæ iuramentum præstare debet, fol.360.nu.2.
Venditio rei alienæ valet, fol.444.n.6.
Venditor stipulatus rei emptæ vacuam tradere possessionem, si emptor stipulatione agat, an & fructus restituere teneatur, fol.178.num.8.
Verbum decernimus, ius nouum inducit, fol.162.num.7.
Verbum dubium in iudicio appositum iuxta intentionem proferentis interpretari debet, intellige vt ibi, fol. 256.num.8.
Verbum statuimus, ius nobum inducit, fol.264.num.9.& 1.
Veritas, & nihil magis in iudicijs attendi debet, fol.302.nu.16.
Veritatem celare lætale reatum est, fol.305.num.2.
Verbum omne stat in ore duorum, vel trium testium, fol.245.nu.9. & fol. 273.num.1.
Viam fundi petens non impeditur postea eundem fundum petere, fol.147. num.11.
Vidua an possit trahere laicum ad forum Ecclesiæ, fol.63.n.5.& 6.
Vidua laicum coram iudice Ecclesiastico conuenire non potest, nisi super causa Ecclesiastica, vel in defectum iudicis secularis, fol.62.num.1.
Vidua reputatur miserabilis persona, fol.63.num.2.
Vicem duarum personarum in iure nostro nemo fungi potest, fol.249.n.4.
Violenta præsumptione fertur diffinitiua, fol.340.n.1.& n.4.
Violẽtus rem cum fructibus, etiam qui percipi potuerunt restituere damna, resarcire, & de iniurijs illatis satisfacere compellitur, fol.176.n.1.
Virginitas certè, & indeterminatè probari non potest, fol.251.nu.2.
Viro iuranti vxorem cognouisse maior fides adhibenda est, quam vxori, cùm iuramento neganti, fol.252.n.3.
Vinculo iuramenti nõ tenetur, qui promisit si alter ex parte sua non adimpleuerit, fol.357.num.1.
Violẽtus rem cum fructibus, etiam qui percipi potuerit restituere compellitur, fol.176.num.1.
Vita hominum, ac denique omnium rerum summa pendet ex testium depositione, fol.398.nu.2.
Vitium Actoris non nocet successoribus, fol.36.num.4.
Vitium irremissibile etiam extat quoties matrimonium per impotentiam dissoluitur, ac in eo sententia non tã sit in rem iudicatam, fol.487.n.6.
Vitium præcedens ex metu purgatur consensu ex post facto interueniente, fol.169.nu.

INDEX.

Vltra id, quod deductum est potestas iudicis non extenditur, fol.232.nu.7.

Vniuersitatis fideicommissoriæ petitio, etiam competit quoties is, qui tenetur hæreditatem restituere, hæreditatem illam alienauit, fol.258.n.11.

Voci viuæ potiùs quam mortuæ credendum est, fol.328.n.2.

Voluntas agentis in maleficijs spectatur dummodo per exteriores actus illi ius intentio dignosci valeat, fol.338.num.2.

Votum metu ab extrinseco factum nõ tenet, secus verò si ab intrinseco fiat, fol.255.nu.3.

Votum Religionis melius, & perfectius est omnibus, fol.356.uum.3.

Vsucapere potest minus in possessionẽ ex secundo decreto, fol.446.n.10.

Vsucapio à testatore cœpta ab hærede continuatur, fol.455.n.10.

Vsucapio quid sit? fol.433.n.2.

Vsucapio, vel possessio testibus comprobari debet, fol.51.n.2.

Vsucapi potest partus ancilæ furtiuæ apud bonæ fidei possessorem æditus, & conceptus, fol.181.n.19.

Vsura omni iure damnatã est, fol.353.num.2.

Vsuras pecuniarum, quas hæres depositio non fenerauit tenetur, fol.177.numer.6.

Vsuras si debitor promiserit, ad illarũ solutionem cogi non debet, nisi iurauerit, & si soluerit repetere poterit, fol.363.nu.1.

Vsuræ à iure ciuili permittuntur, intellige vt ibi, fol.363.nu.3.

Vsuræ ex vsuris non debentur, fol.474.numer.14.

Vsuræ frequenter à laicis exercentur, fol.354.num.4.

Vsuræ omni iure naturali, Diuino, Canonico, & Ciuili sunt prohibitæ, fol.353.num.2.

Vsuræ varijs modis iure nostro prohibentur, fol.366.n.13.

Vxor an adquirat fructus ex re sibi à marito donata? fol.180.n.14.

Vxorem, qui iurauit ducere non potest Religionem ingredi, antequam ducat, fol.356.nu.4.

Vxor maritum durante legatione pro dote conuenire non potest, fol.88.numer.9.

Vxor fili, & similes communicare cum excommunicato poterũt, absque peccato periculo, fol.407.n.61

FINIS.

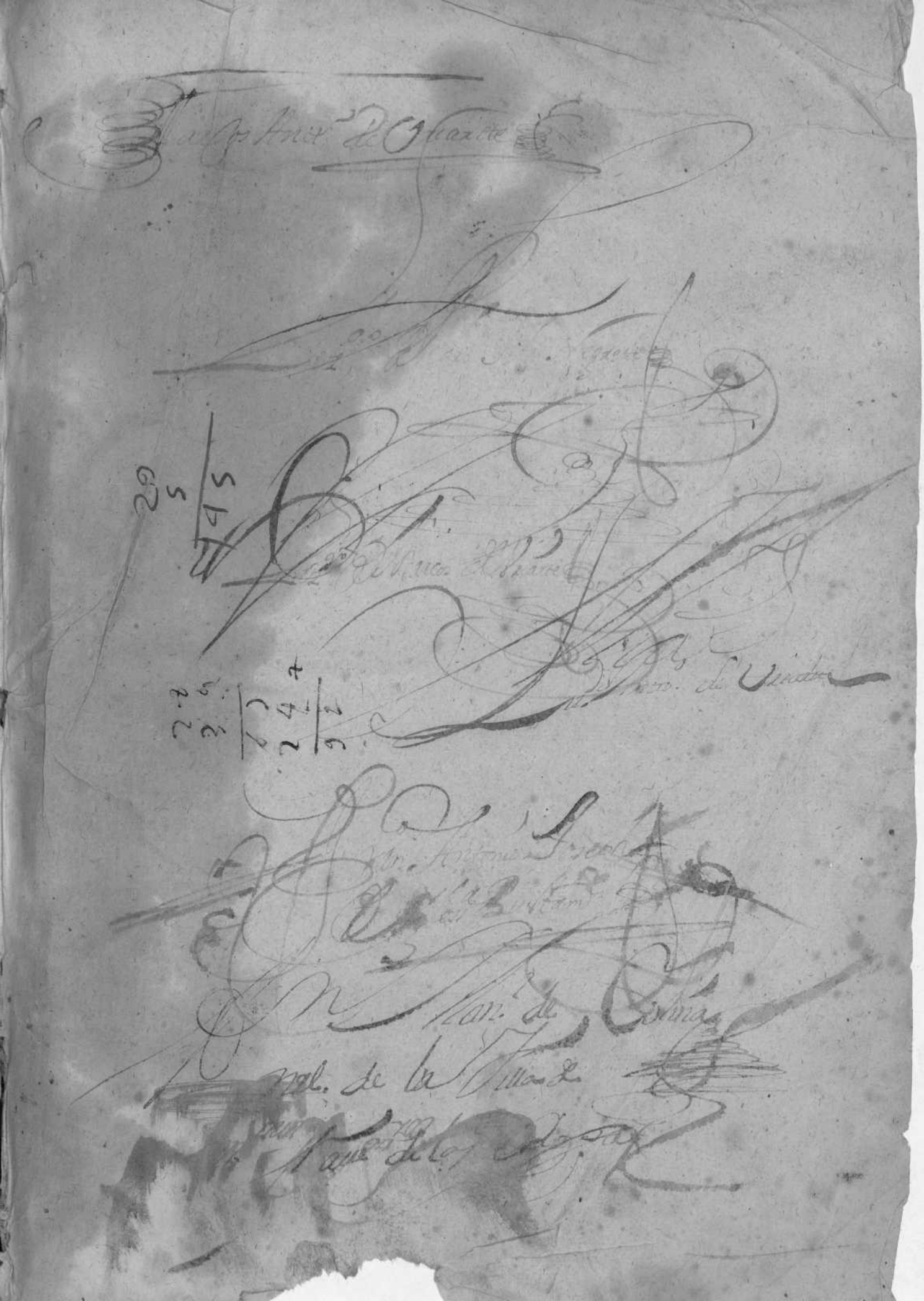

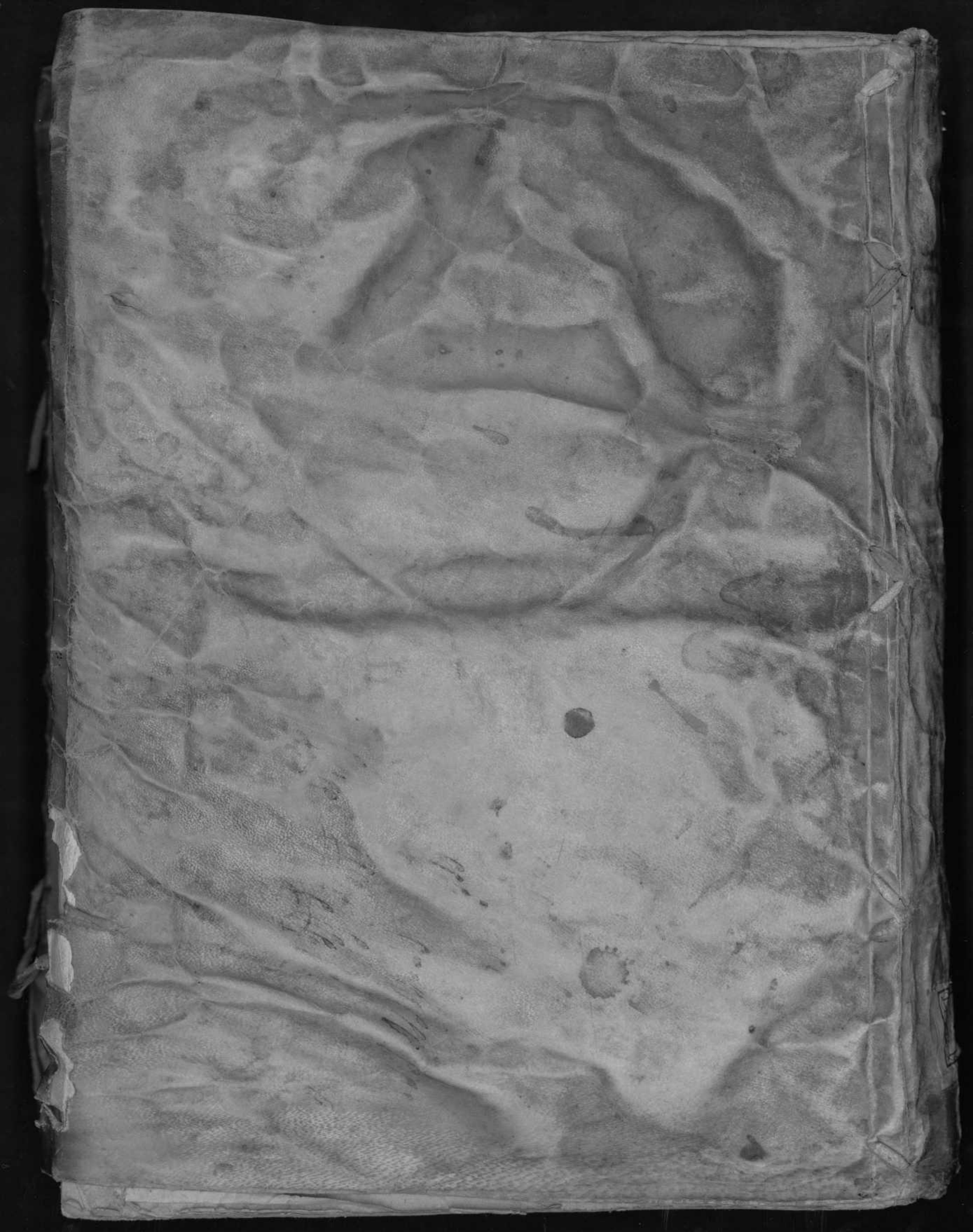

Signt.ª Top.ª
Est. 39
Tab. 2
Núm. 27

GRANA
IN
Am. Lib
ecreta

A-2177
770